

OPERA OMNIA

H. BELLARMINI

OPERA OMNIA

OPERA OMNIA

OPERA OMNIA

10

OPERA OMNIA

BX890
B383
v. 10

00,948

EX LIBRIS

HEMETHÉRII VALVERDE TELLEZ
Episcopi Leonensis

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

OPERA OMNIA

ROBERTI BELLARMINI

VEN. CARDINALIS, POLITIANI, S. J.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

250
P.

OPERA OMNIA

ROBERTI BELLARMINI

VEN. CARDINALIS, POLITIANI, S. J.

EX EDITIONE VENETA, PLURIBUS TUM ADDITIS TUM CORRECTIS,

ITERUM EDIDIT

JUSTINUS FÈVRE

PROTONOTARIUS APOSTOLICUS.

TOMUS DECIMUS

EXPLANATIO IN PSALMOS

PARISIIS

APUD LUDOVICUM VIVÈS, BIBLIOPOLAM EDITOREM

43, VIA SULLO DICTA BELLAIRIE, 43.

M DCCC LXXIV.

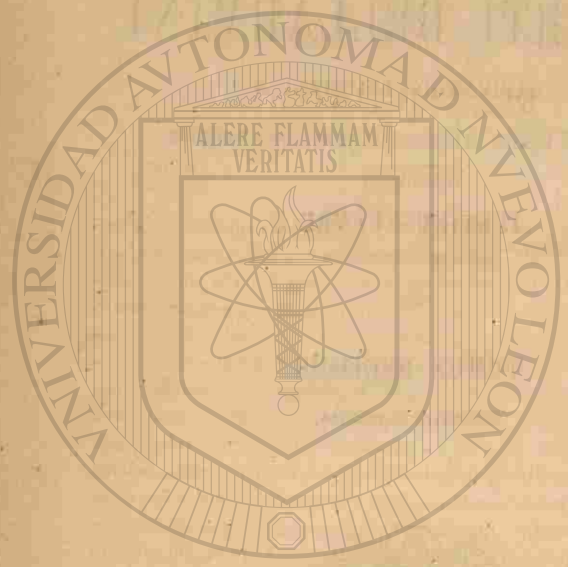
UNIVERSIDAD DE NUEVO LEÓN
BOLSA DE FERIA 5, TOLUCA

Capilla Alfonso
Biblioteca Universitaria

44638

BX 890
B383
v. 10

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

88844

BEATISSIMO PATRI AC DOMINO

PAULO V

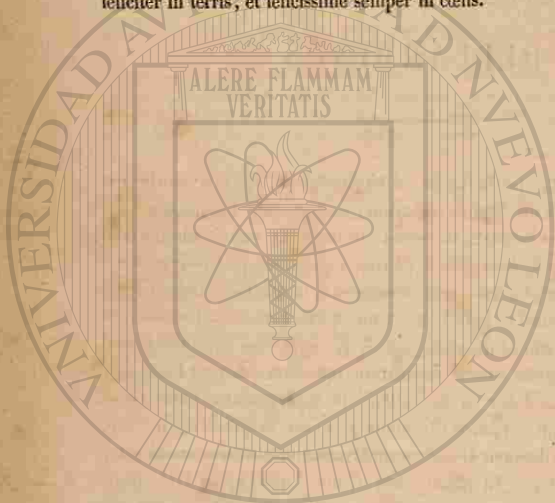
PONTIFICI MAXIMO

ROBERTUS S. R. E. CARDINALIS
BELLARMINUS

Cum primum ex Ordine Religioso ad Cardinalatum, imperio sanctæ memoriæ CLEMENTIS VIII, Pontificis Maximi, vocatus sum, mecum ipse cogitare cœpi, studium contemplationis rerum sacrarum, ob auctas publicas occupationes, non esse facile deserendum. Et cum ambigerem quid potissimum ex corpore sanctarum Scripturarum mihi desumerem, in quo meditando et explanando laborarem, obtulit se liber Psalmorum, quem Ecclesiastici omnes quotidie legunt, et pauci admodum intelligunt. Neque terruit me multitudo eorum, qui in Psalmis elucidandis egregie desudarant; quoniam tanta est Psalmorum obscuritas, ut nullius labor in iis explanandis supervacaneus videri possit. Quare horas illas, quibus a publica functione vacabam, ac præsertim nocturnæ quietis tempora in meditatione Davidicorum Hymnorum non sine animi voluptate et utilitate consumpsi. Et quamvis toto triennio, quo Capuæ Archiepiscopus fui, et Romæ postea in scribendis variis opusculis occupatus, integris sæpe mensibus opus inchoatum intermiserim, tandem tamen hoc anno Psalmorum explanationem ad exitum, Domino adjuvante, perduxi. Propositum vero meum non fuit, omnes aliorum explicationes, præsertim recentiorum, considerare, vel libros eorum evolere, multo etiam minus aliorum scripta in Commentarios meos transferre; sed brevitati et perspicuitati studere, Vulgatam latinam editionem pro viribus defendere, et spirituali mentis refectioni ac piæ devotioni consulere. Inde factum est ut omnes Psalmi satis dilucide, nisi fallor, explicati, sed non omnes æque fuse tractati a nobis sint: et fortasse non decesserint, quibus aliqui valde breviter et jejune, ut nonnulli ex primis, alii multo plenius et uberius, pauci vero nimis copiose expositi videbuntur. Sed non eadem semper adfuit spiritualis devotio, non eadem semper mentis alacritas; et Psalmorum ego tractationem magis propria meditatione quam multa librorum lectione con-

007348

2
posui. Id quidquid sit, Sanctitati tuæ (Pater Beatissime) offerendum censeo, tum ut tibi, qui Pater et Dominus meus es, constet ratio temporis a me consumpti, non solum in publicis et notis functionibus, sed etiam in privatis et secretis occupationibus; tum ut si quid forte errati in hac mea postrema, ut arbitrator, scriptione irreperit, tu qui iudex, Christi loco, toti Ecclesiæ præses, benigne corrigas. Ego vero Deum precabor, ut det Sanctitati tuæ diu vivere feliciter in terris, et felicissime semper in cœlis.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

PRÆFATIO.

Antequam ad explanationem singulorum Psalmorum veniamus, pauca quædam explicanda esse videntur. *Primo*, de excellentia Psalmorum; *secundo*, de vocibus *Psalmi* et *Psalterii*; *tertio*, de divisione et ordine Psalmorum; *quarto*, de Auctore. Ac excellentia quidem potest intelligi tum ex materia, tum ex forma et genere descriptionis. Est enim liber Psalmorum quasi compendium et summa totius veteris instrumenti: quicquid enim Moses vel in historia tradidit, vel in lege præcepit, et quicquid Propheta ceteri vel exhortando ad virtutes, vel prædicando futura scripserunt, id totum in Psalmis David brevissime comprehendit. Nam in Psalmis VIII, LXXXVII, CUI, CIV, CXXXIV et aliis, creationem mundi, res gestas Patriarcharum, captivitatem Ægyptiacam, plagas Ægypti, peregrinationem populi in deserto, ingressum in terram Promissionis, et alia id genus luculenter exponit. In Psalmo CXVII legem divinitus traditam miris laudibus effert, atque ad eam custodiendam omnes inflammat. In Psalmis II, XV, XXI, XLIV, LXXIII, LXXXI et aliis, Christi regnum, ortum, prædicationem, miracula, passionem, resurrectionem, ascensionem, Ecclesiæ propagationem ita manifeste prædicit, ut Evangelista potius quam Propheta fuisse videatur. Denique in Psalmo I et sequentibus fere omnibus, hortatur ad virtutes, retrahit a vitis, invitat, allicit, minatur, terret; atque hæc omnia non simplici narratione complectitur, sed vario carminum genere, phrasibus poeticis, et metaphoris plurimis et admirabilibus, denique novo quodam genere dicendi ita rapit animos in amorem et laudem Dei, ut nihil dulcius, nihil salutaris cani, audiri possit. Itaque recte S. Basilius scribit in explicatione primi Psalmi, Davidis Psalmos etiam ex corde lapide lacrymas elicere; recte etiam S. Joannes Chrysostomus in explicatione Psalmi centesimi trigesimali septimi, affirmat eos, qui Psalmos rite canunt, cum Angelis choreas ducere, et quasi cum eis de Dei laudibus et amore contendere.

Venio ad voces *Psalmi* et *Psalterii*. *Psalterium* apud nostros librum Psalmorum significat: sic enim S. Augustinus hanc vocem accepit in epist. 140 ad *Audacem*, cum ait: « Psalterium a S. Hieronymo translatum ex Hebræo non habeo. » Sic etiam S. Hieronymus in epistola ad *Sophronium* de ordine et titulis Psalmorum: « Scio, inquit, quosdam putare Psalterium in quinque libros esse divisum. » Sed in Scripturis sanctis *Psalterium* est instrumentum musicum decem chordis instructum, quod Hebræice dicitur נבל *nebel*. Tradunt autem S. Basilius in explicatione primi Psalmi, et S. Augustinus in explicatione Psalmi trigesimali secundi, *Psalterium* hoc differre a cithara et lyra, quod cithara et lyra reddunt sonum a parte inferiore, *Psalterium* a parte superiore. Addit S. Hilarius in *Prologo Psalmorum*, *Psalterium* fuisse instrumentum rectam, sine ulla obliquitate. De hoc instrumento frequentissima mentio est in sacris litteris, et de eo dicitur in Psalmo xxxii: « In Psalterio decem chordarum psallam tibi. » *Psalmus*, Hebræice נַחֲמֹד *nahmod*, significat *cantum*, sive *sonum*: deducitur enim a verbo נָחַם *zamar*, quod et *canere*, et *citharam*, sive *psalterium pulsare* significat, eodem prorsus modo, quo verbum ψάλλω apud Græcos. De significatione *psallendi manibus*, videlicet pulsando instrumentum, habemus illud I *Reg.* xvi: « Querent hominem scientem psallere cithara, ut quando arripserit te spiritus Domini malus, psallat mano sua, et levius feras. » Atque hoc idem habetur cap. xvii, xviii et alibi. De significatione, *psallendi voce*, videlicet canendo, habemus illud in *Psal.* xxxii: « Bene psallite ei in vociferatione; » et apud Apostolum, I *Corinth.* xiv: « Psallam spiritu, psallam et mente, » id est, psallam spiritu oris, canendo voce corporali laudes Dei, et psallam spiritu cordis, desiderando et amando gloriam ejusdem Dei. Hoc autem interest, S. Hilarius et S. Joannes Chrysostomo auctoribus in *Prologo Psalmorum*, inter *Psalmum* et *Canticum*, et *Psal-*

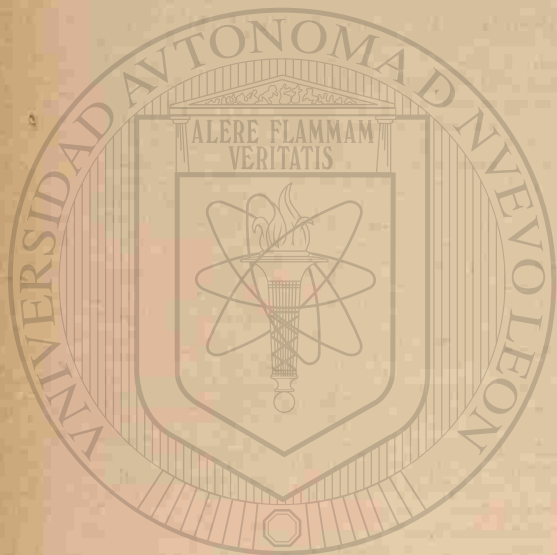
mun Cantici, et Canticum Psalmi, quod Psalmus est sonus organi solius sine ulla voce hominis cantantis; Canticum est vox cantantis hominis absque organi modulatione; Psalmus Cantici dicitur, cum Cantico præcæmente Psalmi sonus subsequitur; Canticum Psalmi, cum sonitu præeunte æmula vox canentis auditur. Porro Psalmi Davidis non quemcumque cantum, vel sonum designant, sed eum quo vel Dei laudes, vel preces ad Deum, vel cohortatio ad virtutem; non autem inanes fabule, vel lascivi amores, aut principum adulationes concinuntur. Hinc enim liber Psalmorum inscribitur Hebræis ספר תהלים *sepher thehillim*, id est *liber hymnorum*, sive *laudum divinorum*; et post finem Psalmi LXXI, quem ultimum omnium David cecinit, legitur, *defecerunt* תהלוּת דָּוִד *thehilloth David*, id est *orationes Davidis*. Psalmi enim ut plurimum continent vel Dei laudes, vel orationes ad Deum, vel utrumque simul: quamvis etiam nonnulli sint, qui in cohortandis hominibus ad virtutem toti consumantur, ut primus et alii nonnulli.

Jam vero quod attinet ad divisionem et ordinem Psalterii, partiuntur Hebræi Psalterium in libros quinque, S. Hieronymo teste, tum in *Prologo Galeato*, tum in epistola *ad Sophronium* supra citata; ubicumque enim ad finem Psalmi scribitur: « Amen, Amen, » ibi terminari librum existimant; scribitur autem: « Amen, Amen, » ad finem Psalmi, XL, LXXI, LXXXVIII et CV, quibus quatuor libris addunt quintum a CVI usque ad CL. Sed hæc Hebræorum traditio non est conformis Scripturis sanctis, et ideo ab eodem S. Hieronymo refutatur in epistola, quam supra notavimus, *ad Sophronium*, et a S. Hilario in *Prologo Psalmorum*. Inscriptio enim Psalterii tum in Bibliis hebræicis, tum in editione Septuaginta Interpretum est, *liber Hymnorum*. Et Luc. xx, Dominus ipse loquitur, dicens: « Dixit David in libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo; » et Act. I, loquitur S. Petrus, et ait: « Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commemoratio eorum deserta, » etc. Porro Psalmorum ordo non est accommodatus temporibus, quo scripti sunt. Satis enim constat Psalmum in scriptum fuisse, quando David fugebat persecutionem Absalonis filii sui; Psalmum vero L multo antea fuisse scriptum, quando videlicet idem David reprehensus fuit a Nathan, ob crimen adulterii et homicidii; Psalmum autem CXLII adhuc antea scriptum fuisse, quando nimirum idem David in spelunca ob metam Saulis regis delitescbat; Psalmum quoque CXXIII scriptum fuisse longe antea, quando scilicet David cum Goliath gigante pugnavit; denique probabile est, ac fere certum, Psalmum LXXI esse omnium postremum ordine temporis, cum scriptus sit in Salomonem jam regnare incipientem, et post eum Psalmum addatur: « Defecerunt laudes David filii Jesse; » et tamen videmus hunc Psalmum non in ultimo loco, sed fere in medio constitutum. Cur ergo ita dispositi sint Psalmi, ut eos nunc habemus, non est facile divinare. Non est tamen rejicienda illorum opinio, vel suspicio, qui volunt primos quinquaginta Psalmos, quorum ultimus est, *Miserere mei, Deus*, pertinere ad penitentes, sive incipientes; alteros quinquaginta, qui desinunt in Psalmum, *Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine*, pertinere ad justos proficientes; postremos quinquaginta, quos concludit Psalmus, *Laudate Dominum in sanctis ejus*, pertinere ad viros consummatus atque perfectos; sive Psalmos ita disposuerit Esdras, ut videtur sentire S. Athanasius in *Synopsi*; sive Septuaginta Interpretes, ut S. Hilarius docet in *Prologo Psalmorum*.

Restat questio de auctore Psalmorum. Dux sunt autem veterum Patrum sententiæ; nam S. Athanasius in *Synopsi*, S. Hilarius in *Prologo Psalmorum*, et S. Hieronymus in *Epistola ad Sophronium* de ordine Psalmorum, et in *Epist. ad Cyprianum* de expositione Psalmi LXXXIX, varios esse censent Auctores Psalmorum, eos videlicet omnes, qui nominantur in titulis, Davidem scilicet, Mosem, Salomonem, Asaph, Idithun, et alios. Contra vero S. Joannes Chrysostomus, Theodoretus, Euthymius et Cassiodorus in *Prefatione Commentariorum in Psalmos*, et S. Augustinus lib. XVII *De Civitate Dei*, cap. XIV, Psalmorum omnium unum Davidem auctorem agnoscunt. Nobis tria sunt certa. Primum, Auctorem primatum omnium Psalmorum esse Spiritum Sanctum: id enim testantur apostolus Petrus Act. I, et apostolus Paulus *ad Hebr.* III; et ipse David II *Regum* XXII, dicit: « Spiritus Domini locutus est per me, et sermo ejus per linguam meam; » et in *Psalm.* XLIV: « Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. » Ergo sive David, sive Moses, sive quis alius Psalmos condiderit, ipsi quidem quasi calami fuerunt; sed Spiritus Sanctus fuit, qui per eos scripsit: quid vero necesse est laborare de calamo, cum de scriptore constat? Secundo, certum mihi videtur maximam partem Psalmorum esse Davidis; nam in

fine Psalmi LXXI legitur: « Defecerunt laudes David filii Jesse. » Item lib. II *Regum*, cap. XXXI, dicitur: « David egregius Paalis Israel; » denique in II *Paralip.* cap. V, dicitur: « Cantores ordinatos fuisse, ut canerent Psalmos quos fecit David. » Tertio, pro comperto mihi habere videor, eos Psalmos, qui carent titulo, esse Davidis, ut etiam omnes illos, qui nomen David in titulo præferunt, sive scriptum sit: *Ipsius David*, sive *Ipsi David*; nam Psalmus II caret titulo, et tamen *Actor.* IV Apostoli affirmant eum Psalmum a Davide fuisse compositum; et Psalmus XXV caret titulo apud Hebræos, et Apostolus *ad Hebr.* IV, tribuit eum Davidi. Deinde Psalmi, qui in Hebræo codice carent titulo, in Græco textu adscribuntur Davidi; proinde credibile est excidisse titulos ex codice Hebræo, qui in eo aderant, cum Septuaginta Interpretes scripturas Hebræicas in Græcum idioma transferrent. Denique regula Hebræorum, qui dicunt Psalmum, qui caret titulo, esse illius auctoris qui scripsit præcedentem, falsa esse convincitur; nam secundum eam regulam Psalmus I et II nullius essent, cum uterque caret titulo. Præterea Psalmus LXXXIX adscribitur Mosi, et decem Psalmi consequentes, qui titulo carent, eidem Mosi adscribi deberent. At id fieri non potest, cum in *Psalm.* XXVIII mentio fiat Samuelis, qui satis longo tempore post obitum Moysi natus est. Vide plura de hac re in explicatione tituli Psalmi octogesimi noni. Quod autem non soli illi Psalmi Davidis sint, qui habent in titulo: *Ipsius David*; sed etiam illi qui habent: *Ipsi David*, probat S. Augustinus ex *Psalm.* centesimo nono, qui habet: « *Deus, ipsi David*; » et tamen Dominus *Matth.* XXIV, dicit: « Quomodo David vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo? » Atque hæc quidem de auctore Psalmorum certa mihi esse videntur. De reliquis Psalmis qui titulum præferunt *Mosis*, aut *Salomonis*, aut *Asaph*, aut *Idithun*, aut *Ethan*, aut *aliorum Core*, probabilem censeo sententiam SS. Athanasii, Hilarii et Hieronymi, sed probabiliorẽ Chrysostomi, Augustini, Theodreti et aliorum, qui eos secuti sunt. Cur autem sententiam posteriorem præferendam putem, ratio est, quia est communior, et fuit etiam communior ante annos mille. Id enim testantur S. Augustinus lib. XVII *De Civitate Dei*, cap. XIV, et Theodoretus in *Prefatione Psalmorum*. Item, quia satis constat Asaph, Idithun, Ethan et filios Core fuisse Cantores potius quam Prophetas, et Psalmos illis tribui in titulo, quia dabantur illis ad canendum, non quod ipsi eos composuissent, quod ex eo intelligi potest, quod in eodem titulo aliquando ponitur nomen *David et Idithun*, sive alterius, ut videre est in titulo Psalmorum XXXVIII, LXXI, LXXIV, CXXXVI, CXXXVII et CXXXVIII. Accedit postremo, quod *Luc.* cap. XX, cum Dominus ait: « Dixit David in libro Psalmorum, » visus est totum librum Psalmorum Davidi tribuere.

COMMENTARIA IN PSALMOS.

LIBER PRIMUS PSALMORUM

SECUNDUM HEBREOS,

USQUE AD PSALMUM XLII.

PSALMUS I.

VERSIO VULGATA. — 1. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiam non sedit :

2. Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

3. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo :

Et folium ejus non defluet, et omnia quaecumque faciet, prosperabuntur.

4. Non sic impii, non sic : sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terre.

5. Ideo non resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum.

6. Quoniam novit Dominus viam justorum : et iter impiorum peribit.

VERSIO S. HIERONYMI PRESBYTERI. — Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra derisorum non sedit :

Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

Et erit tanquam lignum transplantatum juxta rivales aquarum, quod fructum suum dabit in tempora suo.

Et folium ejus non defluet, et omne quod faciet, prosperabitur.

Non sic impii : sed tanquam pulvis, quem projicit ventus.

Propterea non resurgent impii in judicio, neque peccatores in congregatione justorum.

Quoniam novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit.

Argumentum. — Hunc Psalmum Davidis esse, arguere videtur tum veterum Patrum opinio, tum dictio et stylus, Psalmorum viii, xx et xiiii similis. Ita Bengtzenberg. Rationem vero omisse inscriptionis: *Psalmus Davidis*, quam plerumque hujus libri carmina gerunt, Vossius repetendam censet inde, quod libro primo Psalmorum antiquitus generalis prescriptus fuerit titulus: *Liber Psalmorum Davidis*, qui generaliori postea cedere debuit, cum reliqua veterum volumina adjecta essent. *Reverendissimi* tamen : Quae voluitis commemoratio ab eo, qui collectit Psalmos, atque in ordinem suum, qui hodie leguntur, redegit, ceteris non incommode processum loco premissa est (*Prosepiam brevis* Psalmorum hunc Psalmum vocat etiam S. Basilii) : ex quo factum videtur, ut primum hoc carmen in aliis codd. non sit numeratum, in aliis vero secunda junctura, ut, quod in libris impressis tertium numeretur, secundum sit. Ceterum strophae duae. Vers. 1-3 : Pii beati; 4-6 : Impii avari. Cf. dictum illud Socrati apud Photocem in *Atalide* 1 :

Οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐπιπέσουσιν ἐπιπόρῳ, ὁ κακὸς δὲ οὐκ ἐπιπέσει βίβῳ, βέντῳ ὁμῶς, ἐτὶ ἐπιπόρῳ κίβῳ.

1. Beatus vir qui non ambulat in consilio improborum, et in via peccatorum non stat, et in sede irrisorum non sedet.
2. Sed in legem Jovae propensio ejus,

et de lege ejus meditatur die ac nocte.
3. Nam est ille sicut arbor plantata ad rivos aquarum,
que fructum suum reddit tempore suo,
et cujus folium non marcescit;
et omnia, quae facit, prospere succedunt.

4. Non sic improbi;
sed non nisi ut palea, quam dispellit ventus.
5. Itaque non consistent improbi in judicio,
neque peccatores in cœtu justorum.
6. Novit enim Jova viam justorum;
via autem improborum perit.

NOTÆ.

Vers. 1. Præteritum et sæpe alias, et hic, de eo quod quis facere solet, vel quod omni tempore eodem modo se habet, *deserit* usurpatur, atque per nostrum presens commode exponitur. Locutio in consilio improborum tre in stylo Orientalium non tantum commercium familiare cum improbis hominibus, sed et institutionem vite, ad eorum placita degenda, indicat. *Viam* apud Hebræos sæpe usurpatur pro instituto et ratione vite, satis notum est. In tribus hujus commatis membris gradationem, et in substantivis improborum, peccatorum, irrisorum, et in vocabulis consilio, via, sede, et in verbis ambulat, stat, sedet, inesse multi existimant. Sed melius post Rosenmüllerum docet Hengstenberg, esse in hoc versu non tam simplices, quam *inversis*, distributione trimembri illustratam. Tres primus hic versus triades habet: quarum prima dictionibus improborum, peccatorum et derisorum omne malorum hominum genus; altera, nominibus consilii, via et sedis, universa illorum cogitata et facta, omnemque vitam; tertia, verbis ambulandi, standi ac sedendi, quodcumque illorum commercium comprehendit; ut cum vere beatum esse rates significet, qui nec illum, nec ulli in re, nec cum alio reproborum hominum genere commercium habet. *Improbis* seu *impii*, peccator et *irrisor* etymis ita differunt, ut primus sit proprie turbidus, perturbatus animo ob passionem et affectus pravos: hinc dicitur in consilio impiorum; secundus, lapsandus, qui in scelus labitur: hinc dicitur in via peccatorum; tertius denique, deridens eos qui pietatem colunt, ut impij solent, dum sedent in epulis et comotationibus. — Vers. 2. *Propensio* ejus, id est, qui legem Jovæ in deliciis habet. *Meditatur*, sensu latissimo, id est, non solum animo recogitat, sed etiam factis exsequitur. Cf. *Psal.* xxxv, 28. Eodem sensu *deserit* apud Græcos etiam usurpatur. Et Virgilius, *Ecol.* 1, 2:

Silvestrem tenui musam meditaris avena.

—Vers. 3. *Rivos*, proprie divisiones, *avortia*, h. l. videntur esse canales ad rigationem hortorum arte ducti. *Quee facit*, non arbor, sed justus. *Succedunt*. Ita Ewaldus. Hengstenberg transitive vertit, *succedere facit*. — Vers. 4. Imago inde est repetita, quod, vel cum frumentum more Orientalium teritur in locis editis, vel ventilatur in aëre, que in istis terris sub illo erant, et etiamnum sunt, palea vento dispergitur. Atque hæc quidem imago adeo apta visa est poetis Hebræis, ad subitam, qua intellex redditur improbus, conversionem rerum exprimentendam, ut eam sæpius usurpent. *Palea*, gluma. — Vers. 5. In judicio, tum extreme et divino; tum humano, ubi sæpius, Deo id curante, improbi *causa cadunt*. Cf. *Isai.* 1, 24; n. 12; iv, 14. *Nocti*, amanter curat. Quod verba *nocti* et *perit* non satis sibi opposita sunt, quod antitheticum parallelismus flagitat, id explicandum est ex more poetarum Hebræorum, quo in antithetis membrum oppositum sæpe retinet, ex alterius oppositione supplendum, ejusmodi exempla plura in Proverbiis obvia. Proinde hoc loco antithesis ut plene constet, in utraque perichoræ parte ex parte altera aliquod supplendum; hoc pacto: Novit Deus probatque studia atque consilia proborum, eaque ideo consistent et perstant; at non vult probare, imo odio habet studia et consilia malorum, eaque itaque irrita fiunt.

R. BELLARMINI

EXPLANATIO IN PSALMOS.

PSALMUS I.

ARGUMENTUM.

Primus Psalmus titulo caret apud Hebræos, nec *desunt*, qui potent eum esse Esdræ, qui Psalmos in ordines digessit, sed communiter tribuitur Davidi ab Ambrosio; Bilario, Beaillo, Augustino et ceteris. Ipse etiam S. Hieronymus, qui aliqui multos facit auctores Psalmorum, hunc primum Psalmum Davidis esse dicit in *Epist. ad Peditianum de Studio Scripturarum*. Denique in textu Græco additus est titulus, sive a Septuaginta, sive ab aliis, *David Prophetæ et regis metos*. Aptissime autem ponitur hic Psalmus in primo loco, quia de beatitudine tractat: beatitudo enim est fundamentum et principium doctrine moralis. Argumentum igitur Psalmi est ostendere beatitudinem sive in spe, sive in re, non contingere nisi hominibus justis, præviæ justitiæ dantem esse operam, ut ad beatitudinem perceniamus.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1
1. BEATUS VIR, QUI NON ABIT IN CONSILIO IMPIORUM, ET IN VIA PECCATORUM NON STETIT, ET IN CATHEDRA PESTILENTIÆ NON SEDIT.

In primo et secundo versiculo Propheta docet beatitudinem, quatenus in hac vita haberi potest, non consistere in alia re, quam in vera justitia. Quod ipsum docet Apostolus *Rom.* xiv: « Regnum Dei non est esca, et potus, sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu Sancto. » Soli enim homines vere justii sunt amici Dei, imo et filii, ac per hoc heredes regni, et spe beati, quod attinet ad perfectissimam felicitatem, et hic interim solido gaudio, et pace, que exsuperat omnem sensum, perfuantes. Describit autem in primo versu hominem justum per negationem, in secundo per affirmationem, ac si breviter dixisset illum esse justum, ac per hoc beatum, qui declinat a malo, et facit bonum.

Illud autem hoc loco diligenter notandum, et memorie commendandum est, consuetudinem Davidis et aliorum prophetarum esse, ut insipsum bis repetant, ita ut una pars versiculi sit repetitio, vel explicatio alterius. Exempli gratia, *Exod.* xv, in cantico Moysi: « Iste Deus meus, et glorificabo eum; Deus patris mei, et exallabo eum. » *Psal.* xxxiii: « Concresecit ut pluvia docet trina mea, sicut ut ros eloquium meum. » *Psalm.* xxxiii: « Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. » Hæc frequentissime occurrunt, cum sit hæc repetitio genus ornamentum proprium sanctorum Prophetarum. Prima igitur pars primi versiculi hanc sententiam continet, beatum esse illum, qui non prævaricatur legem Dei. Sed posthinc more David hanc sententiam expressit per metaphoram viæ et ambu-

lationis: « Beatus, inquit, vir, qui non abit in consilio impiorum, » id est, ille beatus est, qui justus est: ille autem justus est, qui non abit in consilio impiorum, id est, qui in via vite non est secutus consilia, leges, sententiam impiorum, que sunt omnino contraria viæ Dei, id est legi Dei. Altera pars ejusdem versiculi id ipsum explicat aliis verbis idem significantibus. Nam cum dicit: « Et in via peccatorum non stetit, » non significat, Et in via peccatorum non substitit, sed, Et in via peccatorum non ambulavit. Stare enim in via, hoc loco, non est quiescere, et non ambulare, sed est ambulando non recedere in via inchoata. Itaque idem est, Non abire in consilio impiorum, et, Non stare in via peccatorum: utrumque enim significat illum esse justum, qui recedit a via, id est lege et consiliis peccatorum. Et quoniam lex Domini solvitur, non solum male vivendo, sed etiam male doendo, juxta illud *Matth.* v: « Qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno celorum; » ideo Propheta adiungit: « Et in cathedra pestilentiæ non sedit; » id est, ille est justus, ac per hoc beatus, qui neque operibus, neque doctrina legem Domini prævaricatur. Sedere enim in cathedra pestilentiæ, est esse in consensu hominum pestilentium, sive ascendere pestilentibus, et cum eis legem Domini despiciere, quasi nihil conducit ad bene vivendum, id est cum gaudio et lætitia, sed nullius sit carnis desideria percipere, sensibusque in omnibus indulgere. Vox sedentium in cathedra pestilentie describitur *Malach.* ii, illis verbis: « Vanus est, qui servit Deo, et quod emolumentum, quia custodivimus præcepta ejus? » Quod ad verba attinet, pro voce *beatus*, in Hebræo habetur אֲשֵׁר

Ambrosio
perit
Psalmi
v. 12

Sicut in
via quæ
est?

Sicut in
cathedra
pestilentie
non sedit
est?

est?

care, quæ vox habet formam numeri multitudinis, et ideo a nonnullis recentioribus veritur beatitudines viri, etc. Sed probabiliss est vocem illam esse indeclinabilem, et significare, tum beatum, tum beatitudinem. Nam non solum Septuaginta veterum *βεατιτος βριγ*, id est *beatus vir*; sed etiam S. Hieronymus verit ex Hebræo: *Beatus vir*. Pro cathedra pestilentia, in Hebræo habetur ad litteram, *cathedra* *קטל* *lesio*, id est *derisorium*, sed sensus est omnino idem. Nulla enim est pestilentia major, quam deridere legem Dei, et eos qui iuste ac pie vivere student. Ad extremum notat S. Basilus, per id quod dicitur, *beatus vir*, non excludi feminas et beatitudine, sed includi, quoniam vir caput est mulieris, et in capite intelliguntur etiam membra.

Vers. 2. 2. SED IN LEGE DOMINI VOLUNTAS EJUS, ET IN LEGE EIUS MEDITABITUR DIE AD NOCTE.

In hoc secundo versiculo describitur justus per affirmationem, et sunt hic etiam due partes, quarum una est fore alterius repetitio. Recte autem dicitur is esse justus, sive beatus, cujus voluntas est in lege Domini, quoniam non requiritur ad justitiam hujus vite, ut nulla in re offendamus, cum scriptum sit *Jacob. 1. 21*: « In multis offendimus omnes: » sed satis est, si ita simus affecti erga legem Domini, ut cupiamus eam omnino perficere, et si forte labimur in aliquo peccatum, ut certe sepe labimur, id sit præter voluntatem bonam, id est, præter charitatem, quam habemus ad Deum, et ad legem ejus, non autem contra charitatem, proinde peccatum sit, non crimen, id est veniale, non lethale. Idem illis verbis habetur in alio Psalmo: « Lex Dei ejus in corde ipsius. » Nam et voluntas, sive cor justus est in lege Dei, et lex Dei est in voluntate, sive corde justus. Lex est in corde, ut in sede, et cor est in lege, ut in re amata, que semper cogitatur et appetitur. Atque hoc est quod sequitur: « Et in lege ejus meditabitur die ac nocte. » Id enim est legem esse in voluntate, sive voluntatem in lege, perpetuo mentem exerceri in ea cogitanda et amanda, ut quiddam agendum sit, secundum eam regulam fiat. Itaque illud, *die ac nocte*, non significat, non posse hominem justum vacare vel ad punctum temporis a contemplatione divinæ legis, sed frequentissime debere animum ad legis præcepta revocare, ejusque memorem semper esse, dum aliquid cogitandum, dicendum, faciendum occurrit, in quo periculum sit, non justitia violetur. Porro, non solum Latina vox *meditabitur*, sed etiam Græca *μετάνοια*, et Hebræica *מחשבה*, referri possunt ad exercitium sive cogitationis, sive vocis, sive operis, *Psalm. xxxiv*: « Lingua mea meditabitur justitiam tuam. » Et *Psalm. xxxvi*: « Os justus meditabitur justitiam. » Poeta quoque profanus dixit: « Meditabor arundine Musam. » Et exercitia militum, militares meditationes dicebantur. Itaque sensus est: « Et

Justitia
beatus vir
et non
requiritur
ad justitiam
hujus vite,
ut nulla
in re
offendamus,
cum scriptum
sit Jacob. 1. 21:
« In multis
offendimus
omnes: »
sed satis est,
si ita simus
affecti
erga legem
Domini, ut
cupiamus
eam omnino
perficere,
et si forte
labimur
in aliquo
peccatum,
ut certe
sepe
labimur,
id sit
præter
voluntatem
bonam, id
est, præter
charitatem,
quam
habemus
ad Deum,
et ad legem
ejus, non
autem
contra
charitatem,
proinde
peccatum
sit, non
crimen,
id est
veniale,
non
lethale.

Virg.
lin.
Eclog. 1.

in lege Domini meditabitur die ac nocte, id est, in lege Domini cogitanda, perficienda, docenda assidue exercebitur.

3. ET ERIT TANQUAM LIGNUM, QUOD PLANTATUM EST SECUS DECURSUS AQUARUM, QUOD FRUCTUM SUUM DABIT IN TEMPORE SUI.

4. ET FOLIUM EJUS NON DEFLUET, ET OMNIA QUÆCUMQUE FACIET, PROSPERABUNTUR.

Declaravit Propheta quis sit dicendus vere justus: nunc declarat talem justum esse beatum, spe in hoc sæculo, re in futuro. Sumitur autem declaratio à similitudine arboris, que plantata juxta rivos aquarum habet omnia, que in arboribus felicissima requiri possunt. Nam aliquæ arbores sola folia producent, et ea non diu retinent; aliæ folia producent, et semper relinunt, sed fructus earum, vel nimis præoces sunt, vel nimis serotini; aliæ denique fructus edunt tempore suo, et folia semper vestuntur, sed non omnes fructus ad maturitatem perducunt: solæ igitur illæ arbores omni ex parte perfectissimæ sunt, que folia fructusque producent, si folia semper retinent, et omnes omnino fructus tempore suo maturos præstant. Tales arbores sunt pini, palme, oleæ, quibus Scriptura justos homines passim comparare solet. Iis igitur felicissimis arboribus similes esse dicit justos hoc loco Propheta. Nam justus à fundati et radicatus, » ut ait Apostolus, « in charitate, » propinquus sunt per amicitiam fontis vivo, unde humorem gratis semper trahunt; et opera bona tempore opportuno faciunt, et omnia eis cooperantur in bonum, et semper videntur gloria et honore. Quamvis enim interdum a carnalibus despiciantur, tamen a sapientibus, et quod majus est, ab angelis, et ab ipso Deo honorantur. Et hæc quidem in hoc sæculo; sed præterea fructus faciunt in tempore suo, quia salutem veram operantur tempore congruo recipiendam, id est post mortem, cum impit ante tempus, in hac vita felicitatem querant, et sic temporalem et sempiternam amittant. Et folia semper retinent, quia accipient, juxta verbum apostoli Petri, I Petri, 1. 8: « Immaculabilibus glorie coronam; » et: « In memoria eterna erit justus, » *Psalm. cxl*. Et denique « quecumque faciunt, prosperabuntur, » quia opera omnia usque ad calcem aquæ frigidae datum in nomine discipuli, plenam ac perfectam mercedem accipient. Scio textum Hebraicum in Bibliis modernis unum tantum versum ex his duobus facere, et priorem partem verus terminare ad illa verba: « Et folium ejus non defluet. » Ex qua distinctione adducti nonnulli, verba illa: « Et omnia quecumque faciunt, prosperabuntur, » non exponunt de arbore vera, sed solum de homine justo. Sed nos sequimur lectionem Hebraicam, que est in operibus S. Hieronymi, qui concordant codices Greci et Latini. Et certe secundum

Justi quæ
deserunt
ribus
cooperantur.

Librum
arbitrii
concurrat
gratia ad
opera
meritoria.

Vers. 5.

dum nostram lectionem similitudo ab arbore sumpta est multo pulchrior et plenior. Illud etiam observandum est hoc loco, verbum *prosperabuntur* in Hebræo esse *צליח* *tsachach*, quod proprie significat, *prosperare faciet*. In quo notatur virtus activa arboris, que concurrat ad maturandos omnes fructus, et pari ratione notatur in applicatione similitudinis virtus activa liberi arbitrii, que concurrat cum gratia Dei ad opera meritoria. Quod est adversus dogmata Lutheranorum.

5. NON SIC IMPII, NON SIC: SED TANQUAM PULVIS, QUEM PROICIT VESTUS A FACIE TERRÆ.

Ex comparatione miserie impiorum confirmat Propheta felicitatem justorum. Ne quis enim existimaret illa bona communia esse omnibus, et excusatis naturalibus tantum provenire, et non præcipue ex providentia Dei, addit: « Non sic impii, » id est, non eandem sortem, sed contrariam omnino recipiant. Elegantissime vero Propheta describit miseriam impiorum, et tamque opponit felicitati justorum. Justus ob humoris divini copiam viret, et fructum facit, nec anquam virorem suum, aut laborum fructum amittit. Contra impii, divino illo humore destituti, aridæ et steriles instar levissimi pulveris, a vento dispersi ne vestigium quidem sui relinquunt; nec solum omnem gloriam, opes et voluptates perdunt, sed etiam ipsi pereunt in æternum. In textu Hebræo non habetur illa repetitio, non sic, neque illud, a facie terræ. Sed hæc addita sunt a Septuaginta Interpretibus explicandi, vel ornandi gratia. Vocabulum item pulveris non est *עפר* *ephar*, quod proprie pulverem significat in genere; sed est *פיר* *pir*, quod significat glaniam, id est speciem pulveris ex tritura palem, paleam videlicet minutissime coactam, et quasi in pulverem redactam, que levissima est, ut eam modicum flatus procul abigere possit.

Vers. 6.

6. IDEO NON RESURGENT IMPII IN JUDICIO, NEQUE PECCATORES IN CONCILIO JUSTORUM.

Recte in editione Sixti V et Clementis VIII positum est, *non resurgent*, cum in plerisque codicibus haberetur, *non resurgunt*. Nam ex Hebræo, Græco, Chaldeo, et emendatioribus manuscriptis satis aperte colligitur legendum esse, *non resurgent*. Illud autem, in concilio justorum, positum est ex Hebræo; nam in Græco et manuscriptis Latinis constanter legitur, *in concilio*. Potuit quidem fieri ut, ex similitudine nominum, fieret in Latinis Codicibus positum *consilium*, pro *concilio*; sed potuit etiam fieri ut in Hebræis Codicibus irreperisset *הרר* *hara* pro *עפר* *ephar*, id est, *conclium* pro *consilium*. Certe Septuaginta Interpretes, qui eodem modo veterunt in primo versu et in sexto, utrobique ponentes *βουλή*, videntur eandem vocem Hebraicam in utroque loco legisse. Itaque utraq; lectio probanda vi-

detur, una ob auctoritatem Vulgatæ editionis, que cum Hebræo concordat, altera ob auctoritatem Septuaginta Interpretum, quorum vocabulum *βουλή* ubique ipsa Vulgatæ Latina editio *consilium*, non *concilium* veritur. Declarat igitur hoc loco Propheta, discrimen justorum et impiorum in novissimo judicio perspicue manifestandum. Nam hoc tempore sæpe accidit ut omnia confundantur. At igitur: « Ideo non resurgent impii in judicio justorum. » Illud enim, *justorum*, ad utramque partem versuoli pertinet, sicut etiam illud, *non resurgent*, non solum refertur ad illud, *in judicio*, sed etiam ad illud, *in concilio*, et idem fere est: « Non resurgent impii in judicio justorum, » et: « Non resurgent peccatores in concilio justorum. » Itaque cessat questio illa quam nonnulli hoc loco pertractant, cur dixerit Propheta: « Non resurgent impii in judicio: » Pulchre autem David conjunxit ultima primis; sicut enim dixit in principio, justos non abesse in concilio impiorum, et in consensu eorum non sedisse: ita nunc dicit, in die judicii impios non resurrecturos in judicio, et concilio justorum. Sensus igitur hic est: « Ideo non resurgent impii in judicio justorum, » id est, longe aliud erit judicium justorum, quam impiorum. Quod explicatur sequentibus verbis: « Neque peccatores in concilio justorum, » id est, cum resurgent impii, non erunt in consensu et consortio justorum, sed iudicati ad inferos in cœtu damnatorum erunt. Quod si legamus, *in concilio justorum*, poterit consilium accipi pro loco consilii, et tunc in idem recideret cum voce *concilio*. Et quoniam illud, *non resurgent*, ex Hebræo commodè verti possit, *non stabunt*, sive *non consistent*, erit etiam hic sensus, in judicio, et cœtu justorum, quando videlicet Sancti cum Christo sedebunt iudices mundi, tunc peccatores non stabunt, sed cadent. « Justi autem stabunt in magna constantia adversus eos, qui se angustiantur, » *Sapient. v. 1*.

7. QUONIAM NOVIT DOMINUS VIAM JUSTORUM, ET ITER IMPIORUM PERIBIT.

Reddit rationem cur impii non sint in judicio accepturi justorum gloriam. Quoniam videlicet via justorum approbatur a Deo, qui falli non potest, ac per hoc via est recta, et perducens ad civitatem Dei; via impiorum non approbatur a Deo, et qui per eam ambulat, frustra laborat, quia nunquam pervenient. Illud, *novit*, accipitur pro notitia approbationis; et cum dicitur: « Deus novit viam justorum, » nos certi reddimur, securos esse de vera felicitate, qui per eam viam incedunt. Illud autem, *iter impiorum peribit*, significat ambulationem impiorum frustra esse susceptam, quia per eam viam non perveniunt ad optatum locum. Itaque hoc loco, *iter* non accipitur pro via materiali, in qua ambulatur, sed pro ipsa ambulatione, ut diximus. Per ambula-

®

tum quo Jova regi Messie, utpote filio suo, dedit populos. — Vers. 8. *Posee a me* aliquid tali filio dignum. *gentes* omnes omnino, ideoque *Gentiles*. — *Baculo*, non *ceptra*, ait Rosenmullerus, qui addit: Respicitur hic ad morem illum antiquum, quo herodes, armorum loco, *clavus* gestabat, easque non lignas tantum, sed etiam ferreas. Cf. *Iliad.* VII, 136. *Dicentes* tractos. — Vers. 10. *Nunc* vim concludendi vel inferendi habet, pro *clava*, cum res ita se habeat. — *Trepidate*, internis externisque modibus tum gaudium tum reverentiam exultate. — Vers. 12. *Osculamini* *fratrum*: ita Syrus, et hodiernorum plerique. Apud Orientales osculum, ori vel manui aut genibus admotum, venerationis signum fuisse, nemo nescit. Alii tamen, inter quos Ewaldus, ad veterum interpretationem propius accedentes, virtuti, *admitte*, *amplectimini* *parum*, parvis vel sanis consilium. In *res*, *hebr.* quoad *viam*.

R. BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS II. ARGUMENTUM.

Hic Psalmus car. et titulo, sed Davidi tribuitur ab Apostolis *Act. iv.* Nonnulli Psalmum hunc secundum, sed partem primi esse iudicant, propterea quod in *Actis Apostolorum*, cap. xv, in quibusdam Codicibus dicitur hic Psalmus sub nomine *primi* Psalmi, sed Codices plures, et meliores habent: *sicut in Psalterio secundo scriptum est*, et comment. editio Græca *res descripta*. Est autem totus hic Psalmus propheta de regno Christi manifestissima, et explicata ab Apostolis, *Act. cap. xv et xii, et ad Hebr. i et v*, ut omnino errare videantur, qui ad litteram de Davide hunc Psalmum explicare solentur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1.

1. QUARE FREMUERUNT GENTES, ET POPULI MEDITATI SUNT INANIA?

David in spiritu pronoseens Messiam venturum, et persecutiones multas adversus eum exorturus, et eum tamen felicissime regnaturum, incipit ab interpretatione persecutorum; et sensus est, frustra Gentiles, et Hebræos tum Principes, tum populos infrenuisse indignatione contra Messiam, et cogitasse rationem impedire ad regnum ejus. In Hebræo primum verbum est præteritum temporis, secundum futuri: sed quia de re eadem est sermo, Septuaginta Interpretes utrumque verbum reddiderunt pœ tempus præteritum, et S. Hieronymus utrumque reddidit per tempus futurum. Et quidem sententia semper est vera; nam res ipsa in se futura erat, sed Prophe- tæ quodam modo præterita, cum eam cerneret quasi præteritam. Tamen absolute lectio Septuaginta Interpretum et Vulgata editionis præferenda est, tum quia in *Actis Apostol.* cap. iv, legitur in præterito, *frémuerunt*, et *meditati sunt* tum quia ratio exigit ut significatio primi verbi sit regula significationis secundi, non contra. Nominè *gentium*, cum dicitur, *quare fremuerunt gentes*, videntur intelligendi Gentiles. Nam sic intellexerunt Apostoli, *Act. iv.* et vox Hebræa *גוים* *goyim* passim in Scripturis accipitur pro Gentilibus, sive Ethniciis. Per populos autem, cum subditur: *Et populi meditati sunt inania*, intelligendi sunt Hebræi, ut constat ex eodem cap. iv. *Act. v.* Verba quoque valde proprie tum Gentilibus, tum populis Hebræorum accommodantur. Gentiles enim frenuisse dicuntur, quasi animantia rationis expertia, populi Judaici me-

ditati esse inania, quia ipsi consilium inierunt, ut Jesum perderent.

2. ASTITERUNT REGES TERRE, ET PRINCIPES CON- VENVNUNT IN UNUM ADVERSUS DOMINUM, ET ADVERSUS CHRISTUM MESSIUM.

Dixat, in genere, gentes et populos indignatos fremuisse, et inania meditato; nunc explicat in particulari que sint ille gentes et populi, et adversus quem indignati sint, ac dicit fremitum non crispisse a plebe, sed a capitibus, id est a regibus et a principibus. Primus enim qui infrenuit fuit Herodes rex, ut habemus *Matth. ii*, qui quidem Herodes alienigena erat, ut inter gentes reputari poterit. Eum secuti sunt principes et populi Judæorum. Nam, Herode turbato, « turbata est omnis Hierosolyma cum illo. » Deinde tempore passionis Domini, iterum alius Herodes, et Pontius Pilatus cum principibus et populis Judæorum in Christum insurrexerunt. Denique post Christi passionem et resurrectionem, semper persecutiones a regibus, sive imperatoribus incubabantur, et a populis diceas suos sequentibus fovebantur. Quamvis autem indignatio et fremitus proprie contra Christum esset, non contra Deum, imo sub colore gloriæ Dei et quasi ex zelo divini honoris, tamen revera, qui Christum oppugnabant, Deum verum oppugnabant. Christus enim operibus divinis se veri Dei Filium ostendebat, et qui odit Filium, sine dubio odit et Patrem. Quod attinet ad verba, *illud, astiterunt*, proprie in Hebræo significat *sess constituerunt*, id est, quasi murum se statuerunt, ut resisterent venienti Messie; illud autem, *convenerunt in unum*, in Hebræo proprie significat, *consultaverunt*, sive

Reges et Imperatores populi in Christum convenerunt.

ad expediendum consilium convenerunt simul: quod in Evangelio Herodem et Principes Judæorum contra Christum fecisse legitimus. Tam autem est aperta hæc Prophetia, ut non solum Apostoli, *Act. iv*, intellexerint ad litteram de Jesu Christo Domino nostro hunc locum, sed etiam veteres Rabbin, teste R. Salomone in Commentario hujus Psalmi, exposuerint hunc eundem locum de vero Messia, quem adhuc caeci et infatuati expectant.

Vers. 3.

3. DIRUMPAMUS VINCLAM EORUM, ET PROJICIAMUS A NOBIS IUGUM IPSORUM.

Explicat Prophetæ causam, cur reges et principes cum gentibus et populis fremuerint, et convenerint adversus Christum. Causa enim est, ne cogenterent servare legem Christi contrariam sensibus carnis, et humane prudentia. Hæc verba ista dicuntur in persona regum et principum impiorum, quasi dicat: « Astiterunt reges terras, et principes convenerunt adversus Dominum, et adversus Christum ejus, » dicentes inter se: « Dirumpamus vincula eorum, » id est, non sinamus nos subiecti legibus et imperio Messie. Pro *jugum ipsorum*, S. Hieronymus vertit, *laqueus eorum*; verbum Hebraicum *יגום* significat *fusus*; et videtur Prophetæ repetere voluisse idem fere vocabulum, ut ordinario solet id ipsum bis dicere. Itaque Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus non tam ad vocabulum, quam ad sensum respexerunt. Sunt autem omnia vocabula metaphoricæ, sive legem appelles vincula, sive fuses, sive laqueos, sive jugum. Explicant autem istæ metaphora naturam legis, qualis est iudicio impiorum. Impiis enim lex Domini durissimum jugum, et laqueus lethalis videtur, cum viris sanctis eadem lex sit melle dulcor, et desiderabilior auro et lapidibus pretiosis, ut habemus in *Paol. xviii*.

Vers. 4.

4. QUI HABITAT IN CÆLIS, IRRIDEBIT EOS, ET DOMINUM SUBSANNABIT EOS.

Hic jam Prophetæ demonstrat, frustra Principes et populos laborare in oppugnanda Christi Religione, quod initio etiam dixerat. Nam Religio Christi a Deo est, et Deo nemo resistere potest. Recte autem dicit: « Qui habitat in cælis, » ut ostendat Deum super omnes esse, et omnia cernere, et ideo nullo negotio dissoluturum omnia eorum consilia, et omnes molitiones dissipaturum. Quod autem dicit Dominum irrisurum et subsannaturum eos, significat eos divino iudicio per signs et prodigia, per Martyrum patientiam, per conversionem gentium et populorum, perque alios modos soli Deo notos, ita confundendos, ut omnium irrisioni atque subsannationi pateant. Id videmus impletum. Nam sacerdotium Judaicum et idololatricum nunc ab omnibus irridetur. Carent enim Judæi et Gentiles templis et sacrificiis; reges quoque Gentilium, qui Eccle-

Religio Christi a Deo est.

siam persequebantur, omnes misero perierunt.

5. TENU LOQUETUR AD EOS IN IRA SUA, ET IN FURE SUO CONTURBABIT EOS.

Explicat modum, quo Deus persecutores Christi irridendos exposuit, quia nimirum locutus est ad eos, non verbis, sed verberibus, gravissimis pœnis illos admonens, ut patet de Herode ab Angelo percusso, de Maximino vermibus consumpto, et aliis. Non est proprie ira, nec furor in Deo, sed in Deo semper cum tranquillitate iudicat: sed dicitur per metaphoram irasci et furere, quando severe punit, et tunc presertim quando a punito non prodest illis ad salutem æternam; id enim facere solent, qui irascuntur et furunt, qui non nocent ut sanent, quomodo medici faciunt, sed nocent ut noceant. Itaque David: « Domine, inquit, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. » Capiebatur enim argui et corripri, sed pœnerne, non hostilitatis; ad salutem, non ad inferitum.

Deo non est proprie ira neque furor.

Vers. 6.

6. EGO AUTEM CONSTITUITI SUM IUXTA AD SUPER SION MONTEM SANCTUM EIUS, PREDICANS PÆCEPTUM EIUS.

Hoc loco dicendum est aliquid de verbis, antequam veniamus ad sensum. Nam in Hebræo codice sic habetur: *Ego autem ordinavi Regem meum super Sion montem sanctum meum*; et quamvis non multum referat, quoad sensum, utrum Deus Pater dicat se ordinasse Christum Regem, an ipse Filius dicat se ordinatum a Patre; tamen valde probabile est Septuaginta Interpretes legisse paulo aliter, quam nunc legimus. Habemus nunc *נצחתי*, *ordinavi*; sed ipsi legisse videntur, *מלכתי* tantum punctis, *נצחתי* *nisacti*, *ordinatus sum*, que vox habetur *Prov. viii*, ubi legitur: « Ab æterno ordinata sum; » et ubi legitur *מלכי* *malchi*, *Regem meum*, ipsi legisse videntur *מלכתי* *malcho*, *Rea ejus*; et ubi nos legimus *קדשתי* *chodesti*, *sanctum meum*, ipsi legisse videntur *חודשתי* *chodestio*, *sanctum ejus*. Et quoniam probabile est Septuaginta Interpretes habuisse Codices Hebræicos valde correctos, inde fit etiam probabile lectionem nostram Vulgatam veriorē esse, quam ea sit, que nunc legitur in Codicibus Hebræicis. Veniamus nunc ad sensum. Dixat Prophetæ adversarios Christi tumultuatos, et posuerat verba ipsorum: « Dirumpamus vincula eorum, » etc. Ideo nunc introducit ipsum Christum loquentem et quasi respondentem eis, quasi dicat: Gentes et populi, necnon reges et principes dicent: « Dirumpamus vincula eorum; » eos vero Deus irridet, et Christus ipse ita eis respondet: Ego ordinatus sum Rex super Sion montem sanctum ejus, id est super Ecclesiam, et est civitas in montem posita, et cuius Iypus fuit Jerusalem, cuius pars præcipua, et magis a Deo dilecta, et

Religio Christi a Deo est.

sanctificata est Sion, juxta illud *Psalm.* LXXXVI: « Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. » Hæc autem ordinatio mea in regem constat ex decreto Dei, quod ego prædicaturus sum. Quod enim habemus in nostra Vulgata editione, prædicans præceptum ejus, et in textu Hebraico, *enarrabo decretum ejus*, intelligitur de decreto quo Deus statuit Christum regnum in totum orbem propagandum. Vox Hebraea פתח *choe* significat præceptum, decretum, statutum, ut patet ex multis locis, sed potissimum ex *Psalm.* CIV: « Et statuit illud Jacob in præceptum, et Israel in testamentum æternum, dicens: Tibi dabo terram Chanaan. » Ubi præceptum Hebraice est פתח *choe*, et significat decretum Dei de donanda filiis Israel terra promissionis.

VERB. 7. 7. DOMINUS DIXIT AD ME: FILIUS MEUS ES TU, EGO HODIE GENUI TE.

Hoc est initium et fundamentum decreti divini: nam Christo debetur omnis potestas in celo et in terra, quia est verus et naturalis Filius Dei. Sunt autem tres hujus loci expositiones, et omnes litterales, et intente a Spiritu Sancto. Prima est de generatione æterna, quæ colligitur ex *Apostolo ad Hebr.*, ubi sic ait: « Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? » Hic locus Apostoli non potest intelligi de generatione aliqua creata, ut de nativitate, vel resurrectione secundum carnem, quia per generationem creatam sunt etiam Angeli filii Dei, ut patet ex cap. 1, et in libro *Job*; et tamen Apostolus intendit probare Christum esse filium, angelos autem ministros. Necessè igitur est verba *psalmi* ab *Apostolo citata*, intelligi ad literam de generatione æterna, ut rectè exponit S. Augustinus, cui expositioni favet tam vocabulum *hodie*, quia æternitas est præsens duratio carens initio et fine; tum vocabulum *genui*, Hebraice *לילד* *lilad*, quod significat proprie parere. Deus enim in æterna generatione matris consortio non indignus, sed ipse genuit, ipse peperit filium suum unigenitum, juxta illud *Psalmi* CIX: « Ex utero ante luciferum genui te. » Altera expositio est de resurrectione Domini, quæ colligitur ex eodem *Apostolo, Act. XIII*, ubi sic legitur: « Et nos vobis annuntiavimus eam, quæ ad patres nostros reponisio facta est, quoniam hunc Deus adimplevit filiis vestris, resuscitans Jesum, sicut et in *Psalmo* secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. » Et quadrant optime hæc verba in resurrectionem Domini, tum quia resurrectio est quedam regeneratio, ut habemus *Matth. XIX*: « In regeneratione cum sederit Filius hominis; » tum etiam quia resurrectio Christi fuit a solo Deo, et ipse dicitur « primogenitus mortuorum, » *Coloss. I*; tum denique quia in die resurrectionis cepit gloriosa exaltatio Christi, et manifestatio

Christi generis æterni.

Christi resurrectio est æternitas. Coloss. I. ubi.

nomini supra omne nomen, *Philip. II*: « Propter quod et Deus exaltavit illum; » et ipse Dominus dicit, *Matth. ult.*: « Data est mihi omnis potestas in celo et in terra, » atque hæc est expositio Hierarri et Chrysostomi. Tertia expositio est de die Natalis Domini secundum carnem, quæ est S. Cyrilliani lib. *I Contra Judæos*, cap. VIII, et colligitur ex introitu Missæ in nocte ejusdem Natalis. Ecclesia enim accommodat verba *Psalmi* hujus ad mysterium nativitatis secundum carnem, quoniam generatio illa singularis opus Dei fuit, ut etiam angelus Gabriel dixerit, *Luc. I*: « Ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. » Et sancti Patres, non solum de divina, sed etiam de humana Christi generatione intelligunt verba illa *Isai. LIII*: « Generationem ejus quis enarrabit? » Itaque juxta Theologos illos qui docent in eadem sententia posse inveniri plures sensus litterales, existimamus sensum horum verborum esse: hodie, id est in die æternitatis genui te Deus Deum; et hodie, id est, in die natalis tui secundum carnem, genui te, id est, feci ut esses Deus homo, sine semine viri, sine corruptione matris, sine labe peccati; et item hodie, id est, in die resurrectionis tue genui te, id est, feci divina mea virtute, ut redires ad vitam, eamque immortalæ et gloriosam.

S. POSTULA A ME, ET DABO TIBI GENTES HEREDITATEM TUAM, ET POSSESSIONEM TUAM TERMINOS TERRÆ.

Sententia est apertissima, ac si Deus Pater dicit: Quia tu, Christe, Filius meus es naturalis, et virtute mea incarnatus et a mortuis excitatus, jure potes a me petere imperium in omnes gentes, tanquam hereditatem tuam, et omnem terram usque ad ultimos ejus fines, tanquam possessionem tibi debitam. Sunt autem hic aliquæ observanda: *Primo*, nomen hereditatis in Scripturis accipi pro quacunque re, quæ possidetur ut propria, etiamsi proprie non sit relata a patre defuncto: et ideo tam populus Dei dicitur hereditas Dei, quam ipse Deus hereditus populi sui. Et quia hereditas proprie dicta solebat dividi inter fratres, et plerumque dividebatur sorte, et partes divisæ mensurabantur funiculis, ideo pro eodem accipitur hereditas, pars, sors, funiculus, possessio; supra etiam junguntur duo ex his nominibus, ut *Psalm. XV*: « Dominus pars hereditatis mee, » id est, Dominus est pars, quæ mihi hereditate obvenit; et alibi, *Deut. XXXII*: « Jacob funiculus hereditatis ejus, » id est, populus Israel est hereditas Domini, quam ipse sibi elegit, et quasi funiculo mensus est, et divisit ab hereditatibus aliorum, itaque hoc loco dicitur omnes gentes hereditas Christi, quia factus est Dominus totius mundi, quod exponitur per sequentia verba: « Et possessionem terminos terre. » *Secundo*, observandum est hæc intelligenda esse precipue de spirituali regno Christi, id est de

Ecclesia toto orbe propaganda, ut S. Augustinus sopsissimè docet. Sensus igitur est, Christum esse constitutum regem super Sion, id est super populum Domini, sed hoc reatum non concludendum finibus Judææ, vel Palestinae, sicut regum Davidis et Salomonis; sed extendendum per omnes gentes, et occupaturum omnia regna mundi, juxta prophetiam Danielis, cap. II. Nec tandem negandum est quin etiam intelligatur de potestate Christi in omnes gentes, etiam infideles: « Data est enim ei omnis potestas in celo et in terra, » *Matth. XXVIII*; et ipse est qui constitutus est Judex vivorum et mortuorum, *Act. X*.

VERB. 9. 9. REGES EOS IN VIRGA FERREA, ET TANQUAM VAS FIGULI CONFRINGES EOS.

Hic significatur potestas Christi in Ecclesiam, et in omnes homines summa, et justissima, ut possit tam facile bonos remunerare, et impios supplicis afflicere, quam facile potest figulus virga ferrea confringere vasa recondita, et lutea. In priore parte versus describitur summa potestas Christi ex parte virgæ ferreae, id est judicii reconditi, inflexibilis, et cui resisti non potest; in posteriore, ex parte hominum subjectorum, qui erant respectu Christi sicut vasa lutea recentia respectu figuli. Itaque illud, *confringes*, non significat actum, sed potestatem, id est, non significat Christum confracturum omnes gentes, sed subjectas ei futuras omnes gentes, ut possit eas pro arbitrio confringere, sive misericorditer confringendo in eis infidelitatem et peccata, et formando ex vasis contumelias, vasa honoris; sive juste et severe confringendo eos æternis supplicis propter ipsorum demerita. Nam, *confringes ut vasa figuli*, idem significare debet, quod *reges in virga ferrea*: illud autem, *reges in virga ferrea*, non refertur ad solam punitionem impiorum, sed ad regimen totius Ecclesiæ justum et potestissimum. Quod perspicuum est tum ex versione Septuaginta Interpretum, qui reddiderunt *reges*, id est *pacem*, quomodo etiam reddidit graeco S. Joannes in *Apocal. cap. II* et *XIX*; tum ex *Micha* cap. V, ubi loquens apertissime de Christo, qui ex Bethleem egræditur, ut sit dux super populum Dei, dicit: « Reges eos in fortitudine, » et utitur eadem voce, quæ habetur hoc loco, nimirum *reges*.

VERB. 10. 10. ET NUNC, REGES, INTELLIGITE: ERUDIMINI, QUI JUDICATIS TERRAM.

Hortatur nunc Propheta reges terre a quibus populi dependent, ut quandoquidem frustra nituntur resistere Christo, vero et supremo regi omnium regum, sponte illi subiciantur; et quia ordinariæ, ex pravo judicio sequitur pravus affectus, primum hortatur eos, ut corrigant iudicium, intelligant veritatem, eruditionemque suscipiant. Idem autem est: « Reges, intelligite, » et: « Erudimini, iudices terræ. » Reges enim sunt iudices

supremi populorum. Deinde hortatur ut corrigant pravum affectum, et pro odio erga Christum, incipient illi servire, eumque diligere et revereri; ideo subiungit:

11. SERVITE DOMINO IN TIMORE, ET EXULTATE UT CUM TREMORE.

Mira miscuit amorem cum timore, ac si diceret: Timeat cum amore, et amate cum timore; nam illud, *servite*, est proprium servorum timoratum, præcipue secundum vocem Hebraicam *עבדו* *avadu*. Illud autem, *in timore*, significat proprie reverentiam filialem, seu pietatem; nam illa ipsa vox *עבדו* *avadu*, quæ hic habetur, habetur etiam *Isai. XI*, ubi dicitur de Christo: « Requiescet super eum spiritus pietatis, » et passim in Scripturis accipitur pro pietate, seu timore filiali. Itaque « servite Domino in timore, » secundum vim vocum Hebraicarum, significat, servite quidem Domino, sed servitute liberali propria filiorum. Quod vero sequitur: « Et exultate ei cum tremore, » idem significat, sed ordine et vicibus variatis; nam in priore parte versu posuit in verbo timorem servilem; in nomine, pietatem filialem; in posteriori parte, et contrario posuit in verbo, exultationem filii amantis; in nomine autem, tremorem servi timens.

12. APPARENTE DISCIPLINAM, NE QUANDO INVASIT DOMINUS, ET PERBIET DE VIA JUSTA.

Hunc locum ex Hebraeo alii reddunt, *oculorum filium*; alii, *adorate filium*; alii, *adorate pure*. Posset etiam reddi, *conspiciamini puritatem*, ad quod facile posset reduci translatio Septuaginta Interpretum; nam apprehendere disciplinam idem est quod complecti puritatem, doctrina videlicet. Sicut etiam oculari, sive adorare Filium Dei, idem fore, quod apprehendere disciplinam ejus. Sed cum Septuaginta Interpretes doctissimi fuerint, et textus optimos habuissent, et in translatione hujus loci nulla sit apud Graecos varietas, et (quod magis est mirum) Chaldaei etiam Paphraztes reddiderint, *accipite doctrinam*, suspicor omnino, vel in Hebraeo aliquid mutatum vilito temporum, aut certe vocem *עבדו* non solum filium et puritatem, sed etiam disciplinam significare, praesertim cum aliqua littera superaddita. Quæmadmodum enim apud Graecos a voce *εβδω*, id est *puer*, fit nomen *εβδω*, id est *disciplina*, quod est in hoc loco *Psalmi*, ita fieri potest ut a voce *עבד*, id est filius, fiat aliquod nomen quod significet disciplinam, quæ maxime filiis a parentibus debetur. Sensus autem horum verborum est, ut non solum reges corrigant iudicium et affectum, erudiantur et servant, quod supra dictum est, sed etiam magno fervore id faciant, ut perseverent in eis eruditio, ex qua pendet affectus. Nam verba tam Hebraicam *עבדו* *avadu*, quam Graecum *εβδω*, non significant simpliciter *accipere*, sed magno affectu *capere*, et complecti,

®

et firmiter retinere, quomodo quis complectitur ad osculandum personam valde amatam. Reddit autem rationem, cur id necessarium sit, dicens: « Nequando irascatur Dominus, et perentis de via iusta. » In Hebræo non habetur *Domini*, nec *iusta*; sed simpliciter, *nequando irascatur, et perentis de via*: sed Septuaginta addiderunt explicandi gratia. Subintelligatur enim Dominus ex versu superiore: « Servite Dominum in timore, et exultate et cum tremore. » Sensus igitur est: Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur in impios et rebelles is, cui dixi servendum esse cum timore; et vos perentis, sive exterminemini de via iustitiae. Haec est gravissima poena principum, quando Deus ob eorum peccata tradit illos in reprobum sensum, ut dicitur *Rom. 1*, et permittit ut deceptantur a malis consiliariis, et faciant multa mala, ob qua tandem pereunt in hac vita et futura, ut patet de Pharaone, Roboam, Achab, et similibus, in quibus peccata gravissima fuerunt poenae aliorum peccatorum, ut disputat

PSALMUS III.

V. v. — 1. *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalom filii sui.*

2. Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt adversum me.

3. Multi dicunt animae meae: Non est salus ipsi in Deo ejus.

4. Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea, et exaltans caput meum.

5. Voce mea ad Dominum clamavi: et exaudivit me de monte sancto suo.

6. Ego dormivi, et soporatus sum; et exsurrexi, quia Dominus suscepit me.

7. Non timebo millia populi circumdantis me: exsurge, Domine; salvum me fac, Deus meus.

8. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa: dentes peccatorum contrivisti.

9. Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua.

Argumentum. — Coniicit Hengstenberg, Psalmum hunc esse hymnum serotinum, quo David testatur se, hostibus licet circumdatum, sed Deo fidentem, nihil trepidare, summaque cum securitate et pace omnium mox capturum. Ewaldus vero cum Delitach cenit, Davidem, postquam noctem illis in montibus hostibus transisset, hoc carmine gratias agere Deo, fiduciamque in eo suam testari: quod prophetae. Queritur primum de hostium multitudine atque insulatione, vers. 2-3; sed mox superiorum temporum memoria, quibus tam multa divina favoris atque opes documenta accepit, animam suam erigit, 4-5, spemque abert divini auxilii atque victoriae de hostibus reportanda, 6-7; tandem divinae optis imploratione atque votis pro universo populo concludit 8-9, Strophe quatuor.

1. Davidis Psalmus, quum propter Absalonem filium suum fugeret.
2. Jova, quam multi sunt hostes mei!
Quam multi surgunt contra me!

S. Augustinus, lib. V, III, in *Julianum*: hoc enim est non aliquantulum declinare a via recta, sed plane perire, et exterminari omnino a via iustitiae.

13. CUM EXARSERIT IN BREVI IRA EJUS, BEATI Vets. 13. OMNES QUI CONFIDUNT IN EO.

Haec est conclusio totius Psalmi, in qua notus Propheta pronuntiat, ex dictis posse colligi quam sit bonum et utile diligere Dominum, et illi toto corde servire: soli enim, qui ejusmodi fuerint, in die ultimi iudicii, quod non longe abesse potest, fiduciam habere poterunt. Dicit: « Cum exarsit in brevi ira ejus, » ut significet cito ventorum diem illum terribilem: nam mille anni sicut dies hesterni qua praeterit, nec longum dici potest, quod finem habet. Dicit: « Exarsit ira ejus, » ut significet diem iudicii fore diem solius vindictae et iustitiae, nec tantum misericordiae. Dicit: « Beati qui confidunt, » non quod solum fiducia sufficiat, sed quia vera fiducia oritur ex vera amicitia.

s. x. — *Psalmus David, quando fugit a facie Absalom filii sui.*

Domine, quare multiplicati sunt hostes mei? multi insurgunt adversum me.

Multi dicunt animae meae: Non est salus ipsi in Deo. Semper.

Tu autem, Domine, clypeus circa me, gloria mea, et exaltans caput meum.

Voce mea ad Dominum clamabo, et exaudivit me de monte sancto suo. Semper.

Ego dormivi et soporatus sum, et vigilavi, quia Dominus sustentavit me.

Non timebo millia populi, qui circumdederunt me.

Surge, Domine, salvum me fac, Deus meus, quia percussisti omnium inimicorum meorum maxillam, dentes impiorum confregisti.

Domini est salus: super populum tuum benedictio tua. Semper.

3. *Quam (?) multi dicunt de anima mea: Nulla salus ei in Deo — Selah.*

4. At tu, Jova, clypeus es circa me, gloria mea, et extollens caput meum.

5. Voce mea ad Jovam clamo, et exaudivit me e monte suo sancto — Selah.

6. Discubituvi et dormivi; expergefactus sum *incolumus*, nam Jova me sustentat.

7. Non metuum a myriadibus hominum, qui undique castra posuere contra me.

8. Surge, Jova, serva me, mi Deus. Contudisti enim *haerentis* omnium hostium meorum maxillam, impiorum dentes tu confregisti.

9. Jovae est salus!
Super populum tuum tuus favor! — Selah.

NOTE.

Vers. 1. Cf. II *Sam. xv-xv. 7* est nota auctoritas. — Vers. 3. *Anima mea*, id est *me*. *Ubi* pro persona: qui usus Arabicus frequentissimus, itemque Syris et lingue Rabbinicae. *Selah* est signum musicum significans *passus*! quo cantor cantu paululum intermisso solis fidibus canere jubetur. Vide Gesenii *Lexicon*. — Vers. 4. *Gloria mea*: est metonymia, puta effectus pro persona effluente. *Extollens caput meum*, id est, me tum omni dolore et metu liberans, tum ornans regis honoribus. — Vers. 5. *Monte Sione*. *Clamo, exaudis*, noritice sumenda. — Vers. 7. Minus recte Hengstenberg, quis undique *posuerunt*. — Vers. 8. *Maxillam*, proprio *hostes meos*, subaudi, super vel quoad *maxillam*. Figura a feris bestiis peitua videtur, quam mors nocent et dilaniant, quarum dentibus excussis, nulla iam ab his metuenda est noxa. — Vers. 9. *Jovae, i. e. is salutis auctor est*: 7 enim referre solet opus ad suum auctorem. Favor, benedictio.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS III.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, cum fugeret a facie Absalom filii sui.

Hic titulus habetur in omnibus codicibus Hebraeis, Graecis et Latinis, ex quo non potest dubitari quin ad litteram Psalmus debeat intelligi de ipso Davide, et sit oratio quatuor ignis Davidis pro liberatione sua a persecutione Absalonis. Quia vero David figura fuit Christi, adeo ut apud Prophetas Christus ipse nominetur David, ut patet ex Hieremia cap. xxxi, Ezechiele cap. xxxiv, et Osae cap. iii; ideo potest ac debet Psalmus intelligi etiam de Christo. Imo sensus principaliter intensus a Spiritu Sancto videtur esse de Christo. Observandum autem est nomen David positum in titulo non esse casus genitivi, sed dativi: nam in Hebraeo est articulus 7 *le*, qui potest genitivum et dativum casu denotare; sed Septuaginta viri semper vertunt *re*, qui est articulus solius dativi, et prudentissime hos Septuaginta viri fecerunt, ut significarent auctorem Psalmorum praecipue non esse Davidem, sed Deum. Itaque sensus est: Psalmus David, id est Psalmus inspiratus a Deo ipsi Davide.

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1. 1. DOMINE, QUID MULTIPLICATI SUNT QUI TRIBULANT ME? MULTI INSURGUNT ADVERSUM ME. suorum; nam, ut habetur II *Reg. xv*, universus Israel toto corde sequebatur Absalonem. Idem Christo accidisse notum est ex Evangelio, praesertim tempore passionis: tunc enim filius ejus, id est populus ejus rebellavit ab eo, dicens:

« Non habuimus regem, nisi Caesarem, » Joan. xix. Et ipse recessit ab eis quasi infirmus, et fugiens per mortem; sed paulo post rediit per resurrectionem. Absalon significat *patris pacem*, quia vera bellum fuit filii, sed in patre semper fuit pax, ut patet tum de Davide, qui levit mortem filii; tum de Christo, qui oravit pro persecutoribus; et quemadmodum in persecutione Absalonis, Achitophel, infirmus consiliarius, et familiaris David, prodidit eum, et postea se ipse suspensio necavit, II Reg. xvii: ita in passione Christi, Judas unus ex intimis familiaribus prodidit eum, et in fine laqueo se suspendit.

2. MULTI DICUNT ANIMAE MEAE: NON EST SALUS ISTA IN DEO IUSTI.

Videtur hoc referendum ad internas tentationes, quod demones suggererent illi intus in animo cogitationes diffidentiae, quasi frustra in Domino confidisset. Potest etiam referri ad sermones hominum, qui ex hoc infortunio iudicabant Davidem a Deo derelictum, in quo tamen confidere solitus esset: est enim hoc fere ordinarium, ut imperfecti existiment viros bonos in gravi aerumnâ consiliatos frustra sperasse in Deo. Sic Job uxor ejus dicebat: « Adhuc permanses in simplicitate tua, » Job ii. Sic Tobiae uxor quoque dicebat: « Manifeste vana facta est spes tua, et electio mea tuam modo apparuerunt, » Tob. ii. Sic denique de Christo dicebant: « Confidit in Deo, liberet eum, si vult, » Matth. xxvii.

3. TU AUTEM, DOMINE, SUSCEPTOR MEUS ES, GLORIA MEA, ET EXALTANS CAPUT MEUM.

Vox iusti in tribulatione positi haec est, qualis fuit David, sed pro omnibus, qui caput est omnium, Christus. Sensus est: nulli mihi dicunt frustra me confidisse in Deo, sed fallunt omnes; nam tu, Domine, non deseris sperantes in te, ideo « susceptor meus es, » id est, suscepti me protegendum contra omnia hostium tela: nam in Hebraeo est, *cygneus meus*; nec solum me defendis, sed etiam glorificas: ideo es etiam gloria mea, id est causa gloriae meae. Atque ex his fit ut sis exaltans caput meum, id est, iustificans me, ut qui pro merore demisso capite incedebam, nunc exultans caput attolam. Et hoc phrasim Hebraeis familiaris, unde et Hieronimus cap. ultimo dicitur: « Elevavit Evilermerodach rex caput Joachin, et eduxit eum de carcere; » et Dominus in Evangelio: « Levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra, » Luc. xxi. Haec vera esse decet exempla, non solum Christi et Davidis, sed etiam Joseph, Job, Tobiae, Danielis, etc.

4. VOCE MEA AD DOMINUM CLAMAVI, ET EXAUDIVIT ME DE MONTE SANCITO SUO.

In codice Hebraico legimus, *clamabo*, et *exaudiet*; in Graeco et Latino, *clamavi*, et *exaudivit*.

Juxta priorem lectionem significat David se ex fiducia, quam versu superiore expressit, in praesenti tribulatione clamaturam ad Dominum, et sine dubio more solito audiendum. Juxta posteriorem lectionem probat exemplo suo, quod supra dixerat, quod videlicet Deus sit clypeus et gloria ejus. Nam serpe, inquit, alias afflictus clamavi ad Dominum, et semper exaudivit me. Circa verba nota illud, *voce clamavi*, habere emphasis ad exprimentum affectum; non oravit demissa voce, sed clamavit, et clamavit voce sua, id est non per alium, sed per se, non solum spiritu, sed etiam corporali voce. Illud autem, *de monte sancto suo*, significare potest montem Sion, ubi erat arca Domini, in quo peculiari modo praesentia Domini residebat, et unde responsa dabat; vel etiam caelum, quod vocatur a Salomone, firmam habitaculum Dei, III Reg. viii, et ab Apostolo ad Hebr. xii, vocatur « mons Sion, » et Hierusalem caelestis.

5. EGO DORMIVI, ET SOPORATUS SUM, ET EXSURREXI, QUIA DOMINUS SUSCEPIT ME.

Observanda sunt aliqua circa verba, antequam exponamus sententiam. Verbum *dormivi*, tam Hebraice שָׁכַחתי *schachathî*, quam Graeco *καταπέθετο*, significat proprie *curare et jacere*; et quia omnes dormientes cubant et jacent, significat etiam *dormire*; verbum autem *soporatus sum* in Hebraeo et Graeco non significat nisi *dormire*. Itaque sensus est eorum verborum: Ego dormivi, id est accebi, sive jaci, ut dormirem, et re ipsa soporatus, obdormivi, et postea evigilans surrexi. Observa praeterea illud, *quia Dominus suscepit me*, in Hebraeo et Graeco esse futuri temporis, *quia Dominus suscipiet me*; vel, ut sonat vox hebraea שָׁכַחתי *schachathî*, *sustentabit me*. Sed sciendum est moris esse linguae sanctae, ut ponat futurum pro praeterito, quando significatur quedam continuatio, ut Job 1: « Sic faciebat Job cunctis diebus. » Illud *faciebat* in Hebraeo futuri temporis est: recte igitur Hieronymus et vulgatus Interpres vertunt *suscipit*, sive *sustentavit*; et potius enim reddere, *suscipiebat*, vel *sustentabat*. Veniamus ad sententiam. David in illa persecutione filii dicit: « Ego dormivi, » seu jaci dormiturus, id est declinavi, jaci, non restiti, et sic jaci quasi oppressus; et *soporatus sum*, id est ita derelictus, quasi mortuus essem, unde Absalon postulus est regno, quasi rex mortuus fuisset; et *exsurrexi*, id est, paulo post recepi animam, et resistere coepi, quoniam Dominus sustentavit me. Sed longe significantius haec omnia Christo conveniunt: ipse enim vere dicitur potius: « Ego dormivi, » id est sponte jaci in cruce, ut in ea moreretur, quomodo se in lectum componit, qui dormire volunt. « Nemo, inquit ipse, Joan. x, tollit animam meam a me, sed ego pono eam. » Et *soporatus sum*, id est, somno mortis vere consopitus sum, et hoc etiam sponte, non invitus, unde « inclinabo ca-

pite tradidit spiritum, » Joan. xix. Vocat autem mortem suam somnum, quia tam facile illi erat resurgere a mortuis, quam aliis evigilare de somno; et *exsurrexi*, quia Dominus suscepit, seu sustentavit me, id est, paulo post surrexi a mortuis, non fretus ullo humano auxilio, sed innoxius potentia infinita divinitatis. Et hoc modo probavit verum esse quod dixerat versu superiore: « Voce mea ad Dominum clamavi, et exaudivit me de monte sancto suo. »

6. NON TIMEBO MILLIA POPULI CIRCUMDANTIS ME: EXURGE, DOMINE; SALVUM ME FAC, DEUS MEUS.

De Davide clarissima sunt; ille enim dicitur exsurrexisse, quando recepit animam, et paravit se ad resistendum inimicis: ideo nunc dicit, non timebo se populum illum innumerabilem, quia in Deo confidit, non in suis viribus, aut armis sociorum; ac propterea rogat Deum, ut exsurgat, ut salvum se faciat de manibus hostium. Dicitur Deus per metaphoram exsurgere, quando incipit juvare: quemadmodum dicitur dormire, quando non juvat. « Exsurge, inquit alio loco, quare obdormis, Domine? » Pulchre autem conjunguntur, *exsurge*, et *exsurge*, quasi dicat: Ego te excitante per inmissam inspirationem exsurrexi, et tu igitur me excitante per orationem exsurge, et pugna pro me. Christo autem haec omnia accommodantur rectissime, non ratione capitis, sed ratione corporis, id est, Christus haec dicit post resurrectionem non pro persona sua, sed pro corpore suo, quod est Ecclesia, quo in illis initiis innumerabiles habuit inimicos, sed Deo freta omnes vicit.

7. QUONIAM TU PERCUSISTI OMNES ADVERSANTES MIHI SINE CAUSA: DENTES PECCATOREM CONTRIVISTI.

In Hebraeo legitur sic: *Quoniam tu percussisti omnes inimicos meos in maxilla, dentes hostiorum contrivisti*; sed credibile est Septuaginta Interpretes legisse pro לחי *lechi*, quod significat *maxillam*, לחיך *lechinach*, quod significat *in vanum*; et credibile etiam est codices, quos habuerunt Septuaginta, fuisse meliores his quos nos habemus. Sed tamen utraque lectio bonam sententiam habet. Rogatur igitur Deus sive a Davide pro se, sive a Christo pro Ecclesia sua, ut pugnet adversus hostes, quoniam semper alius id fecerit, nimirum percusserit omnes inimicos piorum. Et si quidem legamus *sine causa*, sensus erit, Deum semper punire illos qui sine causa persequuntur iustos, atque eorum dentes confingere, id est efficere ut mordere, id est nocere non possint, sed latrare ac terrere solum possint. Quamvis enim aliquando videantur iusti ab impiis premi, tandem tamen omnia eis cooperantur in bonum, et impij persecutionis suae penas luunt. Quod si legamus in *maxilla*, sensus erit Deum non solum

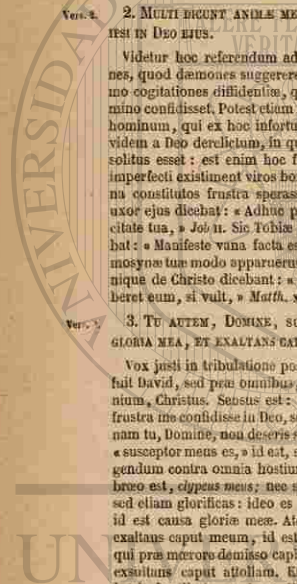
punire, sed etiam confundere et pudefacere impios. Percussio enim maxillae non solum ad dolorem, sed etiam ad contumptum fieri solet: et coheret optime cum percussione maxillae, quod sequitur de contractione dentium: per quam contractionem significatur quod supra diximus, fieri videlicet per Dei gratiam, et inimici iustorum, sive demones, sive homines sint, latrare possint more canum, sed mordere, id est vere nocere, non possint.

8. DOMINI EST SALUS, ET SUPER POPULUM TUUM BENEDICTIO TUA.

Concluditur Psalmus per invocationem et laudem Dei, quasi dicat: Ex dictis concludere possumus Dominum esse salutem, et illi acceptam esse referendam. Nam in Hebraeo est, *Domino salus*, id est, Dominio accepta referenda est salus, quae salus est benedictio tua, Domine, super populum tuum; nam benedicere Dei, est benefacere.

DE VOCE SELA.

In hoc Psalmo habetur tribus in locis, videlicet post secundum versum, post quartum, et post ultimum, vox Hebraea סֵלָה *selah*, quae habetur in aliis nonnullis Psalmis, non tamen in omnibus; habetur etiam in quibusdam locis Habaeae prophetae, et usquam alibi. Scribit de hac voce S. Hieronymus, epist. ad Marcellam, in qua refert tres opiniones: primam quorundam, opinor, Rabbidorum, qui volunt ea voce significari mutationem vel distinctionem rhythmum, aut elevationem vocis. Secundam, Interpretum Septuaginta, nec non Theodotionis et Symmachii, qui eam vocem Hebraicam interpretati sunt *diapsalma*, vocem aequo obscuram. Tertiam, Aquila et quibusdam sextae editionis, quod *selah* sit idem quod semper. Haec sententiam postremam S. Hieronymus secutus est in sua versione ex Hebraeo. Haec prima opinio videtur improbabilis; nam si vox illa significaret mutationem, aut distinctionem rhythmum, aut vocis elevationem, poneretur in omnibus Psalmis, ac praesertim in longioribus. Videmus autem in hoc brevissimo Psalmo haberi ter, ut etiam his in Psalmo quarto, et in Psalmo quadragesimo sexto, qui brevissimi sunt, in longissimis quibusdam nunquam. Deinde non ponitur in fine Psalmorum, sed tantum in medio: quae enim mutatio, vel distinctio, vel elevatio significanda est, Psalmo finito? videmus autem haberi in fine Psalmorum tertii, noni, vicesimi quarti, et quadragimesi sexti. Secunda opinio probabilis est propter auctoritatem Septuaginta Interpretum. Significat autem diapsalma, interpretis Augustini in Commentario Psalmi quarti, intervallum psallendi; sed certe ratio vix reddi potest, cur istud intervallum noletur in Psalmis paucissimis, et brevissimis tantum. Tertia opinio fortasse probabilior est; nam propter S. Hieronymi auctoritatem, videmus illud semper, recte

poni, ubiqueque *seta* invenitur. In hoc Psalmo, in versu secundo et quarto, recte *seta* potest exponi *semper*: « Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo eius *semper*, » id est, esto Deus aliquando servaverit Davidem a periculis, at non *semper* servabit, nunc certe non servabit. Respondet autem David: « Voce mea ad Dominum clamavi, et exaudivit me de monte sancto suo *semper*, » id est, vos dicitis quod non *semper* me

servabit, ego contra dico me *semper* exaudiri, et spero *semper* servandum. Porro in fine Psalmorum sicut poni solet *amen*, vel in *æternum*, vel *alleluia*, ut patet legendibus, ita recte ponitur *semper*, quod significat desiderium, ut sint firma et rata, que dicuntur. Ita hoc loco, « super populum tuum benedictio tua *semper*, » id est, *semper* sit, ac si diceret: *Amen*, vel *jugiter*, ut alibi.

PSALMUS IV.

V. v. — 1. In finem in canticis: Psalmus David.

2. Cum invocarem, exaudivit me Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi.

Miserere mei, ut exaudi orationem meam.

3. Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium?

4. Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum: Dominus exaudivit me cum clamavero ad eum.

5. Irascimini, et nolite peccare: que dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

6. Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino: multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?

7. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine: dedisti lætitiæ in corde meo.

8. A fructu frumenti, vini et olei sui, multiplicati sunt.

9. In pace in idipsum dormiam et requiescam.

10. Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.

V. s. n. — Victori in canticis: Psalmus David.

Invocantem me exaudivit me, Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi, miserere mei, et exaudi orationem meam.

Filii viri, usquequo, inelyti mei, ignominiose diligitis vanitatem, querentes mendacium? Semper.

Et cognoscite, quoniam mirabilem reddidit Dominus sanctum suum: Dominus exaudivit me, cum clamavero ad eum.

Irascimini et nolite peccare: loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra, et tacete. Semper.

Sacrificate sacrificia justitiæ, et fide in Domino.

Multi dicunt: Quis ostendit nobis bonum? Leva super nos lucem vultus tui, Domine.

Dedisti lætitiæ in corde meo: in tempore frumentum eorum et vinum eorum multiplicata sunt.

In pace simul requiescam, et dormiam, quia tu, Domine, specialiter securum habitare fecisti me.

Argumentum. — Psalmum hunc jaro Ewaldus refert quoque ad Absolonice seditionis tempus. Verosimile est, ait, decantatum fuisse vespera hujus diei, quo incipiente David esperis carmen cocinit. Ceterum strophæ tres. Vers. 2, auxilium implorat a Jova; vers. 3-6, monet hostes, ut cessent a seditione; multationibus, que nihil nisi effectum, quam ipse causæ suæ vindicem habeat Deum; vers. 7-9, finititer spirat, fore, ut Jova ipse ferat opem.

1. Præcentori, fidibus *canendum*, carmen Davidis.
2. Cum clamo, exaudi me, Deus justitiæ meæ *vindex*.
Tu, quia in angustiis spatium facis mihi, miserere mei et audi preces meas.
3. Filii hominum, quousque *regia* mea dignitas vobis ignominia erit?
Amabitis inaniam, sectabimini mendacia? — Selah.
4. Scitote igitur, quod insuam feci *hominem* pium erga ipsum; Jova audit, quum clamo ad eum.

5. Contremiscite (Dei metu), et *caete* ne peccetis (in incepto perstantes)!
Mente vestra expendite super vestro cubili, et quiescite!

6. Offerre sacrificia justitiæ,
et spem vestram collocare in Jova.

7. Multi dicunt: « Quis salutem nobis videre faciet? »
Eleva super nos lumen vultus tui, Jova.

8. Dedisti lætitiæ in corde meo *majorem*,
quam quum frumentum eorum et mustum eorum multa sunt.

9. Secure simul cubitum eo et dormio:
nam tu, Jova, solus
tuto manere me facis.

NOTE.

Vers. 1. *Præcentori*, partic. pû. verb. 1732 cum artic. 4, non tam contentus musici moderatorem, quam *cantorem* designat, qui in executione musica Psalmorum ipsi adsignatorum vel *solus cocinit*, vel accente choro *ezimtam* sillem *eyerit personam*. *Carmen*, a rad. 737 *iecidit, dicitur*, puta juxta mensuram certam, *zari* *qirzer*. — Vers. 2. *Cum clamo*, proprie in clamando me, *spatium facis*. Cf. Arabum solemnem hospitem salutandi formulam: *Amplitudinem tecum et multum soli det Deus!* Arabes enim, ait Reiske, ut dicunt: *Angusta est ei terra*, h. e. tam anxius est, ut nesciat, quo se convertat; ita quoque dicunt: *Ampla est ei terra*, seu securus est et lætus, quocumque vult ire potest absque timore. Volunt utique indicare: Tutus es, o hospes, apud nos et liber. Altera autem formula, qua *melle et aquabile solium* precantur, indicant, se ipsi omne genus gaudii optare. Nam tale solum vitæ hilaris imago habetur. — Vers. 3. *Filii hominum*, proprie *fili viri*, pro *viris simpliciter*. Quidam inter *filiis hominis* et *filiis viri* hoc discrimen faciunt, ut *fili hominis* sint hominum *vulgus*, *fili autem viri*, ut hic habetur, sint Israelitarum *proceres*. Sed ejusmodi honesta compellatio loquentis affectui hic vix convenire videtur. *Inania, fallacia*, molitiones nihil effecturas. — Vers. 4. *Igitur*, proprie *et*, quod Hengstenberg explicat dicendo, *quousque, etc.*, idem valere ac *desinate jam*. *Insuam feci*; alii, *sibi selegit, separavit*, regis honoribus decorandum. *Pium* Davidem. — Vers. 5. *Expendite*, quid agatis. *Quiescite*, proprie *tacete*, cessate ab incepto. — Vers. 6. *Justitiæ*; Maurer, *justa*, debita in expiationem scelestæ molitionis; Hengstenberg, *justa*, a justis oblata. *Jova* errati veniam daturus. — Vers. 7. *Multi*, comitum puta regis fugitivi. Maurer secundum quoque commatis 7 membrum, a sociis regis dici vult. *Eleva*, pro 1723; conf. Num. vi, 25, 26. — Vers. 8. *Eorum*, hostium eorum. Hebraea veritas proprie. .... *lætitiæ* magnam, pro *lætitiâ* temporis quo *frumentum*, etc. *Simul* ut *vero*, *dormio*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS IV.

TITULUS, ET ARGUMENTUM.

In finem in Hymnis Psalmus David.

Hic est titulus Psalmi quarti, in quo varietas est inter lectionem Hebraicam et Græcam; nam ex Hebræo, ut hodie habetur, versit S. Hieronymus, *et ceteri*, pro eo quod nos habemus ex Græco, *in finem*, et S. Hieronymum sequuntur omnes qui vocem Hebraicam interpretantur ad verbum, nec potest aliter exponi vox illa, 737 *lannezech*. Nata est hæc varietas præcipue ex additione, punctionum, et ex littera in, que forte accessit vitio librariorum. Nam Septuaginta interpretes videntur legisse 737 *lannezech*, quod significat *in finem*, ut patet ex primo versu Psalmi xi: « 737 *lannezech*, Domine, oblivisceris me in finem? » Et sine inagnis est auctoritas Septuaginta Interpretum, quos et doctissimos fuisse, et optimos ecclesie habuisse doctores non potest. Adde, quod si sententiæ est graviter secundam lectionem Septuaginta. Nam secundam Hebraicam lectionem significatur hunc Psalmum datum esse Victori in Hymnis, id est Magistro cantorum, sive optimo cantori, qui præpositus est concinendis Hymnis. Cum res non videtur alio gravi, ut debuisset existare in divinis libris ad æternam rei memoriam. At secundam lectionem Septuaginta Interpretum, significatur hunc Psalmum esse canendum usque in finem, id est perpetuo, sive frequentissime, quod est signum, Psalmum esse unum ex utilioribus. Accedit etiam intelligentia mystica, quod sit Psalmus ad Christum pertinens, qui est finis Legis et Prophetarum. Illud, *in Hymnis*, posset etiam veriti: in pulsatione in-

poni, ubiqueque *seta* invenitur. In hoc Psalmo, in versu secundo et quarto, recte *seta* potest exponi *semper*: « Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo eius *semper*, » id est, esto Deus aliquando servaverit Davidem a periculis, at non *semper* servabit, nunc certe non servabit. Respondet autem David: « Voce mea ad Dominum clamavi, et exaudivit me de monte sancto suo *semper*, » id est, vos dicitis quod non *semper* me

servabit, ego contra dico me *semper* exaudiri, et spero *semper* servandum. Porro in fine Psalmorum sicut poni solet *amen*, vel in *æternum*, vel *alleluia*, ut patet legendibus, ita recte ponitur *semper*, quod significat desiderium, ut sint firma et rata, que dicuntur. Ita hoc loco, « super populum tuum benedictio tua *semper*, » id est, *semper* sit, ac si diceret: *Amen*, vel *jugiter*, ut alibi.

PSALMUS IV.

V. v. — 1. In finem in canticis: Psalmus David.

2. Cum invocarem, exaudivit me Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi.

Miserere mei, ut exaudi orationem meam.

3. Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium?

4. Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum: Dominus exaudivit me cum clamavero ad eum.

5. Irascimini, et nolite peccare: que dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

6. Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino: multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?

7. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine: dedisti lætitiæ in corde meo.

8. A fructu frumenti, vini et olei sui, multiplicati sunt.

9. In pace in idipsum dormiam et requiescam.

10. Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.

V. s. n. — Victori in canticis: Psalmus David.

Invocantem me exaudivit me, Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi, miserere mei, et exaudi orationem meam.

Filii viri, usquequo, inelyti mei, ignominiose diligitis vanitatem, querentes mendacium? Semper.

Et cognoscite, quoniam mirabilem reddidit Dominus sanctum suum: Dominus exaudivit me, cum clamavero ad eum.

Irascimini et nolite peccare: loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra, et tacete. Semper.

Sacrificate sacrificia justitiæ, et fide in Domino.

Multi dicunt: Quis ostendit nobis bonum? Leva super nos lucem vultus tui, Domine.

Dedisti lætitiæ in corde meo: in tempore frumentum eorum et vinum eorum multiplicata sunt.

In pace simul requiescam, et dormiam, quia tu, Domine, specialiter securum habitare fecisti me.

Argumentum. — Psalmum hunc jaro Ewaldus refert quoque ad Absolonice seditionis tempus. Verosimile est, ait, decantatum fuisse vespera hujus diei, quo incipiente David esperis carmen cocinit. Ceterum strophæ tres. Vers. 2, auxilium implorat a Jova; vers. 3-6, monet hostes, ut cessent a seditione; multationibus, que nihil nisi effectum, quam ipse causæ suæ vindicem habeat Deum; vers. 7-8, finititer spirat, fore, ut Jova ipse ferat opem.

1. Præcentori, fidibus *canendum*, carmen Davidis.
2. Cum clamo, exaudi me, Deus justitiæ meæ *vindex*.
Tu, quia in angustiis spatium facis mihi, miserere mei et audi preces meas.
3. Filii hominum, quousque *regia* mea dignitas vobis ignominia erit?
Amabitis inaniam, sectabimini mendacia? — Selah.
4. Scitote igitur, quod insuam feci *hominem* pium erga ipsum; Jova audit, quum clamo ad eum.

5. Contremiscite (Dei metu), et *caete* ne peccetis (in incepto perstantes)!
Mente vestra expendite super vestro cubili, et quiescite!

6. Offerre sacrificia justitiæ,
et spem vestram collocare in Jova.

7. Multi dicunt: « Quis salutem nobis videre faciet? »
Eleva super nos lumen vultus tui, Jova.

8. Dedisti lætitiæ in corde meo *majorem*,
quam quum frumentum eorum et mustum eorum multa sunt.

9. Secure simul cubitum eo et dormio:
nam tu, Jova, solus
tuto manere me facis.

NOTE.

Vers. 1. Præcentori, partic. pû. verb. 1732 cum artic. 4, non tam contentus musici moderatorem, quam cantorem designat, qui in executione musica Psalmorum ipsi adsignatorum vel *solus cocinit*, vel accente choro *ezimtam* sillem *eyerit personam*. *Carmen*, a rad. 737 *iecidit, dicitur*, puta juxta mensuram certam, *xari xirzer*. — Vers. 2. *Cum clamo*, proprie in clamando me, *spatium facis*. Cf. Arabum solemnem hospitem salutandi formulam: *Amplitudinem tecum et multum soli det Deus!* Arabes enim, ait Reiske, ut dicunt: *Angusta est ei terra*, h. e. tam anxius est, ut nesciat, quo se convertat; ita quoque dicunt: *Ampla est ei terra*, seu securus est et lætus, quocumque vult ire potest absque timore. Volunt utique indicare: Tutus es, o hospes, apud nos et liber. Altera autem formula, qua *melle et aquabile solium* precantur, indicant, se ipsi omne genus gaudii optare. Nam tale solum vitæ hilaris imago habetur. — Vers. 3. *Filii hominum*, proprie *fili viri*, pro *viris simpliciter*. Quidam inter *filiis hominis* et *filiis viri* hoc discrimen faciunt, ut *fili hominis* sint hominum *vulgus*, *fili autem viri*, ut hic habetur, sint Israelitarum *proceres*. Sed ejusmodi honesta compellatio loquentis affectui hic vix convenire videtur. *Inania, fallacia*, molitiones nihil effecturas. — Vers. 4. *Igitur*, proprie *et*, quod Hengstenberg explicat dicendo, *quousque*, etc., idem valere ac *desinate jam*. *Insuam feci*; alii, *sibi selegit, separavit*, regis honoribus decorandum. *Pium* Davidem. — Vers. 5. *Expendite*, quid agatis. *Quiescite*, proprie *tacete*, cessate ab incepto. — Vers. 6. *Justitiæ*; Maurer, *justa*, debita in expiationem scelestæ molitionis; Hengstenberg, *justa*, a justis oblata. *Jova* errati veniam daturus. — Vers. 7. *Multi*, comitum puta regis fugitivi. Maurer secundum quoque commatis 7 membrum, a sociis regis dici vult. *Eleva*, pro 1723; conf. Num. vi, 25, 26. — Vers. 8. *Eorum*, hostium eorum. *Hebraea* veritas proprie. .... *lætitiæ* magnam, pro *lætitiâ* temporis quo *frumentum*, etc. *Simul* ut *vero*, *dormio*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS IV.

TITULUS, ET ARGUMENTUM.

In finem in Hymnis Psalmus David.

Hic est titulus Psalmi quarti, in quo varietas est inter lectionem Hebraicam et Grecam; nam ex Hebræo, ut hodie habetur, versit S. Hieronymus, *et ceteri*, pro eo quod nos habemus ex Greco, *in finem*, et S. Hieronymum sequuntur omnes qui vocem Hebraicam interpretantur ad verbum, nec potest aliter exponi vox illa, 737 *lannezech*. Nata est hæc varietas præcipue ex additione, punctionum, et ex littera in, que forte accessit vitio liberariorum. Nam Septuaginta interpretes videntur legisse 737 *lannezech*, quod significat *in finem*, ut patet ex primo versu Psalmi xi: « 737 *lannezech*, Domine, obliviscaris me in finem? » Et sine inagnis est auctoritas Septuaginta Interpretum, quos et doctissimos fuisse, et optimos ecclesie habuisse doctores non potest. Adde, quod si sententia est graviter secundam lectionem Septuaginta. Nam secundam Hebraicam lectionem significatur hunc Psalmum datum esse Victori in Hymnis, id est Magistro cantorum, sive optimo cantori, qui præpositus est concinendis Hymnis. Cum res non videtur alio gravi, ut debuisset existare in divinis libris ad æternam rei memoriam. At secundam lectionem Septuaginta Interpretum, significatur hunc Psalmum esse *canendum* usque in finem, id est perpetuo, sive frequentissime, quod est signum, Psalmum esse unum ex utilioribus. Accedit etiam intelligentia mystica, quod sit Psalmus ad Christum pertinens, qui est finis Legis et Prophetarum. Illud, *in Hymnis*, posset etiam verum: in pulsatione in-

strumentorum musicorum, siquidem **לְאֵן נָגַן** significat instrumentum, unde nomen **נֶגֶן** *neghen*, *psalterium*; sed accipitur etiam passim pro laude, sive carmine, atque hymno. Itaque sensus erit: Psalmus David inter hymnos canentibus petam; atque ipsam Christum proprie respiciens; atque hoc idem dicendum est de aliis, qui sequuntur, eodem titulo inscriptis.

EXPLICATIO PSALMI.

Ver. 1. 1. CUM INVOCAREM, EXAUDIVIT ME DEUS JUSTITIE MEAE, IN TRIBULATIONE DILATASTI MIHI.

Hunc Psalmum canit David in persona Ecclesiae, vel cujuslibet animae fidelis, quae exemplo suo monet peccatores, ut convertantur, et fiduciam ponant in Domino, declinanti a malo, et faciant bonum. Ponit igitur exemplum suum dicens: Ego, cum invocarem Deum in tempore tribulationis, exaudivit aures. **Exaudivit enim** me Deus justitiae meae, **id est** Deus, a quo est omnis mea justitia, hoc est, cujus gratia me justum facit. Ostendit autem quomodo sit exauditus dicens: **In tribulatione dilatasti mihi.** Deus aliquando exaudit removendo tribulationem, aliquando dando patientiam virtutem, et hoc est majus beneficium; aliquando non solum patientiam, sed etiam gaudium in tribulatione dando, et hoc est beneficium maximum, et de hoc loquitur Psalmus. Tribulatio enim angustias facit, gaudium dilatat corda: sed qui gloriatur in tribulatione, huic tristitia vertitur in gaudium, et tribulatio ei non angustias, sed dilatationem offert. Mutatio vero persona de tertia in secundam additur, ad significandum unde veniat illa dilatatio, nimirum ex illius Dei in cor tribulati, juxta illud: **Cum ipso sum in tribulatione,** **Psalm. xc.** Itaque sensus est: Cum invocarem Deum tribulatione pressus, exaudivit me; quod inde scio, quia tu, Domine, cordi meo dulcissimam tuam praesentiam exhibens, miro modo angustias tribulationis in latitudinem convertis laetitiae. **Superabundo gaudio,** inquit Apostolus, in omni tribulatione nostra. **Illud autem, dilatasti mihi,** phrasit est Hebraea, pro dilatasti me.

Ver. 2. 2. MISEREERE MI, ET EXAUDI ORATIONEM MEAM.

Postulat continuationem gratiae, ac si dicat: **Ita, Domine,** semper miserearis; semper exaudias, sicut adhuc fecisti. Novit enim sanctus Propheta nos in hac vita semper obnoxios esse periculis, nisi misericordia ejus non solum preveniat, sed etiam comitetur et subsequatur.

Ver. 3. 3. FILII HOMINUM, USQUEQUO GRAVI CORDE? UT QUID DILIGITIS VANITATEM, ET QUERITIS MENDACIUM?

LECTIO Hebraica multum discordat a Graeca, ex qua Latina nostra Vulgata derivatur; sic enim ad verbum legitur hebraice: **Filii viri, usquequo gloriosi mei ad ignominiam diligentes vanitatem, queritis mendacium?** Sed facile apparet unde nata sit varietas; nam, sublati punctis quibus carebant illi Hebraei ante Christi adventum, et una lit-

tera in aliam similem commutata, existit lectio nihil discrepans a Graeca. Verba Hebraica nunc ita sonant: **כְּבוֹדִי לְלֵבִיא** *chevodi lelivimma, gloria mea ad ignominiam.* Sic autem legerunt Septuaginta, **כְּבוֹדִי לֵב לֵבִיא** *chevodi leb lamia, graves corde usquequo.* Ac, ut saepe diximus, credibile est emendatieres codices Hebraicos fuisse temporibus Septuaginta interpretum, quam nunc sint. Itaque lectio nostra vulgata omnino conservanda est, quippe quae conformis reperitur lectioni Hebraeae, quam Septuaginta interpretes emendatorem habuerunt. Neque tamen in sensu discordia est momenti momenti; imo una lectio aliam adjuvare videtur. Sententia igitur haec est: **Filii hominum, usquequo graves corde,** id est, quamdiu cor habetis lapideum, durum ad terram inclinatum, non cogitantes nisi bona terrena? **Gorda enim** ex sententia Domini, **Luc. xxi,** **gravantur crapula et ebrietate, et curis hujus mundi;** et quia corda dura non recipiunt supernas cogitationes, sed solum terreas et transitorias, ideo non diligunt nisi terrena et transitoria; et quoniam ea sola quaerimus diligenter, quae ardentur diligimus, ideo subjungit Propheta: **Ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium?** **Occurrit autem bona terrena, vana, falsa,** quia nec solida sunt, nec stabilia, quamvis talia esse videantur, et propterea merito falsa et fallacia dici possunt, praesertim si comparantur ad aeterna. Additor in Hebraeo seta, id est semper, quod recte ponitur hoc loco: id enim valde mirum est, quod homines non tantum initio mundi, nec solum initio vitae, sed in omni saeculo et in omni aetate, post tam longam experientiam, res humanas et fallaces tanto studio consecentur. Lectio Hebraica Graecam et Vulgatam adjuvat. Nam idem homines, qui propter naturam corruptionem sunt **filii hominum,** et **graves corde,** idem ex imagine Genitoris; ad quam formati sunt, recte dici possunt gloriosi atque incliti, et ideo valde ignominiosum illis est diligere et quaerere bona temporalia, vana et falsa, quae sub pedibus habent; et non diligere, neque quaerere sempiterna, solida et vera, unde originem atque imaginem trahunt. Magna est haec increpatio, quae non ab homine mendace, sed a spiritu veritatis procedit.

4. ET SCRIPSE, QUONIAM MIRIFICAVIT DOMINUS SANCTUM SUUM: DOMINUS EXAUDIET ME, CUM CLAMAVERO AD EUM.

Hae est potissima ratio, cur deberent homines non amplius iherere temporalibus, quia videlicet venit ad nos de coelo Sanctus Dei, id est Filius Dei, qui solus inter omnes homines impec-

cabilis fuit. Unde etiam demon in Evangelio clamabat **Marc. i:** **« Scio qui sis, Sanctus Dei. »** Ille autem Sanctus pertransiit benefacendo, et mala tolerando, temporalia despiciens, et sempiterna praedicans, et tandem hoc novo itinere gradus ad summam felicitatem pervenit, sedens in coelo corpore et animo in aeternum beatus. Et quoniam ille dux noster est, et praevit parare nobis locum, sine dubio si per vestigia ejus ambulamus, ad veram et sempiternam felicitatem perveniemus. Scilicet igitur, quia Dominus Deus sanctum suum Christum, quia temporalia despexit, mirabilem omnino reddidit, resuscitans ab inferis, et in coelo ad dexteram suam constituens. Et quoniam non solum dux noster est, sed etiam advocatus et mediator, ideo subjungit David **« Dominus exaudivit me, cum clamavero ad eum, »** id est, nunc potissimum certo confido me semper exaudiendum, cum sciam esse in dextera Dei mediatorem, qui interpellat pro nobis.

Ver. 5. 5. IRASCIMINI, ET NOLITE PEGARE: QUAE DIGITIS IN CORDEBUS VESTRIS, IN CUBILIBUS VESTRIS COMPUNGIMINI.

Post increpationem gravissimam et admonitionem, ut respiciant filii hominum, instruit eos Spiritus Sanctus quid agere debeant, ac docet ut sancta quaedam iracundia exardescant, et resistent pravis desideriis, et eo modo peccatum vitent: quod si forte peccaverint, continuo dolent et compunguntur, neque contenti sint declinare a malo, sed etiam sacrificent sacrificium justitiae faciendo bonum. **« Irascimini,** inquit, et nolite peccare, **»** id est, cum surgunt pravi et rebelles motus, qui sunt initia et radices omnium peccatorum, irascimini naturae vestrae corruptae, et resistite, ita ut non peccetis. Ad hoc enim nobis data est ira a Deo (ut docet S. Basilius in Oratione de Ira), ut sit eos virtutis. Vox Hebraea **וְיָגִזּוּ** significat etiam, **parete, contremiscente,** quod etiam recte quadrat in hunc locum. Debenus enim statim tremere et pavere, cum apparet caput serpentis, id est mala suggestio, **« Quae dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini. »** In Hebraeo legitur ad verbum: **Dicitis in cordibus vestris super cubilia vestra, et facete;** in Graeco vero sic: **Quae dicitis in cordibus super cubilia vestra, compungimini;** ex quibus intelligimus nostram lectionem sic esse ordinandam: **Quae dicitis in cordibus vestris in cubilibus vestris, de his compungimini tacentes.** Sensus igitur est: tempore nocturno cum estis soli in cubilibus, liberi ab omnibus aliis curis, tunc in cordibus vestris cogitate omnia vestra errata, et quae dicitis et confitemini apud vos in corde, de his coram Deo, tacentes praereverencia, compungimini. Fuisse autem solumm videndum in cubilibus recitare peccata, propter opportunitatem secreti et silentii nocturni, potest intelligi ex illis verbis **Psalm. vi:** **« Lavabo per**

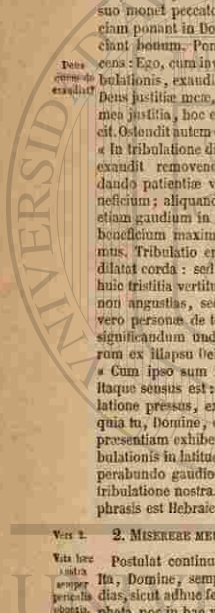
singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. **»** Itaque quod ipse faciebat, alios monet, ut faciant.

6. SACRIFICATE SACRIFICIUM JUSTITIAE, ET SERVATE IN DOMINO: MULTI DICUNT, QUIS OSTENDIT NOBIS BONA?

Addit nunc alteram partem justitiae, videlicet, ut non solum declinent a malo, sed etiam faciant bonum. Vocat autem opera bona sacrificium justitiae, quia opera justa placant Deo valde, et per ea Deus honoratur. **« Videntur,** inquit Dominus, opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est, **»** **Matth. vi.** Apostolus loquens de elemosyna: **« Accepi,** inquit, quae misisti in odorem suavitatis; **»** et de jejuniis aliisque bonis operibus corporalibus, **« Ephes. v: »** **« Obsecro vos,** inquit, ut exhibeatis corpora vestra, hostiam beneplacentem. **»** Addit autem: **« Et sperate in Domino, »** ad tollendam praesumptionem, quae bonis operibus insidiat: bene operari non oportet, sed ita tamen, ut non superbe confidamus de operibus nostris, ut Pharisaeus ille, qui dicebat **Luc. xviii:** **« Gratias tibi ago,** quia non sum sicut ceteri hominum: jejuno bis in sabbato, **»** etc. Sed in Domino speremus, qui dabit peccata vitare, bona opera facere, et ad portum salutis pervenire. Sicut enim praesumptio est venenum corrumpens meritum operum honorum, sic humilitas de viribus propriis diffidens, et in Domino spem reponens, est veluti sal condiens et conservans omnia recte facta. **« Multi dicunt,** quis ostendit nobis bona? **»** In Hebraeis codicibus incipit hoc loco novus versus; sed in Graecis et Latinis pertinet haec verba ad versum superiorem: sed non est varietas magni momenti. Ponit hoc loco Propheta communem carnalium hominum objectionem; et quia stultorum infinitus est numerus, ideo ait: **« Multi dicunt, »** id est, cum praedicamus contemptum rerum temporalium, atque ad innocentiam et justitiam exhortamur, plurimi dicunt, quis ostendit nobis bona, si haec quae videmus et tangimus bona non sunt? Quis rediit ab inferis? Quis ascendit in caelum? Potest etiam per illud, **bona,** intelligi justitia et probitas; quia enim dixerat: **« sacrificium justitiae, »** obijciunt improbi: quid est haec justitia? quis nobis ostendit viam justitiae?

7. SIGNATEM EST SUPER NOS LUMEN VULTUS TUI, DOMINE, DEDISTI LETHITIAM IN CORDE MEO.

Respondet Propheta viam justitiae nobis a Deo demonstratam esse, et nos habere magistrum intra nos, qui nos doceat verum bonum, lumen videlicet rationis naturalis: hoc enim lumen signatum est, et impressum indelebilibus super nos, id est, in suprema parte hominis. Habemus enim partem inferiorem, corpus, partem superiorem, animam: et in ipsa anima partem inferiorem, quae vivimus et sentimus; et superiorem, quae

ratiocinamur et sapimus. In hac igitur suprema parte est lumen, quo distingimur a bestis; estque hoc lumen derivatum a vultu Dei, quia id nos facit esse ad imaginem et similitudinem Dei. Et ex hoc lumine possumus intelligere primum viam iustitiæ: lex enim naturalis scripta in corde, quam ne ipsa quidem delet iniquitas, docet non faciendum alteri quod nobis ab aliis fieri volumus; proinde non furandum, non moechandum, etc. Possumus etiam intelligere adiuti gratia Dei nostrum verum bonum consistere in assimilatione ad Deum: bonum enim imaginis est, quam similitudinem esse exemplari. Ex hac autem cogitatione existit in voluntate ingens lætitia, spes et amor erga Deum. Quid enim dulcius, quam cogitare se esse imaginem vivam rei inimitabile pulchritudinis, et se exemplari suo omnipotenti esse clarissimam? Quia vero non omnes hoc experiantur, ideo David non ait: Dediti lætitiā in cordibus eorum; sed: Dediti lætitiā in corde meo, quod idem omnes iusti et pii dicere possunt. Parum autem refert, quod in Hebræo habetur: *Signa super nos lumen cultus tui; et nos habemus: « Signatum est super nos lumen vultus tui: »* nam litteræ eadem, mutatis permutis, efficiunt, *signatum est*. Et hanc veram lætitiā esse credimus, quia Septuaginta Interpretes melius noverant quomodo legendum essent ille litteræ, quam Rabini posteriores, qui puncta addiderunt.

8. A FRUCTU FRUMENTI, VINI, ET OLEI SUI MULTIPLICATI SUNT.

Addit Propheta aliud argumentum ex quo possunt homines intelligere Deum esse mentorem omnium bonorum, quia videlicet ipsæ est, qui temporibus suis multiplicat fruges, et producit fructus omnes. Sic etiam B. Paulus Act. xiv: « Non sine testimonio reliquit semetipsum, dante pluvias, et tempora fructifera, replens cibo et lætitia corda nostra. » « A fructu, inquit, frumenti, vini et olei sui multiplicati sunt, » id est aucti sunt, sive creverunt in bonis temporalibus ob illorum trium præcipue fructuum abundantiam. Vox enim Græca, *εὐφρανέω*, quam Interpres reddidit, *multiplicati sunt*, significat etiam aucti sunt, sive creverunt, et sic exponendam esse docet etiam textus Hebræicus, ubi ad verbum habemus, *frumentum et vinum eorum multiplicata sunt*. Parum etiam refert, quod in Hebræo non fit mentio

olei: nam vel exiit ea vox, vel Septuaginta Interpretes eam addiderunt explanationis gratia. Scriptura enim, *assim hæc tria conjungere solet*.

9. IN FACE IN IDIPSUM DORMIAM, ET REQUIESCAM. Vers. 9.

Concludit Psalmum David dicens: Quidquam sit de aliis, quos ad amicitiam cum Deo exhortatus sum, ego omnino in Deo confidere, ac penitus requiescere volo. « Ego, inquit, in pace, » id est cum tranquillitate animi; « in idipsum, » id est conjunctum, pariter, simul; « dormiam et requiescam, » id est, securus cubabo ad dormiendum, et reposita quietissime dormiam. Voces enim tam Hebræicæ quam Græcæ pro quibus habemus, *dormiam et requiescam*, significant proprie *jacere*, sive *cubare*, et *dormiam*. Sed non male noster Interpres vertit, *dormiam et requiescam*, quia qui cubat, ut dormiat, dici potest dormire; et qui dormit, presertim somno placido, dici potest quiescere. Possunt etiam hæc referri ad futuram requiem in celo: tunc enim vere summa pax erit ex unione cum Deo, et summa ac verissima requies. Illud in *idipsum*, quod frequentissime occurrit in Psalmis, in Hebræo est *יְהוָה יְהוָה*, quod S. Hieronymus et alii vertunt *pariter*, sive *simul*; Septuaginta Interpretes ubique reddunt, *isti et isti*, id est *in idipsum*: sed idem est sensus; nam in *idipsum* idem est, quod conjunctum et simul. S. Augustinus per *idipsum* intelligit Deum, qui solus est semper idem ipse, æternus et immutabilis, juxta illud, *Psalm. cxi*: « Tu autem idem ipse es: » acuta, et pia interpretatio, sed mystica, non litteralis.

10. QUONIAM TU, DOMINE, SINGULARITER IN SPE CONSTITUISTI ME. Vers. 10.

Reddit causam, cur velit in Deum projicere omnem sollicitudinem, sive cur in futuro seculo in pace dormiturum et quieturum se dixerit. Ratio enim est, quoniam Deus verissimis et fidelissimis suis promissionibus eum in sola spe constituerit, id est habitare fecerit. Id enim significat vox Hebræa et Græca. Haque vir justus et amicus Dei in sola spe divina habitat, tanquam in tutissima domo; agit quod potest pro vita presenti et futura: ad non confidit in propriis viribus, neque in ulla re creata, sed in Deo solo, et ideo non confunditur, securus dormit, et securus dormiet in sæculo futuro.

PSALMUS V.

V. v. — 1. In finem pro te, que hereditatem consequitur, Psalmus David.

2. Verba mea auribus percipe, Domine, intellige clamorem meum.

3. Intende voci orationis meæ, rex meus, et Deus meus.

V. s. n. — Victori pro hereditatibus, Psalmus David.

Verba mea audi, Domine, intellige murmur meum.

Adverte ad vocem clamoris mei, rex meus, et Deus meus, quia te deprecor.

4. Quoniam ad te orabo: Domine, mane audies vocem meam.

5. Mane astabo tibi: et videbo quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

6. Neque habitabit juxta te malignus: neque permanebunt in justis ante oculos tuos.

7. Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium.

Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.

8. Ego autem in multitudine misericordiarum tuarum,

Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

9. Domine, deduc me in justitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.

10. Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.

11. Sepulcrum patens est guttur eorum, lingua suis dolose agebant: judica illos, Deus.

Decidant a cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te, Domine.

12. Et letentur omnes, qui sperant in te; in æternam exultabunt, et habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum, 13. quoniam tu benedices justo.

Domine, ut scito bonæ voluntatis tue coronasti nos.

Domine, mane audies vocem meam, mane preparabor ad te, et contemplabor.

Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, ne habitabit juxta te malignus.

Non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum, odisti omnes operantes iniquitatem.

Perdes loquentes mendacium, virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus.

Ego autem in multitudine misericordiarum tuarum introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

Domine, deduc me in justitia tua propter insidiosos meos, dirige ante faciem meam viam tuam.

Non est enim in ore eorum veritas: interiora eorum insidia: sepulcrum patens guttur eorum, linguam suam lætificavit.

Condemna eos, Deus, decidant a consiliis suis, juxta multitudinem scelerum eorum expelle eos: quoniam provocaverunt te, Domine.

Et letentur omnes, qui sperant in te, in perpetuum laudabunt: proteges eos, et letabuntur in te qui diligunt nomen tuum.

Quoniam tu benedices justo, Domine, ut scito placibilitatis coronabis eum.

Argumentum. — Canticum matutinum, Absolutè seditionis tempore, ut plerique putant, compositum. Censet Hengenberg supervacaneum esse, acque ac difficile, investigari ad quem præcisè temporis articulum referendus sit hic Psalmus, siquidem in eo David, non tam suo, quam iustorum in genere nomine loquitur. Stropha tres, vers. 2-4: *Opera tuam, o Jova, invoco; vers. 4-6: Eam spero, neque enim terra potes, quibus mat qui me vexant, homines iniquos, ego vero in pio colo; vers. 9-13: Defende me a pestibus ista hominibus, eosque de statu suo deturba.*

1. Præcentori, ad tibias, carmen Davidis.

2. Attende ad sermones meos, Jova, percipe meum gemitum.

3. Aurem præbe voci clamoris mei, mi rex et mi Deus, nam ad te precor.

4. Jova, mane audis vocem meam; mane adpare me ad te, et speculor.

5. Neque enim Deus qui improbitate delectetur, tu es, nec apud te habitat malignus.

6. Non subsistunt vesani ante oculos tuos; odisti omnes maleficos.

7. Perdis loquentes mendacia; virum sanguinis et fraudis abominatur Jova.

8. Ast ego per magnam tuam bonitatem domum tuam ingredior, ad templum tuum sanctum adoro in timore tuo.
9. Jova, duc me in justitia tua propter insidiatores meos, complana ante me viam tuam.
10. Nam in ore ejus (eorum) nihil est veri, intimum eorum pravitas, sepulcrum apertum guttur eorum, laevam faciunt spatium linguam.
11. Jube eos penas luere, Deus: consiliis suis excidant, ob multitudinem delictorum suorum detruide eos, quoniam rebellaverunt in te.
12. Et latentur omnes qui tibi confidunt, in perpetuum jubilent, et tu protegas eos, et exsultent in te omnes qui amant nomen tuum!
13. Nam tu piam fortunam, Jova; gratia, tanquam clypeo, circumdas eam.

NOTE.

Vers. 1. *Ad tibis*, a *לתי* perfidit: ita post Chaldeum recentiorum plerique. Hitzig censet *לתי* indicari carmen quoddam, cuius ad numerus Psalmus hic cani debebat. Hengstenberg cum veteribus verit *super hereticis*, ut hoc Psalmo tum justorum tum improborum *sors* describeretur. Vers. 2. *Gemitum*, internum sensum: alii *aspirat*, vel *meditationem*.—Vers. 4. *Adparato me*, exorbis ago, et circumspicio, auxilium tuum expectans. *Alii, adparato, dispono precem meam*.—Vers. 5. Est *lites*, qualis *Odys.* XV, 83.—Vers. 6. *Vasanti*; Hengstenberg, *superbis, gloriantes*.—Vers. 8. *Ingrederis*, vel *ingrediaris*, gratias tibi, averis tuo auxilio hostibus, reddidurus. *Ad templum*, gall. *à son saint temple*, non in templo; intelligitur locus in quo tum erat area, ita *vespasus I Sam.* 1; 9; in 3, quo nominis Levitae et sacerdotes intrabant. *In timore tuo*, pio et reverenti animo; alii, *propter tui reverentiam*, ut parallelismus cum per magnam bonitatem tuam melius servetur.—Vers. 9. *In justitia tua*; Maurer, *in justitia quam tu a me exigitis*, ne si faciant aliquid legi divinae contrarium, insidiatores me perdedi occasione nanciscantur: ita quoque Vatablus. Melius Hengstenberg, *in justitia tua*, qua spoli. Deus innocentes adversus vim violentorum injus-tam defendit; que explicatio congruit cum *in te* in vers. seq. Tuam, qua tu me incedere jubes.—Vers. 10. *Guttur eorum* profert verba pestilentia et mordera, ut sepulcrum apertum; alii: Ut facile caditur in sepulcrum apertum, ita, nisi caveant, homines blanditiis eorum seducuntur: ita Ewaldus.—Vers. 11. *Detruide eos* in exitum.—Vers. 12. *Latentur*, etc., alii *latentur*, etc., eodem sensu. *In te*, de te tuoque auxilio. *Nomen tuum*, i. e. te.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS V.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem pro eo, qui hereditatem consequitur, Psalmus David.

Hic titulus varie expēditur, propterea quod in Hebræo quædam vox est, נַחֲלֵי נַחֲלֵי, quam Rabbinæ, et qui Rabbinos sequuntur, significare voluit instrumentum musicum. Sed a Catholicis omnino rejiciuntur, cum S. Hieronymus hebræicæ linguæ peritissimus verterit, pro hereditatibus; et Septuaginta ad hoc peritiores, et quibus lingua Hebræa patria erat, verterint, pro eo qui hereditatem consequitur. Et verba ipsa Hebræica hæc interpretatio omnino recipiunt, siquidem נַחֲלֵי נַחֲלֵי hereditate significat; נַחֲלֵי נַחֲלֵי נַחֲלֵי, hereditates; נַחֲלֵי נַחֲלֵי, eam que hereditat. Credibile igitur est textum Hebræicum diuturnitate temporis sua, vel altera littera immutatam peperisse hæc varietates: sed in re dubia Septuaginta Interpretibus fides habenda est magis, quam recentibus Rabbinis, præsertim cum S. Hieronymi versio magis favet Septuaginta, quam Rabbinis. Igitur hic Psalmus compositus est in persona Ecclesiæ, que hereditatem salutis æternæ quotidie in suis membris consequitur, et in fine mundi tota

Ecclia
similis

et consequetur. Quia vero Ecclesia pro meliore sua parte, similis est columbe, que perpetuo gemit, et innocentiam lambæ custodit, ideo in hoc Psalmo columbe officium exercens, partim orat, partim peccatum detestatur. Quod ipsum facere debent omnes, qui pertinent ad columbam; sic enim unimur Deo, in quo consistit hereditas, si oratione trahimus Deum ad nos, et puritate vite propinquamus ad Deum.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. VERBA MEA AURIBUS PERCIPE, DOMINE, INTellige CLAMOREM MEUM.

Vers. 2. 2. INTENDE VOXI ORATIONIS MEÆ, REX MEVS, ET DEVS MEVS.

Tribus modis fieri potest ut aliquis non audiat ab aliquo: vel quia ille non percipit sonum verborum, vel quia non percipit significationem eorumdem verborum, vel quia non attendit intentum aliis rebus. Deus quidem omnia percipit, et intelligit, et semper attendit: sed dicitur aliquando non percipere, vel non intelligere, vel non attendere, quia sic orantem contemnit, ac si non perciperet, vel non intelligeret, vel non attenderet. Ideo sanctus Propheta, oraturus Deum, initio postulat ut Deus percipiat, intelligat et attendat. Porro Deus orantem contemnit, ac si non perciperet sonum verborum, quando is, qui orat, ita distrahitur, ut nec ipse verba sua percipiat; vel ita frigide orat, ut oratio sursum ascendere non possit. Tunc vero Deus ita se habet, ac si non intelligeret quid petatur, quando is qui orat nec scit quid petat, petens ea que sibi non sunt utilia, etiamsi attente et ferventer orat, atque adeo clamat. Tunc denique Deus similis est non attendenti, quando orans non est dignus, qui audiat, vel quod sine debita humilitate, fiducia, alisque debitis circumstantiis orat, vel quod sit peccator, et de penitentia nondum cogitare incœperit. Propheta igitur miro artificio a Spiritu Sancto edoctus, erat Deum pro dono bene orandi, videlicet ut datur ei sic orare, ut opus est, ad hoc ut Deus non repellat orationem, sed percipiat sonum, intelligat clamorem, et intendat orationi. Addit autem, *rex meus*, ut facilius impetret: solet enim bonus rex audire populum suum; adjungit vero, *et deus meus*, ut ostendat se non solum esse populum Dei quasi regis, sed etiam creaturam ejus, et in omnibus ab eo pendere, et sine eo nihil.

Vers. 3. 3. QUONIAM AD TE ORABO, DOMINE, MANE EXAUMES VOCEM MEAM.

Reddit rationem cur petierit audiri a Domino: quoniam, inquit, ad te orabo, id est, quia studium meum precipuum futurum est oratio, ideo tam sollicitus sum de auditione. Et quia studium orandi non solum est mihi precipuum, sed etiam primum, ideo summo mane antequam aliud ulum opus aggrediar, tu, Domine, audies vocem meam: nulli enim loquar antequam tibi. Tu labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam, ut dicitur *Psalm.* L.

4. MANE ASTABO TIBI, ET VIDEO, QUONIAM NON DEVS VOLENS INIQUITATEM TU ES.

Non solum, inquit, mane orabo, sed etiam adstabo tibi, id est, conabor me presentem tibi exhibere; et contemplantor (id enim sonat vox Hebræa) in illo silentio matutino, antequam irruat turba negotiorum hujus vite. Materia vero precipua contemplationis meæ erit consideratio, nihil te magis odisse, quam peccatum; innocentiam, et justitiam tibi summo opere gratam esse, cum tu sis lux, et justitia, et ideo si tibi placere volo, innocentiam et justitiam mihi sectandam esse, et iniquitatem odio habendam.

5. NEQUE HABITABIT JUXTA TE MALIGNUS, NEQUE PERMANEBUNT INIUSTI ANTE OCULOS TUOS.

Non solum Deus non vult iniquitatem, sed neque vult homines iniquos: ideo « non habitabit, inquit, juxta te malignus, » id est, non propinquabit tibi jure amicitia; « neque permanebunt iniusti ante oculos tuos, » id est, non diu respicies oculo elementis iniustos. Nunc enim Deus respicit etiam injustos oculo elementis, id est eis concedit multa temporalia bona, sed hoc non diu durabit. Brevi enim projiciet illos a facie sua in æternum interitum.

6. ODIISTI OMNES QUI OPERANTUR INIQUITATEM; FERDES OMNES, QUI LOQUUNTUR MENDACIUM.

7. VIRUM SANGUINUM, ET DOLOSUM ABOMINABITUR DOMINUS.

Non solum Deus non vult iniquitatem; nec solum non vult amicitiam cum iniquis, sed illos odit, et perdere vult, ac re ipsa perdet; et quoniam peccata committuntur opere, verbo et cogitatione, sive desiderio, ideo singula Psalmus enumerat, primo operantes iniquitatem, secundo loquentes mendacium, quod de perniciosis intelligitur; tertio virum sanguinum, id est crudelium, sanguinis appetentem; et dolosum, id est, qui dolos meditatur, et struit.

8. EGO AUTEM IN MULTITUDINE MISERICORDIÆ TUE INTROIBO IN DOMUM TUAM, ADMIRABO AD TEMPLUM SANCTUM TUUM IN TIMORE TUO.

Dixerat Propheta, matutino tempore se contemplanturum quantopere Deus peccatum et peccatores aversetur. Exponit nunc fructum contemplationis, ac dicit: « Ego autem in multitudine misericordie tue, » id est confusus in multa misericordia tua, non in viribus meis, ut evitem omnia peccata, « introibo in domum tuam, »

que est domus orationis; » et adorabo ad templum sanctum tuum, » id est, prosternar coram tabernaculo tuo; » in timore tuo; » timens ac tremens implorabo auxilium tuum.

Vers. 9. 9. DOMINE, DEDUCE ME IN JUSTITIA TUA, PROPTER INIMICOS MEOS; DIRIGE IN CONSPPECTU TUI VIAM MEAM.

Hæc est oratio, qua orat in domo Dei, videlicet, ut Deus eum deducat in justitia sua, id est ut eum ducat per semitas justitie faciendo illum implere omnia mandata divina, et sic vitare omnia peccata, et quod idem est, dirigat in conspectu suo viam ejus, id est faciat eum ambulare per viam rectam, Deum semper præ oculis habendo. Id vero potissimum orat propter inimicos, sive (ut habetur in Hebræo) propter insidiosiores suos; necessarium enim est divinum auxilium dirigens et protegens, preveniens et subsequens propter multitudinem hostium, qui nobis insidiantur, et ad peccata pertrahere conantur, sive si demones sint, sive homines terribiles, vel allicientes. Vocat enim inimicos, omnes, qui impediunt viam salutis, etiamsi aliqui amicissimi videantur; nam « inimici hominis domestici ejus, » ut est apud *Matth.* cap. x. Parum autem refert, quod in Hebræo habetur: *Dirige in conspectu meo viam tuam*, quomodo etiam haberi in editione Septuaginta interpretum testatur S. Hieronymus, in epist. ad *Sulmon* et *Fretellam*, et in nostro Græco et Latino: *Dirige in conspectu tuo viam meam*. Nam sensus in idem recidit, sive dicas secundum Hebræos codices: *Dirige in conspectu meo viam tuam*, id est, fac ut inveniam et videam viam tuam rectam; sive secundum Græcos et Latinos: *Dirige in conspectu tuo viam meam*, id est, fac ut ambulem coram te per viam rectam. Semper enim petitur gratia iustitiae per viam mandatorum Dei.

Vers. 10. 10. QUONIAM NON EST IN ORE EORUM VERITAS: COR EORUM VANUM EST.

Vers. 11. 11. SEPULCRUM PATENS EST GUTTUR EORUM, LINGUIS SUI DOLOSE AGEbant.

Reddit rationem, cur velit auxilium contra inimicos insidiantes, quia videlicet illi nihil intendunt, nisi decipere, et difficile est insidias eorum vitare. « Non est, inquit, in ore eorum veritas, » quia si terrent, decipiunt, persuadentes fugam exigui mali, ut inducant in maximum malum; si alliciant, decipiunt, persuadentes prosecutionem exigui boni, ut adducant in jacturam suam boni. « Cor eorum vanum est » inquit, et extra per-versi sunt: non sperant, nec appellant nisi vana, ideo non possunt loqui nisi vana. Idem autem repetit in versu sequenti, sed ordine mutato; nam quod dixerat: « Cor eorum vanum est, » repetit, dicens: « Sepulcrum patens est guttur eorum; » et quod dixerat: « Non est in ore eorum veritas, » repetit dicens: « Linguis suis do-

lose agebant. » Itaque cum dicitur guttur sepulcrum patens, significatur, guttur, seu os, et linguam, que sunt instrumenta loquendi, esse quasi os sepulcri; interiora vero sepulcri esse animam sive cor, ubi sunt desideria, et cogitationes horridæ, et fatentes, quasi cadavera putrefacta, unde exhalat fetor verborum mortiferorum. Et ideo addit: « Linguis suis dolose agebant, » hoc est, non solum falsa dicunt inimici mei, quia non est in ore eorum veritas, sed etiam dolosa, quia sub specie boni persuadent mala. In Hebræo est, *linguis suis blandiuntur*, quod in idem recidit.

12. JUDICA ILLOS, DEUS, DECIDANT A COGITATIONIBUS SUI; SECUNDUM MULTITUDINEM IMPIETATUM EORUM ERIPALE EOS, QUONIAM IRRITAVERTUNT TE, DOMINE.

Propheta est potius quam imprecator; significat enim Psalmus fore, ut inimici justorum, non solum non admittantur ad hereditatem, de qua in titulo Psalmi, sed condemnentur ad æternas penas, et nihil obtineant eorum, que moluntur. « Judica illos, » id est judicabis, vel, ut significantes habent Hebræa, *condemnabis illos.* « Decidant a cogitationibus suis, » id est frustrabuntur spes, que sperabant se subvertere posse electos. « Secundum multitudinem impietatum eorum eripe eos, » id est, pro meritis suis expellantur ad hereditatem in tenebras æternas. « Quoniam irritaverunt te, Domine, » id est, quoniam dum hominibus se noscere existimaverunt, non homines offenderunt, sed Deum, juxta illud: « Non te abjecerunt, sed me, » 1 *Reg.* vii; et: « Non es mentitus hominibus, sed Deo, » *Act.* v.

13. ET LETABUNTUR OMNES QUI SPERANT IN TE: IN ÆTERNUM EXULTABUNT, ET HABITABIS IN EIS.

14. ET GLORIANBUNTUR IN TE OMNES, QUI BILI-GUNT NOMEN TUUM: QUONIAM TU BENEDICES JUSTO.

15. DOMINE, UT SCUTO BONÆ VOLUNTATIS TUE CORONASTI NOS.

Hic prædicit felicissimam hereditatem electorum, quibus titulus Psalmi eam promiserat. Ac primo invitat justos ad letitiam, ob spem bonam futurorum. « Letentur omnes, qui sperant in te, » id est; etsi nunc in labore certaminis justi repellantur, tamen letentur in spe, qui non sperant in vanitatibus, sed in Deo vero, et in tempore suo in æternum exultabunt laudantes Deum, qui habitabit in eis, id est, super eos ad modum tentarii, ut in Hebræo legitur; proinde ipsi in Deo erunt, et est Deus in eis, et erit Deus omnia in omnibus. Hæc autem exultatio, et laus, quasi exterior, nascetur ex interna immensa letitia et gloria. Nam « gloriantur in te, » o Deus, « omnes qui diligunt nomen tuum, » id est omnes vere just. Charitas enim est, que justos et amicos, et filios Dei facit. Gloriantur autem, « quoniam tu benedices justo, » id est, unicuique justo benedices, et

charitas
patens et
amicos
Dei facit.

benedicendo benefacies, reddendo eis coronam gloriæ, quam merentur. Et quoniam radix omnium honorum est benevolentia Dei, qui nos elegit ante mundi constitutionem, cum ex illa procedat vocatio, justificatio, merita bona, et ipsa glorificatio; ideo concludit: « Domine, ut scuto bonæ voluntatis tue coronasti nos, » id est, confiteor tibi, Domine, omnia nostra bona inde manare, quia beneplacitum tuum, sive gratia tua

nos complexa est, et undique protegit, ut scutum protegere solet milites. Cui simile est illud *Psalmi*: « Qui coronat te in misericordia, et in misericordia. » Verbum Hebræum ambiguum est, quod promonet. Nam verti potest, *coronasti eum*, id est justum, cui benedixisti, et sic vertit S. Hieronymus. Potest etiam recte verti, mutatis punctis, *coronasti nos*, ut vertitur Septuaginta: sed sententia est omnino eadem.

PSALMUS VI.

V. v. — 1. In finem in carminibus, Psalmus David, pro octava.

V. s. n. — Victori in cantibus super octava. Psalmus David.

2. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

3. Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ego: sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

4. Et anima mea turbata est valde: sed tu, Domine, usquequo?

Et anima mea conturbata est valde: et tu, Domine, usquequo?

5. Convertere, Domine, et eripe animam meam: salvam me fac propter misericordiam tuam.

Revertere, Domine, erue animam meam, salva me propter misericordiam tuam.

6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?

Quoniam non est in morte recordatio tui: in inferno quis confitebitur tibi?

7. Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.

Laboravi in gemitu meo: nature faciem tota nocte lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.

8. Turbatus est a furore oculus meus: inveteravi inter omnes inimicos meos.

Caligavit præ amaritudine oculus meus: consumptus sum ab universis hostibus meis.

9. Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.

Recedite a me omnes qui operamini iniquitatem, quia audivit Dominus vocem fletus mei.

10. Exaudivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.

Audivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.

11. Erubescant, et conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur et erubescant valde velociter.

Confundantur et conturbentur vehementer omnes inimici mei, revertantur et confundantur subito.

Argumentum. — Nihil in hoc Psalmo dependitur, ait Hangenberg, quod tituli fidei, *Carmen Davidis*, evocat. Quo autem tempore editus sit, vix certo defini potest. Verosimile est, Davidem in gravissimas calamitates tunc incidisse, tum ex hostibus, tum ex morbo. Strophæ tres, vers. 2-4: Quosque, Jova, patere me tantis conflictibus miseris? Vers. 5-8: Pereo, nisi occurras; vers. 9-11: Spero firmiter, proci meos futura esse rata.

1. Precentori, fidibus, ad modum instrumenti Schaminith, Davidis carmen.

2. Jova, ne in ira tua punias me, neque in aestu tuo me castiges.

3. Miserere mei, Jova, nam fabesco; sana me, Jova conquassata sunt ossa mea.

4. Et anima mea conqussata est valde; et tu, Jova, quousque....?
5. Revertere, Jova, libera animam meam; serva me pro *insigni* tua gratia.
6. Nam non est in morte tui memoria; in Oreo quis te laudet?
7. Fessus sum gemitu meo, omni nocte lectum meum madefacio, lacrymis meis stratum meum humecto.
8. Maruit pra morore oculus meus, senuit propter omnes adversarios meos.
9. Recedite a me *insectando*, omnes vos facinorosi; nam audivit Jova vocem fletus mei.
10. Audivit Jova supplicationem meam, Jova precationem meam suscipiet.
11. Pudore afficientur et percellentur valde omnes hostes mei, revertentur, pudore afficientur repente.

NOTE.

Vers. 1. *Ad modum Scheminith*, i. e. fidium gravioris soni. Alii, *ad octavam*, puta gravioris soni.— Vers. 3. *Tobesco*, languidus factus sum. *Conqussata*, et quasi soluta. *Ossa*, quae sunt totius corporis fundamentum, pro *toto corpore*.— Vers. 4. *Quousque* in tantis miseriis non esse sines?— Vers. 5. *Revertere*, jam non a me aversus.— Vers. 6. *Memoria* et celebratio, *Oreo*, animarum post mortem loco, quem Hebraei vates siti fingunt a societate hominum in hoc mundo protus separatum, eundemque tristem, tenebriocum, in quo perpetuum sit sibiham; equalis rerera erat ante Christum passum.— Vers. 7. *Gemitu meo*, gemitio. *Omni*; Rosenmullerus, *toti*. Cf. *Odys.* XVII, 402 seq.— Vers. 8. *Morore*; alii, *indignatione*.— Vers. 11. *Percellentur* spe interitus mei frustrati. *Revertentur*, re infecta.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS VI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem in hymnis pro octava, Psalmus David.

Quod dicitur, *pro octava*, vel, ut habetur in Hebraeo, *חַמִּישָׁה עֲשָׂרִים* *hahachminith*, super octavam, videtur esse genus citharae habentia octo chordas, vel aliquid simile. Nam in primo libro *Psalms*, cap. xv, ubi describuntur varia instrumenta, quibus canuntur etiam Psalmi, inter alia ponitur cithara super octavam. Non est tamen repudiandum, quod communiter dicitur, *per octavam* hoc loco significari diem ultimum iudicii, quae erit octava, quia sequitur post sex dies laboriosos hujus vitae, et post septimam quietis animarum. Ille enim Psalmus est primus illorum septem, qui ad penitentiam pertinent. Neque verisimile est, quod Babbui, et eorum sectatores dicunt, hunc Psalmum composuisse fuisse a Davide pro sanitate corporis recuperanda, quam videlicet amisisset ob adulterium et homicidium perpetratum. Scriptura enim satis declarat in II lib. *Regum*, quam precam exegerit Deus a Davide propter illum peccati reatum; neque nasquam invenimus morbi corporalis. Sed neque Ecclesia ab antiquissimis temporibus inter penitentiales hunc Psalmum, et primo etiam loco numerasset, nisi proprie, et ad litteram ad penitentiam pertineret. Haec argumentum hujus Psalmi erit oratio peccatoris timentis divinam iudicium, et ad reconciliationem aspirantis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1.

1. DOMINE, NE IN FURETO TUO ARGUAS ME, NEQUE IN IRA TUA CORRIPIAS ME.

Petitio est haec vere poenitentis et contriti, qui

super omnia peccatum odit. Nam tunc Deus arguit, id est accusat, et corrumpit peccatorem in ira et in furore, quando non castigat ut salvet ex amore paterno, sed castigat ut perdat, ac iustitiam

salvifac. Quod facit in hac vita, quando percussit cœcitate et obstinatione, ut sit peccatum poena peccati; in alia vero, quando perdit in gehennam, ista igitur concussus horrore, et timens abyssum iudiciorum Dei, non recusat flagellum poenarum, quo non separant a Deo, sed compellunt ad Deum; sed horret malum illud super omnia vere horrendum, id est tradi in desideria cordis sui, in passiones ignominie, obdurari et excœcari, et tandem in aeternum separari a facie Dei. Porro ira et furor pro eodem hoc loco accipiuntur, sicut etiam argui et corrigi: est enim (ut alias adnotavimus) familiare Prophetis id ipsum bis repetere, explicandi, vel inculcandi gratia.

Vers. 2.

2. MISERERE MI, DOMINE, QUONIAM INFIRMUS SUM: SANA ME, DOMINE, QUONIAM CONTURBATA SUNT OSSA MEA.

Vere peccata mihi sunt.

Ad permovendum Deum, ut non in furore arguat, adducit poenitens David aliquot argumenta; ac primum statuit ab infirmitate sua, quasi dicit: Non respicias, Domine, peccata mea, ut offensas tuas, sed ut miseras et aegritudines meas; proinde non punias, ut iudex, sed cures ut medicus, ure et seca, si opus est, sed ex misericordia ad sanandum, non ex iustitia ad perdendum. Vere enim peccata miseriae sunt, et quo sunt magis ex malitia commissa, eo sunt majores miseriae; et quo minus nos ea cognoscimus et timemus, eo miseriorum sumus. Ergo, inquit, « miserere mei, quoniam infirmus sum, » id est, respice misericorditer peccata mea, quaecumque illa sint, ut aegritudines et morbos animae meae, quae me debilem et imbecillum reddiderunt. « Sana me, Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. » Idem repetit aliis verbis. Deus enim, si miseretur, miseriam tollit, et proinde sanat, atque ita idem est, « miserere mei » et « sana me. » Idem quoque est, « quoniam infirmus sum, » et « quoniam conturbata sunt ossa mea: » per ossa enim significatur robur, ac fortitudo; et tunc dicitur ossa conturbari, quando fortitudo nulat, et robur frangitur, ac debilitatur. Poterant autem verba Graeca et Hebraica sic etiam reddi: *Tremuerunt*, sive *refracta sunt ossa mea*.

Vers. 3.

3. ET ANIMA MEA TURBATA EST VALDE; SED TU, DOMINE, USQUEQUO?

Alterum argumentum ducit a cognitione proprii peccati, sicut in *Psalm.* I: « Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. » Dicit igitur: Non solum miser sum, sed etiam miseriam meam agnosco, ac propterea anima mea se ipsam tan deformem ac miseram aspiciens, et horrens, turbata est valde, et confertur salubriter, impatiens efficitur, et clamat: « Sed tu, Domine, usquequo » non misereris, non sanas? Habet vero magnam emulsionem, illud, *usquequo*, sine alio verbo. Significat enim prolatum esse ab anima turbata, et non valente integram formare sententiam.

I.

4. CONVERTERE, DOMINE, ET ERUPE ANIMAM MEAM: SALVUM ME FAC PROPTER MISERICORDIAM TUAM.

Hoc est argumentum tertium, quod a misericordia sanatur. « Convertere, » inquit, id est respice me. Nam respectus Dei est causa omnium honorum nostrorum. « Convertere faciem tuam, et salvi erimus. » Et alibi, *Psalm.* XXIX: « Avertisti faciem tuam, et factus sum conturbatus. » Respexit Dominus Petrum, et flevit amare. Et Jacobus, cap. I, ideo vocat Deum *patrem luminum*, quia sicut sol aspectu suo illuminat, calefacit, vivificat corpora, sic Deus respiciens oculo pietatis, illuminat, accendit, vivificat animas. « Et eripe animam meam, » id est, erue de fovea, in quam coedit; erue de laqueo venantium, quo capta et irretita tenetur; eripe de manibus inimicorum, quibus tradita est propter peccatum. « Salvum me fac, » id est, libera ab imminente damnatione ad infernum. Nam propria salutare est liberare ab imminente mortis periculo. Notandum est autem ordo. *Primo*, Deus convertitur ad nos, ac nos respicit gratia sua. *Secundo*, nos convertimur ad illum, et sic animam eruitur a culpa. *Tertio*, liberati a culpa, salvamur a periculo imminenti damnationis. Hoc autem totum, quod fit in acta justificationis, non fit per ulla nostra merita precedentia [quid enim mereretur impius, nisi poenam?]; sed per misericordiam Dei; ideo addit « propter misericordiam tuam, » quasi dicit: Audeo petere tam ingens donum, non quis dignus sum, sed quia tu misericors es.

5. QUONIAM NON EST IN MORTE QUI MEMOR SIT TUI: IN INFERNO AUTEM QUIS CONFITEBITUR TIBI?

Est hoc argumentum quartum a gloria Dei desumptum. Peto, inquit, non argui in furore, quia si ita fieret, ad mortem aeternam sine dubitatione damnamur, et sic periret ex parte memoria tui et laus tua. Damna siquidem ad gehennam non recordantur Dei, ut cum laudent, neque ullus est in inferno, qui confiteatur Domino, id est laudet Dominum, confitendo ejus beneficia et mirabilia. Qui hunc locum intelligunt de morte corporali, et per infernum intelligunt sepulchrum, et sepsum esse volunt, quod mortui in sepulchris jacentes Deum non laudant neque ejus memores sunt, cum nihil sentiant, allegant verba Ecclesiae apud Isaiam cap. XXXVIII: « Quia non infernum confitebitur tibi, neque mors laudabit te; » et satis constat Ecclesiam petivisse liberari a periculo mortis corporalis. Sed profecto locus etiam Ecclesiae debet intelligi de morte aeterna, ac de inferno damnatorum. Nam tametsi Ecclesias timebat mori corporaliter, timebat etiam mori in aeternum, et cantavit canticum illud gratias agens Deo, quia intellexit ex dono corporalis sanitatis, tanquam ex signo divinae benevolentiae, sibi remissa fuisse peccata, et liberatum se esse a peri-

3

culo gehennae, unde ait: « Tu autem eruisi animam meam, ut non periret; proiecti post tergum tuum omnia peccata mea, quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te; non exspectabunt qui descendunt in lacum veritatem tuam. » Et sane si de morte sola corporali haec intelligerentur, valde exilia essent argumenta. Nam etsi mortali corporaliter, et in sepulchro jacentes non laudent Deum, tamen animae eorum vivunt, et Deum laudant; et ipsa etiam corpora in sepulchro expectant veritatem Dei, id est fideltatem Dei de promissa resurrectione. Solum illi sunt qui descendunt in lacum aeternae damnationis, qui non expectant veritatem Dei, neque Dei recordantur in bonum, neque laudant, aut unquam laudabunt; atque ita hunc locum Ezechiae intelligit S. Hieronymus in Commentario Isiae, et alii Patres.

Vers. 4.

6. LABORAVI IN GEMITU MEO, LAVAVO PER SINGULAS NOCTES LECTUM MEUM, LACRYMIS MEIS STRATUM MEUM RIGABO.

Quintum argumentum dicit Propheta a fructibus dignis penitentiae. Nam, ut Apostolus dicit, I Cor. XI: « Si nos ipsos diducereamus, non utique iudicemur, » id est, si nos ipsos damnemus et puniremus, non damnabimur, nec puniremur a Domino. Pareit enim Deus is, qui sibi non parcit. Dicit igitur se non solum intelligere et detestari peccatum suum, sed etiam pro viribus punire et poenitum. « Laboravi in gemitu meo, » id est, tam ingenti fletu peccata mea deploravi, ut fatigatus sim, nec tamen adhuc cesso. Nam « lavavo per singulas noctes lectum meum, » id est, singulis noctibus vice somni et quietis, ubertim peccata delitcho, et lacrymis stratum rigabo. Notanda est hoc loco abundantia et diuturnitas lacrymarum. Nam pro verbo *lavabo*, in Hebraeo est, *לָטַח* *asche, hutare faciam*, ut etiam verit S. Hieronymus; et ipsum etiam Latinum *lavabo* non significat effusionem paucarum guttarum, sed tantam copiam, ut his lectus lavari possit. Vox etiam *rigabo* insinuat ingentem copiam lacrymarum decurrentium instar rivuli. Illud autem, *per singulas noctes*, in Hebraeo ambiguum est. Nam significare potest, per totam noctem, et sic verit S. Hieronymus; potest etiam significare, in omni nocte, et sic acceperunt Septuaginta: utrumque mirabile est, et fortasse utrumque verum simul, id est, quod longo tempore singulis totis noctibus lacrymas copiosissimas fuderit. In quo speculo intueri se debent, qui plurima et gravissima peccata committant, et vix paucas lacrymas guttas emittere valent, cum remissionem a Deo quaerunt.

Vers. 7.

7. TURBATUS EST A FURE OCELLUS MEUS, INVENTRAVI INTER OMNES INIMICOS MEOS.

Pertinet haec ad effectum indicandum maxime illius profusionis lacrymarum. Nam in He-

braeo pro *turbatus est*, habetur *caligavit*, seu corruscus est oculus meus, ut sensus sit: oculus meus propter furorem et indignationem meam contra turpitudinem peccati, a fletu nullo corruscus caligavit, et turbatus est. Quod autem sequitur, *inventravi*, in Hebraeo refertur ad oculum, et est tertius personae, inventravi: tamen quia non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus verit in prima persona, inventravi, sive consumptus sum, credibile est lectionem Hebraicam nonnihil ab eo tempore immutatam, ut in voce *לָטַח* *hatacha* desit unum *סָד* in fine, et loco *ו*, debet esse *ו*, et legendum sit *לָטַחְו* *hatacha*, quae mutatio facillime accedere potuit. Sensus igitur est: « Turbatus est a furore oculus meus, inventravi inter omnes inimicos meos, » id est, quia inventravi inter omnes inimicos meos; et clarius: oculus meus caligavit praefatus ex indignatione, quam concepi ex eo, quod tam dia in peccatis haerem, ut inventraverim inter omnes inimicos meos, quasi dicat: Non possum non vehementer mihi ipsi indignari, quod nullum vitium alicui perfecte vicierim, nullumque hostem animae meae debellaverim, sed consenserim inter omnes hostes meos. Vocat autem hostes, omnes, qui eum ad peccandum impulerant, sive demones, sive homines, sive ipsa villa et habitus malos.

8. DISCEDITE A ME OMNES, QUI OPERAMINI INT-
QUITATEM, QUONIAM EXAUDIIT DOMINUS VOCEM
FLETUS MEI.

Quia tam graviter forebat se consensisse inter hostes, ideo prorumpit in hanc vocem: « Discedit a me, » id est, nolo amplius consortium vestrum, non acquiescam tentationibus vestris, fructus divinae auxilii. « Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei, » id est, quia Dominus misericordia motus ob lacrymas meas, non solum peccata dimisit, sed etiam virtutem auxilii resistendi vobis.

9. EXAUDIIT DEUS DEPRECATIONEM MEAM, DOMINUS
ORATIONEM MEAM SUSCEPIT.

Explicat, quod dixerat, se exaudivisse, et idem repetit bis, terve, ad significandum certitudinem exauditionis, et ut ipse sibi hoc modo animum adderet, ad resistendum tentationibus.

10. ERUBESCENT, ET CONTURBENTUR VEHEMENTER
OMNES INIMICI MEI: CONVERTANTUR, ET ERUBESCENT VALDE VELOCITER.

Concludit optans finem totalem bellorum spiritualium. « Erubescant, et conturbentur, » quia nihil profecerunt, sed in vanum laboraverunt; « convertantur » in locum suum, unde venerant; « et erubescant, » id est, confusi discedant velocissime: quia nimirum nolo differre vite mutationem; sed ex hae hora, et hoc momento aggredior viam Domini rectam et perfectam. Potest

etiam haec conclusio esse oratio pro conversione eorum hominum, qui vel persequendo, vel alliciendo causa peccandi illi fuerunt. Optat enim, et orat, ut illi erubescant et conturbentur per veram cognitionem et detestationem peccati, et sic ipsi quoque ad Deum velociter convertantur. Potest denique esse imprecatio Implenda in die iudicii. Tunc enim vere omnes impii, sive demones, sive homines, qui justos ad impatientiam, vel alia peccata inducere voluerunt, confundentur et erubescant, et convertentur ad agnitionem veritatis, sed inutiliter. Tunc enim dicent illud Sap. v: « Ergo erravimus a via veritatis, » etc. Erit autem id celeriter valde, quia dies Domini non tardat, etiamsi nobis nunc seculus videatur.

PSALMUS VII.

V. v. — 1. *Psalmus David, quem cantavit Dominus pro verbis Chusi filii Jemini.*

2. Domine Deus meus, in te speravi: salvum me fac ex omnibus persequentibus me, et libera me.

3. Nequando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.

4. Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

5. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decedam merito ab inimicis meis inanis.

6. Persequatur inimicus animam meam, et comprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulverem deducat.

7. Exsurge, Domine, in ira tua: et exaltare in finibus inimicorum meorum.

8. Et exsurge, Domine Deus meus, in precepto quod mandasti: 8. Et synagoga populorum circumdabit te.

9. Et propter hanc in altum regredere. Domine judicabit populos.

Judica me, Domine, secundum justitiam meam, et secundum innocentiam meam super me.

10. Consumetur nequitia peccatorum, et diriges justum, scrutans corda et renes, Deus.

11. Justum adiutorium meum a Domino, qui salvos facit rectos corde.

12. Deus iudex justus, fortis et patiens, numquid irascitur per singulos dies?

13. Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit: arcum suum tetendit, et paravit illum.

Sed cum venerit, et repentinus venerit, tunc sentietur quam celeriter venerit. In Hebraeo habetur: *Erubescant, et conturbentur vehementer*. Quae vox, *vehementer*, non habetur hoc loco in nostris codicibus Graecis et Latinis, sed fuisse in editione Septuaginta interpretum, testatur S. Hieronymus in epist. ad *Sustan* et *Fretellam*. Sed si qui recta consideret, illa particula non deest in nostris codicibus, sed posita est paulo inferius. Nam ubi nos habemus, « convertantur, et erubescant valde velociter, » in Hebraeo non habetur *valde*, sed solum *velociter*. Ex quo intelligimus non esse sensum: erubescant valde velociter, sed: erubescant valde, et erubescant velociter. Et hoc modo codices omnes concordant erunt.

V. s. n. — *Psalmus David, quem cecinit Dominus super verbis Chus filii Jemini.*

Domine Deus meus, in te speravi: salva me ab omnibus persequentibus me, et libera me.

Ne forte capiat ut leo animam meam, laceret, et non sit qui eruat.

Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

Si reddidi retribuentibus mihi malum, et dimisi hostes meos vacuos:

Persequatur inimicus animam meam, et apprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulverem collocet. Semper.

Surge, Domine, in furore tuo, elevare indignans super hostes meos, et consurge ad me iudicio quod mandasti.

Et congregatio tribuum circumdet te, et pro hac in altum revertere.

Domine judicabit populos: judica me, Domine, secundum justitiam meam, et secundum simplicitatem meam quae est in me.

Consummetur malum iniquorum, et confirmetur justus, probator cordis et renum Deus justus.

Clypeus meus in Deo, qui salvat rectos corde.

Deus iudex justus et fortis, comminans tota die.

Non convertenti gladium suum acuet: arcum suum tetendit, et paravit illum.

culo gehennae, unde ait: « Tu autem eruisi animam meam, ut non periret; proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea, quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te; non exspectabunt qui descendunt in lacum veritatem tuam. » Et sane si de morte sola corporali haec intelligerentur, valde exilia essent argumenta. Nam etsi mortali corporaliter, et in sepulchro jacentes non laudent Deum, tamen animae eorum vivunt, et Deum laudant; et ipsa etiam corpora in sepulchro expectant veritatem Dei, id est fideltatem Dei de promissa resurrectione. Solum illi sunt qui descendunt in lacum aeternae damnationis, qui non expectant veritatem Dei, neque Dei recordantur in bonum, neque laudant, aut unquam laudabunt; atque ita hunc locum Ezechiae intelligit S. Hieronymus in Commentario Isiae, et alii Patres.

Vers. 4.

6. LABORAVI IN GEMITU MEO, LAVAVO PER SINGULAS NOCTES LECTUM MEUM, LACRYMIS MEIS STRATUM MEUM RIGABO.

Quintum argumentum dicit Propheta a fructibus dignis penitentiae. Nam, ut Apostolus dicit, I Cor. XI: « Si nos ipsos diducereamus, non utique iudicemur, » id est, si nos ipsos damnemus et puniremus, non damnabimur, nec puniremur a Domino. Pareit enim Deus is, qui sibi non parcit. Dicit igitur se non solum intelligere et detestari peccatum suum, sed etiam pro viribus punire et poenitentem. « Laboravi in gemitu meo, » id est, tam ingenti fletu peccata mea deploravi, ut fatigatus sim, nec tamen adhuc cesso. Nam « lavavo per singulas noctes lectum meum, » id est, singulis noctibus vice somni et quietis, ubertim peccata delitcho, et lacrymis stratum rigabo. Notanda est hoc loco abundantia et diuturnitas lacrymarum. Nam pro verbo *lavabo*, in Hebraeo est, *לָאָחַז* *lache, lavare faciam*, ut etiam verit S. Hieronymus; et ipsum etiam Latinum *lavabo* non significat effusionem paucarum guttarum, sed tantam copiam, ut his lectus lavari possit. Vox etiam *rigabo* insinuat ingentem copiam lacrymarum decurrentium instar rivuli. Illud autem, *per singulas noctes*, in Hebraeo ambiguum est. Nam significare potest, per totam noctem, et sic verit S. Hieronymus; potest etiam significare, in omni nocte, et sic acceperunt Septuaginta: utrumque mirabile est, et fortasse utrumque verum simul, id est, quod longo tempore singulis totis noctibus lacrymas copiosissimas fuderit. In quo speculo intueri se debent, qui plurima et gravissima peccata committant, et vix paucas lacrymas guttas emittere valent, cum remissionem a Deo quaerunt.

Vers. 7.

7. TURBATUS EST A FURE OCELLUS MEUS, INVENTAVI INTER OMNES INIMICOS MEOS.

Pertinet haec ad effectum indicandum maxime illius profusionis lacrymarum. Nam in He-

braeo pro *turbatus est*, habetur *caligavit*, seu corruscus est oculus meus, ut sensus sit: oculus meus propter furorem et indignationem meam contra turpitudinem peccati, a fletu nullo corruscus caligavit, et turbatus est. Quod autem sequitur, *invenit*, in Hebraeo refertur ad oculum, et est tertius personae, invenit eam; tamen quia non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus verit in prima persona, invenit, sive consumptus sum, credibile est lectionem Hebraicam nonnihil ab eo tempore immutatam, ut in voce *לָאָחַז* *lache* desit unum *סָד* in fine, et loco *וּ*, debet esse *וּ*, et legendum sit *לָאָחַז וּלְאָחַז*, quae mutatio facillime accedere potuit. Sensus igitur est: « Turbatus est a furore oculus meus, invenit inter omnes inimicos meos, » id est, quia invenit inter omnes inimicos meos; et clarius: oculus meus caligavit praefatus ex indignatione, quam concepi ex eo, quod tam dia in peccatis haerem, ut invenerim inter omnes inimicos meos, quasi dicit: Non possum non vehementer mihi ipsi indignari, quod nullum vitium adhuc perfecte vicerim, nullumque hostem animae meae debellaverim, sed consenserim inter omnes hostes meos. Vocat autem hostes, omnes, qui eum ad peccandum impulerunt, sive demones, sive homines, sive ipsa villa et habitus malos.

8. DISCEDITE A ME OMNES, QUI OPERAMINI INT-
QUITATEM, QUONIAM EXAUDIIT DOMINUS VOCEM
FLETUS MEI.

Qui tam graviter forebat se consensisse inter hostes, ideo prorumpit in hanc vocem: « Discedit a me, » id est, nolo amplius consortium vestrum, non acquiescam tentationibus vestris, fructus divinae auxilio. « Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei, » id est, quia Dominus misericordia motus ob lacrymas meas, non solum peccata dimisit, sed etiam virtutem auxilii resistendi vobis.

9. EXAUDIIT DEUS DEPRECATIONEM MEAM, DOMINUS
ORATIONEM MEAM SUSCEPIT.

Explicat, quod dixerat, se exaudivisse, et idem repetit bis, terve, ad significandum certitudinem exauditionis, et ut ipse sibi hoc modo animum adderet, ad resistendum tentationibus.

10. ERUBESCENT, ET CONTURBENTUR VEHEMENTER
OMNES INIMICI MEI: CONVERTANTUR, ET ERUBESCENT VALDE VELOCITER.

Concludit optans finem totalem bellorum spiritualium. « Erubescant, et conturbentur, » quia nihil profecerunt, sed in vanum laboraverunt; « convertantur » in locum suum, unde venerunt; « et erubescant, » id est, confusi discedant velocissime: quia nimirum nolo differre vite mutationem; sed ex hae hora, et hoc momento aggredior viam Domini rectam et perfectam. Potest

etiam haec conclusio esse oratio pro conversione eorum hominum, qui vel persequendo, vel alliciendo causa peccandi illi fuerunt. Optat enim, et orat, ut illi erubescant et conturbentur per veram cognitionem et detestationem peccati, et sic ipsi quoque ad Deum velociter convertantur. Potest denique esse imprecatio Implenda in die iudicii. Tunc enim vere omnes impii, sive demones, sive homines, qui justos ad impatientiam, vel alia peccata inducere voluerunt, confundentur et erubescant, et convertentur ad agnitionem veritatis, sed inutiliter. Tunc enim dicent illud Sap. v: « Ergo erravimus a via veritatis, » etc. Erit autem id celeriter valde, quia dies Domini non tardat, etiamsi nobis nunc seculus videatur.

PSALMUS VII.

V. v. — 1. *Psalmus David, quem cantavit Dominus pro verbis Chusi filii Jemini.*

2. Domine Deus meus, in te speravi: salvum me fac ex omnibus persequentibus me, et libera me.

3. Nequando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.

4. Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

5. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decedam merito ab inimicis meis inanis.

6. Persequatur inimicus animam meam, et comprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulverem deducat.

7. Exsurge, Domine, in ira tua: et exaltare in finibus inimicorum meorum.

8. Et exsurge, Domine Deus meus, in precepto quod mandasti: 8. Et synagoga populorum circumdabit te.

9. Et propter hanc in altum regredere. Domine judicabit populos.

Judica me, Domine, secundum justitiam meam, et secundum innocentiam meam super me.

10. Consumetur nequitia peccatorum, et diriges justum, scrutans corda et renes, Deus.

11. Justum adiutorium meum a Domino, qui salvos facit rectos corde.

12. Deus iudex justus, fortis et patiens, numquid irascitur per singulos dies?

13. Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit: arcum suum tetendit, et paravit illum.

Sed cum venerit, et repentinus venerit, tunc sentietur quam celeriter venerit. In Hebraeo habetur: *Erubescant, et conturbentur vehementer*. Quae vox, *vehementer*, non habetur hoc loco in nostris codicibus Graecis et Latinis, sed fuisse in editione Septuaginta interpretum, testatur S. Hieronymus in epist. ad *Sustan* et *Fretellam*. Sed si qui recta consideret, illa particula non deest in nostris codicibus, sed posita est paulo inferius. Nam ubi nos habemus, « convertantur, et erubescant valde velociter, » in Hebraeo non habetur *valde*, sed solum *velociter*. Ex quo intelligimus non esse sensum: erubescant valde velociter, sed: erubescant valde, et erubescant velociter. Et hoc modo codices omnes concordant erunt.

V. s. n. — *Psalmus David, quem cecinit Dominus super verbis Chus filii Jemini.*

Domine Deus meus, in te speravi: salva me ab omnibus persequentibus me, et libera me.

Ne forte capiat ut leo animam meam, laceret, et non sit qui eruat.

Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis:

Si reddidi retribuentibus mihi malum, et dimisi hostes meos vacuos:

Persequatur inimicus animam meam, et apprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulverem collocet. Semper.

Surge, Domine, in furore tuo, elevare indignans super hostes meos, et consurge ad me iudicio quod mandasti.

Et congregatio tribuum circumdet te, et pro hac in altum revertere.

Domine judicabit populos: judica me, Domine, secundum justitiam meam, et secundum simplicitatem meam quae est in me.

Consummetur malum iniquorum, et confirmetur justus, probator cordis et renum Deus justus.

Clypeus meus in Deo, qui salvat rectos corde.

Deus iudex justus et fortis, comminans tota die.

Non convertenti gladium suum acuet: arcum suum tetendit, et paravit illum.

14. Et in eo paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.

15. Ecce parturit injustitiam: concepit dolorem, et peperit iniquitatem.

16. Lacum aperuit, et effodit eum: et incidit in foveam, quam fecit.

17. Convertetur dolor ejus in caput ejus: et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.

18. Confitebor Domino secundum justitiam ejus, et psallam nomini Domini altissimi.

Et in ipso preparavit vasa mortis, sagittas suas ad comburendam operatus est.

Ecce parturit iniquitatem: concepto dolore peperit mendacium.

Lacum aperuit, et effodit eum: et incidit in interitum quem operatus est.

Revertetur dolor suus in caput ejus: et super verticem ejus iniquitas sua descendet.

Confitebor Domino secundum justitiam ejus: et cantabo nomini Domini altissimi.

Argumentum. — Inscriptio docet, composuisse Davidem hoc carmen propter Cuschum, Beniamitam. Quamvis vero is fuerit, difficile est dictu, quam ejus partem in Samuels Regumque historia nusquam occurrat. Sunt autem molus ac varia interpretata de hoc nomine conjecturae, quarum perspicua breviter indicabimus. I. Atque primo quidem quum Cosh Hebraicum *Ethiopia* nomen sit, hanc partem illam pro nomine gentis *Ethiopia* habuerunt, totamque appellationem *Ethiopia Beniamitam* nomini proprii viri cuiusdam perigraphis, seu circumscriptionem esse putarunt; sed conjunctum, iterum dissentient. I. Quidam, Chaldaeum secuti, Saulis regem, Beniamin ortum, putant inani; eique hoc *Ethiopia* nomen inditum sive *xxv* *ἔθιοπα*, quod nihilne fuerit deformi aut nigro corpore, sed proceri et pulchri; sive, quod ut *Ethiopia* atro corpore, ita illa animo esset, sensu Horatiani illius: *Ille niger est, hunc tu, Romanus, caeceto*, allusione simul facta in nomine Carch ad *Kis*, quod nomen fuerit patris Saulis. Respicere autem hinc Psalmum ad illud tempus, quo Saulis Davidem proditoris insimulans, vile ejus insidiaretur. Sed veriora recte meo iudicio, Saulis ipsam hic intelli nomine persissimum dubitat, quod *causam* magis, quam *persecutionis* personae Cuscha hic intellet. 2. Alii Cuschi nomine Simeon videtur intelligendus, motu illo insultu, obtruncator et persecutor Davidis (1 Sam. xvi, 5), nuntius dicitur *Ethiopia*, quod mortuus et ingenio niger fuerit. Verum, ut tacem nullum facile cogitari posse rationem, cur Semei nomen Davidis dissimularet, occurrunt in Psalmo ipsa talia, quae Absalomice persecutioni vix conveniant. II. Restat igitur, ut *Cush Beniamita* accipiat pro nomine proprio ignoti alicujus viri, Saulis contribulis, qui atrocis in criminis invidiam adulexerat Davidem. — Strophae tres, vers. 2-6: Defende me, o Jova, ab adversario meo, quem nullo modo provocavi. Vers. 7-10: In publico tribunalis convicte causam meam ago. Vers. 11-18: Spero forte, ut, si in consilio suis perseveraverit adversarius, quod mihi paravit malum in ipsam recidat. In prima stropha querimoniae sensus et vox maxime intenditur, in secunda parallelum sedulorum animus sternae Dei justitiae consideratione, in tertia fideliter et secure instantia sibi pericula vates iustitiae.

1. Carmen querulum Davidis, quod coecinit Jovae propter Cuschum Beniaminitum.
2. Jova, mi Deus, in te fiduciam pono, salva me ab omnibus insectatoribus meis et eripe me.
3. Ne dilaniet ut leo animam meam (me), diffringens, nemine liberante.
4. Jova, mi Deus, si id feci, si est pravitas in manibus meis; si rependi amico meo malum, et si mihi immerito adversantem spoliavi;
6. Persequatur hostis animam meam (me), et asequatur. Et praecedat ad terram vitam meam, et gloriam meam ad pulverem habitare faciat!
7. Surge, Jova, in ira tua, attolle te in furoribus hostium meorum, et expergiscere ad me, tu, qui jus praecipis.
8. Et coetus nationum te circummissistis, et super illo (coetu) in altum te converte;
9. Jova judicat populos: judica me, Jova; secundum justitiam meam et innocentiam meam sit super me!

10. Desinat tandem pravitas improborum, et stabilis justum: tu enim exploras corda et renes, juste Deus.

11. Clypeus meus apud Deum est, qui servat rectos corde.

12. Deus est justus iudex, et Deus, qui irascatur omni die.

13. Si non reversus fuerit (resipiscat improbus), si gladium suum acuerit, arcum suum calcaverit (intenderit), et aptaverit eum,

14. Sibi que paraverit arma mortifera, sagittas suas ardentibus fecerit:

15. Ecce enitetur inanitatem, et concepit aerumnam, et pariet mendacium.

16. Foveam fodit et excavavit eam, et cadit in hiatum quem facit.

17. Revertetur aerumna ejus in caput ipsius, et in verticem ipsius injuria ejus descendet.

18. Ego celebrabo Jovam secundum justitiam ejus, et canam nomen Jovae altissimi.

NOTE.

Vers. 1. *Querulum*: ita Maurer; alii, *eraticum*, gall. *dithyrambe*: ita Ewaldus; Hengstenberg verit, *erotic*, aberratio (in sensu morali) Davidis, quam coecinit, pro *confitebor Davidis de errore*, scil. hostium suorum. Cf. *Habac.* m, 1; 1 Sam. xxvi, 21. Propter, non male Septuaginta, de verbis (calumnias: conf. vers. 4-9) *ehuschi*. — Vers. 2. *Dilaniet*, in singulari, sive figura orationis distributiva, sive quia Saul principis hostis praecipue intendatur. — Vers. 3. *Id*, quod sequitur, alii *Jarchi*; alii, quod Saul suscipiatur, vel quod Saulis adulatores de ipso suggererant. — Vers. 5. *Spoliavi*; Maurer, *excedam*, scil. ad iram et pugnam; Ewaldus, *Aben-Eoran secutus, eripui*, ut posterius hoc membrum parenthesi includatur, hoc sensu: Imo Saullem mihi injuste adversantem e periculis eripui, 1 Sam. xxiv. — Vers. 6. *Apodosis. Gloriam meam*: alii, *regiam dignitatem accipiunt*; alii *rectius, animam (et vitam)*, qua nihil praestantius habet homo. Cf. Gen. xxx, 6; Ps. xvi, 9. — Vers. 7. *In furoribus*; Maurer; *furoribus adversaris meis*; Crelier, *inter furoribus*; Rosenmullerus, *in seu contra furoribus*; Ewaldus ob parallelismum, *in furoribus* tuis contra hostes meos, seu *eum parvis hostium*. Septuaginta, quae sequitur Vulgatus, confundunt voces *פריצו* et *נבריתו*. *Nus praecipis*, quod justum est fieri vis, da exemplum: ita Maurer; Ewaldus, *ordians*, seu *constituis judicium* solemne. — Vers. 8. *Te converte*, Judicis sedem eminentem occupat: ita Maurer. Minus commode alii: absoluto iudicio eosdem repetit. — Vers. 9. *Iustitiam meam* in hac particulari causa, quod non ita contra Ps. cxviii, 2. *Sit*, supervenit. Alii minus recte, *meam* quae est in me. — Vers. 12. *Irascatur* adversus improbos; ita Maurer. Rosenmullerus post *Aben-Eoran* membrum hoc cum versu seq. jungit hoc modo: ... *semper irascatur, nisi resipiscat, qui ensam suam acuit, Arcum tendit et optat. — Sed contra se ipsum hic parat.* — Vers. 13. *Alia Deus est* subjectum verborum *acuit*, etc., usque ad finem vers. 14. Ewaldus: *Equidem gladium suum improbus rursus acuit, Arcum suum calcavit, etc. At ecce ceciderit, etc. Calcaverit*, pede imposito intenderit. — Vers. 14. *Ardeat*, ardente materia praevinctas, incendiumque spargentes, quales Amnian. Marcellinus lib. XXIII *Rex gestor*, cap. iv describit. — Vers. 15. *Enitetur* *פריצו מפרצו*. *Meliphora concipiens, parturienti et parienti pro animi proposito, moliminibus, conatu exsequendi, et denique effectu satis usitata et nota est.* — Vers. 16. *Hiclus*, propriis locis *depressis*, de fossa venatoria capiendis leonibus non semel occurrit. — Vers. 17. *Ejus*, quam is mihi parat.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS VII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, quem vocavit Domino pro verbis Chusi filii Jemini.

In Hebraeo non est, *Psalmus*, sed *Yigalim*, quod proprio *ignominiam* significat; inquam quia Septuaginta et S. Hieronymus reddiderunt, *Psalmos*, dicendum erit eam vocem esse ambiguum, et significare non solum ignominiam, sed etiam genus aliquid cantici. Quis item fuerit Chusi, non est adeo certum. S. Augustinus, et alii qui non norant linguam Hebraicam, existimant esse Chusi Arachitem anteaquam David, qui (ut legitur II Reg. xvi) misit nuntium ad Davidem, eique significavit consilium Achitophel. Sed ille Chusi scribitur per litteram *Chet*, iste de quo in hoc Psalmo, per litteram *Caph*, neque constat an ille Chusi fuerit filius Jemini. Denique David in hoc Psalmo refellit calumniam cuiusdam filii Jemini, ut patet ex illis verbis: « Si feci istud; » Chusi autem Arachitis calumniam dixit contra Davidem. S. Hieronymus existimat Thogiam intelligentiam esse de Saule, qui vocatur Chusi, ut est Ezechias, ob hierosolymam moerentem, et erat de tribu Benjamin, seu (quod est idem) filius Jemini, ut patet ex lib. I Reg. cap. x. Saul enim, lib. I Reg. cap. xxii, dixit errantibus ambulantibus suis: « Non est qui vicem meam doceat, et quod suscitaverit filios meos servum meum adversus me insidiantem mihi usque hodie. » Hanc igitur calumniam refutat David in hoc Psalmo juxta opinionem S. Hieronymi. Sed potest etiam aequè probabiliter dici, Chus hoc loco esse Semei, qui erat etiam filius Jemini, et malevolus Davidi, cum fugeret persecutionem Absalonis, et ait: « Excedere, vir sanguinum, et vir Bellai, reddidit tibi Dominus universum sanguinem domus Saul, quoniam invasisti regnum pro eo, » II Reg. xvi. Ob hanc calumniam pessimam et falsissimam videtur hunc Psalmum composuisse, orans Deum, ut defendat innocentiam et justitiam suam, et ideo vocatur Psalmus, *ignominia David*, quia vere ignorat se mala illa fecisse, de quibus accusabatur a Saule, sive a Semei. Ideo etiam dicit in principio Psalmi: « Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, » etc. Videtur igitur Psalmus scriptus esse tempore persecutionis Absalon, ob verba malevolentis Semei, vel tempore persecutionis Saul, ob verba supradicta. Prophetiae autem David gerit personam Christi, et cuiuscunque iusti calumniam sustinentis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DOMINE DEUS MEUS, IN TE SPERAVI, SALVUM ME FAC IX OMNIBUS PERSECUTORIBUS ME, ET LIBERA ME.

« In te, inquit, speravi, » quia pensae omnes deseruntur mihi, ita ut etiam filius meus Absalon, vel socer meus Saul, querant me occidere: non habeo cui fidam, nisi te Deum meum. « Salvum me fac ex omnibus persecutoribus meis. » Multi enim eum persequerentur, alii consilio, alii maledictione, alii bello et armis.

2. NE QUANDO RAPIAT UT LEO ANIMAM MEAM, DUM NON EST QUI REDDAM, NEQUE QUI SALVUM FACIAT.

Respicit ad principalem persecutionis: ne forte, inquit, Saul, aut Absalon rapiat animam meam, id est vitam meam, ut leo solet absque ulla misericordia interficere animalia cetera. « Dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat, » id est, dum tu non redimis, neque salvas. Sciebat enim David omnem industriam humanam sine Deo esse vanam. Utitur Scriptura voce *redemptio* pro quancunque liberatione; etiam non fiat proprie pro solutionem pretii. Sicut enim dicitur Deus vendere, quos alienat quodammodo a sua misericordia, et tradit ministris suae justitiae puniendos: ita dicitur Deus redimere, quos iterum a ministris justitiae eratos misericorditer liberal.

Deus rediret ut reddere mere quomodo dicitur?

In Hebraeo habetur paulo aliter, videlicet: Ne forte rapiat ut leo animam meam, lacerans, et non sit salvans; sed in sententia non est variata.

3. DOMINE DEUS MEUS, SI FECI ISTUD, SI EST INEQUITAS IN MANIBUS MEIS.

4. SI REDDIDI RETRIBUENTIBUS MIHI MALA, DE CIRCA MERITO AD INIMICOS MEIS INANIS.

Reddit causam, cur petierit liberari a Deo, quia videlicet Deus novit innocentiam ejus, et sic refellit calumniam Saulis et Semei de insidiis in Saulem, et de invasione regni; nec solum dicit se non reddidisse malum pro bono, neque malum pro malo, sed reddidisse bonum pro malo. Primo igitur dicit se non reddidisse malum pro bono: « Si feci, inquit, istud, » id est, si insidiatus sum regi, vel si invasi regnum fraude aliqua, aut vi; « si est iniquitas in manibus meis, » id est, si operatus sum iniquitatem reddens malum pro bono, id est, cum receperim a Saule honorem magnum, ut esset gener ejus, et tribunus super mille viros, si reddidi pro his beneficiis malum insidarum, ut ipse dicit. Addit se non reddidisse malum pro malo: « Si reddidi retribuendis mihi mala, » id est, cum Saul, sive Semei retribuissent mihi multa mala pro beneficiis a me acceptis, ita ut me occidere voluerint, si reddidi eis vicem, procurando eorum mortem,

et non potius abstinerim semper a nece ipsorum, cum facile et impune inferre eam possem. « Decidam merito ab inimicis meis inanis, » id est, si non sunt falsae eorum calumniam, non recuso cadere in praebio penitus inanis, id est sine ulla gloria militari, nullo damno hostibus illato, et maximo accepto. In Hebraeo legitur hoc modo: *Si reddidi retribuendis mihi malum, et dimisi hostes meos vacuos; sed vox dimisi potest significare etiam recedam, seu discedam, et tunc elicitur sententia quam reddiderunt Septuaginta. Idem enim est recedam ab inimicis inanis. Si autem legamus cum S. Hieronymo: Et dimisi hostes meos vacuos, tunc sensus erit, se reddidisse bona pro malis, ac si dicat: Si dimisi hostes meos non affectos a me aliquo insigni beneficio, eveniat mihi hoc, aut illud malum.*

5. PERSEQUATUR INIMICUS ANIMAM MEAM, ET COMPREHENDAT, ET CONSCULET IN TERRA VITAE MEAE, ET GLORIAM MEAM IN PULVEREM DEQUAT.

Hae sunt mala quae sibi ipse imprecat, si sunt vere calumniae Saulis, aut Semei. Semper autem crescit oratio. *Primo*, inquit, « persequatur inimicus animam meam, » id est, conetur me occidere. *Secundo*, « comprehendat, » id est, non possim effugere manus ejus, quin capiat me ad interficiendum. *Tertio*, « consculet in terra vitam meam, » ignominiose destruat vitam meam, quomodo destruantur, quae pedibus minutatim alterantur. *Quarto*, « gloriam meam in pulverem deducat, » id est, post mortem detrahatur gloria mea de loco sublimi in quo nunc est, usque ad pulverem, ita ut memoria mea cum infamia et opprobrio vivat inter homines. *Quinto*, additur in Hebraeo, *Sola*, id est *semper infamis maneam.*

6. EXURGE, DOMINE, IN IRA TUA, ET EXALTARE IN FINIBUS INIMICORUM TUORUM.

Demonstrata innocentia sua petit a Deo justam defensionem. Et quia Deus per metaphoram dicitur dormire, cum non adjuvat; surgere a somno, quando incipit adjuvare, juxta illud *Psalm. XLIII*: « Surge in ira tua, » id est, irascere inimicis meis, eosque repelle, ac terre, ne mihi nocuant. Illud autem: « Et exaltare in finibus inimicorum tuorum, » idem fere significat; est enim sensus: Appare sublimis in finibus inimicorum, ut omnes te videant, id est, ut omnes presentiam tuam sentiant. Parum autem refert, quod in Hebraeo habetur, *inimicorum meorum*; in Graeco et Latino, *inimicorum tuorum*. Idem enim inimici erant Davidis et Dei.

7. ET EXURGE, DOMINE DEUS MEUS, IN PRECEPTO QUOD MANDASTI, ET SYNAGOGA POPULORUM CIRCUMDABIT TE.

Petierat simpliciter auxilium Dei contra inimicos; nunc addit rationem cur deceat Deum hoc

facere. Et ratio est, quia Deus praecipit iudicibus terrae, ut liberent innocentes de manibus opprimentium. Ex quo sequitur, ut ipsum quoque id facere deceat, qui est iudex supremus super omnes iudices. « Exurge, inquit, in praecipio quod mandasti, » id est juxta praecipium quod mandasti. In Hebraeo habetur: *Judicio quod mandasti, et idem est sensus, nimirum, juxta iudicium quod fieri praecipisti. Porro in Hebraeo habetur: Exurge ad me, pro eo quod nos habemus: Exurge, Domine, Deus meus. Sed facile apparet unde nata sit diversitas interpretationis: nam vox Hebraea potest legi, *Non est*, ac sic legerunt Septuaginta, et recte verterunt, *Deus meus*; potest etiam legi, *Non est*, et sic legerunt, qui addiderunt puncta, et S. Hieronymus; et ideo reddidit S. Hieronymus, *ad me*, et sic reddunt omnes qui recipiunt puncta. Sed, ut saepe dixi, in ejusmodi varietatibus, magna debet esse auctoritas Septuaginta virorum. « Et Synagoga populorum circumdabit te, » id est, ex hac demonstratione praesentis tuae in colubendibus inimicis meis, et in defensione mea, fiet ut multi illi cognoscant te, et confitentur tibi, teque laudent, et sic circumdabunt te, quia ubi sunt aliqui congregati in nomine tuo, ibi tu es in medio eorum.*

8. ET PROPTER HANC IN ALTUM REGREDEAR, DOMINUS JUDICAT POPULOS.

Quia dixerat: « Synagoga populorum circumdabit te, » ideo nunc adjungit: « Et propter hanc in altum regredere, » id est, sicut propter me exaltatus es in finibus inimicorum meorum, terrenus eos ex justitia tum solio: Ita propter synagogam populorum laudantium te, quancumque opus erit, in altum solium justitiae iterum ascende, et appare conspicuus in finibus inimicorum ejus. Quod sequitur: « Dominus judicat populos, » in Hebraeo conjungitur cum versiculo sequenti, et vere cum illo optime coheret; sed optime etiam coheret cum versiculo praesenti, ut distinxerunt Septuaginta Interpretes. Est enim reddito ratio, quia dicit Propheta: Dominus, pro synagoga populorum tibi adherentium ascende in solium iudicii adversus hostes eorum, quia Dominus judicat populos, id est, quia Domini summi, quibus tu es, propitius est iudicare populos. Neque refert si legamus *judicat cum Gressis*, vel *judicabit cum Hebraeis*, quia idem est sensus, nimirum, ad Dominum pertinet iudicare populos.

9. IUDICA ME, DOMINE, SECUNDUM JUSTITIAM MEAM, ET SEQUENDUM INNOCENTIAM MEAM SUPER ME.

Hae est conclusio totius superioris precatiois. Quia enim consensus sibi erat falsam esse calumniam Saulis, sive Semei, et conscientie suae testem habebat Deum; rogat ipsum Deum supremum iudicem, ut iudicet causam suam juxta

justitiam suam, et innocentiam, que est super se: et det unicuique prout meretur.

Ver. 10. 10. CONSUMETUR NEQUIA PECCATORUM, ET DIGNITAS JUSTUM, SCRIBENS CORDA ET RENES DEUS.

Hoc est quasi pars altera Psalmi, in qua docet Propheta eos, qui male agunt, adversus se ipsos agere, ac per hoc hortatur omnes, ut convertantur ab iniquitate ad justitiam. Alit igitur: « Consumetur nequitia peccatorum, » id est perficiatur, et ad summum perveniat nequitia peccatorum, tamen justo non nocent, non enim inflectet ad dexteram, vel sinistram; quia tu « dirigis justitiam, » id est, per tuam providentiam adestis justo, ne declinet ad dexteram, vel ad sinistram. Tu, inquam, hoc facies, qui solus nosti qui sint vero iusti, cum scrutaris corda, id est cogitationes, et renes, id est desideria. In Hebræo habetur verbum futuri temporis, *יִגְוַר יְהוָה* *ignit*, id est *consumetur*, sive *consummabitur*; sed Septuaginta/Interpres legerunt sine littera *ו* *iod*, que minutissima est, et potest postea esse addita: sensus tamen in idem recidit. Si enim legas: *Consumetur nequitia*, sensus erit: Nequitia peccatorum crescat usque ad summum, et tota consumetur in vexatione justorum, nec tamen eos deficiet, neque inflectet, quia Deus eos diriget et stabiliet: utrumque enim significat vox Hebræa *תְּכַוֵּן* *theconen*.

Ver. 11. 11. JUSTITIA ADJUTORIUM MEUM A DOMINO, QUI SALVOS FACIT RECTOS CORDE.

Ex universali sententia colligit in particulari, se merito sperare adjutorium Domini. « Justum, inquit, adjutorium meum a Deo veniet, » quia justum est ut Deus justos adjuvet, quoniam ejus proprium est salvos facere rectos corde; id est eos qui vero sunt justi coram Deo, qui scrutatur corda. In Hebræo conjungitur prima vox hujus versiculi cum versu superiore, *scrutans corda et renes Deus justus*; et deinde incipit novus versus: *Adjutorium meum a Domino*. Res non est magni momenti, et in rebus dubiis preferenda videtur auctoritas Septuaginta virorum, et Vulgate nostræ editionis.

Ver. 12. 12. DEUS JUDEX JUSTUS, FORTIS, ET PATIENS; NUMQUID IRASCITUR PER SINGULOS DIES?

In hoc versiculo videntur dissidere codices Hebræi, Græci et Latini. Nam ex Hebræo vertit S. Hieronymus, *Deus iudex justus, et fortis, comminans tota die*. Ex Græco reddidit S. Augustinus, *Deus iudex justus, et fortis, et patiens, non iram adducens tota die*. Videntur autem plane contraria, *comminans*, sive *irascens* (utrumque enim significat vox Hebræa) *tota die*; et *non iram adducens per singulos dies*, id est non irascens omni die. Codex autem Latinus per interrogationem habet, *numquid irascitur per singulos dies?* sed facilis est concordia. Nam vox Hebræa si legatur *et*, ut legit S. Hieronymus, et ut nunc legitur secundum puncta Habinorum, significat for-

tem: si autem legatur *et*, ut potest legi cum aliis punctis, et ut legerunt Septuaginta Interpretes, significat *non*. Et hanc lectionem veriorum existimamus; et sic concordat Græcus codex cum Hebræo: uterque enim habet, *non irascitur*, sive *non comminatur*. Illud autem *fortis*, quod est in Græco, non est interpretatio vocis Hebræicæ *et*, sed est nomen superadditum a Septuaginta explicandi gratia, sicut etiam *patiens*: nam in Hebræo ad verbum habetur: *Deus iudex justus non comminans, sive non irascens omni die, sive tota die*. Latini autem Interpres secutus Græcam lectionem reddidit sensum, non verba, cum per interrogationem posuit, *numquid irascitur per singulos dies?* idem enim est, non irascitur, et numquid irascitur? Sententia igitur hujus versiculi est, Deum iudicem justum, qui simul est fortis et patiens, non semper comminari, vel irasci, sed aliquando reipsa effundere iram suam gravissime puniendo; id quod dicitur adversus eos, qui videntes Deum sæpe minari multa mala peccatoribus, et tamen differre executionem, contemnant iram Dei. Hunc autem sensum esse hujus versiculi colligitur ex sequenti.

13. NISI CONVERSI FUERITIS, GLADIUM SUUM VIBRABIT: ARCUM SUUM TENDIT, ET PARAVIT ILLUM.

Probat Propheta Deum non semper irasci, vel minari, sed aliquando effundere iram, et inferre mala que comminabatur: « Nisi conversi, inquit, fueritis, gladium suum vibrabit » (sic enim legendum est, non *vibrabit*), id est, gladium agitabit cedendo, atque ita splendere cum faciet. Nec solum gladio percutiet, sed etiam arcu: jam enim arcum tendit et paravit. Utitur autem similitudine gladii et sagittarum, ut significet Deum ferire tam prope, quam longe. Quando causa mali nobis illati proxima est et manifesta, tunc Deus ferit cominus. Quando causa mali remota et occulta est, tunc videtur Deus eminus jaculari sagittas suas.

14. ET IN EO PARAVIT VASA MORTIS, SAGITTAS SUAS ARDENTIBUS EFFECIT.

No putaremus sagittas Dei facile posse repelli, aut vitari, addit Propheta ens sagittas esse « vasa mortis, » id est instrumenta mortifera, et sagittas effectas sive fulcratas ardentibus, id est ex ardentis materia, ut sint tela ignita, que velocissime et summa vi penetrant omnia. Porro nomen *vasis* passim accipitur in Scripturis pro instrumento, ut *Psalm. lxx*: « In vasis Psalmi; » *Isaia xxii*: « Vasa musicorum; » *Jeremia i*: « Vasa ire, » et *cap. ii*: « Vasa belli. »

15. ECCE PARTURIT INJUSTITIAM, CONCEPIT DOLOR, ET PEPERIT INIQUITATEM.

Tribus sequentibus versiculis ostendit Propheta sagittas Dei, ut vere ignitas, velocissime et summa vi ferri, ut vitari non possint. Nam illa ipsa

actione, Dei providentia sic disponente, qua peccatores nocere parant justis, seipsos occidunt. Hæc enim est mira Dei animadversio in peccatores, cum facit ut omnes eorum machinationes in ipsos convertantur. « Ecce, inquit, peccator concepit dolorem, » et peperit iniquitatem, » et foveam aperuit, ac profunde fodit, ut justum, vel sperle, vel clam opprimeret; sed Deo sic operante, cecidit ipse peccator in suam foveam, et dolor quem conceperat, et iniquitas quam pepererat, in caput ejus reciderunt. Sed singula explicemus: « Ecce parturit injustitiam, » peccator videlicet, injustum aliquod opus adversus justum effecit. Porro hoc loco, *parturit* non est aliquid diversum a voce *peperit*, sed omnino idem; dicitur enim statim clarius, quo semine parturierit, sive pepererit. « Concepit, inquit, dolorem, et peperit iniquitatem. » Concepit enim semen, et paritit *iratus*. Conceptio doloris est conceptio invidia, sive odii in proximum, que sunt semina malorum; et recte conceptio invidia, vel odii, dicitur conceptio doloris, quia invidia et odium torquent et dirumpunt animum invidentis, et odio habentis. Ex hoc malo semine conceptio paritur opus iniquum, ut *cedes*, *rapina*, *detrahitio*, *falsum testimonium*, et similia. Quamvis autem videantur nonnullis tria distincta: *Parturit injustitiam, concepit dolorem, peperit iniquitatem*, et vere parturitur sit quid medium inter conceptum et paritum, tamen dixi non esse hoc loco, nisi duo, tum quia duo sola respondent paulo infra cum dicitur: « Convertetur dolor ejus, et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet; » tum quia si *parturit* hoc loco poneretur pro *parturitione* distincta a *partu*, poneretur post verbum *concepit*, non ante illud. Igitur *parturit injustitiam* dictum est in summa et breviter; deinde explicatum est per illa, *concepit dolorem, et peperit iniquitatem*.

Ver. 16. 16. LACUM APERUIT, ET EFFODIT EUM, ET INCIDIT IN FOVEAM QUAM FECIT.

Dixerat peccatorem peperisse iniquitatem con-

tra justum; addit aperuisse etiam lacum, sive cisternam, ut est in Hebræo *בִּיר* *bir*. Significat autem his similitudinibus, peccatorem aliquando aperte, aliquando occulte moliri malum justis; et quia tam parvus, quam fossio sunt opera valde laboriosa, significatur opera mala, non sine dolore et labore fieri. Hinc illa vox perditorum, *Sop. v*: « Ambulavimus vias difficiles. » « Et incidit in foveam quam fecit. » Incipit jam Propheta ostendere mala illa hominum peccatorum ipsis peccatoribus solum nocere, et hunc esse gladium, sive sagittas Dei; et incipit ab ultimo malo, quia in illo desierat. Aperuit, inquit, lacum, seu cisternam, ut justus nesciens ibi esse foveam, in eam caderet; sed ipse prior in eam incidit, qui eam foderat.

17. CONVERTETUR DOLOR EIUS IN CAPUT EIUS, ET IN VERTICEM IPSIUS INIQUITAS EIUS DESCENDET.

Non solum mala occulta, ut aperto foveam, sed etiam manifesta, ut odium, sive invidia concepta, que multis signis prodit exterior; et ipsa mala ex odio et invidia profecta, ut *cedes* et *rapine*, et similia, in auctorem, Deo sic disponente, recidunt. Exemplo sunt *Saul* et *David*, *Christus* et *Juda*, et martyres et persecutores.

18. CONFITEBOR DOMINO SECUNDEM JUSTITIAM EIUS, ET PSALLAM NOMINI DOMINI ALTISSIMI.

Concludit Psalmum cum laude Dei: « Confitebor Domino, » id est laudabo Dominum. Sic enim passim accipitur in Scripturis confessio pro laude, quia videlicet, qui laudat confitatur eum, quem laudat, dignum esse laude; a secundum justitiam ejus, » id est, laudabo, prout meretur ejus justitia, que tam admirandis modis liberat justos, punit injustos. « Et psallam nomini Domini altissimi; » idem significatur aliis verbis: *Hymnum dicam Domino altissimo*, id est supremo iudici, qui sedet in altissimo sollo super omnes alios iudices.

PSALMUS VIII.

V. v. — 1. In finem pro torcularibus, Psalmus David.

2. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! Quoniam elevata est magnificentia tua super caelos.

3. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum et altorem.

4. Quoniam videbo caelos tuos, opera digitorum tuorum: lunam et stellas que tu fundasti.

V. s. h. — 1. Victori pro torcularibus, Psalmus David.

Domine Dominator noster, quam grande est nomen tuum in universa terra! qui possidis gloriam tuam super caelos.

Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter adversarios tuos, ut quiescat inimicus et altor.

Videbo enim caelos tuos opera digitorum tuorum, lunam et stellas que tu fundasti.

5. Quid est homo, quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

6. Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum;

7. Et constituisti eum super opera manuum tuarum.

8. Omnia subiecisti sub pedibus ejus, oves et boves univarsas: insuper et perora campi.

9. Voltures caeli et pisces maris, qui transeunt semitas maris.

10. Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra!

Argumentum. — Sunt qui posterum hunc Psalmum, sive noctu factum a Davide suspicentur, ex mentione ivae et stellaram in vers. 3, solis mentione omisa, ut qui caelum spectans, in his pietatis commentationibus excurrerit. Conjecto Estius, a probabile, Davidem coecis hunc Psalmum, quam adhuc percolat pascibat oves patris sui, idque noctu, ut illi Luc. II. 13. 14; ideoque non solis, sed laus et stellerum meminit. Hoc facit, quod inter creaturas primo ponit oves, quarum scilicet cura ipsi commissa erat. a Omnis vero hanc quaestio ejusmodi esse videtur, de qua nil quidem certi posse defini, neque, ad carnalis intelligentiam quid conferat, facile perspicitur. Celebrat vates Dei magnificentiam, quae in stellis, quae in terris elucet, vers. 2-3; maxime vero ejus benignitatem et misericordiam, quae hominem tam nobilem creaturam esse voluit, ut sibi ipsi similis sit, et peccatis atque impetibus reliquus, vers. 4-9. Dum autem hominem, tanta dignitate a Deo oratum canit vates, respicit etiam Christum, *primogenitum ex multis fratribus*, in quo natura humana integre permansit. Cf. I Cor. xv. 28; Hebr. II. 6; Matth. xxi. 16. Strophae duae.

1. Praecentori, ad modum instrumenti Githith, carmen Davidis.

2. Jova, Domine noster, quam illustre est nomen tuum in universa terra, tu, qui posuisti gloriam tuam super caelos!

3. Ex ore puerulorum et lactentium fundasti laudem, propter adversarios tuos, ad compescendum hostem et refractarium.

4. Quando video caelos tuos, digitorum tuorum opus, lunam et stellas quas formasti, dico:

5. Quid est homo, quod memor es ejus; et filius hominis, quod prospectis eum?

6. Et paulo minorem eum Deo facis, et honore ac dignitate eum coronas.

7. Dominari facis eum in opera manuum tuarum, omnia posuisti sub pedibus ejus,

8. Pecus (ovillum et caprinum) et boves, omnia, atque etiam bestias agri (feras),

9. Aves caelorum et pisces maris, quidquid transit semitas marium,

10. Jova, Domine noster, quam illustre est nomen tuum in universa terra!

NOTE.

1. Vers. 1. Hengstenberg censet *Githith* nomen esse feminin. גִּיְתִיִּת , *Githusa*, denotansive *instrumentum*, sive *tonam* vel *modum* ex urbe *Geth* allatum, eodem prorsus modo quo Graeci numeros et instrumenta *Lydia*, *Phrygia*, etc., habebant, ut Gall. *vertas*, *sur la Gythienne*. Maureo vocabulum *Githith* neque

Quid est homo, quoniam recordaris ejus? vel filius hominis, quoniam visitas eum?

Minus eum paulo minus a Deo, gloria et decore coronabis eum.

Dabis ei potestatem super opera manuum tuarum. Cuncta posuisti sub pedibus ejus:

Oves et armenta omnia, insuper et animalia agri;

Aves caeli et pisces maris, qui transeunt semitas ponti.

Domine Dominator noster, quam grande est nomen tuum in universa terra!

ad *Geth* urbem, neque ad *Lydia* eorumque communem radicem גִּתִּית , sed potius ad *Geth* infinitivum ex *negeth*, et illi plane congruum verbi *nagan*, *filibus canere*, referendum videtur, hoc sensu: Filibus canendum ad modum instrumenti *Githith* dicit. — Vers. 2. *Posuisti*, i. e. qui tuam ipsius gloriam in caelis ornandis posuisti; *themah*, infinit. *kal* constructum verbi *nathan* feminine desinens, pro *themeth*, contract. *theth*: ita Hengstenberg. Maurer, *quem edit gloriam tuam ad caelos*, quem laudibus te ad caelum effert; *themah* defective scriptum pro *nathan*. Ewaldus, *cujus gloria super caelos se extendit*, effert; *themah* pro *thanaah* est verbum in perfl., *extendo*, ut Septuaginta verterunt a rad. נָתַן , *se extendit*, quae alias in biblis non occurrit, licet in lingua Arab. frequens. — Vers. 3. *Pueruli*, jam grandisculi, qui incipiunt ratione uti, et ludere in platea, *Jerem.* vi. 11; *lactentes*, infantes usque ad tertium annum. *Laudem*, gloriae tuae quasi edulcium: imago non inelegans poeticisque Arabibus satis usitata. Alij, *rebu*. Quis sit sensus? Rossmullerus: Ex ore infantium, qui etiam nondum loqui aut fari possunt, ipsi nihilominus multa ac magna beneficia tua praesolent, quippe quos foves, nutris, atque ut crescant facis. Creber: Vel ex his quos balbutiente ore parvuli edunt vocibus, dum universi pulchritudinem conspiciunt, gloria Deo datur, confundunturque athei. *Adversarios tuos*, atheos confundendos, qui statim *hostes* Dei et *refractarii*, i. e. insolenter se gerentes, vocantur. — Vers. 4. *Digitorum*. Non videtur arguendum in hoc tropo, quod quidam faciunt, qui ex hoc nomine eliciunt, caelum summa facilitate esse a Deo creatum, aut valde artificiosae; conditum et quasi *acu pictum*. Nulla hic fit solis mentio, sed subintelligitur in priori commentis membro; nec magis id mireris, quam quod in celebri illa tempestatis descriptione *Eneid.* I. 83, inter ventos omnisus fuerit Aquilo, qui tamen partes debere praecipue tribui, quippe qui Aeneas ad Africam illuc rojecerat. — Vers. 5. *Prospectis*, proprie *visitatis*, i. e. curas. — Vers. 6. *Deo*. Alii post Septuaginta et Chaldicum vertunt *angelis*, inferioribus Elohim, vocemque אֱלֹהִים intelligunt, alii de *gratia*, alii de temporis spatio, vertentes *panispor*, ad *breve tempus*, puta dum homo hic in terris degit. Sed quum vates manifeste Gen. I. 26 seq. respiciat, ubi homo Deo similis creatus esse dicitur, וְעַד hic anteposendum videtur. S. Paulus, *Hebr.* II. 7, Septuaginta sequitur, imo sequi debebat, *Judeos Hellenistas* alloquens. — Vers. 9. *Semitas maris*: Cf. Homerum illud: ὄρεα κρητῶν .

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS VIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In foem pro torcularibus, Psalmus David.

Vox *torcularibus* in Hebraeo est תְּרָבִיבִים *terebivim*, quae sibi significare videtur, et ilico moderni, qui ita loquuntur, dicunt esse genus instrumenti musci nobis incogniti. At Septuaginta et S. Hieronymus, qui reddiderunt *torcularibus*, legunt sine dubio, תְּרָבִיבִים *terebivim*, quod significat *torcularia*, et hanc esse veram lectionem dubitare non possumus. Quid autem sit, pro *torcularibus*, difficile est divinare; qui enim intelligunt Ecclesiam, vel martyria, vel crucem Christi, mystice exponunt. Animadverti titulum, pro *torcularibus*, haberi in tribus Psalmis, qui ad amorem Dei percipere pertinent, videlicet in hoc octavo, qui exornatur a magno affectu: a Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra; et in octogesimo, qui similiter hortatur ad jubulum spirituale: « Exultate Deo adiutori nostro, jubilate Deo Jacob: sumite tympanum, psalterium, organum, et citharam; » denique in octogesimo tertio, qui plenus est affectu ardentissimi amoris divini: « Quam dilecta tabernacula tua, Domine! conspiciam, et deficiet anima mea. Cor meum et caro mea exultaverunt in Deum vivum. » Itaque ex materia horum psalmorum suspicari dicit, et pro *torcularibus*, a quibus sunt optisimae ad exprimeendum vinum divini amoris ex cordibus hominum, vel quia cura bellicia et cordis jubilo canebat suat, quomodo letari et canere solent, tempore vindemiae, qui de torcularibus ingentem vinum copiam expriment. Patet tamen non nondum assequi tituli hujus, ut etiam aliorum malorum, intelligentiam; est igitur argumentum hujus Psalmi, laudatio potentiae, sapientiae et benignitatis Dei, ac praecipue erga genus humanum.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1.

1. DOMINE DOMINUS NOSTER, QUAM ADMIRABILE EST NOMEN TUUM IN UNIVERSA TERRA!

Ex consideratione magnitudinis Dei, rapitur Propheta in admirationem, quod tantus Deus tantum faciat hominem qui est pulvis et cinis, ut eum visitare et ornare plurimis et maximis beneficiis dignatus sit. Illud, *Domine*, in Hebraeo

est יְיָ אֱלֹהֵינוּ , nomen proprium Dei, quod scribitur quatuor litteris, et deducitur ab esse, juxta illud: « Ego sum, qui sum, » quod nomen modum exprimit per vocem *Hebraeo*; sed Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus, imo Christus ipse et Apostoli pronuntiare non solebant, sed loco ejus dicebant, *Domine*. Illud autem, *Domine noster*, est in Hebraeo alia vox, $\text{אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ}$

Nomen
iudaeorum

zoe
Christi
ipso pro
zestare
solent.

que proprie Dominum significat. Itaque sensus est: *Deus* qui es ipse fons essendi, unde omnia quae sunt, derivantur, ac proinde *Domine noster*, id est Dominus rerum omnium es, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! id est, gloria tua, sive bona fama nominis tui, diffusa est per omnem terram, cum ingenti admiratione omnium, qui illum considerant salagant. Quod Isaias cap. vi, aliis verbis dicit: « Plena est omnis terra gloria ejus. » Dicit autem nomen Dei esse admirabile, quia timidi pauci reipsa mirentur, cum pauci sint, qui considerent opera Dei; tamen ipsum nomen est admiratione dignissimum, cum omnes creaturae assidue laudent Creatorem, ut omnia pulchra opera laudare dicuntur artificem. Et hoc modo plena est omnis terra gloria Dei, quia quicquid est in terra, etiam si minimum quid videatur, potentiam et sapientiam Creatoris infinitam manifestat.

2. QUONIAM ELEVATA EST MAGNIFICENTIA TUA SUPER CAELOS.

Ratio redditur, cur sit tam admirabile nomen Domini in universa terra, quia videlicet magnificentia Dei est altior caelo, id est non capitur caelo; tanta est, ut totus mundus eam capere non possit. Operatur caelos gloria ejus, et laudis ejus plena est terra, inquit Habacuc in Cantico suo, cap. iii. Porro magnificentia virtus est magnorum principum, qui magnis sumptibus, vel ingentia palatia, aut civitates aedificant, vel maximum numerum famulorum, aut etiam exercitus integros alunt, vel amplissima dona in alios conferunt. Deus autem aedificavit palatium hujus totius mundi, cujus pavementum est orbis terrae, et tectum est caelum. Alii autem omnia viventia, quae sunt innumerabilia; denique donavit Angelis sanctis, qui sunt in maximo numero, et donaturus est hominibus justis, regnum amplissimum, non temporale, sed aeternum. Vere igitur magnificentia ejus maxima est.

3. EX ORE INFANTUM ET LACTENTIUM PERFECISTI LAudem PROPTER INIMICOS TUOS, UT DESTRUAS INIMICUM ET ULTOREM.

Respondet objectioni quae poterat fieri: si gloria Dei replet orbem terrae, et magnificentia ejus elevata est super caelos, unde fit, ut non omnes eam cognoscant et laudent? Respondet inde fieri, quod Deus non dignetur cognosci et laudari a superbis, qui de sua virtute presumunt; sed ab humilibus et parvulis, juxta illud *Matth. xi*: « Confitebor tibi, Pater, quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. » Et hinc valde crescit gloria et magnificentia Dei, cum non cognoscatur, nisi a quibus ipse cognosci voluerit. Potest autem hic versiculus duobus modis intelligi. Primo, ut per infantes et lactentes, intelligantur homines, qui revera comparatione Angelorum sunt veluti infantes et

Qui sunt
infantes
et lactentes
ut

lactentes, praesertim circa intelligentiam rerum divinarum; ergo, inquit, ex ore mortalium hominum perfecisti laudem, revelans eis gloriam tuam « propter inimicos tuos, » id est ad confusionem superborum Angelorum; « ut destruas inimicum et ultorem, » id est, ut perdas sapientiam primarii inimici tui, diaboli, et defensoris, sive ultoris ejus, id est agminis Angelorum reproborum, qui illum secuti sunt. Secundo, per infantes et lactentes possunt intelligi homines humiles, et parvuli in oculis suis, et imperiti scientiarum saecularium, quales fuerunt multi Prophetae, et Apostoli, et ingens numerus monachorum, et virginum sanctarum, nec non vere puerorum, qui in tenera aetate adeo perfecte cognoverunt gloriam Dei, et admirabile nomen ejus, ut pro ipso mortem oppetere non dubitaverint. In hoc sensu allegavit Dominus hunc Psalmum in Evangelio: « Nunquam legistis, quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem? » *Matth. xxi*. Inimici autem dicuntur sapientes hujus mundi, et defensores ipsorum, qui quavis Deum cognoverint, tamen non sicut Deum glorificaverunt, ideo insipientes facti sunt, ut Apostolus docet ad *Rom. i*. Quod dicitur, *ut destruas*, in Hebraeo est, *ut quiescere facias*; sed sensus est idem. Nam non loquitur Psalmus de destructione personarum, sed sapientiam, juxta illud *Isaie* cap. *xxix*, ut a D. Paulo citatur: « Perdam sapientiam sapientium; » et illud Apostoli *i Cor. i*: « Stultum fecit Deus sapientiam hominum mundi. »

4. QUONIAM VIDEO CAELOS TUOS, OPERA DIGITORUM TUORUM, LUNAM ET STELLAS, QUAE TU FUNDASTI.

Sanctus David ponit se in numero infantium et lactentium laudantium Deum, quasi dicit: Certo ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem. Nam ego unus ex illis, quippe qui pastor ovium eram, tuis laudes perficim. « Quoniam video caelos tuos, » id est, considerabo altissime admirabile illud opus manuum tuarum, et inde laudabo te tanti operis creatorem. Illud, *tuos*, non est in Graeco; tamen est in Hebraeo, *דך*, *schamea*, et inde in editionem nostram recte translatum fuit. Cur autem dixerit *tuos*, declarat dicens, *opera digitorum tuorum*; nec dicit opera brachiorum, sed digitorum, ut ostendat summam facilitate caelos a Deo fuisse conditos; tunc quia digitus sunt opera subtilia et perficiosa, ad quae facienda ingenium, non labor requiritur. Non meminit solis, sed lune tantum et stellarum, quia tempore nocturno contemplari solebat David, quoniam tempus illud ob quietem contemplationi aptius est. « Media nocte, » inquit *Psalms. cxviii*, « surgebam ad confitendum tibi. » Et alibi *Psalms. lxxi*: « In mabatim mediator in te. » Sicut etiam Isaias cap. *lxvi*: « Anima mea desideravit te in nocte. » Noctu autem caelum videtur

Ver. 4.

luna et stellis ornatum. Denique verbum *fundasti*, significat caelos, lunam et stellas ex nihilo creatas, quasi dicit Propheta: Quae tu a fundamento fecisti, cum antea nihil eorum existeret.

5. QUID EST HOMO, QUOD MEMOR ES EJUS? AUT FILIUS HOMINIS, QUONIAM VISITAS EUM?

Ex magnitudine Dei jam declarata, accedit ad extollendum magnitudinem Dei erga homines. « Quid est, inquit, homo, » quod tu creator coeli et terrae dignaris eum recordari? Quasi dicit: Maximum est hoc beneficium, quod altissimus Deus dignetur meminisse hominis, qui est pulvis et cinis. Quia vero istud recordari in Deo non est simplex memoria, sed est recordari ad benefaciendum, addi explicans: « Aut filius hominis, quoniam visitas eum? » Homo, et filius hominis hoc loco idem significat, nisi forte ponatur haec distinctio ad significandum beneficia Dei non esse collata in solum primum hominem, qui fuit homo, sed non filius hominis; sed etiam in omnes posteros, qui ita sunt homines, ut sint etiam filii hominum. Visitatio autem significat specialium providentiam, quam Deus habet erga homines, sed praecipue illam, quam Deus ostendit, cum venit in hunc mundum, et assumpsit humanam naturam, et in terris visus est, et cum hominibus conversatus est. Haec est propria visitatio, de qua Zacharias in Cantico, *Luc. i*: « Benedictus Dominus Deus Israel, qui visitavit, et fecit redemptionem plebi suae. » Et infra: « Visitavit nos oriens ex alto. » Haec sane visitatio maxime meretur illam admirationem: « Quid est homo, » etc.

6. MINUISTI EUM PARVO MINUS AD ANGELIS, GLORIA ET HONORE CORONASTI EUM, ET CONSTITUISTI EUM SUPER OPERA MANUUM TUARUM.

Haec duplicem habent sensum, litteralem et allegoricum. Secundum litteralem sensum commemorantur tria beneficia Dei erga naturam humanam: primo quod homo sit conditus a Deo tam nobilis naturae, ut non sit inferior Angelis, nisi modicum; deinde, quod sit ornatus gloria et honore per omnibus illis inferioribus creaturis, quia sit factus ad imaginem et similitudinem Dei, ratione et libero arbitrio praeditus; denique, quod acciperet praesertim et dominium in omnia opera Dei, ac possideret in animalia: ideo subiungit.

7. OMNIA SUBJECISTI SUB PEDIBUS EJUS, OVES, ET BOVES UNIVERSAS, INSUPER ET PECORA CAMPI.

8. VOLUCRES CAELI, ET PISCES MARIS, QUI PERAMBULANT SEMITAS MARIS.

Per oves et boves intelliguntur omnia animalia domestica; per pecora campi animalia sylvestria, quae libere vagantur per campos; per aves caeli, et pisces maris, non est dubium quid intelligatur. Illud est notandum in Hebraeo post *piscis maris*, addi in singulari, *perambulans semitas*

tas maris, et in Graeco etiam mutari saltem genus: nam post *piscis maris* habetur in neutro, *perambulans semitas maris*. Sensus igitur est, non solum pisces proprie dicuntur, sed omne perambulans, sive omnia perambulantia semitas maris, id est quicquid movetur in mari, sive sint pisces, sive monstra, sive quid aliud. Jam vero secundum allegoricum sensum, sed certum, et a Deo intentum Apostolo teste, *Hebr. ii*, et *i Cor. xv*, significatur hominem in Christo post illam insignem Dei visitationem, id est Verbi incarnationem, minoratum aliquantulum ab Angelis propter passionem: tunc enim Christus visus est aliquo modo minor Angelis, cum ei apparuerit Angelus de caelo confortans eum, et cum Angeli sunt impassibiles et immortales; Christus autem eo tempore passus et mortuus sit. Absolute autem semper fuit Christus Angelis superior, et omni ex parte superior. Quod apparuit, quando gloria et honore coronatus est, id est per resurrectionem circumdatus undique glorioso et immortalis corpore, et constitutus per admirabilem ascensionem super omnia opera Dei, exaltatus videlicet ad ipsam Patris sui dexteram. Omnia quoque subiecta sunt ei, nulla re excepta, « praeter illum, » ut Apostolus ait *i Cor. xv*, « qui subiecit ei omnia. » Haec autem illi praecipue subiectae, sicut primo homines, tam fideles, significati per oves et boves, subditos et *Prælatos*, minores et majores, quam infideles, significati per animalia sylvestria; deinde Angeli hominibus superiores significati per aves caeli, quae in sublimis feruntur, et canunt assidue laudes Dei; denique demones hominibus inferiores, significati per pisces maris, qui in imis et profundissimis locis habitant, et muti sunt ad laudes Dei, et luto ac humoribus delectantur. Haec omnia allegorice variis modis exposui posse docet S. Augustinus in hunc locum; ubi aliam ponit expositionem, quam apud eum legi poterit. Unum hoc loco addendum est, quod superius commemorandum fuisset: cum Psalmista dicit: « Minuisti eum parvo minus ab Angelis, » non esse in Hebraeo nomen Angelorum, quos Hebraei vocant, *מלאכים malachim*, sed *אליהם Elihim*, quod interpretari solet *Deus*, vel *Dei*; sed quia nomen Dei in Scripturis saepe tribuitur Angelis, et ipsis etiam hominibus, qui illis praesunt, recte Septuaginta interpretes respicientes sensum Prophetae, posuerunt ab *Angelis*, et eam interpretationem approbavit Apostolus, *Hebr. ii*.

Christi
Angeli
superior,
et quasi
es parte
superior.

9. DOMINE DOMINUS NOSTER, QUAM ADMIRABILE EST NOMEN TUUM IN UNIVERSA TERRA!

Repetit primum sententiam, ut ostendat illam esse quasi conclusionem, quam in toto Psalmo declarare et approbare intendebat, quasi dicit: Vere igitur, ac merito exclamavi: « Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra! »

®

PSALMUS IX.

V. v. — 1. *In finem pro oculis filii, Psalmus David.*

2. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

3. Laetabor et exultabo in te: psallam nomini tuo, Altissime.

4. In convertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, et peribunt a facie tua.

5. Quoniam fecisti iudicium meum et causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.

6. Increpasti gentes, et perit impius: nomen eorum delesti in aeternum, et in saeculum saeculi.

7. Inimici defecerunt frumina in finem: et civitates eorum destruxisti.

Perit memoria eorum cum sonitu: 8. Et Dominus in aeternum permanet.

Paravit in iudicio thronum suum: 9. Et ipse iudicabit orbem terrae in aequitate, iudicabit populos in iustitia.

10. Et factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.

11. Et sperent in te qui noverant nomen tuum: quoniam non dereliquisti quarentes te, Domine.

12. Psallite Domino qui habitat in Sion: annuntiate inter gentes studia eius.

13. Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

14. Miserere mei, Domine, vide humilitatem meam de inimicis meis.

15. Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes latitudines tuas in portis filiae Sion.

16. Exultabo in salutari tuo: infixae sunt gentes in interitu quem fecerunt.

In laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

17. Cognosceatur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

18. Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes quae obliviscuntur Deum.

19. Quoniam non in finem oblivio erit pau-

V. s. n. — *Victori super morte filii, Canticum David.*

Confitebor Domino in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

Laetabor et gaudebo in te: canam nomini tuo, Altissime.

Cum ceciderint inimici mei retrorsum, et corruerint, et perierint a facie tua.

Fecisti enim iudicium meum et causam meam: sedisti super solium iudex iustitiae.

Increpasti gentes, perit impius: nomen eorum delesti in sempiternum et jugiter.

Inimici completi sunt solitudines in finem: et civitates subvertisti. Perit memoria eorum cum ipsis.

Dominus autem in sempiternum sedebit: stabilivit ad iudicandum solium suum.

Et ipse iudicabit orbem in iustitia, iudicabit populos in aequitatibus.

Et erit Dominus elevatio oppresso: elevatio opportuna in angustia.

Et confident in te, qui noverant nomen tuum, quoniam non dereliquisti quarentes te, Domine.

Cantate Domino habitatori Sion, annuntiate in populis cogitationes ejus.

Quoniam quærens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamoris pauperum.

Miserere mei, Domine, vide afflictionem meam ex inimicis meis, qui exaltas me de portis mortis;

Ut narrem laudes tuas in portis filiae Sion: exultabo in salutari tuo.

Demersae sunt gentes in interitu quem fecerunt. In reti quod absconderunt, captus est pes eorum.

Agnitus est Dominus iudicia faciens: in opere manuum suarum corruit impius. Meditatione. Semper.

Convertantur impij in infernum, omnes gentes quae obliviscuntur Deum.

Quoniam non in aeternum oblivioni erit pau-

per, patientia pauperum non peribit in finem.

20. Exsurge, Domine, non confortetur homo: iudicentur gentes in conspectu tuo.

21. Constitue, Domine, legislatorem super eos, ut sciant gentes quoniam homines sunt.

per: expectatio pauperum non peribit in perpetuum.

Surge, Domine, non confortetur homo: iudicentur gentes ante faciem tuam.

Pone, Domine, terrorem eis: sciant gentes, homines esse se. Semper.

PSALMUS X

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. Ut quid, Domine, recessisti longe, despicias in opportunitatibus, in tribulatione?

2. Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consiliis quibus cogitant.

3. Quoniam laudatur peccator in desideriis animae suae: et iniquus benedicitur.

4. Exacerbavit Dominum peccator, secundum multitudinem irae suae non quareat.

5. Non est Deus in conspectu ejus: inquinatae sunt viae illius in omni tempore.

Auferuntur iudicia tua a facie ejus: omnium inimicorum suorum dominabitur.

6. Dixit enim in corde suo: Non movebor a generatione in generationem, sine malo.

7. Cujus maledictione os plenum est, et amaritudine, et dolo: sub lingua ejus labor et dolor.

8. Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem.

9. Oculi ejus in pauperem respiciunt; insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua.

Insidiatur ut rapiat pauperem, rapere pauperem, dum attrahit eum.

10. In laqueo suo humiliabit eum, inclinabit se, et cadet, cum dominatus fuerit pauperum.

11. Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, abscondit faciem suam, non respiciet in perpetuum.

12. Exsurge, Domine Deus, exaltetur manus tua: ne obliviscaris pauperum.

13. Propter quid irritavit impius Deum? dicit enim in corde suo: Non requiret.

14. Vides, quoniam tu laborem et dolorem consideras: ut tradas eos in manus tuas.

Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.

15. Contere brachium peccatoris et maligni; quaeretur peccatum illius, et non invenietur.

V. s. n. — Quare, Domine, stas a longe, despicias in temporibus angustiae?

In superbia impij ardet pauper: capiuntur in sceleribus quae cogitaverunt.

Quia laudavit impius desiderium animae suae; et avarus applaudens sibi blasphemavit Dominum.

Impius secundum altitudinem furoris sui non requiret: nec Deus in omnibus cogitationibus ejus.

Parturiunt vias ejus in omni tempore: longe sunt iudicia tua a facie ejus: omnes inimicos suos despiciat.

Loquitur in corde suo: Non movebor: in generatione et generatione ero sine malo.

Maledictione os ejus plenum est, et dolis et avaritia: sub lingua ejus dolor et iniquitas.

Sedet insidians juxta vestibula in absconditis, ut interficiat innocentem: oculi ejus robustos circumspiciunt.

Insidiatur in abscondito, quasi leo in cubili, insidiatur ut rapiat pauperem: rapiet pauperem, cum attraxerit eum ad rete suum.

Et contractum subjiciet, et irruet viribus suis valenter.

Dixit in corde suo: Oblitus est Deus, abscondit faciem suam, non respiciet in perpetuum.

Surge, Domine Deus, leva manum tuam: noli oblivisci pauperum.

Quare blasphemavit impius Deum, dicens in corde suo quod non requirat?

Vides, quia tu laborem et furorem respicias, ut detur in manu tua. Tibi reliquantur fortes tui: pupillo tu es factus adiutor.

Contere brachium impij et maligni: quaeres impietatem ejus, et non invenies.

16. Dominus regnabit in aeternum, et in saeculum saeculi: peribitis gentes de terra illius. Dominus rex saeculi et aeternitatis: perierunt gentes de terra illius.
17. Desiderium pauperum exaudivit Dominus: preparationem cordis eorum audivit auris tua. Desiderium pauperum audisti, Domine; parasti ut cor eorum audiat auris tua.
18. Judicare pupillo et humili: ut non apponat ultra magnificare se homo super terrena. Ut judicos pupillum et oppressum, et nequaquam ultra superbiat homo de terra.

Argumentum. — Hunc Psalmum Graecus Alexandrinus, et, qui cum semper sequitur, Latinus interpres, cum eo, qui proximo sequitur, unum faciunt. Quod probat Ewaldus; ea praeterim ratione, quod series litterarum in Psalmo ix, quamvis imperfecto, observata, continetur in Psalmo sequenti, qui caret titulo, cuiusque primum comma incipit per litteram γ ; deinde post commata 2-41, aliena manu hie intercalata, ordo versuum alphabetice iterum a vers. 12 ad calcem recurrit. Insuper, ait Ewaldus, utriusque Psalmi idem est argumentum, scilicet, alternantur in utroque gratiarum actiones et preces. Et contra testant Rosenmüllerus et Hengstenberg, *divos esse Psalmos*, ab eodem auctore temporibus eodem stilice. Quod si sumas, qui occasione Psalmus ix sit compositus, mitto quaerere, estque praeter res carminis argumentum, ignorato etiam hostis devicti nomine, satis in te perspicuum. Id tantum certo tenendum videtur, hunc temporis Sioniam laboradulum extractum fuisse. Strophae 6: vers. 2-7, laudat Jovam, quod hostes adoleverit eorumque vastationibus hostis devicti; vers. 8-13, is qui populus recte iudicat, in angustia exitum adiutorum te exhibuit; vers. 14-15, nisi adhuc in maximo periculo hactenus se dicit, ex quo ut liberetur orat; vers. 16-17, iterum exultat de hostium ruina; vers. 18-21, sic fit omnibus Jova repugnantibus!

1. Praecentori, *canendum ad modum instrumenti Muth-labben*, carmen Davidis.
2. Celebrabo Jovam toto corde meo, enarrabo omnia mirabilia tua.
3. Lactabor et exultabo in te; canam nomen tuum, Alissime,
4. Convertentibus se hostibus meis retrorsum, labentibus et preceutibus praefacie tua.
5. Egisti enim iudicium meum meamque causam; sedisti in solio iudex justus.
6. Increpasti gentes, perdidisti improbum; nomen eorum delevisi in aeternum.
7. Hostes omnino facti sunt ruinae in perpetuum, et urbes quas evertisti: eorum, eorum perit memoria.
8. At Jova in perpetuum sedebit, constituit ad iudicium thronum suum.
9. Et ipse iudicat orbem in justitia, jus dicit nationibus in aequitate.
10. Estque Jova contrito asyllum, asyllum angustiarum temporibus:
11. Et confidunt in te, qui norunt nomen tuum, quia non deseris quaerentes te, Jova.
12. Canite Jovae habitanti Sionem, praedicite inter populos facinora eius.
13. Quia is, cadum ultor, eorum memor fuit, non oblitus est clamorem afflictorum.
14. Miserere mei, Jova, vide afflictionem meam ab osoribus meis, tu qui elevas me a portis mortis:

15. Ut enarrem omnem laudem tuam, in portis filiae Sionis exultem in salute tua.
16. Demersae sunt gentes in foveam, quam fecerunt; reti, quod abscondiderunt, captus est pes eorum.
17. Notum se fecit Jova, iudicium egit, opere manuum suarum illaqueatus est improbus. — Meditatio. Pausa.
18. Verlentur improbi ad oreum, omnes gentes oblite Dei.
19. Neque enim in perpetuum oblivioni tradetur pauper, nec spes afflictorum peribit in aeternum.
20. Surge, Jova! non invalescat homo; iudicentur nationes coram facie tua.
21. Para, Jova, terrorem eis; sciant gentes se esse homines.

NOTE.

Vers. 1. *Muth-Labben*: ita Maurer. Alii, in morte filii: *Mors filii*, aiunt, sunt vocabula quae reperiuntur in quodam cantico, ad cuius numerum Psalmum ix decantabant. Confer canticum II *Sam.* 1, 18, cui titulus *Arcus*. Hengstenberg vertit, *de morte stulti* (כבלי transpositis litteris pro כבלי), et confert I *Sam.* xv, ut hoc titulo tum huius tum sequentis Psalmi argumentum denotetur. Quam tamen interpretationem rejicit Reimke. — Vers. 2. *Mirabilia*, divina beneficia in se populumque Israeliticum colata. *Celebrabo, vel celebram*: ita de caeteris verbis. — Vers. 3. *In te adiutore et protectore*. — Vers. 4. *Facta tua*, indignatione vultus tui. — Vers. 7. *Hostes* (propria hostis collective) omnino, etc.; ita Ewaldus. Alii hostis absolute positum putant, pro genitivo: Maurer, o hostis, *facta jam habent ruinae in perpetuum*, i. e. jam satis est ruinaram, satis utrum a te dirutarum. *Eorum*, his, emphatice. Maurer *in haemah vertit perit*, a verbo *hamah*. — Vers. 10. *Estque*; alii, et sit. *Asyllum*, prope locus editus. — Vers. 11. *Eorum occisorum*; alii *eorum ad afflictorum* trahunt, in membro sequenti, quod Hengstenberg rejicit. — Vers. 14. *Tu qui elevas*; Maurer, *ita ut me elevas*. Inscritur hic et vers. seq. *clamor afflictorum*, de quo vers. 13. — *In portis*, ubi forum erat Iudaeorum, ideoque frequens populi conventus propter iudicia, quae ibi fiebant. Hengstenberg, contra plerisque, vult in portis hic sumi generaliter pro *tota urbe*. — Vers. 10. Quod versus praeced. optaverat, id jam factum esse videt. Alii subaudiunt: Et dicam. — Vers. 17. *Notum se fecit Jova*, dum scilicet iudicium egit. *Noxam*, praet. nipla. verbi *tagah*; Maurer vertit, *illaqueatus in improbum*, particip. cal verbi *tagah*. *Meditatio*; Maurer, *solus cantus*: Praecentor, ait, cantum paululum intermittere solique fidibus canere iubetur. — Vers. 18. Quod vers. 16 tanquam jam factum viderat, id nunc confidenter operat, imo describit. — Vers. 20. *Invalescat*, prevaleat. *Homo*, propria mortalis, itaque insolens. — Vers. 21. *Para* כורה idem ac כורה. Septuaginta et Syrus legentes *parab*, verunt *doctorem*, vel *legislatorem*, qui virga disciplina eos erudit et castigat. Non male.

Si quis titulorum fidem minus penderet, hunc Psalmum non male existimaret ab Hiskia rege scriptum, scribendi autem occasionem praebuisse ea, quae narrata legimus II *Reg.* xxiii, 43 seqq. Cf. *Isa.* xxxvi, 1 — xxxviii, 3; II *Chron.* xxxiii, 1-24.

PSALMUS X

SECUNDUM HEBRAEOS.

Argumentum. — Vide argumentum Psalmo ix praemissum. Strophae 2. Queritur Vates de verationibus hostium incertitudinum, indisciplinatum, Dei contemptuorum, vers. 4-11; 13. Jovam, ut afflictis sui cultores defendat, hostes in periculum agit; quod illi facturum esse sperat, vers. 14-18. Caeterum haec carmen non parum habet difficultatis, quae partim ex ambiguitate verborum, partim ex concelsis, et non inaequaque coherentibus sententiis nascitur. Intercepta vero illa et minime continuata loquendi ratio proficisci potuit, non solum ex agnatione ignavii humani, quod ubi extraordinario aliquo angore conflictatur, singulis potius, quam loquitur; verum etiam ex nationum Orientalium methodo, quae paucis fuerunt, quam Graeci et Romani, in hoc genere solitiores, nec putarunt sibi esse necesse, cogitationes suas accurate componere. In quo rerum articulo constitutus David ad compositionem

hujus poematis accesserit, difficile dicta est. Vero aliquid non est, has precos a Davide foisse directas contra obtreptatores in aula Saulis, qui assentando, ostentando et gloriose loquendo irritabant Saulen contra ipsum, multumque nocebant hoc modo ei et bonis omnibus, ut itaque hoc carmen *עֲזָבוּ עִם* cum *מִן*, *לֵא* et *לֵו*, in quibus eadem plane sint quærelæ et precæ.

1. Quare, Jova, stas in longinquo, abscondis oculos temporibus angustiarum?
2. In fastu improbi æstuat afflictus; capiuntur *justi* afflicti consiliis quæ illi *improbi* excogitarunt.
3. Nam gloriatur improbus de libidine animæ suæ, et rapax exsecratur, spernit Jovam.
4. Improbus secundum altitudinem nasi sui: « Non requirit! Non est Deus! » *He sunt* omnes cogitationes ejus.
5. Firmas sunt viæ ejus omni tempore; alta (remota) *sunt* judicia tua ab eo; omnes adversarii ejus (nomin. absol.), flat in eos.
6. Dicit in corde suo: « Non intabo! in omnes generationes ego qui non sim in malo! »
7. Exsecratione os ejus plentum, et fraudibus, et oppressione; sub lingua ejus ærumna et iniquitas.
8. Sedet in insidiis pagorum: in latibulis occidit insontem, oculi ejus in pauperem speculantur.
9. Insidiatur in latibulo, ut leo in lastris suis; insidiatur ad rapiendum afflictum; rapit afflictum, trahens eum reti suo.
10. Conterit se, deprimit se (leo, vel improbus), et labitur in mugulas ejus miser.
11. Dicit in corde suo: « Oblitus est Deus; obvelavit faciem suam, non videt unquam. »
12. Surge, Jova; Deus, tolle manum tuam, ne obliviscaris afflictorum.
13. Quare spernit improbus Deum? *Quare* dicit in corde suo: « Non requiris? »
14. *Uno* vidisti; nam tu vexationem et agritudinem spectas, ad indendum eam in manu tua; tibi rem suam committit pauper, orphanus in es auxiliator.
15. Frange brachium improbi; et malus (nomin. abs.) — quares improbitatem ejus, et non invenies.
16. Jova est rex sæculi et æternitatis (in æternum); evanescent gentes e terra illius.
17. Desiderium afflictorum audisti, Jova; eriges (firmabis) cor eorum; attentam præbebis aurem tuam,
18. Ad judicandum orphanum et afflictum: ne pergat *improbus* protertere hominem *miserum* et terra *patriâ*.

NOTE.

Vers. 2. *In fastu*, i. e. improbis insolenter se gerentibus. *Æstuat*, indignatione, ait Hengstenberg; alii, *angore*. — Vers. 3. *Gloriatur de*, proprie *laudat*, scil. seipsum; vel, *laudem dat* *Urbani*, ut veritè Ewaldus. *Libidine*, provis studiis. *Exsecratur*, בָּרַךְ sumendo in malam partem. Crelier, *benedicit* Jova, post injustum aliquem quæstum, quod est revera Deum *spernere*; alii, *benedicti anima sua*, felicem se prædicat; alii, *revelat, desipit*. — Vers. 4. *Secundum*, etc. pro elata naso, pro fastu suo. — Vers. 5. *Firma*; alii, *perpetua*. *remota a conspectu ejus* *judicia*, i. e. *leges Dei*. In priori sensu *judicia* sunt divine castigationes. *Plat*, quædam almodum Plautus in *Militæ glorioso* 1, 1, 47: « Cujus in legiones diluviis spiritus, Quasi ventus folia. — Vers. 6. *Dicit*, cogitat. Alii in *omnes generationes* jungunt cum *Urbano*. — Vers. 7. *Exsecratione*, Vatablus: Improbi, ut probos facilius decipiant, pleno ore perjuriam evomere solent. Alii aliter. *Ærumna* et *iniquitas*, i. e. vexatio et injustitia, seu mendacium. — Vers. 8. In hoc et seq. versu vates describit occultas sceleratorum molitiones, quibus vita et bonis innocentium insidiatur; in hoc versu quidem imagine *latronis*, in oculis insidialis subalendis, ut viatores, ubi commodum erit, bonis ac vita spoliat; in altero autem versu imagine *leonis*, e lustris suis prospicientis, mun quæ se offert præda, atque in eam summo impetu ruentis. *Pagorum*, muro circumdatorum. De Muis: Videtur Alexandrinus vel עֲזָבוּ לֵוִי legisse, vel certe *chatsorim* in significatione *atriorum*, quæ plerumque adhibebant *divitiis domibus* ac magnatum palatiis accepisse, et ita quodammodo sensum expressisse. *Speculantur*; alii, *insidiatur*; alii, quod Masoretha scriptum voluit pro הִרְךָ, *turba tua*, *populus tuus*, *erigit* et *rad. הִרְךָ*, *niger fuit*; vel, ut Hengstenberg, est quadrilitterum e דָּרָךְ, *infimus fuit*, et כָּחַךְ, *tristitia fuit*, compositum; vel, ut Maurer, ex innuato לָכָה vel לָכָה, *perensus* seu *humis prostratus est*, præmissa gutturali ה, quæ haud raro quadrilitteris formandis adhibetur. — Vers. 9. *Reti suo*. Nova imago ab homine quodam venatore sumpta; nisi cum Schrædero dicas, leoni quoque, grandiori stylo, rete in insidiis expansum dari. — Vers. 10. *Conterit se*, colligit et contrahit se leo prædam invasurus, tum ne aspiciatur, tum ut potentius insiliat. Hengstenberg, et *contusus* (legit *vedahêh*; Maurer legit *vedalah*, contunditur, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11. *Dicit improbus*. *Oblitus est*, vel *obliviscitur*, tum crudelitas impiorum, scil. in reti) *deprimitur et labitur*. *Impulsus*, proprie *ambo valde*, quo vocabulo sive *angus* sive *manbra* designantur. — Vers. 11

EXPLICATIO PSALMI.

Ver. 1. 4. CONFITEBOR TIBI, DOMINE, IN TOTO CORDE MEO, NARRABO OMNIA MIRABILIA TUA.

Proponit materiam Psalmi, quae erit laudatio Dei propter opera ejus mirabilia. Illud, in toto corde, significat rem esse omnium maximam, quam laudaturus est, et ideo totis viribus totoque affectu laudandam. Illud etiam, omnia mirabilia, significat, rem laudandam esse tam universalem, ut quasi compendio quodam comprehendat omnia opera mirabilia Dei. Et vere talis fuit redemptio generis humani, opus summæ misericordiae, in quo recapitulatur omnia beneficia Dei, juxta illud Apostoli ad Ephes. 1, 10: « Instaurare omnia in Christo, » id est recapitulare, ut sonat vox graeca, ἀνακαταστάσθαι, et in unam quasi summam omnia redigere.

Ver. 2. 2. LETABOR ET EXULTABO IN TE: PSALLAM NOMINI TEO, ALTISSIME.

Idipsum aliis verbis significat, vel potius explicat, quasi dicat: Constebor tibi letabundus et exultans, ita ut letitia sit in corde, exultatio in exteriori motu, atque ita in toto corde confitebor. Narrabo mirabilia psallens nomini tuo, Altissime, id est, in gloriam tuam canens illa mirabilia.

Ver. 3. 3. IN CONVERTENDO INIMICUM MEUM RETROSUM: INTENDENTUR, ET PERIBUNT A FACIE TUA.

Incipit narrare victoriam Christi contra diabolum, et satellites ejus, et loquitur in persona totius Ecclesiae: « In convertendo, inquit, inimicum meum retrosum, » id est, cum converteret inimicus meus diabolus retrosum, fugere videbunt incipient a facie tua; tunc omnes ejus milites infraebuntur et peribunt, id est, cognita fuga ducis, debiles reddentur, et dilabentur, ac evanescent, ac si perissent. De hac fuga diaboli loquitur in Evangelio Thomias: « Nunc judicium est mundi, nunc principes hujus mundi ejicietur foras, » Joan. XII, 31.

Ver. 4. 4. QUONIAM FECISTI JUDICIUM MEUM ET CAUSAM MEAM: SEDISTI SUPER THRONUM, QUI JUDICAS JUSTITIAM.

Reddit causam quare futurum sit ut diabolus fugiat, et totus ejus exercitus dissipetur: « Quoniam, » inquit, tu Domine fili Dei, « fecisti judicium meum et causam meam, » id est, absolvisi judicium et item (id enim proprie sonat vox hebraea אֵלֵּי דֵּיּוּת, id est, et controversiam quae erat generi humano, sive Ecclesiae cum diabolo. Diabolus enim pretendebat genus humanum juste a se teneri captivum, et tyrannice illud vexabat; sed Christus in cruce absolvisi hanc item, satisfaciens

pro homine; unde subditur: « Sedisti super thronum, qui judicas justitiam, » ubi crucem vocat thronum, juxta illud S. Leonis serm. 8 de Passione Domini: « O ineffabilis gloria passionis, in qua et tribunal Domini, et judicium mundi, et potestas est crucifixi! » Atque haec sunt vere occulta Filii Dei, ut habetur in titulo Psalmi. Qui enim in oculis hominum reus videbatur, et cum summa ignominia penas luere, in illo ipso tempore in throno sedens justitiam judicabat, id est justissime judicabat, jam pretio persoluto, hominem liberandum, et diabolum dominio spoliandum, et re ipsa « chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, » ut scribit Apostolus Col. II, 14, « tulit de medio, affigens illud cruci, et expolians principatus et potestates. »

Ver. 5. 5. INGREPASTI GENTES, ET PERIT IMPIUS: NOMEN DOMINI DELESTI IN AETERNUM, ET IN SECCULUM SECCULI.

Post debellatum diabolum per crucem, Dominus Christus per Apostolos increpavit gentes, arguens « mundum de peccato, de justitia, et de judicio, » (ut ipse Dominus futurum praedixit Joan. XVI, 8, et eo modo perit impius, id est perit impietas idololatriæ, et homo de impio factus est pius. Nec solum perit impius, qui tunc erat; sed delovit Christus nomen eorum, id est gentilium et idololatriæ in stratum, ut non amplius sint rediturae, quasi spiritus eradicati. Id quod jam videmus ita impletum, ut ne Judaei quidem colant amplius idola, qui ad ea colenda propensissimi erant. Quod allinet ad verba, in graeco non est, nomen eorum, sed nomen ejus, id est impii; sed in hebreo est שֵׁם הַיִּדְּוֹת, nomen eorum, et latina interpretatio idem habet, vel quod olim in graeco ita legeretur, et postea sit mutatum vitio librariorum; vel quod latino interpreti magis placuerit lectio hebraica; sed in sententia non est diversitas ullius momenti. Illud autem, in aeternum, et in saeculum saeculi, in hebreo est לְעוֹלָם וָעֶד, in saeculum et in aeternum: significatur autem ista additione vera aeternitas, id est nunquam finienda duratio, ne quis acciperet hoc loco aeternum pro longo tempore, sed aliquando finem habituro.

Ver. 6. 6. INIMICI DEFECEBUNT FRANGERE IN FINEM: ET CIVITATES EORUM DESTRUXISTI.

Reddit causam, cur non sit reditura idololatria: quia perierunt arma diaboli, et civitates ubi habitabat, ita ut non habeat, nec unde offendant, nec ubi se defendat. Illud, inimici, est genitivi casus, ut patet ex graeco: nam ex hebraeo possent etiam verbi, o inimice! sed rectissima est versio

absolvit. item gesserit hanc causam. cum dicitur.

Ver. 5.

Ver. 5.

Christus et ejus membra. immo: quare peribit.

graeca et latina, et non repugnat hebraice. Pro frange, in hebreo nunc legitur solitudines; sed verbum חָרַב charaboth, significat gladius, et charaboth, solitudines: utrumque autem legi potest, solum mutatis punctis. Itaque Septuaginta legerunt charaboth; ideo recte verterunt frange, sive gladius, ut sensus sit: Defecerunt gladii hostis nostri diaboli, usque in finem, id est nullo remanente, sive in aeternum. Illud etiam, civitates eorum, in hebreo et graeco habetur sine pronomine eorum: Et civitates destruxisti, nimirum inimici, quasi dicat: Inimicus amisit gladios et civitates. Per gladios inimici intelligi possunt tentationes, sive suggestiones, et quasi verba diaboli, sicut gladium spiritus vocat Apostolus verbum Dei: unde etiam idem Apostolus tentationes diaboli esse dicit tela ignea, ad Ephes. v. Dicuntur autem isti gladii defecisse, quia nihil nocere possunt armatis fide Jesu Christi. In quo sensu allegavit hunc locum Psalmi S. Antonius apud Athanasium in Vita ipsius, probare volens tentationes diaboli signo crucis facillime repelli. Per civitates autem diaboli intelligi possunt homines infideles, in quibus diabolus libere regnat. Hecstruxit Christus has civitates, dum per totum mundum idola sustulit. De hac re Dominus loqui videtur, cum ait Luc. XI, 21: « Cum fortis armatus custodiat atrium suum, in pace sunt omnia que possidet; si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, » etc. Cum diabolus custodiebat atrium, in pace erant omnia que possidebat, id est, cum infidelitatem conservabat, securus possidebat omnia sua; quia dum homo est infidelis, semper est in manu diaboli, etiamsi moraliter bene vivere videatur, ut multi philosophi atque ethnici faciebant. At atrio expugnato per Christum, id est infidelitate sublata, et cognitione veri Dei introducta, omnia sua diabolus perdidit.

Ver. 5. 7. PERIIT MEMORIA EORUM CUM SONITU: ET DOMINUS IN AETERNUM PERMANET.

In hebreo, ut nunc legitur, non habetur cum sonitu, sed cum ipsis, ut sensus sit: perierunt impii, et cum ipsis perit etiam memoria ipsorum. Ceterum vox hebraica potest legi hēmōth, et significat cum ipsis; potest etiam legi חַנּוּת hannah, et significat sonitum: et sic legerunt Septuaginta Interpretes, et addiderunt perspicuitatis gratia prepositionem cum, et ideo verterunt sonitu; sensus autem est, perisse memoriam idololatrarum, et ipsorum idolorum, et totius regni Sathanæ cum magno strepitu et sonitu. Repugnavit enim mundus totus, et ipsi summi reges, et imperatores totis viribus conati sunt idola defendere: sed quo magis mundus fremebat, eo magis idololatria cadebat, et memoria ejus abolebatur. Denique finito strepitu persecutionum, memoria quoque idololatriæ perit: Dominus autem Christus, et ejus memoria nunquam peribit.

Christus et ejus membra. immo: quare peribit.

8. PARAVIT IN JUDICIO THRONUM SUUM: ET VIDERI VES. 8. JUDICABIT ORDREM TERRE IN ÆQUITATE, JUDICABIT POPULOS IN JUSTITIA.

Post Christi mortem et resurrectionem, « data est ei potestas in caelo et in terra, » Math. cap. ultimo. In hoc loco David commemorat, quasi dicat: Post certamen cum diabolo Dominus « paravit, » sive, ut sonat vox hebraea, צָוֵן chaven, stabilit, « thronum suum in judicio, » id est ad judicandum, et ipse, qui est princeps regum terre, « judicabit orbem terre, » id est populus omnes totius mundi, « in æquitate et justitia. » Item est autem hoc loco æquitas et justitia; nam tam in hebreo quam in graeco pro æquitate habetur justitia, pro justitia habetur rectitudo. Latinus interpres non accepit æquitatem proprie, sed, ut poni solet aliquando, pro justitia; et sicut in hebreo et graeco res eadem bis repetitur diversis vocibus, ita credendum est latinum interpretem idem intelligi voluisse per æquitatem et justitiam. Dicitur autem Christus judicare orbem terræ, quamvis multi sint in mundo principes infideles et impii, qui contra Christum pugnant, quoniam corda eorum in manu Christi sunt, nec faciunt, nisi quod ipse justo judicio facere eos sinit.

Ver. 9. 9. ET FACTUS EST DOMINUS REFUGIUM PAUPERUM: ANTIQVAM IN OPPORTUNITATIBUS, IN TRIBULATIONE.

Ex eo quod deinceps regnabit Dominus Christus, et judicabit juste, colligit David magnam consolationem pauperum, qui alias a potentibus opprimi solent, quasi dicat: Non timeant amplius pauperes, quia Dominus in caelo sedens factus est refugium pauperum; et russus idipsum aliis verbis repetit: « Adjutor, inquit, pauperum in opportunitatibus, » id est temporibus opportunis, quando videlicet necessitas id requirit, nimirum in tribulatione. Tunc enim oportune divinum prebatur auxilium, quando tribulatione urgeatur, et deficit humana consolatio. Adimpletur autem hæc promissio in omnibus, qui Deum vere querunt et timeant, et ideo subjungit:

Ver. 10. 10. ET SEPERENT IN TE, QUI NOVERUNT NOMEN DOMINI: QUONIAM NON DERELIQUISTI QUERENTES TE, DOMINE.

Mutatio persone frequens est in Psalmis, et sæpe nascitur ex affectu novo, qui Davidi inspirabatur, dum laudes Dei caneret. Merito, inquit, in te sperare possunt in angustiis sui omnes, qui noverunt nomen tuum, id est, qui non solum sonant voce nomen Dei, sed probe intelligunt quam magnam rem significet, et ex nomine isto recte intellecto cognoscunt potentiam et misericordiam Dei. Ideo merito in te sperare possunt amici tui, « quoniam non dereliquisti, » id est, nunquam dereliquisti querentes te. Dicuntur autem querere Deum, qui cupiunt ejus gratiam, et student toto corde placere illi.

« incenditur pauper, » id est scandalizatur, et uritur aestu cogitationum justus pauper. « Comprehenduntur in consiliis quibus cogitant, » id est, uterque, tam impius gloriosus, quam justus pauper, comprehenditur et illicueatur consilio, id est cogitatione sua. Nam impius cogitat sibi deberi illam felicitatem, et ipse se dicitur: justus vero videns impium prospere agere, cogitat quid hoc sibi velit, et magis ac magis se involvit. Quod ad grammaticam attinet, cum dicitur, « in consiliis, quibus cogitant, » grecismus est, et latinus interpres ait verbum vertere voluit. Nos enim diceremus: in consiliis, de quibus cogitant, vel quo cogitant. Per consilia vero cogitationes intelligimus, ut magis proprio significat vox hebraica. Porro haec videtur ratio versiculi superioris: ille enim rogavit Propheta Deum, ut non despiceret pauperem in tribulatione, quia prosperitas impiorum et impiis et justis nocet, dum illi superbiunt, isti scandalizantur.

VER. 24. 24. QUONIAM LAUDATUR PECCATOR IN DESIDERIIS ANIMAE SUAE, ET INIQUUS BENEDECIATUR.

Hebraica lectio, ut nunc se habet, ad verbum sic vertenda esset: Quoniam laudavit impius desiderium animae suae, et avarus benedicens excoeravit Dominum. Sed notatis punctis et distinctionibus, quae tempore Septuaginta Interpretum non aderant, clarissime cernitur sententia, quam Septuaginta rectissime expresserunt. Verbum enim *הלל*, quod significat laudavit, si legatur *הלל*, ut Septuaginta legunt, significat laudatus est; et verbum *ברך* benedicens, si legatur *ברך*, significabit benedictus est. Illud autem, *excoeravit Dominum*, pertinet ad versiculum sequentem, qui incipit: « Exacerbavit Dominum peccator. » Reddit igitur causam Propheta, cur ex prosperitate superbiat impius, et uratur pauper: quia videlicet peccator male agit, et tamen quia dives est et potens, laudatur a multis, quasi bene agat, et desideria animae ejus, id est desideria ipsius (est enim phrasim hebraica, *desiderium animae meae*, pro *desiderium meum*), quamvis iniqua et injusta approbantur, et hinc fit ut iniquis benedicatur, cum maledicti potius mereretur.

VER. 25. EXACERBAVIT DOMINUM PECCATOR: SECUNDUM MULTITUDINEM IRAE SUAE NON QUERET.

Pergit explicare malitiam peccatoris superbi: « Exacerbavit, inquit, Dominum peccator, » et cum deberet omni studio querere reconciliationem, e secundum multitudinem irae suae non queret, » id est, propter magnitudinem irae suae in pauperes afflictos, non queret Deum, vel reconciliationem cum Deo. Ita enim arrogantia excoeravit ejus mentem, ut non cogitet peccator quam magnum sit malum exacerbare Deum omnipotentem.

26. NON EST DEUS IN CONSPPECTU EJUS: INQUATE VIXIT VIXIT ILLIUS IN OMNI TEMPORE.

Execratus peccator non cogitat Deum. In hebreo majori emphasi legitur: *Non est Deus in omnibus cogitationibus ejus*, id est, in nulla ejus cogitatione est Deus, id est, cum tam nulla cogitet, nunquam cogitationi ejus occurrit Deus. Ita funditus Deum oblitus est. « Iniquitate sunt vixit illius in omni tempore. » Hic sequitur ex superiore, quia nunquam Deum cogitat; nullo tempore dirigit viam suam ad Deum, sed ad carnalia desideria explenda: et ideo omnes vias, id est, omnia opera ejus sunt inquinata sordibus concupiscentiae.

27. ASPERENTUR JUDICIA TEA A FACIE EJUS, VER. 27. OMNIBUS INIMICORUM SUORUM DOMINABITUR.

Id quod eum convertere posset a via mala, cogitatio videlicet, terribilium judiciorum tuorum, longe est a corde ipsius; et ideo sine ullo timore Dei dominatur omnibus inimicorum suorum, id est tyrannice opprimit omnes quos inimicos suos patit.

28. DIXIT ENIM IN CORDE SUO: NON MOVEBOR A GENERATIONE IN GENERATIONEM, SINE MALO.

Confidentia vana impij hinc notatur: cogitat enim apud se nihil sibi nocere posse: « Dixit, inquit, in corde suo: Non movebor, » id est, nemo me commovere poterit, nec deiecere a statu meo; et a generatione in generationem sine malo, » supple, ero. Nam et in hebreo et in greco ponitur distinctio post verbum *movebor*, et in hebreo clare apparet sensus ille: a generatione in generationem sine malo ero, quomodo etiam vertit S. Hieronymus.

29. CUIUS MALEDICTIONE OS PLENUM EST, ET AMARITUDINE ET DOLO: SUB LINGUA EJUS LABOR ET DOLOR.

Descripsit Propheta quale sit cor impij, quod videlicet non cogitet Deum, nec judicium ejus, et speret nihil mali sibi eventurum: nunc describit quale sit os, descripturus postea qualia sint opera. Dicit igitur os impij esse plenum maledictione, amaritudine et dolo. Ad maledictionem pertinent blasphemiae in Deum, et convicia in homines; ad amaritudinem detractiones, murmurationes, contentiones, et alia, odium et rancorem festinant; denique ad dolos calumniae, mendacia, perjurya. Quod additur, *sub lingua ejus labor et dolor*, significat effectum superiorum malorum. Et enim tendunt omnia verba impij, ut laborem et dolorem afflicti afferant. « Sub lingua ejus labor et dolor, » id est, id quod est sub lingua impij, id est, materia in qua excoeretur lingua impij, est labor et dolor multis eorum hominum, qui ei quoquo modo subjiciuntur.

VER. 30. 30. SEDET IN INSIDIIS CUM DIVITIBUS, IN OCCULTIS, UT INTERFICIAT INNOCENTEM.

Hic jam describuntur mala opera, id est oppressiones pauperum. Est autem oratio metaphorica, ducta similitudine ab his, qui latent intra vestibula domus, ut observent, quando transeunt, quos interficere cupiunt. Significat autem Propheta hac metaphora, viros impios et potentes, adjunctis sibi sociis aliis divitibus et potentibus, variis artibus et dolis circumvenire pauperes, eosque ad extremam perniciem abducere. In hebreo non est, *in insidiis cum divitibus*, sed *in insidiis atriorum, seu vestibulorum*. Caterum Septuaginta non legunt *חשורין chasurim*, ut nunc habetur in endicibus hebraicis, sed *חשירין chasirim*. Illud enim *chasin*, hoc *chasin* significat. Haec probabile est post tempora Septuaginta textum hebraicum fuisse mutatum.

VER. 31. 31. OCULI EJUS IN PAUPEREM RESPICIUNT, INDIATUR IN ABSCONDITO, QUASI LEO IN SPAELUNCA SUA.

VER. 32. 32. INSIDIATUR, UT RAPIAT PAUPEREM, RAPERE PAUPEREM, DUM ATTRAHIT EUM.

VER. 33. 33. IN LAQUEO SUO HUMILIABIT EUM, INGLORABIT SE, ET CADET CUM DOMINATUS FUERIT PAUPERUM.

Quod dixit in versiculo tricesimo, exponit in his tribus versiculis variis metaphoris. Nam in 30 versiculo comparavit oppressorem pauperum homini insidiantem alteri homini; in vers. 31 comparat leoni insidiantem aliis bestiis debilibus; in vers. 32 et 33 comparat homini tendenti in laqueos bestiarum, et captivum eas. Versiculi duo postremi sunt in hebreo multo clariore. Sic enim ad verbum reddi potest lectio hebraica, quomodo vertit S. Hieronymus: *Insidiatur, ut rapiat pauperem: rapiat pauperem cum attraxerit eum ad rete suum: et contractum subjiciet, et teneat vitulos suis volentes*. Nostra vero lectio sic explicanda est: « Insidiatur ut rapiat pauperem: » rapere autem pauperem insidiatur tunc, cum eum ad se attrahit allucendo ioculationem. « In laqueo » vero suo jam captum « humiliabit, » id est opprimit, et « inclinat se » super eum, atque in eum « cadet, » id est, super eum ferret, et cum dominatus fuerit pauperem, » id est, cum his plane potius fuerit. Et simul haec verba pulchre alludunt ad casum interiorum impij: tunc enim horrende cadit in servitutum diaboli, cum dominari sibi videtur hominum miserorum.

VER. 34. 34. DIXIT ENIM IN CORDE SUO: OBLITUS EST DEUS, AVERTIT FACIEM SUAM, NE VIDEAT IN FINEM.

Repellit causam tante impietatis, nimirum quia impius cogitat apud se, Deum non curare res humanas, nec unquam esse curaturum.

Rogat Deum, ut impius coerceat: « Exsurge, » inquit, quasi a somno, et « exaltetur manus tua, » ad percussendum: motus enim dormientis, vel quieti hominis, demissus et saepe complicate esse solent. In greco adduntur duae voces: post *Dominus Deus*, additur *mons*, et post *ne obliviscaris pauperum*, additur, *in faciem*. Sed in hebreo non habentur, nec in latinis emendatioribus.

36. PROPTER QUID IRRITAVIT IMPIUS DEUM? DIXIT ENIM IN CORDE SUO: NON REQUIRET.

Merito repelli causam, cur impius Deum irritet peccando, eam esse, quia cogitat Deum ista non requirere.

37. VIDES, QUONIAM TU LABOREM ET DOLOREM CONSIDERAS, UT TRADAS EOS IN MANUS TUAS.

Refellit Propheta illam causam, quasi dicit: Imo vides, o Deus! et requiris, quod ex eo apparet, quia tu laborem et dolorem miserorum consideras, ut cum impleta fuerit mensura, tradas impios in manus tuas puniendos. In hebreo et greco habetur: *Quoniam tu laborem et dolorem consideras*, et sic etiam legit S. Augustinus, et S. Hieronymus, et sic ita legamus, sensus crit: Quoniam tu laborem oppressorum et furorem opprimentium consideras.

38. TIBI DERELICTUS EST PAUPER, ORPHANUS TU ERIS ABUTOR.

Merito ista consideras, quia tibi Patri omnium incumbit cura eorum, praecipue, qui sunt destituti omni alio auxilio.

39. CONTERE BRACHIUM PECCATORIS ET MALUM: QUERERE PECCATUM ILLIUS, ET NON INVENTURUS.

« Contere brachium, » id est potentiam et robur peccatoris, et sic humiliatus respiciet, nec amplius peccabit: ideo queres postea peccatum ejus, et non invenies. Nam, ut ait Isaias cap. xxviii, 40: « Sola vexatio dabit intellectum auditui: » et *Psalmi*, lxxxiii, 17: « Imple facies eorum ignominia, et quarent nomen tuum. »

40. DOMINUS REGNABIT IN AETERNUM ET IN SECU- LUM SECULI: HEREDITIS, GENTES, DE TERRA ILLIUS.

Praedicit futurum, quod ut foret, oraverat. « Dominus, » inquit, semper « regnabit, » in iustis inimicis ejus; imo ipsi inimici peribunt, et exterminabuntur: « de terra illius, » id est de orbe terrarum universo, « quia Domini est terra et plantatio ejus, » *Psalmi*, cxlii, 1.

41. DESIDERIUM PAUPERUM EXAUDIVIT DOMINUS, PREPARATIONEM GORDIS EORUM ADIVIT AURIS TUA.

Quod futurum est, ponit tanquam praeteritum.

Item est
propter
exauditionem
ad
orationem.

propter exauditionem, nec dicit orationem, sed « desiderium pauperum, » ut ostendat celerem exauditionem, q. d. Deus, qui scrutatur corda, non expediat orationem, sed ipsam desiderium, quod orationem precedere solet, exaudiet. Item verò est desiderium, et preparatio cordis: desiderium enim est preparatio ad orandum.

Vers. 42. JUNGARE PUPILLO ET HUMILI, UT NON AF-
FONAT ULTRA MAGNIFICARE SE HOMO SUPER TER-
RAM.

Exaudiit Dominus desiderium pauperum, « ju-
dicare pupillo et humili, » id est, ad hoc exaudi-
vit, ut judicet causam pupilli et humilis contra
ipsos eorum oppressores, ne deinceps homo au-

deat superbiere, « homo, » inquam, qui est « su-
per terram, » contra Deum; qui est in celo. In
hebræo significantius dicitur: *Ut nequaquam ultra
superbiat homo de terra*, id est homo ex terra con-
positus, q. d. Ut non superbiat figmentum contra
factorem suum. Hæc omnia que dicuntur in hoc
Psalmo adversus impium oppressorem pauperum,
attribuuntur Antichristo a S. Hieronymo et
Augustino; et sine dubio illi conveniunt per an-
tonomastiam omnia que dicuntur in genere de
impis: sed si ad litteram dicantur hæc de op-
pressoribus pauperum in genere, ut nos existi-
mamus, certe manifeste apparet quam ingens
cæcitas sit, quod tot verbis, et tam significantibus
a Spiritu Sancto reprehenditur.

PSALMUS XI.

SECUNDEM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, Psalmus David.*

2. In Domino confido: quomodo dicitis ani-
ma mea: Transmigra in montem sicut passer?

3. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum,
paraverunt sagittas suas in pharetra, ut
sagittent in obscuro rectos corde.

4. Quoniam quis perfecisti destruxerunt: jus-
tus autem quid fecit?

5. Dominus in templo sancto suo, Dominus
in celo sedes ejus.

Oculi ejus in pauperem respiciunt: palpebram
ejus interrogant filios hominum.

6. Dominus interrogat justum et impium:
qui autem diligit iniquitatem, odit animam
suam.

7. Pluet super peccatores laqueus: ignis, et
sulphur, et spiritus procellarum, pars calicis
eorum.

8. Quoniam justus Dominus et justitias di-
lexit: aequitatem vidit vultus ejus.

Argumentum. — Anici, ut fuga sibi consulat, vatem hortantur, arripe cujus cum salute communis omnium
probram salus conjuncta sit, vers. 1-3; ille nihil timendum esse respondit; sperare re, fore ut Jova, qui cogitata
hominum penitus percipit, improborum consilia evertat, vers. 4-7. Hinc strophæ 3. Adversus terrores eorum, qui
soliciti de Davide, in periculis a Saul, fugam ei suaderent, factum esse Psalmum constat Ewaldus; Maner vero
eum scriptum patet inter initha conjugationis Absalonica. Juxta Hengstenberg, David justus in genere suo exemplo
docet, ne in rebus difficilissimis desperet.

1. Præcentori, Davidis *carmen*.

2. In Jova fiduciam pono;
quomodo dicitis anima mea (mih) :
« Fugite in montem vestrum, aves!
2. Nam ecce improbi tendunt arcum;

aptant sagittam suam ad nervum,
ad jaciendum eam in caligine in rectos corde.

3. Quando fundamenta collapsa sunt,
justus quid faciat? »
4. Jova est in palatio suo sancto,
Jova — in cælis est ejus sedes.
Oculi ejus spectant,
palpebræ ejus explorant filios hominis.
5. Jova justum explorat;
at improbum, et injuriæ amantem odit anima ejus.
6. Pluat super improbos laqueos igneos et sulphur;
et ventus ardens sit portio calicis eorum.
7. Nam justus est Jova justitias diligens;
rectum spectat facies ejus.

NOTE.

Vers. 1. *Fugite*, etc. Locutio proverbialis, ab aviculis desumpta, que ad montes arvensis consitos peri-
culo imminente confugiunt. Alii cum Alexandrinis, *fuge* (keri) in montem sicut (legerunt כָּרִי לְהָרִי) passer.
Alii ante arces subaudiunt ut, aut arces appositione coheret cum pronomine quod lalet in *fugite*, scil. David
cum suis assediis. — Vers. 2. *Tendent*, proprie *calcant*, ut supra animadvertimus. — Vers. 3. *Fundamenta
justitiæ*. Aliis est locutio proverb. ab ædificiis sumpta, que dicitur fundamentis tota concidere necesse est.
— Vers. 4. *Palatio*, celo. — Vers. 5. *Explorat*, ideoque amat et protegit. — Vers. 6. *Pluat*; alii, *pluit* vel
pluit. *Laqueus*. Jova comparatur bellatori, qui laqueum in hostem injicit; laquei autem Jovæ sunt fulmina,
hinc dicitur ignis et sulphur; *pluat* de fulmine usurpat Fulvius, *Itad*, XIV, 812. *Ardens*, proprie ardo-
rum, pestilens Euris, juxta plerosque, Orientalibus notissimus, qui julio et augusto mensibus nonnunquam
per octavam horæ partem spirans, obvia quevis necat. *Sarozem* illum vocat Arabes, finguntque eorum
poete, venenatum hunc ventum impios in suppliciorum eternorum loco pro aura vitæli maustros. Cf.
Mishn. *Les Saints-Lieux*, edit. 2, tom. III, p. 84 et 291. *Calicis*, metaphora a more veteri mustata, quo
paterfamilias domesticis suis suam culque potus portionem in calicem infundere solebat. Alii: Veteres
vitam calici epotando comparabant. — Vers. 7. *Spectat*, et tuetur. Ewaldus, *probus* quisque *faciem ejus
(Jovæ) aspiciet*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS X.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

De titulo dictum est in procedentibus. Argumentum hujus Psalmi est cohortatio ad confidentiam tempore
calamitatum, alternaque persecutionum. Loquitur David in persona ejuslibet just, prævidens quodammodo illud
Apostoli: « Omnes qui pie vivere volunt, persecutiones patientur, » II *Thimo*, iii.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. IN DOMINO CONFIDO, QUOMODO DICITIS ANI-
ME: TRANSMIGRA IN MONTEM, SICUT PASSER?

Vox just, qui pulsatur tentatione desperationis,
ut vocationem suam deserat ob multitudinem
calamitatum: « In Domino, inquit, confido, »
qui ubique est, et omnipotens est; « quomodo di-

cis anima mea, » id est, cur mihi persuadere
conamini. Jam enim supra diximus phrasim esse
hebraicam, *anima mea*, pro *mihi*. Alloquitur au-
tem vel demones tentantes, vel ipsas internas
suggestiones, hoc est, cogitationes a diabolo im-
missas. « Transmigra in montem sicut passer, »
id est, desere vocationem, et hominum consor-

Nolens
homo est,
ubi non
est p
culis, et
mentis
no.

lum, et ubi ad locum, ubi nulla sint pericula, nulle tentationes. Passeres enim, cum timeant aucupes, volant ad cacumina montium, ad que aucupes ascendere non possunt. Tales montes respectu tentationum nullius sunt, nisi in imaginatione hominum, qui cum tentantur graviter, imaginantur mutatione locorum posse molestiam illam declinari; et qui desperant, ipsam etiam violentam mortem eligunt, ad quam fugiunt, tanquam ad montem. Iustus autem constans est, et locum suum non deserit, sciens ubique tentationes diaboli, et ubique adiutorium Dei esse. In hebraeo habetur: *Transigra in montem vestrum, passer; sed vocem chem, que significat vestrum*, Septuaginta legerunt *cha*; quod est sicut; et hoc sine dubio est lectio verior et clarior. Nam etiam S. Hieronymus sic verit. Itaque post tempora S. Hieronymi videtur hic locus corruptus in hebraeo, liberarum vitio.

Ver. 7.

2. QUONIAM ECCE PEGRATORUM INTENDENT ARCEM, PALAVERUNT SACRITAS SUAS IN PHARETIA, UT SACRILEGII IN OBSCURO RECTOS CORDE.

Hoc est ratio, cur si fugiendi in ad montem, id est deserenda vocatio patris nimio timore, quem tentatio suggerit, videlicet, quia mali homines assidue persecuntur iustos sive calumniis, sive alia ratione. Comparat autem calumnias, sive alias persecutiones, sagittis que jacuntur in obscuro, ut significet eas calumnias, vel persecutiones non solum graviter ferire, sed etiam vix posse caveri. In hebraeo habetur: *Paraverunt sagittas suas in arcu*; et secundum hanc lectionem, idem est, *intendunt arcum, et paraverunt sagittas in nervo*. At Septuaginta verterunt: *Paraverunt sagittas in pharetra*, ut significarent, non solum peccatores intendisse arcum, ut semel iacerent sagittam, sed etiam implese pharetram sagittis, ut sepius iaculari possent. Quamvis autem vox hebraea *ether* nervum et chordam significet, et in dictionariis non inventiatur locus, ubi ponatur pro pharetra, tamen auctoritas Septuaginta Interpretum satis est, ut credamus etiam pro pharetra accipi posse. Quod latinus codex habet, *in obscuro*, et hebraeus *DK opheh, in caligine*, in greco est *in obscuro luna*; sed in re nulla est discrepantia. Nam obscura luna significat noctem creantem lumen splendore, sive sit nebulis tecta luna, sive sit cum sole conjuncta, aut soli vicina. Possent hi duo versiculi etiam lumen sensum habere: « In Domino confido, quomodo dicitis anime mee, transigra in montem sicut passer, quoniam ecce peccatores intendunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde. » Id est, non licet iam esse recto corde, quoniam undique tenduntur insidiae rectis corde: ideo vel oportet in montem inaccessum extra homines recedere, quod fieri non potest; vel cedendum est consuetudini, et deserenda via justitie. Sed huic tentationi re-

spondet iustus: « In Domino confido, » et ideo nec in montem inhabitabilem abibo, nec deseram viam justitie.

3. QUONIAM QUE PERFECISTI, DESTRUXERUNT: JUSTUS AUTEM QUOD FECIT?

Confirmat Prophetam per apostrophem ad Deum, verum esse, quod peccatores injusto persecuntur justos. Quasi dicat: Verum est quod audivi de impietate peccatorum. Nam peccatores « destruxerunt ea que tu perfecisti, » id est lege tuas perfectissimas, nec non consilia, et ordinationes omnes tuas, quas posuisti in populo tuo, dum non solum non reddunt bona pro malis, ut tu jubes, sed reddunt mala pro bonis, sine ulla causa extorolando et perseguendo justos. « Iustus enim quid fecit? » hoc est, justus non dedit illis ullam occasionem, sed ipsi operunt justos gratis. Vox hebraea, quam Septuaginta verterunt *perfecisti*, valde obscura est. S. Hieronymus verit *leges, alii fundamenta, alii retia*. Mihi verisimile videtur Septuaginta Interpretes non legisse, ut nunc habemus in hebraeo, *השכלתי* *haskalath*, quod habet formam nominis pluralis, sed legisse *haskalotha*, quod significat *potestas*; a verbo *הכל* in conjugatione *hiphil*; sunt enim eadem omnino littere, et solum additur punctum unum sub ultima littera. Nam fere id observamus in Psalmis, ut Septuaginta legerint paulo aliter, quam legerint ii qui puncta addiderunt.

4. DOMINUS IN TEMPO SANCTO SUO, DOMINUS IN COELO SEDES EIUS.

Incipit rationem reddere, cur in Domino confidere se dixerit, et non timeat insidias hominum iniquorum: quia videlicet Dominus omnium in coelo sedet iudex, unde omnia vident, et omnes subjectos habet: « Dominus, inquit, in templo sancto suo, » subintellige, *sedet*. Vocat autem templum sanctum Dei, summum coelum, quod est templum non manufactum. Idem significat clarioribus verbis, cum ait: « Dominus in coelo sedes ejus, » hoc est Dominus in coelo sedem, sive thronum habet. Est autem phrasid hebraica: « Dominus in coelo sedes ejus, » pro: soles Domini est in coelo, vel: Dominus in coelo sedem habet.

5. OCULI EUS IN PAUPEREM RESPICIUNT, PALPARE EJUS INTERROGANT FILIOS HOMINUM.

Ex throno illo altissimo, cui nihil abscondi potest, respicit Deus pauperes; proinde nihil mali accidere potest hominibus Deo non sciente, aut non permittente, que est maxima consolatio iustorum. Quod sequitur declarat magis providentiam Dei. Non solum enim Deus videt homines, sed videndo discernit, ac dijudicat bonos et malos, et omnia eorum opera, in hebraeo non habetur *in pauperem*, sed simpliciter, *oculi ejus*

respiciant; sed Septuaginta addiderunt *in pauperem*, explicandi gratia. Preterea, pro *interrogant*, habetur in hebraeo *probat*, sed eadem sententia est. Metaphorice enim dicitur Deus interrogare, sive probare, id est tentare, sive examinare, quod perfecto discernit ac dijudicat, quod homines non possunt sepe numero facere, nisi interrogando et examinando. Illud, *palpebra ejus interrogat*, nihil significat aliud, nisi oculi ejus perfecte discernant: quoniam enim Psalmi poetice scripti sunt, ideo figuris multis content. Itaque palpebrae ponuntur pro oculis, et oculi pro mente; et interrogare, pro exacte cognoscere, ac si exactissime prius interrogasset et examinasset.

6. DOMINUS INTERROGAT JUSTUM ET IMPIUM: QUI AUTEM DILIGIT INIQUITATEM, ODIIT ANIMAM SUAM.

Non solum Deus exacte cognoscit justam et impium, sed etiam pro meritis eos remunerat, vel punit. Et ideo « qui diligit iniquitatem, odit animam suam, » id est se ipsum, quoniam diligens iniquitatem gravissime panitur. Ex hebraeo potest etiam reddi, *diligentem iniquitatem odit anima ejus*, id est, Deus odit eos, qui amant iniquitatem, et sic verit. S. Hieronymus. Uterque sensus est verus, et utrumque patiuntur verba hebraica. Mira sententia est et elegantissima: « Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. » Nam qui diligit iniquitatem, videtur diligere animam suam, id est se ipsum, quia, ut sibi ipse satisfiat, peccat, et tamen revera odit animam suam, ac perdit. Hoc est quod Dominus *Joan. xii, 25*, ait: « Qui amat animam suam, perdet eam, » id est, qui male se amat, vere se odit.

7. PLUET SUPER PEGRATORUM LAQUEOS: IGNIS, ET SULPHUR, ET SPIRITUS PROCELLARUM PARS CALICIS EORUM.

Hoc est ratio, cur iniqui oderint animas suas, quia Dominus pluet, sive, ut in hebraeo expressius legitur, *pluere faciet super peccatores laqueos*, id est, in hac vita immittet laqueos in maxima copia, quasi guttas pluviae in peccatores, id est, sicut eos quotidie involvi pluribus et majoribus peccatis perculeudo ego, excitate, et tradendo eos in reprobum sensum, que est penna horrenda et gravissima; deinde in illa vita, ignis, et sulphur, et spiritus procellarum, » id est venti frigidissimi et vehementissimi in gehenna erunt pars calicis, id est portio et hereditas ipsorum. Observandum est hoc loco, nomine cali-

eis intelligi hereditatem, ut etiam alibi sepe in Scriptura, ut eo loco: « Dominus pars hereditatis mee, et calicis mei, » ubi idem intelligitur dicitur duobus vocabulis, et ideo addit: « Tu es qui restitues hereditatem meam mihi. » Dicitur autem hereditas calix, quia sicut calix in mensis, saltem in cena paschali, dividebatur inter convivias; unde est illud *Luc. xii, 47*: « Accipite, et dividite inter vos: » ita hereditas dividitur inter filios ejusdem patris. Eadem quoque hereditas interdum vocatur *pars*, vel *portio*; ut: *Pars mea Dominus*; et alibi: *Portio mea Dominus*; interdum, *Pars hereditatis*, ut loco citato, *Dominus pars hereditatis mea*: ubi non significatur Dominum esse partem hereditatis, ita ut aliunde sit querenda alia pars, sed significatur Dominum esse partem, que sibi conligit ex hereditatis divisione, ita ut idem sit hereditas, et pars hereditatis: sic etiam idem est calix, et pars calicis, id est portio illa, que uni debetur ex divisione calicis. Pulchre autem illis diaboli, quibus Dominus ait *Joan. viii, 44*: « Vos ex patre diabolo estis, » tribuitur hereditas quam diabolus possidet, id est penna horribilis significata per ignem, et sulphur, et spiritum procellarum.

8. QUONIAM JUSTUS DOMINUS, ET JUSTITIAS INLEXIT, EQUITATEM VIDIT VULTUS EIUS.

Hec vera ratio est, cur Deus tam atrociter iniquos punit, quia justus est ipse in se: « Deus enim lux est, et tenebre in eo non sunt ullae, » *1 Joan. i, 5*; et diligit justitias, » id est opera justa in omnibus aliis, quos ad suam imaginem creavit. Id ipsum repetit, dicens: « Equitatem vidit vultus ejus. » Nam per equitatem hoc loco intelligitur rectitudo, ut sonant vocabula, hebraicum *צדק*, et graecum *εὐνομία*; rectitudo autem est quasi declaratio justitiae. Non enim hic agitur de justitia, que est una ex quatuor virtutibus cardinalibus, que est justitia particularis ponens medium in commerciis hominum; sed de justitia universali, que complectitur omnes virtutes, et est quodammodo totius hominis, ejus quasi compendium est charitas Dei et proximi; nam « inis procepti charitas, » *1 Timoth. 1, 5*; et « Qui diligit, legem implevit, » *Rom. xiii, 8*. Illud autem, *vidit vultus ejus*, non significat simplicem visionem, sed visionem approbationis, juxta illud Psalmi primi: « Novit Dominus viam iustorum. » Idem igitur est, justitiam dilexit, et equitatem vidit, id est rectitudinem approbavit « vultus ejus, » id est oculus ejus.

V. v. — 1. In finem pro octava, Psalmus David.

2. Salvum me fac, Domine, quoniam defecit

V. s. n. — Victori pro octava, canticum [a. Psalmus] David.

Salva, Domine, quoniam defecit sanctus

sanctus : quoniam diminitae sunt veritates a filiis hominum.

3. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum : labia dolosa in corde et corde locuti sunt.

4. Disperdat Dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam.

5. Qui dixerunt : Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt; quis noster Dominus est?

6. Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus.

7. Eloquia Domini, eloquia casta : argenti igne examinatum, probatum terra, purgatum septuplum.

8. Tu, Domine, servabis nos, et custodies nos a generatione hac in aeternum.

9. In circuitu impij ambulabant : secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

Argumentum. — Strophæ 3. Vers. 2-5, David Deum precatur, ut suis adsit, cum in diis magis invalescat hominum improbitas. Vers. 6-7, auxilium promittit Jova, cui fides habenda sit. Vers. 8-9, Vates suam fiduciam exprimit.

1. Præcentori, ad modum scheminith (conf. *Ps. vi, 1*), carmen Davidis.

2. Salva, Jova, nam desinit pius, nam evanescit fidelis a filiis hominum.

3. Falsa loquuntur unus cum altero; labiis blandis, corde et corde, loquuntur.

4. Exstendat Jova omnia labia blanda, linguam eloquentem magnaalia.

5. Qui dicunt : « Linguam nostram potentem faciemus; labia nostra nobiscum sunt : quis dominus erit nobis? »

6. « Propter oppressionem afflictorum, propter gemitum pauperum, nunc surgam, dicit Jova;

ponam in salute *eum qui inhiat illi (saluti).* »

7. Verba Jovæ sunt verba pura (sincera), argenti liquatum in catino in terra *incluso*, purgatum septuplum.

8. Tu, Jova, servabis eos;

custodies eum a generatione hac in aeternum.

9. Circumquaque impij ambulabant; sed secundum altitudinem *eorum* sit (vel *erit*) opprobrium filiis hominum (illis).

[*h. misericors*] : quoniam imminuti sunt fideles a filiis hominum.

Frustra loquuntur [Al. *loquuntur*] unusquisque proximo suo, labium dolosum in corde, et corde locuti sunt.

Disperdat Dominus omnia labia dolosa, linguam magniloquam.

Qui dixerunt : Linguam nostram roboremus, labia nostra nobiscum sunt : quis Dominus [Al. *dominator*] noster?

Propter vastitatem inopum et gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus : ponam in salutare auxilium eorum.

Eloquia Domini, eloquia munda : argenti probatum, separatum a terra, colatum septuplum.

Tu, Domine, custodies ea, servabis nos a generatione hac in aeternum.

In circuitu impij ambulabant [Al. *ambulant*], cum exaltati fuerint vilissimi filiorum hominum.

NOTE.

Vers. 2. *Fidelis*, propr. *fidelitates*. — Vers. 3. *Labiis*; alii, *labia*, *blanda*, litt. *manditularum*. *Corde et corde*, i. e. corde duplici. — Vers. 4. *Magnaalia*, superba. — Vers. 5. *Linguam*, etc.; alii, *lingua nostra valeamus*. — Vers. 6. *Propter*; Ewaldus, *ex vel de oppressione*, etc. *Inhiat*; alii, *eum cui fiat inpius*, i. e. miserum, quem improbus uno quasi flatu dejicere gloriatur; vel : *eripiam ab eo qui flat in eum*. Alexandr. legit *פְּיָוִן*. — Vers. 7. *Catino*, gall. *creuset*; alii, *officina*, gall. *laboratoire*. In terra *incluso*; alii, *e terra*, quoad terrenas partes purgandum. Ewaldus, *purgatum in ardore e terrenis partibus*. Hengstenberg, *argentum depuratum domini terra* (*כְּבֵרֶת* id. *כְּבֵרֶת*) : ita et Vatablus, qui ait : « Verbum Jovæ est instar argenti purissimi, quod exacte summaque arte et cura omni fece purgatum est, non in usum vulgarem, sed principis terræ. » Septuplus, multoties. — Vers. 8. *Eos*, inopes. *Eum*, quemque eorum. *A generatione hac*. Alii, *ab hoc seculo in aeternum*, ut temporis duratio tantummodo significetur. Melius alii, *ab hoc seculo perveris hominibus*. — Vers. 9. *Sed secundum*, etc. *Credere* : Sed *sicut altitudo est objecto futurum*, etc. Brevi enim Deus justos afflictos liberabit, et gloria donabit. Gesenius : *Quando impij offerantur, objecto, vel terror est filiis hominum, pauperibus*. Ewaldus, ... *ambulant propterea vel exsurgit perveritas (moram corruptio) inter homines*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem pro octava, Psalmus David.

De hoc titulo dicitur est in *Psalm. vi*. Argumentum hujus Psalmi est, fidendum in Deo, et non in hominibus, quod verba hominum plerumque sint fallacia, Dei autem semper verissima et fidelissima.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. SALVUM ME FAC, DOMINE, QUONIAM DEFECIT SANGUIS : QUONIAM DIMINUTAE SUNT VERITATES A FILIIS HOMINUM.

Tu, Domine, a periculis omnibus salva me, quoniam non est alius in quo hñere possim : nam defecit sanctus, id est, vix invenitur in mundo aliquis vere pius, et *misericors* (id enim proprie sonat vox hebraica *רַחֵם*) : nec solum defecit *misericors*, sed etiam *verax* : diminutae sunt enim veritates a filiis hominum, id est, vix invenitur, qui verum simpliciter dicat. Itaque perit fere de terra misericordia et veritas. In hebreo habetur *עֲוֹנוֹת עַמּוּנָתוֹ*, quod S. Hieronymus vertit *fideles*, ut hæc sit sententia : imminuti sunt fideles a filiis hominum; sed eadem vox significat etiam veritatem, seu veritates, et sensus est idem.

Vers. 2. VANA LOCUTI SUNT UNUSQUISQUE AD PROXIMUM SUUM : LABIA DOLOSA IN CORDE ET CORDE LOCUTI SUNT.

Probat defecisse sanctum, id est misericordem, quoniam homines, ut plerumque, non loquuntur proximis utilia et bona, sed vana, quæ a periculis eruere non possunt; unde etiam frustra loquuntur, quomodo vertit S. Hieronymus. Probat quoque defecisse veritatem, quoniam *labia do-*

losa, id est homines, qui labia dolosa dici possunt, in corde et corde, id est duplici corde, locuti sunt, unum volentes loqui, et aliud volentes facere, et sic decipere. In hebreo ad verbum est, *labium divisionum*, id est labium divinum, unum sonans, aliud significans, labium autem *divisionum*, seu duplex, ex corde diviso, seu duplici oritur. Quia vero que leniuntur, dividuntur, ideo eadem vox significat in Scripturis, *labium manditularum, et adulationum*; et quia omnis adulatio decipit, ideo recte veterum tam Septuaginta, quam S. Hieronymus, *labia dolosa, sive subdola*. In greco additur *malis*, in corde et corde locuti sunt *malis*, sed ea vox neque in hebreo, neque in latinis emendationibus habetur.

3. DISPERDAT DOMINUS UNIVERSA LABIA DOLOSA, VERS. 1. ET LINGUAM MAGNILOQUAM.

Imprecatio prophetica est : per modum animi imprecationis prædicit fore, ut omnes, qui decipiunt, decipiantur, et dum volunt se multum lucrari suis fraudibus, perdant omnia, et ipsi etiam pereant in aeternum. *Idiæ, et linguam magniloquam*, significat linguam se jactantem ex suis dolos et fraudes, ut patet ex versiculo sequenti. In hebreo et greco non habetur conjunctio et; ex quo intelligimus, hic non reprehendi duo ge-

nera hominum, dolosos et superbos, sed dolosos tantum, qui tamen confidunt in suis dolis, et ideo magis faciunt sua labia dolosa, et de illis magnifice loquuntur. Proinde editio latina, quae habet conjunctionem, ad eundem sensum reducenda est, et commode reducitur, ut nos explicamus.

Ver. 4. 4. QUI DIXERUNT: LINGUAM NOSTRAM MAGNIFICABIMUS, LABIA NOSTRA A NOBIS SUNT, QUIS NOSTER DOMINUS EST?

Explicat cur conjunxerit linguam magniloquam cum labiis dolosis, quia videlicet dolosi confidunt maxime in sua lingua, ita ut nulla re illa indigere se credant, nec illi domino subjecti esse debeant. « Qui dixerunt, » inquit, videlicet apud se animo suo, « linguam nostram magnificabimus, » id est, linguam nostram magnificemus, illi tribuentes omnia nostra bona, quae per illam lucratur. Ex hebreo aliqui vertunt, *linguam nostram rotundabimus*; verbum enim *גָּבַר* *gabar* significat *græcae* et *rotundum* esse, sed accipitur etiam pro quacunque magnitudine, et ideo *גָּבַר* *gabar*, quod habetur hoc loco, recte vertitur *magnificabimus*; nam etiam apud Latinos vir gravis non solum refertur ad pondus molis, sed etiam ad magnitudinem virtutis. Labia nostra a nobis sunt, » ambiguum est in latino, sed ex hebreo et greco constat sensum esse: labia nostra nobi eum sunt, pro nobis faciunt, a parte nostra propria. Itaque pergit Propheta explicare confidentiam, quam habent dolosi in suis labiis, tanquam in instrumento optimo ad praevalendum aliis hominibus. Ideo subiungit eos dicere: « Quis noster Dominus est? » quasi dicat: Non agnoscimus ullum superiorem, eum per instrumentum lingue omnes alios subiciamus.

Ver. 5. 5. PROPTER MISERIAM INOPEM, ET GEMITUM FACIETUM NUNC EXURIAM, Dicit Dominus.

Dicit Propheta non esse confidendum in hominibus: nunc docet esse confidendum in Deo, cuius promissa fidelissima sunt; docet autem hoc poëtae introducendo ipsum Deum loquentem, et promittentem auxilium suum humilibus et afflictis. « Propter miseriam, inquit, inopiam, » qui a dolosis decipiuntur atque affliguntur, unde et gemere necesse habent; non differam auxilium, sed » nunc exurgam » quasi a somno, cisque adero.

Ver. 6. 6. PONAM IN SALUTARI, FIDUCIALITER AGAM IN EO.

Explicat quid sit facturus, eum surrexerit: « Ponam, inquit, in salutari, » id est, collocabo eos in salute, stabiliam eos in salute, ut semper salvi consistant. « Fiducialiter agam in eo, » id est, nemo me impedit, audeat et libere agam in hac re. Exprimi vox greca *εὐποροῦμαι* hoc loco confidentiam et libertatem, atque audaciam. Ex hebreo S. Hieronymus vertit: *Ponam in salutari auxilium eorum*.

Sed nescio quid in hac re secutus sit; nam vox hebraea *פָּדַי* *padai* lo significare potest, *sustulisti in eum*, vel *inlaqueasti eum*, vel *aspirasti eum*. Ceterum interpretes videtur legisse in prima persona *פָּדַי* *padai* *ophiach lo*, *afflato in eo*, sive *aspirabo et*, id est, unicuique pauperum aspirabo et favebo, et quia « spiritus ubi vult spirat, et ubi spiritus Domini, ibi libertas, » ideo fortasse verterunt, « fiducialiter agam, » id est libere aspirabo et favebo.

7. ELOQUIA DOMINI, ELOQUIA CASTA, ARGENTUM VER. 7. IGNE EXAMINATUM, PROBATUM TERRÆ, PURGATUM SEPTUPLUM.

Docet jam Propheta promissionem Domini explicitam verbis duobus superioribus, non esse similem promissionibus hominum dolosorum, sed esse verissimam et fidelissimam. « Eloquia Domini, inquit, casta, » id est munda et pura, ut sonat vox hebraica, non ficta, non simulata, sincera, fidelia. « Argentum igne examinatum, » id est, sunt eloquia, sive promissa Dei veluti argenti purissimi in sono, pondere et candore, quale est argentum in igne probatum, nec solum probatum in igne, sed etiam « probatum terre, » id est populi terre, approbatum videlicet ab hominibus peritis metallorum; denique « purgatum septuplum, » id est non semel, sed septies per fusionem (ut exprimit vox hebraica) purgatum a scoria. In hebreo illud, *purgatum terra*, est valde obscurum; S. Hieronymus vertit, *separatum a terra*; alii, *a bono terra*, nimirum *purgatum septuplum*; alii, *in vase sive in camino*; sed cum vox *תְּרַבְּרָב* non habetur nisi hoc loco, nulla est ratio, cur non debeamus acquiescere interpretationi Septuaginta interpretum, quibus ligus hebraica notissima erat. Quidquid enim alii dicant, divinitio potius erit, quam interpretatio.

8. TU, DOMINE, SERVABIS NOS, ET CUSTODIES NOS A GENERATIONE HAC IN AETERNUM.

Colligit ex dictis, Deum facturum quod promissit: Tu, inquit, juxta promissam tuam, « servabis nos, » id est custodies nos; non enim hic est verbum salvandi, vel salutis, neque in greco, neque in hebreo; sed simpliciter conservandi et custodiendi. In hebreo habetur *שָׁמַרְתִּי*, *servabis*; cum nimirum eloquia tua, et custodies nos; sed Septuaginta legerunt *תְּשַׁמְרֵנוּ* *thesmeris*, *servabis* nos, et facilissima fuit mutatio, quia maxima est similitudo inter *שָׁמַרְתִּי*, quod significat *eo*, et *שָׁמַרְתִּי*, quod significat *nos*; sed uterque sensus est optimus.

9. IN CIRCUITO IMPII AMBulant: SECUNDUM ALTITUDINEM TEAM MULTIPlicasti FILIOS HOMINUM.

Quasi quereret aliquis: Quid de impiis fiet, dum tu servabis nos? Respondet, impli interea, dum nos quieti sumus sub alis tuis in circuito

ambulant, semper ambientes bona hujus mundi, et nunquam ad finem desideriorum suorum pervenientes; semper autem erunt impli ambientes, dum hic mundus durat; quia « secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum, » et « stultorum infinitus est numerus, » *Eccl. 1*. Videntur in fine hujus Psalmi omnes editiones inter se dissidere. Hebraea ad verbum habet: *In circuito impij ambulabunt, dum exultantur virtutes florum hominum*, id est, dum exultantur et regnant homines vilissimi, tunc impij ubique discurrunt. Graeca vero sic habet: *In circuito impij ambulabunt, secundum altitudinem tuam sollicitudinem gessisti de filiis hominum*. Sed graeca et latina facile concordantur; nam Deus secundum altitudinem suam maximam sollicitudinem gessit de specie humana, et ideo ne ea periret, praee omnibus alijs

speciebus eam multiplicavit; proinde latinus interpres reddidit sensum, cum ait, *multiplicasti*. Et quia in magna multitudine, paucorum est perfectio, ideo « stultorum, » ut citavius ex Salomone, « infinitus est numerus, » et ideo impij semper et ubique inveniuntur in circuito ambulantes. Hebraica et graeca non videntur posse concordari, nisi Septuaginta aliter legerint; et fortasse non est improbabile eos legisse *וְרַב דַּלּוּתָא*, vel *וְרַב דַּלּוּתָא*, non *וְרַב*, ut nunc habemus: unica enim littera mutata fit aliud verbum, quod *exaltare* significat, vel *suscipere*, ut Septuaginta verterunt in primo versiculo Psalmi *xxix*: « Exaltate te, Domine, quoniam suscepisti me. » Sensus tamen semper est verus, et non contradicit una lectio alteri, quamvis diversa dicant.

PSALMUS XIII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David.

Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem? Usquequo avertis faciem tuam a me?

2. Quando ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?

3. Usquequo exaltabitur inimicus meus super me?

4. Respice, et exaudi me, Domine Deus meus. Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte: 5. ne quando dicat inimicus meus: Praevalui adversus eum.

Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero.

6. Ego autem in misericordia tua speravi. Exultabit cor meum in salutari tuo; cantabo Domino qui bona tribuit mihi, et psallam nomini Domini altissimi.

Argentum. — Magna erantis cultus vates Jovam omnium sui curam obiectis querit, vers. 2-3; orat, ut ille sibi auxilium ferat, vers. 4-5; illi enim facturum esse confidit, vers. 6. Hinc strophe tres.

1. Praecentori, carmen Davidis.

2. Quousque, Jova, oblivisceris mei in perpetuum?

Quousque abscondes faciem tuam a me?

3. Quousque ponam consilia in anima mea, maerorem in corde meo toto die?

4. Respice, exaudi me, Jova, mi Deus; collustra oculos meos, ne dormiam mortem;

5. Ne dicat hostis meus: « Prævalui ei! »
Neque adversarii mei exsultent, ubi motus fuero.
6. Et ego in tua gratia (benignitatem) fiduciam pono:
 exsultet cor meum in salute tua.
 Cantabo Jovæ, quod benefecerit mihi.

NOTE.

Vers. 2. *Abcedes*, nullo me dignaberis aspectu. — Vers. 3. *Consilia*, quibus periculum evadam. Sensus est: Quousque amicus ero. — Vers. 3. *Oculis*, tot miseris ac calamitatibus, quasi tenebris, oboculis. *Mortem*, vel somnum *infortis*. — Vers. 5. *Exsultent*, glorientur me cadente. — Vers. 6. *Quod*, quia; alii, quando.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

De hoc titulo nihil occurrit dicendum. Argumentum Psalmi est oratio ad Deum tempore tentationis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1.

1. USQUEQUO, DOMINE, OBLIVISERIS ME IN FINEM? USQUEQUO AVERTIS FACIEM TUAM A ME?

Quæstio-
 nes, dicit
 nã pãt
 solet.

Qui tentatur, duo mala pati solet, prava desideria in voluntate, et tenebras in intellectu. Quando prava desideria valde urgent, tunc videtur Deus oblivisci, et destrere animam; quando tenebre obscurant intellectum, videtur Deus avertere faciem suam ab anima. Ipse enim lux est, et ideo illuminat, cum convertit faciem; in tenebris reliquit, cum avertit. Propter primum dicit homo in tentatione positus: « Usquequo, Domine, oblivisericis me in finem? » Propter secundum dicit: « Usquequo avertis faciem tuam a me? »

Vers. 2.

2. QUAMDIU BONAM CONSILIA IN ANIMA MEA? INDOLEM IN CORDE MEO PER DIEM?

Inverso jam ordine queritur primo de tenebris, quas patitur; secundo, de pravis desideris, quæ invitus tolerat: « Quamdiu, » inquit, propter obscuracionem intellectus, « ponam consilia in anima mea? » id est, varia consilia excogitabo, ut a malo præsentis liberari possim? Quamdiu rursus propter desideria infantia cor meum, « ponam dolorem in corde meo? » id est, assumam dolorem, ac tristis ero, ne forte Deum meum offendam; atque id faciam per diem, id est, tota die sine intermissione ulla. In graeco additur, *zai vortis, et per noctem*. Sed hoc non habetur in he-

breo, neque legitur a S. Augustino, proinde recte omissum est in editione latina.

3. USQUEQUO EXALTABITUR INIMICUS MEUS SUPER ME? RESPICE ET EXAUDI ME, DOMINE DEUS MEUS.

Prima pars hujus versiculi complectitur utrumque malum; tunc enim exaltatur inimicus super hominem, quando opprimit eum, tum ingerendo prava desideria, quæ homo non potest excutere; tum tenebras offundendo, quas non potest dissipare. Ideo quasi vim patiens clamat ad Deum: « Usquequo exaltabitur inimicus meus super me? » Deinde invocat auxilium contra utrumque malum: « Respice, » inquit, id est, converte faciem tuam, « et exaudi me, » id est, ne oblivisericis, ne deseras, adjuva exoratus.

4. ILLUMINA OCULOS MEOS, NE UNQUAM ORBOR IN MORTEM, NE QUANDO DICAT INIMICUS MEUS: PRÆVALUI ADVERSUS EUM.

Iterum claris eandem orationem repetit: « Illumina, » palle tenebras mentis convertendo ad me faciem, neque respiciendo; « ne unquam obdormiam in morte, » id est, ne consentiens desideris in mortem animæ incidam. Vocat Scripturam passim somnum ipsam mortem, sive corporalem, sive spiritualem: quia deo tam facile est mortuum ad vitam revocare, quam nobis facile est dormientem a somno excitare. Præterea, il-

Debes
 mediato-
 re lite-
 raturæ
 Utilitate
 se.

Ind, ne unquam obdormiam, significat hominem, cedendo tentationi, quasi obdormiscere, nec amplius sentire cruciatum ex tentatione; sed quia ista quies non est salutifera, sed mortifera, ideo additur, in morte. Itaque cum duobus modis homo liberatur a molestia tentationis, vel per gratiam dei fugato tentatore, vel per consensum in peccatum salata libidine; petit liberari primo modo, ne forte cum suo maximo detrimento liberetur secundo modo, videlicet, obdormiendo per consensum in peccatum. Addit deinde rationem, quare cupiat liberari a tentatione, dicens: « Ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversus eum, » id est, sic gloriatur diabolus a se victum servum Dei, quod etiam in injuriam Dei cederet.

Vers. 3.

5. QUI TRIBULANT ME, EXULTABUNT, SI MOTUS FUERO, EGO AUTEM IN MISERICORDIA TUA SPERAVI.

Explicit rationem superiorem, quasi dicit: Non sine causa dixi: « Ne quando dicat inimicus, » etc., nam « exsultabunt, qui tribulant me, si motus fuero, » id est, non solum si plane cessero languam victus, sed etiam si paulisper nutare cepero: sicut enim majus « gaudium est in celo super uno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent penitentia, » Luc. xv; sic etiam magis diabolus exsultat, si virum aliquem perfectum ad inchoandum peccatum induxerint, quam si multos peccatores in peccatis maximis volutari fecerint. Exemplum est apud S. Gregorium, lib. IV *Dialog.* cap. vii. Atque hinc apparet Psalmum hunc scriptum esse pro liberatione justæ a tentatione diabolica, non, ut aliqui volunt, pro liberatione Davidis a persecutione Saulis. David enim in illa persecutione quotidie loca mutabat. Itaque non dixisset: « Si motus fuero, exsultabunt inimici mei, » quasi pro magno haberet, non moveri. Quod sequitur: « Ego autem in misericordia tua speravi, » est altera ratio, cur deceat eum juvari a Deo, quia nimirum fretus misericordia Dei, et non viribus propriis, tentatori resistat.

PSALMUS XIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v.— 1. In finem, Psalmus David.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

2. Dominus de celo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens, aut requirens Deum.

6. EXSULTABIT COR MEUM IN SALUTARI TUO, CANTABO DOMINO, QUI BONA TRIBUIT MIHI, ET PSALLAM NOMINI DOMINI ALTISSIMI.

Hoc est ultima ratio, qua Deum ad subveniendum flectere conatur, quia videlicet liberatus a tentatione, non erit ingratus liberatori, sed corde, ore, et opere beneficium celebrabit. Ad cor pertinent prima illa verba: « Exsultabit cor meum in salutari tuo, » id est, pro lætitia gessit cor meum cum salutem obtinuerit, eam a te recognoscendo, teque ob eam laudando. Ad os pertinent sequentia: « Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi. » In hebreo non habetur *bona*, sed solum verbum *tribuit*, vel potius *retribuit*. Sed Septuaginta declaraverunt illud *retribuit*, vertendo, *benefecit mihi*; et latinus Interpres adhuc clarior, « qui bona retribuit mihi; » sed sensus est idem: nam Deus fiducia retribuere solet protectionem; ideo David hebraice voce dixit, *retribuit mihi*, protectionem scilicet in se confidenti; et quia liberatio a tentatione est liberatio a verissimi et maximi mali periculo, ideo recte Græcus et Latinus addiderunt vocabulum *bona*, nimirum veri et maximi boni. Denique ad opera pertinent ultima verba, « et psallam nomini Domini altissimi; » nam psallere proprie est manu citharam pulsare. « David, » inquit Scriptura, psallebat manu sua, » I Reg. xviii, 10; et alibi: « In psalterio decachordo psallam tibi, » Psalm. cxliii, 9. Itaque promittit se corde exsultaturam, ore cantaturam, manu instrumentum musicum pulsaturam, ut totus homo serviat Dei laudibus. Psallere autem nomini Domini, est psallere in gloriam Domini, id est ad celebrandas ejus laudes. In hebreo non habetur hæc ultima verba, « et psallam nomini Domini altissimi; » sed fortasse diuturnitate temporis exciderunt. Carie cum superioribus optime coherent, et sunt in grecis codicibus, et citantur atque explicantur a Patribus, Hieronymo et Augustino, Theodoro et Euthymio. Mystice, psallere nomini Domini, est opera consona cordi et verbis officere, ut videntes homines opera nostra bona glorificent Patrem nostrum, qui in coelis est, » *Matth.* v, 16.

V. s. n.— Victori David.

Dixit stultus in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt studiose: non est qui faciat bonum.

Dominus de celo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens, requirens Deum.

3. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Sepulchrum patens est guttur eorum: lingua suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum.

Quorum os maledictione et amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Contritio et infelicitas in visceribus eorum, et viam pacis non cognoverunt: non est timor Dei ante oculos eorum.

4. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam, sicut escam panis?

5. Dominum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

6. Quoniam Dominus in generatione justa est, consilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.

7. Quis dabit ex Sion salutem Israel? Cum averterit Dominus captivitatem plebis suae, exsultabit Jacob, et laetabitur Israel.

Argumentum. — Stropha 3. Summa barbarorum improbitas, vers. 4. Quod cum Deus homines de caelo iustrans animadvertit, iram in impios effundit, ad quam increpationem illi exhorrescunt, sentientes et esse et piis adesse Deum, vers. 2-6. Utinam de captivitate nos Jova liberet, vers. 7. Epigraphe ad Davidem auctorem hunc Psalmum refert, neque in eo occurrit quilibet, quod illius ingenio sit temporis, nisi versum 7 excipias, respiciet. Sed haec difficultatem dupliciter solvunt interpretes: alii nempe *captivitate* (vers. 7) interpretantur gravem quamvis *calamitatem* seu *inveriam*, ut Job. XLV, 10; alii censent Psalmum XIV, excepto vers. 7, a Davide ipso Absalonion defectu tempore compositum: postea vero cum *prince carnis* in templo publico decantari, et variis temporibus accommodari solerent, hic illic mantam atque novo etiam versiculo 7 auctum fuisse (quod quidem sub exilio Babilonico factum esse, ipsum illius additamenti argumentum satis arguit), atque inde efformatum esse Psalmum LX. Illud vero additamentum deinceps etiam carmini genuinis (Psalmo XIV) assutum fuisse.

1. Praecantori, Davidis carmen.

Dixit stultus in corde suo: « Non est Deus! »
Corruerunt, abominandum reddiderunt *opus suum*,
nullus qui faciat bonum.

2. Jova de caelis desepxit in filios hominum,
ut videret, num *quis* sit intelligens (recte sapiens),
quaerens Deum.
3. « Numquid deflexerunt omnes? una corrupti sunt?
Non est qui faciat bonum, non est vel unus.
4. Numquid sensu destituti sunt omnes *isti* malefici?
Qui vorant populum meum, vorant panem,
Jovam non invocant. »
5. Tunc tremere tremorem,
quod Deus *sit* in generatione justa,
6. Consilium afflicti pudefaciatis!
nam Jova est perugium ejus.

Omnes recesserunt, simul conglutinati sunt; non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui devorant populum meum ut cibum panis?

Dominum non invocaverunt. Ibi trepidabant formidine; quoniam Deus in generatione justa.

Consilium pauperum confudistis: quoniam Dominus spes ejus est.

Quis dabit de Sion salutem Israel? quando reduxerit Dominus captivitatem populi sui: exsultabit Jacob, laetabitur Israel.

7. Utinam veniat e Sione salus Israelis!
Quando reduxerit Jova captivitatem populi sui,
exsultet Jacob, laetetur Israel.

NOTE.

Vers. 1. *Stultus*; commode quoque nequam reddas. *Corruerunt*, intelligo *viam suam*, ex Gen. vi, 12; alii, *opus*. *Opus*, actiones suas. — Vers. 3. *Numquid*, pro simplici affirmatione. *Deflexerunt*, a via recta. *Una*, ad unum, hyperbolice dictum. — Vers. 4. *Sensu destituti sunt*, proprie *nonne sciunt*, scilicet, malos a Deo aspici et castigari. *Vorant panem*, subaudi *quasi*. Juxta Maurer, versus 3-4 sunt verba Jovae impios iustrantis; sequitur in vers. 5 effectus divinae increpationis: *tunc*, audita Jovae voce. Alii aliter. — Vers. 3. *Tunc*, subito, vel eo ipso loco. *Sit*, adit et auxilium praestet. — Vers. 6. *Pudefaciatis*, i. e. confundite, dirimite, si dirimere potueritis: sed nihil efficiatis. Alii, *pudefaciatis*, quia Jova, etc. — Vers. 7. *Sione*, Jovae sede. *Reduxerit*; Hengstenberg, *quando sese converterit Jova ad captivitatem*, etc., i. e. respexerit *calamitatem*, etc. *צדק*, ait, nunquam active accipitur. Cf. Job. XLV, 10; *Ezech. XVI, 53; Jerem. XXX, 18. Esauis*, vel *exsultabit*. De hoc versu conf. Argumentum.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus Davida.

Titulus nihil habet novi. Argumentum vero est deploratio naturae humanae corruptae, qualis praecipue ceciderit in infidelibus, in quibus nondum coepit sanari per gratiam.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1.

1. DIXIT INSPIENS IN CORDE SUO: NON EST DEUS.

Ad tantam insipientiam devenit humana natura in primo homine corrupta, ut inventus sit aliquis, qui tametsi voce non sit ausus negare Deum esse, tamen in corde suo dixerit: « Non est Deus. » Non significat David unum certum hominem insipientem hoc dixisse, sed vult dicere homines mente corruptos ad tantam caecitatem pervenire, ut fiant insipientes etiam circa ultimum finem, et cogitent nullum esse Deum, qui res humanas curet, et cui rationem reddere teneantur. « Dixit, inquit, inspiens, » id est homo ad summam insipientiam redactus, « dixit in corde suo: Non est Deus, » id est, cogitare coepit nullum esse Deum.

Vers. 2.

2. CORRUPTI SUNT, ET ABOMINABILES FACTI SUNT IN STUDIIS SUIS: NON EST QUI FACIAT BONUM, NON EST USQUE AD UNUM.

Illud, *usque ad unum*, non habetur in editione hebraea et graeca. In latino habetur, et citatur et exponitur a SS. Hieronymo et Augustino. Dixit Propheta corruptam fuisse mentem, et insipientem factam: nunc addit corruptam quoque fuisse voluntatem, ita ut plerumque homines peccent,

bene autem nunquam faciunt; aliud enim est non peccare, aliud beneficere, si loquamur de opere absolute et perfecte bono. Homines enim fide et gratia desituti, solis viribus corruptae naturae utentes, plerumque peccant; sed aliquando etiam faciunt opera quaedam bona moralia, quae peccata dici non possunt; sed non sunt perfecte et absolute bona, ut S. Augustinus disputat lib. IV in *Julianum*, cum ad summum bonum non perducant. Ait igitur David: « Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis, » id est in desideris, sive affectibus suis: corrupta et abominabilia desideria habent, unde ipsi quoque corrupti et abominabiles sunt. « Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum; » corrupti quidem sunt homines in desideris et iniquitate, sed non ita generantur, ut omnia desideria, et omnia opera sint corrupta et iniqua. Certe enim cum infidelis ex humana inclinatione miseretur pauperis, vel curam gerit florum, nihil mali facit. At bonum perfecte, et absolute, nullus omnino ex solis corruptae naturae viribus facit. Hinc habes, veram hujus loci intelligentiam nihil omnino facere pro laeticis hujus temporis, qui testimonio Psalmi hujus abutuntur ad probandum, omnia opera hominis peccatoris, sive non renati, esse peccata.

Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

3. DOMINUS DE CÆLO PROSPEXIT SUPER FILIOS HOMINUM, UT VIDEAT, SI EST INTELLIGENS, AUT REQUIRENS DEUM.

4. OMNES DECLINAVERTUNT, SIMUL INUTILES FACTI SUNT; NON EST QUI FACIAT BONUM, NON EST USQUE AD UNUM.

Dixerat naturam humanam esse corruptam tum quoad mentem, tum quoad voluntatem: ostendit nunc unde id cognoverit, nimirum ex revelatione Dei. Deus enim, qui omnia novit, videt hoc ita esse, et Prophetis suis revelavit. Describit more humano Deum quasi respexisse de cælo, id est de sublimi specula sua, ut videret, an esset aliquis intelligens, id est non corruptus, quoad mentem; an autem requirens Deum, id est non corruptus quoad voluntatem, qui proinde intelligeret, et amaret, atque adeo quereretur Deum, qui est summum bonum. Quid autem Deus cognoverit, id est nos cognoscere fecerit, explicat illis verbis: « Omnes declinaverunt, » sive aversi sunt, id est, vidit omnes omnino declinasse a lumine sapientie et a semitis justitie, imo averso esse, ac terga vertisse sapientie et justitie. « Simul inutiles facti sunt, » id est, vidit omnes pariter inutiles Deo esse factos, quippe qui eum non colunt, neque ei servant, neque tributum gratiarum actionis rependant. Denique vidit nullum esse, qui faciat opus perfecte atque absolute bonum. S. Hieronymus ex hebreo pro illis verbis: « Simul inutiles facti sunt, » verba, peritit adhaerent, sive agglutinati sunt. Sed passio quid significet sit. Nam vox hebraica נטלה נטלה significat putrescere et factere, et verbi potuisset, putrefacti sunt, ac proinde inutiles facti sunt. Res enim putrefacta nulli usui sunt.

5. SEPULCRUM PATENS EST GUTTUR EORUM: LINGUIS SUIS DOLOSE AGERANT: VENENUM ASPIDUM SUB LABIIS EORUM.

6. QUORUM OS MALEDICTIONE, ET AMARITUDINE PLENUM EST, VELOCES PEDES EORUM AD EFFUNDENDUM SANGUINEM.

7. CONTRITIO ET INFECIATAS IN VIIS EORUM, ET VIAM PACIS NON COGNOVERUNT: NON EST TIMOR DEI ANTE OCULOS EORUM.

Hi tres versiculi non sunt in hebreo, neque in translatione Septuaginta interpretum, ut S. Hieronymus testatur, tum in praefatione lib. XVI in Ieremiam, tum in commentario hujus loci. Imo nec habentur in editione latina Psalmi LII, qui est omnino idem cum hoc XIII. Sed quia B. Paulus ad Rom. III, ex diversis locis Scripturae, videlicet Psalm. V, Psalm. CXXXIX, Psalm. IX, Isai. XXIX, et Psalm. XXXV, hos omnes versiculos simul citavit, postquam allegaverat duos versiculos proxime explicatos, arbitrari sunt aliqui veterum hos om-

nes versiculos ad hunc Psalmum pertinere, et casu aliquo excidisse; ideo eos ex Apostolo huc translularunt. Significatur autem his versiculis malitia hominum impiorum, qui verbo et opere nocent proximis suis. « Sepulcrum patens est guttur eorum, » id est, sicut ex aperto sepulcro exhalat fætor corporum mortuorum, ita ex ore istorum prodeunt verba turpia testantia corruptionem cordis. « Linguis suis dolose agerant, » id est, non solum verba turpia, sed etiam dolosa loquuntur. « Venenum aspidum sub labiis eorum, » id est, non solum turpia et dolosa, sed etiam venenata et inficientia, atque ad malum provocantia verba effundunt. « Quorum os maledictione et amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, » id est, homines isti perditum non solum inaledicunt, et amaritudo contentionibus jurgantur, sed etiam maleficiant et reipsa nocent. Nam quorum os plenum est maledictione et amaritudo comminationibus, eorum pedes velocissime currunt ad ledendum et occidendum. « Contritio et infecitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt, » id est, omnia eorum studia ad conterendum, vastandum, et calamitate afflicendum spectant. Siquidem pacis viam, id est studia pacifica, omnino ignorant. « Non est timor Dei ante oculos eorum. » Hic est fons omnium supradictorum malorum, quia timorem Dei plane abjeceunt, dicentes in corde suo: « Non est Deus. » Redeamus nunc ad versiculos hujus Psalmi proprios.

8. NOME COGNOSCENT OMNES, QUI OPERANTUR INIQUITATEM, QUI DEVORANT PLEBEM MEAM, Sicut ESCAM PANIS?

Ex hoc versiculo manifeste colligitur, quae supra dicta sunt de generali corruptione generis humani, esse intelligenda de genere humano, quale est ex se, id est secundum vires solius naturae corruptae. Nam per gratiam Dei homines vere justi et pii efficiuntur, et hos vocat hoc loco plebem suam, quam impii illi persequuntur, et pro nihilo habent. « Nomen cognoscent, » etc., vox est increpantis, quasi dicat: Numquid semper erunt insipientes; numquid non aperient aliquando oculos; numquid tandem non incipient cognoscere? « Qui devorant plebem meam sicut escam panis, » significat impios ex hoc tanto malo potuisse admoneri sine iniquitate. Sicut enim panis quotidie comeditur, et semper sapi: ita impii semper et cum delectatione vexant pios, et nunquam satiantur.

9. DOMINUS NON INVOCABERUNT, ILLIC TRAHENTUR: DAYERUNT TIMORE, UBI NON ERAT TIMOR.

Reddit David rationem, cur impii tanta mala faciant, quia videlicet Deum non invocaverunt, id est, spem suam in Deo vero non posuerunt, sed in rebus creatis, et ideo « illic trepidaverunt ubi non erat timor, » id est non cognoscentes in quo

sit sperandum, et a quo sit timendum, trepidaverunt, ne incurrerent mala temporalia, vel ne amitterent bona temporalia, quae non sunt materia justitiae, cum parva et caduca sint; et etiam quia si sperarent in Domino, et querebant regnum Dei, et justitiam ejus, haec omnia adjoicerentur eis, » Matth. v.

10. QUONIAM DOMINUS IN GENERATIONE JUSTA EST: CONSILIUM INOPIS CONFUDISTIS, QUONIAM DOMINUS SPES EIUS EST.

Ille versiculus reddit rationem, cur impii amatores hujus saeculi timeant, ubi non est timor. Impii timeverunt ubi non erat timor, quoniam Dominus in generatione justa est, sive justorum (ut habet textus graecus), id est, sicut impii Deum non invocaverunt, nec in illo speraverunt: ita Deus eos deseruit, et in generatione justorum manet; deserti autem a Deo, a luce vera, ab ipsa veritate in tenebris ambulantes; et ideo timeant etiam, ubi non est causa timendi. Deinde facit apostropham ad ipsos impios, dicens: « Consilium inopis confudistis, quoniam Dominus spes ejus est, » quasi dicat: Adeo vos excecavistis, ut non solum non invocetis Deum, sed irrealis eos qui id faciunt. « Nam consilium inopis, » qui totus a Deo pendet, « vos confudistis, » id est irrisistis, ut inopem erubescere faceretis, quasi stultum sit in Deo spem ponere. Irisistis autem inopis consilium, quasi stultum, quoniam Dominus spes ejus est, id est, quia ille pauper in Domino spem posuit. Videt enim stultum consilium hominibus hujus mundi, sperare in Deo, qui non videtur, et non sperare in divitiis et aliis rebus, quae videntur.

11. QUIS DABIT EX SION CAPTIVITATEM ISRAEL? CUM AVERTERIT DOMINUS: CAPTIVITATEM PLEBS SUE: EXULTABIT JACOB, ET LETABITUR ISRAEL.

Hic versiculus postremus orat Deum pro celeri adventu Salvatoris, qui liberet genus humanum a captivitate diabolica, in qua erant omnes illi excecavisti et perversi, quorum tenebras et malitiam toto Psalmo descriperat. « Quis dabit ex Sion salutare Israel? » id est, utinam cito veniat salus ex Sion ipsi Israeli! « Salus enim ex Judaeis est, » ut ait Dominus Samaritanis, Joan. IV; nec solum ex Judaeis, id est ex tribu Juda, sed ex familia David, cujus civitas dicebatur Sion. Haec expectabatur et desiderabatur salus, sive Saluator promissus, ex Sion civitate David, id est ex stirpe David qui salvaret Israel, id est populum suum. Dicitur autem christus Saluator Israelis populi sui, quia tunc nisi pro toto mundo venerit, tamen reipsa non salvavit nisi certos quosdam qui dicuntur populus Dei, et spiritualis Israel. « Cum avorterit, sive converterit captivitatem populi sui, exsultabit Jacob, et letabitur Israel, » id est, oro ac peto salutem ex Sion, ac proinde Salvatorem, qui liberet a captivitate, quia, cum id factum fuerit, tunc vera et perfecte exsultabit et letabitur populus Dei, qui dicitur spiritualiter Jacob et Israel: utramque enim est nomen ejusdem hominis. Promissiones autem istas, et alias similes non pertinere ad solos carnales Israelitas, sed ad populum Dei partim ex Judaeis, partim ex Gentibus congregatum, docet Apostolus in Epistola ad Romanos, et copiosius Augustinus in Epist. 200 ad Acetium.

V. v. — 1. Psalmus David.

V. s. H. — Canticum [h. Psalmus] David.

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

2. Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam:

3. Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolium in lingua sua:

Nec facit proximo suo malum, et approbrium non accepit adversus proximos suos:

4. Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus: timentes autem Dominum glorificat:

Qui jurat proximo suo, et non desipit:

Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera super innocentem, non accepit.

Qui facit haec, non movebitur in aeternum.

Domine, quis peregrinabitur in tentorio tuo, quis [al. et quis] habitabit in monte sancto tuo?

Qui ingreditur sine macula, et operatur justitiam, loquiturque veritatem in corde suo.

Qui non est facilis in lingua sua, neque fecit [al. facit] amico [h. sodali] suo malum, et approbrium non sustinuit super vicinum suum [h. proximum].

Despicitur in oculis ejus improbus: timentes autem Dominum glorificabit [al. glorificat]: jurat ei se affligit, et non mutat.

Pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera adversum innocentem non accepit:

qui facit haec, non movebitur in aeternum.

Argumentum. — Nihil habet hic Psalmus, quod de certis quibusdam hominibus, aut certis rebus gestis cogitari possit. Facile tamen factus esse videtur potest, quo tempore arca in Sionem montem magna cum solemnitate trans-

hita est a Davide, II Sam. vi, 12 seqq. I Chron. xv, 1 seqq. Ewaldus ait, in hoc Psalmo versum 4 Psalms xxiv, evokvi. Juxta Bengtzenberg ponitur hic Psalmus vocatur, ut post Psalms xv, in quo describitur lingua, sequatur talis, in quo habemus justitiam, ac docemur qualis sit generatio justa. In qua habitat Dominus. Ceterum in eo docetur, qui sicut veri Jova cultores, et ejus favorem ac tutelam sibi promittere possint. Strophi 2. Quis est verus Jova cultor? vers. 1. Probatis studiosus, verax, et qui amico in homines animo est, vers. 2-5.

1. Carmen Davidis.

Jova, quis commorabitur in tabernaculo tuo?
quis habitabit in monte tuo sancto?

2. Qui ambulat integer, et facit rectum,
et qui loquitur veritatem in corde suo.
3. Non calumniatur lingua sua,
non facit socio suo malum,
et opprobrium non elevat super proximum suum.
4. Contemptus est in oculis ejus reprobus impius;
qui vero Jovam colunt, eos honorat;
jurat proximo suo, et non mutat mentem.
5. Argentum suum non dat ad fœnus,
et munus adversus innocentem non accipit;
qui facit hæc, non nutabit in perpetuum.

NOTE.

Vers. 1. — *Commorabitur*, cui licet commorari? *Tabernaculum* non illud erat quod Moses fecerat: conf. I Chron. xvi, 39; II Chron. 1, 3, 5; sed aliud a Davide exstructum ad arcem recipiendam: conf. II Sam. vi, 17; I Chron. xv, 1; xvi, 1; II Chron. 1, 4: quod dictum sit de omnibus Psalmorum locis ubi Jova tabernaculum memorabitur. — Vers. 2. *Integer* vitæ, scelerisque purus. *Veritatem*, verba, que conveniant tam cum rebus, quam cum animi sui sententiis; qui non aliud in corde habet reconditum, aliud ore prodit, ut faciant bilingues. — Vers. 3. *Transit* ab hoc versu e relativa sententia in absolutam. *Calumniatur*, vel falso alligando, vel vera prodendo, aliumve in sensum prodendo, atque ab uno ad aliud deferendo. *Lingua*; hebr. est *super linguam*, sive *in* ut *in* denotet instrumentum, sive *g. d. Ponit calumniam super*, etc. Socio, quod Latini dicunt *alteri*. — Vers. 4. *Proximo suo*, si cum Septuaginta, Vulg. et Syro esset *leharea*, servato post prellatum articulo, cujus rei exempla non desunt. Ewaldus, in *dianum suum* (infim. hippil verbis *וְיָרֵךְ* cum *ל*; cf. *Levit. x, 4*), et locum de fidei constantia intelligit, ut cum vir probus quid juraverit, etiamsi postea contingat, id illi molestum et damnosum esse, præstat tamen, neque ullo periculo ab eo quod juraverit, animum deflectat: non male. — Vers. 5. *Fœnus* apud Hebræos a *mordeudo* dicitur *nestor*, quod tectæ hominem mordet, rodit et conficit res usuraria; sive quod ad usuram datus, eo pacto dat, ut aliquid de bonis ejus, cui dat, tanquam morsu auferat.

DELLARINI EXPLANATIO.

PSALMUS XIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Titulus nihil habet novi. Argumentum vero est scientia salutis: nam in hoc Psalmo describitur via ad vitam æternam.

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1. 1. DOMINE, QUIS HABITABIT IN TABERNAULO TEO? AUT QUIS REQUIESCEAT IN MONTE SANCTO TUO?
In tabernaculo tuo, aut quis habitabit in monte sancto tuo? Sed vox hebraica *וְיָרֵךְ* *gur* significat utrumque, peregrinari et habitare, sicut etiam *וְיָרֵךְ* *shakan* significat habitare et quiescere. Itaque non

potest reprehendi versio græca, neque latina. Alldidit Propheta ad montem Sion, et ad tabernaculum Dei, quod in eo monte erat; sed revera per hæc nomina significat celestem Jerusalem, ubi est tabernaculum Dei non manufactum. Propheta enim prædicans regnum colorum per hujusmodi figuras. Unde B. Paulus ad Hebr. vii et ix, sæpius meminit tabernaculi celestis, et cap. xii vocat montem Sion, ipsum colorum habitaculum; et B. Joannes in *Apocalyp.* cap. xiv, meminit montis Sion celestis, et cap. xxi ait: « Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis, » etc. Quærit igitur Propheta quis sit habiturus, id est, stabili mansionē politurus in tabernaculo celesti, aut requiescturus in vertice montis altissimi, in quo finitur omnis labor ascensionis, cum supra illum nihil sit? Hic enim in terris, neque stabilis mansio, neque vera quies esse potest.

Vers. 2. 2. QUI INGREditUR SINE MACULA, ET OPERATUR JUSTITIAM.

Hæc est compendiosa et summaria responsio, quasi dicat: « Qui declinat » a malo, et facit bonum, sive qui neque commissione culpæ, neque omissione justitiæ Deum offendit. Dicitur ingredi sine macula, qui ambulat in via hujus vitæ, id est qui vivit sine culpa lethali. Vaniale enim peccatum non proprie relinquit maculam. Dicitur operari justitiam, qui facit omnia ad quæ tenetur, non timore pœnæ, sed amore justitiæ.

Vers. 3. 3. QUI LOQUITUR VERITATEM IN CORDE SUO, QUI NON EGIT NOBIL IN LINGUA SUA.

Explicat magis in particulari quis habitaturus sit in tabernaculo Domini, ac dicit illum esse, qui neque corde, neque ore, neque opere malum operatur. De corde dicit: « Qui loquitur veritatem in corde suo. » Nam omnis qui res temporales plus æstimat, quam valeant, non loquitur veritatem in corde suo, et quicumque in peccatum aliquid consentit, loquitur falsum in corde suo, quia judicat expedire sibi id quod revera sibi non expedit. Ita omnia peccata cordis rednei possunt tanquam ad radicem ad falsum iudicium. De ore dicit: Qui « non egit dolum in lingua sua; » nam tam defractiones quam adulationes, et alia id genus peccata lingue, ad dolum revocari possunt. De opere dicit in sequenti versiculo:

Vers. 4. 4. NEQ. FECIT PROXIMO SEU MALUM, ET OPPROBRIUM NON ACCIPIT ADVERSUS PROXIMOS SUOS.

Vers. 5. 5. AD NIHILUM DEDECTUS EST IN CONSPPECTU EIUS MALIGNUS: TUMENTES AUTEM DOMINUM GLORIFICAVIT.

Non solum non fecit ipse malum, qui habitaturus

est in tabernaculo Domini; sed nec permisit, quantum in se fuit, ut alii malum facerent. Ideo non accipit opprobrium adversus proximos suos, id est, non admittit ad aures suas vituperationes, defractiones, susurraciones, calumnias contra proximos, et non facit unquam malignis, sed eos contempsit, et pro nihilo duxit: contra autem glorificavit, honoravit, juxta viros bonos, qui Deum timent. Magna est hæc laus, non solum in se edisse malum, sed etiam in aliis.

6. QUI JURAT PROXIMO SUO, ET NON DECIPIIT, QUI PECUNIAM SUAM NON DEDIT AD USURAM, ET MIGNERA SUPER INNOCENTEM NON ACEPIT.

Exposit in genere virtutes viri probi; nam in particulari attingit vitium unum, videlicet avaritiam, quo precipue carere debet, qui cupit hæres fieri regni celestis. Cur autem hoc particulare vitium attingat, causa est, vel quia « radix omnium malorum est cupiditas, » ut ait Apostolus ad *Timoth.* cap. vi, et per cupiditatem intelligit avaritiam, quam vocat philargyriam, id est amorem pecunie; vel quia hoc vitium semper fuit, et est familiare Judæis. Porro avaritia locum habet vel in fratribus, quæ committuntur in contractibus alicui licitis, vel in contractibus genere suo illicitis, vel in muneribus. De primo genere dicit: « Qui jurat proximo suo, et non decipit. » De secundo dicit: « Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. » De tertio dicit: « Et mignera super innocentem, » id est ad opprimendum innocentem, « non accipit. » Ex hebræo S. Hieronymus vertit, qui *jurat, ut se affligat*, pro eo quod nos habemus, « qui jurat proximo suo; » sed vox hebræa potest legi *לְהָרַךְ* *leharakh*, et significat *ad faciendum malum*, nimirum sibi, hoc est, ad se affligendum, et sic legit S. Hieronymus; potest etiam legi *להרע*, et significat *prezimo*, et sic legerunt Septuaginta, a quorum versione latina editio Vulgata profecta est, et certe magis coheret cum superioribus verbis nostra lectio, quam S. Hieronymi. Ex hoc versiculo aperte colligitur errare Judæos, qui usuram licitam esse existimant.

7. QUI FACIT HÆC, NON MOVETUR IN ÆTERNUM.

Respondet questionem in primo versiculo propositam, ac dicit eos qui ita vivant, ut supra expositum est, habituros firmissimam in celesti tabernaculo mansionem. Itaque ait: « Qui facit hæc, » que supra dicta sunt, « non movetabitur in æternum, » id est, habitabit securus in tabernaculo Dei, ac requiescet in monte sancto ejus, sine ullo timore cadendi a tam felici loco.

PSALMUS XLV.

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Tituli inscriptio ipsi David.*

Conserva me, Domine, quoniam speravi in te.

2. Dixi Domino : Dominus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

3. Sanctis qui in terra sunt, mirificavit omnes voluntates mens in eis.

4. Multiplicatae sunt infirmitates eorum : postea acceleraverunt.

Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus : nec memor ero nominum eorum per labia mea.

5. Dominus pars hereditatis meae, et calicis mei : tu es, qui restitues hereditatem meam mihi.

6. Funes ceciderunt mihi in praeclearis; etenim hereditas mea praecleara est mihi.

7. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum : insuper et usque ad noctem intrepuerunt me renes mei.

8. Providebam Dominum in conspectu meo semper : quoniam a dextris est mihi, ne commovear.

9. Propter hoc letatum est cor meum, et exsultavit lingua mea : insuper et caro mea requiescit in spe.

10. Quoniam non derelinques animam meam in inferno : nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

11. Notas mihi fecisti vias vitae, adimplebis me letitia cum vultu tuo : delectationes in dextera tua usque in finem.

V. s. ii. — *Humilis et simplicis David.*

Custodi me, Deus, quoniam speravi in te.

Dixi Domino : Dominus meus es tu, bene mihi non est sine te.

Sanctis qui in terra sunt, et magnificis, omnis voluntas mea in eis.

Multiplicabuntur idola eorum, post tergum sequentium : non libabo libamina eorum de sanguine; neque assumam nomina eorum in labiis meis.

Dominus pars hereditatis meae et calicis mei; tu possessor [h. restitutor] sortis meae.

Lineae [al. *Lineae*] ceciderunt mihi in pulcherrimis, et hereditas speciosissima mea est.

Benedicam Dominum qui dedit mihi consilium; insuper et noctibus erudierunt me renes mei.

Proponebam Dominum [al. tac. *Dominum*] in conspectu meo [h. *coram me*] semper; quia a dextris meis est [al. *es*], ne commovear.

Properea letatum est cor meum, et exsultavit gloria mea; et caro mea habitabit confidenter.

Non enim derelinques animam meam in inferno; nec dabis sanctum [h. *misericordem*] tuum videre corruptionem.

Ostendis mihi semitam vitae, plenitudinem [h. *satisfatem*] laetitiarum ante vultum tuum, decores in dextera tua aeternos.

ex hoc certo periculo confidit se liberatum iri : alius aurgens, de morte ipsa et sepulcro esse triumphaturum praecitit. Hanc, qua hic et tunc praeciditur, calamitatem spe praetergreditur, ut *in faciem* (vers. 11) portingat. Atqui in solo Christo haec spes et indubia expectatio non delusa fuit, nam Davides, ut ait S. Petrus, *defunctus est et sepultus*. Porro, quia Christus, veluti *caput*, non sibi tantum, sed suis etiam *membris* omnibus, mortem devicit, potuit Davides in eo, licet sensu minus proprio et directo, eandem victoriam sibi ipsi praestruere. « Careram, post exterritum esse 1, atrophos 2 : vers. 1-7, gratulatur sibi, quod Jova ipsi Deus obtigerit; vers. 8-11, reposita in Jova fiducia securum se esse omnium casuum.

1. *Carmen aureum Davidis.*

Custodi me, o Deus,
nam fiduciam pono in te.

2. Dixi Jovæ : « Dominus es tu,
bonum meum non est praeter te. »

3. Sancti qui in terra sunt,
Sunt illustres quibus unice delector.

4. Multiplices erunt eorum dolores, qui aliorum (ad alios deos) festinant;
non libabo libationes eorum cruentas,
nec sumam nomina eorum labiis meis.

5. Jovæ est pars portionis meae, et calicis mei;
tu es possessio sortis meae (sorte mihi assignata).

6. Funes (pars dimensa) ceciderunt mihi in amoenis (locis);
imo hereditas grata (placens) est mihi.

7. Benedicam Jovæ qui mihi consuluit,
noctu etiam moment me renes mei.

8. Pono Jovam coram me continuo;
quia a dextra mea est, non movebor.

9. Propterea letatur cor meum, et exsultat gloria (anima) mea;
imo caro mea habitabit confidenter.

10. Etenim non derelinques animam meam orco,
nec dabis pium tuum videre corruptionem.

11. Monstras mihi viam vitae;
saturatio gaudii coram facie tua est,
deliciae ad dexteram tuam in finem.

NOTE.

Vers. 1. *Carmen aureum* : ita post Aben Ezraam, Bureser et Reinke; אֲרָם poel. קָרַן אֲרָם sive quia egypticum (quæ Pythagoræ 1272 fca), sive quia aureis litteris scriptum esset, et in sanctuario elive loco suspensum, quemadmodum septem illa carmina veterum clarissimorumque poetarum, qui in Arabia ante Mohammedis tempora floruerunt, *Moullacat*, i. e. suspensa ad templi Meccani januam vulgo appellata, item *Aures*, quod aureis litteris in bysso Ægyptia scripta essent. Nulla tamen hujus consuetudinis inter Hebræos indicia occurrunt, Hengstenberg vertit *secretum*, i. e. carmen alioris reconditique sensus. Rosenmüller, Gesenius, Maurer, *scriptum*, a rad. אָרַם *scribere*, Vienna forma אָרַם *scribere*. — Dixi, *legenda amarthe*, quod in eod. haud paucis a De Roissio editis reperitur; si legas *amarthe*, subaudi *anima mea*, scil. *dixisti Dominus*, te Dominum agnosco. *Bonum*, felicitas, salus. *Praeter*, proprie supra. Ewaldus : Nihil supra te aestimo, tu es summum meum hominem. Hengstenberg vertit, *bonum meum es, nihil praeter te est bonum meum*. — Vers. 3. *Sancti* : proprie, ad sanctos quod attinet, nomin. absol. praemissa 7. *In terra patria*, quod indicare videtur scriptorem tunc fuisse exulem. *Sunt illustres*; 7 est consecutivum, apodosis incipiens, germanice transferendum so. *Proprie, et principes omnis meae propensionis in eis*. Sen-

Argumentum. — Vates in extremo discrimine se demicatione fortunæ et vitæ ardentis ad Jovam processit, ut veli ipsam conservare, periculumque ab ipsius capite propulsare; quibus consolationem miscet, a fiducia, quam in Jovæ ponit, pellunt, prolixo testatur de eo, quod solum sanæ verum Deum colat, ipsunquæ et verum cultum ejus summum bonum esse statuat; tum ab omni falsorum deorum cultu se abhorre proficitur, sibiquæ gratulatur, quod Jovæ beneficio a populo ejus sit. Non dubitat autem hac in fiducia se exanimi, et conservatum iri; qua spe erectus, exsultat, lætisque animo celebrat *satisfatem deliciarum quibus in finem ad dexteram Dei tractor*. Inscribit Davidi hoc carmen assignat; nec reperitur in eo quibusquam, quod ut fidem illi donegimus, nos moveat. Vero simillimum est. Psalmo XVI *שְׁפַיְצוּנוּ* nostrum 489, quum Davidem, a Jonathan cortius factus de implacabili Saulis odio, ad Philistæum regem prima vice confugisset (I Sam. xxi, 11-16), ubi agnitus statim a regis ministris, et ad regem adductus, admittitur hunc esse Davidem, Philistæorum hostium infestationem, a rege sibi mitteret, atque egre tantum, demerita singulari, evadere, post qua liberationem Jovæ *Psalmo*, xxiv gratis edit. Alii tamen hunc Psalmum ad I Sam. xxvi, 19, referunt. Quæstio posterioribus hujus carminis versibus, post S. Petrum (Act. ii, 25 seq.) et S. Paulum (Act. xiii, 34 seq.), Messiam ab inferis excitandum a Davide adombratum Ecclesia SS. Patres una voce docuerunt. Quæ de re notandum est, non posse cum rationalis bene multis poni, Apostolos accommodasse tantummodo, sive dellexisse ad Christum, quæ sensu unico et proprio de Davide dicta existimasset; nam persuasissimum ipsis fuisse, Psalmum vere de Christo agere, manifeste patet ex rationibus, quibus evincere student, de Davide carmen non posse accipi. 8) Non omnino rejiciendam esse eorum sententiam, qui cum Hengstenberg existimant, in nostro Psalmo Christum vere et proprie, sed indirecta tantum spectari. « Qui loquitur, ait Hengstenberg, in mortis periculo constituitur; sed non tantum

sus : Eos tantum magni facio, in pretio habeo,isque delector, qui Jovam colunt. Rosenmullerus, pro *hactenus* vel *principes*, verit *amplitudines* seu *magnitudines*. Retine cum preced. necit: *Bonum meum non est extra te; ita se res habet de sanctis qui... et principibus*, etc. Ewaldus necit cum sequent. *Sancti... principes* (nominat. absol.). multa sunt eorum idola...; ego autem non libabo, etc. — Vers. 4. Ewaldus, *multa sunt eorum idola, alienos deos permutant*, eodem modo quo sponsa donariis quasi emi soletur (Exod. xiii, 15). Maurer, ad *utrosque deos festinant*. — Vers. 5. Agellius : « *Cultem* idem significare quod *partem*, Belarri asserunt, et vere; sed si accurate verba perpendamus, nonnulli interest: *partem* enim continuat alicui rei vocant, ut agri et campi; ut in numero seu multitudine dividenda, qua pars ex supputatione alicui contingit, eam *cultem* vocant. » Possessio, substant. abstract. Hengstenberg, *magnificam fecisti sortem meam*, fut. lipihil verbi כָּן, quod, ut Schultens, arab. est *amplius fuit*. Alii, *prehendisti, educisti* quasi ex urna, imo elegisti et assignasti sortem meam : hinc Vulgatus, *restituis*, id est constituis. — Vers. 6. In amantibus Hengstenberg, in *juventutis*, i. e. in *delictis*, dicitur plur. pro substant. abstracto. *Hereditas*, forma poetica status absoluti. Sensus : Non solum optima portio mihi contigit, sed etiam ea est qua mihi optima videatur. Alii simpliciter, *puellera karitatis obligat mihi*. — Vers. 7. *Consulati*, ut praeclaram illam portionem, scil. Deum, mihi eligerem. *Reus*, interiorum affectuum sedes, ut Ps. vii, 10. *Moment*, ut gratias Deo agam, amorem meum tester, cultumque ejus observem. — Vers. 8. *Jocam*, via ducem, summumque bonum ad spem meam. — Vers. 9. *Te non derelinques*; etc. significat potest, vel : Non ita destitues me, ut morti jam concedam, sed longam adhuc dabis mihi vitae hujus usuram; vel : Non patieris me in orco (animarum post mortem sede) manere, sed inde melibentis. Posteriorum sensum commendant tum que sequuntur vers. 11, tum Novi Test. doctrina, tum SS. Patrum veterumque interpretum consensus. — Vers. 10. *Piam*. In libris hebr. hodiernis scribitur *pius*, quod multi retineri volunt, ut sit universalis propositio. Sed Masorellan legi jubent הַיָּסוּדִים *piam*, quod idem exhibent libri et scripti et editi cum plurimi, exprimitque veteres omnes. *Corruptionem*, אֲחֵרָה conf. Job. xviii, 13; Ps. lv, 24. Alii verbum *foveam, sepulcrum*, אֲחֵרָה, eodem sensu. In hoc versu prius membrum Messie animam, posterioris ejusdem corpus etveta; singula autem prius singulis commatis preced. respondent. — Vers. 11. *Monstras*, etc. in via vite me ambulare facis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Titulus inscriptio ipsi Davidi.

Hic Psalmus obscurissimus est, atque ab ipso titulo incipit ejus obscuritas. Vox hebraea כַּחֵם *mictham* ignota est. S. Hieronymus vertit, *humilis, et simplex* David, forte quia כָּן *meo* significat *pauperem*, ac per hoc *humilem*, et כָּן *tham*, significat *simplicem et perfectum*; alii volunt כַּחֵם *mictham* esse *profectionem* aliqui, quia חָם *ebrietas* significat *superbum*. Mihi probabilis est Septuaginta interpretes non legisse כַּחֵם *mictham* sed כַּחֵם *micthab*, ultima littera paululum immutata; nam a verbo *caubab, scribere*, fit nomen *micthab, scriptura, sive inscriptio*. Sed quia vox greca *scripseris* non significat simplicem inscriptionem, sed inscripti nem ineam in columna ad memoriam sempiternam, propterea intelligere debemus inscriptionem hoc loco significare titulum memorabilem, dignum qui nunquam aboleatur. Argumentum Psalmi est oratio Christi ad Patrem : et eadem accommodari potest membris Christi, tum universis, tum singulis. De Christo enim, et non de Davide intelligendos esse quatuor versus postremos, ac praesertim illa verba : « Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, » docent apostoli Petrus Act. ii, et Paulus Act. xii; et quia totus Psalmus est oratio quaedam continuata, non possunt intelligi quatuor ultimi versus de Christo, quia totus Psalmus de Christo intelligatur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1.

4. CONSERVA ME, DOMINE, QUONIAM SPERAVI IN TE. DIXI DOMINO : DEUS MEUS ES TU, QUONIAM LABORUM MEORUM NON EGES.

In hebraeo, ut nunc legitur, habetur : *Dixisti; sed non est dubium debere legi אמרת* *amarthi*, non *amrthi*; nam non solum Septuaginta vertunt *dixi*, sed etiam S. Hieronymus; si tamen utraque lectio defendi debeat, illud, *dixisti*, re-

ferendum erit ad animam, quia אמרת *amarthi* est septuaginta personae generis feminini, et sensus erit: *Dixisti, o anima mea! et idem est, dixi ego, vel dixisti, anima mea*. Alii igitur Christus, et potest dicere quilibet christianus : « Conserva me, Domine, » id est custodi, prolege ab imminente tribulatione, quoniam speravi in te solo, non in ulla re creata. Quod autem in te solo speraverim, et spem, ex eo cognosci potest : « Quoniam

In Christo non fuit spes, sed fiducia, et in te solo spero et confido. Haec verba Propheta scripsit in persona Christi pro eo tempore, quo Christus non solum homo erat, sed etiam passio-

Vers. 2.

2. SANCTUS, QUI IN TERRA SUNT EIUS, MIRIFICAVIT OMNES VOLUNTATES MEAS IN EIS.

In greco legitur sic : *Sanctus, qui sunt in terra ejus, mirificavit Dominus omnes voluntates suas in eis*. Itaque dissentunt greecus et latinus in illa voce *meas et suas*. Nam additio illa vocabuli, *Domini*, non mutat sensum. In hebraeo legitur ad verbum sic : *Sanctus qui in terra ipsi, et magnificavit omnis voluntas mea in eis*. Quod ad grecoam attinet, S. Augustinus in epist. 59 ad *Paulinum*, Quaes. 29, dicit codices electiores habere *meas*, quamvis alii habeant *suas*. Itaque probabile est in greco vitio librariorum irrepisse mendum, praesertim cum in hebraeo etiam habetur *meas*. Idem quoque Augustinus dicit, non esse dissonantiam alienius momenti, cum opera Patris, et Filii, et Spiritus Sancti sint indivisa. Hebraeus autem codex cum ait : *Qui in terra ipsi*, non differt a nostro codice, nisi quod omittit pronomen *ejus*. Cum autem dicit : *Et magnificavit*, sciendum est וְאֵינִי *veidire* vocadire videri omnino corruptam. Est enim nomen numeri multitudinis, in regimine, id est regens aliud nomen casus genitivi hebraei : siquidem aliter forant nomen absolute positum, et aliter nomen regens post se aliud nomen casus genitivi : hic autem non sequitur aliud nomen, quod regatur ab isto, *magnificavit*; praeterea si Septuaginta legissent וְאֵינִי *veadire*, non potuissent vertere *mirificavit*, nisi imperitissimi fuissent. Itaque existimo eos legisse וְאֵינִי *veidire*, quod significat *mirificavit*. Illa vero, *omnis voluntas mea in eis*, non habent difficultatem, quia cum hebraei non declinant nomina per casus, verbi debent vocabula secundum exigentiam verborum. Recte igitur verti potest hic locus : *Sanctus qui sunt in terra, mirificavit omnes voluntatem meam in eis, atque ita in concordiam rediguntur omnes lectiones*. Sententia autem haec esse videtur : Quia

Deus honorum meorum non eget, ideo beneficiere studeo electis ejus : ejus meae bonae voluntatis ipse Deus mihi testis est, qui Sanctus, qui sunt in terra ejus, id est Sanctus, et electis vobis qui sunt in terra ejus, mirificavit, id est mirabilis reddidit omnes voluntates meas in eis, id est omnem benevolentiam meam omnique studia mea erga illos. Dicitur autem Deus mirabilem reddidisse benevolentiam Christi erga electos, declarando illum tum per Prophetas, et per varias figuras Testamenti veteris, tum etiam per miracula ipsius Christi et Apostolorum; mirabilis vero fuit Christi benevolentia erga electos, cum pro illis animam suam ponere voluerit.

3. MULTIPLICATAE SUNT INFIRMITATES EORUM, V. 3. POSTEA ACCELERAVERT.

In hebraeo habetur כָּן *in futuro, multiplicabuntur*, sed accipitur futurum pro praesentio. Illud etiam, *postea*, vertitur communiter ex hebraeo, *atque*; sed Septuaginta non legunt אַחַר *acher, atque*; sed אַחַר *achar, quod significat, postea*. Explicatur hoc loco effectus benevolentiae Christi in electos, qui antea debiles erant ab vulnera gravissima peccatorum, ita ut ambulare non possent, et postea sanati per gratiam currere coeperunt viam mandatorum Dei : « Multiplicate sunt, inquit, infirmitates eorum, » id est agilitates, ac morbi spirituales; unde Apostolus ad Rom. vi : « Cum adhuc infirmi essemus, Christus pro nobis mortuus est; » et paulo post explicans infirmitates : « Cum, inquit, peccatores essemus. » Ex hebraeo חַיִּים *haistotham* multi vertunt *idola*; sed vox hebraea proprie significat *infirmum et dolorem*; et per figuram accipitur pro *idolis*, vel quia idola infirma sunt, et nullius potentiae; vel quia peccatores, ac per hoc infirmos homines faciunt. « Postea acceleraverunt, » id est, antea infirmissimi erant multiplicatis peccatis usque ad summum, sed postea sanati per gratiam fortes effecti sunt, et ideo exsultaverunt ad currandam viam. Id apparuit in principio Ecclesiae, quando conversi homines ab idololatria, ad martyria festinabant.

4. NON CONGREGABO CONVENCICLA EORUM DE SANGUINIBUS, NEQ MEMOR ERO NOMINUM EORUM PER LABIA MEA.

Ex hebraeo vertunt communiter : *Non libabo libamina eorum de sanguine*, et vere verbum כָּן *nasoc* significat *libare et fundere*; sed significat etiam *tegere et operire*; et quia quae leguntur congregantur, ut tegi possint, credibile est idem verbum significare etiam *congregare*; sententia vero est eadem, nam quia ad sacrificia celebranda cotus congregari solent, ideo perinde est, si dicatur : *Non libabo libamina eorum de sanguine*, id est non placebunt mihi sacrificia eorum, quae sanguinis effusione constant; et : *Non congregabo convencicla eorum de sanguinibus*, id est non pla-

me examinasti, et non est inventa in me iniquitas.

4. Ut non loquatur os meum opera hominum: propter verba laborum tuorum ego custodivi vias duras.

5. Perfice gressus meos in semitis tuis: ut non moveantur vestigia mea.

6. Ego clamavi, quoniam exaudisti me, Deus: inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea.

7. Misericordia misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te.

8. A resistentibus dexteræ tuæ custodi me, ut pupillam oculi.

Sub umbra alarum tuarum protege me, 9. a facie impiorum, qui me afflixerunt.

Inimici mei animam meam circumdederunt.

10. Adipem suum concluserunt: os eorum locutum est superbia.

11. Projicientes me nunc circumdederunt me: oculos suos staterunt declinare in terram.

12. Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam: et sicut catulus leonis habitans in abditiis.

13. Exsurge, Domine, præveni eum, et supplantam eum: eripe animam meam ab impio, frammam tuam 14. ab inimicis manus tuæ.

Domine, a paucis de terra divide eos in vita eorum; de absconditis tuis adimpletus est venter eorum.

Saturati sunt filii: et dimiserunt reliquias suas parvulis suis.

15. Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo: satiabor, cum apparuerit gloria tua.

me, et non invenisti: cogitatio mea utinam non transisset os meum.

In opere Adam, in verbo laborum tuorum, ego observavi vias [h. *semitas*] latronis.

Sustenta gressus meos in callibus tuis, et non labantur [al. *labentur*] vestigia mea.

Ego invocavi te, quia exaudies me, Deus: inclina aurem tuam mihi, audi eloquium meum.

Misericordias fac misericordias tuas, salvator sperantium, a resistentibus dexteræ tuæ.

Custodi me quasi pupillam [h. *filiam*] intus oculi:

In umbra alarum tuarum protege me, a facie impiorum vastantium me.

Inimici mei animam meam circumdederunt.

Adipe suo concluserunt: et ore locuti sunt superbe.

Incedentes adversum me nunc circumdederunt me; oculos suos posuerunt declinare in terram.

Similitudo ejus quasi leonis desiderantis prædam, et quasi catuli sedentis in absconditis.

Surge, Domine, præveni faciem ejus, incurva eum: salva animam meam ab impio, qui est gladius tuus.

A viris manus tuæ, Domine, qui mortui sunt in profundo, quorum pars in vita, et quorum de absconditis tuis replesti ventrem.

Qui satiabantur in filiis, et dimittent reliquias suas parvulis eorum.

Ego in justitia video faciem tuam: implebor [h. *satiabor*], cum evigilavero, similitudine tua.

4. Ad opera hominum (vulgi) quod attinet, verbo laborum tuorum *evocatus*, ego observavi vias violenti (ut eas devitarem).

5. Inhaerunt gressus mei orbitis (vitiis) tuis, non vacillarunt gressus mei.

6. Ego invoco te, nam exaudis me, Deus: inclina aurem tuam mihi, audi sermonem meum.

7. Insignes redde misericordias tuas, qui salvos confidentes tibi ab adversariis dextera tua.

8. Custodi me sicut pupillam, filiam oculi; in umbra alarum tuarum occulles me,

9. A facie improborum qui vastant me, hostium capitalium qui circumdant me.

10. Pingue cor suum ocellerunt; ore suo loquuntur cum fastu.

11. Quoad gressus nostros nunc circumdant me; oculos suos dirigunt ad deiciendum (nos) in terra.

12. Similitudo ejus est sicut leo, qui appetit discerpere, et sicut leoneulus sedens in occultis.

13. Surge, Jova, anteverte faciem ejus, prosterne eum; libera animam meam ab improbo gladio tuo,

14. Ab hominibus manu tua, o Jova, ab hominibus mundanis; portio eorum est in vita presenti, et thesauri tuo (rerum abundantia) implet ventrem eorum; satiantur filiis, et relinquunt abundantiam suam parvulis suis.

15. Ego vero in justitia video faciem tuam; satiabor in evigilando imagine tua.

NOTE.

Vers. 1. *Justitiam*, pro me clamantem, ad Gellier; Maurer: Me, qui sum justus; Hengstenberg verit, Jova, qui es summa justitia. — Vers. 2. Maurer, *exile, respicit*: ita et Ewaldus. — Vers. 3. *Noctu*, quo tempore iis quisque maxime indulget, ad quæ fertur ejus animus; nisi quis malit hanc allegoriam ex more hominum mutuatam, qui eus, quorum secreta noscere cupiunt, nocte inopinatos, et omnium secutos obruant. *Præterit*, etc.; sensus: Non soleo aliud cogitare, aliud eloqui. Alii eod. sensu: *Cogitavi* aliquid, et id non poterit os meum. Ewaldus aliter necit, non invenit me quicquam mali cogitantem (non enim perquamque sensu malo usurpatur), nec quod transgrediar os meum. — Vers. 4. *Homines*, quorum sensus et cogitatio in malum pivota sunt, Gen. viii, 21: cf. Gen. vi, 10; Job. xxxi, 33. — Vers. 7. *Insignes reddo*, gall. *signale*. Alii, *discerne justos tuos*. Junge dextera tua cum salces. Eius dies post Septuag. et Vulg., *resistentibus dextera tua*: non male. — Vers. 8. *Pupillam*, proprie *homonculum*. Arabes quoque *pupillam hominem oculi* appellant, ob imaginem in oculi pupilla apparentem. Rosenmullerus vult icon signficari *iniquitatem*, conferreque Prov. vii, 8; xx, 20. *Filiam oculi*, ita quoque Arabes dicunt pupillam, cum, quidquid tanquam minus ad aliud refertur et pertinet, *filius aut filia* dicatur. — Vers. 9. *Capitalium*, proprie *in animam*, vitalem. Maurer, qui eam *impetu*, l. e. *ferocium*, quod Euripidi est *εὐκαὶ βίη* *εὐκαὶ*. — Vers. 10. *Proprie, pinguedinem*, id est *adipem suum viscera*, adeo ut nullam sentiant misericordiam. Cf. Deut. xxxii, 15; Job. xv, 27. *Adeps hominum carnalium et insensibilium symbolum est.* — Vers. 11. *Sensus*: Quo me cumque verto cum amicis, ab impio me video circumdatum. Alii, *inclinando in terram*, corpore ad terram inclinato, ut solent insidiatores: ita post Vulgat. Maurer. — Vers. 13. *Anteverte impetus ejus te coram ipso sistens. Libera... gladio tuo.* — Vers. 14. *Junge manu tua cum libera. Mundanis*, rerum

Argumentum. — Eorum sententia mihi probatur, qui carmen hoc a Davide eo tempore putant compositum esse, quam Saulis alicorumque insidiis undique obsessus, salutem et vitam fuga consulere coactus esset, ut itaque exiret a septimo. Stropha tres. Vers. 1-3, succurre, o Jova, sincero tuo cultori; vers. 4-13, defende me ab inimicis infestissimis, impetabilibus, fastuosis, insidiatoribus; vers. 14-15, ab hominibus ad voluptatem omnia referentibus, tanquam omnibus affluentibus, ut ipse ego faciem tuam videam, et facie tua satior.

4. Oratio Davidis.

Audi, Jova, justitiam, attende clamorem meum, ausculta precem meam non fraudulentis labiis *fusam*.

2. A facie tua (abs te) judicium meum exeat, oculi tui respiciant rectum.

3. Explorasti cor meum, visitasti (illud) noctu; igne me examinasti: non invenis (quicquam) scoriæ; cogitare meum non præterit os meum.

terrenarum, vanarum amantibus. *Perdo*, etc. Felicitas eorum est in vite hujus delictis. *Filiis*; Maurer, *filii eorum*, et *hi relinquunt*. — Vers. 15. In *justitia*, propter meam justitiam. *Videte*, imagine sumpta a regulis, qui ita tantum quibus favent, sui dant copiam. In *excipiendo*. Hinc Hengstenberg hocce carmen pro serotina oratione habet. At hæc verba melius cum SS. Patribus Schegg intelligi de expergescendo e somno mortis.

HIERONYMI EXPLANATIO.

PSALMUS XVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM

Oratio David.

Hic Psalmus, ut ipse titulus indicat, est oratio justis persecutionem injuste patientis, qua precatur a Deo liberationem, ducit autem argumenta, primum ab innocentia sua, secundum a justitia Dei, tertiam a misericordia ejusdem, quartam a malitia impiorum justos persequentium.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. EXAUDI, DOMINE, JUSTITIAM MEAM: INTENDE
REPREGATIONEM MEAM.

Vers. 2. 2. AURIBUS PERCIPE ORATIONEM MEAM, NON IN
LABIIS DOLORIS.

Hi duo versiculi conjunguntur in unum apud Hebræos; sed apud Græcos et Latinos distincti sunt. Res est parvi momenti, neque sententiam mutat. Primum igitur orat exaudiri justitiam suam: nam apud justum iudicem magis clamat causa, quam persona. Addit deinde, ac postulat attendi etiam ad preceationem suam, quia Deus non solum justitiam, sed etiam justos diligit, et ut S. Jacobus ait cap. v. 16: « Multum valet oratio justis. » Postremo conjungit utramque, justitiam et deprecationem, cum ait: « Auribus percipe orationem meam, non in labiis doloris, » hoc est orationem meam, que non prodit ex labiis doloris, sed in justitia nititur. Itaque sensus est: Moveat te, Domine, justitia, moveat deprecatio; moveat justis deprecatio.

Vers. 3. 3. DE VULTU TUI JUDICIUM MEUM PRODEAT:
OCULI TUI VIDEANT INEQUITATES.

Alterum argumentum petit a justitia Dei, quasi dicat: Te appello, Domine, a te iudicari volo, qui es Juxta justissimus. « De vultu tuo, » id est ab ore tuo iudicium meum prodeat, id est sententia pronuntietur. « Oculi tui videant inequitates, » id est, non clamde oculos, et dissimulare calliditas impiorum, sed aperiri oculos, et considerari quid justitiam exigat. Nam, ut alius monuit, non ponitur hoc loco æquitas pro epicheta, sed pro ipsa vera justitia, ut sonant vocabula hebræa et græca. In græco habetur: *Oculi mei videant æquitates*, et sic legit S. Augustinus, et exponit de iudicio hominis justis, non de iudicio Dei, ut sensus sit: De vultu tuo iudicium meum prodeat, id est, illumina mentem meam, ut juste iudicem,

« oculi mei videant æquitates, » id est, mens mea non aberrat in iudicando. Sed si debeat convenire sententia græcis codicibus cum lectione hebraica et latina, hic debet esse sensus: Oculi mei videant æquitates, quas tu videlicet exerces, id est, videant justa iudicia tua. Et sane lectio, que habet *oculi tui*, magis coheret cum superioribus, et eandem approbat S. Hieronymus in epist. ad *Santiam et Eustellam*.

Vers. 4. 4. PROBASTI COR MEUM, ET VISITASTI NOCTE:
IGNE ME EXAMINASTI, ET NON EST INVENTA IN ME
INEQUITAS.

Reddit causam cur velit iudicari a Deo, quia videlicet ipse solus scrutatur corda, et perfecte novit innocentiam servorum suorum. « Probasti, inquit, cor meum, » id est, tentasti qualis sim intus, ubi nemo videt præter te, experimentum de mea sinceritate fecisti. Quomodo autem id fecerit declarat, dicens: « Visitasti nocte, et igne me examinasti. » Nam duo sunt tempora, quibus apparet quid sit in corde, occasio occulte agendi, et tempus tribulationis. Multi enim intus mali, exterus boni, si occasionem habent peccandi in occulto, ubi nullum sit periculum, ne detegantur, tunc malitia se prodit. Sic etiam tempore prosperitatis non discernuntur mali a bonis; sed cum ignis persecutionis advenerit, tunc aurora lucebit, et patet fumabit. De primo tempore dicit: « Visitasti nocte, » id est cum in occulto occasione peccandi habui. De secundo vero: « Igne me examinasti, » id est ardente tribulatione. « Et non est inventa in me inequitas, » ad verbum sic legitur: *Non invenisti, cogitasti, non transibit os meum*. Que verba nullum sensum facere videntur. Sciendum igitur est Septuaginta Interpretes non legisse *zannathi*, quod significat *cogitasti*; sed *zannathi*, mutatis tantum punctis, id est *inequitatem meam*, et conjunxerunt hoc nomen

cum superiore verbo, et ideo reddiderunt: *Non est inventa in me inequitas*, quod est idem cum eo: *Non invenisti inequitatem meam*, ut ad verbum est in hebræo. Sequentia verba, nimirum *non transibit os meum*, conjunxerunt Septuaginta Interpretes cum verbis sequentibus, in *opera hominum*, et verterunt, *ut non loquatur os meum opera hominum*. Idem enim est: *Non transibit os meum in opera hominum*, et: *Non loquatur os meum opera hominum*.

Vers. 5. 5. UT NON LOQUATUR OS MEUM OPERA HOMINUM:
PROFIER VERBA LABIORUM TUORUM EGO CUSTODIVI
VIAS DURAS.

Ostendit unde factum sit, ut Deus non invenit in eo inequitatem; et dicit ex eo factum esse, quia custodierit vias duras justitie procepta Dei, non ob aliquam spem humanam. Nam qui ob spem humanam custodiunt viam justitiam, exterius id faciunt, ubi homines vident, ac per hoc invenitur in eis latens inequitas; qui vero propter Dei mandatum viam justitie non deserunt, id faciunt exterius et interius, atque ideo nulla in eis inequitas invenitur. Alii igitur: « Ego custodivi vias duras, » id est, permansi in via justitie, quamvis aspera et dura, neque me ulla tribulatio ab ea via declinare fecit. Permansi autem in hac via « propter verba labiorum tuorum, » id est propter mandata tua, sive propter promissiones eternitatis tuas. « Ut non loquatur os meum opera hominum, » id est, ut non cogar implorare humanam opem, neque ab spe humana pendam, neque laudem opera hominum. In hebræo, pro eo quod nos legimus *vias duras*, habetur, *vias קרי*, id est *latrone*, seu *dissipatoris*: sed nullatis punctis, illud, *paris*, potest legi *peris*, id est *raptura*, sive *fractura*; et sensus erit: Custodivi vias prærupcias, ac per hoc periculosas et duras.

Vers. 6. 6. PERFICE GRESSUS MEOS IN SEMITIS TUIS: UT
NON MOVEANTUR VESTIGIA MEA.

Agnosceos non suis viribus, sed auxilio Dei se permansisse in angusta semita justitie, rogat Deum, ut confirmet hoc beneficium: « Perfice gressus meos in semitis tuis, » id est, confirma et stabili gressus meos in hac via tua, ne forte declinem ab ea, si tuo adjutorio destituer. In hebræo ad verbum est: *Sustenta gressus meos, ne labantur vestigia mea*; ubi declarat ut ipsum per similitudinem quædam a via lubrica. Itaque perfice gressus, significat, sustenta et stabili; et ne moveantur vestigia mea, significat, ne labantur ob viam lubricitatem. Vere enim infirmitas carnis, et illicebia mundi faciunt viam vite humane valde lubricam, et multi labantur in ea.

Vers. 7. 7. EGO CLAMAVI, QUONIAM EXAUDISTI ME, DEUS:
INCLINA AUREM TUAM MIHI, ET EXAUDI VERBA MEA.

Exposito argumento ab innocentia sua, et a

justitia Dei, iterum repetit orationem initio Psalmi propositam, que est quasi conclusio, quem colligitur ex duobus illis argumentis. Sententia igitur hæc est: « Ego clamavi, » ad te, Domine, « quoniam exaudisti me, » id est, cum fiducia clamavi, quoniam semper alias exaudisti me. Et ideo pro solita benignitate nunc etiam « inclina aurem tuam mihi, et exaudi verba mea. »

Vers. 8. 8. MIRIFICA MISERICORDIAS TUAS, QUI SALVOS VERS. 8.
FACIS SPERANTES IN TE.

Hoc est argumentum tertium, quod sumitur a misericordia Dei; quasi dicat: Expositi innocentiam meam, appellavi justitiam tuam; invooco nunc misericordiam, quoniam, etsi me innocenter existimem a crimine, ob quod tribulationem patior, tamen multa sunt alia fortasse peccata mea, ob que juste puniri possem. « Mirifica ergo misericordias tuas, » id est, ita manifeste misericordias tuas exerce in me liberando, ut omnes mirentur. Tuum est enim salvos facere omnes, qui in tua misericordia spem suam repositam habent.

Vers. 9. 9. A RESISTENTIBUS DEXTERE TUE CUSTODI ME, VERS. 9.
UT PUPILLAM OCULI.

In hebræo conjunguntur cum superiore versiculo illa verba, *a resistantibus dextera tua*, id est sensus sit: Qui salvos facis a resistantibus dextera tua eos qui sperant in te. Sed coherent etiam optime cum verbis sequentibus in hunc modum: *Custodi me, ut pupillam oculi*, id est maxima diligentia; *a resistantibus dextera tua*, id est ab impiis hominibus, qui resistant dextere tue, vel ledendo quos tu protegis, vel non ambulando quo tu disces. Neque hoc est contrarium ei quod legimus in lib. *Ester*, cap. xiii, 9: « Non est qui possit tunc resistere voluntati. » Nam illud intelligitur de voluntate beneplaciti, que semper impletur: hoc autem de voluntate signi, que non semper impletur, quia Deus permittit impiorum multa facere contra leges a se positas; sed eos postea punit, ut merentur. Ideo S. Petrus floridatur, dicens: « Humilitatem sui potius manum Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis, » I Petr. v, 6. Similitudo illa, « ut pupillam oculi, » apertissima est, quoniam pupilla res est simul periosissima et infirmissima, et ideo diligentissime custodiri solet, et ab ipsa natura munita est, tum variis tunicis, tum etiam palpebris, et pilorum vallo.

Vers. 10. 10. SUB UMBRA ALARUM TUARUM PROTEGE ME: VERS. 10.
A FACIE IMPIORUM, QUI ME AFFLIXERUNT.

Idipsum repetit alia similitudine. Sicut enim pulli teguntur alis gallinæ, et eo modo obrumbantur, et securi delitescunt, ut ladi non possint a milvis: sic optat justis protegi divino auxilio a persecutoribus suis. Illud, *a facie impiorum*, significare potest, a conspectu impiorum:

ale aiquidem dum pullos tegunt, faciunt ne videantur a milvis. Item, a morsu impiorum, sive ab ira impiorum: nam et dentes in facie sunt, et ira in facie demonstratur. Illud, *qui me offecerunt*, significat justum jam expertum esse morsu impiorum, et ideo protectionem querere, ne si sapius mordentur, tandem consumatur. Familiaris est hæc similitudo divinæ Scripture, *Psalm. LXXV, 8*: « In volamento, inquit, alarum tuarum sperabo »; « *Cl. rursus, Psalm. XC, 4*: « Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis »; et ipse Bonifacius in Evangelio: « Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, et noluit? » *Matth. xxiii, 37*.

Vers. 13. 11. INIMICI MEI ANIMAM MEAM CIRCUMDADERUNT, ADIPEM SUUM CONCLUSERUNT: OS EORUM LOCUTUM EST SUPERBIAM.

Est hoc argumentum postremum, quod sumitur a malitia inimicorum: « Inimici mei, inquit, animam meam circumdederunt, » id est, vitam meam, sive me ipsum undique premitunt: « adipe suum concluserunt, » id est, nulla misericordia moventur, etiam si me videant ad extremum redactum: « os eorum locutum est superbiam, » id est, non solum non miserentur, sed etiam insultant arrogant. Porro adipem concludere, significat viscera claudere, ac per hoc non misereri, juxta illud S. Joannis: « Qui habuerit substantiam hujus mundi, et vidit fratrem suum necessitatem habere, et clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? » *1. Joann. III, 17*. Quia vero viscera claudi solent, cum adipe crescit, ideo maluit Prophetæ dicere: « Adipem suum concluserunt, » quam viscera clauserunt, ut simul indiceret causam, unde viscera clauduntur, quæ est multiplicatio adipis, id est opulentie temporalis. Sicut enim adipe naturalis claudit viscera carnalia: ita multiplicatio opum facit superbe sapere, et contemnere proximos, et claudit viscera spiritualia.

Vers. 12. 12. PROHIBESTES ME NUNC CIRCUMDADERUNT ME: OCULOS SUOS STATUERUNT DECLINARE IN TERRAM.

Pergit narrare nequitiam inimicorum, et ait eum modo unam viam agredi, modo contrariam, sic tamen ut semper nocent. « Projicientes me nunc circumdederunt me, » id est, antea projicientes a suo consorcio, nunc circumdederunt me. In græco sensus est clarior, quia illud, *projicientes*, est temporis præteriti, *isolationis*, et significat, *cum projecissent me*, itaque sensus est: eum antea projecissent me a suo consorcio, ne fruerer communibus bonis, nunc iterum querunt me, et circumdant, ut malis afficiant. Hujus autem malitie ipsorum causa est, quia « statuerunt oculos suos declinare in terram, » id est, firmiter decreverunt non aspicere ad Deum, qui est in celo, nec timorem ullum Dei admittere, sed solum terram intueri, et ea quæ in terra sunt bona sectari. In

hebræo pro illa voce, *projicientes me*, habetur אֲשֵׁרֵנו אֲשֵׁרֵנו, quod aliqui vertunt, *gressu meo*; alii, *incendentes in me*; alii aliter. Sed Septuaginta Interpretes legisse videntur, אֲשֵׁרֵנו אֲשֵׁרֵנו, quod significat, *expulerunt me*; sunt enim litteræ fore eodem, sed transpositæ.

Vers. 13. 13. SUSCEPERUNT ME SICUT LEO PARATUS AD PRÆDAM, ET SICUT CATULUS LEONIS HABITANS IN ABYDITIS.

Non solum, inquit, circumdederunt me, sed crudelissimo in me saevierunt: « Susceperunt enim me, » ea aviditate et aevitia, qua « leo paratus ad prædam, » suscipit occurrentem sibi oviculam: Sicitur autem leo paratus ad prædam, is qui famelicus, et in prædam intentus est. Idem repetit per verba sequentia: « Et sicut catulus leonis habitans in abyditis, » id est, sicut leonis catulus latens in insidiis suscipit prædam sibi occurrentem. In hebræo pro *susceperunt me*, habetur אֲשֵׁרֵנו אֲשֵׁרֵנו, similitudo ejus, videlicet impii, quasi leonis desiderant prædam. Ceterum Septuaginta legunt paulo aliter, ut legi potest vox illa, si removerent puncta, nimirum videntur legisse דֵּמֵנו דֵּמֵנו, ab eodem verbo *damah*, quod non solum *suspiciens* esse, sed etiam *succedere* significat. Hæcque intellexerunt hic significari, אֲשֵׁרֵנו אֲשֵׁרֵנו, *succiderunt me*, sicut leo succedere solet prædam oblatam; sed pro *succiderunt*, maluerunt veritate suscipere, nimirum ad succedendum, quia non succiderunt reipsa, sed tantum voto: non enim Deus permisit ut reipsa succiderent, ut ex sequenti versiculo perspicuum est.

Vers. 14. 14. EXURGE, DOMINE, PREENVI EUM, ET SUFFRAGA EUM: ERIPERE ANIMAM MEAM AB IMPIO, FRAMMEAM TUAM AB INIMICIS MANUS TUE.

Explicita malitia persequentium rogat Deum, ut adit, et liberet ipse, qui solus potest: « Exurge, Domine, » non amplius differas auxilium; « preveni enim, » id est impium, qui instat leonis me rapuit ad devorandum; *preveni deus ejus, ne eos in me infingat, et occidat*. Et vere solus Deus prevenire potest actionem cujuslibet cause etiam velocissimæ agentis, sicut prevenit dentes leonum, ne laderent Danielem inter ipsos famelicos jacentem; et sicut prevenit impetum ignis, ne combureret tres pueros in fornacem projectos: ex quo magna consolatio oritur justis, qui sciunt eam esse Dei sui potentiam, ut securos eos prestare possit inter dentes leonum et inter flammam ignis ardentis. « Suffragam eum, » id est desuper eum, mirabili providentiæ tuæ efficiedo, ut dum putat se dentes infingere in carnem justî, infingat in carnem propriam. « Eripe animam meam ab impio, » id est, ne sinas me occidi ab impio saeviente more leonis, sed libera, et salva me. « Frammeam tuam ab inimicis manus tue, » in hebræo post *frammeam tuam* habetur versiculus, et deinde incl-

pit alius versus; et quia hebræi non declinant nomina per casus, potest sic verti ea sententia: *Eripe animam meam ab impio, frammea tua*, id est, ut vertit S. Hieronymus, *ab impio qui est frammea tua*; vel, ut alii volunt, *eripe animam meam ab impio frammea tua*, id est, per frammeam tuam; sed versionem Septuaginta, et editionem Vulgatam sequendo, sensus erit: *Eripe animam meam ab impio, ac, ut hoc facias, eripe frammeam tuam*, id est potestatem affigendi, ab inimicis manus tue, id est, ab his qui ea non bene utuntur, qui sunt inimici manus tue, ac per hoc non sequuntur directionem manus tue, sed contra eam abutuntur potestate a te illis concessa: « Omnis enim potestas a Deo est; » sive, ut Apostolus loquitur: « Non est potestas nisi a Deo, » *Rom. XIII*. In hebræo pro *inimicis manus tue*, habetur, *a viris manus tue*, sive, *a mortuis manus tue*; nam vox hebræa מוֹתֵי מוֹתֵי et *viros* et *mortuis* significat. Septuaginta Interpretes intellexerunt significari mortuos, et verterunt, *ab inimicis manus tue*, ab *inimicis manus tue*; quoniam inimici manus Domini, id est, qui nolunt sequi directionem manus Domini, mortui sunt manus Domini, quomodo omnes peccatores dicuntur mortui Deo, et inimici Dei; verterunt autem potius *inimici*, quam *mortui*, quia id est multo clarius.

Vers. 15. 15. DOMINE, A PAUCIS DE TERRA DIVIDE EOS IN VITA EORUM: DE ABSCONDITIS TUIS ADIMPLETUS EST VENTER EORUM.

Imprecatio est prophetica, id est predictio per modum imprecationis; prædicit enim futurum, ut dividantur impii a justis, et impiis quidem sola temporalia tribuantur, justis vero etiam æterna. « Domine, a paucis de terra divide eos, » id est separa multitudinem impiorum a populo græge tuo. In hebræo est eadem vox מוֹתֵי מוֹתֵי, que in fine versiculi superioris. David enim sicut inimicos Dei vocaverat mortuos Dei, ita nunc amicos Dei vocat mortuos sæculo, sive terræ; vox enim מוֹתֵי מוֹתֵי significat *terram, mundum, sæculum*, et similia. Itaque verti poterat: *Divide eos a mortuis mundo*; sed maluerunt Septuaginta dicere *a paucis de terra*, quia vere mortui mundo sunt valde pauci, respecta amatorum mundi. Illud, *divide eos*, est in hebræo, *pars eorum*; sed mutatis punctis eodem voces significant, *divids eos*. Quod sequitur, *in vita eorum*, posset recte conjungi cum sequentibus, nisi obstaret par-

tula et, et *de absconditis tuis*, etc., quæ paritula est in hebræo et in græco, et in multis latinis: nec solo cur in editione Vulgata ommissa sit. Sensus igitur est, non solum in vita futura, sed etiam in presentî, quæ proprie est vita ipsorum, quam ipsi videlicet solum agnoscent et amant, dividendos a viris justis, qui sæculo mortui sunt. In hoc autem diviso consistit, quod « de absconditis tuis adimpletus est venter eorum, » id est de bonis terre a Deo creatis et conservatis, et quæ veluti de thesauro abscondito singulis annis emanant, adimplent ventrem suum, et hanc partem suam esse dicunt.

Vers. 16. 16. SATURATI SUNT FILII, ET DIMISERUNT BELIA QUIAS SIAS PARVULIS SUIS.

Hoc est, filii abundant, et lis post mortem suam relinquunt bona, quæ ipsi superstiti: hæc enim censetur a filiis hujus sæculi perfecta felicitas, si et ipsi bonis terrenis circumdantur, et filios suos honorum suorum relinquunt hæredes. Ex græco S. Augustinus vertit: *Saturati sunt porcini*; sed etiam verti posse dicit: *Saturati sunt filii*. Ratio hujus veritatis in promptu est: nam vox græca si scribatur per simplex ypsilon, *si*, significat *porcum*; si scribatur per ypsilon et iota, *sis*, significat *filios*; sed ex hebræo perspicuum est legendum *filios*, non *porcina*.

Vers. 17. 17. EGO AUTEM IN JUSTITIA APPAREBO GONSIPECTU TUI TUO, SATIABOR CUM APPAREBIT GLORIA TUA.

In hoc, inquam, diviso consistit, quod illi sagorati cupiant in hac vita bonis terrenis, « ego autem, » ut etiam ceteri justi, in hac vita iustitiam curant; et in alia, gloria et beatitudine satiabor. « In iustitia apparebo conspectui tuo, » id est, iusto coram te vivere studebo: « satiabor cum apparuerit gloria tua, » id est, sicut nunc tibi apparebit iustitia mea, ita postea mihi apparebit gloria tua, et tunc denum vere satiabor nihil amplius expetens. In hebræo pro *apparebit gloria tua*, habetur, *cum excitabitur similitudo tua*, et sensus est idem; tunc enim apparebit nobis gloria Domini, quando excitabitur in nobis similitudo, de qua scriptum est *1. Joann. III, 2*: « Similes ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est. » quando enim videbimus eum sicuti est, tunc erimus ei similes in gloria; nam et ipse beatus est, quia seipsum videt. Hæc est enim vita, et gloria sempiterna, videre Deum sicuti est.

PSALMUS XVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, puero Domini David, qui locutus est Domino verbis cantici hujus, in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saul, et dixit:

2. Diligam te, Domine, fortitudo mea:
3. Dominus firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus:
- Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum.
- Protector meus, et cornu salutis meae, et susceptor meus.
4. Laudans invocabo Dominum: et ab inimicis meis salvus ero.
5. Circumdederunt me dolores mortis: et torrentes iniquitatis conturbaverunt me.
6. Dolores inferni circumdederunt me: preoccupaverunt me laquei mortis.
7. In tribulatione mea invocavi Dominum, et ad Deum meum clamavi:
- Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam: et clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus.
8. Commota est, et contremuit terra: fundamenta montium conturbata sunt, et commota sunt, quoniam iratus est eis.
9. Ascendit fumus in ira ejus: et ignis a facie ejus exarsit: carbonēs succensī sunt ab eo.
10. Inclinavit oculos, et descendit: et caligo sub pedibus ejus.
11. Et ascendit super Cherubim, et volavit: volavit super pennas ventorum.
12. Et posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosas aqua in nubibus aeris.
13. Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando et carbonēs ignis.
14. Et intonuit de caelo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam: grando et carbonēs ignis.
15. Et misit sagittas suas, et dissipavit eos: fulgura multiplicavit, et conturbavit eos.
16. Et apparuerunt fontes aquarum, et revelata sunt fundamenta orbis terrarum:

V. s. n. — Victor, servo Domini David, qui locutus est Domino verba cantici hujus, in die qua liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saul. Et dixit:

- Diligam te, Domine, fortitudo mea:
- Dominus [al. Domine] petra mea, et robor meum, et salvator meus.
- Deus meus, fortis meus, et sperabo in eo: scutum meum, et cornu salutis meae, susceptor meus.
- Laudans invocabo Dominum: et ab inimicis meis salvus ero.
- Circumdederunt me funes mortis: et torrentes diaboli [al. Belial] terruerunt me.
- Funes inferni circumdederunt me: praevenērunt me laquei mortis.
- In tribulatione mea invocabo [al. invocavi] Dominum, et ad Deum meum clamabo.
- Exaudiet de templo sancto suo vocem meam: et clamor meus ante faciem ejus veniet in aures ejus.
- Commota est, et contremuit terra: fundamenta montium concussa sunt, et conquassata sunt, quoniam iratus est eis.
- Ascendit fumus in [al. de] furore ejus, et ignis ex ore ejus devorans: carbonēs accensī sunt ab eo.
- Inclinavit oculos, et descendit: et caligo sub pedibus ejus.
- Et ascendit super Cherub [al. Cherubin], et volavit: et volavit super pennas venti.
- Posuit tenebras latibulum suum, in circuitu ejus tabernaculum ejus: tenebrosas aquas in nubibus aeris.
- Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando et carbonēs ignis.
- Et intonuit in caelis [al. de caelo] Dominus, et Altissimus dedit vocem suam, grandinē et carbonēs ignis.
- Et misit [al. emisit] sagittas suas, et dissipavit eos; fulgura multiplicavit, et conturbavit illos.
- Et apparuerunt effusiones aquarum, et revelata sunt fundamenta orbis: ab increpatione

Ab increpatione tua, Domine, ab inspiratione spiritus irae tuae.

17. Misit de summo, et accepit me: et assumpsit me de aquis multis.
18. Eripuit me de inimicis meis fortissimis, et ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.
19. Prævenērunt me in die afflictionis meae: et factus est Dominus protector meus.
20. Et eduxit me in latitudinem: salvum me fecit, quoniam voluit me.
21. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam: et secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.
22. Quia custodivi vias Domini, nec impie gessi a Deo meo.
23. Quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo; et justitias ejus non repuli a me.
24. Et ero immaculatus cum eo; et observabo me ab iniquitate mea.
25. Et retribuet mihi Dominus secundum justitiam meam, et secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum ejus.
26. Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris:
27. Et cum electo electus eris, et cum perverso perversus.
28. Quoniam tu populum humilem salvum facies; et oculos superbiorum humiliabis.
29. Quoniam tu illuminas lucernam meam: Domine Deus meus, illumina tenebras meas.
30. Quoniam in te eripiar a tentatione, et in Deo meo transgrediar murum.
31. Deus meus impolluta via ejus; eloquia Domini igne examinata: protector est omnium sperantium in se.
32. Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?
33. Deus qui præcinxit me virtute, et posuit immaculatam viam meam.
34. Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum, et super excelsa statuens me.
35. Qui docet manus meas ad praelium; et posuisti ut arcum aereum brachia mea.
36. Et dedisti mihi protectionem salutis tuae, et dextera tua suscepit me:
- Et disciplina tua correxit me in finem: et disciplina tua ipsa me docebit.

tua, Domine, ab inspiratione spiritus feroris tui.

- Misit de alto, et accepit me, extrahet me de aquis multis.
- Liberavit me de inimico meo potentissimo, et de his qui oderunt me; quoniam robustiores me erant.
- Prævenērunt me in die afflictionis meae: et factus est Dominus firmamentum meum.
- Et eduxit me in latitudinem: liberavit me, quoniam placui ei.
- Retribuit mihi Dominus secundum justitiam meam; et secundum munditiam manuum mearum reddidit mihi.
- Quia custodivi vias Domini, et non egie impie a Deo meo.
- Omnia enim judicia ejus in conspectu meo; et præcepta ejus non amovi a me.

Et fui immaculatus cum eo, et custodivi me ab iniquitate mea.

- Et restituet [al. restituet] mihi Dominus secundum justitiam meam, secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum ejus.
- Cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocenter ages:
- Cum electo electus eris, et cum perverso subverteris [al. pervertes].
- Quia tu populum pauperem salvabis, et oculos excelsos humiliabis.
- Quia tu illuminabis lucernam meam: Domine Deus meus, illuistrabis tenebram meam [al. tenebras meas].
- In te enim curvo accinctus [al. curram post accinctus], et in Deo meo transiliam [al. insiliam] murum.
- Deus, immaculata via ejus, eloquia Domini examinatum: scutum est omnium sperantium in se.
- Quoniam quis est Deus præter Dominum, et quis fortis præter Deum nostrum?
- Deus qui [al. tac. qui] accingit me fortitudine, et posuit immaculatam viam meam.
- Conquans pedes meos cervis, et super excelsa me statuens me.
- Docens manus meas ad praelium, et componens quasi arcum aereum brachia mea.
- Dedisti mihi clypeum salutis tuae [al. meae], et dextera tua confortavit [al. confirmavit] me, et mansuetudo tua multiplicavit me.

37. Dilatasti gressus meos subtus me : et non sunt infirmata vestigia mea.

38. Persequar inimicos meos, et comprehendam illos; et non convertar donec deficiant.

39. Confringam illos, nec poterunt stare; cadent subtus pedes meos.

40. Et praecixisti me virtute ad bellum, et supplantasti insurgentes in me subtus me.

41. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti.

42. Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret; ad Dominum, nec exaudivit eos.

43. Et comminam eos, et pulverem ante faciem venti: ut lutum platearum delebo eos.

44. Eripies me de contradictionibus populi: constitues me in caput gentium.

45. Populus, quem non cognovi, servivit mihi: in auditu auris obedivit mihi.

46. Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, et claudicaverunt a semitis suis.

47. Vivit Dominus, et benedictus Deus meus, et exaltetur Deus salutis mea.

48. Deus, qui das vindictas mihi, et subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundia.

49. Et ab insurgentibus in me exaltabis me: a viro iniquo eripies me.

50. Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine: et nomini tuo psalmum dicam.

51. Magnificans salutes regis ejus, et faciens misericordiam Christo suo David, et semini ejus usque in saeculum.

Dilatasti gressum meum [al. *gressus meos*] subtus me, et non deficiet tibi [al. *fac. mei*].

Persequar inimicos meos, et apprehendam et non revertar donec consumam eos.

Cadam eos, et non poterunt surgere; cadent sub pedibus meis.

Et accinxisti me fortitudine ad praelium, incur vabis resistentes mihi sub me.

Inimicorum meorum dedisti mihi dorsum, et odientes me disperdidisti.

Clamabunt, et non erit qui salvet; ad Dominum, et non exaudivit eos.

Delebo [al. *Comminam*] eos ut pulverem ante faciem venti, ut lutum platearum projiciam eos.

Salvabis me a contradictionibus populi, pones me in caput gentium: populus quem ignoravi, serviet mihi.

Auditione auris obaudiet mihi: filii alieni mentientur mihi.

Filii alieni defluent, et contrahentur in angustis suis.

Vivit Dominus, et benedictus Deus [al. *fortis*] meus, et exaltabitur [al. *exaltetur*] Deus salutis mea.

Deus, qui das vindictas mihi, et congregas populos sub me:

Qui servas me ab inimicis meis, et a resistentibus mihi elevas me: a viro iniquo liberabis [al. *libera*] me.

Propterea confitebor tibi in gentibus, Domine: et nomini tuo cantabo [al. *psallam*]:

Magnificanti salutes regis sui, et facienti misericordiam Christo suo David, et semini ejus usque in aeternum [al. *saeculum*].

1. Praecentori, *carmen* servi Jova, Davidis, qui locutus est ad Jovam verba cantici hujus, quo tempore eripuerat Jova eum e manu omnium hostium ejus, et *speciatim* e manu Saulis. Et dixit:

2. Diligo te, Jova, robar meum;

3. Jova est rupes mea, et vertex meus, et liberator meus, Deus meus, petra mea, in quam confugio; clypeus meus, et cornu salutis meae, altitudo mea.

4. Laudabilem invoco Jovam, et ab hostibus meis servatus sum.

5. Circumdede runt me laquei mortis, et torrentes exilii terraverunt me,

6. Funes orci circumdede runt me, occupaverunt (praeverterunt) me laquei mortis:

7. In angustia mea invocavi Jovam, et ad Deum mentem vociferatus sum; audivit e palatio suo (caelo) vocem meam, et vociferatio mea coram eo pervenit ad aures ejus.

8. Et commota est terra, et contremuit, et fundamenta montium quassa sunt, et concussa, nam exarserat ei *Jova ira*.

9. Adscendit fumus in nares ejus, et ignis ex ore suo vorat; primae ardent ex eo.

10. Et inclinavit caelos, et descendit, et caligo nubium sub pedibus ejus.

11. Et vectus est super cherubo, et volavit, et volavit super alis ventis.

12. Posuit tenebras latibulum tuum, circa se quasi tugurium (vel *tabernaculum*) suum; item tenebras aquarum (nubes aquosas), caligines nubium.

13. Ex fulgore qui coram eo nubes ejus processerunt (protuberant), grando et carbones ignis (fulmina).

14. Et tonuit in caelis Jova, et Altissimus edidit vocem suam, grandinem et prunas ignis.

15. Et misit sagittas suas (fulmina), et dispersit eos (hostes); et fulgura multa, et conturbavit eos.

16. Et apparuerunt alvei (gall. *lits*) aquarum, et relecta sunt fundamenta orbis terrarum,

ab increpatione tua, Jova, ab abditu spiritus nasi tui.

17. Extendit manum suam ex alto, et prebendit me, extrahit me ex aquis multis.

18. Liberat me ab hoste meo valido, et ab osoribus meis, nam (alii, *quando*) validiores me erant.

Argumentum. — Magnificum eucharisticum, quod Vates orditur celebratione triumphis, cujus auxilio et ope insigui fuerit liberatus, vers. 1-4. Sua legitur pericula et hostium iniquitatem vim poetice describit et depingit potius, moxque suam liberationem ac vehementem potentiam Dei in hostibus evertendis tram eo ardentem genere, et ita figuris amplificat, ut pene adhaec inter legentium oculum ipsam et terram Dei fulminandis ictibus concussari ac prope incendio ardere videamus, vers. 5-20. Liberationis rationem ab ipsa pietate ducit, vers. 21-27. Et postea victoriae, quas de hostibus reportavit, ita describit, ut qui legit, illis suis oculis habere se patet; regni quoque miram in modum probatam terminos praesentat, vers. 28-46. Tandem facta cum acclamatione Jovam celebrat, quem peculiariter sui curam gerere agnoscat, vers. 47-51. Hic strophe b. Carmen, ut ipsa testatur inscriptio, a Davide editam fuit serioribus vitis annis, quam domi bellique potens, hostibus circumquaque devictis, et regno constituto, in altissima pace degeret. Legitur aliam carminis exemplum, *San. cap. xxi. sol. versis*; imo sententias, discrepantibus hanc generis. Neutrum per omnia ad veritatem descriptum est. Habet potius utrumque veris admixta falsa, scripturarum tribusda incuriae atque arbitrio. Sicut vero, ubi inter se differunt, hic an istic erratum, quoniam sunt quibus videtur posse dici, tamen raris dici potest, quoniam sepe sine utraque scriptura commo- dum sensum fundat. Videtur tamen quod praemanibus est exemplum, raris, quam alterum a genuino fonte aberrat. Itaque generis diversitates in omnibus omnino monumentis scriptis, praesertim, deprehendere, quae rarissime ab auctoribus ipsis proficiscuntur. Ac nostri carminis et tertium exarant exemplum, sane et laudis suas fore veritates, nulla potest esse dubitatio. Nec id divinae providentiae repugnat, quae non unam libelli-rem locum ex hetero- geneo fonte in Vulgata versione hanc recte expressam fuisse permittit, 59 versiculis carmen constat, qui nonne- ras, quam jubilet annos complectatur, perfectionisque sit symbolam, hymno, quo David pro beneficiis per totam vitam acceptis gratias agit, perquam apte congruit.

19. Irruerunt in me tempore calamitatis meae,
et exstitit Jova fulcrum mihi.
20. Et eduxit me in latitudinem,
extraxit me qui a me delectatur.
21. Rependit mihi Jova secundum justitiam meam,
secundum puritatem manuum mearum retribuit mihi.
22. Nam servavi vias Jovae,
nec imple egi (deficiendo) a Deo meo.
23. Etenim omnes leges ejus in conspectu meo,
et statuta ejus non removi a me.
24. Et fui integer cum (vel coram) eo,
et cavi mihi ab iniquitate mea.
25. Et retribuit Jova mihi secundum justitiam meam,
secundum puritatem manuum mearum quae coram oculis ejus.
26. Cum pio pium (benignum) te exhibes,
cum homine integro integre agis.
27. Cum puro purum te exhibes,
et cum perverso dolose agis.
28. Nam (vel sane) tu populum afflictum servas,
oculosque elatos deprimis.
29. Nam tu accendis, (Incere jubes) lucernam meam:
Jova, Deus meus, splendere facit tenebras meas.
30. Nam per te curro in turmas,
et per Denm meum transilio muros.
31. Deus (nominat. absol.), integra (verax) est via ejus;
verbum Jovae est liquidum;
clypeus est illa omnibus qui in ipso fiduciam ponunt.
32. Nam quisquam est Deus, nisi Jova;
et quis petra, nisi Deus noster?
33. Ille, inquam, Deus, qui me accingit robore,
et fecit integram (expeditam) viam meam.
34. Reddit pedes meos sicut pedes cervorum,
et super excelsa mea stare me facit.
35. Insistit manus meas ad bellum,
et tendit arcum aeneum brachium meum.
36. Et dedisti mihi clypeum salutis tuae,
et dextera tua suffulcit me,
et benignitas tua magnam me facit.
37. Latum facis gressum meum sub me,
nec vacillant tali mei.
38. Persequor hostes meos, et assequor eos,
nec revertor, usque dum consumperim.
39. Percutio eos, nec surgere possunt;
cadunt sub pedes meos.
40. Et accinxisti me robore ad bellum;
curvas insurgentes adversum me sub me.

41. Et hostes meos facis mihi tergum (propr. cervicem) probentes;
et osos mei (nominat. abs.), perdo eos.
42. Vociferantur, neque adest salvator;
ad Jovam (vociferantur), neque exandivit eos.
43. Et comminui eos instar pulveris ante faciem venti;
instar coeni platearum effundo eos.
44. Eripis me a contentionibus populi;
constituis me caput gentium:
populus, quem non cognovi, servit mihi.
45. Ad auditionem auris obediunt mihi;
filii vero alieni adulantur (propr. mentiuntur) mihi.
46. Filii vero alieni emarcent,
et trepidant ex claustris suis.
47. Vivus est Jova, et benedictus petra mea,
et exaltatur Deus salutis meae:
48. Deus ille qui dat ultiones mihi,
et subiecit populos sub me;
49. Qui me eripit ex hostibus meis, —
imo praee adversariis meis exaltas me,
ab homine violento liberas me.
50. Ideo celebrabo te inter gentes, Jova,
et nomini tuo psallam:
51. Qui magnificat salutem regis sui,
et facit gratiam uncto suo,
Davidi et semini ejus in perpetuum.

NOTE.

Vers. 1. Servus Jovae, deorum consiliorum minister, ut Moses et Josue: honoris, non humilitatis causa dicitur. — Vers. 2. Non sine vi ab uno tantum hemistichio carmen incipit, quod quidem hemistichium in Samuelis libro integrum abest. Diligo. Recte Venema: a Radix rucbam, quae in origine dicitur mollior fortis, v. g. ova, et inde ad uterum, quo foetus mollior fovetur, transit, hinc cum admiserit rucbam, tum ad tantam dilectionem sese flexit, cum foetus intime ab utero comprehendatur, et matris ardentissimum affectum exciet. — Vers. 3. Ewaldus, tu, Jova, rupes mea, et sic deinceps, in casu vocat. Verter, inaccessa montium, in qua se receperit David. Alii, arx: minus recte. Deus meus, petra, etc. Hengstenberg, Deus meus est petra. Coram. Rosenmullero placet heren hic esse montis verticem: conf. Isai. v, 1. — Vers. 4. Laudabilem, proprie laudatum, i. e. laudandum, gall. digne objet de louanges.

Vers. 5. Laquei. I Sam. xxi, reperitur factus, quod videtur esse lectio gemina. In vero laquei metaphora sumitur a feris quas laqueo venator cepit, vel a damnis ad mortis supplicium, vinculisque jam constrictis. Exiit: ita Ewaldus; Hengstenberg, iniquitatis, proprie nullitatis in sensu morali, quod Latini dicunt nequam, Galli vero vaurien. Et Theodoretus: a Torrentes iniquitatis injustos atque frequentes inimicorum impetus appellat. — Vers. 6. Laquei, tendicula, gall. laeets. — Vers. 7. Mea, proprie mihi, in angustiis cum versarer. Coram eo, scil. prolata. — Vers. 8. Fumus vehementi flatu e naribus propulsus egregiam irae et indignationis gravioris sistit imaginem, metaphora ducta ab equis, leonibus aliisque generosi spiritus animalibus, quae furor concitata, fustibus naribusque dilatatis solent utliculare, concitatae motu spiritum reciprocare atque femere. Hinc veteribus manus irae sedes: Ardent, pro ardentes essent. — Vers. 10. Habillum oculi describit saviente tempestate: demissum videtur; et terrae incumbere. — Vers. 11. Cherabo, in singul. Hengstenberg collective sumit pro Cherabim. Volavit; liber II Sam. habet apparuit: perperam. — Vers. 12. Calligines, vel densitates; alii, mbes aetheris. — Vers. 13. Sensus: A Jova prorumpunt nubis fulmina parturientes. Sensus commodiorem exhibet quod II Sam. legitur, praee vel ex fulgore qui coram eo ardent pravae ignis: vivida imago fulminum perpetuo micantium. Ewaldus, praee fulgore qui

coram eo comessent mites ejus — grandis et carbonis ignis? absol. positum; subaudi cadunt, vel ecce: item in tertio versiculi 14 hemistichio. — Vers. 13. *Multa, 27* adv. tanquam adjectivum appositione coherens cum substant. : ita Maurer. Ewaldus, *ejaculatus est*, a rad *צוץ*: cf. Gen. xix, 23; alii, *multiplicavit.* — Vers. 16. *Inreputatione*, vi horridam tempestatis excitata ab irato numine. — Vers. 17. *Precedit me* jamjam occubiturum. *Ayis*, torrentibus, i. e. calamitatibus, de quibus vers. 5. — Vers. 19. *Irruerant in me derepente.* — Vers. 21. Averti jam liberationis rationem a sua pietate ductam. — Vers. 23. *Leges et statuta* proprie quidem illa differunt, ut illas sint leges forenses, hanc *ceremoniales*. Pro etiam Bengtzenberg verit. *sed.* — Vers. 24. *Integer*, sincero animo. *Mos*, ad quam natura pronus sum, ait Vatablus. Vogel: No quid ego mali agerem, ut sit hebraismus, ex breviloquentia Hebraeorum ortus. — Vers. 25. *Coram oculis*, ipsi probe notum. — Vers. 26. *Integre oris*, non frustraris enim spe in te collocata. — Vers. 27. Sensus: *Gerit se Josa* erga homines pro eorum moribus: benefacit bonis, plectit malos.

Vers. 28. Demum praedicat operam sibi divinitus illatam, hemistichium alterum II Sam. sonat, *oculos tuos iratos in superos demittis.* — Vers. 29. Sensus: Te auctore res meae prosperantur. — Vers. 30. *Per te*, tuo auxilio. *Curro*, a rad. *צור*; sed quum hoc verbum alias particularium *צור* vel *צור* opae jungi solet, alii vertunt *confregit turmas*, ita rad. *צור*. — Vers. 31. *Evahlis* sic nescit: ... quos, Deum, inquam, *cujus integra*, etc. *Liquatam*, i. e. exploratissimam veritatis, ut argentiim igne probatum. — Vers. 32. *Petra*, Dei nomen, ideaeque Deus ipse. — Vers. 33. II Sam.: *Deus est fundamentum meum firmum. Et cecidit, vel coronavit perfectam vicem meam*: eodem sensu. — Vers. 34. Et Achilles ab Homero *ἄνευ ἔδα*; dicitur. *Cervorum*. Animalium vocabulis citra fornicationis respectum, nunc de meliore, nunc de aequiore sexu uti scriptores sacros, ad Jerem. ii, 24, observat Kimchi; Graeci quoque in quibusdam masculinam formam frequentius, in aliis feminam familiaris usurpant. *Excelsa mea*, loca inaccessa in quae recipere me solebam. Alii arcus hostium intelligunt. — Vers. 35. *Tendit*, pib. a rad. *נדר*, *depressit*. Verbum singul. fem. cum nomine plur. fem., ut sine aliis, Alexandrinus legit *καταθήκα*. De armis ore factis aquid veteres et Hesiodum, *Opera et Dies*, 139; Lucretium, *De Her. Nat.* V, 1252. Arcum animum intendere posse, summorum virum signum semper habitum est. Nota est in hunc rem e profanis de Ulyssae historia, *Odys.* XXI. — Vers. 36. *Benignitas*, Ewaldus, *humilitas* passive, quia scilicet ad meum auxilium te demissit: non male. — Vers. 43. *Effundo*, i. e. everto. II Sam. habet *confundit*, quod preferendum videtur. — Vers. 44. *Populi mei*, ut habetur II Sam. Bella civilia memorat. — Vers. 45. *Ad auditionem auris*, simul atque de me audierunt: ita plerique. Credier, *ad auditum auris audiantur mihi*, i. e. fama tantum eos novi. Ita Job. xii, 5, *auditus oris oculorum visioni opponitur: ad auditum auris (gall. par ost d'oreille) audieram quidem de te, nunc vero conspicit te oculis meis.* — Vers. 48. *Emerant pro metu*. Alii, *concidunt, vel d'ficiunt*, exhaustis viribus. *Trepidant*, trepidantibus exortat. II Sam. habetur, *accipiunt se ad fugiendum ex arcibus suis.*

Vers. 47. Bodiernis formula haec est fausta acclamantis: *Vivat Josa... exaltetur.* — Vers. 50. *Et nomen*, etc. Alii, *et nomen tuum canam.* — Vers. 50. *Magnificat*, magnifice operatur, beneficiis magnis et multis auget et conservat. *Gratiam facit*, benevolentiam praestat. *In perpetuum*. Cf. II Sam. vi, 12. Inde patet hunc psalmum saltem ex parte esse Messianicum.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, prore Domini David, qui locutus est Domino verba Cantici hujus, in die quo eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saul, et dixit.

Hic titulus indicat Psalmum hunc a Davide compositum fuisse in gratiarum actionem, quando liberatus fuit ab omnibus inimicis suis, et potissimum a Saul, qui nominativus ea de causa exprimitur. Habetur hic item Psalmus in lib. II Regum, cap. xiii, paucis mutatis. Mutatio autem illa, incertum est an ab ipso Davide facta fuerit, an ab Esdra, qui Psalmos collegit. Quia vero David figuram Christi gerit, potest Psalmus hic etiam de Christo recte exponi.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. **DILIGAM TE, DOMINE, FORTITUDO MEA: DOMINI FIRMAMENTUM MEUM, ET REFUGIUM MEUM, ET LIBERATOR MEUS.**

Diligam te, Domine, id est, merito te diligere

debeo, cum tot beneficiis me tibi devinxeris. Exponit deinde beneficia a Deo accepta: ac primum unico verbo, tum pluribus nominibus, postremo ferum gestarum enarratione. Unico verbo exponit, cum dicit: « Fortitudo mea, » id est causa

totius roboris mei, quo de hostibus omnibus triumphavi. Quod autem uno verbo dixit: « Fortitudo mea, » explicat per partes, dicens: « Firmamentum, refugium, et liberator, quasi dicat: Merito dixi Deum esse robor meum, quia ipse est firmamentum, refugium, et liberator meus. Cum in tuto sum, ipse mihi est firmamentum; cum in periculo versor, ipse mihi refugium praebet; cum forte in manus hostium incido, ipse me liberat. Itaque omnibus modis ipse mihi fortitudo et robor est. In hebraeo pro voce *diligam*, non est verbum *אהב* *ahab*, quod simpliciter *amare* significat; sed *רחם* *racham*, quod significat *amare ex intimis visceribus*. Pro vocabulo *firmamentum*, est *סלע* *sallhi*, *petra*, id est stabile ac solidum fundamentum. Pro *refugium*, est *צור* *zor* id est *arx*, sive munio, sive munitionis arx, ad quam tuto quis confugere possit. Sed Septuaginta Interpretes metaphoras exponere voluerunt, ideo non petram et arcem, sed firmamentum et refugium dixerunt. In lib. II Reg. cap. xxi, deest illud principium: « Diligam te, Domine, fortitudo mea. » Incipit enim Psalmus: « Dominus petra mea, » etc. Sed pulcherrimum illud principium videtur non ab alio, quam ab ipso Davide fuisse additum.

Vers. 2. **DEUS MEUS, ADJUTOR MEUS, ET SPERABO IN EUM.**

Vers. 3. **PROTECTOR MEUS, ET CORNU SALUTIS MEAE, ET SUSCEPTOR MEUS.**

In his duobus versiculis, qui in hebraeo continentur cum primo versiculo, ex vehementia affectus in Deum repetit Propheta, et inculcat epitheta benefactoris sui. Respondent autem tria haec: *Adjutor, protector, et cornu salutis*, tribus illis: *Firmamentum, refugium, et liberator*. In hebraeo pro voce *adjutor*, habetur *צור* *zor*, *petra*, sicut pro voce *firmamentum*, erat etiam *petra*, sed alia, et alia voce. Itaque vocat Deum adiutorem, quia praebet stabilitamentum, ut non cadat, juxta illud *Psalm.* xxxix: « Staluit supra petram pedes meos. » Et merito adjungit: « Sperabo in eo, » tanquam in firmissimo fundamento. Pro voce *protector*, habetur in hebraeo *צב* *tsab*, *scutum*, sive *clipeus*; sic pro voce *refugium*, erat *אר*: utrumque enim protegit et defendit. Itaque voluerunt Septuaginta Interpretes explicare metaphoras nominum hebraicorum. *Cornu salutis* est: tam in hebraeo, quam in graeco, et significat robor ad salvandum. Metaphora sumpta ab animalibus cornigeris familiaris est Scripturae divinae. *Psalm.* cxxx: « Producam cornu David, » id est, faciam ut David robustus sit, ac potens instar tauri cornibus armati, non imbecillis, ac debilis more vituli nondum cornua producentis. *Ezech.* xxx, 21: « In illa die pullulabit cornu domui Israel. » *Michea* iv, 43: « Ponam cornu tuum ferreum. » *Lev.* i, 69: « Erexit nobis cornu salutis in domo David. » Dicitur igitur Deus cornu salutis Davidi, et omnibus justis, quia justis robustissimi

sunt contra omnes hostes; sed robor eorum non in viribus propriis, sed in Dei adjutorio et favore consistit: « Omnia possum, » dicebat Apostolus, « in eo qui me confortat. » Respondet autem *cornu salutis* meae particula illi, et *liberator meus*. Liberat enim Deum pro eorum salutis, id est per salutiferam potentiam suam. Denique illud, *et susceptor meus*, est nomen completans omnia alia, et respondet primo illi nomini: *Fortitudo mea*. Quos enim Deus suscipit, liberat, protegit, confirmat.

4. **LAUDANS INVOCATO DOMINUM: ET AB INIMIGIS MEIS SALVUS ERGO.**

Est haec quasi conclusio quaedam superiorum verborum, quasi dicat: Ego d'inceps assidue Deum laudabo pro tot acceptis beneficiis, et magna fiducia in tribulationibus meis, cumdem Deum invocabo, et sine dubio a quibuscumque hostibus liberabor. In hebraeo habetur *מְהַלל* *mehallal*, quod recte S. Hieronymus vertit: *Laudatum invocabo Dominum*. Sed si puncta mutantur, eodem littere faciunt *mehallal*, quod significat *laudans invocabo*, ut videtur Septuaginta. Sententia semper est eadem, nimirum laudabo, et invocabo, gratias agam pro peccatis, et invocabo pro futuris.

5. **CIRCUMDADERUNT ME DOLORES MORTIS, ET TORRENTES INQUIETATIS CONFURABERUNT ME.**

6. **DOLORES INFERNI CIRCUMDADERUNT ME: PRAE- OCCUPABERUNT ME LAQUEI MORTIS.**

Incipit Propheta jam enarrare accepta beneficia. Ac primum dicit se quondam fuisse in aperissimo periculo vitae, quando videlicet Saul eum quaerebat, ut interficeret. Sed hoc periculum vitae poetice describit variis metaphoris adhibitis: « Circumdederunt me dolores mortis, » id est, undique tanta pericula me oppresserunt, ut de salute corporalis desperarem; et ideo tali dolore, id est morore animi affectus fui, quali affecti solent, qui mortem sibi imminere vident. « Et torrentes inquietatis confuraverunt me, » id est, inde periculum, et dolor, de quo dixi, proficebantur, quod multitudine iniquorum instar torrentis me invaserant et confuraverant, quomodo conturbati solent, qui a torrente aquarum defuerant et circumvolvuntur. « Dolores inferni circumdederunt me; » repetit quod dixerat, « circumdederunt me dolores mortis. » Idem enim est hoc loco, dolor mortis, et dolor inferni. Nam quia ante Christi passionem omnes qui moriebantur ad infernum descendebant, quamvis non ad eandem partem inferni, ideo pro eodem accipiebatur, mori, et ad infernum descendere. « Circumdederunt inquit, me dolores inferni, » id est moror animi, qualis patitur, quibus imminet discessio ex hoc mundo ad locum mortuorum, qui est infernus. « Praeoccupaverunt me laquei mortis; » repetit quod dixerat: « Torren-

Anto Christi Passio. cum morte sui omnis ad infernum descendebat.

tes iniquitatis conturbaverunt me. » Sicut enim conturbatio ex multitudine iniquorum in eum insurgentium erat causa Davidi dolorum mortis: ita preoccupatio laqueorum mortis erat causa eidem Davidi dolorum inferni. Vnde laqueus mortis insidias iniquorum, quibus pelebatur ad mortem. Itaque sensus horum duorum versiculorum est, Davidem occupatum fuisse ingenti dolore ob imminens mortis periculum, tum ex invasione manifesta inimicorum instar torrentis violenter rapiantis et involentis, tum ex insidiis eorumdem inimicorum, instar laqueorum incautos capientium. Quod attinet ad verba, pro dolores, in hebraeo habetur, *חבלים*, quae vox dolores et fures significare potest. Ideo S. Hieronymus vertit: *torrentes diaboli*, et Septuaginta Interpretes, *torrentes iniquitatis*. Utrumque recte se habet: nam *Bellahab* ad litteram sonat, *absque iugo*, et in Scripturis saeculis passim invenitur haec vox usurpata ad significandos viros iniquos, qui excusserunt iugum legis; vel ipsam iniquitatem, quae est contraria legi: et quia iniquorum caput est Diabolus, ideo Diabolum quoque haec voce significare solent Hebraei.

Ver. 7. **IN TRIBULATIONE MEA INVOCAVI DOMINUM, ET AD DEUM MEUM CLAMAVI.**

Ver. 8. **ET EXAUDIUIT DE TEMPIO SANCTO SUO VOCEM MEAM: ET CLAMOR MEUS IN CONSPPECTU EJUS, INTROIIT IN ACRES EJUS.**

Dixerat se in maximo periculo constitutum fuisse; nunc dicit se confugisse per orationem ad Deum; et exauditionem. » In tribulatione mea, » id est in illis magnis angustiis, in quas me coniecerat persecutio Saulis, et in aliis similibus multis. » Invocavi Dominum, » in quo tota mea fiducia posita esse solet. » Et ad Deum meum clamavi, » repetitio est Davidi familiaris. » Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam, » id est, oratio mea pervenit usque ad summum caelum, quod est templum Dei non manufactum, et vere sanctum, quod violari polluique nulla ratione potest. » Et clamor meus in conspectu ejus, introiit in aures ejus. » Repetitio est, et aliquo modo declaratio superioris versiculi, quasi dicat: *Clamosa oratio mea, id est magno affectu prolata, et in conspectu ejus effusa, id est, quam effudit Deum pro oculis habens, » introiit in aures ejus, » id est exaudita est. In hebraeo habetur in futuro omnia verba, invocabo, clamabo, exaudiet, introibit. Sed Septuaginta Interpretes recte verterunt in praeterito: invocavit, clamavit, exaudiet, introibit, quoniam lex hebraica grammaticae id permittit, ut futurum ponatur pro praeterito.*

9. **COMMOTA EST, ET CONTREMUIT TERRA: FUNDAMENTA MONTIUM CONTURBATA SUNT, ET COMMOTA SUNT, QUONIAM IRATUS EST EUS.**

Incipit jam describere effectum exauditionis divinae, qui fuit auxilium de caelo adversus inimicos suos, ex quorum interitu ipse tandem non solum pericula evasit, sed etiam regnum adeptus est. Describit autem iram Dei adversus hostes suos poetico more: sicut enim cum irascitur rex aliquis, et bellum parat, totum ejus regnum turbatur; ita cum irascitur Rex totius mundi, totus mundus turbatur, ne potissimum tria visibilia elementa, terra, aer et aqua. Non significat hoc loco David re ipsa terram, et aerem, et aquam, ita perturbata fuisse, ut verba sonare videntur; sed significat talem esse Deum iram, ut possit continuo tremefactore terram usque ad ima fundamenta; et in aere confusio excitare ventos nebulasque tenebrosas, et tonitrua, atque fulgura; denique fontes, et flumina, et maria ita siccare, ut appareant cavernae terrae, et fontium origines. Incipit ab elemento terrae, ne dicit: « *Commota est, contremuit terra, fundamenta montium commota sunt, quoniam iratus est eis, » hoc est, quando Deus irascitur terrae, convulsio tota movetur, et contremiscit, non solum in superficie, sed usque ad ima montium fundamenta. Nec solum quando Deus irascitur, sed etiam quando praesentium suam manifestat in terra, convulsio terrae consequitur, quasi transmissis et reverentis majestate Creatoris. Sic in resurrectione Christi terra motus factus est magnus; et cum idem Christus mortuus infra terram descenderet, terra mota est. Et David in alio Psalmo: « *A facie Domini mota est terra, » Psal. cxxii. In hebraeo non habetur, quoniam iratus est eis, sed quoniam ira est, id est, quoniam iratus est. Itaque secundum textum hebraicum, terra et montes contremiscunt, non quia Deus ipsis montibus iratus est, sed quoniam absolute iratus est. At Septuaginta vertentes, quoniam iratus est eis, significare voluerunt iram Dei esse contra terram et terrae montes, ratione hominum, qui in terra habitant; alioqui nulla est ratio cur Deus terrae et montibus irascatur.**

10. **ASCENDIT FUMUS IN IRA EJUS, ET IGNIS A FACIE EJUS EXARSIT: CARBONES SUGGENSI SUNT AD EO.**

Adhaec pergit explicare operationem Dei in terra, quando vult Deus ostendere in ea praesentiam suam; non enim solum terram tremere facit, sed etiam ardere ac fumare, quod accidisse describitur *Exod. xx, Hebr. xii*, quando Deus in monte Sina legem dedit. » Ascendit, inquit, fumus in ira ejus, » id est, ira Dei excitavit in terra calorem vehementem, unde ingens fumus ascendit. » Et ignis a facie ejus exarsit; » nec solum calorem et fumum, sed etiam incendium magnum excitavit. » Carbones succensi sunt ab eo, » id est, ira Dei, sive facies Dei terram respiciens

ciens ita fecit eam ardere, ac si totam in carbones ardentis convertisset. Alibi etiam dicit: « *Qui respicit terram, et facit eam tremere, qui tangit montes, et fumigant, » Psal. ciii, 32.*

Ver. 11. **INCLINAVIT OCELOS, ET DESCENDIT, ET CALIGO SUB PEDIBUS EJUS.**

Transit a terra ad aerem: et describit ea quae sunt in aere, quando Deus iram, vel praesentiam suam demonstrare vult. Dicitur Deus inclinare oculos, quando demittit nebulam, in qua ipse apparet: videtur enim nebula quasi pars caeli; ordinarie autem Deus per nebulam se ostendere solitus est, ut patet ex lib. *Nam. cap. ix; III Reg. viii; Matth. xvii*, et alibi. Alii igitur: « *Inclinavit oculos, et descendit, » id est, demissa nebula, per eam se manifestavit; » et caligo sub pedibus ejus, » id est, ita Deus in nebula habitavit, quasi caliginem sub pedibus haberet: sunt omnia metaphorica, ex quibus intelligimus Deum invisibiliter praesentem nobis se facere.*

Ver. 12. **ET ASCENDIT SUPER CHERUBIM, ET VOLAVIT, VOLAVIT SUPER PENNAS VENTURUM.**

Pergit describere operationem Dei in aere, quando iram suam manifestare hominibus vult. Poni autem nobis ante oculos Deum, quasi hominum armatum, insidentem curru velocissime discurrenti, et ex eo sagittas in hostes suos emittentem. Currus Dei sunt nubes, juxta illud *Psal. ciii, 3*: « *Qui ponis nubem ascensum tuum, qui ambulans super pennas venturum. » Equi velocissimi sunt venti, qui nubes hinc, illicque deferunt. Auriga sunt angeli, quos Cherubim vocat. Sagitte sunt fulgura et fulmina, quae ex nubibus jaciuntur. Et vere mirabilis est ista descriptio. Nulli enim sunt currus egilioris nubibus, nulli equi velociores ventis, nulli auriga peritiores angelis, nulla jacula, quae caelestibus fulminibus conferri possint. Et praeterea currus isti ex eo loco superiore pugnant, ut laedere possint et laedi non possint: » Ascendit, inquit, super Cherubim, » id est non solum Deus ulior nebula, quasi domo, vel tentorio, sed etiam utitur nubibus, quasi curribus; et angelis Cherubim, quasi aurigis et ventis, quasi equis. Dicitur autem ascendere super Cherubim, ut intelligamus Deum non regi ab auriga, sed ipsum presidere aurigae, et principalem esse, tum ipsius currus, tum aurigae motorem atque rectorem. Itaque dicitur Deus ascendere super Cherubim, et volare super pennas venturum, quia utitur ministerio angelorum in movendis nubibus, quae sunt veluti currus aerei et velocissimi, quippe qui trahuntur a ventis, veluti equis pennigeris, ac per hoc non ambulat, sed volat, et volant celerius omni volacro.*

Ver. 13. **ET POSUIT TENEBRAS LATIBULUM SUUM, IN CIRCUITU EJUS TABERNACULUM EJUS: TENEBROSA AQUA IN NEBIBUS AERIS.**

Ne putaretur Deus visibiliter in nubibus, tan-

quam in curru eminere, declarat Propheta Deum invisibiliter adesse, et ea de causa tenebrosas nubibus tili, ut eo veluti symbolo invisibilem se esse demonstrat. Est etiam in his verbis elegantissima et poetica metaphora: « *Posuit, inquit, tenebras latibulum suum, » id est, latet Deus in tenebrosis nubibus, quasi in loco adito, sive effecit ut nubes tenebrosae pro latibulo sibi servirent. » In circuitu ejus tabernaculum ejus, » id est, eadem nubes sunt quasi tabernaculum Deo, quo ipse undique tegitur. » Tenebrosa aqua in nubibus aeris, » id est, tabernaculum, de quo dixi, nihil est aliud, nisi nubes tenebrosa, qualis est, cum est disposita proxime, ut in aquam vertatur. Tunc enim est nubes valde densa et aquosa, ut non improprie aqua dici possit in nubibus existens.*

14. **PRAE FULGORE IN CONSPPECTU EJUS NUBES TRANSEUNT, GRANDIS ET CARBONES IGNIS.**

Declarat quomodo Deus ex nubibus, quasi ex curribus suis armatis pugnet, ac dicit, jubente Deo nubem scindi, et inde proferre grandinae et fulgura, instar carbonum ignitorum. Elegantissime autem dicit: « *Prae fulgore in conspectu ejus nubes transeunt, » quasi scissura nubium procedat a fulgore Dei infus latens, quasi nubes ferre non possit divinum fulgorem, et ideo in conspectu Dei rumpatur et dissolvatur, atque ex ea parte evanescat et transeat. » Prae fulgore in conspectu ejus nubes transeunt, » id est, a fulgore Dei praesentis concussae nubes, in conspectu ejusdem Dei, transeunt disrumpit et dissolute. » Grandis et carbones ignis, » supple, ex ea scissura processerunt grandines et fulgura. Ne ipsa hoc accidit tempore Pharaonis, ut habemus in lib. *Exod. cap. ix, 24*: » Et grandis, inquit, et ignis mixta pariter ferebantur. » Similia in bello Josue contra quinque reges, *Jos. cap. x*; nec non in bello M. Antonii imperatoris contra Germanos, de quo videt Tertullianum in lib. *ad Scapulam*, et in *Apologet. cap. v*.*

15. **ET INTROIIT DE CAELO DOMINUS, ET ALTISSIMUS DEDIT VOCEM SUAM, GRANDIS ET CARBONES IGNIS.**

Idem repetit aliis verbis: ex nubis dissolutione oritur fragor ingens, qui dicitur tonitruum, cum quo saepe fulmina conjuncta esse solent. Fragorem illum eleganter vocat Propheta vocem Dei, non solum quia Deus est causa fragoris illius, sed etiam quia tam ingens et tam terrificus est sonus ille, ut soli Deo tribuendus videatur, quasi propria vox ejus: tunc est illud ipsum Dei ad Job: « *Si habes brachium sicut Deus, et si vis similitonias, » Job. xl, 4. Illud autem, grandis et carbones ignis, in nonnullis graecis textibus non habetur; in hebraeo habetur et posset legi, grandinae et carbones ignis, ut aliqui legunt; sed noster Interpres recte vertit, grandis et carbones ignis, quia sunt omnino eodem voces, quae in versiculo superiore.*

tes iniquitatis conturbaverunt me. » Sicut enim conturbatio ex multitudine iniquorum in eum insurgentium erat causa Davidi dolorum mortis: ita preoccupatio laqueorum mortis erat causa eidem Davidi dolorum inferni. Vnde laqueus mortis insidias iniquorum, quibus pelebatur ad mortem. Itaque sensus horum duorum versiculorum est, Davidem occupatum fuisse ingenti dolore ob imminens mortis periculum, tum ex invasione manifesta inimicorum instar torrentis violenter rapiantis et involventis, tum ex insidiis eorumdem inimicorum, instar laqueorum incautos capientium. Quod attinet ad verba, pro dolores, in hebraeo habetur, *חבלים* *chebbim*, quae vox dolores et funes significare potest. Ideo S. Hieronymus vertit: *torrentes diaboli*, et Septuaginta Interpretes, *torrentes iniquitatis*. Utrumque recte se habet: nam *Bellabhal* ad litteram sonat, *absque iugo*, et in Scripturis saeculis passim invenitur haec vox usurpata ad significandos viros iniquos, qui excusserunt iugum legis; vel ipsam iniquitatem, quae est contraria legi: et quia iniquorum caput est Diabolus, ideo Diabolum quoque haec voce significare solent Hebraei.

Ver. 7. **7. IN TRIBULATIONE MEA INVOCAVI DOMINUM, ET AD DEUM MEUM CLAMAVI.**

Ver. 8. **8. ET EXAUDIUIT DE TEMPIO SANCTO SUO VOCEM MEAM: ET CLAMOR MEUS IN CONSPECTU EJUS, INTROIIT IN ACRES EJUS.**

Dixerat se in maximo periculo constitutum fuisse; nunc dicit se confugisse per orationem ad Deum; et exauditum. » In tribulatione mea, » id est in illis magnis angustiis, in quas me coniecerat persecutio Saulis, et in aliis similibus multis. » Invocavi Dominum, » in quo tota mea fiducia posita esse solet. » Et ad Deum meum clamavi, » repetitio est Davidi familiaris. » Et exaudivit de templo sancto suo vocem meam, » id est, oratio mea pervenit usque ad summum caelum, quod est templum Dei non manufactum, et vere sanctum, quod violari polluique nulla ratione potest. » Et clamor meus in conspectu ejus, introiit in aures ejus. » Repetitio est, et aliquo modo declaratio superioris versiculi, quasi dicat: *Clamosa oratio mea, id est magno affectu prolata, et in conspectu ejus effusa, id est, quam effudit Deum pro oculis habens, » introiit in aures ejus, » id est exaudita est. In hebraeo habetur in futuro omnia verba, invocabo, clamabo, exaudiet, introiit. Sed Septuaginta Interpretes recte verterunt in praeterito: invocavi, clamavi, exaudisti, introiit, quoniam lex hebraica grammaticae id permittit, ut futurum ponatur pro praeterito.*

9. COMMOTA EST, ET CONTREMUIT TERRA: FUNDAMENTA MONTIUM CONTURBATA SUNT, ET COMMOTA SUNT, QUONIAM IRATUS EST EUS.

Incipit jam describere effectum exauditionis divinae, qui fuit auxilium de caelo adversus inimicos suos, ex quorum interitu ipse tandem non solum periculo evasit, sed etiam regnum adeptus est. Describit autem iram Dei adversus hostes suos poetico more: sicut enim cum irascitur rex aliquis, et bellum parat, totum ejus regnum turbatur; ita cum irascitur Rex totius mundi, totus mundus turbatur, ne potissimum tria visibilia elementa, terra, aer et aqua. Non significat hoc loco David re ipsa terram, et aerem, et aquam, ita perturbata fuisse, ut verba sonare videntur; sed significat talem esse Deum iram, ut possit continuo tremefactore terram usque ad ima fundamenta; et in aere confusio excitare ventos nebulasque tenebrosas, et tonitrua, atque fulgura; denique fontes, et flumina, et maria ita siccare, ut appareant cavernae terrae, et fontium origines. Incipit ab elemento terrae, ne dicit: » *Commota est, contremuit terra, fundamenta montium commota sunt, quoniam iratus est eis, » hoc est, quando Deus irascitur terrae, convulsio tota movetur, et contremiscit, non solum in superficie, sed usque ad ima montium fundamenta. Nec solum quando Deus irascitur, sed etiam quando praesentium suam manifestat in terra, convulsio terrae consequitur, quasi iram et reverentiam maiestatem Creatoris. Sic in resurrectione Christi terra motus factus est magnus; et cum idem Christus mortuus infra terram descenderet, terra mota est. Et David in alio Psalmo: » *A facie Domini mota est terra, » Psal. cxxii.* In hebraeo non habetur, *quoniam iratus est eis, sed quoniam ira est, id est, quoniam iratus est.* Itaque secundum textum hebraicum, terra et montes contremiscunt, non quia Deus ipsis montibus iratus est, sed quoniam absolute iratus est. At Septuaginta vertentes, *quoniam iratus est eis, significare voluerunt iram Dei esse contra terram et terrae montes, ratione hominum, qui in terra habitant; alioqui nulla est ratio cur Deus terrae et montibus irascatur.**

10. ASCENDIT FUMUS IN IRA EJUS, ET IGNIS IN FACIE EJUS EXARSIT: CARBONES SUGGENSI SUNT AD EO.

Adhae pergit explicare operationem Dei in terra, quando vult Deus ostendere in ea praesentiam suam; non enim solum terram tremere facit, sed etiam ardere ac fumare, quod accidisse describitur *Exod. xx, Heb. xii*, quando Deus in monte Sina legem dedit. » *Ascendit, inquit, fumus in ira ejus, » id est, ira Dei excitavit in terra calorem vehementem, unde ingens fumus ascendit. » Et ignis a facie ejus exarsit; » nec solum calorem et fumum, sed etiam incendium magnum excitavit. » *Carbones succensi sunt ab eo, » id est, ira Dei, sive facies Dei terram respiciens**

ciens ita fecit eam ardere, ac si totam in carbones ardentis convertisset. Alibi etiam dicit: » *Qui respicit terram, et facit eam tremere, qui tangit montes, et fumigant, » Psal. ciii, 32.*

Ver. 11. **11. INCLINAVIT COELOS, ET DESCENDIT, ET CALIGO SUB PEDIBUS EJUS.**

Transit a terra ad aerem: et describit ea quae sunt in aere, quando Deus iram, vel praesentiam suam demonstrare vult. Dicitur Deus inclinare caelos, quando demittit nebulam, in qua ipse apparet: videtur enim nebula quasi pars caeli; ordinarie autem Deus per nebulam se ostendere solitus est, ut patet ex lib. *Nam. cap. ix; III Reg. viii; Matth. xvii*, et alibi. Alii igitur: » *Inclinavit coelos, et descendit, » id est, demissa nebula, per eam se manifestavit; » et caligo sub pedibus ejus, » id est, ita Deus in nebula habitavit, quasi caliginem sub pedibus haberet: sunt omnia metaphorica, ex quibus intelligimus Deum invisibiliter praesentem nobis se facere.*

Ver. 12. **12. ET ASCENDIT SUPER CHERUBIM, ET VOLAVIT, VOLAVIT SUPER PENNAS VENTURUM.**

Pergit describere operationem Dei in aere, quando iram suam manifestare hominibus vult. Poni autem nobis ante oculos Deum, quasi hominum armatum, insidentem curru velocissime discurrenti, et ex eo sagittas in hostes suos emittentem. Currus Dei sunt nubes, juxta illud *Psal. ciii, 3*: » *Qui ponis nubem ascensum tuum, qui ambulans super pennas venturum. » Equi velocissimi sunt venti, qui nubes hinc, illicque deferunt. Auriga sunt angeli, quos Cherubim vocat. Sagitte sunt fulgura et fulmina, quae ex nubibus jaciuntur. Et vere mirabilis est ista descriptio. Nulli enim sunt currus egilioris nubibus, nulli equi velociores ventis, nulli auriga peritiores angelis, nulla jacula, quae caelestibus fulminibus conferri possint. Et praeterea currus isti ex eo loco superiore pugnant, ut laedere possint et laedi non possint: » *Ascendit, inquit, super Cherubim, » id est non solum Deus ulior nebula, quasi domo, vel tentorio, sed etiam utitur nubibus, quasi curribus; et angelis Cherubim, quasi aurigis et ventis, quasi equis. Dicitur autem ascendere super Cherubim, ut intelligamus Deum non regi ab auriga, sed ipsum presidere aurigae, et principalem esse, tum ipsius currus, tum aurigae motorem atque rectorem. Itaque dicitur Deus ascendere super Cherubim, et volare super pennas venturum, quia utitur ministerio angelorum in movendis nubibus, quae sunt veluti currus aerei et velocissimi, quippe qui trahuntur a ventis, veluti equis pennigeris, ac per hoc non ambulat, sed volat, et volant celerius omni volacro.**

Ver. 13. **13. ET POSUIT TENEBRAS LATIBULUM SUUM, IN CIRCITU EJUS TABERNACULUM EJUS: TENEBROSA AQUA IN NEBIBUS AERIS.**

Ne putaretur Deus visibiliter in nubibus, tan-

quam in curru eminere, declarat Propheta Deum invisibiliter adesse, et ea de causa tenebrosas nubibus tili, ut eo veluti symbolo invisibilem se esse demonstrat. Est etiam in his verbis elegantissima et poetica metaphora: » *Posuit, inquit, tenebras latibulum suum, » id est, latet Deus in tenebrosis nubibus, quasi in loco adito, sive effecit ut nubes tenebrosae pro latibulo sibi servirent. » In circuitu ejus tabernaculum ejus, » id est, eadem nubes sunt quasi tabernaculum Deo, quo ipse undique tegitur. » *Tenebrosa aqua in nubibus aeris, » id est, tabernaculum, de quo dixi, nihil est aliud, nisi nubes tenebrosa, qualis est, cum est disposita proxime, ut in aquam vertatur. Tunc enim est nubes valde densa et aquosa, ut non improprie aqua dici possit in nubibus existens.**

14. PRAE FULGORE IN CONSPECTU EJUS NUBES TRANSEUNT, GRANDIS ET CARBONES IGNIS.

Declarat quomodo Deus ex nubibus, quasi ex curribus suis armatis pugnet, ac dicit, jubente Deo nubem scindi, et inde proferre grandinae et fulgura, instar carbonum ignitorum. Elegantissime autem dicit: » *Prae fulgore in conspectu ejus nubes transeunt, » quasi scissura nubium procedat a fulgore Dei infus latens, quasi nubes ferre non possit divinum fulgorem, et ideo in conspectu Dei rumpitur et dissolvitur, atque ex ea parte evanescit et transeat. » *Prae fulgore in conspectu ejus nubes transeunt, » id est, a fulgore Dei praesentis concussae nubes, in conspectu ejusdem Dei, transeunt disrumpit et dissolute. » *Grando et carbones ignis, » supple, ex ea scissura processerunt grandines et fulgura. Ne ipsa hoc accidit tempore Pharaonis, ut habemus in lib. *Exod. cap. ix, 24*: » *Et grandis, et ignis mixta pariter ferebantur. » Similia in bello Josue contra quinque reges, *Jos. cap. x*; nec non in bello M. Antonini imperatoris contra Germanos, de quo videt Tertullianum in lib. *ad Scapulam*, et in *Apologet. cap. v.*****

15. ET INTROIIT DE COELO DOMINUS, ET ALTISSIMUS DEDIT VOCEM SUAM, GRANDIS ET CARBONES IGNIS.

Idem repetit aliis verbis: ex nubis dissolutione oritur fragor ingens, qui dicitur tonitruum, cum quo saepe fulmina conjuncta esse solent. Fragorem illum eleganter vocat Propheta vocem Dei, non solum quia Deus est causa fragoris illius, sed etiam quia tam ingens et tam terrificus est sonus ille, ut soli Deo tribuendus videatur, quasi propria vox ejus: tunc est illud ipsum Dei ad Job: » *Si habes brachium sicut Deus, et si vis similitonias, » Job. xl, 4.* Illud autem, *grando et carbones ignis, in nonnullis graecis textibus non habetur; in hebraeo habetur et posset legi, grandinae et carbones ignis, ut aliqui legunt; sed noster Interpres recte vertit, grandis et carbones ignis, quia sunt omnino eodem voces, quae in versiculo superiore.*

Itaque oportet hic etiam aliquid subintelligere, ut sensus sit: « Allissimus dedit vocem suam, » ex qua voce processit etiam grando et fulmina, quasi carbonis igniti.

Ver. 16. 16. ET MISIT SAGITTAS SUAS, ET DISSIPAVIT EOS; FULSURA MULTIFICAVIT, ET CONTURBAVIT EOS.

Explicatio est superiorum, ac praesertim illius vocis carbonis igniti, quasi dicitur: Carbones ignis proficiant ex nubium scissione, quia Deus misit sagittas suas, id est fulgura, et quae multiplicavit, » et eo modo inimicos suos » dissipavit et conturbavit. »

Ver. 17. 17. ET APPARUERUNT FONTES AQUARUM, ET REVELATA SUNT FUNDAMENTA OMNIS TERRARUM.

Hic iam loquitur de operatione Dei in aquis, quae operatio est mirabilis, et repentina exsiccatio aquarum; qualis facta est in mari Rubro et Jordane lumine, ut habemus Exod. XIV, et Jos. IV, ex qua exsiccatione patuit profundum maris et fluminum, quod profundum vocat Propheta fundamentum orbis terrarum, quia est pars infima totius terrae. Pro voce fontes, in hebraeo est צְרִימֵי אֲפִיקִים, quod significat decursus, seu torrentes. S. Hieronymus verit, effusiones aquarum; sed cum sit nomen generale, recte potuerunt Septuaginta Interpretes reddere, fontes. Sensus igitur est: « Et apparuerunt fontes aquarum, » id est, usque dum siccatis aquis apparuit fundum fontium, sive fluminum, sive etiam maris, et sic » revelata sunt, » et discooperata, » fundamenta, » id est, partes imae orbis terrarum. »

Ver. 18. 18. AB INCREPATIONE TUA, DOMINE, AD INSPIRATIONE SPIRITUS IRAE Tuae.

Explicat causam exsiccationis aquarum. Apparuerunt, inquit, fontes, seu decursus aquarum, » ab increpatione tua, Domine, » id est, quia tu, Domine, increpasti aquas, et illae continuo disparuerunt. Quomodo autem increpaverit, explicat, dicens: « Ab inspiratione spiritus irae tuae. » Mirabili metaphora, et plane poetica vocat Propheta ventum, cujus ministerio siccat sunt aquae, spiritum irae Dei, et increpationem Dei. Nam vento urente siccata fuisse aquae maris Rubri a Deo, testatur Scriptura Exod. XIV. Itaque quod proprie dicitur: Tu, Domine, immisso vento vehementi, siccasti aquas maris, dicit elegantissima metaphora: Tu, Domine, increpasti aquas, quia impediabant transitum populi tui, et spiritus irae tuae sufflavit in eas, et ille continuo fugerunt, ut alibi dicit, Psalms. CXXI, v: « Quid est tibi mare, quod fugerit? » Hanc versiculum cum superiore coniungant codices hebraici, quia sententia prioris ab hoc posteriore pendat; sed recte Septuaginta Interpretes separaverunt, quia videntur ex ratione metrica ita esse faciendum; neque enim absurdum est, ut una sententia duobus versibus continetur.

19. MISIT DE SUMMO, ET ACEPIT ME, ET ASSUMPSIT ME DE AQUIS MULTIS.

Jam redit ad beneficium Dei enarrandum, id est, ad liberationem suam ab inimicis. Omnia enim quae dicta sunt a versiculo nono, usque ad hunc decimum nonum, pertinent ad declarationem potentiae Dei. Et quia dixerat initio: « Torrentes iniquitatis conturbaverunt me, » et in versiculo precedente dixerat Deum spiritu suo siccare solum aquas, et facere ut appareat fundum fluminum et maris, ideo in eadem metaphora persistente dicit: « Misit de summo, et accepit me, » id est, misit manum suam ex alto loco usque in profundum torrentis, et inde accepit me, et sic eduxit me de aquis nullis, id est, oppressum tribulationibus mirabiliter liberavit. In hebraeo habentur verba futuri temporis, mittet de summo, et accipiet me, יִשְׁלַח יְדָיִךָ יִשְׁלַח יְדָיִךָ ishlah, ishlah; sed, ut saepe diximus, non ignorabat Septuaginta Interpretes tempora confundi secundum regulas linguae hebraicae, et unum pro altero saepe poni. Hic certe magis quadrat tempus praeteritum.

20. ERIPUIT ME DE INIMICIS MEIS FORTISSIMIS, ET AD HIS QUI ODERUNT ME: QUONIAM CONFORTATI SUNT SUPER ME.

Quod metaphoricè dixerat versu superiore, propriis verbis dicit in hoc versiculo. Illud, quoniam confortati sunt super me, debet exponi pro tempus imperfectum, id est, quoniam robustiores me erant, et sic veritè S. Hieronymus; reddidit enim ratio, cur necessarium fuerit auxilium Dei potentius, quia videlicet inimici Davidis ipso Davide fortiores erant. In hebraeo et graeco codice habetur futurum, eripiet me, יִרְצֵץ יִרְצֵץ; ceterum nostra lectio habetur etiam in antiquis libris, et tam exponunt SS. Hieronymus et Augustinus. Quare verisimile est in graeco פָּרַצְתִּי me, fuisse olim in praeterito. Hebraicum autem recte potest accipi pro praeterito.

21. PREVENIUNT ME IN DIE AFFLICTIONIS MEAE, ET FACTUS EST DOMINUS PROTECTOR MEUS.

Inducit alius verbis beneficium Dei. « Preveniunt me in die afflictionis meae, » id est, nulla injuria a me lacessiti, ipsi primi fuerunt ad nocendum, vel, antequam precavere possem, me adorti sunt, preveniuntque incantum: sed Dominus pro me vigilavit, et fecit ut eorum diligentia nihil mihi nocere posset.

22. ET EDUXIT ME IN LATTITUDINEM: SALVUM ME FECIT, QUONIAM VOLUIT ME.

Iterum atque iterum repetit liberationem suam, ut ostendat sibi alio in memoria iudicium Dei beneficium. « Eduxit me in latitudinem, » id est, de angustiis tribulationum liberatum quasi in latum campum eduxit, ut libere jam spatium possideret.

sim sine metu ullo insidiarum. « Salvum me fecit, quoniam voluit me, » id est, salvum me fecit a tot imminentiis periculis, ob id potissimum, quia complacuit ei, id est, ob immensam ejus misericordiam, quia me dilexit. Nam etiam paulo post allegabil merita mea, tamen ipsa merita nostra dona Dei sunt; quod sanctus Propheta non ignorabat.

Merita astra quae deus dedit.

Ver. 23. 23. ET RETRIBUET MIHI DOMINUS SECUNDUM JUSTITIAM MEAM, ET SECUNDUM PURITATEM MANUUM MEARUM RETRIBUET MIHI.

Ver. 24. 24. QUIA CUSTODIVI VIAS DOMINI, NEG IMPIE GESSI A DEO ME.

Ver. 25. 25. QUONIAM OMNIA JUDICIA EJUS IN CONSPPECTU MEO, ET JUSTITIAS EJUS NON REPELI A ME.

Ver. 26. 26. ET ERGO IMMACULATUS SUM EUM, ET OBSERVAVO ME AD INIQUITATE MEA.

Ver. 27. 27. ET RETRIBUET MIHI DOMINUS SECUNDUM JUSTITIAM MEAM, ET SECUNDUM PURITATEM MANUUM MEARUM IN CONSPPECTU OCULOREM EJUS.

Laudavit Deum de beneficio liberationis ab inimicis. Nunc addit, etiam in futurum se perpetuo liberandum, neque id ex sola misericordia, sed etiam ex justitia futurum, propterea quod juste vixerit, et vivere deinceps in animo habeat. Deus enim justus est, et justos amat, et adjuvat, ac protegit. « Et retribuere mihi, inquit, secundum justitiam meam, » id est, retribuere mihi, ut haec non feci, multa bona, prout justitia mea meretur. « Et secundum puritatem manuum mearum retribuere mihi, » id est, sicut ego justitiam habeo non solum in corde, sed etiam in manibus, id est justus sum interior et exteriori, justum habeo cor, et iusta opera: ita Deus mihi bona retribuere coram se et coram hominibus, interiori exteriorique custodiet. At praesumptio videtur justitiam suam predicare. Non est praesumptio, quando sincere id agitur, et agnoscitur Deus auctor bonorum nostrorum. Sic etiam merita sua coram Deo pronuntiavit Nebemias II Esdr. V, Ezechias Ier. XXXVII, Esther cap. XIV. At videtur falsum, quod David hoc loco dicit. Nam cum haec diceret, commiserat adulterium et homicidium. Et praeterea ipse alibi Psalms. XVII, dixit: « Delicta quae intelligit per oculos meis munda me, Domine. » Et alibi Psalms. CLXVIII: « Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. » Alii quod propter hanc objectionem existimant Davidem non loqui de justitia sua absoluta, sed de justitia causa, quam habebat cum adversariis. Alii existimant Davidem loqui solum de justitia religionis, id est, quod semper permanserit in vera religione, nec unquam idolis cultum adhibuerit. Sed repugnant his opinionibus verba illa: « Quia custodivi vias Domini; » item: « Omnia judicia ejus in conspectu meo; » item: « Ero immaculatus cum eo, » etc. Dicendum igitur est Da-

Merita astra quae deus dedit.

videm commemorare justitiam suam, qua in eo sita erat, ut sincero corde Deum coleret, et propositum stabile haberet nunquam prevaricandi legem Domini, et si forte secus ageret, continuo resisteret, et ex corde revertetur ad Deum. Illud autem, delicta quae intelligit? de peccatis venialibus intelligi potest, quae justitiae non repugnant. Illud vero, non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, intelligitur de justitia quae sine gratia Dei preveniente haberi creditur. Sic enim nullus coram Deo justificabitur, quia quicumque justus est, gratia Dei justificatus est.

Ver. 28. 28. CUM SANCTO SANCTUS ERIS, ET CUM VILIO INNOCENTE INNOCENS ERIS.

Ver. 29. 29. ET CUM ELECTO ELECTUS ERIS, ET CUM PERVERSO PERVERSUS.

Reddit rationem, cur secundum justitiam suam sibi retribuendum a Deo dixerat, quia nimirum Deus reddidit unicuique secundum opera sua. Alloquitur autem ipsum Deum, et ait: « Cum sancto sanctus eris, » id est, cum homine misericordiae et pio, pie ac misericorditer ages, sive pium ac misericordem te praebis. Nam vox hebraea צַדִּיק chasid, pro qua nos habemus sanctum, proprie misericordem significat. Et pro sancto eris, in hebraeo est verbum unicum conjugationis hitpael, נִחְדַּשׁ, quod proprie significat misericordem se reddere, vel exhibere, itaque non est sensus: si nos erimus sancti, Deum quoque fore sanctum; sed: si nos erimus sancti, Deum nobiscum sancte, id est misericorditer, acturum. Eodem modo intelligenda sunt caetera: « Cum innocente innocens eris, » id est, qui nemini nocet, Deus se innocenter praebet, id est non ei nocet, neque noceri ab aliis sinat. « Cum electo electus eris, » id est, cum homine sincero et puro, id enim proprie significat vox hebraea נָכוֹן nabor, purum lo exhibebis, id est, sincero et candido ages. « Et cum perverso perverseris, » id est, qui non est misericors, misericordiam non praestabis; et qui non nocet, nocetibus; qui non sincere agit, sed callide supplantat, eum tu callide, id est sapienter supplantabis. Est autem hic observandum, sibi dictum est: « Cum sancto sanctus eris, cum innocente innocens eris, cum electo electus eris, » eandem vocem Deo tributam fuisse; ut sibi dictum est, cum perverso perverseris, in hebraeo non esse eandem vocem. De homine dictum est עָקָב אֲכִישׁ, quod propria perversum significat. De Deo autem, תִּתְּוֹרֵת תִּתְּוֹרֵת, quod significat lactari, et conari in contrarium. Itaque sensus est: si homo perversus fuerit, Deus non erit in se perversus, vel perversus agens; sed contra perversum hominem luctabitur magno molimine, ut illum plane evertat, et ab omni spe sua cadere faciat.

Ver. 30. 30. QUONIAM TU POPULUM HUMILEM SALVAVIS FACIES, ET OCULOS SUPERBORUM HUMILIABIS.

Explicat Propheta duos superiores versiculos,

Colorem esse justitiam, gratia de peccatis factus est.

quasi dicat: Cum maneo cunctus eris, et cum innoceat innocens, et cum electo electus, et quia populum humilem saluum facies, et id est, quia humilitas, quae est custos omnium virtutum, tibi gratissima est, et omnibus humilibus das gratiam; cum perverso perverteris, quia oculos superbiorum humilabis, id est, quia superbia, quae est regina vitiorum, tibi summo opere displicet: et ideo superbia omnibus resistis, eosque dejicias et humilias. Nominat autem oculos, propter caetera membra, quia in oculis, ac polissimum in supercilii arrogancia carnitur.

31. QUONIAM TU ILLUMINAS LUCEM MEAM, DOMINE; DEUS MEVS, ILLUMINA TENEBRAS MEAS.

Quia propheta David videbatur satis magnifice de sua iustitia et puritate locutus, ostendit unde haberet iustitiam et alia dona: et hinc maxime Deum laudat, quod ab illo sit lumen, et fortitudo, et omnia bona. « Quoniam, inquit, tu illuminas lucem meam, Domine, » id est, a te habeo principium omnis boni, quod est lumen ad discernenda vera bona a falsis, et vera mala a falsis. Primum enim vultus ex peccato originarii naturae illicitum est ignorantia veri boni: et ideo prima curatio a lumine divino incipit. « Tu, inquit, illuminas lucem meam, » id est, oculum interiorum cordis mei tu solus illustras. « Deus meus, illumina tenebras meas, » id est, in Patre lumen, in lux vera, in quo tenebrae non sunt ultra, sicut haec manus cepisti illuminare interioris oculos cordis mei: ita per te illuminate tenebras meas, id est expulsiore omnes tenebras meas. Nam sine gratia Dei illustrant, quod attinet ad supernaturalia mysteria, mere tenebrae sunt in corde nostro. Nam « non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis. » in greco habetur caeterum: et caeterum, et illuminabilis tenebras meas; in hebreo, illuminabilis tenebras meas. Nostra lectio, illumina tenebras meas, habetur in antiquis libris SS. Hieronymi et Augustini; sensus autem semper est idem.

32. QUONIAM IN TE ERIPAR A TENTATIONE, ET IN DEO MEO TRANSEDERAM IUGUM.

Particula quoniam saepe redundat in oratione hebraica, sicut etiam particula et, quae saepe ponitur initio versuum, vel etiam librorum. Id admonendum fuit, ne anxie animis queratur ratio harum particularum. Dixerat Propheta se a Deo habuisse lumen, quod est principium operum honorum, veraque iustitia: nunc addit, habuisse fortitudinem et robur ad vitanda mala et facienda bona, quae ex divino lumine cognovit vitanda, vel facienda. « In te, inquit, eripiar a tentatione, » id est, fretus auxilio tuo, quo fortis efficiar, superabo omnes tentationes, omniaque mala vitabo. « In Deo meo transcedam iugum, » id est, ejusdem Dei confusus auxilio, atque ab eodem accepta fortitudine, omnia poteris, quan-

tumvis difficilia, quae esset transcendere altissimum murum. In hebraeo pro illis verbis, eripiar a tentatione, habetur עָרַפְתָּ מִיָּדַי אֲרִיז גּוֹלִי, id est percurrem asseritum, sive (ut S. Hieronymus reddidit) percurrem acinnetus. Videtur Septuaginta Interpretes sensum reddidisse, non verba. Nam percurrere exercitum adversarium, et nullum vulnus accipere, idem est quod eripi a jaculis hostium, quae jacula tentationes significant, ut Apostolus interpretatur, cum ait Ephes. vi. 16: « In quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. » Sic etiam: Percurrem acinnetus inter medios hostes illusus, idem significat quod: Eripiar a tentatione, quando maxime opus erit.

33. DEUS MEVS IMPOLLUTA VIA EJVS: ELIGIT DOMINI IGNE EXAMINATA, PROTECTOR EST OMNIUM SPERANTIVM IN SE.

Reddit rationem, cur a Deo acciperit lumen et vires, et cur in eo tanopere confidat, quia Deus bonus, et verax, protector est omnium in se confidentium, et quia ipse idem est solus versus Deus et verus Dominus, a quo bona ista expectari possunt. « Deus meus impolluta via ejus, » id est, Deus meus, cujus via impolluta est, id est, Deus qui sanctissimus est, et viam impollutam ambulat, id est operatur iustissime. « Eliguit Domini igne examinata, » id est promissa Domini certissima et probatissima, ut aurum igne examinatum: iste, inquam, Deus impollutus, et cuius promissio est certissima, a protector est omnium sperantium in se. « Ex hebreo clarior sensus habetur, in quo textu legitur eloquium in numero singulari, et pro voce protector, est scutum. Ex quo apparet, tam Deum, quam ejus eloquium dici scutum confidentium in Deo. Sic enim ad litteram verti posset lectio hebraica, Deus immaculatus in via sua, eloquium Domini igne examinatum, scutum est omnium sperantium in se. Sed quia Septuaginta Interpretes posuerunt eloquia in numero pluralitatis, et pro voce scutum, posuerunt protector, inde obscurata est sententia, quam ex hebreo dilucidanda est.

34. QUONIAM QVIS DEVS FALTEX DOMINVM? AUT QVIS DEVS PRATER DEVM NOSTRVM?

Est altera ratio, ut paulo ante diximus, cur in Deo sit confidentium, et cur ab eo solo lumen et robur expectandum sit, quia ipse solus est verus Deus. In hebraeo habetur: Quis Deus praeter Dominum? aut quis petra praeter Deum nostrum? ex quo intelligimus Deum nostrum solum esse verum Deum, et quia solus est verus Deus, solum ipsum esse veram petram, firmam et stabilem, in qua tuto confidere et quiescere possumus; et omnes, qui in re alia confidunt, necesse esse ut decipiantur et confundantur.

35. DEVS QUI PRAECIXIT ME VIRTUTE, ET POSUIT IMMACULATAM VIAM MEAM.

Declarat nunc in particulari dona a Deo ac-

cepta per quae ab hostibus omnibus liberatus ad regem pervenit. Ac primum dicit se a Deo accepisse robur et innocentiam, quae duo rarissime conjunguntur. Viri enim robusti prout sunt in injurias inferendus. David autem vere fortissimus et innocentissimus erat, ut ne hostem quidem suum Saulem occidere vellet, cum facillime posset. « Deus, inquit, praecinxit me virtute, » id est, simul probatam vite mihi concessit.

36. QUI PERFECIT PEDES MEOS TANGAM CRYVORVM, ET SUPER EXCELSA STATUENS ME.

37. QUI DOGET MANVS MEAS AD PRELIUM, ET POSUISTI UT ARGVM ERERVM BRACHIA MEA.

Describit in particulari fortitudinem suam de qua dixerat: « Qui praecinxit me virtute, » ac dicit se accepisse a Deo miram celeritatem in pedibus, et miram artem bellandi in manibus, et mirum robur in brachiis. Dicit sibi pedes ad currendum perfectos, quasi cervorum, et super excelsa collocatum, id est, ea celeritate pedum facile montes altissimos ascendisse, quod verificatum est, quando Saulem fugiens, habitabat in altissimis et praeruptis montium cacuminibus. Addit se doctus manus ad praedium habuisse, et brachia quasi aerea, in quibus robur et ars militaris significatur. De quibus nemo dubitare potest, qui legerit primum et secundum librum Regum. Nam de arte manuum testis esse potest lapis et funda in fronte Goliath infixus; de viribus brachiorum testes sunt ursi et leones, quos sola vi brachiorum David interfecit. In hebreo habetur פָּתַח, contoritur, ubi nos habemus passivum. Sed Septuaginta Interpretes non leguntur nichathah, sed nathathah, quod est dedisti, sive passivum. Itaque corrupta videtur casu aliquo lectio hebraica moderna: neque anim dubitari potest, quin Septuaginta Interpretes emendatos codices habuerint, eosque rectissime intellexerint.

38. ET DEDISTI MIHI PROTECTIONEM SALVTIS TVE, ET DEXTERA TUA SUSCEPIT ME.

Declarat tunc innocentiam, de qua dixerat: « Posuisti immaculatam viam meam. » Nam quia dono Dei innocenter David vivebat, ideo illam Deus assidue protegabat, ut nunc dicit: « Dedisti mihi protectionem salutis tuae. » Parum enim profuisset celeritas pedum, et robur brachiorum, et ars pugnandi adversum regem et regium integrum exercitum, nisi adfuisset protectio salutis Dei, id est protectio divina salvans, et dextera Dei suscipiens et sustentans.

39. ET DISCIPLINA TUA CORREXIT ME IN FINEM, ET DISCIPLINA TUA INSA ME DOCEBIT.

Hoc etiam pertinet ad innocentiam, sive immaculatam viam Davidis ostendendam. Non solum, inquit, protectio tua mihi adiuvit, sed etiam disciplina tua me corripit, id est, eruditio, quae ex lege tua habetur, illa me diredit, ne errarem, et

si quando in periculo essem errandi, illa diligenter inspecta et considerata et me corripit, » idque perseveranter usque in finem. Eodem quoque « disciplina » legis tunc deinceps et me docebit. Posset etiam haec disciplina significare paternam castigationem, quia Deus per aliquas temporarias calamitates Davidem corripit, si quando ob humanam fragilitatem deliquit. In hebreo non habetur hic versiculus, sed loco totius hujus versiculi habentur haec pauca verba: Et mansuetudo tua multiplicavit me. Fortasse idem est sensus; potest enim sic exponi lectio hebraica, mansuetudo tua, id est lenis et paterna castigatio, multiplicavit me, id est, auxit me scientia. Nam a verbo רָבַב valab, quod hic habetur, dicuntur rabbini, magistri et doctores, quod sunt multum in scientia.

40. DILATASTI GRESSVS MEVS SUTVS ME, ET NON VIGILAVI INFERMATIA VESTIGIA MEA.

Pergit narrare victorias suas, quae sunt omnia beneficia Dei. « Dilatasti, inquit, gressus meos sutvus me, » id est, fecisti me magnis passibus progredi; et non sunt infirmata vestigia mea, » id est, nec propterea fatigatus desisti a cursu. In hebreo habentur haec in futuro, dilatabis, etc.; sed ex more linguae saepe futurum ponitur pro praeterito.

41. PERSECVAR INIMICOS MEOS, ET COMPREHENDAM ILLOS, ET NON CONVERTAR FORTE DEFICIENTI.

42. COMPREHENDAM ILLOS, NEG POTERO STARE: CADENT SUTVS PEDES MEOS.

Hec non videntur proprie pertinere ad futurum tempus, sed ad praeteritum, ut ex precedentibus et sequentibus colligitur. Et sicut Septuaginta Interpretes, dilatasti gressus meos, verterunt, dilatasti gressus meos, ita potuissent reliqua vertere, et ex futuris praeterita facere. Sed relinquenda est lectio, ut jacet, et subintelligendum verbum dicit, ut sensus sit: « Dilatasti gressus meos, et non sunt infirmata vestigia mea, » ideo magna spe concepta dixi apud me: « Persequar inimicos meos. »

43. ET PRAECIXISTI ME VIRTUTE AD BELLVM, ET SUPPLANTASTI INSECVENTES IN ME SUTVS ME.

Hinc apparet Prophetam loqui de praeterito. Sicut, inquit, dixi: « Persequar inimicos meos, » etc., ita factum est Deo adjuvante. Tu enim, Deus, praecinxisti me virtute, » id est robore ad bellum, et tu « supplantasti, » id est cadere fecisti, « sutvus me eos qui in me insurgunt. » Illud, praecinxisti virtute, est frequens in Scriptura. « Acinnetus potentia, qui conturbas profundum maris, » Psal. lxxv. « Induces fortitudinem brachium Domini, » Isai. li. « Inductus est Dominus fortitudinem, et praecinxit se, » Psal. xxi. « Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto, » Luc. xxiv. Significat autem praecipua arma non consistere in gladio et lorica, sed in virtus et robore; et ideo non est auctor virtutis, qui militem in-

Hebilla
responso
virtutum
causam

comprehen-
da veri
fontem
non talis
tema
procedit
scripturae

Ver. 34.

Exhibet
militia
virtute
describitur.

Ver. 41.

Ver. 42.

Ver. 43.

Deus
pro-
tegit
solum
est
verum
Deum.

Ver. 35.

®

duit gladio et lorica, sed qui viribus et robore illum induit.

Ver. 44. 44. ET INIMICOS MEOS DEDISTI MIHI DOSSUM, ET ORIENTES ME DISPEDISTI.

Idem repetit aliis et aliis verbis, ut magis declaret et laudet beneficium Dei. Sensus versiculi perspicuus est; significat enim a Deo factum esse, ut inimici David fugerent, et eo modo dorsum ferendum praeberent. Sed verba diuinae vocant. S. Hieronymus verit, et inimicorum meorum dedisti mihi dorsum.

Ver. 45. 45. CLAMAVERUNT, NEC ERAT QUI SALVOS FACERET, AD DOMINUM: NEC EXAUDIUIT EOS.

Reddit aliam causam victorie: quia non solum Deus exaudiebat orationes ejus, sed non exaudiebat orationes adversariorum ipsius, quamvis ipsi quoque Dominum invocarent.

Ver. 46. 46. ET COMMINAM EOS, UT PULVEREM ANTE FACIEM VENI, UT LUTUM PLATEARUM DELERO EOS.

Videtur de reliquiis inimicorum suorum loqui, quasi dicat: Jam victoriam de inimicis meis retuli; sed si que forte reliquie supersunt, comminam eas in minutissima frusta, et proiectam, ut proijci solet pulvis a vento, et auferam eos de terra, ut siccati solet lutum platearum flante vento vehementi.

Ver. 47. 47. ERIPIES ME DE CONTRADICTIONIBUS POPULI, CONSTITUES ME IN CAPUT GENTIUM.

Jam hoc factum erat; nam antequam hunc Psalmum David componeret, liberatus fuerat a variis populi contradictionibus et defensionibus, et constitutus erat in caput gentium, id est, in regni solium elevatus. Itaque vel exponenda sunt verba futuri temporis, pro verbis temporis praeteriti, quod est vultatum in lingua hebraica; vel certe significatur continuatio beneficii. Quasi Propheta dicat: In posterum, quod hactenus fecisti, eripies me a rebellionibus, et constitues in solio meo, si forte deici ab eo contingat.

Ver. 48. 48. POPULUS QUEM NON COGNOVI, SERVIIVIT MIHI: IN AUDITU AURIS OBEDEVIT MIHI.

Ver. 49. 49. FILII ALIENI MENTITI SUNT MIHI, FILII ALIENI INVEIERATI SUNT, ET CLAUDICAVERUNT A SEMITIS SUI.

Non sine causa postulat se eripi a contradictionibus populi sui, quia majorem fidem et obedientiam expertus erat in quibusdam Gentilibus, quam in filiis populi Israel. Quae est etiam prophetia manifesta de Christo, cui Gentiles adhererunt, et a quo Hebraei defecerunt. « Populus quem non cognovi, » id est Gabaoiite, Gethaei et alii, quos non cognovi pro fratribus, cum essent Gentiles, serviviti mihi; « in auditu auris obedi-vit mihi, » id est, promptissime mox audito im-

perio obediunt. « Filii autem alieni, » id est filii adulterini quoad mores, « mentiti sunt mihi, » id est, deceperunt me, ficto corde servierunt. « Inveierati sunt, » id est, deflexerunt a me tanquam folia arenae: id enim significat vox hebraea; et claudicaverunt a semitis suis, id est, non recte et fideliter mecum inceserunt. Haec significant rebelliones sub Absalone, sub filio Bochri, et alias. In hebraeo, pro claudicaverunt a semitis suis, habetur, contrahentur in angustiis suis, ut verit S. Hieronymus; vel, exponantur a carceribus suis, ut verit Pagninus. Sed sciendum est vocem אצרות (acchra) non haberi nisi in hoc Psalmo; ideo si licuit Pagnino vertere, exponantur, et S. Hieronymo, contrahentur, multo magis licuit Septuaginta Interpresibus vertere claudicaverunt. Imo mirum est cur posteriores ausi sint recedere a versione antiquissimorum Interpretum in ea voce, quae non habetur alibi in Scripturis, praesertim cum interpretatio Septuaginta maxime cohaereat cum reliquis partibus hujus versiculi. Porro altera vox אצרות misgeroth significat proprie locum angustum, vel clausum, a verbo אצר sugar, quod est claudere; et propterea S. Hieronymus verit, angustias; Pagninus carceres, et Septuaginta semitas: nam semitas sunt viae angustae. Itaque sensus est, filios adulterinos, qui ficto corde serviant, claudicare a semitis, id est, declinare a semitis, per quas recto pede ambulandum fuisse.

50. VIVIT DOMINUS, ET BENEDICTUS DEUS MEUS, ET EXALLETUR DEUS SALUTIS MEAE.

Concludit Psalmum laudans Deum. « Vivit Dominus, » id est, nunc apparuit Dominum vivere, et sicnt vivit, ita semper vivat, et exaltetur Deus auctor salutis meae.

51. DEUS QUI DAS VINDICTAS MIHI, ET SUBVERSIS PELOS SUB ME, LIBERATOR MEUS DE INIMICIS MEIS BRACUNDIS.

Exaltetur, inquit, Deus, qui vindicavit injurias mihi factas, et subiecit mihi populos, qui rebelaverunt, et liberavit me de insidiis Saul et Absalon. Pro voce iracundi, habetur in hebraeo, אפ of, quam moderni vertunt et, vel etiam. Sed cum ea vox saepe significet manum, et sensus in Scriptura passim ponatur pro iracundia, quae ex nasi inflammatione cognoscitur, recte Septuaginta Interpretes verterunt, iracundi; idem est enim phrasii hebraica, ab inimicis meis nasi, id est iracundia, et ab inimicis iracundis.

52. ET AB INSURGENTIBUS IN ME EXALTABIS ME, A VIBO INMOX ERIPIES ME.

Precatur sibi conservationem divinarum beneficiorum, nimirum exaltari ab insurgentibus in se, ut frustra nitantur, cum perfingere tam alte non possint, et liberari ab omni homine iniquo. Particula et in principio versiculi potuisset

omitti; nam in hebraeo et graeco non habetur, nec eam habet S. Augustinus. Videtur in nostro textu hessisse ex altera interpretatione vocis af, quae manus significat, et etiam particulam et; et fortasse erat in margine: sed nihil officit sensui.

Ver. 53. 53. PROPTEREA CONFITEBOR TIBI IN NATIONIBUS, DOMINE, ET NOMINI TUO PSALMUM DICAM.

Hac de causa, inquit, « confitebor, » id est, laudabo confitens beneficia tua, idque non clam, sed palam, et coram multitudine populi, ut omnes discant confidere in Domino.

54. MAGNIFICANS SALUTES REGIS EIUS, ET FACIENS MISERICORDIAM CHRISTO SUO DAVID, ET SEMINI EIUS USQUE IN SEECULUM.

Hec conclusio per se manet, et sensus est: sit Dominus « magnificans salutes regis sui, » id est, augeat et multiplicet salutem corporis et animae, et omnium rerum regis, quem ipse Deus sibi legit; et faciat perpetuam misericordiam Davidi, quem ungi jussit in regem, et omnibus successoribus ejus usque in aeternum. Quae precatio impleta est in Christo Iesu Domino nostro, qui regnat et regnabit in omnem aeternitatem. Amen.

PSALMUS XIX

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David.

V. s. n. — Victori Canticum [h. Psalmus] David.

2. Caeli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum.

Caeli enarrant gloriam Dei, et opus manuum ejus annuntiat firmamentum.

3. Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam.

Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam.

4. Non sunt loquela, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

Non est sermo, et non sunt verba, quibus non audiantur voces eorum.

5. In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.

In universam terram exivit sonus eorum, et in finem orbis verba eorum.

6. In sole posuit tabernaculum suum: et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo:

Soli posuit tabernaculum in eis. Et ipse quasi sponsus procedens [al. procedit] de thalamo suo: exsultavit ut fortis ad currendam viam [h. semitam].

Exsultavit ut gigas ad currendam viam.

A summitate caeli egressus ejus; et cursus [al. recursus] ejus usque ad summitatem illius: nec est qui se abscondat a calore ejus.

7. A summo caelo egressio ejus: Et occursum ejus usque ad summum ejus: nec est qui se abscondat a calore ejus.

Lex Domini immaculata, convertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam praestans parvulis.

8. Lex Domini immaculata, convertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam praestans parvulis.

Praecepta Domini recta, letificantia cor; mandatum Domini lucidum, illuminans oculos.

9. Justitiae Domini rectae, letificantes corda; praecipuum Domini lucidum, illuminans oculos.

Timor Domini mundus, perseverans in saecula [h. aeternum]: iudicia Domini vera, justificata in saeculis.

10. Timor Domini sanctus, permanens in saeculum saeculi: iudicia Domini vera, justificata in saeculis.

Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum.

11. Desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, et dulciora super mel et favum.

Unde et servus tuus docebit ea, in custodiendis illis retributio multa.

12. Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.

Delicta quae intelligit? ab occultis meis munda me:

13. Delicta quae intelligit? ab occultis meis munda me:

Et ab alienis pareo servo tuo. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, et emundabor a delicto maximo.

14. Et ab alienis pareo servo tuo. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, et emundabor a delicto maximo.

A superbis quoque libera servum tuum. Si non fuerint dominati mei, tunc immaculatus ero, et mundabor a delicto maximo.

15. Et erunt ut complacent eloquia oris mei,   Sint placentes sermones oris mei, et meditatio
et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.   cordis mei in conspectu tuo;
- Domine, adjutor meus, et redemptor meus.   Domine, fortitudo mea, et redemptor meus.

Argumentum. — Est duarum stropharum Psalmus, quarum una canit admirandam Dei qualis in caelorum opificio sese exercit magnitudinem, vers. 2-7; altera legis divinae laudat prestantiam, vers. 8-15. Rosenmüllerus et Ewaldus hunc Psalmum ex *divinae divinis carnalibus*, aut *certis diversorum carnalium particularibus*, esse vel composito conflatum existimant, tum ob subitum ab una ad alteram partem transitionem, tum quod prioris partis creatio sublimior est oratione posterioris partis atque ad vividiores alligata rhythmos. Sed recte Maurer: «*Hand rari sunt apud tyricos vates subitanei ab uno ad alterum argumentum transitus; ad orationem autem quod attinet, ea in utraque parte apta est ad argumentum. Nam celi contemplationem granditas decet verborum numerorumque vigor, de lege meditationem oratio posita atque placida.*» Adde, carminis unitatem in eo posse deprehendi, quod Dei sapientia et magnificentia tum ex miro celi opificio, tum ex legum divinarum precelestia aequae demonstratur. Ceterum *conf. Psalms. viii, et II Sam. vii.*

1. Praefatori, carmen Davidis.
2. Caeli enarrant gloriam Dei,
et firmamentum praedicat opus manuum ejus.
3. Dies diei nuntiat dictum,
et nox nocti indicat scientiam.
4. Non est dictum, neque sunt verba,
quorum non audiat vox.
5. In universam terram pervadit sonus eorum,
et in fines orbis verba eorum:
in quibus soli posuit tabernaculum.
6. Estque ille instar sponsi, qui procedit e thalamo suo nuptiali,
gestit, herois instar, viam suam currere.
7. Ab extremo caelorum est egressus (ortus) ejus,
et circuitus ejus ad extremum illorum;
interea nihil est quod lateat aeternum ejus.
8. Lex Jovæ est perfecta, reducens animam;
praecipuum Jovæ est fidem, sapientiam efficiens imperitum.
9. Mandata Jovæ sunt recta, laetificantia cor;
justum Jovæ est purum, illustrans oculos.
10. Timor Jovæ est sincerus, perstans in perpetuum;
statuta Jovæ sunt veritas, justa sunt ad unum omnia.
11. Illa autem prebosciora gemmarumque copia,
et dulciora melle ac distillatione favorum.
12. Etiam servus tuus iis illuminatur;
in observatione eorum est merces magna.
13. Errores quis intelligit?
de occultis purifica me.
14. Etiam a protervis serva servam tuam, ne dominentur in me;
tunc integer ero, et purus a delicto maguo.
15. Sint tibi grata verba oris mei,
et meditatio cordis mei coram te sit (accepta),
Jovæ, petra mea et redemptor meus.

NOTE.

Vers. 2. *Calli*, in orientalibus plagis praesertim. Cf. *Niebuhr's Leben*, von B. C. Niebuhr in *Klein. Schrift.* tom. I, p. 78. — Vers. 3. *Dictum*, verba laudis divinae. *Scientiam*, puta divinae laudis. — Vers. 4. Sensus: Quis dies noctesque sine intermissione nuntiant, tam clara sunt, ut ab omnibus percipi possint atque intelligi. Cf. illud Ciceronis: «*Quis est tam vocors, qui cum suspenderit in caelum, deos esse non sentiat; et ea quae tanta mente flant, ut vix quisquam arte ulla ordinem rerum ac vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet?*» Hengstenberg cum multis, *non est quidem sermo, nec sunt verba* voce expressa, *sine auditione* est *tax eorum*, ut emolliat Poeta superiorem prosopopeiam: quod frigit omnino, nexumque interrumpit. *Vulgatus*: In omni quavis lingua sine interprete e caelorum conspectu percipitur Dei gloria. Vers. 5. *Sonus*, proprie *tensio* vocis, a פּוּק, *strinxit*, ut *sonet*: a פּוּק: ita Ewaldus. Alii, eod. sensu, propr. *chorda*, metonym. pro *sonus* chorda tensa expressus. Male Gesenius legi vult פּוּק; male et Hengstenberg verit *funiculus*, seu *terrarum extensio*, in quibus laudes Dei emanant. *In quibus*, puta *callis*. Minus recte Maurer cum quibusdam: *In quibus*, scil. *similibus*, Deus soli posuit nocturnarum domicilium, quod vespere ingreditur. *Vulg.* versionem ita explicat, tantam soli laesse majestatem, ut videatur in eo Deus summet constituisse habitaculum, et quasi tabernaculum imperatorum, unde omnia gubernat. Sed longe commodior prodit sensus ex eo quod nos in *cod. hebraeis* legimus. — Vers. 6. Rosenmüllerus: «*Quemadmodum splendidissimis ornatum vestibus amici progredientem e cubili sponsum hilares et gratulandi excipiunt* (*Jean. iii, 29*), et nuptiarum festum incipitur: sic exoriente sole, et mane os aureum orbi proferente, omnes letantur, universi orbis facies mirum in modum recreatur et velut innovatur. Videtur autem vere pulchrior et clarior quodammodo soli in ortu, seu quod ex intervallo noctis juvenilis aspectus; non quod caligo illa noctis, cum solis radiis dispellitur, ex ipsa lucis orientis comparatione decorem illi adjuvare videatur. Sed fortasse sponso prodeunt eam ob causam Poeta comparat solem orientem, quia inter caetera ornamenta coronae sponsi utebantur, ut colligere licet ex *Cant. iii, 11*.» — Vers. 7. *Quanta sit solis via*, nunc declarat. *Circuitus* hic videtur esse *decursum*. *Nihil est quod*; alii, *salvus est qui*. — Vers. 8. *Perfecta*, suis omnibus absoluta numeris, cui nihil addi, nihil demi potest, vel *equus*, victorum carens. *Reducens*, in corpus, seu ad vitam, vigorem aut letitiam, i. e. recreans. *Proceptum*, propr. *testimonium*, adversus peccatum, ait Hengstenberg. *Fidem*, verax. — Vers. 9. *Recta*, *viae*, nihil habent fallax aut anceps. *Purum*, elidit, dilucidum, nulla macula fuscatum. *Oculos*, tristitia caligantes. — Vers. 10. *Timor Jovæ*, i. e. per melesydamiam religio ea, quae Jovam colendum et precepta ejus observanda jubet. *Sincerus*, omnis labis expers. — Vers. 11. *Gemmarum*: ita Veteres. Hodierni non pauci vertunt, *aurum purum, amplex*. — Vers. 12. Sui ipsius testimonio vim legis declarat vates, et de se loquitur in tertia persona, per apostrophien sermonem ad Deum convertens. *Illuminatur*, i. e. quiquid habeo prudentiae, id tantum habeo a lege tua. *Vulgatus* post Alex. *custodit*: hebraeum verbum significatione *cautendi* sibi accepisse videtur, quia Chaldaeis in *ithphal* usurpatur. — Vers. 13. Sensus: Ego pro virili, et quantum possum, tua lege edoctus atque illustratus, mihi ipse cauteo; sed vereor tamen ne forte in errorem aliquem imprudens ac ne sciens incurram: quis enim errores, i. e. *delicta* per imprudentiam commissa, intelligit? *De occultis delictis*, quae me ipsum latent. — Vers. 14. *Protervis*, contemptoribus doctrinam tuam. Ha perique. Rosenmüllerus *scilicet* sensu neutro accipit, ut vim substantivi oblineat, oppositumque sit *erratis*, quae nos ipsos latent. Erunt igitur *scilicet* peccata *protervica*, i. e. scienter commissa. Non male. Alexandrinus *in carum* videtur legisse, veritque *alienis*, quo *homines* vel *diu* indicantur. — Vers. 15. *Verba*, puta *proci* proxime vers. 13 et 14 antecedentes. Alii sensu magis absoluto: *Dicta* cogitataque mea tibi semper grata sint. Alii pro *sua* vertunt *erunt*. «*Quod autem videtur vel redemptor meus* addidit, videtur ad id respicere, quod sola ejus bonitate a peccatis eorumque paenis liberari se posse sentiret.» Ita Rosenmüllerus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Titulus nihil habet novi. Argumentum Psalmi est laudatio divite legis. Comparat Propheta legem divinam cum celesti corpore, quo illi videtur esse in rebus corporalibus pulchrius, utilius, potentius. Potest idem Psalmus exponi de Christo et Apostolis; ut S. Augustinus fecit.

EXPLICATIO PSALMI.

1. CELI ENARRANT GLORIAM DEI, ET OPERA MANUUM EIUS ANNUNTIANT FIRMAMENTUM.

Comparaturus legem cum celo, atque inde eam mirifice celebraturus, dicit tantam esse maiestatem celi, ut inde maxime eluceat gloria Dei, qui celum fecit. Celi enarrant gloriam Dei, id est, prae ceteris operibus Dei, que omnia artificem laudant, celi sunt, qui sua magnitudine et pulchritudine gloriam Dei manifestam faciunt. Et opera manuum eius annuntiant firmamentum, idem repetit aliis verbis; idem enim hoc loco significat celi et firmamentum, videlicet totum illud celeste corpus in quo sunt stelle, et ipse etiam sol et luna. Nam in 1 cap. Genes a Deus vocavit firmamentum celum; et in eo posuit solem, lunam et stellas. Nihil autem refert, sive celum, sive celos dicamus. Nam apud Hebræos nomen est habens formam numeri multitudinis, et conjungitur cum verbis numeri multitudinis. Sed interpretes modo vertunt celum, in numero singulari, modo celos, in numero multitudinis. Firmamentum igitur, in quo, secundum modum loquendi Scripture sancte, sunt omnia celestia lumina, annuntiat, et declarat hominibus opera manuum Dei, id est, primaria et nobilissima opera manuum Dei, ex quibus ingens colligitur gloria Conditoris.

2. DIES DIEI ERUCTAT VERBUM, ET NOX NOCTI INDICAT SCIENTIAM.

Admirabilis plane est predicatio, qua celi enarrant gloriam Dei. Id quod ostenditur tribus modis. Primo, quia sine intermissione celum predicat; secundo, quia predicat verbis omnium idiomatum; tertio, quia predicat toti orbi terrarum. In hoc versiculo declaratur predicatio sine intermissione; et quia celum predicat per dies et noctes, cum interdiu conspiciatur pulchritudo solis, et noctu pulchritudo stellarum; et quia dies ac noctes non permanent, sed labantur, ac sibi invicem succedunt, ideo poetico artificio fingit Propheta, unum diem, peracto cursu et predica-

tione sua, trahere diei sequenti verbum predicationis, et noctem quoque peracto cursu, et quasi hymno cantato, trahere nocti sequenti manus canendi. Dies, inquit, diei eructat verbum, id est, dies cum finitur, tradit alteri diei verbum laudis divine. Et nox nocti indicat scientiam, id est, et nox similiter cum finitur, et indicat, id est, annuntiat nocti succedenti scientiam laudandi Deum, atque ita iungit, et sine ulla intermissione dies et noctes quasi choreas ducunt, et Deum laudibus celebrant.

3. NOX SUNT LOQUELE, NEQUE SERMONES, QUORUM NON ADIANTUR VOICES EORUM.

Hic jam demonstrat Propheta predicationem celorum fieri omnibus linguis, id est, intelligi ab omnibus nationibus, ac si celi omnium nationum linguis loquerentur, quia videlicet omnes vident pulchritudinem et prestantiam celi, et inde verba possunt in cognitionem pulchritudinis et excellentie Conditoris. Non sunt loquela, neque sermones, id est, nulla sunt idiomata, quorum idiomatum non audiantur voces eorum, id est, est celorum, id est, que idiomata non exprimentur vocibus celorum.

4. IN OXNEM TERRAM ERUIT VERBUM EORUM, ET IN FINES ORBIS TERRÆ VERBA EORUM.

Explicatur tertia laus eloquentia celorum, quod non solum sine intermissione, et omnibus linguis, sed etiam in universa terra audiantur celi enarrantes gloriam Dei. Per sonum non intelligitur concentus aliquis corporalis, qualem in cælis philosophi aliqui posuerunt; sed predicatio illa gloriæ, que oritur ex pulchritudine celi considerata ab hominibus. Idem quoque est, in omnem terram, et fines orbis terræ; expressissime enim Propheta rem eandem bis repetunt. In hebræo legitur, pro sonus eorum, havam, quod significat linguam, sive regulam eorum. At videtur Septuaginta legisse, non רק havam, sed קולות kolam, unica littera addita, quod est, sonus eorum. Nam si legisset havam, nunquam vertissent φωνæ; αἰρέω, id

est, sonus eorum, nisi imperitissimi fuissent. Adde, quod S. Hieronymus quoque ex hebræo vertit, sonus eorum. Et sic etiam citavit Apostolus ad Rom. x; et congruit sonus eorum, cum eo quod sequitur, verba eorum, ubi ipsam aliis verbis repetitur. Ex quo intelligimus textum hebraicum esse corruptum vitio scriptorum, idque post S. Hieronymi tempora. Porro S. Paulus citat hunc locum ad Rom. x, probare volens predicationem Christi ad omnes gentes pervenisse. Ex quo intelligimus per celos exponi debere Apostolos, solum in sensu allegorico. Et revera SS. Apostoli, ut etiam alii sancti predicatorum, rectissime comparantur celis, quod elevati a terra per contemplationem, amplius per charitatem, splendidi per sapientiam, semper sereni per animi tranquillitatem, celeriter moti ab intelligentia per obedientiam, plures per instructionem, tonantes per oburgationes, fulgurantes per miracula, multa bona terris largientes, et nihil ab eis querentes per veram liberalitatem, purissimi ab omni sordis per vitam sanctitatem, denique habitaculum summi Regis per iustitiam perfectam sint. Nam anima iusti sedes est sapientia.

5. IN SOLE POSUIT TABERNACULUM SUUM, ET IPSE TANQUAM SPONSUS PROCEEDENS DE THALAMO SUO.

Quamvis totum celum enaret gloriam Dei, tamen præcipue id facit pars nobilissima celi, que est sol. Proinde in sole, tanquam in parte totius mundi præstantissima, a Deus posuit tabernaculum suum. Recte autem dicit tabernaculum, non domum, quoniam in sole commoratur Deus tempore peregrinationis nostre, quo cum videmus per speculum creaturarum; inter corporales nempe creaturas sol, ut diximus, obinet principatum. Sed cum pervenerimus ad patriam, non in tabernaculo solis Deum videbimus, sed in propria eius domo, que videlicet æternitas eius est. In hebræo habetur: Soli posuit tabernaculum in eis, id est, Deus posuit in cælis tabernaculum soli, constituit solem in celo tanquam in tabernaculo. Posset quidem utrumque lectio græca revocari ad hebræum, si cum dicitur, ἐν τῷ ἡλίῳ, illud ἀπὸ accipiatur pro αἰρέω, id est, illic, quod non est inusitatum. Tunc enim sensus esset: In sole, id est soli, posuit tabernaculum illic id est in cælis. Sed dura est interpretatio, in sole, id est soli. Quia vero non apparet in textu hebræo ulla verborum ambiguitas, vel obscuritas, et tamen celum est Septuaginta Interpretes, viros doctissimos, non potuisse reddere id quod reddiderunt, si legisset verba, que in hebræis codicibus habentur, cogimur dicere eos aliter legisse. Utraque sententia vera est, Deum videlicet in sole posuisse tabernaculum suum, et soli posuisse tabernaculum in cælis. Probat autem Propheta Deum in sole posuisse tabernaculum suum tanquam in excellentissima creatura tribus rationibus, quarum prima ducitur a pulchritu-

dine, altera a robore, tertia a beneficentia. Et ipse, inquit, tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Hæc est ratio ducta a pulchritudine: Ipse, inquit, decorus, nitidus, ornatus exoritur, tanquam si sponsus aliquis esset, qui de thalamo nuptiali procederet; et vere nihil pulchrius et lucidius sole inter omnia corpora reperitur.

6. EXULTAVIT UT GIGAS AD CURRENDAM VIAM, A SUMMO CÆLO EGRESSO EIUS.

7. ET OCCURSUS EIUS USQUE AD SUMMUM EIUS, NEC EST QUI SE ABSCONDAT A CALORE EIUS.

Altera ratio ducitur a robore et viribus, quod sine fatigatione, summa celeritate decurrat viam prope immensurabilem. Exultavit ut gigas, vel ut fortis et robustus (ut ad verbum in hebræo legitur גִּיבִי), ad currendam viam. Exultatio alacritatem significat, quam habere solent, qui sine labore, imo cum voluptate aliquid faciunt. Haque significatur hoc loco solem immensum celi spatium, velocissimo cursu, sine ulla fatigatione, vel labore peragere. A summo celo egressio eius, et occursum eius usque ad summum eius. Per summum celum Oriens designatur. Non enim hoc loco per summum intelligitur altum, sed extremum, ut verbum hebræorum יָרֵאִים, et græcum ἀπὸ σημαίνει. Dicitur autem extremum, ubi res incipit, et ubi desinit. Incipit autem celum ab Oriente, quia inde surgit eius motus, et ibidem etiam desinit. Sensus igitur est, solem exoriri ab Oriente, et per Occidentem toto celi ambitu decursu, ad Orientem reverti. Patum refert quod in hebræo et græco habetur in futuro exultabit, ubi nos habemus exultavit. Nam tempus futurum sæpe accipitur pro præterito. Haque S. Hieronymus vertit ex hebræo, exultavit; et sic etiam legitur in Commentario tam ipse quam S. Augustinus. Nec est qui se abscondat a calore eius. Hæc est postrema ratio ducta ab utilitate quam capiunt omnia inferiora a sole, siquidem illa fovet sol omnia calora suo vivifico, ut dici possit communis quidam parens omnium rerum, que nascuntur in terra et in mari. Et ea causa est, cur sol tam assidue et tam sollicitè totum orbem circumat et visitat, ut ros nulla se abscondat, id est, excludatur a participatione tam insignis beneficii.

8. LEX DOMINI IMMACULATA CONVERTENS ANIMAS, TESTIMONIUM DOMINI FIDELE, SAPIENTIAM PRÆSTANS PARVULIS.

Applicat nunc Propheta comparationem, quasi dicat: Pulchrum est celum, pulcherrimus sol, sed lex Domini multo pulchrior; lucidum celum, lucidissimus sol, sed lex Domini multo lucidior; utile celum hominibus, utilissimus sol, sed lex Domini multo utilior. Ponit autem ordine sex encomia legis divine. Primum est: Lex Domini immaculata convertens animas, id est, lex Domini pulcherrima est, utpole sine ulla ma-

Sic et omnia le-

cula, vel facilitate, cum nullam peccatum permit-
tata, sicut permittunt leges humane, et ideo ubi
lex Domini considerata et perspecta fuerit, « con-
vertit animas, » id est, convertit ad se amandam
animas, easque rapit consequenter ad Deum,
tam pulchre legis auctorem. Ad illud, *convertens
animas*, subintelligitur est, et ideo explicuimus,
convertit. Alterum enonim est in his verbis:
« Testimonium Domini fidele, sapientiam præ-
stans parvulis, » ubi per testimonium intelligitur
eadem lex. Siquidem in Scripturis, et potissimum
in Psalmis, lex Domini non solum vocatur lex,
præceptum, mandatum, statutum, et similia, quæ
apud alios quoque scriptores legem significant;
sed etiam vocatur testimonium, justitia, vel justifi-
catio, et iudicium, ut perspicuum est præcipue
ex *Psalm. cxxvii*. Dicitur lex Domini testimonium,
quia testatur hominibus, quæ sit voluntas Dei,
quid a nobis requiratur Dominus, quas ponas præ-
varicationibus, et quæ premia observantibus præ-
paraverit. Alii igitur: « Testimonium Domini
fidele, » id est lex Domini, quæ certissime bonos
premiis, et malos poenis afflicti. « Sapientiam
prestant parvulis, » id est, præstans est, sive
prestat sapientiam parvulis, hoc est, hominibus
parvulis sensu doli lumen prudentiæ, ut sciant
bona opera facere, et peccata vitare; parvulos
enim hoc loco vocat Propheta homines, qui non
pollent iudicio spirituum, quales sunt omnes amici
hujus sæculi. Et per sapientiam intelligit prudentiam
spiritualem, quæ corrigat mores, et format
ad præscriptum divine legis.

VERS. 9. 9. JUSTITIE DOMINI RECTE, LÆTIFICANTES CORDA : PRÆCEPTUM DOMINI LUCIDUM, ILLUMINANS OCULOS.

Tertium enonim divine legis est, quod posteaquam cepit amari, ut habet primum enonim, et observari, ut habet secundum; mirabili lætitia perfundit hominem: nihil enim jucundius bona conscientia. « Justitia, inquit, Domini, » id est lex Domini, sive præcepta Domini, quæ dicuntur justitia, quia justissima sunt, et quia justum faciunt observatorem, ista, inquam, præcepta, cum recta sint, lætificanti sunt, id est, « lætificanti corda; » corda enim recta valde bene conveniunt cum rectis præceptis, et ideo lætantur et gaudent, cum observandorum præceptorum occasio venit. Quartum enonim est: « Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos, » id est, lex Domini lucida luce divine Sapientiæ, illuminat oculos mentis, quia facit intelligere voluntatem Dei, et quæ sint vera bona, et vera mala. Docet etiam ceremonias Dei plenas divinis mysteriis. Illuminat etiam lex Domini per modum dispositionis; nam in malevolam animam non introibit sapientia, nihil enim magis impedit cognitionem Dei, in qua vera sapientia consistit, quam impuritas cordis. « Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbant, » ut ait Christus *Matth. v.*

10. TIMOR DOMINI SANCTUS, PERMANENS IN SÆCULUM. VERBUM GULM SÆCULI; JUDICIA DOMINI VERBA, JUSTIFICATA IN SEMETIPSA.

Quintum enonim est, quod superiora bona non temporalia, sed æterna facit esse lex Domini. « Nam timor Domini sanctus, » id est, timor Domini, quo quis Deum offendere trepidat, qui alio nomine pietas dicitur, « manet in sæculum sæculi, » quoad premium suum; non terminatur in morte bona quæ producit observatio legis, sive timor castus legem observare faciens, sed manet in æternum. Quo modo alibi dicitur, *Psalm. ix*: « Patientia pauperum non peribit in finem, » in hebræo est, *timor Domini* *firmus* *tehorah*, id est mundus; et in græco similiter est *æpis*, non *æpæ*. Itaque significatur timor filialis, qui non habet admixtam servilitatem, de quo dicitur in alio *Psalm. cxxi*: « Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus cepit nimis, » Nam qui timet timore servili, servat mandata non volens, sed invitatus: at qui timet timore filiali, « in mandatis ejus cepit nimis, » id est, cepit valde, et vult omnino ea servare. Ultimum enonim est, quod lex Domini sit vera, et justa per se ipsam, non egeat aliunde justificari. « Judicia Domini vera, justificata in semetipsa, » id est, mandata Domini, quæ dicuntur iudicia, quia per ea Deus iudicat homines, et quæ sunt norma ad regula discernendi virtutes a vitiis, et opera bona a malis: ista, inquam, mandata verissimè, justificata sunt in semetipsa, id est, non egeant ut ab aliquo demonstrentur justa: hoc enim ipso, quod sunt mandata Dei, justæ esse probantur. Et præterea docent præcepta, de quibus potissimum David loquitur, cum sint prima principia juris naturalis, continent in se factam justitiam, ut in omni loco et tempore, et casu particulari sint justæ, et nullam admittant dispensationem; cum aliæ leges sepe indigeant circumstantiis loci, temporis et personarum, ut justæ sint. Itaque sola lex Domini justificata est in seorsipsa. In hebræo habetur, *iudicia Domini* *firmus*, *veritas*, id est verissima, justæ sunt, sive justificata sunt, *firmus*, quod significat *pariter, simul, in idipsum*; sed recte noster interpretatur *veritas*, *in semetipsa*. Hoc enim loco, *justificari simul, vel pariter*, nihil est aliud, nisi non egere, ut aliunde justificentur.

11. DESIDERABILA SUPER AUREUM, ET LAPIDEM. VERBUM PRETIOSUM MULTUM, ET DULCIORA SUPER MEL ET FAVUM.

Hæc est conclusio ex superioribus, quasi dicat Propheta: Cum tam bona sint præcepta Domini, certe preponenda sunt omnibus divitiis et deliciis hujus mundi: nam « desiderabilia sunt super aurum et lapidem pretiosum multum, » id est, in maxima copia habitum; et « dulciora super mel et favum, » id est, non solum super mel quodcumque, sed etiam super favum plenum, et

Judicia carnis, de vera austeritate iudicis.

VERS. 12. 12. ETERNUM SERVUS TUUS CUSTODIT EA, IN CUSTODIENDIS ILLIS RETRIBUIT MULTA.

Probat exemplo, sive experientia sua, verum esse quod dixit. Nam, inquit, « servus tuus custodit ea » præcepta, « et in custodiendis illis retribuit multa » illi contingit, id est, experimento probavit servus tuus, se multa bona percipere, dum præcepta custodit. Ex hebræo S. Hieronymus vertit, *servus tuus docuit ea*. Pagninus autem vertit, *servus tuus illustrat in eis*. Sed Septuaginta rectissime verterunt, *custodit ea*. Nam vox hebræa *שמר* *nihar*, tametsi in aliis conjugationibus *docere*, vel *spoliare* significet, tamen in passiva conjugatione, qualis est hoc loco, significat *custodire se, sive cavere, vel seipsum custodire*. Itaque ad verbum sic verti potuisset, *servus tuus custodit se in eis*, id est, abstinet a peccando, præcepta tua custodiens, quod est idem cum eo, *servus tuus custodit ea*, id est præcepta.

VERS. 13. 13. DELICTA QUIS INTELLIGIT? AB OCCULTIS MEIS MUNDA ME, ET AB ALIENIS PARCE SERVO TUI.

Dixerat se custodire mandata Dei, corrigit se atque excipit peccata ex ignorantia, quæ vix cavere possunt. Quasi dicat: Servus tuus cavet a peccatis, legem tuam servando, non omnino, sed quantum patitur humana fragilitas. Pulchre in hebræo legitur ad verbum, *ignorantibus quis intelligit?* Ubi opponit ignorantiam intelligentiæ, demonstrare volens esse difficillimum cavere peccata, quæ ex ignorantia committuntur; et tamen quæ vere peccata sunt, et cavere poterunt, addit orationem: « Ab occultis meis munda me, » non significat, « et ab alienis parce servo tuo, » non significat, ut Deus nobis ignoscet peccata aliena, ut vulgo hic locus citari solet; sed, ut Deus custodiat nos a sodalitate perversorum hominum.

Hominem enim bonæ voluntatis, qualis erat S. David, ab ignorantia propriorum delictorum, et a seductione pravorum sodalium imprimis cavere debent. Pro voce *alienis*, habetur in hebræo *אֲרֻמִים* *zolim*, quod *superbis* significat. S. Hieronymus vertit, *a superbis libera servum tuum*. Sed Septuagintalegerunt *zarin*, non *zolim*: significat autem *אֲרֻמִים* alienos. Sensus est fere idem, nisi quod secundum hebræum, ut nunc se habet, significatur liberatio ab uno genere malorum, id est a superbis: at secundum græcum textum, et veram hebraicam lectionem, significatur liberatio generalis ab omnibus perversis amicis. Nostra igitur lætio sic exponenda est: Ab alienis, id est, ab his qui alienis moribus sunt, parce servo tuo, id est, parcendo remove illos ab amicitia servi tui.

14. SI MEI NON FUERINT DOMINATI, TUNG IMMAGINEM CÆLATUS ERO, ET EMUNDABOR A DELICTO MAXIMO.

Reddit rationem, cur tantopere timeat improborum familiaritatem: Nam, inquit, si isti alienis moribus præditi, « non fuerint dominati mei, » id est, si per nimiam familiaritatem non me sibi subjecerint, et ad suam voluntatem me non redegerint; « tunc immaculatus ero, et emundabor, » id est mundus ero, « a delicto maximo, » id est a peccato gravi et mortali; omne enim mortale crimen maximum dici potest, cum a Deo bono maximo avertat, et ad penam gehennæ plene maximam perducat. S. Augustinus legit, *a delicto maximo*, ut habetur in græco, sed parum refert.

15. ET ERUNT, UT COMPLACANT ELOQUIA ORIS MEI, ET MEDITATIO CORDIS MEI IN CONSPICUO TUI SEMPER.

Non solum tunc immaculatus ero, sed etiam tunc « erunt, ut complacant, » id est, fiet ut complacant eloquia oris mei, « et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper, » id est, hymni, quos in laudem tuam corde et ore decanto, placebunt tibi semper, quia de mundo corde et simplici ore prodibunt.

16. DOMINE, ADIUTOR MEUS, ET REDEMPTOR MEUS.

Placebunt, inquam, tibi cantica mea, ex gratia tua, non ex meritis meis: quia ut sim immaculatus, mundus a delicto maximo, et proinde placeant tibi verba mea, dono tuo habeo, qui es « adiutor meus, et redemptor meus, » adiutor in bonis, et redemptor a malis.

Mortale peccatum est illi maximo.

VERS. 16.

PSALMUS XX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, Psalmus David.*

2. Exaudiat te Dominus in die tribulationis : protegat te nomen Dei Jacob.

3. Mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tueatur te.

4. Memor sit omnis sacrificii tui, et holocaustum tuum pingue fiat.

5. Tribuat tibi secundum cor tuum, et omne consilium tuum confirmet.

6. Lætabimur in salutaria tuo, et in nomine Dei nostri magnificabimur.

7. Impleat Dominus omnes petitiones tuas : nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus Christum suum.

Exaudiet filium de celo sancto suo; in potentibus salus dextera ejus.

8. Hi in curribus, et hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus.

9. Ipsi obligati sunt, et ceciderunt; nos autem surreximus et erecti sumus.

10. Domine, salvum fac regem : et exaudiat nos in die, qua invocaverimus te.

Argumentum. — Davidi ad bellum contra Syros proficiscenti (II Sam. x, 15 seqq.; I Chron. xx, 16 seqq.) inter sacrificia populus omnia iusta et prospera apprecatur, vers. 3-6; simulque gratulator de salute et victoria divinitus illi data, vers. 7-9; atque ut in posterum etiam Jova cum salvum et incolumem servare velit, orat, vers. 10. Hinc strophæ 1. Exaudiat cum multis existimat alterius choris Psalmum decautum esse, et primam quilibet strophæ a populo, secundam a Pontifice, tertiam iterum a populo. Quod Maurero minus placet : a Ulrike vales, ait Maurer, populi nomine loquitur, nunc singularem, nunc pluralem personam adhibens, a

1. Præcentori, carmen Davidis.
2. Exaudiat te Jova die angustiarum (prælii), exaltet te nomen Dei Jacob.
3. Mittat auxilium tuum e sanctuario, et ex Sione suffalciat te.
4. Memor sit oblationum tuarum, et holocaustum tuum pingue habeat.
5. Det tibi secundum cor tuum, et omne consilium tuum impleat.
6. Jubilemus propter salutem tuam, et in nomine Dei nostri aciem instruamus : implebit Jova omnia desideria tua.

V. s. h. — *Victori Canticum [h. Psalmus] David.*

Exaudiat te Dominus in die tribulationis : protegat te nomen Dei Jacob.

Mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tueatur te.

Memor sit omnis sacrificii tui, et holocaustum tuum [al. fac tuum] pingue fiat. SEMPER.

Det tibi secundum cor tuum, et omnem voluntatem tuam [h. omne consilium tuum] impleat.

Laudabimus in salutaria tuo, et in nomine Dei nostri deducemus.

Impleat Dominus omnes petitiones tuas : nunc scio, quoniam salvabit Dominus Christum suum.

Exaudiet eum de celo sancto suo, in fortitudinis salutis dextera sue.

Hi in curribus, et hi in equis; nos autem in nomine Dei nostri recordabimur.

Ipsi curvati [al. incurvati] sunt et ceciderunt; nos autem surreximus et erecti sumus.

Domine, salva; rex exaudiet nos in die qua invocaverimus eum.

7. Nunc novi quod Jova salvavit unctum suum (regem); exaudit eum de cælis suis sanctis potentia salutis (salutifera) dextera sue.

8. Isti (hostes) curribus, isti equis, et nos nomine Jovæ, Dei nostri, gloriamur.

9. Illi incurvati sunt (procubuerunt) et ceciderunt, et nos surreximus, et erecti stetimus.

10. Jova, salva (nos); Rex (Deus) exaudiat nos quo die invocaverimus (eum).

NOTE.

Vers. 2. *Exaltet*, propr. in loco alto te constituat, tulum te prestat. *Nomen Dei Jacob*, Deus populi Israelitici preces et entos. *Nomen*, i. e. potentia ad juvandum parata. — Vers. 3. *Tuum*, tibi necessarium. *Sanctuario*, tabernaculo in monte Sion erecto, ubi tunc erat arca sacra. — Vers. 4. *Oblationem* farrearum, que libis oleo conspersis, additoque thure constabant. *Holocaustum*, victimæ. *Pingue*, acceptum ut pingue. Solebant, ut alii populi, graviora negotia, ac præcipue bella, sacrificiis auspiciari Behrai. — Vers. 5. *Cor*, animi tui desiderium. — Vers. 6. *Nomine*, ductu et auspicio. *Actem instruamus* : יָרֵךְ enim est vexillum terrarum tribuum, que singulis castrorum lateribus instruebantur. Ewaldus, *celeberrimus nomen*, etc. : *dogel* enim, ait, est vexillum elatum; hinc *dayal* extollere, *celebrare*, cum ך objecti nota. Maurer, *vexilla erigimus*, ad bellum proficiscamur. Alexandrinus legit *nequid dicit*, magnificabimur. *Impleat*, vel impleat. — Vers. 8. *Curribus* bellicis, fortasse falcatis. — Vers. 10. Ita Masoretha dispungunt. Verum commodior haud dubie sensus nascitur, si Alexandrinum et Vulg. secuti, post *hamelech* demum interpunctionem ponimus, atque sic vertimus : *Jova, salva regem! Exaudiat* (vel *exaudiat*) *nos quo die invocaverimus eum*

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Psalmus hic videtur cantatus a Davide providente Christi adventum ad debellandas aëreas potestates, quo etiam pertinent duo Psalmi sequentes.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. EXAUDIAT TE DOMINUS IN DIE TRIBULATIONIS : PROTEGAT TE NOMEN DEI JACOB.

Cum David nullius hominis nomen exprimat, alloquitur sine dubio illum, in quem omnia justorum desideria et omnium Prophetarum vœcunia respiciebant. Ac quasi Christum videret in bellum adversus diabolum prodeuntem, et oratione se urantem, inminente passionis tribulatione, exclamavit illi : « Exaudiat te Dominus in die tribulationis, » id est passionis, in qua, ut dicit Apostolus ad Hebr. v, 7, « cum clamore valido et lacrymis preces, supplicationesque offerens ad eum, qui posset illum salvum facere a morte, exauditus est pro sua reverentia. » Exauditus est

autem, non ut mortem evaderet, sed ut mortem moriendo destrueret, et vitam resurgendo repararet; et confusus in gloriam, mortalitas in immortalitatem verteretur, sicut ipse ait Jo. xvii, 1 : « Pater, venit hora; clarifica Filium tuum; » de hac exauditione loquitur Propheta. Quo etiam pertinet, quod sequitur : « Protegat te nomen Dei Jacob. » Per nomen intelligi potest invocatio, sicut in eo loco : « In nomine meo demonia ejicient, » Marc. cap. ult. Potest etiam intelligi potestas, sive auctoritas, ut Joan. v : « Ego veni in nomine Patris mei. » Potest denique simpliciter per nomen Dei, Deus intelligi : saepe enim in Scripturis ponitur nomen pro persona cujus est nomen, ut cum dicit B. Petrus Act. iv, 12 : « Non est

Nomen Dei est Deus ipse.

aliud nomen sub caelo in quo oporteat nos salvos fieri; et cum S. Lucas ait in Actis, in graeca editione, cap. 1: « Erat autem turba hominum simul fere centum viginti. » Addidit Propheta nomen Jacob, quia Jacob significat populum Dei, cujus populi Christus est caput, quasi diceret: Protegat te Deus populi sui, ut protegendo te, qui es caput eius populi, consequenter totus populus salvus fiat. Profecto vero petitur a telis inimicorum, ut non nocent; tunc autem vere nocuissent, si vel Christi resurrectionem, vel Christi fidem et nomen, vel Ecclesiae propagationem impedire potuissent.

2. MITTAT TIBI AUXILIUM DE SANCTO, ET DE SION TRAHAT TE.

Per sanctum intelligit montem sanctum, qui dicitur Sion, ut explicatur in secunda parte versiculi. Dicebatur autem sanctus mons ille, propter praesentiam arcae Testamenti. Sed hoc loco videtur accipiendus mons Sion caelestis, de quo loquitur Apostolus ad Hebr. xii, 22: « Accessistis ad Sion montem, civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem, » etc. Nam monuit hoc loco Propheta montis Sion, ut ostendat Deum ex altissimo monte suo omnia speculari (nam et Sion specula interpretatur), ac proinde posse commode Christum praesentem videre, atque inde illi suppetias mittere; locus autem tam altus, ut inde omnia videantur, non est mons Sion terrestris, sed caelestis. Itaque ait: « Mittat tibi auxilium de sancto monte, » id est, de celestissimo eorum habitaculo, unde omnia cernit; « et trahatur de Sion, » id est, de altissima illa specula, unde omnia prospicit.

3. MEMOR SIT OMNIS SACRIFICII TUI, ET HOLOCAUSTUM TUUM PINGUE FIAT.

Quia Dominus praeparatus cum hoste generis humani, non solum oravit, sed etiam sacrificavit, id est, non solum obtulit orationem verbalem, ut sic loquar, sed etiam realem, quae est sacrificium; ideo Propheta sicut de oratione verbalis dixerat: « Exaudiat te Dominus, » ita nunc dicit de oratione reali: « Memor sit omnis sacrificii tui, » id est, non contemnat, sed semper in memoria habeat, et respiciat omnia sacrificia tua. « Et holocaustum tuum pingue fiat, » id est acceptetur, ut solent acceptari holocausta ex animalibus pinguium. Ea siquidem holocaustum est gratius, quo animal immolatum est melius et perfectius. Hinc est illud David. iii, 40: « Sicut in millibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo, ut placeat tibi. » Porro Christus obtulit multa sacrificia, et ad extremum holocaustum; ideo dicit Propheta: « Memor sit omnis sacrificii tui, et holocaustum tuum pingue fiat. » Sacrificia multa, sunt passiones multe, quas perulit Dominus pro gloria Dei, dum viveret; holocaustum quo se ipse totum obtulit, est ipsa mors

Christus obtulit multa sacrificia.

crucis. Additur hoc loco *שׁוֹלָה* in hebraeo textu, quod significat semper. Itaque sensus est: Memor sit Dominus semper omnium passionum, et ipsius mortis Christi. Videtur autem praesentia Davidis, propheta potius, quam precator: vere enim semper viget, semperque vigebit coram Deo, passio Christi; imo etiam ab initio mundi semper viguit, ac per eam nobis omnia bona donantur.

4. TRIBUAT TIBI SECUNDUM COR TUUM, ET OMNE CONSILIUM TUUM CONFIRMET.

Declarat finem orationis et sacrificii, quasi dicat: Ad hoc te Deus exaudiat, et sacrificium tuum accipiat, ut pervenias quo pervenire cupis, et finem tibi propositum consequaris, nemoque sit, qui te ab illo prohibere valeat. « Tribuat tibi secundum cor tuum, » id est, det tibi quod est secundum cor tuum, id est, quod cupis. « Et omne consilium tuum confirmet, » id est, et omne quod deliberasti stabiliat, ratum esse velit, et executioni mandari permittat et concedat. In hebraeo habetur, *omne consilium tuum impleat*, quod est idem. Itaque sensus est: Exaudiat te Deus, et accipiat sacrificium tuum, ut destruas opera diaboli, ut hominem de captivitate liberet, ut vitam aeternam in te credentibus praebes, etc. Hoc enim fuisse desiderium cordis Christi, et consilium, et deliberationem, docent sacrae Litterae. « Filius Dei, inquit Joannes, venit, ut dissolvat opera diaboli, » I. Joan. iii. Et B. Paulus: « Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, » I. ad Timoth. i. Et ipse Dominus: « Venit Filius hominis querere, et salvum facere quod perierat, » Luc. xii.

5. LETABIMUR IN SALUTARI TEO, ET IN NOMINE DEI NOSTRI MAGNIFICABIMUR.

Cum id factum erit quod petimus, videlicet, ut tu rex noster victoriam de inimicis reportaveris, tunc « letabimur » non solum corda, sed etiam voce (id enim significat vox hebraea *רָנָן* rannan), « in salute tua, » id est ob salutem tuam, id est, quia in oculis ex bello redieris, quae salus et incolumitas in nos redundabit; « et in nomine Dei nostri, » a quo tanta victoria processit, « magnificabimur, » magnus videlicet nos esse duceamus et dicemus, non propter magnitudinem, quae in nobis sit, sed propter magnam Dominum, quem habemus. In hebraeo est *לְהַלְלוֹת* *lehalal*, id est *verbum erigens*; sed Septuaginta legerunt *לְהַלְלוֹת* *lehalal*, hinc a libera transposita, id est *magnificabitur*. Itaque in hebraeo irrepsit error visio scriptorum, nametsi illa etiam lectio optimam sensum habeat.

6. IMPLEAT DOMINUS OMNES PETITIONES TUAS. NUNC COGNOSCI QUOSTAM SALVUM FECIT DOMINUS CHRISTUM SUUM.

Iterum repetit faustam precationem, quasi dicat: Impleat ergo Dominus omnes petitiones tuas, ex quibus tam multa bona secutura sunt. « Nunc

cognovi quoniam salvum fecit Dominus Christum suum, » id est, ideo audacter ropeto, ut Dominus exaudiat te, et impleat petitiones tuas, quia nunc Domini illustratione cognovi omnino fore implendas: cognovi enim, quod « Dominus salvum fecit, » id est, carissime salvum faciet « Christum suum, » et jam in praedestinatione sua salvum illum fecit, a morte excitavit, in caelo collocavit, hostes sub pedibus ejus subjecit.

7. EXAUDIET ILLUM DE CAELO SANCTO SUO, IN POTENTIALIBUS SALUS DEXTERAE EJUS.

Quia dixerat: « Salvum fecit, » declarat illud esse dictum de salute in praedestinatione, non in executione. Nam, ut quod praedestinatum est, tempore suo impleatur, « exaudiet illum de caelo sancto suo, » et sic salvum faciet Dominus Christum suum. Illud, in potentialibus salus dexterae ejus, potest habere duplicem sensum; potest enim accipi *potentatus* pro potentia et robore, et hoc magis proprio sonat vox hebraea *גְּבוּרָה* *giburah*, et tunc sensus erit, in potentia, id est, in magna potentia aderit Christo salus dexterae Dei. Et quamvis verbum graecum *dynastia*, et latinum *potentatus*, proprio significant imperium sive principatum, tamen possunt accipi pro *potentia* et *robore*, quomodo accipiuntur eodem vocabulo in Psal. lxxix: « Si autem in potentibus octoginta anni, » etc.; in Psal. xx, vers. ult.: « Cantabimus, et psallemus virtutes tuas, » ubi in graeco est *diversitas*. Potest etiam accipi *potentatus* pro principatu et imperio, ut verbum graecum *dynastia*, et latinum *potentatus* propria significant, et tunc sensus erit: « Exaudiet illum de caelo sancto suo, et in potentialibus, » id est, quia in principalibus nimirum constituendis, vel conservandis, praecipue necessaria est salus dexterae ejus. Quamvis enim multa praesidia ad salutem principes habere videantur, ut equos et currus, arma et milites, arcus et munitiones, tamen ista omnia nihil sunt, si absit salus dexterae Dei; ideo recte subiungit:

8. HI IN CURRIBUS, ET HI IN EQUIS; ROS AUTEM IN NOMINE DOMINI DEI NOSTRI INVOCABIMUS.

Pergit explicare victoriam Christi, quam futuram praevidebat, et ait: « Hi in curribus, et hi in equis, » id est, alii adversariorum in curribus armatis confident, alii in equis ferocibus; et per haec duo nomina, intelligi vult omnia alia humana praesidia, quibus olim in bellis, tum ad praellium, tum ad fugam utebantur. « Nos autem » cum capite nostro et rege Christo, non tam in curribus et in equis, quam « in nomine Dei » omnipotentis per devotam precem invocato, fiduciam nostram collocabimus. Porro idem est, nomen Domini invocare, et in nomine Domini invocare, secundum Scripturae sanctae ubi dicitur: « Nos autem »

que multum refert, quod in hebraeo textu habetur *שׁוֹלָה* *sholah*, commemorativum: non enim loquitur David de quocumque Dei comminatione, sed de ea quae fit ab eis, qui ejus nomen implorant, ab eoque auxilium petunt.

9. IPSI OBLIGATI SUNT, ET CECIDERUNT: NOS AUTEM SURREXIMUS ET ERECTI SUMUS.

Ostendit quanto sit utilis in nomine Domini, quam in curribus equis confidere. Illi, qui in curribus, vel in equis confidebant, « obligati sunt, et ceciderunt; nos autem, » qui in Deo confidimus, « surreximus et erecti sumus. » Et simul indicat miram rerum conversionem. Nam ante Christi victoriam, hostis humani generis sublimis, quasi in curribus et equis, minabatur dejectis hominibus ob originale peccatum; et similiter principes Judaeorum, Herodes et Pilatus, alique visibiles Christi hostes, quasi erecti insulabant Christo patienti, humilibusque ejus discipulis; sed paulo post illi omnes colligati et impediti corruerunt, isti vero surrexerunt, atque erecti in aeternum stabant. In hebraeo habetur *כָּרַעוּ* *carau*, *curvati sunt*: unde aliqui putant latinam vocem esse corruptam, et legendum, *obligati sunt*, et non *obligati sunt*, sed falluntur. Nam latina lectio graecam imitatur; in graeco autem est, *καταβήσαντες*, id est *obligati sunt*, quasi compeditus, quod Noster recte vertit, *obligati sunt*, id est ligati et impediti, ne pugnare vel consistere possent, *ceciderunt*. Itaque Septuaginta non tam ad verba, quam ad sententiam respexerunt.

10. DOMINE, SALVUM FAC REGEM, ET EXAUDI ROS IN DIE QUAE INVOCAVERIMUS TE.

Concludit conjungendo finem cum principio. Initio dixerat: « Exaudiat te Dominus in die tribulationis; » nunc idem confirmat convertendo orationem ad Deum: « Domine, salvum fac regem » de tribulatione sua; et eodem modo « exaudi nos, » et salvos fac « in die, quae invocaverimus te, » id est, in die tribulationis nostrae, in qua non alium, quam te invocabimus. In hebraeo sunt eadem verba, sed interpunctio est alia. Itaque S. Hieronymus et moderni ita legunt: *Domine, salva, rex, exaudi nos in die, quae invocaverimus te*. Sed cum nomen *רַגֵּל* *ragel* possit verti *rex* et *regem*, quia *Hebraei* non declinant nomina per casus, et Septuaginta Interpretes verterunt, *in die, quae invocaverimus te*. Sed cum nomen *רַגֵּל* *ragel* possit verti *rex* et *regem*, quia *Hebraei* non declinant nomina per casus, et Septuaginta Interpretes verterunt, *in die, quae invocaverimus te*. Sed cum nomen *רַגֵּל* *ragel* possit verti *rex* et *regem*, quia *Hebraei* non declinant nomina per casus, et Septuaginta Interpretes verterunt, *in die, quae invocaverimus te*. Sed cum nomen *רַגֵּל* *ragel* possit verti *rex* et *regem*, quia *Hebraei* non declinant nomina per casus, et Septuaginta Interpretes verterunt, *in die, quae invocaverimus te*.

PSALMUS XXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, Psalmus David.*

2. Domine, in virtute tua letabitur rex, et super salutare tuum exultabit vehementer.

3. Desiderium cordis ejus tribuisti ei, et voluntate laborum ejus non fraudasti eum.

4. Quoniam prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.

5. Vitam petiit a te, et tribuisti ei longitudinem dierum in seculum, et in seculum seculi.

6. Magna est gloria ejus in salutarum tuo: gloriam et magnum decorem impones super eum.

7. Quoniam dabis eum in benedictionem in seculum seculi: laudificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8. Quoniam rex sperat in Domino: et in misericordia Altissimi non commovebitur.

9. Inveniat manus tua omnes inimicos tuos: dextera tua inveniat omnes, qui te oderunt.

10. Pones eos ut cibatum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, et devorabit eos ignis.

11. Fructum eorum de terra perdes: et semen eorum a filiis hominum.

12. Quoniam declinaverunt in te mala: cogitaverunt consilia, quæ non poterunt stabilire.

13. Quoniam pones eos dorsum: in reliquiis tuis preparabis vultum eorum.

14. Exaltare, Domine, in virtute tua: cantabimus et psallemus virtutes tuas.

Argumentum. — Populus felicem prædicat regem, divina ope tam mirifice adjectam, ut omnium votorum compo-
situs, prospere et summa cum gloria regnum administraret, vers. 2-8; confiditque fore, ut Jehova in poste-
rum etiam regem tueatur, ab omnique detrimento integrum conservet, hostibus suis cunctis excisis, penitusque
deletis, vers. 8-14. Hinc strophæ duæ. Maurero hoc carmen est *improbatum*, ob victoriam a Rabia Ammonitarum
urbis reportatam: conf. inter ceteros vers. 4 et II Sam. xii, 30, vers. 10, et II Sam. xii, 31. Alii censent illud factum
esse, ut in universaria solemnitate, qua regis consecrationis dies festus celebrari solebat, decantaretur: atque
Davidici quidam regni tempora hebraice ceteris producit versis 9-12. Motius Hengstenberg hunc Psalmum a Davide
editum putat, postquam a Nathan propheta promissio de regni perpetuitate (II Sam. vii, 12 sequ.) ipsi fuisset
data, ut quod quidem promissum respicit poeta vers. 5-7.

1. Præcentori *canendum*, carmen Davidis.

2. Jova, de virtute tua letatur rex,
et de auxilio tuo quam impense exultat!

V. s. h. — *Victori Canticum [h. Psalmus] David.*

Domine, in fortitudine tua letabitur rex, et in salutare tuo exultabit vehementer.

Desiderium cordis ejus dedisti ei, et voluntate laborum ejus non fraudasti eum. SEMPER.

Quoniam prævenis eum benedictionibus bonitatis; pones in capite ejus coronam obrizam.

Vitam petiit a te, dedisti ei longitudinem dierum in seculum et in æternum.

Magna gloria ejus in salutarum tuo: gloriam et decorem pones super eum.

Pones enim eum benedictionem in sempiternum: exultabis eum lætitia apud vultum tuum.

Quia rex confidet in Domino, et in misericordia Extolli non decipietur.

Inveniet [al. *inveniat*] manus tua omnes inimicos tuos: dextera tua inveniet odientes te.

Pones eos ut cibatum ignis in tempore vultus tui:

Dominus in furore suo præcipitabit [al. *præcipitavit*] eos, et devorabit [al. *devoravit*] eos ignis.

Fructum eorum [al. *fac. eorum*] de terra perdes, et semen eorum de filiis hominum,

Quoniam inclinaverunt super te malum: cogitaverunt scelus quod non poterunt.

Quoniam [al. *Quia*] pones eos humerum, funes [h. *nercos*] tuos firmabis contra facies eorum.

Exaltare, Domine [al. *Deus*], in fortitudine tua: cantabimus et psallemus fortitudinem tuam. [al. *fortitudines tuas*].

3. Desiderium cordis ejus ei dedisti, et petitionem laborum ejus non negasti. — Selah.
4. Nam prævenis eum benedictionibus bonitatis (bonis optimis), imponis capiti ejus coronam auream.
5. Vitam abs te petiit, dedisti ei eam, longitudinem dierum ad sæculum et æternitatem.
6. Magna est gloria ejus per salutem tuam, splendorem et decorem ei imponis.
7. Nam fecisti eum benedictionem in perpetuum, exhilarasti eum lætitia cum facie tua.
8. Nam rex confidit in Jova, et gratia (bonitate) Altissimi non mutabit.
9. Assequetur manus tua omnes hostes tuos, dextera tua assequetur oses tuos.
10. Pones eos instar fornacis ignis tempore vultus tui; Jova in ira sua eos vorabit eos, et absument eos ignis.
11. Fructum (posterum) eorum de terra perdes, et semen eorum ex hominibus.
12. Nam tetenderunt contra te malum, excogitarunt consilia perniciosa: — non perveniunt.
13. Nam facies eos dorsum *dantes* (fugientes); in nervis tuis (arcus tui) diriges tela ad facies eorum.
14. Surge, Jova, cum roborum tuo! canta et fidibus celebrabimus potentiam tuam.

NOTE.

Vers. 2. De virtute, i. e. ob virtutem qua eum protexisti. — Vers. 3. *Desiderium*, metonym. pro re desiderata. *Petitionem*, ab *יָחַן*, arab. *carus*, concupiscit, i. e. precatio ore prolata, dum desiderium animo concipitur. — Vers. 4. *Nam*; Ewaldus, *sed*. *Prævenis*, ita ut, quocumque se vertat, undique illi boni obviant. *Coronam*, regia dignitatis insigne. *Auream*, ex auro purissimo; alii minus recte, *gemmeam*. — Vers. 5. *Petiit*, scil. rex ille in periculis constitutus. *Longitudinem*, i. e. eandemque longam et duram. Alii, *dedisti ei longitudinem*, etc. Cf. Rom. vi, 9. — Vers. 6. Vocabulis *splendor* et *decor* vestem regiam hebraei designant, qua Jova quoque indutus nunquam sistitur. — Vers. 7. *Benedictionem*, fortunatissimum; conf. Gen. xx, 2. *Facies Dei ejusdem* favorem et gratiam testatur. — Vers. 8. *Nam mutabit*, semper manebit in sua dignitate. Cf. Luc. 1, 33. — Vers. 9. Populus nunc ignam Davidem compellat. *Assequitur*; alii, *assequatur*, et ita deinceps, ut que sequuntur populi sint vota. *7* voci כָּל practica proprie indicat, ad quem locum res, de qua sermo est, contendant, hincque accusatio notando inseruit, ut Syris vulgo, nec raro etiam Hebraeis. — Vers. 10. *Instar fornacis ignis*, forsam brevitate locutio, ait Agellius, pro hac plenior: pones eos tanquam si mitteres eos in fornacem ignis. *Vultus tui*, i. e. iræ tuæ, ait Rosenmüllerus; melius Maurer et Ewaldus: simul atque apparatus facies tuæ. *Vorabit*; Alexandrini legisse videntur כָּוֶהוּ, quod minus congruit incepte cum igne similitudini. Cf. Malach. iii, 19. — Vers. 12. *Tetenderunt*, metaphora petita a retibus. Alii, *tendant*, *excogitent*. *Perveniunt*; minus recte quoad grammaticam Rosenmüllerus explicat, consilia qua non poterunt perficere. Ita et Symmachus: *δὲ ποιοῦν ἐπιπέλας*. — Vers. 13. Pro *dorsum* Rosenmüllerus vertit *castrum*, collata Samarit. דָּוָם; pro *diriges* vero, ponit idem *aptabas*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In *Psalmus David.*

Psalmus xx. conexus est cum preced. xix. Hic petebat a Deo, ut Christum Regem cum hoste generis humani praestitutum protegeret. Iste gratias agit, quod protegerit, exaltaverit et coronaverit.

EXPLICATIO PSALMI.

Ver. 1. 1. DOMINE, IN VIRTUTE TUA LETABITUR REX, ET
SCIEPER SALETARE TUUM EXULTABIT VEHEMENTER.

Adepta victoria, rex noster Christus « letabitur in virtute tua, » id est ob virtutem potentiamque tuam, per quam de hostibus suis feliciter triumphavit. « Et super salutare tuum, » id est, de salute a te illi praestita gaudebit, et voce etiam « exultabit vehementer. » Itaque una pars versiculi aliam declarat.

Ver. 2. 2. DESIDERIUM CORDIS EJUS TRIBUISTI EI, ET VOLUNTATE LABIORUM EJUS NON FRAUDASTI EUM.

Respondent haec verba eis, qui in Psalmo superiore dicta fuerant: « Tribuat tibi secundum cor tuum, » etc. Phrasin hebraicam est dare petitionem, pro eo quod est dare rem petitam, quomodo in lib. I. Regum, cap. 1, 17, dicit Heli sacerdos Anne: « Deus Israel det tibi petitionem tuam, quam rogasti eum. » Sic igitur hoc loco dicitur: « Desiderium cordis ejus tribuisti ei, » id est, tribuisti quod desiderabat. « Et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum, » id est, non fraudasti eum ea re quam volebant labia ejus, id est, quam se velle et desiderare, labiis orationem fundendo, demonstravit. In summa dicit, datum fuisse Christo, quod corde desideraverat, et labiis expellexerat.

Ver. 3. 3. QUONIAM PRAEVENISTI EUM IN BENEDICTIONIBUS DULCEDINIS, ROGAVISTI IN CAPITE EJUS CORONAM DE LAPIDE PRETIOSO.

Magna vere fuit Christo causae letandi, quod non solum habuerit quod petit, sed quod Deus praevernerit ejus desideria, et dederit ei maxima dona antequam peteret. « Praevenisti, inquit, eum in benedictionibus dulcedinis; » in hebraeo est *toz*, *bonitatis*, et similiter in graeco, *zōtērōtēs*. Itaque sensus est, Christum fuisse praeventum dominis bonitatis Dei, quae fuerunt conceptio de Spiritu Sancto, unio ad personam Verbi, infusio omnium scientiarum et virtutum, et ipsa Dei visio: quae omnia in primo instanti conceptionis illi data fuerunt; proinde praeventus fuit benedictionibus dulcedinis. Quod vero sequitur, possit in

Dona Dei
quibus
Christus
praever-
nit est.

capite ejus coronam de lapide pretioso, vel, ut habetur in hebraeo, de auro id, *perfecto*, videtur referendum ad regnum et sacerdotium, quod etiam ab ipsa conceptione habuit, propter quae Christi cognomen accepit: corona enim aurea insignis est regum et sacerdotale.

4. VITAM PETISTI A TE, ET TRIBUISTI EI LONGITUDINEM DIERUM IN SEECULUM, ET IN SEECULUM SEECULI.

Beneficia superiora praeventus accepit: at corporis gloriam, et immortalitatem, et alia deinceps petit et obtinuit. « Petisti vitam, » cum imminente passione « preces et supplicationes obtulit ei, qui possit eum salvum facere a morte, » ut dixit Apostolus ad Hebr. 7, 7. Deus autem tribuit ei « longitudinem dierum in saeculum, et in saeculum saeculi, » id est vitam sempiternam, « et resurgens a mortuis jam non moriatur, et mors illi ultra non dominetur, » ad Rom. vi, 9. Ex hoc loco manifeste convincuntur, qui hunc Psalmum ad litteram exponunt de Davide, quod facit Jansenius; vel de Ezechia, quod facit Euthymius, et ante eum Theodoretus: nam nec David, nec Ezechias habuit longitudinem dierum in saeculum, et in saeculum saeculi.

5. MAGNA EST GLORIA EJUS IN SALUTARI Tuo, ET MAGNUM DECOREM IMPONES SUPER EUM.

Non solum vitam in saeculum saeculi dedit ei Deus, sed etiam « exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen, » Philipp. ii, 9. Iste enim est vere « magna gloria, quam habuit in salutari Dei, » id est in salute, qua illum salvum fecit Deus: et hinc « gloriam et magnum decorem, » id est immensum honorem, « impones super eum, » pro eo quod imposita illi fuit ab inimicis spinea corona tantae ignominie, et eo tempore « non esset species ei, neque decore, » ut cecinit Isaias cap. lvi, 2.

6. QUONIAM BASIS EJUS IN BENEDICTIONEM IN SEECULUM SAECULI, LETIFICABIS EUM IN GAUDIO Cui VULTU TUO.

Post exaltationem ad dexteram Patris, et nomen super omne nomen, sequitur universalis

benedictio, « caelestium, terrestrium et inferorum; » quae nunquam deficiet, de qua loquitur B. Paulus ad Philip. ii, et Joannes Apoc. v. Verba illa, *abis eum in benedictionem*, significant: ponet eum, ut communem benedictionis materiam, id est, facies ut omnes illi benedicant. Graecus codex clarior est; habet enim, *abis et benedictionem*; sed in hebraeo habetur, *pones eum benedictionem*; sensus est idem. Quod autem additur, *letificabis eum in gaudio cum vultu tuo*, significat letitiam consequentem illa omnia bona jam dicta; semper enim letitia sequitur adeptionem boni. Illud, *cum vultu tuo*, significat *coram te, et in praesentia tua*.

Ver. 7. 7. QUONIAM REX SPERAT IN DOMINO, ET IN MISERICORDIA ALTISSIMI NON COMMOVEBITUR.

Bona jam dicta praedit fore omnino stabila, et firma in aeternum: « Quoniam, inquit, rex sperat in Domino, » id est, confidit in potentia insulsa Dei, non in viribus humanis; « et in misericordia Altissimi, » id est, bonitate illius qui super omnes est, et cui subjiciuntur omnia; ideo « non commovebitur, » sive non nutabit, sed permanebit securus in aeternum.

Ver. 8. 8. INVENIATUR MANUS TUA OMNIBUS INIMICIS TUIS, DEXTERA TUA INVENIAT OMNES QUI TE ODERUNT.

Probat non commovendum Christum, neque regnum ejus, quoniam inimici ejus omnes peribunt. « Invenitur manus tua omnibus inimicis tuis, » id est, invenitur manus tua super omnes inimicos tuos, ut eos videlicet punias. Idem repetit dicens: « Dextera tua inveniat, » pro *inveniet*, « omnes qui te oderunt. » Textus hebraeus clarissimus est: *Inveniet manus tua omnes inimicos tuos, dextera tua inveniet odiantes te*. Sed interpretos variare voluerunt. Videtur autem Propheta nunc alloqui Christum, non Patrem: Christus enim proprie est, quem Judaei, aliique persecutores oderunt, et de eo dicitur in Psal. cix, 1: « Sedit a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. »

Ver. 9. 9. PONES EOS UT CLIBANUM IGNIS IN TEMPORE VULTUS TUI, DOMINUS IN IRA SUA CONTURBARI ET DEBORABIT EOS IGNIS.

Describit penam inimicorum: « Pones, inquit, eos, » tuos videlicet inimicos, « ut clibanum ignis, » id est, facies eos undique aestare, quomodo aestat clibanus ardens, « in tempore vultus tui, » id est, in die ira tua, quae in ultimo judicio manifestabitur. Idem repetit in tertia persona, quasi dicat: Vere dixi: « Pones eos ut clibanum ignis, in tempore vultus tui. » Nam Dominus Christus « in ira sua conturbabit inimicos suos, » et tunc ad imperium Christi devorabit eos ignis aeternus, et sic effluetur quasi clibanus ardens. Verbum hebraeum *balah* significat proprie *deglutire*, vel *perdere*, ac *dissipare*. Ideo

S. Hieronymus: *Dominus in furore suo praecipitabit eos*. Fortasse conturbabit eos positum est pro *exturbabit* eos, videlicet a facie sua in gehennam, et devorabit eos ignis. Sic enim cohæret lectio hebraica cum graeca et latina. Fortasse enim vox hebraica *בָּלַח* *balah*, significat non solum *deglutire et perdere*, sed etiam *conturbare*; nota enim erat Septuaginta Interpretibus vis hebraicarum vocum magis, quam posterioribus Rabbiniis. Sensus autem semper est bonus.

10. FRUCTUM EORUM DE TERRA PERDES, ET SEMEN EORUM A FILIIS HOMINUM.

Ne forte objiceret aliquis, posteros inimicorum Christi aliquando pro patribus surrecturos, et molestiam Christo-illustros, addit Propheta, non solum inimicos Christi, sed omnes eorum filios ac nepotes, atque adeo omne semen eorum periturum. « Fructum, inquit, eorum, » id est filios et posteros, « de terra perdes, » et eliminabis, « et semen eorum a filiis hominum, » nimirum perdes.

11. QUONIAM DECLINAVERUNT IN TE MALA; COGITAVERUNT CONSILIA, QUAE NON POTUERUNT STABILIRE.

Juste punies eos, quoniam illi injuste tibi nocere conati sunt. Videtur David valde proprie et subtiliter dixisse: « Declinaverunt in te mala, » quoniam mala penae directae ad Christum non pertinebant, in quo nulla fuit culpa; sed iniqui homines detorserunt, et declinaverunt mala, id est contumelias, vulnera, plagas, mortem ipsam, a suo quasi itinere in Christum innocentem. « Cogitaverunt consilia, quae non poterunt stabilire, » id est, mala voluntas in ipsis fuit perendi Christum, et impediendi regnum ejus; sed non poterunt perficere, quia Deus mala omnia convertit in bonum ipsius Christi, et fidelium servorum ejus.

12. QUONIAM PONES EOS FORSEM, IN RELIQUIIS TUIS PRÆPARABIS VULTUM EORUM.

Hic describitur summa impiorum calamitas, quod videlicet sunt destinati ad sola flagella, et ad majorem calamitatem visuri sint electos Dei in summa gloria et felicitate. « Pones eos dorsum, » id est, facies ut nihil sint nisi dorsum, pars videlicet flagellis exposita: sic nimirum totos flagellabis, quasi totum dorsum. « In reliquis tuis preparabis, » seu *diriges*, ut sonat vox hebraea *בָּנַח*, *vultum eorum*, » id est, diriges vultum eorum in reliquis tuis, hoc est, ad considerandos electos tuos, quos tibi reliquisti, de quibus scriptum est, Rom. ix: « Reliquie salvas fient. » Vocem hebraeam *בָּנַח* S. Hieronymus vertit, *fines tuas*, sed Septuaginta interpretes re te verterunt, *reliquis tuis*, quia vox illa utrumque significat. Locus hic obscurus est admodum; si cui nostra interpretatio minus placeat, audiat alias Theodoretus et Euthymius sic exponunt: « Pones eos dorsum, » id est, in fugam eos converteres, faciens

ut terga vertant. « In reliquiis tuis preparabis vultum eorum, » id est, in reliquiis eorum, hoc est in filiis eorum, « preparabis vultum tuum, » id est, iram tuam. Volunt enim isti auctores hyperbaton esse in verbis Prophetæ, et propterea invertenda esse verba eo modo, quo diximus. An hæc interpretatio litteræ et verbis inbeat, lectores iudicent. S. Hieronymus et S. Augustinus, nec non moderni, quique suam interpretationem excogitaverunt.

VER. 13. 13. EXALTARE, DOMINE, IN VIRTUTE TUA, CANTABIMUS ET PSALLEMUS VIRTUTES TUA.

Concluditur Psalmus sancta acclamatione ad

PSALMUS XXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v.—1. In finem, pro susceptione matutina Psalmus David.

2. Deus, Deus meus, respice in me: quare me dereliquisti? longe a salute mea verba delictorum meorum.

3. Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies; et nocte, et non ad insipientiam mihi.

4. Tu autem in sancto habitas, laus Israel.

5. In te speraverunt patres nostri: speraverunt, et liberasti eos.

6. Ad te clamaverunt, et salvi facti sunt: in te speraverunt, et non sunt confusi.

7. Ego autem sum vermis, et non homo, opprobrium hominum, et abjectio plebis.

8. Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, et moverunt caput.

9. Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum.

10. Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre: spes mea ab uberibus matris meæ.

11. In te projectus sum ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu.

12. Ne dissceris a me: Quoniam tribulatio proxima est: quoniam non est qui adjuvet.

13. Circumdedermunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me.

14. Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens.

15. Sicut aqua effusus sum, et dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum tanquam cera liquescens, in medio ventris mei.

Christum regem, et simul predicatione eorum que futura sunt post ultimum exilium omnium impiorum. « Exaltare, Domine, in virtute tua, » id est, qui aliquando apparuisti humilis, et tanquam infirmus crucifigi passus es, nunc in fortitudine et potentia devictis hostibus, et in gehennam detritis, « exaltare » usque ad summum celum; interim nos electi tui « cantabimus » voce, et instrumentis musicis resonabimus potentiam tuam, ut aliquando ad te perveniamus, et in seculum seculi te laudemus. Hic solum est observandum, per *vitulos* in utraque parte versiculi, non intelligi virtutes morales, sed potentiam et robur, ut ex hebraicis et grecis manifeste colligitur.

V. s. n.—Victori pro cervo matutino Canticum [h. Psalmus] David.

Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me? longe a salute mea verba rugitus mei.

Deus meus, clamabo per diem, et non exaudies; et nocte, nec est silentium mihi.

Et tu sancte: habitator, laus [h. laudes] Israel.

In te confisi sunt patres nostri: confisi sunt et salvasti eos.

Ad te clamaverunt, et salvati sunt: in te confisi sunt, et non sunt confusi.

Ego autem sum vermis et non homo [h. vir]: opprobrium hominum, et despectio plebis [h. populi].

Omnes videntes me subsannant [al. *subsannabant*] me: dimittunt labium, movent caput.

Confugit ad Dominum [h. Revelat Domino], salvet eum: liberet eum, quoniam vult eum.

Tu autem propugnator meus ex utero: fiducia mea ab uberibus matris meæ.

In te projectus sum ex vulva: de ventre matris meæ Deus meus tu.

Ne longe fias a me, quoniam tribulatio proxima, quoniam non est adiutor.

Circumdedermunt me vituli multi: tauri pingues [h. *Bassus*] vallaverunt me.

Aperuerunt super me os suum: leo capiens et rugiens.

Sicut aqua effusus sum, et separata sunt omnia ossa mea.

Factum est cor meum sicut cera liquefacta in medio ventris mei.

16. Aruit tanquam testa virtus mea, et lingua mea adhesit faucibus meis, et in pulvere mortis deduxisti me.

17. Quoniam circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obsedit me.

Foderunt manus meas et pedes meos.

18. Dinumeraverunt omnia ossa mea:

Ipsi vero consideraverunt et inspexerunt me.

19. Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem tuam miserunt sortem.

20. Tu autem, Domine, ne elongaveris auxilium tuum a me: ad defensionem meam conspice.

21. Erue a fræme, Deus, animam meam, et de manu canis unicum meam.

22. Salva me ex ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam.

23. Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesie laudabo te.

24. Qui timetis Dominum, laudate eum: universum semen Jacob, glorificate eum.

25. Timeat eum omne semen Israel, quoniam non speravit, neque desepit deprecationem pauperis:

Nec avertit faciem suam a me; et cum clamarem ad eum, exaudivit me.

26. Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

27. Edent pauperes, et saturabuntur; et laudabunt Dominum qui requirit eum: vivent corda eorum in seculum seculi.

28. Reminiscantur et convertentur ad Dominum universi fines terræ:

Et adorabunt in conspectu ejus universe familie gentium.

29. Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium.

30. Manducaverunt et adoraverunt omnes pingues terre: in conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram.

31. Et anima mea illi vivet, et semen meum serviet ipsi.

32. Annuntiabitur Domino generatio ventura, et annuntiabunt celi justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit Dominus.

Aruit velut testa fortitudo mea, et lingua mea adhesit faucibus meis, et in pulvere mortis detraxisti me.

Quoniam circumdederunt me venatores [h. *canes*], consilium pessimorum vallavit:

Fixerunt manus meas et pedes meos: numeravi omnia ossa mea: quæ ipsi respicientes viderunt in me.

Diviserunt vestimenta mea sibi, et super vestimentum meum miserunt sortem.

Tu autem, Domine, ne longe fias [al. *factus*]: fortitudo mea, in auxilium meum festina.

Erue a gladio animam meam, et de manu canis solitariam meam.

Salva me ex ore leonis, et de cornibus unicornium exaudi me.

Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesie laudabo te.

Timentes Dominum laudate eum: omne semen Jacob glorificate eum; et metuite eum, universum semen Israel.

Quoniam non desepit neque contempsit modestiam pauperis, et non abscondit faciem suam ab eo, et cum clamaret ad eum, exaudivit.

Apud te laus mea in ecclesia multa: vota mea reddam in conspectu timentium eum.

Comedent miles, et saturabuntur; laudabunt Dominum quærentes eum: vivet cor vestrum in sempiternum.

Recordabuntur et convertentur ad Dominum universi fines terræ: et adorabunt eorum te universe cognationes gentium.

Quia Domini est regnum, et dominabitur gentibus.

Comederunt et adoraverunt omnes pingues [al. *princeps*] terræ ante faciem ejus; curvabunt omnes qui descendunt in pulverem, et anima ejus non vivet.

Semen serviet ei, narrabitur Domino in generatione.

Veniet et annuntiabunt justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit.

Argumentum. — Logobris lamentatio hominis, gravissima calamitate atque miseria conflictantis. Strophe tres: foras, cujus latere sit, omnem sui curam abjicere querit, vers. 2-12; periculi in quo versatur, accuratior descriptio: velut Deus ex eo ipsam eripere, vers. 13-22; gratiarum promissio, vers. 23-32. Christi in crucem acti

et jam morientis fata in hoc carmine alumbri, nullo catholico unquam dubium fuit. Vide Bossueti *Explication littér. du Ps. xxi.* tom. III, part. 31 edit. Label.

1. Præcentori, in cervam auroræ, carmen Davidis.
2. Deus meus, Deus meus, quare me deseruisti, remotus ab auxilio meo, a verbis rugitus mei?
3. Deus meus, clamo (voco) interdiu, neque exaudis; et noctu, nec quies (levatio) mihi.
4. Et tamen tu es sanctus, sedens inter hymnos Israelis.
5. In te confisi sunt patres nostri: confisi sunt, et liberasti eos.
6. Ad te clamant, et erepti sunt; tibi confisi sunt, nec erubuerunt (sua spe delusi).
7. Ego vero vermiculus sum, nec vir; opprobrium hominum et propudium populi.
8. Omnes qui me aspiciunt, subsannant me; hiatum faciunt labio, motitant caput (dicentes).
9. « Devolet res suas in Jovam, liberet eum, eripiat eum, quia delectatur Jova eo! »
10. Nam tu is es qui me extraxisti ex utero, securum me reddens ad matris meæ ubera.
11. In te rejectus sum (me rejeci, tanquam in gremium) ex utero; ab utero matris meæ Deus meus es tu.
12. Ne sis remotus a me, nam prope accessit angustia, Nec ullus est adjutor.
13. Circumdant me tauri multi; validi (tauri) Basanitis me cingunt.
14. Distendunt contra me os suum, ut leo discerpens et rugiens.
15. Instar aquarum effusus sum (viribus exhaustus), et disjuxerunt se omnia ossa mea; factum est cor meum ut cera, liquefactum in visceribus meis.
16. Exaruit, ut testa, vis mea vitalis, et lingua mea adhaeret faucibus meis, et ad pulverem mortis redigis me.
17. Nam circumdant me canes, turba malefactorum cingunt me, transfoderunt manus meas et pedes meos.
18. Numero omnia ossa mea (præ macie); illi (hostes mei) me intuentur, et considerant me.
19. Dividunt vestes meas inter se, et de vestimento meo faciunt sortem.
20. Tu vero, Jova, ne sis remotus; robor meum, in auxilium meum festina.

21. Eripe a gladio animam meam, e manu canis unicum meam (vitam).
22. Salva me ab ore leonis, atque e cornibus bubalorum eripiens exaudias me.
23. Narrabo nomen tuum fratribus meis (Judeis), in media concione te collaudabo (dicens):
24. « Cultores Jovæ, collaudate eum; omnis Jacobi progenies, glorificate eum; eum revereamini, omne semen Israelis.
25. Neque enim contempsit, nec aversatus est miseriam miseri, neque occultavit faciem suam ab illo, quumque vociferaretur (miser) ad eum, audivit. »
26. A te laus mea in concione magna; vota mea persolvam coram colentibus ipsum.
27. Edent afflicti, et saturabuntur; laudabunt Jovam qui quaerunt eum. — Vival (lulare sit) cor vestrum in perpetuum!
28. Recordabuntur et convertent se ad Jovam omnes fines terræ, et prosternent se coram te omnes familiae gentium.
29. Nam Jovæ est regnum, et ipse in gentes dominatur.
30. Edent (sacrificales epulas) et prosternent se omnes pingues terræ, eorum es incurvabunt se omnes descendentes in pulverem, et ille qui animam suam non vivificat.
31. Posterii servient ei; narrabitur de Domino per omnes ætates.
32. Venient, et annuntiabunt justitiam ejus populo ex se genito, quoniam potenter et feliciter Deus egit.

NOTE.

Vers. 1. *Tu in cervam auroræ* varie explicatur. Flerique hæc verba accipiunt pro cantione aliqui, ad cuius numeros compositus et decantatus fuerit hic psalmus, ita autem dicta, quia in ea *cerva auroræ* commemorabatur. Sciunt omnes, solem orientem primosque radios emittentem apud orientales poetas dictione figurata appellari *dorcadem*, seu *cervam (gazelle)*. « Postquam promicuisse cornu dorcadis, » ait *Hariri Consensu V.* i. e. eum radii solis emicantis sese sparsissent. Item soepe *cervæ* pro *radiante luce* ponitur. Sensus igitur est, *causam auroræ*, ait Rosenmullerus, forsam quia hic psalmus ad sacrificii matutini oblationem decantabatur, ut vult Chaldaeus. Aliæ Hengstenberg: *Tu cervæ auroræ*, ait, ænigmatische indicatur argumentum psalmi. *Cervæ* enim est symbolum *justi*: « In eum, non in cervam exitum cadat, » inquit Meidanus (Arab. poeta), i. e. in nocentem, non in innocentem. *Auroræ* vero felicitatis, quæ post calamitatem oritur, symbolum est. Maurerius vertit, *præcentori canendum ad modum instrumenti Ašaleth-Hashshabar* (cervæ auroræ) dicti. Alexandrii vertentur, *pro susceptione*, i. e. auxilio, *matutino*, i. e. cito et mature ferendo: cui interpretationi illud maxime obstat, quod *caaleth* ex lingue usu semper *cervam* sive *capream* denotet, nec unquam pro *caaleth*, *auxilium*, usurpetur. — Vers. 2. *Pro Deus* consullo vates *narpat el*, proprie *fortis*, quæ vox geminatur, ut sit ab his qui premuntur angustiis; videntur tamen Alexandrinis secundum *eli* legisse, *elai*, ad me, addidisseque declarationis causa, *epicus*, quod Vulgatus vertit *respicere*. Pro *azabhandi* Christus in cruce usus est chald. *shebaqhandi*, *Benevolus*: Rosenmullerus ante hanc vocem repetit *ignare*. Alii in ea enallagen numeri esse dicunt, vertuntque, *procal a meo salute sind verba rugitus mei*, vel *dilectorum* (legendo *וְיָרֵם אֶת הַיָּדַי*, *erravit meorum*). — Vers. 3. *Quies*, proprio *silentium*, quod homini angustiato index est liberationis. Vulgatus explicari potest ita: Quod clamo, non mihi ad impotentiam animi in-

pules, quasi de fa conqneri videar, sed hinc voces ex maxima animi afflictione procedunt. — Vers. 4. Sometus denotat nomen venerandum. Cf. Levit. xxvi, 14; I Reg. viii, — Vers. 8. Hiatum, etc. i. e. diducunt labia, qui mos est irridendum. Cf. Matth. xxvii, 39. — Vers. 9. Rosenmüllerus, latetur de Jova, ut patrono,.... quia Davides eo (Deo) delectatur. Cf. Matth. xxvii, 43. — Vers. 10. Proprie, tu es prolix meum.

Vers. 13. Tauri, imago hostis potentis et ferocis. Basam regio erat trans Jordanem piscinis abundans. — Vers. 15. Ovidius e Ponto, lib. I, epist. 2 :

Sine mea perpetuis hinc pectora curis.
Igabur aemula ut nova cera solet.

Vers. 17. Transfoderat : ita Alexandrini, sive פָּנָה, sive פָּנָה transfoderentes, legunt; quos secuti sunt SS. Patres, scriptoresque ecclesiastici omnes. Recentiores legunt coari, vertuntque sicut leo, subaudientes disceptari, quod quam coactum sit, nemo non videt. — Vers. 18. Intuentur, misera mea specie oculos pascunt. — Vers. 21. Vitam, sive animam suam vocat unicam, sive quia bonum est pretiosissimum atque irreparabile, sive ut significet se esse miserum omnique ope humano destitutum. — Vers. 22. Buba-lorum; alii, organum. Pro exortio me, Alexandrini legisse videntur אֲנִיכְחִי, lunatilitatem meam : nec id quidem male. — Vers. 23. Miseriam, seu afflictionem; Rosenmüllerus, precationem, tum ob parallelismum, tum quia מִיָּד est loqui. — Vers. 26. A ta argumentum erit laudis mea. Colentibus hic, et supra (vers. 24) cultores, proprie timentibus, hinc, Persoicam : sacrificia intelligit gratia testanda causa solemniter obsequenda. — Vers. 27. Ad ea sacrificia convivia multo invitabantur, ibique et pauperibus cedebat portio. In perpetuum : vates ea non semel, sed iterum statim temporibus celebranda promittit. Vestrum ; Vulgatus legit lobabam, cor eorum. — Vers. 28. Exteri quoque populi, cum iis immolescet, quam mire Jova me servavit, a diis falsis ad ipsum se convertent. — Vers. 30. Descendentes in pulverem.... non civitatis, etc. i. e. mortales simpliciter; vel, ad extemam miseriam reducti. Alexandrini videntur legisse לִרְגֵל וְכַפֵּי, anima mea ipsa vivit, i. e. me totum Jova consecro. Vers. 31. Narrabitur; alii, annumerabuntur Deo populus et hereditas. — Vers. 33. Veniet, etc. i. e. nascentur alii ad hunc et novi demum homines, descendent ex iis filii, qui Jovæ benignitatem celebrant.

DELLARINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In faem, pro susceptione matutina, Psalmus David.

Psalmus hic de passione et resurrectione Domini tam aperte loquitur, ut plano temerarium sit alium sentiam eum velle detorqueere. Titulus respicit resurrectionem, qua significatur in illa voce, susceptio matutina. Resurrectio enim facta est tempore matutino; et per virtutem Dei suscipiens quodam modo Christum de sepulcro, et eorumque eum ad aeternam vitam, juxta illud Pauli tertii, et exoritur, quoniam Dominus suscepit me. Vox hebraea מָלִיכִים autem significat cervos, vel, ut alii volunt, stellas. Sed Septuaginta Interpretes recte vertunt susceptionem, quoniam apud ipsos verbum מָלִיכִים, suscipere significat. Quod planum est ex Psalmo cvi, vers. 17, ubi vocem מָלִיכִים voluit, ipsi legunt מָלִיכִים cervos, et vertunt, et suscipit eos. Noctes longo alium ab idem sensu locutionis ex hebraeo, pro cervo matutina, sive pro stella matutina. Sensus enim est : pro Christo renatoque. Ipse enim resurgens recte comparatur stellæ, quia surrexit plenis gloriæ, aciebus lumine, sicut vestimento, et de se ipse ait Apoc. vii. 2. Ego sum stella splendida matutina. Ipse quoque similitus est cervo, sive cervo, tum quia cervo ubi nocent animantia venenata, imo ipse hinc suo serpente de cavernis educit, et occidit, ut S. Hieronymus in hunc locum, et Basilus in Ps. xxvii, dicunt : Christus autem spiritu oris sui interpretat hyponum, et mihi et nocere poterunt omnes impiorum persecutiones. Tum etiam, quia cervus velocissimus salt in altissimos montes, unde in Canticis saepe comparatur Christus humulo cervorum salient in montes. Ipse enim in die resurrectionis velocissimo saltu ab inferis, et a morte ad vitam immortalis et gloriosam accessit. Tum denique, quia cervus dicitur arte quamdam naturam a sensu se desolentem, et vesperem in deficiam vitam reditiva novitate ad inferis revocare, ut scribit Gilbertus sermo. 14 in Cantico : Christus autem in die resurrectionis arte omnipotentis, et infamem sapientie sue vere corpus eum iam mortuum reditiva novitate ab inferis revocavit. Cervus vero potius, quam cervus dicitur, quia resurrectio proprie ad captum pertinet. Sicut enim Christus in carne passus est, ita et in carne resurrexit.

EXPLICATIO PSALMII.

Vers. 1. DEUS DEUS MEUS, RESPICE IN ME : QUARE ME DERELIQUISTI? LONGE A SALUTE MEA VERBA DELICTORUM MEORUM.
Loquitur David in persona Christi pendens in cruce, et in summo passionis dolore constituto, ut patet ex Evangelio, Matth. xxvii, in quo legimus Christum morti proximum dixisse : Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? que sunt prima Psalmi hujus. Illud enim, respice in

me, non habetur in hebraeo, sed fuit additum a Septuaginta Interpretibus declamationis causa. Quod autem Christus queritur se derelictum a Deo, non significat eum fuisse derelictum a persona Verbi, quasi esset dissoluta unio hypostatica : vel destitutum a gratia, et benevolentia Patris; sed significat permissum fuisse a Deo, ut ipse in humana natura pateretur horribilia illa tormenta, et mortem ignominie plenam; a qua, si Deus voluisset, eum facillime liberare potuisset. Neque orta est querimonia illa ab impatentia, vel ab ignorantia, quasi Christus ignoraret causam suam passionis, aut non libenter ferret se a Patre in illis doloribus derelictum; sed fuit querimonia illa, protestatio quaedam acerbissime passionis. Quia enim in toto progressu passionis tanta animi equitatio dominus omnia pertulerat, ut ne gemitus quidem exaudiretur; potuissent homines credere illum, superiore aliqua virtute impassibilem redditum, dolores non sensisse. Ideo igitur vicinus morti protestatur se verum esse hominem, vereque passibilem et a Patre derelictum in doloribus, passionis acerbissimam sensu doloris intimo et maximo hausisse. At igitur : Deus, Deus meus. » Christus in forma servi vocat Patrem Deum suum, qui in illa hora proprie eum colebat ut verum Deum, sacrificios illi sacrificium corporis sui, sacrificium omnium, que unquam facta fuerant, prestantissimum. » Respice in me : » rogat ut videat, ubi pro honore suo constitutus sit, recognoscat obedientiam Filii sui, acceptet sacrificium pro genere humano oblaturum. » Quare me dereliquisti? » non solum protestatio veram passionis, ut diximus, sed etiam admiratio quædam esse videtur, quasi dicat : Fierine potest, ut dilectissimum et unigenitum Filium in hunc doloris abyssum devenire permiseris? Similia sunt illa : » Sie Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, » Joan. iii, et illa Rom. viii : » Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. » » Longe a salute mea verba delictorum meorum. » » Multi, timentes non Christo peccati notam inurant, coacta exponunt. Aliqui legunt cum interrogatione : Longe a salute mea verba delictorum meorum? Sed talis interrogatio gratis fingitur, cum in nullo loco inveniantur. Atque exponunt : Pericula mea, cum nulla sint, longe sunt a salute mea, id est, non impediunt salutem meam. Sed facillimè dixisset Propheta : Longe a morte mea verba delictorum meorum, si delicta non fuissent causa mortis Christi. Alii conjungunt cum superioribus partem hujus sententia, sic : Deus meus, quare me dereliquisti longe a salute mea? Sed omnes textus habent interpunctionem aliam. Et deinde quid significabit illud : verba delictorum meorum? Alii denique considerant verbum hebraicum מְרִיבִים significare rugitus, non delictum, et interpretantur : Longe a salute mea verba rugitus mei, id est rugitus meus, sive clamor meus, quo auxilium imploro, longe est a salute mea, id est, non

potest impetrare mihi salutem. Cæterum Septuaginta Interpretes sine dubio non legerunt מְרִיבִים, sed מְרִיבִים, unica littera transposita, et recte verterunt delicta, non rugitus. Sententia igitur simplex et vera hæc est : » Longe a salute mea verba delictorum meorum, » id est, merito me dixi derelictum in doloribus, quia delicta totius mundi, que in me suscepit, non possunt conjungi cum mea salute. Necessè enim est ut patiar et moriar, si ea purgare volo. Christum autem sibi tribuere posse nostra peccata, ac si sua essent, Scripturæ passim docent, Joan. i : » Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; » I Petr. ii : » Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum; » Isaiæ lvi : » Peccat Deus in eo iniquitates omnium nostrum; » II Cor. v : » Eum, qui non novit peccatum, pro nobis peccatum fecit, » id est hostiam pro peccato. Sicut igitur hostia pro peccato non potest non immolari, si peccata purgari debeant : ita Christus hostia pro peccatis totius mundi factus, recte dicit : » Longe a salute mea sunt verba delictorum meorum, » id est, non possum mortem evadere, cum peccata totius mundi in me sint posita, ut pro eis ponam vitam. Porro, verba delictorum phrasim est hebraica. Hebraei enim utuntur nomine verbi, ad rem, sive negotium in genere significandum. Itaque sensus est : » Verba delictorum meorum, » id est, hæc ipsa res, quod tot peccata super me accepim, pro quibus satisfactum, » longe est a salute mea, » id est, non potest conjungi cum salute mea, ne per hoc, in causam est, ut mortem non evadam.

2. DEUS MEUS, CLAMABO PER DIEM, ET NON PERDIEM. EXAUDIES : ET NOCTE, ET NON AD INSPIENTIAM MIHI.

Iterum alla ratione se derelictum ostendit sine spe salutis temporalis : » Clamabo, inquit, per diem, et non exaudies; et nocte, » supple, clamabo, » et non exaudies. » Est autem sensus : Etiamsi clamem die ac nocte, non exaudies me, ut liberer a morte corporali. Videtur alludere ad duas orationes, quas fecit, unam de nocte in hortu, alteram de die in cruce; sed non servat ordinem, quia sensus est ille, quem dixi, etiamsi clamem die et nocte, non exaudies. Quod sequitur, et non ad insipientiam mihi; in hebraeo est, et non silentium mihi; sed Septuaginta non videntur per פְּתִיבִים dicunt, unquam intellexisse silentium; nam in Psal. lxxviii, vers. 1, vertunt subijcti; in Psal. lxxv, vers. 1, vertunt decet; hoc loco, insipientiam. Igitur vel aliquid aliud legerunt, vel noverrunt hæc vocem recipere omnes istas intelligentias. Sensus autem hic esse videtur : » Clamabo die et nocte, et non exaudies; » et tamen hoc » mihi ad insipientiam » adscribi non poterit, quia licet sciam me non exaudiendum, ut mortem temporalem evadam, tamen prudenter clamo, quia scio me exaudiendum quoad principalem intentionem meam, quæ est, ut genus humanum redimat, et ego non

Christus passus a Deo derelictus.

Christus hostia pro peccatis totius mundi.

desineat in morte, sed resurgam ad vitam immortalam. Oecurrit mihi alia expositio, in qua per diem intelligitur tempus vite, per noctem tempus mortis, et hic sit sensus : « Clamabo per diem, et non exaudies, » id est, clamabo, dum vivo, ut a morte liberer temporali, et huic clamorem non exaudies; et nocte clamabo, et non ad insipientiam mibi, id est, clamabo postea, cum mortuus fuero, ut resurgam, et non ero insipiens, quia clamorem huic nocturnum exaudies, in quem sensum recidit etiam lectio hebraica, et nota, et non silentium mibi, id est, clamabo de nocte, et tunc non silebis sicut siluisti ad clamorem diurnum; sed respondebis mihi, ac per hoc exaudies me. Et quia illud, non exaudies, potest etiam reddi, non respondebis, utrumque enim significat verbum קָוִי הָאֵל, clarissime verbi potuisset versuclus in hunc modum : *Clamabo per diem, et non respondebis mihi, clamabo per noctem, et tunc respondebis mihi; vel, secundum Septuaginta: Clamabo per diem, et non exaudies; clamabo per noctem, et non ero insipiens, quia tunc exaudies.*

Ver. 3.

3. TE AUTEM IN SANCTO HABITAS, LAUS ISRAEL.

Probat se non insipienter de nocte clamaturum, etiam de die non sit exauditus, et se omnino exaudiendum, idque quatuor rationibus. Primo, quia Deus sanctus et misericors sit; secundo, quia solet invocantes se benigne audire; tertio, quia ipse in maxima pressura sit; quarto, quia in Deo ab ipsa sui pativitate confusus sit, etque soli adhererit. Prima ratio est in presenti versiculo. « Tu, » inquit, Domine, omnino exaudies me, quia « in sancto, » i. e. in sanctitate « habitas, » totus sanctus, et pius es, et ad te malitia, vel crudelitas accedere non potest; et ideo tu es « laus » populi tui « Israel, » tum quia te laudat populus tuus Israel, tum quia propter te laudatur populus tuus Israel. Hoc enim est maxima laus populi tui, quod habent Deum omni ex parte sanctissimum. In hebreo habetur sic, *tu autem sanctus, inhabitas laudes Israel, id est, tu sanctus es, et ideo versaris assidue in ore populi tui te laudantis.* Sed credibile est Septuaginta Interpretes non legisse קָדוֹשׁ sanctus, sed קָדוֹשׁ sanctitates, una littera transposita; et tunc verti debet, *tu autem sanctitatis habitator, quod est idem, cum eo quod nos habemus: Tu autem in sancto habitas.* « Laudes Israel » in numero multitudinis est in hebreo, תְּהִלַּת יִשְׂרָאֵל theiloth Israel; sed quia id conjungitur cum Deo, ut sententia esset clarior, maluerunt Septuaginta vertere, *laus Israel, quam laudes Israel.*

Ver. 4.

4. IN TE SPERAVERUNT PATRES NOSTRI, SPERAVERUNT, ET LIBERASTI EOS.

Ver. 5.

5. AD TE CLAMABERUNT, ET SALVI FACTI SUNT, IN TE SPERAVERUNT, ET NON SUNT CONFUSI.

Hoc est altera ratio ab exemplis; et sententia perspicua est. Habentur autem multa ejusmodi

exempla in libro *Judic.* Quotiescumque enim filii Israel clamaverunt ad Dominum, misit ejus Dominus salvatorem unum ex Judicibus, ut Gedeonem, Samsonem, Samuelem, etc.

6. EGO AUTEM SUM VERMIS, ET NON HOMO, OP- Ver. 6.

PROBRIUM HOMINUM, ET ABNECTO PLEBIS.

7. OMNES VIDENTES ME DERISERUNT ME, LOCUTI Ver. 7.

SUNT LABIIS, ET MOVERUNT CAPUT.

8. SPERAVIT IN DOMINO, ERIPAT EUM: SALVUM Ver. 8.

FIACIAT EUM, QUONIAM VULT EUM.

Hoc est tertia ratio ducta a pressura Christi crucifixi. « Ego autem, inquit, sum vermis, et non homo, » id est, in tali statu sum hoc tempore, ut non solum minoratus ab angelis, sed ab hominibus minoratus videar; nimirum « novissimus virorum, » ut dixit Isaias cap. lvi, iud infra omnes homines factus, cum et Barabbe et latronibus postpositus sim. Itaque adeo factus sum vilis, ut vermis potius videar esse quam homo. « Opprobrium hominum, » de quo videlicet homines erubescunt, quasi de homine dedecoroso, quod impletum est quando Petrus ipse juravit se non nosse hominem illum, *Matth. xxvi.* « Et abjectio plebis, » id est, quem etiam plebs vilissima populi pars, ita abiecit, ut diceret, « non huic, sed Barabham. » « Omnes videntes me deriserunt me, » id est, qui me in eo statu viderunt, iriserunt omnes, omnia videlicet hominum genera, nobiles, ignobiles, sacerdotes, laici, Hebraei, Gentiles, quod impletum est, quando, ut scribit S. Lucas cap. xxiii, 35: « Stabat populus spectans, et deridebant eum principes cum eis; » et infra: « Illudabant autem ei et milites. » « Locuti sunt Labijs, et moverunt caput. » Hoc etiam impletum fuisse docet S. Mattheus cap. xxvii: « Blasphemabant eum moventes capita sua, et dicentes: Vah qui destruis templum Dei! » « Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum, quoniam vult eum. » Eisdem voces Judaeorum fuisse testatur S. Mattheus in eodem loco: « Confidit, aiebant, in Deo, liberet nunc eum, si vult. » Nec multum refert, quod Propheta dicit, « quoniam vult eum, » et Evangelista refert eos dixisse, « si vult. » Nam cum Propheta dicit, « salvum faciat eum, quoniam vult eum, » subintelligitur, ut ipse dicit, quod perinde est, ac si dixisset: « Liberet eum si vult eum, » id est, si amat eum, ut ipse dicit, liberet eum; vel, quando quidem vult eum, ut ipse dicit, liberet eum. Admiranda prorsus Propheta illustratio, qui non solum res gestas, sed etiam verba praevenit et praedixit, quia Judaei in passione Christi dicturi fuerant. Pro speravit in Domino, habetur nunc in hebreo, *72 gol, id est, voluit ad Dominum.* Sed Rabbinii male collocant puncta. Debet enim legi *72 gol, id est voluit, ut legit S. Hieronymus, qui vertit, confugit ad Dominum, quod est idem cum eo quod verterunt Septuaginta: Speravit in Domino.* Idem enim est,

voluit, sive revolvit se ad Dominum, confugit ad Dominum, et apparuit in Domino.

Ver. 9.

9. QUONIAM TU ES, QUI EXTRAXISTI ME DE VENTRE: SPES MEA AB UBERIBUS MATRIS MEAE.

Ver. 10.

10. IN TE PROIECTUS SUM EX UTERO: DE VENTRE MATRIS MEAE; DEUS MEUS ES TU, NE DISCESSERIS A ME.

Christus voce de Virgine natus.

Hoc est ratio postrema ducta ab innocentia perpetua ipsius Christi. Illud, quoniam, non est ubique nota causae, sed saepe ponitur loco conjunctionis et, vel autem. Aliquando etiam nihil significat, sed additur ornatus gratia. « Tu es, qui extraxisti me de ventre, » id est, a natiuitate tuus sum, praesertim cum revera non naturali modo, sicut ceteri homines, sed virtute tua singulari natus sim non reseratis claustris pudoris, sicut etiam absque vituli semine in utero Virginis conceptus fui. S. Hieronymus vertit ex hebraeo: *Tu autem propagator meus ex utero.* Sed verbum *72 gosh,* a radice *72 gash,* proprio nihil significat aliud nisi, eductor meus ex utero. Quid S. Hieronymus secutus sit, fateor me nescire. « Spes mea ab uberibus matris meae, » id est, sicut tu me eduaxisti ex utero, ita tu es qui praecipue me aluisti: ubera quidem matris auxi, sed intelligo hoc de celo tauri ministratum, et ideo in te ab uberibus matris confidere et sperare didici. « In te projectus sum ex utero, » id est, prodens ex utero, in sinum tuum cecidi, qui singulari providentia curam mei geris. « De ventre matris meae Deus meus es tu, » id est, sicut ab incipiente vita mea tu mihi singulari providentia adstististi, ita et ego ab exordio vite meae te colere coepi, ut Deum meum. « Ne discesseris a me; » hinc verba sunt apud Hebraeos initium sequentis versiculi; sed recte etiam ponuntur in textu graeco et latino in fine superioris versiculi. Sunt enim veluti conclusio superioris rationis, ac si Christus diceret: Quandoquidem in te projectus sum ex utero, et ab eo tempore Deus meus es tu, ideo iura a te requiro, ut non discedas a me, praesertim cum jam instet gravissima et ultima tribulatio mea, id est, mors corporis mei.

Ver. 11.

11. QUONIAM TRIBULATIO PROXIMA EST, QUONIAM NON EST, QUI ADIEVET.

Possit fortasse hic versus exponi de propinquante passione ac de morte, et timore quem Dominus in horto pati voluit. Sed certo multo probabilius est totum hunc locum de propinquante morte esse intelligendum, tum quia Dominus in praeterito statim adiungit: « Foderunt manus meas, et diviserunt sibi vestimenta mea; » tum etiam quia paulo ante voces Judaeorum expressit, quas in se jam cruci affixum iactaverunt; tum denique quia primum Psalmi versiculum Dominus in cruce pendens, ac morti proximus recitavit. Igitur juxta id quod dixerat, « non ad ini-

piensiam mihi, » nimirum clamabo ad te, precatur nunc ut Deus sibi adsit in ultima tribulatione, non ut liberetur a morte, sed ut non detineatur in morte. Peto, inquit, ut non discedas a me, « quoniam tribulatio, » videlicet ultima et gravissima, « proxima est, et quoniam non est alius, qui adievet me possit, ut sic moriar, ut mortem occidam.

12. CIRCUMDEBERUNT ME VITULI MULTI, TAURI Ver. 12.

FINQUES OBSEDAVUNT ME.

Narrat crudelitatem hostium suorum, quos comparat tauris, leonibus et canibus. Intelligit per inimicos pontifices et pharisaeos, qui veluti tauri insultabant ei, quasi cornibus eum peterent, dicentes: « Vah qui destruis templum Dei, » etc. *Matth. cap. xxvii;* et qui veluti leones aperto ore famem suam demonstrabant, id est, desiderium ingens perdendi eum, unde et rugiebant dicentes: « Tolle, tolle, crucifige eum, » *Joan. xix;* et qui veluti canes mordebant eum, detrahentes videlicet ei, dum dicerent: « Huic invenimus subvertentem gentem nostram, » *Luc. xxiii.* Et: « Si non esset hic mal-factor, non sibi tradidissem eum. » Ex quibus detractioibus, falsisque calumniis tandem factum est, ut hominis crucifigeretur; ideo statim subiungit: « Foderunt manus meas, » etc. Sed singula videmus: « Circumdeberunt me vituli multi; » per vitulos non intelligit hoc loco vitulos quoscumque, sed vitulos grandiores, et cornigeros, qui etiam tauri dici possunt. Nam quod sequitur: « Tauri pingues obsederunt me, » est explicatio, sive repellitio; praesertim cum in hebraeo ad verbum habetur, *fortes Basan obseverunt me.* Vocat vitulos *fortes Basan,* quia erant robusti et pingues; nam Basan erat regio abundans optimis peculis, unde pinguisissimi tauri et arietes prodibant. Dicuntur autem pontifices et pharisaei fortes et pingues, quia erant potentes et divites. Aliqui distinguunt vitulos a tauris, et per vitulos intelligunt plebem indisciplinam et imbellem; per tauros, pontifices et pharisaeos. Non est improbabili expositio, sed probabilis nihil tunc id quod dixi.

13. APERUERUNT SUPER ME OS SUUM, SICUT LEO Ver. 13.

HABENS ET RUGIENS.

Eisdem significat pontifices et pharisaeos, qui miro desiderio inhiabant morti ejus, ut supra diximus.

14. SICUT AQUA EFFUSUS SUM, ET DISPERSA SUNT Ver. 14.

OMNIA OSSA MEAE.

15. FACTUM EST COR MEUM TANQUAM CERA LI- Ver. 15.

QUESCENS IN MEMBO VENTRIS MEI.

16. ADIUT TANQUAM FAUCIBUS MEIS, ET Ver. 16.

LINGUA MEA ADHESIT FAUCIBUS MEIS, ET IN FULVEBEM MORTIS DEPUXISTI ME.

In his versiculis declarat quomodo se gesserit contra inimicorum suorum crudelitatem; ac dicit

eam, exaudivit. Verisimile est Septuaginta legisse sed, ubi nunc habetur eam, cum sint littere similes, et sed sit nota pronomini primas personae, eam autem tertie. Sed sententia est omnino eadem. Nam si dicatur: Nec avertit faciem suam ab eo, per illud, ab eo, intelligitur a pauperibus, de quo dictum est, non despicit deprecationem, sive afflictionem pauperis: pauper autem ille, Christus ipse est.

27. ADUO TE LAUS MEA IN ECCLESIA MAGNA, VOTA MEA REDDAM IN CONPECTU TIMENTIUM EUM.

Flortatus fuerat fideles suos, ut Deum laudarent, nunc predicat id omnino futurum. « Apud te laus mea in Ecclesia magna, » id est, laus, quam ego tibi canam per fideles meos, erit apud te, sive coram te in Ecclesia magna, non in actu paucorum Hebraeorum, sed in Ecclesia omnium gentium. Posset etiam hic locus exponi de laude, qua laudatur Christus in Ecclesia coram Deo. Euthymias legit, a te laus mea; unde videtur legisse. In textu nostro habetur apud te, apud te, et sic legit Hieronymus, Augustinus, Theodoratus et alii, Hebraica vox תפארת S. Hieronymo, apud te; ab aliis, a te. Utamque enim expositionem recipit. « Vota mea reddam in conspectu timentium eum; » per vota intelligenda videtur hoc loco vota sacrificiorum et oblationum, iuxta illud Isai. xix, 21: « Colent eum in hostiis et muneribus: vota vo. ebunt Domino, et reddent. » Christus enim cum videret holocaustum mortis suae gratissimum Deo fuisse, videtur quodammodo promississe, se holocaustum pro per ministros suos frequentissime oblatum eo quo deceret modo, atque hoc est quod nunc dicit: « Vota mea reddam in conspectu timentium eum, » id est, per ministros meos sacerdotes novi Testamenti assidue immolabo sacrificium Deo gratissimum, idque « in conspectu timentium, » id est, colentium eum, ac per hoc verorum fidelium. Non enim licet hoc sacrificium coram infidelibus immolare.

28. EDENT PAUPERES, ET SATURABUNTUR, ET LAUDABUNT DOMINUM QUI REQUIRUNT EUM: VIVENT CORDA EORUM IN SEECULUM SEECULI.

De hoc sacrificio « edent pauperes, » qui suam pauperiam et esetatem spirituales agnoscent, « et saturabuntur, » quia gustabunt bonum, quod est super omne bonum, « et laudabunt Dominum, » gratias agentes Deo pro tam insigni beneficio, illi omnes, « qui querunt eum, » qui esuriunt, et proinde avidè requirunt Dominum. « Vivent corda eorum in seeculum seeculi. » Hic erit fructus illius refectionis, ut corda tam nobili cibo refecta vivant vita spirituali, vita gratiae interim, ac postea viva gloria in seeculum seeculi. Sic enim Veritas ait Joan. vi: « Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum. » Sicut enim eibus corruptibilis vitam conservat ad tempus, ita eibus incorruptibilis vitam aeternam praebet. In haecro habetur, vivet

cor vestrum in aeternum, sed una littera mutata, ex לנכח, cor vestrum, fit לנכח, cor eorum.

29. REMINISCENTUR, ET CONVERTENTUR AD DOMINUM UNIVERSI FINES TERRAE.

Reddit causam, cur in Ecclesia magna sit laudaturus Deum, quia videlicet convertentur ad Deum merito sacrificii crucis omnes gentes. « Reminiscuntur, » inquit, principii unde proderunt, id est, recordabuntur se olim a Deo in primo parente conditos, quod per originale peccatum jam dudum oblivioni mandaverant, et ideo ligno et lapidi dixerant: « Pater meus es tu, » Jerem. 11; « Reminiscuntur, » inquam, primas creationis, et « convertentur ad Dominum universi fines terrae, » id est, omnes gentes, que habitant orbem terrarum, usque ad ultimos ejus fines. Significatur autem per omnes gentes, non singulis homines totius mundi, sed ex omnibus gentibus aliqui.

30. ET ADORABUNT IN CONPECTU EUS UNIVERSE FAMILIE GENTIUM.

Declaratio est versiculi superioris. Id est enim converti ad Dominum omnes fines terre, adorare Dominum, relictiis idolis, omnes familias gentium, qui usque ad fines terre propagatae inveniuntur. Porro adorare coram Domino, idem est, quod adorare Dominum, quoniam vox hebraea עבדתי, quam nos vertimus adorare, proprie significat curare; Invenitur autem coram Domino, idem est, quod adorare Dominum.

31. QUONIAM DOMINI EST REGNUM, ET IPSE IN MEXABITUR GENTIUM.

Merito convertentur ad Dominum, et adorabunt eum omnes gentes, quoniam ipse est verus et naturalis Rex omnium, ideo ipse deinceps, non demones, dominabitur gentium.

32. MANDUCABERUNT, ET ADORABERUNT OMNES PINGUES TERRE; IN CONPECTU EUS CADENT OMNES, QUI DESCENDUNT IN TERRAM.

Quia dixerat: « Edent pauperes, et saturabuntur, et laudabunt Dominum, et adorabunt eum universae familiae gentium; » ne quis putaret solos pauperes et plebeios convertendos ad Dominum, adjungit de divitibus et potentibus: « Manducaverunt, et adoraverunt omnes pingues terre, » id est, ipsi etiam pingues terre, qui abundant terrenis bonis, ipsi principes, imperatores, reges manducabunt de mensa Domini, et adorabunt, ac laudabunt communem Dominum, cujus est regnum super omnes gentes. Ponitur autem more prophetae praeteritum pro futuro, manducaverunt et adoraverunt, pro manducabunt et adorabunt. Et denique omnes, « qui descendunt in terram, » sive, ut sonat vox hebraea, qui descendunt in pulverem, id est, omnes mortales, qui tandem per mortem resolvuntur in pulverem, « omnes, in-

quam, cadent in conspectu ejus, » id est, genua flectent et adorabunt. Atque ita vere generalis passio erit conversio gentium, que est fructus Domini passionis et resurrectionis.

33. ET ANIMA MEA ILLI VIVET, ET SEMEN MEUM SERVIVT IPSI.

Concludit Psalmum, dicens se deinceps perpetuo victurum ad gloriam Dei, et eidem Deo posteritatem suam fideliter servituram. Ponit autem animam pro toto homine, quod in Scripturis, et praesertim in Psalmis est frequens. « Anima mea, » id est ego, illi vivam, « et semen meum, » id est posteritas mea, regenerata per aquam et Spiritum Sanctum, « serviet illi. » In hebreo habetur, et anima ejus non vivet; sed manifeste apparet, Septuaginta non legisse anima ejus, sed anima mea. Solum enim extendenda est particula animae litterae, ut ex una voce fiat alia. Sic etiam certum est Septuaginta non legisse anima mea, sed anima mea, et cum sententia lectionis, quam habuerunt Septuaginta, longe clarior sit, imo cum sententia lectionis modernorum Hebraeorum nihil plane significet, non videtur posse dubitari quin textus hebraicus sit corruptus vitio librorum.

34. ANNUNTIABITUR DOMINO GENERATIO VENTURA, ET ANNUNTIABUNT CELI JUSTITIAM EIUS POPELO QUI NASCETUR, QUEM FECIT DOMINUS.

Declarat, quod dixit: « Semen meum serviet ipsi, » dicens: « Generatio ventura, » id est, populus novi Testamenti suscipiet bonum nuntium de Domino, et de justitia ejus, que est justitia fidei. Illud, annuntiabitur generatio ventura, significat, annuntiabitur generationi venturae, sive nuntium accipiet generatio ventura. Est enim phrasia graeca qualis habetur etiam Matth. xi: « Pauperes evangelizatur; » id est, pauperibus evangelizatur; et I. Timoth. i: « Secundum Evangelium, quod creditum est mihi; » nam in graeco ad verbum est, quod creditus sum; sed Interpres mu-

tavit phrasim graecam, quam reliquit Matth. xi. Haec non est sententia: « Annuntiabitur Domino generatio ventura, » id est, ascribetur Domino generatio ventura; sed: « Annuntiabitur de Domino, sive Domino generationi venturae. Quod colligitur tum ex hebreo, ubi habetur לודר, id est generationi; tum quia idem repetitur, vel declaratur in sequentibus verbis, de more Davidis: « Annuntiabitur celi justitiam ejus populo, qui nascetur. » Idem enim est, generatio ventura, et populus qui nascetur. Annuntiabitur ergo Dominus generationi venturae, quia « annuntiabitur celi, » id est caelestes homines, « et justitiam Dei populo, qui nascetur. » Vocatur autem justitia Dei, justitia fidei, quam Deus donat gratis credentibus in Christum, que vere facit homines justos. Hoc enim praecipue docuit Evangelium, omnes esse peccatores, nec posse viribus propriis justificari, sed a solo Deo per Christi fidem veram justitiam expectandam. In hebreo non habetur generationi venturae; sed post nomen generationi, habetur interpositio, ac deinde verbum veniet, quod conjungitur cum sequenti, et annuntiabitur. Ceterum Septuaginta Interpretes non habuerunt illam interpunctionem post nomen generationi; et verbum veniet legerunt in singulari, veniet, ac proinde recte legerunt, generationi que veniet, id est generationi venturae. Nomen celi, cum dicitur annuntiabitur celi, non habetur in hebreo, neque in graeco textu, sed latinus Interpres addidit explanationis gratia. Et legitur haec vox celi apud S. Hieronymum, et S. Augustinum in commentario hujus Psalmi, sed non legitur a Theodoro et Euthymio, graecis scriptoribus, quia (ut diximus) vetus latinus Interpres eam addidit. Illud, quod habetur in fine, quem fecit Dominus, significat populum istum novi Testamenti peculiarem esse Dei populum, ab ipso Deo proprie regeneratum, et creatum in Christo in operibus bonis, ut dicit Apostolus ad Titum, cap. iii. Similis est sententia in Psal. cxvii: « Haec dies, quam fecit Dominus. »

V. v. — 1. Psalmus David.

V. s. u. — Canticum [h. Psalmus] David.

Dominus regit me, et nihil mihi deerit:

Dominus pascit me [h. pastor meus]; nihil mihi deerit.

2. In loco pascuae ibi me collocavit. Super aquam refectionis educavit me:

In pascuis herbarum accubavit me: super aquas refectionis educavit me.

3. Animam meam convertit. Dedit mi me super semitas justitiae, propter nomen suum.

Animam meam refecit: dedit mi me per semitas justitiae, propter nomen suum.

4. Nam, et si ambulavero in medio umbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.

Sed et si ambulavero in valle umbrae mortis, non timebo malum, quoniam tu mecum es.

Virga tua, et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

5. Parasti in conspectu meo mensam, adversus eos qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum, et calix meus inebrians quam præclarus est!

6. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vite mee:

Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum.

virga tua, et baculus tuus, ipsa consolabuntur me.

Pones coram me mensam ex adverso hostium meorum:

Impinguasti in [al. lac. *in*] oleo caput meum, calix meus inebrians.

Sed et benignitas et misericordia subsequetur [al. *subsequantur*] me, omnibus diebus vite mee:

Et habitatio in domo Domini, in longitudinem dierum.

Argumentum. — Testatur Davidis spem et fiduciam, quam in Dei favore et cura ponit. Adhibita priorem comparatione ex vita pastoris petita, Dauid bono pastori, se vero fecit ovi similem, quam pastor et diligentissime tractat, et indulgentissime habet. Davidis utitur similitudine hominis locupletis, qui amicum domo sua pro hospitio laute eripit. Tandem declarat sibi esse persuasissimum, fore, ut in ea domo Dei perpetuo maneat. Apparet omnino, hanc Psalmum a Davide conscriptum quam, devictis hostibus et consultato regno, otio et pace lata frueretur: tota enim oratio hujus carminis videtur ex animo parato et tranquillo proficisci. Sunt tamen interpretes qui Psalmum nostrum referunt sive ad I Sam. xxv, sive ad II Sam. xvii, 27: ut videant isti interpretes, qui in singulis imaginibus poetice allusiones ad res in facto postea captant, ne postquam convertiant in frigidum historicum. Ceterum strepitus.

1. Carmen Davidis.

Jova est pastor meus, non ego.

2. In pascuis virentibus recubare me facit, ad aquas placidas ducit me.

3. Animam meam reducit (languentem recreat), ducit me in orbitas rectis propter nomen suum.

4. Etiam quando in valle umbræ mortis mihi eundem est, nil mali timeo, nam tu mecum es:

pedum tuum et baculus tuus, illa me consolantur.

5. Instruis coram me mensam coram hostibus meis; unguis oleo caput meum;

potulum meum est ubertas.

6. Nil nisi bonum et benignitas me prosequuntur omnes dies vite mee, et habitatio mea in domo Domini erit in longitudinem dierum.

NOTE.

Vers. 2. *Virentibus*, propr. *herba tenera*. *Placidus*, propr. *quietum*, non ad torrentes magno cum strepitu ruentes. *Ducit*; Hengstenberg, *curat*. — Vers. 3. *Nomen suum*, i. e. ut bonitatis fama celebretur. — Vers. 4. *Valle umbræ mortis*, i. e. summe caliginosa atque terribilis. — Vers. 5. *Coram*: gallice dicitur, *à la barbe de mes ennemis*. *Oleo fragrantis*, Orientalium more, qui convivas honoratioribus balsamis aliisque fragrantibus unguentis adspargebant. — Vers. 6. *Habitatio mea*, illi. *in habitatione mea*, pro *habitatio*, infra. *cal. rō tushab*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Titulus indicat auctorem Psalmi fuisse David: argumentum vero Psalmi est eximia Dei benevolentia erga electos.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DOMINUS REGIT ME, ET NIHIL MIHI DEERIT; IN LOCO PASCUÆ, IBI ME COLLOCAVIT.

In hoc Psalmi describitur felicitas electorum Dei per similitudinem ovium, que ab optimo aliquo pastore reguntur. In eorum persona David, qui unus erat ex illis, dicit: « Dominus regit me, et nihil mihi deerit, » quasi dicat: Ovicula Dei sum, et quia Deus pastor est potentissimus, sapientissimus et optimus, ideo confidenter dico: « Nihil mihi deerit. » Hæc vox est hominis felicissimi in via, et in spe. Nam beati in patria et in re non dicunt: « Nihil mihi deerit, » sed: « Nihil mihi deest; siquidem fugit ab eis labor, et dolor, et jam intraverunt in gaudium Domini sui. At beati in via et in spe non possunt dicere: « Nihil mihi deest, cum sint obnoxii multis passionibus; sed recte dicunt: « Nihil mihi deerit, » quia si esuriant, non deerit panis; si ægrota-verint, non deerit medicus; et sic de cæteris. Porro vox illa *regit*, in hebræo et greco textu proprie significat *pascere*, et ideo sensus est: Dominus regit me pastoralis modo, sicut pastor regit oviculas suas. Quod autem dixit in summa: « Nihil mihi deerit, » declarat per partes in sequentibus verbis. Videntur autem hæc esse, quibus ovicula egere solent: primo, pascua pinguis; secundo, aquæ pure; tertio, ut reducantur, si forte erraverint; quarto, ut ducantur per commodas vias; quinto, ut a lupis absque foris defendantur; sexto, ut fatigata sustententur; septimo, ut si per tribulos et saxa incidentes ledantur, refocillentur et recreentur; denique, ut evoluti die, confectoque itinere, domum habeant, ubi requiescant. Hæc omnia præstat abunde Deus electis suis, ac per hoc recte dicunt: « Nihil mihi deerit. » Incipit David a primo, cum subiungit: « In loco pascuæ, ibi me collocavit, » id est, non collocavit me in loco arido, vel deserto, sed in pascuis uberrimis, ubi saluberrimum herbarum maxima copia est. Articula *ibi* non habetur in hebræo, neque est necessaria; addita est ab interprete greco, et inde translata in latinam editionem, sed redundat. Porro pascua, sive pascua spiritalia rationabilium ovium Dei, qui-

bus electi abundant, nihil sunt aliud, nisi notitia Dei, Eucharistia, panis verbi Dei, Veritas ipsa. Hæc enim est, que vitam spirituales sustentat et auget.

2. SUPER AQUAM REFLECTIONIS EDUCAVIT ME, ANIMAM MEAM CONVERTIT. Vers. 2.

Alligit secundum et tertium bonum oviculis necessarium. « Super aquam reflectionis educavit me, » id est, non solum in loco herbis affluente collocavit me, sed etiam in loco vicino salubribus aquis, atque ita educavit, et aluit me optimo pabulo super rivos aquarum sito, ut possim ab æstu et sitis ardore refrigerari. Parum refert, quod vox hebræa et græca non tam *refectionem*, quam *refectum* significat. Idem enim est sensus. Qui enim salubribus aquis ardorem sitis extinguit, et requiescit, et reficitur. Spirituales aquæ, que concupiscentie ardorem rationabilium ovium restinguit, gratia Dei est, de qua Dominus in Evangelio Joan. iv, 14: « Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. » Nihil enim æque reprimat carnalia desideria, quam gustus amoris Dei. Gustato enim spiritu desipit omnis caro. « Animam meam convertit, » hoc est tertium donum, reductionis videlicet. Neque enim potest homo suis solis viribus reverti ad Deum, sicut potest suis solis viribus averti. Alii legitur, quod est beneficium magnum, atque electorum proprium, ut non sinantur errare perpetuo.

3. DEDUXIT ME SUPER SEMITAS JUSTITIÆ, PROP- TER NOMEN SUUM. Vers. 3.

Quartum bonum commemorat: « Deduxit, inquit, me super semitas justitiæ, » id est, ingredi fecit me per viam angustam præceptorum suorum, ut juste viverem. Id vero fecit removendo occasiones peccandi, minuendo vires tentatoris, augendo charitatem, dulcescere faciendo justitiam, illustrando, inflammando, alligando, terrendo, aliisque innumerabilibus modis. Quos modos si adverteremus, non cessaremus omnibus momentis tam dulci Pastori gratias agere, præsertim cum id faciat non propter merita nos-

tra precedentia, sed « propter nomen suum, » id est, « ut notas faciat divitias misericordiae suae in laudem gloriae gratiae suae, » ut dicit Apostolus *Ephes. i.*

VER. 4. 6. NAM ET SI AMBULAVERO IN MEDIO UMBRAE MORIIS, NON TIMEBO MALA, QUONIAM TU MECUM ES.

Hoc est bonum quintum; defensio videlicet a lupis aliisque sylvestribus feris. « Nam etsi ambulavero in medio, » sive, ut habet hebraeus textus, *אֶרְצָתַי מְוֵת*, in valle umbrae mortis, id est per loca tenebrosa, et periculis omnibus exposito, ferarum, latronum, praecipitarum, « non timebo mala, quoniam tu mecum es. » Nam « si Deus pro nobis, quis contra nos? » Et vere incredibilis securitas est in corde diligentis Deum, dum rogitat, secum esse illum, cui nihil resistere potest. Frequentissima est in libris Prophetarum commemoratio umbrae mortis, quae proprie significat tenebras densas, quales adfert mors, quae privat omni lumine. Dicuntur enim caeci esse in tenebris, quia nihil vident, et multo magis mortui dicuntur esse in tenebris, quia nihil sentiunt. Hinc videlicet Poeta loca mortuorum umbrata, ac tenebris obsita esse dicitur. Hinc etiam Scripturae sanctae passio conjungunt umbram mortis cum tenebris, ut unum per aliud explicetur. *Job. iii:* « Obscurent eum tenebrae, et umbrae mortis; » et *cap. x:* « Ad terram tenebrosam, et operam mortis calcigine; » *Isa. ix:* « Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis, » ubi pro eodem accipitur, habitare in tenebris, et habitare in regione umbrae mortis. Quia vero loca tenebrosa multis periculis sunt exposita, et non sine ingenti pavore per ea iter facere solent; ideo David hoc loco dicit: « Etsi ambulavero in medio umbrae mortis, » id est, in medio ingentium tenebrarum, ubi multa undique pericula circumstant, « nihil timebo, quoniam tu mecum es. »

VER. 5. 5. VIRGA TUA ET BACULUS TUUS, IPSA ME CONSOLATA SUNT.

Sextum bonum explicat, quod est sustentatio fatigati. Jam enim Propheta, omnia similitudine ovium, loquitur proprie de hominibus; neque enim oves lassae sustentantur baculo, sed deferuntur in humeris pastorum. Et quamvis possent haec verba referri ad castigationem patrum, ut S. Augustinus facit, tamen probabilis est ad litteram esse referenda ad sustentationem, ut ea referunt Theodoretus et Euthymius. Nam vox hebraica *שֵׁבֶט* significat proprie fulcrum, id est, baculum sustententem: sicut etiam vox graeca *βακτηρία* a sustentando deducitur, unde βακτηρία est baculo vestiti. Nisi placeat fortasse, virgam referre ad castigationem, et baculum ad sustentationem. Deus enim, cum videt suos in

via fatigari, lentiusque progredi, quam par esset, utrumque adhibere solet, et verbum increpatorium et consolatorium, ut altero excitet, altero sustentet. Sed utrumque tandem consolationem adfert, quoniam letatur animam, cum videt profectum suum curae esse Deo.

VER. 6. 6. PARASTI IN CONSEQUU MEO MENSAM, ADVERSUS EOS QUI TRIBULANT ME.

VER. 7. 7. IMPINGUASTI IN OLEO CAPUT MEUM, ET CALIX MEUS INEBRIANS, QUAM PRECLARUS EST!

Hoc est bonum septimum, quod videlicet Deus electos suos in tribulationibus, quas in hac vita non possumus evadere, misericorditer consoletur. Quare non est sensus horum versiculorum, quod Deus paraverit electis mensam, oleum, et vinum adversus hostes, quasi haec sint arma, quibus contra hostes pugnandum sit; sed sensus est, Deum opponere tribulationibus magnis magnas consolationes; et sicut ingeruntur ab hostibus amaritudines, sic ingeri a Deo suavitates, quae describuntur more humano per similitudinem convivii, in quo sit mensa referta cibis optimis, adfert etiam unguentum pretiosum, quo aspergitur caput, nec desit vinum egregium, quod ad inebriandum, id est, exhilarandum aptissimum. Solebant enim veteres in magnis convivii adhibere inter precipuas delicias unguenta pretiosa, quod etiam servatum videmus in Evangelio, *Matth. xxvi:* « S. Maria Magdalena erga Dominum. Porro illa verba, *adversus eos qui tribulant me*, clariora sunt in textu graeco et hebraico. Nam graecum *ἐναντίας*, et hebraicum *נִגְדֵי*, significant et regione, sive *in adverso*, ut verit S. Hieronymus. Proinde sensus est: e regione tribulationum, quas mihi ingerunt hostes mei spirituales, tu parasti, sive ordinasti, ut sonat verbum hebraicum, consolationem ingentem, mensam videlicet opiparam. « Impinguasti caput meum oleo, » id est, unguento pretioso caput meum perfudisti, et sic exhilarasti faciem meam in oleo, et non desit ex gratia tua calix vini inebrians et preclarus, qui letificet cor meum. Similis est sententia in *Psalmo xciii:* « Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae hellicaverunt animam meam. » Et in *Apostolo II Cor. vi: 4:* « Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. » Illud, *calix meus*, in textu graeco est, *calix tuus*, et sic legit Augustinus et Euthymius; sed in hebraeo habetur *כַּיִן* così, *calix meus*, et sic etiam verit S. Hieronymus. Probabile est emendatioribus codicibus graecos habuisse *כַּיִן* *calix tuus*, quemodo legit S. Hieronymus in Commentario, ubi exponit versionem Septuaginta, et sic videtur legisse Theodoretus. Imo S. Hieronymus in *epist. ad Suanion et Fretellam* dicit, in editione Septuaginta haberi *calix meus*, et ex errore haberi in quibusdam codicibus *calix tuus*. Proinde nostra lectio latina omnino retinenda est: sensus vero

Deus op-
ponit tri-
bulatio-
nibus
consolat
tionem.

semper est idem. Calix enim ille et meus est, quia mihi datus; et Dei est, quia a Deo datus.

VER. 8. 8. ET MISERICORDIA TUA SUBSEQUETUR ME, OMNIBUS DIEBUS VITAE MEAE.

VER. 9. 9. ET UT INHABITEM IN DOMO DOMINI, IN LONGITUDINEM DIERUM.

Hoc est ultimum bonum, quod perducit ad summum bonum. « Misericordia tua subsequetur me, » non ad tempus, sed perseveranter usque in finem, quod est donum proprium electorum. « Et ut inhabitem in domo Domini, in longitudinem dierum, » id est in aeternum. In hebraeo et in graeco textu non habetur *ut*, sed solum *et*; contra autem nonnulli veterum, ut Augustinus, Hieronymus, Theodoretus in Commentariis non legunt *et*, sed solum *ut*, ac certe sine alterutro esset clarior lectio, nimirum sic: *Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae meae, ut in-*

habitarem in domo Domini, quemodo legitur Patres; vel sic: *Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae meae, et inhabitabo in domo Domini*, quemodo verit ex hebraeo S. Hieronymus. In his enim lectionibus nihil subaudiendum est. Tamen lectio nostra non est adeo obscura, ut non possit satis facile intelligi. Subauditur enim illud, *subsequetur*, quod paulo ante praecedit, nimirum: *Misericordia tua subsequetur me, dum vivo, ut recte vivam, et subsequetur post hanc vitam, ut in aeternum vivam*. Quare S. Augustinus, licet in textu non legerit *et*, tamen in Commentario addit *etiam*, ut videatur illud subintellexisse. Porro pro voce *inhabitem*, in hebraeo habetur *יִשְׁכְּנֵנִי*, quod significat *redibo*. Ceterum Septuaginta legisse videntur *יִשְׁכְּנֵנִי*, una littera addita, et sic recte verterunt, *ut inhabitem*, una littera addita, et sic recte verterunt, *ut inhabitem*. Quemodo etiam legit S. Hieronymus, qui non verit *redibo*, sed *inhabitabo*. Quare lectio hebraica post S. Hieronymi tempora depravata fuisse videtur.

PSALMUS XXIV

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. Prima sabbati, Psalmus David.

Dominus est terra, et plenitudo ejus: orbis terrarum, et universi qui habitant in eo.

2. Quia ipse super maria fundavit eum, et super flumina preparavit eum.

3. Quis ascendit in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus?

4. Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo.

5. Ille accipiet benedictionem a Domino, et misericordiam a Deo salutari suo.

6. Haec est generatio quaerentium eum, quaerentium faciem Dei Jacob.

7. Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portae aeternales, et introibit rex gloriae.

8. Quis est iste rex gloriae? Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio.

9. Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portae aeternales, et introibit rex gloriae.

10. Quis est iste rex gloriae? Dominus virtutum, ipse est rex gloriae.

Argumentum. — Carmen hoc tres habet partes et strophas. Prima celebrat Jove potentiam et majestatem, vers. 1-2; secunda docet, quales se prestare debeant illi qui tanti Dei cultores haberi, et horum oritur adiungi volumus, vers. 3-5; in tertia parte vates, elegantius seque proponit, ipsas sacrari portas compellat, quas hortatur, ut late ponderant ingrediendi arce, sive potius, cujus erat antea, Jove, cujus virtus et magnitudo debent sublimi dialogio predicatur, vers. 7-10. Consentiant fere recentiores saltem interpretes in hac sententia, Psalmum hanc compositionem esse occasione solennis pompae, qua sacrosancta Jove arca in montem Sionem inducebatur (*vid. II Sam. v.*

V. s. u. — Canticum (h. Psalmus) David.

Dominus est terra, et plenitudo ejus: orbis et habitatores ejus.

Quia ipse super maria fundavit eam, et super flumina stabilivit eam.

Quis ascendit in montem Domini, et [al. aut] quis stabit in loco sancto ejus?

Innocens manibus et mundo corde: qui non exaltavit frustra animam suam, et non juravit dolose.

Accipiet benedictionem a Domino, et justitiam a Deo salutari suo.

Haec generatio quaerentium eum, quaerentium faciem tuam, Jacob. SERRA.

Levate, portae, capita vestra, et elevamini, januae sempiternae, et ingredietur rex gloriae.

Quis est iste rex gloriae? Dominus fortis et potens, Dominus fortis in praelio.

Levate, portae, capita vestra, et erigite, januae sempiternae, et ingredietur rex gloriae.

Quis est iste rex gloriae? Dominus exercituum: ipse est rex gloriae. SERRA.

I Paralip. xvi. Manteo vero in dedicatione templi decantatum esse carmen persasiuum habet, conferrique I Reg. viii;
II Paralip. v, 2. 7.

1. Davidis carmen.

- Jove est terra et plenitudo ejus,
orbis (circulus) et omnes qui habitant in eo.
2. Nam is super maria fundavit eam,
et super flumina firmavit eam.
3. Quis ascendet in montem Jova,
et quis stabit in loco ejus sancto?
4. Quia est insonans et purus corde,
qui non effert ad mendaciam animum suum,
nec jurat ad fraudem.
5. Is auferet benedictionem (beneficia) a Jova,
et justitiam a Deo salutis ejus.
6. Haec est generatio quarentium (sincere colentium) eum,
quarentes faciem tuam ipsi sunt Jacob.
7. Elevate, portae, capita vestra,
et elevamini, fores aeternae,
ut intret rex gloria (gloriosus). —
8. Quis est iste rex gloriae? —
Jova, fortis et potens,
Jova, potens in bello. —
9. Elevate, portae, capita vestra,
et elevate vos, fores aeternae,
ut intret rex gloriae.
10. Quis est iste rex gloriae?
Jova Tsebaoth ille est rex gloriae.

NOTE.

Vers. 2. Super, au-dessus. Quum terra supra aquas emineat (Gen. i, 9), his tanquam fundamento superstructa videtur. — Vers. 4. Effert, i. e. inducit, hoc est, qui non appellat malum. Minus recte Rosenmüllerus, qui non ore profert in vanum animum, i. e. nomen, ejus, scilicet Jovae, i. e. qui non in vanum jurat. Ad fraudem, cum fraude. — Vers. 5. Justitiam, mercedem debitam; alii argumentum sanctitatis. — Vers. 6. Haec, hujusmodi: Jacob, i. e. gemini Jacobi posteri, veri Israelitae. Alii, quarentium faciem tuam, o Jacobi Deus: ita Ewaldus; vel, o Jacob, ut Jacob sit mysticum Dei nomen. — Vers. 7. Aeternae, quod arx Sionia jam longe ab olim fuerat extructa. — Vers. 8. Ex hoc praesertim versiculo carmen alterius choris decantatum fuisse, putant plurimi. — Vers. 10. Tsebaoth, i. e. exercituum, intellige Deus. Tseba in veterum Hebraeorum scriptis pro quavis multitudine, modo sit ordinata, ponitur, Sic stella, angeli, imo universae res creatae dicuntur exercitus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, prima Sabbati.

In hoc titulo pars illa, prima Sabbati, non habetur in hebraeo, sed addita est a Graecis, fortasse quia in principio Psalmi fit mentio creationis terrae, quoniam prima Sabbati, id est, die Dominico facta est, vel quia solentur hunc Psalmum die Dominico recitare. Quod quidem voluit additum esse, prima Sabbati, quia illo die Dominus resurrexit, non illi videtur prohibito, cum hic Psalmus, non resurrectionem, sed ascensionem Domini manifeste promittet, ascensionem autem non prima Sabbati, sed quinta factam esse notissimum est. Quod ad ascensionem hic Psalmus proprie pertineat, testantur Cyrillus serm. De Ascensu; Hieronymus, epist. 132 ad Damasum; Rufinus in Exposit. Symboli; Gregorius Nyssenus, Joannes Chrysostomus, Augustinus, Leo, et alii in serm. De Ascensione.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. DOMINI EST TERRA, ET PLENITUDO EJUS; ORBIS TERRARUM, ET UNIVERSI QUI HABITANT IN EO.

Propositum Davidis est ostendere, ex innumerabili hominum multitudine solum Christum, et paucos alios, paucos, inquam, si ad multitudinem aliorum conferantur, in domum Domini caelestem et beatissimam intraturos; quare ne forte crederentur caeteri homines ad Deum non pertinere, sed ab alio aliquo principio creatos esse, quod postea marcionistae manichaeique senserunt, praemittit hos duos versiculos, quibus docet Deum Creatorem ac Dominum esse totius orbis terrarum, et omnium rerum quae in eo sunt. « Dominus est terra, et plenitudo ejus, » id est, et omnia quae in ipsa sunt, quaeque ipsam replent. Quod explicatur per alteram partem versiculi: « Orbis terrarum, et universi qui habitant in eo. » Declarat enim se, cum dixit: « Dominus est terra, » intellexisse potissimum de terra habitabili, quam proprie dicitur hebraice תבל *thebel*, et graece *κοσμος*, id est, orbis terrae habitabilis; et cum dixit, *omnis plenitudo ejus*, declarat se intellexisse praecipue de hominibus, qui habitant in ea, non de caeteris rebus quae in ipsa sunt.

Vers. 2. 2. QUIA IPSE SUPER MARIA FUNDAVIT EAM, ET SUPER FLUMINA PREPARAVIT EAM.

Probat Deum Dominum esse orbis terrae, et omnium habitantium in eo, quoniam ipse fecit terram, et fecit eam supereminere aquis, ut esset habitabilis. Nam, si vel aquis omnino careret, vel esset aquis undique cooperta, inhabitabilis esset. « Quia ipse, inquit, super maria fundavit eam, » id est, a fundamentis fecit orbem terrae, ac per hoc ex nihilo fecit, et fecit « super maria, » id est, ut superficies terrae esset altior superficie maris, et similiter « super flumina preparavit eam, » id est, preparavit orbem terrae ad habitationem hominum, et ideo fecit superiorem et

altiore fluminibus: alioqui enim mare et flumina terram obruerent, et altiora essent. Ex hoc autem, quod Deus terram habitabilem fecit, sequitur ut sit etiam Dominus omnium hominum, de quibus tum quia homines ex terra facti sunt, et in terram revertuntur; tum quia terram incolunt, non ut domini, sed ut coloni a Deo constituti, ut terram colant.

3. QUIS ASCENDET IN MONTEN DOMINI, AUT QUI STABIT IN LOCO SANCTO JUVS?

Cum omnes homines coloni, et servi Dei sint, et omnes pariter terram, quae Dei possessio est, incolant: « Quis ascendet in montem Domini? » id est, eritne aliquis ex tanto numero, et quis ille erit, qui dignus sit ascendere ad locum ubi proprie habitat Deus? Vocatur *mons Domini* (ut alias saepe diximus) domus caelestis, quae est vere sublimis et sancta, de qua dicitur in alio Psalmo. cxvii: « Caelum caeli Domino, terram autem dedit filiis hominum. » Qui hunc locum exponunt de monte Sion, qui erat in ierosolena civitate Iudaea, videntur nullo solido fundamento nisi posse, cum conestet montem illum plenum fuisse hominibus omnium generis, ut plane ridiculum videatur de illo dicere: « Quis ascendet in montem Domini? »

4. INNOCENS MANIBUS, ET MUNDO CORDE, QUI NON ACCIPIT IN VANO ANIMAM SUAM, NEC JURAVIT IN DOLO PROXIMO SVO.

Respondet quatuor conditiones requiri in eo, qui sit ascensurus montem Domini. Prima est, ut sit *innocens manibus*, id est, nihil mali perpetraverit; altera, ut sit *mundus corde*, id est, nihil mali cogitaverit, aut cupiverit; tertia, ut *non accipit in vano animam suam*, id est, ut non frustra vitam a Deo acceperit, id est, non solum nihil mali fecerit, vel cogitaverit, sed etiam ea omnia bona cogitaverit, et fecerit, quae ad finem sibi a

Deo constitutum obtinendum requiruntur; quarta, ut non juraverit dolose. Illud, *qui non accepit in vano animam suam*, aliqui detorqueant ad juramentum, ut sequens particula sit explicatio superioris. Volunt autem legi, *qui non accepit in vano animam ejus*, id est Dei; vel, juxta puncta Rabbiorum, *qui non accepit in vano animam meam*, ut Deus loqui intelligatur. Verum hæc expositio non videtur probabilis, tum quia sine causa Rabbini legi volunt, *animam meam*, cum vox hebræa habeat pronomen tertie personæ, non primæ, et in tertia persona veritè S. Hieronymus; tum quia lectio illa, *animam meam*, est omnino nova et inaudita, cum Latini et Græci hactenus in ea voce intellexerint reallivum reciprocum, nimirum *animam suam*; tum denique, quia nomen Dei in vanum accipere, pro eo quod est falso jurare per Deum, habetur in Scripturis sanctis; sed animam propriam, vel animam Dei in vanum accipere, pro falso jurare, nusquam legitur. Alii volunt animam suam in vano accipere, nihil esse aliud, nisi vana, id est, temporalia et tædæna cogitare et concupiscere; sed hoc jam comprehensum erat in illo, *manibus cordis*, et videtur conatum et durum. Addidit vero Propheta quartam illam conditionem, de juramento dolose, ut in eo peccato, quod est unum ex maximis, cum sit pariter contra Deum et contra proximum, comprehenderent omnia alia peccata, quæ per instrumentum lingue committuntur. Itaque is, qui dignus sit in montem Dei, id est, in cælum ascendere, debet undequaque esse perfectus, ita ut neque corde, neque voce, neque opere unquam deliquerit, et contra, bona omnia fecerit, quæ ad ejus officium pertinebant. His vero conditiones non in alium, quam in Christum conveniunt. Is enim unus est, « qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, » ut dicitur I Petri ii. De reliquis, « non est qui faciat donum, non est usque ad unum, » ut loquitur David in *Psalm. xxi*; et « omnes nos quasi ovas erravimus, » inquit Isaias cap. lvi; et apostolus Paulus ad *Rom. iii*, 23: « Omnes peccaverunt, et egent gloria Dei. » Proinde recte Dominus ipse ait *Joan. iii*: « Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo. » Reliqui sunt de terra terreni, ille solus de cælo celestis, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior cælis per ascensionem factus. Nec tamen sola persona Christi ascensura erat in montem Domini, sed ipse, et corpus ejus, quod est Ecclesia, quam lavit sanguine suo, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam, ad *Ephes. v*; propterea sequitur:

5. HIC ACCIPIET BENEDICTIONEM A DOMINO, ET MISERICORDIAM A DEO SALUTARI SVO.

« Hic, » videlicet Christus, « accipiet benedictionem a Domino, » id est, copiosissima bona pro

se, et « misericordiam a Deo salutari, » pro corpore suo, quod est Ecclesia, cujus etiam respectu dicitur Deus salutaris ejus. Significat vita eterna in regno colorum, Christo justitia, fidelibus ejus misericordia est; nam etiam ipsi merentur ex condigno vitam æternam, tamen ipsa eorum merita ex misericordia Dei nascuntur, et dona Dei verissime appellantur. Unde in *Psalm. cii* dicitur: « Qui coronat te in misericordia et misericordibus; » et ad *Rom. vi*: « Stipendium peccati mors; gratia Dei vita eterna. » In hebræo habetur, *justitiam a Deo salutari suo*, et sic veritè S. Hieronymus, secundum quam lectionem totus hic versiculus Christo proprie conveniret. Tamen Septuaginta, qui verterunt *misericordiam*, videntur consideravisse justitiam in Scripturis alienquando accipi pro bonitate, imo etiam expresse pro misericordia, ut in *Psalm. cxi*: « Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. » Unde est illud in Evangelio *Matth. vi*: « Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut elevemini ab eis. » Et mox: « Te igitur faciente elemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua. » Itaque Septuaginta hoc loco non tam ad vozem, quam ad rem significatam respexerunt.

6. HEC EST GENERATIO QUÆRENTIUM EUM, QUÆRENTIUM FACIEM DEI JACOBI.

Hic jam manifestat Propheta illum unum innocens manibus, et purum corde, qui ascendet in montem Domini, et accipiet benedictionem et misericordiam a Deo, non esse solum caput, sed caput cum corpore, Christum cum Ecclesia. « Hæc, inquit, est generatio quærentium eum, id est, iste qui ascendet in cælum, est generatio quedam hominum regeneratorum in Christo, quorum præcipuum studium est Deum querere, ad faciem Dei videndum abulare, ad montem denique sanctum totis viribus nitì. Et vere unum est, ac forte præcipuum signum electionum Dei, suspirare ad patriam. Generatio enim filiorum hujus sæculi nihil minus quam Deum querit, nihil magis quam mortem horret; et, si optio daretur, mallent in hoc sæculo semper vivere, quam dissolvi, et esse cum Christo. In textu græco habetur: *Αἵνα ἡ πορὰ τῶν ἁγίων ἔπιον, ἡντι κατ' γενεοὶν κωρὴντο τὸν δόμινον*; et sic legitur in Commentario Hieronymus, Augustinus, Euthymus et alii: tamen in hebræo habetur *quærentium eum*, ut habet nostra editio latina. Sensus omnino est idem; nam illud, *eum*, refertur ad Dominum, de quo dictum erat, *accipiet benedictionem a Domino*. Itaque Septuaginta videntur explicasse pronomen *eum*, quod est in hebræo. Quod sequitur, *quærentium faciem Dei Jacob*, in hebræo est, *quærentium faciem tuam, o Jacob!* Quo etiam loco Septuaginta explicaverunt sententiam obscuram textus hebraici, in quo subintelligitur *Deus*, ut sensus sit: *quærentium faciem tuam,*

Deus Jacob: nisi forte per *Jacob* in textu hebræo intelligatur cæsus beatorum, sive celestis Jerusalem, et tunc in idem recidit, querere faciem Dei, et querere faciem Jacob: quia nemo videt faciem Jacob, id est, celestis patriæ, qui non videt faciem Dei Jacob, cum totum negotium, totaque felicitas illius beatissimi Jacob sit contemplari faciem Dei. Additur in hebræo *וְרַב סֶלַח*, id est *sempiternus*, quia non solum generatio hæc Deum querit, sed semper Deum querit, id est, non fatigatur Deum querendo, neque sinit se abduci a querendo Deo, ut querat aliquid infra Deum.

7. ATTOLLITE PORTAS, PRINCIPES, VESTRAS, ET ELEVAMINI, FORTE ETERNALES, ET INTROIBIT REX GLORIÆ.

Cum prævidisset sanctus Propheta inventum esse unum, qui ascendere dignus esset in montem Dei, id est Christum; prædicit jamjam illum re ipsa ascensurum, et portas cæli æternas illi aperendas. Sed more poetico utitur prosopepœia, et alloquitur tum *principes* cæli, id est angelos, tum ipsas *portas*, ac jubet angelis, ut aperiant, et portas, ut sinant se aperiri, imo sponte patefiant adventanti Regi gloriæ. Euthymius notat portas non aperiri, sed tolli, quia adventante rege solent portæ civitatis auferri, et deponi in signum subjectionis. At non dicit David: *Auferre portas, sed attollite*; et non dicit portas: *Ecce de medio, sed elevamini*. Dicit igitur *attollite* et *elevamini*, quia portæ cæli non sunt quasi in pariete, ut ad latera moveri debeant, sed quasi in texto, vel laqueari, ut sursum versus aperienda sint. Unde etiam refellitur opinio eorum, qui volebant Prophetam loqui de domo aliqua in monte Sion terrestri, in quam introducenda erat arca. In hebræo ad verbum, ut veritè S. Hieronymus, alloquitur Propheta solas portas, ac dicit: *Attollite, portas, capita vestra; elevamini, janua sempiternæ, et introibit Rex gloriæ*. Dicuntur autem portæ attollere capita, quando elevantur sursum versus, quia tunc attolluntur extreme partes eorum, quas sunt in eis veluti capita. Et quamvis vox hebræa *וְרַב סֶלַח* *rashim* significare possit non solum capita, ut veritè S. Hieronymus, sed etiam *principes*, ut verterunt Septuaginta, tamen pronomen additum, quod Hebræi dicunt affixum, secundum communem phrasin hebræicam solet conjungi cum nomine immediate precedente; et ideo illud, *וְרַב סֶלַח*, debet veritè, *capita vestra*, ut veritè S. Hieronymus, vel *principes vestros*, quod hoc loco non est ad propositum. Tamen quia Septuaginta Interpretes satis aperte per *וְרַב סֶלַח* *rashim* intellexerunt *principes*, cum verterint, *et elevamini*, et pronomen conjunxerunt cum nomine *portas*, dicendum est, vel in textu ipsorum pronomen affixum fuisse nomini *וְרַב סֶלַח*, quod significat *portas*, non autem nomini *וְרַב סֶלַח*, quod significat *principes*; vel posse pronomen affixum

uni nomini, referri ad aliud nomen, quamvis rarissime, et præter regulam.

8. QUIS EST ISTE REX GLORIÆ? DOMINUS FORTIS ET POTENS, DOMINUS POTENS IN PRÆLIO.

Introducitur princeps celestis Jerusalem interrogans: « Quis sit ille Rex gloriæ, » non quod angeli in die ascensionis Domini ignorarent Christum esse Regem gloriæ, sed ut exprimat admirationem, quam secum adferebat novitas illa, quod cerneretur verus homo corporalis ascendere super cælos, non tanquam hospes, sed tanquam Dominus gloriöse ac sempiternæ civitatis. Respondet autem Propheta Regem gloriæ esse Christum, Dominum fortissimum et potentissimum, qui potentiam suam ostendit in prælio contra Principem tenebrarum, quem devicit, spolavit et alligavit.

9. ATTOLLITE PORTAS, PRINCIPES, VESTRAS, ET ELEVAMINI, FORTE ETERNALES, ET INTROIBIT REX GLORIÆ.

10. QUIS EST ISTE REX GLORIÆ? DOMINUS VIRTUTUM, IPSE EST REX GLORIÆ.

Fingit Propheta angelos, qui cælo presunt, quasi cunctari in aperiendis portis, et ideo rursus intonat: « Attollite portas, » etc., quæ non significant aliud, nisi ingentem rei novitatem, quod corpus terrenum supra corpus celeste, et caro humana supra ipsos angelicos spiritus, cum incredibili totius nature admiratione, et quasi stupore consensent. Rursus igitur introducit angelos interrogantes: « Quis est iste Rex gloriæ? » quibus ipse respondet: « Dominus virtutum, ipse Rex gloriæ. » Auditio autem nomine sibi notissimo, nimirum *Dominus virtutum*, continuo aperiant, et Regem gloriæ læti suscipiant. *Dominus virtutum* in hebræo est, *Dominus תְּבָרַת יֵשׁוּעַ* *tesboath*, quod S. Hieronymus vertit, *Dominus exercituum*, quod nomen in Prophetis frequentissime tribuitur Deo, neque est commune diis per participationem, sed proprium soli Deo proprio dicto, tum quia continet nomen quatuor litterarum, proprium soli Deo vero; tum quia solus sit vere Dominus exercituum, quia præest exercitibus angelorum, qui sunt penè innumerales et potentissimi; et etiam quia soli Deo vero militant omnes creature. Nam, ut habemus in *Psalm. cxlviii*: « Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum quæ faciunt verbum ejus, » id est, pugnant ad imperium ejus. Expertus est quidem Pharao deum esse Dominum exercituum, cum non solum per angelos, sed etiam per minutissima animalia contra eum pugnaverit, videlicet per ranas, muscas et culices, nec solum per animalia, sed etiam per res inanimatas, grandinem, ignem, tenebras, morbos, et similia. Porro translatio Septuaginta qui verterunt, *Dominus virtutum*, in idem recidit. Nam per *virtutes* non intelligitur

Nephe
Christo
et
Labe
et
colu
peta
den
briss
ria.

Ecclesia
in
est
cena
Christo
accip
sua.

Verz. 5.

Ista
tuo
bue
pse
prian
est
sall
verbo

Domini
viribus
caribus

virtutes morales, quae dicuntur *apri*, sed vires et potentiae, quae dicuntur *bericim*. Itaque Dominus virtutum est Dominus vicium et potentiarum, quales praecipue sunt castrorum acies ordinatae. In vulgari etiam sermone exercitus armati dici solent, *tes forces*. Ex his habemus Christum Dominum vere ac proprio esse Deum, non creaturam, ut Ariani alique permulti haeretici voluerunt. Nam

in hoc Psalmo dicitur Dominus virtutum, sive exercituum, quod nomen in tota Scriptura sacra soli Deo tribuitur; necnon *Rex gloriae*, id est, Rex caelestis Jerusalem, quae est regio lucis, et summus aeternaeque claritatis; quod sine dubio soli Deo vero convenire potest. Additur in hebraeo *יהוה selah*, semper, ut significetur Christum regem esse gloriae, non ad tempus, sed in omnem aeternitatem.

Christus
vera
Deus.

PSALMUS XXV

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. In finem. Psalmus David.

Ad te, Domine, levavi animam meam :

2. Deus meus, in te confido; non erubescam :

3. Neque irideant me inimici mei; etenim universi, qui sustinent te, non confundentur.

4. Confundantur omnes iniqua agentes superbae.

Vias tuas, Domine, demonstra mihi, et semitas tuas doce me.

5. Dirige me in veritate tua, et doce me : quia tu es Deus salvator meus, et te sustinui tota die.

6. Reminiscere miserationum tuarum, Domine, et misericordiarum tuarum, quae a saeculo sunt.

7. Delicta juventutis meae, et ignorantias meas ne memineris.

Secundum misericordiam tuam memento mei tu : propter bonitatem tuam, Domine.

8. Dulcis et rectus Dominus; propter hoc legem dabit delinquentibus in via.

9. Dirigit mansuetos in iudicio : docebit modestos vias suas.

10. Universae viae Domini, misericordia et veritas, requiruntur testamentum ejus, et testimonia ejus.

11. Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo; multum est enim.

12. Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via, quam elegit.

13. Anima ejus in bonis demorabitur, et semen ejus hereditabit terram.

14. Firmamentum est Dominus timentibus eum : et testamentum ipsius, ut manifestetur illis.

15. Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse evellat de laqueo pedes meos.

V. s. h. — David.

Ad te, Domine, animam meam levo.

Deus meus, in te fuis sum, ne confundar, ne lateatur [h. neque exultent in me] inimici mei.

Sed universi qui sperant in te non confundantur : confundantur qui iniqui gerunt frustra.

Vias tuas, Domine, ostende mihi, semitas tuas doce me.

Deduc me in veritate tua, et doce me : quia tu [al. add. es] Deus salvator meus, te expectavi tota die.

Recordare miserationum tuarum, Domine, et misericordiarum tuarum, quia a saeculo sunt.

Peccatorum adolescentiae meae, et scelerum meorum ne memineris : secundum misericordiam tuam recordare mei tu [al. tac. tu], propter bonitatem tuam, Domine.

Bonus et rectus Dominus : propterea docebit peccatores in via.

Deducet mansuetos in iudicio, et docebit modestos viam suam.

Omnes semitae Domini misericordia et veritas : his qui custodiunt pactum ejus, et testimonia ejus.

Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis iniquitati meae, quoniam grandis est.

Quis est iste vir timeus Dominum? quem docebit in via, quam elegit.

Anima ejus in bono commorabitur, et semen ejus hereditabit terram.

Secretum [al. Decretum] Domini timentibus eum, et pactum suum ostendit eis.

Oculi mei semper ad Dominum : quia ipse educet de reti pedes meos.

16. Respice in me, et miserere mei; quia unicus et pauper sum ego.

17. Tribulationes cordis mei multiplicatae sunt : de necessitatibus meis erue me.

18. Vide humilitatem meam, et laborem meum : et dimitte universa delicta mea.

19. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, et odio iniquo oderunt me.

20. Custodi animam meam, et erue me : non erubescam, quoniam speravi in te.

21. Innocentes et recti adhaeserunt mihi; quia sustinui te.

22. Libera, Deus, Israel, ex omnibus tribulationibus suis.

Respice in me, et miserere mei; quoniam solus et pauper ego [h. add. sum].

Tribulationes cordis mei amplificatee sunt : de angustiis meis erue me.

Vide afflictionem meam et laborem meum, et porta omnia peccata mea.

Vide inimicos meos, quoniam multiplicati sunt : et odio iniquo oderunt me.

Custodi animam meam, et libera me, non confundar quoniam speravi in te.

Simplicitas et aequitas servabunt me, quia expectavi te.

Redime, Deus, Israel, ex omnibus angustiis suis.

Argumentum. — Vates in hoc carmine ardenter et flebiliter peti, sibi remitti sua peccata, et liberari se a periculis et malis illis, quibus ea puniuntur; postremo ait illi clausulam, qua pro populo etiam toto orat. Invenitur et *didrachma* multa, itemque praecordia fructuum pietatis, et celebrationes misericordiae divinae. Psalmus hic *acrostichis* ostendit artificium, cujus rei plura inter sacra posuimus exempla existant, nec non inter Syriaca et Persica. Causa vero hujus instituti vari comminiscuntur varias, quarum tamen unica, aut saltem praecipua, probabilis videtur esse haec, memoriam hoc artificio jurare voluisse poetas, ut alii talia carmina facillime adhaerent, et commodius recordarentur. Ceterum ordinis alphabetici non ita tenace fuerunt Hebraei poetas, ut in omnibus ac singulis ejusmodi carminibus numerum elementorum sive ubi interruptio aut defectus litterarum initialibus representandum existimarent. Ewaldus et Maurero *acrostichis* in hoc Psalmo, sicut et in xxxv, recentioris aetatis indicium est, aliquae idonea ratione. Strophae tres: vers. 1-3, meam in te spem non confundas; vers. 4-14, recte agendi rationem me doceas, meaque delicta, malorum causam, mihi ignoscas; vers. 15-22, libera me cum toto populo ab omnibus malis.

1. Carmen Davidis.

Ad te, Jova, animam meam levo.

2. Mi Deus, in te confido;

ne pudore afficiar [hac mea spe excedens],
ne exsultent de me hostes mei.3. Omnes quoque sperantes in te non confundentur;
pudore afficiantur oppressores sine causa!4. Vias tuas, Jova, ostende mihi,
semitas tuas doce me.5. Fac ut incedam in veritate tua [praecipis tuis], et doce me;
nam tu es Deus salutis meae,
te [auxilium tuum] expecto omni [vel toto] die.6. Memor sis misericordiae tuae, Jova, et benignitatis tuae:
nam ab aeternitate sunt illae.7. Peccatorum juventutis meae delictorumque meorum ne sis memor;
secundum benignitatem tuam memor mei tu sis,
propter bonitatem tuam, Jova.8. Bonus et rectus [non fallax] est Jova:
propterea monstrat peccatoribus viam [qua ipsi sit ambulandum].9. Dirigit humiles in iudicio,
et docet humiles viam suam.10. Omnes semitae Jovae sunt benignitas et veritas [fides],
iis qui servant foedus ejus et praecipia ejus.

11. Propter nomen tuum, Jova,
condonabis culpam meam, nam magna illa.
12. Quis est vir timens Jovam?
monstrabit ei Jova viam quam eligat.
13. Anima ejus (ipse) in hono habitabit,
et semen ejus possidebit terram (promissam).
14. Consortium familiare Jovae est cum timentibus eum,
et foedus ejus est cum iis, ad edocendum eos.
15. Oculi mei continuo ad Jovam,
nam is educit e reti pedes meos.
16. Convertite te ad me, et miserere mei,
nam solitarius et afflicto ego sum.
17. Angustiae cor (animum) meum aperuerunt (divina institutioni);
e pressuris meis educ me.
18. Vide afflictionem meam et laborem meum,
et indulge omnibus peccatis meis.
19. Vide inimicos meos, quia multi sunt,
et odia injusto oderunt me.
20. Custodi animam meam, et eripe me;
ne pudore afficiar, nam in te confido.
21. Innocentia et reclusio me servent,
nam te exspecto.
22. Libera, Deus, Israellem,
ex omnibus angustiis ejus.

NOTE.

Vers. 3. *Confundentur*: alii, *confundantur*. *Oppressores*: ita Maurer; Rosenmullerus, *protervi*; Hengstenberg, *perfidii*. — Vers. 5. *Fecit*, etc. Rosenmullerus et alii, *dirige*, vel *ducas me pro fidelitate*, i. e. *sincera bonitate tua*. — Vers. 6. Hoc vult: utere erga me eadem illa clementia, qua olim erga tuos nunquam non usus es. — Vers. 7. *Propter bonitatem tuam*, non ex mei consideratione. — Vers. 9. *Humiles* vel *mansuetos*: Maurer, *afflictos*. — Vers. 10. *Precepta*, propr. *testimonia*, litterae veluti testimoniales, quae fidem faciunt mutui foederis Jovam inter et populum; vel leges quae Deus solenni atestatione populo suo servandas dedit. — Vers. 11. *Nomen*, misericordiarum fumam, non mea causa. *Condonabis*, pro optativo. Nam magna illa, ita ut, si pro merito me castigare velles, ego non ferro posseem castigationem. — Vers. 12. *Angustiae*, etc.: ita post Schultensium Maurer. Alii litteram γ in fine verbi *hatechabou* nomini quod proxime sequitur praeposunt, *angustias cordis mei dilata*, et .... Meignan, *magnas*, seu *multas* (ut *Vulgatus*) *angustias cordis mei fecerunt mei hostes*. — Vers. 22. *Libera*, propr. *redime*: hic versus forsitan postea, v. g. in captivitate, tanquam doxologia additus fuit.

HELLAENI EXPLANATIO.

PSALMUS XXIV

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

In hebraeo non habetur, in finem, sed solum, *Psalmus David*; sed non mollium refert sive Septuaginta addiderint illud, in finem, sive exciderit ex textu hebraico. Hic Psalmus est primus ex alphabeticis; habet enim tot versiculos, quot sunt litterae alphabeti, nimirum viginti duas, et incipit primus versiculos a prima littera Alphabeti, secundus a secunda, et sic deinceps. Una sententia littera est, a qua nullus versus incipit, videlicet *eph*, sed ut dantur hoc reserretur, in fine Psalmi post ultimam litteram ponitur alius versiculus incipiens a littera *ph*; atque ita duo versiculi incipiunt a littera *ph*. Quid hujus rei causa fuerit, difficile est divinare. Similes Psalmi alphabetici sunt xxxv, xxxv, cx, cxv, et cxlv. Cur alphabetici scribantur Psalmi, nulla melior occurrit ratio, quam ut, qui et consuleret memoria. Argumentum Psalmi est oratio devotissima, qua petitur remissio peccatorum, et gratia et quae bene vivendi. Convenit autem haec oratio homini incipienti despiciere temporalia, qui sic tenetur desiderio placendi Deo, ut tamen laboret in concupiscentiis superandis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. AD TE, DOMINE, LEVAVI ANIMA MEAM; DEUS MEUS, IN TE CONFIDO, NON ERUBESCAM.

In hoc versiculo, qui est unus apud Septuaginta, quia continet integram sententiam, sunt duo secundum Hebraeos; incipit enim secundus ab illis verbis: « In te confido. » quia ibi ponitur secunda littera alphabeti. « Ad te, Domine, levavi animam meam, » id est, non inveniens in creaturis ullis quietem, sed ubique spinas et tribulos, peragens vitam prioris, animam meam abstractam ab affectu, quo inharebat terrae, ad te levavi; tibi per cogitationem assiduam, et amorem a te inspiratum inhærere ceppi, a te auxilium contra tentationes exspecto, et quia « in te confido, non erubescam, » id est, non recedam a te confusus, auxilio non impetrato, ita ut cogar erubescere coram inimicis meis. In textu graeco additur ei: *in aeternum*, in aeternum; sed id non habetur in hebraeo, neque legitur a S. Hieronymo, S. Augustino, et Theodoro in Commentariis, sed a solo Euthymio ex veteribus. Haec verba non est receptum in editione latina.

Vers. 2. 2. NEQUE IRRIGENT ME INIMICI MEI, ETERNIM UNIVERSI, QUI SUSTINENT, TE NON CONFUNDENTUR.

Explicat quod dixerat, non erubescam, quia tunc erubesceret, si irrideretur ab inimicis tanquam qui frustra sperasset in Deo. In hebraeo habetur, neque exultent de me inimici mei. Sed idem sensus est. Si quidem exultatio inimicorum species irrisionis est. Per inimicos autem intelligi possunt tum homines mali, tum etiam demones, quorum exultatio et irrisio intolerabilem confusionem pareret, si eam serio cogitaremus. Reddit postea causam, cur omnino confidat se non confundendum, « quoniam, inquit, universi qui sustinent te non confundentur, » id est, quia longo experimento,

exemplis nostrorum majorum, et ex ipsis verbis suis didicimus neminem confundi, neque a spe sua exidire ex iis, qui te sustinent, id est, qui in te confidentes patienter auxilium tuum expectant. Sustinere Dominum in Scripturis frequentissimum est, et significat expectare Dominum cum certa spe auxilii.

3. CONFUNDANTUR OMNES INIQUA AGENTES, SUPERBIAE.

Duplicem sensum hic versiculus habere potest: primo enim sensus esse potest, ut significetur confundendos eos, qui sine causa peccant, id est, qui non peccant ex ignorantia, vel infirmitate, sed ex malitia. Isti enim non cogitant de poenitentia, neque de peccato abjiciendo; ideo, si forte sperant aliquid a Deo, spes eorum presumptio est. Ita Theodoretus et Euthymius. Potest etiam esse alius sensus, fortasse magis litteralis, ut significetur confundendos inimicos justorum tum visibiles, tum invisibiles, quia frustra iniqui agunt dum vexant homines justos; non enim consequuntur finem sibi propositum, nimirum ut justos perdant, et ad gehennam perducant; cum e contrario illa vexatio sit eis virtutis exercitatio, et meritum gloriae sempiternae. Retorquet igitur Propheta confusionem in hostes, quasi dicat: Ne sinas, Domine, ut ego confundar; quod fieret, si inimici mei me irriderent, et de perditione mea exultarent; sed contra confundantur ipsi, dum certant se supervacuo ac frustra inique egisse, ut me ad impatientiam provocarent.

4. VIAS TUAS, DOMINE, DEMONSTRA MIHI, ET SEMITAS TUAS EDUCE ME.

Per vias Domini intelligimus legem Domini, quae vero est via, qua itur ad Deum. Nam « si via ad vitam ingredi, Dominus ait *Matth. xix, serva*

mandata. « Cum itaque postulasset Propheta auxilium Domini contra tentationes, explicat quod auxilium potissimum habere desiderat, atque ait: « Vias tuas, Domine, demonstra mihi, » id est, fac me ambulare per vias praeceptorum tuorum; et semitas tuas edoce me, » id est, ostende mihi angustias iustissimae legis tuae: sic enim evadam omnes irrisiones inimicorum, et non ego confundar, sed confundantur ipsi, qui frustra me suis tentationibus exagitant. Porro cupit doceri legem Domini, non quoad intelligentiam speculativam, sed quoad praxim, id est, cupit gratiam, quae persuadere voluntati, ut libeat implere mandata.

5. DIRIGE ME IN VERITATE TUAM, ET DOCE ME, QUIA TU ES DEUS SALVATOR MEUS, ET TE SUSTINUITOTA DIE.

Idem repetit, et addit rationem. « Dirige me, inquit, in veritate tua, » id est, ex me facile declino ad dexteram, vel ad sinistram, deserta viam mandatorum tuorum, propter temporales prosperitates, vel adversitates, ideo tu dirige me duceus auxilio gratiae tuae per viam rectam in veritate tua, id est in lege tua, quae verissima via est. « Nam omnia mandata tua veritas, » *Psalm. cxviii.* « Quia tu es Deus salvator meus, » id est, ideo a te auxilium hoc peto, quia tu solus, qui Deus es, potes salvare animam meam. Non est enim alius medicus, qui noverit curare morbos animarum, et nihil minus qui possit sanitatem perfectam reddere, nisi Deus. Et praeterea hoc a te peto, et spero impetraturum, quia te sustinuit tota die, id est, perseveranter et patienter expectavi medicinam tuam, neque aliunde consolationem accipere volui. Magni meriti est apud Deum, tempora tentationis non desicere a spe celestis auxilii, neque humanis consolationes requirere.

6. REMINISCERE MISERATIONUM TUARUM, DOMINE, ET MISERICORDIARUM TUARUM QUAE A SECULO SUNT.

Quando Deus sinit animam tentationibus agitari, vel in peccatis haerere, videtur oblitus misericordiae suae: ideo iustus dum luctatus cum tentatione, vel videns se non posse liberari a lapsu in peccata, quod summo opere cupit, clamat ad Deum ut recordetur miserationum et misericordiarum suarum antiquarum. Inter miserationem et misericordiam hoc interest, quod misratio significat actum miserendi, misericordia habitum virtutis, et idem fere discrimen invenitur in verbis hebraicis, quamvis sint magis dissimilia inter se, quam latina. Quod hic habemus *miserationes*, in hebraeo est *רחמים*, quod *amorem* et *viscerum paternam* proprie significat: unde est illud *Psalm. cxviii.* « Sicut miseretur pater filiorum. » Quod autem hic habemus, *miserocordia*, in hebraeo est *חסד*, quod *pietatem* et *probitatem*, ac *miserocordiam* virtutem significat. Itaque sensus est: Recordare, Domine, te ab aeterno misericordem fuisse, nec solum mi-

sericordem, sed etiam misereri solitum, et viscera paterna exhibere erga filios tuos, proinde hoc tibi esse proprium et naturale. Illud, *quia a seculo sunt*, in hebraeo et graeco est, *quia a saeculo sunt*; et sic legunt S. Augustinus et Theodoretus. Tamen S. Hieronymus in Commentario, et Euthymius legunt, ut nos habemus, *quia a seculo sunt*; ex quo apparet textus graecos et Latinos olim fuisse varios. Sensus est idem, sive dicamus: Reminiscere, quod ab aeterno misericors es: sive reminiscere misericordiam tuam, quae ab aeterno est.

7. DELICTA IUVENTUTIS MEAE ET IGNORANTIAS VERB. 7. MEAS NE MEMINERIS.

Pulchre opponit remissionem oblivionem, quasi dicat: Reminiscere misericordiam tuam, et obliviscere peccatorum meorum. Nam unum est causa alterius: tunc enim Deus remiscit misericordiae suae, quando non vult amplius remiscere peccatorum nostrorum, sed ea remittit ac delet, ac si aeterna oblivio mandetur. Commemorat autem peccata iuventutis et ignorantias, id est, delicta commissa ex infirmitate et ignorantia, tum quia istis magis quam aliis convenit misericordia, juxta illud Apostoli, I *Timoth. i.*: Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci; tum quia forte David non alia peccata habet: et haec oratio iusti hominis est, cui cum peccatis levibus certamen est; tum etiam quia, ut notat Euthymius, peccata ex multitudine non remittuntur per solam orationem, sed dignis poenitentiae fructibus indigent. In hebraeo non habetur, *ignorantias meas*, sed *peccata mea*, id est *scelera mea*. Quia vero Septuaginta verterunt *peccata*, id est *ignorantias*, et de eorum eruditione et fide dubitare non possumus, et revera magis congruit cum peccatis adolescentiae ignorantia, quam scelus; cogimur dicere vocem hebraicam generalem esse, et tam scelera, quam peccata leviora significare.

8. SECUNDUM MISERICORDIAM TUAM MEMENTO VERB. 8. MEI TU, PROPTER BONITATEM TUAM, DOMINE.

Declarat, quod dixerat: Reminiscere misericordiae tuae, et obliviscere delictorum meorum. Hoc enim totum est, cum Deus recordatur hominis peccatorum secundum misericordiam suam.

9. DULCIS ET RECTUS DOMINUS, PROPTER HOC VERB. 9. LEGEM DABIT DELINQUENTIBUS IN VIA.

Confirmat ipse se in spe impetrandi, affirmans Dominum bonum et iustum esse, et ideo libenter corrigere solere delinquentes. Sic enim exerceat misericordiam erga hominem, et iustitiam erga peccatum. Pro *dulcis*, in hebraeo est *דוד*, quod proprie *bonum* significat; et in graeco quod *gratum*; bonum potius, quam *dilectum* significat. Proinde illud, *dulcis*, quod est in nostra editione latina, pro *bono* accipiendum est: pro *legem dabit*, in hebraeo est *דבר* *verba*, id est *docuit*, et in graeco *ἐπιμαρτυροῦν*, id est *legislatorem*, seu *praecip-*

torum se exhibebat. Itaque non est sensus, Deum legem dare quomodocumque, sed legem dare eam docendo, ac per hoc faciundo, ut observetur. Respondent enim haec verba verbis superioribus: « Vias tuas demonstra mihi, et semitas tuas edoce me, dirige me in veritate tua, et doce me. » Quod enim tunc petebat, nunc affirmat, Deum concedere solum esse. Hic igitur est sensus: « Dulcis et rectus Dominus est, » et illico amat homines, et odit peccata; ac propterea legem suam demonstrat, ac persuadet delinquentibus in via iustis vitae, ut ipsi etiam ex iniquis et malis, iusti et boni efficiantur.

10. DIRIGET MANUS ETOS IN JUDICIO, DOCEBIT MITES VIAS SUAS.

Declarat quod dixerat, « legem dabit delinquentibus, » ac dicit non de omnibus delinquentibus id esse intelligendum, sed solum de mansuetis et mitibus, qui non resistunt Domino docenti, imo cupiunt doceri. « Diriget, inquit, mansuetos in iudicio, » id est, docet per viam rectam legis suae (cum *iudicium* etiam in hebraeo appellatur, ut diximus in explicatione Psalmi xviii) homines humiles et mites. Deinde hoc ipsum declarat aliis verbis, dicens: « Docebit mites vias suas, » id est, mitibus dabit gratiam cognoscendae et amandae, ac per hoc implendae legis. Hoc loco annotandum est, non excludi superbos omnino a gratia Dei, sed ordinem assignari. Superbi siquidem non sunt perfectionis capaces, de qua proprie agitur in hoc Psalmo, nisi prius timore concepto poenitentiam agant, et timore deposito mites humilesque reddantur. Itaque primum gratia Dei superbos atque obstinatos emollit et contrahit, deinde contritis et humiliatis demonstrat vias suas, et dirigit eos in iudicio.

11. UNIVERSAE VIAE DOMINI MISERICORDIA ET VERITAS, REQUIRENTIBUS TESTAMENTUM EJUS, ET TESTIMONIA EJUS.

Addit ad id quod dixerat, non solum a Deo dirigi mansuetos, sed omnia opera Dei erga tales homines esse misericordiam et veritatem, id est, misericordiam et iustitiam, quatenus iustitia accipitur pro fidelitate et veritate, quae quod promittitur implere facit. *Via Domini*, hoc loco vocatur opera Dei, quibus Deus ad nos quodam modo venit; nisi forte magis placeat, per vias Domini intelligere morem Dei sive regulam, et quasi legem, qua Deus utitur, itaque via Domini semper significat legem, sed aliquando legem, quam nobis dat, ut per eam, quasi per viam rectam ascendamus ad ipsum; aut ipsam legem qua ipse utitur, cum per opera descendit ad nos. Et quia jam multa dixerat David de via Domini prope, id est, de lege nobis data, nunc adjungit aliquid de via Domini posteriore, id est, de lege, quam ipse sibi posuit, et quam servat erga nos. Ergo, inquit, « universae viae Domini, misericordia et veritas, » id est lex, sive regula, sive modus pro-

cedendi Dei consistit in misericordia et veritate, ut misericorditer promittat, et fideliter impleat quod promisit. At cum quibus utitur Deus haec lego? cum « requirentibus testamentum ejus et testimonia ejus. » Vocat testamentum Dei pactum illud, quod fecit cum omnibus, quando legem dedit, ut ipsi sint populus ejus, et ipse Deus eorum. Quod quidem pactum vocatur etiam in Scripturis testamentum, quia continet promissionem hereditatis, et quia morte testatoris confirmatum erit, sicut re vera confirmatum est in morte Christi, in cuius rei signum Moses aspersit sanguinem in populum, dicens: « Ille est sanguis Testamenti, quod mandavit ad vos Deus, » *Exod. xxiv.* et *Hebr. ix.* Vocat autem testimonia Dei, ipsam legem, quam Deus dedit, quoniam, ut alias diximus, per legemustificatur nobis Deus voluntatem suam. Cum illis igitur Deus utitur legem misericordiae et veritatis, qui requirunt pactum cum Deo initum, ut illud observent, et similiter requirunt legem Dei, ut eam impliant, id est, cum hominibus bonae voluntatis Deum timentibus et diligentibus. In hebraeo habetur pro voce *testamentum*, *ברית* *berith*, quod proprie *pactum* significat. Sed Septuaginta vertere solent *diabitus*, id est *testamentum*, propter rationem jam dictam. Sic etiam pro voce *requiruntibus*, in hebraeo est *בשרו* *nasere*, *custodientibus*; sed idem est sensus. Qui enim requirunt pactum, quod forte jam oblitii erant, ad hoc requirunt, ut custodiant.

12. PROPTER NOMEN TUUM, DOMINE, PROPITIABERIS PECCATO MEO, MULTUM EST ENIM.

Ex universali lege, qua Deus utitur erga timentes se, colligit Propheta hominem se habere posse de remissione suorum peccatorum. « Propter nomen tuum, Domine, » id est, ut manifestetur misericordia et veritas tua, « propitiaberis peccato meo, quod multum est. » Potest autem dici multum, vel propter multitudinem, sicut dicitur multis populis, juxta illud apostoli Jacobi, *cap. iii.*: « In multis offendimus omnes; » vel propter magnitudinem et gravitatem, quia viri sancti etiam magna peccata, magna existimant; et vere magna sunt, si magnitudo ejus qui offenditur, consideretur.

13. QUIS EST HOMO, QUI TIMET DOMINUM? LEGEM STATUIT EI IN VIA, QUAM ELEGIT.

Facit Propheta more anamitum, qui nunc suspirant ad rem amatum, nunc eam laudant, nunc iterum suspirant. Amabat vir iustus gratiam Dei, cupiebat remissionem peccatorum, donum recte vivendi, et placendi Deo: ideo nunc hoc ipsum petit, nunc laudat gratiam istam, et felicitatem enarrat timentium Deum, id est, eorum qui gratiam istam consecuti sunt, nunc revertitur ad hoc ipsum desiderandum et postulandum. Itaque in hoc versiculo et duobus sequentibus narrat bona, quae essequeuntur timentes Deum. « Quis est, inquit,

VERSIO
DEUS EST
MEDICUS
ANIMAE
SOLUS
DEUS EST
MEDICUS
ANIMAE

VERS. 8.

UNIVERSAE
VIAE
DOMINI
MISERICORDIA
ET
VERITAS

Superius
dicitur
de
Deo
ex
dilectio-
tur.

VERB. 13.

®

homo qui timet Deum? » quasi dicat: Prodeat in medium homo vere timens Deum, et audiet ex me suam felicitatem. Quod sequitur, a legem statuit ei in via, quam elegit, » multi volunt esse initium felicitatis, quam Propheta enarrandam suscepit, quasi dicat: Iste timens Deum, hoc in primis habebit, quod Deus eum instruet de lege sua in via, quam elegit, id est, in statu vite quem elegit. Ita Theodoretus et Euthymius. Non rejicio expositionem; sed magis litteralem puto aliam, quam insinuant Hieronymus et Augustinus. Est enim consuetudo. Prophetae idipsum in eodem versiculo bis repetendi, vel declarandi in una parte versiculi, quod in altera dictum est. Hunc igitur sensum esse existimo: « Quis est homo qui timet Deum? » Quis, inquam, est ille quem Deus instruit de lege sua in via, quam ipse homo elegit, id i. e. in modo vivere bene vivendi et cuncti ad Deum, quod ipse voluntarie jam elegit: sic enim una pars versiculi declarat alteram. Ille enim est homo timens Deum, qui dono Dei elegit viam, qua iter ad Deum, quae est observatio mandatorum. Illa verba, *legem statuit ei*, in habent et graeco unicum tantum verbum sunt, quod significat *docere, instruere, precipere, praecceptorum se exhibere*, et similia. Itaque verbi poterat: *quis est ille, quem Deus docuit*; proinde *legem statuit eis*, significat: *Legem dedit in corde ejus*, id est, instruit et docuit eum. Et pronomen et explicandum est (ut S. Hieronymus fecit) per relativum *quem*, vel *cur*, id est, quem docuit de lege, vel qui dedit legem in corde. Haec enim est recta interpretatio verbi hebraici.

Ver. 14. 14. ANIMA EJUS IN BONIS DEMORABITUR, ET SEMEN EJUS HEREDITABIT TERRAM.

Haec est felicitas timentis Deum, quod « anima ejus, » id est, ipse timens Deum, « in bonis demorabitur, » id est, bonis fructur non ad breve tempus, aut per transitum, sed permanenter et stabiliter. Quae sententia verissima est, nam « diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, » ut ait Apostolus ad Rom. Proinde timens Deum semper fructur bonis, quia si res bene cedent, fructur bono prosperitatis; si contra, fructur bono patientiam, et spe magni premii in regno caelorum. Ita semper erit laetus. Neo ipse solum in bonis morabitur, sed etiam filii ejus propter ipsam hereditabunt terram, id est, terram possidebunt. In Scripturis enim, ut exposuimus in Psalm. xv, pro eodem accipitur *hereditare et possidere*. Dicuntur autem filii timentium Deum possessuri terram, quia pacifice habitabunt in terra, et nemo eis nocbit, in eo sensu, quem attigimus; quia bonis omnia cooperantur in bonum, et ipse tribulationes convertuntur in gaudium.

Ver. 15. 15. FIRMAMENTUM EST DOMINUS TIMENTIBUS EUM, ET TESTAMENTUM IESUS UI MANIFESTETUR ILLIS.

Haec est ratio, cur timentes Deum in bonis

semper morentur, quoniam non inveniuntur rebus caducis et perituris, sed Deus ipse est firmamentum eorum, id est, in Dei amicitia et auxilio fundatas habent spes suas. In hebraeo est *סוד* *sod*, quod *secretum* significat, et ideo S. Hieronymus verit, *secretum Domini timentibus eum*, supple, *revelatur*. Sed Septuaginta videntur legisse *סוד* *tesol*, *fundamentum*, una litterula addita, quae facili negotio ex textu hebraico melioris progressu excidere potuit. Et sine dubio tempore congruit hoc loco fundamentum, sive firmamentum, quam secretum. Cur autem timentes Deum jure inveniuntur Deo, ut solidissimo fundamento, ratio est, quia *testamentum*, id est pactum Domini, hoc eis manifestat: quia enim timentes Deum optime norunt, et sepe recogitant Deum pepigisse foedus cum hominibus, ut sit eorum Deus, et quasi amantissimus parens, si ipsi leges ejus servaverint, ideo ex hoc pacto intelligunt se in Deo, tanquam in firmissimo fundamento, quiescere posse. Haec est sententia hujus loci, sed quia verba latina editionis obscura sunt, ex verbis graecis dilucidanda erunt. Vox illa *testamentum* nominativus casus est in graeco, videlicet *δωδεκα*, et sic etiam intelligi debet in hebraeo et latino. Illud, *ut manifestetur eis*, in graeco *δηλον αὐτοῖς, manifestabit eis*, id est, pactum Domini manifestabit timentibus Deum, quod Dominus firmamentum eorum sit, id est, ex pacto illo noscunt Dominum esse firmamentum timentium suum. In eundem sensum exponi possunt verba hebraica *וְכִרְתוּ אִתּוֹ*, et *pactum ejus ad docendam eos*; sic enim est ad verbum, et sensus est: Et pactum Domini erit ad docendum eos, id est, docbit eos, quod Dominus firmamentum sit timentium se. In eundem igitur sensum oportet etiam accommodare verba latina: « Et testamentum ipsius ut manifestetur illis, » id est, testamentum, sive pactum ejus, supple faciet, ut manifestetur illis, id quod paulo ante dictum est, videlicet Deum esse firmamentum timentium se.

Ver. 16. 16. OCULI MEI SEMPER AD DOMINUM, QUONIAM IPSE EVELET DE LAQUEO PEDES MEOS.

Laudata paupis felicitate timentium Dominum, revertitur ad eam optandum et petendum: « Oculi mei semper ad Dominum, » id est, assidue respicio mentis oculis Deum, tanquam ab illius auxilio totus pendens. Efficacissimum orandi genus est, habitu miserabili respicere eum, a quo auxilium speres, et magis inopiam ostendendo, et modeste tacendo, quam odioso clamore benignitatem divitis implorare. « Sicut oculi ancilla, » ait idem Propheta in Psalm. cxxviii, « in manibus domine suae, ita oculi postri ad Dominum Deum nostrum, donec miseretur nostri. » « Quoniam ipse evelet de laqueo pedes meos, » id est, ideo tam intente in Deum respicio, quoniam ipse tandem, ut spero, liberabit me ab omni periculo tentationum, quae veluti laquei ubique nobis in hac vita insidiantur. Posset etiam illud, *oculi mei semper*

ad Dominum, referri ad intentionem semper Deo placendi, neque ullo modo aliquid admittendi contra ipsius voluntatem. Posset quoque referri ad contemplationem divinae pulchritudinis, quam semper ob oculos habet, qui serio diligunt Deum. Sed prima explicatio videtur maxime litteralis.

Ver. 17. 17. RESPICE IN ME, ET MISERERE MEI, QUIA UNICUS ET PAUPER SUM EGO.

Quia ipse Deum semper respicit, merito petit, ut respiciatur a Deo. Hoc enim est, quod facile petebat, cum oculos intentos in Deum habebat, nimirum ut misericorditer respiceretur ejus solitudo et paupertas. Dicit se *unicum*, id est solum et desolatum, vel quia revera destitutus fuisset ab amicis et cognatis; vel, quod magis probe, quia ipse se animo ab aliis omnibus separaverat, et in Deo solo spem omnem posuerat. Dicit autem *pauperem*, quia humilis erat, et se virtutibus ac meritis vacuum arbitrabatur.

Ver. 18. 18. TRIBULATIONES CORDIS MEI MULTIPLICATAE SUNT, DE NECESSITATIBUS MEIS ERUE ME.

De tentationibus peccatorum hunc locum intelligo potius, quam de temporalibus adversitatibus. Erat enim et hic unus ex illis, qui cum Apostolo gemat et dicit, Rom. vii: « Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, » etc.; et: « Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » Necessitates autem, a quibus liberari cupit, videntur esse molestissimae illi concupiscentiae, quae, velimus nolimus, nos vexant, et aliquando in peccatum pertrahunt. « Multiplicatae sunt, » in hebraeo habemus *הרבות הרבות*, *dilatatae sunt*. Sed quoniam verbum hebraicum *צרות* *angustias* proprie significat, pro quo nos habemus *tribulationes*, et *angustias*, cum dilatantur, desunt esse angustiae, ideo ad tollendam ambiguitatem, Septuaginta prudenter verterunt, non ut verba sonant, *angustiae dilatatae sunt*, sed ut sensus erat, *tribulationes multiplicatae sunt*. Siquidem hoc loco dicuntur angustiae dilatatae, non quia perierunt, sed quia creverunt. Quod enim dilatatur, utique crescit. Posset etiam fieri ut Septuaginta non legisset *הרבות הרבות*, *dilatatae sunt*, sed *הרבות*, *multiplicatae sunt*, unica littera mutata. Sanctus etiam Hieronymus eodem modo vertit, *tribulationes multiplicatae sunt*; proinde si corrupta sit hebraica lectio, post tempora S. Hieronymi corrupta est.

Ver. 19. 19. VIDE HUMILITATEM MEAM ET LABOREM MEUM, ET DIMITTE UNIVERSA DELICTA MEA.

Pergit in oratione, ac petit sibi remitti peccata, in quae aliquando tentatione vincente prolapsus. Quamvis enim afflictus timens Deum, et multum labore resistendo concupiscentiis, tamen septies in die cadit justus; sed hoc etiam justus esse probatur, quod sordes, quae minus caute ambulandum contrahit, studioso flectendo et orando abluit. Per

humilitatem hoc loco non intelligit virtutem humilitatis, sed abjectionem et villitatem: vilescit enim sibi vir justus vehementer, cum immaculatus esse cupit, et tamen sordes non evadit. Pro verbo *dimitte*, in hebraeo est *סלח*, quod S. Hieronymus recte vertit, *porta*; *porta*, inquit, *omnia peccata mea*, et quamvis sensus sit idem, tamen habet nescio quam vim illud, *porta*: significat enim timorem quemquam, sive sollicitudinem hominis amantis Deum, ne forte Deus multitudinem peccatorum offensus ad iram provocetur: ideo clamat, *porta omnia peccata*, quasi dicat: Esi multa sunt, tamen non falleris ignoscere, suppleta imbecillitatem meam.

Ver. 20. 20. RESPICE INIMICOS MEOS, QUONIAM MULTIPLICATI SUNT, ET ODIUM INIQUITUM ODERUNT ME.

Ab alio loco ducit argumentum, videlicet a multitudine et crudelitate hostium, quasi dicat: Vidisti, Domine, humilitatem et laborem meum, vide etiam hostium meorum spiritualium multitudinem, et crudelitatem, atque iniquitatem. Hostes qui nos ad peccata pertrahere tentant, et igitur jaculis concupiscentiarum accendere non cessant, demones sunt, quos *spiritalium nequitias* Apostolus, Ephes. iv, vocat: eos innumerabiles esse notum est, nec minus est notum, odio iniquitatis, id est, odio iniquissimo in nos ardere. Dicitur odium iniquum sive iniquissimum, cum quis alium sine causa odit, a quo videlicet nullam accepti injuriam. Potest etiam dici odium iniquum, vel iniquissimum, cum qui alteri nocere studet solo studio nocendi, non ut ipse inde aliquid lucratur. Tale omnino est odium diaboli erga genus humanum, ac potissimum erga electos; neque enim homines diabolo injuriam ullam fecerunt, sed ille ab initio invidentia excacatus, hominem perdidit. « Invidia diaboli, inquit Sapiens cap. iii, mors intravit in orbem terrarum. » Et nunc fideles tentationibus exanguiat, non ut ipse commodum reportet, sed quia delectatur in perditione iustorum.

Ver. 21. 21. CUSTODI ANIMAM MEAM, ET ERUE ME; NON ERUBESCAM, QUONIAM SPERAVI IN TE.

Cum tot hostibus, ac praesertim invisibilibus circumdatus sim, non sufficio meis viribus illis resistere; ideo ad te recurro, ut tu castidias animam meam, et custodiendo liberaes, et eruas de manibus eorum. Nam non solum dicuntur liberari et erui de manibus hostium, qui jam capti sunt, sed etiam qui manuntur, ne captantur; et qui sine dubio caperentur, nisi adjuvantur. « Eruiisti me, inquit idem Propheta Psalm. xciii, ex inferno inferiore, » id est, fecisti ne caderem in infernum inferiorem. Potest etiam sensus esse: Custodi animam meam in hoc carcere corporis, in quo captivus detineor: nam lex membrorum captivum me docuit in lege peccati, Rom. vii; et postea, suo tempore erue me.

Ver. 21. 22. INNOCENTES ET RECTI ADHERERUNT MIHI, QUIA SUSTINI TE.

Quia dixerat in precedenti versiculo: «Non erubescam, quoniam speravi in te,» adiungit rationem cur timeat erubescere, si a Deo deseratur. Et ratio hæc est, quoniam multi «innocentes et recti,» exemplo ipsius commoti, adhaerebant illi, ob id potissimum, quod videbant eum sperare in solo Deo. Qui certe cogarent eum erubescere et confundi, si a sp̄a sua frustraretur. Quare illud, non erubescam, aliter accipitur in principio Psalmi, aliter hoc loco. Nam in principio Psalmi sensus erat: Non erubescam coram inimicis iridentibus: hoc loco sensus est: Non erubescam coram amicis diligentibus et dolentibus. In hebræo habetur ad verbum, *innocentia et rectitudo conservant me*; sed non est inusitatum, ut abstractum sumatur pro concreto, et futurum pro preterito, id est, *innocentia et rectitudo, pro conservantibus et rectis*; et *conservabunt, pro conservarunt*. Sed pro voce hebraica יִצְרָחִי *israhani*, quæ significat *conservabunt me, sive conservarunt me*, videntur legisse Septuaginta *israhani*, unico puncto mutato, quoniam

PSALMUS XXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David.

Judica me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: et in Domino sperans non infirmabor.

2. Proba me, Domine, et tenta me: ure renes meos et cor meum.

3. Quoniam misericordia tua ante oculos meos est, et complacui in veritate tua.

4. Non sedi cum concilio vanitatis, et cum iniqua gerentibus non introibo.

5. Odivi ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebo.

6. Lavabo inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine;

7. Ut audiam vocem laudis, et enarrem universa mirabilia tua.

8. Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ.

9. Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam:

10. In quorum manibus iniquitates sunt; dextera eorum repleta est numeribus.

11. Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, et miserere mei.

vox deducitur a צָרַח *zarar*, et significat *alligabant, sive alligaverunt se mihi*, quod est idem cum *no* quod Septuaginta verterunt, *adhaerunt mihi*. Recte igitur est interpretatio græca et latina, sed Rabbinii non recte legerunt dictionem hebraicam, et ideo non recte puncta omnia subjecerunt.

23. LIBERA, DEUS, ISRAEL EX OMNIBUS TRIBULATIONIBUS SUIS.

Quoniam David non solum unus erat de populo Dei, sed erat etiam princeps et caput aliorum, ideo postquam oravit satis diu pro se, adiungit orationem pro toto populo suo, et orationem generalem, quoniam non facile poterat descendere ad singularum personarum necessitates et angustias. «Libera, inquit, Deus, Israel ex omnibus tribulationibus.» Ubi vox illa, *Israel*, est in casu accusandi, ut cognoscitur ex articulis additis in codicibus hebraicis et græcis. Sensus igitur est: Non mihi satis est, si solus ab angustis meis liberer, sed peto etiam ut liberos Israel, populum scilicet Israeliticum, ab omni genere tribulationum.

V. s. H. — David.

Judica me, Domine [al. *Deus*], quia ego in simplicitate mea ambulavi: et in Domino confidens non deficiam.

Proba me, Domine [al. *Deus*], et tenta me: ure [h. *confia*] renes meos et cor meum.

Quia misericordia tua in conspectu oculorum meorum [al. *add. est*], et ambulabo in veritate tua.

Non sedi cum viris vanitatis, et cum superbis non ingrediar.

Odivi ecclesiam pessimorum, et cum iniquis [h. *impis*] non sedebo.

Lavabo in innocentia manus [h. *palmas*] meas, et circumdabo altare tuum, Domine.

Ut clara voce prædicem laudem, et narrem omnia mirabilia tua.

Domine, dilexi habitaculum domus tuæ, et locum tabernaculi gloriæ tuæ.

Ne auferas [h. *Ne oppomas*] cum peccatoribus animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam.

In quorum manibus scelus [al. *add. est*], et dextera eorum repleta est numeribus.

Ego autem in simplicitate mea gradiar: redime me et miserere mei.

12. Pes meus stetit in directo; in ecclesiis Pes [al. *add. enim*] meus stetit in recto: in benedictam te, Domine. ecclesiis benedictam Domino.

Argumentum. — Strophae duae: vers. 1-8, integrè vivo, o Jova, te colo sincero; vers. 9-19, noli permittere, ut quod imminet malum me una cum improbis affligat. Quod attulit Deique donans frequentationem in maximo honore habet scriptor, non indicio est, ut vult Ewaldus, Psalmum hunc post Davidem compositum fuisse. Nam et ante Salomonem, ex lege Deut. xvi, 16, ter in sursum singulis masculis comparandum erat in loco sacro, i. e. ante arcam; qui locus tunc quidem temporis fixus non fuit, semper tamen existit ab ipsa Moesi ætate, sive in urbe Silo, sive in Cariathairim, etc.

1. Davidis carmen.

Judica me, Jova,

nam ego in innocentia mea ambulavi, et in Jova confidi, non vacillavi.

2. Examina me (instar aurifabri), Jova, et explora me; igne proba renes meos (affectus) et cor meum (consilia).

3. Nam misericordia tua coram oculis meis, et ambulavi in veritate tua.

4. Non sedeo cum hominibus vanitatis (falsis), et cum absconditis (astutis) non ingredior (convenio).

5. Odi coelum maleficorum, neque cum improbis sedeo.

6. Lavo in innocentia manus meas, et circumdabo (cum sacrificiis meis) altare tuum:

7. Ut audire faciam vocem laudationis tuæ, et enarrem omnia mirabilia tua.

8. Jova, diligo habitationem domus tuæ, et locum sedis gloriæ tuæ.

9. Ne auferas (perdas) cum peccatoribus animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam:

10. Quorum in manibus est scelus, et quorum dextra plena est munere.

11. Ego vero in innocentia mea ambulo: libera igitur me, et miserere mei.

12. Pes meus stat in recto (recte ago): in coetibus celebrabo Jovam (pro salute allata).

NOTE.

Vers. 1. *Judica me*, age causam meam, et innocentem me defende. *Non vacillavi*, i. e. non vacitans, immotus in hac mea fiducia: ita Ewaldus, Hengstenberg, non *movetur* alii, non *vacillabo*, presidio tam firmo fretus. — Vers. 2. *Ignis proba*: ita nota marginis; Hengstenberg præterit (*tsarosphai*), particip. femin. *palat*, quod bene jungitur cum plurali, hæc ratio: res *parvi* sunt *renes mei et cor meum*. — Vers. 3. Sensus: Dei misericordiam et veritatem, qua promissa piis facta servat, semper animo recogitans, inculpatai ego vitam. *Ambulavi*, vel *ambulo*: est enim tempus *ignoro*, ut et in verbis seqq. — Vers. 6. «Nullo modo dispicere possum, quid moverit interpretes, ut prioris hemistichii locutioni alium sensum subjicerent, atque is est, quem suppeditat qui Deut. xxi, 6 seq. describitur ritus. Ex eo ritu, qui manus lavat, insontem se declarat. Ille qui manus in puritate se lavare dicit, idem facit, ac si dicat, insontem se esse.» Hæc Maurer. Cf. *Mattii*, xxvii, 24. Male ergo Bellarminus aliter. — Vers. 7. *Audire faciam*,

hij: 71 deficiente. Minus recte alii legunt *fishenoo, audiam. Mirabilia tua, i. e.* mirabiliter a te facta. — Vers. 8. *Gloria, i. e.* gloriose; Maurer, *arca, que vocatur Jove gloria, I Sam. iv, 28, etc.*—Vers. 10. *Scelus, proprie consilium perversum.*

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

In hebreo non habetur pro titulo nisi simplex nomen *David*, seu potius *Davidi*. Argumentum vero idem est quod Psalmi septimi. Cum enim David gravissimis calumniis accusaretur, quasi regnum invadere appeteret, et propterea exularet, et latenter quereere cogeret, scripsit hunc Psalmum, in quo Deus innocentie sue testem adducit, cumlunqua Deum pro liberatione sua precatur.

EXPLICATIO PSALMI.

1. JUDICA ME, DOMINE, QUONIAM EGO IN INNOCENTIA MEA INGRESSUS SUM, ET IN DOMINO SPERANS, NON INFIRMABOR.

David, cum rege causam habens, Deum quodam modo appellat, qui Rex regum est: neque enim alius erat tunc in terris, quem appellare posset. «Judica me, Domine,» id est, sis tu, Domine, iudex meus; non sinas a Saule me iudicari, sed assume tu hoc iudicium. «Quoniam ego in innocentia mea ingressus sum,» id est, audacter propeo ad iudicium Dei, quoniam conscientia mea, quam solus Deus videt, me non reprehendit; nam in innocentia ambulavi, id est, innocenter vixi. «Et in Domino sperans non infirmabor,» id est, in Dei iustitia confidens, non delictum in hoc iudicio, sed prevalebo. Illud, non infirmabor, hebraice est, non defecavi, sive, non vacillabo; proinde non infirmabor significat: Non ero infirmus ac debilis, ut causa cadam.

2. PROBA ME, DOMINE, ET TENTA ME: ULE RENES MEOS ET COR MEUM.

Quia dixerat se innocenter vixisse, probat hoc Dei testimonio, qui falli et fallere nequit; non enim Deo dicitur, *proba et tenta*, quasi ipse aliquid ignoret, sed ut aliis nota faciat, quae ipse solus videt. Haec S. David, fractus bona conscientia et sinceritate cordis sui, dicit Domino: «Proba me et tenta me,» id est, explora diligenter an fida sis, inspicio intimos et profundissimos recessus cordis mei; quin etiam «ule renes meos et cor meum,» id est, examina cogitationes et appetitiones meas, ea diligentia qua probatur aurum, cum ignis examinatur. Non enim hoc loco, ut ego quidem existimo, petit David probari se ac tentari per adversitates, vel renes suos et cor suum aduri igne tribulationum, cum potius contra liberationem ab adversis in hoc Psalmo petat; sed postulat, ut dixi, probari se ac tentari per exactam explora-

tionem et inspectionem, et quia Deus omnia exactissime videt et perspicit, sententia hujus loci est, ut Deus notam faciat hominibus innocentiam servi sui, et calumnias inimicorum re ipsa et factis refellat.

3. QUONIAM MISERICORDIA TUA ANTE OCVLOS MEOS EST, ET COMPLACUI IN VERITATE TUA.

Reddit causam, cur velit probari et tentari, quoniam conscientia ejus bonum illi testimonium dabit, quasi dicit: Peto ut probes me, quoniam per vias tuas ambulavi; nam a cunctis viis tuis misericordia et veritas, «Psalm. xxiv. Et misericordia tua ante oculos meos est,» id est, semper aspicio et considero misericordiam tuam, ut illam imiter, et juxta eam cum proximis vivam; et similiter: «Complacui mihi in veritate tua,» sive placuit mihi veritas tua, et ideo juxta illam ambulavi. In hebreo est *כי יתרוך, id est, ambulavi in veritate tua*; proinde Septuaginta non tam verbum quam sensum inspererunt, quod etiam fecerunt in Psalm. xxxiv, num. 47.

4. NON SEDI CUM CONGILIO VANITATIS, ET CUM INIQUIIS GARRANTIBUS NON INSTRUO.

5. OVI VI ECCLESIAM MALIGNANTUM, ET CUM IMPIIS NON SEDEO.

Recte, meo iudicio, Theodoretus haec exponit de conventibus Gentilium idololatrarum in suis profanis templis, a quibus David semper abhorruit, dum exulavit apud regem Philistinorum. Haec enim opponuntur his, quae postea in eodem Psalmo habentur: «Domine, dilexi decorem domus tuae;» et paulo ante: «Circumdabo altare tuum, Domine;» et infra: «In ecclesiam benedicam tuam, Domine.» Vocat eorum idololatrarum concilium vanitatis, quia nihil inanus idolis, quae sunt falsae imagines. Quod significat Apostolus, cum ait: «Scimus quae ante idolum nihil est in mundo,» I Cor. viii; et passim in Scripturis, idola vocantur vana, vel

vanitates, ut Deuter. xxxii: «Ipsi me provocaverunt in eo, qui non erat Deus, et irritaverunt in vanitatibus suis; et I Reg. xi: «Nolite declinare post vana, quae non proderunt vobis, neque eruent vos, quia vana sunt;» vide et III Reg. xvi, IV Reg. xvi; Jerem. ii, et alibi. Idem idololatras recte dicuntur iniqua agentes, quia summa iniquitas est cultum soli Deo debitum rebus creatis exhibere. Quod autem dixerat *concilium vanitatis*, in sequenti versiculo dicit *ecclesiam malignantium*, et quos vocaverat *iniqua agentes*, vocat *impios*, quod vocabulum proprie in idolorum cultores convenit. In hebreo pro *iniqua gerentibus*, est *נעלין נחלמיין*, quod significat *occulis, vel pueriliter ludentibus*; nam *hhalam* est *occulari*, et *hhelem* est *puer*. Dicuntur autem *occulis*, hypocritae, simulatores, derisores, et in genere omnes iniqua agentes: ut Septuaginta recte vertunt, quia «omnis qui male agit, odit lucem,» ut dicitur Joan. iii. Sed idololatras rectissime etiam dici possunt *pueriliter ludentes*, quia quomodo pueri fingunt ex argilla domunculas et varia animalia, sic idololatras ex varia materia fingunt deos. Propterea Moses idololatram lusum vocavit: «Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere.» Exod. xxxii; quem lusum idololatram fuisse docet Apostolus I. Cor. x, num. 7.

6. LAVABO INTER INNOCENTES MANUS MEAS, ET CIRCUNDABO ALTARE TUUM, DOMINE.

Postquam dixerat se odisse conventum infidelium idololatrarum, inter quos tunc versabatur, adjungit se e contrario summo amore prosequi tabernaculum Domini et conventum Sanctorum, ac breviter describit quid sit facturus, cum Deo adjuvante ab exilio in patriam revocatus fuerit. «Lavabo, inquit, inter innocentes manus meas, et circumdabo altare tuum, Domine,» id est, lavabo manus ante ingressum tabernaculi, ut homines pii facere solent, et circumbo eum psallentibus altare tuum. In hebreo habetur, *lavabo in innocentia manus meas*; sed idem est sensus: nam lavare manus in innocentia, est hoc loco, lavare manus more innocentium, sive ut innocentes facere solent, quod idem significat, lavare manus inter innocentes, sive cum innocentibus. Quod autem ad sententiam attinet, aliqui volunt alluisse Davidem ad lotionem manuum quae fit aliquando in signum innocentiae, quomodo Pilatus lavit manus coram Judaeis, dicens: «Innocens ego sum a sanguine justis hujus,» Matth. xxvii, quasi diceret: Ecce lavi manus, nolo eas inquinare sanguine justis hujus; idem non audeo illum condemnare, quod et nos vulgo dicimus, cum nolimus admisceri negotio, in quo sit periculum peccandi: *Io me ne lavo le mani*. Ceterum probabilius, et magis consentaneum ad sequentia esse iudicio, si dicamus Davidem loqui de ritu Hebraeorum, qui ante ingressum tabernaculi tum se ipsos, tum hostias purificabant, quas lotiones, Aposto-

lus ad Hebr. ix vocat *varia baptismata, et justitias carnis*; et quoniam lotio illa externa signum esse debebat internae puritatis, idem David ait: «Lavabo inter innocentes manus meas,» id est, lavabo manus in signum vere puritatis internae, ut innocentes faciunt, non autem lavabo manus cum hypocritis, qui manus puras et cor sordidum gerunt. Illud autem quod sequitur, *et circumdabo altare tuum*, referunt aliqui ad multitudinem victimarum, quibus undique altare implendum esset. Sed verius mihi videtur, ut referatur ad choros canentium in circuitu altaris; nam in Psalmo sequenti habetur: «Circuivi, et immolavi hostiam vociferationis,» etc.; et hoc loco statim subjicitur: «Ut audiam vocem laudis, et enarrem universa mirabilia tua,»

7. UT AUDIAM VOCEM LAUDIS, ET ENARREM UNIVERSA MIRABILIA TUA.

Explicat ad quid altare Domini circumdare velit, nimirum, inquit, ut choris canentium immixtus, audiam laudes Domini, et ipse etiam eas canam. In hebreo habetur, si puncta recipiamus, *ut audivit faciem eorum laudis*; sed si puncta mutantur legi potest, ut, legerunt Septuaginta et S. Hieronymus, *ut audiam vocem laudis*, S. Augustinus acute et pie docet hoc loco adversus Pelagianos, eos tantum audire vocem laudis Dei, qui tantum sensu percipiunt, quidquid habent, deum esse Dei; in cordibus enim istorum, qui habent aures audiendi, omnia ipsorum bona merita, omnesque virtutes, laudem gratiae sonant: contra autem, qui de justitia sua praesumunt, deque suis meritis tument, quasi illa a se ipsis, non a Deo acceptarint, non audunt vocem laudis Dei, sed vocem laudis propriae.

8. DOMINE, DILEXI DECOREM DOMUS TUAE, ET LOCUM HABITATIONIS GLORIAE TUAE.

Ostendit Propheta, nulla alia de causa magis sibi molestum fuisse exilium, nisi quia tabernaculum Domini videre non poterat; animus enim erga Dei amorem vehementer incensus, nihil pulchrius in terris iudicat eo loco, in quo praesentia Domini clarus se ostendit. Vocatur autem tabernaculum, in quo erat arca foederis, *domus Dei, locus habitationis gloriae ejus*, quoniam saepe in eum locum descendebat nubes invidia, in signum praesentiae Dei, «qui locum habitat inaccessibilem,» ut Apostolus dicit I Timoth. vi; et quia in eodem loco erat oraculum, ex quo Deus responsa dare solitus erat. In hebraeo habetur: *Dilexi habitaculum domus tuae*, pro eo quod nos habemus: «dilexi decorem domus tuae;» fortasse Septuaginta non legerunt *ביתך, habitaculum*; sed *ביתך*, litteris inversis, quod significat *decorem*.

9. NE PERDAS CUM IMPIS, DEUS, ANIMAM MEAM, ET CUM VIRIS SANGUINUM VITAM NEAM.

Quoniam Deum iudicem initio appellavit, et innocentiam suam, ejus idem Deus testis erat,

exposuit; concludit, orans, ut pro se sententia proferatur: « Ne perdas, inquit, cum impiis animam meam, » id est, non me condemnes, quem admodum impios condemnare soles. Posuit animam pro vita, sive pro tota persona sua, ut alius saepe. Per vitios sanguinem, intelligit homicidas, quales erant, qui eum persequabantur. Porro vox illa, Deus, non habetur in hebraeo, neque in graeco, neque legitur à Hieronymo et Augustino; tamen legitur à Theodoro et Euthymio, ex quo intelligimus in graecis eorum codicibus non defuisse.

10. **IN QUORUM MANIBUS INIQUITATES SUNT, DEXTERA EORUM REPLETA EST MUNERIBUS.**

Declarat qui sint impii et viri sanguinum, de quibus dixerat versu superiore, ac dicit eos esse, qui perverse iudicant ob accepta munera; notat enim peccata principum, qui sunt iudices populorum. Pulchre autem dicit: « In quorum manibus iniquitates sunt; » sic enim in ea parte corporis ponit iniquitatem, per quam accipiuntur munera, ut ostendat acceptationem munerum causam fuisse iniquitatis.

11. **EGO AUTEM IN INNOCENTIA MEA INGRESSUS SUM, REDIME ME: ET MISERERE MEI.**

Repetit causam, cur non debeat condemnari

cum impiis, quia videlicet « in innocentia ingressus sit, » id est, innocenter vixerit. « Redime me, et miserere mei, » id est, libera me a presenti calamitate, et deinceps miserere, ne iterum in eandem incidam; passim enim in Scripturis ponitur *redimere*, pro *liberare*, id est, species pro genere; nisi forte Spiritus Sanctus insinuare voluerit, omnem liberationem electorum de quacumque tribulatione, dici posse redemptionem, quia pretio sanguinis Christi nostri redemptionis acquiritur.

12. **PES MEVS STETIT IN DIRECTO; IN ECCLESIA** Ver. 11.
BENEDICAM TE, DOMINE.

Respicitur haec verba particulam ultimam superioris versiculi, videlicet *et miserere mei*, quasi dicat: Petii liberationem a presenti calamitate, quia innocenter vixi; peto etiam ut miseraris in futurum, quia pes meus stetit, id est stabilis et fixus est in rectitudine, ac per hoc non facile recedam a recto itinere legis tuae; et pro gratiarum actione *benedicam* et laudabo te hymnis et psalmis in ecclesia, id est impiorum conventibus. Est autem haec, ut Euthymius notat, propheta, quod revera tempore novi Testamenti, in omnibus ecclesiis Psalmi Davidici concinendi essent.

Prophetia de Psalms Davidi concinenda in ecclesia.

PSALMUS XXVII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *A. Psalmus David, priusquam liniretur.*

Dominus illuminatio mea, et salus mea: quem timebo?

Dominus protector vitae meae: a quo trepidabo?

2. Dum appropiunt super me nocentes, et edant carnes meas:

Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt et ceciderunt.

3. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.

Si exurgat adversum me bellum, in hoc ego sperabo.

4. Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae:

Ut videam voluptatem Domini, et visitem templum ejus.

5. Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

6. In petra exaltavit me: et nunc exaltavit caput meum super inimicos meos.

V. s. n. — *David.*

Dominus lux mea, et salutare meum: quem timebo?

Dominus fortitudo vitae meae: quem formidabo?

Cum appropinquarent mihi maligni, ut comederent carnes meas:

Hostes mei et inimici mei ipsi inpergerunt, et ceciderunt.

Si steterint adversum me castra, non timebit cor meum.

Si exurgat contra me bellum, in hoc ego confidam.

Unum petii a Domino, hoc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae:

Et videam pietritudinem Domini, et attendam in templum ejus.

Abscondet enim me in umbra sua in die pessima, abscondet me in secreto tabernaculi sui, in petra exaltabit me.

Nunc quoque exaltavit [al. *exaltabit*] caput meum super inimicos meos qui sunt in circuitu meo.

Circuiti, et immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis: cantabo, et psallam dicam Domino.

7. Exaudi, Domine, vocem meam, qua clamavi ad te: miserere mei, et exaudi me.

8. Tibi dixit cor meum: Exquisivit te facies mea; faciem tuam, Domine, requiram.

9. Ne avertas faciem tuam a me: ne declines in ira a servo tuo.

Adjutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus.

10. Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

11. Legem pone mihi, Domine, in via tua: et dirige me in semitam rectam, propter inimicos meos.

12. Ne tradideris me in animas tribulationum me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, et mentita est iniquitas sibi.

13. Credo videre bona Domini in terra viventium.

14. Expecta Dominum, viriliter age: et confortetur cor tuum, et sustine Dominum.

Et immolabo in tabernaculo ejus hostias jubili: cantabo, et psallam Domino.

Andi, Domine, vocem meam invocantis, et miserere mei, et exaudi me.

Tibi dixit cor meum: Quaesivit vultus meus; faciem tuam, Domine, requiram.

Ne abscondas faciem tuam a me, ne declines in furore a servo tuo.

Auxilium meum fuisti: ne derelinquas me, et ne dimittas me, Deus salutaris meus.

Pater enim meus et mater mea dereliquerunt me: Dominus autem colligit me.

Ostende [h. *Illustra*] mihi, Domine, viam tuam, et deduc me in semitam rectam propter insidiatores [h. *deccantatores*] meos.

Ne tradas me animas tribulationum me: quoniam surrexerunt contra me testes falsi et apertum mendacium.

Ego autem credo [al. *credebam*], quod videam bona Domini [h. *nisi ego credidissetem quod viderem bona Domini*] in terra viventium.

Expecta Dominum, confortare, et roboretur cor tuum, et sustine Dominum.

Argumentum. — Strophae tres. Vers. 1-6, vates, in indigno aliquo periculo constitutus, speram certam in Jova repositam se habere, nec qualemvis magis sibi in votis esse, quam ut sibi deinceps saepe licet in loco sacro versari, tentatur; vers. 7-13, vult igitur Jova ab infestissima adversariis suam defendere; vers. 13-14, abrupto sermone ad filendum Deo semelipsum excitat atque hortatur.

1. Davidis carmen.

Jova est lux mea et salus mea: a quo timerem?

Jova praesidium (munitionum) vitae meae: a quo pavebo?

2. Cum appropiunt contra me malefactorum ad comedendum carnem meam, adversarii *nempe* mei et hostes mei mihi ipsi labant et cadunt.

3. Si castra ponat contra me exercitus, non timebit cor meum; si exurgat contra me bellum, in (eum) hoc (nihilominus) ego securus sum.

4. Unum (praecae) petii a Jova, hoc exopto, *puta* ut inhabitem in domo Jovae omnes vitae meae dies, ad videndum suavitatem Jovae, et ad aspiciendum templum ejus.

5. Nam abscondit me in tugurio suo die calamitatis, latere me facit in latibulo tentorii sui, in petram effert me.

6. Et nunc exaltabit caput meum super hostes meos circa me, et sacrificabo in tentorio ejus sacrificia clangoris,

7. Audi, Jova; voce mea (intente) clamo,
et miserere mei, et exaudi me.
8. Tibi dicit cor meum: « Dixisti: quarite faciem meam; »
faciem tuam, Jova, quero.
9. Ne occultes faciem tuam a me,
ne avertas in ira servum tuum;
auxilium meum tu *hucusque* fuisti, ne deseras me;
et ne derelinquas me, Deus salutis meae.
10. Nam pater meus et mater mea dereliquerunt me,
sed Jova suscipiet me.
11. Doce me, Jova, viam tuam,
et dñe me in semita recta,
propter adversarios meos.
12. Ne tradas me animae (appetitui, seu furori) adversariorum meorum,
nam surrexerunt in me testes falsi
et homo affluens injuriam.
13. Nisi credidissem (sperassem) videre benignitatem Jova in terra viventium
time perissem in afflictione mea (Ps. cxxix, 92).
14. Exspecta Jovam (auxilium ejus);
esto fortis, et alacritatem assumat cor tuum,
et exspecta Jovam.

NOTE.

Vers. 1. Lux, cujus splendore omnes tenebrae mearum criminum dissipantur. Cf. Mich. vii, 8. — Vers. 2. *Mihi* redundat, ut II Sam. xxii, 2. — Vers. 4. *Videndum* .. *aspiciendam*, pala cum deliciis, i. e. conspectu me *delectandum*. *Suavitatem Jovae*, quam homo et salvus Dominus; Rosenmüllerus, *suavitatem Jovae*, i. e. sacrificia, sultus, ceterosque ritus; Maurer, *splendorem Jovae*, ob eximium tabernaculi ornatum. — Vers. 5. *Tuporem* (ex ramis frondibusque arborum factum) et *tentorium* (a pellibus) esse praesidi imaginem, non tabernaculum sacrum, docet membri tertii imago. — Vers. 6. *Sacrificia clangoris* idem est ac *sacrificia cum clangore buccinarum*, i. e. eucharistica (Num. x, 10), quae alias *sacrificia laudis* dicuntur; Meignan pro *clangoris* vertit *jubilationis*, eodem sensu: quia, ait, buccinae in sacrificiis privatis non adhibebantur; Maurer ab hoc versu incipit stropham 2, vertitque, *jam igitur offerat se caput meum...* et *offeram*. — Vers. 7. Alii, *Jova, vocem meam*, qua clamo. — Vers. 8. Sensus: Commensatio te illius, quod nobis dedisti, precepti (forsan Deut. iv, 29), nos debere te precibus adire: quod perceptum ego observo. Hengstenberg, *de te (tuo precepto) cogitavit cor meum*, etc. — Vers. 10. *Parentum* nomine hoc loco amicos et necessarios multo intelligunt. — Vers. 11. *Viam tuam*, tibi gratam *recta*, pietatis scilicet. *Adversarios*, propr. *insidiatores*, qui maleque observant calumniarum nocendive occasiones. Cf. Ps. vi, 9. — Vers. 12. *Efflans*, forsitan insignis ille calumniator Daeg, vel collectivè sumitur. Alexandrini syllabam protervi versus sequentis traxerunt ad hunc versum, unde vertit Vulgatus, *mentita est iniquitas sibi*, i. e. in summi ipsius opprobrium ac dedecus. *tim* adject. in statu constr. *tim* *tim*. — Vers. 13. Hengstenberg, *utram* (quod redundat) *eporo*, etc. Vox *tim* in codd. antiquis *abuisse*, arguunt veteres interpretes et etiam-num reperitur codices in quibus protervi deest; insuper, sensum turbat: tum ob eas, tum ob alias rationes eam esse delendam quia Rosenmüllerus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, priusquam intraretur.

In hebraeo non habetur pro titulo, nisi *David*, reliqua sunt addita a Septuaginta, ut intelligeremus hunc Psalmum composuisse fuisse a Davide, antequam regnare inciperet, durante videlicet persecutione Saulis. Nam tametsi David hinc oleo fuisset a Samuele, cum adhuc puer esset; tamen illa unctio fuit privata, non publica, et adhibita potius ad designandum, quam ad consecrandum regem. Postea vero Saul secuto, unctus fuit David in regem publice ac solemniter, ut constat ex lib. II Reg. cap. 1. Et de hac potestate maxime intelligendus est titulus hujus Psalmi. Videtur autem hic Psalmus scriptus fuisse proxime post superiorum, Davide adhuc in exiliis et tribulatione constituto; sed quia post orationem Psalmi praecedentis magna consolatione spiritus affectus fuerat, et Deo revelante cognoverat, ad majus quoddam regnum, quam sint terrae, se vocari; ineffabili desiderio ad caeleste regnum aspirare, ac temporalia omnia, sive adversa, sive prospera, contemnere coepit. Convenit item Psalmi omnibus electis, qui jam uncti sunt unctione gratiae, atque ad regnum caeleste designati, et ad unctionem gloriae, per quam vere regnare incipiunt, tota animi devotione aspirant.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 4. DOMINUS ILLUMINATIO MEA ET SALUS MEA: QUEM TIMEBO?

Tribulatio tenebras adducit, prosperitas lucem et serenitatem: perturbat enim et confundit animum tribulatio, ut non facile videat quid facto opus sit, atque inde ad impatientiam, vel aliquid aliud peccatum provocat. Sed si Deus lumine divinitus immisso tenebras disiciat, continuo cernit animus momentaneam et levem esse tribulationem, quae in umbra noctis magnum horrorem incutebat, et simul cernit protegente se Deo, tribulationem non solum non posse nocere, sed etiam mirifice profuturam. Hoc Dei beneficium expertus David in persona sua et omnium electorum canit: « Dominus illuminatio mea, et salus mea: quem timebo? » quasi dicat: Ignorantia et infirmitas timidum me in tribulatione reddebant, sed cum Dominus illustraverit mentem meam, inique aperte *cernere* fecerit, nullam temporalem calamitatem gravem, aut diuturnam esse, et amoris divini unguento sanaverit infirmitatem meam, neminem timeo: veritas enim tenebras, et a charitas foras militum timorem, » ut ait B. Joannes I Joan. iv.

Vers. 2. 2. DOMINUS PROTECTOR VITAE MEAE: A QEO TREPIDABO?

Addit aliud argumentum, quo sibi ipse persuadet nullum timorem deinceps esse admittendum. Dominus, inquit, non solum illuminat et sanat, sed illuminatum et sanatum non deserit, sed protegit ac idue scuto providentiae et benevolentiae suae. « A quo igitur trepidabo? » « Si Deus pro nobis, quis contra nos? » ut ait Apostolus Rom. viii; si rex cohorte mortalium militum stipatus non timet, cur timeat servus Dei stipatus protectione

omnipotentis et immortalis Imperatoris? S. Martinus, apud Sulpitium: « Ego, inquit, signo crucis, non clypeo protectus, aut galea, cuneos hostium penetrabo securus; » nimirum ex his erat, qui dicere poterant: « Dominus protector vite meae: a quo trepidabo? »

3. DUM APPROPINQUANT SUPER ME NOCENTES, UT ERANT CARNES MEAE.

4. QUI TRIBULANT ME INIMICI MEI, IPSI INFIRMATI SUNT, ET CECIDERUNT.

Describit effectum protectionis Dei, et prieteritum pro futuro ponti, more prophetarum, ad designandam rerum certitudinem. Sensus igitur est: Ex protectione Dei fiet, ut cum appropinquabunt super me, quasi prostratum et dejectum, il qui nocere mihi cupiunt, et quasi canes, aut leones famelicis carnibus meis saturari desiderant; tunc isti ipsi qui tribulant me, et inimici mei sunt, debiles fient, et corruent, in conatu suo, non mihi, sed sibi nocentur. Hoc verissimum esse, non solum Davidis, sed Christi et martyrum, atque adeo sanctorum omnium exempla demonstrant. In hebraeo et graeco habetur, *tribulantes me, et inimici mei*; latinus Interpres omittit illud *et*, sed res est parvi momenti. Pro *infirmati sunt*, S. Hieronymus vertit *inoperant*; sed verbum hebraicum *לרע* utrumque significat.

5. SI CONSISTANT ADVERSUM ME CASTRA, NON TIMEBO COR MEUM.

6. SI EXURGAT ADVERSUM ME PRAELIUM, IN HOC EGO SPERABO.

Addit ad ea quae dixerat, ut spem et fiduciam plenissimam se in Deo habere demonstrat, non solum se non timere singulos hostes, sed neque integra castra, et ea non in tentoria quiescentia,

id est, sibi loquitur desiderium meum. » Exquiri-
vit tu facies mea, » id est, oculi mei interiores,
qui sunt in facie anime meae, tuam pulchritudi-
nem requirunt, cetera omnia fastidiunt. » Faciem
tuam, Domine, requiram, » id est, hoc semper erit
studium meum, ut conspectum tuum queram,
non solum ut in alio saeculo revelata facie vultu
tuum videam, sed etiam in hoc saeculo hoc
unum satagam, ut me respicias, et respiciendo
illumines et accendas. » Ne avertas faciem tuam
a me, » id est, noli queso cessare a me respici-
endo, ne simul lumen obscuretur, et charitas
refrigescat. » Ne declines in ira servo tuo, » id
est, ne sinas me in peccata labi, ne forte iratus a
me recedas. Recte hoc loco S. Augustinus obser-
vat timorem castum, non terribilem exprimi in
his verbis. Timor enim servilis cupit abesse do-
minum, ne punit, ac ideo non diceret : « Ne de-
clines, sed abi et declina; timor autem castus,
qui dilectum vere amat, nihil magis timet, quam
ne dilectus recedat. In textu graeco, post illa
verba : *Tis dicit cor meum*, additur : *Domine
requiram*; sed ea verba non habentur in hebreo,
neque leguntur ab Hieronymo et Augustino, quamvis
a Theodoro et Euthymio legantur. In
hebreo non habetur pronomen *te*, ubi legitur :
Exquiris te facies mea; sed absolute, *exquiris
facies mea*; ceterum subintelligitur, et ideo additum
est ab interpretibus graecis et latinis.

15. ADIUTOR MEUS ESTO, NE DERELINQUAS ME,
NEQUE RESPICIAS ME, DEUS SALUTARIS MEUS.

Quia dixerat : « Ne declines in ira a servo
tuo, » considerans se suis viribus non posse e-
vare peccata, ob quae in iram incurrimus, clamavit
ad Deum, ut adjuvare non cesset. In hebreo ha-
betur : *Adjutor meus facti*, sed Septuaginta
Interpres non videtur legisse *facti*, id est *facti*,
sed *facti* *facti*, quod significat *esto*; nam est simi-
lilitudo maxima inter has voces, si removeantur
puncta, quae tempore Septuaginta Interpretum
nondum erant apposita. Sensus autem semper
est verus et ad rem faciens; nam si legamus :
» Adjutor meus facti, ne derelinquas me, » sensus
erit; Quoniam haecenus me semper adju-
visti, deinceps quoque me adjuva; si vero lega-
mus : » Adjutor meus esto, ne derelinquas me, »
erit repetitio ejusdem orationis, quae magnum
affectum exprimit. Porro in verbis illis : » Ne
derelinquas me, neque respicias me, » videtur
latinus Interpres vertisse ordinem; nam in he-
breo et graeco textu prius est, *ne despicias*, sive
ne oblitus me, quam *ne derelinquas me*. Pro illo
autem, *ne despicias*, Graeci habent vocem valde
significantiem, *ἀπομαρτυροῦ*, quae apud Euthy-
mium deducitur, vel a *scoria*, vel a *corvis*, et si-
gnificat *projici*, quomodo projicitur scoria, vel
quomodo projiciantur ad corvos cadavera. Petit
igitur justus auxilium Dei, ne peccet, et si forte
peccaverit, non projici a facie Dei, quomodo

projicitur scoria, vel non projici ad infernales
corvos, et non solum non projici, sive despici,
sed neque absolute relinqui et dimitti; sed he-
cigne curari et sanari; ideo enim addit : » Deus
salutaris meus. » Salvatoris enim non est despi-
cere ac deserere miserum, sed salvare et curare.

16. QUONIAM PATER MEUS ET MATER MEA DERELI-
QUERUNT ME : DOMINUS AUTEM ASSUMPSIT ME.

Magna ratio redditur, cur sequam sit Deum
adjuvare, quia videlicet nemo sit illo amantior.
Notanda est phrasia hebraica, qua Deum in tertia
persona reverentiae causa Propheta alloquitur;
non enim dicit : » Tu autem assumpsisti me; »
sed : » Dominus autem assumpsit me. » Similis
est phrasia in Gen. cap. xxxi. num. 35, ubi Rachel
dicit patri suo : » Ne irascatur dominus meus,
quod coram te assurgere nequeo; » et lib. III
Reg. cap. 1. num. 27, dicit Nathan Davidi : » Num-
quid a domino meo rege exivit hoc verbum, et
mihi non indicasti servo tuo, quis sessurus esset
super thronum domini mei regis post eum? »
Illud igitur, *Dominus assumpsit me*, idem est ac si
dicitur esset : *Tu autem, Domine, assumpsisti me*,
sive *collegisti me*, ut proprie significat vox he-
braica *צָמַח*. Est autem in his verbis quaedam
figura apertissima ad explicandum beneficium
Dei; non enim puer erat David, ut egeret paren-
tum auxilio, neque magnum erat in illa aetate
relinqui a parentibus, qui oneri potius, quam
auxilio esse potuissent. Sensus igitur horum ver-
borum est : Ego sum instar infantis recens nati,
quem pater et mater dereliquerunt humi jacen-
tem, atque omni injurie expositum; tu autem,
Domine, ita abjectum et desolatum, benignissime
collegisti et fovisti. Vere enim si quis fragilitatem
naturae humanae consideret, et hostium invi-
sibilitatem potestatem, et quantum Dei gratia in
omnibus actionibus egemus, nullo modo negare
poterit, nos infantibus a parentibus neglectis
recessime comparari. Porro S. Ezechias us-
que adeo rem hanc intelligebat, ut non infanti,
sed pullo hircandinis se ipse comparaverit, *Isai.*
xxxviii : » Sicut pullus, inquit, hircandinis, sic cla-
mabo. »

17. LEGEM PONE MIHI, DOMINE, IN VIA TUA, ET
DIRIGE ME IN SEMITAM RECTAM PROPTER INIQUITATES
MEAS.

Quia se comparaverat infanti, quem Deus
collegerat, recto iam petit, ut se ambulare doceat;
petit igitur gratiam implendi mandata divina,
quam gratiam in toto psalterio frequentissime
petere solet; nec immerito, cum ea sit via ad
illam coelestem domum Dei, quam unam se toto
corde desiderare paulo ante professus est. Pro
legem pone mihi, Domine, in via tua, in hebreo
est, *doce me viam tuam*; sive, ut vertit S. Hiero-
nymus, *ostende mihi viam tuam*. In graeco est
unum verbum, *μαρτυροῦ*, quod secundum ety-

mologium significat, *legem ponere*, ut latius in-
terpres reddidit. Ceterum accipitur etiam pro
docere, *erudire*, *praeceptorem se exhibere*; proinde
hoc loco, *legem pone mihi in via tua*, significat,
erudias me circa viam, id est circa legem tuam;
quod in alio Psalmo legitur, *Psalm.* xxxi : » Vias
tuas, Domine, demonstra mihi, et semitas tuas
edocce me. » Ac, ut alibi dicimus, non postulat
Propheta notitiam solam legis, sed internam
unctionem, qua sibi a Spiritu Sancto infuse per-
suadeatur, servandam esse Dei legem. Idem ferè
significat verba sequentia, *et dirige me in semi-
tam rectam*, id est, doce me per viam mandatorum
tuorum, quae est vere semita recta, id est justis-
sima, sed angusta; nisi magis placeat per illud,
doce me viam tuam, postulari lumen internum;
per illud, *et dirige me in semitam rectam*, postu-
lari pium affectum implendi mandata divina.
Quod additur, *propter iniquitates meas*, vel, ut
S. Hieronymus vertit, *propter insidiatorem meos*,
significat valde necessariam esse gratiam Dei in
haec peregrinatione, propter multitudinem hos-
tium tum visibilibus, tum invisibilibus, qui no-
bis ubique insidiant, ut a recta via divina nos
deducant, et ad invia et praerupta vitiorum nos
perducant.

18. NE TRADIDERIS ME IN ANIMAS TRIBULAN-
TIUM ME, QUONIAM INSURREXERUNT IN ME TESTES
INIQUI, ET MENTITA EST INIQUITAS SIBI.

Pergit in eadem petitione; peti enim non tradi
in animam, id est, voluntatem et desiderium hos-
tium, praecipue invisibilium. Similis phrasia est
Luce. cap. xxiii : » Jesum vero tradidit voluntati eor-
um. » Idem enim est *voluntati eorum*, et in *volun-
tatem eorum*; sed illa est phrasia latina, haec he-
braica. Itaque S. Hieronymus vertit, *ne tradideris
me animas tribulantium me*. Sequentia verba, *quoniam
insurrexerunt in me testes iniqui*, a multis referuntur
ad falsa testimonia, quae dicebantur adver-
sus Davidem; quod quidem non improbo, sed
videtur mihi sensus magis cohaerere cum
praecedentibus et sequentibus verbis, et cum ar-
gumento totius Psalmi, si referamus haec verba
ad tentationes demonum, sive hominum, qui
falsis promissis, vel minis, hominem justum ad
impatientiam, vel alia peccata deducere conantur,
iuxta illud *Pentim.* cxviii, 85 : » Narraverunt mihi
iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. » In he-
breo habetur, *insurrexerunt in me testes iniqui*, *testes
falsitatis* sive *mendacis*; proinde illud, *testes iniqui*,
accipiendum est pro *testes falsi*, qui inique
agunt, dum falsa pro veris obtrudunt, ut ad in-
quitatem impellant. Quod additur, *et mentita est
iniquitas sibi*, non tam est interpretatio, quam
explicatio verborum hebraicorum; in hebreo
enim non habetur, nisi duae voces *צָמַח צָמַח*,
quae voces S. Hieronymus vertit, *et apertum men-
daciolum*. Alii reddunt, *et loquens rapinam*. Sed Sep-
tuaginta Interpretes acutissime atque verissime

transulerunt; nam illud *צָמַח*, tametsi a verbo
צָמַח significat *loqui*, unde Neoterici vertunt *lo-
quens*; tamen potest deduci a verbo *צָמַח*, quod
significat *stipulari*, unde est nomen *צָמַח*, *loquens*.
Et vox illa, *צָמַח צָמַח*, licet significare possit
rapinam et *mendaciam*, tamen frequentissime
accipitur pro *iniquitate*. Intellexerunt ergo Sep-
tuaginta Interpretes hic significari ipsam in-
quitatem, a seipsa illaqueatam, dum videlicet
homines, vel demones iniqui, in propria per-
niciem falsitatis laqueos justo tetenderunt. Quod
aliis verbis dixit Daniel, cap. xii, iniquis illis
senioribus Susanna accusatoribus : » Et tu men-
titus es in caput tuum. » At igitur David : *Insur-
rexerunt in me testes iniqui*, falsitatem et mendacia
obtrudentes, et *illaqueata est iniquitas*, id est, *set
iniquitas mentita est sibi*, id est, nemini nocebit,
nisi proprio auctori.

19. CREDO VIDERE BONA DOMINI, IN TERRA VI-
VENTIUM.

Reddit rationem, cur mentita sit iniquitas sibi.
Ego enim, inquit, invitis omnibus inimicis meis,
» credo, » id est, certo confido, » me visurum
bona Domini, » id est, illa bona, quae ipsi etiam
Domino bona sunt, quae illum beatum reddunt,
quae sola sunt vera bona, idque in terra viven-
tium, » id est, in regione illa, ubi mors locum
non habet. In hebreo habetur initio versiculi
una vox *אֲרָוֶה*, quam aliqui vertunt *videbo*, et
melius S. Hieronymus, *autem* : *Ego autem credo
videre*, etc. A Septuaginta Interpretibus fuit
omissa, quia non erat magis momenti quantum
ad sensum.

20. EXPECTA DOMINUM, VIRILITER AGE, ET CON-
FORTETUR COR TUUM, ET SUSTINE DOMINUM.

Concludit per apostrophon ad seipsum, scotandam
esse patientiam et fiduciam in Deum, quasi
dicit : Ergo anima mea, quia desideras in domo
Dei habitare, quia tam multa pignora divini ama-
ris habes, quia credis videre bona Domini in
terra viventium, noli deflere in tribulationibus,
neque terrenas consolationes respicias, sed pa-
tienter expecta, confortere in Domino, viriliter age,
dum transaeat dies tui, et adveniat dies boni.
In hebreo ad verbum habetur, ut vertit S. Hiero-
nymus, *expecta Dominum, confortare, et roboretur
cor tuum, et expecta Dominum*. Similiter in
graeco sunt eadem voces in principio et in fine.
Sed latinus Interpres varietate gaudet; ideo initio
ponit, *expecta Dominum*; et in fine, *sustine
Dominum*. Patientia cum fiducia conjuncta vires
addit, et vires addit patientiam et fiduciam au-
gent. At igitur : » Expecta Dominum, » id est,
patienter et cum fiducia expecta auxilium, et
consolationem Domini. Ille » viriliter age, » seu
roborare : roborare autem non armis exteriori-
bus, sed » confortetur cor tuum, » excita animum,
audacter perge; hinc vero, nullo magis confide,

et cum patientia « expecta » consolatore, et fidelis et justus, « veniens veniet, et non tardabit, » qui sine dubio, cum sit

fidelis et justus, « veniens veniet, et non tardabit, » ut dicitur *Habac. ii.*

PSALMUS XXVIII

SECUNDUM HEBREOS.

V. γ. — 1. *Psalmus ipsi David.*

1. Ad te, Domine, clamabo; Deus meus, ne sileas a me, nequando taceas a me, et assimilabor descendentibus in lacum.

2. Exaudi, Domine, vocem deprecationis meae, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3. Ne simul trahas me cum peccatoribus, et cum operantibus iniquitatem ne perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

4. Da illis secundum opera eorum, et secundum nequitiam adinventio-num ipsorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

5. Quoniam non intellexerunt opera Domini, et in opera manuum ejus; destrues illos, et non audibis eos.

6. Benedictus Dominus, quoniam exaudivit vocem deprecationis meae.

7. Dominus adjutor meus, et protector meus; in ipso speravi cor meum, et adjutus sum.

Et restoravit caro mea; et ex voluntate mea confitebor ei.

8. Dominus fortitudo plebis suae, et protector salvationum christi sui est.

9. Salva me fac populum tuum, Domine, et benedic hereditati tuae; et rege eos, et extolle illos usque in aeternum.

Argumentum. — Vers. 1-5, vates Jovae auxilium ardentius exposcit, ut ex ingenti aliquo periculo vindicaretur, neque se innocentem nocentibus in ulione conjungat, quibus meritas penas imprecando praedicat. Vers. 6-9, pro salute, quam sive recuperavit, sive recuperaturum se certo confidebat, Jovae gratias agit, postremo pro communi populi universi salute precatione addita. Hinc strophae duae. Qua occasione fuisse sint haec preces, utrumve poeta illas in ipso periculo constitutus, an eo superato foderit, dici nequit.

1. *Davidis carmen.*

Ad te, Jova, clamo:

petra mea, ne sis surdus a me,
ne sileas a me,

et ego similis reddar descendentibus in foveam.

V. δ. η. — *David.*

Ad te, Domine, clamabo, fortis meus, ne obsurdescas mihi:

Ne forte, tacente te mihi, comparet his qui descendunt in lacum.

Audi vocem deprecationum mearum cum clamavero ad te, cum levavero manus meas ad oraculum sanctum tuum.

Ne trahas [al. *trahas*] me cum impiis et cum operantibus iniquitatem, qui loquuntur pacem cum amicis suis [h. *sodalibus*], et est malum in corde eorum.

Da eis secundum opus suum et secundum malum adinventio-num suarum:

Juxta opus manuum suarum da eis: redde retributionem suam illis.

Quoniam non intellegunt in opera Domini, et opus manuum ejus: destrues eos, et non edificabis.

Benedictus Dominus, quia audivit vocem deprecationis meae.

Dominus fortitudo mea et scutum meum: in ipso confisus est cor meum, et habui adjutorium: gavissus est cor meum, et in cantico meo confitebor illi.

Dominus fortitudo eorum: et robur salutarium christi sui est.

Salva populum tuum et benedic hereditati tuae: et pascere eos, et subleves eos usque in sempiternum [h. *saeculum*].

2. Audi vocem precum mearum, dum vociferor ad te, dum elevo manus meas ad oraculum sanctum tuum.
3. Ne trahas me cum impiis, et cum patrantibus iniquitatem, qui loquuntur pacem cum proximis suis, et tamen malum est in cordibus eorum.
4. Da (repende) eis juxta facta eorum, et juxta malitiam facinorum eorum; juxta opus manuum eorum da eis; redire fac retributionem (meritum) eorum ipsis.
5. Nam non attendunt ad facta Jovae, neque ad opus manuum ejus: destruat eos, neque edificent eos (unquam)!
6. Benedictus Jova!
nam audivit (vel *audivit*) vocem precum mearum.
7. Jova est robur meum et clypeus meus:
in eo confidit cor meum et juvabor (vel *adjutus fui*);
et exsultabit cor meum; et cantico meo celebrabo eum.
8. Jova est robur illis (populo suo),
et munimentum salutis uncti sui (regis) ipse est.
9. Salva populum tuum, et benedic hereditati tuae,
et pascere eos, et porta eos (pastoris instar) usque in saeculum

NOTE.

Vers. 1. *Petra mea*, quo significatur Dei immutabilitas et aeternitas, non vero, ait Hengstenberg, securum mortalibus periculum. *Ne sileas*: bene quoque construi et verti potest, *ne, te sileas a me, similis ideo reddar*. *Foveam*, animum locum, quem *carcerem* S. Petrus vocat. — Vers. 2. *Elevo*. Manuum elevatio, supplicantium gestus, apud omnes fere gentes receptus, unde etiam ipsa preces *sublationis manuum* phrasit saepius veniunt; hinc quoque *Aschylos* *χρηστικός* dicitur; memorat. *Oraculum*, *εὐαγγέλιον*, *χρηστικός*, quia Jova illic responsa dare seu loqui solebat; pars erat Sancti sanctorum. Cf. 1 *Reg. vi*, 20 seqq.; vii, 49; viii, 6, 8. — Vers. 3. *Trahas*, scilicet ad paria cum eis supplicia; non: ad similes mores ne me abripi sinas. — Vers. 5. *Facta ... opus*, i. e. Dei judicia ejusque providentiam, qua improbos plectit, etc. *Alii, destruat*. — Vers. 7. *Celebrabo*: 77 characteristicum conjugat. *hiphil* post praeformatam futuri retinetur more *chald.* Olim vero h. l. in *codd. hebr.* lectionis diversitatem extitisse, antiquarum versionum diversitas arguit. — Vers. 9. *Porta*: cf. *Isai. lxxii*, 9. *Alii, extolle*, fac eos alius eminentiores.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus, ipsi David.

Hinc Psalmum de Davide faciente Sullis persecutionem exposuit Theodoretus et Euthymius. Sed repugnant multa, primo, quod in titulo id non indicatur, sicut aliis fore solem fieri solet, cum ad historiam Psalmus respicit. Secundo, quod in hoc Psalmo, is qui loquitur appellat se regem; David autem eo tempore nondum rex erat. Tertio, quod in eodem Psalmo dicit is qui loquitur, se exaudivit, et restorasse carnem suam: quod certo Davidi pro eo tempore quo Sullum fugiebat, convenire non potest. Recentes aliqui exponunt de Davide jam rege, et perfecte liberato a persecutione Sullis. Sed si ita esset, non diceret: « Ad te, Domine, clamabo, ne sileas a me » sed diceret: « Ad te, Domine, clamavi, » etc. Videtur igitur praeferenda S. Augustini et S. Hieronymi expositio, qui in persona Christi Psalmum a Davide cantatum fuisse volunt: David enim, qui simul praevalebat passionem et glo-

Christus est qui hoc

Psalmi resurrectionem Christi, convenienter ea conjungere potuit, sicut etiam fecit in Psalmo xxi, cujus Psalmi longiori loquitur, et pulcherrimi, hinc quem explicandum in manibus habemus, videtur esse quasi compendium.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. AD TE, DOMINE, CLAMADO; DEUS MEUS, NE SILEAS A ME, NEGANDO TACEAS A ME, ET ASSIMILABOR DESCENDENTIBUS IN LACUM.

Verba sunt Christi in cruce pendenti, ac postulantis celere resurrectionem. Pro illo, Deus meus, in hebreo אלהי עשתי, petra mea, sive fortis meus: et quoniam hoc ipsum nomen ponitur ad significandum Deum, et recte Septuaginta verterunt, Deus meus; tamen ex vi hebraica vocis, intelligimus hoc loco invocari Deum, quia potentissimus est, et potest morti ipsi imperare, ut Christum cito resuscitet, Pro ne sileas a me, S. Hieronymus vertit, ne obstitescas mihi. Sed sciendum est verbum חרש significare tacere, sileo, surdum se ostendere. Itaque sensus est, ne sileas, quasi non audieris vocem meam, ne veluti surdum te mihi exhibeas. Illud, a me, idem est, quod mihi, ex hebraica phrasi. Beviter petit exaudiri se, et responderi sibi, facturum Deum quod petitur. Quod sequitur, ne quando taceas a me, et assimilabor descendenti in lacum, continet causam, cur velit sibi responderi, quia videlicet, nisi Deus exaudiat et respondeat, erit ipse simulis aliis hominibus mortalibus, qui per mortem dissolvuntur, utque ad inferos descendunt non redituri. «Ne quando taceas a me,» id est, ne forte tu non exaudias, et hinc fiet, ut ego per omnia similes sim descendenti in lacum, id est, his qui moriuntur, et ad inferos descendunt, sine spe resurgendi, nisi in die novissimo. Posset etiam sensus esse: Si non exaudias, ero similis hominibus mortalis; sicut enim mortui nihil omnino possunt, ita homo sine Dei adjutorio nihil omnino potest. Vox enim hebraea חור, significat cisternam, lacum, profundum foveam; potest igitur accipi pro sepulcro, sed melius pro loco subterraneo animarum, sicut Isai. xiv: «Verumtamen ad infernum detraberis, in profundum luci,» et cap. xxxviii: «Non exspectabant qui descendunt in lacum veritatem tuam; quomodo etiam accipitur in illa oratione ecclesiastica: «Libera animas omnium fidelium defunctorum de penis inferni, et de profundo lacu, libera eas de ore leonis,» etc.

Vers. 2. 2. EXAUDI, DOMINE, VOCEM IMPRECATIONIS MEAE, DUM EXTOLLO MANUS MEAS AD TEMPLUM SANCTUM TUUM.

Quod antea dixerat, ne sileas, et ne taceas, nunc clarius dicit: «Exaudi, Domine, vocem deprecationis meae; volebat enim Deum respondere, ut id signum esset exauditionis. Illud, Domine, non est in hebreo, sed solum, exaudi vocem deprecationis meae. S. Hieronymus, in epist. ad Soniam et

Priscillam, existimat esse additum ab aliquo explanationis gratia: fortasse etiam exiit ex nostris codicibus, et in illis codicibus quibus Septuaginta usi sunt, aderat. Illud, dum oro ad te, in hebreo significantius habetur כתיבי, dum extollo ad te, id est, dum oro «cum clamore valido,» ut Apostolus loquitur ad Hebr. v. illud, dum extollo manus meas, significat a signo, eandem ipsam orationem: solebant enim Hebraei manus in altum tollere, cum orabant, cujus caeremonie pleni sunt libri sacri; sed et Gentiles eandem ritum imitabantur. Itaque idem est, dum oro ad te, et dum extollo manus meas ad templum tuum. Allusit vero interim Propheta ad manus Domini in cruce extensas, et ad collam sublatas; tunc enim verissime dicens potuit Dominus: «Dum clamo ad te,» et «dum extollo manus,» etc., quando de cruce oravit. Pro voce, ad templum, in hebreo est ביתי, quod proprie oraculum significat, unde Deus responsa dabit. Sed hoc loco, sive templum, sive oraculum, pro celesti templo et oraculo accipitur.

3. NE SIMUL TRAHAS ME CUM PECCATORIBUS, ET CUM OPERANTIBUS INQUITATEM NE FERBAS ME.

Solus Christus id vere dicere potuit: ipse enim solus fuit omnibus modis «segregatus a peccatoribus,» ut dicit Apostolus ad Hebr. vii. Et sicut solus fuit, in quem peccatum cadere non potuit, ita iustissime petit, ut non iudicetur, et non pereat cum peccatoribus, sed ipsam potius mortem occidat, et resurgens ex mortuis, de mortis Principe, et de ipsa morte glorioso triumphet. Recte in editione Sixti V et Clementis VIII emendatum est, ne trahas, quod antea legebatur, sed ipse Dominus Luc. xix: «Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, que ad pacem tibi;» et infra: «Non relinquit in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae.» Quod attinet ad verba, in latina editione est aliqua obscuritas, que non est in hebraica, neque in graeca; nam in his editionibus legitur: Quoniam non intellexerunt in opera Domini, et in opera manuum ejus; vel, ut S. Hieronymus reddidit: Quoniam non intellexerunt opera hominis, et opus manuum ejus: illa enim prepositio, in, adjungitur utrique nomini ex phrasi hebraica, sed secundum usum linguae latinae, ex utroque loco tolli potuisset. Latius autem interpretis ex priori loco sustulit, in posteriore reliquit, ideo sententiam obscuriorem reddidit. Cur autem Propheta cum dixisset: «Non intellexerunt opera Domini,» adjunxit: «et operum manuum ejus,» ratio esse videtur, ut explicaret

4. QUI LOQUUNTUR PACEM CUM PROXIMO SUO, MALA AUTEM IN CORDEBUS EORUM.

Describit peccatores ab eo peccato quod universalis est, et communis; nam idcirco in illo Psalmo dicitur: «Ornis homo mendax,» Psal. cxv; et in alio: «Ab homine iniquo et doloso eripe me, Ps. xliii;» et de Christo dicit apostolus Petrus I Epist. cap. ii: «Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus,» quasi dolus fere tam lato patet, quam peccatum. Certo plurimi sunt, qui volunt videri amici, bene velle

proximis, et tamen ab amore proprio exorati, malum habent in corde, id est, odio vel invidia erga eosdem proximos afficiuntur.

Vers. 5. 5. DA ILLIS SECUNDUM OPERA EORUM, ET SECUNDUM NEQUITIAM ADVENTIONUM IPSORUM.

Vers. 6. 6. SECUNDUM OPERA MANUUM EORUM TRIBUE ILLIS, REDEDE RETRIBUTIONEM EORUM IPSIS.

Hec non imprecatio, sed propheta est, ut alias saepe monuimus: significatur enim his verbis, id omnino futurum, ut mali male pereant, nisi videbitur ex malis boni fiant. Sensus igitur est: «Dabis peccatoribus secundum opera eorum,» id est, afflicies ea poena, quam merentur opera eorum. «Et secundum nequitiam adventionum ipsorum,» supple dabis eis, id est, sicut ipsi ex malitia sua exceperunt, et adinvenierunt varios modos vexandi justos: ita per sapientiam tuam invenies varios modos cruciandi peccatores. Et denique, «reddes iis retributionem eorum,» id est, ipsi retribuunt justis mala pro bonis, sed tu eam retributionem convertes in caput ipsorum; facies enim ut illis noceat, non justis.

Vers. 7. 7. QUONIAM NON INTELLERUNT OPERA DOMINI, ET IN OPERA MANUUM EIUS DESTRUENS ILLIS, ET NON EDIFICABIS EOS.

Hinc apparet fuisse prophetiam, non imprecationem id quod duobus superioribus versiculis continetur; non enim dicit: Destrue eos, sed destrues eos; vel, ut habetur in hebreo, destruet eos. Significatur his verbis radix omnium malorum: radix enim est, nocte intelligere opera Domini, non applicare animum ad consideranda et cognoscenda mirabilia opera Dei, que fecit in creatione, in redemptione, in gubernatione generis humani: si quis enim ista considerat, vix fieri potest quin in Dei amore mirifice exardescat. Hinc I Cor. ii, B. Paulus ait: «Si cognovisset, nunquam Dominum gloriae crucifixissent;» et ipse Dominus Luc. xix: «Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, que ad pacem tibi;» et infra: «Non relinquit in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae.» Quod attinet ad verba, in latina editione est aliqua obscuritas, que non est in hebraica, neque in graeca; nam in his editionibus legitur: Quoniam non intellexerunt in opera Domini, et in opera manuum ejus; vel, ut S. Hieronymus reddidit: Quoniam non intellexerunt opera hominis, et opus manuum ejus: illa enim prepositio, in, adjungitur utrique nomini ex phrasi hebraica, sed secundum usum linguae latinae, ex utroque loco tolli potuisset. Latius autem interpretis ex priori loco sustulit, in posteriore reliquit, ideo sententiam obscuriorem reddidit. Cur autem Propheta cum dixisset: «Non intellexerunt opera Domini,» adjunxit: «et operum manuum ejus,» ratio esse videtur, ut explicaret

se loqui precipue de illo opere, quod ipse facit per se, non per secundas causas, quale opus fuit creatio coeli et terrae, incarnatio Verbi, miracula Christi, resurrectio et ascensio Domini, et similia. Alii igitur: Quoniam peccatores non intellexerunt opera Domini, et precipue opera illa, que manibus suis, id est, per se immediate fecit; ideo tu, Domine, «destrues illos, et non edificabis,» id est, destrues illos, et cum destruxeris, non te pensitabit destruxisse, ideo nunquam amplius edificabis eos. Alludit Propheta ad vocem operis manuum Domini, quod opus est quasi edificatio quedam, quasi diceret: Quia non intellexerunt edificationem Dei, Deus illos destruet, et nunquam amplius edificabit. Id optime quadrat in civitatem, et templum, et ipsius regnum Iudaeorum, quae omnia Deus ob Iudeorum infidelitatem destruxit, nec unquam amplius edificabit. Quadrat etiam in singulos peccatores, qui non intelligunt se esse edificationem Domini, et ad imaginem ejus conditos, et propterea sanguinis Domini redemptos, et tam multa beneficia nature et gratiae in se collata; ideo tandem ita destruentur, nunquam amplius reedificandi, ut nihil remaneat, nisi ruina aedificii, id est, unde penam sentire perpetuo possint. In hebreo habetur in tertia persona, destruet, et non edificabit: fortasse librariorum vitio, prima littera hebraica, quae indicat personam, mutata est; fortasse ultima littera graeca, ex qua persona intelligitur, vitio librariorum addita est; fortasse Interpretes, non tam ad verbum, quam ad sensum respexerunt.

8. BENEDICTUS DOMINUS, QUONIAM EXAUDIVIT VOCEM DEPRECATIONIS MEAE.

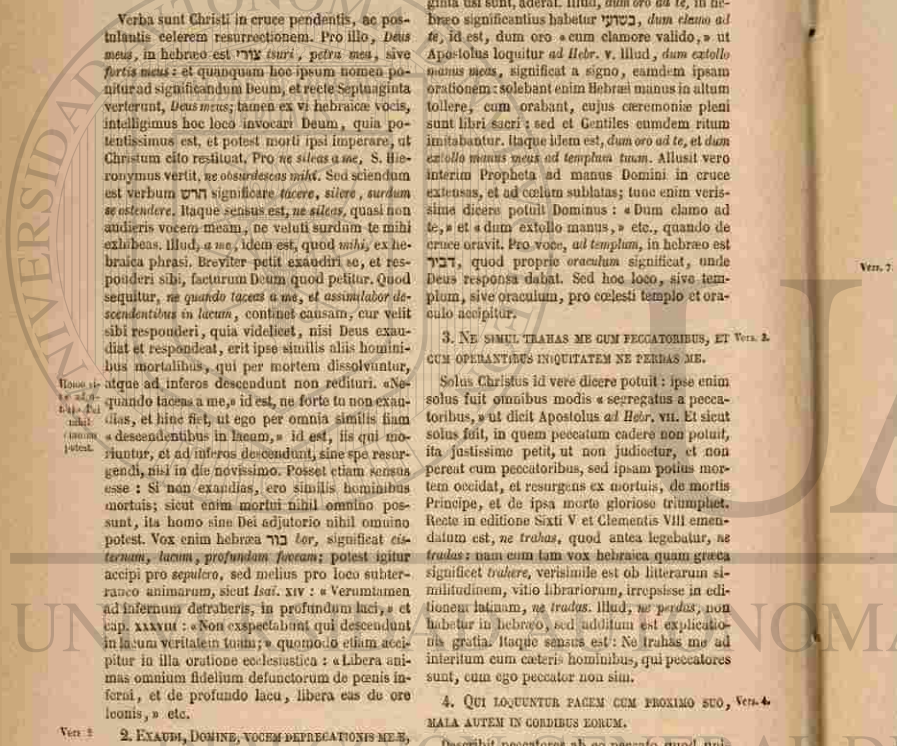
Transit Propheta ad gloriam resurrectionis Domini praedicandam, et in persona Christi gratias agit Deo, dicens: «Benedictus Dominus,» id est, benedicatur ab omnibus Dominus, «quoniam exaudivit vocem deprecationis meae.»

9. DOMINUS ADJUTOR MEVS ET PROTECTOR MEVS. IN IPSO SPERAVIT COR MEUM, ET ADJUTUS SUM.

Explicit in quo exaudita sit oratio sua, ac dicit: «Dominus adjutor meus, et protector meus,» supple, solet esse. Ideo «in ipso speravit cor meum,» id est, fretus auxilio et protectione Dei, non recusavi praelium subire cum diabolo, et cum ipsa morte, nec spe mea frustratus sum, quoniam adjuxit me Deus, ut plane victor evaserim. In hebreo, pro adjutor et protector, habetur, fortitudo et scutum. Ex quo intelligimus accessisse a Deo auxilium interni roboris, et protectionem externi prosidii.

10. ET REFLORUIT CARO MEA, ET EX VOLUNTATE MEA CONFITEBOR EI.

Describit effectum auxilii et protectionis, qui fuit gloriosa resurrectio, et quam toto corde laudaturum se dicit Deum. «Refloruit caro mea,»

Opera que fecit Deus per se, non per manus hominum ejus, » ratio esse videtur, ut explicaret

id est, caro mea, quæ per mortem exaruerat, non solum rediit ad vitam, sed ad florem ætatis, sanilitatis, lætitiæ, venustatis maxime rediit. « Et » ideo « ex voluntate mea, » id est, ex corde, « confitebor ei » a confessionem laudis et gratiarum actionis. In hebræo nunc legitur: *Gemissum est cor meum, et in cantico meo confitebor ei.* In quo pro *caro mea*, legitur *cor meum*; pro *voluntate mea*, legitur *canticum meo*. Nam quod pro *refloruit*, legitur *gausum est*, ut S. Hieronymus vertit, non multum refert: nam verbum *קָנַח* significat *lætari, exultare*, et per metaphoram, *reflorescere*, ut recte viderunt Septuaginta, quia dum arbores reflorescunt, suo modo exultant et exultare videntur. Cur autem viri illi doctissimi viderint *caro mea*, ubi nunc est *לִבִּי*, *libbi*; et *voluntate mea*, ubi nunc est *בְּשִׁירִי*, que non significant nisi *cor meum et canticum meum*, non potest reddi alia ratio, nisi quia non ita legimus, ut nunc habemus in nostris codicibus, sed verba transposita et mutata postea fuerint: nam si pro *בְּשִׁירִי*, legitur *בְּשִׁירִי*, quod significat *caro mea*, et illud, *לִבִּי*, transferatur paulo ulterius, efficietur lectio, quam habuerunt Septuaginta, et quam recte interpretati sunt; nimirum *hæc est lectio בְּשִׁירִי רַעְיוֹנֵי רוּחִי אֲדַרְשׁוּ*, id est, et *refloruit caro mea, et corde meo, sive voluntate mea, confitebor ei.*

Vers. 11.

11. DOMINUS FORTITUDO PLEBIS SUE, ET PROTECTOR SALVATIONUM CHRISTI SUI EST.

Hæc est materia confessionis, de qua dixit, con-

reflor ei, quod videlicet *Dominus sit fortitudo plebis sue*, quod ostendi, dum tam potenter protexit salutem Christi sui, qui est caput totius plebis, et a quo fortitudo et salus totius populi dependet. Ex hebræo S. Hieronymus vertit, *Dominus fortitudo mea*; alii vertunt, *Dominus fortitudo eis*, et hoc sonant verba, que nunc sunt in biblis; sed Septuaginta non videntur legisse *לִבִּי לֵמוֹ*, quod est *eis*, sed *לִקְרִי*, id est *plebis sue*. Dicit autem, *protector salvationum*, non *protector salvationis*, forsasse, quia protector fuit ad multiplicem salutem, videlicet, ut caro mortua non corrumpeteret, ut sanguis effusus non periret, ut non solum anima corpori, et sanguis venis resisteretur, sed ut adieretur immortalitas, impassibilitas, agilitas, splendor, et si que sunt alia, que ad corpus gloriosum requiruntur.

12. SALVUM FAC POPULUM TUUM, DOMINE, ET VERS. 13. BENEDEIC HEREDITATI TUE, ET REGE EOS, ET EX-TOLLE ILLOS USQUE IN ÆTERNUM.

Christo, qui caput est Ecclesie, glorificato, hoc superest, ut corpus ejus, id est populus Dei, qui est peculiaris hereditas Dei, quam acquisivit sanguine suo, pariter glorificetur. Dicit igitur Christus ad Patrem, vel Prophetæ ad Christum: *Salvum fac populum tuum*. Ut autem salvum facias, *benedicite justificando, rege conservando, et protegendo in via, exalta glorificando*, que glorificatio usque in æternum duret.

PSALMUS XXIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Psalmus David, in consecratione tabernaculi.

Afferte Domino, filii Dei; afferte Domino filios arietum.

2. Afferte Domino gloriam et honorem, afferte Domino gloriam nomini ejus: adorato filiorum in atrio sancto ejus.

3. Vox Domini super aquas, Deus majestatis intonuit: Dominus super aquas multas.

4. Vox Domini in virtute; vox Domini in magnificentia.

5. Vox Domini confringentis cedros: et confringet Dominus cedros Libani:

6. Et comminet eas tanquam vitulum Libani: et dilectus quemadmodum filius unicornum.

7. Vox Domini intercedentis flammam ignis: 8. Vox Domini concutientis desertum: et commovebit Dominus desertum Cades.

V. s. h. — Canticum [h. Psalmus] David.

Afferte Domino filios arietum: afferte Domino gloriam et imperium [h. fortitudinem].

Afferte Domino gloriam nomini ejus: adorato Dominum in decore sancto.

Vox Domini super aquas, Deus gloria intonuit: Dominus super aquas multas.

Vox Domini in virtute: vox Domini in decore.

Vox Domini confringentis cedros: et confringet Dominus cedros Libani.

Et disperget eas quasi vitulum: Libanum et Sarion quasi filium rhinocerotum.

Vox Domini dividens flammam ignis. Vox Domini concutientis desertum: pariter faciet Dominus desertum Cades.

9. Vox Domini preparantis cervos, et revelabit condensa, et in templo ejus omnes dicent gloriam.

10. Dominus diluvium inhabitare facit, et sedebit Dominus rex in æternum.

11. Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus benedictet populo suo in pace.

Vox Domini obstetricans cervas [al. cervis], et revelans saltus, et in templo ejus omnis loquitur gloriam.

Dominus diluvium inhabitat: et sedebit Dominus rex in æternum.

Dominus fortitudinem [al. legem] populo suo dabit: Dominus benedictet populo suo in pace.

Argumentum. — Hymnus in Jovam tonantem. Strophe tres: vers. 1-2, celebrato, superi, Jovæ laudes; vers. 3-8, ejus potentiam et majestatem ostendunt tonitrua; vers. 10-11, qui tam potens est Jova suos toebitur. In Palestina tempestates ab occidente alpe a mari Mediterraneo ingruunt, gravissime in juga Libani detonant, indeque Arabia deserta petunt. Animadvertit Psalmi artificium, Jova tum in primo tum in tertia strophe quæter, illud verum vox Jovæ, in secunda strophe repetens septies, quem numerum, cum perfectionis in ordine tum nature (septem crucialis dies), tum gratie (septem dona Spiritus Sancti, septemque sacramenta) sit symbolum, consulto vates admittit, ut eadem tonitruum gloriam terroremque principii Deo consecraret. Titulo in hebræo textu prescripto addit in græca alexandrina versione, quod sit Psalmus *יְהוָה מַעוֹז*, que verba Vulgatus in *consecratione tabernaculi* reddidit. Apud Judæos græcos alexandrinis vocabulum *ἐπέτης* solemne erat ad designandum *octavam diem festi tabernaculorum* (Levit. xxiii, 36): quare hoc sibi velle videtur græca inscriptio, consummato festo tabernaculorum decantari hoc carmen solitum fuisse.

1. Carmen Davidis.

Date Jovæ, filii Dei, date Jovæ gloriam et robur.

2. Date Jovæ gloriam nominis ejus, prosternite vos Jovæ in ornatu sancto.

3. Vox Jovæ (tonitru) auditur super aquas, Dens gloriæ intonat, Jova super aquas multas.

4. Vox Jovæ est in fortitudine (vehemens), vox Jovæ est in gloria (magnifica).

5. Vox Jovæ frangit cedros (fulminibus), et confringit Jova cedros Libani.

6. Et subsilire eas facit sicut vitulum, Libanum et Shirionem, quasi filium bubali.

7. Vox Jovæ diffundit flammam ignis.

8. Vox Jovæ trepidare facit desertum, trepidare facit Jova desertum Cades.

9. Vox Jovæ parturire facit cervas, et nudat silvas (foliis et ramis), et in palatio ejus (cælo) omnes (coelicolæ) dicunt: Gloria!

10. Jova oceano caelesti sedet, et sedet Jova rex in sempiternum.

11. Jova robur populo suo dabit, Jova populo suo in (sen cum) pace benedictet.

NOTE.

Vers. 1. *Filii Dei*, angeli; *alim* pro *elohim*: ita Hengstenberg. Cf. Job i, vi; ii, 4; xxxvii, 7; Isai. vi, 3. Ili, ait Rosenmüllerus, Dei concilium ex mente Hebræorum constituebant, cui Jova, tanquam supremus

Psalm. cxi. : « Abyssus sicut vestimentum amictus ejus, super montes stabunt aequum, » id est, immensitas aquarum undique terram vestiebat, ita ut super omnes montes starent aquae. « Ab increpatione tua fugient: a voce tonitru tui formidabunt: ascendent montes, et descendunt campi, in locum quem fundasti eis, » id est, ab imperante Deo aquae recesserunt, quasi a tonitruo fugerent, et tunc apparuerunt montes editi et campi depressi. « Terminum posuisti, quem non transgrediantur: neque conuerterentur operire terram, » id est, non solum aquae ad vocem Domini recesserunt, et terram aridam atque habitabilem reddiderunt, sed ab eadem voce Domini terminum acceperunt, quem transgredi nunquam audebunt. Jam vero secundum alteram expositionem describitur initium Evangelicam praedicationis, quae cepit, cum Deus ipse per se, Christo in aquis Jordania baptizato, evangelizavit toti mundo Jesum Christum esse Filium suum, quod est quasi compendium totius Evangelii. Igitur « vox Domini super aquas » est illa magnifica Dei vox in baptismo Christi audita: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, » *Matth. iii.* Tunc « Deus majestatis infonuit, et intonuit super aquas multas, » quia tunc institutum est baptisma, et data virtus omnibus aquis totius mundi ad filios Dei regenerandos. S. Augustinus, per vocem Domini super aquas, intelligit vocem Christi super populos, quia dicitur in *Apoc. cap. xvii.* : « Aquae multae populi multi sunt: » et addit Ideo dictum esse: « Deus majestatis infonuit, » quia majestas divina erat in carne humana Christi tanquam in nobis, et proinde vox Domini ex humana carne erat quasi tonitruum ex nube. Elegans et vera expositio: sed superior, quae est Patrum graecorum, videtur magis literalis.

4. VOX DOMINI IN VIRTUTE, VOX DOMINI IN MAGNIFICENTIA.

Ubiq; interpretatiōnis laus haec vocis Dominice optime quadrat. Nam vox Domini jubentis, ut aquae in principio creationis rerum omnium dividerentur, et quae inferiores in cavernas terrae sese reciperent, et non revertentur operire terram, non fuit inanis et sine effectu, ut plerumque tonitru esse solent, quae nihil praeter ingenitam sonitum habent: sed fuit vox plena virtute et gloria, atque ad eam continuo est consequutus effectus. Sic etiam vox Evangelicae praedicationis ab ipso Deo inchoata, et a Christo et Apostolis propagata, non fuit inanis verborum strepitus, qualis multorum oratorum et philosophorum est: sed fuit vox efficacissima, et signis atque prodigijs confirmata. Ad efficaciam verbi pertinet illud, in virtute: ad gloriam miraculorum illud, in magnificentia, sive splendore et decore, ut sonat vox hebraica *וַיִּבְרַח* habar. Apostolus Paulus, *I Cor. ii.* : « Praedico mea, inquit, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spi-

ritus et virtutis: » et *I Thessal. cap. i.* : « Evangelium meum non fuit ad vos in sermone tantum, sed in virtute et Spiritu Sancto. »

5. VOX DOMINI CONFRINGENTIS CEDROS, ET CONFRINGET DOMINUS CEDROS LIBANI.

Juxta priorem interpretationem transit Propheta ab operatione Dei in aquis ad operationem in aere. Significat autem his verbis, vocem Domini, id est, imperium Domini, excitare ventos ac tempestates, quas in Psalmo *cxlviij* vocat « spiritum procellarum, quae faciunt verbum ejus. » Et sane mirabilis est potentia Dei, quae rei tam exili ac tenui tantam virtutem attribuit, ut etiam maximas arbores in momento confringat et prosternat, quod multi homines magna vi et longo tempore vix facerent. Nominat autem Propheta cedros, et cedros Libani, quae sunt arbores durissime et maxime, et eae nusquam majores inventuntur, quam in Libano monte. Jam vero juxta posteriorem interpretationem « cedri Libani, » ratione sublimitatis, sunt homines excelsi, sive magnitudine potentiae, sive splendore sapientiae, sive gloria eloquentiae: ratione boni odoris, quem cedri spirant, sunt homines delicis et voluptatibus dediti: denique ratione densitatis et duritiei, quae obtinet in modum cedri polent, sunt homines obstinati et pertinaces in paterno errore. Has omnes cedros Evangelica praedicatione magnifice confringit, et ad humilitatem et mansuetudinem christianam, nec non ad fructus dignos penitentiae faciendos perduxit. Exemplarem plene sunt historiae.

6. ET COMMINETUR EAS TANQUAM VITULUM LIBANI, ET DILECTUS QUEMADMODUM FILIUS UNICORNIUM.

Ex hebreo juxta priorem intelligentiam habetur sensus facilis et pulcherrimus. Sic enim legitur in hebreo: *Et saltare faciet eos, sicut vitulum Libanum, et Saron sicut filium unicornium,* et sensus est: Non solum vox Domini confringet cedros Libani, sed etiam integras cedros radiceis evellat, et exilire faciet ea facilitate, quae vituli salient. Nec solum cedros Libani, sed ipsos etiam montes, Libanum et Saron, saltare faciet ea adilitate, quae filius unicornium saltit. Cui sententia similis est illa in *Psalm. cxxi.* : « Montes exultaverunt ut arietes, et colles sicut agni ovium. » Juxta posteriorem intelligentiam sensus erit: Vox praedicationis Evangelicae non solum confringet cedros Libani, id est, viros quamvis excelsos et obstinatos ad humilitatem fidei christiane inflectet, sed etiam eadem cedros eradicabit, et in alium locum exilire faciet, id est, ab affectibus terrenis penitus abstrahet, et ad vitam pene angelicam transferet: quod apostolicis viris convenit, qui non solum fideles, sed religiosissimi et perfectissimi evaserunt, ut non tam homines, quam terrestres angelij viderentur. Nec solum cedros singulas, sed integrum montem cedris plenum, sive integras

cedrorum silvas exilire faciet. Evangelica praedicatione, id est, non solum hunc, aut illum virum, sed ingentem hominum multitudinem, catervas quae integras ad fidem et religionem, vitamque perfectam adducet. Sed videndum est quid graeca et latina editio habeat, inter quas solum interest, quod in graeca legitur, et *comminetur eas tanquam vitulum Libanum*; in latina vero, et *comminetur eas tanquam vitulum Libani*. Quamvis autem S. Basilius et Euthymius legant *Libanum*, tamen probabile est in editionibus graecis emendatoribus fuisse *Libani*, ut legunt SS. Hieronymus et Augustinus, et codex antiquissimus quo utitur in Psalms canendis ecclesia S. Petri Romae. Et quidem verba illa priora: « Et comminetur eas tanquam vitulum Libani, » possunt non difficile concordiari cum verbis hebraicis: nam dum cedri magno impetu confringuntur et comminuantur, certe fragmenta exiliunt, et sparguntur in varias partes. Itaque sensus erit: Et comminetur eas, cedros videlicet, ac per hoc per fragmenta et frusta exilire faciet, quemodo vituli montis Libani exilire et saltare solent. Sed verba sequentia: « Et dilectus quemadmodum filius unicornium, » diffilius cum hebraicis vocibus, quae nunc habentur in libris, concordari possunt: nam *Saron*, pro quo nos habemus *dilectus*, significat montem Hermon, *Bezer*, *iii.* et *loricam*, *I Reg. xvii.* et *iii Reg. xxii.* Operet igitur et Septuaginta Interpretes, vel aliquid aliud legerint, vel certe intellexerint vocem illam, quae significat montem Hermon, et loricam, res videlicet tam dissimiles, significare etiam dilectum, quibus habenda fides est, cum ipsi doctissimi essent, et lingua hebraice peritissimi. Posita autem hac lectione, juxta priorem intelligentiam, hic erit sensus: « Et comminetur eas, » nimirum cedros, et comminuetur exilire faciet fragmenta cedrorum, « sicut vitulum Libani, » id est, sicut saltit vitulus per montem Libani, et « dilectus quemadmodum filius unicornium, » id est, ut saltit dilectus filius unicornium. Dicitur autem dilectus filius unicornium, quod sit speciosus et amabile animal, praesertim quando juvenulus unicornis est. Aliis exponunt: Et comminetur cedros durissimas, quemodo comminui possunt tenerissimi vituli, et tenerissimi filii unicornium: sed non tra expositio magis accedit ad lectionem hebraicam. Juxta posteriorem intelligentiam sensus erit: Praedicatione Evangelica non solum confringet cedros Libani, id est, homines potentes et sapientes humilibiabit, sed etiam comminetur ut vitulum Libani, id est, rediget altissimas cedros ad parvitate exiguu vituli, qui pascitur in monte Libano: Per vitulum autem recte intelligitur Christus, qui non solum humilis et mansuetus fuit more lactentis vituli, sed etiam immolatus in sacrificio Deo.

Christus
et vitu-
lus
intelligi-
tur.

« Et dilectus quemadmodum filius unicornium, » id est, et tunc quando cedri Libani confactae fuerint, apparebit dilectus, qui est Christus dilectissimus Patri, et desideratus cunctis gentibus: apparebit, inquam, non amplius ut inermis vitulus, sed ut filius fortissimi unicornis. Majestas enim divina, et omnipotentia Christi tunc primum apparere coepit, cum per Evangelicam praedicationem piscatorum, oratores et philosophi, et ipsi etiam principes mundi credere coeperunt in Christum. De viribus unicornis sive rhinocerotis, vide *Job. cap. xxxvi.*

7. VOX DOMINI INTERGREDIENTIS FLAMMAM IGNIS, VOX DOMINI CONGUTIENTIS DESERTUM, ET COMMINEBIT DOMINUS DESERTUM CADES.

In prima parte hujus versus, quae apud Hebraeos est versus interger, transit Propheta ab operatione Dei in aere ad operationem in igne, ac dicit, *voce Domini*, id est, imperium et potentiam Domini, *intercedere*, id est dividere, *flammam ignis*: quod fit, quando imperante Domino, varia mittuntur et nubibus, quasi et caelestibus cainis, fulmina in terras, quibus nihil terribius et formidabilius mortalibus accidere solet. Potest etiam illa intercedo, sive divisio flammarum, non solum referri ad multitudinem et varietatem fulminum, sed etiam ad subtilitatem et acumen ipsorum fulminum; quae enim acuntur, dividuntur ac interceduntur, ut ad subtilitatem redigantur; porro nihil est omnino in robis corporalibus acutus, subtilis, penetrabilis caelesti fulminis; unde est illud in cantico Moysi, *Deuter. xxxi.* : « Si auerit ut fulgur gladium meum. » Juxta alteram intelligentiam, « vox Domini, » id est, Evangelica praedicatione « dividit flammam ignis, » dum per eam Spiritus Sanctus in cordibus hominum jaculatur ignem divini amoris, multos et variis modis; in cuius rei signum apparuerunt in die Pentecostes super credentes « dispersit lingua tanquam ignis, » *Actor. ii.* In altera parte versus celebrat Propheta potentiam Dei operantis in terra, ac dicit, « voce Domini concutere et commovere desertum. » Verbum hebraicum *וַיִּבְרַח* *tochil* significat *parturire faciet*, ex quo intelligitur concussio nem et commotio nem, quae in graeca et latina editione exprimitur, non esse simpliciter terrae motum, aut concussio nem ex fragore tonitru in deserto peculiariter resonantis, ut aliqui volunt; sed esse concussio nem et commotio nem ad parturiendum. Itaque significantur hoc loco mirabilis potentia Dei, quae sicut montem Libani potest, cum voluerit, cedris omnibus spoliate, et desertum facere, ita et contrario potest ignis desertum Cades, ubi nihil nasci solet, unico concussio nem parturire facere, et continuo arboribus et animalibus replere. Simile est quod dicitur in *Psalm. cv.* : « Posuit flumina in deserto, terram fructiferam in salsugine; » et paulo post: « Posuit desertum in stagna aquarum, et collocavit illic escurias, et constituerunt civitatem habitacionis, et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas. » Sed juxta alteram intelligentiam significatur, ad Evangelicam praedicationem convertendas esse etiam barbaras nationes,

que antea caruerant cultura spiritali et irrigatione gratie Dei, ut comparatione aliarum nationum deserta diei possent. Quid si etiam hic significari dicamus, vera deserta paritura fuisse infinita agmina monachorum, ac per hoc, ut loquitur S. Hieronymus in Epist. ad *Heliodorum*, futura deserta vernantia floribus Christi? Nam in hoc ipso deserto Cades fuisse plurima monasteria tempore S. Hieronymi, testatur ipse in *Vita S. Hieronymi*.

Ver. 1. 8. VOX DOMINI PREPARANS CERVOS, ET REVELABIT CONDENSE, ET IN TEMPIO EJUS OMNES DICENT GLORIAM.

Juxta priorem intelligentiam Prophetæ, qui Dei potentiam laudavit in elementis omnibus, aqua, aëre, igne et terræ, nunc laudat in animalibus et plantis, paulo post laudaturus in hominibus. Dicit igitur: «Vox Domini preparans cervos;» ubi ponit, loco exempli, operationem Dei in cervis. Nam, ut habemus in lib. Job, cap. xxxix, cervæ summa difficultate parant, et causa videtur esse, quia imperfectos fetus edunt, ut illi statim ad partum pergant, nec recedant ad matrem, ut in eodem loco dicitur. Mira igitur Dei potentia in eo cernitur, ut cervas parere faciat. In hebræo habetur, *וְיָרֵא לְךָ אֵת הַצֶּמֶרֶת הַבְּרִיחַ* hoc dicitur *וְיָרֵא לְךָ אֵת הַצֶּמֶרֶת הַבְּרִיחַ*, *eos Domini parere faciens cervas*, val. ut S. Hieronymus verit. *vox Domini obstetricans cervis*. Idem significant verba græca et latina: nam *parare cervas*, nihil est aliud hoc loco, nisi parare ad partum. Nomen *cervæ* commodius legeretur *cervus*: nam in hebræo est nomen femininum, et in græco est nomen commune *δῆρυς*. Sed recte etiam potest intelligi *parans cervas*, nam ponitur nomen masculinum ad exprimendum *cervus* in genere, non distinguendo sexus, quasi diceretur: *Vox Domini preparat cervas*, id est, speciem cervinam ad partum, quæ species sine peculiari providentia Dei parere non posset. In verbis sequentibus: «Et revelabit condens», sive, ut in hebræo apertius legitur, *aperiet silvas*, significatur operatio Dei in arboribus, et sensus est, Deo nihil esse clausum, sed omnia pervia: ipse enim omnia penetrat, etiam deusissimas silvas, et ubique operatur; et hec: «In templo ejus omnes dicent gloriam», id est, omnes creature Deum laudant et glorificant in hoc rerum universitate, quæ est veluti templum ejus. In hebræo est *וְכָל בְּרִיָּה*, *omnia id ipsum*, sive totum hoc, *dicit gloriam*: ideo exposuimus *omnes*, id est, omnes creature: non enim loquitur solum de hominibus, sed de toto eo quod dictum erat, id est aqua, igne, etc. Juxta alteram intelligentiam sublimiorem, *vox Domini preparat cervas*, cum Evangelicæ predicatio preparat homines spirituales; alia pelentes, et venenosos serpentes spiritu occidentes, ad partem mirabilem operum: quid enim majus et mirabilius, quam ut homo infirmus operetur opera maiora vite

perpetuus? Et cum vox Domini cervos omnes parere fecerit, tunc demum *revelabit condens*, id est, ut exponit S. Basilus in secunda expositione hujus Psalmi, «revelabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium,» in extremo judicio, juxta Apostolum I Cor. iv; et tunc, tam erit evidens justitia Dei, ut in magno illo theatro et templo omnes omnino, tam boni, quam mali, sint glorificaturi Deum. Tunc enim «curvabitur Christo omne genu,» et omnes, vel invitii, vel libenter dicent: «Justus es, Domine, et rectum judicium tuum;» sic in templo ejus omnes dicent gloriam. S. Augustinus per illud, *revelabit condens*, intelligit revelationem sacramentorum et arcanorum Scripturæ sanctæ, quæ viris sanctis et perfectis, quasi cervis alta petentibus, aperiantur.

9. DOMINUS DILUVIUM INHABITARE FACIT, ET VERB. 2. SEDERIT DOMINUS REX IN ÆTERNUM.

In hebræo est *וְיָשֵׁב יְהוָה לְבַרְכֵי יָם* Adonai *lemaboul yashab, Dominus diluvisum inhabitat*, et sic etiam ex græco legunt Basilus et Augustinus; tamen Hieronymus in epist. ad *Savianum* et *Fretellam* magis probat nostram lectionem, nimirum, *inhabitare facit*, et sic dicit se transulisse. Eodem modo legit Iulianus. Elerte græca vox *κρίσην* utrumque significat, *inhabitare et collocare*, id est, *habitare facere*; vox hebræa parva mutatio facta in eandem significationem adduci potest. Relecta igitur nostra lectione, juxta priorem intelligentiam, redditur causa, cur omnia dicent gloriam Deo. Causa enim est, quia «Deus diluvisum inhabitare facit,» id est, copiosum imbrem effudit super terram, ex quo rebus omnibus alimentum producit, et vita sustentatur, et ipse idem Deus sedebit rex et Dominus in æternum, omnia videlicet regens, omnia gubernans, omnia disponens. At juxta posteriorem intelligentiam, Dominus cum in extremo judicio revelaverit condens, et ab omnibus justitia ejus laudata fuerit, tunc diluvisum inhabitare faciet effundens omnia genera malorum in malos, et sic nullo penitus resistente, subito de medio omni alio precepta, et regno demonum, atque hominum impiorum. «Sedebit Dominus rex in æternum.» Referunt hoc diluvisum, alii ad diluvisum Noe, alii ad baptismum, et quia sunt auctores graves, et magno nominis, non audeo improbare.

10. DOMINUS VIRTUTEM POPULO SVO DARI, DO. VERB. 4. MINUS BENEDECIET POPULO SVO IN FACE.

Hæc est conclusio Psalmi, in qua, juxta priorem intelligentiam, Prophetæ, qui laudavit Dei potentiam in omnibus aliis rebus mundi hujus inferioris, laudat postremo in hominibus, id est, in populo suo, cui dandam esse dicit a Deo virtutem, id est, robur et vires contra omnes adversarios, et his omnibus superatis, dulcissimam quietem et pacem. At juxta posteriorem intelligentiam, concludit Psalmum, promittens a Domino virtutem,

id est, potentiam et robur in hac peregrinatione ad residentium tentationibus, et *benedictionem*, ac pacem sempiternam in æterna vita. Non videtur hoc loco pretereunda pia quorundam observatio, qui vocem Domini septies in hoc Psalmo, repetunt, septem Ecclesie sacramentis ita accomodant, ut vocem Domini super aquas, Baptis-

mo; vocem Domini in virtute, Confirmationi; vocem Domini in magnificentia, Eucharistie; vocem Domini confragentis cedros, Ordini; vocem Domini contentis desertum, Penitentia; vocem Domini intercedentis flammam ignis, Matrimonio; vocem Domini preparantis cervos, Unioni Extrema convenire velint.

PSALMUS XXX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Psalmus cantici, in dedicatione domus David.

2. Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me.

3. Domine Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me.

4. Domine, eduxisti ab inferno animam meam; salvasti me a descendantibus in lacum.

5. Psallite Domino, sancti ejus, et confitemini memorie sanctitatis ejus.

6. Quoniam ira in indignatione ejus, et vita in voluntate ejus.

7. Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitia.

8. Ego autem dixi in abundantia mea: Non movebor in æternum.

9. Domine, in voluntate tua prastitisti decori meo virtutem.

10. Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus.

11. Ad te, Domine, clamabo, et ad Deum meum deprecabor.

12. Quæ utilitas in sanguine meo, cum descendendo in corruptionem?

13. Numquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?

14. Audivit Dominus, et miserere est mei; Dominus factus est adjutor meus.

15. Convertisti planctum meum in gaudium mihi; contidisti saccum meum, et circumdedisti me lætitia:

16. Ut cætes tibi gloria mea, et non contempnas; Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi.

Argumentum. — Strophæ duæ: vers. 1-6. Deo sit laus, quod me liberavit pressantissimo mortis periculo; vers. 7-13, securam suscipere silentem viribus ille percussit, sed idem vocas preces audit. «Nullum tempus in Davidis historia reperitur, quod melius huic carmini conveniret, quam illud, quo cum locum, in quo templum postea extruendum esset, ita dedicavit, ut in eo et altare erexit, et sacrificium obtulerit. Id autem a Davide factum esse scriptum est

V. s. n. — Psalmus cantici pro dedicatione domus David.

Exaltabo te, Domine, quoniam salvasti me: et non delectasti [h. lætificasti] inimicos meos super me.

Domine Deus meus, clamavi ad te, et sanasti me.

Domine, eduxisti de inferno animam meam: vivificasti me ne descenderem in lacum.

Cantate [h. psallite] Domino, sancti [h. misericordes] ejus, et confitemini memorie sanctitatis ejus.

Quoniam ira in indignatione ejus, et vita in voluntate ejus:

Ad vesperum commorabitur fletus, et ad matutinum laus.

Ego autem dixi in abundantia mea: Non commovebor in sempiternum [h. sæculum].

Domine, in voluntate tua statuisti [al. posuisti] monti meo fortitudinem: abscondisti faciem tuam, et factus sum conturbatus.

Ad te, Domine, clamabo, et ad Dominum deprecabor.

Quæ est utilitas in sanguine meo, cum descendendo [al. descendendo] in corruptionem?

Numquid confitebitur tibi pulvis? aut annuntiabit veritatem tuam?

Audi, Domine, et miserere mei: Domine, esto adjutor mihi [al. meus].

Convertisti planctum meum in chorum mihi: solvisti saccum meum, et accinxisti me lætitia.

Ut laudet [h. psallat tibi] te gloria, et non taceat; Domine Deus meus, in sempiternum [h. sæculum] confitebor tibi.

Chron. xii, 26; xiii, 4. Nam populo ejus jussu numerato, eum eo facto iram Jova concitasset, optione prope-
sita maluisset tribus diebus gladium Jova in terra versari, misit illa pestilentiam in Israelitas, quo tanta vi in popu-
lum grassata est, ut septuaginta milia virorum interimeret. Tunc angelus missus Hierosolyma, cum percussit
initium fecisset, miseratus Jova praecepit, ut percussit finem faceret. Stabat autem angelus juxta arcam Graana
Jebusae, quem cum David aspexisset strictum gladium in orbem intendentem, ut calamitatem a populo averteret,
se morti obtulit, precatus, ut in se potius, qui peccati auctor fuisset, manum converteret. Tunc angeli monitu altari
in eadem arca constructo, oblatisque in eo sacrificiis, iram Jova placavit. Atque hunc ipsam locum, quem templo
extruendo dedicavit, jam tum a Davide appellatum esse *cedem Jova*, discrete dicitur I *Chron. xiii, 8*; unde et in
carnis nostri inscriptione *dedicatione adis* illud potuit tempus designari, quo primam in Jovana adis arca scri-
ficium obtulit. A Hee Rosenmullerus.

1. Carmen, canticum dedicationis domus, Davidis.
2. Efferam te laudibus, Jova, quod extraxisti me,
nec laetificasti hostes meos de me.
3. Jova, Deus meus,
Vociferatus sum ad te, et sanasti me.
4. Jova, ascendere fecisti ex oreo animam meam;
conservasti me vivum ab iis qui descendunt in foveam.
5. Cavite Jova, pii erga eum,
et celebrate memoriam ejus sanctam.
6. Nam momentum est in ira ejus, vita in gratia ejus;
vespere hospes adest fletus, et mane jubulum.
7. Et ego dixeram (cogitaveram) in securitate mea :
« Non nutabo in perpetuum ! »
8. Verum, Jova, gratia tua stabiliteras monti meo robur —
abscondisti faciem tuam, et factus sum conturbatus.
9. Ad te, Jova, clamavi;
et ad Jovam supplex oravi (his verbis) :
10. « Quid lucri in sanguine meo, in descendendo me ad foveam ?
Num celebrabit te pulvis ? praedicabit veritatem tuam ? »
11. Audi, Jova, et miserere mei;
Jova, sis adjutor mihi. »
12. Convertisti planctum meum in choream mihi;
solvisi saccum meum, et cixisti me laetitia :
13. Ut emanet gloria mea (anima mea, ego) ;
Jova, mi Deus, in perpetuum celebrabo te.

NOTE.

Vers. 1. *Mizemor et shir* aequae sunt *carmen concidum*. Hanc tamen nativam significationem prius amittit
mizemor, quam *shir*, ita ut, saltem in Psalmis, *mizemor* sit *carmen* in genere, *shir* vero *carmen cania*
destinatum. Ita Maurer. — Vers. 2. *Extraxisti me*, tanquam situla, e calamitatum abyssu. — Vers. 3. *San-*
nasti, improprie accipiendum. — Vers. 4. *Ab vis*, intellige *revoceas me* : constructio praeiens. *Foveam*,
sepulchrum. *Keri, ne descendere*, ego, quod minus placet. — Vers. 5. *Memoria Dei* est id quod animo ob-
versatur, quando Deum cogitamus, puta eum esse misericordem, benignum, fidem in promissis, qui
omnia voce *sanciam* continentur. — Vers. 6. *Gall, un moment dure sa colère, une (vel toute la) vie sa bien-*
veillance. Alexandrini pro *royah* legerunt *royes. Vespere, etc.*, i. e. si quid triste etiam aut malum in hac
vita intercidit, id est, instar viatoris pernactantis, suum brevi diversorium relictur. — Vers. 8. *Gratia tua*
sola, non ob mea merita. *Monti*, i. e. magnitudini et dignitati meae, ne laberetur, fortitudinem addideras.
Alexandrini pro *lehaveri* legerunt *lehaderi*. — Vers. 12. *Solvisti*, quia saccus ad humos praedegre-
batur. Cf. I *Paral. xvi, 16. Laetitia*, zona splendida, seu potius vestibus pretiosis, laetitiam significantibus. —
Vers. 13. *Gloria*, tua, ait Ewaldus, scil. quam Deus efficiendis praeclaris hujusmodi feicioribus adipiscitur.

HELLAENNI EXPLANATIO.

PSALMUS XXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus Canticae, in dedicatione domus David.

Hic titulus indicat Psalmum et voce et instrumentis musicis cantatum, quod in praefatione annotavimus ex
B. Hilario, et ipsam docet in Commentario hujus Psalmi S. Basilii. Ex eodem titulo colligitur hunc Psalmum
compositum fuisse a Davide, quando domus ejus in Jerusalem magnificentissime extructa, dedicata fuit. Tunc
enim intellexit David regnum suum a Deo confirmatum et stabilitum fuisse, et ideo in gratiarum actionem hunc
hymnum caecit Deo. Habetur haec historia lib. II *Reg. v.*, et lib. I *Paralip. xix*. Videtur autem hic Psalmus sup-
plicem sensum habere, et Psalmus superior, unum historiam, alterum prophetiam, utranque litterationem. Et
quidem recte post consummationem tabernaculi, quod est Ecclesia militans in terris, sequitur dedicatio domus,
quae est Ecclesia stabiliter quiescens in caelis, cujus fundamentum, quod est Christus, jam dedicatum est, cum ad
vitam immortalem et gloriosam pervenerit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. **1. EXALTABO TE, DOMINE, QUONIAM SUSCEPISTI
ME, NEC DELECTASTI INIMICOS MEOS SUPER ME.**

David confirmato regno, orae Sionis munita,
et de nomine suo civitate David appellata, deni-
que domo regia magnificentissime extructa,
Deum agnosces tantorum beneficiorum aucto-
rem, tributum illi offert gratiarum actionis, ac
dicit : « Exaltabo te, Domine, » id est, quamvis
tu, Domine, altissimus sis, ut re ipsa altior fieri
non possis, tamen apud eos, qui altitudinem
tuam minus agnoscent, exaltabo te predicatione
mea, et faciam, quod in me est, ut te Altissimum
esse omnes agnoscant. « Quoniam suscepisti
me, » de imo videlicet, ac de profundo humili-
tatis suscepisti, et exaltasti in solium regni. Nam
vox hebraea *רָוַח דָּלַח*, *exaltare* significat. Hicque
ait : Tu exaltasti me, et ego exaltabo te, non tri-
buens meis viribus exaltationem meam, sed mag-
nificentiam tuam; tu exaltasti me, et ego humiliabo
me, ut exaltem te. « Nec delectasti inimicos meos
super me : » hoc ex illa exaltatione consecutum
est, ut inimici David, qui plurimi fuerant, et
eum longissimo tempore ad necem quassierunt,
non habuerint materiam gaudendi ex ejus inte-
ritu, quem avidissime expectabant, sed contra
dolendi ex illa exaltatione, quam impedire totis
viribus conabantur. Jam vero prophetico sensu
loquitur David in persona Christi, et electorum,
tum omnium, tum singulorum, quos in caelesti
regno quasi exaltatos providebat, et quorum
numero ipse quoque futurus erat. « Exaltabo te,
Domine, quoniam suscepisti me, » id est, nunc
vere te, Domine, cogitatione et voce exaltabo,
cum ex mea exaltatione cognoscam sublimissi-
mam altitudinem tuam : nam ex ima terra, et
profundo miseriarum, ex ipsa mortalitate susce-
pisti, et exaltasti me ad gloriam resurrectionis et
immortalitatis, atque adeo ad regnum caeleste

et sempiternum. « Nec delectasti inimicos meos
super me, » quia non permisisti ut pollerentur
desiderio suo, quo in sempiternum interitum
meum anhelabant demones, et homines mali.
Gavisus suus quidem impij Judaei, cum a Pilato
extorserant sententiam mortis in Christum, et
non raro letantur mali, cum bonos, vel opibus,
vel etiam vita spoliare possunt; sed eorum leti-
tia tam brevis est, et tam longum adducit dolo-
rem, ut merito somnium potius letitiam, quam
vera letitia dici debeat.

2. DOMINE DEUS MEUS, CLAMAVI AD TE, ET SA-
NASTI ME. Vers. 2.

3. DOMINE, EDUXISTI AB INFERNO ANIMAM MEAM, Vers. 2.
SALVASTI ME A DESCENDENTIBUS IN LACUM.

Revocat Propheta ad memoriam angustias suas,
quas ante regnum adeptum passus est, ut ostendat
verum esse, quod paulo ante dixit : « Nec de-
lectasti inimicos meos super me. » « Domine Deus
meus, clamavi ad te, » cum in periculis mortis
tam saepe versarer, et ob id aegritudine animi
contabescerem : sed tu, Domine, sanasti aegritu-
dinem illam meam, et a morte propinqua ita me
liberasti, ac si ex ipso inferno me eduxisses.
Illud autem, *subisti me a descendentibus in lacum*,
idem significat, sed est locutio paulo obscurior.
Sensus est : « Salvasti me, » vel, ut habetur ad ver-
bum in hebraeo, *viciastis me* « a descendentibus
in lacum, » id est, excitasti me a mortuis. Nam
per descendentes in lacum intelliguntur mortui.
Videtur autem David exaltatus a mortuis, quia a
morte propinqua et certissima liberatus fuerat.
At juxta prophetiam intelligendam, Christus
plane ad litteram dicere potest, *sanasti me, id est*,
vulnera in cruce accepta, et *eduxisti ab inferno*,
id est a Limbo, animam meam, et *viciastis me*,
per resurrectionem; atque ita a mortuis excitasti.
Denique Sancti omnes dicere poterunt, cum do-

mus aeterna deditur, sanasti me, perfectissima sanitate corporis et animae, et educasti ab inferno animam meam, quia non permisisti ut in infernum damnatorum descenderem, et salvasti, seu vivificasti me a descendentiis in lacum, quia vitam et salutem aeternam mihi donasti. Idem habetur in Psalm. cii : « Qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu vitam tuam. »

Vers. 4. 4. PSALLITE DOMINO, SANCTI EIUS, ET CONFITEMINI MEMORIE SANCTITATIS EIUS.

Et David acceptis temporalibus beneficiis, et unusquisque sanctorum acceptis beneficiis aeternis, parum esse iudicans, si ipse solus Deo gratias agat, hortatur alios qui similia beneficia per ceperunt, ut Deum laudare non cessent. Illud, *conspicimini memorie sanctitatis eius*, hunc sensum habet : Confitemini confessione laudis, id est, laudate memoriam sanctam eius, quod videlicet vestri memor fuerit memoria sancta, memoria pia, memoria paterna, non ad pupiendum, sed ad iustificandum; passim enim in lingua hebraica ponitur nomen substantivum in secundo casu, pro adjectivo in primo casu. Quem enim frequenter legimus, in monte sancto eius, vel in templo sancto eius, in hebraeo est, in monte, vel, in templo sanctitatis eius. Itaque S. Hieronymus, qui hoc loco posuit, *memoriae sanctitatis eius*, in Ps. xcvi, vers. ult., posuit, *memoria sancta eius*. Et vero magnum est hoc Dei beneficium, et memoria gratissima recordandum, quod cum nos, qui Dei ope semper indigemus, saepe obliviscamur illius; ille, qui honorum nostrorum non eget, semper recordetur nostri, et praecipue recordatus sit, cum misit ad nos Filium suum, Salvatorem mundi, quod ipsam idem David in Psalm. vii miratur, cum ait : « Quid est homo, quia memor es eius? »

Vers. 5. 5. QUONIAM IRA IN INDIGNATIONE EIUS, ET VITA IN VOLUNTATE EIUS.

Reddit rationem cur dixerit laudandam esse memoriam sanctam, quam de nobis habet Deus. Ratio enim est, quia Deus, si nos punit, id facit ex indignatione, quam peccata nostra provocant, id est, ex iusto iudicio; sed alioqui in voluntate et electione eius non est poena, sed vita. Itaque per iram intelligitur poena et castigatio, quae dicitur ira, quia est effectus irae : per indignationem, intelligitur iustum Dei iudicium, ut S. Basilii et alii exponunt. In hebraeo habetur, *quoniam momentum est in indignatione eius, et vita in voluntate eius*. Sed Septuaginta Interpretes non videntur legisse *ira regni*, quod significat momentum, sed *ira regis*, quod significat iram; fortasse etiam legerunt *regni*, et verterunt iram, quia vox illa non solum significat momentum, sed etiam secessionem, proinde intellexerunt sensum esse, in indignatione Dei esse secessionem, id est occisionem et mortem, sed in voluntate Dei esse

vitam : sed pro secessionem posuerunt iram, quia saepissime in Scriptura ponitur ira pro poena. Ceterum sensus etiam, quem ex hebraeo exprimit S. Hieronymus, non est contemnendus : vere enim respectu electorum, de quibus in hoc Psalmo agitur, momentum est in indignatione Dei, id est, brevissima et momentanea est indignatio Dei in electos peccantes, quia statim praeiudicibus ignoscit, nam in voluntate eius non est ira, sed vita. Porro haec omnia in Christum caput electorum mirifice quadrant. Nam « Pater filio suo non peperit, » Rom. viii; sed tamen ira, id est, punitio fuit in Christo ex indignatione contra peccata nostra, et fuit castigatio illa brevissima, sed vita et resurrectio Christi fuit plane ex voluntate et electione Dei.

6. AD VESPERUM DEMORANTUR PIETUS, ET AD MATUTINUM LETITIA.

S. Hieronymus vertit, *in matutino laus*, sed vox hebraea *חן* *chanah* significat prope *jubilationem*, sive *exultationem*, in qua est conjuncta laus cum letitia; proinde non est discrepantia inter versiones. Sensus igitur est, inde probari iram sive momentum esse in indignatione Dei, sed in voluntate et beneplacito ejusdem esse vitam electorum suorum, quia post felum ex castigatione et penitentia palam, statim succedit letitia, et laus jubilatiois ac remissione et reconciliatioe : nam inter vesperare et mane, id est, ante noctem et diem, nihil est medium. Recte autem tribuitur tempus nocturnum fletui, et diurnum letitiae, tum quia cum peccamus, recedit a nobis lux gratiae divinae, cum reconciliamur, redit; tum quia tempus horum vite, in quo peccata dellemus, et pro desiderio patrie gemimus et suspiramus, tempus est nocturnum, quia non videmus Deum, qui est sol justitiae : tempus autem vite futurae, « in quo exultabimus letitia incorrumpibili, et glorificata, » ut loquitur S. Petrus I epist., cap. i, tempus erit diurnum, quia videbimus Deum sicuti est. Sed in Christo ad litteram impletum est hoc vaticinium, nam ad vesperam cum dolore mortuus est, et in matutino cum letitia resurrexit.

7. EGO AUTEM DIXI IN ABUNDANTIA MEA : NON MOVEBOR IN AETERNUM.

Vicissitudinem irae et vite, fletus et letitiae, quam demonstravit Propheta superioribus versiculis generatim, nunc demonstrat in particulari, loquens tum in persona sua, tum in persona electorum Dei. Ac primum in persona sua dicit se antequam in regnum exaltaretur, aliquando tanta pace, et honorum temporalium copia abundasse, ut existimaret sibi illa perpetuo aditura. Videtur autem respicere ad illud tempus, in quo post eadem Goliath Philistaei, ut habetur I Reg. xviii, diligebatur a rege, a filio regis, atque ab omni populo, ita ut paulo post fieret tribunus, et gener regis. De hoc igitur tempore dicit :

Indigne illo facti in Christum fuit brevissima.

« Ego autem dixi in abundantia mea, » id est, dum bonis omnibus abundarem : « Non movebor in aeternum, » id est, tam bene fundata est haec felicitas mea, ut semper duratura videatur.

Vers. 8. 8. DOMINE, IN VOLUNTATE TUA PRESTITISTI DECORI MEO VIRTUTEM.

Reddit rationem cur dixerit : « Non movebor in aeternum, » atque id facit per apostrophen ad Deum, quasi diceret : Ideo dixi : « Non movebor in aeternum, » quia tu, « Domine, prestidisti virtutem, » id est robor ac vires, « decori meo, » id est, felicitati meae, idque, « in voluntate tua, » id est in beneplacito tuo, quia ita placuit tibi, id voluisti et decrevisti. In hebraeo habetur, *monti meo, pro decori meo* : sed Septuaginta non legunt *הררי* *hareri*, id est, *monti meo*, sed, *הררי* *hareri*, *decori meo*, unica littera, eaque similitima mutata : et, ut saepe diximus, in ejusmodi vocum ambiguitatibus, videtur omnino preferenda lectio Septuaginta Interpretum et editionis Vulgatae.

Vers. 9. 9. AVERTISTI FACIEM TUAM A ME, ET FACTUS SUM CONTURBATUS.

Hic jam declarat rerum vicissitudinem, quae tamen ex Dei providentia pendet. « Avertisti, inquit, faciem tuam a me, » id est, paulo post, in medio cursu felicitatis destitisti mo favore tuo, et permisisti ut in odium regis inciderem. « Et factus sum conturbatus; » inde enim exilium, fuga, mortis periculum, et alia mala exorta sunt. Sed haec omnia longa adhuc melius conveniunt in vicissitudine, quas patiorum electi, cum peregrinantur in terris.

« Ego autem, » inquit electus quilibet, « in abundantia mea, » id est, dum gratia Dei, et spirituali consolatione abundabam, « dixi : Non movebor in aeternum; » etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo, » dixit unus ex primariis electis, *Matth. xxvi*. « Domine, in voluntate tua prestidisti decori meo virtutem, » id est, robor meum non ex me erat, sed ex te, quia tu praestiteras virtutem decori meo, id est, pulchritudo animae meae, quae ex luce sapientiae et justitiae oritur, a tuo adjutorio conservabatur. « Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus, » id est, ut punires presumptionem meam, dimisisti meipsum mihi, et continuo occidi, et conturbatus sum. Quod attinet ad Christum, possunt hi tres versiculi tribui Christo, pro corpore ejus, quod est Ecclesia, id est, ut ea omnia dicat in persona membrorum suorum. Possunt etiam Christo tribui in persona propria. Nam quemadmodum ipse dixit in cruce, *Matth. xxvii* : « Deus meus, ut quid derelquisti me? » ita dicitur postea : « Avertisti faciem tuam a me, » non aversione inimicitiae, sed aversione defensionis et auxilii tempore passionis. Itaque sensus erit : « Ego autem dixi in abundantia mea : Non comovebor in aeternum, » id est, humilitas mea inuncta praee omnibus consortibus suis abundantissima gratia, ipsi nimirum fonti gratiarum Deo hypostasiae unita, dixit : « Non movebor in aeternum, » id est, nihil mihi nocere, nihilque me perturbare poterit. « Domine, in voluntate tua prestidisti decori meo virtutem, » id est, quia tu, Domine, pulchritudini et excellentiae meae, quae presto omnibus hominibus et angelis, addidisti robor et potentiam, nodum videlicet insolubilem hypostaticum unionis, idque « ex voluntate tua, » cui nemo resistere potest. « Avertisti faciem tuam, et factus sum conturbatus, » id est, nihilominus tamen manente vinculo hypostaticum unionis, et illiusa pulchritudine gratia, avertisti ad tempus pro salute hominum faciem tuam a defensione mea : voluisti ut exiliis amarissime passionis non transiret a me, sed biliter illum; ideo « conturbatus sum, » excepti paveret adere, et mortuus esse, et dixi, *Matth. xxvi* : « Tristis est anima mea usque ad mortem. » Neque hinc colligendum debet Christum aliquod ignorasse, vel aliquid inopinatum et conglisasse. Nam verum est nihil ei nocere, vel eam turbare potuisse, nisi ipsa voluisset; sed admisit in se furentium manus, et turbavit semetipsum. Et sicut Christus dixit ad Patrem : « Avertisti faciem tuam a me, » ita dicitur potuisset : Averti faciem divinitatis meae ab auxilio humanitatis meae, et sciens et volens conturbatus sum.

« Ego autem dixi in abundantia mea, » id est, dum bonis omnibus abundarem : « Non movebor in aeternum, » id est, tam bene fundata est haec felicitas mea, ut semper duratura videatur.

10. AD TE, DOMINE, CLAMABO, ET AD DEUM NEUM DEPRECATOR.

11. QUAE UTILITAS IN SANGUINE MEO, DUM ESCENDO IN CORRUPTIONEM?

12. NUMQUID CONFITEMUR TIBI FULVIS, AUT ANNUNTIABIT VERITATEM TUAM?

Haec omnia videntur accipienda pro tempore praeterito, neque est insolitum, ut apud Hebraeos futurum ponatur pro praeterito. Itaque David in sensu historico dicit se, tempore tribulationis et periculi, clamasse ad Dominum, atque inter caetera allegasse, non esse utilem Domino mortem suam, quia mortuus non posset Deum laudare. « Ad te, Domine, clamabo, » id est, cum te avertente faciem factus sum conturbatus, non desperavi de misericordia tua; sed ad te clamavi, et deprecatus, dixi : « Quae utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem, » id est, quid tibi, Domine, proderit effusio sanguinis mei, dum ego ab inimicis occisus, putrescam in sepulchro? Certe pulvis non confitebitur tibi confessionem laudis. Juxta sensum allierem et propheticum, Christus in passione ad Dominum clamasse, et orasse, se dicit, quod impletum fuit, quando, ut Apostolus loquitur *ad Hebr. v* : « Cum clamore valido, et lacrymis, praeses obtulit ad eum, qui posset eum salvum facere a morte. » Tunc igitur ait : « Quae utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? » id est, quae utilitas erit gloriae Dei, et saluti humani generis in sanguine meo in cruce effuso; dum caeterorum hominum more, corpus meum in sepulchro putrescit et corrumpitur? Nam

Christo nihil insolitum accidere potuit.

anisi Christus resurrexisset, inanis esset fides nostra, » ut dicit Apostolus I *Corinth.* xv; et neque ipse rediivus annuntiasset Apostolis veritatem Dei, neque homines mortales qui sunt ex se pulvis et cinis, facti essent spirituales, et filii Dei, qui Domino confiterentur, et annuntiarent aliis hominibus veritatem, id est, fidelitatem et justitiam Dei. Denique possunt hæc eadem verba tribui singulis electis, qui post lapsum in culpam, penitentia ducti, clamaverunt ad Deum pro remissione peccati, ut possent Domino confiteri, et annuntiare aliis peccatoribus veritatem promissionum Dei.

VER. 13. 13. AUDIUIT DOMINUS, ET MISERTUS EST MEI, DOMINUS FACTUS EST ADJUTOR MEUS.

Ex hoc versiculo perspicuum est verba versiculi decimi recte explicata fuisse pro tempore præterito. Affirmat igitur Propheta tum in persona sua, tum in persona Christi et electorum, clamorem suum a Deo fuisse exaudium. In hebreo legitur: *Audi, Domine, et miserere mei, Domine, esto adjutor meus.*

Sed eadem voces hebraicæ, sub aliis punctis reddunt lectionem quam nos habemus. Profunde certum est Septuaginta Interpretes aliter legisse, quam S. Hieronymus et Hebræi posteriores legunt: neque dubitandum est Septuaginta Interpretum auctoritatem in hisdem vocibus legendis prævalere debere.

VER. 14. 14. CONVERTISTI PLANGENT MEUM IN GAUDIUM MIHI, CONSIDISTI SACCU MEUM, ET CIRCUMDEDESTI ME LÆTITIA.

Hic est effectus exauditionis. David ex microculo rex potens effectus; Christus ex mortuis resurgens, et de ipsa morte triumphans; electus quisque ex valle Larymarum ad patriam celestem perveniens justissime dicit: *Convertisti plangentium meum in gaudium mihi.* » In hebreo, pro tu

gaudium, est in chorum, sed per chorum, hebraice machol, intelligitur instrumentum musicum. Sensus est idem: sed vox hebraica videtur paulo elegantius respondere voci præcedenti, ac si latine diceretur: *Convertisti plangentem in cantum.* Quod sequitur: *« Considerasti saccum meum, et circumdedisti me lætitia, »* significat mutationem vestis lugubris in vestem lætitiæ convenientem. Dicit autem Propheta, *considerasti, et non exivisti, vel spoliasti, quia quod exiit, remanet integrum;* quod scinditur, destruitur, ut usui deinceps esse non possit. Itaque significatur hoc loco, saccus miserie, vel mortalitatis, et passibilitatis plane destructus, ut nunquam amplius usui sit futurus in Sanctis, ac multo minus in Christo, qui « resurgens a mortuis, jam non moritur, » ut dicitur Rom. vi.

15. UT CANTET TIBI GLORIA MEA, ET NOS COM-PUNGAR: DOMINE DEUS MEUS, IN ÆTERNUM CONFITEBOR TIBI.

Hic est ultimus finis gloriæ Christi et Sanctorum omnium, laus Dei. « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te. » Illud, et non componar, in hebreo est, *וְיִדְבַּח וְיִשְׁבַּח*, *vel idem, et non faciat, ut sensus sit, ut gloria mea cantet tibi laudem, et gratiarum actionem, et nunquam taceat, nunquam cesset a laude; cui recte subjungitur: « In æternum confitebor tibi, » id est, semper laudabo, nunquam silebo.* Sed quantum hæc lectio satis cohercat cum reliquis verbis, tamen idem vocabulum hebraicum *וְיִדְבַּח* *et idem significat sile, et excidens sive succidere; et hanc significationem elegerunt Septuaginta Interpretes, et legerunt in prima persona, et non componar, quod est idem cum eo, et non succidat.* Est autem sensus: *Cantet tibi gloria mea, et non gemitus meus, ex timore mortis, vel peccati; vel cantet tibi gloria mea, et non amplius componar auleo mortis, vel peccati.*

PSALMUS XXXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Psalmus David pro extasi.

2. In te, Domine, speravi, non confundar in æternum; in justitia tua libera me.

3. Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me.

Esto mihi in Deum protectorem, et in domum refugii, ut salvum me facias.

4. Quoniam fortitudo mea et refugium meum est tu: et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.

V. s. n. — *Victori canticum [h. Psalmus] David.*

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum [h. sæculum]: in justitia tua salva [h. eripe] me.

Inclina ad me aurem tuam, velociter libera me. Esto mihi in lapidem fortissimum, in domum munitam, ut salves me.

Quia petra mea et munio mea tu [al. add. es]: et propter nomen tuum deduces me, et enutries me.

5. Educes me de laqueo hoc, quam absconderunt mihi, quoniam tu es protector meus.

6. In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me, Domine Deus veritatis.

7. Odisti observantes vanitates, supervacue. Ego autem in Domino speravi:

8. Exultabo, et letabor in misericordia tua. Quoniam respexisti humilitatem meam, salvasti de necessitatibus animam meam.

9. Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spatioso pedes meos.

10. Miserere mei, Domine, quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, et venter meus.

11. Quoniam defecit in dolore vita mea, et anni mei in gemitibus.

Infirmata est in paupertate virtus mea, et ossa mea conturbata sunt.

12. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, et vicinis meis valde, et timor notis meis.

Qui videbant me, foras fugerunt a me.

13. Oblivioni datus sum tanquam mortuus a corde.

Factus sum tanquam vas perditum:

14. Quoniam audivi vituperationem multorum commemorantium in circuitu.

In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.

15. Ego autem in te speravi, Domine: dixi, Deus meus es tu:

16. In manibus tuis sortes meæ.

Eripe me de manu inimicorum meorum, et a persecutoribus meis.

17. Illustra faciem tuam super servum tuum, salvum me fac in misericordia tua.

18. Domine, non confundar, quoniam invocavi te.

19. Muta sicut labia dolosa; Quæ loquuntur adversus justum iniquitatem, in superbia, et in abusione.

20. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te!

Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.

21. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ a conturbatione hominum.

Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum.

Educes me de reti, quod absconderunt mihi: quia tu fortitudo mea.

In manu tua commendo [al. *commendo*] spiritum meum: redemisti me, Domine Deus veritatis.

Odisti custodiens vanitates frustra: ego autem in Domino confisus sum.

Exultabo, et letabor in misericordia tua, quia vidisti [al. *audisti*] afflictionem meam: cognovisti tribulationes animæ meæ.

Et non conclusisti me in manu inimici: statuisti in latitudine pedes meos.

Miserere mei, Domine, quoniam tribulor: caligavit in furore oculus meus, anima mea et venter meus.

Quia consumpta sunt in morte vite meæ, et anni mei in gemitu.

Infirmata est in iniquitate mea fortitudo mea: et ossa mea conturbaverunt.

Apud omnes hostes meos factus sum opprobrium, et vicinis meis nimis, et timor notis meis:

Qui videbant me in plateis, fugiebant a me.

Oblivioni traditus sum quasi mortuus a corde: factus sum sicut [al. *quasi*] vas perditum.

Audivi enim opprobrium multorum, congregationem in circuitu;

Cum inirent consilium adversum me: et ut auferrent animam meam cogitaverunt [al. *conspiraverunt*].

Ego autem in te speravi, Domine: dixi, Deus meus tu.

In manu tua tempora meæ: libera me de manu inimicorum meorum, et persecutorum meorum.

Illumina faciem tuam super servum tuum: salva me in misericordia tua.

Domine, non [al. *ne*] confundar, quia invocavi te: confundantur impij, taceant in inferno.

Muta sicut labia mendacii: quæ loquuntur contra justum vetera, in superbia et despectione.

Quam multa est bonitas tua quam abscondisti timentibus te, operatus es sperantibus in te, in conspectu filiorum hominum.

Abscondes eos in protectione vultus tui, a duritia viri: abscondes eos in umbra, a contradictione linguarum.

22. Benedictus Dominus, quoniam mirificavit misericordiam suam mihi in civitate munita.

23. Ego autem dixi in excessu mentis meae: Projectus sum a facie oculorum tuorum.

Ideo exaudisti vocem orationis meae, dum clamarem ad te.

24. Diligite Dominum, omnes sancti ejus, quoniam veritatem requirit Dominus, et retribuet abundanter facientibus superbiam.

25. Viriliter agite, et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino.

Benedictus Dominus: qui mirabilem fecit misericordiam suam mihi, in civitate munita.

Ego autem dixi in stupore meo: Projectus sum de conspectu oculorum tuorum.

Ergone audisti vocem deprecationis meae, cum clamarem ad te?

Diligite Dominum, omnes sancti [i. *miseri-cordes*] ejus; fideles servat Dominus, et tribuit his, qui satis operantur superbiam.

Confortamini, et roboretur cor vestrum, omnes qui expectatis Dominum.

Argumentum. — Apparet in hoc canticis motus animi perturbati conspecta periculorum, hominisque in summa vita et salutis discrimen adducti, et tamen fiducia certa invocantis operam et auxilium Jovae, atque hoc intentum. — Haec Rosemüllerus. Strophe quinque; vers. 2-9, auxilii imploratio, fiducia firma, gratiarum promissio; vers. 10-14, descriptio malorum quae vati perferenda sint; vers. 15-19, repetite preces; vers. 20-23, grates avertendo periculo affectae; vers. 24-25, hortatio ad similem fiduciam piis omnibus directa. Psalmum autem hunc Davidem non in ipsis periculis composuisse, sed postea orationem et voces, quas ad Jovam urgente periculo misisset, simul cum his verbis, quae ad gratias desultae iam adepti pertinent, coeunxisset, et carmen ex utroque edidisse, plura ejus loca arguere videntur, veluti vers. 2 et 9, nec non 10 usque. Titulo hebraeo addunt Alexandrini *Davidis*, quod nomen accepit ex vers. 23, ubi hebraicum *Davidicus* vertitur *Davidis* *psalmus*, hoc est, inquit Agellius, *in favore atque legatione mea*, in desperatione perire conatus, cum de summo periculo humano consilio exalere non posse desperarem; et res autem narratur! *Salm. xxii, 26*. legitur *in pro-ceteris*, quod habet Vulgatus, sensus patet. Alii tamen hunc Psalmum ad aliam occasionem referunt. Hodierni non pauci eum esse Jeremiae, colligere posse putant e vers. 12-14, coll. cum *Jerem. xi, 19; xv, 10; xi, 7, 8, 11*, e verbis *magis miserabilis*, quam praeter hunc locum non legitur nisi apud *Jerem. vi, 25; xi, 8, 10; xlv, 5; xlix, 29*; sed absque idonea ratione, ut fusc demonstrat Hengsberg.

1. Praecentori *canendum*, carmen Davidis.

2. In te, Jova, confidi:

ne pudore afficiar in perpetuum;
pro justitia tua libera me.

3. Inclina ad me aurem tuam, festinanter eripe me;
esto mihi rupes praesidii,
domus caecumium ad me salvandum.

4. Nam petra mea et arx mea tu es,
et propter nomen tuum duces me et reges me;

5. Educes me e reli quod absconderunt mihi:
nam tu es refugium (alii, *praesidium*) meum.

6. In manum tuam commendo spiritum (vitam) meam:
redemisti (jam) me, Jova, Deus veritatis.

7. Olli observantes (colentes) vanitates mendacii;
ast ego in Jova confido.

8. Exsultabo et laetabor gratia tua,
quod respexeris miseriam meam,
cognoveris angustias animae meae;

9. Nec concluseris me in manu hostis *mei*,
staueris *e contra* in spatio amplo pedem meum.

10. Miserere mei, Jova, nam angustia mihi;
emarcuit in aegritudine oculus meus,
anima mea et venter (corpus omne) meus.

11. Consumpta est morore vita mea,
et anni mei gemitu;
corrui iniquitate mea robur meum,
et ossa mea contabuerunt.

12. Ob omnes adversarios meos ego sum contumelia, idque vicinis meis valde,
et terror notis meis;

qui vident me foris, aufugiunt a me.

13. Oblivioni traditus sum, instar mortui, *extinctus ex corde omnium*;
factus sum instar vasis quod periit (fractum est):

14. Nam audivi obretationem multorum;
formido undique, illis contra me una consultantibus;
ad capiendum animam meam machinantur.

15. Ego vero super te confidi, Jova;
dixi: « Deus meus es tu;

16. In manu tua *sunt* tempora (fata) mea:
eripe me e manu hostium meorum et e persecutoribus meis.

17. Illumina faciem tuam super servum tuum,
salva me gratia tua. »

18. Jova, ne pudore afficiar, nam invocavi te;
pudore afficiantur improbi, sileant in oreum!

19. Obmutescant labia mendacia,
quae loquuntur contra justum proterve (propr. *fastum*),
eum superbia et contemptu.

20. Quam magna est benignitas tua,
quam abscondisti (asservasti) timentibus (colentibus) te,
quam parasti eis qui spem ponunt in te,
in conspectu hominum!

21. Latere facis eos in latibulo faciei tuae (tuo) a conspirationibus virorum;
abscondis eos in tugurio a contentione (*resert*) linguarum.

22. Benedictus *sit* Jova,
nam insignem fecit misericordiam suam mihi,
protegens me tanquam in urbe munitionis (munita).

23. Ego quidem dixeram in trepidando me:
« Excisus sum a conspectu oculorum tuorum. »
Verum audivisti vocem precum mearum,
quam vociferarer ad te.

24. Diligite Jovam, omnes erga eum pii:
fidelitatem servat Jova,
et retribuit abundanter facienti superbiam.

25. Fortes estote, et alacri (imperterriti) *sit* cor vestrum,
omnes qui Jovam (ejusque auxilium) expectatis.

NOTE.

Vers. 2. *In perpetuum*, i. e. noli committere, ut nunquam e malis quibus confictor emergam. *Justitia* hic est illa *fides* optima, qua agere Deus solet cum iis, qui ipsi sese concrediderunt. — Vers. 2. *Festinanter*,

propr. festina. Bonus cocumitum, arx in montis prealtii fastigio exstructa. — Vers. 4. *Nomen*, famam potentie et misericordie. — Vers. 7. *Tu vanitates mendacii* dicitur de quavis re vana, presertim de doctrinis. *Dent.* xxxi, 21; *Jerem.* ii, 9; x, 3, 13 etc.; hic vero significare *idola* vana, indicat locus *Jon.* ii, 9. — Vers. 8. *Cognoveris*, ut eas removeres: opponitur enim incuria vel neglectui. Alexandrinus legit *hoshadeta*, vel *thoshia*; sed, ut ait Agellius, *cognoveris* nescio quid dulcius habet. — Vers. 12. *Ob*, i. e. propter totiosum virulentos insultus. Rosenmullerus verit *pro*, hoc sensu: etiam a vicinis magis contemner quam adversarii mei; vel: vicini plus in me conjecerunt opprobria, quam ipsi nocerint hostes. *Contumelia*... valde, summe profusus. *Terror*, ne propter me meamque consuetudinem in periculum ipsi veniant, vel quia foris criminibus me pollutum putant. — Vers. 14. *Formido*: conf. *Isa.* xxxi, 9. Sed cum *gaur* et *simul*, et *contormas* est significat, hoc prout Alexander. — Vers. 17. *Illumina*, etc. i. e. exercio propiliorne vultu me respice. — Vers. 18. *Silenti*, i. e. ad silentium redacti ruant. *In conspectu hominum* jungendum cum *parasti*, scilicet, ut omnibus innosceat priorum innocentia. — Vers. 23. *Ecclesiis*: Alexandrinus sensum spectans verit *projeas*. — Vers. 24. *Fidelitatem*, puta in promissis. Maurer non male, *fidos*, *fidelis*, ut sit abstractum prii concreto. *Abundantur* cum *retribuit* jungendum, ut accentus docet. Aliter, sed minus concinne, Alexandrinus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem. Psalmus David pro Ecclesiis.

In hoc titulo nihil est novi, nisi illa vox *ecclesiis*, que non habetur in hebraeo, et fortasse non est addita a Septuaginta Interpretibus, sed ab aliquo illo interprete: nam in quibusdam solum exemplaribus itam se invenisse Theodoros testatur. S. Hieronymus quoque eam non habet, neque in versione sua ex hebraeo, neque in Commentario, ubi exponit versionem Septuaginta Interpretum. Quicumque librum particulam addidit, eam accepit ex versiculo 23 hujus Psalmi: *Ex ecclesiis dicit in excelsis mens mea*. Significat autem *ecclesiis* mens excelsam, cum animas intendit in rem aliquam, ut quasi corpus proprium detegens videatur. Oritur autem illa excessus, vel ex divina aliqua revelatione, que rapit mentem in arcumque latitudinem, vel ex vehementi passione timoris vel amoris. Hoc autem loco videtur intelligenda existis ex timore repentino et maximo, quo David correptus fuit, cum audivit Absalonem filium et omnia populum contra se conspirasse. Quia historia habetur II Reg. xv. Videtur autem ad litteram Psalmus de Davide fugiente persecutionem Absalonis intelligendus, ut Theodoros ait Euthymius voluit. Sed patet etiam ad Ecclesiam inter persecutionem angustias gravitatem accommodari.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. IN TE, DOMINE, SPERAVI, NON CONFUNDAR IN ATERNUM, IN JUSTITIA TUA LIBERA ME.

David rex fugiens persequentem Absalonem, omni humano auxilio destitutus, ad Deum recurrit, ac dicit: « In te speravi, » et ideo confido, quod nunquam frustrandus mea spe sim, quia tu omnipotens et fidelissimus es. Igitur juxta hanc spem meam, « libera me in tua justitia, » id est, ob justitiam qua impios punire soles, et innocentes liberare.

Vers. 2. 2. INCLINA AD ME AUREM TUAM, ACCELERA, UT ERUAS ME.

Quia persecutio urgebat, et amici David II Reg. xvii, per amicos ei significaverant, ut non quiesceret, sed fugere perseveraret, nisi opprimi vellet, ideo petit velociter exaudiri, et de imminenti periculo erui.

Vers. 3. 3. ESTO MIHI IN DEUM PROTECTOREM, ET IN DOMINUM REFUGIUM, UT SALVUM ME FACIAS.

Verba sunt clara, quia Septuaginta Interpretes

exposuerunt verba metaphorica, que sunt in codice hebraico; sic enim legitur ad verbum: *Esto mihi in petram fortissimam, et in domum munitionis, ad salvandum me*. Vocatur autem hoc loco petra fortissima, vel saxea rupes in sublimi posita, vel domus sive arx fortissima lapidibus constructa; et tunc verba sequentia erant explicatio precedentium, ut sensus sit: *Esto mihi, o Deus, instar petrae durissime, id est, instar domus, sive arcis munitionis, in quam tuto confugerę possim*. Dicuntur autem haec omnia plane ad rem propositam aptissime. Nam David fugiebat per campustria deserti, ubi nulla erat arx, in quam confugere posset.

4. QUONIAM FORTITUDO MEA, ET REFUGIUM MEUM ES TU: ET PROPTER NOMEN TUUM DEDEXERIS ME, ET ENUTRIES ME.

Hic etiam exposuerunt Septuaginta metaphorarum vocum hebraicarum: sic enim legitur in hebraeo, *quoniam petra mea, et munio mea tu es, id est, sis tu mihi loco arcis lapideae et munitae, quoniam nutritionem aliam habere non possum*.

Quod sequitur: « Et propter nomen tuum deduces me, et enutries me, » optime respondet historicus. David enim ob repentinam fugam, neque quo lusus esset sciebat, neque unde alimenta conquireret: unde divina providentia factum est, ut ei Siba occurreret cum ducentis panibus, et centum alligatoris unam passu, et duobus utribus vini. Haque ait: « Propter nomen tuum, » id est, in gloriam nominis tui deduces me ad locum tutum, et ad nutrimentum cibos providebis. Recentes aliqui vertunt, *duces me, et deduces me*: quod mirum est, cum vocem hebraicam *וַיָּבֵא* *nabal*, non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus, tum hoc loco, tum in *Psal.* xxxii, significare velit *enutrire*, vel *sustentare*.

Vers. 5. 5. EDUCES ME DE LAQUEO HOC, QUEM ABSCONDEBUNT MIHI, QUONIAM TU ES PROTECTOR MEUS.

Non solum, inquit, deduces me ad locum tutum, et ibi enutries, sed etiam liberabis de insidiis, quas veluti laqueum absconditum tetenderunt mihi: vocat enim laqueum, occultam conjurationem factam cum Absalone in hebron contra se, nihil tale metuentem, neque cogitantem. Ad illud, *quoniam tu es protector meus*, additur, *Domine, in textu graeco, sed supervacaneum esse affirmat S. Hieronymus in epist. ad Sioniam et Fretolanum*.

Vers. 6. 6. IN MANUS TUAS COMMENDO SPIRITUM MEUM: REDDEMISTI ME, DOMINE, DEUS VERITATIS.

Quamvis bona spe dixerit: « Educas me de laqueo hoc, » tamen quia de vita nondum securus erat, addit: « In manus tuas commendo, » vel, ut habetur in hebraeo et graeco textu, *commendabo spiritum meum, » id est, curę tuę commendabo vitam meam*. Quoniam tu saepe alias « redemisti me de morte: » tu, inquam, Domine, qui es « Deus veritatis, » id est, Deus verissimus, vel Deus fidelissimus. Propter hunc locum suspicatur aliqui totum Psalmum intelligendum esse de Christo: ipse enim in cruce pendens dixit, *Luc. xxiii*: « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. » Sed etiam si Psalmus non intelligatur ad litteram de Christo, tamen potuit Dominus haec verba de hoc Psalmo accipere, cum spiritum suum Deo Patri commendare vellet: quomodo etiam S. Nicolaus moriens hunc Psalmum usque ad verba, que tunc exponimus, pronuntiavit; et nos frequentissime iisdem verbis utimur. Certe verba illa ejusdem versiculi, « redemisti me, Domine, Deus veritatis, » non recte tribuuntur Christo, cum sit ipse Redemptor, non redemptus. S. Augustinus Christo tribuit priora verba: « In manus tuas commendo spiritum meum: » posteriora tribuit populo christiano: « redemisti me, Domine, Deus veritatis: » vult enim S. Augustinus i. hoc Psalmo frequenter mutari personas, et nunc loqui Prophetam, nunc vero Christum, nunc autem populum. Quod quidem recte et pie dicitur, cum mystica explicatio queritur: sed

cum sensus litterę investigatur, non videtur mutationes personarum intelligende, ubi non est distinctio, sive interpunctio, que notet finitiam sententiam; hoc autem loco sine tali interpunctione continuantur verba totius versiculi in omnibus codicibus hebraeo, graeco et latino.

7. ODISTI OBSERVANTES VANITATES SUPERVACUÆ. Vers. 7.

8. EGO AUTEM IN DOMINO SPERAVI, EXULTABO IN DEO, ET LETABOR IN MISERICORDIA TUA.

Reddit aliam rationem, cur in manibus Dei commendaverit vitam suam, quia videlicet Deus odio habere solet eos, qui non sperant in suo adjutorio, sed in rebus vanis, quas nullum auxilium adferre possunt. « Odisti, inquit, observantes vanitates, » id est, somnia, vel auguria, vel responsa demonum; quod fecit Saul, qui consuluit pythionissam. Potest etiam nomine vanitatis intelligi industria, vel actus humana, sive quodcumque consilium, et auxilium hominum, quod sine Deo, vel contra Deum nullas vires habet; ideo additur, « supervacue, » quia frustra nituntur homines in rebus vanis. « Ego autem, » inquit, non observavi, neque asperi res vanas, ut in illis confiderem; sed « speravi in Domino, » et ideo « exultabo et letabor in tua misericordia, » quia nimium sperantes in Domino misericordia divina non deserit. Ex hebraeo legitur recentioribus, *odisti observantes vanitates*; et vere vox hebraea *וַיִּשְׁמַד* significat *odisti*; sed Septuaginta et S. Hieronymus legitur *sanctus*, quod significat *odisti*; prout mutatio textus facta est post tempora S. Hieronymi. Sensus semper est verus, sed melius coheret cum sequentibus nostra lectio; non enim recte conjungitur, *odisti vanitates, cum illo, ego autem speravi*.

9. QUONIAM RESEPEXISTI HUMILITATEM MEAM, Vers. 9. SALVASTI DE NECESSITATIBUS ANIMAM MEAM.

10. NEC CONCLUSISTI ME IN MANIBUS INIMICI, Vers. 10. STATUISTI IN LOCO SPATIOSO PEDES MEOS.

Allegat praeterita beneficia, ut, gratum se ostendens, provocet Deum ad similia concedenda. Sensus est: « Exultabo, et letabor in tua misericordia, » quoniam pignus habeo misericordie, liberationem ex persecutione Saulis; tunc enim « resepexisti humilitatem meam, » id est, abiectionem et afflictionem meam: haec enim omnia significat vox hebraea *וַיִּשְׁמַד*. Salvasti etiam tunc animam meam, id est, de angustiis, in quibus necessario haerebam, neque inde me eximere poteram. In hebraeo ad verbum est, *scivisti angustias anime meae*, sed sensus est idem; voluerunt enim Septuaginta non verbum verbo reddere, sed utcumque sententiam explicare. Id ipsum reperitur, vel explicatur sequenti versiculo: « Nec conclusisti me in manibus inimici, » id est, non permisisti ut Saul, qui me querebat ad necem, voto suo potiretur; sed « statuisti in loco spatioso pedes meos, » id est, fecisti ut ex angustiis, in quibus haerebam, libe-

Gal. 111
red. de
plor. es.
bon. re.
designat.

ratus, ambulare possem quocumque vellem, quasi in aperto et libero campo constitutus.

VERB. 11. 11. MISERERE MEI, DOMINE, QUONIAM TRIBULOR: CONTURBATUS EST IN IRA OCVLUS MEVS, ANIMA MEA, ET VENTER MEVS.

Ex recordatione praeteritorum beneficiorum orat pro futuris, et narrat calamitates suas. « Miserere mei, Domine, quoniam tribulor, » id est, sicut alias cum tribularer, miseratus es mei, ita et nunc miserere mei, quoniam iterum me tribulatio invasit. Incipit deinde tribulationes praesentes enumerare. « Conturbatus est in ira oculus meus, » illud, in ira, est ambiguum, non potest intelligi de ira Dei, et de ira Davidis. Malim cum S. Augustino intelligere de ira Dei; constat enim ex lib. I et II Reg., Davidem in persecutione Absalonis, et in omnibus aliis persecutionibus nunquam exanduisse, sed mississimum et patientissimum semper fuisse. Itaque sensus erit, in ira tua, qua peccatum meum punis, conturbatus est oculus meus, id est, oculus corporalis pro lacrymis caligavit, vel, oculus interior obtenebratus est; conturbata est etiam anima mea, dum timore magno concussa est, et denique conturbatus est venter meus, venter, inquam, interior animae meae, id est memoria, qua est receptaculum cogitationum. Ita brevis sanctus Propheta omnium trium animae partium meminit, dum per oculum, intellectum, per animam, voluntatem, per venter, memoriam intelligi voluit.

Venter interior est memoria.

VERB. 12. 12. QUONIAM DEFEGIT IN DOLORE VITA MEA, ET ANNI MEI IN GEMITIBUS.

Ad senium iam David pervenerat, et vere dicit defecisse vitam suam in dolore, id est, statim consumptam in continuo morere, et spes in quietibus. Nam primis triginta annis persecutiones fore continuas passus est; deinde ad regni gubernacula adnotus, primis septem annis bellum gessit cum progenie Saulis; postea multa bella gessit tum cum vicinis nationibus, tum cum proprio filio. Denique ipsa gubernandi sollicitudo, si quis non perfunctorie, sed cum timore Dei serio fungi velit officio, gemere facit sub onere.

VERB. 13. 13. INFIRMATA EST IN RAUPERATE VIRTUS MEA, ET OSSA MEA CONTURBATA SUNT.

Propter afflictiones totius vitae praeterite, accessit hae ultima tribulatio, in qua propter inopiam debilitatus vires pristinas amisit. Idem enim significat, virtus infirmata est, et, ossa mea conturbata sunt; nam per ossa intelligitur robur, sicut etiam per virtutem. Haec ad litteram verissima esse, historia lib. II Reg. cap. XVI et XVII, aperte docet. Fugit enim David sine ullo comatu, et perrexit ad loca deserta, nec solum pedibus, sed etiam nudis pedibus iter fecit, unde postea ab amicis commenta adjunctus fuit. In hebraeo pro paupertate legitur כְּעֵי, iniquitate,

et sic vertit S. Hieronymus, infirmata est iniquitate virtus mea; sed Septuaginta non legerunt אָוֶן אֲשֶׁר, ut legit S. Hieronymus, sed אָוֶן, in qua voce sunt eadem litterae, una dempta, sed puncta diversa, et illud iniquitatem, hoc paupertatem significat. Uterque sensus est verus; nam etiam debilitas ex inopia alimentorum nata erat, tamen inopia illa ex iniquitate persequendum, et iniquitas persequendum ex peccato Davidis, quod eo modo puniebatur a Deo, sine dubio procedebat.

VERB. 14. 14. SUPER OMNES INIMICOS MEOS FACTUS SUM OPPROBRIUM, ET VICINIS MEIS VALDE, ET TIMOR NOTIS MEIS.

Explicat aliam calamitatem suam ex notissima persecutione exortam, quod videlicet coperit despiciat a vicinis populis, qui audierunt tam turpem ejus fugam; et non ejus atque amici cepissent timere, ne si illi adhaerent, de vita periclitarentur quod Absalonem, si forte is victor evaderet. Quod attinet ad verba, illud, super omnes inimicos meos, in hebraeo est כָּכָל אֲדִיבֵי, sed Septuaginta et S. Hieronymus legerunt per tota, כָּכָל, quod potest exponi, ab omnibus inimicis meis; item, apud omnes inimicos meos; quae ultima expositio placuit S. Hieronymo, qui vertit ex hebraeo, apud omnes hostes meos; et videtur etiam placuisse Septuaginta interpretibus, nam verterunt, κατὰ πάντας τοὺς ἐχθρούς μου, quod significat, ab omnibus, sive apud omnes; sed lectio Latina editionis concordat cum secunda intelligentia vocis hebraicae, quae est valde propria; idem enim est, praes omnibus, et super omnes. Prima intelligentia placuit quibusdam recentioribus, qui exponunt, ab omnibus, id est propter omnes. Omnes intelligentia habent rectum sensum; itaque si legas, super omnes inimicos meos, sensus erit: Ego factus sum opprobrium vicinis, et timor notis, magis quam unquam has miseriae passi sint ulli inimici mei, quamvis impii et injusti; et sic exponit S. Augustinus. Si legas, apud omnes inimicos meos, sensus erit: Scientibus et ridentibus inimicis factus sum opprobrium vicinis meis, et timor notis meis. Et hanc expositionem sequitur Theodoretus. Si legas, ab omnibus inimicis meis, sensus erit: Multitudo et servitium inimicorum meorum effecit, ut essem opprobrium vicinis, et timor notis. Illa conjunctio et, cum dicitur et vicinis, recte restituta est Vulgatae editioni; nam adest in hebraeo et graeco, et legitur ab antiquis Patribus.

VERB. 15. 15. QUI VIDERUNT ME, FORAS FUGERUNT A ME: OBLIVIONI DATUS SUM, TANQUAM MORTUUS A CORDE.

Declarat id quod dixerat, et timor notis meis, quasi dicat: Nulli ex notis meis, qui viderunt me ita fugientem et afflictum, foras fugerunt, id est, longe a me recesserunt, timentes vitae suae, si mihi jungerentur. Atque ita oblivioni datus sum a corde, id est, cor eorum non recordatur mei, neque de

me cogitat, non secus ac si mortuus et sepultus essem; existimant enim de me jam actum esse. In hebraeo habetur interpunctio post particulam וְנָס, hoc modo, qui viderunt me foras, fugerunt a me; et ideo quidam legi voluit, foras, non foras (vox enim hebraea utrumque significat), et sensum esse voluit, qui viderunt me foris, id est, extra palatium nudis pedibus; capite discooperito, sine ullo insigni regio, fugerunt a me. Sed quanquam haec etiam intelligentia recta sit, tamen non cogitur admittere interpunctionem codicis hebraici, quae addita est a Rabbimis, cum in graeco nulla sit interpunctio, et Patres constanter legant foras, non foris.

VERB. 16. 16. FACTUS SUM TANQUAM VAS FERDITUM, QUONIAM AUDIVI VITUPERATIONEM MULTORUM COMMORANTIUM IN CIRCVITU.

Nec solum, inquit, amici et noti oblitii sunt mei, et me dereliquerunt; sed etiam apud vicinos, qui in circuitu habitant, contempti habitus sum quasi vas ferditum, id est contractum, ad omnia inutile, quod vel inde patet, quia ego ipse vituperantes me audivi. Videtur autem hoc loco Propheta mentionem facere vituperationis Semei, qui in faciem illi maledicere, et in eum lapides jacere ausus est; mirum existimavit Semei Davidem a regno ejectum nullius potentis deinceps futurum, sed tanquam vas inutile in cloacam projiciendum. Maledictio haec describitur lib. II Reg. cap. XVI. Et quamvis in loco illo II Reg. solius Semei maledictio mentio fiat, tamen credibile est plures alios eodem tempore male locutos fuisse de Davide, ut verum sit, quod hic dicitur de vituperatione multorum, in hebraeo, pro commemoratum, est נִדְבַר מִגֹּיִר, quam vocem S. Hieronymus vertit, congregatiorem, alii verunt, pavorem; sed potest commode etiam verti, commemoratiorem; nam verbum נִדְבַר, unde fit migor, significat commemorari, incolere, peregrinari, etc.; itaque sensus erit: Audivi vituperationem multorum, commemoratiorem in circuitu, id est, qui habent commemorationem in circuitu; sed Septuaginta sententiam clarius vertere voluerunt, ideo posuerunt, multorum commemorantium in circuitu.

VERB. 17. 17. IN EO DUM CONVENIRENT SIMUL ADVERSEM ME, ACCIPERE ANIMAM MEAM CONSILIATI SUNT.

Narrat historia II Reg. cap. XVII, post maledictionem Semei, consilium initum coram Absalone, de Davide occidendo, atque hoc est, quod in hoc versiculo commemoratus quasi dicat Propheta: Dum in praesentia maledicor, et vituperans me audio, in absentia mea consilium de me necando in Jerusalem intulit.

VERB. 18. 18. DEVS AUTEM IN TE SPERAVI, DOMINE, DIXI: DEVS MEVS ES TU, IN MANIBUS TUIS SORTES MEAE.

Ostendit vir sanctus, inter tot angustias se non despondidisse animum, propterea quod spem suam

non posuisset in auxilio fallaci hominum, sed in Deo omnipotenti, cui nemo resistere potest. « Ego autem in te speravi, Domine, » quare? quia dixi in corde meo: « Deus meus es tu, » magnum habeo protectorem, sine cuius nutu nemo mihi vitam eripere potest. Nam « in manibus tuis sortes meae, » id est, sortes vitae, vel mortis meae non pendent a sorte, sed a manu tua, id est, a potentia et voluntate tua. In hebraeo habetur, בְּיַד יְהוָה הֵיוּ מַנְסֵי הַיָּמִים, in manibus tuis tempora mea; et fortasse quod nunc legitur in graeco, ὁμοίως, quod significat sortes, legendum esset, κατὰ, quod significat tempora. Nam non desunt antiquae versiones ex graeco, quae habeant tempora mea. Sic etiam legitur in officio missae non semel, et in Psalterio ecclesiae S. Petri Romae. Sensus autem est idem; nam in manibus tuis tempora mea, nihil est aliud, nisi a tua voluntate pendent tempora vite et mortis meae; non vivam, nisi quando tu volueris, neque moriar, nisi quando tu volueris.

VERB. 19. 19. ERIPERE ME DE MANU INIMICORUM MEORUM, ET A PERSEQUENTIBUS ME.

In hoc versiculo nulla est difficultas, et concordant omnes editiones.

VERB. 20. 20. ILLUSTRA FACIEM TUAM SUPER SERVUM Tuum, SALVUM ME FAC IN MISERICORDIA TUA; DOMINE, NON CONFUNDAR, QUONIAM INVOCAVI TE.

Eandem petitionem inenolat, sed additis argumentis ad Deum flectendum appositis. « Illustra faciem tuam super servum tuum, » id est, ostende faciem tuam, sive respice in me: haec enim omnia idem significant. Sicut enim propter peccata Deus nobis irascitur, et avertere dicitur faciem, sive nubem opponere, et nos non respicere: ita e contrario quando reconciliatur, dicitur convertere faciem, nosque respicere, et illuminare vultum suum super nos, ut nos luminosos efficiat. Peit igitur primum reconciliationem etiam Deo, si forte adversus sit; et addit pro argumento, se servum ejus esse primum ad ejus obsequium et obedientiam. Addit deinde: « Salvum me fac; » hoc enim sequitur post reconciliationem, et salvum faciat, et libere eum, cui reconciliatus sit, et adjungit argumentum, dicens: « In tua misericordia, » id est, non ob merita mea, sed ob misericordiam tuam. Addit postremo tertium argumentum: « Non confundar, quoniam invocavi te. » Pertinet enim ad bonum et fidelem Dominum, qui promisit auxilium confidentibus in se, ut non confundat eum, qui tanta fiducia ipsum invocare non cessat.

VERB. 21. 21. ERUBESCENT IMPII, ET DEDUCANTUR IN INFERNUM, MUTA FIANT LABIA DOLOSAS.

Prophetica imprecatio est, et continuo adimpleta. Nam Achitophel, qui erat precipuus consiliarius Absalonis, et consilium dederat perniciosissimum adversum David, dissipante Deo consi-

sunt. Theodoretus et Euthymius volunt conjungi illud, in conspectu filiorum hominum, cum verbo perfectisti, et hunc sensum tradunt: Deus tempore tribulationis abscondit a timentibus se magnam dulcedinem, id est, mercedem, et premia, ut eos exerceat: sed paulo post eundem mercedem et eadem premia palam ostendit in conspectu filiorum hominum, ut servos suos bene sperare jubeat. Sic ad tempus Davidi abscondit dulcedinem, cum videlicet is fugeret filii persecutionem; sed paulo post perfecti illi suam bonitatem, cum eum reduxit in regnum cum maxima gloria. Idipsum accidit omnibus justis, quibus nunc absconduntur premia, sed in die judicii palam apparebunt. Potest adferri etiam alius sensus: Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te, id est, vere multiplex est consolatio tua, Domine, quam infans idem in abscondito cordis timentium te, id est, intus qui te colunt et diligunt, et illi timore venerantur. Hoc est enim manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit, » ut in cap. n Apocalypsis. legitur. Hoc experiebatur qui dicebat Psalms. xliii: » Secundum multitudinem dolorum meorum consolationes tuae laetificaverunt animam meam; » et ille, II Corinth. vii: » Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. » Et si tempore tribulationis tanta est multitudo dulcedinis in corde militantis, quanta erit tempore gloriae in corde triumphantis? Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum, id est, cum dulcedinem perfectisti, perfectam, cumulatam, copiosissimam infundisti in corde sperantium in te, qui videlicet renant consolari nisi in te: hoc autem totum fecisti » in conspectu filiorum hominum, » id est, ex adverso, sive ex opposito filiorum hominum, id est, quanto illi magis multiplicat dolores externos, tanto tu magis multiplicas consolationes internas. Nam vox hebraea נגהל, et graeca βασιλις proprie significat e regione, sive ex opposito, ut etiam notavimus in Psalms. xliii; proinde, ut verbum hebraicum concordet cum latino et graeco, illud, in conspectu, non tam referendum est ad visum, quam ad oppositionem: illa enim dicuntur esse inter se in conspectu, quae e diametro opposita se respiciunt. Sed et illud praetera verum est, hanc dulcedinem: infundi in cordibus timentium Deum, in conspectu filiorum hominum, id est, videlicet et stupentibus filiis hujus saeculi, qui filios Dei sui persecutionibus vexant: nam quamvis filii hominum, id est, carnales homines, non norunt illam dulcedinem, imo se suspicari quidem possunt, qualis sit, cum palatum animae nimis infectum habeant; tamen vident effectum ejus, dum intuentur, et obstupescunt patientiam, mansuetudinem, hilaritatem et pacem Sanctorum. Sic igitur miro modo datur Sanctis abscondita quaedam dulcedo in conspectu filiorum hominum,

Ver. 22. 22. QUAE LOCUNTUR ADVERSUS JUSTUM INQUIRITATEM, IN SUPERBIA, ET IN ADESIONE.

Haec verba conjunguntur in hebraeo cum superioribus in eodem versiculo; in nostra editione constitunt novum versum; sed quoad sensum pendunt a superioribus: declarant enim labia illa dolosa Achitophelis justo obmutescere debuisse, quia loquebantur contra justum, id est, contra Davidem, qui nullam injuriam fecerat, neque ipsi Achitopheli, neque Absalon; et loquebantur iniquitatem, id est, consilium iniquitate plenum, et hoc in superbia et abusione, id est, cum maxima arrogantia et contemptu. Pro abusione, tam in hebraeo רבובות, quam in graeco ἀβουσιον, est vox significans contemptum; et sic legitur S. Augustinus et Baullerius S. Petri. Proinde abusio in latina editione non est accipienda pro simplici abusione, sed pro ea quae nascitur ex contemptu, sive pro ipso contemptu: dicitur enim Achitophel, hoc loco, locus esse in superbia et abusione, quia superbo contumebat Davidem, et sic abutebatur ejus nomine.

Ver. 23. 23. QUAM MAGNA MULTITUDO DULCEDINIS TUAE, DOMINE, QUAM ABSCONDISTI TIMENTIBUS TE!

Ver. 24. 24. PERFECISTI EIS, QUI SPERANT IN TE, IN CONSPPECTU FILIORUM HOMINUM.

Jam sanctus Propheta exauditus se sentiens, ac divina consolatione percepta, exclamat praee admiratione: Quam magna multitudo, » etc. in hebraeo solum habetur משה רבובות, quam multa tonitas, sive dulcedo; sed Septuaginta explicare voluerunt admirationem Prophetae, ideo dixerunt, quam magna multitudo dulcedinis, etc. Sed quia videtur quaedam contradictio in his verbis, cum primo dicat, quam abscondisti, et deinde, quam perfectisti in conspectu filiorum hominum, ideo S. Augustinus conjungit illud, in conspectu filiorum hominum, non cum verbo perfectisti, sed cum verbo, qui sperant, ut sensus sit: Deus abscondit multam dulcedinem timentibus se, quam eis daturus est in alia vita, nunc interim sinens eos angusti premi; eam vero dulcedinem perfecti sperantibus in se in conspectu filiorum hominum, id est, iis qui libere ostendunt hominibus se esse Dei servos, et sperare in Deo, et non timent confiteri id quod

dum ea dolesco in se latet, et in effectibus patet.

Ver. 25. 25. ABSCONDIT EOS IN ABSCONDITO FACIEI TUAE, A COS/URBATIONE HOMINUM.

Ver. 26. 26. PROTEGES EOS IN TABERNACULO TUO, A CONTRADICTIONE LINGUARUM.

Declarat modum quo sancti viri dulcedinem Dei in tribulatione percipiunt: id enim fit, cum Sancti per amorem et contemplationem rapiuntur in Deum, et in ipso Deo inveniant domum refugii, juxta id quod in hoc eodem Psalmo dicitur: » Esto mihi in Deum protectorem, et in domum refugii; » qui enim in Deo delitescere norunt, nihil faciunt omnes tribulationes, ac si ad eos minime pertinerent. » Abscondes, inquit, eos, » videlicet timentes te, » in abscondito faciei tuae, » id est, in loco abdito, quod est in facie tua: nam qui raptus est ad contemplandam faciem Dei, et qui se a Deo videri atque cogitari, quique observat nutus Dei, et qui pulchritudinem ejus considerans, accenditur in ejus amorem, jam habitat in latibulo tutissimo a conturbatione hominum, id est, ab omni malo, quo homines conturbari solent. » Proteges eos, » id est, eosdem timentes te, » in tabernaculo tuo, » id est, in te ipso, in quo et tu habitas. Deus enim non habet aliam domum, sive aliud tabernaculum in quo capi possit, nisi seipsum; et qui per amorem et contemplationem in Deo habitat, altissimum posuerunt refugium suum, et non accedit ad eos malum, nec flagellum appropinquabit tabernaculo eorum, ut dicitur in Psalmo nonagesimo. Proteguntur autem in hoc tabernaculo ab omni malo, non solum factorum, de quo dictum est in superiori versiculo, sed etiam verborum, quod hic dicitur, » a contradictione linguarum, » quia nihil curant sermones hominum, qui Deum testem habent. Quod si facies Domini tam insigne latibulum sive tabernaculum est hominibus timentibus Deum, dum per speculum et in a signale cernitur, quid erit, quando videbitur sicuti est? tunc vere habitatio nostra erit in Jerusalem, quae est visio pacis, de qua dicitur Psalms. cxlvii: » Qui posuit fines tuos pacem. »

Ver. 27. 27. BENEVOLES DOMINUS, QUOSIAM MIRIFICAVIT MISERICORDIAM SUAM IN MILIA CIVITATIS MUNITA.

Quae dixerat generatim de consolatione divina, quam viri justi in tribulatione percipiunt, applicat ad se, qui unus est ex illis; et inde gratias agit Deo. » Benedixit, inquit, sit Dominus, quoniam mirificavit, » id est, mirabilem » misericordiam, » erga me ostendit, » in civitate munita, » id est, abscondens me in abscondito faciei suae, quod est veluti civitas munitissima, ut jam tibi nihil nocere possit. S. Augustinus legit, in civitate circumstante, in quo necesse quos Latinos codices sit secutus. Nam vox hebraea מוצר mator munitiorem significat, vox graeca περιουσία ambitum designat; atque inde S. Augustinus circumstantiam accepit:

sed Theodoretus et Euthymius graeci auctores intelligunt per ambitum, moenia, sive agerem, quibus civitates muniuntur, ut sensus sit: in civitate ambitus, id est, in civitate munita, vel aggribus munita. Et S. Hieronymus non solum in versione ex hebraeo, sed etiam in Commentario, ubi exponit versionem Septuaginta, legit, in civitate munita.

28. EGO AUTEM DIXI IN EXCESSU MENTIS M.E.E. PROIECTUS SUM A FACIE OCULORUM TUORUM.

Accusat ipse se diffidentem, quam passus fuerat initio persecutionis. » Ego autem dixi in excessu mentis meae, » id est, eo tempore, quo praee nimio terrore quasi mentis inops factus eram, dixi apud me: » Projectus sum a facie oculorum tuorum, » id est, non placet tibi, ut amplius regnem, vel ut diutius vivam, ideo abieci me a benigno aspectu tuo et favore, atque auxilio tuo solito me destitui. Exstat dubitatio hujus vestigium in lib. II Reg. cap. xv: » Si invenero gratiam, inquit, in conspectu ejus, reducet me; si dixerit mihi: Non placeo, praesto sum, faciat mihi quod bonum est coram se. » Pro voce, in excessu mentis, in hebraeo est מוצר, quod ad verbum significat, in festinando me, id est, dum festinarem, sive in obstupescendo et paucando me, id est, dum obstupescerem et paucarem: nam verbum מוצר significat festinare, et obstupescere, ac proire, et omnia sunt vera; nam David illud dixit, cum festinaret egredi ex Jerusalem, et pavore ac stupore correptus esset. Illico stuporem Septuaginta verterunt, exstasim, atque Latini excessum mentis.

29. IDEO EXHAUDISTI VOCEM ORATIONIS M.E.E. DUM CLAMAREM AD TE.

Sententia perspicua est: ideo, inquit, ne diffiderem de bonitate tua, cum me in tanta consternatione videres, continuo » exaudisti vocem orationis meae, dum clamarem ad te. » Illud, ideo, posset etiam verti vere, sive certe: est enim adverbium multa significans.

30. DILIGITE DOMINUM, OMNES SANCTI EIUS, QUOSIAM VERITATEM REQUIRET DOMINUS, ET RE-TRIBUET ABUNDANTER FACIENTIBUS SUPERBIAM.

31. VIRIBUS AGITE, ET CONFORTETUR COR VESTRUM, OMNES QUI SPERASTIS IN DOMINO.

Horatur in fine Psalms homines pios, qui similia patiuntur, ut non cessent diligere Dominum, atque in eo sperare, quoniam etiam si ad tempus impii videantur impune grassari, tamen brevi poenae acerbissimas dabunt. Illud, veritatem requirit Dominus, S. Hieronymus vertit, fides servat Dominus. Vox hebraea utrumque significat, veritatem, et etiam fides, et sensus in idem recidit. Illud, abundanter, in hebraeo et latino ambiguum est, utrum conjungi debeat cum verbo retribuet, an cum verbo facientibus; sed ex graeco apparet conjungendum esse cum verbo facientibus; et eodem

modo S. Hieronymus vertit ex hebraeo: *Retribuet, gustinus, retribuēt his qui multum superbunt*; inquit, *his qui satis operantur superbiam*; et S. An-

PSALMUS XXXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *Ipsa David intellectus.*

1. Beati, quorum remissa sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.

2. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.

3. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.

4. Quoniam die se nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in arumna mea, dum configitur spina.

5. Delictum meum cognitum tibi feci: et in iustitiam meam non abscondi.

Dixi: Confitebor adversum me in iustitiam meam Domino: et tu remisisti impietatem peccati mei.

6. Pro hac erabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.

Veritatem in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

7. Tu es refugium meum a tribulatione, quae circumdedit me: exultatio mea, erue me a circumdantibus me.

8. Intellectum tibi dabo, et instrua te in via hac, quagradieris: firmabo super te oculos meos.

9. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus.

In campo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10. Multa flagella peccatoris; sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.

11. Lætamini in Domino, et exultate, justi, et gloriamini, omnes recti corde.

Argumentum. — Docet vates beatos illos esse, qui peccatorum veniam obtinuerunt, quod probat ex conscientia terrore, quibus, dum in peccato essent, supererant, affirmans se a peccatorum poenis sincera confessione esse liberatum et veniam assecutum. Inde consilium tenent, ut qui a malis liber et immunis esse cupiat, sponte ac libenter deum montis obsequatur improbis omni mala, Jova bonis Jovam dispense. Scriptum est hoc citatum post veniam impetrata propter adulterium cum Bathesba et caeteris (II Sam. xii), interpretum plurimorum est opinio. Leve est quod quidam opinantur, ex ea narratione Davidem delictum suum non professum, sed a Nathane obliuio accusatum esse: nam eorum *hoc delictum non confiteri* (vers. 5), quid est aliud quam confiteri eorum *causam*, agnoscere delicta? Davidem vero, priusquam a Nathane reprehenderetur, culpam animo conscientia commoto agnosce, documentum est II Sam. xii, 13. Caeterum stropham quatuor: vers. 1-2, iusti qui peccatorum veniam obtinuerunt; vers. 3-5, vatis angustia in peccato constituti; vers. 6-8, ejusdem felicitas liberati a peccato; vers. 9-11, sincero ac fidei animo Deum adseant pii.

Beatus, cui dimissa est iniquitas, absconditum est peccatum.

Beatus homo, cui non imputabit [al. *imputavit*] Dominus iniquitatem: nec est in spiritu ejus dolus.

Quia tacui, attrita sunt ossa mea, in rugitu meo tota die.

Die enim et nocte gravata est super me manus tua: versatus sum in miseria mea, cum exardesceret messis. *Jocerta.*

Peccatum meum notum facio tibi: et iniquitatem meam non abscondi.

Dixi: Confitebor scelera mea Domino, et tu dimisisti [h. *abstulisti*] iniquitatem peccati mei. *Sexton.*

Pro hac erit omnis sanctus [h. *misericors*] ad te: ad tempus inveniens;

Ut cum inundaverint aquae multae, ad illum non accedant.

Tu [al. *add. es*] protectio mea, ab hoste custodies me, laus mea salvans: circumdabis me. *Semper.*

Erudiam te, et illuminabo tibi viam per quam ambules: cogitabo de te oculo meo.

Nolite fieri sicut equus et mulus quibus, [al. *in quibus*] non est intelligentia.

In campo et freno maxillas ejus constringe, ut non appropinquet ad te.

Multa dolores impii: confidentem autem in Domino misericordia circumdabit.

Lætamini in Domino, et exultate, justi: et laudate, omnes recti corde.

V. s. n. — *David eruditio.*

Davidis carmen, doctrina.

Beatus ejus ablatum est delictum, tectum penatum!

2. Beatus homo, cui non imputat Jova culpam, et in ejus animo non est dolus!

3. Dum silerem, marcescebant ossa mea, (ex) suspirio meo per totum diem.

4. Nam diu nocteque incombibat mihi manus tua, et mutabatur (corrumpebatur) succus meus (vitalis) *tanquam* in siccitatibus aestatis.

5. *Tum* peccatum meum notum tibi feci, et culpam meam non tlexi (ceclavi); dixi: « Confitebor Jovae delicta mea; » et tu condonasti (propr. *abstulisti*) iniquitatem peccati mei.

6. Propterea te suppliciter orabit omnis pius tempore inveniendi (te, vel *tuam gratiam*); inundatio aquarum magnarum (absolute positum) ad eum non perferent (aque).

7. Tu es latibulum mihi, ab angustia liberas me; cantionibus (seu *jubillis*) liberationis circumdas me.

8. « Edoceam te et instrua te in *qua* via ambules; consulam tibi in te *directo* oculo meo. »

9. Ne ergo sitis instar equi, instar muli, cui non est intellectus; cum freno et capistro (iis instructus) est ornatus ejus ad constringendum eum:

10. Multi dolores impio; sed qui fiduciam collocat in Jovam, cum gratia ille circumdat.

11. Lætamini de Jova (patrono) et exsultate, justi; et jubilate, omnes recti corde.

NOTE.

Vers. 1. *Doctrina*: vid. quae observavimus ad Ps. xiv, 1. — Vers. 2. *Dolus*: ille est qui serio et sincere coram Jova suo exponit delicta; vel, qui non simulat se innocenter, quum sit malorum sibi conscius. — Vers. 3. *Silerem*, peccatum meum non coufiteri. — Vers. 4. *Manus Jovae* plagas ejusdem denotat. Crelier, *non sicut dicit tourné en la sécheresse de l'été*. Grecus interpres accepit h pro servili in *teshad*, a *had*; legit autem *becharboni* a *cherb*, gladius, et *gols* pro *gails*. — Vers. 5. *Confitebor*, etc. propr. *profitear* de delictis. Pro *halai* Alexandrinus legit *halai*, *adversus* me. — Vers. 6. Post *inveniendi* additur in hebr. *raq*, quam vocem Ewaldus cum plerisque vertit *tantummodo*, scil. dum adque inveniendum te praebes, juxta illud Isai. lx, 6; Rosenmüllerus, *beantatem*, hinc *temperitudinem*, *tenerram clementiam*; Maurer jungit cum seqq., hoc modo: *tantum... ad eum*, ad eum unum. — Vers. 7. Pro *instrua* Alexandrinus legit *thotsouent*, a *tsour*, pressit. In altero membro legit, *rauni phalten* *missobeheni*. — Vers. 8. Est vox Dei Davidem alloquentis: ita Ewaldus et Hengstenberg. Minus placet aliorum sententia, esse vocem Davidis, ad vers. 6 redemptis, et peccatori, qui in pari secum huret impatientie periculo, sana consilia tribuentis. In te, etc.: conf. Gen. xiv, 21; Jerem. xxv, 6. Vocis *tsatsch* (a rad. *tsads*) radicem fecerunt *tsah* Alexandrini. — Vers. 9. *Ornatus*: Alexandrinum et S. Hieronymum sequitur Ewaldus. — Vers. 10-11: conf. de Maistre, *Soirées de Saint-Petersbourg*, tom. I, p. 238 (edit. 1821).

Non imputari peccatum in actibus habetis, non habetis in scriptis.

ius modus imputationis, quem fixerunt heretici, ut non imputari peccatum, sit peccatum quidem herere in anima peccantis, sed non reputari peccatum a Deo, nullo exemplo Scripturae probari potest, sed aperitissime potius improbat, » Omnia Scriptura dicit, et non imputabit ad culpam et penam aeternam, non imputabitur ad culpam et penam aeternam, sed adhuc imputabitur ad penam temporalem : sicut factum videmus in Davide, cui dicitur est a Propheta : » Dominus transtulit peccatum tuum a te, non morieris; sed quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius, qui natus est tibi, morietur. » Ubi videmus non imputari peccatum quoad mortem propriam, et imputari quoad mortem filii; et Davidem fuisse justificatum, et tamen debuisse dolorem magnum de morte filii tolerare, in penam peccati commissi. Quod si aliquando peccatum remittitur omnino quoad omnem penam, tunc etiam non imputabitur ad alium reatum vel debitum.

3. QUONIAM TACUI, INVENTERAVERUNT OSSA MEA, *Ver. 4. DEM CLAMAREM TOTA DIE.*

Proposita beatitudinis justificationem, deslet miseriam suam, quasi dicat : Illi quidem sunt beati; sed ego miser sum, qui non solum innocentiam non servavi, sed longo tempore distuli per confessionem peccati indulgentiam querere; et ideo post agnitum culpam meam, corpi tam assidue clamare, et rugire me ipse naecera, ut debilitata sint, et attrita ossa mea, id est, fere consumplum omne robur meum. » Quoniam tacui; » revera longo tempore David peccatum adulterii tacuit, imo multis artibus occultare conatus est; primo enim Uriam multis modis inducere tentavit, ut cum uxore propria dormiret, ut filius ex adulterio conceptus, ipsis Urie propriis putaretur. Et cum Uria ad domum propriam accedere nollet, adiecit David crimen homicidii, ut Uria sublato, et illius vidua in uxorem continuo ducta, partus, qui post novem menses expectabatur, crederetur esse Davidis non adulteri, sed mariti. Nec tamen vidua illa in uxorem assumpta, continuo David peccatum confessus est, sed expectavit ut filius nasceretur. Et ne tunc quidem peccatum cellere cogeretur, nisi a propheta Nathan admonitus fuisset. Haec enim fere integrum, et fortasse etiam diffusius David in ceno peccati jactu, et confessionem distulit. Propterea dicit : » Quoniam tacui, » et non continuo peccatum confessus sum, sed abcondere et occultare volui; ideo » inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die, » id est, post agnitum peccatum tota die pro indulgentia clamare coepi, et tam diu, ac tanto affectu clamavi, ut ossa mea debilia et vetusta facta sint. Vox hebraea בלתי *balti* significat *invenierunt*, et etiam *consumpta sunt*, sive *attrita sunt*, ut vertit S. Hieronymus; proinde illud, *inveteraverunt*, non est referendum ad tempus, sed ad debilitatem, quomodo accipitur illud *Thren. III* : » Vetustam

UNIVERSITATIS ALMAE MATRIS S. MARCI

suspectat ad iustitiam quam quilibet

peccatum, quia innocenter aliquis vixit, non mirum erit, si nulla satisfactio requiratur ab eo, cui hoc modo peccatum non imputatur : sin autem non imputatur, quia remissum est per gratiam, tum si remissum fuerit quoad culpam et penam aeternam, non imputabitur ad culpam et penam aeternam, sed adhuc imputabitur ad penam temporalem : sicut factum videmus in Davide, cui dicitur est a Propheta : » Dominus transtulit peccatum tuum a te, non morieris; sed quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius, qui natus est tibi, morietur. » Ubi videmus non imputari peccatum quoad mortem propriam, et imputari quoad mortem filii; et Davidem fuisse justificatum, et tamen debuisse dolorem magnum de morte filii tolerare, in penam peccati commissi. Quod si aliquando peccatum remittitur omnino quoad omnem penam, tunc etiam non imputabitur ad alium reatum vel debitum.

3. QUONIAM TACUI, INVENTERAVERUNT OSSA MEA, *Ver. 4. DEM CLAMAREM TOTA DIE.*

Proposita beatitudinis justificationem, deslet miseriam suam, quasi dicat : Illi quidem sunt beati; sed ego miser sum, qui non solum innocentiam non servavi, sed longo tempore distuli per confessionem peccati indulgentiam querere; et ideo post agnitum culpam meam, corpi tam assidue clamare, et rugire me ipse naecera, ut debilitata sint, et attrita ossa mea, id est, fere consumplum omne robur meum. » Quoniam tacui; » revera longo tempore David peccatum adulterii tacuit, imo multis artibus occultare conatus est; primo enim Uriam multis modis inducere tentavit, ut cum uxore propria dormiret, ut filius ex adulterio conceptus, ipsis Urie propriis putaretur. Et cum Uria ad domum propriam accedere nollet, adiecit David crimen homicidii, ut Uria sublato, et illius vidua in uxorem continuo ducta, partus, qui post novem menses expectabatur, crederetur esse Davidis non adulteri, sed mariti. Nec tamen vidua illa in uxorem assumpta, continuo David peccatum confessus est, sed expectavit ut filius nasceretur. Et ne tunc quidem peccatum cellere cogeretur, nisi a propheta Nathan admonitus fuisset. Haec enim fere integrum, et fortasse etiam diffusius David in ceno peccati jactu, et confessionem distulit. Propterea dicit : » Quoniam tacui, » et non continuo peccatum confessus sum, sed abcondere et occultare volui; ideo » inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die, » id est, post agnitum peccatum tota die pro indulgentia clamare coepi, et tam diu, ac tanto affectu clamavi, ut ossa mea debilia et vetusta facta sint. Vox hebraea בלתי *balti* significat *invenierunt*, et etiam *consumpta sunt*, sive *attrita sunt*, ut vertit S. Hieronymus; proinde illud, *inveteraverunt*, non est referendum ad tempus, sed ad debilitatem, quomodo accipitur illud *Thren. III* : » Vetustam

Peccata sunt quae dicitur in uno verbo

fecit pellem meam, » id est attritam, nigram, etc. Illud etiam, *dum clamarem*, in hebraeo ad verbum est, *dum rugirem*. Ex quo intelligimus clamorem illum fuisse clamorem doloris et compunctionis, qui recte rugitus dici potest; non autem clamorem exultantis in peccato, vel superbe jaclantis peccata sua, ut aliqui exponunt. Neque putamus fuisse rugitum ex corporali morbo, ut alii volunt : non enim Scriptura prodit Davidem aegrotasse illo tempore; et aliquid sine Scripturae testimonio affirmare, divinari est; sed rugitum poenitentiae, ut cum Theodoro nos exposuimus.

Ver. 4. 4. QUONIAM DIE AG NOCTE GRAVATA EST SUPER ME MANUS TUA : CONVERSUS SUM IN ARUMNA MEA, DUM CONFIGITUR SPINA.

Malta mala propter peccatum Davidi configerunt: nam filius natus ex adulterio infans mortuus est, et filia nomine Thamar ab Amon fratre per incestum polluta est, et idem Amon ab Absalone fratre occisus est, et idem Absalon adversus patrem dimicans, et ipse caesus est: quae omnia summo dolore Davidi attulerunt, ut II lib. Regum narrat historia. De his igitur divinis flagellis dicit: » Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua, » id est, assidue, sine intermissione flagella super me ingeminare non cessas: dicitur enim gravare manus super aliquem, qui non lenire eum, sed graviter percutit. » Conversus sum in arumna mea, dum configitur spina, » id est, propter huiusmodi flagella conversus sum ad cogitationem gravitatis peccati mei in arumna mea, dum spina tribulationis configitur mihi, id est, tribulatio atque arumna mentis oculis aperuerunt, quos carnis illecebra et voluptas clauderant. Posset etiam per spinam intelligi cum S. Hieronymo stimulus conscientiae, ut sensus sit, conversus sum in arumna mea, dum stimulus conscientiae pangit. In hebraeo et graeco additur mihi, *dura configitur mihi spina*; ideo in latino subintelligi debet. In hebraeo habentur alia verba atque alius sensus, *conversus est viror meus in siccitates aelatis*, id est, omnia mea bona perierunt, quomodo viror et humor in aestate solis ardore siccatur et perit. Sed Septuaginta legerunt aliter, quam nunc habentur in codicibus hebraicis; nam pro ברוך לרתי *bruch l'rti*, *conversus est viror meus*, legerunt ברוכה לרתי *brucha l'rti*, quod est, *conversus sum in arumna mea*, et sic etiam legit S. Hieronymus, qui verit ex hebraeo, *versatus sum in miseria mea*. Illud vero quod sequitur, ברוכה קין ברוכה קין, *dum adurit me spina*, quod idem est cum eo, quod nos habemus, *dum configitur spina*; dum enim configitur spina, certe adurit et vastat, quod significat verbum דור *charaf*. Itaque minima mutatione punctorum, et unius vel alterius litterae similis, videmus inveniri posse lectionem, quam Septuaginta Interpretes habuerunt; veriozem autem esse lectionem, quam erat in codicibus Septuaginta Inter-

pretum, ea quae hunc est in codicibus nostris, quibus Rabbini puncta addiderunt, dubitare non possumus.

5. DELACTUM MEUM COGNITUM TIBI FEGI, ET INJUSTITIAM MEAM NON ABSCONDI.

Ex conversione ad cognoscendam peccati magnitudinem, de qua dixit in versiculo superiori, factum est ut peccatum suum non amplius faceret, neque occultaret, sed palmam confiteretur Deo et hominibus. In hebraeo habetur in futuro יודית, *cognitum faciam*; sed ponitur futurum pro perfectivo, cuius temporis est verbum, quod sequitur, יודית *kissithi*, *abscondi*. In graeco non habetur *tibi*, sed in hebraeo habetur, et in graeco subintelligitur. Porro illud, *cognitum tibi feci*, non significat Deo fuisse ignotum, antequam David illud confiteretur, sed loquitur more humano. Iudex enim etiam sciat delictum rei, quia ipse vidit fortasse illud committi; tamen non dicitur scire iudice, nisi reus ex testimonio plurium testium sit convictus, aut ipse reus aperte confiteatur, adactus fortasse ad confessionem per tormenta. Sic igitur Deus viderat quidem Davidem peccantem, sed volebat eum aperte confiteri; ideo flagella quasi questionem adhibuit. Tum vero David confiteri cepit, nec ait solum, *peccavi Domino*, quod ante flagella dixit privatim ad Nathan prophetam; sed publice notum fecit Domino peccatum suum, id est, iudice confessus est, et per scripturam Psalmorum toti mundo peccatum suum manifestavit; ideo verissime addit : » Et in iustitiam meam non abscondi. »

6. DIXI : CONPITEBOR ADVERSUM ME INJUSTITIAM MEAM DOMINO, ET TU REMISSISTI INIQUITATEM PECCATI MEI.

Ad solatium poenitentium declarat ineffabilem Dei misericordiam, quam in se ipse expertus est. Quamvis enim Deus, » qui lux est, et tenebrae in eo non sunt ullae, » *I. Ioh. I*, summo odio prosequatur tenebras peccatorum, et nisi peccator resipiscat, paratus sit eum proicere in tenebras exteriores ad summum et sempiternum cruciatum; tamen ita propensus est ad ignoscendum, si quis ex corde poenitentiam agat, ut ipsam etiam confessionem miserando et parcendo praeveniat. Videtur respicere tempus illud, quo Nathan propheta Dei nomine exprobrauit illi peccatum suum; et ipse continuo compunctus, dixit *II Reg. XI* : » Peccavi Domino, » et Nathan subiunxit : » Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris. » Videns enim tam habitam indulgentiam, cogitavit quod erat verum, remissionem peccati priorem fuisse ipsa confessione, sed non priorem interna contritione, in qua simul fuit odium peccati, amor Dei, propositum confitendi et satisfaciendi : » Dixi, confitebor, » id est, compunctus corde statui continuo confiteri » adversum me iniquitatem meam, » meque

Juda interm peccata quibus dicitur cognoscere?

reum et peccatorem aperte fateri; et in non expostulati vocem illam, qua dixi: « Peccavi Domino, » sed ex paterna et ineffabili benignitate, « remisisti impietatem peccati mei: » quod ex propheta suo Nathan cognovi, qui ait: « Dominus transiit peccatum tuum a te. » In hebreo habetur חטאתי עון, *iniquitatem peccati mei*; in greco, *iniquitatem cordis mei*, et sic legitur velens in Commentariis, Augustinus, Theodoretus, Euthymius. Latini Interpres videtur accepisse *iniquitatem*, ex greco, τὸ ἁμαρτανεῖν, *essetis pro, et peccati mei* ex hebreo. Sed omnia in idem referunt: nam impietas cordis dicitur, quia corda concipiuntur: impietas peccati dicitur, quia peccando committitur. Idem etiam Davidis peccatum, et fuit iniquitas respectu Uria, et fuit impietas respectu Dei.

Vers. 7. 7. PRO HAC ORABIT AD TE OMNIS SANCTUS IN TEMPORE OPPORTUNO.

Vers. 8. 8. VERUMTAMEN IN DILUVIO AQUARUM MULTARUM, AD EUM NON APPROXIMABUNT.

Exemplo suo dicit Propheta multos futuros, qui discent orare Deum pro indulgentia peccatorum, ut hoc modo liberentur a magnis malis quibus aliquando peccatores involvendi sunt. « Pro hac, » grece interpretes, Theodoretus et Euthymius, et cum eis S. Augustinus exponunt, pro *hac impietate*, quia impietas grece et latine est generis feminini; sed vox hebraea est generis masculini, et non concordat cum ea illud, pro *hac*, quod etiam in hebreo est generis feminini, הַחַטָּאת; ideo cogitur dicere, « pro hac, » significare, pro *hac re*, sive pro *hoc*: nam Hebraei utuntur genere feminino pro neutro. Et posset etiam recte verbi, *propter hac*, sive *super hoc*. Itaque sensus erit: *Hac de causa*, id est, quia tu tam clementer ignoscis peccatis tuis, « orabit ad te, » id est, fiduciam in orandi sumet « omnis sanctus, » id est omnis pius, omnis vere penitens, qui incipiens odisse impietatem suam, incipit inducere pietatem tuam. Orabit autem « in tempore opportuno, » id est, antequam tempus misericordiae finiatur, dum hec vita durat, dum ad penitentiam Deus invitat. « Querite Deum, inquit Isaias, dum inveniri potest: invocate eum, dum prope est. » Isai. xxxv. Quod sequitur, duplicem habet sensum: unus est: « Orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno, » ut in *diluvio aquarum multarum*, aquae ille ad eum non appropinquent, id est, ut in die novissimo, quando veluti diluvium quoddam inundabit super impios omnia genera penitentium, et praeterit tempus opportunum orationis et penitentiae, tunc ipsi salvi sint ab ejus modi pernis, ille sensus in hebreo clarissimus est; sic enim ad verbum S. Hieronymus vertit, *pro hac orabit ad te omnis misericors tempus inveniens, ut cum inundaverint aquae multae, ad illum non accedant*. Et hunc sensum sequitur Theo-

doretus, quamvis paulo aliter exponat, nititur sic: *Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno, ut cum inundaverint aquae multarum tribulationum, ad illum non accedant*, id est, illum non perturbent, sed illis omnibus superior sit, easque imperterritus perferat. Alter sensus est: *Orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno, et recte ac sapienter faciet; nam in diluvio aquarum multarum, cum inundaverint mala super omnes impios in die novissimo, sicut inundaverunt aquae diluvii temporibus Noe, tunc impii ad eum, id est ad Deum, non appropinquabunt: non enim erit amplius tempus opportunum; ideo Isaias ait: « Exprobrato eum dum prope est, » nam aliquando procul erit, ut ad eum appropinquare non possit. Sic exponunt S. Augustinus et alii. Uterque sensus verus est, sed prior videtur magis litteralis; nam illud, *ad eum non appropinquabunt*, non videtur posse secundum litteram referri ad Deum, cum nulla sit facta mentio sicut in verbis praecedentibus. Itaque illud, *verumtamen*, pro copulativa particula accipiendum est, ut Euthymia recte monet; et vox hebraea וְקָרָא non solum significat, *verumtamen*, sed etiam *certe, vere, etc.**

Vers. 9. 9. TU ES REFUGIUM MEUM A TRIBULATIONE, QUIEREMUS ME; EXULTATIO MEA, ERIT ME A CIRCUMDANTIBUS ME.

Accepit indulgentiam quoad culpam, petit etiam indulgentiam quoad poenam, liberationem videlicet a tribulatione, in quam incidit propter peccatum. Videtur autem loqui de persecutione, quam patiebatur ab Absalone filio, de qua in toto Psalmo superiore locutus est. Fortasse etiam loquitur de tentationibus demonum, quae perpetuo nos circumdant et tribulant. « Tu es refugium meum a tribulatione, quae circumdedit me, » nisi in misericordia tua, quoniam undique deficiunt amici, et undique cingor ab inimicis: ideo tu qui solus es « exaltatio mea, » id est, causa omnis meae letitiae, erue me ad hostibus circumdantibus me. In hebreo habetur: *Tu es refugium meum ab angustia, vel ab hoste, custodies me: exultationibus literarum circumdabis me*. Sed manifeste apparet puncta Rabbinarum, et aliquam litterarum mutationem totum hanc locum perturbasse. Septuaginta Interpretes non legerunt יִצְרֵנִי, *custodies me*, אֲרָא, sed נִצְרֵנִי, *obsidabit me*, sive *circumdabit me*, אֲרָא, et futurum ponitur pro praeterito; ideo veterunt, *quae circumdedit me*. Neque legerunt וְרָאָה רַגְלֵי מַיִם, *exultationibus liberandi*, sed רַגְלֵי מַיִם, *exultatio mea libera, sive erue*. Sanctus quoque Hieronymus ex hebreo vertit, *laus mea*; unda legit, *romi*, non *romne*, ut hodie habetur in Bibliis hebraicis. Denique non legerunt Septuaginta הַשְּׂהֵבֶתָה, *circumdabis me*, sed סִבְבֵנִי, *missobebeni, a circumdante me*.

Vers. 10. 10. INTELLECTUM TIBI DABO, ET INSTRUAM TE IN VIA HUIUS, QUAE GRADIERIS: FIRMABO SUPER TE OCULOS MEOS.

Respondet Dominus orationi servi sui, ac pollicetur auxilium quod petebatur. Tria promittit: primo, prudentiam inferiorem, ut possit cavere insidias hostium, et discernere amicos ab inimicis, dum dicit: « Intellectum tibi dabo, » id est, intelligentem et prudentem te faciam. Secundo, auxilium externum singularis providentiae Dei, sine quo in multis periculis homines etiam prudentissimi versantur, et hoc significat illud, *instruam te in via hac qua gradieris*: nam in hebreo est, *ostendam tibi viam per quam ambules*; in greco vero, *comitaber te in via, sive simul tecum gradiaris*. Ex quibus omnibus intelligimus illud, *instruam te in via*, significare directionem et ducatum in omnibus actionibus. Dicitur enim Deus ostendere viam, et comitari nobiscum, ut dixi iteris, quando auxilio gratiae suae facit, ne erremus in via morum, et ne in pericula et insidias hostium, percipue invisibilium, incidamus. Tertio, perseverantiam in gratia, quod est maximum beneficium et proprium electorum Dei: « Firmabo, inquit, super te oculos meos, » non avertam oculos a te, sed perseveranter et stabiliter oculo benignitatis te aspiciam; proinde auxilium internum praesentia, et externum providentiae semper tibi aderit. In hebreo habetur, *dehberabo super te oculo meo*, sive, ut vertit S. Hieronymus, *cogitabo de te oculo meo*, sed mutatio unius puncti ex oculo meo, reddere potest oculus meus, vel oculus meos, itaque in illa voce nulli est difficultas. Suspicio autem pro voce דְּבַרְבָּרָא, *cogitabo, vel dehberabo*, Septuaginta legisse דְּבַרְבָּרָא, *firmabo, vel roborabo*: quomodo enim fieri potest ut viri doctissimi pro verbum דְּבַרְבָּרָא, quod significat *dehberare, consilium habere, cogitare, intellexerint firmare, et roborare*? Si tamen lectio hebraica, ut modo se habet, cum graeca et latina concilianda sit, oportebit subintelligere vocem *semper*, ut sensus sit, *cogitabo semper de te oculo mentis meae*; quod est idem cum illo, *firmabo super te oculos meos*.

Vers. 11. 11. NOLITE FIERI Sicut EQUUS ET MULUS, QUIBUS NON EST INTELLECTUS.

Horatur nunc demum Propheta fideles omnes tam bonos quam malos, ut ab exemplo suo discant mala, quae consequuntur peccatum, et bona quae consequuntur penitentiam et virtutem; ipse enim omnia expertus erat. Ac primum ad malos conversus dicit: « Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus, » id est, nolite dari solis sensibus, cum ratione praediti sitis: nolite sicut equi et muli hinc inde ad uxores proximi vestri, sicut ego feci: nolite tanquam indomiti et furcos equi vel muli, pauperes atque humiles morsu et calcibus impetere, ut ego adversus Uriae feci.

Vers. 12. 12. IN CAMO ET FRENO MAXILLAS EORUM CONSTRINGE, QUI NON APPROXIMANT AD TE.

Praedit mala, quae eos sequuntur, qui equos et mulos imitari voluerint; cogentur enim tribulationibus, vel ad Deum converti, vel corse impediuntur, ne nocent aliis quantum vellent. Sed moro prophético hanc praedictionem exprimit David per modum imprecationis: « In camo, inquit, et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te, » id est, capistro et freno quasi equos et mulos coerceres, qui recusant, ut homines ratione praediti, sponte accedere ad te per obedientiam. Ridicule Calvinus contendit non esse legendum, *in camo*, sed in *lupato*, quasi multum intersit inter haec vocabula, et quasi ipse sapientior sit Septuaginta lateribus, qui verterunt *israha*, unde est nostrum, *in camo*; et S. Hieronymo, qui ex hebreo vertit, *in camo*; et S. Augustino, Theodoro et aliis veteribus, qui omnes legunt *in camo*. Porro canus funem significat, sive capistrum, quo alligantur equi. Sed hoc loco metaphorica vocabula sunt *canus et frenum*, et ponuntur ad significandas calamitates et turbinas, quibus Deus utitur ad coercendos homines a peccatis, id quod expositor sequenti versiculo. In hebreo habetur in singulari *maxillam ejus*; sed non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus vertit in numero multitudinis, *maxillas eorum*. Ex quo intelligimus puncta non recte in nostris libris ubique esse collata: nam secundum alia puncta, eadem vox significat, *maxillas eorum*.

Vers. 13. 13. MULTA FLAGELLA PEGATORIS, SPERANTEM AUTEM IN DOMINO MISERICORDIA CIRCUMDABIT.

Haec est declaratio cani et freni, quasi dicit Propheta: Peccator impenitens, et qui compulset sibi in peccato, multis flagellis atteretur, tum in hac vita, tum in futura. Quamvis enim interdum peccatores florere videantur, tamen ipsum peccatum est gravissima poena, quae parit alias poenas sine numero, sollicitudines, anxietates, timores, pericula, remorem conscientiae, et similia: neque his contentus Deus justus iudex, multa alia flagella adjungit, et nisi peccator respiciat, et orat ad Deum in tempore opportuno, sine dubio ad flagella sempiterna perveniet. Contra, justus, qui sperat in Domino, et non confidit in vanitate mortalium, ab ipsa misericordia divina undique circumdabitur, ut a nulla parte flagellum ad eum accedere possit. Porro misericordia divina sensus est omnium bonorum; ideo cum dicitur: « Misericordia circumdabit sperantem in Domino, » significat circumdabitur omnium bonorum quo abundantissime fruuntur, qui uni Deo adherent. Nam, ut saepe diximus, quid nocere potest ei, cui omnia cooperantur in bonum, et cuius omnes passionnes converuntur in gloriam? Ideo recte concluditur Psalmus illis verbis:

Calvinus dicitur Septuaginta hostiam vocantibus.

Misericordia divina font est omnium bonorum.

14. LETAMINI IN DOMINO, ET EXULTATE, JUSTI, ET GLORIAMINI, OMNES RECTI CORDE.

Sicut in principio beatos dicit justos, ita nunc in fine eosdem hortatur ad letitiam, quam est etiam quasi ex obliquo exhortatio ad perseverandum in iustitia, ut perseverare possint in letitia. « Letamini in Domino, et exultate, justi, » id est, magnam habebis, o justus, materiam gaudendi et exultandi, sed « in Domino, » qui vobis est causa tantorum bonorum, quibus affluitis: non est enim fristemini ob temporalia detrimenta, pro quibus rependatur vobis in eternitate mensura bona, congrua, cogitata, et superflua, et hic interim spiritualis consolatio non vos deseret. « Et gloriamini, omnes recti corde; » item aliis verbis repetitur. Nam gloriamini, hoc loco, non est afferre seipsum laudibus, ut sonat vox latina, sed est jubilate, ut sonat vox hebraea *עָרַבְתִּים* *et arabis*, id est, cum letitia laudare Deum, et non solum in Scripturis *gloriamini* accipitur pro *letari et exultare*,

ut cum dicit Apostolus *ad Rom. v. 1*: « Sed et gloriamur in tribulationibus. » Verbum quod proprie significat *jubilare*. Per *rectos corde*, intelligimus justos; nam ex rectitudine cordis oritur rectitudo verborum et operum: illi autem sunt justus, quorum corda, voces et opera, conformia sunt rectissimae regulae, quae est lex divina: ex qua rectitudo fit, ut Deus placeat homini, et homo placeat Deo; et quicquid tandem volente, vel permittente Deo accidit homini, aequo animo accipitur; atque ita sit in corde non solum iustitia, sed etiam « pax et gaudium in Spiritu Sancto, » id est regnum Dei, ut Apostolus interpretatur *Rom. xiv*; proinde rectissime David ait: « Beati quorum remissioe sunt iniquitates, » etc.; et: « Letamini in Domino, et exultate, justi, » etc., quia soli justus sunt beati, et vero solidoque gaudio perfruantur.

Quam
dicit Jov-
u?

PSALMUS XXXIII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *Psalmus David.*

1. Exultate, justi, in Domino: rectos decet collaudatio.
2. Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem chordarum psallite illi.
3. Cantate ei canticum novum: bene psallite ei in vocalisatione.
4. Quia rectum est verbum Domini, et omnia opera ejus in fide.
5. Diligit misericordiam et judicium: misericordia Domini plena est terra.
6. Verbo Domini caeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.
7. Congregans sicut in utre aquas maris, ponens in thesauris abyssos.
8. Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem commovebuntur omnes inhabitantes orbem.
9. Quoniam ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt.
10. Dominus dissipat consilia gentium; reprobat autem cogitationes populorum, et reprobat consilia principum.
11. Consilium autem Domini in aeternum manet, cogitationes cordis ejus in generatione et generationem.
12. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus: populus, quem elegit in hereditatem sibi.

- Laudate, justi, Dominum: rectos decet laudatio [al. *collaudatio*].
- Confitemini Domino in cithara: in psalterio decachordo psallite [al. *cantate*] ei.
- Cantate ei canticum novum: bene psallite in jubilo:
- Quia rectum est verbum Domini, et omne opus ejus in fide.
- Diligit justitiam et judicium: misericordia Domini plena est terra.
- In [al. *fac. in*] verbo Domini caeli facti sunt: et spiritu oris ejus omnis ornatu eorum.
- Congregans quasi in utre aquas maris: ponens in thesauris abyssos.
- Timeat Dominum [al. *a Domino*] omnis terra: ipsum formidant universi habitatores orbis.
- Quia ipse dixit, et factus est: ipso praecipiente, stetit.
- Dominus solvit consilium gentium: irritas fecit cogitationes populorum.
- Consilium Domini in aeternum stabit: cogitationes cordis ejus in generatione et generatione.
- Beata gens, cujus Dominus Deus ejus, populus quem elegit in hereditatem sibi.

V. s. n.

13. De caelo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.

14. De preparato habitaculo suo respexit super omnes qui habitant terram.

15. Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16. Non salvatur rex per multam virtutem, et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suae.

17. Fallax equus ad salutem, in abundantia autem virtutis suae non salvabitur.

18. Ecce oculi Domini super metuentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus:

19. Ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fame.

20. Anima nostra sustinet Dominum; quoniam adjutor et protector noster est.

21. Quia in eo letabitur cor nostrum, et in nomine sancto ejus speravimus.

22. Fiat misericordia tua, Domine, super nos, quemadmodum speravimus in te.

De caelo prospexit Dominus: vidit omnes filios Adam.

De firmissima sede sua prospexit ad universos habitatores terra.

Fingens pariter cor eorum: intelligens omnia opera eorum.

Non salvabitur rex in multitudine exercitus, nec fortis liberabitur in multiplicatione virtutis.

Fallax equus ad salutem, et in multitudine roboris sui non salvabitur.

Ecce oculus Domini super timentes eum, ad [al. *ei*] expectantes misericordiam ejus.

Ut eruat de morte animas eorum, et vivificet eos in fame.

Anima nostra expectavit Dominum: auxilium nostrum et clypeus noster est.

In ipso enim letabitur cor nostrum: quia in nomine sancto ejus speravimus.

Sit misericordia tua, Domine, super nos, sicut expectavimus te.

Argumentum. — Hymnus est qui celebrat laudes Jovae. Principio postea pius homines hortatur ad Jovam laudibus celebrandum, vers. 1-3; Jova enim est benignus et justus, creator ac dominus totius mundi: felicem populum cui is Deus praesidet, vers. 4-12; postea de ejusdem providentia specialius tractat, tum in genus humanum unum versum, tum in suam populum, vers. 13-19; deique tum sibi, tum pio Israelitarum populo bona obtentura esse ex Dei bonitate specialis et postquam. Hinc atropae quaeritur. Observa quam accurate sibi invicem respondent vers. 6-9 et 13-16, 16-11 et 16-17, 18 et 18 sequ. Est hic Psalmus ita planus per se, ut provisis super vacuam videatur, auctores atque occasionem illius propriam quaerere.

1. Jubilate, justi, in Jova, rectos decet laudatio.
2. Celebrate Jovam cum cithara, cum lyra decachorda canite ei.
3. Canite ei canticum novum, bene pulsate fides cum clangore.
4. Nam rectum (non fallax) est verbum Jovae, et omne opus ejus in veritate (fidum).
5. Diligit justitiam et judicium (jus), gratia (benignitate) Jovae plena est terra.
6. Verbo Jovae caeli facti sunt, et spiritu oris ejus omnis eorum exercitus (astra et stella, *Gen. ii. 4*).
7. Colligit, ut acervum, aquas maris; reponit in receptaculis fluctus (propr. *abyssos*).
8. Timeat Jovam omnis terra, reverentur eum omnes incolae orbis.
9. Nam ipse dixit, et factum est; ipse jussit, et exstitit.
10. Jova fragit consilium gentium, dissipat cogitationes populorum.

11. Consilium autem Jovæ in æternum stat, cogitationes cordis ejus stant in generationem et generationem.
12. Beata gens cujus Jova Deus est, beatus populus, quem elegit sibi in hereditatem.
13. De caelis spectat Jova, videt omnes filios hominis.
14. E loco habitationis suæ prospicit in omnes incolas terræ.
15. *Is qui fugit omnium pariter gorda, qui attendit ad omnia opera eorum.*
16. Neque rex salvatur multitudine roboris (gall. *forces*), neque potens (heros) eripitur multitudine fortitudinis.
17. Fallax (prop. *falsitas*) ad salutem est equus, et multitudine roboris sui non faciet elabi.
18. Erant oculos Jovæ directus est ad timentes (colentes) eum, ad expectantes gratiam ejus.
19. Ut eruat a morte animas eorum, ut vivos servet eos in fame.
20. Anima nostra expectat Jovam; auxilium nostrum et clypeus noster is est.
21. Nam in eo (propter eum) letatur cor nostrum, nam in nomine sancto ejus confidimus.
22. Sit gratia (benignitas) tua, Jova, super nos, quemadmodum in te speramus.

NOTE.

Vers. 1. *Recti* etc. *is* etc. dicuntur Israelitæ. — Vers. 2. *Cithara*, hebr. *kinor*, harpa-gemus, quam plectro pulsabant. *Lyra*, hebr. *nebel*, prop. *uter*, quia utris figuram habebat, pulsabatur digitis. Alii hebr. *hasor* pro instrumento musico habent, ita a *nebel* differenti, ut hoc duodecim, illud decem chordis instructum fuerit: *hasor enim piper*. decem significat. — Vers. 3. *Novam*, ob nova beneficia recens compositum. Maurer: *non adhuc auditum*. *Clangore*, puta tubæ, ait Maurer; melius Ewaldus: cum populi acclamantis *vociferatione*, gr. *ἀκροασις*: conf. Ps. xxxii, 6. — Vers. 5-6. Deus est justus, bonus et potens: confidant pii. — Vers. 7. Pro ut *acervon* (conf. Gen. 1, 9), id est, in unum locum, veteres omnes legerunt *nod*, redduntque in *utram*, non male. *Receptacula* dicuntur terræ voragine, maris profunda. — Vers. 12. *Haroditatem*, i. e. sibi propriam, præcipua cura sua dignum esse voluit. — Vers. 13. Dixit, quanta sit Jovæ potentia, nunc ad illius scientiam et providentiam transit. — Vers. 15. *Fugit*, ideoque ea penitus percipit. — Vers. 20. *Expectat*. Juxta Maurer, *ehabak* ortus a rad. arab. significante *adstrinxit*, velut funem; hinc translatus ad animum *intendere animum, intentum esse expectatione, expectare*. — Vers. 21. *Nomine*. Maurer: divina ejus potentia et benignitate; Rosenmullerus: *nomen* metonymice pro nominato collocatur.

DELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David.

Hic Psalmus caret titulo apud Hebræos. Illud autem, *Psalmus David*, positum est a Septuaginta Interpretibus, qui tamen discretis verbis admonuerunt, nullam se titulum in hebræicis codicibus reperisse. Argumentum Psalmi est, exhortatio ad justos homines, ut Deum laudent, ob ejus maximam potentiam, providentiam et bonitatem: hortatur autem justos, tum quia non est speciosa laus in ore peccatoris; tum quia potentia, providentia et bonitas Dei ipsi potissimum justis utilissima est.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. EXULTATE, JUSTI, IN DOMINO, RECTOS DECRET COLLAUDATIO.

Exultatio, que hic ponitur, significat laudem cum lætitia. S. Hieronymus vertit: *Laudate, justi, Dominum*; sed vox hebræa נָחַם *namemus* utrumque significat; ideo planus sensus est: *Laudate cum exultatione*, id est, *laudate non invitati, non tristes, non negligenter, sed ex magno affectu, jubilantes, exultantes in cordibus vestris; laudate Dominum non solum animo, sed etiam voce. Reddit rationem cum addit: « Rectos decet collaudatio, » quasi dicat: Vos justos invito potissimum ad laudandum Deum, quia vobis potissimum convenit laudare Deum. Per rectos intelligit justos, ut etiam diximus in fine Psalmi superioris. Sed congruit hoc loco, ut justii dicantur recti, quia rectis placet Deus, qui est ipsa rectitudo, et quod placet libenter laudatur. Distortis non placet Deus, cujus opera et judicia rectissima sunt, et ideo non quadrant voluntatibus iniquorum: inde iniqui et distorti non libenter Deum laudant, sed reprehendunt et blasphemant. Pro verbo *decet*, in hebræo est nomen נָחַם *namah*, *speciosa*, et sanus est: in ore rectorum speciosa est laus Dei; atque hoc aliusit Ecclesiasticus cap. xv, cum ait: « Non est speciosa laus in ore peccatoris. » Pro voce *collaudatio*, in hebræo est תְּהַלֵּל *thelillah*, et in græco, ἀνακ; *laus*; sed latinus Interpres posuit *collaudationem*, ut significaret debere justos non solum sigillatim, sed etiam conjunctim laudare Deum.*

Vers. 2. 2. CONFITEMINI DOMINO IN CITHARA, IN PSALTERIO DECEM CHORDARUM PSALLITE ILLI.

Hortatur rursus justos, ut confitentur Domino confessionem laudis, non solum voce, sed etiam instrumentis musicis, que erant in usu illius gentis. *My-tioe* autem significatur, ut Deum laudemus non solum verbis, sed etiam operibus, ac præsertim perfecta observatione decalogi significati per psalterium decem chordarum, ut « videntes ceteri homines opera nostra bona glori-

ficient Patrem nostrum, qui in caelis est, » Matth. vi. Notant hoc loco Basilius et Augustinus citharam resonare ex parte inferiore, psalterium ex parte superiore. Unde colligitur Deum esse laudandum ex cognitione Dei, que habetur ex creaturis: unde existit sonus citharæ; et ex ea que habetur ex revelatione divina in Scripturis sanctis: unde existit sonus Psalterii.

3. CANTATE EI CANTICUM NOVUM, BENE PSAL- Vers. 3. LITE EI IN VOCIFERATIONE.

Conjungit quasi per epilogum, que dixerat in duobus versiculis superioribus. Dixerat, ut voce laudarem et instrumentis psalleremus: utrumque conjungit, et monet ut omnia accurate et diligenter fiant. « Cantate ei canticum novum: » hoc pertinet ad illud: « Exultate in Domino, » etc. Jubet autem ut exultantes laudemus Deum canticum aliquo non usitato et veteri, sed recens composito accommodato ad rem præsentem. « Bene psallite in vociferatione, » pertinet ad id quod subjunctum est: « Confitemini in cithara, » etc., et jubet ut hoc ipsum bene et accurate fiat, et non frigide, ac summissa voce, sed magno cum sonitu, quo magnitudo affectus significetur. Itaque illud, in *vociferatione*, non debet referri ad voces humanas, sed ad voces instrumentorum musicorum. S. Hieronymus vertit, *in jubilo*, et S. Augustinus legit, *in jubilatione*. Vox hebræa נְהַלֵּל *nehillah* significat *jubilationem*; vox græca ἀνακ *anam* geminatum clamorem. Recte movent SS. Patres Basilius et Augustinus canticum novum opponi canticum veteri. Canticum vetus est, quod solent canere homo vetus, qui « nullus ex carne caro est, » et cum sit terra sapit, ac in terrenis delectatur, et hic Deum laudat, cum bona temporalia ab eo recipit: at canticum novum canit homo novus, qui renovatus spiritu mentis suæ, cœlestia sapit, et in æternis delectatur, et Deum semper laudat, etiam cum flagellatur, quia novit illa etiam cooperari in bonum. Sic etiam per illud: *Bene psallite ei in vociferatione*, admonemur dum psallimus,

bene facere hoc divinum opus, attente, devote, magno cum affectu et cordis júbilo. S. Benedictus in regula sua monet psalmodium esse opus Dei, et ideo ceteris omnibus operibus antependendum. Et S. Bernardus, serm. 47 in Cantica: Vos, inquit, moneo, fidelissimi, pure semper ac strenue divinis interesse laudibus. Siquis quidem, ut sicut reverenter, ita et alacriter Domino assistatis, non pigri, non somnolenti, non escitantes, non parcentes vocibus, non praecedentes verba duplicia, non integra transientes, non fractis et remissis vocibus muliebre quidquam balba de nare sonantes, sed virili, ut dignum est, et sonant et affectu voces Sancti Spiritus deponentes.

4. QUA RECTUM EST VERBUM DOMINI, ET OMNIA OPERA EIUS IN FIDE.

Incipit explicare rationes, cur Deus sit tanto affectu laudandus, que sumuntur, ut diximus, a bonitate, potentia et sapientia eius. De bonitate dicit: « Rectum est verbum Domini, et omnia opera eius in fide. » id est, quia verba et facta Domini iustissima, fidelissima et sanctissima sunt. Hoc est quod Psalm. cxlv, aliis verbis dicitur: « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. » Verbum Domini intelligitur mandatum, prohibitio, promissio, comminatio, et haec omnia rectissima et fidelissima sunt: nihil enim jubet Deus nisi bonum, nihil prohibet nisi malum, et quod promittit, vel comminatur, fidelissime praestat. Ideo « rectum est verbum Domini, et fidelis Dominus in omnibus verbis suis, » Psalm. cxxiv. Opera vero Domini verbis conformia sunt: ideo dicuntur esse in fide, id est, fidelia, iusta, sancta, et dicitur Deus sanctus in omnibus operibus suis. S. Basilii, et S. Augustinus in commentario hujus Psalmi, per fidem intelligunt hoc loco fidem catholicam, et exponunt, opera Dei dici esse in fide, quia ex operibus Dei, ut ex fabrica caeli et terrae inspecta, homines moventur ad fidem, ut videant credant in Deum operum tantum operis; vel dicunt opera Dei omnia esse in fide, quia omnia opera bona, que Deo placent, sunt in fide tanquam in semine, vel radice: non enim placent Deo que fiunt ante fidem, sed que nascuntur ex fide. Ambae sunt pie, veraxque sententiae; sed non videtur litterales explanationes.

5. DILIGIT MISERICORDIAM ET IUDICIUM: MISERICORDIA DOMINI PLENA EST TERRA.

Sanctitas verborum et operum Domini nascitur ex sanctitate voluntatis: « Deus enim diligit misericordiam et iudicium. » id est, amat primum largiri dona gratis suae, et postea secundum opera uniuscuiusque reddere praemia, vel supplicia, atque ita omnes vias Domini misericordia et veritas. In hebreo habetur: Diligit iustitiam et iudicium; sed Septuaginta Interpretes, scientes confundi duas illas voces, צדק et דין, id est,

iustitiam et misericordiam, saepe vertunt iustitiam, ubi legunt ceteros; et aliquando (ut hoc loco) vertunt misericordiam, ubi legunt iudicium; quod si interpretari velimus verbum hebraicum ut sonat, dicendum erit in prima parte versuque de eorum, sive orationis, voluntatis divinae ex parte iustitiae; in altera parte, nimirum a misericordia Domini plena est terra, a declarari eandem bonitatem ex parte misericordiae. Sed iuxta nostram lectionem dicendum est in prima parte declarari bonitatem ex parte misericordiae et iustitiae, in secunda doceri misericordiam latius patere quam iustitiam, et esse, ut alibi dicitur Psalm. cxviii: « Super omnia opera eius; » nam ad misericordiam pertinet tollere miseriam et defectum: nihil autem est quod non indigeat misericordia Dei, cum omnia omnino creata defectum aliquem patiuntur. Sed res corruptibiles, quae sunt infra lunam, tanto plures et maiores defectus patiuntur, quam res incorruptibiles, quae supra lunam, ut respectu corruptibilium non videantur incorruptibilia nullum habere defectum; ideo dicit Propheta: « Misericordia Domini plena est terra: » nam per terram intelliguntur omnia corruptibilia; terra enim sedes est non solum hominum mortalium, et animalium terrestrium, et omnium plantarum, sed etiam piscium et avium: quavis enim aves volent in aere, et pisces perambulant semitas maris, tamen et illi et isti quiescunt in terra. Porro omnia corruptibilia eorum multiplici misericordia Dei, creatae, conservante, movente, nutriende, reparante. Sed homines mortales, praeter ista omnia, egent misericordia praevaniente, comitante, subsequente, indulgente, peccata, amantem contra demones, dirigentem, protegentem, etc. Itaque rectissime dicitur: « Misericordia Domini plena est terra. » Hoc loco illud etiam considerandum est, misericordiam perfectam, ad quam pertinet tollere omnes defectus, esse propriam solum Dei, quia non potest tollere omnes defectus, nisi qui caret omni defectu, ac per hoc est infinito perfectionis actus purus, aeternus, omnipotens; itaque recte Ecclesia canit: « Deus, cui proprium est misereri. »

6. VERBO DOMINI Caeli firmati sunt, et Spiritu Domini omnis virtus eorum.

Transit a laude bonitatis ad laudem potentiae, cuius primarius, et maxime conspicuus effectus, est fabrica caeli. Auget autem potentiam Dei, quod tantam molem non solum fecit, sed sine labore, sine mora temporis, sine ministerio, sine machinis, solo verbo fecit, et eis aeternam stabilitatem attribuit. Alludit autem Propheta ad creationem mundi, quae describitur in cap. 1 Gen. per ea verba: « Dixit Deus: Fiat firmamentum, et factum est firmamentum, et vocavit firmamentum caelum. » In hebreo habetur: verbo Domini caeli facti sunt; sed Interpretes verterunt, firmati sunt, ut declararent cos factos esse incorrupti-

Nihil est quod non egerit misericordia Dei.

Mysterium est Trinitatis hic adhaerentium.

Opera S. Trinitatis sunt indivisa.

Ver. 7.

Misericordia Perfecta solum Dei est.

Ver. 6.

biles. Quod sequitur, et spiritu oris eius omnis virtus eorum, possit videri repellio quaedam. Nam verbum et spiritus oris idem fere sunt, et firmitas colorum et virtus eorum pro eodem accipi possent, nisi in hebreo esset vox עוצר, quae significat exercitus eorum, sive orationis eorum, ut verit S. Hieronymus. Septuaginta Interpretes pro eodem accipiunt virtutem et exercitum, quia revera exercitus militum est virtus, id est, potentia et robur principis. Per virtutem, sive exercitum, sive orationem caeli intelliguntur stelle, quae sunt veluti castrorum caelestium acies ordinatae, et simul mirifice caelum ornant, et virtutes suas variosque influxus in haec inferiora diffundunt. Quamvis autem per verbum Domini, et spiritum oris eius, possit imperium Domini simpliciter accipi, tamen sine dubio Spiritus Sanctus insinuare voluit per haec verba mysterium sanctissimae Trinitatis, quod tempore novi Testamenti revelandum erat. Neque movere nos debet, quod videatur Propheta creationem caeli tribuere Verbo, et creationem stellarum Spiritui Sancto, quasi Dominus Pater per Verbum caelos fecerit, per Spiritum Sanctum stellas. Nam propter unitatem essentiae, quae est virtus operatrix, indivisa sunt opera Trinitatis; et ideo cum dicitur Deus Pater per Verbum creasse caelos, intelligitur non sine Spiritu Sancto id fecisse: cum dicitur virtus, sive exercitus colorum esse a Spiritu oris Domini, intelligitur esse etiam a Verbo, quod ab ejusdem Patris ore procedit, et a quo Verbo Spiritus ipse procedit.

7. CONGREGANS Sicut in utraque aquas maris, fontem in thesauris abyssos.

Pergit explicare potentiam Dei, qui non solum caelos et stellas Verbo fecit, sed etiam ea facilitate omnes aquas, quae initio creationis mundi operiebant undique terram, coegit in loca inferiora et profundiora terrae, quae facilitate implet homo utram unum aqua, vel recondit pecunias in arca, vel loculis. « Congregans sicut in utraque aquas maris, » id est, congregans est, sive congregat Deus aquas maris in locum unum, ac si utram impleat, id est facilitate, nulloque negotio, idem reperit sequentibus verbis: « Poneas in thesauris abyssos, » id est, ponit Deus abyssos, multitudinem videlicet, et profunditates aquarum, quae erant super terram, et pertingebant usque ad caelum; ponit, inquam, omnem illam aquarum immensitatem in angustis terrae cavernis, ac si reconderet pecunias in thesauris. Abyssum esse aquarum multitudinam, quae initio creationis erat super terram, perspicuum est ex cap. 1 Gen: « Et tenebrae erant super faciem abyssi. » Per thesauris, significatur aliquando copia rerum pretiosarum, auri, argenti, lapidum pretiosorum, ut eo loco: « Simile est regnum colorum thesauro abscondito in agro; » aliquando significatur per thesauros, locus ejusmodi rerum pretiosorum, ut arca, vel loculi, ut in verbis illis: « Omnis

serba doctus et vetera, » Matth. xiii; et de Magis legitur: « Apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, et myrrham. » In hac posteriore significatione accipitur hoc loco thesaurus. Dicit autem propheta in tempore praesenti congregans et poneas, cum tamen ab initio haec facta sint, quia Deus ita seipsum conservat, quod initio fecit, ut vere dici possit semper id facere. In hebreo pro utra, habetur צדק, quod accipimus significat; sed Septuaginta et S. Hieronymus legerunt צדק, quod utram significat. Et haec est verior lectio, et melius explicat congregationem aquarum in locum unum, id est, in cavernas terrae, quam Propheta significare volebat. In hebreo et graeco deest propositio in, et legitur: Congregans sicut utram aquas maris; sed omnino subintelligitur, et recte habet nostra editio, sicut in utra. Et non deerant olim graeca exemplaria quae haberent, in utram, ut notat S. Basilii; et S. Augustinus semper legit in utram. Qui legunt, sicut utram, existimant significari nubes, quae intumescunt sicut utres, et postquam effunderint, detumescunt: sed literalis sensus est is, quem supra posuimus.

8. TIMEAT DOMINUM OMNIS TERRA: AB EO AU-TEM COMMOVEANTUR OMNES INHABITANTES ORBEM.

Ex his que dicta sunt de potentia Dei, occasione accepta, David hortatur homines, ut Deum timeant, ejusque mandata prevaricari formident. « Timeat igitur, inquit, omnis terra Dominum: » tante potentiae et majestatis; et mox explicat id ipsum, dicens: « Omnes inhabitantes orbem (hoc est omnis terra) commoveantur, » id est, contremiscent, ab eo Domino videlicet aliquid jubente.

9. QUONIAM IPSE DIXIT, ET FACTA SUNT, IPSE MANDAVIT, ET CREATA SUNT.

« Quoniam ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt. » Optima ratio, cur solus Deus timeendus sit, quia videlicet quidquid est extra Deum nihil nobis nocere potest, nisi Deus permiserit; et contra, nihil est extra Deum, quod nos ab ejus ira defendere possit: omnia enim ab ejus nutu dependunt, a quo habent, ut sint. Ratio autem, cur Deus omnibus fecerit verbum, est, quia verbum ejus plenum est potestate et auctoritate, ita ut sit mandatum atque imperium, cui nihil resistit: ideo adjungitur: « Ipse mandavit, et creata sunt. » In hebreo habetur ad verbum, וְהָאֵתְרָא אָמַר, ipse dixit, et facti, ipse mandavit et creata. Sed sensus est idem; significat enim verba hebraica: « ipse dixit, » et omnis creatura facta est; « ipse mandavit, » et omnis creatura existere cepit.

10. DOMINUS DISSIPAT CONSILIA GENTIUM: REPROBAT AUTEM COGITATIONES POPULORUM, ET REPROBAT CONSILIA FRINGENTUM.

Venit tandem Propheta ad sapientiam, ut ostendat

UNIVERSITATIS

ULI ANTONI MARRALD

dat omni ex parte Deum esse laudandum: « Dominus dissipat consilia gentium, » id est, ita supereminet sapientia Dei supra omnem omnium hominum sapientiam, ut quidquid homines consiliando deliberant, quamvis consilia eorum sapientissima et prudentissima videantur, Deus in momento infatuare, dissolvere, irritum facere possit. Idem repetitur sequentibus verbis, cum dicitur: « Reprobat autem cogitationes populorum, » id est, Deus reprobat tanquam stultas cogitationes populorum omnium: nec solum populorum, sed etiam ipsorum principum, qui consilia, deliberationesque, ut plane insipientes et inutiles reprobat. Et vere mirabilis est sapientia Dei, quae sapientes in astutia sua comprehendit, et ineffabili ratione ita nonnunquam consilia illorum infatua, ut quae utilissima sibi esse iudicant, et periclium et interitum illis adferant. In hebraeo non habetur illud, et reprobat consilia principum: fortasse excidit injuria temporum, vel incuria librarium.

Supra dicitur
de reprobatione
cogitationum

Ver. 11

11. CONSILIUM AUTEM DOMINI IN AETERNUM MANET, COGITATIONES CORNIS EJUS IN GENERATIONE ET GENERATIONE.

Dominus quidem inseruabili sapientia sua dissolvit humana consilia, ut finem sibi propositum non assequatur. Contra autem, humana prudentia nihil omnino potest adversus consilium Dei: quidquid enim semel decrevit Deus, stabile in aeternum erit. « Omne consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet, » dicit Dominus, « Isai. XLV. Non est autem consilium Dei consultatio quaedam precedens electionem; neque sunt in Deo multae cogitationes, sed unico et simplicissimo actu ab aeternitate decrevit Deus, quidquid unquam factorus est. Sed Scriptura accomodat se nostrae imbecillitati nostrisque verbis utitur, ideo dicit: « Consilium Domini in aeternum manet, » id est, quod Deus quasi consultando decrevit, nullo modo dissolvi potest, nec impedi quominus executioni mandetur. Idem repetitur aliis verbis, cum additur: « Cogitationes cordis ejus in generatione et generationem, » id est, quae Dominus cogitavit facere, nullo tempore impediantur, sed fient prorsus eo modo, quo ipse fieri voluit. Non tamen ita se accomodat Scriptura nostrae infirmitati, ut non sit veritas in ejus verbis: nam etiam non est in Deo consilium precedens electionem, tamen est in Deo quidquid perfectioris reperitur in consilio, cognitio videlicet omnium mediolorum ad assequendum finem utilium; et quamvis in Deo una sit et simplicissima cogitatio, ea tamen inequatur innumerabilibus cogitationibus, quae in se eminentissimo modo continet.

Ver. 2

12. BEATA GENS, CUIUS EST DOMINUS DEUS EJUS, POPULUS QUEM ELEGIT IN HEREDITATEM SIBI.

Ex his quae dicta sunt de potentia, sapientia et

bonitate Dei, colligit Propheta beatum esse populum, cujus Deus non est aliquod idolum inutile, sed ille potentissimus, sapientissimus, et optimus Dominus, cujus laudes explicatae sunt; tunc autem vere perfecteque felices, ac beati sumus, quando et nos magnum illum Dominum pro Deo habemus, et ipse nos pro peculiari suo populo habet; ideo Propheta utrumque conjungit, cum dicit: « Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus, » id est, beati sunt illi homines, qui pro Deo non agnoscant, nisi unum illum Dominum, « cujus verbo caeli firmati sunt, » etc.; et simul: « Beatus populus, quem elegit Dominus in hereditatem sibi, » id est, beati sunt illi homines, quos ille idem magnus Dominus elegit in populum peculiarem, et quasi propriam possessionem et hereditatem. Sunt autem ista duo ita connexa, ut separari non possint; illi enim soli Deum verum pro Deo suo habent, qui illum fide, et spe, et charitate colunt; illi autem soli Deum fide, et spe, et charitate colunt, quos ipse elegit in hereditatem sibi, quos per gratiam praedixit, vocavit, et justificavit. Vera prorsus et in imo corde recondenda sententia: nam quidquid homo habet, etiam si totum mundum lucratur, egenus et miser est, si Deo careat, qui solus totum animarum replere potest; et contra qui Deum habet, etiam si alius caret, beatus et dives est, qui in Deo sunt omnia. Praeterea, imago Dei est homo; imaginis hominum, totaque perfectio est, exemplari suo simillimum esse: tunc autem vere similes Deo, ac per hoc beatissimi erimus, quando « videbimus eum sicuti est, » ut dicitur I. Jo. III; nam et ipse Deus ideo beatus est, quia videt se sicuti est: itaque qui Deum nunquam videntem, semper Deo dissimiles, ac per hoc semper miserissimi erunt. Denique quidquid infra Deum est, vel est homine vilis, ut omnia corporalia; vel par, ut angeli, quibus in resurrectione aequales erimus: nihil autem nos perficere, felicesque ac beatos reddere potest, nisi quod est nobis melius atque perfectius: igitur illi soli vere beati sunt, qui adherent Deo, et unus spiritus fiunt cum eo, id est, qui diligunt Deum, et diliguntur a Deo, qui quidem hic interim spe beati sunt, sed respice beati erant, quando tam felici vinculo inhaerent Deo, ut ab eo excidere nulla ratione possint.

13. DE CAELO RESPEXIT DOMINUS, VIDIT OMNES FILIOS HOMINUM.

14. DE PREPARATO HABITACULO SUO RESPEXIT SUPER OMNES, QUI HABITANT TERRAM.

Probat quod dixi, beatum esse gentem cujus Deus est Dominus ille, qui fecit caelum; probat autem ex eo, quod cum Dominus de caelo, tanquam altissima specula, videat homines, et cognoscat non posse ullum hominem propriis viribus salvum fieri, quamvis aliqui fortissimus aut potentissimus videatur; tamen Deum oculo paterno peculiariter populum suum respicit, et illum

Quid beatus habet, id Deo caret, et miser est.

Anima sola corpora non fuerat.

adjuvat ac salvat, ut merito dictum sit initio Psalmi: « Exultate, justi, in Domino. » Altitigitur: « De caelo respexit Dominus, vidit omnes filios hominum, » [sive, ut est in hebraeo, בְּיָמֵי אָדָם, vidit omnes filios Adami], id est, Dominus de caelo, a quo nihil occultari potest, non solum videt populum suum, sed videt omnes homines, et intelligit quid quisque possit. Idem vero significant verba sequentia: « De preparato habitaculo suo, » id est, de sede, quam sibi ipse paravit et stabilivit [nam « caelum caeli Domino, terram autem dedit filiis hominum, » ut est in Psalm. cxiii], « respexit » ac respicit omnes habitatores terrae. S. Hieronymus ex hebraeo vertit, de firmissimo solo suo, pro eo quod nos habemus, de preparato habitaculo suo: sed verba hebraica utramque significationem recipiunt.

15. QUI FINIXIT SINGILLATIM CORDA EORUM, QUI INTELLIGIT OMNIA OPERA EORUM.

Declarat Propheta Deum non vidisse de caelo filios hominum, eo modo, quo nos videmus ea quae sunt longe posita, confuso videlicet, et crasso modo; sed vidisse distincte et subtilissime omnia opera eorum, id est, quid possint operari, vel operentur, vel mente, vel corpore. Itaque vidit omnes cogitationes, omnia desideria, omnia dicta, omnia facta, praeterita, praesentia et futura, omnium, et singulorum hominum. Et probat Deum haec videre potuisse, quia ipse « formavit corda singulorum, » id est, creavit animas singulorum hominum, ac per hoc etiam creavit corda; hoc est, mentes et voluntates, a quibus omnia hominum opera oriuntur: qui enim corda fingere potuit, idem sine dubio corda scrutari potest. In hebraeo habetur, qui finxit לֵב יַחֲדָה, id est pariter, corda eorum; sed illud, pariter, non significat eodem tempore, ut Origenes et alii errantes crediderunt. Nam S. Leo in epistola ad Turibium, Asturicensem episcopum, cap. x, docet fidem christianam habere, animas ante corpora non fuisse. Igitur illud, pariter, non refertur ad idem tempus, sed ad eundem auctorem; ac si Propheta dixisset: Qui finxit omnia corda nullo excepto: non enim unum cor ipse formavit, alia vero alius formanda reliquit, sed ipse pariter omnia, ipse unus finxit omnia. In graeco habetur, qui fecit eorum, sive solitarii; quod S. Basilus refert ad cordis puritatem et simplicitatem, ut sensus sit: qui finxit corda separata ab omni impuritate; sive, ut Euthymius addit, separata ab aliorum animantium natura. Sed videtur rectius intellexisse antiquus latinus interpres, qui vertit singillatim, id est, seorsim singula: id enim magis congruit cum lectione hebraica, et cum verbis sequentibus; dicit enim Propheta Deum formasse omnia corda, ut inde colligat Deum intelligere omnia opera eorum; haec autem ratio id requirit, ut Deus formaverit omnia, et singula corda, non ut separaverit ab impuritate, vel ab aliis anima-

libus. Ex hoc etiam loco colligitur illud dogma ecclesiasticum, quod videlicet Deus non creavit quasi in confuso omnes animas, cum creavit animam primi hominis, quasi in illa fuerit omnes, et ex illa tant omnes: sicut revera tunc creavit quodam modo omnes homines, quia in uno erant omnes, et ex uno fiunt omnes, quantum ad generationem carnis; sed creavit Deus singillatim omnes animas, non unam ex alia, sed ipse singulas ex nihilo distincte ac separatim. Scio S. Augustinum, in epist. 28, non existimare, ex hoc loco solide probari creationem animarum, quia in Psalm. I dicitur: « Cor mundum crea in me, Deus. » Sed responderi potest, in Psalm. I tractari de sanctificatione, non de naturali creatione: hunc autem locum requirere, ut verba proposita de naturali creatione intelligamus, cum inde colligatur Deum omnia corda scrutari, quia omnia ipse formavit.

16. NON SALVATUR REX PER MULTAM VIRTUTEM, ET GIGAS NON SALVABITUR IN MULTITUDINE VIRTUTIS SUAE.

Explicit quid videri ille, qui omnia videt: videlicet hoc vidit, neminem propria virtute liberari posse a malis, quo nos circumstant, sed egere omnes misericordia Dei: ponit autem exemplum in his, qui videntur maxime de suis viribus posse gloriari, quasi dicit: Vidit Deus quod « non salvatur rex per multam virtutem, » id est, non sufficit regi ad propriam salutem, seu vitam tuendam, multa virtus, id est multa potentia, multus exercitus, multa vis pecuniarum. « Et gigas non salvabitur in multitudine virtutis suae, » id est, sicut regi non sufficit robur armorum, qui illi serviunt, ita fortissimo viro non sufficit robur proprium. Non est in hebraeo nomen gigantis sed in genere nomen robusti et fortis viri; sed Septuaginta Interpretes posuerunt nomen gigantis, quia illi solent esse fortissimi, et ceteris hominibus formidabiles, ut de gigante Goliath legimus in lib. I Regum, cap. xvii.

17. FALLAX EQUUS AD SALUTEM: IN ABUNDANTIA AUTEM VIRTUTIS SUAE NON SALVABITUR.

Tria sunt, quae possunt hominem eripere ab instanti periculo, vires alienae, ut custodiam militares, vires propriae, velocitas equi: illa, si resistendum sit; ista, si fugiendum. Docerunt Psalmista, non sufficere duo priora; nunc addit neque tertium sufficere, et habemus exemplum omnium in libris Regum. Saule enim regem non potuerunt a nece defendere ingentes copiae militares; Goliath gigantem robustissimum David per occidit; Joram filium Achab veloci curru fugientem, sagitta velocior interemit. « Fallax equus ad salutem, » id est, fallitur qui confidit salutem suam velocitatis equorum: velocitas enim illa multis modis impedit, vel praeveneri potest, ideoque fallax est. « In abundantia virtutis suae

Ver. 16

Ver. 17

non salvabitur, » id est, equus in virtute sua, qua abundat, vel si ea maxime abundet, quæ virtus in velocitate consistit, non salvabitur cum sessore suo, id est, neque se, neque sessorem a periculo liberabit. In hebreo habetur active, *non salvabitur*, nimirum sessorem suum; sed idem verbum hebraicum mutatis punctis fieri potest conjugationis passive, et eo modo legerunt Septuaginta interpretes, quos interpretis Iulianus secutus est. Et quidem lectio, *non salvabitur*, quam habet S. Hieronymus, clarior est. Hebreo vero nostræ editionis, *non salvabitur*, requirit ut subintelligatur aliquid, videlicet non salvabitur cum sessore suo; neque enim dubium esse potest, quin de salute hominis potius, quam de salute equi hoc loco agatur.

Porro quia dicta sunt de salute corporali, multo magis intelligenda sunt de salute spirituali, ad quam obtinendam nemo sufficiens est, sine præventione, comitante, et subsequente gratia Dei.

Sine gratia Dei non salvabitur potest.

Ver. 18.

18. ECCE OCULI DOMINI SUPER METUENTES EUM, ET IN HIS QUI SPERANT SUPER MISERICORDIA EJUS.

Ver. 19.

19. UT ERUAT A MORTE ANIMAS EORUM, ET ALAT EOS IN FAME.

Concludit Propheta reflexionem suam, qua, ut supra diximus, probat beatam esse gentem, cujus Deus est Dominus. Nam videt quidem Deus omnes homines, et intelligit quam parum possint, nisi ipse adjuvet; sed tamen peculiariter in homines justos dirigit oculos suos, ut eis de celo auxilium præbeat, tum ut a mortis periculo liberentur, tum ut commode sustententur in vita. «*Ecce oculi Domini super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus.*» Per timentes et sperantes pulchre describuntur ii, qui vere sunt justi et amici Dei. Nam timor sine spe timor servilis est, spes sine timore presumptio est. Timor cum spe charitatem veram declarat, id est, amorem liberalem quo diligitur Deus ut amicus, ut pater, ut sponsus: qui enim tali amore flagrat, et vehementer timet ne dilectum offendat, et secure confidit, ac sperat, misericordiam dilecti sibi nunquam defuturam. «*Ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fame.*» Hæc extensa cur Dominus respicit oculo paterno timentes et sperantes in se, ut videlicet hæc duo beneficia illis tribuat, liberationem a periculo mortis, et alimenta dum vivunt. Quia justi timent Deum offendere, liberat illos Deus a timore, ne offendantur, præsertim circa vitam, quæ est fundamentum omnium honorum; quia sperant in misericordia ejus, præstat illis perpetuam misericordiam, dum alit eos in fame. Quæ duo beneficia possunt intelligi tam de salute corporali et temporali, quam de spirituali et sempiterna. «*Eruit Dominus a morte animas,*» id est, vitam timentium se, dum singulari providentia liberat eos a variis mortis

Sperare sine timore presumptio est.

periculis, a quibus propria virtute sua vel suorum liberari non possunt. Deinde sic liberatos sustentat in vita, prospiciens eis de omnibus ad vitam necessariis, et præsertim tempore famis, quo multi alii rerum omnium penuria laborant. Sed spiritualiter eruit animas eorum a morte, dum vel non sint eos labi in peccatum, quod est mors animæ; et si forte peccaverint, mox illos per salutem penitentiam ad gratiam, quæ est vita animæ, revocat; et utroque modo animas eorum a morte sempiterna liberat. Viventes autem Deo per inhabitantem Spiritum Sanctum, alit in fame, dum in hoc deserto, per quod ad terram promissionis tendimus, deserto plane sterili et iniquo, alit manna pluvie de celo, et potat aqua de petra scaturiente, id est, celestibus consolationibus reficit, ac sustentat. Alit autem, non saturat, et solum temperat, non exlinguit, quia saturitas servatur in aliam vitam, in qua satiabimur dum apparuerit gloria Domini, et inebriabimur ab ubertate domus Domini, et voluptatis torrente potabimur.

20. ANIMA NOSTRA SUSTINET DOMINUM, QUONIAM ANIMATOR ET PROTECTOR NOSTER EST.

Hactenus Propheta justos Dei servos allocutus est, eosque ad exultandum in Domino, et laudandum Deum, patrem indulgentissimum et misericordissimum, exhortatus est. Nunc introducit justos respondentes, ac dicitur: «*Animæ nostræ sustinet Dominum.*» Intelligit justi quid spiritus sibi velt, cum eos ad exultandum et laudandum invitât, nimirum intentionem Spiritus Sancti esse, ut per hoc ipsi animentur ad perseverandum in justitia, et ad inhaerendum Deo, neque ab eo recedendum ob quantascumque persecutiones, ac demum ad Deum laudandum, magis opere, quam verbis. Itaque respondent se tot beneficiis Dei confirmatos, constantissime in ejus timore ac amore permansuros. «*Animæ nostræ, inquit, sustinet Dominum,*» id est, quicquid acciderit, non nos separabit a charitate Dei, neque ad alium consolatorem respiciemus; sed expectabimus patienter consolationem de celo, scientes scriptum esse *Habac. 11*: «*Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, et non tardabit.*» Dicitur autem animæ sustinere Dominum, hebraice phraasi, qua tribuitur animæ id quod tot hominibus convenit, præsertim quando agitur de re spirituali. Sic dixit Isaias cap. xxvi: «*Nomen tuum, et memoriale tuum in desiderio animæ; animæ meæ desideravit te in nocte.*» Et Jeremias *Thren. 11*: «*Bonus Dominus sperantibus in se, animæ quærenti illum.*» Et beatissima Virgo, *Luc. 1*: «*Magnificat animæ meæ Dominum.*» «*Quoniam adiutor, et protector noster est.*» Reddunt justi rationem, cur tam constanter Dominum expectare decreverint, quia videlicet sciunt, et experimento cognoverunt a Domino in bonis se adjuvari, et a malis protegi potentissime et fidelissime.

Ver. 21. 21. QUIA IN EO LETABITUR COR NOSTRUM, ET IN NOMINE SANCTO EJUS SPERAVIMUS.

Posteaquam responderunt justi primariæ intentioni Spiritus Sancti, respondent nunc secundariæ, quæ erant, ut exultarent in Domino, sicut in primis Psalmi verbis dictum est. Dicunt igitur se id facturos libentissime: «*In eo letabitur cor nostrum,*» id est, exultabimus in Domino, «*et in nomine sancto ejus speravimus,*» id est, quia in nomine sancto ejus speravimus. Nam quia speraverunt in Domino, adjuvi ab eo, atque protecti sunt, et ideo experimento proprio edocti, quam bonus et potens Dominus sit, exultant in eo, et confitentur nomini ejus. Quod allinet ad verba, in hebreo habetur, quia in eo letabitur cor nostrum, quia in nomine sancto ejus speravimus; sed primum quia positum est pro et, vel pro certe, vel vasat. Sicut contra in latina editione, illud, et, cum dicitur, et in nomine sancto ejus speravimus, positum est pro quia. Itaque clarissima lectio esset: Et in eo letabitur cor nostrum, quia in nomine sancto ejus speravimus. Porro sperare in nomine Domini, non est sperare in litteris, aut sono nominis, sed sperare

in Domino pro nomen significato; et habere videtur vim quendam majorem his loquendi modis, quam si dicitur simpliciter, sperare in Domino, nam sperare in nomine Domini, est sperare in ipso Domino nominatim et proprie appellato; dicitur vero nomen Domini sanctum, quia dignum est ut ab omnibus honoretur, et ideo summum scelus committitur, cum blasphematur.

Sonum vocis est blasphemare nomen Domini.

22. FIAT MISERICORDIA TUA, DOMINE, SUPER NOS, QUEMADMODUM SPERAVIMUS IN TE.

Concluditur Psalmus per orationem, ut sæpe alias, et est oratio aptissima coherens cum superioribus verbis, et cum toto Psalmo; quia anim aliquoties dictum est Deum misereri sperantium in se, et justi dicunt se in Domino speravisse, et egent semper nova misericordia propter constantia pericula, ideo concludunt: «*Fiat misericordia tua, Domine, super nos,*» id est, non cesset, sed perseveret, imo addatur semper nova misericordia super nos; «*quemadmodum speravimus in te,*» id est, sicut de tua bonitate futurum speravimus, et nobis ipsis promissimus.

PSALMUS XXXIV
SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. Davidi, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, et dimisit eum, et abiit.

2. Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

3. In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti et letentur.

4. Magnificata Dominum mecum, et exaltavi nomen ejus in idipsum.

5. Exquisivit Dominum, et exaudivit me: et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

6. Accedite ad eum, et illuminamini: et facies vestra non confundentur.

7. Iste pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum, et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

8. Inmittet Angelus Domini in circuito timentium eum, et eripiet eos.

9. Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus: beatus vir, qui sperat in eo.

10. Time-te Dominum, omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.

11. Divites egerunt, et esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.

12. Venite, filii, audite me: timorem Domini docebo vos.

V. s. u. — David quando commutavit os (h. saporem) suum coram Abimelech, et ejecit eum, et abiit.

Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.

In Domino laudabitur anima mea: audiant mites et letentur.

Magnificata Dominum mecum, et exaltavi nomen ejus pariter.

Quæsi vi Dominum, et exaudivit me, et ex omnibus angustiis meis liberavit me.

Respicite ad eum, et confluite, et vultus vestri non confundentur.

Hic pauper clamavit, et Dominus exaudivit: et de omnibus tribulationibus ejus salvavit eum.

Circumdabit Angelus Domini in gyro timentes eum, et eruet eos.

Gustate, et videte quoniam bonus Dominus: beatus vir qui sperat in eo.

Time-te Dominum, sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum.

Leones indiguerunt et esurierunt: quærentibus autem Dominum non deerit omne bonum.

Venite [al. Ambulate], filii, audite me, timorem Domini docebo vos.

13. Quis est homo qui vult vitam : diligit dies videre bonos ?

14. Prohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum.

15. Diverte a malo, et fac bonum : inquire pacem, et persequere eam.

16. Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum.

17. Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.

18. Clamaverunt justi, et Dominus exaudivit eos, et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

19. Juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde, et humiles spiritu salvabit.

20. Multae tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus.

21. Custodit Dominus omnia ossa eorum : unum ex his non conteretur.

22. Mors peccatorum pessima, et qui oderunt justum, delinquent.

23. Redimet Dominus animas servorum suorum, et non delinquent omnes qui sperant in eo.

Argumentum. — Strophe tres : vers. 2-4, laudibus offeram Jovam ; vers. 5-11, ex omnibus malis me eripuit, nam pius ille tuetur ; vers. 12-23, igitur qui vult beatus esse, pius sit, nam pius Jova adjuvat. Qua occasione sit editus Psalmus, primus ejus versus perspicere indicat. Hodierni tamen haud pauci ad recentiorum aetatem eum referunt, atque idonea ratione ; vid. Heugstberg. In eo reperitur acrostichidis artificium.

1. Davidis *carmen*, cum mutavit (dissimularet) mentem suam coram Abimelecho, et expulit eum *Abimelechus*, et abiit *incolanis Davides*.
2. Benedicam (celebrem) Jovam omni tempore, continuo laus ejus in ore meo sit.
3. In Jova felicem se praedicat (vel *praedicabit*) anima mea : andiant afflicti, et laetentur.
4. Magnificate (o afflicti) mecum Jovam, et extollamus nomen ejus una.
5. Quaesivi Jovam (precibus), et exaudivit me, et ex omnibus terroribus meis eripuit me.
6. Respiciant (afflicti) ad eum, et lucent (prae gaudio, spe impleta), et facies eorum non pudore afflictiur.
7. Ille (ego) miser clamavit, et Jova exaudivit, atque ex omnibus angustiis ejus liberavit eum.
8. Castrametatur angelus (collective positum) Jovae circa timentes eum, et eripit eos.
9. Gustate et videte quam bonus sit Jova ! beatus vir qui spem ponit in eo !

Quis est vir qui velit vitam, diligens dies videre bonos ?

Custodi linguam tuam a malo : et labia tua ne loquantur dolum.

Recede a malo, et fac bonum : quere pacem, et persequere eam.

Oculi Domini ad justos, et aures ejus ad clamores eorum.

Vultus Domini super [h. *in*] facientes malum, ut perdat de terra memoriam eorum.

Clamaverunt, et Dominus exaudivit, et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos.

Juxta est Dominus contritis corde, et contractis spiritu salvabit.

Multae tribulationes [h. *multa mala*] justo [al. *justi*], et ex omnibus illis liberabit [al. *liberavit*] eum Dominus.

Custodit omnia ossa ejus : unum ex eis non confringetur.

Interficiet impium malitia, et odientes justum culpabuntur.

Redimet Dominus animas servorum suorum, et non peccabunt [h. *culpabuntur*] omnes sperantes in eo.

10. Timete (reveremini) Jovam, sancti ejus, nam nulla est inopia timentibus eum.

11. Leunculi (leones) egent et esuriunt ; sed qui quarunt Jovam nullo carent bono.

12. Agite, filii, auscultate mihi, timorem (cultum) Jovae docebo vos.

13. Quis est vir diligens vitam (prosperam), amans dies, ut videat bonum ?

14. Custodi (quisquis es) linguam tuam a malo, et labia tua a loquendo dolum.

15. Recede a malo et fac bonum, quere pacem et persequere illam.

16. Oculi Jovae ad justos *directi sunt*, et aures ejus *inclinatae* ad clamorem eorum.

17. Facies Jovae *defixa est* in patrans malum, ad exscindendum e terra memoriam eorum.

18. Clamant *justi*, et Jova audit, atque ex omnibus angustiis eorum liberat eos.

19. Propinquus *est* Jova fractis corde, et contritos spiritu salvat.

20. Multa *sunt* mala justis, sed ex omnibus iis Jova eum eripit.

21. Custodit omnia ejus ossa, nec unum ex iis frangitur.

22. Interficiet impium malum, et qui oderunt justum penam ferunt.

23. Redimit Jova (liberat e periculis) animam servorum suorum, nec penam ferunt confidentes in eo.

NOTE.

Vers. 1. Cf. I Sam. xv, 44, 45 seq. *Abimelechus* cognomen erat regibus Philistorum commune ; sic Egyptii reges prius *Pharones*, et posteriores *Ptolomaei* cognominabantur, et Ponti reges *Mithridatae*, et Romani imperatores *Caesares* et *Augusti*. Hujus autem nomen proprium erat *Actis* : cf. I Sam. xxx, 10. — Vers. 3. *Afflicti*, vel *mansueti*, i. e. qui multarum miseriarum perpessione factum didicerunt deponere. Sunt qui *autem* ad *auxilium* ita distinguunt, ut hoc sit *mansueti*, illud *miseri* ; ut duo vocabula promiscue poni solent. — Vers. 6. *Afflictor*, ut sit spe sua exidentibus. Veteres omnes, Chaldaeo excepto, verba hoc versu occurrentia in imperativo exprimunt. — Vers. 11. *Egregie falluntur*, qui *leones* hi i. p.iorum *hostes* (vel homines *potentes* in genere) significari credunt. Hoc vult : fieri facilius potest, ut egent leo, qui, cum sit animal robustissimum atque fortissimum, sine negotio praedam sibi comparat, quam ut egent pii. — Haec Maurer. — Vers. 12. *Filii*, mei auditores, qui eruditione indigetis. — Vers. 13. *Videte pro frui saepius ponitur*. — Vers. 22. *Malum*, quod committit, sua malitia : ita Maurer ; Rosenmullerus, *calamitas*.

BELLAMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

David, cum transisset cultum suum coram Achimelech, et dimisit eum, et abiit.

Hic titulus ad duos historias referri potest, quae habentur lib. I Reg. cap. xxi. Prior historia narrat Davidem, fugientem a facie Saul regis, venisse ad Achimelech sacerdotem, atque ab eo panes et arma postulasse, neque se indicasse fugam suam, sed simulasse secretum regis negotium se habere, ob quod tantopere festinasse. Posterior historia refert Davidem confisum ad Achimelech Philistinum, sed tum servum regis incitare copiosum dominum suum in castra Bethleem, tum Davidem insano et familiariter simulasse coepisse, atque ex ratione mortem evasisse. Theodoretus ad praesens historiam fideliorem refert, sed S. Basilus, S. Augustinus, S. Hieronymus, et Eulgyrius referunt ad posteritatem. Et haec est verior sententia: prius, quia in priore non immitavit David cultum, sed officium; in posteriore vero cultum immitavit, ut videretur comes, qui non erat. Secundo, quia ubi nos legimus: Et dimisit eum, in hebraeo est. וְדָוִד יָצָא, quod significat, et expulit eum; sive, et projecit eum; vel, et repudiavit eum, quod quillo modo convenit cum priore historia, sed tantum cum posteriore: non enim Achimelech sacerdos expulit Davidem, sed Achis rex eum expulit, ut insinuat et furiosum. Et quo etiam refellitur sententia eorum qui se dimisit eum sic intelligunt, dimisit David regem Achis, vel sacerdotem Achimelech: non enim David dimisit, ut est expulit, sed expulso fuit et dimissus. Tertio, quia in hoc Psalmo David gratias agit Deo, quod ex magno periculo liberaverit eum; nullum autem periculum patitur esse David apud Achimelech, sed maximum apud Achis. Quarto, quia in titulo hujus Psalmi juxta codicum hebraeorum et graecorum fidem, non habetur Achimelech, ut haberi deberet, si titulus priorem historiam respiceret; sed Achimelech. Et sic legunt et exponunt Basilus, Augustinus et alii veteres, excepto Theodoro. Latini etiam codices Vulgatae editionis, quos vidi, habent Achimelech, excepta editione Sixti V, in qua habetur Achimelech, quod vitio librarium, vel impressorum factum videtur, cum repugnet omnibus codicibus, et facile fuerit errare ob vocum similitudinem. Cur autem Achis dicitur sit Achimelech, rationem reddunt S. Basilus: Achimelech erat nomen commune regibus Philistinorum, sicut Pharaon erat nomen commune regibus Aegyptiorum, et Caesar imperatoribus Romanorum. Probat autem S. Basilus Achimelech fuisse nomen commune regibus Philistinorum, et cap. xxi et xxi Gen. Petro quod in titulo dicitur, dimisit eum, in hebr. est וְדָוִד יָצָא וְאֶחֱיֵמֶלֶךְ אֶתְּחַלְּתֵנוּ, id est, immitavit eum suum, quod in idem reddidit; nam immitare sensum, est hoc loco simulare stultitiam, et de viro sensato fecere se insensatum, quod fecit David tormento ore et oculis, et collabendo, et impingendo in ostia domus more ebriorum, et salvam copiam, evitendo ad similitudinem epilepticorum; haec enim narratur in lib. I Reg. cap. xxi. Argumentum Psalmi est gratias agere Deo pro beneficio liberationis a periculo illo mortis imminenti, et hac occasione exhortari omnes ad amandum Deum, et sperandum in eo. Insuperbat enim vir pius suam illam omnium industriam, quam adhibuit simulando stultitiam, parum fuisse profuturam sine adjutorio et favore divino.

EXPLICATIO PSALMI.

VER. 1. I. BENEDICAM DOMINUM IN OMNI TEMPORE, SEMPER LAUS EJUS IN ORE MEO.

Psalmus est alphabeticus: incipit enim primus versus a prima littera alphabeti, secundus a secunda, et sic de ceteris; quod videtur ideo factum, ut facilius memoria mandaretur, et saepe a fidelibus caneretur. Incipit igitur magno affectu gratias agere, quasi diceret: Nullo unquam tempore obliviscar beneficium hodiernum, sed pro eo: «Benedicam Dominum in omni tempore,» id est, quoadvis vixero; et id ipsum repetens: «Semper, inquit, laus ejus in ore meo.» itaque illud, semper, non significat omni momento, omni die, omni nocte, quasi nihil aliud agendum sit; sed significat id esse faciendum suo loco, et tempore, sed usque ad finem vite; imo etiam usque ad finem saeculi cantabuntur Psalmi isti, et sic per alios benedicit Deum David in omni tempore. Potest etiam hic locus spiritualiter intelligi, quod justi semper Deum laudant, et cum beneficia recipiunt, et cum flagella patiuntur, juxta

illud S. Job, cap. 1: «Dominus dedit, Dominus abetulit, sit nomen Domini benedictum.»

2. IN DOMINO LAUDABITUR ANIMA MEA: AUDIANT MANSUETI, ET LAETENTUR.

Nec solum, inquit, ego benedicam Dominum ob hoc beneficium in omni tempore, sed etiam alii benedicent: quoniamque enim hoc audierint, laudabunt me, quod tam mirabili arte eluserim illum regem, et simul Deum laudabunt se benedicient, qui me per illam artem de mortis periculo liberavi. «In Domino laudabitur anima mea,» id est, ego laudabor ab omnibus, ad quos hujus rei fama pervenit; sed laudabor in Domino, ac per hoc laus praecipua referatur ad Dominum, qui singulari providentia sua mihi bonum consilium inspiravit, et juvit, ut felicem sortiretur effectum. In hebraeo verbum laudabitur est eujusdam conjugationis, quae significat actionem in se ipsum, itaque secundum proprietatem vocis hebraicae, laudabitur anima mea, significat: Anima mea laudabitur a se ipsa, id est gloriorabor; et quia po-

nitur anima pro toto homine, sensus erit: Ego ipse ob hoc factum mirifice gloriorabor, non in me, sed in Domino, quo protegente et adjuvante periculum evasi. Admonetur ex hoc loco non semper esse vitium gloriarum, et facta propria laudare, sed tunc solum, cum vel gloriamur de re quae laudem non meretur, vel non agnoscamus auctorem primarium omnium bonorum, Deum. «Qui glorioratur, inquit Apostolus II Corinth. x, 17: in Domino glorietur: non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.» Quod sequitur, «audiant mansueti et laetentur,» significat ad eos proprie pertinere commendationem hujus laetitiae, quibus similia pericula solent esse communia, quales sunt homines mites et patientes: qui enim ejusmodi sunt, et saepe a potentioribus opprimuntur, et facile Deum experiuntur adiutorem. «Audiant, inquit, mansueti,» humiles, Deum timentes, mei similes, quod mihi accidit, et laetentur,» ac Domianum benediciant. In hebraeo sunt haec verba temporis futuri, audiunt, et laetabuntur; sed quia imperativus apud Hebraeos caret tertia persona, ad eam exprimentam utentur Hebraei tertia persona futuri: proinde rite vertuntur graeci et latini interpretes, audiunt, et laetentur.

3. MAGNIFICATE DOMINUM MECUM, ET EXALTEBIS NOMEN EJUS IN IBIPSUM.

Convertit sermonem ad ipsos mansuetos, quos jussisset audire et laetari, atque illos hortatur ut non solum singuli apud se Deum laudent, sed cum ipso conjuncti, pariterque uniti Dominum glorificent. «Magnificate Dominum mecum,» id est Dominum, qui solus vere magnus est, magnam esse confiteamur; et eum, qui vere solus altissimus est, voce etiam nostra altissimum esse predicemus; et ejus nomen,» id est, notitiam et famam, vel potentiam et majestatem eorum hominibus extollamus. Placeat enim Deo valde, ut fideles non solum seorsim in cubiculis, sed etiam conjuncti in Ecclesiis «unanimes, uno ore ipsum honorificent,» ut Apostolus monet ad Rom. xv. Illud, in idipsum, saepe jam diximus nihil significare aliud, nisi pariter, una conjunctim, etc.

4. EXQUISIVI DOMINUM, ET EXAUDIVI ME, ET EX OMNIBUS TRIBULATIONIBUS MEIS ERIPUIT ME.

Explicit nunc Propheta causam, cur benedicere velit Dominum omni tempore; quia videlicet expertus sit eum liberatorem optimum et potentissimum. «Exquisivi Dominum,» id est, cum angustiis premeget, ad Dominum confugi, ejus auxilium quaesivi, ad eum cum fiducia accessi, et exaudivit me,» solita sua benignitate et misericordia, et effectus exauditionis in eo se prodidit, quod «liberavit me ex omnibus tribulationibus meis,» quasi dicere velit: Conatus est me Saul rex, et manus sua, et per satellites suos occidere, et protegente Domino manus ejus effugi;

fugiens autem praefestatione, neque arma, neque cibum capere potui, et continuo adfuit misericordia Domini, qui mihi per Achimelech sacerdotem panes et arma providit: paulo post per imprudentiam incidit in manus Achis regis Philisteorum, sed eodem inspirante, adjuvante et protegente Deo, mirabili et insolita arte periculum declinavi. Haec «ab omnibus tribulationibus,» quae hucusque mihi acciderunt, «eripuit me» benignissimus Dominus, et amanissimus pater, Deus.

5. ACCEDITE AD EUM, ET ILLUMINAMINI, ET FACIES VESTRAE NON CONFUNDENTUR.

Hic jam incipit exhortatio pulcherrima et efflucaissima ad amorem et timorem Dei, et ad proficiendam in eum omnem sollicitudinem nostram. «Accedite ad eum,» vel, ut sonat vox hebraea, respicite in eum, id est, quotquot in tribulatione estis, accedite pro fidem et orationem ad Deum, respicite in auxilium ejus; et illuminamini,» id est, percipite humani consolationis et iustitiae, rejecta tristitia obambulantem: lux enim iustitiam significat, juxta illud Psalm. xvi: «Lux orta est justo, et reclus corde laetitia.» Potest autem alioque, et mystico sensu hic locus ita exponi: «Accedite ad eum» per conversionem, et illuminamini per gratiam justificationis; nam illuminatio divina vitam spiritalem confert; unde dicit Apostolus ad Ephes. v: «Surge qui dormis, et exsurgea mortuus, et illuminabit te Christus; et Christus ipse ait, Joan. viii, 12: «Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae;» et in Psal. lxv legimus: «Aperit te fons vitae, et in lumine tuo videbimus lumen;» ubi pro eodem ponitur: fons vitae et fons lacrimarum. Denique ideo baptismus apud veteres dicitur illuminatio, quia per eum homines mortali peccato regenerantur, et de tenebris mortis emittuntur ad lumen vitae. Accedite igitur ad eum per conversionem et poenitentiam, et ipsa convertetur ad vos, et vultu suo lucidissimo, et maxime vitali, quippe qui sol est increatus, et fons vitae, illuminabit et vivificabit vos. «Et facies vestrae non confundentur,» id est, accedite securi, nolite timere repulsam; exaudiet et excipiet vos; neque patet rubore confundi facies vestras. Hic enim confundi facies, quando qui petit non implet, et ideo cum rubore discedit. Sic lib. III Reg. cap. ii, dicit Bethsabees regi Solomon: «Petitionem unam parvulam ego deprecor a te, ne confundas faciem meam.» In hebraeo, pro accedite ad eum, et illuminamini, et facies vestrae non confundentur, habetur, respicerent ad eum, et illuminantur suis, et facies eorum non confundentur; sed facile est videre quid Septuaginta legerint: nam illud, וְפָנֶיךָ הָבִיטָה, respicerent, legerunt habitum, respectum, quomodo etiam legit S. Hieronymus; quia vero accessus ad Deum per conversionem, est accessus oculorum interiorum, non pedum,

significatione recedere. Quia tamen delinquere potest accipi pro eo quod est delinquere in alium, sive ledere, et nocere; et pro eo quod est delinquere in seipsum, id est, errare a scopo, sive deficere in cursu, et amittere brævium, hoc posteriore modo nos paulo ante accepimus et exposuimus. Si quidem dubium esse non poterat, quin impii delinquerent in homines justos, sed dubium esse poterat an, ledendo justos, lederent magis seipsos; et hoc Propheta affirmat dicens: «Odientes justum delinquent,» id est, nocentes justis sibi ipsi magis nocent, qui errabunt a fine ultimo, quem omnes homines desiderant, et qui solus beatorum ac felices reddit possessores suos; et in hoc sensu desolatio idem est quod desolabantur: nulla enim est desolatio major, quam mittere vitam eternam.

Vers. 22.

22. REGIMET DOMINUS ANIMAS SERVORUM SUORUM, ET NON DELINQUENT OMNES QUI SPERANT IN EO.

Concluditur Psalmus predicendo justis contrariam sortem ei, que predicta est impiis: «Regimet Dominus,» ab omni servitute, atque adeo ab omni malo, «animas servorum suorum,» cum eas de carcere corporis eduxerit, et ideo mors justo-

rum optima, ut merito dixerit Balaam: «Moriatur anima mea morte justorum, et sint novissima mea horum similia,» Num. xxiii. «Et non delinquent omnes qui sperant in eo,» id est, et non errabunt a scopo, non deficient a cursu, pervenient omnino ad brævium supernae felicitatis, «omnes,» qui non in suis viribus, sed in Deo confidunt. Est autem hoc loco advertendum, non satis esse spem qualemcumque, sicuti nec fidem mortuam, ad vitam eternam obtinendam: sed hoc loco tribui spei adaptionem beatitudinis, quia sermo est de spe justorum, timentium et diligentium Deum, quam apostolus Petrus vocat *spem vivam*, I Petri i. Haec plane spes et fiducia, quae nascitur ex patientia, ex bonis operibus, ex testimonio, conscientie bonae juxta illud: «Patientia probationem operatur, probatio vero spem,» Rom. v; et illud: «Qui bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirunt, et multam fiduciam in fide, quae est in Christo Jesu,» I Timoth. iii; et illud: «Si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum,» Joan. iii: haec, inquam, spes viva et perfecta, recta perducit ad rem, id est, ad gloriam sempiternam, ut quod speravimus, aliquando possideamus.

PSALMUS XXXV

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *Ipsi David.*V. s. h. — *David.*

- Judica, Domine, nocentes me: expugna impugnantes me.
- Apprehende arma et scutum, et exurge in adjutorium mihi.
- Effunde frameam, et conculce adversus eos: qui persequuntur me; die animae meae: Salus tua ego sum.
- Confundantur et reverentur, quærentes animam meam.
- Avertantur retrorsum, et confundantur cogitantes mihi mala.
- Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini obretans eos.
- Fiat via illorum tenebrae et lubricum, et Angelus Domini persequatur eos.
- Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui; supervacue exprobraverunt animam meam.
- Veniat illi laqueus quem ignorat, et captio, quam abscondit, apprehendat eum: et in laqueum cadat in ipsum.
- Anima autem mea exultabit in Domino, et delectabitur super salutari suo.

- Judica, Domine, adversarios meos: pugna contra impugnantes me.
- Apprehende scutum et hastam [al. *contum*], et surge in auxilium meum [al. *mihi*].
- Evagina gladium, et præoccupa ex adverso persequentes me: die animae meae, salus tua ego [al. *add. sum*].
- Confundantur et reverentur, qui quærent animam meam: convertantur retrorsum, et confundantur, qui cogitant malum mihi.
- Fiant sicut pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini impellat.
- Sit via eorum tenebrae et lubricum, et Angelus Domini persequatur eos.
- Quia frustra absconderunt mihi insidias retis sui: sine causa foderunt animam meam.
- Veniat ei [al. *eis*] calamitas quam ignorat, et rete suum quod abscondit, comprehendat eum, et cadat in laqueum [al. *in calamitatem*].
- Anima autem mea exultabit in Domino, laetabitur in salute sua [al. *tua*].

10. Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum ejus, egenum et pauperem a diripientibus eum.

11. Surgentes testes iniqui, quae ignorabam interrogabant me.

12. Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animae meae.

13. Ego autem cum mihi molesti essent, induabar cilicio.

Humiliabam in jejunio animam meam, et oratio mea in sinu meo converteretur.

14. Quasi proximum, et quasi fratrem nostrum, sic placebam: quasi lugens et contristatus sic humiliabar.

15. Et adversum me latati sunt, et conveniunt; congregata sunt super me flagella, et ignoravi.

16. Dissipati sunt, nec compuncti, tentaverunt me: subsannaverunt me subsannatione, frenderunt super me dentibus suis.

17. Domine, quando respicies? restitue animam meam a malignitate eorum, a leonibus unicum meum.

18. Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo gravi laudabo te.

19. Non supergaudeant mihi qui adversantur mihi inique: qui oderunt me gratis, et annuntiant oculis.

20. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, et in iracundia terrae loquentes, dolos cogitabant.

21. Et dilataverunt super me os suum: dixerunt: Euge, euge, viderunt oculi nostri.

22. Vidisti, Domine, ne sileas: Domine, ne discedas a me.

23. Exurge et intende iudicio meo, Deus meus et Dominus meus, in causam meam.

24. Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et non supergaudeant mihi.

25. Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animas nostras; nec dicant: Devoravimus eum.

26. Erubescant et reverentur simul, qui gratulantur malis meis.

Inducantur confusione et reverentia, qui magnam loquuntur super me.

27. Exultent et latentur, qui volunt justitiam meam; et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui volunt pacem servi ejus.

28. Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam.

Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tui? eruens inopem a validiore, et pauperem ac mendicium a violento.

Surgentes testes iniqui, quae nesciebam interrogabant me.

Reddebant mihi mala pro bono: sterilitatem animae meae.

Ego autem enim infirmarentur, induabar cilicio: humiliabam in jejunio animam meam, et oratio mea in [al. *ad*] sinum meum converteretur.

Quasi ad amicum [al. *sodalem*], quasi ad fratrem meum sic ambulabam: quasi lugens mater, tristis incurvabar.

Et in infirmitate mea latabantur et congregabantur: collecti sunt adversus me percontantes, et nesciebam, scindentes et non tacentes.

In simulatione verborum fictorum, frenderant contra me dentibus suis.

Domine, quanta videbis [al. *aspicies*?] convertite animam meam a calamitatibus eorum [al. *suis*]: a leonibus solitariam meam.

Confitebor tibi in ecclesia grandi [al. *magna*]; in populo forti laudabo te.

Non letentur super me inimici mei mendaces: odientes me frustra convites [al. *cohibentes*] oculo.

Non enim pacem loquuntur, sed in rapina terrae verba fraudulenta concinunt.

Et dilataverunt super me os suum. Dixerunt: Vah vah; vidit oculus noster.

Vidisti, Domine, ne taceas: Domine, ne elongeris a me.

Consurge [al. *expropterea*], et vigila in [al. *fac. tu*] iudicium meum, Deus meus, et Domine [al. *Dominus meus*], in causam meam.

Judica me secundum justitiam tuam, Domine Deus meus, et ne insultent mihi.

Nec dicant in corde suo: Vah animae nostrae; et ne dicant: Absorbimus eum.

Confundantur et reverentur pariter, qui latantur in afflictione mea.

Inducantur confusione et verecundia, qui magnificantur super me.

Laudent et latentur, qui volunt justitiam meam; et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui vult pacem servi sui.

Et lingua mea meditabitur [al. *meditetur*] justitiam tuam, tota die laudem tuam.

Argumentum. — Orat Deum, ut sibi adversus inimicos, a quibus per summam injuriam oppugnatur, presidio sit; tum eorum mores, insidias, malignitatem, superbiam describit; tum denique se tanti beneficii memorem, laudes illi per totam vitam reharum spondet. Strophae tres: 1-10, 11-18, 19-27, in quarum singulis preces, adversariorum accusationem, promissionem gratiarum inveniet. Cf. I Sam. xxv, 16.

1. Davidis carmen.

- Contende, Jova, adversus eos qui in me contendunt, pugna cum iis qui me oppugnant.
2. Prohibe clypeum et scutum, et surge in auxilium meum.
  3. Et exere hastam, et interclude *viam* in occursum persecutorum meorum; die animæ meæ: Salus tua ego.
  4. Pudore et contumelia afficiantur quærentes animam meam; cedant retro et erubescant qui meditantur malum (exitium) meum.
  5. Sint ut palea (gluma) coram vento, et Angelus Jovæ sit protrudens *eas ad lapsum*.
  6. Sit via eorum tenebrosa et lubrica (propr. *tenebrosa, lubricitates*), et Angelus Jovæ persequatur eos.
  7. Nam immerito absconderunt mihi foveam retis sui, immerito foderunt *foveam* animæ meæ.
  8. Superveniat ei (adversario meo) ruina, non opinetur (inopinato); et rete ejus, quod abscondidit, capiat eum, cum exitio incidat in illud.
  9. Et (tum) anima mea exsultabit in Jovæ, lætabitur in salute ejus.
  10. Omnia ossa meæ dicent: Jovæ, quis tui similis, qui eripis afflictum ab eo qui potentior est illo, et afflictum et egenum a spoliatore ejus?
  11. Surrexerunt testes violentiæ (injuriosi); quorum non sum conscius interrogant me.
  12. Rependunt mihi malum pro bono, orbitas est animæ meæ.
  13. Et (at) ego, dum illi male habebant, vestimentum meum *erat* saccus, affligebam jejunió animam meam, et precatio meæ in sinum meum redibat.
  14. Tanquam amicus, tanquam frater mihi *esset* (quisque eorum), inaccessi (me habui); tanquam lugens matrem squalidus (alii *pullatus*) demisi caput.
  15. Et (sed) in claudicatione meæ lætantur et sese congregant; sese congregant adversus me percipientes, et non sciebam; lacerant me, nec quiescent (desinant).
  16. Inter sceleratissimos sannionum placeatæ (genit. singul.) frendent contra me dentibus suis.
  17. Domine, quousque *otiosus* spectator eris? Reduc (libera) animam meam a ruinis eorum (quas mihi parant), a leonibus unicam meam.

18. Celebrabo te in cœtu magno, in populo numeroſo laudabo te.
19. Ne gaudeant de me hostes mei immeriti, neque osores mei immeriti nictent oculis.
20. Neque enim pacem loquuntur (per litoten dictum), et contra quietos terra verba fraudis excogitant.
21. Et late aperiunt contra me os suum (cachinnó); dicunt: Eia, eia, *tandem* videt oculus noster (exitum tuum)!
22. Vides, Jovæ: ne sileas; Domine, ne sis remotus a me (auxilium tuo).
23. Evigila et expergiscere ad iudicium meum, mi Deus et Domine, ad causam meam.
24. Judica me secundum justitiam tuam, o Jovæ mi Deus, et noli permittere ut lætentur de me (hostes mei).
25. Ne dicant in corde suo: Eia, anima nostra *completa est!* Ne dicant: Absorpsimus illum!
26. Pudore afficiantur et erubescant ad unum omnes, qui lætantur de malo meo; induant pudorem et ignominiam, qui fastuose agunt contra me.
27. Jubilent et lætentur amantes justitiam meam, dicantque continuo: Magnus est (vel *sic*) Jovæ, qui vult pacem (prosperitatem) servi sui.
28. Et lingua meæ dicet justitiam tuam, omni die laudem tuam.

NOTÆ.

Vers. 1. *Contende*, gall. *plaide*, suis *l'adversaire*. Post metaphoram forensē sequitur phrasī bellicæ. Pro pugna, etc., alii veritant *devera*. — Vers. 2. Scuto infixæ erat cuspidis, ad hostes, si propius accederent, vulnerandos. Maurer vertit, *cum unguis mox*. — Vers. 3. Ewaldus et alii *agere* est teli genus, ita ut veritant, *stringe hastam et sagarū* (securis genus) *in occursum*, etc.: contra veterum omnium fidem. — Vers. 4. *Afficiantur*, sive ausis excidentes, sive Jovæ graviter eos puniente. — Vers. 5. Vel, *angelo Jovæ protrudente*: ita Rosenmüllerus. — Vers. 7. *Foveam retis sui*, reti instructam. Translatio a venatione ferarum desumpta, ad quas capiendas super defossam foveam laqueus et plaga conditur, terraque operitur, ut incaute gradiens bellua irretiatur, et in foveam cadat. Alii minus recte, *peritiam retis sui*, pro *peritiosam rete*. — Vers. 8. Pro *cum eripio*, alii, *in foveam*. . . in *eam*, pleonast. — Vers. 12. *Orbitas*, cum verbo *rependunt* construct. — Vers. 13. Quam longe alium ego me exhibui versantibus simili in miseria! *Redibat*, preces funderam lugens serio, capite in sinum inclinato? sic etiam preces quasi in sinum precantis redeunt. — Vers. 14. Vile quam crescat oratio, quam elegantier adscendat ab amico ad fratrem a fratre ad matrem. — Vers. 15. *Etandicare* Hebræis synecdochice pro omni genere imbecillitatis accipitur, metaphora desumpta ab ovis. *Sese congregant*, gall. *se ligent*, ad inferendum mihi damna. Maurer secundum membrum verit, *congregantur, super me agitant flagella*. Pro percipientes Hengstenberg verit, *homines nituit*: conf. Job. xxx, 8. Ewaldus, *congregant sese mihi flagella*: ita Septuaginta et Vulgatus: *flagella*, lingue scilicet, i. e. calumniæ, quas ignorebam, utpote innocens. — Vers. 16. *Inter*, i. e. cum. Alii, *sicut*, gall. *en temps de boiffons qui se jettent avidement sur un gâteau et se le disputent*. Parasitæ ventris causa in convivis scurras et calumniatores agunt; apud Græcos dicuntur *ὑποκρίματα, κοροιδάται*. — Vers. 17. *Intem*, i. e. animam, omni presidio destitutam: ita Rosenmüllerus. Rectius alii: vitam meam, rem pretiosissimam. — Vers. 19. Alii, non male, in posteriori membro vertant, *neque de me gaudent osores mei immeriti, qui nictant oculis*. — Vers. 20. *Neque*. Pro *ne*, Alexandrini legerunt *ne*, vel *ne* *ne* *ne*; ceperunt vero *127* pro *127*. — Vers. 25. Anima nostra, i. e. desiderium nostrum, puta jam successit. — Vers. 27. *Amantes*, i. e. iusta meæ causæ faventes.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXIV

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Ipse David.

Titulus nihil habet novi. Argumentum Psalms videtur esse oratio Christi ad Patrem adversus persecutores suos, et coriorum sui, quasi est Ecclesia. Fortasse etiam, ut Theodoretus, Euthymius et alii volunt, erat ipse David pro liberatione sua, et contra Saul regem aliquosque persecutores suos. Sed quia Propheta erat, et de Christo ut plurimum loquebatur in Psalmis, ut colligitur ex verbis Domini, Luc. cap. ult.; ideo cum S. Augustino et S. Hieronymo sensum principale ad Christum pertinere censens.

EXPLICATIO PSALMI.

1. IUDICA, DOMINE, NOCENTES ME, EXPUGNA IMPUGNANTES ME.

Propositio generalis est, qua petitur auxilium contra persecutores. Sed ex hebreo textu sententia explicanda est. Siquidem in hebreo habetur ad verbum, iudica, Domine, iudicantes me; sive biga cum litigantibus mecum. Nam ab eadem voce formatur verbum et participium, seu nomen verbale; et quamvis hebraea vox ריבון ריבון, sit ambigua, et possit referri tum ad iudicium, tum ad litem, tamen graeca et latina editio declaraverunt esse referendam ad iudicium; itaque sensus est: Iudica iudicantes me, id est, iusto iudicio condemna eos qui me iniuste iudicio condemnarunt, quales fuerunt principes Hebraeorum, Annas et Caiphas, et principes ethnici, Pilatus et Herodes, qui Christum iniuste iudicaverunt, et multi principes, qui sanctos martyres iustissimum iudicio condemnarunt. Quod autem nos legimus, iudica nocentes me, eundem sensum habet: qui enim iniuste iudicat, sine dubio nocet. Et quia persecutores Christi et Ecclesiae videri volebant, quasi secundum leges atque ex zelo iustitiae Christum et servos eius morti adiudicare, reversa autem non iudicis, sed hostes erant, et cum falsa pietate pro superstitionibus suis bellum gerebant; ideo subiungit Psalmus: « Et expugna impugnantes me; » vel, ut clarius habetur in textu hebraeo et graeco, ubi est similis allusio verbi et participii, pugna contra pugnantes mecum, id est, suscipe causam meam et bellum meum, ut expugnantem te inimicos meos, ego manus eorum effugiam et victoriam referam.

2. APPREHENSE ARMA, ET SCUTUM, ET EXURGE IN ADUTORIUM MIHI.

Declarat illud, expugna impugnantes me; et quia qui pugnat debet instructus esse armis, tum quibus repellat ictus adversarii, tum quibus adversarium feriat; ideo in hoc versiculo meminit ar-

morum prioris generis, in sequente vero posterioris. Nam pro eo quod nos legimus: Apprehende arma et scutum, in hebraeo est ad verbum, apprehende clypeum et scutum; sed graeci et latini interpretes pro prima voce verterunt arma, ne rem eandem bis ponerent, sed per arma intellexerunt arma defensiva et protectiva: id enim omnium consensus significat צב צבחה, a verbo צבח ghanan, quod est protegere. Porro clypeus et scutum Dei est bona eius voluntas, iuxta illud Psalms. v. : Domine, ut scuto bonae voluntatis tuae coronasti nos, a fletu equitatis sive iustitiae, Sap. v. : Sumus scutum inexpugnabile, equitatem. » Et quidem benevolentia Dei clypeus est, quo Deus nos protegit. Plani enim securus est, quem Deus amat, et de illo dicitur: « Scuto bonae voluntatis tuae coronasti eum. » Iustitia Dei, qua in Scripturis vocari solet aequitas, scutum est, quo Deus ipse protegit a iudiciis et calumniis hominum impiorum: quantumvis enim Deus severe et atrociter impios puniat, semper iustissimus punit; et ideo non timet Deus facula linguarum, vel iudiciorum, iuxta illud: « Ut iustificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris, » Psalms. l. Et de hoc dicitur: « Sumus scutum inexpugnabile, equitatem, » quando videlicet Deus ad iudicium novissimum veniat, et armabitur in ultionem inimicorum. Quare non sine causa hic hoc loco ponitur nomen clypei, sive scuti, quoniam utroque simul Deus armatur, cum et nos misericorditer protegit, et iuste se ipsum defendit.

3. EFFUNDE FRAMEAM, ET CONCLUDE ADVERSUS EOS QUI PERSEQUUNTUR ME; DIC ANIMA MEAE: SALUS TUA EGO SUM.

Hic jam loquitur de armis ad ledendum aptis, et per frameam intelligit gladium, ut S. Hieronymus verit, et sensus est: Evagina gladium, et stringe illum contra persecutores meos. Illud enim, effunde frameam, significat faciliem aut promptam gladii evaginationem, qualis est cum

Gladium et lanceam Domini videtur esse.

Clypeus et scutum Domini est bona eius voluntas.

Deus in hoc die potest nos servare.

Vers. 4.

gladius politus et levis est: tunc enim nullo labore eximitur, atque quasi funditur e vagina; contra autem gladius rubigine confectus, vix magno labore nudari potest. Illud autem, et conclude, intelligitur de conclusionis gladii, qui manu acriter stringi debet, ut firmiter teneatur, et fortis feriat. Verbum enim hebraicum סגור claudere et stringere significat. Sed quia framea et vox hebraica חנית חנית, et graeca ἰσχυρία non proprie gladium, sed spiculum, vel lanceam significat, ideo potest etiam sic exponi hic locus: « Effunde frameam, » id est, iace spiculum, seu lanceam in hostes, » et conclude adversus eos qui me persequuntur, » id est, claude viam, pone obstaculum, ne hostes accedant. Porro gladius et lancea Dei est ira ipsius, id est iustitia vindictiva, qua impios punit. Sic enim legitur Ite. tar. xxxii: « Si aciero ut fulgur gladium meum, et arripuerit iudicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis; » et Sapient. v. : « Acuet diram iram in lanceam. » Nam et gladius et lancea arma sunt offensiva. Mirabile prorsus spectaculum animae fidei obicitur, cum cogitat Deum pro se stare armatum scuto et gladio, sive lancea, et audit illum in corde discentem: « Salus tua ego sum. » Quamvis enim satis sit ad omnem securitatem, id quod Apostolus dicit Rom. vii, 31: « Si Deus pro nobis, quis contra nos? » tamen Spiritus Sanctus, ut adhuc potentius infirmitatem nostram sustentaret, describit Deum non quomodo cumque, sed armatum omni armorum genere, pro Ecclesia, et singulis fidelibus suis, adversus hostes visibiles et invisibiles pugnantem. « Dic anima mea: Salus tua ego sum. » Non satis est ad animi tranquillitatem, ut Deus pugnet pro nobis, sed necesse est ut id nobis imminet; ideo petit Christus pro corpore suo, ut id reveletur, et loquente Spiritu Sancto ad cor fiducia oritur. Quamvis autem magis proprie Deus medicus dici possit, quam salus, recessimo tamen salus dicitur, quia medicus et medicamenta non semper sanant, nec infime penetrant substantiam rei, quam sanare cupiunt; Deus autem sanat semper, et infime illabitur anime, et sicut fieri non potest ut sanitate praesente homo non sit sanus, etiamsi omnia alia absint: ita fieri nequit, ut deo volente sanare, et per gratiam suam praesente, anima non sit sana, etiamsi omnia alia desint.

4. CONFUNDANTUR ET REVEREANTUR, QUERENTES ANIMAM MEAM.

Describit exitum impiorum, adversus quos Deus arma capit, ac primum dicit: « Confundantur et revereantur, » id est, erubescant ob amissam victoriam qui querunt me interficere; item enim significant illa duo vocabula, confundantur et revereantur. Non enim hic agitur de reverentia erga alium, sed de pudore, quo suffundi solet qui cedit causa. Illud, qui querunt animam meam, ambiguum est. Aliquando enim accipitur in ho-

nam partem, ut in eo loco Psalms. cxviii: « Perit fuga a me, et non est qui requirat animam meam, » id est, non habeo refugium ullum, neque est qui me noverit, et requirat, ut defendat. Aliquando in malam partem accipitur, ut hoc loco, et alibi saepius, ubi querere animam, est curari ad tollendam animam, id est vitam.

5. AVERTANTUR RETORSUM, ET CONFUNDANTUR COGITANTES MIHI MALA.

Non solum igitur confundantur, et pudore afficiantur, sed etiam avertantur retrorsum, » id est, recedant victi et confusi, » qui cogitant mihi mala, » id est, qui meditantur nocem meam.

6. FIANT TANQUAM PULVIS ANTE FACIEM VENTI, ET ANGELUS DOMINI COACTANS EOS.

Addit tertio, ut non solum erubescant, nec solum recedant, sed celeriter fugere cogantur, et dispergantur in varia loca. Pulvis enim a vento in varias partes magno impetu, velociterque dispergitur. Angulus autem hoc loco celeritas fugae, et dispersio, tum ex parte pulveris, tum ex parte venti. Num pro pulvere in hebraeo est פוד מוטה, quod significat glaniam, ut diximus in explicatione primi Psalms, id est, pulverem levissimum, ex minutissimis et aridissimis poleis conflatum. Et pro vento corporali, hic ponitur Angelus Domini, qui Spiritus est vivens, et longe potentior et efficacior omni vento. Fiant igitur sicut pulvis levissimus, qui ab omni vento facile rapi potest, et tamen non levis ventus, sed Angelus Domini sit coactans, et impellens eis.

7. FIAT VIA ILLORUM TENEBAE, ET LUBRICUM, ET ANGELUS DOMINI PERSEQUENS EOS.

Addit ultimo, ut non solum dispergantur, et fugere cogantur, sed etiam sine ullo remedio in exitum precipiantur; fugientes enim iuvare solent scientia viarum, itinere tuto et stabili, aut certe si via sit lubrica, tarditate ambulatiois. Hic autem ista omnia remedia cessant; imprecatur enim Propheta impiis, ut fugere cogantur in tenebris, et per viam lubricam, ut neque oculi, neque pedes officio suo fungi possent, et instante post eos, ac vehementer urgente Angelo Domini, ut necesse sit eos in praecipitum et exitum ruere. Hec omnia implentur hoc tempore in Iudeis, aliisque persecutoribus Christi et Ecclesiae, qui iusto Dei iudicio versantur in tenebris ignorantiae, et in lubrico concupiscentiae; et persequente eos ira Dei, quotidie labuntur in majora peccata, et ad sempiternam mortem summa velocitate festinant. Sed manifestus implebuntur in die iudicii: tunc enim impii confundentur et pudescunt confusione ineffabili, et avertentur retrorsum in praecipitum gehennae divina potestate coacti, idque absque ullo remedio, quomodo sine remedio ruat, et corrui in exitum, qui in tenebris per lubricum alio persequente festinare compellitur.

Gladium et lanceam Domini videtur esse.

legimus apud Hieronymum, cum infirmaverit ab eis, id est, cum ipsi me egrotare facerent, quod est idem cum eo, quod legit Septuaginta, cum mihi molesti essent. Potest etiam dici Septuaginta et S. Hieronymus legisse, cum infirmarentur ipsi, ut nunc legimus in hebreo; sed alius cogitasse, Prophetam loqui de illa egrotatione animi, quae semper conjuncta est cum injusta persecutione; quocirca enim alium injuste persequitur, se ipse laedit et vastat; et dum alium egrotare facit morbo peccati, ipse egrotat morbo culpae. Recte ergo sententiam reddiderunt Septuaginta et S. Hieronymus; idem enim est, quoad sensum, cum mihi molesti essent, et cum morbo infirmatus, vel alicui, vel incidit, adversus me egrotavit. Illud autem, indubiar cunctis, in textu hebraeo est, et in graeco, indubiar cunctis. Ex quo intelligimus per eilectum non esse intelligendum indumentum ex pili animalium, quod interius adhiberi solet, ut legitur de rege Joram, IV Reg. 6; sed vestem saecorum, quae exterius etiam ad significandam humilitatem aliqui aditur, ut de rege Ninivitarum Jonas testatur cap. iii. Illud, humiliabam in jejuniis animam meam, phrasus est hebraica; passim enim hebraei animam ponunt pro toto homine.

17. QUASI PROXIMUM, ET QUASI FRATREM NOTASTI SIC COMPLACEBAM: QUASI LUCENS, ET CONTRASTATUS, SIC HUMILIABAR.

Hic versiculus multo clarior est in textu hebraeo, quam in graeco vel latino. Sic enim ad verbum reddi potest cum S. Hieronymo: Quasi ad amicum, quasi ad fratrem meum sic humiliabam; quasi lucens inter tristes, sic incurabam; et sensus est: Exo non solum in tribulatione positus, non reddidi malum pro malo, sed reddidi bonum pro malo: sic enim affectus sui erga unumquemque adversariorum, ut amicus erga amicum, imo ut fratrem, vel potius ut mater erga filium parvulum et languentem. Sicut enim mater, videns filium egrotantem, incurvat se tristes et gemens ad eum suscipiendum, sic et ego me cum adversariis meis gessi. Non potuit grandius et luculentius exprimi pius affectus erga inimicos. Et quidem Propheta David opere praestitit, quod hoc loco in persona Christi, et sua, et omnium perfectorum virorum expressit. David enim Saullem, quem ut fratrem, dum viveret, dilexit, mortuum ut filium deflevit. Idem fecit multo excellentius Christus, qui videns civitatem flevit super illam, Luc. xix; seque galline pullos sub his congregare satragenti comparavit, Math. xxiii. Lectio latina editionis eandem sensum habet; sed obscura est, quia verba graeca totidem verbis latina reddidit. Sed ex hebraica lectione illustranda et supplenda est. Hic igitur erit sensus: Quasi proximum, quasi fratrem nostrum sic complacbam, id est, complacbam mihi, sive affectus eram erga unumquemque adversariorum, quasi erga proximum, sive socium et amicum, imo

etiam erga fratrem nostrum. Quasi lucens et contristatus, sic humiliabar, id est, non solum affectus eram ad persecutores meum, et ad proximum et fratrem; sed humiliabar, et inclinabam me ad eum, ex compassione dolens, et contristatus de malis ejus, quomodo pia mater inclinatur tristis ad filium languidum et jaculentem.

18. ET ADVERSUM ME LÆTATI SUNT, ET CONVERNERUNT: CONGREGATA SUNT SUPER ME FLAGELLA, ET IGNORAVI.

Docet consequenter Psalmus persecutores justorum reddere mala pro bonis, et simul transit ad tertium genus persecutionum, quo non contenti impii fratribus et calumniis justos vexasse, flagellis quoque eos aggredduntur. Et adversum me lætati sunt; ego de malis eorum dolebam, ipsi de malis meis letabantur: neque hac impatiens contentus, convernerunt adversum me, flagellis armati, et me, si possent, occiderent; et ignoraui, id est, ignoraui eorum consilia, et ideo preservere non potui, vel ita me palester Jones testatur cap. iii. Illud, humiliabam in jejuniis animam meam, phrasus est hebraica; passim enim hebraei animam ponunt pro toto homine. **19. DISSIPATI SUNT, NEC CONFUNCTI, TENTAVI- RUNT ME: SUBSANNAYERUNT ME SUBSANNATIONE, FRENDERUNT SUPER ME DENTIBUS EIS.** Prgit explicare malitiam adversariorum, ad dicit eos non potuisse implere quod cupiebant, divina providentia protegente suos, ne ab iniquis persecutoribus lederentur. Sed ne sic quidem quiescisse eos: nam quos non poterant flagellis verborum movere, tentabant flagellis verborum, irrisionibus et comminationibus terere. Dissipati sunt, inquit, id est, qui convernerant in unum, ut nocerent et flagellarent, divisi sunt ab invicem Deo dissipante eorum conventiculum; sed non propterea componendi sunt, id est, non respuerunt; vel, ut proprie sonat vox hebraea, non sibilaverunt et quiescerunt, ut par erat; sed potius tentaverunt me, nimirum ad

Vers. 17.

Vers. 18.

iraendam provocare, quia subsannaverunt me subsannatione irrisoria, et frenderunt contra me dentibus suis, minus crudeliter intendant. Quod atinet ad verba, quod in graeco et latino legimus, tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione, S. Hieronymus ex hebraeo vertit, in simulatione verborum florum. Sed verba ipsa hebraica, neque hunc sensum, neque illum recipere videntur: sic enim legimus ברוכי לפני כבודי, id est, in hypocrisi, sive simulationibus subsannationum verbi otiosi. At profecto omnino credibile est Septuaginta Interpretes aliter legisse, et libros optimos habuisse, praesertim cum verba hebraica, ut nunc leguntur cum punctis Rabbinorum, nihil significare videantur. Existimo igitur mutanda esse puncta, et ex nomine, in simulationibus, faciendum esse verbum modi infiniti cum affixo primae personae, quod reddendum erit, tentantulo me. Nam etsi תרתי simulari, et hypocritam esse significet, tamen tentare proprium est hypocritarum, juxta illud Domini: Quid me tentatis, hypocrite? Math. xxiii; et idem est in tentando me, quod, in hypocrisi quendo meum, et similiter ex nomine subsannationum faciendum erit verbum temporis praeteriti, cum affixo primae personae, et tunc sensus erit, subsannaverunt me; illud autem, כבודי significat quidem verbum otiosum, sed significat etiam subsannationem. Proinde intellegi sensus erit, in tentando me subsannaverunt me subsannatione, quod est idem cum eo quod nos habemus, tentaverunt me, subsannaverunt me subsannatione.

20. DOMINE, QUANDO RESPICIES? RESTITUE ANIMAM MEAM A MALIGNITATE EORUM, A LEONIBUS UNICAM MEAM.

Expositis persecutoribus, revertitur Propheta in persona justorum omnium, qui persecutionem patiuntur, ad orandum Deum, ut finem cum principio conjungat. Et quoniam videtur Deus non respicere, quid in terris fiat, quando non punit iniquos, ideo dicit: Domine, quando respicies? id est, quando te videre mala impiorum puniendo demonstrabis? et ostendit ultimam meam a malignitate eorum, id est, eripe vitam meam de periculo in quo versatur, dum est in potestate malignorum, et restitue illam in pristinam securitatem, sive restitue mihi vitam, quam pena amisi, dum est in manibus malignorum. Quod ipsum repetit, et clarior explicat dum adjuncit: A Leonibus unicam meam, id est, restitue mihi animam, quae est mihi unica, ac per hoc dilectissima; quod facies eruento eam a potestate inimicorum, qui crudelitate et ferocitate leones dici possunt, et frendunt, ut supra dictum est, dentibus suis. Quod ad verba atinet, illud, a malignitate, S. Augustinus legit, ab extutis; S. Hieronymus autem vertit, a calamitatibus. Causa diversitatis fuit, quia vocem hebraicam ברוכי ברוכי delaxerunt Septuaginta a verbo כבודי, quo est

desipere, et ideo S. Augustinus legit, extutis; at noster Interpres, a malignitate; et S. Hieronymus deduxit ab alia radice, nimirum a פחד suah, quod est desolari, et ideo vertit, a calamitatibus; sed idem est sensus, ut patet. Per unicum S. Augustinus intelligit Ecclesiam, quam Christus cruci vult a persecutoribus. Quod quidem verum est, sed ad litteram videtur omnino referendum ad animam, seu vitam. Sicut etiam illud Psalm. xxi: Erue a fratre, Deus, animam meam, et de manu canis unicam meam. Anima enim recte dicitur unica quasi unico dilecta. Vita enim temporalis est fundamentum omnium honorum temporalium, et vita aeterna omnium honorum simpliciter. Haec et Dominus ait in Evangelio, Math. xvi: Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animae vero suo detrimentum patiat? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? et tamen nulli ita desipiant, ut pro nihilo libenter perdant animam, quam unico amare debuisse.

21. CONFITEBOR TIBI IN ECCLESIA MAGNA, IN POPULO GRAVI LAUDABO TE.

Promittit se non fore ingratum, si liberationem ab adversariis obtineat, et Confitebor tibi, inquit, in ecclesia magna, id est, non abscondam beneficium tuum, sed publice coram omnibus predicabo; et idem repetit aliis verbis, in populo gravi laudabo te. Idem enim est confiteri et laudare, idem quoque ecclesia magna et populus gravis. Dicitur enim ecclesia magna ratione multitudinis, quod proprie significat vox hebraea רבוב, id est ecclesia multa; et similiter dicitur populus gravis, sive, ut significantius habetur in hebraeo, רבוב, robustus, ratione multitudinis. Tunc enim robustus est populus, cum tam multis viris abundat, ut hostes non timeat. Videtur etiam Propheta ad Ecclesiam Christianam respicere, in qua laudatur assidue Deus ob piam liberationem. Est enim ecclesia Christiana vere nulla et magna, cum totum orbem terrarum oblineat, et vera gravis et robusta, cum a portis inferi adversus eam praevolare non possit, a Math. xvi. Ecclesia quoque triumphans, Ecclesia magna erit, cum de ea scriptum sit, Apoc. vii: Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat; et populus robustus, cum tribus additum sit: et Et palmae in manibus eorum.

22. NON SUPERGAUDEANT MIHI, QUI ADVERSANTUR MIHI INIQUE: QUI ODERT ME GRATIS, ET ANGUENT OCULOS.

Rediit ad orationem quam inchoaverat, et petit liberari a persecutoribus, praesertim hypocritis, qui simulantes amicos, cum nihil minus sint. Non supergaudeant mihi, id est, non gaudeant super me, sive non letentur de interitu meo, qui adversantur mihi inique, id est, qui me persequuntur fugientes amicitiam; una in hebraeo habetur

Animam dicitur unica causa.

Ecclesia Christiana est vera multa.

UNIVERSIDAD

UNIONOMA

AL DE

772. quod mendaciam proprie significat; unde S. Hieronymus verit, inimici mei mendaces; et haec ipsa est maxima iniquitas, persequi hominem, et decipere specie amicitiae. Hoc idem declaratur et repetitur in sequentibus verbis: « Qui oderunt me gratis, et annunt oculis, » id est, qui sine causa me oderunt, cum nihil mali illi attulerim, et tamen fingunt amicitiam annuendo oculis, saluantes, blande aspicientes, et approbantes que dico. Quid est, inquit Augustinus, annuere oculis? pronuntiantes vultu, quod in corde non gerunt.

23. QUONIAM MIHI QUIDEM PACIFICE LOQUERANTUR, ET IN IRACUNDIA TERRAE LOQUENTES, DOLOS COGITABANT.

Declarat Propheta cur dixerit de inimicis suis, et annunt oculis, et dicit: Quoniam ipsi quidem mecum verbis exterioribus pacifice loquebantur, quasi amici essent; sed in tribus pro iracundia dirumperebant, et cogitabant dolos, quibus me perderent: haec de sensu. In verbis magna difficultas est; nam hebraicus codex ad verbum sic habet: Quoniam non pacem loquebantur, et super scissuras terrae verba dolosa meditabantur. Et sic etiam verit S. Hieronymus, nisi quod pro scissuras terrae, ponit, in rapina terrae; graecus vero codex sic habet: Quoniam mihi quidem pacifica loquebantur, et super iracundiam dolos cogitabant. Et sic legunt et interpretantur S. Augustinus, Theodoretus et Euthymius. Sed observandum est vocem hebraicam *scissuras*, quae significat non, a Septuaginta Interpretibus lectam fuisse, *scissuras*, quae significat *scissuras*, et omnino credibile est Septuaginta Interpretes habuisse libros hebraeos emendatiores; proinde non videtur ambigendum meliorem esse lectionem latinam Vulgatae editionis, quae respondet voci, quam in suis libris habuerunt Septuaginta, quam ea sit, quam nunc habemus in hebraeo. Quod autem in hebraeo habetur, *super scissuras terrae*, verterunt Septuaginta, *super iracundiam*, quia intellexerunt sermonem Prophetae esse metaphorice, et per *scissuras terrae* significatam esse iracundiam, quae est quaedam scissura cordis terreni et animalis. Qui enim irascuntur, et dirumpuntur interius, et quietem ac pacem amittunt; et quidem laetus interpres addere voluit vocem illam *terrae*, quam invenit in hebraeo; sed graecus interpres satis esse putavit, eam subintelligi in voce iracundiae, quam est feror circa cor. Explicanda igitur est vox illa, *terrae*, ut accipiatur pro corde terreno et animalis, ut diximus. Cur autem S. Hieronymus verit, *rapinam terrae*, non assequor, nisi per scissuras metaphorice intellexerit rapinam, aut forte vox hebraica hoc etiam significare possit. Sed absolute praefrenda est interpretatio Septuaginta Interpretum, quam Ecclesia in latina editione sequitur. Quod autem in latina editione nos habemus: *Loquentes dolos cogitabant*, non differt in sensu a verbis hebraicis, *verba dolosa cogitabant*. Idem enim est verba

dolosa cogitare, et, loquendo intra se dolos cogitare. Neque multum refert, quod Septuaginta non habeant *verba* aut *loquentes*, sed simpliciter, *dolos cogitabant*, quia in ipsa cogitatione suis intelligitur interna locutio.

24. ET DILATAVERUNT SUPER ME OS SUUM; QUI DIXERUNT: EGGE, EGGE, VIDERUNT OCCI NOSTRI.

Quam sit verum quod supra dixit de inimicis suis, quod simulato corde pacifice loquerentur, ostendit Propheta in persona iustorum in hoc versiculo, ubi dicit eosdem inimicos qui aliquando blandiebantur et annebant oculis, postea cum in eas calamitates incidisset, quas illi fraudulenter concinnaverant, dilatato ore corpis aperte insultare, et inter se gratulari ac dicere: Vidimus tandem quod tantopere cupiebamus. Hoc totum in Christo, qui caput iustorum est, impletum legitur in Evangelio; aliquando enim pacifice loquebantur inimici, dicentes: « Scimus, quia verax es, et viam Dei in veritate doces, » *Matth. xxii*; sed interim dolos meditabantur, ut capere eum in sermone. Cum autem illum cruci affixum viderunt, dilataverunt os suum insultantes et dicentes: Vah qui destruis templum Dei, etc. Quod ad verba attinet, conveniunt codices omnes, eo excepto, quod interjectionem hebraicam *egge* hebraei Septuaginta reddiderunt *egge*; S. Hieronymus, *est*; et *egge* est letantis, *est* insultantis; sed parum refert; nam utraque est exultantis, et exultatio inimicorum quaedam insultatio est.

25. VIDISTI, DOMINE, NE SILEAS; DOMINE, NE DISCEDAS A ME.

26. EXURGE ET INTENDE IUDICIO MEO: DEUS MEUS, ET DOMINUS MEVS, IN CAUSAM MEAM.

27. IURICA ME, DOMINE, SECUNDUM IUSTITIAM TUAM; DOMINE DEUS MEVS, NON SUPERGAUDEANT MIHI.

Redit Propheta ad orationem, id ipsum aliis et aliis verbis repetens ad insinuandum affectum. « Vidisti, inquit, Domine, » quanta videlicet sit oppressio pauperis servi tui; « ne sileas, » quasi non videas, aut non possis, aut non valis defendere sperantes in te. « Ne discedas, » vel, ut habet vox hebraica, *ne elongeris a me*, id est, ne deseras me in tribulatione positum, quomodo faciunt qui procul abeunt. Nec solum non sileas, et non discedas, sed nec sedes, quasi otiose spectans, vel dormitans; sed exurge, et quasi iudex iustus et potens intende diligenter animum ad iudicium meum, id est, ad litem, quam cum persecutoribus habeo; intende, inquam, « Deus meus in causam meam, et iudica me secundum iustitiam tuam, Domine, » id est, si iustitia tua, quae rectissima est, iudicet me iniuste ab adversariis oppressi, libera me de manibus eorum, ut non amplius gaudeant super miseriis meis.

28. NON DICANT IN CORIBUS SUIS: EGGE, EGGE, ANIME NOSTRE, NEC DICANT: DEVORAVIMUS EUM.

29. ERUBESCENT ET REVERBERANTUR SIMUL, QUI GRATULANTUR MALIS MEIS.

30. INDIANTUR CONFUSIONE ET REVERENTIA, QUI MAGNA LOQUUNTUR SUPER ME.

Explicat id quod dixerat: Non supergaudeant mihi, « non dicant, inquit, in cordibus suis: Egge, egge, anime nostrae, » id est, non exultent in cordibus suis super vitam meam, quasi iam extinctam. Sicut enim illud, *non supergaudeant mihi*, significat, *non gaudeant super me*; sic etiam hoc, *non dicant egge super animam nostram*, et explicat in verbis sequentibus: « Nec dicant, inquit, devoravimus eum, » id est, non possint iactare ab eis, quasi a leonibus me devoratum. Sed contra potius amissa spe victoria erubescant et reverentur, id est, verecundentur simul omnes inimici mei, qui nunc spe victoriae gratulantur sibi de malis meis, id est, mihi imminuentibus; nec solum leviter erubescant et verecundentur, sed a induantur confusione et erubescant, » id est, toti cooperiantur confusione, « qui magna loquuntur super me, » id est, qui magnifice iactabant potentiam suam super me. Aliqui legunt *magna*, pro *magna*; sed nostra lectio consentit graecae et hebraicae veritati.

PSALMUS XXXVI

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. In finem, sermo Domini ipsi David.

2. Dixit iniustus ut delinquit in semetipso: non est timor Dei ante oculos eius.

3. Quoniam dolose egit in conspectu eius, ut inveniat iniquitas eius ad odium.

4. Verba oris eius iniquitas et dolus: noluit intelligere ut bene ageret.

5. Iniquitatem meditatus est in cubili suis: astitit omni viae non bonae, malitiam autem non odit.

6. Domine, in caelo misericordia tua, et veritas tua usque ad nubes.

7. Iustitia tua sicut montes Dei; iudicia tua abyssus multa.

8. Quomodo modum multiplicasti misericordiam tuam, Deus!

Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.

31. EXULTENT ET LETENTUR, QUI VOLUNT JUSTITIAM MEAM, ET DICANT SEMPER: MAGNIFICETUR DOMINUS, QUI VOLUNT FACIEM SERVI EJUS.

32. ET LINGUA MEA MEDITABITUR JUSTITIAM TUAM, TOTA DIE LAUDEM TUAM.

Quomodo modum precatus est Propheta ut iniqui confundantur, sic etiam nunc precatur, ut justii exultent et letentur, qui bene sibi volunt, et amant innocentiam suam, vel cupiunt iustitiam suam palam apparere. Excitat quoque ad laudem Dei omnes, qui cupiunt pacem suam, quae securitatem erat ex liberatione sua ab omnibus malis. In hebraeo habetur, *qui vult pacem servi sui*. Septuaginta Interpretes videntur legisse verbum in numero multitudinis, quod in nostris libris est in numero singulari; sed uterque sensus optimus est. Claudii Psalmum David promittens gratiarum actionem pro accepto beneficio: « Lingua mea, inquit, meditabitur iustitiam tuam, » id est, exercebitur in praedicanda laude iustitiae tuae; et hoc ipsum repetit, et repetendo declarat, *dicens*: « Tota die laudem tuam, » id est, lingua mea tota die meditabitur laudem tuam, id est, exercebitur in praedicanda laude iustitiae tuae. Quod autem dicit, *tota die*, significat *frequenter et assidue*, ita ut nunquam tanti beneficii subrepat oblivio. S. Augustinus hoc loco pie monet, eum semper Deum laudare, qui semper bene agit.

PSALMUS XXXVI

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. s. h. — Victori sermo domini, David.

Dixit scelus impij in medio cordis eius: non est timor Dei ante oculos eius.

Quia dolose egit adversus eum in oculis suis: ut inveniret iniquitatem eius ad odium.

Verba oris eius iniquitas et dolus: cessavit cogitare, ut beneficeret.

Iniquitatem meditatus est in cubili suo, stabit in via non bona: malum non abiecit.

Domine, in caelo misericordia tua, fides tua usque ad nubes.

Iustitia tua quasi montes, Deus [al. Domine], iudicium tuum abyssus multa: homines et iumenta salvos facies, Domine.

Quam pretiosa misericordia tua, Deus [al. Domine].

Et filii Adam in umbra alarum tuarum sperabunt.

9. Inebriabuntur ab ubertate domus tuae, et torrente voluptatis tuae potabis eos.

10. Quoniam apud te est fons vitae, et in lumine tuo videbimus lumen.

11. Præterde misericordiam tuam scientibus te, et justitiam tuam his qui recto sunt corde.

12. Non veniat mihi pes superbiae, et manus peccatoris non moveat me.

13. Hi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulsi sunt, nec poterunt stare.

Inebriabuntur de pinguedine domus tuae, et torrente deliciarum tuarum potabis eos.

Quoniam tecum est fons vitae: in lumine tuo videbimus lumen.

Attrahe misericordiam tuam scientibus te, et justitiam tuam rectis corde.

Ne veniat mihi pes superbiae: et manus impiorum non me commoveat.

Ibi ceciderunt operantes iniquitatem: expulsi sunt, et non poterunt surgere.

Argumentum. — Scriptum tres: Ab improbis (vers. 3-5), pro tua gratia, fide, justitia (vers. 6-10), pios, o Jova, defende (vers. 11-13).

1. Praecentori, servi Jovæ Davidis *carmen*.

2. Effatum impietatis improbi *est* in corde meo, scilicet: Nullus pavor Dei in conspectu oculorum ejus (improbi).

3. Nam sibi dulce facit in oculis suis percipere fructus iniquitatis suae, et odisse.

4. Verba oris ejus iniquitas et dolus; desit recte sapere, recte agere.

5. Prava excogitat in cubili suo, praesto est via non bona, malum non aversatur.

6. Jova, in caelos (pertingit) gratia tua, fides (veritas) tua usque ad nubes.

7. Justitia tua ut montes Dei (altissimi), judicia tua sunt abyssus magna; homines et pecudes servas, Jova.

8. Quam pretiosa (magni facienda) est gratia tua, Dens! et filii hominum in umbra alarum tuarum confidunt.

9. Inebriantur pinguedine domus tuae (mundi), et torrente deliciarum tuarum potas eos.

10. Nam apud te est fons vitae, luce tua (favore tuo) videmus lumen (utimur felicitate).

11. Protrahe (diuturnam, imo aeternam) fac gratiam tuam cognoscentibus (colentibus) te, et justitiam tuam rectis corde.

12. Ne veniat mihi pes superbiae, nec manus impiorum me commoveat.

13. Hi cecidere patentes iniquitatem; projecti sunt, nec surgere queunt.

NOTE.

Vers. 2. Illud effatum me affligit et urit veluti ignis: ita, si legas *libbi*. Cum *libbo* verte, *aracutus* impietatis improbo est in corde suo, i. e. quidquid homini impio improbitas suadet et imperat, id oraculi loco

habet, id sibi divinum videtur; seu: cor impii templum est sceleris. Maurer *nouum* cum titulo jungit, huncque facillimum effert sensum: Praecentori.... Davidis dictum (de dicto poetico *nouum* legitur etiam II Sam. xxiii, 1; Prov. xxx, 4): Impietas est improbo in corde suo, etc. — Vers. 3. Sensus: Illi dulcos est inique agere et odisse. Maurer, nam blanditur ei (Deo), studet ei persuadere, simulat coram eo, invenire, agnoscere se culpam suam, eumque odio habere, i. e. coram Deo poenitentiae ac virtutis speciem ostendit. — Vers. 4. In secundo membro Rosenmullerus rejicit asyndeton, vertique, recte sapere ad bene agendum. — Vers. 10. Fons vitae (augarum non stantium) scipius poni solet pro qualibet re amena ac salutaria, sive pro bono exitio, quod in regionibus illis Orientis fervidioribus nihil perinde desideratur, quam aquae limpidae copia. — Vers. 11. Justitiam, qua innocentes defendis. — Vers. 12. Deficiat, propr. vagari faciat, et sellibus meis in exilium propellendo. — Vers. 13. Ibi, subito, de repente. Hengstenberg: ubi mihi perniciem minabantur. Alii, tunc. Pro cecidere, Maurer ponit *cadent*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In *finem*, servo Domini David.

De hoc titulo dictum est in explicatione Psalmi rr, ubi primum legitur, in *finem*. Sensus igitur est: Psalmus inspiratus servo Domini David, qui canentis est iugiter unque in *finem*, quia ad Christum pertinet, qui legis et Prophetarum est finis. Argumentum est, immensam fore esse quorundam hominum malitiam, sed multo majorem Dei misericordiam, et justitiam.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. DIXIT INJUSTUS UT DELINQUAT IN SEMETIPSO: NON EST TIMOR DEI ANTE OCULOS EJUS.

Deo pri-
ma 10^a
caus. radi-
cus.

Describit Propheta duas primas peccati radices, quarum altera est in voluntate, quae dicitur malo agere; altera in intellectu, qui non cogitat timorem Domini prohibentis peccatum. « Dixit, inquit, injustus ut delinquat in semetipso, » id est, apud se, in corde suo, decrevit injustus delinquere, id est, corde suo in peccatum consentit. « Non est timor Dei ante oculos ejus, » id est, ideo corde peccatum elegit, quia oculis mentis non cogitavit timorem Domini omnia videntis. Ubi timor ponitur pro objecto timoris, id est, non cogitavit Deum justum, fortem, videntem omnia: ex qua cogitatione timorem tantae potestatis sine dubio concepisset. Sicut enim qui timet hominem, non audeat in conspectu ejus malum exterius facere: ita qui timet Deum, non audeat interius cogitare, quoniam Deus etiam corda scrutatur. Quod attinet ad verba, tres primae hebraicae voces sic ad litteram verti possent, *dic-tum praevaricationis impii*; sed vox illa, נָפֶשׁ, quamvis proprie *dic-tum* significet, tamen accipitur passim pro verbo *dic-ti*; illud autem, פָּשַׁע, quod significat *praevaricationem*, mutatis punctis, quae a Rabbis apposita sunt, legi poterit פָּשַׁע פֹּשַׁע, id est *praevaricator*, sive *injustus*; sic etiam illud, וְדָשַׁע, quod S. Hieronymus vertit, *impii*, mutatis punctis significabit *ad delinquendum*, sive *ut delinquat*, ut graeci et latini codices habent. Et hoc sine dubio vera lectio est. quod confirmat

littera ל *lamed*, quae signum est verbi modi infiniti, non autem nominis ex casu genitivo. Illud autem, in *semetipso*, in hebraeo est, in medio בְּלִבִּי *cordis mei*; sed corrupta videtur littera hebraica mutatione unius litterae: nam ipse etiam S. Hieronymus vertit, *cordis ejus*, non *cordis mei*. Itaque legendum videtur בְּלִבִּי, id est *corde suo*.

2. QUONIAM DOLOSE EGIT IN CONSPECTU EJUS, UT VERT. 2. INVENIATUR INIQUITAS EJUS AD OHIUM.

Demoustrat in hoc versiculo Propheta, quod dixit, injustum non habere timorem Domini. « Nam, inquit, in conspectu ipsius Dei dolose agit » cum ipso Deo et omnibus hominibus, adeo graviter, « ut iniquitas ejus non inveniatur » apud Deum ad veniam, sed « ad odium, » quod certe nunquam fecisset, si Deum timuisset. Quis enim delinquere audeat in conspectu iudicis, si iudicem timeat? Verba hebraica et graeca possunt alium sensum facere, nimirum, quod injustus dolose agit, cum videtur velle redire ad cor, et confiteri peccata; nam non querit peccata sua, dum conscientiae suae secreta rimatur, ut vere illa odio habeat, sed tantum ut fallat Deum, vel homines, et hunc sensum persequitur S. Augustinus. Verba hebraica sic sonant: *Quoniam dolose egit adversus eum in oculis ejus ad inveniendam iniquitatem ejus, ad odiendum*. Graeca vero sic habent: *Quoniam dolose egit in conspectu ejus, invenire iniquitatem suam, et odisse*. Quamvis autem sensus posterior verus sit, et verbis Prophetae aptari possit, tamen prior sensus est magis uni-

versalis, et melius connectitur cum superioribus, et magis convenit cum Vulgata latina editione, et non difficulter accommodari potest verbis hebraicis et graecis. Quod enim dicitur in codice hebraico, ad *invenendum iniquitatem ejus ad odium*, hunc senam facit: Ut inveniat Deus iniquitatem ejus ad odendum, id est, non ad parcendum, sed ad puniendum. Quod autem dicitur in graeco codice, *invenire iniquitatem suam, et odisse*, id est, ut Deus inveniat iniquitatem ejus, et non ignoscat, sed odio habeat, et puniat; neque enim Graeci habent discrimen inter *ejus* et *suam*, ut nos Latini habemus; proinde illud *αὐτοῦ*, quod S. Augustinus legit *suam*, noster interpres legit *ejus*.

3. VERBA ORIS EJUS INIQUITAS, ET DOLUS: NOLUIT INTELLIGERE, UT BENE AGERET.

Dixit Propheta hominem impiam dolose agere, nunc addit etiam dolose loqui, additurus postea etiam dolose cogitare, ut undique manifestetur insignis perversitas ejus, qui Deum non timet. Verba, inquit, oris ejus sunt conformia factis, nimirum injusta, imo tam injusta, ut non sint aliud nisi iniquitas et dolus; quidquid loquitur eo tendit, ut vel laedat aperte, vel dampnet. Noluit intelligere, ut bene ageret, id est, neque potest excusare culpam suam pretextando ignorantiam: voluntarie enim ignoravit, cum non curaverit discere legem justitiae, vel per se investigavit, vel ab aliis querendo, quoniam decreverat male agere: ut male ageret, scientiam bene vivendi contempsit.

4. INCOGITATIONEM MEDITATUS EST IN CURIA SUI: ASTITIT OMNI VIE NON DOLERE, MALITIAM AUTEM NON OBIVIT.

Ordine retrogrado descripsit primo opera injusta, deinde verba iniqua, nunc tandem cogitationes et affectiones malas describit; quamvis enim ex corde, ut est in Evangelio *Matth. xiii*, procedant verba et opera mala, nos tamen ex operibus et verbis malis, quos videmus et audimus, cognoscimus cogitationes, et voluntates malas, quas videre et audire non possumus. Iniquitatem, inquit, meditatus est in cubili suo, id est, opera et verba iniqua, non casu aut impulsu patravit vel effudit, sed in secreto cubili sui multo ante meditatatus est. Astitit omni via non dolere, malitiam autem non obivit, id est, dum meditaretur in corde suo, et varia consilia occurrerent, quasi viae ad operandum, approbavit omnia mala consilia, et sic ingreditur cepit omnem viam non bonam, quia corrupta est ejus voluntas, et ideo malitiam non odit, sed amavit potius, non quia mala est, sed quia utilis visa est. Illud, *omni via non dolere*, positum est pro omni via mala, ac si diceret: Non placuit illi ullum consilium bonum; sed e contrario elegit sequi omnia mala consilia, et sic

astitit *omni via non bona*, id est, stetit in via non bona.

5. DOMINE, IN CAELO MISERICORDIA TUA, ET VERBIS TUIS UTQUE AD NUBES.

6. JUSTITIA TUA SICUT MONTES DEI, JUDICIA TUA ABYSSUS MULTA.

Transit Propheta ad alteram partem Psalmi, atque ostendit magnam quidem esse aliquorum hominum malitiam; sed majorem esse in Deo bonitatem, quae in misericordia et justitia ejus consistit. Ac de misericordia dicit: « In caelo misericordia tua, » id est, tam magna est misericordia tua, ut a terra ad caelum pertingat, et omnia repleat; quod clarus habetur in *Psalm. cxvii*: « Magna est misericordia tua super caelos. » Misericordiae adjungit veritatem, id est, fidelitatem, quae facit observari quod misericorditer promittitur; de qua dicitur in *Psalm. cxlii*: « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis. » Et veritas tua usque ad nubes, id est, misericordia ad caelum usque pertingit cum sua comite veritate, quae ipsa quoque extenditur usque ad nubes, id est, usque ad caelum, in quo sunt nubes. Neque minor est in Deo justitia, quae reddit unicuique secundum opera sua. Nam « justitia tua, inquit, sicut montes Dei, » id est, magna est instar montium altissimorum, qui nubes aliquando superant. Dicitur enim res magna res Dei, ut alio loco *Psalm. lxxviii*: « Sicut cedrus Dei. » Adjungit justitiae judicia, quae sunt actus justitiae, ac dicit: « Judicia tua abyssus multa, » id est, profunda et inscrutabilia, quomodo profundissima vorago, quae abyssus dicitur, oculis penetrari non potest.

His omnibus corporalibus similitudinibus, altitudinis et profunditatis divinae misericordiae et justitiae, nec non veritatis et judiciorum, nihil significatur aliud, nisi misericordiam et justitiam Dei majores esse, quam ut a nobis perfecte intelligi possint, quemadmodum oculis corporalibus non peringimus ad ea, quae sup rant nubes, vel quae sunt infra terram.

7. HOMINES, ET JUMENTA SALVANS, DOMINE, QUEMADMODUM MULTIPLICASTI MISERICORDIAM TUAM, DEUS.

Ostendit nunc Propheta misericordiam Dei maximam esse, quoniam salvat homines et jumenta, id est, conservat, nutrit, replet corporalibus bonis, non solum homines, id est, eos qui ratione utuntur; sed etiam jumenta, id est, eos qui instar jumentorum, solo sensu et appetitu ducuntur, quorum malitiam supra explicavit. Et vere infinita et stupenda est misericordia et benignitas Dei, qui cum possit impios et blasphemos justissime perdere et ad nihilum redigere, tamen illo tempore, quo blasphemant et maledicunt Deum, et mandata omnia Dei praevariantur, Deus illos quasi manibus propriis sustentat, portat et alit, delictationibus replet, solum sumo curri super eos facit, et pluvias de caelo agros co-

Misericordia et veritas et justitia in Deo insinuat.

rum et hortos rigat. Illud autem, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus, admirantis est, ac si dicat: O quomodo multiplicasti misericordiam tuam, Deus! Nam in hebraico codice habetur, *מי יקר כתיבך*, quam praeterea est misericordia tua, Deus! Neque dissentunt codices graeci; et nostra latina editio hunc sensum facile recipit. Est autem optimus commentarius textus originalis, quando ex eo versio nostra explicari potest.

8. FILII AUTEM HOMINUM IN TEGMINE ALARUM TUARUM SPERABUNT.

Dixit de misericordia erga impios et carnales, quos nomine jumentorum appellandos censuit. Nunc dicit de misericordia erga pios et spirituales, quos filios hominum vocat: quae etiam justitia dici potest respectu impiorum, quos tam exitiis bonis justis privandos esse decrevit. Ait igitur: « Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt, » id est, jumenta quidem corporali salute contenta esse debebunt, quam etiam solam noverunt, et solam appelaverunt. Ad filios hominum, quasi pulli sub alis gallinae, ita ipsi sub alis tuis, Deus amantissime, coacti et quiescentes, omnia bona a te uno sperabunt. Quibus verbis significatur praecipua quaedam providentia et singularis benevolentia Dei erga pios homines, et contra summa quaedam et securissima fiducia piorum ad Deum, qualis est gallinae sollicitudo in fovendis pullis, et pullorum fiducia sub alis gallinae. Quae similitudine quoniam aptissima est, saepe utitur idem Propheta, ut *Psalm. lxxviii*: « In velamento alarum tuarum sperabo, » adhaesit anima mea post te; » et *Psalm. xc*: « Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis. » Quam autem dulce sit, et quam antependendum omnibus humanis deliciis, sub alis Dei foveri, et paternam, vel maternam pietatem ipsius experiri, nemo scit, nisi qui accipit.

9. INEBRIABUNTUR AB UBERTATE DOMUS TUA: ET TORRENTE VOLUPTATIS TUAE POTABIS EOS.

Protectio sub alis Dei in hoc mundo habetur, ubi periculum est a morsibus mivorum et ferarum: at quod sequitur, in coelesti patria nobis dabitur; explicat autem Propheta bona illa ineffabilia eo modo, quo potest, id est, corporalibus similitudinibus. Et quidem primum sumit similitudinem ab ipso recipiente: deinde ab ea re, quae recipitur. Ipse quidem recipiens tunc est conclusus, cum est plenus, ut nihil amplius appetat. Ita plenitudo, satians omnem appetitum, describitur hoc loco aptissime per ebrietatem. Qui enim est avidus vili, tum daturum est vere satur, cum est ebrius; tunc enim non amplius silit vinum, sed in somnum resolvitur. Ita igitur et nos, qui in hac vita nunquam satiamur, neque quiescimus, quantumlibet bona temporalia crescant, tum demum pleni, et saturi, ac per hoc beati erimus, cum inebriabimur ab ubertate bonorum, quae sunt

Dei pro ubertate multiplicatae erga pios homines.

Protectio aeterna salvat.

in Domo Dei; quia tunc omni appetitu satiato, resolvemur in somnum sempiternae quietis. Dicit autem, *inebriabuntur ab ubertate*, et non dicit, *inebriantur a vino*, quia vult nos intelligere, non accipi hoc loco ebr et etem proprie, sed ut significat plenam satietatem. Deinde addit similitudinem ab ipsa re, quae datur et recipitur, dicens: « Et torrente voluptatis tuae potabis eos. » In torrente tria sunt: multitudo maxima aquarum ex montibus descenduntium; repentina inundatio: ubi enim paulo ante nihil erat aquae, repente conspicitur flumen ingens; denique impetus aquarum descenduntium, et secum omnia obvia rapiendum. Sic erit coelestis beatitudo: aderit multitudo sapientiae et scientiae ex illo monte descendens, de quo dicitur *Eccli. i*: « Fons sapientiae Verbum Dei in excelsis, » id est, in excelsis monte divinitatis est fons sapientiae Verbum Dei: ex quo monte et fonte repentina oritur laudatio in Beatis. Nam qui in hac vita magno labore, et multo tempore, quasi guttatim sapientiam hauriebamus, ibi repente, et in momento Deo clare viso affluemus omni scientia, non solum rerum creaturarum, sed etiam omnium attributorum ipsius Creatoris, quae abundantia sapientiae et scientiae rapit animum magno impetu ad amorem et fruitionem summi boni. Neque enim in patria liberum erit diligere, vel non diligere Deum; frui, vel non frui bono tam magno: sed erit felicissima necessitas adherendi summo bono, et per complexum intimum infinita suavitatis fruendi.

Quoniam Beati sapientiam hauriebamus?

10. QUONIAM APUD TE EST FONS VITAE, ET IN LUMINE Tuo VIDEBIMUS LUMEN.

Reddit rationem, cur ex visione Dei sit futura in Beatis tanta sapientiae et scientiae inundatio: quia videlicet apud Deum est fons vitae, qui idem est cum fonte sapientiae. Deus igitur, qui fons est sapientiae, hoc ipso fons est vitae, quia sapere sapientibus est vivere: et quia fons est vitae, hoc ipso fons est essendi, quia vivere viventibus est esse. Dicitur autem fons sapientiae, vitae, et essentiae, quia non habet ab alio, ut sapiat, aut vivat, aut sit; sed ipse est sapientia, est vita, est esse; et omnia alia, quae utrumque sapiunt, vivunt, aut sunt, ab illo id habent. Utitur autem David nomine fontis, ut persistat in metaphora torrentis, quasi dicat: Torrente non potabis, quia apud te est fons, unde torrentis ille descendit. Dicit autem: « Apud te est fons vitae, » cum videretur dicere debuisset, *fons sapientiae*, quia vult ostendere vitam aeternam jussis promissam, atque ut summum bonum ab omnibus desideratum, in hac summa sapientia consistere, juxta verbum Domini, *Joan. xvi*: « Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et qui cum misisti Jesum Christum. » Addit vero: « In lumine tuo videbimus lumen, » ut tandem verbis clarioribus explicet quod per metaphoras adumbraverat. Nam « in lumine tuo videbimus lumen, »

Deus fons est vitae.

®

nihil aliud significat, nisi: In te ipso, qui lux, et fons luminis es, videbimus te lumen inaccessibile et indeficiens. Nunc enim videmus Deum, sed in speculo creaturarum; in mente nostra, quæ est imago Dei, ratiocinando, et discurrendo ab operibus ad opificis notitiam; denique in fide, non in specie: tunc autem videbimus Deum in seipso, et ut dicit Apostolus *1 Corinth. xiii.* « facie ad faciem: » et, ut loquitur B. Joannes *1 Joan. iii.* « Videbimus eum sicuti est, » non sicut in imagine representatur. Et quoniam, ut idem Iosuea dicit *1 Joan. i.*: « Deus lux est, et tenebræ in eo non sunt ullæ, » ideo recte dicitur, « in lumine tuo, » id est, in ipsa tua divinitate, quæ lux est, non in figuris et imaginibus, videbimus lumen, » id est te ipsum, « qui es lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, » *Joan. i.* Recte quoque theologo ex hoc loco colligitur lumen gloriæ, quod necessarium esse voluit ad Deum videndum. Nam Deus *var.* quedam est, sed *inaccessibilis*, ut dicit B. Paulus *1 Timoth. vi.*; et ideo nisi mens elevatur, et confortetur quadam dono Dei, quod vocant lumen gloriæ, non potest obtutum sperare in lucem illam incretam: proinde videbimus quidem tamen, quod est ipse Deus, sed *in lumine ipsius*, id est, ad iuxta lumine gloriæ, quod ipse donat illis, quos ad sui visionem dignatur admittere. Sed prior explicatio videtur magis literalis.

Lumen gloriæ necessarium ad videndum Deum.

11. PRÆTENDE MISERICORDIAM TUAM SCIENTIBUS TE: ET JUSTITIAM TUAM IHS, QUI RECTO SONT ORADE.

Docet nunc Propheta magna ista bona, de quibus Inacens locutus est, ad solos justos pertinere, quos paulo ante filios hominis appellavit, cum impios iumentorum nomine vocet. Utitur quidem Propheta forma loquendi imperativi modi, sed vim habet apud prophetas ea forma modi indicativi, ut cepe diximus: « Prætende, inquit, misericordiam tuam scientibus te, » id est, extendende hanc magnam misericordiam tuam scientibus, id est, illis tantum, qui te cognoscunt notitia familiaritatis et amicitie; qui tecum versantur, te invocant, qui amant te in præceptis tuis, et quos tu audis in precibus eorum: Quo modo loquendi dicitur in Evangelio, *Matth. xxv.*: « Amen dico vobis, nescio vos. » Et justitiam tuam his qui recto sunt corde, » id est, extende, sive porriga hanc misericordiam, quæ simul est corona justitiae, his « qui recto sunt corde, » id est, justis et piis, qui cor habent rectum et conforme rectitudini tue, et ita placeant illis omnia mandata tua et judicia tua. Ideo enim petit Propheta more suo

diversis vocabulis: nam scientes Deum notitia amicitie, ipsi sunt recti corde; et felicitas æterna, misericordia et justitia est; misericordia quidem, quia ex dono gratiæ facti sumus justis ex impiis, et amici ex inimicis, et recti corde ex distortis et obliquis, et operarii honorum operum, ex operariis iniquitatis: sed tamen eadem felicitas est etiam corona justitiæ, et merces honorum operum: nam, ut habetur in concilio Arausiano II, *Can. xvi.*: Debetur merces operibus bonis, si fiant; sed misericordia, quæ non debetur, præcedit, ut flant.

12. NON VENIAT MIHI PES SUPERBIE, ET MANUS PECCATORIS NON MOVEAT ME.

Sollicitus jam de se Propheta, ne a tanto honore forte exaltat, precatur Deum pro dono perseverantiæ, ac præsertim contra vitium superbiæ, cui obnoxii sunt magni viri, qualis ipse erat. « Non veniat, inquit, mihi pes superbiæ, » id est, ne quæsi sinas, ut mihi appropriet pes superborum, ne forte manus ipsorum moveat me verbo, vel exemplo, vel alia tentatione, et deiciat de statu gratiæ in locum peccati. Nominis superbi et peccatoris, cujus pedem et manum, id est, cuius accessum et potentiam timeo, intelligitur præcipue diabolus, qui est rex super omnes filios superbiæ; et deinde etiam ministri et satellites ejus. Posses etiam cum S. Augustino ita exponi: « Non veniat mihi pes superbiæ, » id est, non contingat mihi, ut incipiam habere pedem superbiæ, id est affectum superbiæ; set manus peccatoris non moveat me, » id est, et operatio peccato ris non inducat me ad consensum peccati, et sic vel ex meo vitio, vel ex tentatione aliorum deiciat de statu meo, et eadem.

13. IBI OCCIDERUNT QUI OPERANTUR INIQUITATEM: EXPULSI SUNT, NEC POTUERUNT STARE.

Reddit rationem cur taotopere timeat sibi a superbiis: quoniam, inquit, « ibi occiderunt, qui operantur iniquitatem, » id est, a « superbiis inultum sumpsit omnis perditio, » ut ait Tobias *cap. iv.*; nam et primus angelus eum sociis suis, et primus homo cum uxore sua, ob superbiam occiderunt, et per eos peccatum in mundum intravit. Et postea quam occiderunt a justitia ad iniquitatem, expulsi sunt a Deo et loco felicitatis, et deiecit in profundum miseriarum. Nam « Deus superbiis resiliit, humilibus autem dat gratiam, » ut dicitur Apostoli, Petrus in *epist. I. cap. v.*, et Jacobus *cap. iv.* « Nec potuerunt stare, » in loco illo felicitatis, in quo postulari illis Deus, ut ad majora proceheret, si in bono perseverarent.

Omnia perditio a superbiis inultum sumpsit

PSALMUS XXXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Psalmus ipsi David.*

1. Noli emulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.
2. Quoniam tanquam fenum velociter arecent: et quemadmodum olera herbarum cito decident.
3. Spera in Domino, et fac bonitatem; et inhabitabit terram, et pasceris in divitiis ejus.
4. Delectabitur in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.
5. Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et ipse faciet.

6. Et educe quasi lumen justitiam tuam, et iudicium tuum tanquam meridiem.

7. Subditus esto Domino, et ora eum. Noli emulari in eo, qui proficit in via sua, in homine faciente iniquitatem.

8. Desine ab ira, et derelinque furem; noli emulari ut maligneris.

9. Quoniam qui malignatur, exterminabuntur; sustententes autem Dominum, ipsi hereditabunt terram.

10. Et adhuc pusillum, et non erit peccator; et quæres locum ejus, et non invenies.

11. Mansueti autem hereditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

12. Observabit peccator justum, et stridabit super eum dentibus suis.

13. Dominus autem iridebit eum, quoniam prospicit quod veniet dies ejus.

14. Gladium evaginaverunt peccatores; intenderunt arcum suum:
Et deiciant pauperem et inopem, ut trucident rectos corde.

15. Gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringatur.

16. Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas.

17. Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem justos Dominus.

18. Novit Dominus dies immaculorum, et hereditas eorum in æternum erit.

19. Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur:

20. Quia peccatores peribunt.

V. s. h. — *David.*

[*Aleph.*] Noli contendere cum malignis: neque emuleris facientes iniquitatem.

Quoniam sicut herba velociter conterentur, et sicut olus viride marcescent.

[*Beth.*] Spera in Domino, et fac bonum; peregrinare [*h. habitare*] in terra, et pascere fide:

Et delectabitur in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.

[*Ghimel.*] Volve super Dominum [*h. Revela Domino*] viam tuam, et confide in eo, et ipse faciet.

Et educe sicut lumen justitiam tuam, et iudicia tua [*al. iudicium tuum*] sicut meridiem.

[*Daleth.*] Tace Domino, et expecta eum; noli contendere adversus eum, qui proficit in via sua, adversus virum, qui facit quæ cogitat.

[*He.*] Dimitte iram, et derelinque furem: noli contendere ut malefacias.

Quoniam qui malignatur, interibunt: expectantes autem Dominum ipsi hereditabunt terram.

[*Var.*] Adhuc enim modicum, et non erit impius; et cogitabis de loco ejus, et non subsistet.

Miles autem hereditabunt terram, et delectabuntur in multitudine pacis.

[*Zain.*] Cogitat impius de justo, et frendet adversus eum dentibus suis.

Dominus deridebit eum, quia vidit quoniam venit dies ejus.

[*Heth.*] Gladium evaginaverunt impii: tetenderunt arcum suum, et percutiant [*h. ut deiciant*] egenum et pauperem, et interficiant rectos in via.

Gladius eorum ingredietur in eor eorum, et arcus eorum confringantur.

[*Teth.*] Melius est parum justo, quam divitias impiorum.

Quia brachia impiorum confringentur, sublevat autem justos Dominus.

[*iod.*] Novit Dominus dies immaculorum, et hereditas eorum æterna [*h. in sæculum*] erit.

Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur.

[*Caph.*] Quia impii peribunt, et inimici Do-

inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint et exaltati: deficientes, quemadmodum fumus deficiet.

21. Mutabitur peccator, et non solvet; justus autem miseretur et tribuet.

22. Quia benedictio eius hereditabunt terram; maledicentes autem ei disperibunt.

23. Apud Dominum gressus hominis diriguntur, et viam ejus volat.

24. Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.

25. Junior fui: etenim semui, et non vidi justum derelictum, nec semen ejus querens panem.

26. Tota die miseretur et commodat, et semen illius in benedictione erit.

27. Declina a malo, et fac bonum: et inhabitabis in saeculum saeculi.

28. Quia Dominus amat judicium, et non derelinquet sanctos suos: in aeternum conservabuntur.

Injusti patientur, et semen impiorum peribit.

29. Justi autem hereditabunt terram, et inhabitabunt in saeculum saeculi super eam.

30. Os justi meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.

31. Lex Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabuntur gressus ejus.

32. Considerat peccator justum, et quaerit mortificare eum.

33. Dominus non derelinquet eum in manibus ejus; nec damnabit eum, cum judicabitur illi.

34. Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te ut hereditate captas terram: cum perierint, peccatores videbis.

35. Vidi impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani.

36. Et transivi, et ecce non erat: et quasiivi eum, et non est inventus locus ejus.

37. Custodi innocentiam, et vide aequitatem: quoniam sunt reliquiae homini pacifico.

38. Injusti autem disperibunt simul: reliquiae impiorum interibunt.

39. Salus autem iustorum a Domino, et protector eorum in tempore tribulationis.

40. Et adjuvabit eos Dominus, et liberabit eos; et eruet eos a peccatoribus, et salvabit eos: quia speraverunt in eo.

Argumentum.— Ne homines falsa improborum felicitate decepti, illos manari stodeant virtute rejecta, docet hoc carmine, brevem et vanam illorum esse prosperitatem ac potentiam, contraque piorum hominum aeternam brevem,

mini gloriantes ut monocerotes: consumerentur, sicut fumus consumitur.

[*Lamed.*] Frenus accipit impius, et non redet: justus autem donat, et tribuit.

Quia qui benedicti fuerint ab eo, hereditabunt terram; et qui maledicti, interibunt.

[*Mem.*] A Domino gressus viri firmantur, et viam ejus volat.

Cum ceciderit, non allidetur: quia Dominus sustentat manum ejus.

[*Nun.*] Puer fui, siquidem et semui, et non vidi justum derelictum, neque semen ejus quaerens panem.

Tota die donat et commodat, et semen ejus in benedictione.

[*Samech.*] Recede a malo, et fac bonum, et habitabis in saeculum saeculi.

Quia Dominus diligit judicium, et non derelinquet sanctos [h. misericordes] suos.

In aeternum [h. in saeculum] custoditi sunt, et semen impiorum peribit [al. perit].

Justi hereditabunt terram, et inhabitabunt in saeculum [h. in aeternum] super eam.

[*Ph.*] Os justus meditabitur sapientiam, et lingua ejus loquetur judicium.

Lex Dei ejus in corde ejus: non deficient gressus ejus.

[*Sade.*] Considerat impius justum, et quaerit, ut occidat eum.

Dominus non derelinquet eum in manu ejus, et non condemnabit eum cum judicabitur [al. judicator].

[*Coph.*] Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te, ut possideas terram; cum interibunt [al. perierint] impii, videbis.

[*Res.*] Vidi impium robustum, et fortissimum, sicut indignantem virentem.

Et transivi, et ecce [al. tunc, ecce] non erat: et quasiivi eum, et non est inventus.

[*Sin.*] Custodi simplicitatem, et vide rectum: quia erit in [al. ad] extremum viro pax.

Pravificatores autem interibunt pariter, et novissimum impiorum peribit.

[*Thav.*] Salus autem iustorum a Domino: fortitudo eorum in tempore tribulationis.

Et auxiliabitur eis Dominus, et salvabit eos: eripiet eos ab impiis, et salvabit eos: quia speraverunt in eo.

pluternam ferro sollicitatem. Quam sententiam vates perpetua antilbesi conditionis, eventuum, fortunae, exitus, morum et vitae piorum et impiorum inculcat.

* Structura hujus Psalmi, ait Annyaldus; duo habet maxime memoranda. *Prus est*, quod nullus in eo fere ordo a Davide observatus est, nulla partium coherencia, nisi quod una eademque res diversisque locutionibus et considerationibus variatur. *Posterius*, quod in initio versuorum aliquam artem auctori observasse videtur. Nam, ut in novem illis aliis, ordine alphabetico secutus est, nisi quod inter *N* et *C*, *exempli causa*, et sic deinceps, versum intereruit, cujus prima littera talis est, qualis calamus poetae nullo consilio subit. Quocirca ne anxii simus in hoc carmine in quaerendis connexionibus versuorum inter ipsa. Sicut enim certe quidem in Vet. Testamento nonnulla scripta, quarum partes inter se satis accurata methodo continentes et continuatae sunt, et quarum veluti commissuras, inquam in corpore naturali, facile observare quams. At qua minus certum est, esse hilem alia, in quibus sententiae, tanquam flores in fasciculum, congestae sunt, et quae communi vinculo ita continet atque coercent, ut non magis aliae ex aliis dependant, quam gemmae plures aut margaritae, quae eodem filo trajectae, nonnullae unum efficiunt.

Igitur strophe tot, quot litterae alphabeti, pluresque quatuor membrorum.

1. Davidis carmen.

Ne exardescas ob malos,
neque invidias prave agentibus.

2. Nam sicut gramen prope absconditur,
et quasi herba viridis (propr. *viriditas herbae*) flaccescunt.

3. Confide Jovae, et fac bonum;
incole terram, et sectare (propr. *pasce*) veritatem (recta et honesta).

4. Obllecta te in Jova (quod sit tuus patronus),
et dabit tibi petitiones cordis tui.

5. Devolve super Jovam viam tuam (res tuas);
et confide in eo, et is faciet optata tua.

6. Et educet ut lucem jus tuum,
et judicium tuum (causam tuam) ceu meridiem splendescere faciet.

7. Sile (confidens) Jovae, et exspecta eum;
ne succenseas in eum (seu *de eo*), qui prospere expedit viam suam,
in virum facientem fraudes.

8. Remitte ab ira, et relinque excandescentiam,
ne succenseas (hoc effecturus) tantum ut malefacias.

9. Nam male facientes excinduntur;
at qui Jovam fuerint praestolati, illi terram hereditario possidebunt.

10. Et adhuc paulisper exspecta, et non erit improbus;
atque attendes ad locum ejus, et non erit ille.

11. At mansueti hereditario terram possidebunt,
et oblectabuntur multitudine pacis.

12. Mala meditatatur improbus justo,
et infrendet contra eum dentibus suis.

13. Dominus ridet eum;
nam videt advenire diem ejus exitialem.

14. Gladium stringunt improbi,

- et calcant (tendunt) arcum,
ut prosternant afflictum et pauperem,
ut trucident rectos via.
15. Gladius eorum in cor ipsorum intrabit,
et arcus eorum confringentur.
16. Præstat paucillum *quod* justo est,
quam opes improborum multorum.
17. Nam brachia sceleratorum confringentur;
at sustentat justos Jova.
18. Novit (curat) Jova dies integrorum,
et hæreditas (possessio) eorum in perpetuum erit.
19. Non efficiunt pudore tempore adverso,
et diebus famis saturabuntur.
20. Nam improbi peribunt,
et hostes Jovæ ut decus pratorum
evanescent, fumo evanescent.
21. Mutuatur improbus, nec solvit;
at justus miseretur et largitur.
22. Nam benedicti ejus (Jovæ) terram hæreditario possidebunt,
et maledicti ejus excinduntur *e terra*.
23. A Jova gressus viri *justi* stabilinuntur,
et via ejus delectatur.
24. Cum ceciderit, non prosternetur;
nam Jova sustentat manum ejus.
25. Puer fui, etiam senui,
nec vidi justum derelictum (a Deo),
aut semen ejus quærens panem.
26. *E contra*: quotidie *justus* miseretur et dat mutuum,
et semen ejus est benedictioni (benedictum).
27. Recede a malo, et fac bonum,
et habita (habitabis) perpetuo *patriam terram*.
28. Nam Jova amat judicium (*jus*),
nec derelinquet pios suos:
in sempiternum custodientur,
at semen improborum excindetur.
29. Justi hæreditario possidebunt terram,
et perpetuo eam habitabunt.
30. Os justus meditatur (eloquitur) sapientiam,
et lingua ejus loquitur judicium (justitiæ congrua).

31. Lex Dei sui in corde ejus,
non vacillat (a recta via) gressus ejus.
32. Insidiatur improbus justo,
et studet occidere eum.
33. Jova non relinquit eum in manu illius,
nec condemnat (condemnari sinit) eum, cum judicatur.
34. Expecta Jovam, et observa viam ejus,
et sublevabit te ut possideas terram;
excidium improborum videbis.
35. Vidi improbum violentum (ferocientem),
et qui diffanderet se ut arbor indigena late virena.
36. Et interit, et ecce non fuit;
et quæsi vi eum, nec inventus est.
37. Custodi integritatem, et vide (sequere) *quod* rectum est:
quia posteritas est homini pacis.
38. At scelerati delentur una,
posteritas improborum excinditur.
39. Et salus justorum a Jova, *qui ipse*
propugnaculum est eorum tempore angustia.
40. Et adjuvat eos Jova, et liberat eos;
liberat eos ab improbis et servat eos,
quia confiderunt in eo.

NOTE.

Vers. 1. *Ne exardescas*, conspectis eorum rebus secundis. — Vers. 2. *Abscinduntur*: Alexandrinus retulit ad rad. 𐤁𐤒. — Vers. 3. *Incole*: promissio est: cf. infra vers. 9 et 11. — Vers. 5. *Pro facie*, Maurer vertit *presentem se exhibebit*. — Vers. 14. *Stringunt*, prope. *aperiunt* gladium in vagina veluti *inclusum*. — Vers. 20. *Decus pratorum*, herba. *Rosenmullerius*, *pingue ovium*. Alexandrinus legit. *Major heronum*, ut utrumque sit infinitivus. — Vers. 21. *Sensus*: impius ita egestate premitur, ut ne mutuum quidem et debitum restituere possit; pius vero omni honorum genere ita Deo favente abundabit, ut possit esse erga pauperes misericors, erga omnes liberalis. — Vers. 34. *Viam*, quam vult te ingredi. *Sublevabit te* prostratum et abjectum. — Vers. 35. *Diffanderet se*; *alii*, *malaret se*, velut athleta, ut suas vires exserat. *Indigena*, suo solo cita. — Vers. 37. Maurer vertit, *observa integritatem... rectum*, scilicet hominem.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus, ipsi David.

In titulo nihil est novi. Continet autem hic Psalmus pharmacum saluberrimum ad curandos animos pusillorum, qui facile scandalizantur, cum vident in hoc mundo impijs prosperari, et inde dubitare incipiunt de providentia Dei, et animari ad imitanda opera impiorum. Non est in hoc Psalmo continuata quædam oratio, sed collectio

quodam sententiarum, quasi aphorismorum, et ideo ut facilius memoria censeretur, per alphabetum digestos est. Ita ut primus quasi aphorismus continens duas veritates incipiat a prima littera, secundus a secunda, et sic de aliis. Quas litteras notabimus, ut apparet distinctio sententiarum.

EXPLICATIO PSALMI.

Ver. 1. 1. *Alph.* NOLI EMULARI IN MALIGNANTIBUS, NEQUE ZELAVERIS FACIENTES INIQUITATEM.

Ver. 2. 2. QUONIAM TANQUAM FŒNUM VELOCITER ARESCENT, ET QUÆMADMODUM OLERA HERBARUM CITO DECIDENT.

Prosperitas impiorum cito decidit.

Admonet Propheta, tanquam spiritualis medicus, fideles, ut si videant impios prospere agere, non provocentur ad eos imitandos, neque irascantur, aut indignantur adversus Deum, quasi injustum; quoniam prosperitas impiorum non diu durabit, imo velocissime transibit; et tunc apparebit iustitia et providentia Dei, que impios non sinit diu exultare et latari. Verba tamen sunt obscuriora, propter constructionem verborum cum prepositionibus, que hebraicis, vel grecis non redduntur: sed conabimur perspicuam sententiam reddere. « Noli emulari in malignantibus, » id est, noli provocari ad emulationem, sive, noli fieri emulus et rivalis malignorum. In hebreo est, אל תתהלך אחר חסידים, id est, ne imitator sis; vel, ut S. Hieronymus reddit, ne contendas cum malignantibus; sed idem est sensus. Loquitur enim non de contentione et pugna, que fit gladio, vel hasta; sed de ira et contentione emulationis, quomodo quidam certant in theatris circumibus canendis, alii in agone cursu equorum, vel currorum, et irascuntur nisi vincant. Hæc sensus est: ne contendas cum malignantibus in temporalibus bonis per fas et nefas acquirendis, neque irascaris, si minus bene emulatio ista succedit. Quod sequitur: « Neque zelaveris facientes iniquitatem, » idem est ac si dictum fuisset: Neque indignis successus zelo super operantibus iniquitatem, injustum videlicet iudicans, ut Deus tantis bonis afficiat iniquos. Clarius id habetur in *Psalm.* LXXII: « Quam bonus Israel Deus his qui regio sunt cordis mei autem pene molli sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns, » id est, Deus quidem bonus videtur his qui conformes sunt voluntati ipsius: sed ego, qui non tanta rectitudine polleo, pene cecidi in scandalum et dubitationem, dum zelo succendor quasi pro iustitia, et irascor super impiorum prosperitate, dum cogito pacem et reliqua bona, que possident, cum tormentis et penis dignissimi sint. Sequitur: « Quoniam tanquam fœnum velociter arescunt, et quemadmodum olera herbarum cito decident. » Aptissima similitudo ad ostendendam brevitem temporis prosperitatis. Fœnum siquidem, et olera non habent profundas radices, ut cedri et palmæ, quibus comparari solent iusti. « Iusti,

inquit idem David *Psalm.* CXI, ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. » Inde fit ut fœnum et olera continuo arecant et putrescant, ut palmæ et cedri diutissime perseverent. Nequa dicit Propheta prosperitatem impiorum cito perituram, sed ipsos impios citissime perituros: ipsi autem perennibus, dubium non est quin omnis eorum gloria et prosperitas pereat. Et quamvis nonnunquam impii multos annos vivant, et prospere illis omnia succedant, tamen multivida illa annorum nihil omnino est, si ad diuturnitatem iustorum et felicitatis ipsorum comparetur. Nam « iusti in perpetuum vivent, » *Sup.* v; et « in memoria æterna erit iustus, » *Psalm.* CXI; et nihil est diuturnum quod habet finem. Vide *Sup.* v, si vis ad vivum depictam videre velocitatem et brevitem rerum omnium temporalium. « Transierunt, inquit, omnia tanquam umbra, et tanquam nubis præcurrens, » et tanquam navis, que pertransit fluctantem aquam, que cum præterit, non est vestigium invenire; aut avis, que transvolat in aere, cuius nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum; aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer in se continuo reclusus est, ut igneque transit illius: sic et nos nati continuo desinimus esse, » etc.

3. *Beth.* SPERA IN DOMINO, ET FAC BONITATEM, VER. 3. ET INHABITA TERRAM, ET PASCERIS IN DIVITIIS EJUS.

4. DELECTARE IN DOMINO, ET DABIT TIBI PETITIONES CORDIS TUI.

Absterruit nos malo David in primo aphorismo; nunc in secundo inclinat ad bonum, quasi deat: Si vis beatus et felix esse, intellige quis sit auctor omnis felicitatis, et ab eo expecta, ab illo spera, non ab aliis. « Spera, inquit, in Domino. » Ipse enim, qui Dominus rerum omnium est, ipse solus res suas vere dare potest; sed ut spes firma sit, et non confundaris, fac bonitatem, » bene operando, juxta Dei mandata: que enim facile sperare audeat in eo quem seil iniquum sibi esse? Et tum demum securus « inhabitabit terram: » quis enim te expellet, si amicus ejus fueris, cuius est terra, et plenitudo ejus: quin etiam « pasceris in divitiis ejus » terra enim ad te alendum abunde profert fructus suos. S. Hieronymus ex hebreo legit *Psalm.* pro *delectis*. Et vere in textu hebraico est *אמננה* emannah, quod *fidem*, aut *veritatem* significat. Sed Septuaginta Interpretes non videntur in suo textu habuisse emannah, sed *אמונה* amonah, que vox *divitias* significat, et patet ex hoc eodem *Psalm*o vers. 16, ubi legitur: « Melius est modicum justo super divitias peccatorum multas. » *Quam-*

non ad delectare, quod dicitur.

Justi est avaritia, de gratia peccatorum, ut dicitur.

Ver. 5.

vis utiamus legamus, pascere fide, aut veritate, erit sensus: Pascere in terra fide, id est, fideliter et vere, quod est fere idem cum pascere in divitiis ejus. Ille enim fideliter et vere pascitur in terra, cui non deest abundantia fructuum terre, que sunt ejus divitias. Sed ut quis bene operetur, et sit amicus Dei, ita ut in illo secure confidat, necessaria est charitas; ideo dicit: « Delectare in Domino, » id est, ama Deum ex corde, et ille sit delicias tuas; et tunc securus eris, quia « dabit tibi petitiones cordis tui, » id est, quicquid cor tuum desiderabit. At, inquit, multos novimus, qui sperant in Deo, et faciebant bonitatem, et delectabantur in Domino, et tamen non sinebantur habitare terram, nec pascere in divitiis ejus, nec dabat illis Deus opera tua, et confide in Domino. Nam, ut emittam multitudinem prope infinitam fideliem, quos videmus quotidie in summa egestate vitam degere, certe B. Paulus sperabat in Domino, et faciebat bonitatem, et tamen, ut ipse testatur I *Corinth.* IV, « ut purgamentum mundi, et peripetia ejedebatur, » et esuriebat, et sitiabatur, et nudus erat. Nec delectaretur in Domino, non dabat ei Dominus petitiones cordis sui, cum ter rogaverit, « ut auferretur ab eo stimulus carnis, » non impetraverit, II *Cor.* XII. Respondeo maximam partem illorum, qui in summa egestate versantur, non sperare in Domino sicut oportet, nec observare mandata ejus, ut ipse jubet: multo etiam minus delectari in Domino: nam præter promissiones hujus *Psalmi*, Christus ipse *Matth.* VI, apertissime dicit: « Respiciete volatilia cæli, que non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Deus pascit illa: nonne vos magis pluris estis illis? » et infra: « Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. » Itaque dubium esse non potest, Deum provisorum suis omnia necessaria, si serio illi confidant in Deo, et mandata ejus observent. Quod si aliquando id non fiat, ut dicebatur de Apostolo, ratio est, quia Deus dat illis aliquid melius, et quo illi magis contenti sunt, id est, meritum ingens patientiæ. Idem enim B. Paulus, qui scripsit suam egestatem aliasque tribulationes, scripsit etiam: « Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra, » I *Cor.* VII. Et si non dedit ei Dominus petitionem cordis sui, ut auferret stimulus carnis; dedit ei gratiam abundantem, per quam stimulus ille converteretur in instrumentum triumphi. Itaque non dedit rem parvam, ut daret rem magnam, quam sciebat esse veram petitionem cordis ipsius.

5. *Chineth.* REVELA DOMINO VIAM TUAM, ET SPERA IN EO, ET IPSE FACIET.

6. ET ERGOCET QUASI LUMEN JUSTITIAM TUAM, ET JUDICIUM TUUM TANQUAM MERIDIEM.

Propinavit Propheta, ut bonus medicus, pharmacum contra morbum interiorum famis, sitis et

similium malorum: nunc proponit aliud contra morbum exteriorem persecutionum et calumniarum. Quando enim ista nobis eveniunt, non prohibemur nos defendere, et calumnias propulsare, sed præcipuum remedium esse debet oratio ad Deum, et fiducia in Deo: quod observavit Susanna, que condemnata ad mortem per calumniam, fletus suscepit ad cælum, inquit Scriptura *Daniel.* XII: « Erat enim cor ejus fiducia in hunc in Domino. » « Revela, inquit David, Dominum viam tuam, et spera in eo, » id est, aperi in oratione coram Deo opera tua, et confide in Domino, committens illi causam tuam; » et ipse faciet, » nimirum judicium et justitiam, qui adversus te dixerunt falsitates testium, et qua innocentia tua manifestæ fiat, id quod clarius habetur in sequenti versiculo: « Et educet quasi lumen justitiam tuam, » id est, Deus admirabili providentia sua faciet, ut justitia tua, id est, jus tuum, quod erat quasi in tenebris sepultum propter calumnias persecutorum, emerget et clarissimum conspiciat, quo modo lumen cornutum, cum canaliculo accenditur, vel cum profertur ex clava et obsoleta latera. Et repetens idem alii verbis, addit: « Et judicium tuum tanquam meridiem, » id est, producet in apertum, et clarum idem jus tuum, ut luceat, et conspiciat ab omnibus, ut conspicitur sol meridiana. Quod quidem in Susanna judicio manifeste apparuit. Nam sicut initio justitia at innocentia Susannæ in tenebris erat, quando a duobus testibus, contestibus, et omni exceptione majoribus convicta erat: ita paulo post, providentia Dei excitante spiritum Danielis, et per eum demonstrata falsitate testium ex ore proprio ipsorum, tam clare apparuit innocentia Susannæ, et iniquitas testium, ut continuo et ipsa liberata fuerit, et illi damnati a populo mala morte perierint. Quod atinet ad verba, illud, *revela*, S. Hieronymus et Judæorum magistri ex hebreo vertunt vocem, sive *revelat*, ut sensus sit: Revela in Deum causam tuam, juxta illud *Psalm.* LII: « Jacta cogitatum in Dominum. » Sed *revela*, quod nos habemus ex versione Septuaginta Interpretum, non repugnat hebraicæ voci *גלה* gal, quod significat *revelat*; nam et revolvitur quod in alium rejicitur, et revolvitur etiam quod aperitur et explicatur, ut cernatur: quod coincidit cum *revela*, sive *aperi*. Utraque expositio vera est, sed nos latinam editionem et commentarios grecorum et latinorum Patrum sequi debemus, qui *revela*, non *revelat*, exposuerunt. Porro cum revelare aliquid jubetur Deo, non ideo jubemur, quia Deus aliquid nesciat; sed quia vult orari a nobis, et per orationem explicari, que volumus, ut nos ipsi intelligamus, qua de causa divino auxilio egemus. De vocibus, *justitia* et *judicium* notum est, illa varie in variis locis accipi. Sed hoc loco justitiam certum est accipi pro jure; judicium autem vel accipiendum est etiam

Sicut enim dicitur in *Psalm.* LXXII: « Quam bonus Israel Deus his qui regio sunt cordis mei autem pene molli sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns, » id est, Deus quidem bonus videtur his qui conformes sunt voluntati ipsius: sed ego, qui non tanta rectitudine polleo, pene cecidi in scandalum et dubitationem, dum zelo succendor quasi pro iustitia, et irascor super impiorum prosperitate, dum cogito pacem et reliqua bona, que possident, cum tormentis et penis dignissimi sint. Sequitur: « Quoniam tanquam fœnum velociter arescunt, et quemadmodum olera herbarum cito decident. » Aptissima similitudo ad ostendendam brevitem temporis prosperitatis. Fœnum siquidem, et olera non habent profundas radices, ut cedri et palmæ, quibus comparari solent iusti. « Iusti,

libi cum parvis opibus, quam multe copie cum iustitia. Ratio est, quia iustus dirigitur a Deo, ut sciat uti divitiis; non est avarus, non est prodigus, ac propterea non eget, neque gravatur esse alieno, neque retinet otiosas opes, unde vel in superbiam erigatur, vel ad luxuriam provocetur. Peccator autem superbus et prodigus est, nec scit uti divitiis; inde semper eget, semperque debet, nec diu statum suum conservare potest. Atque hoc est quod sequitur: « Quoties brachia peccatorum conterentur, confirmat autem iustus Dominus; » id est, potentia et fortitudo peccatoris facile deficient, quia nullus brachio carnis, nec divitiis illum juvare poterunt. Iusti autem fortitudo et potentia non potest deficere, quia nullus brachio Dei; Deus etiam, qui amicus iustorum est, illum confirmat, vel, ut clarior rem explicat vox hebraica *סִמְכָהוּ*, sustentat. Denique peccator non obstantibus maximis suis divitiis, non effugiet aeternum interitum, quia cum morietur nihil reum asportabit, neque descendet cum eo gloria ejus. Iustus autem, qui non in divitiis terrenis, sed in Deo confidit, in sempiternum vivet.

19. *Id. NOVIT DOMINUS DIES IMMACULATORUM, ET HEREDITAS EORUM IN AETERNUM ERIT.*

20. *NON CONFUNDENTUR IN TEMPORE MALO, ET IN DIEBUS FAMIS SATURABUNTUR.*

Confirmat Propheta quod paulo ante dixit de felicitate iustorum, etiam modicas opes habeant; « Novit, inquit, Dominus dies immaculatorum, » id est, approbat Dominus vitam iustorum, eisque favet, et benedicit, et ideo dies eorum distorti erunt, et hereditas eorum cum ipsis diffinito conservabitur. « Non confundentur in tempore malo, » id est, tempore sterilitatis et penitiae non confundentur, quia non cogentur erubescere mendicando panem; « et in diebus famis saturabuntur, » id est, non solum non erubescunt mendicando tempore communis famis, sed etiam habebunt ex suis copiis, unde comedant ad satietatem. Sed haec interdum implentur in hoc saeculo, semper autem implebuntur in futuro. Ventura enim est post hanc vitam incredibilis quaedam sterilitas, quando nemo poterit parere, vel metere, et dives in inferno guttam aquae desiderabit, nec obtinebit. Tunc igitur immaculati, qui nihil dimiserunt in terra, sed in coelum omnia transulerunt, invenient aeternam hereditatem, neque confundentur mendicando cum stultis virginibus: « Date nobis de oleo vestro, » *Matth. xxv*; satisfabunt, cum apparuerit gloria Domini.

Capit. QUA PECCATORES TERIBUNT.

21. *INIMICI VERO DOMINI NOX ET HONORIFICATI FUERINT, ET EXALTATI, DEFICIENTES QUOMADMODUM FUMUS DEFICIENT.*

Tres primae dictiones pertinent ad versiculum

superiorem in editione graeca et latina; sed volumus eas hoc loco ponere, ut appareat artificium Prophetae, qui per litteras alphaebetae Psalmum digessit. Nam in illa particula, quae, postea litteram *oph*, quam in alphaebetae sequitur; et inde incipit in hebraeo novus versus. Ergo illa verba: « Quia peccatores peribunt, » reddunt rationem, cur immaculati pacifice possidebant hereditatem in terra, et in tempore famis saturabuntur. Id enim fiet, quia « peccatores, » qui eos perturbare, eisque bona sua diripere solebant, « peribunt. » Quod autem sequitur: « Inimici vero Domini mox ut honorificati fuerint, et exaltati, deficientes, quemadmodum fumus deficient, » respondet duobus versiculis superioribus, ut hic sit sensus: Immaculati homines, tanquam amici Dei habebunt aeternam hereditatem, et in tempore malo non confundentur; « inimici vero Domini, » quales sunt omnes peccatores, et contrario habebunt brevissimam felicitatem; statim enim atque exaltati cooperiant, evanescent instar fumi, qui dum exaltatur consistunt, neque vestigium ullum post se reliquit. Illud verbum, *אֲשָׁלוּ*, a S. Hieronymo legitur, sicut *monoceros*; ab aliis, *agni*, quae sunt res diversissimae. In hebraeo nunc habetur *אֲשָׁלוּ* etiam, quod proprie *agnos* significat, et ad sententiam huius loci nihil facit. S. Hieronymus videtur legisse *carum*, et ideo verit, sicut *monoceros*; nam *monoceros* in libro *Nam. cap. xxiii et xxiv*, dicitur *אֲשָׁלוּ* *rem*, et tunc sensus est, quod *inimici Domini cum honorificati, et gloriantes fuerint sicut monoceros, tanquam fumus consumantur*. Sed Septuaginta Interpretes non legunt *אֲשָׁלוּ carum*, neque *carum*, sed *carum*, et ideo recte verterunt, *non exaltati fuerint, quae lectio optima est, namque auster Interpres etiam secutus est, et tota frequentat Ecclesia.*

22. *Lamed. MUTUABITUR PECCATOR, ET NON SOLVET; JUSTUS AUTEM MISERETUR, ET TRIBUET.*

23. *QUIA BENEDICENTES EI HEREDITABUNT TERRAM, MALEDICENTES AUTEM EI DISPERSIBUNT.*

Confirmat quod supra dixerat: « Melius est modicum iusto super divitias peccatorum nullas. » Nam sapientissimo accidit ut peccator, quamvis divitissimus, multo accipiat pecuniam, et tamen non restituit; quia voluit peccatores supra censuram laute vivere, vel superbe vestiri, aut habitare: istius semper laborant aere alieno gravati; iustus autem, qui, ut supra diximus, scit uti divitiis, etiam modicum habeat, tamen ex modico alo habet, unde miseretur pauperum, et retribuit sine spe recuperandi. « Quia benedictus est, » Deo videlicet, ut Augustinus exponit, « hereditabit terram, » et sic semper habebunt unde tribuant; « maledictus autem ei, » tanquam blasphemus et ingratus, « disperibunt, » ut etiam velint tribuere, non possunt. S. Hieronymus legit passive, *quia benedicti ab eo*, nimirum a Deo, *habe-*

dantur terram, maledicti ab eo disperibunt. Et quidem verba hebraica, modica facta mutatione ponuntur, tam active quam passive exponi possunt, et una sententia aliam inferi. Qui enim Deum in omnibus rebus benediciunt, ab eo quoque benediciuntur; et qui Deo maledicunt, maledictionem ipsius consequuntur.

24. *Mem. APUD DOMINUM GRESSUS HOMINIS DIRIGENTUR, ET VIAM EJUS VOLET.*

25. *CUM CEDIDERIT NON COLLIDETUR, QUIA DOMINUS SUPPONIT MANUM SUAM.*

Incipit hoc loco Propheta exponere singularem Dei providentiam erga iustos, ut tanto magis eos confirmet, ne forte prosperitas impiorum eos alliciat ad peccandum. Fieri igitur vitam iustorum a Domino dirigi et custodiri. « Apud Dominum, inquit, gressus hominis » justi, id est, ille dirigit actiones et opera iusti, qui iustum fecit. « Et viam ejus volet, » id est, hinc fiet, ut iustus viam Domini velit, diligat, libenter sequatur: vel, *Deus volet viam iusti*, id est, apprehabit actiones et opera ejus. Prior explicatio S. Augustini, posterior Euthymii est. Illud, *apud Dominum*, in textu originali est *אֵת דְּיָהוָה*, a *Domino*, et sic legitur S. Augustinus et graeci interpretes; sed verba nostrae editionis, ut non dissentiant a textu originali, sic explicanda sunt: « Apud Dominum, » id est, in secreto consilio Domini « dirigentur, » Sequitur: « Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. » Potest hoc referri ad miseria corporales, et etiam ad miseria animae. Nam si iustus ceciderit in aliquam afflictionem et tribulationem, quae sunt quasi fossae, vel saxa, vel lutum in via vite huius, « non collidetur, » id est, non omnino succumbet, aut opprimetur, « quia Dominus supponit manum suam, » ne laedatur, vel, ut est in hebraeo, *quia Deus sustentat eum manum sua*, id est, auxilio et providentia sua. Et si forte ceciderit in tentationem peccati, non collidetur, id est, non perveniet ad consensum culpae lethalis, nec amittet patientiam, aut fidem, ut aliam virtutem, quia Dominus auxilio gratiae suae sustentabit eum.

26. *Nim. JUNIOR FUI, ETENIM SENEX, ET NON VILIS JUSTUM BENELECTUM, NEC SEMEN EJUS QUERENS PANEM.*

27. *Tota DIE MISERETUR ET COMMODAT, ET SEMEN ILLIUS IN BENEDICTIONE ERIT.*

Probat ab experientia sua, quod supra dixerat, iustos in tempore malo non confundendos, et in diebus famis saturandos. « Junior fui, » inquit, vel, ut expressius habetur in hebraeo *אֲנִי יָרֵךְ*, *puer fui*, et postea senex, et in tam longo tempore « nunquam vidi iustum derelictum a Deo, » ita ut inopia premeretur; nec vidi semen ejus, id est, filios ejus, quarentes et mendicantes panem. Sed contra potius vidi, quod iustus « tota

die miseretur et commodat, » id est, omni tempore ita abundat, ut vel ex misericordia donec, vel certe multo, aut commodato det proximo de facultatibus suis. Quare « semen illius, » id est, filii ejus non solum non mendicabunt panem, sed « in benedictione erunt, » id est, benedicti a Deo copiis abundabunt, vel ab omnibus benediceantur, tanquam filii optimorum parentum. Observa circa verba, illud *etenim* in hebraeo esse *אֲנִי גַם*, quod significat *etiam*, ut sensus sit, *puer fui, et etiam senex*. In graeco quidem habetur *καὶ γὰρ*, *etenim*; sed accipi potest pro *etiam*. Observa praeterea non repugnare hanc sententiam veritati, etiam si videamus in Ecclesia multos fideles mendicantes panem. Nam mendicantes religiosi sponte mendicant amore pauperatis, non necessitate inopiae, neque derelicti dei possunt, cum Deus eos mirabili providentia sua aliat et sustentet. Caeteri mendicantes, ut plurimum non sunt filii eorum, qui conservant misereri aliorum, et donare: ad hos enim proprie hanc promissio pertinet. Saepe etiam neque iusti sunt ipsi, neque filii iustorum. Denique, ut supra diximus, si qui vere iusti, et sperantes in Domino derelicti videntur, et quarentes micam panis, ut Lazarus de Evangelio *Luc. xvi*, it melius aliquid a Domino accepterunt, quam sit copia verum temporalium: neque mutarent meritum patientiae cum omni temporalis felicitate.

28. *Simech. DECLINA A MALO, ET FAC BONUM, ET INHABITA IN SAECULUM SAECULI.*

29. *QUIA DOMINUS AMAT IUDICIUM, ET NON DERELINQUET SANCTOS SUOS: IN AETERNUM CONSERVABUNTUR.*

Ex his quae dixit paulo ante, se fuisse expertum a pueritia usque ad senectutem, concludit per modum adhortantis, ac dicit: « Declina a malo, et fac bonum, » quae sunt duo prima praeccepta iustitiae; « et inhabita in saeculo saeculi, » id est, vide ut iustus sis, et securus inhabitabis terram usque in sempiternum. Et reddit rationem, cur iusti terram perpetuo habitaturi sunt. « Quoniam, inquit, Dominus amat iudicium, » id est, iustos servos suos; ideo affirmo, quod « in aeternum conservabuntur. » Hanc promissio pertinet quidem aliquo modo ad hanc vitam, in qua per varias successiones iusti longo tempore terram inhabitare solent: sed absolute et proprie pertinet ad vitam futuram, quae in terra vivebunt sempiterna erit.

30. *Ain. INJUSTI PENITENTUR, ET SEMEN IMPIORUM PERIBIT.*

31. *Iusti autem hereditabunt terram, et inhabitabunt in saeculo saeculi super eam.*

Hoc loco desunt in hebraeo duae primae dictiones, videlicet, *injusti penitentur*, quae apertissime leguntur in textu graeco: et hinc factum est ut

Mendicantes religiosi sponte mendicant amore pauperatis, non necessitate inopiae, neque derelicti dei possunt, cum Deus eos mirabili providentia sua aliat et sustentet.

Veri. 27.

Veri. 30.

Veri. 31.

non apparent littera aia initio horum duorum versiculorum, ut numerus et ordo litterarum alphabeti postulabatur. Sed vox *injusti*, que est apud Græcos et Latinos, apud Hebræos esset *עוֹלָמִי*, que incipit per *ain*. Inque si addatur ad hebræum textum: « *injusti puniuntur*, » vocibus hebræicis constabit ratio alphabeti. Sententia autem horum versiculorum clarissima est, ut explicatione non eget.

Ver. 32. **32. Phē.** OS JUSTI MEDITABITUR SAPIENTIAM, ET LINGUA EIUS LOQUETUR IUDICIUM.

Ver. 33. **33. LEX DEI EIUS IN CORDE IPSIUS, ET NON SUPPLANTABUNTUR GRESSUS EIUS.**

Dixit paulo ante divinum providentiam vigilantiam, ne justis ab impiis opprimantur: nunc addit justos quoque per sapientiam suam, que est etiam Dei donum, effecturos, ut non supplantentur a malitia iniquorum. « Os justis meditabitur sapientiam, » id est, justus sapienter loquetur, ut non possit ophili in sermone: meditari enim sapientiam ora, nihil est aliud, nisi exercere sapientiam inter loquendum, ut alibi diximus; et ipsum repetit David cum addit: « Et lingua ejus loquetur iudicium, » id est, lingua justis non temere profertur verba, sed loquetur quod justum est, et quod pro tempore dici debet, quod est sapienter loqui. Addit rationem, dicens: « Lex Dei ejus in corde ipsius, » id est, sermo justis sale sapientie conditus erit, quia justus habet in corde legem Dei, et propterea dum loquitur, cogitat mandata Dei, ut non delinquat in lingua sua; et propterea « lex est lux, » ut ait Salomon *Proverb. vi*; et, ut idem David ait *Psalm. xviii*: « Lex Domini illuminat corda, et sapientiam præstat parvulis; » et ideo non est vitium, si justus qui habet legem in corde, eamque cogitat et diligit, sapienter loquatur. Ex his colligit Propheta: « Et non supplantabuntur gressus ejus, » id est, quia justus semper loquitur, nemo illum supplantando impellet ad casum. Supplantare dicitur, qui plantam alterum tenendo vel impediendo, cadere illum cogit, præsertim quando id astutia potius, quam violentia fit. Ergo non supplantabuntur pedes ejus, ac per hoc non impelletur justus ad casum dolo alicujus iniqui circumventus.

Ver. 34. **34. Zade.** CONSIDERAT PECCATOR JUSTUM, ET QUÆRIT MORTIFICARE EUM.

Ver. 35. **35. DOMINUS AUTEM NON DERELINQUET EUM IN MANIBUS EIUS: NEC DAMNABIT EUM, CUM JUDICABITUR ILLI.**

Declarant hi duo versiculi versiculos duos superiores. « Considerat, inquit, peccator justum, » nimirum observans diligenter quid loquatur, et quid agat, ut supplantet eum; « et querit mortificare eum, » id est, querit supplantando illum occidere. Quod quidem præcipue fieri solet in

iudiciis, cum iudex, vel accusator iniquus innocentem aliquem circumvenit et perdere cupit. « Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus, » id est, Dominus non permittit ut peccator habeat justum in potestate, et ideo inspirabit illi sapientiam, ut cognoscat fraudes inimicorum, et sapienter loquendo evitet supplantationes eorum. « Nec damnabit eum, cum judicabitur illi, » id est, iudex non damnabit justum, cum tempus iudicii ejus advenit, quia Deus non permittit obscurari justitiam. Verba illa, cum *judicabitur illi*, clariora sunt in textu originali, *בְּהִשָּׁבְרוֹ*, *behisapto*, et nihil aliud significant, nisi cum ille, justus videlicet, *judicandus erit*; sive, cum *fit ei iudicium*; sive, cum *judicabitur*. Habent eadem fere verba vers. 12: « Observabit peccator justum, et stridebit dentibus in eum, » etc.; sed ibi de violentia agitur, hic de astutia.

36. **Coph.** EXPECTA DOMINUM, ET CUSTODI VIAM

VER. 37. EIUS: ET EXALTABIT TE, UT HEREDITATE CAPIAS TERRAM; CUM PERIERINT PECCATORES, VIDEBIS.

Horatius Propheta justum, ut speret in Deo, et perseveret in justitia. « Expecta Dominum, » id est, spera in Deo, si forte differri tibi videtur promissio ejus; « et custodi viam ejus, » id est, observa legem ejus, et non declina a via iam inchoata sanctitatis et justitie, « ut hereditate capias terram, » id est, ut cum implebitur promissio ejus, possideas quasi propria hereditate terram viventium. « Cum perierint peccatores, videbis, » id est, cum peccatores omnes iudicio divino condemnati perierint, tunc videbis quod nunc speras.

37. **Iesch.** VIDI IMPIUM SUPEREXALTATUM, ET

VER. 38. ELEVATUM Sicut CEDROS LIBANI. ET TRANSIVI, ET ECCE NON ERAT; QUÆSIVI

EUM, ET NON EST INVENTUS LOCUS EIUS.

Quia dixerat: « Cum perierint peccatores videbis, » poterat justus querere, quando hoc erit; ideo nunc addit brevi hoc futurum esse. Nam « vidi, inquit, impium superexaltatum, et elevatum sicut cedros Libani, » id est, positum in altissimo gradu dignitatis et potestatis, et radicatum ac fundatum opibus, clientellis, et similibus rebus, et videretur æterna futura ejus felicitas: et tamen vix a pertransiit, et ecce non erat, » id est, transiens vidi hominem illum elevatum et radicatum, ut cedros Libani, et vix illum pertransiit, et ecce respicio post me, et evanuerat; « quæsiivi » ubi fuisset, et an vestigia remaneret tante magnitudinis, « et non est inventus locus ejus » quasi nunquam ibi fuisset. fides verissima esse quotidiana experientia docet. Ubi enim nunc sunt potentissimi illi monarcho, ut de minoribus laceam, Assyriorum, Persorum, Græcorum et Romanorum? Certis nisi aliquid in libris historicorum legeremus, ignoraremus illos unquam fuisse. Ita nulla supersunt vestigia tante

potentie et tamen humana superbia mortalibus oculis perstringit, ut videre non possint, que tangunt manibus, et credere noiant, que vel inviti sentire et experiri coguntur. Quod attinet ad verba, in hebræo habetur, *vidi impium robustum, fortissimum, sicut indigenam virentem*. Sed Septuaginta Interpretes respicientes ad similitudinem cedri, ut rem magis explicarent, dixerunt, *superexaltatum, et elevatum*; ex quo tamen sequitur ut robustus et fortissimus esset: cedri enim altissima, et robusta, et fortissima sunt. Et pro illo, *sicut indigenam virentem*, vertere Septuaginta, *sicut cedros Libani*, quia non legerunt, ut nunc habemus. *כְּאֶרְזֵי לְבָנוֹן*, *sicut cedros; et quia cedri virentes in monte Libano potissimum inveniuntur, ideo pro cedros virentes, posuerunt cedros Libani*. Porro ubi nos legimus, et transivi, in hebræo est *וַיַּעֲבִיר*, et transiit; sed credibile est hebræicam vocem incuria librarium esse corruptam unius littere mutatione. Nam non solum Septuaginta Interpretes verterunt in prima persona, sed etiam S. Hieronymus.

Ver. 39. **39. Schin.** CUSTODI INNOCENTIAM, ET VIDE

EQUITATEM, QUONIAM SUNT RELIQUÆ HOMINI FACIÆ.

PSALMUS XXXVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 4. *Psalmus David, in rememoratione de Sabbato.*

2. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me.

3. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et confirmasti super me manum tuam.

4. Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.

5. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me.

6. Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ.

7. Miser factus sum et curvatus sum usque in finem; tota die contristatus ingrediebar.

8. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, et non est sanitas in carne mea.

9. Afflictus sum, et humiliatus som nimis; rugiebam a gemitu cordis mei.

10. Domine, ante te omne desiderium

40. INJUSTI AUTEM MISPEREBUNT SIMUL, RELI-
QUÆ IMPIORUM INTERIBUNT.

Pergit Propheta in adhortatione, et ait: « Custodi innocentiam, et vide equitatem, » id est, conserva innocentiam erga te ipsum, « et vide equitatem, » id est, iudica quod rectum est erga proximos. « Quoniam sunt reliquie homini pacifico, » id est, quia dabit Deus in premium homini pacifico, ut relinquat filios post se. Vel altiore sensu, quia multa bona reliqua sunt homini pacifico post mortem ejus. « Opera enim bona sequuntur illos, qui in Domino moriuntur, » ut dicitur *Apoc. xiv*. « Injusti » autem e contrario « peribunt, » ipsi simul omnes nullo excepto, « et reliquie peribunt cum eis, » quia nec filios in hoc sæculo relinquent, nec boni aliud eis reliquum erit, cum omnia in concupiscentiis suis sceleribusque consumpserint.

41. **Thau.** SALUS AUTEM JUSTORUM A DOMINO, ET PROTECTOR EORUM IN TEMPORE TRIBULATIONIS.

42. ET ADJUVABIT EOS DOMINUS, ET LIBERABIT EOS, ET ERUET EOS A PECCATORIBUS, ET SALVABIT EOS, QUIA SPERABERUNT IN EO.

Hec est quasi recapitulatio Psalmi totius, et satis aperta et perspicua.

V. s. h. — *Canticum [h. Psalm.] David in commemoratione.*

Domine, ne in ira [h. indignatione] tua arguas me, neque in furore tuo [h. ira tua] corripas me:

Quia sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, et tetigit [h. tetigit] me manus tua.

Non est sanitas in carne mea a facie indignationis tuæ: non est pax [al. add. in] ossibus meis a facie peccati mei.

Quia iniquitates meæ transierunt caput meum: quasi onus grave aggravatæ sunt super me.

Putruerunt, et tabuerunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ.

Afflictus sum, et incurvatus sum nimis: tota die morens ambulabam.

Quia lumbi [al. *renes*, h. *ilia mea*] mei repleti sunt ignominia [h. *vilitate*], et non est sanitas in carne mea.

Evigilavi, et afflictus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.

Domine, in conspectu tuo [h. *coram te*] omne

morbo, aut lacrymis. — Vers. 17. Alii cum priori membro jungunt posteriori ita: *hostes*, qui, cum nutat pes meus, contra me, etc. — Vers. 26. *Potentes*, viribus pota; Ewaldus, numero. — Versum 21 cum praecedenti jungit Rosenmullerus: *qui rependant... qui aduersantur*, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, in venenationem de Sabbato.

Titulus hujus Psalmi in hebreo codice non facit mentionem Sabbati, sed solius *rememorationis*; tamen placuit Interpretibus Septuaginta, visis gravissimis, explicandi gratia, addere *vocem Sabbati*. Videtur autem satis apta esse explicatio S. Augustini, quam etiam sequitur S. Gregorius, ut hic Psalmus, qui unus est ex illis, qui proprie ad penitentiam pertinent, compositus sit a penitente Davide, in rememorationem Sabbati, id est, quietis amissae in statu innocentiae, vel promissae in reanroctione iustorum. Posset etiam intelligi de Sabbato quod agit bona commenta, idam gratia Dei fructus; et quod amittit, qui peccat; et cupis cum gemitu reuoluitur, qui veram penitentiam agere incipit. Argumentum in Psalmi est, oratio penitentis, similis illi quae habetur in Psalmo vi, qui idem animo pertinetur habet, et valde probabile est compositam fuisse hanc orationem eo tempore, quo David fugit de Ierusalem ob persecutionem Absalonis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DOMINE, NE IN FURE TUO ARGUAS ME, NEQUE IN IRA TUA CORRIPIAS ME.

Precauit David penitens, ut Deus cum non puniat in ira et furore suo, ut iudex cum reis facit, sed in misericordia, ut medicus cum aegrotis se gerit. Vide quae diximus ad initium *Psalmi*, vi, ubi ostendimus nihil interesse hoc loco inter *furorem* et *iram*, et inter *arguere* et *corripere*. Si tamen placet discrimen admittere, poteris cum S. Augustino et S. Gregorio dicere, illos argui in furore, qui damnantur ad gehennam; illos in ira corripi, qui post mortem in igne purgatorii cruciantur: Prophetam autem peccati Deum, ut hic illum puniat pro peccatis admissis, non in purgatorio, vel gehenna. Monet autem S. Augustinus non esse contemnendum ignem purgatorii, quoniam grauior est ille ignis, quam quicquid pati potest homo in hac vita. Illud quoque addendum est, quamvis hoc loco, et in *Psalmi*, ii, vers. 5, et *Psalmi*, vi, vers. 4, accipiat ira Dei pro damnatione ex iustitia, tamen alibi accipi aliquando pro zelo patris, qui irascitur filiis, non ut perdat, sed ut custodiat.

2. QUONIAM SAGITTE TUE INFIXE SUNT MIHI, ET CONFIRMASTI SUPER ME MANUM TUAM.

Quia nouerat Propheta nihil esse utilius ad veniam peccatorum impetrandam, quam plene cognoscere miseriam peccati, et tam cum Domino deplorare; deflet in hoc versiculo et aliquot sequentibus infelicitatem, quam secum adfert lethale peccatum. Ait igitur: « Non arguas me in ira tua, » quoniam ea gravissima est, ut iam experientia didici. Siquidem « sagitte tue infixae

sunt mihi, » id est, multae tribulationes, te puniente peccatum meum, acciderunt mihi; « et confirmasti super me manum tuam, » id est, sagittae tuae infixae sunt mihi, et non leviter tantum tetigerunt, quia tu manum tuam aggravasti super me, ut sagittae profundius penetrarent. Videtur autem per has tribulationes et supplicia intelligere mortem filii ex Bethsabee suscepti, stuprum filiae a proprio ejus fratre illatum, eadem Ammonis filii, incestum et adulterium uxorum suarum a proprio filio patrum, expulsionem suam a regno, et alia id genus, quae propter peccatum suum, Domino ulciscente, perpessus est. Fortasse etiam sagittae vocat verba illa inreperatoria et comminatoria, quae a Nathan Dei nuntio audiuil, II Reg. xii: « Haec dicit Dominus Deus Israel: Ego unxi te in regem super Israel, et ego erui te de manu Saul, et dedi tibi domum Domini tui, et uxores Domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel et Juda. Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres molim in conspectu meo? Uelium Ethraem percussisti gladio, et uxorem illius accepisti in uxorem tibi. Quomobrem non recedat gladius de domo tua usque in sempiternum, » etc. Certe ista exprobratio beneficiorum, et comminationum penarum pupugit sine dubio gravissime animam Davidis, et verecundia, timore et dolore vehementissimo illum affecit.

3. NON EST SANITAS IN CARNE MEA A FACIE ILLIUS TUE, NON EST PAX OSSIBUS MEIS A FACIE PECCATORUM MEORUM.

Describit effectum sagittarum Domini, ne dicit se vehementer conturbari, nec quietescere posse, dum iram Dei et peccata sua recogitat, quae iram

Ignis purgatorii non contemnendum.

Op adhiberi quod et quanta faceret ut de- vid.

Probatam hanc sagittam grave ferit.

illam meruerunt. « Non est sanitas, inquit, in carne mea a facie ire tuae, » id est, aspectus irae tuae, qui mihi semper ante oculos mentis versator, carnem meam macerare et tabescere facit. Dolor enim animi carnem quoque affligit et extenuat, pallere et languere cogit. « Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum, » id est, aspectus deformitatis et gravitatis culpe meae ita me conturbat, ut nulla mihi sit requies, et ipsa etiam ossa mea contremiscant.

4. QUONIAM INIQUITATES MEAE SUPERGRESSAE SUNT CAPUT MEUM, ET SICUT ONUS GRAVE GRAVATE SUNT SUPER ME.

Reddit rationem cur tantopere conturbetur, dum respicit peccata sua, et dicit rationem esse, quia peccata sunt multa et magna. De multitudine dicit: « Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum, » id est, in tantum cumulum creverunt, ut me quasi obruant: quomodo obruitur aquis, qui ita profundum fluvium ingreditur, ut aque supergradiantur caput ejus. De magnitudine dicit: « Et sicut onus grave gravate sunt super me, » id est, peccata mea quasi pondus importabile gravant humeros animae meae, quia super vires meas est, pro tam gravi debilo satisfacere. Id clarior est in textu hebraico, ubi illud, *super me*, signdicat proprie, *super vires meas*, sive gravius quam ferre possim. Peccatum Davidis fuit adulterium cum homicidio conjunctum, sed veras ponens molias valde deformitatis in eo considerat. Nam offendit David servam fidem, cui uxorem et vilam eripuit: offendit Bethsabee, quam ad peccandum induxit, et spiritualiter interfecit: offendit uxores proprias, quibus fidem non servavit: offendit populum universum, imo etiam infideles ipsos malo exemplo, unde Nathan dixit III Reg. xii: « Blasphemare fecisti inimicos nomen Domini; » offendit denique Deum, cujus leges aperte praevaricatus est. Itaque si numerentur tot offensiones et tot delicta, quot personas illo suo peccato David offendit, non sine causa dicere poterit idem David: « Iniquitates meae supergressae sunt caput meum. » Deinde gravitas peccati ex circumstantiis cognosci potest; nam occidit David Uriam, primo innocentem, secundo infidelissimum, tertio qui tunc Davidi militabat, quarto quia uxorem ejus polluerat per adulterium, quasi vellet, quia injuria illum affererat, majori adhuc injuria afficere; quinto, quia ipsum cumdem ministrum suum mortis esse voluit; sexto, quia cum scripsit ad Joab, ut Uriam occideret, credi voluit, illum magni alicujus criminis reum esse, et eo modo famam ejus maculavit. Sed ingratitudo erga Deum praecipua causa est gravitatis peccati Davidis. Deus enim in unum Davidem omnia fere dona temporalia et spiritualia abundantissime contulit. illum enim regem magnam, prophetam eximium, imperatorem fortis-

simum fecit; donavit prudentia, robore, pulchritudine, divitiis, omnibus bonis, quae ab hominibus expeti possunt: quae certa omnia gravissimum redderant peccatum ejus, quod cum ipse appenderet in statera diligentissime considerationis, merito dicebat: « Iniquitates meae sicut onus grave gravate sunt super me. » Atque haec est causa cur sensum doloris, quem par esset, ex peccatis suis pauci percipiant, quia peccati magnitudinem pauci in statera serie considerationis appendunt.

5. PUTRERUNT ET CORRUPTAE SUNT CICATRICES MEAE, A FACIE INSPIENTIS MEAE.

Hec pertinent ad tempus illud, quod intercessit inter peccatum adulterii, et admonitionem Nathan prophetae, quod fuit plurquam novem mensium. Siquidem Nathan Davidem corripuit, postquam natus fuerat puer ex adulterio illo conceptus, ut dicitur II Reg. xii. Tota igitur illo tempore distulit David curare vulnera peccati sui per penitentiam. Interim autem obducta erat quaedam quasi cicatrix oblivionis, quae non sinebat vulnus agnosci; sed revera cicatrices illic putrescebant, et vulnera graviora, magisque incurabilia fiebant, atque hoc est, quod nunc deplorat, dicens: « Cicatrices meae, » non ex arte medici curantur, sed ex negligentia et oblivione superinductae, « putraerunt, et corruptae sunt a facie insipientis meae, » id est, insipientia mea, quam causa fuit, ut vulnera mea non adverterem, eadem fuit etiam causa, ut ipsa vulnera putrefacta factorem scandali latius longiusque diffunderent. Per cicatrices hoc loco non intelliguntur signa, quae remanent post curationem plagae, sed intelligitur plaga non curata, quae solet claudii ad modum cicatricis, et quia non est expressus sanguis corruptus ex ea, « neque ipsa foeta oleo, aut circumligata, » ut dicitur Iesai. i; ideo putrescit, et corrumpitur. Id colligitur ex textu originali, ubi habetur vox *חבורות chaburoth*, quae non significat cicatrices proprie dictas, sed *foetorem*, et *plagam tumorem*: quare vel in latina editione accipiuntur cicatrices pro plagis, vel, ut diximus, pro cicatricibus, quae per se fiunt, dum vulnus non curatur, sed per se claudunt, et plaga negligitur et corrumpitur.

6. MISER FACTUS SUM, ET CURVATUS SUM USQUE IN FINEM: TOTA DIE CONTRISTATUS INGREDIERAR.

Ex corruptione illa factum est, ut David miser et curvus fieret; quod potest intelligi duobus modis, primo de culpa, secundo de pena. Nam qui graviter peccat, praesertim peccato luxuriae, hoc ipso fit miser, quia Relicto Deo, in quo est nostra beatitudo, curvatur ad terram, et fit jumentis similis, ac per hoc miser, et miser valde: et hoc significat illud, *usque in finem*, nimirum, miser et curvatus sum adeo, ut miseriam et magis curvatus fieri non poterim, cum a delectatione an-

Peccatum in serie peccati curvum et valde miserum.

golorum curvatus sim ad voluptates pecorum. Id colligitur ex textu hebraico, ubi habetur, **וְכָרְעוּ לְךָ** **וְכָרְעוּ לְךָ**, miser et curvatus sum usque valde. Proinde illud, *in faem*, non significat, usque ad finem vite, vel usque ad finem temporis, vel usque in eternum, sed usque ad finem curvationis, ut magis curvari nequeam. Nam versa octavo ubi legitur: « Humiliatus sum nimis, » eadem est vox hebraica, quam Interpres nunc verit, usque in finem, nunc nimis, aut satis. Potest etiam intelligi de pena; nam qui peccat peccato luxuriae, miser afficitur, et curvatus valde propter conscientiae remorsum, timorem irae divinae, et verecundiam humiliantem et confundentem, ut non audeat talis homo ad caelum oculos levare. Sed potest etiam utraque intelligentia simul conjungi, ut sensus sit: Miser factus sum miseria culpae et poenae, et curvatus sum, tum quia faciem animae, quam deflexam in Deo habere debui, converti ad carnales et infimas voluptates; tum quia dolore caelum aspicere non possum, et humilis atque abjectus terram aspiciere cogor; et propter haec omnia, « toto die contristatus ingrediar, » id est, semper conscientia mordente et accusante, tristis ac morosus incedam; quae enim levitia esse potest homini misero, si miseriam suam agnoscat?

7. QUONIAM LUMBI MEI IMPLETI SUNT ILLUSIONIBUS, ET NON EST SANITAS IN CARNE MEA.

8. AFFLICTUS SUM, ET HUMILIATUS SUM NIMIS: RUGIEBAM A GENUITU GORDIS MEI.

Transit Propheta a peccato suo particulari ad corruptionem generalem, quam in carne sua experiebat ex peccato primi parentis, unde peccatum illud suum particulare tanquam ex fonte manaverat: et ex ea corruptione dicit se affligi et humiliari, et continuo genere et rugire. « Quoniam, inquit, lumbi mei, » hoc est, pars illa bestialis et concupiscentis, disrupto freno justitiae originalis, parit perpetuo desideria ignominiosa et turpia, et ideo repletur illusionibus spirituum malignorum; et non est sanitas in carne mea, « quia non habitat in ea bonum, sed malum passionum variorum, quae illam infirmam reddunt; ideo « afflicti sum et humiliatus sum nimis, » quia pudet me hominem ratione praeditum, ejusmodi bestialibus motibus non posse carere; et ideo « rugiebam » pro dolore, « a genitu interiore cordis mei » provocatus ad rugitum et clamorem exteriorem. Solo Rabbino, et qui eos sequuntur, fabulari nescio quid de morbo corporali et fonte affectus videntur, quomodo febricitantes, quod dulce est, amarum judicant, et quod amarum dulce. Haec non ait: « Lumen oculorum meorum extinctum est, » sed « non est mecum; » nam lumen intelligentiae et orationis est quidem in anima rationali; sed quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, saepe impedit carnalibus passionibus, illo non possumus uti, ideo dicit: « Et lumen oculorum meorum, et ipsum,

herabit? » etc. S. Ambrosius et S. Augustinus legunt, *anima mea impleta est illusionibus*, ubi non legitur, *lumbi mei impleti sunt illusionibus*. Sed accidit hoc, quia apud Graecos lumbi dicuntur *debili*, et animae dicuntur *lumbi*, unica littera addita. Proinde facile fuit corrumpi graecum textum, ob litterarum similitudinem, quae nulla est in textu hebraico. Itaque lectio ea est quae cum textu hebraico et latino concordat. Quod autem vox hebraica, pro qua habemus *illusionibus*, significare videatur proprie *ignominiam*, ut Hieronymus vertit, non variet sensum: nam qui repletus est ignominia, ille derisioni expositus est. Quod vero S. Hieronymus vertit *captivus*, pro eo quod nos habemus *afflictus sum*, non video quid secutus sit. Vox enim quam nunc habemus in textu hebraico, *debilitati* proprie significat; debilitati autem et affligi pro eodem accipi possunt.

9. DOMINE, ANTE TE OMNE DESIDERIUM MEUM, ET GEMITUS MEUS A TE NON EST ABSCONDITUS.

Quia dixerat gemitum cordis sui excitare rugitum, declarat ad quem gemat corde, ac dicit gemere se ad illum, qui secutur corda, et scilicet quid desideret spiritus. « Domine, inquit, ante te omne desiderium meum, » id est, tu, Domine, solus vides omne desiderium meum, quod non est aliud, nisi ut aliquando liberer a concupiscentia mala, ut perveniam ad sabbatum perfecte quietis; et de hac re « gemitus meus » interior alibi non est absconditus. » Simile quid Apostolus dicit, cum ait Rom. viii: « Et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri. »

10. COR MEUM CONTURBATUM EST, DERELIQUIT VIRTUS MEA, ET LUMEN OCUORUM MEORUM, ET IPSUM NON EST MECUM.

Pergit describere corruptionem naturae humanae, ac dicit: « Cor meum conturbatum est, » quod significat bellum intestinum ex rebellionem partis inferioris a superiore, et addit: « Dereliquit me virtus mea, » quia nata ex illa rebellionem tanta infirmitas, ut homo velit, nolit, patiar desideria mala, et dicit cum Apostolo Rom. vii: « Velle adhaerere mihi, perficere autem non invenio. » Addit postremo: « Et lumen oculorum meorum, et ipsum non est mecum, » quia non solum infirmitas in voluntate, sed etiam ignorantia in mente ex eadem rebellionem orta est. Saep enim de rebus judicamus, non ut sunt, sed ut nobis male affectus videntur, quomodo febricitantes, quod dulce est, amarum judicant, et quod amarum dulce. Haec non ait: « Lumen oculorum meorum extinctum est, » sed « non est mecum; » nam lumen intelligentiae et orationis est quidem in anima rationali; sed quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, saepe impedit carnalibus passionibus, illo non possumus uti, ideo dicit: « Et lumen oculorum meorum, et ipsum,

Mala quae peccatum luxuriae sequuntur.

inquam, lumen oculorum meorum, » interierum videlicet, « non est mecum, » dum operor, licet in me sit. Proinde est in me quod essentiam, non est mecum quod usum.

11. AMICI MEI ET PROXIMI MEI ADVERSUM ME APPROPINQUAVERT, ET STETERUNT.

Posteaquam descripsi bellum intestinum, quod intra hominem continuo geritur, describit etiam bella externa, persecutiones et detractiones, quae omnia peccatorum poenae sunt. Ac primum queritur quod amici et proximi facti sint illi inimici, quod accidit praecipue in rebellionem Absalonis filii, cum quo multi amicorum et proximorum Davidis adversum eum conspiraverunt. Sed moderni expositores ex textu hebraico longe aliter exponunt, quam veritas Vulgatae editionis habet; textus hebraicus nunc habet, **וְהָאֲנָשִׁים רַעְיוֹן** **וְהָאֲנָשִׁים רַעְיוֹן**, amici mei et proximi mei a regione lepra mea steterunt. Quomodo etiam fere verit S. Hieronymus, ex quo multi colligunt, hoc loco tantum significari amicos et proximos Davidis, non quidem factos esse illi inimicos, sed non fuisse amicos accedere ad eum juvandam, vel consolandum; et ideo a regione proci stetit. At cum versio Septuaginta Interpretum habeat *steterunt*, et Iainus Interpres antiquus reddiderit, *appropinquaverunt*, certe nimis durum videtur dicere, non *appropinquaverunt*, sed *longe steterunt*; neque obstat vox hebraica; nam illud, **וְהָאֲנָשִׁים רַעְיוֹן**, quod vera significat *lepra mea*, vel *plaga mea*, Septuaginta Interpretes, qui habuerunt codices correctiores, legerunt **וְהָאֲנָשִׁים רַעְיוֹן**, *appropinquaverunt*. Sunt enim litterae eadem, excepta ultima, quae facillime mutatur in alteram, cum non differant, nisi quod una est paulo major, quam altera. *Iod* enim si paulum extendatur, efficit *res*, et ideo vitio librariorum facillime colligit, ut una poneretur pro alia. At, inquit, in versiculo sequenti dicitur, « de longe steterunt. » Verum est, sed non est sermo de iisdem personis, ut juxta dicemus.

12. ET QUI JUNCTI ME ERANT DE LONGE STETERUNT, ET VIM PUGABANT QUI QUEREBANT ANIMAM MEAM.

Hic amici et proximos, ut Absalonem et socios ejus, factos esse inimicos, et adversum se appropinquasse et stetit, ut nocerent; tunc dicit alios, qui juncti cum esse solebant, ut milites, aut servos, longe recessisse, nec adesse voluisse tempore persecutionis; et interim inimicos vi magna comatos esse vitam illi adimere, *1 Reg. ii*. Neque solam habuit David, « qui quaererent animam ejus, » id est, qui quaererent eum occidere, ut milites Absalonis; sed habuit etiam, qui detraherent honori et fame ejus, ut Semai, « qui maledixit ei maledictione pessima, » et alios, qui consilia dolosa contra eum dabant, ut Achitophel et alios; ideo subiungit:

13. ET QUI INQUIREBANT MALA MIHI, LOCUTI SUNT VANITATES, ET DOLOS TOTA DIE MEDITABANTUR.

14. EGO AUTEM TANquam SURDUS NON AUDIEbam, ET SICUT MUTUS NON AUDIENS OS SUUM.

15. ET FACTUS SUM SICUT HOMO NON AUDIENS, ET NON HABENS IN ORE SUO REDARGUTIONES.

Haec perspicua sunt et verissima, quod praecipue intelligi potest ex lib. II Reg. cap. xvi, ubi cum Semai malediceret Davidi, « eumque virum Bellal appellaret, et regni invasorem, David incredibili patientia eum sustinuit, neque permisit ut ullus ei noceret eumve reprehenderet; sic « factus est quasi surdus, et non audiens, et tanquam mutus, et non habens in ore suo redargutiones. »

16. QUONIAM IN TE, DOMINE, SPERAVI; TU EXAUDIES ME, DOMINE DEUS MEUS.

Reddit tres rationes, cur ita obscurerit et obmuterit: prima est, quia vult sibi existimavit sperare in Domino, quam in sua propria defensione. At igitur: Obmutui, « quoniam in te, Domine, speravi; » non attendi quanta illi falsa et vana in me iactarent, quoniam sciebam a te omnia audiri et cognosci, in quo semper speravi, qui es iudex justus, et reddens unicuique secundum opera sua; et quia « in te speravi, tu exaudies me, Domine Deus meus, » et liberabis a labiis iniquis, et a lingua dolosa.

17. QUIA DIXI, NEQUANDO SUPERGAUDEANT MIHI INIMICI MEI: ET DUM COMMOVENTUR PEDES MEI, SUPER ME MAGNA LOCUTI SUNT.

Haec est altera ratio, cur elegerit obsurdescere et obmutescere: « Quia dixi, » inquit, apud me: « Nequando supergaudeant mihi inimici mei, » id est, bonum est mihi patientiam habere, et sperare in adiutorio Domini, ne forte si impatiens fuero, et reddam maledictum pro maledicto, Deus derelinquat me, et gaudent inimici mei super me, id est, super ruina mea iactentur. « Et dum commoventur pedes mei super me magna locuti sunt, » id est, non sine causa metuo, ne de exilio meo iactentur inimici; nam « dum commoventur pedes mei, » id est, dum incipunt nutare pedes mei, et ego inclino ad casum (quod factum est, quando fui in periculo regni amittendi) « inimici mei magna locuti sunt super me, » comminantes mihi, et predicantes extremum exitum. Est autem hoc loco observandum, particulam *et* saepe in Scripturis poni pro *quia*, ut *Isai. lxviii*: « Tu enim pater noster es, et Abraham nescivit nomen, et Israel ignoravit nos, » id est, tu solus, Dominus, pater noster es: nam Abraham et Jacob, qui videbantur patres nostri esse, non agnoscent nos pro filiis. Sic etiam cap. lxxv, 5: « Tu iratus es, et peccavimus tibi, » id est, quia peccavimus tibi. Ita igitur hoc loco dicitur: « Et dum commoven-

Et pro quia in scripturis saepe ponitur.

tar pedes mei, » illud et ponitur pro quia, ut sensus sit: nequendo gloriantur super me inimici mei. » Et dum commoveatur pedes mei, » id est, quia dum commoveatur pedes mei, etc. Illud etiam, dum commoveatur, positum est pro dum commoveatur. Siquidem in hebraico et graeco textu habetur per infinitivum, in commoveri pedes meos, quod potest verbi, dum commoveantur, et dum commovebantur, et dum commoveantur; proinde debet exponi iuxta exigentiam verbi sequentis, ut oratio cohereret.

Veri 18. 18. QUONIAM EGO IN FLAGELLA PARATUS SUM, ET DOLOR MEUS IN CONSPPECTU MEO SEMPER.

Addit tertiam rationem, cur voluerit obsurdere et obtumescere coram adversariis: « Quoniam, inquit, ego » propter peccata mea » paratus sum flagelli, » non solum flagellis verberum et detractioem, sed etiam flagellis verberum et plagurum. Nam dolor quem merui, semper ante oculos mentis meae versatur, vel quia dolor meus, id est peccatum meum, quod mihi doloris continui causa est, nunquam ab oculis cordis mei recedit. In hebraeo est vox פָּרַח, quam aliqui vertunt *claudicationem*; alii putant legi debere פָּרַח, id est *tepram*: nos habemus *flagello*, ex graeco; sed nulla est difficultas: nam vox illa פָּרַח communiter significat *latus*, sive *costam*; sed traducitur ad significandam *claudicationem*, quia claudum dum ambulat, declinat ad unum latus, et non recti incedunt. Traducitur etiam ad significandam *plagam*, vel *attritionem*, ac per hoc etiam *flagellum*, quia flagellis accipiuntur plagae. Itaque S. Hieronymus vertit: *Ego ad plagas paratus sum*, et Septuaginta Interpretes: *Ego autem in flagella paratus sum*.

Veri 19. 19. QUONIAM INIQUITATEM MEAM ANSUNTIAO, ET COGITATO PRO REGATO ME.

Reddit rationem cur in flagella paratum se dixerit: « Quoniam, inquit, iniquitatem meam ansuntiao, » id est, quoniam agnosco et confiteor me peccasse, et flagella commuisse: » et cogitabo pro peccato meo, » expiando videlicet. Significantius ex hebraeo vertit S. Hieronymus: *Et sollicitus ero pro peccato meo*, id est, diligenter et anxie cogitabo, quo modo possim Domino satisfacere ac plenam indulgentiam obtinere. Quod quidem salutare documentum est pro poenitentibus, ut solliciti sint pro expiatione peccati, et libenter accipiant occasiones a Deo oblatas patientiam exercendi.

Veri 20. 20. INIMICI AUTEM MEI VIVUNT, ET CONFIRMATI SUNT SUPER ME, ET MULTIPLICATI SUNT, QUI ODERUNT ME INIQUE.

Postquam Propheta exposuit rationes, cur obsurdierit et obtumuerit coram adversariis suis, ut per patientiam Deum placaret, opponit patientiae suae contrarium adversariorum malitiam. Cum

enim ipse non redderet malum pro malo, illi e contrario retribuere mala pro bonis: et tamen vivebant, et exultabant, et roborabantur. Quae ad eum finem commemorantur a Davide, ut facilius Deum ad misericordiam inclinet. « Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me, » id est, ego quidem humiliatus sum et afflictus, et tamen patientiam servo, ac si surdus et mutus essem: interim autem « inimici mei vivunt, » id est, alacres sunt et exultant, » et confirmati sunt super me, » id est, robustiores et fortiores evaserunt, » et multiplicati sunt, » id est, et creverunt etiam quoad numerum, » qui oderunt me inique, » id est, illi vivunt et roborati sunt, » et multiplicati, qui oderunt me, » sine ulla justa causa. In hebraeo est פָּרַח, qui oderunt me mendaciter, id est, ob causam falsam et ementiam. Videntur enim haec referri ad conjurationem Absalonis, qui mendaciter suo persuaserat populus, regem non consiluisse aliquos, qui iuste iudicarent; se autem iustissime iudicaturum, si rex oppositioreretur. Hinc enim factum est ut populus rebellaret, et toto corde sequeretur Absalonem, ut dicitur lib. II Reg. cap. xv.

21. QUI RETRAHUNT MALA PRO BONIS, DETRAHEBANT MIHI, QUONIAM SEQUEBAR BONITATEM.

Probat quod dixit, sine iusta causa se odio habitum fuisse ab inimicis, dicens: « Qui retribuere mala pro bonis detrahebant mihi, » quasi dicit: Vere oderunt me inique inimici mei; nam illi detrahebant mihi, qui retribuunt mala pro bonis, quales fuerunt Absalon filius, et Achitophel consiliarius. Absalon enim plurima bona a Davide acceperat, et paulo ante obtinuerat indulgentiam fratricidii, et tamen detrahebat Davidi patri suo tanquam negligenti et injusto, dicens illi, qui veniebat ad iudicium regis: « Videntur mihi sermones tui iusti et boni, sed non est, qui te audiat constitutus a rege, » II Reg. xv. Sic etiam Achitophel acceperat a Davide magnum honorem, ut esset principalis regni consiliarius, et tamen oblitus beneficii defecit a Davide ad Absalonem, et consilia iniquissima contra eundem Davidem Absalon dedit, II Reg. xvi et xvii. Nec solum detrahebant mihi, qui retribuunt mala pro bonis, sed etiam (quod gravius est) detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem, » id est, quia sincero corde et bona voluntate cum omnibus agebam, et eo modo contrarius eram iniquis eorum desideriis et operibus.

22. NE DERELINQUAS ME, DOMINE DEUS MEUS, NE DISCESSERIS A ME.

23. INTENDE IN ADIUTORIUM MEUM, DOMINE DEUS SALUTIS MEAE.

Concludit ex his quae dixit, Denique precatur, ut protectione sua illi adsit, et quasi idem repetit, quod in principio Psalmi dixit: tunc

enim Deus in ira, vel furore suo gravissime punit aliquem, cum illum gratia sua destituit, et tanquam ab inimico recedit, et inter hostes nudum adiutorio suo constituit. Sicut igitur dixerat initio Psalmi: « Domine, ne in furore tuo arguas me, » ita nunc in fine concludit: « Ne derelinquas me, Domine Deus meus, » id est, ne deserat me gratia tua, quandoquidem tu es Dominus meus, qui me condidisti, et Deus meus, qui ad te summum bonum me fecisti. « Ne discesseris a me, » tanquam ab inimico; sed potius, ut pater, » intende in adiutorium meum, » id est, diligenter incumbere in auxilium meum, tu « Domine Deus salutis meae, » id est, tu qui auctor es salutis meae, a quo solo salutem exspecto, et in quo solo confido.

ALIA EXPLICATIO EIUDEM PSALMI.

Veri 1. 1. DOMINE, NE IN FURORE TEO ARGUAS ME, NEQUE IN IRA TUA CORRIPIAS ME.

Christus pro corpore suo loquitur, quod est Ecclesia, cuius postulat liberationem.

Veri 2. 2. QUONIAM SCIGITAS TUE INIMICI SUNT MIHI, ET CONFIRMASTI SUPER ME MANUM TUAM.

Dicit iuste se petere Ecclesiae liberationem, quoniam scigitas ire Dei, quae ad illam pertinet, in se suscepit.

Veri 3. 3. NON EST SANITAS IN CARNE MEA A FACIE IRE TUE, NON EST PAX OSSIBUS MEIS A FACIE PECCATORUM MEORUM.

Describit passionem suam generatim, ob quam a planta pedis usque ad verticem capitis non fuit in eo sanitas. Quod autem dicit: a facie peccatorum meorum, intelligitur de peccatis, non quae ipse fecit, sed quae in se punienda suscepit.

Veri 4. 4. QUONIAM INIQUITATES MEAE SUPERGRESSE SUNT CAPUT MEUM, ET Sicut ONUS GRAVATE SUNT SUPER ME.

Dicit ideo in carne sua non fuisse sanitatem a planta pedis usque ad verticem capitis, quoniam peccata, quae suscepit expianda, tam multa sunt, et tam gravia, ut supergressa sint caput eius multitudinis sua, et inslar plumbi fuerint ob gravitatem suam.

Veri 5. 5. PUTRIVERUNT, ET CORRUPTI SUNT GIGATHICES MEAE A FACIE INSIDENTIAE MEAE.

Veri 6. 6. MISER FACTUS SUM, ET CURVATUS SUM USQUE IN FINEM, TOTA DIE CONTRISTATUS INGREDIAR.

Veri 7. 7. QUONIAM ILEMUS MEI INIMICI SUNT ILLUSIONIBUS, ET NON EST SANITAS IN CARNE MEA.

Haec dicit pro corpore suo, deplorans corruptionem generis humani, quomodo quando quis dicit: Doleo pedes, manus, vel stomachum; caput est quod loquitur, sed non loquitur de dolore,

Et hic quidem mihi visus est huius Psalmi sensus literalis: tamen quoniam SS. Patres Chrysostomus, Augustinus, Hieronymus et Gregorius vel totum Psalmum, vel certe a medio usque ad finem de Christo exponunt; solendum est possum totum Psalmum de Davide explicari: primum, ut David personam propriam convenit, deinde ut David personam Christi gerbat. Spiritus enim Sanctus plura simul intendere potest in verbis iisdem, nimirum narrare tribulationes Davidis, et simul praedicere Christi passiones, qui Davidis filius secundum carnem futurus erat. Cum igitur de persona Davidis Psalmum exposuerimus, indicemus etiam breviter quemadmodum ad Christum idem Psalmus applicari possit.

Palves hic David dicit personam Christi gerbat ex veris.

quod in se patitur, sed quod in membris, et in corpore suo habet.

8. AFFLICTUS SUM, ET HUMILIATUS SUM NIMIS, RUGIEBAM A GEMITU CORDIS MEI.

Hic incipit ordine recensere passionem suam. Pertinent enim haec verba ad orationem in horto habita.

9. DOMINE, ANTE TE OMNE DESIDERIUM MEUM, ET GEMITUS MEUS A TE NON EST ABSCONDITUS.

10. COR MEUM CONTURBATUM EST, DERELIQUIT ME VIRTUS MEA, ET LUMEN OCULORUM MEORUM, ET IESUM NON EST MEUM.

Ad eandem orationem pertinent, in qua desideravit calcem transire, et cepit turbari, pavere, tedere, et maestus esse. Et ut experiretur amaritudinem imminentes passionis, voluit virtutem et lumen divinae consolationis in partem inferiorum influere, ita ut etiam angelus de caelo apparuerit confortans eum.

11. AMICI MEI, ET PROXIMI MEI ADVERSUM ME APPROPINQUAVERUNT, ET STETERUNT.

Hoc impletum est in Juda amico, et Iudeis proximis, quod comprehendunt eum.

12. ET QUI JUXTA ME ERANT, DE LONGE STETERUNT.

Hoc impletum est in Apostolis, qui fugerunt, et in Petro, qui sequebatur a longe.

ET VIM FACIEBANT, QUI QUAEERANT ANIMAM MEAM.

Impletum est in concilio sacerdotum, sollicitis quaerentium falsa testimonia, ut eum perderent.

13. ET QUI INQUIREBANT MALA MIHI, LOCUTI SUNT VANITATES, ET DOLOR TOTA DIE MEDITABANTUR.

Ad idem concilium pertinent.

Vers. 14. 14. EGO AUTEM TANQUAM SERBUS NON AUDIEBAM, ET SICUT MUTUS NON APERIENS OS SUUM.

Vers. 15. 15. ET FACTUS SUM SICUT HOMO NON AUDIENS, ET NON HABENS IN ORE SUO REDARGUTIONES.

Ad litteram impleta sunt in Christo, qui coram Caipha primum, deinde coram Pilato et Herode nullam attulit defensionem, sed sicut agnus coram torquendo se obmutuit, ut etiam praedixit Isaias cap. LIII.

Vers. 16. 16. QUONIAM IN TE, DOMINE, SPERAVI, TU EXAUDIES ME, DOMINE DEUS MEUS.

Ad idem silentium pertinet; ideo enim silent coram hiis iniquis, quoniam non tacebat coram Deo, a quo expectabat remunerationem, salutem populi sui.

Vers. 17. 17. QUIA DIXI, NE QUANDO SUPERGAUDEANT INIMIICI MEI, ET DUM COMMOVENTUR PEDES MEI, SUPER ME MAGNA LOCUTI SUNT.

Survavit Christus invictam patientiam, ne de impatentia gauderent inimici, qui, dum commovebantur pedes ejus, id est, dum infirmitas ejus ad tempus ostendebatur, magna loquebantur super eum, dicentes, *Joan. xix. 1. Luc. xxiii. 35.* « Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissent eum; » et: « Hunc invenimus subvertentem gentem nostram. »

Vers. 18. 18. QUONIAM EGO IN FLAGELLA PARATUS SUM, ET ROTOR MEUS IN CONSPECTU MEO SEMPER.

Ad litteram impletum est in flagellatione, et colaphizatione, et spinarum coronatione.

Vers. 19. 19. QUONIAM INIQUITATEM MEAM ANNUNTIARO, ET CONFITEAR PRO PECCATO MEO.

Dicit se annuntiatum peccatum suum, quod,

ut dictum est, non fecit, sed expandum suscepit: et cogitatum, id est, sollicitum futurum pro eo penitus delendo; quod fecit cum « peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum, » ut S. Petrus scribit in *Epist. I, cap. II.*

20. INIMICI AUTEM MHI VIVUNT, ET CONFIRMATI SUNT SUPER ME, ET MULTIPLICATI SUNT, QUI ODERUNT ME INIQUE.

Hoc impletum est, cum principes et sacerdotes existimantes se jam victoriam obtulisse exultabant, et crucifixo insultabant.

21. QUI RETRIBUUNT MALA PRO BONIS DETRAHERANT MIHI, QUONIAM SEQUEBAR BONITATEM.

Quando videlicet pendenti in cruce dicebant: « Vah! qui destruis templum Dei; » et: « Descendat nunc de cruce, » etc., *Matth. xxvii.*

22. NE DERELINQUAS ME, DOMINE DEUS MEUS, NE DISCESSERIS A ME.

Hoc disertis verbis in cruce Dominus locutus est, cum ait: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » *Matth. xxvii.* Quasi dicit: Si dereliquisti ad tempus, quoad consolationem, non derelinquas quoad resurrectionem.

23. EXTENDE IN ADJUTORIUM MEUM, DOMINE, DEUS SALUTIS MEAE.

« Non derelinquas in inferno animam meam, neque des sanctum tuum videre corruptionem; » sed « intende in adiutorium meum, ostendens mihi vias vite, et adimplem me letitia cum vultu tuo, » *Psalm. xv.*

PSALMUS XXXIX

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. In finem, ipsi Iuditham, Canticum David.

2. Dixi: Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.

Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me.

3. Obmutui, et humiliatus sum, et sicut a bonis, et dolor meus renovatus est.

4. Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescit ignis.

5. Locutus sum in lingua mea: Notum fac mihi, Domine, finem meum,

V. s. II. — Victori Iuditham, canticum [h. Psalm.] David.

Dixi: Custodiam vias meas, ne peccem in lingua mea.

Custodiam os meum silentio, donec est impius contra me.

Obmutui silentio, tacui de bono, et dolor meus conturbatus est.

Incaluit cor meum in medio mei, in meditatione mea incensus sum igne: locutus sum in lingua mea.

Ostende mihi, Domine, finem meum, et mensuram dierum meorum quas sit,

Et numerum dierum meorum quis est, ut sciam quid desit mihi.

6. Ecce mensurabiles posuisti dies meos; et substantia mea tanquam nihilum ante te.

Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens.

7. Verumtamen in imagine pertransit homo; sed et frustra conturbatur.

Thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.

8. Et nunc qua est expectatio mea? nonne Dominus? et substantia mea apud te est.

9. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: opprobrium insipienti dedisti me.

10. Obmutui, et non aperi os meum, quoniam tu fecisti.

11. Amove a me plagas tuas.

12. A fortitudine manus tuae ego defeci in increpationibus; propter iniquitatem corripuisti hominem.

Et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus: verumtamen vane conturbatur omnis homo.

13. Exaudi orationem meam, Domine, et deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.

Ne sileas, quoniam advena ego sum apud te, et peregrinus, sicut omnes patres mei.

14. Remitte mihi, ut refrigere priusquam abeam, et amplius non ero.

sciam [alias, ut sciam] quid mihi desit.

Ecce breves posuisti dies meos, et vita mea quasi non sit in conspectu tuo: omnia enim vanitas, omnis homo subsistens. SEMPER.

Tantum in imagine ambulat homo [h. vir], tantum frustra conturbatur: congregat et ignorat cui dimittit [h. congregat] ea.

Nunc ergo quid exspecto, Domine? praestolatio mea tu es [h. ad te est].

Ab omnibus iniquitatibus [h. erroribus] meis libera me: opprobrium stulto ne ponas me.

Obmutui, non aperi os meum: quia tu fecisti.

Tolle a me plagas [h. lepras] tuas: a contentione manus tuae ego consumptus sum.

In increpationibus pro iniquitate [al. propter iniquitatem] corripuisti virum;

Et posuisti quasi tineam desiderabilia ejus: verumtamen vanitas omnis homo. SEMPER.

Audi orationem meam, Domine, et clamorem meum exaudi [h. auribus percipe].

Ad lacrymam meam ne obsurdescas, quia advena ego sum apud te, peregrinus sicut omnes patres mei.

Parce mihi, ut rideam, antequam vadam, et non subsistam.

Argumentum. — Carmen hoc est ejusdem fere cum superiori argumenti, sed majori vi, magisque incitato animo fuit. Strophae tres. Vers. 2-7, cum nata, ut acerbissima dolorum excipitur, contemnit tamen ea, ne indigna, praesertim audientibus improbis, effretur querendo; vers. 8-13, Jovam, ut ipsum erantia, quoniam castigatione haud indignum, liberet, perturbatus adhuc, deinde sedatori animo in stropha ultima precatur. Hunc Psalmum pulcherrimum psalterii elegiam vocat Ewaldus, eumque cum libro *Job* connectit.

1. Praecentori, Jedithano, carmen Davidis.

2. Dixi [apud me statueram]: « Custodiam vias meas, ne peccem lingua mea, custodiam ori meo capistrum, dum improbus coram me erit. »

3. Obmutui silentio, canticum de bono; at dolor meus perturbatus [gravius commotus] est.

4. Incaluit cor meum intra me, in fervore meo exarsit ignis [indignationis], loquutus sum lingua mea:

5. « Fac me scire, Jova, finem meum, et mensura dierum meorum quamnam sit; sciam quaso, quam caducus ego sim.

6. En palmas fecisti dies meos,
et avum meum instar nilili est coram te;
nil nisi merus halitus omnis homo constitutus est (in hoc mundo).
7. Nonnisi tanquam umbra ambulat (degit) homo,
nonnisi inania strepunt (sagunt mortales);
coacervat, nec scit quis collecturus e-
8. Et nunc, quid spero, Domine?
praestatio mea ad te est *directa*.
9. Ab omnibus deliciis meis eripe me,
contumeliam stulti ne facias me.
10. Obmutesco, nec os aperio,
nam tu id fecisti!
11. Remove a me plagam tuam;
ab iracundia (vel *exagitatio*) manus tuae ego consumor.
12. Panis ob culpam si castigaveris hominem,
et (antique) dissolvit, ut linea, desiderabile ejus.
13. Audi preces meas, Jova, et clamorem meum ausculta;
ad lacrymas meas ne sileas:
nam peregrinus ego sum apud te,
advena, ut omnes patres mei.
14. Oculos iratos averte a me, ut exhilarem vultum meum,
antequam abeam, et esso desinam.

NOTE.

Vers. 1. Est Iedithimus is qui I Chron. xvi, 41; II Chron. v, 12, commemoratur. Maurer, ad modum instrumenti Iedithum dicit, ut autem dictum ab ejusdem nominis perfecto musice. — Vers. 2. *Coram me*, fortunatus scilicet, in quo sua felicitate pingens. Maurer: « Quod subdit de presentibus improbis, ratio est, quod timebat, ne qui ipsum, quod a Deo esset castigatus, tanquam frustratum spe sua ludibrio haberent improbi. — Vers. 3. De bonis; Ewaldus, felicitate, non impotente postulans meliorem statum; alii, a bono, puta semotis, in malis versans: quod languet; alii, de bono, i. e. ut non de bonis quidem rebus aliquid loquerer; alii, a bono usque ad malum, i. e. nil omnino dixi: dura ellipsis; alii, a bono, i. e. meis beneficiis, non exoravi me, qui potuissem; Maurer, ob homine felix, sili fugiens eorum aspectum, ne conspecta eorum felicitate in querelas de mea miseria roperer. Ego, si liceat, meam sententiam propterea: de bono, i. e. omnino, gall. tout de bon. — Vers. 4. Fervore, seu aestu animi, nullis cogitationibus agitati. *Locutus sum*, jam non potui me amplius continere. — Vers. 5. *Quam eductus*; Creher, quando cessado, puta vitam meam, propter quid desinens ego sum. Maurer: « Quorum verborum hic est sensus atque nexus: Talis cum mihi patiendi sunt, qui tandem vitae mese est modus? Si longa sit vita, ferre potero quibus nunc crucior mala, spe erectus temporum lictorum. At tu brevissimam mortalibus vitam admensus es; itaque eripe me ex malis, priusquam vivere desinam. » Cf. Job. vi, 7; vii, 7; xvi, 22. Non male Vulgatus, quid desit mihi, quod mihi vitae sit reliquum. — Vers. 6. *Palmas*, i. e. palmatae, i. e. perbreves, minutissima mensura, scilicet quatuor digitorum, vitam meam mensus est; Graeci quoque dicere solent: *εὐχρησὶν τὰ βίω. Constitutus est*; ita Maurer; alii, *consistens*, i. e. horeus licet et vegetus. — Vers. 7. *Umbra inanis*, eum *imago* descripta lineolis, nec quidquam habens solidi. — Vers. 8. *Nunc*, quum res humana tam fluxa sint, qua mihi spes superest? — Vers. 9. *Deliciis*, corruptaque panis. Stulti irident pios calamitate pressos. — Vers. 12. *Desiderabile*, omne robur, omnem vigorem, i. e. vitam. — Vers. 13. *Peregrinus*: sicut miser peregrinus ad aliquem opulentum civem aut indigentem confugiens, omnia ab eo solo expectat, totusque inde pendet. Alii: advenas et peregrinos ne quis violaret, lege sancit (Exod. xii, 48; Levit. xx, 33; xxv, 33, 47, etc.); eadem ut lege mecum agas, oro, qui in terra possessionis tuae advena sum et colonus tuus (Levit. xxv, 23). Sed prior sensus confirmatur loco parallelo I Paral. xiii, 44, 45.

HELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, ipsi Iedithum, Canticum David.

Titulus demonstrat Psalmum compositum esse a Davide, sed datum ipsi Iedithum ad canendum. Est enim Iedithum unus ex tribus principibus Cantorum. ut habemus lib. I Paralip. cap. xvi, et lib. II, cap. v. Quid autem sit in finem, vel pro victoria, ut ex hebraeo S. Hieronymus vertit, diximus in explanatione Psalmi iv. Sed hoc loco convenit materiae de qua agitur, tum in finem, tum pro victoria. Quamvis enim Rabbini et recentiores alij docent Davidem agrotum corporali morbo optasse finem vitae et miseriarum, et hanc a Domino petere in praesenti Psalmo, nos tamen secuti veteres Patres, existimamus longe altius doctrinam in hoc divino Spiritus Sancti cantico per Prophetam edito contineri. Nimirum consensus hic describi brevitatem presentis vitae, ut intelligamus spem nostram non in hac vita, sed in Deo, in quo vita aeterna est, esse ponendam; et ideo dandum esse operam patientiae, et paci cum omnibus hominibus, et praecipue linguam esse custodiendam ab omni rixa, et jurgia, et contentione, ut non impediatur a cursu ad bravium supernae vocationis. Certe enim qui ad bravium maximi pretii currit, si in medio cursu videret sibi item pro pallio moveri, pallium potius dimitteret, quam se a cursu impediri pateretur. Neque litigant, aut contendunt homines in terris, nisi pro temporalibus rebus. Inque Psalmo praesens doctrinam evangelicam et apostolicam continet. Nam et Dominus docuit, « ut percontanti maxillam, proboemus etiam alteram, et volenti pallium nobis eripere, demus illi et tunicam, » Matth. v; et Apostolus dicit: « Delictum est in vobis, quod lites habetis inter vos: cur non magis fratrem vestrum? » I Cor. vi. Hic igitur Psalmo, propter doctrinam tam sublime, cani debet in finem, id est semper, usque ad mundi finem; et non solum tempore illo Davidis et Iedithum. Idem etiam Psalmo recte inscribitur, pro victoria, quia nulla esset potest victoria nobilior, quam per patientiam vincere in bono malum, et sibi ipsi hominem imperare.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. I. DIXI: CUSTODIAM VIAS MEAS, UT NON DELIN-
QUAM IN LINGUA MEA.

Sollicitus erat David de vero bono non amittendo; ideo deliberavit, ac firmiter apud se constituit, magna circumspectione uti in omnibus actionibus suis, ut si fieri posset, ne in verbo quidem offenderet, quasi audivisset ab Apostolo: « Videte quomodo caute ambuletis, » Ephes. v; et a B. Jacobo: « Qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir, » Jacob. iii. At igitur: « Dixi, » nimirum apud me statui, decrevi, legem mihi ipse posui, « ut custodiam vias meas, » ut cautesime ambulem in via vite hujus, et diligenter attendam, ubi gressum pono, ne forte in foveam cadam, vel off-ndam ad lapidem, vel litosam viam pro munda eligam, vel certe deviam ob lineas recto, id est, deliberavi, et statui custodere omnes actiones meas. Et quoniam nihil est facilius, neque periculosius, quam verbo offendere, cum ex verbis inconsiderate prolatis oriatur rixae, contentiones, jurgia, et alia mala tam multa, ut S. Jacobus dixerit, « Linguam esse universitatem iniquitatis, » Jacob. iii; ideo singulariter addit Propheta: « Ut non delinquam in lingua mea, » id est, ad hoc potissimum custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: sic enim infinita mala effugiam.

Vers. 2. POSUI ORI MEO CUSTODIAM, CUM CONSIDERET
PECCATORUM MEORUM.

Nunquam est periculum majus delinquendi per

linguam, quam cum ab aliquo detractore, vel contumeliam faciente provocatur: ideo dicit Propheta, « Posui ori meo custodiam, cum consideret peccator adversum me, » id est, cum aliquis iniquus forte irritaret me convitio, aut detractioe, aut alio injurioso verbo, tum maxime custodivi os meum, ne prorumperem in aliquod verbum, cujus postea poenitentiam agere deberem.

3. OBMUTUI, ET HUMILIATUS SUM, ET SILIUI A
BONIS, ET DOLOR MEUS RENOVATUS EST.

Declarat quomodo custodiam ori suo adhiberit, dicens: « Obmutui, » id est, siliui omnino, ac si mutus essem; « et humiliatus sum, » id est, humiliter patientiam habui; et « siliui a bonis, » id est, abstinui etiam a justa defensione, et a debita reprehensione; et « dolor meus renovatus est, » propter hoc ipsum, quod siliui a bonis. Nam dolueram primo propter acceptam injuriam, sed mitigaverat dolorem premium patientiae: iterum ergo dolor renovatus est, quia « siliui a bonis, » et proximum meum debita correptione fraudavi. Ita S. Augustinus: sed posset etiam ita exponi: « Dolor meus renovatus est, » quia dolerem ex passione mea, sed « dolor renovatus est, » ex compassione fratris, quem vidi tam graviter egrotare, ut medicina correptionis nihil ei profutura videretur, propter quod etiam « siliui a bonis, »

4. CONCALUIT COR MEUM INTRA ME, ET IN MEDI-
TATIONE MEA EXARDESCET IGNIS.

Exponit quid ille dolor renovatus effecerit, ac

dicit: « Concaluit cor meum intra me, » id est, ex dolore illo compassionis calefactum est cor meum dilectione, et in demeritarii cepi de miseria humana, de miseria Dei, de ingratitude hominum, de abundantia charitatis Dei erga ingratos et malos, et alia id genus multa. « Et in meditatione mea exardescet ignis, » ille, inquam, ignis, de quo dicebant duo Ibi discipuli apud Liticam cap. xxiv: « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas? » Diligens enim et attenta meditatio rerum celestium ordinaria via est ad accendendum ignem actualis charitatis Dei. Sed alios aliter exponere istam ignem ex meditatione exardescientem, de igne videlicet incundie et indignationis: sed nos S. Ambrosius seculi sumus; et rationem connexionis, et lectoris edificationem.

Vers. 5. 5. LOCUTUS SUM IN LINGUA MEA, NOTUM FACI MIHI, DOMINE, FINEM MEUM.

Vers. 6. 6. ET NUMERUM DIERUM MEORUM QUIS EST, UT SCIAM QUID DESIT MIHI.

Ex illo versu inferiore « locutus sum, inquit, in lingua mea, » id est, non sum locutus in lingua, quam omnes intelligunt, sed in lingua mihi nota, quasi dicat: Ego scio quid voluerim dicere. « Notum fac mihi, Domine, finem meum, » etc.; videtur sensus esse, quod cupiat scire finem vite sue, id est, « numerum annorum, et diem quibus victurus sit super terram, » ut sciat quantum et temporis superest usque ad mortem; sed non hoc voluit dicere: ista enim curiositas vitiosa, et temeritas quedam fuisse; Ideo praeiisit: « Locutus sum in lingua mea, » in sensu vero, sermone mihi noto. Illud igitur significare voluit, vitam humanam esse brevissimam, et quasi quoddam nihil. Sed quoniam hanc veritatem, quamvis aliqui clarissimam, et experimento notissimam, pauci bene norunt, ideo precatur Deum, ut non quatinus se decipi, ut plurimum decipiantur, ut existimet diuturnum quod est brevissimum. Cur enim maxima pars hominum tota intenta est in cumulandis opibus terrenis, proque illis pugnat, et contendit acerrime, et bona futura contemnit et negligit, nisi quia non cogitat, vel non credit, vitam presentem fugere velut umbram? Aut igitur: « Notum fac mihi, Domine, finem meum, » id est, fac, Domine, per gratiam tuam, ut illustrentur oculi mentis meae, et aperte cognoscam finem vite meae prope adesse. « Et numerum dierum meorum, quis est, ut sciam quid desit mihi, » id est, fac, ut attenta cogitatione penetrem quam sit brevis numerus dierum meorum, et sciam quam parum temporis mihi superest: hanc esse veram ex positionem sequentes versiculi docebant. Nam exauditus a Domino non referet precise numerum dierum, qui sibi supererit, sed variis modis ostendere nititur tempus humane vite brevissi-

Vita ho-
miana
brevissi-
ma, et
quodam
modo
nihil.

imum esse, praesertim si ad aeternitatem Dei et futuri saeculi conferatur.

7. ECCE MENSURABILES POSUITI DIES MEOS, ET SUBSTANTIA MEA TANQUAM NIHILUM ANTE TE.

Elocutus a Domino, quod postulat ar, dicit, mensurabiles esse dies suos, id est, tam brevem esse durationem vite suae, ut facillime mensurari possit. Sed observandum est S. Hieronymum ex hebraeo, וְיָמֵי חַיֵּינוּ כְּצֵלְמַתְּנוּ, vertisse, ecce breves posuisti dies meos; S. Augustinum cum aliis legisse, ecce palmarum posuisti dies meos; denique Chrysostomum et alios legisse, ecce palmarum posuisti dies meos. Sed haec omnia in idem recidunt; vox hebraica פָּלְמִים significat res palmares, id est, palmo uno mensurabiles: nam vox צֶלֶם significat mensuram palmo quatuor digitorum, quod idem significat vox graeca μέτρον, quam habemus in editione Septuaginta interpretum. Igitur S. Hieronymus recte vertit, breves dies; breves enim sunt, qui mensura brevissima mensurari possunt. S. Augustinus, et alii qui leguntur, veteres dies, fortasse habuerunt in greco textu μέτραν pro παλαιά; sed tamen dies veteres recte dicuntur dies vite nostrae, quoniam, ut Apostolus ait ad Hebr. viii: « Quod antiquatur et senescit, prope interitum est. » Et novimus vestes veteres, et domos veteres, et similia veta non diu durare. S. Ambrosius vocem graecam non a mensura, sed a palaestra deduxit: tamen aptissima similitudine explicuit cursum velocissimum et brevissimum, et simul laboriosissimum vite nostrae, qui enim in palaestra curvat vel dimicat, tempus habent brevissimum, sed laboriosissimum, ut notum est. Nostra editio recte posuit, mensurabiles dies, id est, qui tam breves sunt, ut nullo negotio mensurari possint: quod idem significat dies palmares, ut Chrysostomus ex interpretatione Symmachi legit. Sed Propheta non contentus dixisse, dies suos breves et mensurabiles esse, addidit quasi corrigendo: « Et substantia mea tanquam nihilum ante te, » quasi dicat: Parum dixi, dies breves esse; nam substantia mea, id est, substantia mea, hoc ipsum quod sum et subsisto, nihil est ante te. Est quidem aliquid ante oculos hominum, qui non vident nisi praesentia, sed ante te, qui visus futura, et interiori eternitatem, quae omni caret mensura, nihil omnino est. Quid enim sunt pauci anni, qui velocissime transcutunt, ad infinitam durationem? Nomen substantiam hoc loco non significare aliud quam substantiam et speciem vite, intelligi potest ex voce hebraea חַיֵּינוּ, quae significat proprie tempus, sive aevulum, ut sensus sit: Tempus meum, vel, ut S. Hieronymus reddidit, vita nihil est coram te.

Videbitur
natura
recte di-
scitur
dicitur
vixit

Vita hinc
et extra
sunt mu-
tra et
imago
futuræ.

8. VERUMTAMEN UNIVERSA VANITAS OMNIS HOMO ET VIVENS.

Ahnc magis declarat, et nobis persuadere nititur quod ipse plane perspexit. Non solum, in-

quit, tempus vite nostrae brevissimum est, sed omnis homo, quicumque ille sit, etiam rex et monarcha, quem omnes mirantur, et cui caeteri omnes invidet, ille, inquam, etiam dum vivit, id est, dum viget, et floret, et in optimo statu est, vel, ut est ad verbum in hebraeo וְיָמֵינוּ כְּצֵלְמַתְּנוּ, dum stat, dum firmiter consistit, et radicatus videtur in terra, nihil est aliud, nisi universa vanitas, sive universas vanitatis. Quidquid enim in illo est, sive sanitas, sive robur, sive pulchritudo, sive divitias, sive dignitas, sive potentia, totum fragile et momentaneum est.

Vers. 9. 9. VERUMTAMEN IN IMAGINE PERTRANSIT HOMO, SED ET FRUSTRA CONTURBATOR.

Videbat Propheta tam alto sopore depressum esse genus humanum, ut non contentus tonitruis verborum, quibus haecenus usus est ad homines excitandos, addidit aliud adhuc vehementius percellens humanas mentes, si forte somno discusso vigilare incipiant. Quoniam igitur poterat aliquis dicere, non videri verum, vitam hominum nihil esse, cum videamus tam multis bonis vitam hominum circumfluere, opibus, honoribus, sanitate, robore, et similibus; ideo nunc dicit Propheta ista non esse vera bona, sed imagines et umbras rerum bonarum; et ideo frustra turbari homines, cum ista vel non possunt acquirere, vel acquisita coguntur amittere. Quomodo frustra rex conturbaretur ob amissam imaginem ligneam, vel papyraceam regni, quando regnum verum illi maneret. « Verumtamen, inquit, in imagine pertransit homo, » id est, homo pertransit, et perambulat viam vite huius in imagine verum, non in rerum veritate, habens videlicet ante oculos in toto hoc itinere non res veras, sed rerum umbras, atque imagines. Vita enim quam hic habemus imago est vite beatae, quae sola vera est vita; sanitas huius temporis, imago est immortalitatis, quae sola vera est sanitas; pulchritudo, quam hic videmus, vix umbra quaedam est pulchritudinis illius quam habebimus, cum « iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum, » ut dicitur Matth. xiii. Divitiae terrenae non sunt divitiae, sed illarum divitiarum imagines, quas habebimus, cum nulla omnino re fruidimus, sed erit Deus omnia in omnibus. Item dici potest de sapientia, de gloria, de castitate et de caeteris, quae hic dicuntur bona. Porro phrasia illa, in imagine pertransit, sive perambulat homo, similis est illis phrasibus in Scriptura sacra frequentibus, ambulare in luce, in tenebris, in fide, in timore, in dilectione, et quae est bis, terte in secunda et tertia epistola apostoli Iohannis, ambulare in veritate; cui potest opponi, ambulare in imagine, qualenus imago opponitur veritati. « Sed et frustra conturbatur, » id est, sine ulla causa conturbatur homo in rebus temporalibus anxie querendis, vel conservandis; frustra letatur in earum lucro, et frustra

plorat in earum jactura, quasi res solidae et verae, ac permanentes essent: cum imaginariae, fragiles et caducae sint. S. Iohannes Chrysostomus, quem Theodoretus et Euthymius sequuntur, exponit illud, in imagine pertransit homo, ac si dictam esset, instar imaginis pertransit homo, ut non solum res humanam sint imagines rerum verarum, sed ipse etiam homo non tam sit homo, quam hominis imago in tabella depicti.

10. THESAURIZAT, ET IGNORAT CUI CONGRUAT BIT EA.

Probat unico exemplo, frustra conturbari homines in opibus querendis, augendis, conservandis: quoniam nesciunt cui laborent. Existimant illi quidem se filios, aut nepotibus, qui grati memorie parentum futuri sint, thesaurizare; sed accidit sepiissime ut filii vel nepotes continuo moriantur, et hereditas ad ignotos, vel inimicos perveniat; vel certe ut filii vel nepotes dissipent brevissimo tempore, quae pater vel avus magno labore, et longissimo tempore acquisivit; vel denique ut heredes ingrati sint, et reddant mala pro bonis, detrahentes industrie et laboribus maiorum suorum; quae si providere homines illi potuissent, thesaurizassent potius sibi thesauros in caelo, et sine turbatione vitam istam traduxissent. Vide similes sententias in Eccles. cap. ii, iii, v et vi.

11. ET NUM QUAE EST EXPECTATIO MEA? NONNE DOMINUS? ET SUBSTANTIA MEA APUD TE EST.

Ex brevitate et vanitate vite presentis tam clare perspecta, concludit se quidem spem suam in solo Deo ponere constituisse. « Et nunc, » inquit, his ita se habentibus, « quae expectatio mea? » quid spero? quid quero? quid opto? « nonne Dominus » expectatio et spes mea est? Denique conversus ad ipsum Deum dicit: « Substantia mea apud te est, » id est, vita mea et opes meae apud te sunt, nihil facio cunctas res creatas, te unum pro rebus omnibus habere cupio, quia in te sunt omnia. In hebraeo ad verbum habetur: Et nunc quid expecto, Domine? expectatio mea tibi ipsa. Ex quo intelligere possumus hebraice locutionem ponderis illa tantum: Et nunc quae est expectatio mea? nonne Dominus? Illa vero, et substantia mea apud te est, videtur addita explicandi gratia a Septuaginta Senioribus, qui a nostro latine Interprete fideliter reddita sunt. Itaque non oportet querere, ut multi faciunt, cur substantiam latinus Interpres posuerit pro voce hebraica חַיֵּינוּ, thesaurum, quae spem vel expectationem significat. Latinus enim Interpres non substantiam pro expectatione posuit; sed addidit ad verba hebraica, id quod Septuaginta Interpretes addiderunt. Simile est in Psalm. xxi, ubi legitur: « Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti? » Illud enim, respice in me, non habetur in hebraeo codice, sed additum est a Septuaginta Interpre-

Vers. 12.

12. AN OMNIBUS INQUITATIBUS MEIS ERUD ME, OFFENSBUM INSPICIENTI DEDISTI ME.

Prope-
sola sunt
vera ma-
li.

Quoniam dixit se terrena contemnere, et solum Deum expectare, et in eo spes suas omnes collocasse, consequenter adiungit de peccatis in Deum sollicitus se esse, non autem de opprobriis hominum: « Ab omnibus, inquit, iniquitatibus meis erud me, » id est, quia sola peccata sunt, que nihil ad te vim impedire possunt, et que sola vera sunt mala; ideo precor ut ab illis me liberet, et quidem omnibus, non preteritis tantum, sed etiam futuris, illa delendo, ista impediendo. Quo loco notandum est viros etiam perfectos, qui terrena despiciunt, et ad Deum toto corde anhelant, habere semper aliquid, quod sibi petant ignosci, et sollicitos esse debere pro quotidianis peccatis quoniam Deo preces offerre. « Opprobrium insipienti dedisti me. » Hec pars versiculi conjungitur enim sequentibus hoc modo: Tu quidem opprobrium insipienti dedisti me, ego autem obtulit, et non aperui os meum. Significat autem se, propterea quod diceret vana esse et contemnenda presentia, et in solo Deo speciem esse ponendam, derideri solitam ab insipientibus, qui non capiunt que Dei sunt. Quomodo etiam dicit Evangelium de Christo Domino Luc. xvi: « Audiebant hæc omnia Pharisei, qui erant avari, et deridebant illum. » In hebræo habetur contraria sententia, nimirum, opprobrium insipienti non ponet me. Sed anteponenda est lectio Septuaginta Interpretum, ut S. Ambrosius admonet, quoniam sequentia verba: « Obtulit, et non aperui os meum, » manifeste docent Davidem audivisse opprobria insipientium, et sic etiam legunt et exponunt Augustinus, Chrysostomus, et alii veteres Patres. Ipse etiam S. Hieronymus, qui in versione ex hebræo posuit particularem negantem, tamen in Commentario legit et exposuit hunc locum sine tali particula. Proinde videtur ea particula inprossisse in textum hebraicum post tempora Septuaginta Interpretum.

Vers. 13.

13. OBTULIT, ET NON APERUI OS MEUM, QUONIAM TU REGISTI, MOVEA ME PLAGAS TUAS.

Cum opprobria ab insipientibus audivi, non respondi, neque defendi me, sed « obtulit, » id est, ita me gessi, ac si mutus fuisset; imo etiam « non aperui os meum, » sed ita me gessi, ac si surdus fuisset, neque opprobria illa audivissem. Qui enim muti sunt, et non surdi, aperiunt os suum, et conantur respondere, cum aliquid audiunt; qui autem surdi sunt, et muti, neque loquuntur, neque aperiunt os suum. Reddit autem rationem, cur obtulit, et non aperuerit os suum. « Quoniam, inquit, in tu fecisti, » nimirum, ut opprobria in me iactarentur: tu enim es qui posuisti me opprobrium insipientibus. Et hanc

eandem rationem reddidit idem David, quando obtulit ad maledictionem Semel, II Reg. cap. xv: « Sinite, inquit, illum ut maledicat; Dominus enim præcepit ei ut malediceret David, et quis est, qui audeat dicere quare sic fecerit? » Ubi tamen observandum est Deum non præcepisse Semel, ut malediceret Davidi præcepto ejusmodi, ubi obedientia laudaretur: scimus enim Semel graviter peccasse maledicendo Davidem, et propter hoc postea fuisse a Salomone punitum; sed dicitur Deus præcepisse Semel, ut malediceret quoniam videns animam Semel voluntatem, ut us est mala voluntate, quam ipsa non fecerat, ad humiliandum et corrigendum Davidem. De qua re vide S. Augustinum, lib. De Gratia et libero arbitrio, cap. u et seq.; vel si vis fusius aliquid tractatum legere, vide in Controversiis nostris lib. u De amissione gratiæ, et statu peccati, cap. xii et seq. « Movea me plagas tuas, » quasi dicat: Libenter accipio contumelias et opprobria insipientium, que tu ad meam humiliationem paternam severitate ordinasti; sed plagas tuas ferre non possum: ideo precor ut eas a me omnino removeas. Vocat enim, plagas Dei, flagella et supplicia, que Deus iratus immittit, non ut pater aut medicus, sed ut iudex, de quibus in Psalmo superiore dixit: « Domine, ne in furore tuo arguas me. » Tales plagæ sunt excoecatio, obdurnatio, segnis reprobus, et ipsa damnatio ad ignem sempiternum.

14. A FORTITUDE MANUS TUE EGO DEFECI IN V. 14.

INCEPATIOMBUS, PROPTER INQUITATEM CORRUPISTI HOMINEM.

15. ET TABESCERE FECISTI SICUT ARANEAM ANIMAM EJUS, VERUNTAMEN VANE CONTURBATOR OMNIS HOMO.

Explicat cur tantopere cupiat a se removeri plagas Dei, et dicit causam esse, quoniam expertus est in seipso, et in aliis, quam intolerabiles sint ejusmodi plage. De se prima ita dicit: « A fortitudine manus tue ego defeci in incepatombus, » id est, ego ipse fortitudinem et potentiam, sive gravitatem manus tue percussentis expertus defeci, et plane consumptus sum, et petii « in incepatombus, » id est, in illa crudeli incepatione, quando in furore tuo arguisti me. Hoc autem Davidi contigit, quando ob peccatum adulterii commissum Deus in peccatum hujus permisit, illum cadere in peccatum homicidii, quod est gravius, et in tantam cæcilitatem, ut per multos menses non redierit ad se, neque statum suum, id est, mortem anime sue, cognoverit: nullum enim est supplicium gravius, quam quando peccata peccati est aliud peccatum. Quod enim peccatum sit aliquando pens peccati, et quidem poena horribilis, et timenda super omnes penas, docet Apostolus Rom. i: « Qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt: propterea tra-

« a aliis
peccatis
tam.

Quædam
Deus
progre-
re solent
et male
dissent
dantur

Nullum
est pro-
prium
sicut
dicitur
« qui
cum
cognov-
issent
Deum
non sicut
Deum
glorifica-
verunt

didit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumelias afficiant corpora sua; » et infra: « Propterea tradidit illos Deus in passionis ignominia; » et infra: « Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobam sensum, ut faciant ea, que non conveniunt. » Vnde de hoc flagello S. Augustinum, lib. V ad Iulianum, cap. iii. Deinde addit Propheta de aliis peccatoribus, hac plaga crudeli a Deo punitis: « Propter iniquitatem corrupisti hominem, et tabescere fecisti sicut araneam animam ejus, » id est, propter peccata præcedentia corrupisti in furore tuo hominem peccatorem, et fecisti ut anima ejus contabesceret instar araneæ, que laborat in texenda tela, ut capiat muscas, et interim ipsa exsiccat et consumitur. Sic enim anime hominum carnalium, iusto Dei iudicio, perpetuo laborant in rebus temporalibus acquirendis, et in eo labore consumunt ingenium et mentem, et inde anima exsiccat omni amore gratiæ, et ne cogitet quidem de salute sua, neque ullo desiderio teneatur vere felicitatis. Contra quam animam ariditatem desiderabat in alio Psalmo LXII idem Propheta adipe et pinguedinem spirituales, dicens: « Sicut adipe, et pinguedine repleatur anima mea. » Concludit Propheta: « Veruntamen vane conturbator omnis homo, » id est, omnis homo, cujus anima tabescit sicut aranea, vane conturbatur, frustra laborat, sine ulla causa tot contentionibus agitatur. « Quid enim prodest homini, si universum mundum læretur, animam vero suam detrimentum patitur? » Matth. xvi. Sed hoc loco multa observanda sunt: primo, verba illa, in incepatombus, in textu hebræo et græco, et apud Ambrosium et Hieronymum, conjungi cum verbis sequentibus, nimirum sic: In incepatombus propter iniquitatem corrupisti hominem; tamen apud Augustinum, et in nostris communibus libris, conjungi cum superioribus, nimirum cum illis: A fortitudine manus tue ego defeci in incepatombus; sed utroque modo sensus constat. Secundo, nota S. Hieronymum ex hebræo non vertere, araneam, sed tinea; sed credibile est vocem hebræicam utrumque significare, certe similitudo magna est inter araneam et tinea; ut enim aranea texendo telam se exsiccat, ita etiam tinea rodendo pinnam se ipsa interimit. Tertio, nota, ubi nos habemus ex græco textu, animam ejus, in hebræo haberi, יְדִיחַ chamud, desiderabile ejus; proinde Septuaginta Interpretes non tam verba reddiderunt, quam exposuerunt. Vere enim animæ ratione prædita est id quod in homine est maxime pulchrum, pretiosum et desiderabile; ipsa enim imago Dei est, ipsa æterna est, ipsa capax est æternæ felicitatis, et per illam communicamus cum angelis, ut per carnem communicamus cum bestis; proinde incredulitas cæcitas est, propter explendas carnis appetitiones, perdere quod in nobis est summa pre-

tiosum et desiderabile. Quarto, nota non laberi in hebræo vel græco textu verbum conturbatur, sed solum vane omnis homo, vide vane omnis homo. Ceterum latinus labor res addidit verbum explanationis gratia, et addidit id quod supra habetur vers. 9. Nota ultimo, non deesse, qui hos duos versus exponant, vel de flagello temporalis calamitatis, vel de paterna correptione, que facit homines, qui antea dura cor vice erant, molles, ut araneæ, id est, humiles et contritos. Sed in his, que non sunt contra fidem, et obscurissima sunt, licet unicuique abundare in sensu suo. Nobis illa verba, movea me plagas tuas, facile persuaserunt hic non aut de flagello temporalis, cum Psalmo superiori dixerit idem David: « Ego in flagella paratus sum; » neque de paterna correptione, sed de correptione illi terribili, quam justi maxime horrent: paternam enim correptionem, que humiles et contritos reddit, justi diligunt et expectant, non horrent aut fugiunt. Similitudo quoque araneæ tabescentis nihil boni nobis significare visa est. Non tamen reprehendimus, sed laudamus potius explanationes aliorum, que prosunt ad edificationem, quamvis non videantur nobis literales.

16. EXAUDI ORATIONEM MEAM, DOMINE, ET DEPRECATIONEM MEAM; AURIUS PERCIPE LACRYMAS MEAS.

Magno affectu Psalmum concludit orans Deum; quid autem oret, paulo post explicabitur. Interim illud sciendum est, per orationem intelligi simplicem petitionem; per deprecationem autem vehementem clamorem, ut vox hebræica דַּרְכֵי דַּמְוִי demonstrat; per lacrymas autem affectum, cujus vox magis resonat coram Deo, quam ulla verba. In hebræo et græco, ut nunc se habent, continuatur cum hoc versiculo verba illa, ne silens, que nos habemus in sequenti versu; et eo modo tribus nominibus tria verba respondent hoc modo: Exaudi orationem meam, deprecationem meam aurius percipe, et lacrymas meas ne silens. Ceterum nostram lectionem habent veteres Patres, Ambrosius, Hieronymus et Augustinus in Commentariis hujus loci, et verba hebræica remota distinctionibus, quæ Rabini addiderunt, optime distinctionem librorum nostrorum recipiunt.

17. NE SILEAS, QUONIAM ADVENA EGO SUM APUD PATRES MEOS, ET PEREGRINUS SICUT OMNES PATRES MEI.

Adhuc postulat exauditionem, et nondum explicat petitionem; sed loquitur ad eum, qui scit quid desideret spiritus. « Ne silens, » inquit, id est, responde petenti, ne despice clamantem; qui enim silens audita petitione, idem facit, ac ille qui non vult concedere quod petitur. Reddit autem causam, cur debent audire, dicens: « Quoniam advena sum apud te, et peregrinus sicut omnes patres mei, » id est, quoniam tu nosti, et apud notitiam tuam est, quod ego non sum civis hujus

mundi, sed advena et peregrinus, ac per hoc civis civitatis superae Jerusalem, quamvis hic interim degam; decet autem et audias civem civitatis tuae in exilio positum, et ex peregrinatione sua ad te clamantem. Notat hoc loco S. Joannes Chrysostomus, magnum virum et spirituales fuisse Davidem, qui cum regni gloria et opibus terrenis abundaret, tamen vere agnovit se advenam et peregrinum in terra.

18. REMITTE MIHI, UT REFRIGERER FRUSQUEM ABREAM, ET AMPLIUS NON ERO.

Hic jam exponit petitionem suam, et est illa, de qua dicitur in *Psalm.* xxxi: « Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. » Petit igitur eum clamare et lacrymis veniam peccatorum, ut pacata conscientia, de peregrinatione ad patriam letus perveniat, atque in summa gratiam et gloriam patii; quae est illa petitio, quam soli, et omnes illi toto corde Deo proponunt, qui mundi vanitatem agnoscunt. Alii igitur: « Remitte mihi; » vel, ut S. Hieronymus vocat, *parce mihi;*

vel, ut ad verbum ex hebreo verti posset, *desine a me*, id est, ne sis durus exactor, non insles pro solutione debitorum, desine a me repetere quae male dissipavi. « Ut refrigerer priusquam abeam, » id est, ut ante discessum ex hac vita refrigerer, intelligens mihi peccata esse remissa: nisi enim hic remiseris, non habeo ad requiem, sed ad carcerem. Hic igitur animae meae: Salus tua ego sum, antequam de corpore egredi jubeatur. « Et amplius non ero, » advena videlicet, et peregrinus, sed civis Sanctorum, et domesticus Dei. Vel, antequam « abeam, et amplius non ero, » id est, antequam discedam ex hac vita, et amittam omnem vitam: qui enim post hanc vitam non habet eternam vitam, consequenter habet aeternam mortem, et quoddam non esse, cum longissime abest ab eo qui est. Sunt enim et vivunt, qui damnati sunt ad inferos; sed dicuntur non esse, nec vivere, quoniam ideo solum habent esse, et vivere, ut semper moriantur, et non esse desiderant. Posteriorem sensum habet S. Augustinus, utrumque autem attingit S. Ambrosius.

PSALMUS XL

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 4. In finem, Psalmus ipsi David.

2. Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi.

3. Et exaudivit preces meas, et exiit me de lacu miseriae, et de luto foedis.

Et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos.

4. Et inmisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi et timebunt, et sperabunt in Domino.

5. Beatus vir, cuius est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas.

6. Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua, et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annuntiavi et locutus sum; multiplicati sunt super numerum.

7. Sacrificium et oblationem noluisti; aures autem percussisti mei.

Holocaustum et pro peccato non postulasti.

8. Tunc dixi: Ecce venio.

In capite libri scriptum est de me,

9. Ut facerem voluntatem tuam: Deus meus, volui, et legem tuam in medio cordis mei.

V. s. n. — *Victori David canticum [h. Psalm.]*

Expectans expectavi Dominum: et inclinatus est ad me, et audivit clamorem meum.

Et eduxit me de lacu sonitus, de luto cœni: et statuit super petram pedes meos, stabilivit gressus meos.

Et dedit in ore meo canticum novum, laudem Deo nostro.

Videbunt multi, et timebunt, et sperabunt in Domino.

Beatus vir, qui posuit Dominum confidentiam suam, et non est aversus ad superbias pompasque mendacii [al. mendaces].

Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua, et cogitationes tuas pro nobis.

Non invenio ordinem coram te: si narrare voluero, et numerare, plura sunt quam ut narrari queant.

Victima et oblatio non indiges [h. non voluisti], aures fodisti mihi: holocaustum et pro peccato non petisti.

Tunc dixi: Ecce venio: in volumine libri scriptum est de me,

Ut facerem placitum tibi [al. tuam], Deus meus, volui, et legem tuam in medio ventris [al. cordis] mei.

10. Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibeo: Domine, tu scisti.

11. Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam et salutarem tuam dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, et veritatem tuam, a concilio multo.

12. Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me; misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me.

13. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui ut viderem.

Multiplicatae sunt super capillos capitis mei, et cor meum dereliquit me.

14. Complaceat tibi, Domine, ut eruas me: Domine, ad adjuvandum me respice.

15. Confundantur et revereantur simul, qui quaerunt animam meam, ut auferant eam.

Convertantur retrorsum, et revereantur, qui volunt mihi mala.

16. Fervat confestim confusionem suam, qui dicit mihi: Euge, euge.

17. Exultent et latentur super te omnes quaerentes te, et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutarem tuam.

18. Ego autem mendicium sum et pauper; Dominus sollicitus erit pro me.

Adjuvor meus, et protector meus tu es: Deus meus, ne tardaveris.

Annuntiavi justitiam in ecclesia multa; ecce labia mea non prohibeo: Domine, tu nosti.

Justitiam tuam non abscondi in medio cordis mei, fidem tuam et salutarem tuam dixi: non abscondi misericordiam tuam, et veritatem tuam in ecclesia multa.

Tu, Domine, non prohibeas [al. prohibebis] misericordias [h. pietates] tuas a me: misericordia tua et veritas tua jugiter servabunt me.

Circumdederunt enim me mala, quorum non est numerus; comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui videre:

Plures factae sunt, quam capilli capitis mei, et cor meum dereliquit me.

Placeat tibi, Domine, ut liberes me: Domine, ad adjuvandum me festina.

Confundantur et revereantur simul quaerentes animam meam, ut auferant eam.

Convertantur retrorsum, et confundantur, qui volunt mala mihi.

Pervent post confusionem suam, qui dicunt mihi: Vah! vah!

Gaudeant, et latentur in te omnes qui quaerunt te;

Dicant jugiter: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutarem tuam.

Ego autem sum egenus et pauper: Dominus sollicitus erit pro me.

Auxilium meum et salutarem meum tu, Deus meus, ne moreris.

Argumentum. — Cum gratularum actione preces junctae sunt in hoc Psalmo, qui duobus absolvitur strophis sic inter se coherentibus: vers. 2-11, qui 6 maximis periculis non meoque eripuit, eoque pietatis in te hoc canticum testandae occasionem mihi fecisti; vers. 12-18, ab his etiam que nunc patior gravissimis malis me libera, o Jova. Ex hoc Psalmo precandi formula in usum sacrum excepta est, ac denique edita nonnullis mutatis: legitur enim fidelem fere veris in Ps. lxx. Patres fere omnes plurimique interpretes, loco epist. ad Hebr. x, 5, adiacenti, hoc canticum ad Christum in sensu litterali referunt. Quibus objicit Meignan: a) loca Vet. Testamenti a Novi Testam. scriptoribus ad Christum directe sapienter referri, quae tamen in sensu spirituali tantum et typico illi conveniant; b) Christo minus convenire vers. 18, quae peccatorum novorum confessionem continent; c) SS. Patres in suam sententiam potius verisimilem Alex. Androni, quam textu genuino fuisse adductos; d) denique vel inter catholicos non deesse interpretes, v. g. Calmet, Allibé, etc., qui Psalmonem ac in sensu spirituali tantum Christo referunt.

1. Praecentori, Davidis carmen.

2. Confidenter (prop. *expectando*) expectavi Jovam, et inclinavit ad me (se, vel *avrem*), et audivit vociferationem meam.

3. Et ascendere me fecit e fovea vastitatis (vasta), e caeno luti; et statuit in rupe pedes meos, stabilivit gressus meos.

4. Et dedit in os meum canticum novum, laudem Deo nostro; videbunt multi, et timebunt (Jovam).

5. Beatus vir qui Jovam facit fiduciam suam,
nec convertit se ad feroces (superbos) et declinantes ad mendacium.
6. Multa facisti tu, Jova, mi Deus,
mirabilia tua et consilia tua in nos :
nihil est comparandum tibi;
si velim nuntiare ea et eloqui,
plura sunt, quam ut enarrem.
7. Victimam et oblationem (invenientia) non delectaris;
aures forasti mihi :
holocaustum et victimam pro peccato non postulas.
8. Tunc dixi : « Ecce venio
eum volumine libri prescripti mihi.
9. Facere voluntatem tuam, mi Deus, hoc delector,
et lex tua est in mediis visceribus meis infixa. »
10. Praedico justitiam (tuam erga pios) in conclave magna;
ecce, labia mea non cohibeo :
Jova, tu nosti.
11. Justitiam tuam non celo in medio cordis mei,
fidem tuam et auxilium tuum nuntio;
non occulto gratiam tuam et fidem tuam conventi magna.
12. Tu, Jova, non refines misericordiam tuam a me;
gratia tua et fides tua continuo custodiant (alii, custodiant) me.
13. Nam circumdant me mala usque ad non numerum (infinita);
prehendunt me delicta mea (eorum poenae), nec possum videre;
plura sunt praecapillis capitis mei,
et cor meum (vigor) deseruit me.
14. Placeat tibi, Jova, liberare me;
Jova, ad auxilium meum festina.
15. Pudore afficiantur et erubescant ad unum omnes,
qui appetunt vitam meam ut auferant eam;
cedant retro et contumelia afficiantur,
qui volunt malum meum.
16. Obstupescant propter sui confusionem,
qui dicunt ad me : « Eia! eia!
17. Exsultent et letentur de te,
quicumque te quaerunt (precibus adeunt);
dicant continuo : Magnus est (alii, sit) Jova!
qui amat auxilium tuum.
18. Et ego afflictus sum et miser,
sed Jova cogitabit de me (consulet mihi);
auxilium meum et liberator meus es tu.

NOTE.

Vers. 3. *Vastitatis* : alii, *pernicitatis*; alii rectius, *foveam strepitus*, in qua delapsae aquae perstrepunt
Fovea et *ovium* imagines periculorum. Simile in Plauto extat, *Bacchid.* Act. III, scen. 1, vs. 17 :

Ut enim ex balatulo canio prope hinc eijciet foras.

— Vers. 4. *Novam*, materiam nova ipsam laude celebrandi. *Videlant*; alii, *viderunt*. Ceterum *canticum*,
de quo h. l., est illud ipsum quod tractamus, nunquam censet Ewaldus illud esse tantum fragmentum,
quod veris *laudem Deo* incipit, et usque ad vers. 6 extenditur. — Vers. 7. Nexus : quas tibi persolvam
gratias? forasti, i. e. *operasti*, et ad auscultandum tibi ac prompte obsequendum, aptasti. Cf. *Isai.* I, 4;
I Sam. xx, 2. Reulke restringit sensum : hanc saniores sacrificiorum sustinationem tu me docuisti. Alii :
addixisti me tibi servum in perpetuum. Cf. *Exod.* xxi, 6; *Deut.* xv, 17. Sed de illa, quae servis fiebat,
aure peroratione verbum *אזני* adhibetur, nec *duo aures* perforabantur. Difficile dictu est, cur Alexandri-
nus pro *aures* habeat *אזני* : videtur librariorum incuria ortum esse ex *אזני*; nisi putes, quod placet,
existisse in synagoga orationem, fore ut sacrificia Mosaeica legis cessarentur, postquam Messias
corpus suum immolasset. Cf. *Hebr.* x, 8. — Vers. 8. *Tum*, de sacrificiis saniora eductus. Venio, frequenter
templum tuum, non ut offeram sacrificia. *Libri*, puta legis, ut ex ea me aliosque ad te recte colendum in-
stitutum. Alii, *scripti* in me, i. e. cum lege inscripta animo meo. Alii, *in volumine legis prescriptum est*
sibi, hoc scilicet, ut animum potius quam pecudum hostias offeram. Alii, *in... prescriptum est de me*, scilicet,
Messia : non male. — Vers. 11. *כחך* negare quod verum est, *כזב* quod falsum asserere. — Vers. 13.
Videre, absolute positum, hoc sensu : delicta mea circumdant me et visum obstrudunt. Alii, *videre eo-*
rum numerum, vel terminum. — Vers. 14. *Praecapillis*. Quidam volunt sensum esse : superant alitudinem
(non numerum) capillorum, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

In titulo nihil est novi. Psalmum hunc nonnulli ex recentioribus viris humiliter exponunt, referentes eum ad
mortuo corporalem Davidis; de quo mortuo nihil legitur in Scripturis, sed tantum in fabulis Rabbinorum.
B. Paganus ad *Hebr.* x, de Christo exponit nominaliter, quae in hoc Psalmo dicuntur, quae David non conveniunt alio
modo. Quaedam etiam alia sunt, quae ad Davidem accommodari non possunt, ut illa : « In capite libri scriptum est
de me » et illa : « Ego autem mendicus sum, et pauper. » Recte igitur S. Hieronymus, S. Ambrosius, S. Augustinus
et Euthymius Psalmum hunc totum de Christo et Ecclesia exponunt, id est, de capite et corpore, ita ut Christus
semper loquatur; sed primo in persona corporis sui, deinde in persona sua.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. EXPECTANS EXPECTAVI DOMINUM, ET IN-
TENDIT M. H.

Christus in persona populi sui exponit longam
expectationem redemptionis. Expectavit enim
supra quatuor annorum millia, dum interim per
Patriarchas et Prophetas, partim figuris, partim
oraculis promitteretur liberatio a miseris, in quos
per peccatum primi hominis genus humanum
cecidit. « Expectans, inquit, expectavi Domi-
num, » id est, longo tempore, sine intermissione
expectavi Dominum miserabilem, visitantem, et
liberantem populum suum; « et intendit mihi, »
id est, ei tandem a mea spe fraudatus non fui :
nam ad me audiendum intendit aures suas. Ex
hebraeo *אזני* colligitur illud, *intendit mihi*,
proprie significare, *intendit se ad me*, sive *atten-
dit se ad me*, nimirum audiendum.

Vers. 2. 2. ET EXAUDIUIT PRECES MEAS, ET EDUXIT ME
DE LACU MISERIE, ET DE LUTO FACIS.

Explicat quod dixit, *intendit mihi*, dicens : *In-
tendit mihi*, nam « exaudivit preces meas; » et ef-

fectus exauditionis fuit, quod « eduxit me de lacu
miserie, et de luto fecis. » Per locum miserie
intelligitur profunda fovea; nam vox hebraica
בֹּר *bor* significat *cisternam*, et vox hebraica *בְּצִלְזָה*
significat *tumultum, confusionem, desolationem*, et
similia. Describitur igitur locus profundus, carens
lumina, et luto putrido plenus, in quem multi
deciderunt; ex quorum motu et ejulatu existit
tumultus, et confusio magna, quam Septuaginta
Interpres generatim miseriam appellavit. Hic
status est imperiorum, qui carent lumine notitiae
Dei, et mandatorum ejus, et infixi sunt in limo
carnalium cupiditatum; ex quibus non solum fit
ut non possint ambulare ad aeternam felicitatem,
sed perpetuo inter se tumultuant et contem-
dant. Ab hoc profundo liberat nos gratia Redem-
ptionis, cum incipimus per fidem cognoscere
verum Deum, et vera ac sempiterna bona, et per
spem et charitatem liberari a cupiditatis te-re-
mis, et pacem Dei, atque anime tranquillitatem
possidere. Illud autem observandum est cum
S. Augustine, eum qui exauditus dicitur, ut edu-
ceretur de lacu, jam caput sustulisse, et agno-

Sine praevisione gratia non accipitur.
 vixit miseriam suam, et ideo de profundo clamare cepisse; Deus enim inspirat electis suis, adhuc in peccato manentibus, spiritum fidei, et timoris, et invocationis, sine qua praeviente gratia nemo unquam de profundo clamaret, sed contemneret potius Deum et salutis moenia, juxta illud Proverb. xviii: « Impius cum in profundum malorum venerit, contemnit. »

Ver. 3. 3. ET STATUIT SUPRA PETRAM PEDES MEOS, ET DIREXIT GRESSUS MEOS.

Ille qui ceciderat in lacum miserie, de via ceciderat, in qua posuerat cum Deus initio creationis, ut per eam recto et facili tramite perveniret ad regnum: ideo qui postea aliam eduxit de lacu miserie, et luto facis, in viam restituit, in viam stabilem ac firmam, nec minus rectam et planam; atque hoc est quod ait: « Et statuit supra petram pedes meos, » id est, pedes meos, quos de profundo et luto lacu eruit, statuit supra altam et firmam petram; « petra autem erat Christus, » I Corin. x, qui de se ait, Joan. xvi: « Ego sum via, veritas et vita; » Itaque statuit supra fidem et doctrinam, atque exempla Christi, pedes justificatorum, et sequantur vestigia ejus. « Et direxit gressus meos, » id est, non solum constituit pedes meos in via lapidibus strata, sed etiam in via recta, et sic direxit gressus meos in viam pacis.

Ver. 4. 4. ET IMMISSIT IN OS MEUM CANTICUM NOVUM, CARMEN DEO NOSTRO.

Ex eo quod constituit Deus me in via firmissima et rectissima, factum est ut coepim canere canticum novum: antea siquidem, ut erant homo vultus, ita cantabam cantica vetera de amoribus mundi; sed renovatus spiritu mentis meae, coepi canere canticum novum de amore Dei: quod canticum ipse Deus immisit in os meum; et ipsum idem est carmen Deo nostro jucundissimum. In hebraeo pro *carmen Deo nostro*, habetur, *laudem Deo nostro*. Itaque *carmen Deo nostro* debet intelligi, *carmen laudis Dei nostri*; et hoc est canticum novum, de quo diximus supra: qui enim cantat amores mundi, mundum sine dubio laudat; et qui cantat amores Dei, Deum sine dubio laudat.

Ver. 5. 5. VIDEBUNT MULTI, ET TIMEBUNT, ET SPERABUNT IN DOMINO.

Populus Dei jam liberatus a lacu miserie, sive idem Christus in persona populi jam liberati, praedicit multos ad eorum exemplum liberandos. « Multi, inquit, videbunt lacum miserie et liberationem aliquorum, » et timebunt, » et « sperabunt in Domino, » id est, timebunt lacum, et sperabunt in liberatore. Hoc enim est initium salutis, cum Deus per gratiam suam incipit aperire oculos interiores hominibus peccatoribus, ut videant statum peccati miserimum, et simul cognos-

De illis adhaerentibus modo ait

cant a quo liberari possint, et inde timere et sperare incipient.

6. BEATUS VIR, CUIUS EST NOMEN DOMINI SPES VER. 6. 6. NON REPERIT IN VANITATES ET INSANIAS FALSAS.

Hac est quasi adhortatio, et laudatio invitans homines ad imitandos liberatos. « Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, » id est, ille vere felix est, qui spem suam vere ponit in Domino, qui solus omnipotens et misericors est, et ideo potest et vult de omni miseria liberare eos qui sperant in se. Illud, *nomen Domini*, significare potest invocationem, sive notitiam familiaritatis, sive potentiam et auctoritatem, sive simpliciter ipsum Deum. Addit ad majorem explicationem: « Et non respexit in vanitates et insanias falsas, » id est, non respexit ad auxilium alioquo alterius, ac praesertim non respexit ad auxilium rerum vanissimarum et fallacium, quae salvare non possunt, ut respiciant homines vani et stulti. Nonnulli, ut Euthymius et aliqui moderni, referunt vanitates ad idola gentium, et insanias falsas ad vaticinia oraculorum gentium. S. Hieronymus verit ex hebraeo, ad *superbiam et pompas memulorum*; sed communis explicatio SS. Ambrosii, Hieronymi, Augustini, et Chrysostomi in commentario hujus loci, generalis est, ut per *vanitates* intelligantur omnia vana auxilia, sive in hominibus, sive in rebus aliis creatis; et per *insanias falsas* intelligantur eadem fides, sive fallacia auxilia, quae etiam insanie dici possunt, id est res insanae, quae non eliguntur nisi ab insanis. Ejusmodi sunt praeter caetera, praedictiones astrologorum, vel incantationes necromancorum, vel observationes et auguria, quibus multi credunt et confidunt, sed vanissimi ac stultissimi sunt.

7. MULTA FECISTI TU, DOMINE, DEUS MEUS, MI. VER. 7. 7. MIRABILA TUA, ET COGITATIONIBUS TUIS NON EST QUI SIMILIS SIT TIBI.

Transit tunc ad explicandum mysterium altissimum redemptionis humanae, pro quo educti sunt, et eductur plurimi de lacu miserie et luto facis, et primo generatim significat mirabilia esse opera Dei. « Multa, inquit, fecisti tu, Domine, mirabilia tua, » id est, multiplicasti mirabilia tua; et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi, » id est, et in cogitationibus, sive in adinventioibus sapientiae tuae non est qui tibi perfectus similis sit, ita ut tibi comparari possit. S. Hieronymus ex hebraeo vertit, *non invenio ordinem coram te, pro eo quod nos habemus: Non est qui similis sit tibi, sed Septuaginta Interpretes clarior interpretati sunt verba hebraea: nam verbum רַב non significat solum ordinem, sed etiam *estimare, agnoscere, comparare*. Itaque recte ad verbum sic vertitur: *Non est qui tibi comparari, vel aequari possit; quod idem est, cum eo quod nos habemus in graeco, sive forte in hebraeo, non est qui similis sit tibi.**

Ver. 8. 8. ANNUNTIAVI, ET LOCUTUS SUM: MULTIPLICATI SUNT SUPER NUMERUM.

Reddit rationem, cur nemo possit cum Deo comparari, quoad opera mirabilia et cogitationes profundas, et ait: « Annuntiavi, et locutus sum, » id est, manifestavi aliqua ejusmodi opera per Prophetas, per sapientes homines, per ipsa elementa mundi: nam « coeli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiant firmamentum, » ut legitur Psal. viii; sed « multiplicata sunt super numerum, » id est, tam nulla sunt, ut numerari non possint, proinde neque annuntiari et manifestari omnia possunt. Ex hebraeo posset etiam hic esse sensus: *Majora sunt, quam ut enarrari queant; nam ad verbum sic habetur, $\text{רַבּוֹת מֵאֲמַר$, roborata sunt praenarrari, sive praenarrari: idem enim verbum significat numerare et narrare; et fortasse de industria posuit Propheta verbum ambiguum, ut ad utramque significationem referretur. Vere enim opera Dei, etiam si solum naturalia respiciamus, roborata sunt, sive creverunt, tam quoad magnitudinem, quam multitudine, ut neque narrari, neque numerari possint: nam in singulis rebus etiam minimis, ut in una arbuscula, in uno animalculo, in uno flosculo tot sunt mirabilia, ut ne summi quidem philosophi eorum rationem investigare poterint. Sed hoc loco illud est observandum, quod cum haec verba referuntur ad Christum, intelligendum est mirabilia Dei non esse inenarrabilia, vel innumerabilia respectu ipsius Christi, sed respectu nostri: ipse enim, qui fecit opera illa mirabilia, novit exactissime magnitudinem et multitudinem ipsorum; sed mortales homines ocapaces non sunt tanto scientia. SS. Patres Ambrosius, Hieronymus et Augustinus in Commentariis, quia legerunt ut nos nunc habemus, « multiplicati sunt super numerum, » retulerunt hunc totum versiculum ad conciones Christi, et audientium persuasionem, ut sensus sit: *Annuntiavi, et locutus sum mirabilia tua, et multiplicati sunt, qui crederent super numerum, id est, innumerales crederent, posito numero infinito pro finito per hyperbolem, vel, crederent multi super numerum praedestinatum ad vitam aeternam, quia multi reprobi cum electis in aera Domini, sive in rete dominicae intraverunt. Et potest ad hunc sensum non difficile accommodari codex hebraicus: nam ubi habemus *pro numerari, mutatis punctis, potest fieri, pro numero, ut notum est intelligentibus. Et quidem haec explicatio vera est, sed non ita perfecte respondet textui originali, neque tam apte connecti hunc versiculum cum superiori, et exposito prior, quae est Euthymii et aliorum, et est conformis versioni S. Hieronymi, neque contraria est editioni nostrae Vulgatae: illud enim multiplicati sunt, vel est error librariorum, ut multi suspicant; et scriptum est multiplicati, pro multiplicata, id est cogitationes, aut multi-***

Opera Dei sunt inenarrabilia.

cala, id est opera mirabilia; vel certe ipse Interpres posuit genus masculinum, dicens: *Multiplicati sunt*, quia respexit ad nomen graecum, quo significatur cogitationes, quod est generis masculini, videlicet *διανοησι*. Simile quid habemus Sep. i, 7: « Spiritus Domini replebit orbem terrarum, et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis: » Ubi, illud hoc, et illud, quod, referuntur ad spiritum Domini, et debuisse scribi: *Et hic qui continet omnia, secundum grammaticam latinam; sed Interpres posuit genus neutrum, quia spiritus graeco est generis neutri, videlicet πνεῦμα .*

9. SACRIFICIUM ET OBLATIONEM VOLUISTI, AURES VER. 9. AUTEM PERCEISTI MIHI.

10. HOLOCAUSTUM ET PRO PECCATO NON POSTULASTI, TUNG DIXI: ECCE VENIO.

Mirabilia vere sunt omnia, quae fecit Deus, et in omnibus refulcent profundissime cogitationes ejus; sed omnibus aliis quasi in infinitum excolunt opera redemptionis humane. Quid enim majus cogitari potest, quam Deum descendere ad formam servi, et fieri mendicum et pauperem, ut homo educator de lacu miserie, et ad summum coelum evehatur? Eadem dem etiam Deum in forma servi virgini caedi atque inter latrones crucifigi, ut servos exaltet inter angelos ad consortium regni sempiterni? et haec omnia justissime sapientissimeque sine ulla injuria, imo cum summa gloria Divinitatis fieri? Hoc igitur admirabile mysterium sequentibus versiculis Christus ipse per linguam et calamus Davidis exponit: « Sacrificium, inquit, et oblationem noluisti, » hoc est, non voluisti placari sacrificio pecorum, neque oblatione panum, vel thuris, sed victima infiniti pretii: ideo corpus mortale assumere me voluisti, ut per obedientiam usque ad mortem, expiam primis hominis inobedientiam; et quoniam *holocaustum pecorum, et sacrificium pro peccato non admisisti, idcirco « dixi: Ecce venio, » ut ego ipse fiam sacerdos et sacrificium, quo placatus humano generi, educares homines de lacu miserie et de luto facis. Nulla sunt hoc loco notanda: primo, per sacrificium et oblationem non intelligi hoc loco actionem sacrificandi, vel offerendi, sed hostiam mactandam, ut agnum, aut vitulum, et idem offerendum, ut panem, vel quod aliud; nam in hebraeo est זָבַח *zebach, et קָרָבַן *qaraban; et S. Paulus, Hebr. x, legit hostiam, pro eo quod nos habemus *sacrificium*. Notandum secundo, non esse contrarium quod hic dicitur, *sacrificium et oblationem noluisti, tot praecipis Domini de sacrificiis offerendis, quae habentur in Levitico; nam voluit quidem olim Deus sacrificia, oblationes et holocausta, et victimas pro peccato, sed voluit ad significandam, non ad faciendam expiationem; nam, ut docet apostolus in epist. ad Hebr. cap. x: « Impossibile erat sanguine hircorum et vitulorum auferri peccata. » Tertio, notandum vulgariam latinam editionem, quae habet: « Aures****

Quid per sacrificium et oblationem non intelligatur?

autem perfectisti mihi, » non convenire cum hebraico textu, neque cum graeco: nam in hebraeo habetur, *aures autem fodisti mihi*; in graeco vero, *caput de excruciatione tua, corpus autem perfectisti mihi*. Sed lectio illa, quae habet: *Corpus autem perfectisti mihi*, nullo modo rejici potest, quia non solum habetur in textu graeco, et recipitur a Patribus latinis et graecis, ut Ambrosio et Augustino, Chrysostomo et Theodoro, sed etiam approbatur ab Apostolo ad Hebr. x, et fortasse in textu hebraico anti quo, quem habuerunt Septuaginta Interpretes, erat vox aliqua, qua corpus significaret. Lectio quoque latinae editionis: *Aures autem perfectisti mihi*, rejici non potest, tum quia lectio illa est etiam antiquissima, ut perspicuum est ex Chrysostomo in secunda expositione hujus Psalmi, et ex Hieronymo in commentario hujus Psalmi; tum quia latina vulgata edito approbata est in concilio Tridentino, et potest facile concordari cum lectione graeca et hebraica. Nam verbum hebraicum *כרה* *carah*, non solum significat *folere*, sed etiam *praeputare*, sive *aperire*, ut notum est lib. IV Reg. cap. vi, vers. 22, ubi *praeput mensum*, et *aperitio eborum* significatur per hoc idem verbum. Idem autem est, *aurea apposisti mihi*, et *aurem perfectisti mihi*; neque diversa sunt, *corpus perfectisti mihi*, et *aures perfectisti mihi*, nisi quod prior locutio est propria, posterior est figurata; qui enim dicit, *aures perfectisti mihi*, ex parte significat totum, et non sine causa per aures, potius quam per alius membrum significatur hoc loco totum corpus, quoniam aures sunt instrumenta, per quae recipiuntur praecepta superiorum, quibus debetur obedientia, juxta illud *1 Sam. xvii*: « In auditu auris perfectisti mihi. » Christus autem ob id potissimum corpus hominum accepit, ut Patri Deo per obedientiam in forma servi obediret, et obediendo pro peccatis totius mundi satisficeret. « Ego veni, inquit ipse *Joan. v* et *vi*, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me; » et *Joan. iv*: « Cibus meus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me; » et *Joan. viii*: « Quae placita sunt ei facio semper. » Sola restat illa lectio: *Aures autem fodisti mihi*, quae non videtur recipienda, et neque expositio illorum, qui verba illa: *Aures autem perfectisti mihi*, significare volunt: *Aures purgasti*, sive *aperuisti*, ut idem sit, quod *fodisti*, id est *aperuisti*. Haec enim lectio non habetur in commentariis ullius veteris Patris, quod ego sciam; et videtur repugnare veritati mysteriorum, qui enim dicit: *Aures fodisti*, vel *purgasti mihi*, significat se habuisse aliquando aures clausas, vel immundas. Christus autem, qui hic loquitur, semper habuit aures purgatissimas, ut nunquam vero potuerit dicere: *Aures fodisti*, vel *aperuisti*, vel *purgasti mihi*. Notandum quarto, illa verba: *Holococaustum et pro peccato*, non significare holocaustum esse sacrificium pro peccato: distinguuntur enim eo loco duo genera sacrificiorum, videlicet holocaustum, et sacrificium pro

peccato; nam in hebraeo est, *עולה קולה holah echanah, holocaustum et peccatum*; sed nomine *peccati* intelligitur sacrificium pro peccato, ut etiam apud Apostolum II Cor. v: « Qui peccatum non novit, pro nobis peccatum fecit. » Igitur sensus est, *holocaustum et sacrificium pro peccato non postulasti*. Meminit autem in his duobus versiculis omnium generum sacrificiorum veterum, ut ostendat omnia fuisse figuras sacrificii Christi. Nam, ut scribit S. Leo serm. 8 *De Passione Domini*, omnes differentias hostiarum una corporis et sanguinis Christi implet oblatio. Notandum quinto, illud: *Tunc dicit, ecce venio*, referri ad tempus, quo Deus decrevit, nolle admittere sacrificia veteris Testamenti pro expiatione; tunc enim ubi Deus hoc decrevit, dixit Filius Dei: « Ecce venio ego, » ut per sacrificium corporis et sanguinis mei reconciliatio impleretur.

11. IN CAPITULO LIBRI SCRIPTUM EST DE ME, UT FACEREM VOLUNTATEM TUAM: DEUS MEUS, VOLUIT, ET LEGEM TUAM IN MEDIO CORDIS MEI.

Exponit jam ad quid veniat, cum dixerit: « Ecce venio, » et ait: Venio ut faciam voluntatem Dei, sicut de me scriptum est. Voluntas autem Dei erat, ut per oblationem corporis sui ad passionem et mortem, sanctificaret nos. Sic enim hunc locum exponit Apostolus ad Hebr. x, ubi posteaquam citavit hunc locum Psalmi, addit: « In qua voluntate sanctificasti sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel. » In capite libri scriptum est de me. » S. Ambrosius intelligit per *caput libri*, initium libri Geneseos, cap. ii, ubi scriptum est: « Hoc nunc os ex ossibus meis, et reliquet homo patrem et matrem, et adheret uxori suae. » Quod exponit Apostolus ad Ephes. v: « Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, et in Ecclesia. » S. Augustinus exponit hoc dictum esse de principio libri Psalmorum, ubi dicitur de Christo: « In lege Domini voluntas ejus. » S. Johannes Chrysostomus, Euthymius et Theodoretus intelligunt generaliter de libris Prophetarum, in quibus plurima de Christi passione scripta sunt: neque putant vim esse faciendam in illa voce, *in capite*, quoniam in hebraeo non habetur, *in capite*, sed *בכרת ספר* *Ampliatum spher*, in volumine libri. S. Hieronymus in Commentario, ut etiam Chrysostomus in secunda expositione, intelligit per *caput libri* initium Evangelii secundum Joannem, ubi scriptum est: « In principio erat Verbum, » etc.; et infra: « Et Verbum caro factum est. » Non desunt, qui per *caput libri*, intelligunt initium libri vite, de quo libro vitae multa dicuntur in *Psalm. lxxviii, Daniel. xii, Luc. x, Philipp. iv* et *Apoec. xx et xxxi*; et quodam in hunc librum, quod dicitur hoc loco secundum hebraicas voces in volumine libri, sive, in libro involuto, et clauso. Liber enim vite, in quo scripta sunt nomina praedestinatorum, clausus est, quia non potest hoc tempore legi; sed constat tamen

liber vite clausus est.

MAGNA; ECCE LABIA MEA NON PROHIBEO, DOMINE, UT SCISTI.

In capite ejus libri, Christum scriptum esse, ejusque passionem et mortem. Haec omnia probabiliter sunt: sed videtur simplicissima et maxima litteralis expositio, si nomine epistolis intelligatur summa totius libri divinarum Scripturarum. Siquidem in textu hebraico, ideo non habetur, in qua parte libri hoc scriptum sit, sed dicitur: *In volumine libri scriptum est de me*, quasi dicit: In toto volumine, quia summa totius Scripturae Christum loquitur; Dominus enim dixit *Luc. cap. ultimo*: « Oportet impleri, quae scripta sunt in lege Moysis, et Prophetis, et Psalmis de me; » et ibidem: « Interpretabatur duobus discipulis in omnibus Scripturis, quae de ipso erant, incipiens a Moysse, et omnibus Prophetis. » Et *Joan. v*, idem Dominus dixit in genere: « Scrutaminis Scripturas, quia ille quod, quae testimonium perhibent de me. » Et quod habetur in textu graeco, *in scripturis, sphaera*; et latino, *in capite libri*, apte exponi potest, in summa libri: nam et graeco et latine, dicitur caput non solum initium libri, sed etiam id quo omnia referuntur. Nam et recapitulatio, est in summam redigere, et capita librorum distingui solent juxta ea, ad quae revocantur partes principales librorum. Et hoc modo accipitur quod ait Apostolus ad Hebr. vii: « Capitulum super ea, quae dicuntur, talem habemus Pontificem, » id est, summa eorum, quae dicuntur, est, quod talem habemus Pontificem, etc. Quoniam igitur non ait hoc loco Dominus, *in capite primo libri*, vel *in capite primo libri*, sed generaliter, *in capite libri*, recte dixerunt Chrysostomus, Theodoretus, et Euthymius hoc loco *in capite libri* significare totum volumen divinarum Scripturarum: id enim coincidit cum eo, quod nos dicimus, summam totius Scripturae ad Christum pertinere; ipse enim est finis legis, ex Apostolo ad Rom. x. Dicit igitur Dominus: « In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, » id est, Scripturae omnes testantur me ad hoc venturum fuisse in mundum, a ut facerem voluntatem tuam, » ubi per omnia accuratissime obediendum. Deinde conversus ad Patrem addit: « Deus meus, voluit, » id est, libentissime acceptavi decretum tuum, » et legem tuam in medio cordis mei, » supple, posui, id est, nihil majore affectu desideravi, quam implere legem tuam. De justis dicitur in *Psalm. xxxvi*: « Lex ejus in corde ipsius; » sed de capite iustorum, « legem tuam in medio cordis mei » posui. Et qui sunt Christi, spiritum hunc Christi habere debent, ut legem Domini rebus omnibus anteponant, eamque in medio memoriae, in medio intelligentiae, et in medio voluntatis semper habeant. Non multum refert quod in hebraeo et graeco est, *in medio ventris mei*: agitur enim de ventre animae, non corporis; in anima vero cor et venter idem omnino sunt.

Quoniam divinae voluntatis finis praecipuus fuerit, ut Christus pro humano genere moreretur; voluit tamen Deus Pater, ut Christus antea assidue praedicaret, et praedicatio veritatis esset quavis ad passionem, et ipse non solum redemptor, sed etiam doctor et magister esset generis humani; ideo nunc dicit: « Annuntiavi justitiam tuam, » *Matth. iii* et *xvii*, id est, praedicaui legem tuam justissimam, et etiam opera verae justitiae, quae tu ab hominibus requiris; et hoc praedicaui psalmi et publice audientibus innumerabilibus populorum turbis; et tu, Domine, testis es potes, quia id feci, et faciam deinceps. Et vere tota vita sua Christus praedicavit: ab infantia praedicare coepit exemplo suo contemptum rerum visibilibus, modestiam, temperantiam, humilitatem. Deinde a Baptismo, in quo dictum est a Patre: « Ipsum audite, » praedicare coepit eam verbo, neque cessavit usque ad mortem per se praedicare, et praedicationem postea per Apostolos continuavit, et continuabit usque ad mundi consummationem per Apostolorum successores.

13. JUSTITIAM TUAM NON ABSCONDI IN CORDE MEO; VERITATEM TUAM, ET SALUTARE TUUM DIXI.

Multis praedicant, dum spes lucri adest, vel timor damni non leret, sed cessante spe, urgente timore, abscondunt in corde suo praedicationem veritatis, neque eam foris erumpere sinunt. Ab iis vitis longissime Christus abstinuit, et nos exemplo suo docet, ut idem faciamus; ideo dicit: « Annuntiavi justitiam tuam, » et neque per negligentiam, neque per ullum timorem illam usquam abscondi in corde meo. Quod autem dicit de justitia, quam a nobis Deus exigit, videlicet quod eam annuntiaverit, et non abscondiderit, idem nunc subjungit de justitia et misericordia, quae est in ipso Deo: nam justitiam vocat veritatem, id est fidelitatem, per quam fideliter reddidit unicuique secundum opera sua; et misericordiam vocat salutarem, id est, salutem, quam misericorditer praebet sperantibus in se. Ait igitur: « Veritatem tuam et salutarem tuam dixi, » id est, annuntiavi quoque veritatem, quae in te est, manifestans omnibus quam fideliter reddis ineffabilia premia justis, et horrenda supplicia iniustus; et simul annuntiavi salutarem tuam, id est, quam misericorditer salvas omnes, qui in te spem suam constituunt.

14. NON ABSCONDI MISERICORDIAM TUAM, ET VERITATEM TUAM A CONCILIO MULTO.

Quam paulo ante vocat *veritatem salutarem*, nunc expressius vocat *misericordiam*, et cum *veritate*, id est cum justitia, conjungit. Dicit igitur: « Non abscondi, » propter alium timorem, « a concilio multo, » id est, a multitudine populorum, « mis-

Christus non solum redemptor, sed etiam doctor et magister est generis humani.

VERSITA

U

ONOMA

RAL DE

PSALMUS XLI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem. Psalmus ipsi David.*

2. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.
3. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum ejus.
4. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus; univrsam stratum ejus versasti in infirmitate ejus.
5. Ego dixi: Domine, miserere mei; sana animam meam, quia peccavi tibi.
6. Inimici mei dixerunt mala mihi: quando morietur, et peribit nomen ejus?
7. Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, et loquebatur. 8. in idipsum.
- Adversum me susurrabant omnes inimici mei; adversum me cogitabant mala mihi.
9. Verbum iniquum constituerunt adversum me: Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat?
10. Et enim homo pacis mee, in quo speravi: qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.
11. Tu autem, Domine, miserere mei, et resuscita me, et retribuam eis.
12. In hoc cognovi quoniam voluisti me; quoniam non gaudebit inimicus meus super me.
13. Me autem propter innocentiam suscepisti; et confirmasti me in conspectu tuo in æternum.
14. Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo, et usque in sæculum: Fiat, fiat.

Argumentum. — Insunt querela et preces hominis gravi morbo affecti, ejusdemque circumdati ab inimicis lussidie amicis ipsius mortem avide expectantibus. Quæ de morbo dicitur in hoc Psalmo; improprie intelligendæ esse, Hengstenberg cum SS. Patribus asserit. Carmen durante morbo compositum fuisse cum hostibus multis putat Maurer. Stropha tres. Vers. 2-4, beatus, qui misericordia ductus, miseræ curat juvatque; vers. 5-10, me graviter ægrotantem tantum abest ut careret, ut mortem meam expectent non tantummodo inimici, sed etiam animi qui fuerunt; vers. 11-13, redde mihi salutem, o Jova, ut exultant spe sua, etique ego debitam rependam gratiam: quod te sanctorum esse spero. — Fortasse hæc contigerunt circa ea tempora, quando jam Absalom prævis artibus magnatum et populi studia sibi conciliasset.

1. Præcentori, carmen Davidis.

V. s. n. — *Victori canticum [h. Psalmus] David.*

- Beatus qui cogitat de paupere: in die malo liberabit [al. *saveabit*] eum Dominus.
- Dominus custodiet eum et vivificabit eum: et beatus erit in terra, et non tradet [al. *tradat*] eum animæ inimicorum suorum.
- Dominus confortavit eum in lecto infirmitatis: totum stratum ejus vertisti in ægrotatione sua.
- Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, quoniam peccavi tibi.
- Inimici mei loquuntur [al. *loquantur*] malum mihi: quando morietur, et peribit nomen ejus?
- Et si venerit ut videat, vana loquetur; cor ejus congregavit iniquitatem sibi, egrediens foras detrahet.
- Simul adversum me murmurabant omnes adientes me: contra me [al. *tae me*] cogitabant malum mihi.
- Verbum [h. *Belial*] diaboli infundebat sibi: qui dormivit, non addet ut resurgat.
- Sed et homo pacificus meus, in quo habui fiduciam, qui manducabat panem meum, levavit contra me plantam.
- Tu autem, Domine, miserere mei: et leva me, et reddam eis.
- In hoc cognovi quod velis me: quia non insultabit inimicus meus mihi.
- Ego autem in simplicitate mea adjunctus sum a te, et statues me ante faciem tuam in perpetuum [h. *sæculum*].
- Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo, et usque in sæculum, amen et amen.

2. Beatus ille qui attendit ad miserum (propr. *tenuem*)! die mali liberabit eum Jova.
3. Jova custodiet eum et vivum conservabit eum; felix reddetur in terra, nec tradas eum, *Deus*, animæ (furori) hostium ejus.
4. Jova suffulciet eum in lecto ægrotudinis; omnem cubationem tu mutas in morbo ejus.
5. Ego dico: Jova, miserere mei, sana animam meam (me), quia in te peccavi.
6. Inimici mei loquuntur malum de me: « Quando morietur, interibitque nomen ejus? »
7. Et si quis venit ad me invisendum, falsa loquitur; cor ejus pravitatem colligit sibi; egressus foras, eloquitur.
8. Una contra me susurrant inter se omnes osores mei, contra me excogitant malum mihi.
9. « Exitiosum quid effusum est in eum; et qui jacet, non amplius surget. »
10. Etiam vir pacis mee, cui confisus eram, qui comedit panem meum, effert contra me calcem.
11. Et (igitur) tu, Jova, miserere mei, et fac ut assurgam (ex morbo), et ut rependam iis!
12. In hoc agnoscō, te favere mihi, quod non exsultat hostis meus de me.
13. Et ego, in integritate (corporis) mea sustentas me, et colloces me coram te in perpetuum.
14. Laudatus sit Jova, Deus Israel, ab æternitate ad æternitatem! Amen, amen.

NOTE.

Vers. 2. *Attendit*, miseretur et curat. Hæc sententia oritur vales, quia, cum ipse semper miserum adjuverit, hinc confidit se quoque a Deo curationem esse recepturum. Alii Rosenmullerus: *attendit*, i. e. de misero et morbo afflicto homine non temere judicat, aut pro impio illum propter morbum habet. Cf. vers. 9. — Vers. 4. *Omnem cubationem*, etc. i. e. quotiescumque jacet, sanum eum reddit. Alii, *omne stratum* (gal. *sa couche*) vertas, ut mollius cubet. — Vers. 5. *Dico*; alii, *dixi*, vel *dicebam*, ita ut non ægrotans, sed sanus factus loquatur vales. *Quia*: tu percussisti solus, solus idem sanare potes. — Vers. 7. *Falsa*, simulat se dolere meum morbum. *Pravitatem*: ex his que circa me geruntur, calumniansi materiam colligit. *Eloquitur*, quas sibi, cum apud me esset, excogitavit malignas criminationes. — Vers. 9. *Exitiosum quid*, morbus lethifer; *germinat etiam helioses*; propr. *verbum Belial*, quod Rosenmullerus interpretatur, *sectus aliquid grande*, ultio grandis. Alii: consilium pernitiosum nostrum. — Vers. 10. Cf. I Sam. ix, 11. *Cui confisus eram*, vel, *de quo confidebam*. *Qui comedit panem alicujus*, illius est convictor et familiaris. *Calcem*, etc. i. e. insidias et dolos mihi struxit; imago pelita est ab his qui eum, quocum certant, supplantant. — Vers. 11. *Rependam*, puto dignam iis sua acquirit gratiam. Regem vindicta non dedecet. — Vers. 13. *Coram te*, i. e. tuerier me. — Vers. 14. Est doxologia libro qui hic finitur addita a collectore. Pari fere modo terminantur reliqui libri, excepto ultimo: conf. Ps. lxxxv, lxxxix, cvi.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XL.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus ipsi David.

Vultur hic etiam Psalmus, ut procedens, ad Christi passionem totus pertinere. Sic enim cum Patres accipiunt. Ambrosius, Hieronymus, Augustinus et Chrysostomus, qui ad huc temerarium esse aliter exponere, cum dicitur ab ipso Christo, Joana. xiii. mihi versioem ex Psalmo ad demonstrandum Judae perfidionem fuisse multo ante predictam. De titulo nihil dicitur, quia nihil continet.

EXPLICATIO PSALMI.

1. BEATUS QUI INTELLIGIT SUPER EGNUM ET PAUPEREM: IN DIE MALA LIBERABIT EUM DOMINUS.

Christus super egenum et pauperem, id est, beatus qui attente considerat Christum pauperem: inveniat enim esse pauperem, non necessitate, sed voluntate; et pauperem voluntate, ut nos sua inopia locupletaret. Item inveniat pauperem foris, sed intus divitem: in eo enim absconditi sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae Dei, ut scribit Paulus Coloss. ii. Denique inveniat pauperem in carne, ut dicit S. Ambrosius, sed divitem in regno: idem enim pauper erat, cum non haberet ubi caput reclinaret; et simul heres erat universorum, Rex regum et Dominus dominantium. Praeterea, beatus est qui intelligit super Christum pauperem, nudum videlicet in cruce pendentem, id est, qui attente cogitat passionem ejus; nam et Jeremias antea dixerat: Attendite et videte, si est dolor sicut dolor meus, Thren. i; et Apostolus postea idem repetitum: Recogitate enim, qui talem adversus semetipsum a peccatoribus sustinuit contradictionem, Heb. xii. Infinitus enim thesaurus paratus est Christi passionem, ut par est, intelligentibus et diligenter meditantibus. Denique beatus quoque est, qui intelligit super egenum et pauperem Christum in membris suis, de quibus dicitur est, Math. xxv: Quod uni ex fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis. Sed non dicit Psaltes: Beatus qui dat elemosinam pauperi, sed qui intelligit super egenum et pauperem, id est, qui prudenter considerat pauperem necessitates, et dat cui, quando, quantum oportet, ex pura charitate et liberalitate, non ex inani gloria, vel spe retributionis. Hanc enim vim habet verbum hebraicum מַשְׁכִּיל masehil: significat enim attente cogitare, sive prudenter considerare. Sequitur: In die mala liberabit eum Dominus. Haec est ratio, cur sit beatus dicendus qui intelligit super egenum, quia videlicet ipse ab egestate liberabitur: dies enim mala est dies penitiae et sterilitatis. Sed hoc loco praecipue dicitur dies mala, dies ul-

timi iudicii, quae erit dies solius justitiae, ac per hoc erit in illa summa penuria miserationis et gratiae. In illa igitur die securi erant, qui Christi crucem amaverint, et qui propter Christum pauperibus benevolenti fuerint; dicitur enim illis: Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, etc. Sed etiam in hoc saeculo liberabit Deus viros misericordes in die mala, ut Psalmus trigessimus sextus antea nos docuit, dicens: Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis salviabuntur. Misericors enim delectatur Deus, eum videt filios suos, ad Patris imitationem, quae ab illo liberaliter accipiunt, cum aliis quoque liberaliter communicare: et ideo cum favore reddat, quod pauperibus datur, juxta illud Proverb. xix: Foverat Dominus, qui miseretur pauperis.

2. DOMINUS CONSERVET EUM, ET VIVIFICET EUM: ET BEATUM FACIAT EUM IN TERRA, ET NON TRADAT EUM IN ANIMAM INIMICORUM EJUS.

Declarat quod dixit: In die mala, liberabit eum Dominus: et per modum bonae imprecationis praedicat bona, quae dabuntur intelligenti super egenum et pauperem. Dominus, inquit, conservet eum, id est, custodiat dum vivit: et vivificet eum, id est, post mortem iterum vivere faciat resuscitando eum cum justis. Et beatum faciat eum in terra, id est, et tunc vere perfecteque beatum reddat in terra viventium. Et non tradat eum in animam inimicorum ejus, id est, et neque in hoc saeculo, neque in futuro sint eum subiecti voluntati inimicorum, sive homines, sive demones sint. Vocat enim animam, voluntatem sive desiderium. Codices graeci variant hoc loco: nam alii habent, in manus inimicorum; alii, in animam inimicorum, ut notavit S. Ambrosius; sed sensus est fere idem, nisi quod videtur esse aliquid amplius tradit in animam, id est, in voluntatem, sive arbitrium, sive libidinem, quam tradit in manus, id est in potestatem; nam qui supplicio afficiendi sunt, traduntur in manus carnifi-

tradit in animam plus est quam

tradi. in eum, sed non in voluntatem: quia possunt carniciferos eos interimere, non tamen eo modo, quo voluerint, sed eo tantum modo, quo leges praescribunt.

3. DOMINUS OPERAM FERAT ILLI SUPER LECTUM DOLORIS EJUS: UNIVERSUM STRATUM EJUS VERBASTI IN INFIRMITATE EJUS.

Quoniam tam multa bona pollicitus fuerat misericordibus, intelligentibus super egenum et pauperem, poterat aliquis suspicari nullam tribulationem passuros in terris ejusmodi pios homines: ideo nunc subjungit passuros quidem in hoc exilio pios homines varias tribulationes, seu tentationes, sed non absque divina consolatione. Dominus, inquit, operam ferat illi super lectum doloris ejus, id est, si quando plus ille incidit in lectum doloris, sive dolor sit corporalis, sive spiritalis, sive sit proprie in lecto aegrotus, sive metaphorice decumbat quasi in lecto afflictus quacumque tribulatione, Dominus operam ferat illi, atque ita consolabitur eum, ut patienter ferat, et ipsa patientia probari se intelligat, et ex probatione spem magnam concipiat, et ex illa spe gaudium tale inveniat, ut gloriatur in tribulationibus, et cum Apostolo dicat: Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra, et Corinth. vii. Adjungit deinde, ad probandum id esse futurum, exemplum de praeterito dicens: Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus, id est, tu Deus suavis et mitis, ita soles facere cum fidelibus tuis; nam si quando vidisti plium aliquem gravari tentationibus, vel afflictionibus, ita illum consolari consuevisi, quomodo consolatur aegrotum, qui totum stratum ejus versat et reversat, ut mollius cubet et quiescat. S. Ambrosius et S. J. Chrysostomus ita exponunt, ut velint versari stratum in infirmitate, esse mutari statum aegroti in statum sanitatis. S. Hieronymus et S. Augustinus contrario modo exponunt, sed egerie omnino et utilissime; voluit enim hunc sensum esse. Quia dixerat Propheta: Dominus operam ferat illi super lectum doloris ejus, poterat pius homo respondere: Si Deus fert operam, unde tot scandala et tribulationes hominibus piis? Respondet Propheta, quia idem Dominus universum stratum, id est, eas res terrenas, in quibus etiam pii acquiescunt et delectantur, versat et removet, ut pius peregrinus non diligit stabulum pro domo; sed ex amissione temporalium, quamvis licitarum, consolationum, discat in solo Deo delectari, illum unum quaerere, ad illius visionem anhelare et suspirare. Ille enim est causa, cur sancti homines non solum tribulationes aliunde adventientes amaverint, sed ipsi etiam eas sibi desiderant, jejuniis, vigiliis, humilationibus, nuditate et flagellis carnem propriam atterendo: quoniam intelligebant animum non omnino erigi posse ad quaerendum Deum, dum aliquid habet in terra quod amet, vel in

quo delectetur et quiescat. Utrisque expositio amplectenda est, quamvis prior videatur nobis magis literalis.

4. EGO MIHI: DOMINE, MISERERE MEI, SANA ANIMAM MEAM, QUIA PEGGAVI TIBI.

Hic jam incipit Christus declarare se esse egenum illum et pauperem, de quo iussio dixerat: Beatus qui intelligit super egenum et pauperem. Ego, inquit, dixi: Domine, miserere mei, id est, miserere corporis mei mystici, infirmorum membrorum meorum. Sana animam meam, quia peccavi tibi, id est, ad hoc misericordiam tuam imploro, ut sanes languores fidelium meorum, quorum peccata mihi ipse imputo, quasi ego illa fecissem. Possit etiam sic exponi, ut Christus ipse de passione sua loquatur, dicens: Miserere mei in tribulatione positi, ut celestiter resuscitando ab omni passione me liberes. Sana animam meam, quae tristis est usque ad mortem, et ideo tristis est et languet, pavens, merens et laedens; quia peccavi tibi, id est, peccata totius mundi in me recepi. Nam quod non loquatur de peccatis a se commissis, perspicuum est ex versiculo decimo tertio, ubi dicit: Me autem propter innocentiam suscepisti. Itaque is qui loquitur in Psalmo, non est David, vel quisvis alius, sed ille solus qui et innocens erat, quoad actiones proprias, et peccata aliorum portabat.

5. INIMICI MEI DIXERUNT MALA MIHI, QUANDO MORIBUR ET PERIBIT NOMEN EJUS?

Haec manifeste pertinent ad phariseos et sacerdotes Judaeorum, qui avidissime Christi mortem susebant, et de ipso interficiendo saepe inter se colloquebantur. Illud autem, mihi, positum est pro de me, ut in Psalmo superiore: Qui dicunt mihi, id est, de me, euge, euge; vel abundat, ut in hoc ipso Psalmo: Adversus me cogitabant mala mihi, et alibi saepe.

6. ET SI INGREDIERATUR UT VIDERET, VANA LOQUERATUR: COR EJUS CONGREGAVIT INIQUITATEM.

Transit a Judaeis ad Indam, quasi dicit: Et si aliquis eorum, ut Judas proditor, ingrediebatur ut videret, id est, exploraret et quaereret opportunitatem me prodiendi, a vana loquebatur, id est, falsi aliquid fingebat, ne animus ejus detegeretur. Possit etiam hoc referri ad alios, qui ad Christum accedebant, et tentantes eum, ut caperent eum in sermone, ut Math. xxii. Sed isto vana quidem loquebatur ad Christum; sed interim cor ejus congregabat iniquitatem sibi, id est, corde meditabatur dolos, et proinde multiplicabat et congregabat iniquitatem sibi, ad suam videlicet aeternam perditionem. Haec nimium justa merces est mendacium et dolororum, ut dum alios decipere tentant, ipsi decipiantur a

7. EGREDIATUR FORAS, ET LOQUEBATUR IN IDIPSUM.

De eodem Juda Patres hæc etiam accipiunt, qui cum explorasset opportunitatem prodendi Dominum, « egrediebatur, et loquebatur simul » cum his, quibus Dominum proditurus erat. Illud, in idipsum, hebraei codices conjungunt cum sequenti versiculo; sed nos sequimur distinctionem antiquam Septuaginta Interpretum, qui majori fide digni sunt, quam recentiores Rabbinii, qui puncta et distinctiones, quas nunc habemus, biblis addiderunt.

8. ADVERSUM ME SUSURRABANT OMNES INIMICI MEI, ADVERSUM ME COGITABANT MALA MIHI.

Audito Juda proditore, ceperunt inter se susurrare, ne forte sermo indignesceret, si alta voce loquerentur, de potentia danda et ratione inveniendi Christum capiendi atque perdendi. « Adversum me, inquit, susurrabant, » id est, summissa voce loquebantur omnes inimici mei; adversum me cogitabant mala mihi, » susurrando deliberabant de morte mihi inferenda. Jam supra dixi illud mihi redundare ex pharasi hebraica.

9. VERBUM INIQUUM CONSTITUERUNT ADVERSUM ME: SUTQUI QUI DORMIT NON ADICIET ET RESURGAT?

Ex illa susurratione inimicorum hoc secutum est, ut firmiter constituerent Judei Christum occidere, et hoc est quod subjungit, dicens: « Verbum iniquum constituerunt adversum me, » id est, decertum iniquum statuerunt contra me, ut videlicet me, quamvis innocentem, morti traderent. Addit vero continuo: « Numquid qui dormit, non adficiet ut resurgat? » Id est, quamvis illi tam injustum decertum fecerint, numquid mihi potestatem resurgendi auferent? quin potius ideo mortem suam somnum vocavit, quia quam facile est homini dormientem socium suum excitare a somno, tam facile est Verbo Dei carnem suam mortuam ad vitam revocare. Id quod multo ante predictum, cum ait: « Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam: potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam, » Joan. x. In hebreo codice longe aliter habetur; sic enim ad verbum verbi potest: Verbum belial infusum sibi, et qui dormit non afficiet ut resurgat. Sed Septuaginta Interpretes, qui et doctissimi erant, et codices correctissimos habebant, pro verbum belial, recte verterunt, verbum iniquum; nam belial significat absque iugo, et accipitur etiam pro diabolo, sed passim viri belial dicuntur viri iniqui, quasi qui jugum legis excusserint, et diabolum ducem sequantur; et sicut viri belial sunt viri iniqui, ita verbum belial est verbum iniquum. Quod sequitur infusum, hebraice נָשָׂא, legerunt

Septuaginta נָשָׂא, quod est constituerunt; et pro נָשָׂא lo, quod est ei, vel sibi, legerunt בִּי מִי, id est mihi, sive in me, aut contra me: hebraice enim sibi et mihi similia sunt. Denique pro נָשָׂא, quod significat qui, legerunt Septuaginta נָשָׂא, quod significat numquid. Viderit autem ille, utrum negligentia, an malignitate, hunc locum corrumperint; certe Vulgata nostra editio cum graeca editione concordat, et graeca cum vera hebraica omnino consentit; necesse enim est, ut vel hebraice lecto, qualis nunc est, ob litterarum similitudinem corrupta sit, vel Septuaginta Interpretes imperitissimi fuerint. Non desunt, qui hunc versiculum ad Davidem egrotantem, et ad sermones hominum de ejus valetudine disputantium referant. Sed ii cum Patribus omnibus repugnant, cum nimis humiliter Spiritus Sancti oracula exponunt.

10. ET ERVM HOMO PACIS MEAE, IN QUO SPERAVI: QUI EDEBAT PANES MEOS, MAGNIFICAVIT SUPER ME SUPPLANTATIONEM.

Redit rationem, cur inimici verbum iniquum adversum se constituerint, et dicit fuisse causam ejus iniqui decreti Judaei proditorem. « Et enim, inquit, homo pacis meae, » id est, verbum iniquum adversum me constituerunt inimici mei, quoniam « homo pacis meae, » id est, cum quo pacem habebam, ut magister cum discipulo et cum servo dominus; et homo « in quo speravi, » id est, in quo tanquam in amico et familiari confidere poteram. « Qui edebat panes meos, » id est, qui in mensa mea, ut domesticus, mecum vescabatur. « Magnificavit super me supplantationem, » id est, mirifice me supplantavit, cum per insidias inimicis me tradidit. Hunc locum Dominus ita citavit Joan. xiii: « Non de omnibus vobis dico, ego scio, quos elegerim; sed ut adimpleatur Scriptura: Qui manducet mecum panem, levabit contra me calcaneum suum. » In hebreo ad litteram est, elevavit contra me calcaneum; sed Septuaginta explicaverunt sensum: nam levare calcaneum contra aliquem, et illum supplantare, idem est. Quo loco notandum est, cum dicitur ut adimpleatur Scriptura, significari proditorem Judaei fuisse predictam, et adimpletam, ut predicta fuerat; et ideo hunc locum Psalmi non fuisse citatum a Christo, ut aliquid simile, vel commune, sed ut proprio ad hanc rem pertinentem, ut notavit S. Joannes Chrysostomus, et ideo non recte facere, qui hæc verba Psalmi ad alios sensus detorqueere conantur. Secundo notandum est, cum S. Augustinus, vocatum fuisse Judam hominem pacis, quoniam previdit Propheta Christum a Juda, per signum pacis, id est, per osculum fuisse tradendum: quod etiam Dominus significavit, cum illi ait: « Amice, ad quid venisti? » et: « Juda, osculo Filium hominis tradis? » Item dictum esse a Propheta, « qui edebat panes meos, » quoniam prevederat per buccellam Judaei proditorem fuisse

Locutio de Christo propheta in interpretando.

manifestandam. Addi potest dictum fuisse ab eodem Propheta, « in quo speravi, » quoniam prevederat Christum creditum fuisse Judaei mar-supinum, quod erat confidentia signum; itaque predictio cum eventu rei optime convenit. Tertio notandum, exprimi a Propheta miro modo hujus proditoris indignitatem: primo enim vocat Judam hominem pacis Christi, ut ostendat nullam intercessisse inimicitiam, nullam injuriam, nullam odii causam inter Christum et Judam; deinde addit, non solum non intercessisse causam odii, sed intercessisse causam benevolentiae, cum addit: « In quo speravi, » quia Dominus credens Judaei loculos, signa confidentiae, ut diximus, illi ostendebat. Denique addidit, non solum non fuisse inimicum, nec solum fuisse amicum, sed etiam intimum familiarem, et maximis beneficiis affectam; nam illa ipsa nocte qua Christum tradidit, non solum panem communem in mensa Christi comederat, sed etiam panem coelestem ac divinissimum; et aule eorum idem Christum pedes illi humiliter laverat, et per hoc exempla summe charitatis atque humilitatis ostendat.

11. TU AUTEM, DOMINE, MISERERE MEI, ET RESUSCITA ME, ET RETRIBUAN EIS.

Precatur nunc Patrem, et per modum precationis praedicit, quod futurum erat: vere enim post resurrectionem suam retribuit Judaeis excidium, quod merebantur. « Tu autem, Domine, inquit, miserere mei, et resuscita me, » id est, illi quidem verbum iniquum statuerunt contra me, et discipulo meo supplantante et prodente, interficiet me; sed « tu, Domine, miserere mei, » in cruce morientis, et paulo post « resuscita me; » et tunc retribuas eis quod merentur. Precatur autem Filius Patrem, non quod ipse ut Verbum Patris carnem suam resuscitare non posset; sed quia loquitur in forma servi, desert Patri, cui in forma Dei aequalis erat; alioqui ipse idem dixit Joan. ii: « Solvite templum hoc, et ego in triduo excitabo illud: hoc autem dixit de templo corporis sui; » et Joan. x: « Potestatem habeo ponendi animam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. » Quid vero Christus Judaeis retribuerit post resurrectionem suam, notum est omnibus, qui ab eo tempore videntur Judaeos de terra sua eradicatos, dispersos esse inter gentes, sine rege, sine sacerdotibus,

Christus homo deus factus est.

sine Deo vagari. Quod illis predixerat Dominus, quando ait: « Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructum ejus; » et alibi: « Relinquetur vobis domus vestra deserta; » et alibi: « Non relinquent in te lapidem super lapidem, » Matth. xxi et xxiii, et Luc. xix.

12. IN HOC COGNOSCI, QUONIAM VOLEISTI ME, QUONIAM NON GAUDEBIT INIMICUS SUPER ME.

Exanditam orationem suam fuisse dicit, idque inde posse cognosci, quod « non gauderet inimicus de morte ejus. » Quod quidem in Juda impletum est, qui ante se ipse suspendio necavit, quam Christus moreretur, et quam ipse pretio proditoris suae frui posset. Potest tamen hoc etiam referri ad reliquos inimicos ejus, qui tam brevi tempore gavisii sunt, ut dici possint non esse gavisii.

13. ME AUTEM PROPTER INNOCENTIAM SUSCEPISTI, ET CONFIRMASTI ME IN CONPECTU TUO IN AETERNUM.

Docet inimicos non diu gavisios de morte sua, quoniam a Deo susceptos et exaltatos ob innocentiam suam fuerit. « Me autem, inquit, propter innocentiam, » tibi optime notam, « suscepisti, » de manibus eorum, « et confirmasti me in conspectu tuo in aeternum, » id est, humiliasti me ad horam in conspectu hominum, sed « suscepisti et confirmasti me in conspectu tuo, » id est, stare facisti ante conspectum tuum in celo usque in aeternum: vox enim נִצְּחָתִי significat statueti ante conspectum tuum; quod factum est per exaltationem et assumptionem in celum.

14. BENEDICTUS DOMINUS DEUS ISRAEL A SE: CUIUS NOMEN DOMINI IN CONPECTU TUO IN AETERNUM: FIAT, FIAT.

Ista conclusio, sive Christi ait, sive Prophetae, nihil aliud significat, nisi propter exaltationem Christi, et confusionem inimicorum ejus, deberi honorem et gloriam, « et benedictionem Deo ab aeterno et usque in aeternum, » id est, sine fine. Illud autem, fiat, fiat, hebraice autem בָּרַךְ בָּרַךְ, amen, amen, confirmatio est dictorum, ut sensus sit: vere, seu fideliter ita sit, sive ita fiat, ut semper Deo laus et gloria deferatur. Atque hic est finis libri I secundum Hebraeos, qui Psalterium in quinque libros distribuerunt.

LIBER II PSALMORUM

SECUNDUM HEBRAEOS.

USQUE AD PSALMUM LXXII.

De filiis Core.—Core, pronepote Levi, principe conjurationis contra Moysen, a terra absorptio (*Nam. xvi*), servati fuerunt filii ejus tres (*Ibid. xxvi, 41*). Ex horum posteris fuerunt quidam cum aliis Levitis a Davide ad decantandum sacros hymnos constituti, et inter eos Heman, principis cantorum princeps (*I Paral. vi, 39 seqq. ix, 19; xxvi, 1; II Paral. xx, 19*). His iudeis Psalmi inscripti leguntur: sed incertum est, an ideo, quod ipsi eorum Psalmorum auctores sint, an quod solum per eos fuerint decantati. Prior sententia nobis praeplacet, ob rationes sequentes: a) Si ab aliis dictati essent hi Psalmi, alibi auctorum nomina legentur adscripta, sicut supra *Psalm. xxxix* titulum habet *Jeduthan, canticum Davidis*, ut per ordinem Jeduthani decantatum, et a Davide agnoscos editum. b) Auctor lib. *I Reg. iv, 31*, volens predicare sapientiam Salomonis, qui spiritu carmina pangendi fuerit praeditus, confert eum nominatim Ehsani, Heman, Caleal et Darda: hinc satis aperte colligitur, Hemanem, Coraitam, aliosque Coraitas, quos Davidis sacris praefecerat canticibus, eodem spiritu valuisse. c) Denique quotquot inter Psalmos Coraitarum prescriptum habent nomen, a Davidicis carminibus tum stylo concitati, tum quibusdam locutionibus et dictionibus, tum frequentiori usu nominis *Echtan* pro Joca differunt. Porro, admessa hac sententia, insuper tenendum est, filios Core in multis suis Psalmis non tam sua ipsius, quam sub Davidis potius personam canere.

PSALMUS XLII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. *In finem, intellectus filiis Core.*

2. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.

3. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

4. Fuerunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus?

5. Haec recordatus sum, et effudi in me animam meam: quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei: in voce exultationis, et confessionis, sonus epulantis.

6. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutarem vultus mei, 7. et Deus meus.

Ad me ipsum anima mea conturbata est: propterea memor ero tui de terra Jordanis, et Hermonium a monte modico.

V. s. n. — *Victor: doctissimo [h. erudito] filiorum Core.*

Sicut areola preparata ad irrigationes aquarum: sic anima mea preparata [*A. desiderat*] ad te, Deus.

Sitivit anima mea ad Deum fortem [*al. fontem*] viventem: quando veniam, et parebo ante faciem Dei.

Fuerunt mihi lacrymae meae panes per diem ac noctem, cum diceretur mihi tota die: Ubi est Deus tuus?

Horam recordatus sum, et effudi in me animam meam, quia veniam ad umbraculum.

Tacebo usque ad domum Dei in voce laudis et confessionis, multitudinis festa celebrantis.

Quare incurvaris, anima mea, et conturbas me?

Exspecta Deum, quia adhuc confitebor ei salutaribus vultus ejus.

Deus meus, in neipso anima mea incurvaris: propterea recordabor tui de terra Jordanis et Hermonium de monte minimo.

PSALMUS XLII.

271

8. Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelsa tua, et fluctus tui super me transierunt.

9. In die mandavit Dominus misericordiam suam, et nocte canticum ejus.

Apud me oratio Deo vitae meae.

10. Dicam Deo: Susceptor meus es.

Quare oblitus es mei? et quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?

11. Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei.

Dum dicunt mihi per singulos dies: Ubi est Deus tuus?

12. Quare tristis es, anima mea? et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutarem vultus mei, et Deus meus.

Abyssus abyssum invocat, in [*h. ad*] vocem cataractarum tuarum: omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt.

Per diem mandavit Dominus misericordiam suam, et in nocte canticum ejus mecum: oratio Deo vitae meae.

Dicam Deo: Petra mea [*h. Et salvi*, quod interpretatur, *Deus petra mea*, et est unum de nominibus Dei], quare oblitus es mei: quare tristis incedo, affligente inimico?

Cum me interficerent [*al. interfecerint*] in ossibus meis, exprobraverunt mihi hostes mei, dicentes ad me tota die: Ubi est Deus tuus?

Quare incurvaris, anima mea, et conturbas me: expecta Deum, quoniam adhuc confitebor ei, salutaribus vultus mei et Deo meo.

Argumentum.—Maurero ardet hederarum sententia Psalmum esse elegiam sacerdotis, fortasse summi (vers. 3), qui exal procul a sacris versaretur inter barbaros. Sed illi impedit quin eam Davidicis temporibus, ipsoque Davidi Hierosolymis profugus: certa mentione filii Absalonii, referamus. Cf. *II Sam. vi, 34; xv, 29; xxv, 22 seqq.* Quae Davidis fuga occasione fuisse videtur Coraita, ut plures Psalmos, v. g. *Ps. lxxvii*, hic de re contempneret, in quibus regis summoepore afflictus questus et preces exprimeret, atque ea carmina vel ipso illo tempore, vel postmodum, in illarum calamitatum memoriam, inter sacra decantarent. Strophae dae: vers. 3-6, ardentissimum quo laegret desiderium sacrorum; vers. 7-12, qua patitur, adversariorum ludibrium et afflictio. Cf. argumentum Psalmi seq.

1. Praecentori, canticum Coraitarum.

2. Quemadmodum cervus desiderat rivos aquarum, sic anima mea desiderat te, Deus.

3. Sitit anima mea Deum, Deum vivum; quando veniam et comparebo coram facie Dei?

4. Sunt mihi lacrymae meae cibus diu noctique, dum dicunt ad me quotidie: « Ubinam est Deus tuus? »

5. Illud reminiscor, et effundo animam meam in me, quod incedebam in (alii, cum) densa turba, lente ducebam eos ad domum Dei, cum voce jubili et laudis, multitudinem festum agentem.

6. Quid te deprimis (deprimeris), anima mea, et infremis in (seu apud) me? Spera in Deum, nam adhuc celebrabo eum, salutem faciei meae, et Deum meum.

7. In me anima mea deprimitur: ideo reminiscor tui de terra Jordanis, et de Hermonibus, de monte Mizar.

8. Fluctus fluctum advocat ad strepitum cataractarum tuarum; omnes fluctus tui et undae tuae super me transeunt.

9. Interdum mandat (ad me) Jova gratiam suam (quasi famulam), et noctu canticum ejus mecum est, hymnus ad Deum vitæ meæ.
10. Dicam Deo petre meæ:
« Quare oblitus es mei?
quare atratus (lugens) incedo opprimente hoste? »
11. Cum contritione in ossibus meis conviciantur me adversarii mei, cum dicunt ad me quotidie: « Uhi est Deus tuus? »
12. Quid deprimeris, anima mea, et infremis in me?
spera in Deum, nam adhuc celebrabo eum, salutem faciei meæ, et Deum meum.

Vers. 2. *Desiderat*: Rosenmullerus, *gloccat* silibunda. — Vers. 3. *Facie Dei*, in sacro tabernaculo. — Vers. 4. Cf. Ovid. *Metamorph.* lib. X, 288:

Cum debetque animi lacrymæque alimenta ferre.

— Vers. 5. Non sine lacrymis vates illud tempus memorat, quo ipsi licenti sacris Jova interesse. *Illud*, scilicet quod, vel quomodo. *Effundere animum* est non coercere animi affectus, dolori laxare habenas. *Lente incedam eos*, prope, *lente incedebam eis*. *Multitudinem* appositione coheret cum *est*. *Fatum agitent*: cogitant vates de solemnî pompa ipso duce ad templum procedentium. Nonnulli *illud*, sub versus initio, ad insurrectiones improborum referunt. — Vers. 6. *Salutem* in eum apponitur. *Meæ*: ita legendum cum veteribus. Sensus: *Salutem* in quam semper prospicio, qua semper mihi ante oculos est. Ewaldus *faciei* interpretatur *cogniti*, i. e. in maximis periculis. — Vers. 7. *Ideo*, propter nexum. *Alii*, propterea quod. *Hercyniolas*, in plurali, ut Alpes, Apennini, quia montana sunt, non unicus mons, sed longe exproreca montium juga. In montium illorum radicibus erant Machanaim, ubi commoratus est Davides in exilio Absalomio. II Sam. xvii, 24. — Vers. 8. *Fluctus*, etc. i. e. calamitas calamitatem sequitur. Ut in fluminibus torrentibus non ante prior gurges defluxit, quam alter induat, adeo ut prior sequentem, ut veniat, vocare, et sequens priori, quasi advocatus, occurrere videatur: ita noster queritur calamitatibus et sermibus tam multis premit, ut finis nullus esse videatur, sed alie nascatur ex aliis, et uni recedenti succedat altera. *Ad strepitum*, strepitibus cataractis, etc. Hinc arumnarum quibus prematur vates, imagini, ceteroquin valde usitate, laud improbabile est occasionem dedisse montium factam mentionem vers. 7. — Vers. 9. *Interdum et noctu* ad utrumque membrum pertinet, hoc sensu: *costituo*. *Canticum*, canticæ materia et causa. *Hymnus*, puta gratiarum et laudis; alii, *precatio*. *Vitæ meæ* tum auctorem, tum servatorem. — Vers. 10. *Petre*, qui est petra meæ. — Vers. 11. *Cum contritione*, i. e. tanquam si ossa meæ frangerentur, etc.

BELLARDINI EXPLANATIO.

PSALMUS XII

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, intellectus filius Core.

Titulus admonet filium Core, quibus dabatur Psalmus cantandus, ut intelligant que canunt, et ut auditores intellexerint factum: quia admonet cantandus Ecclesiasticis memorie commemorandus est: cantus enim in Ecclesia spiritui describere debet, et non solum animi dilectionem: Et sicut qui intelligenter et devote cantat, animos audientium rapunt in Deum, ita qui theatralis modus in Ecclesiam involvitur, de dono Dei ceenam mundi facit. Vide S. Hieronymum in cap. v. ad Ephes. Argumentum Psalmi aliqui esse volunt, quod David exul tempore Saulis queratur, se non posse ter in anno in Jerusalem ad festa Domini accedere; sed tempore Saulis non erat tabernaculum Domini in Jerusalem, sed in Silo, et ad eum locum ibant ter in anno Israelitæ. Præterea tam ingens desiderium, quate hoc loco exprimitur, non videtur posse referri ad tabernaculum manufactum et arcam ligneam. Præterea Psalmi argumentum esse putamus, ut SS. Patres Hieronymus, Augustinus et Chrysostomus docent, quod David

amore divino succensa exprinere conatur vehementer desiderium, quo tenebatur, perveniendi ad visionem Dei, quo est vera et sempiterna felicitas, cum tamen inter tentationes et pericula peregrinationis viveret. Sed dum ipse desiderium suum exprimit, simul docet que sint argumenta, unde verus Dei amor possit agnosci.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. QUEMADMODUM DESIDERAT CERVUS AD FONTES AQUARUM, ITA DESIDERAT ANIMA MEA AD TE, DEUS.

Amor est ignis naturalis, ac per hoc intus retineri non potest, sed per verba et suspiria foras erumpit. David igitur, ut amorem suum aliquo modo exprimat, comparat se servo sitibundo, dicens: « Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, » videlicet pervenire, « ita desiderat anima mea pervenire ad te, Deus; » qua aptissima similitudo est; cervus enim quatuor habet qualitates: primum, inimicissimus est serpentibus, atque cum eis perpetuum bellum gerit; deinde, cum a venatoribus queritur, ad montes altissimos velocissimo cursu confugit; tum mandatum illud Apostoli Galat. vi: « Alter alterius onera portate, » ab instinctu quodam nature observat: nam, ut scribit S. Augustinus, tum hoc loco, tum serm. 21 *De verbis Apostoli*, traduntur cervi, vel quando in agmine suo ambulant, vel quando natando alias terrarum partes petunt, onera capitum suorum super se invicem ponere; denique si quando vel ex pugna cum serpentibus, vel ex fuga ad montes, vel ex deportatione oneris ambulando, vel natando fatigatur, ardentissime sitire solet aquas, neque ab eis inquirendis ulla, vel tenetur amenitate pratorum, vel terretur difficultate viarum. Talis omnino est amator Dei; nam et cum serpentibus carsalium cupiditatum bellum perpetuo gerit; et cum tentationibus, vel persecutionibus premitur, ad montem contemplationis fugit, et infirmorum molestias patienter tolerat, sed præcipue summo desiderio Deum sitit, neque ulla terrena felicitate, vel adversitate impeditur, quominus ad Deum semper anhelat. Talis erat David, quamvis miles; talis Paulus, talis Petrus, tales apostoli ceteri et martyres, tales omnes qui exitium agnoscentes, sive per prospera, sive per adversa gradientes, cursum ad patriam nunquam relaxabant.

Vers. 2. 2. SITIVIT ANIMA MEA AD DEUM POSTEM VIVUM: QUANDO VENIAM ET APPAREBO ANTE FACIEM DEI?

Tris amorem cogitant, quæ in hoc versu? Declarat apertius, quid sit desiderare Deum, et simul aperit cur tantopere desiderandus sit Deus. Tris sunt, ut Chrysostomus annotavit, que amorem, ac per hoc stim et desiderium accendere solent, pulchritudo, beneficia et amor; nam et res pulchre amari se quodam modo cogunt, et qui beneficia prestant, ad se amandos provocant, et qui amant redamari merentur. Sed si hæc tria in unum convenient, id est, si persona aliqua pulcherrima et nobilissima, te summis et quotidianis

afficiat beneficiis, et eundem te maximi faciat, teque ardentissime amet, quomodo non vehementissimam in tuo pectore flammam amoris accendat? Hæc igitur tria in Deum convenire David hoc loco docet, et ideo sitire se Deum, id est, amare et desiderio ejus ardere se dicit. « Sitivit, inquit, anima mea ad Deum, » id est, ad rem pulcherrimam, nobilissimam, præstantissimam, qua bona omnia in se una complectitur. *Fortes*, id est, ad rem non fluxam et caducam; sed stabilem, permanentem, æternam. *Veniam*, id est, ad rem operantem intelligentem, amantem, que nos continuis beneficiis afficit, que nos magni facit, que nos in rem tam bonam, tam beneficam, tum sitis amantem, cogit ex toto corde dicere: « Quando veniam et apparebo ante faciem Dei? » id est, quando finis erit peregrinationis; quando initium fruitionis? Ex hebræo clarius verbi posset: *Quando veniam et videbo faciem Dei?* id enim solum est, quod sitim animæ rationalis explere potest.

3. FUERUNT MIHI LACRYMÆ MEÆ PANES DIE AC NOCTE, DUM DIGITUR MIHI QUOTIDIE: UBI EST DEUS TUUS?

Qui vere et intime cogitat tria que diximus, videlicet, Deum esse supra omnem speciem pulchrum, et omnia que nos habemus ab illo, ut a fonte manare, et eundem ipsum tanti nos sustinere, atque ita nos diligere, ut Filium suum unigenitum vero nobis dederit: fieri non potest, quin lacrymas desiderii opprimatur, dum visio tanti boni differtur. David igitur, qui ista serio contemplabatur, recto adjungit: « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, » id est, lacrymis, quasi panibus, sustentabar assidue per dies et noctes, id est, toto tempore hujus peregrinationis, vel per dies prosperitatis et noctes adversitatis; nam nonnisi anima consolari terrena felicitate, nec minus nonnisi contristari terrena adversitate; sed utroque tempore lacrymæ meæ fuerunt mihi dibus et potus, « dum dicitur mihi quotidie » ab impiis et incredulis: « Ubi est Deus tuus ad quem sitis? cui suspiras? cur diligis, quem non vides? sed posset etiam sic exponi, *dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus,* » id est, dum quotidie per circuitum omnia lustrò quaerens quem diligat anima mea, et dicitur mihi a spiritu meo, a cogitatione mea: « Ubi est Deus tuus? hæc enim omnia que contemplando perlustrasti, opera sunt Dei, pulchra quidem omnia, sed non sicut Deus tuus. Ubi est igitur Deus tuus? ubi quaeres, ut invenias? Quando venies, et videbis faciem Dei tui? »

4. HEC RECORDATUS SUM, ET EFFUDI IN ME ANIMAM MEAM, QUONIAM TRANSI IN LOCUM TABERNACULI ADMIRABILIS, USQUE AD DOMUM DEI.

Pergit in explicando desiderio suo: «Hæc, inquit, recordatus sum,» quæ dicta sunt de inquisitione Dei, «et effudi in me animam meam.» Hæc effusio tribus modis accipi potest. Primo, ut sensus sit: «effudi in me animam meam,» id est, evacuavi apud me animam meam omni terrena delectatione, ut intraretur tabernaculum admirabile et ipsam domum Dei, implem eam delectationibus Domini mei. Secundo, ut sensus sit: «effudi in me animam meam,» id est, dilatavi animam meam, extendi desiderium meum, ut capax esset tanti boni, quantum inveniet in tabernaculo illo admirabili, ubi est libertas indeficiens domus Domini. Tertio, ut sensus sit: «effudi in me animam meam,» id est, effudi super me animam meam, transcendendo contemplando ipsam animam, quomodo dicitur Thren. II, 29: «Sedebit solitarius, et tacet, quoniam levabit supra se.» Vere enim nulla est in hac peregrinatione scala aptior ad attingendum aliquo modo tabernaculum admirabile et ipsam domum, ubi videtur Deus, quam anima nostra quæ est imago Dei: ipsa enim est sublimior celo et profundior abyso; et qui animam suam contemplari novit, nec deinde eam transcendere, et per eam ad exemplar ascendere didicit, is pertinet ad locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei. Ac, ut breviter hunc ascensum attingamus, anima spiritus est, ne per hoc longe transcendit omnia corpora: sic igitur et Deus spiritus est et spirituum corporumque creator: proinde longe transcendit, non solum corpora, sed etiam spiritus. Deinde anima simplex et indivisibilis cum sit, tamen in toto corpore est, et in singulis partibus tota, omnia membra replens, et nullum occupans locum: sic igitur et Deus unicus et simplicissimus, atque indivisus est, et lamen mundum totum et res creatas omnes replet, ubique totus, ubique presens, nusquam inclusus. Tertio, anima non movetur in corpore, et totum corpus portat, movet, regit, vivificat atque sensit, quod in morte cognoscitur: anima enim recedente, corpus continuo cadit, et motum, sensum, speciem et quicquid habebat boni in momento amittit: quod autem est anima corpori, id est rerum universitati Deus, non quod proprie Deus sit anima mundi, ut philosophi quidam sensisse videntur; sed quod similitudinem anime habere videtur: ipse enim immobilis in se mansens, «portat omnia verba» virtutis sue, et in eo virtus, movetur et sumus. Quarto, anima intelligens est, et tota intellectus quidem est, eminenter continens cognitiones omnium sensuum, et multa præterea cognoscit, ad que sensus corporis nullus attingit: sic Deus totus intellectus est, eminenter continens cognitiones omnium hominum et angelorum, et

Anima habet librum altissimi.

Anima habet librum altissimi.

UNIVERSITATIS ...

solita præterea, quæ intelligentiam nostram superant. Quinto, anima non solum theoretice multa intelligit, sed etiam practice, atque inde existunt opera ingenii humani plane admirabilia in variis artibus, in ædificiis, hortis, fontibus: alique id genus plurimus, ut sæpe operæ artis humane cum operibus naturæ contendere videantur: sic etiam Deus non solum theoretice, sed etiam practice intelligit, et sine instrumentis, sine labore, et sine spatio temporis, solo nutu atque imperio voluntatis condidit universa. Sexto, anima liberum habet arbitrium, atque inde ad nutum movet corporis membra: sic Deus liberrime dominator rebus omnibus creatis; unde David ait Psal. cxviii: «Omnia serviunt tibi.» Neque solum anima imago Dei est, quoad essentialitatem, sed etiam (quamvis obscurius, quoad personarum trinitatem: nam in anima est illud intelligens, quasi Pater; est notitia producta, quasi Verbum Patris: est et amor a mente per notitiam productus, quasi Spiritus. Est etiam in anima fecunditas memorie, est intellectus et voluntas, que tres divinas personas utcumque representant. Anima igitur supra seipsam effunditur, sequè ipsam transcendit contemplando, ut transire possit ad tabernaculum admirabile: ideo subiungit Propheta: «Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.» Per locum tabernaculi admirabilis, intelligimus celestem Jerusalem, quæ est tabernaculum non manufactum, æternum in celo, ubi est domus Dei, de qua dixit in Ps. xlvii: «Uam petii a Domino, hæc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee.» S. Hieronymus ex hebræo veritè tacelo, pro eo quod nos habemus, admirabilis. Sed Septuaginta interpretes non legerunt צֶלֶת, ut nunc habetur in sodicibus hebræicis, quod significat tacelo, sed legerunt צֶלֶת, quod significat admirabilis, et differentia solum est in duobus litteris similibus, ut ex figura characterum intelligi potest. Facile autem fuit librariis mutare duas litteras in alias similes, et credendum est Septuaginta interpretes habuisse codices hebræicos meliores quam nos habeamus. Alioqui non potuissent vertere admirabilis, pro silbo, nisi imperitissimi fuissent.

Anima habet librum altissimi.

Anima habet librum altissimi.

5. IN VOCE EXULTATIONIS ET CONFSSIONIS, SONUS EPULANTIS.

Declarat Propheta, in illa sua exstasi, quæ effudit supra se animam suam, et contemplando pertransivit ad locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei, non pertransivisse factum, sed exultandum et laudandum admiratione. In voce, inquit, exultationis et confessionis, id est, pertransibo in locum tabernaculi admirabilis, id est, pertransibo admirans gloriam tabernaculi illius, et ex admiratione prorumpam in vocem exultationis et confessionis; laudis videlicet conditoris illius tabernaculi, quæ vox erit sonus epulantis, id est, vox læta et festiva, quales au-

diuntur in solemnibus et festivis, ac nuptialibus epulis. Neque enim potest animus contemplantis erigi ad considerandum gloriam celestem Jerusalem, sine admiratione et exultatione maxima. Quod attinet ad verba, illud sonus in greco est casus genitivi; et S. Augustinus legit soni, ex quo fieri potest ut noster Interpres posuerit sonus, pro sonitus, genitivi casus; sed potest etiam fieri ut significare voluerit, vocem exultationis et confessionis fuisse sonum epulantis. In hebræo, pro sono, habetur חָמָן haman, quod S. Hieronymus veritè, multitudinis; sed vox illa hebraica utrumque significat, sonitum et multitudinem. Illud autem epulantis, tam in hebræo textu, חֲבֹגִים chogegim, quam in greco, ἐπιπότοις, festa celebrantis, et sic etiam legit Augustinus et Euthymius. Sed videtur latius Interpres declarare voluisse quale festum illud esset, et dixisse «epulantis,» id est, festum convivii solemnis, quale est nuptiale, in quo multa adhibentur instrumenta musica et cantica amatoria, et habetur vox epulantis in Commentario S. Hieronymi in hunc locum, ne quis existimet recens irrepisse in editionem Vulgatum.

6. QUARE TRISTIS ES, ANIMA MEA, ET QUARE CONTURBAS ME?

7. SPERA IN DEO, QUONIAM ADHUC CONFITEBOR ILLI, SALUTARE VULTUS MEI, ET DEUS MEVS.

Ex illa mentis elevatione et gaudio spiritali consolatur lacrymas suas, dicens: «Quare tristis es, anima mea?» id est, quare lacryme tue sunt tibi panes die ac nocte, dum dicitur tibi: Ubi est Deus tuus? quare «tam incessabili fletu conturbas me? Spera in Deo,» id est, quamvis Deum non videas, quem tu ardentè videre cupis, tamen spera in eo, «quoniam adhuc confitebor illi,» id est, quia nondum tempus præterit, adhuc erit, quoad presens laudabo Deum, et confitebor misericordias ejus, et dicam illi: «Salutare vultus mei et Deus meus,» id est, tu salus es vultus mei, dum illuminas fulgore tuo vultum meum, et facis ut videat facies mea faciem tuam, et cognoscam sicut et cognitus sum, et ex clara notitia dicam: «Tu es Deus meus.» In hebræo habetur, ut etiam S. Hieronymus veritè: Salutes vultus meus, Deus meus ad me ipsum, etc.; sed manifeste corruptus est hoc loco textus hebræicus, et una littera, videlicet vau, non suo loco posita totam hanc confusionem peperit, id quod ex repetitione horum verborum, que habetur in fine hujus Psalmi, et in fine Psalmi sequentis perspicuum est. Itaque non est legendum, וְיָשִׁיב אֵלַי פְּנֵי אֲדֹנָי, ut hic legitur, et legitur in repetitione; et vera factio hebraica ad verbum hæc est, salutes vultus mei, et Deus meus. Dicit autem salutes in numero multitudinis, non salus, vel salutare, quia, licet una sit salus nostra, tamen ea multa bona continet, que etiam salutes dici possunt.

8. AD ME IPSUM ANIMA MEA CONTURBATA EST; PROPTEREA MEMOR ERO TUI DE TERRA JORDANIS, ET HERMONIUM A MONTE MODICO.

Exponit vicissitudines tristitiæ et consolationis suæ: tristitiæ, ex metu et periculis hujus vite; consolationis, ex spe et promissione futura. Dicit igitur: «Ad me ipsum anima mea conturbata est,» id est, quamvis dixerim anima mee: «Spera in Deo,» tamen anima mea ad me ipsum respiciens, ad infirmitatem meam, ad medicum lumen et modicas vires quæ in me sunt, timorè magno conturbatur, et eo terrore conturbatur me. «Propterea memor ero tui de terra Jordanis, et Hermonium a monte modico,» id est, propterea, ut huic terrori et conturbationi medicinam faciam, removebo oculos a me ipso, et ad te convertam; et ab hoc Jordane, quem video in hac terra, «memor ero tui,» id est, memor ero fluminis, quod lætificat civitatem tuam, et fontem voluptatis tue, quo potatur, qui apud te sunt; et ab hoc monte modico, qui dicitur Hermonium, quem ante oculos habeo, «memor ero montis sancti tui,» in quo habitas cum sanctis angelis tuis, et ex hac memoria consolabor animam meam et desiderium meum. Quis proprie sit mons Hermonium, et an diversus sit a monte Hermon, non omnino liquet: tamen verisimile est esse montes diversos, et in diversis locis sitos. Nam, et S. Hieronymus in Vita S. Paula distinguit hos duos montes, et constat montem Hermonem esse montem amplissimum, et Hermonium hoc loco dicitur esse modicum. Fortasse igitur Hermonium erat mons aliquis in Galilea non longe a Jordane, cum David hæc duo conjugat.

9. ABYSSUS ABYSSEM INVOCAT, IN VOCE CATA- RACTARUM TUARUM.

10. OMNIA EXCELSA TUA, ET FLUGIUS TUI SUPER ME TRANSLERUNT.

Pergit narrare tentationes et afflictiones hujus vite, et utitur metaphora inundationis aquarum, alludens ad magnum diluvium, quod fuit tempore Noe. «Abyssus, inquit, abyssum invocet,» id est, maxima aquarum inundatio, et profunditas super me venit, et alia transeunte alia supervenit, quasi a priorè vocata; venerunt autem istæ magnæ inundationes «in voce cataractarum tuarum,» id est, in strepitu et sonitu apertionis cataractarum celestium, unde aquarum inundatio descendebat. «Et omnia excelsa tua,» id est, omnes gurgites altissimi, et «omnes fluctus tui super me transierunt,» id est, omnis illa inundatio, et universum diluvium super me venit. Alledit, ut dixi, ad diluvium generale, in quo «cataracte cœli aperte sunt,» id est, tam ingens pluvia descendit, ac si cataractæ aliquæ in celo aperte fuissent, et inde tota illa aqua magno cum impetu descendisset; et ex ea inundatione facta est abys-

Hermonium cum qua sit dabitur.

Ver. 9.

Ver. 10.

®

sus, id est, maxima aquarum altitudo et profunditas. Sed hæc metaphora nihil aliud significat, nisi ingentes tentationes, et pericula, quibus divina Providentia sinit exerceri electos suos. Horum videtur periculorum magnitudinem soli spirituales viri, qualis erat David, intelligunt, qui norunt multiformes insidias diaboli, et sciunt quanti referat excidera a gratia Dei: atque hæc videtur esse literalis expositio, quamvis repudiandæ non sint pie nonnullorum expositiones, qui volunt, *abyssus abyssum invocat*, significare: *Abyssus miseriam invocat abyssum misericordie divine*. Item, *abyssus humane malitie invocat abyssum divine iustitie*. Item, *abyssus secretorum Testamenti veteris invocat abyssum arcanorum Testamenti novi*. Item, *abyssus cordis humani, quod inscrutabile est, invocat abyssum scientie Dei, qui scrutatur renes et corda*. Illud solum addendum est, per vocem *invocat* non significari *implorat*, sed *vocat*, ut ex hebraea voce colligitur: est enim sensus, *abyssus abyssum vocat*.

Vers. 11. 11. IN DIE MANDAVIT DOMINUS MISERICORDIAM SUAM, ET NOCTE CANTICUM EJUS.

Redit ad vicissitudinem consolationis, post narratam, et miro modo amplificatam magnitudinem tentationis: « in die, inquit, mandavit Dominus misericordiam suam, » id est, postquam transierunt inundationes aquarum, et horrendis ille abyssis, in die prosperitatis « mandavit, » id est misit « Dominus misericordiam, » consolationem et visitantem. « Et nocte canticum ejus, » id est, sed tempore nocturno, tempore, videlicet, tentationis et tribulationis, non cessabit canticum ejus, id est, oratio, et gratiarum actio illi oblata. Id quod clarius explicatur in sequenti versiculo.

Vers. 12. 12. APUD ME ORATIO DEO VITAE MEÆ, DICAM DEO: SUSCEPTOR MEUS ES.

Hoc videlicet est canticum nocturnum, oratio secreta, et cordis potius quam oris. « Apud me, inquit, oratio Deo vitæ meæ, » id est, in sinu meo est jugis oratio ad Deum, auctorem vitæ meæ; cui cum fide et fiducia dicam: « Susceptor meus es, » id est, in te confugio, ad te confugio, tu me labentem suscipies, tu lapsam eriges.

13. QUARE OBLIVIS ES MEI, ET QUARE CONTRISTATUS INCEDO, DUM AFFLIGIT ME INIMICUS? Vers. 13.

Miratur vicissitudines divine providentie in servis suis gubernandis, quasi dicat: Cum tu Deus vero susceptor meus sis, « quare oblivis es mei, » id est, unde hoc accidit, ut tentationes et tribulationes ita me obruant, ut me dereliquisse videaris, cum tu spes mea sis et fortitudo mea? Unde, inquam, accidit, « ut contristatus iaceam, dum affligit me inimicus, » cum tu sis protector meus et adjutor meus?

14. DUM CONFRINGUNTUR OSSA MEA, EXPROBRAVERUNT MIHI, QUI TRIBULANT ME INIMICI MEI. Vers. 14.

15. DUM DICUNT MIHI PER SINGULOS DIES: UBI EST DEUS TUUS? QUARE TRISTIS ES, ANIMA MEA? ET QUARE CONTURBAS ME? Vers. 15.

16. SPERA IN DEO, QUONIAM ADHUC CONFITEBOR ILLI, SALUTARE VULTUS MEI, ET DEUS MEUS. Vers. 16.

Non solum, inquit, affligit me inimicus, te vidente et spectante, qui susceptor meus es; sed etiam « dum confringuntur ossa mea, » id est, dum ad summam debilitatem et infirmitatem devenio, ut tentationes vix jam ferre possim, « exprobraverunt mihi inimici mei, qui tribulant me, » dum assidue mihi dicunt: « Ubi est Deus tuus? » id est, illi ipsi, qui me persequuntur et tribulant, exprobraverunt mihi fiduciam, quam in te habeo, quasi frustra in te speraverim: dicunt enim; « Ubi est Deus tuus, » quem tu adjectorem et protectorem tuum esse iactabas? Sic legimus exprobratum Tobiam: « Ubi est spes tua, pro qua elemosynas et sepulturas faciebas? » et infra: « Manifeste vana facta est spes tua, et elemosynæ tuæ modo apparuerunt, » *Tob. ii*. Sic etiam Christo exprobratum legitur *Matth. xxiii*: « Contidit in Deo, liberet eum si vult. » Sic igitur, et Davidi in tribulationeposito, exprobrabant invidiosi hostes ejus; sed in tamen, quamvis ad horam turbatus et contristatus, se ipse reprehendebat et dicebat: « Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, et Deus meus; » quæ sunt explicata in expositione vers. 6 et 7.

PSALMUS XLIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — Psalmus David.

1. Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo et doloso erue me.

2. Quia tu es, Deus, fortitudo meo, quare me

Judica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta [*h. immisericordie*], a viro doloso et iniquo salva me.

Tu enim es, Deus, fortitudo mea, quare pro-

repulisti? et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

3. Emitte lucem tuam et veritatem tuam; ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum, et in tabernaculo tua.

4. Et introibo ad altare Dei, ad Deum, qui lætificat juventutem meam.

Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.

5. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, et Deus meus.

jecisti me? quare tristis incedo, affligente inimico?

Mitte lucem tuam et veritatem tuam, ipsa ducunt me: introducent me ad montem sanctum tuum, et ad tabernaculo tua.

Et introibo ad altare Dei, ad Deum lætitiæ exultationis meæ, et confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.

Quare incurvaris, anima mea, et quare conturbas me? expecta Deum, quoniam adhuc confitebor ei, salutaribus [*al. salutibus*] vultus mei et Deo meo.

Argumentum. — Ita hic Psalmus et argumento et ipsa dictione cum superiore convenit, ut pars illius et tertia strophæ, potius quam novus Psalmus putandus sit, præsertim quoniam intercalationem eandem repetat ad colorem, quam superior in medio et ad extremum habet. Quod, quasi in cōf. 37 a Keunicotto citatis, notemque a de Romio inspectis, hic Psalmus cum xxi ita conjunctus sit, ut unum continuum carmen efficiant. Strophæ una: regio pro liberatione ab hostibus et ad templum reditu.

1. Judica me, Deus, et ago causam meam contra gentem non benignam. A viro fraudis et pravitatis eripe me.
2. Nam tu es Deus presidii mei: quare me respuisti? Quare pullatus incedo opprimente hoste?
3. Mitte lucem (opem) tuam et veritatem tuam; eæ ducant me, et perferant me ad montem sanctum tuum et ad habitationes tuas.
4. Ut adire liceat aram Dei, Deum lætitiæ meæ, exultationis meæ, et celebrem te cithara, Deus, mi Deus.
5. Quid deprimeris, anima mea, et infremis in me? Spera in Deum, nam adhuc celebrabo eum salutem faciei meæ, et Deum meum.

NOTE.

Vers. 2. *Contra*, propri. *pro*, ut stet mea causa. *Non benignam*, impiam; Græci dicunt *ἀνοσος*. — Vers. 4. *Aram*, cum hostiis eucharisticis, quælibet offerre solebant liberali et magnis periculis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David.

Hunc Psalmum, qui sine titulo est apud Hebræos, et apud Græcos et Latinos nihil habet in titulo, nisi *Psalmus David*, et est quasi appendix, vel potius epitome Psalmi superioris, brevissime declarabimus. Precatur igitur David a Deo liberationem ab inimicis, et simul conciliat se spe future beatitudinis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. JUDICA ME, DEUS, ET DISCRERNE CAUSAM MEAM DE GENTE NON SANCTA, AD HOMINE INIQUO ET DOLOSO ERUE ME.

Videtur David oppressus fuisse, vel a rege Saul, vel tentatus graviter a dæmonibus, a quibus cum non posset refugium habere ad homines, Deum iudicem appellat. Ait igitur: «Judica me, Deus, » id est, tu Deus, esto iudex meus; non enim habeo ad quem pro iustitia confugiam, nisi ad te. In græco habetur clarius, *ἐπί σοφῶν, iudica mihi*, id est, sis mihi iudex. «Et discerne causam meam de gente non sancta, » id est, diiudica causam, que mihi intenditur a gente non sancta. In hebreo et græco est pulchra allusio nominis ad verbum: hebraice enim habetur, *יָדוּבֵי רִיבֵי רִיבֵי*, *ribo: quæcunque autem dixeris eis dices*, quomodo si nos diceremus, *litigium meum*, vel *iudica iudicium meum*; et quia verba sunt generalia, duplex sensus esse potest in his verbis: Unus, ut petat a Deo, ut non solum sit iudex, sed etiam patronus, quasi dicat: «Judica me, » et, «litigium meum; » alter, ut declarat quod dixit: «Judica me, » per verba sequentia, «discerne causam meam, » id est, cognosce causam, et iudica iudicium meum, proferens iustam sententiam ad meum favorem. Vocat autem *gentem non sanctam*, homines iniquos, crudeles, et sine misericordia, ut vox hebraica manifestat, que proprie significat hominem sine misericordia, et patet etiam ex sequentibus: «Ab homine iniquo et doloso erue me; » id est, sis iudica causam meam, ut per hoc iudicium liberet me ab homine iniquo et doloso, id est, a quovis homine iniquo et doloso, vel certe ab aliquo certo homine iniquo et doloso, qui erat princeps gentis non sancte, a quo ipse affligebatur.

Vers. 2. 2. QUIA TU ES, DEUS, FORTITUDO MEA; QUARE ME REPULISTI, ET QUARE TRISTIS INCEDO, NUM AFFLIGIT ME INIMICUS?

Hic versiculus est fore idem cum versiculo duodecimo Psalmi superioris, et eundem habet sensum, id est, cum tu, Deus, «sis fortitudo mea, » et ego in tuo adiutorio unica confidam, unde fit ut me repulisse videaris, et ego tanquam a gratia repulsus tristis incedam, «dum affligit me inimicus? » Itaque est quedam familiaris, et ex fiducia in Deum procedens expositio, qua queritur se ita a Deo affligi permissum, quam Deus repulisset eum ab amicitia sua.

Vers. 3. 3. EMITTE LUCEM TUAM ET VERITATEM TUAM: IPSA ME DEDUCENT, ET ADDUXERUNT IN MONTEM SANCTUM TUUM, ET IN TABERNACULA TUA.

EX hoc versiculo intelligimus Davidem spiritalem virum fuisse, ut dictum est in Psalmo

superiore, et sollicitum fuisse de liberatione non tam a malis temporalibus, quam a periculis peccatorum, et amissionis eterne vite. Ait enim: «Emitte lucem tuam et veritatem tuam, » id est, concede mihi lucem gratiæ et misericordiarum tuarum, et veritatem, ac fidelitatem tuam: ipsa enim «me deducet » in hac periculosa peregrinatione, et «adducet in montem sanctum tuum, » ubi celestis est Jerusalem, «et in tabernacula tua, » id est, in ipsam domum tuam, ubi sunt multe mansiones, et multa tabernacula pro electis tuis. Per lucem et veritatem S. Augustinus intelligit Christum, qui est lux et veritas. Sed videtur ob stare illud pronomen, *ipsa*, cum dicitur, *ipsa me deducet*, quod habetur expresse in textu hebraico et græco in numero multitudinis. Præterea similis est hæc locutio ei quæ habetur in *Psalm. LXVI*: «Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam, » et familiare est Davidi per lucem intelligere gratiam, sive misericordiam, ut *Psalm. LXVI*: «Deus miseretur nostri, et benedicet nobis; illuminet vultum suum super nos, et miseretur nostri, » illa vero, *ipsa me deducet, et adducet*, in hebraico codice habentur in futuro, *ipsa me deducet, et adducet*; et quamvis Septuaginta Interpretes et Vulgata editio habeant in præterito, tamen videtur esse positum tempus pro tempore, ut Euthymius annotavit. Sæpe enim Scriptura prophetica, que futura sunt, explicat per tempus præteritum ad certitudinem rerum indicandam.

Vers. 4. 4. ET INTROIBO AD ALTARE DEI, AD DEUM QUI LETIFICAT IOVENTUTEM MEAM.

Explicat quid facturus sit in monte sancto et in tabernaculo Dei, nimirum se facturum quod ceteri faciunt, qui in domo Dei habitant, quorum munus est sacrificare sacrificium laudis: «Beati, inquit idem David *Psalm. LXXIII*, qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. » «Introibo, inquit, ad altare Dei, » sacrificaturus videlicet sacrificium laudis: omnes enim, qui domum illam ingrediuntur, continuo sacerdotes fiunt, ut ex illis eorum verbis intelligi potest: «Fecisti nos Deo nostro regem et sacerdotes, » Apoc. v. Nec solum ad altare introibo, inquit, sed etiam introibo «ad ipsum Deum, » id est, coram ipso Deo apparebo, quasi in intimum ejus cubiculum introductus, «ad Deum, inquam, qui letificat iuventutem meam, » id est, qui letificat novam meam iuventutem. Nam in patria «renovabitur sicut aquila iuventus nostra, » ut dicitur in *Psalm. CXX*, et ut Apostolus ait ad Ephes. iv: «Occurremus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, » S. Hieronymus vocem *יָלִי גְלוּתִי* veritatem exultationem, pro qua Septuaginta veterunt iuven-

Cheltes
lus est
et veritas.

itatem. Sed vocabulum hoc rarissime invenitur in Scripturis; et sicut ex auctoritate S. Hieronymi credere possumus significare exultationem, ita auctoritate Septuaginta Interpretum credere possumus significare iuventutem. Quod autem habetur *Daniel. I*, *גִּלְתָּיִם* *giltaiem*, non significat, ut quidam scripserunt, iuventutem, sed similitudinem ætatis. Sanctus enim Hieronymus pro illa voce posuit, *coavis vestris*, et ex ejus auctoritate Sanctus Pagninus in *Dictionary* suo docuit, *גִּלְתָּיִם* significare similitudinem. Nemo igitur reprehendere potest Septuaginta Interpretes, vel editionem Vulgatam.

Vers. 5. 5. CONFITEBOR TIBI IN CITHARA, DEUS, DEUS MEUS: QUARE TRISTIS ES, ANIMA MEA; ET QUARE CONTURBAS ME?

Vers. 6. 6. SPERA IN DEO, QUONIAM ADHUC CONFITEBOR

ILLI: SALUTARE VULTUS MEI, ET DEUS MEUS.

Explicat clarius quod sacrificium oblatum sit ad altare Dei, cum venerit in tabernaculum non manufactum, æternum in celis. «Confitebor, inquit, tibi in cithara, » id est, laudabo te confitendo misericordias tuas, justitias tuas, omnia denique mirabilia tua, et laudabo non solum ore, sed etiam opere; tunc enim optime, et sine ulla discordia, vel repugnantia coacordabunt cantus, et cithara, » id est, voces et opera, que duo in hac peregrinatione raro perfecte concordant. Porro cithara meminit etiam Apocalypsis, cum describit laudes Sanctorum in celo. Apoc. v: «Habentes singuli citharas in manibus: » et cap. XIV: «Et vocem, quam audivi, sicut citharadorum citharizantium in citharis suis. » Que sequuntur, explicata sunt in fine Psalmi superioris.

PSALMUS XLIV.

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, filiis Core ad intellectum.

2. Deus, auribus nostris audivimus; patres nostri narraverunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis.

3. Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos; afflixisti populos, et expulisti eos.

4. Nec enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvavit eos: Sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis.

5. Tu es ipse rex meus et Deus meus, qui mandas salutes Jacob.

6. In te inimicos nostros ventilabimus cornu, et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

7. Non enim in arcu meo confidam, et gladius meus non salvabit me.

8. Salvasti enim nos de affligentibus nos, et odientes nos confodisti.

9. In Deo laudabimur tota die, et in nomine tuo confitemur in seculum.

10. Nunc autem repulisti et confodisti nos, et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.

11. Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros, et qui oderunt nos, diripiunt sibi.

12. Dedisti nos tanquam oves escarum, et in gentibus dispersisti nos.

13. Vendidisti populum tuum sine pretio, et

V. s. u. — Victori, filiorum Core eruditio.

Deus, auribus nostris audivimus; patres nostri narraverunt nobis opus quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.

Tu manu tua gentes delesti [h. exheredasti, et plantasti eos [al. eos]; afflixisti populos, [al. plebes], et emisisti eos.

Non enim in gladio suo possederunt terram, neque brachium eorum salvavit eos: Sed dextera tua, et brachium tuum, et lux vultus tui, quia complacuisti in eis.

Tu es ipse rex meus Deus: præcipe salutibus Jacob.

In te hostes nostros ventilabimus: in nomine tuo conculebimus adversarios nostros.

Non enim in arcu meo confidam, neque gladius meus salvabit me.

Quia salvasti nos de hostibus nostris, et eos qui oderant nos, confodisti.

In Deo laudabimur tota die, et nominis tui in æternum confitebimur, Sæcra.

Verum tu, projectisti, et confodisti nos: et non egredieris in exercitiis nostris.

Vertisti terga nostra hosti: et qui oderunt nos, diripiunt sibi.

Dedisti nos tanquam gregem ad vorandum, et in gentibus dispersisti nos.

Vendidisti populum tuum sine pretio: nec

non fuit multitudo in commutationibus eorum.

14. Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subannationem et derisum his qui sunt in circuitu nostro.

15. Posuisti nos in similitudinem gentibus, commotionem capitis in populis.

16. Tota die verecundia mea contra me est, et confusio faciei meae cooperuit me.

17. A voce exprobrantis et obloquentis, a facie inimici et persequentis.

18. Haec omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te, et inique non egimus in testamento tuo.

19. Et non recessit retro cor nostrum, et declinasti semitas nostras a via tua.

20. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis.

21. Si obliti sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad Deum alienum.

22. Nonne Deus requirit ista? ipse enim novit abscondita cordis.

Quoniam propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis.

23. Exsurge, quare obdormis, Domine? exsurge, et ne repellas in finem.

24. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiae nostrae et tribulationis nostrae.

25. Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra, conglutinatus est in terra venter noster.

Exsurge, Domine, adjuva nos, et redime nos propter nomen tuum.

Argumentum. — In calamitatibus populi maximis, cum succumberet in multis prellis, et premeretur graviter ab hostibus, has preces fecit auctor Psalmi hujus, Coraites, quibus praemittit gloriosam commemorationem summorum beneficiorum, quae Deus in populum Judaicum contulerit; atque ita imporat operi Dei ardenter et blenter, ut talem, nunc etiam, se Deo praebere velit populo adversus hostes suos et gentes exteras, qualem superioribus temporibus semper se ei praebuerit, cum in vera pietatis constanti cultu atque studio eum colerent. «Egregie falluntur, qui quae vers. 23 dicta sunt non nisi Machabaeis temporibus congruere putant. Quia vers. 22 habentur ostendunt, aut in exilio compositum esse hunc Psalmum, aut, quod ab vers. 7 alius probabilius videri possit, temporibus quae fuerunt proxima ante exitum, ut quibus Jem magnum per Judaeorum patris esent ejeti. » Haec Maurer. Alter Heugstenberg: Domus Davidis, aut, gereret bellum in Arabia et juxta Emolatam. Edomites irruerunt in Palaestinam, israelitaeque plurimos tum occiderunt, tum captivos (vers. 12; conf. I Reg. viii, 46 seqq. Amos, 1, 6, 9, etc.) abduxerunt. Haec occasione Coraites quidam hanc precationem fecit. Paulo post Davidem, misso Joab adversus Edomitas, eos in Valle Salis devicit (II Sam. viii, 13), tanquam Psalmum 1x ipse occidit. Ceterum strophe quinque: vers. 2-4, tu, Jova, ope tua majoribus nostris adjuisti, victoriam reddidisti eorum arma; vers. 5-9, tuo adjuti auxilio nos quoque prosternimus qui nos opprimunt hostes; vers. 16-17, ut tu nos deseruisti, victos quoque atque prostratos, patria ejectos, omnibus contumeliosis affectis; 18-23, nec quod a te delictis hae mala nobis acciderunt, imo tua causa talia patimur; vers. 24-27, sicurum tandem ad extremam miseriam reductis.

1. Praecentori, Coraitarum carmen.
2. Deus, auribus nostris (ipsi) audivimus, majores nostri narrarunt nobis

grandis fuit commutatio eorum [h. et non *conerasti in commutatione eorum*].

Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subannationem et irrisum his qui erant in circuitu nostro.

Posuisti nos similitudinem [h. *parabolam*] in gentibus, commotionem capitis in tribus [h. *plebibus*].

Tota die confusio [al. *verecundia*] mea contra me, et ignominia faciei meae cooperuit me.

A voce exprobrantis et blasphemantis, a facie inimici et ultoris.

Omnia haec venerunt super nos, et non sumus obliti tui, nec mentiti sumus in pacto tuo.

Non est conversum retro cor nostrum, nec declinaverunt gressus nostri a semita tua.

Quoniam deiecasti nos in loco draconum, et operuisti nos umbra mortis.

Si obliti sumus nominis Dei nostri, et expandimus manus nostras ad Deum alienum.

Numquid non Deus investigabit istud? ipse enim novit cogitationes cordis.

Quoniam propter te mortificati sumus tota die: reputati sumus ut grex occisionis.

Consurge [h. *Exurgere*], quare dormitas, Domine? vigila, quare projecisti [nos in sempiternum?]

Quare faciem tuam abscondis, oblivisceris afflictionis nostrae et inopiae nostrae?

Quoniam inconvata est in pulvere anima nostra: adhesit in terra [al. *terre*] venter noster.

Surge, auxiliare nobis, et redime nos propter misericordiam tuam.

facinus quod fecistu temporibus illorum, in diebus priscis.

3. Tu manu tua gentes (Canaanas) expulisti (sedibus suis), et plantasti illos (majores nostros); afflixisti populos, et extendisti illos (majores nostros).

4. Neque enim gladio suo occuparunt terram, nec brachium eorum salvavit eos; sed dextera tua, et brachium tuum, et lux faciei tuae (favor tuus): nam favebas illis.

5. Tu ipse (idem) rex meus es, Deus: demanda salutes (auxilium) Jacobi.

6. Per te vexatores nostros ferimus (vel *feriemus*); tuo nomine (auspicio) conculcamus insurgentes contra nos.

7. Neque enim in arcu meo fiducia pono, nec gladius meus servat me.

8. Sed tu salvas nos a vexatoribus nostris, et osores nostros pudore afficis.

9. Deo gloriamur quotidie, et nomen tuum in perpetuum celebramus.

10. Nunc autem (imo vero) rejecisti et contumelia affectis nos, neque exivisti cum exercitibus nostris.

11. Reverti nos fecisti retro ab oppressore, et osores nostri praedati sunt sibi (facultates nostras).

12. Fecisti nos instar gregis mactandi, et inter gentes dispersisti nos.

13. Vendidisti tuum populum nullo pretio, nec multiplicasti in *statuendis* pretiis eorum.

14. Fecisti nos contumeliam vicinis nostris, irrisionem et ludibrium *incolis* (alii, *locis*; proprie, *circuitibus*) qui circa nos sunt.

15. Fecisti nos proverbium inter gentes, agitationem capitis inter nationes.

16. Quotidie ignominia mea coram me est, et pudor faciei meae operit me:

17. Propter vocem exprobrantis et conviciantis, propter aspectum hostis et vindicta capidi.

18. Haec omnia supervenerunt nobis, nec tamen obliti sumus tui, nec fellimus (perfide egimus contra) foedus tuum.

19. Retro non cessit (a te) cor nostrum, nec deflexit gressus noster a semita tua,

20. quod (gall. *pour que*) contrivisti nos in loco canum ferorum et operuisti nos umbra mortis.

21. Si obliti essemus nomen Dei nostri, et si expandissemus manus nostras ad deum alienum,

22. nonne Deus explorasset (ultione) hoc?
nam novit ipse recondita cordis.
23. Sed propter te occidimur quotidie,
reputamur ut grex maclandus.
24. Evigila! quare obdormis, Domine?
Expergiscere! ne rejicias nos in perpetuum.
25. Quare faciem tuam occultas,
obliviseris afflictionis nostrae et oppressionis nostrae?
26. Nam depressa est anima nostra ad pulverem,
adhæret terræ corpus (propr. venter) nostrum.
27. Surge in auxilium nobis,
et respice nos propter bonitatem tuam.

NOTE.

Vers. 2. *Nobis factus quod tibi, nobis: Facinus factisti, etc.* Facinus, mirabilia tua in eorum gratiam, quæ mox enarrantur. — Vers. 9. *Deo gloriamur*; Ewaldus, *von Gott lobensien*, i. e. *de Deo laudem comimus*. Aliis afflix. 2. laudis objectum indicat. — Vers. 10. *28*, gall. *quod donec, et apris cetera*. — Vers. 11. *Ab*, paragog. — Vers. 12. *Multiplicasti*, quod Galli dicunt *l'enchère, veu, vous n'avez pas de loins*; alii, *noe magni fecisti*, scil. populum; alii, *noque auxisti res tuas præcis eorum*; Prov. xiii. 16. — Vers. 16. *Proverbum*, ut in proverbium inter eos abiit summe probrosa nostra conditio. — Vers. 20. *Locus canum ferorârum* sunt terræ terrore ac sterilitate deformes, aut ab hostibus in solitudinem reductæ; alii: in servitute inter crudelles gentes. *Pro cæcum ferorârum* alii vertunt *dracônârum*. *Operuitis*, propr. *super nos cum umbra mortis*, instar eorum qui in solitudine quadam horrida nocti oberrant. — Vers. 21. *Si*: alii, vi majori, *nequaquam unquam obtitit suavis*. — Vers. 23. *Tantum abest, ut e contra*, etc. Hæc bene conveniunt Ezechie regis et Sennacherib temporibus. — Vers. 27. *Ezerathah pro ezerah, ah in ah* mutato, cum 77 paragog.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In fœnem filiis Core ad intellectum.

Titulus hujus Psalmi nihil differt a titulo Psalmi xi, nisi quod in eo vox *intellectus* præponitur, hic postponitur. Hi erant *intellectus filii Core*, hic est, *filiis Core intellectus*, ut est in hebreo, vel *ad intellectum*, ut est in greco et latino. Et fortasse nullum est in hac transpositione mysterium. Fortasse etiam vox *intellectus* præposita significabat in eo Psalmo deploratam calamitatem præteritam, vel præsentem; in hoc autem postponitur, quia depingunt calamitates future longe post tempora Davidis: conveniunt enim SS. Patres hunc Psalmum continere predictionem veram, quæ post tempora Davidis contingerent; et Græci quidem, ut Chrysostomus, Theodoretus et Euthymius docent, Psalmum hunc cantari in persona Machabeorum, qui gravissimas calamitates ab Antiocho, aliisque regibus Syriæ, vel Egypti passi sunt. Latini vero, ut Ambrosius, Hieronymus et Augustinus, volunt in hoc Psalmo exprimi vocem SS. Martyrum, qui crudelissimas persecuciones a Romanis Imperatoribus pertulerunt. Sed conciliari possunt hæc Patrum sententiæ, si dicamus Psalmum præsentem ad utrosque pertinere, ad Machabeos et ad Christianos: similis enim persecuciones utriusque passi sunt, et propter causam eandem, propter confessionem videlicet, et legem ejusdem veri Dei. Sicut enim hic Psalmus non solum pertinet ad martyres, qui tempore Neronis passi sunt, sed etiam ad eos, qui tempore Diocletiani, qui plus ducentis annis fuit Nerone posterioris sic etiam pertinere potest ad martyres, qui ab Antiocho Epiphane decertant, qui oncentis circiter annis Nerone præcessit.

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1. **1. DEUS, AURIBUS NOSTRIS AUDIVIMUS; FAIRES** **2. OPUS QUOD OPERATUS ES IN DIEBUS EORUM, Vers. 2.**
NOSTRAM ANNUNTIAYERUNT NOBIS. ET IN DIEBUS ANTIQUIS.

Incipit populus Dei in persecutione positus, et pro afflictions gemens commemorare magnalia, quæ Deus pro fidelium suorum defensione aliquando fecit, et mirari cur nunc eosdem fideles suos dereliquisse videatur, ut hæc commemorations et admiratione Deum ad misericordiam flectat. Sed ideo præmisit in titulo David hic intellectus opus esse, quoniam Deus non mutatur, sed medicinam pro tempore mutat, prout populo suo ægotanti convenire judicat. Deus, inquit Propheta in persona Ecclesie, vel martyrum utriusque Testamenti, « auribus nostris audivimus: » Dicit autem *auribus nostris*, cum satis fuisse videretur dicere, *audivimus*, vel *auribus audivimus*, ad majorem certitudinis expressionem: quo modo S. Joannes scribit in illo primæ epistolæ: « Quod vidimus oculis nostris, et manus nostræ contractaverunt: » videbatur satis fuisse dicere, *quod vidimus, et contractavimus*; sed magnam habet vim ad significandum certitudinem exploratam, *illud oculis nostris, manibus nostris*. Ita igitur hoc loco dicitur: « Auribus nostris audivimus, » id est, nos ipsi audivimus. Ad dicitur continuo unde audiverint; ac dicitur: « Patres nostri annuntiaverunt nobis, » id est, non accipimus incerto rumore ab hominibus ignotis, sed ipsi patres nostri, viri fide dignissimi, qui nos filios suos nunquam deceptissent, ipsi, inquam, « annuntiaverunt nobis. » Quid autem audiverint a patribus explicant, cum addunt: « Opus, quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis, » id est, annuntiantibus patribus audivimus mirabile opus, quod fecisti in diebus eorum, *ipsis videlicet* videntibus; et etiam « opus, quod fecisti in diebus antiquis, » quod patribus suis narrantibus ipsi patres nostri audiverunt. *Non nullam referi*, quod in hebreo non habetur *et, unde aliqui exponunt*: In diebus eorum, qui sunt dies antiqui.

Vers. 3. **3. MANUS TUA GENTES DISPERDIDIT, ET PLANTASTI EOS; AFFLIXISTI POPULOS, ET EXPULASTI EOS.**

Explicat in particulari unum ex operibus mirabilibus, quod Deus fecit pro fidelibus suis in diebus patrum, ac dicit: « Manus tua gentes disperdidit, » id est, potentia tua disperdidit eos terra promissionis gentes Chananeorum et Jebusæorum, quæ in illis habitabant; et plantasti eos, » id est, et gentibus filijs ejus, plantasti patres nostros in illa ipsa terra. « Afflixisti populos, et expulisti eos, » id est, disperdidit illos manus tua, quia afflixisti gravissimis præcis populos illarum gentium, et tandem devictos expulisti, ut locum darent populo tuo. Ex hoc loco intelligimus, quod supra dictum est: « Patres nostri annuntiaverunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum, » non esse accipiendum de narratione immediata, sed mediata, id est, mediante successione filiorum: quod enim hoc loco narratur, factum est tempore Moïse et Josue;

non potuit autem Moses, vel Josue, id narrare per se Machabeis, aut Apostolis, neque Davidi, qui Psalmum scripsit, sed narraverunt per successores suos. Illud autem, *plantasti eos*, continet insignem metaphoram; significat enim ita constitutos et stabilissimos fuisse in terra promissionis Hebræos, ut nonnisi diffimulter expelli possent, quomodo ponuntur arbores in terra, quando plantantur, et firmiter radicantur, ut non facile avelli possint. Præterea quæ plantantur non solum firma consistent, sed etiam crescent, et multiplicantur; quæ metaphoram explicat clarior Psalmus lxxix: « Plantasti radices ejus, et implevit terram: operuit montes umbra ejus, et arbuta ejus cedros Dei. »

4. NEG ENIM IN GLADIO SUO POSSEDERUNT TERRAM, ET BRACHIUM EORUM NON SALVAVIT EOS:
5. SED DEXTERA TUA, ET BRACHIUM TUUM, ET ILLUMINATIO VULTUS TUI, QUONIAM COMPLACUISTI IN EIS.

Probat quod dicit: « Manus tua disperdidit eos, » etc. Nam, inquit, « non in gladio suo possederunt terram, » id est, patres nostri, tempore Moïse et Josue, pugnaverunt quidem cum Chananeis; sed nisi adjutor et protector eorum tu fuisses, neque terram possederunt, neque evadere potuissent de manibus hostium suorum: ipsi enim pauciores erant, minus in bello exercitati, et pugnatu erant adversus urbes munitissimas. Non igitur in gladio suo, id est, virtute armorum suorum possederunt terram promissionis, « Neque brachium eorum salvavit eos, » id est, neque robur eorum tantum erat, ut in prælio captivitatem, vel mortem evadere possent: « sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui, » dedit eis terram possidendam, et salvavit eos a morte, vel captivitate, quando cum Chananeis pugnabant; et hoc ideo, « quia complacuit in eis, » id est, non propter eorum virtutes, aut merita, sed quia tibi placuit *eligere eos in populum tuum*. Illud, *illuminatio vultus tui*, significat proprie *benignum aspectum*, sive gratiam et favorem, ut diximus in Psalmo superiori, vers. 3. *Dicitur enim Deus illuminare vultum super aliquem*, quando illum sereno vultu respicere dignatur, id est, cum ejus miseretur, etque gratiam suam imperat. Esse autem verissimum, quæ hoc loco dicitur, percipiunt est ex libro Josue cap. vi, ubi legitur muros urbis Hierico ad solum clamorem filiorum Israel funditus corruisse, et ex capite x, ubi legitur, pugnante Josue, Deum immisisse de cælo lapides grandinis super hostes, et ait Scriptura: « Et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserat filii Israel. »

6. TU ES IPSE REX MEUS, ET DEUS MEUS QUI MANDAS SALUTES JACOB.
Exponit nunc admirationem suam populus

Dei, dicens : « Tu es ipse Rex meus, et Deus meus, qui mandas salutem Jacob, » id est, tu ipse, qui patres nostros adjuvabas et protegebas, quia Rex et Deus eorum eras, tu, inquam, « ipse es etiam Rex meus, et Deus meus; » et ille idem, « qui mandas salutem Jacob, » id est, qui consuevit salvare populum tuum, qui a parente suo nominatur Jacob. Hoc loco nonnulli volunt supervacaneum esse illud, et, cum dicitur, *et Deus meus*, et exponunt, tu es Rex meus et Deus meus. Ratio eorum est, quia illud, et, non habetur in textu hebraico. At Septuaginta Interpretes habent et, et sic legunt, et exponunt omnes veteres graeci et latini, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Theodoretus, Euthymius, et sensus est sublimior : nam significat Scriptura, Deum non solum esse regem populi sui, sed etiam Deum, id est, iudicem totius mundi, telestium et omnipotentem, qui possit non solum protegere populum suum, quem regit, sed etiam punire omnes adversarios ejus. Itaque retinendum est illud, et, et credendum, vel excidisse ex hebraeo textu, vel Septuaginta seniores addidisse illud, ut declararent vocem Deum non esse vocativi casus, sed nominativi, et aliquid amplius eo nomine significari, quam nomine regis. Est etiam hoc loco observandum illud, qui mandas salutem Jacob, non significare, qui mittis salutem, sed qui precipis, sive jubet : vox enim hebraica et graeca hoc significant, et ex illis declaranda est ambiguitas vocis laudis. Itaque sensus est, « qui mandas, » id est, qui jubet et precipis salvam populum tuum, id est, qui solo imperio et nutu potes, et omnes salutem dare populo tuo, quasi dicat : « Tu es Rex meus, » sed non ut alii reges, qui bellando protegent; sed es etiam Deus, qui solo verbo, solo imperio, solo nutu vales salvare Jacob.

Vers. 7.

7. IN TE INIMICOS NOSTROS VENTILABIMUS CORNU, ET IN NOMINE TUO SPERNEMUS INSURGENTES IN NOBIS.

Ostendit nunc, non solum Deum esse eundem Deum, qui erat tempore patrum, sed etiam populum esse eundem, et eandem spem in Deo habere, quam patres habuerunt : hinc enim oritur admiratio, cur idem Deus cum eodem populo ita contrario modo se gerat, ut quem antea victorem nullo negotio faciebat, nunc vinco et debellari sinat. « In te, inquit, inimicos nostros ventilabimus cornu, » id est, nos quoque, si adjutor et protector noster fueris, inimicos nostros vincemus in te, id est, in tuo auxilio confidentes. « Et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis, » id est, et invocato nomine tuo, non timebimus, nec magnificiemus impetum hostium insurgentium in nos. Illud, *ventilabimus cornu*, est metaphorice, ducta similitudine a tauris, qui cornibus projiciunt in ventum et in auras quicquid illis obijerit. Nos, inquit, tua potentia freti, ea facilitate hostes nos-

tros abigemus et fundemus, qua solet ferocissimi laurus cornibus ventilare paleas.

8. NON EXIM IN ARCE MEO SPERABO, ET GLADIUS MEUS NON SALVAVIT ME.

Pergit in demonstranda similitudine inter populum Dei presentem et antiquum. Sicut enim antiquus populus non in gladio suo possidebat terram, ita, inquit, « et ego populus tuus praesens non in arca meo sperabo, » id est, non confidam in viribus et armis meis. « Et gladius meus non salvavit me, » id est, solo et confiteor, quod si salutem consequar, eam mihi non dabit gladius meus, sed auxilium tuum.

9. SALVASTI ENIM NOS DE AFFLIGENTIBUS NOS, ET ODIENTES NOS CONFUDISTI.

Declarat, quod dixit : « Gladius meus non salvavit me, » dicens : « Salvasti enim nos de affligentibus nos, » id est, confiteor salutem meam non a viribus meis pendere, quoniam quocumque salvus factus sum a quacumque tribulatione, tu salvasti nos ab affligentibus nos, » et tu es qui inimicos nostros, » qui nos oderant, » et perdere cupiebant, » confudisti, » efficiens protectione tua, ut conatus eorum frustraretur, et ipsi confusi ab oppugnatione nostra recederent.

10. IN DEO LAUDABIMUR TOTA DIE, ET IN NOMINE TUO CONFITEBIMUR IN SEECULUM.

Concludit ex his, quae dixit, populum Dei, quotiescumque liberabitur a tribulatione, id beneficium Deo acceptum relaturum, et gloriam omnem ipsi Deo datum esse. « In Deo, inquit, laudabimur tota die, » id est, non in nobis, sed in Deo gloriamur omni tempore, quo de hostium manibus liberabimur : et in nomine Domini invocato, ipsi confitebimur laudem et gloriam usque in aeternum. Quibus verbis confirmat quod demonstrare volebat, populum esse eundem, qui antea fuerat, id est, confidentem in Deo auxilio, non in suis viribus, ut populus antiquus : non in viribus suis, sed in adiutorio Domini confidebat. Illud, *laudabimur*, phrasin est hebraica significans gloriarum, non proprie laudari. Similis est phrasin italica, quando dicimus : *Me toda del tale*, et habetur haec phrasin in aliis locis multis, ut in *Psalm. xxxiii* : « In Domino laudabitur anima mea; » *Psalm. civ* : « Laudamini in nomine sancto ejus, » et alibi saepe. Illud autem, et in nomine tuo confitebimur, clarior est in hebraeo, et *nomini tuo confitebimur*. S. Augustinus hoc versiculum, a septimo usque ad decimum, vult continere prophetiam future victorie Christi et Christianorum, quando Ecclesia de omnibus hostibus triumphabit. Sed superior expositio, quae est Chrysostomi, videtur magis literalis : non enim hic loquitur Propeta, sed populus Dei, qui miratur se a Deo non juvari, cum sit idem populus cum eo, quem Deus tam manifeste auxilio suo protegebat. Sequitur igitur :

11. NUNC AUTEM REPULISTI, ET CONFUDISTI NOS; ET NON EGREDIERIS, DEUS, IN VIRTUTIBUS NOSTRIS.

Hic jam incipit admiratio et conquisitio miserabilis populi graviter afflicti ab inimicis. « Nunc autem, » id est, olim tanto favore nos prosequeraris, nunc autem repulisti et confudisti nos; » nam et tempore Antiochi opprobrium erat vocari Iudeum, et tempore tyrannorum infame erat Christianorum nomen, et videbantur fideles derelicti a Deo. « Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris, » id est, si velimus hostibus repugnare, qui nos affligunt, tu non egredieris nobiscum, ut olim egrediebaris, ut pro populo tuo pugnares. Per virtutes intelligitur exercitus, ut clare habetur in hebraeo, *בְּצַבְאוֹתֵינוּ* *betsibothenu* : sunt enim exercitus armati vires et robora populi; et virtus hoc loco non virtutem moralem, sed potentiam et robur significat. Porro tempore persecutionum tam Antiochi quam imperatorum gentilium, tanta erat debilitas in populo Dei, ut non audent ullo modo resistere; et ideo patiendo, et tolerando populum pugnantem. Sed quamvis ab hoste visibili fugerant et cederent, tamen de hoste invisibili gloriosissime triumphabant : et quamvis in conspectu hominum derelicti viderentur a Deo, tamen in occulto maxima Dei gratia juvabantur. Sed hoc loco de eo tantum agitur, quod foris agebatur, et reliquitur filiis Corae intelligendum, quod agebatur in occulto.

12. AVERTISTI NOS RETROISUM POST INIMICOS NOSTROS, ET QUI ODIENT NOS, DIRIPERANT SIDI.

Pergit in explicanda persecutione. « Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros, » id est, fecisti ut qui in primo loco eramus, jam in postremo essemus, et tanquam victi et captivi sequeremur inimicos nostros; et iidem inimici nostri, » qui nos odio habebant, » pro arbitrio suo, et nos et nostra diripiebant, sibi, » id est, in usum suum convertebant. S. Hieronymus ex hebraeo reddidit, *vertisti terga nostra hosti* : quem sensum verba hebraica facile admittunt, quae ad verbum sic sonant, *avertisti nos retrorsum ab inimicis nostris*; sed verba graeca et latina, quae habet, post inimicos nostros, non facile sensum illud ferre possunt : qui enim terga vertant et fugiant, non terga vertunt post inimicos, sed ante inimicos. Ideo sensum alium nos supra posuimus ex Chrysostomo et Augustino, neque repugnat nostra expositio verbis hebraicis; nam pro eo quod haberi diximus, *ab inimicis nostris*, potest etiam legi, *pro inimicis nostris*, ut legit S. Augustinus, et secundum eam lectionem optime constat explicatio, quam attulimus : sive enim legas, *avertisti nos retrorsum post inimicos nostros*, sive legas, *avertisti nos retrorsum pro inimicis nostris*, semper significatur nos redactos esse ad locum inferiorem et posterioriorem, et in hostium potestatem misere devuisse.

13. DEMISTI NOS TANQUAM OVES ESCARUM, ET IN GENTIBUS DISPERSISTI NOS.

Mire describit martyria Sanctorum. « Fecisti, inquit, nos tanquam oves escarum, » id est, permixisti nos tam facile trucidari, et in tanta multitudine, ac si essemus oves destinatae ad macellum, quam in magna copia, et sine ulla resistencia occiduntur : « Et in gentibus dispersisti nos, » id est, et eos ex nobis, quos occidere hostes noluerunt, permixisti dispergi inter gentes. Ubi notatur exilia in loca remotissima, ad quae frequenter Sancti ablegabantur.

14. VENDIDISTI POPULUM TUUM SINE PRETIO, ET NON FUIT MULTITUDO IN COMMUTATIONIBUS EORUM.

Aliud supplicium describit, quo sancti martyres tanquam vilissima mancipia deputabantur ad secanda marmora, vel ad curandas bestias, vel ut in theatris lamarentur a feris, ut eo spectaculo oblectarentur spectantium oculi. « Vendidisti, inquit, populum tuum sine pretio, » id est, tradidisti populum tuum potestati inimicorum, et nihil pretii accepisti. « Et non fuit multitudo in commutationibus eorum, » id est, et cum hostes, quibus eorum tradideras, vellet eos vendere in mancipia, et pro pecunia commutare, non fuit multitudo pecuniae in commutationibus eorum, id est, tanquam vilissima mancipia fere pro nihilo vendebantur, et ad opera atque oblectamenta deputabantur. S. Augustinus legit : *Non fuit multitudo in substitutionibus eorum*, et exponit : non remanserunt multi in Ecclesiis, qui Domino jubilarent in officis divinis celebrandis; sed codices graeci variant : emendatiores autem habent, ut nos in Vulgata legimus, quam lectio concordat cum textu hebraico, et sic etiam legunt et exponunt Ambrosius, Hieronymus et Chrysostomus.

15. POSUISTI NOS OPPROBRIUM VICINIS NOSTRIS, SUBSANNATIONEM ET DERISIONEM HIS, QUI SUNT IN CIRCUITU NOSTRO.

Ad supplicia corporalia adjuncti irrisiones et opprobria. « Posuisti, inquit, nos opprobrium vicinis nostris, » id est, ex eo quod permissione tua devenimus in calamitates, quas paulo ante descripsimus, inde factum est ut jam sinus opprobrii vicinis nostris, et subsannetur, ac irideamur ab iisdem vicinis qui sunt in circuitu nostro.

16. POSUITI NOS IN SIMILITUDINEM GENTIBUS, COMMOTIONEM CAPITIS IN POPULIS.

Per similitudinem intelligitur proverbium, sive parabola, ut clarius dicitur in *Psalm. lxxviii* : « Factus sum illis in parabolam. » At igitur, « Posuisti nos in similitudinem gentibus, » id est, fecisti ut gentiles de nostra calamitate parabolam, sive proverbium sibi facerent, et cum vellet inter loquendum exemplum proponere rei valde detestandae, nostram miseriam in medium adferrent.

Posuisti etiam nos « commotionem capitis in populis, » id est, fecisti ut populi gentium non solum irrisio verborum, sed etiam capitis agitatione nos delectarentur, vel irriderent.

VER. 17. 17. TOTA DIE VERECUNDIA MEA CONTRA ME EST, ET CONFUSIO FACIEI MEÆ COOPERUIT ME.

VER. 18. 18. A VOCE EXPROBRANTIS ET OBLOQUENTIS, A FACIE INIMICI ET PERSEQUENTIS.

Explicat effectum irrisionum, quia sine dubio ingens confusio et verecundia erat. « Tota die, inquit, verecundia mea contra me est; et confusio faciei meae cooperuit me; » id est, omni tempore huius persecucionis verecundia mea in conspectu meo est, semper video confusionem meam, que confusio faciei meae solum me quasi velo quodam operit. Oritur autem hæc tota confusio « a voce exprobrantis et obloquentis, » id est, ab his qui mihi exprobrant stultitiam, quod Crucifixum colam; exprobrant impietatem, quod Deos non venerer; exprobrant falsa crimina, infanticidia, incestus, et similia, et de his inter se obloquuntur. Explicat autem qui sint isti exprobrantes et obloquentes, cum addit: « A facie inimici et persequentis. » Sed videtur hæc verecundia et confusio non convenire sanctis martyribus, cum scriptum sit: « Qui erubescit me, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua et Patris, » Luc. ix. Et: « Qui me confessus fuerit, et Filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis, » Marc. viii. Celestium Dominus non prohibet quancumque verecundiam et confusionem, sed eam, que impedit confessionem. Illi enim reprehenduntur, qui ab huiusmodi verecundia superati, Christum confiteri non audebant, vel etiam ad negandum adigebantur. Istos autem, de quibus in hoc Psalmo agitur, non fuisse a verecundia victos, docent verba sequentia.

VER. 19. 19. HÆC OMNIA VENERUNT SUPER NOS, NEG OBLITI SUMUS TE; ET INIQUE NON EGIMUS IN TESTAMENTO TEO.

Post explicata beneficia Dei erga patres antiquos, et destitutionem ac derelictionem populi junioris, subiungit Propheta in persona eiusdem populi causam latam desertionis non posse tribui peccatis suis: unde colligitur ratio admirationis et querimonie. Sic igitur loquitur: « Hæc omnia venerunt super nos, » id est, has angustias et tribulationes passi sumus; et tamen « non oblitus sumus te, » id est, non dimisimus te, ut coleremus deos alienos: solet enim Scriptura coniungere oblivionem Dei cum idololatria. *Psalm. cv:* « Mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fenum, oblitus sunt Deum, qui salvavit eos. Et *Deuter. xxxii:* « Immolaverunt demouibus, et non Deo: Deum qui te genuit dereliquisti, et oblitus es Domini creatoris tui. » Et in hoc ipso Psalmo: « Si oblitus sumus nomen

Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad deum alienum. » Isti igitur affirmant se non coluisse deos alienos; ideo aiunt: « Obliti non sumus te, et inique non egimus in testamento tuo, » id est, non solum non adhesimus diis alienis, obliviscentes te Deum verum; sed neque iniquitatem fecimus contra pactum, quod pepigimus tecum in Sina, ut servaremus legem tuam; nam testamentum hoc loco, ut est clarus in hebraeo *ברית* *berith*, pactum significat. Itaque protestantur se Deum non reliquisse, neque in legem eius peccasse.

20. ET NON RECESSIT RETRO COR NOSTRUM, ET VITÆ DECLINASTI SEMITAS NOSTRAS A VIA TUÆ.

Idem repetunt aliis verbis, ut magis innocentiam suam declarent. Et non recessit retro cor nostrum, idem est quod, oblitus non sumus te, id est, cum tecum ambularem ex corde adherentes tibi, non recessimus retro, neque te deseruimus. *Item declinasti semitas nostras a via tua, requirit repetitionem præcedentis negationis, ut sensus sit: « Non recessit retro cor nostrum, et non declinasti semitas nostras a via tua, » id est, non permisisti ut gressus nostri declinarent a via tua, id est a lege tua, quod est idem cum illo, » et inique non egimus in testamento tuo. » S. Hieronymus clarissime veritas est hebraeo, et non declinaverunt semite nostras a via tua; quavis enim in hebraeo non habetur negatio, et verbum *declinasti* sit in secunda persona singulari, fomen voluit S. Hieronymus sententiam reddere, non verba. Alii quoque interpretes, ut notat S. Joannes Chrysostomus, addiderunt negationem. Septuaginta Interpretes, quos sequitur editio Vulgata, non po-uerunt in textu suo negationem, quia non invenerunt in originali, sed tamen ea subintelligenda est, ut in multis aliis locis. Quod si quis omnino velit affirmative exponere illud, et *declinasti semitas nostras a via tua, poterit per viam Domini, intelligere viam misericordiam et gratiam; nam « universe viae Domini misericordia et veritas, » Psalm. xlvii, sit idem Propheta, itaque sensus erit: declinasti semitas nostras a via misericordie tuæ, a favore, a gratia, ab auxilio tuo in tribulationibus nostris; cum qua expositione satis conveniunt que sequuntur.**

21. QUONIAM HUMILIASTI NOS IN LOCO AFFLICTIO-VER. 21 NIS, ET COOPERUIT NOS UMBRA MORTIS.

Si sequamur posteriorem expositionem versiculi superioris, versiculus præsens declarabit quomodo declinaverit Deus semitas populi sui a via sua, quoniam videlicet, « humiliavit eum in loco afflictionis; » si vero sequamur priorem expositionem, particula *quoniam* vel redundabit, vel reddet causam sententiae sequentis, non præcedentis, hoc modo: « Quoniam humiliasti nos

in loco afflictionis, ideo et cooperuit nos umbra mortis. » Porro humiliare aliquem in loco afflictionis, est deiecere illum in profundum miserationum; ponitur enim in loco, pro in locum. S. Hieronymus veritè est hebraeo, in locum draconum. Et vere vox *צל* *צל*, que est in textu hebraico, *dracones* significat. Sed videtur Septuaginta sensum veritè, non verbum. Loca enim draconum sunt loca cavernosa, deserta, horrentia, ac per hoc loca afflictionis; et quoniam loca afflictionis obscura sunt et tenebrosa, ut cavernæ, putei, tetri carceres, ideo addit: « Et cooperuit nos umbra mortis, » id est, operuerunt nos tenebræ, et ingens tribulatio et persecutionis magnitudo significatur; vocabulum *umbra mortis* frequentissimum est in Scripturis utriusque Testamenti, et ut plurimum conjungitur cum vocabulo *tenebrarum*, ut est videre *Job. iii, Psalm. lxxxviii et cvi, Isai. ix, Matt. iv, Luc. i, et nihil aliud significat, nisi magnam obscuritatem. Dicitur autem obscuritas umbra mortis, quoniam in morte extinguatur vita, que est quasi lumen quoddam, unde exstincta vita solum tenebræ reliquantur. S. Augustinus dicit mortalitatem esse umbram mortis, id est imaginem mortis; mortem autem veram esse damnationem cum diabolo, que dicitur mors æterna.*

VER. 22. 22. SI OBLITI SUMUS NOMEN DEI NOSTRI, ET SI EXPANDIMUS MANUS NOSTRAS AD DEUM ALIENUM.

VER. 23. 23. NONNE DEUS REQUIRET ISTA? IPSE ENIM NOVI ABSCONDITA CORDIS.

Probant, qui in hoc Psalmo loquuntur, testimonio Dei, se revera non esse oblitos Domini, ut supra dixerunt. Dicit enim: « Si oblitus sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad deum alienum » deprecandum, « nonne Deus requirit ista, » quasi dicant: *Certe requirit, et inveniet an ista sit. « Ipse enim novit abscondita cordis. »* Sed profecto inveniet, nos oblitos non esse nomen ipsius.

VER. 24. 24. QUONIAM PROPTER TE MORTIFICAMUR TOTA DIE, ESTIMATI SUMUS Sicut OVES OCCISIONIS.

VER. 25. 25. EXURGE, QUARE ODOMINIS, DOMINE? EXURGE, ET NE REPELLAS IN FINEM.

Concludit populus Dei petens a Deo finem persecutionis. « Quoniam, inquit, propter te mortificamur tota die, » id est, quoniam propter confessionem nominis tui quotidie morti tradimur, multi quotidie occiduntur ex nobis, « estimati sumus sicut oves occisionis, » id est, similes facti sumus ovis destinatis ad maculationem, que sine resistencia, vel misericordia jugulantur. « Exurge, quare obdormis, Domine? » id est, cum causa tua hic agatur, et servi tui tanta patientur, cur tu siles, quasi dormians non adverteres? « Exurge » a somno, id est, fac quod illi faciunt, qui surgunt a somno, et incipiunt videre, quod antea non vi-

debant. « Exurge in auxilium nostrum, et ne repellas nos » ac adiutorio tuo « in finem, » id est, usque ad consummationem, finitur tandem te opem ferente persecutio. Hunc locum adduxit Apostolus ad Rom. viii: « Quis, inquit, nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oves occisionis. »

26. QUARE FACIEM TUAM AVERTIS, OBLIVISCENTIS VER. 26. INOPIÆ NOSTRÆ ET TRIBULATIONIS NOSTRÆ?

Pergit in eadem oratione, et utitur duabus aliis metaphoris: nam in versu superiore sumpsit similitudinem a somno, nunc sumit ab aversione faciei, et ab oblivione, quorum neutrum cadit in Deum. Dicitur tamen Deus avertere faciem, quando non juvat, quasi non videret miseriam nostram; et dicitur etiam oblivisci, quando non succurrit egebitus auxilio, et tribulatis, quasi esset oblitus eorum.

27. QUONIAM HUMILIATA EST IN PULVERE ANIMA NOSTRA, CONGLUTINATUS EST IN TERRA VENTER NOSTER.

In eadem oratione persistens, et sciens, orationem humiliantis se gratissimam esse Deo, dicit se humiliatum usque ad summum, ut magis humiliari non possit. Qui enim stans orat, potest humiliari recedendo genua; et qui genibus flexis orat, potest adhuc humiliari prostrando se totum ad terram; sed qui humi prostratus orat, non habet, quo descendat, ut magis humilietur. Porro humiliari potest homo corde et corpore usque ad terram: corde, si vere cogitat, et intelligit, et factatur se pulverem esse, quomodo orabat Abraham, cum diceret: « Loquar ad Uominum meum, cum sine pulvis et cinis, » Gen. xviii: corpore autem, si ad terram prostratus orat, quod de Christo Domino referunt *Matthæus cap. xxi, et Marcus cap. xiv:* « Procidit, inquit, in faciem super terram, dicens, » etc. Neque obstat quod *Lucas cap. xxi, dicit: « Positis genibus oravit: »* nam positus genibus orare cepit, deinde procidit in terram. Utramque humilitatem præ se ferunt, qui in hoc Psalmo dicunt: « Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra, conglutinatus est in terra venter noster, » id est, cognoscimus nos pulverem esse, et vere adhesit in terra venter noster, dum corpore prostrati oramus te. Possunt etiam hæc omnia referri ad magnitudinem persecutionis; per quam redacti erant ad extremam et summam ingeminiam, et contumplum.

28. EXURGE, DOMINE, ADIUVÆ NOS, ET REDDE NOS PROPTER NOMEN TUUM.

Addunt ultimam et efficacissimam rationem, cur Deus moveri debeat ad misericordiam erga populum suum, ne videlicet blasphemetur au-

UNIVERSIDAD

UNIVERSIDAD

plius nomen ipsius. « Exurge, inquit, adjuva nos in hac tribulatione, » et redimo, » id est, libera nos, » propter nomen tuum, » id est, ut non blasphemetur, sed glorificetur nomen tuum, et sicut sine pretio vendidisti nos, ita sine pretio redime, non ob nostra merita, sed propter nomen tuum, propter misericordiam et benignitatem tuam. Ad majorem intelligentiam hujus Psalmi, videntur expediende quaestiones, quae lectori facile possent occurrere.

Prima questio est: Cur il qui in hoc Psalmo loquuntur, querantur se sine culpa sua puniri, cum alii Sancti persecutiones peccatis suis imputare soleant; nam Daniel, cap. ix, loquens de captivitate Babylonica, dicit: « Peccavimus, inique fecimus, impii egimus, et recessimus, et declinavimus a mandatis tuis et iudiciis tuis. » Et tres pueri sancti in fornacem ignis coniecti, et a deo mirabiliter liberati conflentur hoc modo, Daniel, iii: « Iudicia vera fecisti juxta omnia, quae induxisti super nos, et super civitatem sanctam Jerusalem: peccavimus enim, et inique egimus recedentes a te, deliquimus in omnibus. » Eadem est vox sanctorum Machabeorum lib. ii, cap. vii: « Nos, inquit, propter nos ipsos hanc patimur, peccantes in Deum nostrum. » Eadem dicit de persecutionibus christianorum S. Cyprianus in serm. quinto, qui est *De lapsa*. Respondeo, negari non posse, quin ob peccata populi Deus persecutiones excitari permittat. Caeterum sancti viri variis modis loquuntur: aliquando enim suscipiunt personam membrorum infirmorum (unum enim corpus sumus, alter alterius membra), et peccata fratrum suorum sibi tribuunt: quo modo sepe lingua confiteor quasi peccata, quae tamen a membris aliis patrata sunt; aliquando vero induunt personam perfectiorum et sanctorum, qui revera puniuntur in communis persecutione sine propria culpa. Sic igitur Scripturae allata inter se non pugnant: nam

Daniel, tres pueri, et sancti Machabei loquebantur in persona membrorum infirmorum; isti vero, qui in hoc Psalmo loquuntur, personam innocentium et Sanctorum inducunt.

Secunda questio: Cur Deus innocentes puniri sinat, cum propter iniquos persecutionem excitari permittat? Respondeo, innocentes in persecutione non proprie puniri, sed probari: vult enim Deus per atrocitatem persecutionis, quasi per ignem conflatos, vel per ventilabrum arenam, purgare Ecclesiam suam, et efficere ut appareant qui sint veri, qui fidei fideles, qui sint aurum, qui aurichalchum, qui frumentum, qui palea. « Tribulatio, inquit Apostolus Rom. v, probationem operatur; » et in lib. Sap. cap. iii: « Deus tentavit eos, et invenit eos dignos se; lanquam aurum in fornace probavit illos. »

Terza questio: Cur ergo Sancti querantur de persecutione, et eam cito finire precantur? Respondeo, quia tribulationem tolerare jubemur, non amare, et nemo quod tolerat amat, etsi tolerare amet: quamvis enim gaudeat se tolerare, tamen mavult non esse quod tolerat, ut scripsit S. Augustinus in lib. X *Confess.* cap. xxviii. Deinde, quia persecutio atque tentatio periculosa est, cum sit incerta victoria, et Sancti de se non presumant.

Quarta questio: Cur Deus, ut in hoc Psalmo dicitur, aliquando populo suo tribuit temporalia bona et victoriam de inimicis, aliquando et contrario aufert eadem temporalia bona, et populum suum ab hostibus vincit, ac debellari sinit? Respondeo, ut omnes intelligant bona temporalia a Deo dari, non a demonibus, vel a fato aut fortuna; ideo tribuit illa amicis suis, quando ita expedit iudicat. Ut autem amici Dei non hereant temporalibus bonis, neque ament stabulum pro domo, et exilium pro patria, sepe illis eripit ejusmodi bona, ut in explicatione Psalmi xi, vers. 3, fusius explicavimus.

PSALMUS XLV

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. r. — 1. In finem, pro tuis qui commutabuntur, filiis Core, ad intellectum, Canticum pro dilecto.

2. Eructavit cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribae, velociter scribentis.

3. Speciosus forma praefiliis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in aeternum.

4. Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime.

V. s. n. — Victori, pro liliis, filiorum Core, eruditionis canticum amantissimi.

Eructavit cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi: lingua mea stylus scribae velocis.

Decore pulchrior es filiis hominum, effusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit tibi Deus in aeternum.

Accingere gladio tuo super [al. circa] femur, fortissime, gloria tua et decore tuo.

5. Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede, et regna.

Propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam; et deducet te mirabiliter dextera tua.

6. Sagittae tuae acutae, populi sub te cadent, in corda inimicorum regis.

7. Sedes tua, Deus, in saeculum saeculi; virga directionis, virga regni tui.

8. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae praefans consortibus tuis.

9. Myrrha, et gutta, et cassia a vestimentis tuis, a domibus eburneis; ex quibus delectaverunt te 10. filiae regum in honore tuo.

Astutis regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.

11. Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui.

12. Et concupiscet rex decorem tuum; quoniam ipse est Dominus Deus tuus, et adorabunt eum.

13. Et filiae Tyri in muneribus vultum tuum deprecabuntur, omnes divites plebis.

14. Omnis gloria ejus filiae regis ab intus, in fimbriis aureis 15. circumamicta varietatibus.

Adducentur regi virgines post eam; proxima ejus afferentur tibi.

16. Afferentur in laetitia et exultatione; adducentur in templum regis.

17. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: constituit eos principes super omnem terram.

18. Memores erunt nominis tui in omni generatione et generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in aeternum et in saeculum saeculi.

Argumentum. — Epithalamium in nuptiis regis alicujus deauratum. Laudat viros regem a dignitate formae; et gratia eloquentiae, fortitudine, potentia, splendore et magnificentia, cum in se, tum in conjugio, postremo et a felicitate liberorum. Ex circumstantiis regni Solomonis desumpta sunt laudum et ornamenta. Sed regem hunc esse Regem Messiam, sponsum illius alicujus virginis esse Ecclesiam judicant gentesque barbarae ad Christum convertendas, veterum jam Judaeorum opinio erat, ut arguit chaldaica hujus Psalmi paraphrasis, et SS. Patrum omnium sententia est, quam multis argumentis egregie confirmat Grellet, ad h. l., contra Rationalistas hoc carmen in sensu literaliter referentes sive Salomoni, sive alicui ex Israelitarum regibus, ut Achaz, sive etiam novo cuiusdam Persarum regi. Post prologium, vers. 2, sunt strophae duae: vers. 2-10, canit regem: pulchrum, fortem, amantem equi, opibus abundantem; vers. 11-16, canit reginam; sequitur epilogus de rege, vers. 17-18.

1. Praecentori, ad modum instrumenti shoshannim dicti, maskil, Coraitarum carmen, canticum amatarum.

2. Ebullit cor meum verbum bonum;

Decore tuo prospere ascende, propter veritatem, et mansuetudinem justitiae, et decolabit te terribilia dextera tua.

Sagittae tuae acutae, populi sub te cadent: in corde inimicorum regis.

Thronus tuus Deus in saeculum, et in aeternum: sceptrum aequitatis, sceptrum regni tui.

Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem [h. impietatem]: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis praefans participibus tuis.

Myrrha et stacte et cassia in cunctis vestimentis tuis, de domibus [h. de templis] eburneis, quibus laetificaverunt te filiae regum in honore tuo.

Stetit conjux [h. regina] in dextera tua, in diademate aureo.

Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populi tui et domus [al. domum] patris tui.

Et concupiscet rex decorem tuum: quia ipse est Dominus [al. ad. Deus] tuus, et adora eum.

Et, o filia fortissimi [h. Tyri], in muneribus faciem tuam deprecabuntur divites plebis.

Omnis gloria filiae regis intrinsecus: fasciis aureis vestita est [h. praefans fasciis aureis, vestimenta illius].

In saeculis ducentur ad regem, virgines sequentur eam, amicae [h. sodales] ejus ducentur tibi.

Ducentur in laetitia et exultatione: ingrediantur thalamum [h. templum] regis.

Pro patribus tuis erunt filii [al. filiae] tibi [h. tui], ponet eos principes in universa terra.

Recordabor nominis tui in omni generatione et generatione:

Propterea populi confitebuntur tibi in aeternum et in aeternum.

dico : Opera mea ^(multiplicata) regi *sunto!*
lingua mea stylus esto scribæ prompti!

3. Pulcher es præ filiis hominum;
effusa est gratia (sermonis) in labiis tuis:
ideo benedixit te Deus in perpetuum.
4. Gingo gladio tuo femur, heros,
ornatu tuo et decore tuo.
5. Et decore tuo (indutus), prospere (curru bellico) vehitor,
propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam:
et doceat te terribilia dextera tua.
6. Sagittæ tuæ acutæ,
populis sub te cadentibus,
in cor hostium regis *penetrent*.
7. Solium tuum, Deus, est *solum* sæculi et aternitatis;
sceptrum justitiæ est sceptrum regni tui.
8. Amas justitiam et odio habes improbitatem:
propterea unxit te, o Deus, Deus tuus
oleo lætitiæ præ sociis tuis (regibus).
9. Myrrha, et alœ, et cassia omnia vestimenta tuæ;
ex palatîs churmeis fides (solum cantus) exhilarant te.
10. Filia regum *sunt* in charis tuis (inter puellas tuas);
adstat domina dextera tuæ oblecta auro Ophiriico.
11. Audi, filia, et vide (qualis sit tua conditio), et inclina aurem tuam (ad me
dicta):
et obliviscere populi tui, et domus patris tui.
12. Et appetat rex pulchritudinem tuam (noli resistere):
nam dominus tuus is est, et (ideo) adora eum.
13. Et filia Tyri (Tyris urbs) muneribus,
adulatur faciem tuam (te) ditissimi *quique* populi.
14. Tota magnifica filia regis in interiore;
ex pannis auro intertextis vestis ejus.
15. Vestibus acnpietis (gall. *recamés*) adducitur regi;
virgines post eam, sociæ ejus, adducuntur tibi.
16. Adducuntur cum gaudiis et exultatione,
ingrediantur palatium regis.
17. Patrum tuorum loco sint (vel *erunt*) filii tui,
constituas illos principes in omni terra.
18. Celebrabo nomen tuum per omnes venturas ætates;
propterea (vel *quoniam*) populi laudabunt te in sempiternum.

NOTE.

Vers. 1. *Shoshannim*, propr. *super lilîis*, nomen instrumenti musici formam *lilîi* referentis: ita Gesenius.
Juxta Reinke: *lilîi* carmen designat, ad ejus modum et numeros Psalmus noster decantandus erat.
Hengstenberg *Niliâ* figurate accipit: *super lilîis*, i. e. super virginibus, de quibus agitur Psalmus. *Moskil*:

vid. Argumentum Psalmi xv. *Amatarum*; *Maurus*, *amoran*; Rosenmullerus, *rerum dilectarum* (plurali
femin. generis significatione neutrali accepto), i. e. jucundum, suave: ita et Aquila veritè, *ἀγα ἀποπλάσ,*
carmen suavitalis, sicut apud Theocritum, *Idyll. viii*, est *ἀποπλάσ*; *ἀδὰς*, suave *carmen*. — Vers. 2. *Bonum*,
i. e. nobile et gratum. *Opera*, etc. *c'est un roi que je chante*. — Vers. 3. Quantopere formas dignitas et fa-
cundia in regibus æstimata fuerint apud veteres, notum. *Ideo*: illi, quia nimis recte. — Vers. 4. *Ornatu*
et *decor* sunt insignia regia. Alii: *gladio*, qui est *decus tuum* et, etc. — Vers. 5. *Propter*, ut veritas,
mansuetudo, etc. in terris regnent. Alexandrinus *horak* accepit significatione *viam monstrandi*: minus
recte. — Vers. 6. *Regis*, pro *tuorum*. — Vers. 7. *Deus*: Rationalistæ vertunt *Dei*, seu *divinum*, i. e. æternum:
contra veterum omnium auctoritatem; qui vero o *Deus* retinent, dicunt tum apud Hebræos, tum apud
Orientales omnes *deorum* nomine reges appellari. — Vers. 8. O *Deus*: Rationalistæ, *Deus*, in nominativo.
Unxit oleo lætitiæ, i. e. magna lætitiâ et felicitate affecti. Locutio inde desumpta, quod in conviviis lætiti-
bus, festisque aliis unguentum adhibebatur. — Vers. 9. *Eburneis* (ἔβου δόντι, deinde *zax* *Regis* ille dens ex
quo fit *chur*), quorum conclavia ebore vestita erant: conf. I Reg. xxi, 38; Amos ii, 16; Odys. IV, 72, 73;
Horat. Carm. II, 18, 2; *Æneid. X*, 435 seqq. *Fides*: *mini* pro *minim*. Alii: pro *min*, cum *iod* paragog.,
intellecto *hean*, ex *quibus*: ita post Alexandrinum Hengstenberg. Alii, *palatîs churmeis*, *vis exhilaraverunt*
te, i. e. palatîa churmeis tibi edificata sunt in diem nuptiarum tuarum. — Vers. 10. *Domina*, regina, uxor,
a concubinis distincta. Regionem *Ophîr* auri optimi ditissimam fuisse patet in locis plurimis. — Vers. 13.
Complendunt est prius membrum ex posteriore, posterius ex priore. Alii, et, o *filia* Tyri, Tyria, sponsa,
adulatur tibi, etc. — Vers. 14. *Interiore* regia, pata patris sui, ex qua tunc, comitantibus puellis, in sponsa
palatium abducitur: ita Maurer; Rosenmullerus: in sponsa regis cubiculo jam versans. Alii: in mente et
animo, quam vestibus, pulchrior; sed *pheninah* de locis tantum usurpatur. — Vers. 18. Maurer, in *via*
stragulis variegatis strata adducitur, etc.

HELLÆMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In *foem*, pro *vis* qui commutabuntur, *filia* *Cere* ad intellectum, *Canticum* pro *dilectio*.

Sæmna consensione docent omnes expoitores latini, greci, hebræi, Psalmum hunc continere laudes Messia et
sponsæ ejus Ecclesie, ut sit quasi spirituale epithalamium, et hinc argumento titulus satis apte respondet: nam
per eos qui commutabuntur, intelligit Propheta fideles populos, qui Ecclesiam faciunt; dicuntur autem commu-
tandi, quia mutandi erant per justificationem in hoc sæculo, et per resurrectionem in alio; qui enim adorabant
idola, adoraturi erant Deum verum; et qui miseram et mortalem ducebant vitam in terris, asturi erant felicem
et sempiternam in cælis. Per *dilectum*, intelligunt omnes Christum, de quo non semel Pater cælestis ait, *Milîs*, ut
et vi: « Hic est Filius meus dilectus, a et quem nemo novit, qui non ardeatissimè diligat, eum totus sit amicus
et pater, quippe a speculum sine macula, et candor lucis æternæ, a ut legitur *Sap. viii*. Sensus igitur tituli hic
est: Canticum datum filia *Cere*, ad intelligendum et sapienter entendendum usque in finem, cupis inæria est pro his
qui commutabuntur, et pro dilecto, id est pro Ecclesia et pro Christo, pro sponsa et Sponsa. In hebræo legitur,
pro *lilîis*, ubi nos habemus, pro *vis* qui commutabuntur; sed vox hebræica *לילית* utrumque significare potest, *lilîa*
videlicet *lilîa*, et qui commutabuntur, ut S. Hieronymus fatetur in epist. ad *Principium virginem*, in qua totum dicuntur
hunc Psalmum diligenter explanat: et satis commode, qui commutandi sunt, *lilîa* dici possunt, cum de Ecclesia,
que est multitudo commutandorum, dicit Sponsa in *Cant. cap. ii*: « Sicut linum inter spinas, sic amica mea
inter filias, a

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. ERUCTAVIT OS MEUM VERBUM BONUM, DICO
EGO OPERA MEA REGI.

Vers. 2. 2. LINGUA MEA CALAMUS SCRIBÆ, VELOCITER
SCRIBENTIS.

Hi duo versiculi continent præfationem totius
Psalmi, in qua præfatione Propheta docet hunc
Psalmum esse meram prophetiam a Spiritu
Sancto dictatam, nihilque hic esse ab ingenio
suo elaboratum: quamvis enim omnia divina
Scriptura sit verbum Dei, et a Spiritu Sancto
inspirata, tamen multum interest inter prophe-

tas, et historias, vel epistolas: nam in edendis
prophetiis sancti scriptores non laborabant cogi-
tando, et discurrendo, et ad memoriam ali-
quid revocando; sed simpliciter loquebantur, vel
scribebant quæ Deus illis ostendebat: quod de
Hieremia testatur Baruch, *Hierem. xxxvi*, quod
videlicet « ita loqueretur, ac si in libro aliquo
legeret, quod dicebat. » Sed, cum sacri scrip-
tores scribebant historias, vel epistolas, inspira-
bat quidem Deus illis scribendi voluntatem, eos-
que dirigebat, ut recte et sine errore illo scriberent,
sic tamen ut etiam ipsi memoriam exercere-

qui, et
alia dicitur
scrip-
ta.

Histori-
mens inter
prophe-

rent, et ingenium, ut recordarentur res gestas, et cogitarent rationem et ordinem scribendi : quod de se testatur auctor libri secundi Machabæorum cap. 11. David igitur, cum in Psalmis cantabat historiam beneficiorum Dei, vel calamitatum suarum, aut etiam totius populi, memoriam et ingratum exercebat, et non sine proprio labore Psalmos componebat, quamvis a Deo semper excitaretur et digeretur; cum autem meras prophetias caneret, vel scriberet, ut in hoc Psalmo fecit, nihil suum agnoscebat, nisi simplex lingue, vel manus ministerium. Hoc igitur est quod in hac præfatione dicit, quod ipse idem charius explicuit in II lib. Reg. cap. xxiii, cum ait : « Spiritus Domini locutus est per me, et verbum ejus per linguam meam. » Ait igitur : « Eructavit cor meum verbum bonum, » id est, mens mea ex plenitudine et copia illustrationis divine et celestium revelationum protulit foras ad aures hominum Psalmum hunc, qui continet verbum bonum, sermonem videlicet gratum et salutarem omnibus. Sed ad majorem explicationem notanda sunt aliqua. *Primo*, usum esse Prophetam vocabulo eructandi, ut ostenderet se non propria voluntate, et propria inventione in hoc Psalmo loqui : ructus enim non emittitur voluntarie, et ex electione, sed vellet, nolit homo, ex lentitudine stomachi erumpit. *Secundo*, voluisse diam Prophetam ostendere, se non omnia que, theo illustrante, cognovit, in hoc Psalmo expressisse; sed modicum quiddam ex illa plenitudine protulisse; ructus enim signum est repletiois, sed est exiguus flatus ab illa repletione foras erumpens. Nulla enim Prophetæ vident, que non licet homini loqui. Unde et Isaias dicitur : « Secretum meum mihi, » Isai. xxiv; et qui revelationes a Deo percipiunt, id ut plurimum fateri solent, se non habere vocabula, quibus eas revelationes ita explicent, ut ipsi eas vident : et fortasse hac de causa Prophetæ dixit, « verbum bonum eructasse cor suum, » non verba bona in numero multitudinis. *Tertio*, verbum bonum vocari hunc Psalmum, quia non continet prophetiam rerum futurarum, ut exitus civitatis, captivitas populi, et similia, que passim a Prophetis prædici solebant; sed prædicationem rerum secundarum et felicium, que magnam beatitudinem et voluptatem sunt allatura. *Quarto*, Deum in his verbis ita descripsisse emanationem hujus verbi ex corde Davidis, ut alluserit ad productionem Verbi æterni, et voluerit nos quasi manu ducere ad intelligentiam generationis æternæ Verbi divini; vere enim Pater æternus non egit auxilio conjugis ad Filium producendum, neque cum ex electione produxit, neque plures filios genuit; sed ex plenitudine cordis, sive ex perfectissima intelligentia Verbum mentis, et Verbum unicum, idque summe bonum naturaliter produxit, ut proprie dicere potuerit : « Eructavit cor meum verbum bonum, » Sequitur : « Dico ego opera mea Regi, »

Car hoc
propheta
dicitur
verbum
bonum
bonum?
Verbi æ
terni ge
neratio
hic
adombra
tur

non desunt, qui ista verba sic exponant : « Dico ego opera mea; Regi, » id est, confiteor peccata mea Deo; vel, dico carmina ista de rege; vel, consero opus meum regi; vel, alloquor in hoc Psalmo regem : quas expositiones, ut non reprehendo, sic existimo nostram explicationem melius connecti cum verbis præcedentibus et sequentibus; nostra enim opinio, hæc pars secunda primi versiculi reddit rationem, cur David dixerit : « Eructavit cor meum verbum bonum; » est enim ac si diceret : Ego simpliciter confiteor regi meo, qui est Deus, omnia opera mea; et non mihi tribuo, quod non est meum; fideo non dixi : Ego Psalmum istum scripsi, sed : « Eructavit cor meum verbum bonum, » id est, non ex electione mea protulit, sed ex plenitudine illustrationis tue. Quod clarissime explicatur in sequenti versiculo, cum dicitur : « Lingua mea calamus scribæ velociter scribens, » id est, lingua mea protulit hunc Psalmum, sed id fecit, non ut lingua mea, non ut membrum corporis mei, quod ad imperium voluntatis meæ moveretur; sed ut calamus Spiritus Sancti, tanquam scribæ velociter scribens. Dicit autem linguam suam esse calamus scribæ velociter scribens, et non dicit linguam suam esse linguam spiritus velociter loquentis, quia vult ostendere linguam suam in prophetia edenda esse instrumentum separatum, ut reuera est calamus; et non instrumentum conjunctum, ut sunt membra corporis; vel significare vult prophetiam hanc non abstraham in ventum, ut que ore pronuntiantur; sed perpetuo mansuram, ut que calamo exarantur. Illud autem, *velociter scribens*, significat Spiritum Sanctum non egere tempore ad considerandum quid, et quomodo scribendum sit; illi enim tarde scribant, qui inter scribendum cogitant, quam sententiam, et quibus verbis scribere debeant.

3. SPECIOSUS FORMA PRÆ FILIIS HOMINUM, DIF-
FUSA EST GRATIA IN LABIIS TUIS; PROPTEREA BEN-
DIXIT TE DEUS IN ÆTERNUM.

Incipit Christum laudare, ac primum a pulchritudine laudat, deinde ab eloquentia, tum a fortitudine et robore, tertio a virtutibus animi, postremo a divina et regia dignitate, et potestate, quibus addit etiam exteriora, videlicet vestimentorum et palatii nobilitatem. Incipit autem a pulchritudine, vel quia describit Sponsam, et in Sponso pulchritudo polissimum desideratur : vel quia progreditur a minoribus ad majora, et pulchritudo eloquentie cedit, eloquentia robori, robor virtutibus, virtutes diviniæ. Ait igitur : « Speciosus forma præ filiis hominum. » Videtur abrupta sententia, et obscura, cum non addiderit ejus sit iste speciosus; sed, ut supra notavimus, ideo dictum est : « Eructavit cor meum verbum bonum, » id est, ex plenitudine contemplationis aliquid foras emanavit, non omnia

Sensus igitur est : Non mirum est si tu, Christe, dilectus diceris, « nam speciosus forma es præ filiis hominum; » dicit autem, « præ filiis hominum, » et non addit præ spiritibus angelicis, quoniam Deus Verbum non angelus, sed homo factus est, ac si dicat : Tu dilecte, homo es, sed speciosus forma supra homines. Et vere Christus supra homines formosus est : nam si respicias divinitatem, infinita pulchritudine præditum videbis; si respicias spirituales anime pulchritudinem, speciosus Christus est præ omnibus spiritibus creatis; si respicias splendorem corporis ejus gloriosissimi, pulchrior sole est, et pulchritudinem ejus sol et luna mirantur. Sequitur : « Diffusa est gratia in labiis tuis, » quibus verbis laudat eundem Christum a gratia sermonis; que miram in modum pulchritudinem ipsam commendat. Dicitur autem, « diffusa gratia in labiis, » ut ostendatur permanens et naturalis fuisse Christi gratia sermonis, non acquisita per studium, aut exercitationem. In Evangelio legitur Luc. iv : « Mirabantur in verbis gratiæ que procedebat de ore ipsius. » Et Joan. vi : « Nunquam sic locutus est homo sicut hic homo. » Experti sunt S. Petrus, S. Andreas, S. Jacobus, S. Joannes, S. Philippus, sed præcipue S. Mattheus vim verborum ejus, et energiam in sermone ejus latentem, qui ad simplicem vocationem subito efficacissime tracti et persuasi, relictis omnibus, secuti sunt eum. Sed mirabilis est, quod voci ejus veni, et mare, et ipsa flumina ac denique mortui obediebant : quanquam nec mirabile videri debet, si Verbum substantiale et divinum, per carnem assumptam verba gratiæ efficacissima et suavissima loqueretur. Sequitur : « Propterea benedixit te Deus in æternum. » Possunt hæc duplicem sensum facere, et utrumque rectum : potest enim accipi illud, *propterea, pro quia, sive, propterea quod*, ut sensus sit : « Speciosus es præ filiis hominum, et diffusa est gratia in labiis tuis, » propterea quod « benedixit te Deus in æternum, » et benedictio Dei æterna sit causa tante pulchritudinis et tante gratiæ. Significat autem per benedictionem hoc loco gratia unionis hypostaticæ, que in æternum duratura est; inde enim tanquam ex fonte manaverunt omnia dona, que in Christi humanitatem copiosissime fusa sunt. Sed potest etiam, ut Chrysostomus et alii exponunt, simpliciter accipi, *propterea*, et diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum, » id est, quia amabilis et graciosus es præ omnibus, ideo te Deus præ omnibus dilexit, et benedixit in æternum. Ex quibus verbis non debet colligi Christum non fuisse amatum, et benedictum a Patre, antequam appareret ejus pulchritudo, et gratia sermonis; sed hæc fuisse meritum, sive titulum novum amoris : quomodo dicit ipse Christus Joan. x :

Christus
speciosus
præ filiis
hominum
cur dicitur
ter?
Verbi
divini
sermo
via et ef-
ficacia

« Propterea diligit me Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. » Et Apostolus Philipp. ii : « Humiliavit semetipsum usque ad mortem, mortem autem crucis : propter quod, et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen. » Videtur tamen prior expositio antepenultima.

4. ACCINGERE GLADIO TUO SUPER FEMUR TUUM, VER-
A POTENTISSIME.

Transit a laude pulchritudinis et facultiæ ad laudem fortitudinis militaris, et postico more non simpliciter narret, sed præ modum præcantis, sive invitantis dicit : « Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime, » id est : Eia, dilecte Deo, qui non solum speciosissimus et gratiosissimus, sed etiam potentissimus et robustissimus es, accingere armis tuis, et veni, libera populum tuum. Que sint aulem arma ejus, explicat in sequenti versiculo, dicens :

5. SPERARE TEA ET PULCHRITUDINE TEA INTENDE, PROSPERE
PROCEDE, ET REGNA.

Verba illa : « Specie tua et pulchritudine tua, » conjungi possunt cum præcedentibus, ut sit sensus : « Accingere gladio tuo, potentissime, specie tua et pulchritudine tua, » Possunt etiam conjungi cum sequentibus, ut sit sensus : « Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede, et regna; » sed utroque modo significatur arma Christi esse speciem et pulchritudinem ipsius. Quod ut intelligatur considerandum est, et vera pulchritudinem veram et summam, ut Augustinus loquitur, esse pulchritudinem spirituales, que nunquam marcescit, et que placet oculis, non hominum solum, sed etiam angelorum, et ipsius Dei, qui falli non possunt. Potest autem pulchritudo spiritualis cognosci ex pulchritudine corporali. Sicut enim corporum pulchritudo consistit in proportione membrorum et suavitate coloris, ita pulchritudo spiritualis consistit in justitia, que est proportio quedam; et sapientia, que splendet instar lucis, vel potius, ut Sapiens loquitur Sap. cap. vi : « Luci comparata invenitur prior. » Illa igitur est anima pulcherrima, que habet in voluntate justitiam, in intellectu sapientiam. Hæc autem duo, et pulchram reddunt animam, ac per hoc amabilem Deo, et simul arma sunt potentissima, quibus Christus diabolum superavit : pugnavit enim cum diabolo Christus, non sua omnipotentia, ut poterat, sed sapientia et justitia; sapientia vincens astutiam, et justitia vincens malitiam. Diabolus enim astutia sua primum hominem impulit, ut per inobedientiam Deum irriteret, et Deo quidem honorem, sibi autem, et toti humano generi vitam beatam detraheret : cum hæc autem astuta, malitia, sive invidia conjuncta fuit; id enim fecit diabolus, quia torquebatur invidia, quod homo ad cælum aliquando ascensurus videretur, unde

Pulchri-
tudo
summa
est vera
spiritualis.

Anima
pulcherrima
quæ quæ
est?

Christus ipse deciderat; sed Christi sapientia vicit astutiam, quoniam per obedientiam suam in natura humana Deo exhibitam, reddidit honorem Deo multo majorem, quam per inobedientiam Adami amiserat; et simul per eandem obedientiam exaltavit genus humanum ad gloriam multo nobiliora, quam ea futura esset, ex qua exciderat: Christus preterea charitate sua, quae est vera, et perfecta justitia, vicit invidiam et malitiam diaboli: quoniam inimicos dilexit, et in ipsa cruce pro persecutoribus oravit, et pati ac mori voluit, ut inimicos suos Deo reconciliaret, et ex inimicis amicos et fratres, et coheredes suos efficeret. Hoc est igitur quod nunc dicit: « Specie tua et pulchritudine tua, » id est, decore tuo, qui in specie sapientiae et pulchritudine justitiae consistit, quasi gladius et arcu accinctus, et instructus intendere, prospere procede, et regna, » id est, dirige cursum tuum ad praelium contra diabolum, prospere in praedio, et devicto se debellato Principe hujus mundi, acquirere tibi regnum, ut in delinceptis in cordibus hominum per fidem et charitatem regnes. Per verbum *intende*, S. Joannes Chrysostomus exponit, *intende sagittas*, quae expositio probabilis est, quia paulo post dicitur, « sagittae tuae acute. » Illud est certum ex textu originali, per *intende* non posse recte exponi *intende*, vel *considera*; sed solum, *intende sagittas*, aut *intende*, sive *dirige* iter. Quod attinet ad verba, ex hebraeo S. Hieronymus sic reddit, *gloria tua et decore tuo prospere ascende*. Sed Septuaginta Interpretes aliter acceperunt, vel aliter legerunt eadem verba hebraicis, eisdem litteris servatis, ubi enim Hebraei repetunt, *decore tuo*, quia legunt ודדך *vahadreec*. Septuaginta legerunt, *vahadreec*, quod significat, *et intende*, sive *dirige*, a voce דדך *darac*. Et vocem ודדך *vahadreec*, quam S. Hieronymus accepit pro adverbio, et reddidit *prospere*, Septuaginta acceperunt pro verbo imperativi modi, et vertierunt, *prospere procede*, sive *prospere*. Et vere vox illa utroque modo accipi potest. Denique vocem ודדך *vahadreec*, quam S. Hieronymus recte vertit, *ascende*, Septuaginta vertierunt *regna*, quia sensum potius reserperunt, quam verbum: nam per ascensionem, regnum interpretati sunt. Potest etiam eadem vox hebraica, et magis adhuc proprie significare, *scire in curru*, vel *in equo*, quae ad regnum referri possunt. Nam, cum reges inaurigabantur, equum regium vel mulam regiam equipabant, ut colligitur ex primo capite libri tertii Regum; et, sedere in curru triumphali, proprium est regum, qui hostes praelio vicerunt.

Ver. 6. 6. PROSPERE VERITATEM, ET MANSUETUDINEM, ET JUSTITIAM, ET REDUCET TE MIRABILITER DEXTERA TUA.

Explicat rationem cur Christus merito regnare debeat, quia videlicet habet virtutes regis: ac sic dicitur: « Prospere procede, et regna, propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam, » id

est, quia non desunt tibi regie virtutes. Hebraeus codex clarius explicat hunc locum, ut possit esse vice commentarii; sic enim habet, *propter verbum veritatis et mansuetudinem justitiae*. Ex quibus verbis docemus duo esse necessaria regi, ut sit verax, sive fidelis in verbis suis, et justus in operibus suis: quod etiam de Deo summo rege dicitur in Psalmo. cxlii: « Fidelis Deus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. » Sed quia justitia iudicis solet habere annexam asperitatem, quae est quasi navis justitiae, ideo Christi justitiae, quae perfectissima est, adjungitur mansuetudo. Est enim Christus mansuete justus, id est, justissime iudicat, sed sine morositate, sine asperitate, sine arrogantia; nam absterret, sed conciliat sibi subditos. Sic igitur verba nostra editionis explicanda sunt: « regna propter veritatem, » quia in verbis et promissis tuis semper observas, « et mansuetudinem, et justitiam, » id est, propter mansuetudinem, quam justitiae semper admisces. « Et deducta te mirabiliter dextera tua, » id est, et cum his virtutibus regnans, mirabilis progressus regni tui videbis, neque egulis auxilio aliorum; sed ipsa dextera tua, virtus, et potentia tua per se sufficit, ut mirabiliter te deducat, et progredi faciat in regno amplificando, donec ponas omnes inimicos tuos sub scabellum pedum tuorum. In hebraeo legitur paulo aliter quoad verba, sed sensus est idem; sic enim S. Hieronymus verit: *Et docuit te terribilibus dextera tua*, id est, dextera tua vincens, ac sternens hostes docuit te, id est, ostendit tibi, ac cernere te facit terribiles eventus, stragos videlicet inimicorum tuorum.

Ver. 7. 7. SAGITAE TUAE ACUTE (POPULI SUB TE CAEDENT) IN CORDA INIMICORUM REGIS.

Explicat modum, quo dextera regis Christi deductura sit ipsum in amplificando imperio, dicens: Id fiet, quia sagittae, quas jaculaberis dextera tua, acutissimae sunt, et ideo penetrabunt inimicorum tuorum corda, et populi, ipsi inimici sub te cadent, et tunc subicietur potestati. Nominis sagittarum intelliguntur verba Dei, sive praedicatio verbi Dei: hoc enim est generale instrumentum, quo Christus utitur ad regnum suum propagandum; hinc enim ipse dicit in Psalmo. ii: « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, praedicans praecipuum ejus. » Dicitur autem verbum Dei et gladius, et sagitta, et malleus, et similia, quia cum omnibus his armis similitudinem habet. Dicitur autem sagitta acuta, quia magnam habet efficaciam penetrandi corda, et nullo majorem, quam habet humana cujusvis magni oratoris eloquentia. « Vivus est enim, ut Apostolus ait ad Hebr. iv, sermo Dei et efficax, et penetrabilis omni gladio accipiti. » Illud autem, *populi sub te cadent*, per parenthesis legendum est; et dicuntur populi sagittis vulnerati cadere sub isto Rege,

Deus enim regis coelestis est mansuetudo justitiae.

Ver. 8. 8. SEDES TUA, DEUS, IN SAECULUM SAECULI: VIRGA DIRECTORIS, VIRGA REGNI TUI.

Christus venit tandem ad supremam dignitatem Messiae, et apertissime vocat eum Deum, et sedem regni ejus aeternum esse dicit; quem locum S. Paulus ad Hebr. i adduxit ad probandum Christum tanto esse angelis majorem, quanto major est dominus servis, et Deus rebus creatis. Ait igitur: « Sedes tua, » o Christe a Deus, « non temporalis erit, ut fuit Davidis et Salomonis; sed manebit in saeculum saeculi. Et virga regni tui, » id est, sceptrum tuum, erit semper rectissimum atque justissimum; pharsis enim hebraica est, *virga directoris*, pro *virga rectissima*; sicut etiam, *Deus scientiarum*, pro *Deo scientissimo*.

Ver. 9. 9. DILEXISTI JUSTITIAM, ET ODISTI INIQUITATEM; PROPTEREA UNXIT TE, DEUS, DEUS TUUS OLEO LETITIAE PRAE CONSORTIIBUS TUIS.

Hinc etiam locum dupliciter possumus intelligere, ut illum versiculi tertii, *propterea benedixit te Deus in aeternum*. Nam illud, *propterea*, potest significare *effectum*, ut sensus sit, quia « dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, » obediendo usque ad mortem, et mortem crucis, « propterea Deus unxit te oleo letitiae, » id est, glorificavit te, et exaltavit ad dexteram suam, et dedit tibi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine tuo omne genua flectatur, caelestium, terrestrium et infernorum, » ad Philip. ii. Quae glorificatio recte dicitur « oleo letitiae, » quia per eam finem accipit omnis dolor. Recte etiam dicitur « praes consortibus tuis, » quoniam etiam angeli quoque glorificati sint, et homines glorificandi sint, tamen nemo exaltatus, vel exaltandus est ad dexteram Patris, et nemo accipit, vel accepturus est nomen super omne nomen, uno

Christus unxit subditos.

Christo excerpto, qui est caput hominum et angelorum, et est simul Deus et homo. Sed rursus illud, *propterea*, significare potest *causam*, et possit esse pro *quia*, sive *propterea quod*, ut sensus sit: « dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, » propterea quod Deus unxit te oleo gratiae spiritualis praes consortibus tuis, quia videlicet unxit te gratia unctiois hypostaticae, et inde factum est ut in te spiritus sine mensura effunderetur, ceteri autem omnes de plenitudine tua mensuram spiritus acceperunt; quam expositionem sequitur S. Augustinus, et videtur eam sequi S. Basilius, qui hunc locum exponens, dicit Christo fuisse naturalem dilectionem justitiae, et aversionem ab iniquitate, quoniam illam habuit a nativitate, sive potius a conceptione, et a principio interno: ceteras autem exercitio et labore virtutes acquirere. Observat autem S. Augustinus adversus hebraeos et hereticos negantes Christi divinitatem, in illa repetitione, *Deus, Deus tuus*, priorem vocem esse casum vocativi, posteriorem nominativum, quomodo etiam hunc locum intelligendum esse docet S. Hieronymus in epist. ad Principiam, itaque sensus est: Unxit te, o Christe Deus, Deus Patris tui oleo letitiae; et affirmat idem Augustinus id christissime apparere in textu graeco, proinde existimandum est in textibus graecis, quos nunc habemus, incuria librariorum mutatum esse omega in omicron. Cum autem dicitur Deus Deum unxisse, non intelligimus Deum ratione divinitatis unctum, sed ratione humanitatis; unxit enim Deus Pater Deum Filium, quia Deus Filius homo factus est, et ratione humanitatis gratiam unctiois accepit, ipse tamen Deus Filius unctus dicitur, quia ille homo, qui unctus est, Filius Dei, et Deus est.

Ver. 10. 10. MYRRHA, ET GUTTA, ET CASIA A VESTIMENTIS TUIS, A DOMIBUS EBURNEIS; EX QUIBUS DELEGATAVERUNT TE FILIAE REGUM IN HONORE Tuo.

Hic versiculus obscurissimus est: explicemus igitur primum vocabula, deinde sententiam. Myrrha succus est notus, amarus, et odoratus; gutta nomen est generis, sed in graeco habetur *arista*, quae apud Basilium in explicatione hujus loci, est gutta distillata ex myrrha, ita ut sit quasi flos myrrhae, id est, pars subtilissima myrrhae. Sed non videtur verisimile Prophetam dicere voluisse: « Myrrha, et gutta » myrrhae subtilissima; in hebraeo est, מיררה אבולי, quam alio latine dicitur. Est autem aloes succus item amarus et odoratus; sed specie distinctus a myrrha; unde in Evangelio legitur ad Christum sepulturam emissae Nicodemum myrrhae et aloes quasi libras centum. « Quod igitur noster Interpres dixit, « guttam, » intelligere debemus guttam esse aloes, ut S. Hieronymus scribit in Epist. ad Principiam; vel myrrhae distillatae, ut S. Basilius in Commentario docet. Casia denique frutex est,

angelus et homines.

Christus unctus est ratione humanitatis a Deo Patre.

unde cortex odoratus desumitur, et inter aromata numeratur, quemadmodum et cinnamomum. Per domos eburneas, intelliguntur palatia, sive templa sumptuosa, quorum parietes lecti sint ebone; nam in hebraeo non est בית הבית, quod proprie domum significat, sed בית הכבוד, quod palatium, basilicam et templum significat. Nomen etiam graecum βασιλειον magna palatia significat, ut dicit S. Basilius. Haec improbabile est, quod aliqui volunt, domos eburneas esse cellas aromatum, et magis improbabile, quod alii volunt, esse thecas, sive arces, in quibus vestimenta, vel aromata conservantur. At, inquit, thecae sunt ex ebore, non autem palatia: verum est, sed non dicuntur hoc loco domus eburneae, quasi totae sint ex ebore, sed quod lecte sint ebore: quomodo domus Neronis dicebatur domus aurea, et porta Constantinopolis porta aurea, quod essent deauratae, vel auri laminis coopertae, non quod totae essent aureae; et sic intelligimus illud III Reg. xxii: « Domus eburnea, quam edificavit Achab. » Et Amos ii: « Peribunt domus eburneae. » S. Gregorius lib. XXV Moralium, cap. xii, legit a gradibus eburneis; sed id nativum esse ex ambiguitate vocabuli, colligitur ex S. Hieronymo in epist. ad Principium. Scribit enim vocem graecam βασιλειον ambiguum esse, et significare posse gradibus, et palatium, sive domibus, inde aliquos Latinerum hae ambiguitate deceptos veritate, a gradibus eburneis; sed quia hoc nihil significat, credibile est mutatum fuisse et scriptum, a gradibus eburneis. Per filias regum, intelligi possunt multitudines variorum regnorum. Scriptura enim passim vocat filiam Hierusalem, filiam Babylonis, filiam Assyriorum, filiam Tyri, pro multitudine populi illarum civitatum, vel gentium. Possunt etiam intelligi, ut verba sonant, filiae principum, per quas figuratae significantur animae exaltatae, ut dicit S. Basilius; lotus enim hic sermo figuratus est. His expositis, ut ad sensum veniamus, per aromata intelligimus virtutes sive dona Spiritus Sancti, quae spirituales odorem spirant; et quia paulo ante dixit Propheta Christo: « Unxit te, Deus, Deus tuus, » recte subiungit nunc: « Myrrha et guffa, et casia, » explicans odores aromaticos, qui ex illa unctione emanant: de quo odore B. Paulus loquitur, cum ait I Cor. ii: « Christi bonus odor sumus. » Et quoniam in passione sua Christus praecipue spiravit odores maximos virtutum, praecipue fortis patientiae, humilis obedientiae, et ardentis charitatis, ideo nominavit myrrham amarum, sed odoratam, quae convenit patientiae; aloem quoque similiter amarum et odoratum, qui convenit humilitati et obedientiae, de qua B. Paulus: « Humilavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, » Philipp. ii; denique, casiam calidam et odoratam, quae convenit ardentissime charitati, qua etiam pro crucifixoribus oravit, Luc. xxvi. Hae autem aromata manabant a vestimentis

Christus
quod
in
causa

et domibus eburneis Christi. « Myrrha, inquit, a casia a vestimentis tuis, a domibus eburneis, a supple, manant, vel manabant. Per vestimenta intelligitur humanitas Christi, quae quasi veste, aut velo divinitatem tegebat; per domos eburneas, intelligitur eadem humanitas, quae erat quasi templum sive palatium candidissimum ob puritatem, in quo divinitas habitabat. Neque mirum videri debet, si res eadem, vestis et domus dicatur: nam et Apostolus II Corinth. v, haec duo simul conjungit, cum sic loquitur: « Scimus, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod edificationem ex Deo habemus domum non manufactam, aeternam in caelis; nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quae de caelo est, superindui cupientes, si tamen vestiti, et non nudi inveniamur; nam qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nihilimus expoliari, sed supervestiri: ut absorbeat quod mortale est a gloria. » Ubi vides corpus mortale dici domum et tabernaculum, et simul vestimentum, quo nollemus expoliari, sed supervestiri; et similiter domum caelestem dici vestem et habitationem. Sic igitur Christi humanitas, unde suavissimi odores virtutum spirabant, vestimentum dici potest, et domus eburnea, nisi quis velit vestimentum referri ad animam, domum eburneam ad corpus quod ipse Christus Ioh. ii, templum vocavit, cum ait: « Solvite templum hoc, et ego in triduo reaedificabo illud. » Neque movere debet, quod in numero multitudinis dicat Propheta, « a domibus eburneis: » nam domus magna est una et multe propter multitudinem cubiculorum, et cellarum; unde etiam de domo una dicimus in numero multitudinis, ades nostra. Sequitur: « Ex quibus delectaverunt te filiae regum in honore tuo, » id est, ex quibus aromaticis, quae a vestimentis et domibus eburneis humanitatis tuae spirant, « filiae regum, » sive animae regiae et exaltatae, sive multitudines populorum ex variis regnis, « delectaverunt te, » dum currunt in odorem unguentorum tuorum. Valde enim delectatur Christus, cum videt multitudines Sanctorum excitatas, et tractas ab odore suo, currere post eum odorem. Et vere qui spiritali sensu odoratus sentire incipit suavissimum odorem, qui spirat ex patientia, humilitate, charitate Christi, non potest non currere post eum, et quaelibet tormenta pati potius, quam se ab illo separari patiatur; dicit enim cum Apostolo: « Quis nos separabit a charitate Christi? » Rom. viii. Sed ideo potissimum Christum delectant filiae regum currites post odorem unguentorum ipsius, quia id faciunt in honore ejus; id est, ex pura intentione glorificandi Deum. Martyres enim passione sua correntes post Christum, Deum valde glorificabant; unde dicit Iohannes, cap. xxi, de passione S. Petri a Christo illi praedicta: « Significans, inquit, quae morte clarificatus esset Deum. »

Christi
domini
les et
vesti-
mentum
dici po-
test, et
domus.

11. ASTITIT REGINA A DEXTRIS TUIS IN VESTITU DEAUATO, CIRCUMDATA VARIETATE.

Prophetavit haecenus David de sponso: nunc de sponsa prophetare aggreditur; per sponsam autem intelligit omnes fere expositores Ecclesiam, quoniam Apostolus ad Ephes. v, aperissime docet, Ecclesiam sponsam Christi esse. Hic igitur est principalis sensus, ut per sponsam intelligatur Ecclesia: sed possunt etiam haec omnia, quae dicuntur de sponsa, accommodari unicuique animae perfecte, et potissimum B. Virgini Mariae, quae, licet mater Christi sit secundum carnem, tamen est etiam sponsa secundum spiritum, et inter membra Ecclesiae primum locum tenet. Itaque non sine ratione hic Psalmus emittit in Festis B. Virginis et aliarum etiam virginum; nec sine ratione de singulis dicitur: « Veni, sponsa Christi. » Ait igitur David Christum alloquens: « Astitit Regina a dextris tuis, » id est, assistit sponsa tua quae Regina etiam est, cum sit sponsa tua, qui Rex es, « a dextris tuis, » id est, proxima tibi, et in loco summi honoris infra regalem thronum: assistet autem « in vestitu deaurato, circumdata varietate, » id est, in veste pretiosa, qualis docet Reginam. Sed verba singula consideranda sunt. Astitit ponitur pro assidet, more propheticum qui videt futura, quasi iam facta sint. Praeterea notat Chrysostomus non dici sedit, sed astitit, quia sedere convenit aequali, et ideo filius sedet ad dexteram Patris, ut aequalis; Ecclesia autem, ut inferior, astitit cum caelestibus potestatibus, quae assistere dicuntur coram Deo. Verbum hebraicum נצבה nitsbah, proprie significat stetit, et denotat firmitatem, quasi dicat Propheta: Sponsa tua firmiter tibi adhaesit, et ita constituta et confirmata est, ut nullum sit ei periculum repudii. Regina in hebraeo est נרי shegal, quod uxorem et concubinam significat, inde natae sunt variae interpretationes; nam alii vertunt: Astitit uxor, alii, astitit concubina; sed Septuaginta Interpretes, ut explicarent eam vocem esse intelligendam de vera conjugio, non de concubinis, vertere maluerunt reginam; neque enim concubinis regum, sed solae legitimae conjugae appellatur reginae. « A dextris tuis: » haec voces non significant sponsam ita esse a dextris sponsi, ut sponsus intelligatur esse a sinistris, sed sponsus collocat in medio et solo altiore, a dextris ejus regnat, a sinistris autem alios principes. Et fortasse voluit Spiritus Sanctus per has voces significare incredibilem dignitatem Ecclesiae, quae non solum admittit ad regnum caelorum, ut assistat cum angelis ante thronum Dei, sed etiam precedat angelos, ita ut ipsa Ecclesia ex hominibus sit a dextris, certus autem angelorum a sinistris. Nam etiam intermixti sint homines sancti angelis sanctis, ut manum civitatem faciant: tamen multi sancti homines multos angelos in regno caelorum precedunt; et est in Ecclesia ho-

Membris
sancti
angelis
sanctis
in coe-

minum beata Virgo, quae omnes angelos precedit; et caput hominum et angelorum Christus est, qui non angelus, sed homo est. Hinc autem recte monet S. Joannes Chrysostomus ut cogitent homines, quam ingrati sint tantae Dei benevolentiae, quando peccant; Deus enim genus humanum, et praecipue Ecclesiam ex gentilitate et idololatria assumptam, ex profundo peccatorum, et vere ex luto fecit, exaltavit ad suam dignitatem, ut cum angelis in regno caelorum assistat, et sponsae Dei nomen obtineat. Idque totum ex sola charitate sponsi caelestis, qui « dilexit eam, et tradidit semetipsum pro ea, ut eam sanctificaret, et mandaret, et exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, neque rugam, » ut scribit Apostolus ad Ephes. v. « In vestitu deaurato circumdata varietate; » pro his omnibus verbis non sunt in textu hebraeo, nisi haec duo verba, נכמת אופיר, id est, in dero de opfir, qua verba S. Hieronymus vertit, in diadema auro, alii aliis modis. Sed Septuaginta Interpretes explicare voluerunt quid includeretur in illa generali voce hebraica, et recte dixerunt significari vestem pretiosam, et omnia alia ornamenta sponsae quae pro varietate membrorum varia sunt, ut diadema, monile, angulum, calcei, et similia; quae explicatio desumpta videtur ex eo, quod paulo infra dicitur: « In fibris aureis circumamicta varietatibus. » Quid autem haec significant spiritualiter, Patres non uno modo exponunt; S. Augustinus per aurum intelligit sapientiam; per vestem, doctrinam; per varietatem, linguas varias, quibus haec eadem doctrina ecclesiastica praedicatur. S. Basilius intelligit quidem per vestem auream doctrinam ecclesiasticam; sed per varietatem, varia dogmata moralia, naturalia, theoria, practica, etc. S. Hieronymus et S. Chrysostomus intelligunt per vestem auream gratiam justificationis, per varietatem varias virtutes, fidem, spem, dilectionem, humilitatem, et alias. Quae explicatio confirmari potest ex cap. xix Apoc., ubi dicitur: « Sponsa ornata hyssino splendenti et candido; et exponens S. Joannes dicit: « Hyssinum enim justificationes sunt sanctorum. » Possel addi, non solum varietatem ornamentorum sponsae consistere in variis virtutibus, quae singulis necessariae sunt; sed etiam in variis donis, quae pro varietate membrorum Ecclesiae possident: alia enim sunt dona Apostolorum, alia Martyrum, alia Virginum, alia Doctorem, alia Confessorum, et alia aliorum.

12. AUDI, FILIA, ET VIDE, ET INFLUA AUREM TUAM; ET OBVERSARE POPULUM TUUM ET DOMUM PATRIS TUI.

Alloquitur nunc ipsam Ecclesiam, eamque fideliter et pie monet. Vocat eam filiam, vel quia Ecclesia dicitur?

intelligitur B. Maria Virgo, tunc omnino proprie, filiam vocat David, quia ex ejus carne propagata est. « Audi, filia, » inquit, id est, audi vocem sponsi tui, « et vide, » id est, considera diligenter quae audis, « et inclina aurem tuam, » id est, humiliter obedias preceptis ejus, « et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, » id est, ut facilius sponso aervinis, obliviscere mundum, et quae in mundo sunt: nam ex mundo electa est Ecclesia, et ex mundo exivit; et quamvis adhuc in mundo sit, tamen de mundo esse non debet, sicut et sponsus de mundo non est: mundus autem recte dicitur populus eorum, qui diligunt munditiam bonam, et idem mundus est domus patris nostri veteris Adam, qui de paradiso ejectus fuit in hunc mundum; nisi magis placeat, per patrem intelligi diabolum, qui est pater omnium iniquorum, iuxta illud *Jann. viii*: « Vos ex patre diaboli estis. » et ceteri, qui cogitabant quae supra diximus de ineffabili amore Sponsi, qui tradidit semetipsum, ut nos de profundo lacu erueret, et in summum caelum transferret, et faceret nos gloriosam sponsum suam, non dimittit amorem suum a mundo abstrahent, ut totum in sponsum transferant. Vox autem illa, *obliviscere*, magnam emphasim habet: significat enim radicitus a mundo amorem abstrahendum, ut non solum a desiderio et cogitatione, sed etiam a memoria omnium recedat, ac si nunquam fuisset.

Christi sponsus est ecclesia.

Verz. 13.

13. ET CONSPICISIT REX DECOREM TUUM: QUONIAM IESU EST DOMINUS DEUS TUUS, ET ADORABUNT EUM.

Reddit rationem, cur debeat Sponsa oblivisci populum suum et domum patris sui, ut tota sit amori et obedientiæ Sponsi caelestis intenta: quia videlicet sic fiet, ut rex conspiciat pulchritudinem illius videte, et apud se habere: Et quoniam vera sponsae pulchritudo interior est, ut paulo infra clarus explicatur, ubi dicitur: « Omnis pulchritudo filiae Regis ab intus, » et in virtutibus consistit, ac praecipue in obedientia mandatorum ejus, sive in charitate, a qua dependent omnia mandata; ideo addit: « Quoniam ipse est Dominus Deus tuus, » id est, ideo diligit pulchritudinem tuam, quae in obedientia ipsius posita est, « quoniam ipse est Dominus Deus tuus. » Nihil enim magis requirit a servis dominus, neque Deus a creaturis, quam obedientiam. Et ut intelligamus hunc sponsum esse Dominum absolute, et Deum verum, addit: « Et adorabunt eum, » id est, sponsus tuus non est falsus, ut cum eo prendere possis equalitatem, sed est quidem sponsus tuus per gratiam, sed Dominus tuus, et omnium creaturarum per naturam, et illi ab omnibus debetur adoratio. In hebraeo textu non habetur *Deus*, sed solum *Dominus*, ubi nos habemus: « Quoniam ipse est Dominus Deus tuus. » Sed non solum Septuaginta, verum etiam S. Hieronymus,

Nihil merito requirit a suis Deo potius obedientiam.

verterunt, *Dominus Deus tuus*; et ex adoratione illi debita colligitur, eum esse non Dominum tantum, sed etiam Deum, id est, non dominum qualemcumque, sed supremum Dominum. In eodem hebraeo textu, ut etiam in graeco, habetur, et *adorabis eum*; sed in sensu non est discrepantia: Deum enim adorare debent omnes creaturae, proinde ipsa etiam sponsa debet adorare; neque lectio ista, *adorabunt eum*, recens est: nam invenitur apud S. Augustinum, S. Basilium, S. Chrysostomum, et alios; imo S. Hieronymus in epist. ad Principiam dicit Septuaginta vertisse, *adorabunt eum*. Proinde lectio graeca, quae nunc habet, *adorabis eum*, non est ex additione Septuaginta interpretum, vel corrupta est. Et quia, ut saepe diximus, Septuaginta Interpretes habuerunt optimos codices hebraeos, credendum est lectionem hebraicam ab eo tempore librariorum errore fuisse mutatam, quod facile fieri potuit, cum voces hebraice, *adorabunt*, et *adorabis*, non differant, nisi in ultima littera, sed et seu videlicet, quae facile variari potuit propter summam inter eos similitudinem.

14. ET FILIAE TYRI IN MUNERIBUS VULTUM TUUM VIDERUNT. DEPRECABUNTUR, OMNES DIVITES PLEBIS.

Quia dixerat: « Et adorabunt eum, » Sponsum videlicet, addit ipsam etiam Sponsum, ut Regiam muneribus et supplicationibus honorandam. Et filiae Tyri, inquit, in muneribus vultum tuum deprecabuntur, » id est, et filiae gentium, inimicorum antea Sponsi tui, subjiciuntur imperio ejus, et venient ad te, ac faciem tuam deprecabuntur, non solum precibus verborum, sed etiam donis et muneribus. « Omnes divites plebis, » id est, quod dixit de filiabus Tyri, intelligi potissimum de potentioribus, quales in primis divites esse solent. Hoc etiam loco singula fere verba explanationem propriam desiderant. *Et filia* in hebraeo est *בנות*, et *filia*, et sic legitur SS. Basilium et Chrysostomum, et graecus codex nunc ita habet; sed Iamen S. Hieronymus et Augustinus in Commentario legunt: *Et filia*. Si legamus: *Et filia Tyri*, significabitur civitas, sive populus Tyri, quo modo dicimus, *filia Babylonis*, *filia Hierusalem*; si legamus: *Et filia*, significabitur femina civitatis Tyri: meminit autem feminarum potius quam virorum, quia sponsum alloquuntur: solent enim ad reginam familiaris feminae accedere, quam ad regem viri. Sed sicut per sponsum non intelligimus hoc loco veram mulierem, sed Ecclesiam, quae viros feminasque complectitur, sic etiam per filias Tyri intelliguntur omnes gentes, sive masenili, sive feminae sint. Tyri vox hebraea, *צור*, ambigua est: nam et robustum, sive potentiam significare potest, et simul etiam civitatem, quae dicitur Tyrus. Sed Septuaginta Interpretes Tyrum interpretati sunt, et eam interpretationem secutus est Latinus Interpres; et omnes Patres graeci et latini eam exponunt, exco-

S. Hieronymo in epist. ad Principiam, qui *Alam fortissimam* et legere maluit, et exponere. Porro Tyrus civitas erat gentium magna, et celebris, et in finibus terrae promissionis, et ideo a vicina civitate denominavit Propheta omnes gentes. « In muneribus, » munera vocat oblationes, quas gentiles conversi ad fidem obtulerunt in edificationes, vel ornamenta ecclesiarum, in alimoniam pauperum, et similia opera bona. « Vultum tuum deprecabuntur: » S. Basilium, et quidam alii per vultum Sponsae, intelligunt caput Ecclesiae, id est, Christum; sed simplicior expositio est, ut per vultum Sponsae, ipsa Ecclesia intelligatur: est enim phrasim hebraica, deprecari vultum alicujus, pro eo quod est, deprecari aliquem, ut *1 Reg. xiii*: « Faciem Domini non placevi; » et *Psalm. cxiv*: « Froecupimus faciem ejus in confessione; » et *Psalm. cxviii*: « Deprecatus sum faciem tuam. » Dicitur autem deprecari faciem, quia cum precamur aliquem, faciem ejus aspiciamus, et ex facie tristitia vel hilaritate intelligimus, an ille sit nobis propitius vel iratus, quem precamur. « Omnes divites plebis, » fies est appositio, quasi dicit: Filiae Tyriae in muneribus vultum tuum deprecabuntur; non omnes in muneribus, sed divites tantum.

Verz. 15.

15. OMNIS GLORIA EJUS, FILIAE REGIS, AB INTUS, IN FIMBRIS AUREIS CIRCUMSCRIPTA VARIETATIBUS.

Quia saepe David de pulchritudine et ornatu Sponsae locutus est, ne quis forte putaret ea corporalia esse, occurrit hoc loco ejusmodi carnalibus cogitationibus, ac dicit: « Omnis gloria, » sive decoris faciei, sive pretiosorum vestium, hujus « Reginae, ab intus est, et si fimbriis aureis ornata, et circumscripta » dicitur variegata veste, ista omnia spiritualia sunt, interna sunt, in corde requirenda sunt. Hinc S. Petrus monet christianas mulieres, *1 Petr. iii*, ut ad similitudinem hujus Sponsae ornatum interiore adhibeant. « Quorum, » inquit, non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus; sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti, et modesti spiritus. « Neque tamen reprehendendus est exterior cultus ecclesiarum in sacramentorum celebratione, in ornatu altarium, in sacris solemnitatibus: non enim hic agitur de materiali ecclesia, sed de hominibus, qui populus Dei, et Christi membra sunt, quorum praecipua pulchritudo et ornatu in virtutibus consistit, ut supra diximus; ex quibus tamen virtutibus nasci debent extrinsecus opera bona, » ut qui ea vident, glorificent Patrem nostrum, qui in caelis est; et Salvator docet, *Matth. vi*. Porro per fimbrias aureas, nihil aptius intelligi posse videtur, quam ipsa charitas, quae comparatur auro, quia pretiosissima et prestantissima virtutum omnium est; et similis fimbriis dici potest, quia sicut a fimbriis desinant vestimenta, et ab eisdem fimbriis fulciuntur, ita finis omnium

Cultus exterior ecclesiarum in celebratione Sacramentorum non est reprehendendus.

mandatorum et virtutum est charitas, et a charitate dependent omnia mandata, et ab eadem formantur, et perficiuntur omnes virtutes. Quid sit autem vestis variegata, supra diximus. De hac autem variegata veste loqui videtur Apostolus, cum ait: « Induimini viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, » etc., *Coloss. cap. iii*. Quod attinet ad verba, illud pronomen, *ejus*, non habetur nunc in hebraeo, vel graeco textu; tamen legitur a S. Hieronymo in epist. ad Principiam, et in Commentario Psalmorum, tanquam ex versione Septuaginta, et legitur etiam a S. Augustino, et vox hebraica, si legatur cum puncto in ultima littera, significabit, *gloria ejus*. Verum tamen est, illud *ejus* esse referendum ad phrasim hebraicam, et secundum latinam phrasim redundare. Quod autem Sponsa dicatur filia regis, mirum esse non debet; nam sponsa filii regis, usitata dicitur *filia regis patris*, quia sponsus et sponsa sunt duo in carne una. Non ignoro in textu hebraeo diversam esse interpunctionem a graeco et latina interpunctione, sed non multum curanda est interpunctio, quae a Rabbiniis adjuncta est codici hebraeo, et magis credendum est Septuaginta Interpretibus, quam omnibus Rabbiniis posterioribus.

Christi sponsus est ecclesia.

16. ADDECENTUR REGI VIRGINES POST EAM, VIZ. 15. PROXIMAE EIUS AFFERENTUR TIBI.

Quamvis unica sit sponsa Christi, eaque unico dilecta, id est, Ecclesia universalis, tamen post eam sunt etiam Christi sponsae, praecipua quaedam praerogativa praeter ceteros fideles, illae animae, quae in carne virginitatem suam Deo voverunt, et ipsi soli placere studuerunt. De quibus dicit Apostolus, *1 Cor. vii*: « Qui sine uxore est, sollicitus est, quae Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divites est; et mulier inupta, et virgo cogitat quae Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu: quae autem nupta est, cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat viro. » De his loquitur nunc Propheta, et virginitatem, quae Christo virgini mirifice placet, quippe qui passitur inter illas, his duobus versiculis commendat. « Addecentur, » inquit, regi Christi virgines post eam, » id est, post principalem sponsum Ecclesiam, addecentur etiam ad nuptialem thalamum sponsi caelestis omnes illae animae, quae virginitatem suam Deo dicarunt. « Proximae ejus afferentur tibi, » id est, illae virgines solae afferentur tibi Sponso, quae principali sponsae tuae Ecclesiae proximae fuerint, id est, quae illi conjunctae, atque unitae fuerint, quod dicitur, ut SS. Patres Basilium et Augustinum, et alii exponunt, ad haereticos et schismaticos excludendos: virginitas enim extra Ecclesiam non habet sponsae praerogativam. Et quoniam initio diximus, quoniam in hoc Psalmo legitur de Sponsa, posse intelligi etiam de B. Maria matre Domini, quae virginum

Christi sponsus est ecclesia.

Virginitas extra Ecclesiam non habet sponsae praerogativam.

Regina jure appellatur: possumus etiam quae sequuntur de illa exponere, ut sensus sit, adducendas esse ad Christum omnes veras virgines post eam, id est, post matrem Domini; et proximas eius, id est, quae illi per imitationem aeternae integritatis propinquarunt, afferendas esse ad nuptias ejusdem sponsi, et regis Christi.

VERS. 17. 17. AFFERENTUR IN LETITIA ET EXULTATIONE, ADDOCENTUR IN TEMPLUM REGIS.

Explicat gaudium tam multiplex nuptiarum: «Afferentur, inquit, in letitia et exultatione, id est, afferentur virgines ad nuptias cum magno plausu et júbilo totius caelestis Ierusalem. Fortasse etiam notatur hoc loco canticum illud, quod soli virginum choro in caelesti regno cantare licet: de quo sic legitur in *Apocalyp.* cap. xiv: «Et cantabant quasi canticum novum ante sedem, et ante quatuor animalia, et seniores; et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra: hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt, hi sequuntur Agrum quousque iteri.» Felices animae, quae sequuntur Agrum itinere virginali gradientem, et in letitia et exultatione dicunt canticum novum, ignotum videlicet antiquis Patribus, quod nemo alius dicere potest; et cum hoc júbilo addocentur in templum Regis, id est, in caelesti tabernaculum, quod et palatium propter magnificentiam, et templum propter sanctitatem dici potest.

VERS. 18. 18. PRO PATRIBUS TUIS NATI SUNT TIBI FILII, CONSTITUTES EOS PRINCIPES SUPER OMNEM TERRAM.

Exposuit haec Propheta dignitatem et ornamenta Sponsi et Sponsae: nunc fructum nuptiarum exponit, dicens nascituram ex hoc matrimonio felicissimam prolem, quae toti orbi terrarum imperatura sit. Dubium autem est, ad quem loquitur Propheta, ad Sponsam; an ad Sponsam: ad Sponsam loqui dicunt aliqui recentiores, ea ratione ducti, quod in hebraeo illa pronominia, *tuis et tibi*, sint generis masculini; ad Sponsam autem hunc sermonem dirigi, docent SS. Patres, Basilus, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, et cum his Euthymius in Commentariis. S. Hieronymus, in epist. ad *Emilianam*, utroque modo exponi posse affirmat: quod quidem verum est; sed Patrum communis sententia preferenda est: neque repugnat huic sententiae textus hebraicus, si puncta removeantur, vel mutantur, ut periti facile intelligunt. Quoniam igitur monuerat Sponsam Propheta, ut oblivisceret populi sui et domus patris sui, id est, majorum suorum; nunc eam consolatur promittens copiam filiorum loco patrum, quos reliquit, et quorum oblivisci jussa est; et simul, ut diximus, praedicit fructum nuptiarum Sponsi caelestis et Ecclesiae sponsae felicissimum fore. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, id est, pro patribus, quos habuisti; et jam mortui

sunt, id est, pro Patriarchis, et Prophetis, et pro patribus, quos reliquisti in gentilitate, et quorum oblivisci jussa es, «nati sunt tibi filii,» id est, Apostoli, et discipuli Christi, qui tanta excellentiae erunt, ut toti orbi leges dare possint; ideo «constitues eos principes super omnem terram.» Vere enim Apostoli, primi Ecclesiae filii, toti orbi terrarum leges dederunt, quod nullus temporalis monarcha facere potuit. Nam, ut S. Joannes Chrysostomus notat, monarchae Romanorum non potuerunt Persis leges dare, neque Persae Romanis; Apostoli vero, et Romanis, et Persis, et omnibus aliis gentibus leges dederunt. Et sicut in prima aetate Ecclesia, pro patribus Patriarchis, filios Apostolos habuit: ita etiam in sequenti aetate pro patribus Apostolis filios episcopos habet, qui si non singuli, omnes tamen principes sunt super omnem terram; et hoc modo per successores episcoporum, semper Ecclesia pro patribus filios habet, quos in patrum sedibus et dignitate constituit.

19. MEMORES ERUNT NOMINIS TUI, DOMINE, IN OMNI GENERATIONE ET GENERATIONE.

Concludit Psalmum, dicens spirituales has nuptias in Psalmo decantatas, et fructum nuptiarum, id est, nobilissimam prolem ex hoc sacro nubio nascituram, non alium finem habituram, nisi perpetuam Dei laudem. Nam, inquit, filii isti, qui patribus subsistentur, et ipsi quoque patres filiorum evadent, amemores erunt nominis tui, id est, cantabunt potentiam et gratiam tuam «in omni generatione et generationem.» In hebraeo et graeco codice habetur in singulari, *memor ero nominis tui*, et sic legunt graeci Patres, et sic etiam habetur in plurimis latinis codicibus manuscriptorum; sed quoniam SS. Hieronymus et Augustinus in Commentariis legunt, *memores erunt nominis tui*, et Ecclesia in officio Ecclesiastico, cum festos dies Apostolorum celebrat, hos versiculos ita canit, non visum fuit expedire, ut in biblis recognitis tempore Sixti V et Clementis VIII hic locus mutaretur, praesertim cum in sensu nulla sit diversitas. Qui enim legunt, *memor ero nominis tui*, volunt hoc dici a Propheta, qui pollicetur Deo, se omni tempore cantaturum Dei laudes ob tam ingentia beneficia humano generi praestita, quae in hoc Psalmo explicata sunt. Ceterum, quia David mortuus erat, et non poterat ipse per se in omni generatione et generationem canere laudes Dei, dicunt illum significare voluisse se cantaturum per alios, qui sibi invicem succedentes usque ad mundi consummationem Psalmos istos cantaturi erant. Haec autem explicatio non est diversa a superiore: idem enim est dicere: *Ego memor ero nominis tui, et cantabo laudes tuas per memoriam, et linguam aliorum*, qui sibi invicem succedent; et: *Filii tui*, qui sibi invicem succedent, *memores erunt nominis tui, et has laudes tuas a me conscriptas perpetuo decantabunt.* Notat autem S. Joannes Chrysostomus, Davidem prophetam

Apostoli
toti orbi
leges do-
derunt,
quod
nullus
temporalis
monarcha
facere po-
tuit.
Episcopi
praece-
dent sunt Ro-
manis in
obedi-
entia Apo-
stoli-
tatis.

preter alia multa, quae praevitit et praedixit, hoc etiam de suorum carnium aeternitate praevitisse et praedixisse, quod videlicet nullo unquam tempore ipsorum celebratio intermittenda esset; quam prophetiam impletam esse et quotidie impleri certamus.

VERS. 10. 20. PROPTEREA POPULI CONFITEBUNTUR TIBI IN AETERNUM, ET IN SAECULUM SAECULI.

PSALMUS XLVI

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. In finem, filiis Core, pro arcantis Psalmus.

V. s. u. Victori, filiorum Core, pro juvenilibus canticum.

- Deus noster refugium et virtus: adjutor in tribulationibus, quae invenerant nos nimis.
- Propterea non timebimus dum turbabitur terra, et transferentur montes in cor maris.
- Sonaverunt et turbate sunt aquae eorum.
- Conturbati sunt montes in fortitudine ejus.
- Fluminis impetus laetificat civitatem Dei; sanctificavit tabernaculum suum Altissimum.
- Deus in medio ejus, non commovebitur: adjovabit eam Deus mane diluculo.
- Conturbata sunt gentes, et inclinata sunt regna: dedit vocem suam, mota est terra.
- Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob.
- Venite, et videte opera Domini, quae posuit prodigia super terram: 10. Auferens bella usque ad finem terrae.
- Arcum conteret et confringet arma, et senta comburet igni.
- Vacate, et videte quoniam ego sum Deus; exaltabor in gentibus, et exaltabor in terra.
- Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Jacob.

Deus nostra [h. nobis] spes et fortitudo, auxilium in tribulationibus inventus es validum. Ideo non timebimus dum fuerit translata terra, et concussi montes in corde maris. Sonantibus et tumentibus gurgitibus ejus, agitata in montibus in fortitudine ejus. Fluminis divisiones ejus laetificavit civitatem Dei sancti, tabernacula Altissimi. Deus in medio ejus non commovebitur; auxiliabitur ei Deus in ortu matutino. Conturbata sunt gentes, et inclinata sunt regna: dedit vocem suam, prostrata est terra. Dominus exercituum nobiscum, protector noster Deus Jacob. SEMPER. Venite et videte opera Domini: quantas [h. quae] posuerit solitudines in terra. Conspexit bella usque ad extremum terrae, arcum confringet, et concidet hastam [h. hastas]: plaustra comburet igni. Cessate et cognoscite quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, exaltabor in terra. Dominus exercituum nobiscum, fortitudo nostra [h. susceptor noster] Deus Jacob. SEMPER.

Argumentum. — Cum a maximo periculo in apparatu et multitudine bellicis, vel obsidione etiam, ab exteris gentibus liberata esset Hierosolymorum urbs, et terra Israelitica pacata, hoc ingenis beneficium celebrat hic Psalmus. Hanc liberationem esse eam qua *Ieri.* xxxvi et xxxvii narratur, interjectionem puta exercitus Assyriorum, cui praesertim Sennacherib, tempore Ezechiae, dubitabat nemo, qui cepit Israhel superbia cum nostro Psalmo attente contulerit. Strabonem tres: vers. 2-4, nobiscum Jova est, nil timeamus, quamvis perturbatur orbis; vers. 5-8, tumul-
tuantur populi, currens regni; vers. 9-12, Jova belli finem facit, hostes in perniciem agit.

- Presentiori, *carmen* Coralliarum, ad modum alamoth, canticum.
- Deus nobis est refugium roburque; auxilium in angustiis repetus est valde (validum).
- Propterea non timeamus dum mutatur terra, et dum moventur montes in corde (medio) maris (siti ac fondati).

4. Fremant, exarstent aquae ejus (maris),
tremiscant montes in fastu (elatione fluctuum) ejus.
5. Flumen, rivi ejus letitia afficiunt civitatem Dei,
locum sacrum habitacionum Altissimi.
6. Deus in medio ejus est, non ea nutat;
adjuvat eam Deus appetente mane (cito).
7. Fremunt gentes, nutant regna:
edit voce sua tonitru Jova, dissolvitur statim terra (pavore).
8. Jova exercituum nobiscum est,
refugium nobis est Deus Jacobi.
9. Agite, contemplantini facinora Jovae,
qui efficit vastitates (alii, stupenda) in terra;
10. Qui cessare facit bella usque ad fines terrae,
arcum confringit et praecidit hastam,
curras comburit igne.
11. « Desistite, et agnoscite, quia ego sum Deus,
emineo inter gentes, emineo in terra. »
12. Jova exercituum nobiscum est,
refugium nobis Deus Jacobi.

NOTE.

Vers. 1. *Alamoth*, instrumentum ita dictum, i. e. fidium acutissimi toni: *conf. I Paral. xv, 20*; ita Rosenmullerus et Maurer. Gesenius vero et Hengstenberg vertunt, *super virginitas*, id est, ad eum modum, qui puellarum est, acutissimum puta. — Vers. 2. *Angustis*; post hanc vocem in hebr. subaudiendum relativum *וה* existimavit Alexandrinus. — Vers. 3. Haec mutationes motusque non sunt tam physicae, quam figuratae et morales. — Vers. 5. Ingentibus illis rerumpublicarum subversionibus, quas securitati maris assibus comparaverat, jam opponit Hierosolymorum tranquillam letamque, Deo praeside, securitatem, quam rivis conferi leniter fluentibus. Argulari Rosenmullero videntur, qui aquas *Siloe* (*Isai. viii, 6*) hisce verbis respici existimant. Secundi membri sensus: in quo Altissimus habitat. — Vers. 6. *Appetente*: gall. *dès la pointe du matin*. — Vers. 8. *Refugium*; alii, *aux*. — Vers. 11. Jova populos tumultuantes alloquitur. *Desistite*, me mesoque justos impugnare. Alii, *remittite*, scil. conatus.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem filius Core pro arcibus.

Recentioris interpretis nonnulli Psalmum hunc scriptum esse volent in gratiarum actionem, pro victoria Davidis ab inimicis suis Dei auxilio reportata; sed mirum est nulli veterum Patrum reges in mentem ejusmodi argumentum. Nam S. Ambrosius, S. Hieronymus, S. Augustinus, S. Basilus, S. Joannes Chrysostomus, Theodoretus et Enthyomus magno consensu docent Psalmum esse intelligendum de liberatione Ecclesiae christianae a persecutionibus iudeorum. Et confirmari potest haec explicatio ex titulo Psalmi; illud enim, *pro arcibus*, satis aperte demonstrat Prophetam non loqui de re praeterita, sed de futura et ejusmodi, ut tempore Davidis occurrerit, et tunc Deo revelante sciri posse. Igitur Psalmus praesens recte subjungitur Psalmo superiori: in illo enim praedicta est Ecclesiae exaltatio ob iniquas spirituales cum Rege Christo Domino; in hoc autem praedictur persecutio, et liberatio a persecutione; quae liberatio potissimum futura est, ut S. Basilus arbitratur, in consummatione saeculi.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DEUS NOSTER, REFUGIUM ET VIRTUS: ADJUTOR IN TRIBULATIONIBUS, QUAE INVENERUNT NOS NIMIS.

MILITES Christi duobus modis tribulationibus vincunt.

Milites Christi non minus vincunt fugiendo tentationes, quam tolerando. Quando fugiendum est, Deus refugium tutissimum est; quando tolerandum est, Deus virtus, et fortitudo est: utroque autem tempore « adjutor est in tribulationibus: » nam et adjuvat praebendo refugium, et adjuvat praestando victoriam. Illud autem, quae *inveniant nos nimis*, significat tribulationes gravissimas fuisse, quae initio exorte sunt adversus Ecclesiam, et repente ac inopinate irruisse: nam, ut legitur in *Actis Apost.* cap. ii et iii, post ascensionem Domini, et adventum Spiritus Sancti, Ecclesia edificabatur et crescebat in Jerusalem magna cum pace et tranquillitate. « Quotidie, inquit S. Lucas, perdurantes unanimiter in templo, et frangentes circa domos panes, sumebant cibum cum exultatione et simplicitate cordis, collaudantes Deum, et habentes gratiam ad omnem plebem, et Dominus augebatur, qui salvi fierent quotidie in idipsum. » Sed paulo post coepit vehementissima persecutio, flagellatis Apostolis, Stephano lapidato, et omnibus discipulis dispersis, praeter Apostolos. In hebraeo textu legitur: *Adjutor in tribulationibus inventus est nimis*, id est, Deus in tribulationibus inventus est auxiliator valde potens. Uterque sensus optimus est; sed quod attinet ad veritatem lectionis, adherendum est Septuaginta Interpretibus, qui sine dubio vocem illam hebraicam, *וְיָצָא מִצָּרָה*, paulo aliter legerunt; alioqui nunquam vertissent *invenitur*, nisi valde imperiti fuissent. Notat S. Basilus multos habere in ore versiculi hujus verba: « Deus refugium nostrum et virtus, » sed paucissimos ex vero affectu ista pronuntiare, quod inde colligitur, quoniam ad superandas tribulationes tanto ardore confugiunt ad humana praesidia, vel etiam ad artes diabolicas, quasi Dei auxilium pro nihilo haberent. Contra autem S. David ideo dicit: « Deus noster, refugium et virtus, » quia parum omnino in hominum robore, vel armis, vel industria, confidebat.

Vers. 2. 2. PROPTEREA NON TIMEBIMUS, DUM TURBANTUR TERRA, ET TRANSFERENTUR MONTES IN COR MARIS.

Vers. 3. 3. SONNERUNT, ET TURBANTE SUNT AQVAE EORUM: CONTURBATI SUNT MONTES IN FORTITUDINE EIUS.

Hi duo versiculi obscurissimi sunt, sed nos SS. Patres Basilium et Chrysostomum sequimur, igitur ex eo quod dixit populus Dei: « Deus, refugium nostrum et virtus, » concludit se impavidum fore, etiam si terra et mare sursum ac

deorsum moveantur, et sedes suas horribili cum sonitu mutent. « Propterea, inquit populus Dei, non timebimus, dum turbabitur terra, » id est, dum forte turbabitur terra, sive, etiam si maxime turbetur terra, « et transferentur montes in cor maris, » id est, etiam si ipsi montes, qui a Deo fundati et radicati videntur, ut immobiles esse censeantur, agitentur, et fluctuent, et in profundum mare praecipitentur, id est, si ita sit, si ista fiat, « non timebimus, » quia Deus omnipotens refugium nostrum et virtus nostra est. « Sonnerunt, et turbate sunt aquae eorum, » id est, non timebimus, etiam si ex translatione montium in cor maris, resonent et turbentur aquae maris. Dicit autem *eorum*, id est marium, quia ubi nos habemus, in *cor maris*, in textu hebraico et graeco est, in *corda marium*; noster autem interpretes mutavit numerum multitudinis in numerum singularem in voce *maris*, et reliquit numerum multitudinis in pronominis *eorum*, et inde nata est obscuritas. « Et conturbati sunt montes, » id est, etiam si ipsi montes translati de terra in mare conturbentur, amissa videlicet stabilitate sua, in fortitudine ejus, in potentia, et robore Dei. Deus enim est, qui solus potest conturbare terram, et transferre montes in cor maris, et ipsam mare, montesque tremefacere, juxta illud *Psalm. lxxvi, 17*: « Viderunt aquae, Deus, et timerunt, et turbate sunt abyssi. » Et *Psalm. ciii*: « Qui respicit terram, et facit eam tremere; » et *Isai. xl*: « Ego sum Dominus Deus tuus, qui conturbo mare, et intumescunt fluctus ejus. » Itaque in his versiculis declaratur maxima fiducia populi Dei, qui non timebit, etiam si mundus ruat; et simul insinuat maxima Dei potestas, qui potest elementa omnia conturbare et movere: sicut revera conturbabit et movebit in consummatione saeculi, quando « erunt terre motus maximi per loca, et praeter confusione sonitus maris et fluctuum arescent homines pro timore, » *Luce. xii*; et tunc populus Dei non solum non timebit, sed aspiciet, et « levabit caput suum, » ut in Evangelio dicitur, « quoniam appropinquabit redemptio ejus, » *Matth. xxiv*. Possunt haec omnia figurate intelligi, ut per terram intelligantur homines terreni; per montes vero, non solum torrens, sed etiam potentales et superbi, quales erant reges magni, Ecclesiae inimici; per mare autem, amaritudo tribulationis et poenarum, quibus in novissima die involventur omnes impii. Itaque turbabitur terra, quando « impii terre amatores turbabuntur timore horribili, » ut dicitur *Sap. v*; « et montes transferentur in cor maris, » quando magni quondam reges qui Ecclesiam persequuntur, demergentur in profundum abyssi; et tunc sonabunt, et turbabuntur aquae marium, quando futura ultima tribulatio horrendum in modum turbabit impios, et reges eorum, in fortitudine Dei, quoniam

porum et tranquillum afferte, et videte attentissime cogitantes, « quoniam ego sum Deus, » id est, ego sum Deus solus, et nulla res creata, quamvis magna et sublimis videatur, est Deus, ego solus sum, id quod est; ego solus, « ex quo omnia, per quem omnia, et in quo omnia, » Rom. xi; ego solus, sine quo nihil potestis, et nihil estis, et in quo omnia potestis, et verè estis. « Exultabor in gentibus, et exultabor in terra, » id est, ego cum mirabili fecero, quæ supra dicta sunt, apparebo sublimis coram omnibus gentibus, et coram omni orbe terrarum, ita ut omnes genua flectatur, caelestium, terrestrium et inferorum. Nam in fine sæculi nullus omnino erit, qui Deum contemnere audeat; sed omnes vel volentes, vel inviti agnoscent supremum ejus imperium, illique subicientur. S. Basilus et alii alii mystice interpretantur hanc exultationem de exultatione Christi in cruce, ut sensus sit: « Vacate, et videte, quoniam ego, » qui homo esse videor, sicut homines ceteri, verè tamen « sum Deus, » et exultabor inter gentes, et in terra, » suspensus in cruce ad ignominiam et supplicium, in

oculis impiorum. Verè autem per hanc ipsam crucem exultabor in omnibus gentibus, et in omni terra, quia omnia traham ad me ipsum, et iugo fidei, atque obedientie mee, ipsi etiam summi reges cum populis colla submittent. In hebræo est, *cessate et videte*, quod potest intelligi de cessatione a negotiis et desideriis sæcularibus, ut diximus, et eam litteralem, et propriam expositionem esse censeamus: tamen non est improbanda sententia illorum qui volunt, in his verbis exhortationem contineri ad impios, ut sensus sit: Cum ea futura sint, que sunt paulo ante explicata, *cessate jam tandem a peccato infidelitatis, et a persecutionibus piorum, et videte oculis fidei, quoniam ego sum Deus, et idola vestra non sunt dii; ego enim solus in fine sæculi exultabor in gentibus, et in omni terra.*

11. DOMINUS VIRTUTEM NOBISCUM, SUSCEPTOR VER. II. ROSTER DEUS JACOB.

Concludit Psalmum repetitione versus septimi, ut affectum piorum, exhortatione illa Dei, rursus excitatum et renovatum fuisse demonstrat.

PSALMUS XLVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, pro filiis Core Psalmus.*

2. Omnes gentes, laudite manibus: jubilate Deo in voce exultationis.

3. Quoniam Dominus excelsus, terribilis: rex magnus super omnem terram.

4. Subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus nostris.

5. Elegit nobis hereditatem suam, speciem Jacob quam dilexit.

6. Ascendit Deus in jubilo, et Dominus in voce tubæ.

7. Psallite Deo nostro, psallite; psallite regi nostro, psallite.

8. Quoniam rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

Regnavit Deus super gentes; Deus sedet super sedem sanctam suam.

10. Principes populorum congregati sunt enim Deo Abraham: quoniam dii fortes terræ vehementer elevati sunt.

Argumentum. — Eadem occasione, qua superior, compositus fuisse videtur hic Psalmus. Juxta Rosenmüllerum, a Coraila aliquo Salomonice templi consecrationi accantatus fuit. Juxta Hengstenberg hocce carmen respicit quod II Chron. xi, 11 narratur. Cf. II Chron. xi, 12, et I Reg. xi, 26 cum Ps. xlvii, 6. Messie in sensu mystico convenit. Sicutque dicitur: vers. 2, 3, laudate Jovam, qui subjecit imperio nostro populos hanc nobis terram possidendam dedit vers. 4-10, laudate Jovam, qui suo populo adjungit exteros.

V. s. n. *Victori, filiorum Core canticum [h. psalmus].*

Omnes populi [al. gentes], laudite manibus: jubilate Deo in voce laudis.

Quoniam Dominus [al. Deus] altissimus terribilis: rex magnus super omnem terram.

Congregavit populos subter nos, et tribus [h. plebes] sub pedibus nostris.

Elegit nobis hereditatem nostram: gloriam [h. superbiam] Jacob quam dilexit. *SUPER.*

Ascendit Deus in jubilo: Dominus [al. Deus] in voce buccinæ.

Canite [h. psallite] Deo, canite [h. psallite]; canite [h. psallite] regi nostro, canite [h. psallite].

Quia rex universæ terræ Deus: canite [h. psallite] crudite.

Regnavit Deus super gentes: Deus sedet super thronum sanctum suum.

Principes populorum congregati sunt, populi Dei Abraham: quoniam dii, scilicet terræ, vehementer elevati [al. elevati] sunt.

1. Prætoriori, Coraitarum carmen.

2. Omnes populi, laudite manibus; jubilate Deo voce exultabunda.

3. Nam Jova, altissimus, terribilis est, rex magnus super omnem terram.

4. Duceit (subjecit) populos subter nos, et nationes subter pedes nostros.

5. Elegit nobis hereditatem nostram (Canaan) decus Jacobi, quem diligit.

6. Ascendit Deus cum clamore leto, Jova cum clangore tubæ.

7. Canite Deum, canite! canite regi nostro, canite!

8. Nam rex est omnis terræ Deus, canite carmen.

9. Regnat Deus super gentes, Deus sedet in solio suo sancto.

10. Principes populorum congregantur, (ut omnes pariter fiant) populus Dei Abraham; Nam Dei sunt clypei terræ: exaltatus est plurimum Jova.

NOTE.

Vers. 5. *Elegit hereditatem*, i. e. dedit hereditatem electam. — Vers. 6. *Ascendit*, in Sionem arcam, aint multi; Crelier: in caelum. — Vers. 8. *Carmen*, nota arte multa elaboratum: ita multi: cf. Ps. xiv, 1. — Vers. 10. *Ante ea* multi subaudiunt *in*, eodem sensu: cum populo Dei, etc., ut sint unus populus. *Clypei* a defendendo principes vocantur et II Cor. iv, 18, *Dei sunt*, Deo subjunguntur. Pro am Alexandrinus legit *in*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem pro filiis Core Psalmus.

Titulus nihil continet novi, sed de argumento quanto suo potest: non enim desunt ex recentioribus, qui Psalmum ad litteram exponendum esse censent de asportatione arcæ Federis in montem Sion a Davide. Movenitur autem ea ratione, quod sicut in hoc Psalmo scriptum est: « Ascendit Deus in jubilo, et Dominus in voce tubæ; » ita scriptum sit II Reg. vi: « Docebant arcam Testamenti Domini in jubilo, et in clangore buccinæ; » et pro verbis *docebant*, in hebræo est *ascendebant*, id est, *ascendere fecerunt*. Ceterum SS. Patres, ut Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, et cum eis Theodoretus et Euthymius, nullam arcam mentionem faciunt, et simpliciter totum Psalmum de victoria et ascensione Christi sentiunt. Eorum sententia nobis sequenda esse videtur, hic Psalmus propter ipsorum auctoritatem, tum quia si de sola arcæ asportatione ad litteram ageretur, non esset opus omnibus de gentes ad letitiam invitare; neque similia sunt, que dicuntur in II lib. Reg. cap. vi, is que dicuntur in hoc asportatione Psalmo: ibi enim dicitur: « Ascendere fecerunt arcam; » hic dicitur: « Ascendit Deus; » et rursus repetitur, *et Israel* et Dominus in voce tubæ: sunt autem valde diversa, « ascendere fecerunt arcam, » et « ascendit Deus; » Illud *Israel* enim recte redditum est per verbum *docebant*, quod proprie convenit arcæ lignæ, que non moveatur nisi ab alio deferatur; et *ascendit Deus* ad eum refertur, qui propria virtute sursum abit.

EXPLICATIO PSALMI.

Ver. 1. 1. OMNES GENTES, PLAUDITE MANIBUS: JUBILATE DEO IN VOCE EXULTATIONIS.

Invitat Propheta sanctus omnes gentes, ut voce et gestibus letitiam animi ostendant: omnes gentes invitatur, quibus gloria capitis toti corpori communis est; corpus autem non solum Judaeos, sed etiam gentes comprehendit: Ecclesia enim, quae corpus Christi est, toto terrarum orbe diffunditur. Quod autem ad plaudendum manibus invitatur, non significat strepitum corporalem edendum, ut recte S. Chrysostomus admonuit, sed metaphorica locutio est, quae indicat gaudendum et letandum esse, ut si faciunt, qui pro gaudio exultant, et manibus strepitum, et voce clamores excitant: nam idem Propheta non solos homines ad plausum et exultationem invitare solet, sed etiam caelum, et terram, et flumina, et montes, et arbores, *Psal. xcv*: « Letentur caeli, et exultet terra, commoveatur mare et plenitudo ejus: gaudebunt campi, et omnia, quae in eis sunt: tunc exultabunt omnia ligna silvarum a facie Domini, quia venit: » et in *Psalm. xxvii*: « Flumina plaudunt manu, simul montes exultabunt a conspectu Domini: » quae omnia metaphorica sunt, neque aliud significant, nisi ingentem animi letitiam hominis cupientis, si fieri posset, ut omnia sibi congauderent. Neque omittendum est, quod monet S. Augustinus, illorum duntaxat gaudium Deo gratum esse, qui manibus plaudunt et voce exultant, id est, qui operibus bonis et voce laudis testantur se in Domino gaudere.

Ver. 2. 2. QUONIAM DOMINUS EXCELSUS, TERRIBILIS, REX MAGNUS SUPER OMNEM TERRAM.

Reddit rationem Propheta, cur omnes gentes ad plaudendum et exultandum invitaverit: ac primum rationem ducit a magnitudine Christi, quem dicit esse « excelsum » ratione divinitatis, « terribilem » ratione potentiae, et « regem magnam » ratione providentiae et gubernationis. « Quoniam, inquit, Dominus excelsus, » id est, cum plausu et exultatione jubilate Deo, gentes omnes, quoniam Deus, et Dominus noster Christus excelsus est, sive altissimus (ut vertit S. Hieronymus) quoad naturam divinam, ratione cujus longe excellit omnibus rebus creatis. Item, quoniam « terribilis » est, quoad potentiam, cum vere sit omnipotens, et nihil ei resistere possit. Denique, quia « rex magnus est super omnem terram, » quoad gubernationem, cum ipse sit supremus, et absolutus, et universalis rector orbis terrae.

Ver. 3. 3. SUBIECIT FORTIUS NOBIS, ET GENTES SUB PEDIBUS NOSTRIS.

Alteram rationem ducit a beneficio, quod Ecclesiae suae contulit in principio, quando eam educit de terra Aegypti; tunc enim Deus, sive Christus

secundum formam Dei introduxit populum in terram promissionis, et populos, ac gentes, quae loca illa possidebant, subiecit populo suo, et fecit, ut reipsa pedibus conculcarent colla regum illarum gentium, ut scribitur in libro *Jesus cap. 1*.

4. ELEGIT NOBIS HAEREDITATEM SUAM, STREGEM JACOB QUAM DILEXIT.

Tertiam rationem ducit ab alio beneficio, quo idem Deus Christus, post ejectos Chanaanos, et populum suum in eorum terram introductum, elegit sibi in peculiarem et propriam hereditatem primitivam Ecclesiam, ex Judaeis credentibus, id est, Apostolis caeterisque discipulis. « Elegit, inquit, nobis, » id est, in nobis, sive ex nobis « hereditatem sibi, » populum videlicet peculiarem, qui dicitur Jacob, quam pulchritudinem merito adamavit, et ideo ex eo populo Ecclesiam, quasi propriam hereditatem sibi ipse constituit. Observandum est ex hoc loco, in populo Judaico plurimos fuisse dures servituti, et idololatriae addictos, ac per hoc tandem reprobatos; sed fuisse etiam sanctissimos Patriarchas, quorum spirituale pulchritudinem fidei ac morum Deus valde dilexit. Unde et Apostolus dicit *Rom. xi*, Judaeos fuisse Deo charissimos propter patres, et Ecclesiam ex Judaeis esse bonam olivam, cujus aliqui rami fracti sunt ob incredulitatem, et in eorum locum insertos esse Gentiles conversos ad fidem, quos oleastros appellat, et iisdem Gentilibus jam fidelibus dicit: « Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, et socius radicis, et pinguedinis olivae factus es, noli gloriari adversus ramos: quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. » Ite igitur est species Jacob, quam Deus, et propter quam elegit sibi hereditatem ex populo Judaorum, cui postea adjoinxit multitudinem gentium. In hebraeo codice nunc habemus: *Elegit nobis hereditatem nostram; sed Septuaginta Interpretes, qui venerunt hereditatem sibi, sine dubio non legerunt נחלתנו נחלתיהם, quod significat hereditatem nostram, sed נחלתנו נחלתו, vel נחלתנו נחלתו, quod est hereditatem sibi. Et facile fuit post tempora Septuaginta Interpretum mutari textum ob litterarum similitudinem. Certe sententia multo clarior est, quam reddiderunt Septuaginta Interpretes, quam ca sit, quum nunc recentiores colligunt ex hebraeo. Quid enim sit, elegit nobis hereditatem nostram, vix intelligi potest, at elegit in nobis hereditatem sibi facillime intelligitur.*

5. ASCENDIT DEUS IN JUBILO, ET DOMINUS IN VOCE TUBAE.

Hae est quarta ratio, cur oporteat plaudere et exultare, quia videlicet, posteaquam Dominus

« elegit sibi hereditatem » in populo Hebraeorum, id est, inchoavit Ecclesiam suam in Apostolis et Discipulis, qui omnes Hebraei erant; ascendit in caelum, et naturam nostram personae suae indissolubiler unitam evexit supra omnes caelos, super omnes angelos, et super omnes creaturas. Quamvis enim in hoc Psalmo non exprimitur, quo ascenderit, exprimitur tamen in *Psalm. lxxvii*: « Ascendit in altum, captivam duxit captivitatem; » et ibidem: « Ascendit super caelos caelorum ad orientem. » Altigitur: « Ascendit Deus, » id est, Christus ascendit in caelum, sed ascendit propria virtute, quia Deus erat; ideo enim dicit, « ascendit Deus. » Illud in *Jubilo, et in voce tubae, de spirituali jubilo et sono angelorum intelligendum est: nam, ut Chrysostomus notat, quod ad corporalem strepitum attinet, ascendit in silentio Apostolis aspicientibus et mirantibus; et fortasse non sunt visi, neque auditi chori angelorum, ut in nativitate, ut Apostoli nulla alia re distraherentur, sed tunc essent intenti ad cogitandum mysterium magnitudinem, dum viderent naturam humanam, cui dicitur erat *Gen. iii*: « Pulvis es, et in pulverem reverteris, » jam cum ingenti gloria et immortalitate indutam ascendere super omnes caelos: sed tamen dubitari non potest, quo ad ascentem angelorum legiones ineffabili jubilo deducens Dominum glorie in gloriam suam.*

Ver. 6. 6. PSALLITE DEO NOSTRO, PSALLITE: PSALLITE REGI NOSTRO, PSALLITE.

Ver. 7. 7. QUONIAM REX OMNIS TERRAE DEUS, PSALLITE SAPIENTER.

Antequam subjungat quintam rationem, ex admiratione ascensionis, provocat omnes ad laudandum Deum, et ad effectum suum significandum non semel tantum dicit, sed iterum atque iterum repetit: « Psallite, inquit, Deo nostro, psallite: psallite regi nostro, psallite, » id est, psallite Domino, quia Deus noster est; nimirum psallite, quia rex noster est, et tertio psallite, quia non solum rex noster est, sed quia « omnis terrae rex » est. Nec solum psallite frequentet, sed etiam « sapienter, » id est, attente et considerate, ut nullum in se fiat error; oportet enim officium, quod summo fiesi praestatur, cum omni diligentia praestari. Vide de hac re S. Bernardum *serm. 7 et 47 in Cantica*. Significatur etiam per vocem *sapienter*, ut Chrysostomus et Augustinus admonent, ut qui Psalmos canit, intelligat quod canit, et ex intelligentia mysteriorum moveatur affectus pietatis in Deum. In qua re videtur hoc tempore non leviter peccari ab his, qui officium canendi in Ecclesia susceperunt.

Ver. 8. 8. REGNABIT DEUS SUPER GENTES: DEUS SEDET SUPER SEDIEM SANCTAM SUAM.

Quinta ratio ponitur hoc loco, cur oporteat psallere et jubulare Deo in voce exultationis, quia vi-

delicet, Christus posteaquam in caelum ascendit, per Apostolos suos toti orbi terrarum predicavit Evangelium, atque ad regnum suum gentes adduxit. « Regnabit, inquit, Deus super gentes, » id est, non contentus Christus Deus hereditate, quam sibi acquisivit ex populo Judaorum, regnabit etiam super gentes, dum per Apostolos suam predicationem gentes omnes jugo fidei colla subijciunt. Sed interim « sedet super sedem sanctam suam, » id est, sedet ad dexteram Patris, quae est sedes regni Dei sanctissima, id est justissima, et inquam nulla cadere potest iniquitas. Vocatur etiam sedes Dei sancta, quoniam anima justi sedes est sapientiae, et Deus sedet super Cherubim, qui sunt sanctissimi et beatissimi spiritus.

9. PRINCIPES POPULORUM CONGREGATI SUNT CUM DEO ABRAHAM: QUONIAM IIII FORTES TERRAE VEHEMENTER ELEVATI SUNT.

Declarat quod dixit: « Regnabit Deus super gentes. » Id enim futurum erat, quia per Apostolorum predicationem « principes populorum, » cum ipsis suis populis fideles futuri erant, et dimissis diis veterum suorum, cum Deo Abraham, qui solus verus est Deus, congregandi erant. Hoc igitur est, quod dicit: « Principes populorum, » gentium videlicet, cum Deo Abraham congregati sunt, » id est, cum Deo Abraham convenirent, ut ipse esset eis in Deum, et ipsi populus ejus essent. *Novam autem Deum Abraham, ad differentiam deorum, quos sibi varie gentes adoptarunt, cum in mundum ingressa est idololatria, quo tempore apud familiam Abrahami veri Dei cultus relictus est. In hebraeo textu legitur: Populus Dei Abraham, pro eo quod nos habemus, cum Deo Abraham; sed Interpretes Septuaginta non legerunt hom, sed him: eadem enim littera cum uno puncto significat eum, cum alio significat populum. Et vel ex hoc loco intelligi potest puncta non esse ubique recte collocata: nam si legamus ut legerunt Septuaginta Interpretes, sensus est christianus; si vero legamus, ut nunc est in hebraeo, sensus nullus, aut obscurissimus erit. Quid enim est: « Principes populorum congregati sunt populus Dei Abraham? » Haec enim lectio nunc habetur in textu hebraeo. Quod autem sequitur: « Quoniam iii fortes terrae vehementer elevati sunt, » S. Augustinus exponit de superbis hominibus, qui non convenirent cum Deo Abraham, sed reprobi facti sunt ob eorum superbiam. S. Joannes Chrysostomus exponit de Apostolis, per quos principes populorum conversi sunt ad Deum Abraham, ut sensus sit: « Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, quoniam iii fortes terrae, » id est Apostoli, vehementer elevati sunt, » cum pleni fuerint donis sapientiae, et fortitudinis, et miraculorum in tantam eminentiam, ut principes populorum eis residero non potuerint. Vere enim Apostoli Spiritu Sancto repleti tam fortes fuerunt, ut omnia pericula, et omnia tormenta omnem potentiam diaboli, et omnem*

divinam
gratiam
predica-
torum.

gratia
formam
foris
de.

mundi sapientiam superaverint. Sed potest etiam satis commode ad litteram intelligi de iisdem principibus populorum, ut iidem sint principes populorum, et dii fortes terre, ut sensus sit: «Principes populorum cum Deo Abraham congregati sunt,» quoniam ipsi, qui sunt quasi dii quidam, et potentes in terra, vehementer elevati sunt, cum antea essent per idololatriam servi demoniorum, et nunc sint facti per fidem filii Dei veri et vivi. In hebræo est alia lectio: *Quoniam Dei sancta terra valde elevatus est.* Et quidem vox Dei in græco etiam in positivo est, ex quo putant aliqui in latino textu legendum esse *Dei*, et errore librarium positum esse *dii pro Dei*. Sed cum S. Augustinus et S. Hieronymus in Commentario legant *dii*, et sensus est longe clarior, credibile est varias fuisse lectiones græcas; et nostram latinam translatam esse ex græca emendatione, præsertim cum nulla invenitur varietas in codicibus latinis manuscriptorum, sed in omnibus legatur *dii*, illud autem, *sancta terra*, potest etiam ex hebræo verti, *protectores sive magistratus terre*, ut periti facile intelligunt ex cop. iv Osee, vers. 18, ubi hæc eadem vox *magistratus*, quam hoc loco S. Hieronymus vertit *sancta*, vertitur ab eodem Hieronymo *protectores*. Et quoniam *protectores*, sive *magistratus*, potestatem habent super alios, non debet mirum vi-

deri, si Septuaginta Interpretes, et Interpres latinus posuerint *fortes*. Itaque «dii fortes terre» sunt principes, qui instar deorum fortiter protegere debent terram ipsis subjectam. Denique illud, *elevatus est*, veterant Septuaginta in numero multitudinis, ad sensum potius, quam ad verbum respicientes. Sensus enim est, *dii fortes terre elevati sunt*, id est, unusquisque eorum elevatus est, quod clarius vertitur, *elevati sunt*. Neque est hoc novum in lingua hebræica, sed usitatum ut *Genes. 1*, ubi nos habemus: *Sicut luminaria*, in hebræo est, *sit luminaria*; et *Ecclesi. x*, ubi legimus: *Musca moriens perdit suavitatem unguentis*. Et *Gen. xlix*, ubi invenitur: *Filium discurrerunt super murum*, in hebræo invenitur: *Filium discurrunt*. Sicut etiam & contrario non raro in hebræo invenitur nomen singularis numeri, cum verbo numeri multitudinis, ut *Apoc. ii*, pro eo quod nos legimus: *Et venit desideratus cunctis gentibus*, in hebræo habetur: *Et venient desideratum gentium*; et *Job. xv*, ubi nos habemus: *Numerus annorum ducertus est*, legitur in hebræo: *Numerus annorum reconditus sunt*. Igilur verba hujus postremi versiculi, que juxta litteram hebræicam nullum sensum habere videntur, sapientissime a Septuaginta Interpretibus et a nostro latino Interprete reddita sunt.

PSALMUS XLVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 4. *Psalmus cantici filii Core, secunda sabbati.*

2. Magnus Dominus, et laudabilis nimis, in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus.

3. Fundatur exultatione universa terra mons Sion, latera aquilonis, civitas regis magni.

4. Deus in domibus ejus cognoscetur, cum suscipiet eam.

5. Quoniam ecce reges terre congregati sunt, convenerunt in unum.

6. Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt; 7. tremor apprehendit eos.

Ibi dolores ut parturientis, 8. in spiritu vehementi conteres naves Tharsis.

9. Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri: Deus fundavit eam in æternum.

10. Suscepimus, Deus, misericordiam tuam, in medio templi tui.

11. Secundum nomen tuum, Deus, sic et laus

V. s. ii. — *Canticum Psalmi filiorum Core.*

Magnus Dominus et laudabilis nimis: in civitate Dei nostri in monte sancto suo.

Specioso germine, gaudio universa terra, monti Sion, lateribus aquilonis, civitatula regis magni.

Deus in domibus ejus: agnitus est in auxiliando.

Quia ecce reges congregati sunt: venerunt [h. transierunt] simul.

Ipsi videntes sic obstupuerunt: conturbati sunt, admirati sunt.

Horror possedit eos ibi: dolor [al. dolores] quasi parturientis.

In vento uredinis confringes naves Tharsis. Sicut audivimus, ita vidimus in civitate Domini exercituum, in civitate Dei nostri:

Deus fundavit eam usque in æternum [h. sæculum]. *S. X. v. c.*

Æstimavimus, Deus, misericordiam tuam, in medio templi tui.

Secundum nomen tuum, Deus, sic laus tua

tua in fines terræ: justitia plena est dextera tua.

12. Laetetur mons Sion, et exsultent filia Judæ, propter judicia tua, Domine.

13. Circumdate Sion, et complectimini eam: narrate in turribus ejus.

14. Ponite corda vestra in virtute ejus, et distribuite domos ejus, ut enarretis in progenie altera.

15. Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternum, et in sæculum sæculi: ipse reget nos in secula.

usque in [al. ad] extremum terræ: justitia repleta est dextera tua.

Laetetur mons Sion, exsultent filia Judæ: propter judicia tua.

Circumdate Sion, et circuite eam, numerate turres ejus.

Ponite cor vestrum in mœnibus [h. in virtute]. Al. add. ejus]: separate palatia ejus, ut enarretis in generatione novissima.

Quia iste [al. ipse est] Deus Deus noster in sæculum, et in perpetuum: ipse erit dux noster in mortem [h. in secula].

Argumentum. — Ejusdem est argumenti cum Ps. xlv. Celebrat enim hic etiam liberationis singularis beneficium, que divitiis Hierosolymis contigerit. Pertinet autem hæc carmen ad bellum illud, quod Josphato rex complures annos intulerit, in quo tamen rex ipse et urbs servati conservati, interfecti periculis statuerit, et favent hinc notantur vers. 3-7. Cf. etiam vers. 10 Psalmi cum II Chron. xi, 27, ubi historia legitur. Sunt tamen qui putant, editum esse hunc Psalmum eo tempore, quo urbs Hierosolymitana Assyriorum obsidione exempta est regnante Eszechia. Strophæ tres: vers. 3-4, magnificè hanc urbem præmit Jovæ; vers. 5-9, subito evanuerunt qui eam circumdecorant: vers. 10-15, pro tanto beneficio hymnis te nos celebramus, celebrabunt te posteri.

1. Canticum, carmen Coraitarum.

2. Magnus est Jovæ, et celebrandus plurimum in urbe Dei nostri, in monte suo sancto.

3. Pulcher elatione, gaudium totius terræ est mons Sionis, latera (extrema partes) septentrionis, urbs Regis magni (Jovæ).

4. Deus in palatiis ejus (urbis) cognoscendum se præbuit pro præsidio.

5. Ecce enim reges convenerunt: evanuerunt una!

6. Simul atque viderunt (urbem), obstupuerunt, perculsi sunt, trepide fugerunt.

7. Tremor prehendit eos ibi, dolor instar parturientis.

8. Vento orientali confringis naves Tartessicas.

9. Quemadmodum audivimus, ita vidimus, in urbe Jovæ exercituum, in urbe Dei nostri: Deus stabilivit eam in perpetuum.

10. Recolimus (hymnis), Deus, bonitatem (hanc) tuam in templo tuo.

11. Sicut nomen tuum, Deus, ita laus tua ad fines terræ; justitia plena est omnis terra.

12. Laetatur mons Sionis, exsultant filia (urbes) Judæ, propter judicia tua.

13. Obite Sionem, et circuite eam, numerate turres ejus;

- 14. Adverte animam ad antemurale (alii, fossam) ejus, discernite palatia ejus, ut enarretis etati posteræ.
- 15. Nam hic Deus est Deus noster in æternitate; is ducet nos in perpetuum.

NOTE.

Vers. 3. *Lætera septentrionis*. Orientalium opinio erat in septentrionalibus terre regionibus, utpote zolum tangentibus, sacrum esse montem convenit deorum: conf. *Isai.* xiv. 13; g. d. vates: Mons Sionis est sacratissima illa, quam vos, o idololatæ, fingitis, Numinis sedes. Ita cum multis Ewaldis. Obicit Maurer, Hebræos Dei sedem, non in oris terre septentrionalibus, sed in *medio arbo terrarum* positam existimasse, *Ezech.* v. 5; ipseque hunc dat sensum: Pulchre eminent, gaudium totius terre, pars urbis australibus, puta *terrore*; conf. *Cæsaris*: « Veni, vidi, vici. » — Vers. 8. *Orientali*. Euro summam in V. Testam. vehementiam tribui notum est. *Confringis*, 2 futuri persona in hebr. Alii, *confringit*, puta Deus. Alii, *quæ* (ventus) *confringit*, g. d. Ac si Euro, qui naves confringit, fuerint agitati. *Tarsis* est Hispania, a Tarteso, nobilissimo omni portu et inausu, in Bædis ostio, diæta. Naves autem *Tartessicæ* dicuntur naves magnæ, longæ navigationibus et tempestatibus sufferendis reliquis aptiores. — Vers. 9. *Advertimus* a patribus, puta Deum sepe opem tulisse, imo semper futurum populo suo, id re ipsa experti sumus. — Vers. 13. « Invitat ad considerandam circumspaque, non ut nonnulli putant, *magnificentiam*, quod ab hoc loco plane esset alienum, sed *integritatem* (post bellum) potius urbis. » Ita Maurer. — Vers. 14. *Discernite*, proprie *dividite*, i. e. ea singulata inspicite. Alii, *dividite*, nempe deambulatione vestra, i. e. ambulate inter palatia ejus. Ita Vulgatus. — Vers. 15. Quod receptum est ad *montem nonnulli usque ad mortem*, alii *ultra mortem* volunt significare. Illi legendum videtur unico vocabulo *olamoth*, adverbialiter pro *teolamitis*, in sociata: ita Alexandrims.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus Cantici filii Core secunda Sabbati.

Titulus notus est ex his quæ alibi dicta sunt, exceptis illis verbis, *secunda Sabbati*, quæ non habentur in Latino, sed a Grecis addita sunt. Significatur autem illis verbis Psalmum traditum filiis Core, ut eum cantarent *secunda Sabbati*, id est secunda die hebdomadæ. Quæ sit autem secunda dies, et cur secunda die canendus esset, inter auctores non convenit. S. Ambrosius existimat, *secundam Sabbati* esse diem Dominicum, quia est secunda a Sabbato, quod erat principale festum Judæorum; et quoniam in Evangelis istum Christum resurrexisse in prima Sabbati, respondet S. Ambrosius diem Dominicum apud Judæos fuisse secundam Sabbati, et ideo sic nominari in titulo hujus Psalmi, sed propter Dominicam resurrectionem, diem Dominicum esse cepisse primam Sabbati, et ideo in Evangelis vocari primam Sabbati. S. Hieronymus et S. Augustinus intelligunt hoc loco per secundam Sabbati diem sequentem post Dominicum, qui est prima Sabbati, non solum in Evangelis, sed etiam in titulo Psalmi viginti tertii: et hoc est verior sententia: Sabbatum enim, apud Judæos, erat quiescentis et solennis dies: et non dicebatur primus, sed ultimus dies hebdomadæ. Quia vero prima die facta est lux, secundum factum est fundamentum, S. Hieronymus et S. Augustinus volunt Psalmum procedentem periculis ad Christum, qui est lux vera; hinc autem pertinere ad Ecclesiam, quæ est fundamentum spirituale, in quo sunt stelle innumerabiles, hinc est, homines plurimæ scientiæ et sanctitatis gloria rutilantes. Argumentum Psalmi est laudatio Dei ob ædificam civitatis sanctæ Jerusalem, et quidem Græci, Chrysostomus, Theobertus et Euthymius existimant ad litteram traseri de reedificatione Jerusalem post reversionem et captivitatem Babylonicam: Latini, Ambrosius, Hieronymus et Augustinus, per Jerusalem Ecclesiam simpliciter intelligunt; sed veri potest ut utraque sensum Spiritus Sanctus intenderit, sed magis posteriorem: constat enim civitatem sanctam Jerusalem, Ecclesiam Christum gessisse figuram.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. MAGNUS DOMINUS, ET LAUDABILIS NIMIS, IN CIVITATE DEI NOSTRÆ, IN MONTE SANCTO EJUS.

Magnus Laudaturus Propheta ædificium, incipit a laude

architecti, ac dicit in ædificio sanctæ civitatis mirifice splendere artem et sapientiam Dei, qui illam ædificavit. « Magnus, inquit, Dominus, et laudabilis nimis. » Magnus Dominus est, sive spectes

templa. est di. tart

essentiam ejus, sive potentiam, sive sapientiam, sive justitiam, sive misericordiam: omnia enim infinita, æterna, incomprehensibilia sunt; et inde idem « Dominus laudabilis est nimis, » ut non sufficiant omnes angeli, omnes homines, et omnia opera ejus satis eum laudare. Sed ex his, quæ nobis revelata sunt, nihil fere majus habemus, upde Domini magnitudinem melius cognoscamus, et unde magis eum laudare possimus, quam Ecclesiæ etholice ædificationem; et ideo dicit Propheta: « Magnus Dominus, et laudabilis nimis, in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, » id est, magnitudo Dei, unde laudandus est valde, conspicitur in Ecclesiæ fundatione et constructione, quæ est civitas Dei nostri quæ in monte sancto, id est, in excelso perfectionis posita est. De hac enim dicitur *Isai.* ii: « Erit mons domus Domini præparatus supra verticem montium. » Et *Math.* v. Dominus ipse vocat Ecclesiam suam, « civitatem supra montem positam. » Atque ut hujus ædificii miracula brevissime attingamus: primo, cogita incredibilem varietatem gentium, linguarum, moribus, ritibus, legibus dissitarum ita convenisse in unius fidei et sacramentorum unitatem, et unum populum, imo unam familiam edificant. Secundo, cogita Ecclesiam fundatam fuisse super Petrum, ut *Math.* xvi aperte dicitur, id est, super hominem piscatorem, vilam, indoctum et pauperem, et tamen « ita solide fundatam, ut portæ inferi adversus eam prevalere non possint: » veli enim nolit mundus, in quo Christi Ecclesia peregrinatur, et fremant, quantum volunt et possunt, omnes immundi spiritus, et persecutiones moveant omnes reges terre, tamen ad terram promissionis securæ perveniet, et supra omnes cælos aliquando constituta felicissime in æternum regnabit. Hæc certe fieri non possunt, nisi a magno Domino, id est, a potentissimo, et sapientissimo architecto, qui propterea laudabilis est nimis, id est, omni laude major est.

Vers. 2

2. FUNDATUR EXULTATIONE UNIVERSE TERRE MONS SION, LATERA AQUILONIS, CIVITAS REGIS MAGNI.

Explicit Propheta cur Deus sit laudabilis valde in Ecclesia, quæ significatur per montem Sion, et civitatem Jerusalem: et causam esse dicit, quoniam a Deo « fundatur Ecclesia cum exultatione universæ terre; » et non dicit, fundata est, sed, « fundatur, » quoniam semper in variis locis fundatur Ecclesia, ubi antea non erat. Non enim Ecclesia est una parva domus, quæ statim fundari potest, sed est civitas magna totum orbem terrarum occupans, et variis temporibus in variis locis fundatur per architectos spirituales, qui succedentes Apostolis, Christum lapidem fundamentalem predicando jaciunt, ac deinde lapides vivos superædificant. Porro fundatio ista fit cum « exultatione universæ terre, » quoniam in universa terra fundatur Ecclesia per Evangelii præ-

habula totum

dicacionem, quæ prædicatione incredibilem letitiam spirituales adfert illam recipientibus: nam ideo comparata est a Domino noitia regni cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit cum gaudio, vendit omnia quæ habet, et emit agrum in quo thesaurum abscondit esse novit, *Math.* xiii; et in *Actis Apostolorum*, cap. ii, cum fundaretur Ecclesia in Jerusalem, dicitur: « Sumebant cibum cum exultatione; » et cap. viii, predicante Philippo, et fundante Ecclesiam in Samaria, « factum est gaudium magnum in illa civitate; » et Eunuchus regine Candæis cum audisset fidem ab eodem Philippo, et baptizatus fuisset, « ibat per viam suam gaudens; » et cap. xv, cum beatus Paulus Gentibus predicare cœpisset, et Ecclesiæ fundamenta jaceret, « gavisus sunt gentes, et glorificabant verbum Domini. » Dicitur autem *laudari mons Sion*, ut intelligamus hinc non agi de monte Sion corporali: ille enim fundatus fuit ab initio mundi; sed de monte spirituali, cujus ille figura erat. Est igitur hoc loco mons Sion, Ecclesia Christi, quæ dicitur mons Sion, propter eminentiam doctrinæ, et perfectionem vite, quæ est in Ecclesia. Eadem quoque Ecclesia dicitur, « *Lætera Aquilonis*, » quoniam sicut mons Sion corporalis situs est in terra promissionis ad partem borealem, et est quasi murus quidam defendens eam regionem a vento illo frigido et furioso qui dicitur Aquilo: sic etiam Ecclesia christiana est quasi murus oppositus Aquiloni spirituali, id est, habitus spirituum immundorum: qui enim requiescunt in sinu Ecclesiæ, id est, acquiescunt doctrinæ, quæ docetur in Ecclesia, et obediunt legibus ejusdem Ecclesiæ, non facile leduntur ab Aquilone spirante perniciosa dogmata per exempla. Denique eadem Ecclesia dicitur « *civitas Regis magni*, » quod ad ejus nobilitatem maxime facit: Ecclesiæ enim christiana proprium regem habet Christum, qui est Princeps regum terre, et Rex regum, ac Dominus dominantium. Ceteri enim, qui Ecclesiæ præsent, ministri Christi sunt, ut Apostolus loquitur, *I Cor.* iv: « Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. » Et ille qui supremam in Ecclesia potestatem habet, Vicarium Christi se dicit, nec solum servum Dei, sed etiam servum servorum Dei, ipse se nominat. Quod ad verba atinet, difficultes est solum in voce illa *fundatur*: nam SS. Ambrosius et Augustinus legunt *dilatatus*; S. Hieronymus veritè et hebræo, *speciosus germine*; S. Joannes Chrysostomus legit, *bene radicatus*. Alii vocem hebræicam significare volunt terminum, aut clima, aut regionem, aut ramum. Sed SS. Ambrosius et Augustinus videntur legisse in greco textu *edificatus*, quod significat *bene dilatatus*, pro *edificatus*, quod significat *bene radicatus*. Et certe lectio posterior est verior, quia concordat cum Vulgata latina antiquissima editione: nam, ut Chrysostomus exponit, idem est *radicare*, et *fundare*. Et idem est,

terram orbem occupat.

Ecclesia dicitur mons Sion, et cur?

Ecclesia est corpus Christi in terra.

fundatur a Deo mons Sion, et fundat Deus montem Sion; hoc solum interest, quod greca vox habet adjunctum adverbium bene, quo caret vox latina. Sed in latina voce subintelligitur bene, sive pulchre, ut est in hebreo. Ex eo quod subjungitur, « exultatione universæ terræ, » facile colligitur, non solum fundari, sed etiam pulchre et bene fundari, montem Sion. Ideo enim exultat universæ terra, quia videt hoc edificium tam pulchre et tam solido fundari. Versio S. Hieronymi fundamentum habet in voca hebraica, *סדן יסוד* *tephè neph*, quæ potest reddi, specioso *opemine*, sive *pulchris ramis*; et sensus erit, montem Sion ornatum esse pulchris ramis, sive pulchris arboribus; sed vox illa *סדן neph*, quæ tamen multa et tam diversa significat, secundum opiniones recentiorum, ut etiam ad regiones, et terminos, et climata referatur, cur non poterit etiam referri ad fundamentum et radicationem, ut Septuaginta seniores antiquissimi et doctissimi censuerunt? Itaque sensenus verba hebraica consentanea ad versionem Septuaginta Interpretum, et ad expositionem Chrysostomi, Theodoret et S. Hieronymi in Commentario Psalmorum, reddi posse, bene fundatur.

Vers. 3. 3. DEUS IN DOMIBUS EIUS COGNOSCETUR, CUM RESUSCIPLET EAM.

Addit sciendam rationem, cur magnus sit Dominus, et laudabilis valde in civitate sua Hierosalem, quia non solum bene fundavit eam, sed etiam continuo protegit et exultat. Deus, inquit, qui fundavit Ecclesiam instar regis civitatis, tunc potissimum cognoscetur in domibus ejus, id est, tunc cognoscetur ab omnibus habitantibus in domibus ejus, sive tunc cognoscetur habitare in domibus ejus, quando in tempore persecutionum resuscipiet eam, protegentiam atque exaltandam. Pro voce *domibus*, in hebreo est vox *אֲבוֹתָי אֲרָמוֹתַי* *armonoth*, quæ significat non quaslibet domos, sed palatia, basilicas, templa. Itaque hinc intelligimus Deum habitare potissimum in domibus ipsi deo sacris, quales sunt basilicæ, ac templa, quæ Deo proprie dicantur. Pro vocibus autem, *cum suscipiet eam*, est in hebreo *לִישׁוּבָהּ לְמִישַׁבָּהּ* *misgab*, quod significat, in *refugium*, sive in *auxilium*, sive in *exaltationem*. Proinde illud, *cum suscipiet eam*, explicandum est, *cum suscipiet defendendam et exaltandam, sive, cum susceptor ejus erit*, id est, auxiliator et defensor: nam in Ps. XLV, ubi legitur, «susceptor noster Deus Jacob,» pro susceptor, in hebreo est *שׁוֹבֵב* *misgab*, ut hoc loco.

Vers. 4. 4. QUONIAM ECCE REGES TERRE CONGREGATI SUNT, CONVENIUNT IN UNUM.

Vers. 5. 5. IPSI VIDENTES SIC ADMIRATI SUNT, CONTURBATI SUNT, COMMOTI SUNT, TREMOR APPREHENDIT EOS.

6. IBI DOLORES UT PARTURIENTIS, IN SPIRITU VERE VEREMENTI CONTERES NAVES THARSIS.

Hos tres versiculos diverso modo exponunt Latini Ambrosius, Hieronymus, Augustinus; et Greci, Chrysostomus, Theodoretus, Euthymius: latini enim Patres exponunt de gentilibus conversis ad fidem, greci vero de gentilibus oppugnantibus fidem. Utraque expositio vera est, et una cum altera non pugnat. Itaque juxta Latinos hic erit sensus: Deus cognoscetur esse in Ecclesia ex conversione gentilium, « quoniam ecce reges terre, » et populi eorum cum eis ex potentia verbi Dei per Apostolos prædicali, et virtute signorum et prodigiorum per eosdem patratorum conversi, « congregati sunt, et conveniunt in unum, » id est, ex variis sectis ac superstitionibus conveniunt in unitatem fidei, et congregati sunt in unam Ecclesiam, quasi in populum unum, « imo ut effluatur cor unum et anima una, » ut dicitur de primis Christianis in Act. Apost. cap. iv. Conversio autem eorum sic fuit, quoniam « ipsi videntes » signa et prodigia, « sic admirati sunt, » et cognoscentes magnitudinem erroris et peccatorum suorum, cum idola pro Deo colerent, « conturbati sunt et commoti sunt, » per veram penitentiam; et unde etiam tremor apprehendit eos, « considerantes periculum æternæ damnationis, in quo iam diu fuerant. Tremor » autem non levis, sed gravissimus, « apprehendit eos, » qualis est dolor parturientis, qui tamen in gaudium magnum desinit. Cum enim « parturienti peperit filium, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum, » ut dicitur Joan. xvi; sic et dolor penitentis desinit in lætitiæ inenarrabilem, cum adoptionis gratia, quæ salutis æternæ semen et pignus est, cordi penitentis infunditur; et tunc impletur quod sequitur: « In spiritu vehementi conteres naves Tharsis; » Spiritus enim Sanctus hominem justificentem inhabitans, et vehementi ardore charitatis inflammans, « confringit naves Tharsis, » per quas superbia, luxuria et avaritia significantur: naves enim tormentibus velis per fluctantes undas in Tharsis properantes, aurum et argentum addebant, ut dicitur III Reg. x et II Paral. ix. Furor velorum superbia, ductuio navis luxuria, advectio auri et argenti avaritia designat. Aut, juxta expositionem Græcorum, sensus est: Deus in Ecclesia cognoscetur « ex admirabili victoria christianæ religionis adversus impios persecutores. » Ecco enim « reges terre, » audita fama christiane religionis, « congregati sunt, conveniunt in unum, » id est, ex variis locis et ex variis superstitionibus « conveniunt » adversus Christi Ecclesiam, ut eam persecutionibus suis opprimerent et exstinguerent. « Sed videntes » fortitudinem sanctorum martyrum, et mirabilem constantiam in sexu etiam fragili, et in ætate tenera, necnon signa et prodigia,

quæ per eos Deus ferebat, et quod numerus Christianorum persecutionibus et mortibus augebatur, « admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, » partim indignatione, partim dolore, et et tremor apprehendit eos, « sicut dolor parturientis, cum viderent templa idolorum deseri, et Christi regnum ipsis inivis, et totis viribus repugnantibus crescere. Hoc autem accidit, « quia Dominus in spiritu vehementi, » cum admirabilis manifestatione potentie suæ, contrivit idololatricam, quomodo solet tempestas venti brevissimo tempore dissipare et contere naves in mari. Quod attinet ad verba, vox illa, *terre*, cum dicitur, *reges terre*, non habetur in hebraico codice, sed Septuaginta Interpretes explicandi gratia addiderunt. Illa autem particula sic jungenda est cum verbo sequenti, non cum precedenti: est enim sensus, « ipsi videntes, sic admirati sunt, » id est, viderunt, et sic admirati sunt. Vox illa, *commoti sunt*, ex hebreo a S. Hieronymo vertitur, *admirati sunt*. Sed vox hebraea significat quidem admirari, sed significat etiam commoveri. Et quoniam jam dictum erat, « admirati sunt, conturbati sunt, » recte Septuaginta vertunt verbum sequens, *commoti sunt*, tum ne idem bis repetatur, tum quia hic est ordo naturalis, ut inopinato malo adveniente primum oriantur in nobis admiratio, deinde turbatio, postremo commotio, sive fuga. Cum dicitur, « in spiritu vehementi conteres naves Tharsis, » subintelligitur, *quia*, vel alia similis particula: redditur enim ratio, cur ibi fuerint dolores, ut parturientis. Possit autem duobus modis intelligi contritio navium: *primum*, ut subintelligatur particula similitudinis hoc modo: « In spiritu vehementi conteres eos, » quomodo ventus validus confringit naves; *secundo*, ut sensus sit: « In spiritu vehementi conteres naves Tharsis, » id est, non solum terrestres copias, sed etiam classes instructas adversariorum dissipabis. Sicut enim impii terra marique Ecclesiam oppugnant, sic etiam Deus terra marique pro Ecclesia pugnat. De voce *Tharsis*, quam grecus et latinus Interpretes reliquerunt, ut in hebraico textu invenerunt, magna questio est, aliis volentibus significare Ciliciam, aliis Carthaginem, aliis Indiam, aliis ipsam mare. Sed hoc postremum improbabile est, quoniam Iona ascendit navem, ut iret in Tharsis, ut legitur Ion. cap. i. Si enim Tharsis mare significaret, jam fuisset Jonas in Tharsis, quando erat in navi, quorsum igitur navigabat, ut iret in Tharsis? Ex aliis significationibus, illa videtur verior, quæ pro Tharsis India designatur, cum ex Tharsis adferreretur Salomon tertio quoque anno magna copia nuri, et argenti, et eboris, ut dicitur III Reg. x, et II Paralip. ix. Atque ex Cilicia, vel Carthagine non adducuntur ejusmodi metalla, neque est opus triennio, ut ex Hierosalem navigaret in Ciliciam, vel Carthaginem. Sed hoc loco dicitur *naves Tharsis*, naves magnæ, quales esse solebant eas

quibus navigabatur in Tharsis, id est, in Indiam.

7. SICUT AUDIVIMUS, SIC VIDEMUS IN CIVITATE DOMINI VIRTUTUM, IN CIVITATE DEI NOSTRI: DEUS FUNDAVIT EAM IN ÆTERNUM.

Verba sunt filiorum Ecclesie, qui lætantur se experimento jam discere de Ecclesia stabilitate, quod ante promissum audierant. Et nos præsertim hæc dicere possumus; audivimus enim Christum dixisse: « Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, et porte inferi non prævalebunt adversus eam, » Math. xvi; et nunc post mille sexcentos annos, post tam multas, et tam graves paganorum et hereticorum persecutiones, videntur Ecclesiam non potuisse deficere. Dicit ergo Propheta in persona fidelium: « Sicut audivimus » a Prophetis et Apostolis prædictum, « ita vidimus » adimpletum in Ecclesia, quæ est « civitas Domini virtutum, » cui videlicet militant omnes res create, et qui idio dicitur « Dominus virtutum, » id est, excelsitum, « qui est Deus noster, » Quod autem audivimus et vidimus, est quod « Deus fundavit eam in æternum, » ut nullum sit periculum, ne unquam everteret. Alque ex hoc loco satis aperte colligitur in hoc Psalmo non accipi civitatem Dei pro terrena Hierosalem, ut aliqui recentiores volunt: illa enim jam olim a Tito imperatore eversa fuit, et de illa prædictum fuit a Domino: « Non relinquetur in te lapidem super lapidem, » Luc. cap. xix.

8. SUSCEPIMUS, DEUS, MISERICORDIAM TUAM IN MEDIO TEMPLI TUI.

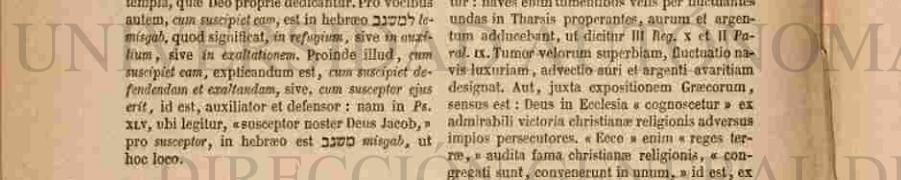
His verbis confitatur populus Dei, non suis virtutibus, aut meritis tribuenda magna, quæ Deus quæ sicut fecit et facit in Ecclesia, sed soli misericordie Dei; ideo subjungit: « Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui, » id est, hanc stabilitatem Ecclesie, et alia bona innumerabilia, quæ sicut audivimus promissa, ita nunc videmus impleta, de tua manu accepimus, nos ipsi nobis peperimus. Falemur igitur « in medio templi tui, » id est, publice et coram omnibus, nos suscepisse « misericordiam tuam, » illi tribuimus omnia bona. In hebreo habetur verbum *דָּמִינוּ* *diminu*, quod non tam *suscipere*, quam *estimare* significat; quare S. Hieronymus vertit: *Estimavimus misericordiam tuam in medio templi tui*. Sed idem est sensus, ut S. Chrysostomus recte exponit, qui verbum hebraicum et grecum expouit: illud enim, *suscipimus*, referendum est ad cognitionem et estimationem beneficii, ut diximus. S. Augustinus legit, *in medio templi tui*; habuit codicem grecum inmendatum ob litterarum similitudinem, squidem legit *ταῦς*, *populi*, pro *ταῦς*, *templi*. In hebreo nulla est similitudo litterarum, unde error manare potuerit.

9. SECUNDUM NOMEN TUUM, DEUS, SIC ET LAUS VERA.

Deus suscipit in templo.

De ecclesia Tharsis, quid significet.

TUA IN FINES TERRÆ: JUSTITIA PLENA EST DEXTERA TUA.

Pergit Propheta in persona fidelium laudare Deum ob accepta beneficia, ac sicut initio dixerat: «Magnus Dominus, et laudabilis nimis, » ita nunc dicit: «Secundum nomen tuum, sic et laus tua in fines terre, » id est, secundum magnitudinem nominis tui est etiam magnitudo laudis tue. Sicut enim nomen Dei in universa terra innotuit ob magnalia, quæ in Ecclesia fundanda et protegenda patravit: sic etiam laudatur Deus per totum mundum, usque ad ultimos terminos terre. Addit etiam materiam laudis, dicens: «Justitia plena est dextera tua. » Inde enim ubique laudatur Deus magnificentissimus precor omnium gentium, quoniam iustissime pius defendit, et impios punit. Dicitur autem a dextera Dei plena justitia, non quod non sit etiam plena misericordia, sed quod nullum locum habeat apud eum iniustitia. «Justus enim Dominus est in omnibus operibus suis, » ut dicitur Psal. cxlii.

Ver. 10.

10. LETETUR MONS SION, ET EXULTENT FILII JUDÆ PROPTER JUDICIA TUA, DOMINE.

Ex eo quod dextera Domini plena est justitia, hortatur Propheta populum Dei ad exultandum, quoniam is populus præter cæteros novit per experientiam justitiam Domini: «Letetur, inquit, mons Sion, » id est, populus Dei, sive Ecclesia Dei, quæ per eum montem significatur, «et exultent filii Judæ, » id est, non solum viri, sed etiam femine in populo Dei letentur, «propter judicia tua, Domine, » videntes scilicet justitiam, quam exercuisti in protegendis fidelibus et perdendis infidelibus. Fortasse etiam per montem Sion intelliguntur perfecti, fortes; per filias Judæ, imperfecti et debiles. Vel per montem Sion, intelligitur arx et caput religionis, qualis erat Jerusalem apud Judæos; per filias Judæ intelliguntur reliqua membra Ecclesie, quæ erant oppida subjecta Jerusalem: sæpe enim in Scripturis, ac præsertim in libro *Josue*, per filias intelliguntur castella, sive oppida subjecta majoribus civitatibus.

Ver. 11.

11. CIRCUMDATE SION, ET COMPLECTIMINI EAM: NARRATE IN TURRIBUS EIUS.

Ver. 12.

12. PONITE CORDA VESTRA IN VIRTUTE EIUS, ET DISTRIBUITE DOMOS EIUS, UT ENARRETIS IN PROGENIE ALTERA.

Civitas spiritalis in qua a civili materiali differat

Hortatur in fine Psalmi ad ædificationem et munitionem sanctæ civitatis, de qua dixerat: «Fundatur exultatione universe terre mons Sion, civitas Regis magni. » Hæc enim civitas non est similis materiali civitati, quæ semel fundatur et ædificatur; sed usque ad finem mundi fundanda, et

ædificanda, et munienda est ex lapidibus vivis, qui quotidie inserendi sunt, donec civitas perfecta in die novissimo deducatur. Sic enim Apostolus loquitur ad *Ephes.* ii: «In quo et v. » cœdificamini in habitaculum Dei in Spiritu Sancto. » Et cap. iv: «Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores, et doctores ad cœdificationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. » Et S. Petrus in *Epist.* i, cap. ii: «Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatis, a Deo autem electum, et honorificatum, et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini domus spirituales. » At igitur: «Circumdate Sion, et complectimini eam, » id est, muris cingite sanctam civitatem, ubi forte desunt. Dicuntur autem muri civitatis viri perfecti, qui reliquum populum defendunt ab inimicis. «Narrate in turribus ejus, » id est, ex edito loco publice predicare: nam [ut supra diximus] prædicatio Evangelii est instrumentum, quo civitas fundatur et ædificatur. «Ponite corda vestra in virtute ejus, » id est, serio cogitate de munitione et robore civitatis, ne pateat hostium incursum. «Et distribuite domos ejus, » id est, post fundata et ædificata membra fundentur et ædificentur domus; et quoniam ad hoc opus nulli requiruntur, distribuere variis operariis partes suas, ut domos ædificent, et sic civitas paulatim replatur et crescat: et sic fiet, «ut enarratis in progenie altera, » id est, ut per vos multiplicato populo Dei, ad posteritatem transmittatis notitiam Dei.

13. QUONIAM HIC EST DEUS, DEUS NOSTER IN ÆTERNUM, ET IN SECULUM SÆCULI: IPSE REGET NOS IN SÆCULA.

Hoc est quod narrandum est posteris, quod videlicet, «hic Deus, » qui fecit mirabilia in civitate sancta Jerusalem, «ipse est Deus noster in æternum, » nec unquam recedens ab eo, nec ipse recedat a nobis; nos erimus in æternum populus ejus, et «ipse Deus noster in æternum, et reget nos in sæcula. » S. Hieronymus vertit ex hebræo hæc ultima verba: *Ipse reget nos in morte.* Sed facile est videre unde orta sit varietas lectionis: nam vox hebræica si legatur *holamuth*, significat in sancta, et sic legerunt Septuaginta Interpretes; si legatur cum aliis punctis *halamuth*, significat ad mortem, et sic legit S. Hieronymus, et legunt hodie Rabbinæ. Uterque autem sensus verus est, et in idem recidit: nam si Deus regat nos usque ad mortem, reget sine dubio in sæcula: non enim post mortem ab illo exidere poterimus. Qui exponunt hunc Psalmum de terrena Jerusalem, valde laborant in explicatione vers. 11 et 12. Qui autem exponunt ad litteram de Ecclesia, nullas patuntur angustias.

PSALMUS XLIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, filiis Core Psalmus.

V. s. n. — *Victori, filiorum Core cantica* [h. psalmus].

2. Audite hæc, omnes gentes: auribus percipite, omnes qui habitatis orbem.

3. Quique terrigena, et filii hominum: simul in unum dives et pauper.

4. Os meum loquetur sapientiam, et meditatio cordis mei prudentiam.

5. Inclina in parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.

6. Cur timeo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me.

7. Qui confidunt in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum gloriauntur.

8. Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam,

9. Et pretium redemptionis animæ suæ, et laborabit in æternum, 10. et vivet adhuc in finem.

11. Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes: simul insipientes et stulti peribunt.

Et relinquent alienis divitias suas; 12. et sepulcra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie, et progenie: vocaverunt nomina sua in terris suis.

13. Et homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.

14. Hæc via illorum scandalum ipsis, et postea in ore suo complacebunt.

15. Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino, et auxilium eorum veterascet in inferno a gloria eorum.

16. Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me.

17. Ne timearis cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.

18. Quoniam cum interierit, non sumet omnia; neque descendet cum eo gloria ejus.

19. Quia anima eius in vita sua benedicebitur: confitebitur tibi, cum benefeceris ei.

20. Introibit usque in progenies patrum suo-

Audite hoc [al. hæc], omnes populi: auribus percipite, universi habitatores occidentis [h. orbis].

Tam filii Adam, quam filii [h. viri] singulorum: simul dives et pauper.

Os meum loquetur sapientiam [al. sapientiam], et meditatio cordis mei prudentiam [al. prudentiam].

Inclina [al. inclina] ad parabolam aurem meam: aperiam in psalterio propositionem meam.

Quare timeo in diebus malis? iniquitas calcanei mei circumdabit me.

Qui fiduciam habent in fortitudine sua, et in multitudine divitiarum suarum superbiunt.

Fraterm redimens non redimet vir: nec dabit Deo propitiationem pro eo: et pretium redemptionis animæ eorum.

Sed quiescet in sæculo, et vivet ultra in sempiternum, et non videbit interitum [al. in æternum], cum viderit sapientes morientes.

Simul insipientes et indoctus peribunt, et relinquent alienis divitias suas.

Interiora sua domos suas in sæculo, tabernacula sua in generatione et generatione: vocaverunt nominibus suis terras [al. add. suas].

Et homo in honore non commemorabitur: assimilatus jumentis [al. ad. est], et exæquatus est.

Hæc est via insipientium eorum [h. via eorum], et post eos iuxta os eorum current. *Sæpe.*

Quasi grex [h. oves] in inferno positi sunt: mors pascet eos, et subiciet eos recti in matutino, et figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum.

Verumtamen Deus redimet animam meam, de manu inferi cum assumpserit me. *SEMPER.*

Noli timere cum ditatus fuerit vir, cum multiplicata fuerit gloria domus ejus.

Neque enim moriens tollet omnia: nec descendet post eum gloria ejus.

Quia anima eius in vita sua benedicebitur: laudabit te, cum bene fuerit tibi.

Intrahit [al. intrabunt] usque ad generatio-

rum, et usque in aeternum non videbit lumen. nem patrum suorum : usque ad finem non videbunt lucem.

21. Homo, cum in honore esset, non intellexit : comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. Homo cum in honore esset, non intellexit : comparavit se jumentis, et asilebitur.

Argumentum. — Praemisso proemio, vers. 2-5, quo invitatur ad carmen eum audientium, duobus strophis 6-13, 14-21, quarum utraque illem argumentum persequitur, eademque terminatur sententia, bono animo jubet esse pios conspecta felicitate atque insolentia impiorum; ut qui, quantumvis opibus polleant, tamen brevi tempore sint ex vita abituri, divitiarumque nominisque gloriae nihil relaturi in sepulcrum. Est igitur hujus carminis idem fere quo trigentesimi septimi argumentum.

1. Praesentiori, Coraitarum carmen.

2. Audite hoc, omnes populi;
Ascendite, omnes incolae mundi;
3. Tum filii hominis (plebei), tum filii viri (nobilis),
pariter dives et inops.
4. Os meum loquetur sapientiam,
et meditatio cordis mei est intelligentia (prudencia).
5. Inclinabo aurem meam ad parabolam,
exponam cum harpa sententiam meam.

6. Cur timeam diebus adversis,
cum pravitas insidiantium mihi circumdat me,
7. Qui confidunt facultatibus suis,
et multitudine divitiarum suarum gloriantur?
8. Fratrem non potest redimere (a morte) quisque;
non potest dare Deo pretium (redemptionis, *κόσμος*) ejus.
9. Et carum est pretium redemptionis animae eorum,
et deficit in perpetuum :
10. Ut vivat aliquis porro in perpetuum,
et non videat foveam (sepulcrum).
11. Nam (imo) videbit *eam!* sapientes moriuntur;
una stultus et brutus pereunt,
et relinquunt aliis facultates suas.
12. Infimum eorum *sunt* domus eorum in perpetuum,
habitationes eorum per omnes aetates;
celebrantur nomina eorum in terris.
13. Et tamen homo in honore non pernoctat (diu manet);
similis redditur bestiis quae excinduntur (pereunt).
14. Haec est via (sors) eorum, quibus stultitia est,
et post illos, *via* eorum, qui ore (sermonibus) illorum delectantur.
15. Instar pecoris in orcum reponuntur (detruduntur);
mors eos depascet (consumet),
et calcabunt eos (eorum tumulos) justi :

previ, et forma eorum est in consumptionem orci,
depulsa ex domicilio suo (magnificis aedibus).

16. Verumtamen Deus redimet animam meam
a manu (potestate) inferi, cum prehenderit me.
17. Nil metuas, cum divitias fecerit vir quispiam,
cum creverit splendor domus ejus.
18. Neque enim, cum moritur, auferet quicquam,
non descendet post eum (eum comitans) splendor ejus.
19. Licet in vita sua animam suam (se) felicem praedicaverit,
et homines celebrarint te quod benefeceris tibi :
20. Venies tamen ad generationem (habitationem) patrum tuorum,
qui in sempiternum non vident lucem.
21. Homo in honore et qui non intelligit (sine intelligentia),
similis est bestiis quae excinduntur (pereunt).

NOTE.

Vers. 5. *Parabolam*, carmen, quod suggerit mihi animus. *Harpa*, Kinnor. *Sententiam*, propr. enigma.—
Vers. 8. *Patrem*. Ewaldus 718 pro 718 habet, *tamen*, *certis*, subauditque *esse*. — Vers. 9. *Carum*, nimium,
majus quam quis reperire aut acquirere possit. — Versum 9 in parentheses inclusum esse putant multi.
— Vers. 12. *Infimum*, animus et cogitatio eorum est, *domus suas* permansuras, etc.; ita Rosenmullerus.
Maner, intinam, i. e. cure et vota, etc., q. d. Domus sibi aeternas exstruant, tanquam si nunquam sint
interituri; nam *hominum* agitur, non *aedificiorum* distiruitas. Antiquorum interpretum plerique pro *gira-*
bam maluit *giberam* in hunc sensum : *Sepulcrum eorum est domus eorum in perpetuum, quarum celebrata*
erunt nomina, in terris. — Vers. 14. *Quibus stultitia*; alii, *imo, vel potius stultitia*. *Qui ora illorum*, etc.,
illorum assentatores et parasiti, qui vestigis eorum insistant. Alii : et tamen post eos multi sunt qui eorum
sermonibus delectantur. Alii : et posterius eorum ore suo blandientur, panem suum emendicabant. —
Vers. 15. *Reponuntur*, propr. ponunt, impers. *depascet*; alii, *pascet* : cf. J. B. Rousseau : Mors, ait,

Frappe ce vil troupeau, dont elle est le pasteur.

Calcabunt : Hengstenberg, dominabuntur, v. g. Sauli dominatus est Davides. Multi cum preced. jungunt
brevi, propr. *mane*, i. e. subito. Impii enim noctu occidi linguntur. Ewaldus : *Gregis instar*, quos orco
addicit, eos mors pascet..... brevi consumetur eorum forma; orcus pro habitatione erit eorum cuique.
— Vers. 16. *Cum*, etc. Alii, *me, inquam, eripiet*. Alii, *nam suscipit me*. — Vers. 18. Quale illud Propertii,
Eleg. III, 3, 35 :

Hand ullas portabis opes Acherontis ad undas.

Nodus ab inferna, stulto, vehere rata.

— Vers. 19. *Felicem praedicaverit*; alii, *sibi blanditus fuerit*, laute vivendo. Te, oratione subito converso.
Benefeceris, benigne te tractaveris. — Vers. 20. *Tuorum*, propr. *suorum*, mutata iterum persona, nisi forte
anima sit subjectum verbi.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM

In finem filius Core Psalmus.

In titulo nihil est novi. Argumentum est adhortatio utilissima ad virtutem sectandam, et fugienda vitia.

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1. 1. AUDITE BLEG, OMNES GENTES; AURIBUS PER-
CIPITE OMNES, QUI HABITATIS ORBEM.
- Vers. 2. 2. QUIQUE TERRIGENE, ET FILII HOMINUM; SIMUL
IN USUM DIVES ET PAUPER.

Hec est prefatio ad captandam attentionem, que sumitur ex eo quod oratio habenda conveniat omnibus hominibus æqualiter, nec solum presentibus, sed etiam futuris. Itaque convocatur omne genus humanum ad audiendum; et quoniam neque locus ullus tantam multitudinem caperet, neque ulla vox oratoris a tam multis audiri posset, intelligere debemus Prophetam prævidisse Psalmos suos in omni terra, et in omni futuro tempore decantandos; et ideo omnes omnino ad audiendum invitasse. «Audite, inquit, omnes gentes» (sive, ut habetur in hebræo, omnes populi), quia videlicet ad omnes pertinent ea que dicenda sunt; «auribus percipite omnes, qui habitatis terram;» declarat verba precedentia; quod enim dixerat: «Audite,» declarat addens; «auribus percipite,» id est, non ita audite, ut sermo tantum circumsonet aures, et pertonsent; sed ita audite, ut sermo infra aures recipiatur, ibique hæreat, ut attentè cogitari possit. Quod autem dixit: «Omnes gentes,» explicat addens, «omnes qui habitatis orbem,» ne videlicet per gentes intelligantur soli gentiles; vel, per populos, ut est in hebræo, intelligantur soli qui civitates incolunt. Vocat igitur ad audiendum omnes, qui orbem terrarum incolunt, sive sint gentiles, sive hebræi, sive congregati in civitatibus, sive dispersi in montibus et solitudinibus habitent. Ac ne videatur solos viventes et presentes alloqui, addit aliquid generalius, dicens: «Quique terrigenæ, et filii hominum,» id est, audite omnes, qui ex terra et ab hominibus ortum ducitis: omnes enim homines, tam qui sunt, quam qui erunt, communem habent matrem, terram, et communem patrem, Adam; sive communem habent materiam ex qua sunt, terram; et commune principium activum, hominem. In hebræo habetur, **בני אדם** bene Adam, filii Adam, ubi nos habemus, terrigenæ; sed creditur est Septuaginta interpretes non legisse Adam, sed **בני אדם** adamati, que vox terram significat: facile enim est litteram ultimam ex nostris codici-

bis hebræis excidisse. Adjungit postremo: «Simul in unum dives et pauper,» ut ostendat id quod dicendum est in hoc Psalmo, ad omnes æqualiter pertinere, non magis ad divites, quam ad pauperes; neque in hoc theatro ullam rationem habendam differentie personarum, sicut non habebitur in die novissimo. Hec enim oratio quam in hoc Psalmo, per Prophetam, Spiritus Sanctus ad homines habet, talem omnino conventum requireret, qualis erit in ultima die.

- Vers. 3. 3. OS MEUM LOQUITUR SAPIENTIAM, ET MEDITA-
TIO CORDIS MEI PRUDENTIAM.
- Vers. 4. 4. INCLINABO IN PARABOLAM AUREM MEAM, APE-
RIAM IN PSALTERIO PROPOSITIONEM MEAM.

Hec est altera pars præfationis, in qua rursum Prophetam præparat auditorem ex alio duplici capite, ex dignitate materie, et ex dignitate docentis. Dignitas materie ostenditur ex eo quod sermo futurus est de sapientia et prudentia, et sermo non simplex, sed parabolicus et enigmaticus, quem decet esse sermonem de rebus gravissimis, ut non contemnatur, neque intelligatur, nisi a diligentibus et attentis auditoribus. «Os meum, inquit, loquitur sapientiam,» id est, docebit ea que faciunt hominem sapientem; «et meditatio cordis mei, que per os foras erumpit, docebit ea, que faciunt homines prudentes: declarat enim priorem versiculi partem per posteriolem; cum enim dixisset: «Os meum loquitur,» ne putaremus eum temere locuturum, quicquid in buccam venerit, addit: «Et meditatio cordis mei,» supplet, loquetur, id est, os meum pariet quod cor meum duntaxat meditatio conceperit. Et quia dixerat se locuturum sapientiam, ne quis existimaret sermonem futurum de rebus speculativis, et ad actiones humanas parum pertinentibus, addidit prudentiam. Itaque significat sermonem habendum de rebus, que sapientiam simul et prudentiam contineant, queque faciant hominem sapientem in altissimis causis contemplandis, et prudentem in vita rectissime instituenda. Attingit deinde magnam iniquitatem doctoris, cum addit: «Inclinabo in parabolam aurem meam aperiam in psalterio pro-

positionem meam,» quasi dicat: Non ego locuturus sum, que mox audietis, sed spiritus Domini per me loquetur; ego enim attente primum audio internum Doctorem meum, deinde que audivi loquor. «Inclinabo in parabolam aurem meam,» id est, subjiciam aurem meam spiritui loquenti, et obedienter audiam; et sic aperiam in psalterio propositionem meam, mihi videlicet a Deo inspiratam et communicatam. Per parabolam hoc loco intelligitur ænigma, id est, propositio obscura, que attentionem et studium requirit ut intelligatur. Id patet ex verbis hebræicis, que significant proteritum et ænigma; et similia habentur **Judic. xiv**, ubi Samson proposuit explicandam illam sententiam: «De comedente exivit cibus, et de forti egressa est dulcedo;» quam sententiam vocat problema et propositionem: et habentur eo loco eadem verba hebræica, **אֲכַלְתָּ וְנִחַדְתָּ**, *chidat*, que hic habentur. Quod autem additur, *in psalterio*, sive *in cithara*, ut proprie sonat vox hebræica, pertinet etiam ad preparationem auditorum: significat enim David se propositurum doctrinam suam gravissimam cum cantu et sono, ut suavitas musicæ temperet gravitatem doctrine, et præcepta utilissima jucundius et avidius suscipiantur.

- Vers. 5. 5. CUR TIMEBO IN DIE MALA? INQUITAS CAL-
CANEI MEI CIRCUMDABIT ME.

Hoc est proverbum, sive ænigma, quod præmissa tam accurata præfatione tolli humano generi Prophetam proponit et solvit. Sed solutio non minus est obscura, quam propositio, ut tam propositio, quam solutio ænigmatica dici possit. Sed tamen ænigmata sunt hæc verba hominibus hujus sæculi amore præoccupatis, nam veteris Dei servus apertissima sunt. Alii igitur: «Cur timebo in die mala?» quasi dicat: Propono vobis omnibus, qui habitatis orbem terrarum, hæc questionem solvendam. Quid est, quod me terrare poterit «in die mala,» id est, in die judicii divini, que dicitur, *Sophon. i*, dies ire, dies tribulationis et angustie, dies calamitatis et miserie, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulæ et turbis, dies tulsæ et clangoris? Sive (quod est idem) quid me secutum reddere poterit in die illius judicii, a quo summa honorum omnium et malorum meorum dependet? Magnam profecto problema, et quod omnes omnino contingit. Solvit autem Prophetam suum ænigma, cum dicit: «Iniquitas calcanei mei circumdabit me,» id est, quod me timere faciet in die illa mala, non est paupertas, quia iudex non corrumpitur donis; non est humilitas generis, aut status, quia iudex non respicit personam; non est nullius testum, aut advocatorum, quia iudex omnia novit; non est potentia adversariorum, quia iudex neminem timet; denique nihil est aliud, nisi iniquitas; et non quavis iniquitas, sed sola «iniquitas calcanei mei,» id est, iniquitas extrema vite mee, iniquitas perseverans usque ad finem vite: illa enim si inve-

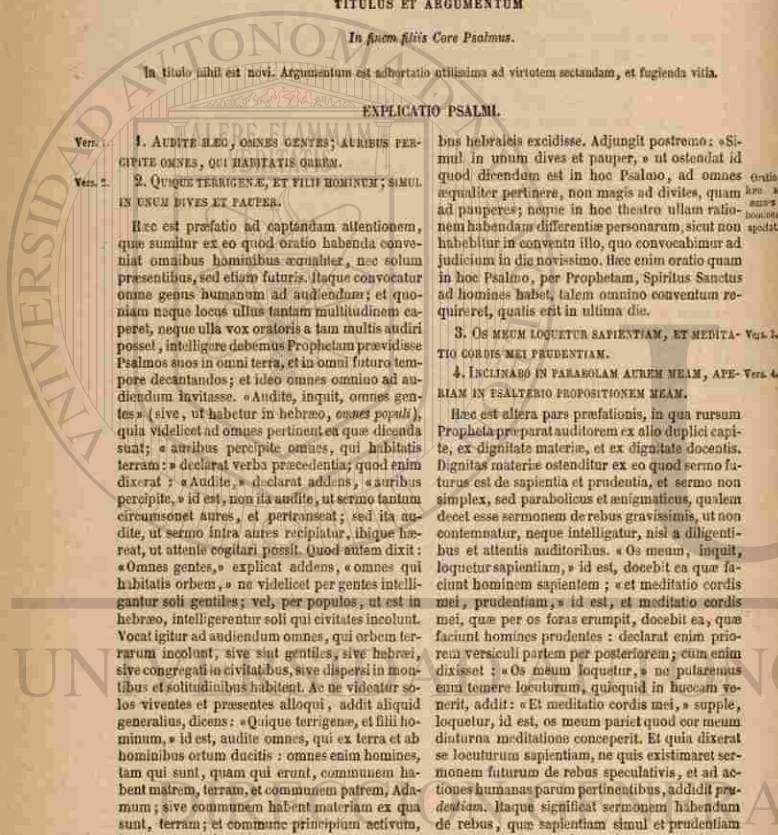
niatur in illa die in me, omnino «circumdabit me» instar aggeris, aut muri, ut nullo modo evadere possim, quia tunc non erit amplius locus penitentia, vel indulgentia. Et contra, quod me securum et impavidum in die mala facere poterit, non erunt divitiæ, aut nobilitas, aut advocatorum diligentia, vel amicorum potentia, sed sola justitia; et non quavis justitia, sed justitia calcanei mei, id est, extrema vite mee, sive innocentia perseveraverit mecum usque ad mortem, sive per veram penitentiam iniquitate deleta, in ejus locum successerit vera justitia. Scio multis aliis modis hos versiculos ab aliis exponi: sed ego brevitati studeo, et de variis sententiis lectori judicium relinquo.

- Vers. 6. 6. QUI CONFIDIT IN VIRTUTE SUA, ET IN MUL-
TITUDINE DIVITIARUM SUARUM GLORIATUR.

Postquam dixerat Prophetam nihil esse timendum nisi peccatum, ut quis in die mala securus sit, addit nunc multos esse, qui hoc non intelligentes, confidunt in viribus suis, ac per hoc gloriantur in divitiis, quas magno studio paraverunt, existimantes hæc ratione se tutissimos fore in quolibet mala die; et simul demonstrat illos omnino falli, et problema suum, ejusque solutionem esse verissimam. Alii igitur: «Qui confidit in virtute sua,» id est, qui non timet diem malum, fuit potentia et viribus suis, ut suot plurimi ex filii hujus sæculi, illi etiam consequenter «gloriantur in multitudine divitarum suarum;» existimant enim pecuniis omnia vinci et expugnari posse. Et vere in hoc sæculo magna vis est in opibus et divitiis, ut vere dixerit Sapiens: «Pecunia obediunt omnia,» *Eccle. xvi*. Sed in die mala multe amplius inveniantur pecunie, neque, si inveniantur, prodesse possent. Ideo subiungit Prophetam:

- Vers. 7. 7. FRATER NON REDIMIT, REDIMET HOMO? NON
DABIT DED FLAGATIONEM SUAM.

Ostendit vanam esse fiduciam confidentium in pecuniis. Alii enim: «Frater non redimit,» id est, nemo poterit quamlibet magnis divitiis in die mala redimere fratrem suum. «Redimet homo?» hoc legendum est cum interrogatione, ut ignotus S. Basilus, «frater non redimit, redimet homo?» vel repetenda est negatio de more Scripturæ sanctæ: *Frater non redimit, non redimet homo*. Est enim sensus: «Frater non redimit,» multo minus alius homo redimet. «Non dabit Deo flagationem suam,» id est, neque alium, neque se ipse liberare poterit; quoniam enim pecuniis maxime abundat, et eas omnes offert ad placandum Deum in die mala, nihil ei proderit. Nam, ut dominus in Evangelio, *Matth. xvi*, loquitur: «Quam dabit homo commutationem pro anima sua?» superat enim pretium anime humane omnia bona hujus mundi, et ideo solus sanguis Unigeniti Dei, qui infiniti valoris erit, pretium animarum esse potuit. Itaque qui hoc magno pretio neglecto, in diabólica captivitate

Solus sanguis Christi pretium anime eius potest.

detentus perveniet ad diem malam, « non dabit Deo placationem suam. »

Ver. 8. **8. ET PRETIUM REDEMPTIONIS ANIMÆ SUÆ, ET LABORABIT IN ÆTERNUM, ET VIVET ABRUG IN FINEM.**

Declarat quod dixerat : « Non dabit Deo placationem suam; » placatio enim Dei est pretium redemptionis, quod solus Unigenitus Dei dare potuit; de quo intelligit S. Basilius verba sequentia: « Laborabit in seculum, et vivet adhuc in finem, » id est, laborabit in hoc mundo ad tempus, et vivet postea in æternum. Sancti autem Ambrosius et Chrysostomus exponunt hæc eadem verba de viro pio et sapiente quocumque, quem opponunt viro stulto et impio confidenti in multitudine divitiarum suarum: vir enim pius et sapiens laborat ad tempus in servandis præceptis, sed vivet in æternum. Sanctus vero Augustinus exponit de illo e eodem, de quo dictum est paulo ante, non dabit Deo placationem suam; » et vult hunc sensum esse: ille, qui confidit in multitudine divitiarum suarum, laborabit in æternum, quia labor ejus non habebit finem, et vivet modico tempore, quia vita ejus erit usque in finem, et non ultra. Et videtur secundum hanc expositionem, melius continuari textus Prophete, et magis proprie exponuntur verba in seculum, et in finem: nam laborare in seculum non est laborare in hoc mundo, vel laborare modico tempore, sed est laborare in æternum; et, vivere in finem, non est vivere sine fine, sed est vivere usque ad finem statutum et definitum, ita ut finis naturalis vite non præveniatur, neque extendatur. Verba hebraica, pro laborabit in seculum, videntur habere, quiescat in seculum: nam לתי חולדאלי quiescere significat. Sed non est verisimile Septuaginta Interpretes reddidisse omnino contrarium sensum; ideo suspicor illos legisse לתי חולדאלי: nam litteræ ח ו ל simillimæ sunt. Verum autem לתי חולדאלי significat angustari et cruciari, et quasi urticis puniri: quod satis proprie convenit amatoribus divitiarum, quos Dominus in Evangelio, Matth. xii, spinis comparavit. Itaque qui in divitiis suis confident, non solum non dabunt pretium redemptionis animæ suæ, sed laborabunt in tormentis cum divite epulone usque in æternum; et vivent vitam voluptariam, quam illis sola videtur esse vita, usque in finem a Deo constitutum. De varia intercompunctione textus hebraici non laboro, quoniam illa posita est ad arbitrium Rabbidorum, quibus injuriam non facimus, cum eis Septuaginta Interpretes antiquiores et doctiores anteponiimus.

Ver. 9. **9. NON VIDEBIT INTERITUM, CUM VIDERIT SAPIENTES MORIENTES: SIMUL INSPIENS, ET STULTES FERIENT.**

Quia dixerat impium victorum usque in finem, cursu videbatur naturali; addit confirmans hoc ipsum: « Non videbit interitum, cum viderit sapientes morientes, » id est, continuabit cursum vite suæ usque ad ultimam senectutem, etiam si

videat aliquos sapientes et justos rapi ante tempus, et non continuare cursum vite usque in finem naturalem; sæpe enim Deus iis, quibus daturus non est vitam æternam, dat vitam temporalem diuturnam, quomodo Lazarus in Evangelio Luc. xvi, mortuus legitur ante Epulonem. Sed quamvis vita hæc temporalis aliquando impiis satis longa contingat, tandem finitur, et fit quod sequitur in psalmo: « Simul insipientis et stultus peribunt. » itaque sensus totius versiculi est: « Non videbit interitum, » id est, non morietur stultus confidens in divitiis ante tempus, cum viderit aliquos sapientes ante tempus morientes, tandem tamen simul cum sapientibus etiam stultus et insipientis ad vite temporalis finem pervenient. S. Augustinus paulo aliter exponit illud: Non videbit interitum; vult enim sensum esse: Non intelliget quis sit verus interitus; non enim verus interitus est mors corporis, sed mors animæ. Possat etiam dici, « non videbit interitum, » id est, non cogitabit se quoque moriturum, quando sapientes viderit morientes: que sententia verissima est; hoc est enim cecitas humana, ut cum quotidie videamus morientes homines, nobis etiam meliores et juniores, tamen vix adduci possimus, ut serio cogitemus, nos quoque morituros esse; famen ad litteram in Scripturis sanctis, « non videre interitum, » est non corrumpi, Psalm. xiii: « Non dabis sanctum tuum videre corruptionem; » et Job. viii: « Si quis sermonem meum servaverit, interitum non videbit in æternum. » Quid autem intersit inter stultum et insipientem, docet S. Basilius: dicit enim insipientem esse, qui ad humanam et communiam ineptus est, qui videlicet humana sapientia, sive prudentia caret; stultum autem vocari eum, qui caret notitia rerum divinarum, et solis terrenis intentus est; et videtur S. Basilius non tam ad græcas, quam ad hebraicas voces respexisse. Vere enim vox hebraica כחל significat eum qui sapientia etiam humana caret; vox autem כחך significat hominem pecori similem; peccora enim sola terrena cogitant: unde etiam paulo post dicit Psalmus: « Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus. »

Ver. 10. **10. ET RELINQUENT ALIENIS DIVITIAS SUAS, ET VER. 10. SEPTUAGINTA EORUM DONUS ILLORUM IN ÆTERNUM.**

Confidentes in divitiis stultos et insipientes convenerat sanctus Propheta, quomodo vocat etiam Dominus in Evangelio Luc. xii, cum dicit eundem diviti: « Stulte, hæc nocte repetent a te animam tuam, et que parasti, cujus erunt? » Ideo probat eos vere stultos esse, ex eo quod divitiis uti desunt, easque relinquunt iis quos ignorant. Feriant, inquit, insipientes et stulti, quales sunt confidentes in divitiis, et ut stultitiam suam manifeste prodant, relinquunt alienis divitias suas. Ubi recte notat S. Augustinus, per alienos intelligi posse etiam filios et nepotes hominum impiorum: nam

Deus qui
boni iusti
est datur
viam vitam
etiam, sibi
dignam
viam.

Verus interitus
non est
mors corporis
sed mors
animæ.

etiam isti tanquam alieni cito obliviscuntur eorum quorum opes obtulerunt; et quamvis etiam non obliviscerentur, tamen mortuos impios juvare non possent: quomodo dives ille de Evangelio quinque fratres habebat in seculo, et tamen ab eis juvari non poterat, quo minus arderet in gehenna, Luc. xvi. Proinde quinque illi fratres inter extraneos deputabantur: unus autem Lazarus, qui cum juvare potuisset, vere proximus, et non extraneus fuisset, si misericordiam in illum facere voluisset. Adjungit Propheta: « Et sepulcra eorum domus illorum in æternum, » id est, ipsi quidem morientes reliquerunt alienis divitias suas, sibi autem nihil retinuerunt, nisi angustissimam domum, id est, sepulcrum, in quo jacere debent « in æternum, » id est, ad finem usque sæculi: sæpe enim æternum, in Scripturis, significat integram durationem alicujus temporis, vel status; et declaratur hæc phrasia in verbis sequentibus: « Tabernacula eorum in progenie et progenie. » Quod enim vocaverat sepulcrum, et domum æternam, idipsum nunc vocat tabernaculum in progenie et progenie, id est, habitaculum, ubi manebunt corpora eorum, donec generationes et generationes peregerunt: quod sine dubio erit usque ad mundi consummationem. In hebræo non habetur sepulcra, sed interiora: ceterum credibile est Septuaginta Interpretes non legisse קברות, ut modo legitur, et significat interiora eorum, sed liberis transpositis קברות, et significat sepulcra eorum.

Ver. 11. **11. TABERNACULA EORUM IN PROGENIE ET PROGENIE; VOCAVERUNT NOMINA SUA IN TERRIS STIS.**

De prioro parte versiculi dictum est in explicatione versiculi superioris. Quod autem additur, etiam significat post mortem hominum insipientium, nihil superesse in terris, præter nomina ipsorum. Multis enim modis conantur mortales, qui hæc solum vitam noverunt, nomina sua immortalitati commendare: vel enim nomina sua inscribunt parietibus; vel ea civitatibus induunt; vel in libris a se scriptis apponunt, vel denique filios, aut nepotes ad memoriam perpetuandam nomina sua genere curant. Ita filii lupi sæculi nomina sua scribunt in terris, quoniam scripta essent sperant in caelis.

Ver. 12. **12. ET HOMO, CUM IN HONORE ESSET, NON INTELEXIT; ET JUMENTIS EST JUMENTIS INSPIENTIBUS, ET SIMILIS FACTUS EST ILLIS.**

Occasione insipientis, atque in divitiis confidentis, digreditur Propheta ad ipsum genus humanum congerendum, quasi dicit: « Et sic homo cum in honore esset, non intellexit, » id est, homo præter cetera animalia honoratus à Deo intelligenti et ratione, libero arbitrio, imagine divinitatis, immortalitate animæ, imperio super omnia que in terris sunt, non intellexit hunc honorem suum; sed « comparatus est jumentis insipientibus, » quibus non est intellectus. « Et similis factus est illis, » dum more pecudum, non pro-

spicit in futurum, sed presentibus solum inhiat; et subiecit se corporalibus passionibus, quibus imperari debuerat; denique vera et sempiterna bona contemnit, ut falsis et caducus fruatur, cum e contrario temporalia omnia despiciere debuisset, ut sempiternam vitam sibi compararet. In hebræo codice non habetur, intellexit, sed ידעו יתין, commiserabitur: ceterum Septuaginta Interpretes non legunt יתין, sed ידעו, quod est intellexit. Facile autem fuit progressu temporis unam litteram in alteram mutari.

Ver. 13. **13. HÆC VIA ILLORUM SCANDALUM IPSIS, ET VER. 13. POSTEA IN ORE SUO COMPLACEBUNT.**

Pergit explicare, vel deplorare miseriam generis humani. « Hæc via, inquit, illorum scandalum ipsis, » id est, hæc via, quam docent similibus vite brutorum; sive hæc via, quam sequuntur, dum vivunt more bestiarum, hæc lex, hæc mores, hoc institutum « scandalum est ipsis, » id est, offendicula multa illis præbent, et vitæ magne causa sunt illis, qui tamen epotæ in ore suo complacébunt, » id est, placebunt ipsi sibi in secleribus, et gloriabuntur, cum male fecerint; quod ad summam miseriam et calamitatem pertinet. In hebræo non est scandalum, sed obisipantia; sed facile est videre unde nata sit discrepantia, siquidem Septuaginta Interpretes in suis codicibus hebraicis non habuerunt ככל, quod insipientium significat, sed ככל, quod significat scandalum. Veriores autem fuisse codices, quos habuerunt Septuaginta, iis quos posteriores habuerunt, non credimus posse negari.

Ver. 14. **14. SICUT OVES IN INFERO POSITI SUNT, MORS DEPASSET EOS.**

Quoniam dixit homines factos esse per peccatum similes hostilis insipientibus, addit finem illorum fore, ut more ovium insipientium motentur: ubi demonstratur tum multitudine, tum imbecillitas hominum, qui post mortem ad inferos detrahuntur: oves enim prægratim conficiuntur in stabula, et sine ulla resistencia deuntur ad macellum. Itaque minori labore Deus multitudinem impiorum, quamvis in mundo ditissimam et potentissimam fuerint, detrahit in infernum ad mortem sempiternam, quam solent pastor oviculas simplices et inermes vel trudere in stabulum, vel educere ad eandem. Quod autem dicitur, « mors depasset eos, » duplicem sensum habere potest: unum, ut significetur mortem instar pastorem futuram, et homines instar ovium ducturam ad pascuam squallidam et urentem, ubi nihil inveniant præter genus et dolores æternum; ut significetur mortem instar lupi famelicis depasturam et consumpturam homines impios instar ovium destinatarum ad escam. Prior sensus convenit voci græcæ πασσει, posterior voci latinæ depascet, utrumque autem optime recipit vox hebraica נקחה, sed in re nulla videtur esse discrepantia. Hæc enim tan-

Minor labore
Deus lac-
tam in
infernum
detrahit,
quam
oves ad
macellum
trahuntur.

UNIVERSITATIS

UNIVERSITATIS ANTONOMIA

Alio
etiam fi-
lii intel-
ligi pos-
sunt.

dem recidit uterque sensus, ut significetur mors impiorum nunquam fienda.

Vers. 15. 15. ET DOMINABUNTUR EORUM JUSTI IN MATUTINO, ET AUXILIUM EORUM VETERASCET IN INFERSO A GLORIA EORUM.

Pergit narrare miseriam impiorum ad inferos descendentium, ac dicit eos a matutino, id est, in principio novi aeterni saeculi, quod incipit in resurrectione universalis, futuros omnino justis subiectos: justis enim in die novissimo, qui etiam erit principium futuri saeculi, iudicatos erunt impiorum, quibus in aeternum dominabuntur; et nihil erit, quod impio eo die adversus justos juvare possit: omne enim auxilium eorum, quod in robore et potestate situm erit, veterascet, ac marcescet, atque inutile fiet in inferno, ac gloria eorum, id est, post gloriam eorum, quam in hoc mundo habuerunt, tum gloriosa palatia inhabitarent. Illud, in matutino, demonstrat tempus hujus saeculi totam esse noctem quandam. Unde dicit Apostolus Rom. xxii: «Nox precessit, dies autem appropinquavit.» In nocte hujus saeculi videtur saepe injustitia prevallere; sed in matutino apparebit, ubi sint justis, et ubi sint injusti. In hebraeo secunda pars versiculi longo aliter haberi videtur; sic enim vertit S. Hieronymus: Et figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum: aliud est enim auxilium, aliud figura, et aliud gloria, aliud habitaculum. Sed de prima voce non est magna difficultas: vox enim hebraica צדק, quae significat figuram significare possit, a verbo צדק, quod est formare, tam proprie tunc, quae vox hoc loco habetur, significat petram, metaphorice robor de potentiam, itaque recte Septuaginta interpretes vertunt auxilium, quod in verbis et potentia consistit. Altera vox, quae hebraice dicitur צדק, videtur proprie significare habitaculum, non quodcumque, sed gloriosum, quale est caelum: habetur enim haec vox in duobus tantum locis, Isai. cap. lxxv, 13: «Attende de caelo, et vide de habitaculo sancto tuo, et gloria tua.» Et Habac. cap. iii, 11: «Sol et luna steterunt in habitaculo suo.» Hoc igitur loco sanctus Propheta opponit infernum, habitaculum videlicet obscurissimum et vilissimum, domibus gloriosis et splendidis, quas in hoc mundo impii possidebant. Septuaginta vero interpretes vertunt, a gloria ipsorum, volentes per gloriam significare gloriosas domos, quas impii cum inferno commutant; hic igitur totus versiculi sensus erit: «Et dominabuntur eorum, impiorum videlicet in inferno positorum, a justis in matutino, id est, cum illocceset dies resurrectionis, atque biltium saeculi futuri; et potentia impiorum veterascet, id est, conteretur, et inutile erit, instar vestis consumptae et laeerae.» In inferno a gloria eorum, id est, quando post gloriam splendidiorum habitaculorum, infernum teterrimum et vilissimum ha-

bitaculum etiam corporaliter habere incipient.

16. VERUMTAMEN DEUS REDIMET ANIMAM MEAM DE MANU INFERI, CUM ACEPERIT ME.

Addit nunc quae sit futura sors piorum, in quorum numero se ipse ponit, quasi dicat: Impis quidem accidet id quod dixi; verum mihi, meique similibus contrarium eveniet. Deus enim redimet animam meam de manu inferi, id est, liberabit me, ne ab inferno delinear, quando venientia assumet me. Videtur hoc loco praedicere redemptionem quam est in Christo Jesu, et descensum ejusdem Christi ad inferos: tunc enim persoluto pretio sanguinis, redimit de manu inferi animas iustorum, cum descendens ad inferos accepit eas, et ad se assumpsit. Sic veteres Patres, Basilii, Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, et Euthymius. Potest tamen cum Chrysostomo hic locus intelligi de inferno inferiore, ubi torquentur animae impiorum, ut sensus sit: «Deus redimet animam meam de manu inferi, id est, non patietur Deus animam meam rapi a manu inferi, nec deduci ad loca poenarum, cum de hoc mundo per corporis mortem accipiet me.

17. NE TINGERIS, CUM DIVES FACTUS FUERIT HOMO, ET CUM MULTIPPLICATA FUERIT GLORIA DOMUS EJUS.

18. QUONIAM CUM INTERIERIT NON SUMIT OMNIA, NEQUE DESCENDET CUM EO GLORIA EJUS.

Ex dictis concludit per modum exhortationis, non esse timendam potentiam divitum hujus mundi, quoniam brevissima est: alloquitur autem justos pauperes, atque a divitibus hujus mundi oppressos. «Ne timeris, inquit, cum dives factus fuerit homo, id est, ne formides potentiam ejus, ne ob timorem temporalis potentiae forte offendas aeternam omnipotentiam Creatoris; neque etiam timeas, si forte videris, non solum hominem inimicum tuum divitem esse factum, sed etiam multiplicatam gloriam domus ejus, per numerosam familiam, et multiplices dignitates propinquorum ejus.» Quoniam cum interierit, per mortem videlicet, quam nemo effugere potest, et quae divitibus et pauperibus communis est, non sumet omnia, id est, nihil sumet, nihil suum asportabit eorum, quae in hoc mundo possidebat; neque descendet cum eo gloria ejus, id est, non committantur eum ad inferos descendentes propinquus, vel famuli, et multo minus honores et dignitates. Itaque divitiae et gloria impiorum ad brevissimum tempus durant: pauperes et confusio sempiterna sunt. Contra vero pauperes et confusio piorum momentanea sunt, opus et gloriae manent in saeculum saeculi; quod Apostolus pulchre expressit, cum ad II Cor. vi: «Quasi tristes, semper autem gaudentes. Tristitia enim piorum non est tristitia, sed quasi tristitia, qualis est ea, quam committens aliquando patitur:

Tristitia pauperum non est vera tristitia.

letitia vero non quasi letitia, sed vera solidaque letitia est, nunc quidem in spe, postea vero in re: et contra, letitia impiorum de carnali voluptate, vel gloria, non est letitia, sed quasi letitia, quali fruuntur dormiantes, dum se possidere, quae diligunt, committant. Tristitia autem in genere non erit quasi tristitia, sed verissima, certissima, ac sempiterna tristitia.

19. QUIA ANIMA EJUS IN VITA IPSIUS BENEDICTUR: CONFITEBITUR TIBI, O DOMINE, CUM BENEFECERIS EI.

Reddit rationem cur gloria impiorum non committetur eos ad inferos. Quoniam, inquit, sicut ipsi Deum laudare consueverunt, quando eis beneficia temporalia tribuit: ita Deus in hac solum vita eis benedicere solet. Anima ejus in vita ipsius benedicetur, id est, anima impii, sive ipse impius, in hac solum vita benedicetur, tum a Deo per beneficiorum temporalium collationem, tum ab hominibus per laudationes, sive potius adulationes. Confitebitur tibi, id est, et ipse vicissim confitebitur tibi, hoc est laudabit te, tibi que gratiasaget, cum benefeceris ei; sin autem aliquid mali illi evenire permiseris, continuo blasphemabit te: non enim ex illis est, qui dicunt, Psal. xxxiii: Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo; a vel Job. ii: «Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.» In hebraeo habetur active benedicet, pro quo habemus in graeco benedixit, et latine benedictus; sed idem est sensus. Sic enim legi debent verba hebraica: Quia animam ejus in vita ipsius benedicet, ex quo intelligimus illud, benedicet, referri ad Deum, ac per hoc etiam illud, benedicetur anima ejus, referri debet ad Deum, ut nos supra exposuimus. Idem autem sensus est, sive legas, anima ejus benedicetur a Deo in vita ipsius, sive animam ejus benedicetur a Deo in vita ipsius. Quod autem sequitur: Confitebitur

tibi, cum benefeceris ei, in hebraeo legitur, cum benefeceris tibi; sed ex litterarum similitudine corruptus videtur textus hebraicus; nam Septuaginta interpretes non legerunt Quia, quod est tibi, sed Quia, quod est ei, et hoc modo posteriore legitur in omnibus codicibus graecis et latinis, et est sensus multo facilior et clarior.

20. INTROIBIT USQUE IN PROGENIES PATRUM SUORUM, ET USQUE IN AETERNUM NON VIDERIT LUMEN.

Impius in hac vita in luce honorum et gloriae vivit, deo illum beneficiis temporalibus replente, ut vel remuneret aliqua bona opera ejus, vel alliciat ad respicientiam et conversionem, sed in alia vita apponitur (ut Scriptura loquitur) ad patres suos, ut eos sequatur in supplicis, quos secutus est in flagitiis, introibit, in supplicis videlicet, post hanc vitam, usque in progenies patrum suorum, id est, introibit ad ea loca, ad quae illum processit progenies patrum suorum; et usque in aeternum non videbit lumen, quia justo iudicio manebit in aeternis tenebris, qui nimirum delectatus est in luce honorum et gloriae temporalis, et lucem gloriae caelestis non quersit.

21. HOMO, CUM IN HONORE ESSET, NON INTRELEXIT: COMPARATUS EST JUMENTIS INSIPIENTIBUS, ET SIMILIS FACTUS EST ILLIS.

Repetit Propheta versiculum duodecimum, tum ut ostendat praecipuum causam miserie hominum esse insipientiam, et merito homines plurimos in aeternum lumine carituros, atque in tenebris futuris, quia lumine rationis uti non voluerunt; tum etiam, ut non miremur, si pauci omnino aemula propositi in hoc Psalmo intelligant. Id enim accidit, quia homo propter peccatum a comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.

PSALMUS LI.

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 1. Psalmus Asaph.

Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram.

- 1. A solis ortu usque ad occasum; 2. Ex Sion species decoris ejus.

3. Deus manifeste veniet: Deus noster, et non silebit.

Ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida.

4. Advocabit caelum desursum, et terram, discernere populum suum.

V. s. II. — Canticum [h. Psalm.] Asaph.

Fortis Deus Dominus locutus est, et vocavit terram: ab ortu solis usque ad occasum ejus.

De Sion perfecto decore Deus [al. tac. Deus] apparuit.

Veniet Deus noster, et non tacebit: ignis coram eo vorabit, et in circuitu ejus tempestas valida.

Vocabit caelum desursum, et terram, ut judicet populum suum.

5. Congregate illi sanctos ejus, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.

6. Et annuntiabunt cæli justitiam ejus, quoniam Deus iudex est.

7. Audi, populus meus, et loquar; Israël, et testificabor tibi: Deus, Deus tuus ego sum.

8. Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.

10. Quoniam mee sunt omnes ferae silvarum, jumenta in montibus et boves.

11. Cognovi omnia volatilia cæli, et palehritudo agri mecum est.

12. Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, et plenitudo ejus.

13. Numquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum bibabo?

14. Immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua.

15. Et invoca me in die tribulationis: eriam te, et glorificabis me.

16. Peccatoriam dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum?

17. Tu vero odisti disciplinam, et projecisti sermones meos retrorsum.

18. Si videbas furem, currebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ponebas.

19. Os tuum abundavit malitia, et lingua tua concinnabat dolos.

20. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. 21. Hæc fecisti, et laevi.

Existimasti inique quod ero tui similis: arguo te, et statuoam contra faciem tuam.

22. Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum; nequando rapiat, et non sit qui eripiat.

23. Sacrificium laudis honorificabit me, et illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.

Argumentum. — Quomodo enim Deus olim in monte Sinai apparuit ut populo suo legem daret, ita hic similiter in monte Sion, ut legis illius genuinam sententiam declararet. Igitur esse hunc Psalmum in exilio, cum omnis sacrificium cultus cessasset, scriptum, ab hodiernis multis inconsiderate est iudicatum. Strabo: quatuor: vers. 1-6, exortium magnificum; vers. 7-15, non mirabilis quibus non intelligens, sed pectus; hircorum; animalium gratiam postulat Deus; vers. 16-23, adversatur homines, qui, cum vitam vivant facinorosam, leges divinas non tacent. vers. 22-23, conclusio.

1. Carmen Asaphi.

Deus deorum, Jova loquitur, et vocat terram, ab ortu solis usque ad occasum ejus.

Congregate mihi sanctos [h. misericordes] meos: qui serunt pactum meum in sacrificio.

Et annuntiabunt cæli justitiam ejus: quia Deus iudex est ipse. *Sæpæ.*

Audi, populus meus [al. popule], et loquar, Israël, et contestabor te. Deus, Deus tuus ego sum.

Non propter victimas tuas arguam te, et holocaustomata tua coram me sunt. *Sæpæ.*

Non accipiam de domo tua vitulum [h. taurum], neque de gregibus tuis hircos.

Mea sunt enim omnia animalia silvarum [h. silvæ]: pecudes [h. beemoth] in montibus millium.

Scio omnes aves montium, et universitas agri [h. zix dicitur, nomen est avis] mei mecum est.

Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis et plenitudo ejus.

Numquid comedam carnem [al. carnes] taurorum, aut sanguinem hircorum bibam?

Immola Deo laudem, et redde Altissimo vota al. ta. vota Jova.

Et invoca me in die tribulationis: liberabo te, et glorificabis me.

Impio autem dixit Deus: Quid tibi est cum narratione preceptorum meorum, et ut assumas pactum meum in ore tuo?

[h. Et tu] Qui odisti disciplinam, et projecisti verba mea post te.

Si videbas furem, consentiebas ei: et cum adulteris pars tua.

Os tuum misisti ad malitiam, et lingua tua concinnavit dolum.

Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, in [al. et adversum] filium matris tuæ fabricabaris opprobrium.

Hæc fecisti, et tacui: existimasti futurum me [al. fac me] similem tui: arguam te, et proponam ante oculos tuos.

Intelligite hæc, qui obliviscimini Deum, ne forte rapiam [al. capiam], et non sit qui liberet:

Qui immolat confessionem, glorificat me: et qui ordinat viam, ostendam ei salutare Dei.

2. E Sione, perfectione pulchritudinis, Deus exsplendet.

3. Venit Deus noster, neque est quod sileat; ignis (fulgurum) coram eo consumit (obvia quæque), et circa eum tempestas (propr. procellosum) est vehementer.

4. Advocat cælum supra (superne), et terram, ut (ipsis testibus) iudicet populum suum.

5. « Congregate mihi pios (cultores) meos, qui perusserunt fœdus meum cum sacrificiis. »

6. Et annuntiet cæli justitiam ejus, nam Deus ipse est iudex.

7. « Audi, popule meus, ut loquar, Israël, ut testificer contra te: Deus, Deus tuus ego sum.

8. Non propter sacrificia tua redarguam te, et holocausta tua coram me sunt perpetuo.

9. Non est quod accipiam e domo tua juveneam, e caulis tuis hircos:

10. Nam mee sunt omnes ferae silvæ, et bestie (quadrupes) in montibus millium.

11. Novi omnes aves montium, et bestia agri mecum est.

12. Si esurirem, non dicerem tibi; nam mihi est orbis et quidquid eum implet.

13. Num comedam carnem taurorum, et sanguinem hircorum bibam?

14. Sacrifica Deo laudem (gratiarum Levit. vii, 12), et persolve Altissimo vota tua;

15. Et invoca me in die angustiarum: eripiam te, tu vero me honorabis. »

16. Et improbo (impio) dicit Deus: « Quid tibi (causa) est, quod enarras statuta mea, et sumis fœdus meum in os tuum?

17. Quum odio habeas disciplinam, et conficias verba mea post te (ea contemas).

18. Si vides furem, delestaris consuetudine ejus, et cum adulteris est pars (societas) tua.

19. Os tuum dimittis (solutis frenis) in malum, et lingua tua necit fraudem.

20. Sedes, in (contra) fratrem tuum loqueris, in filium matris tuæ ponis effendiculum.

21. Hæc fecisti, et tacui; cogitasti me esse tui similem:

arguo te, et ordino (seclera tua) ante oculos tuos.

22. Intelligite, quæso, hoc, oblii Dei, ne dilacerem, nemine liberante.

23. Sacrificans laudem honorabit me; et qui recte disponit viam suam, eum videre (experiri) faciam auxilium Dei. »

NOTE.

Vers. 1. Asaphus multis is videtur, de quo I Chron. xv, 17, 19; II Chron. xxx, 30. Nobis similis vero est, vel plures varique natalis fuisse ejusdem stirpis auctores carminum Asaphitarum, vel si unicuique auctor, cum vixisset temporibus Josaphati, Ochozias et Athalie. Deus deorum, etc.; alii, Deus, Deus Jova. — Vers. 2. *Exspletur*, splendidissima luce circumfusans apparerit. — Vers. 3. *Neque est*, etc. Alii, *jam non silet, motus est*. Sit ne ad tonitruum iratum nimen comitantium fragorem illud referendum, an ad ipsam quod Deus in eo est ut exerceat judicium vers. 4, dubium. — Vers. 4. Cf. Deut. iv, 26; xxx, 28. — Vers. 5. *Omnia sacrificia*, propr. *super sacrificiis*, i. e. sacrificiis adhibitis. Cf. Exod. xxiv. Deus hic loquitur. — Vers. 6. Alii, *amittunt quia Deus est iudex i. e. justus*. — Vers. 7. Pro ut... ut, alii etc. et cum futura. *Testificet in te* i. Ewaldus, *gratuler te admonem*. — Vers. 8. *Sacrificia tua*, quasi ea mihi non offeras. Et *holocausta*, etc. Rosenmullerus, neque ob *holocausta tua*, que sunt *coram me pygler*. — Vers. 10. *Milium*, scilicet *bestiarum*, ubi mille degunt animalia. Maurer, in *monitus militibus*; alii, in *montibus bovis*, ubi multe degunt boves, qualis erat mons Basan. — Vers. 11. *Bestia*, a *tu moter*, omne quod movetur; alii, *dorcus*, gall. *gazelle*, ob celeris motus. — Vers. 16. *Improbo pietatis simulatori*. *Pactus*, pro preceptis divinis. — Vers. 18. *Delictaris*, etc. Alii, *consentis ei*. — Vers. 20. *Sedes*, inter gregales tuos; alii de consensu in iudicio verba interpretantur. *Offendiculum*; alii, *infantium*. — Vers. 21. *Esse*, propr. *essendo ero*, utique *ero*. *Similem*, illa ut vitia tua peccare nolim. Contrarium ut ostendam, ecce te iam redarguo, vel redarguam, facinora tibi tua objectans. — Vers. 22. *Quia a tunc, tunc, scilicet, bene scitis, huc vellet patere?* — Vers. 23. *Disponit*, propr. *ponit*, breviter dictum pro eo quod plene est Iam, xi, 20. Alexandrinus legit *sham, tibi*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus Asaph.

In priore libro Paralip. cap. xvi, legitur Asaph fuisse principem Cantorum a Davide constitutum. Utrum autem ipse Psalmos composuerit, qui inscribantur nomine eius, an solum cecinerit, vel canenti praeferit, non est omnino certum, ut praefatio diximus. Argumentum Psalmi est duplex Domini adventus: unus ad predicandum, alter ad iudicandum; unus occultus et in humilitate, alter manifestus et in maiestate. Et quoniam in utroque adventu Christus congregat homines, vel ad idem, vel ad iudicium; recte Psalmus inscribitur *Psalmus Asaph*, qui interpretator congregandi. Adde et declarat Prophetam, quibus de rebus potissimum redditorum rationem in die iudicii: protide Psalmus utilissimus est.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DEUS DEORUM DOMINUS LOCUTUS EST, ET VOCAVIT TERRAM.

Incipit a primo adventu, ac dicit Dominum locutum esse ore proprio, qui per ora Prophetarum antea loquebatur; et ad occasionem suam vocasse non iudicos tantum, sed omnem terram, id est, omnes inhabitantes terram; quod per Apostolos suos fecit, siquidem « in omnem terram exit sonus eorum, » ut dicitur Psalm. xviii. Dicitur autem hoc loco Dominum esse « Deus deorum, » ut intelligamus Christum esse Deum verum, veri Dei Filium, qui eandem cum Patre divinitatem

habet: una enim et sola esse potest vera divinitas, multi autem sunt dii, vel per errorem et estimationem, ut dii gentium, « qui daemonia sunt, » ut dicitur in Psalm. xcv; vel per gratiam adoptionis, ut sancti angeli et sancti homines; vel per similitudinem, ut principes et iudices terre. Sed omnes isti dii subiecti sunt uni et soli Deo vero, qui ideo dicitur « Deus deorum, » Ex hebraeo S. Hieronymus verbi, *fortis Deus Dominus locutus est*; sed voces hebraice utramque versionem patiuntur, et sensus utriusque lectionis est verus, ad propositum rerum dicendum. Nam si respiciamus primum adventum, Christus Dominus Deum

Genius
versus
Deus est
et
Deus
Deus
Deus

deorum se ostendit, cum terribilis fuerit demonibus, qui sunt dii gentium, et ipse per adoptionis gratiam multos fecerit deos; et ipse idem fortis Deus fuit, cum hostem generis humani per crucem devicerit, et vasa ejus diriperit. Si respiciamus secundum adventum, « Deus deorum » rectissime dicitur, quoniam Index iudicium omnium erit; nec minus proprie conveniet ei titulus fortis Dei, cum diabolum et omnes assectas ejus, sive demones, sive homines in gehennam verbo tradet, et vestibulis sempiternis portas inferni claudet. At igitur: « Deus deorum Dominus locutus est, » id est, Dominus Christus, qui est Deus deorum in hunc mundum adveniens, locutus est verba Evangelii sui. « Et vocavit terram, » id est, et ad sermones suos audiendos terram universam convocavit, dicens: « Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos, » Matth. xi.

Vers. 2. 2. A SOLIS ORTU USQUE AD OCCASUM: EX SION SPECIES DECORIS EJUS.

Declarat se per terram non intellexisse terram Palaestinam, vel aliquam aliam particularem, sed omnem omnino terram; et simul explicat locum unde Dominus loqui coepit. Coepit enim ex Sion, sive ex Jerusalem, juxta illud Isai. ii: « De Sion exhibit lex, et verbum Domini de Jerusalem; » et illud Luc. ult.: « Oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die, et praedicari in nomine ejus poenitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Ierosolyma. » « A solis ortu, inquit, usque ad occasum, » vocavit terram, id est, omnes homines qui habitant terram a principio, ubi sol oritur, usque ad finem, ubi sol occidit. « Ex Sion species decoris ejus, » id est, locutus est Dominus, et vocavit terram ex Sion, quae est species decoris ejus. Porro species decoris significat speciem pulcherrimam, sive perfectam pulchritudinem, ut magis sonant verba hebraica. Erat autem Jerusalem, juxta priorem sensum, *perfecti decoris*, ut dicitur Thren. i, quia erat civitas nobilissima, antiquissima, frequentissima, ornata sede regia et pontificia, nec non tabernaculo, arca foederis, et caeteris quae cum caput religionis et regni faciebant: unde etiam typus erat caelestis, ac divina civitatis. Sed, juxta posteriorem sensum, erat Evangelica predicatio perfecti decoris, quia continebat mysteria redemptionis, notitiam sanctissimae Trinitatis, sacramenta efficacissima, legem perfectam, et innumerabilibus signis et prodigiis comitata veniebat; atque audientes et credentes renovabat et justificabat, et ex illa terra ad summum caelorum exaltabat.

Vers. 3. 3. DEUS MANIFESTE VENIET, DEUS NOSTER, ET NON SILEBIT.

Hic jam praedicat secundum adventum, quasi dicat: Deus deorum venit et vocavit terram, sed

occulte venit, quia in forma servi, in humanitate, in mansuetudine, ut esset locus redemptioni per passionem et mortem; sed postea « manifeste veniet » in potestate et maiestate magna, non in praesepi spelunca, sed in nubibus caeli; non cruci affixus inter latrones, sed in sede iudicis cum omnibus angelis suis. Neque solum manifeste veniet, sed etiam « non silebit, » sicut in primo adventu, quando ut agnus mansuetus ductus ad occisionem non aperuit os suum, et sicut hoc tempore silet, dum peccata fieri videt et tacet; sed veniet cum tuba et clamore horribili: « Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, » Matth. xxv. Et « mittet angelos suos cum tuba et voce magna, et congregabunt electos ejus a quatuor ventis, » Matth. xxiv. Et: « Ipse Dominus in jussu et voce Archangelum in tuba Dei descendet de caelo, » I Thessal. iv. Et: « In novissima tuba, canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, » II Cor. xv. In hebraeo prima illa verba: *Deus manifeste*, conjunguntur cum verba superiore hoc modo: « Ex Sion species decoris ejus, Deus manifestabitur; » et deinde subiungitur novus versiculus: « Veniet Deus noster, et non silebit. » Sed non tenemus sequi distinctionem hebraicam, quae a Rabbini excogitata est: illud autem verbum, *manifeste*, in textu hebraeo ambiguum est, ut possit esse adverbium *manifeste*, et verbum *manifestabitur*; proinde non erraverunt Septuaginta Interpretes, qui per adverbium expresserunt. Quod si Rabbini contendunt vocem hebraicam אֵפֶיטֵי אֶפְרַיִם non posse accipi adverbialiter, dicemus Septuaginta Interpretes reddidisse non verba, sed sensum; idem enim est: *Deus manifeste veniet, Deus noster et non silebit; et Deus manifestabitur, veniet Deus noster, et non silebit.*

Vers. 4. 4. IGNIS IN CONSPPECTU EJUS EXARDESCIT, ET IN CIRCVITU EJUS TEMPESTAS VALIDA.

Hoc accipiuntur communiter pro conflagratione mundi, id est, eorum omnium quae sunt in terra, civitatum videlicet, hortorum, vinearum, palatiorum, animalium, et similiarum rerum corruptibilium, de quibus dicit S. Petrus in Epist. ii, cap. v: « Adveniet autem dies Domini, ut fur, in qua caeli magno impetu transigent, elementa vero calore solventur, terra autem, et quae in ipsa sunt opera exurentur; » de qua conflagratione disputat S. Augustinus lib. xx. *De Civit. Dei*, cap. xviii, et Scholastici in IV Sentent. dist. 47. Sensus igitur est: « ignis in conspectu ejus exardescet, » qui exuret omnia quae in terris inveniunt. « Et in circuitu ejus tempestas valida, » id est, commotio maxima ex omni parte mundi, tum in terra, tum in mari, tum in aere, tum in caelo, « ardescunt hominibus praes timore et expectatione, quae supervenient universo orbi, » ut ait B. Lucas, cap. xxi. Tamen S. Augustinus, hunc locum Psalmi exponens, per ignem intelligit iudicium divinum; per tempestatem vero ventum separan-

Adven-
tibus
Christi
ad iudi-
cium ter-
ribilia.

Vers. 4.

(R)

temgrana a paleis, id est, distinctionem honorum a malis. Alii non male per ignem et tempestatem describi volunt iram Judicis aeterni, cum qua adveniet in novissimo die; vel certe haec omnia signa esse majestatis Dei omnipotentis; nam et quando descendit Deus in montem Sinai daturus legem, mons totus ardere videbatur, et audiebantur tonitrua, et conspiciebantur fulgura, et omnino tempestas ingens, et terror maximus, Exod. cap. xix.

Vers. 5. 5. ADVOCABIT COELUM RESURSUM, ET TERRAM DISCERNERE POPULUM SUUM.

Describit frequentiam eorum, qui in illo quasi theatro intererunt, atque ad spectaculum omnium maximum conveniunt. «Advocabit, inquit, coelum de sursum.» Id est, ex parte mundi superiore advocabit Iudex ipsum coelum, id est, omnes angelos caeli habitatores; sic enim Dominus ait Matth. xxv: «Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli ejus cum eo.» Ex parte inferiore advocabit terram, id est, omnes homines, qui ab initio mundi usque ad finem per successiones generationum incoluerunt terram. Aderunt ergo omnes angeli et omnes homines. Advocabit autem hunc tam magnam conventum, «discernere populum suum,» id est, ad judicandum populum suum, et segregandos electos a reprobis; nam, ut dicitur Matth. xiii: «In consummatione saeculi exibunt angeli, et separabunt malos de medio iustorum.» Et Matth. xxiii: «Separabit oves ab haedis,» id est, ea facilitate Iudex celestis discernet omnes electos ab omnibus reprobis, quamvis prope innumerabiles sint futuri, qua pastor separare potest paucas oves a paucis haedis. Alii existimant advocati coelum et terram in testes divinae sententiae, tanquam immobilis, quomodo alibi saepe in divinis litteris. Prior expositio est S. Augustini, posterior S. Joannis Chrysostomi, quem sequuntur Theodoretus et Euthymius. Utraque est vera, et una alteri non repugnat.

Vers. 6. 6. CONGREGATE ILLI SANCTOS EJUS, QUI ORDINANT TESTAMENTUM EJUS SUPER SACRIFICIA.

Quamvis omnes omnino homines ad iudicium vocandi sint, tamen peculiari ratione iudicandi ad fideles pertinet: «qui enim non credunt, jam iudicati sunt,» Joan. iii; unde etiam Matth. xxy, soli fideles iudicandi introducuntur, et de operibus, non de fide discutiantur. Itaque nomine Sanctorum intelligendi sunt fideles, qui ad populum Dei pertinent, qui per circumcisionem olim Deo consecrabantur, et nunc per Baptismum consecrantur; sic David in Psal. lxxxv, dicit: «Custodi animam meam, quoniam sanctus sum,» et Apostolus in epistolis suis omnes christianos vocat sanctos. Alloquitur igitur angelos, et dicit: «Congregate illi sanctos ejus,» id est, ad iudicium populum Dei peculiarem, quem sibi per sacramenta sanctificavit; quod enim id per

Omnes angeli et homines discuntur iudicabuntur.

Soli fideles iudicandi introducuntur.

angelorum ministerium faciendum sit, perspicuum est ex cap. xiii Matth., «Exibunt angeli, et separabunt malos de medio iustorum;» et cap. xxiv: «Et mittet angelos suos cum tuba, et congregabunt electos ejus.» Quod sequitur: «Qui ordinant testamentum ejus super sacrificia,» est declaratio vocis Sanctorum; illi enim dicuntur Sancti, «qui ordinant testamentum super sacrificia,» Quae sententia clarior est in textu hebraico, ubi ad verbum legitur: Qui faciunt pactum ejus super sacrificio, id est, qui pactum cum Deo faciunt, ut sint populus ejus, et ipse sit Deus eorum; quod pactum est super sacrificio, id est, super cultu divino, qui praecipue in sacrificiis offerendis consistit. Lectio nostra est paulo obscurior, sed eundem sensum facit; nam per testamentum, intelligitur pactum, et per ordinare, significatur disponere. Disponere testamentum et ferre pactum idem sunt, ut perspicuum est ex variis locis Scripturae, sed praecipua ex lib. I Machab. cap. i: «Eamus et disponamus testamentum cum gentibus quae circa nos sunt; nam ex quo recessimus ab eis, invenerunt nos multa mala.» Igitur sensus hujus versiculi est, congregandos esse ad iudicium sanctos Dei, id est, homines Deo diestos, «qui ordinant testamentum ejus super sacrificia,» id est, qui testamentum disponunt, et pactum ferunt cum Deo, ut ipsi colant Deum sacrificiis, et Deus sit eorum Deus, eosque beneficiis semper afficiat. In hebraeo codice habetur pronomen primae personae, hoc modo: Congregate mihi sanctos meos, qui faciunt pactum meum super sacrificio. Sed Septuaginta Interpreteres in omnibus his vocibus legerunt litteram vau, ubi nunc est littera iod; facile autem fuit mutari litteram vau in litteram iod, cum non differant, nisi quod una est paulo longior altera; posita autem in textu littera vau, efficitur pronomen tertiae personae, et recte Septuaginta verterunt: Congregate illi, et sanctos ejus, et testamentum ejus.

Vers. 7. 7. ET ANNUNTIABUNT CELI JUSTITIAM EJUS, QUONIAM DEUS JUDEX EST.

Congregatis omnibus ad iudicium, tam deum «annuntiabunt caeli justitiam ejus,» id est, de caelo profertur sententia in bonos et malos; inde apparet omnibus quanta sit justitia Dei, quae nunc saepe non apparet, cum permittente Deo justis opprimantur ab iniquis: tunc igitur «annuntiabunt caeli justitiam ejus,» quia de caelo veniet, qui justissime iudicabit, et in caelo aereo sedens sententiam justissimam profert, et totum coelum, id est, omnes caelestes assensus et laudibus confirmabunt justam sententiam, et dicent: «Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum.» Neque poterit esse falsa haec caeli annuntiatio, «quoniam Deus iudex est,» id est, quoniam qui iudicabit, Deus est, in quem injustitia cadere non potest.

Vers. 8. 8. AUDI, POPULUS MEUS, ET LOQUAR; ISRAEL, ET TESTIFICABOR TIBI: DEUS, DEUS TUUS EGO SUM.

Transit nunc Propheta ad eruditionem populi, ac docet quae sit futura materia iudicii, id est, quibus de rebus reddenda sit ratio in iudicio, ut unusquisque parare se possit. Atque ut admonitio majorem fidem habeat, Deum ipsum loquentem, et patetne admonentem inducit. «Audi, inquit Deus, populus meus, et loquar;» nisi enim audieris, non tibi loquar, sed aliis qui habent aures audiendi; nam non sine causa Dominus in Evangelio Matth. xi, et alibi saepe dicit: «Qui habet aures audiendi audiat;» sicut enim qui surdi sunt, habent aures ad ornamentum corporis, sed non ad audiendum, sic etiam qui mentem habent, sed non attendunt ad doctrinam Dei, habent aures interiores, quasi non haberent. Oportet igitur attentis cogitare et considerare quid dicat Deus, si volumus ut nobis loquatur. Explicet deinde clarius, dum addit: «Israel, et testificabor tibi,» id est, audi, populus meus Israel, et loquar testificando, et notum faciendo tibi, quod tua maxime interest. Per Israel autem non intelligitur solum populus, qui secundum carnem ab Israele descendebat, sed etiam populus christianus, qui fidem israelis imitatur, imo hic maxime per Israellem intelligendus est, cum Apostolus dicat Rom. ix: «Non omnes, qui ex Israel, hi sunt Israeliti; neque omnes qui semen Abrahae, hi filii; sed qui filii sunt promissionis aestimantur in semine.» Quod autem sequitur: «Deus, Deus tuus ego sum,» est ratio cur nos oportet audire, quia videlicet qui loquitur est Deus, et peculiariter Deus noster; ac per hoc certo scimus illum scire, et velle nobis utilissima praecpta tradere: nam si Deus est, omnia novit; si noster est, amat nos, ac propterea vult utilia nos docere.

Vers. 9. 9. NON IN SACRIFICIIS TUIS ARGUAM TE: HOLOCAUSTA AUTEM TUA IN CONSPECTU MEO SUNT SEMPER.

Summa doctrinae divinae est, Deum non requirere a nobis munera, qualia sacrificia sunt, quasi illis indigeat, vel quasi haec illi praecipue placeant; sed requirere internas virtutes, fidem, spem, dilectionem, obedientiam; propter quas virtutes munera placent, et sine quibus non placent. Id conformate est verbis Samuelis I Reg. xv: «Numquid vult Deus holocausta et victimas, et non magis ut obediatur voci Domini?» Et Isaias cap. i: «Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? dicit Dominus: plenus sum,» etc. Et infra: «Lavamini, mundi estote,» etc. Et Christi ipseus Matth. xxiii: «Vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae, quia decimatis mentham, et anethum, et cymimum, et reliquistis quae graviora sunt legis, iudicium, misericordiam, et fidem.» Et denique ipseus Davidis in Psal. l: «Si voluisset sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis, sacrificium Deo spiritus contribulatus;

Deus ex corde desiderat.

cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.» Alii igitur: «Non in sacrificiis tuis arguam te,» id est, non accusabo, vel damnavo te in iudicio, quod paucis mihi sacrificia obtuleris; deinde reddit hujus rei multas rationes, quarum prima est in secunda parte hujus versiculi, quia videlicet, satis multa holocausta sibi quotidie offerantur; nam cum dicit, «holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper,» illud, autem, ponitur pro enim; nam in hebraeo est particula et, quae frequentissime ponitur pro enim. Sensus igitur est: Non arguam te de defectu sacrificiorum, quoniam holocausta tua semper inveniuntur in altari meo.

Vers. 10. 10. NON ACCIPIAM DE DOMO TUA VITULOS, NEQUE DE GREGIBUS TUIS HIROS.

Vers. 11. 11. QUONIAM MEAE SUNT OMNES FERAE SYLVARUM, JUMENTA IN MONTIBUS ET BOVES.

Vers. 12. 12. COGNOVI OMNIA VOLATILIA CAELI, ET PULCHRITUDO AGRI MEUM EST.

Hoc est secunda ratio, cur Deus non magno opere requirat nostra sacrificia, quoniam ipse est rerum omnium Dominus; et ideo si velit oves, aut boves, aut aves, aut aliquid aliud, nullo negotio potest habere, cum ipse omnia noverit, omnia possideat. «Non accipiam, inquit, de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hiros,» id est, non opus est mihi, si velim vitulos, aut hircos, ut illos tibi eripiam, vel a te petam. «Quoniam meae sunt omnes ferae sylvarum,» id est, mea sunt omnia animalia sylvestria, ut cervi, caprae, aperi et similia, «jumenta in montibus et boves,» id est, mea sunt etiam omnia animalia quae pasuntur in montibus, ut oves, caprae, arietes, hirci, boves et vituli. «Cognovi omnia volatilia caeli,» id est, non solum animalia quadrupedia mea sunt, sed etiam omnes volucres caeli, quos ego novi ubi sunt, et ad quid prosint. «Et pulchritudo agri meum est,» id est, non solum animalia, sed etiam omnes fructus terrae, ex quibus agri pulchri et divites redduntur, apud me sunt, ad jus meum pertinent, et omnibus uti possum, ut mihi placeat; vel apud me est, id est, omnis perfectio agri, cum omnibus frugibus, arboribus, animalibus, fontibus et ceteris rebus, mecum est ab aeterno emanant in essentia mea consistens, ut mihi opus non sit ad ista exteriora descendere. In hebraeo, pro illa voce jumenta, est vox חַמֹּשֵׁי הַבָּיִתִּים *hebeimoth*, quae vox significat animalia generatim, et non solum jumenta propria dicta; nam Psal. viii, eadem vox habetur, ubi noster Interpres vertit, pecora campi; et Ps. cxlviii, ubi legitur; *unicorua pecora*, eadem etiam vox reperitur. Illud autem, in montibus et boves, ex hebraeo verti posset, in montibus mille; nam vox hebraica מֵאָה *aleph*, quae hic habetur, significat et bovem et mille. Itaque Septuaginta Interpreteres non male verterunt boves, quamvis S. Hieronymus

(R)

veritū millium; sed utraque lectio verum sensum habet: nam secundum lectionem S. Hieronymi sensus est, *vel esse animalia tam mirabilia quae in montibus nalle*, id est plurimis, *inveniuntur*; secundum lectionem Septuaginta, sensus est, *Dei esse animalia quae libere vagantur in montibus, et etiam boves qui in praeceptis detinentur*; et quoniam in textu hebraico, ut nunc legitur, illud, *in montibus*, legit post se gentilium, et legi debet in *montibus bovis*, quia verba non videntur aptum sensum reddere, suspicor Septuaginta Interpretes non I. גִּבְרֵי בְּרִיחַ *bekaree belech*, in *montibus bovis*, sed גִּבְרֵי בְּרִיחַ *bekaree belech*, in *monte et huius*, usque littera paululum immutata, id est, *sed mutata in eam, quae sunt litterae simillimae, quod facile confingere potuit villosi librariorum*; sed explicandi gratia Septuaginta posuerunt numerum *multitudinis pro singulari*, et pro *in monte et huius*, posuerunt in *montibus et boves*. Illud autem, *cognovi omnia volatilia caeli*, S. Hieronymus ex hebraeo veritū, *cognovi omnes aves montium*; et vere vox hebraea non *caelum*, sed *montes* significat; neque est similitudo litterarum inter vocabula, ut errorem librariorum suspicari possimus. Sensus tamen idem est, nam *volatilia caeli* et *aves montium* idem sunt; dicuntur enim *volatilia caeli*, quia per caelum aereum discurrunt, et *aves montium*, quia in arboribus montium ut plurimum nidificant. Illud denique, *et pulchritudo agri*, vertitur a S. Hieronymo, et *universitas agri*: vox autem hebraica *אֶרֶץ*, est omnino ambigua; nam Septuaginta hoc loco reddiderunt *pulchritudo*; in *Psalm.* cxxix reddiderunt eandem vocem, *singularis ferus*; *Isai.* lxxvi, eandem vocem transtulerunt, *inimicus*. Sanctus autem Hieronymus hoc loco reddidit *universitas*; in *Psalm.* lxxix, *omnes bestiae*; *Isai.* lxxvi, *omni-modi*. In hac tanta varietate tutissimum est auctoritatem Septuaginta Interpretum sequi, a quibus quoad sensum S. Hieronymus non dissentit. Siquidem *a pulchritudo agri ex universalitate agri*, id est, ex universis fructibus agrorum, *conspurgit*.

Ver. 13. 43. SI ESURIERO, NON DICAM TIBI: MECUS EST ENIM ORBIS TERRAE, ET PLENTUDO EIUS.

Ver. 14. 44. NUMQUID MANDUCABO CARNES TAURORUM? AUT SANGUINEM HIRORUM POTABO?

Hae est tertia ratio, cur Deus non requirat nostra munera propter suam necessitatem, vel utilitatem, quia videlicet non esurit, neque silit; et consequenter non calet, neque friget, neque ulla re indiget; et si indigeret, omnia illi praesto essent, quia Dominus est omnium rerum. « Si esuriero, inquit, non dicam tibi, » ut cibum videlicet mihi provides, quia « meus est orbis terrae, et plenitudo eius. Numquid manducabo carnes taurorum? aut sanguinem hircorum potabo? » id est, non vescor ego ejusmodi rebus, qui substantiam spirituales et immortales.

15. IMMOLA DEO SACRIFICIUM LAUDIS, ET REDDIDIT ALTISSIMO VOTA TUA.
16. ET INVOKA ME IN DIE TRIBULATIONIS: ETIAM TE, ET HONORIFICABIS ME.

Docuit haecenus non esse spem ponendam in externis sacrificiis, quasi illa sine interiori cognitione et amore sufficiant: nunc docet in interioribus virtutum consistere sacrificium, quo delectatur Deus, et quod nos in iudicio ultimo securos praestare poterit. Sed observandum est aliud esse laudem Dei, aliud sacrificium laudis. Potest enim laudari Deus ab iis qui labiis solis Deum honorant, sed non potest sacrificari laus, nisi ab iis qui in ara cordis, et cum igne christalis huius laudis offerunt, id est, nisi ab iis qui credunt, et aliquo modo apprehendant Deum esse summum bonum, quoque Deum sic credunt et cognuntur toto corde diligunt, et tanquam pulcherrimum, optimum, sapientissimum, admirantur et laudant. Itaque sacrificium laudis, signum et effectus est cognitionis et amoris, et quia beati in caelo semper Deum vident et amant, ideo de illis dicitur *Psalm.* lxxxii: « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in saecula saeculorum laudabunt te. » At igitur: « Immola Deo sacrificium laudis, » id est, non solis labiis, sed ex interiori cognitione et amore Deum lauda. « Et reddidit Altissimo vota tua, » id est, posteaquam Deum, ut est in se, laudasti, respice illum, ut est auctor et fons omnium bonorum tuorum, quia ex te nihil es, et reddidit illi gratiarum actionem, et solve tribuisti obedientiam, quod est praecipuum votum inter omnia vota tua: hoc enim promisti, cum ad populum et familiam ejus admissus es, et hoc ipse requirit magis quam externa sacrificia: « Melior enim est obedientia quam victimae, » ut dicitur *I Reg.* xv. Denique « invoca me in die tribulationis, » id est, sicut in die prosperitatis agnoscere debes omnia bona tua a me fonte bonorum descendere, sic etiam in die prosperitatis ad me confugere, et in me spem tuam totam collocare debes: ego enim « erui te » de omni tribulatione, et tu vicissim honorificabis me « sacrificio laudis et gratiarum actionis.

17. PECULATORI AUTEM DIXIT DEUS: QUARE TU ENARRAS JUSTITIAS MEAS, ET ASSUMIS TESTAMENTUM MEUM PER OS TUUM?

Post instructionem iustorum, pergit Psalmus ad eruditionem iniquorum, sed fidelium. « Peculatori, inquit, dixit Deus, » id est, peccatore Deus per me admonitum voluit: « Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? » id est, quare profiteris te scire legem meam, ut enarras praecpta mea, in quibus omnis justitia continetur, et profiteris etiam ad te pertinere testamentum, sive pactum meum, dum te filium Abrahae esse gloriaris, cum neque

legem meam servas, neque pactum custodias, neque vestigia Abrahae imiteris?

18. TU VERO ODISTI DISCIPLINAM, ET PROIECISTI SERMONES MEOS RETROSUM.

Describit primum interna vita iniquorum, deinde in sequentibus versiculis enumerat peccata operis et oris. « Tu, inquit, odisti disciplinam, » id est, adversaris animo eruditionem divinae legis, « et projecisti sermones meos retrorsum, » id est, et factus es, quasi oblitus esses praecpta mea, eoque post tergum haberes.

19. SI VIDERAS FUREM, CURREBAS CUM EO; ET CUM ADULTERIS PORTIONEM TUAM IONERAS.

Ex oblivione et odio divinae legis nascentur peccata operis, qualia sunt furta et adulteria, quo nomine fornicationes quoque intelliguntur. Sunt autem haec duo peccata frequentissima, quo ex avaritia et luxuria oriuntur; ideo horum duorum memini Propheta; dicit autem: « Si videbas furem, curuebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ioneras, » et non dicit *furtivus*, vel *fornicarius*, quoniam minus est furari, vel monachi, quod occulte et libidine stimulante fieri solet, quam cum furibus concurrere, vel cum adulteris portionem ponere, quia ista sunt palam et prompte, et ex animi perversitate potius quam ex inopia vel libidine.

20. OS TUUM ABUNDAVIT MALITIA, ET LINGUA TUA CONCINERAT DOLOS.

Transit ad peccata oris ac dicit: « Os tuum abundavit malitia, » id est, abundanter ex ore tuo, tanquam ex fonte saturavit maledicentia; nam verbum hebraicum *shalach* significat *dimittere*, quasi dicat: Dimidisti linguam tuam quasi reptis habens in omnem maledicentiam; sed Septuaginta Interpretes declaraverunt metaphoram. « Et lingua tua concinnabat dolos, » id est, loquebaris apposite ad fallendum, adhibens artificum dissimulationis, vel mendaciorum.

21. SEDENS ADVERSES FRATREM TUUM LOQUEBARIS, ET ADVERSES ELIUM MATRIS Tuae PONERES SCANDALUM: HEC FELICIT, ET TACUI.

Addit ad peccatum oris, quod non solum adversus extraneos, sed etiam proprios fratres per linguam deliquit. « Sedens, inquit, adversus fratrem tuum loquebaris, » id est, non obiter et per iram, sed sedens otiosus, et pacato animo, studioso et longo tempore detrahebas fratris. « Et adversus filium matris tuae, » id est, adversus etiam fratrem scandalum ponebas, *calumnias* striuendo, unde ille offenderetur, et ruinae occasionem haberet. In textu hebraico habetur vox *אֶת דֹּפְדִי*, quae proprie *opprobrium*, sive *probrum*, aut *convictum* significat. Sed Septuaginta Interpretes *scandalum* verterunt, aut quis vox illa *scandalum* etiam significat, aut quia *probrum*

jaelatum in alium, *scandalum* illi sit. Quod sequitur: « Hec fecisti, et tacui, » apud Hebraeos ad sequentem versiculum pertinet. Sed non est magnificanda interpretatio hebraica textus, cum a Rabbiniis excogitata sit; significant autem illa verba Deum hoc tempore omnia videre, sed non omnia statim punire, ut det locum penitentiae. Illaque videt et tacet, ac si non videret; ceterum veniet brevis dies iudicii, in quo, ut supra dictum est vers. 3: « Deus manifeste veniet, et non silebit; » et hoc idem subiungit, cum ait:

22. EXISTIMASTI INIQUE, QUOD ERO TUI SIMILIS; ARGUAM TE, ET STATUAM CONTRA FACIEM TUAM.

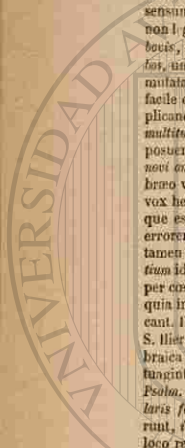
Dum sine timore Dei peccant impii, videntur existimare Deo non displicere peccata; sed in iudicio intelligant, quod in hoc Psalmo dicitur. « Existimasti, inquit, quod ego essem tui similis, » id est, quod iniquus essem et peccatorum amicus, sed non ita est; imo « arguam te, » in die iudicii, « et statuam contra faciem tuam » peccata tua, id est, faciam ut videas gravitatem et multitudinem peccatorum tuorum, et negare non possis sententiam contra te latam esse iustissimam. In hebraeo habetur: *Statuam te contra faciem tuam*; sed idem est sensus. « Statuam contra faciem tuam, » nihil est aliud nisi: Statuam vilam tuam, actiones tuas, peccata tua ante oculos tuos, ut non possis ea non videre.

23. INTELLIGITE HEC, QUI OBLIVISCIMINI DEUM, NE QUANDO RAPIAT, ET NON SIT QUI ERIPIAT.

Hae exhortatio est Prophetae ad impios qui obliviscuntur Deum esse iudicem justum et omnipotentem, ut intelligant, attentam consideratione recogitantes, quae dicta sunt. « Ne quando Deus rapiat eos, » dum nihil minus cogitant, et ad iudicium adducit, et pro meritis damnet, et non sit qui de manu ejus eripere possit. In hebraeo habetur in prima persona, *ne quando rapiam*, et secundum hanc lectionem continuatur verba Dei; sed Septuaginta Interpretes videntur legisse in tertia persona, et sensus est idem.

24. SACRIFICIUM LAUDIS HONORIFICABIT ME, ET HINC ITER QUO OSTENDAM ILLI SALUTARE DEI.

Concludit Deus verba sua, docens viam salutis ad unum sacrificium laudis reduci, ita ut illi in die iudicii salvi futuri sint, qui hoc sacrificium jugiter obtulerint; illi reprobi et condemnandi, qui hoc sacrificium offerre neglexerint. « Sacrificium laudis, inquit, honorificabit me, et illic iter quo ostendam illi salutare Dei, » id est, qui sacrificaverit laudem mihi, ille mihi acceptus erit; nam ab eo me honorificatum esse confitebor, « et illic, » id est, in eo sacrificio, « iter » erit, ad salutem; nam per illud iter perveniet ad locum, in quo « ostendam illi salutare Dei, » divinam videbit, plenam atque perfectam salutem. In hebraeo est vox ambigua, *אֶת דֹּפְדִי*, quae significat *illuc*,

Cor sum-
na abie-
tis pen-
tur

si legatur cum puncto in dextero cornu, ut Septuaginta Interpretes legerunt; sed si legatur cum puncto in sinistro, ut S. Hieronymus legit, significat *positus*, sive *dispositus*; sed in re ambigua non est quod a communi et receptis lectione recedamus. At unde est quod summa salutis ponitur in oblatione sacrificii laudis? S. Augustinus respondet, ex eo esse, quod nemo vere laudat Deum, nisi tunc sit; impii enim si verbis laudant, vita

non laudant; ac per hoc non vere laudant, cum verbis eorum vita contradicit. Potest etiam dici, ut nos supra monuimus, « sacrificium laudis, » non esse simplicem laudem, sed laudem ex ira cordis et igne charitatis procedentem; quare cum sacrificium laudis includat charitatem, et sit inchoatio sacrificii, sive officii, quod in secula sanctorum in caelo a beatis omnibus exerceatur, mirum non est, si in eo summa salutis includitur.

PSALMUS LI

SECURUNT HEBREOS.

V. v. — 4. In finem, Psalmus David.

2. Cum venit ad eum Nathan propheta, quando intravit ad Bethsabee.

3. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam.

Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

4. Amplius lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me.

5. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper.

6. Tibi soli peccavi, et malum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris.

7. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.

8. Ecce enim veritatem dilexisti, incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi.

9. Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.

10. Auditui meo dabis gaudium et letitiam, et exultabunt ossa humiliata.

11. Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.

12. Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis.

13. Ne proicias me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

14. Redde mihi letitiam salutaris tui, et spiritu principali confirma me.

15. Docebo iniquos vias tuas, et impii ad te convertentur.

16. Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meae, et exultabit lingua mea iustitiam tuam.

V. s. n. — Victori, canticum [h. Psalmus.]

David: cum venisset ad eum Nathan propheta, quando ingressus est ad Bethsabee.

Miserere mei, Deus, secundum misericordiam tuam: juxta multitudinem miserationum tuarum dele iniquitates meas.

Multum lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me.

Quoniam iniquitates meas [h. errores meos] ego cognovi, et peccatum meum contra me est semper.

Tibi soli peccavi, et malum coram te [h. in oculis tuis] feci: ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum [al. dum] iudicaveris [h. iudicatus fueris].

Ecce in iniquitate conceptus sum, et in peccato peperit me mater mea.

Ecce enim veritatem diligis, absconditum et arcana sapientiae manifestasti [h. sapientiam manifestabimus] mihi.

Asperges [h. purificabis] me hyssopo, et mundabor: lavabis me, et super nivem dealbabor.

Auditum mihi facies gaudium et letitiam, exultent ossa quae confregisti.

Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.

Cor mundum crea mihi, Deus, et spiritum stabilem renova in visceribus meis.

Ne proicias me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

Redde mihi letitiam salutaris [h. habet Jesu] tui, et spiritu potenti confirma me.

Docebo iniquos vias tuas, et peccatores ad te revertentur.

Libera me de sanguinibus, Deus, Deus salutis meae: laudabit lingua mea iustitiam tuam.

17. Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.

18. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.

19. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

20. Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, ut aedificentur muri Jerusalem.

21. Tunc acceptabis sacrificium iustitiae, oblationes et holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.

Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.

Non enim vis ut victimam feram, nec holocaustum tibi placeat.

Sacrificium [h. sacrificia] Dei spiritus contribulatus [h. contritus]: cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

Bene [h. benigne] fac [al. ad. Domine] in voluntate tua, Sion, [al. add. et] aedificentur muri Jerusalem.

Tunc suscipies sacrificium iustitiae, oblationes et holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos [h. tauros].

Argumentum. — « Nihil inest in Psalmo, quod inscriptioni repugnet. Qui in contrariam sententiam discedent primam mentem, Davidi peccati veniam a Nathane indictam esse, hic vero eam vatem petere. Sed qui culpam animo penitenti agnosci, is eisdem a Deo veniam petit. Davidem vero, priusquam a Nathane arperetur, culpam animo penitenti commoto agnovisse videmus ad Psal. xxxii. Deinde non de uno, sed de pluribus peccatis hic agi dicunt. Recte. Nam propter adulterium homicidium fecit David, in quod ipsum plane convenit, quod vers. 16 vates manu suo cruciatus est. Denique ad vers. 20 et 21 quod attinet, non maxime probabile est additamentum esse, subjectum ab aliquo, qui carmen hoc populi in exilium versantis aut de exilio rediit rationibus vellet accommodare. a Hese Maurer. Strupha dicit: vers. 3-14, admissi sceleris dolore compunctus, crimen fatetur, et supplicem a Deo petit, ut peccati memoriam et poenam proreus expungat, et in proximam gratiam ipsam resituat; vers. 15-19, id si fuerit concessit, gratum animum declaravit, docendo peccatores rectam agendi rationem, celebrando Dei laudes, et animi peccatorum sensu afflicti et veris delictis levatis sacrificium, omni victimis illi gratias offerendo. Additamentum, vers. 20-21, restitue, o Jova, urbem Hierosolymitanam: tunc plena erunt altaria tua sacrificiorum. Historia legitur II Sam. xi et xii.

1. Praecentori, carmen Davidis, compositum.
2. Quom adisset eum Nathan propheta, postquam ingressus fuerat (Davides) ad Bathsabee.
3. Miserere mei, Deus, secundum gratiam tuam, secundum multitudinem misericordiae tuae dele delicta mea.
4. Multum lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo emunda me.
5. Nam delicta mea agnosco, et peccatum meum coram me est semper.
6. Tibi, soli tibi peccavi, et quod malum est in oculis tuis, feci: ut justus sis cum loqueris (per Nathanem), purus sis cum iudicis (me condemnas).
7. Ecce, in iniquitate genitus sum, et cum peccato concepit me mater mea.
8. Ecce, veritate delectaris in praecordiis, atque ita in occulto sapientiam doce me.
9. Exspira me hyssopo, ut purus sim: lava me, ut praenive albescam.
10. Audire me fac gaudium et letitiam (condonationis vocem) exultent ossa quae contrivisti.
11. Obvela faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.

12. Cor mundum crea mihi, Deus,
et spiritum firmum (in virtutis studio) innova intra me.
13. Ne rejicias me a facie tua,
et Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me.
14. Redde mihi gaudium salutis tuae,
et spiritu prompto (ad recte faciendum) sustenta me.
15. Doebo iniquos vias tuas,
et peccatores ad te (tuum cultum) convertentur.
16. Libera me a sanguinibus (reatu caedis Uriae), Deus, Deus salutis meae:
jubilabit lingua mea (laudando) justitiam tuam.
17. Domine, labia mea aperi,
et os meum predicabit laudem tuam.
18. Non enim amas sacrificium: alioqui darem (offerrem);
holocausto non delectaris.
19. Sacrificia Dei (Deo grata sunt) spiritus *penitentia* contractus;
cor contractum et contritum, Deus, non aspernaris.
20. Benigne fac ex benevolentia tua Sioni,
aedifica muros Hierosolymorum.
21. Tunc delectaberis sacrificiis justis,
holocausto et sacrificio perfecto;
tunc ascendent super altare tuum juvenci.

NOTE.

Vers. 4. *Mundum*, propr. *multiplicare*, infinitivus absol. adverbialiter positus. Alii propr. *multiplica*; sed pro imperativo utuntur forma apoc. expressa hoc loco a Massopeltis, *harab*. — Vers. 5. *Tibi soli*: quomodo non et in fidissimum militem Uriam? Respondet Lyranus, regem Dei solius judicio esse subjectum; melius alii: quamvis homines quoque in hoc facto offenderim, inde ita torqueor atque animo discernor, ut hoc unum sentiam, et aliorum offensionem pene pro nihilo reptem. Et: ita Maurer et Hengstenberg. Cf. Rom. 4, 4 seqq. Alii particulam *inimam* non causaliter, sed consecutive h. l. capiunt, vertuntque ita ut, *ideo*. — Vers. 7. Dicit vires aequum esse, ut non summo jure, sed clementer secum Deus judicaret, non tam admissi sceleris, quam indignitatis innata ratione habita. In ante *iniquitate* non respicit parturientem matrem, sed sobolem partu editam, que cum peccato, sive peccato jam infecta in locum editur. *Conceptit* (propr. *incubat*, puta libidine) est 3^a feminina proteriti *pihel* cum affixo, eum *sepo* ab initio loco *cherek* propter sequens *chatephesegol*. — Vers. 8. Sensus: ex alia parte, tu diligis sinceram virtutis et pietatis studium; igitur doce me in intimo: animo sapientiam, virtutis et pietatis magistram. Alii prius hemistichium interpretantur: *Tu vero veritatem*, fidem in promissis, in *procedis* tuis diligis; hoc est, tu vero bonus et misericors es; igitur doce me, etc. — Vers. 9. *Thysopo*: imago petita a leproso, qui ex lege mundabatur adspersione thysopi, sanguini victimarum aut aque lustrationis inflecti, Lev. xiv, 4; Num. xxx, 6, 48. — Vers. 13. Hunc locum illud illustrat, quod I Sam. xvi, 13 seqq. legimus. — Vers. 15. *Vias tuas*, tibi probatum agentis rationem; alii: quas Deus in gubernandis hominibus tenet, que sunt *miseri-cordiae* et *veritas*. — Vers. 16. *Justitiam*, in sensu lato, qua scil. penitenti parcis. — *Aperi*, ignoscendo materiam mihi probe te celebrandi. — Vers. 21. *Justis... perfecto*, i. e. cum vera animi pietate. *Ascendent*; alii, *imponent*, scil. sacerdotes, juvencos. Si Davidis sint versus 20-21, cum superioribus iunge hoc modo: Tu hunc repudians sacrificia ab homine adulterii et homicidii reo; ubi autem mihi conlocaveris culpas, tunc sacrificia tibi grata et accepta, ut spero, offeram.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS L.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David, cum venit ad eum Nathan propheta, quando introivit ad Bethsabee.

Titulus docet qua occasione compositus fuerit Psalmus iste a Davide; historia vero foveis narratur lib. II Reg. cap. xi: Summa historiarum haec est. David ex palatio suo vidit mulierem formosissimam, nomine Bethsabee, se lavantem. Captus amore, ad alterum eam ex commisit. Quod ut facilius celaretur, marito ejus Uriam neci dedit: sic viduam conjugio sibi copulavit, et filium ex ea suscepit. Postea Dei monito venit Nathan propheta ad Davidem, eoque de perpetrato flagitio et cæde corripuit. David in se reverens penitentiam serio egit, atque hunc Psalmum, in quo peccatum suum delicti, ex occasione composuit. Sensus igitur tituli hoc est: « Psalmus in finem » usque mundi canendus, quem David composuit. « quando venit ad eum Nathan propheta, » qui tunc ad eum increpandum venit, « quando intravit » idem David ad Bethsabee, a uxorem Urie, atque adulterium cum ea patravit. Ad hunc titulum pauca quaedam annotanda videntur circa personas, que in eo nominantur, videlicet Davidem, Nathan et Bethsabee. *Primo*, peccatum Davidis iustus hominibus magnum timore incutere posse: si enim tantus amicus Dei tam facile corrui, quis non timebit casum? *Secundo*, ejusdem Davidis penitentiam omnibus peccatoribus spem salutis adferre; peccatum enim ejus omni ex parte gravissimum fuit, et tamen per veram penitentiam facile invenit indulgentiam. *Tertio*, Nathan fuisse quidem prophetam, sed Davide inferiori non solum dono prophetia, sed etiam potestate, sapientia aliisque donis Dei; et tamen placuisse Deo, ut se Davidem corripere, et ad penitentiam adduceret. Quo exemplo admonentur homines magis, ut non contemnant ministros verbi Dei, sed ad eos audientes accedant, etiam si sint ipsi forte sapientiores et majores illis. *Quarto*, hinc cognosci quantum malorum causa sit pulchritudo malitiae cum imprudentia et facilitate conjuncta. Si enim Bethsabee mulier speciosissima in loco, unde videri posset, corpus enim non nudasset, aut non tanta facilitate Davidi concessisset, certe vir tantus in tam gravia scelera non incidisset. *Quinto*, Nathan non intravit ad monendum Davidem statim post ingressum ejus ad Bethsabee, ut titulus indicare videtur, sed multo postea; jam enim natus erat filius Davidi ex Bethsabee, quando venit Nathan. Itaque quod dicitur in titulo, intelligitur potius de occasione quam de tempore, et sensus est Psalmum scriptum esse, quando Nathan intravit ad Davidem ex occasione, qua intraverat David ad alienam conjugem, nomine Bethsabee.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. MISERERE MEI, DEUS, SECUNDUM MAGNAM MISERICORDIAM TUAM.

Incipit Propheta Psalmum ab oratione, qua remissionem peccati petit, et simul explicat primam rationem qua movetur ipse ad petendum, et Deum moveri posse credit ad indulgendum, alias deinde rationes in sequentibus versiculis explicatur. Ait igitur: « Miserere mei, Deus; » miserum se agnoscit et confitetur David ob iniquitatem admissam, quamvis alioqui natura et fortune bonis omnibus abundaret; ut e contrario beatos dicere solet eos, « qui timent Dominum, *Psalm. cxi et cxvii*, » non qui divitiis, aut honoribus abundant: ex quo intelligimus quam perverse de miseria et infelicitate judicent filii hujus sæculi. Addit, « secundum magnam misericordiam tuam, » quasi dicat: Ideo misericordiam tuam implorare audeo, quia miser sum; misericordia enim miseriam respicit, ut eam tollat. Quamvis autem in hebræo codice non sit vox illa, *magnam*, tamen Septuaginta Interpretes eam vocem in sua versione posuerunt, vel quod in codicibus hebraicis emendatioribus illam invenerint, vel quod hunc locum voce illa addita dicitur et explicare voluerint. Vocatur autem *magna misericordia*, qua peccata remittuntur, tum quia peccatum magno miseria est; tum quia comparatione hujus misericordiae, parva misericordia dici

potest ea, per quam Deus bona temporalia tribuere solet; bona enim temporalia Deus inimicis etiam suis atque iis, quos in fine reprobaturus est, prebet; gratiam vero remissionis peccatorum illis tantum donat, quos in filios et heredes æterni regni adoptare dignatur. David igitur non contentus parva illa misericordia, qua regni gloriam et opes copiosas, ac florum multitudinem, et victoriam de hostibus, atque alia id genus acceperat, petit « misericordiam magnam, » quam in peccatorum remissione et gratia restitutione positam esse solet.

2. ET SECUNDUM MULTITUDINEM MISERATIONUM TUARUM, DELE INIQUITATEM MEAM.

Idem repetit et declarat, quod enim dixit: « Miserere mei, » declarat dicens: « Dele iniquitatem meam; » et quod ait: « Secundum magnam misericordiam tuam, » declarat cum dicit: « Secundum multitudinem miserationum tuarum. » Sed ordinem Prophetæ non invertimus; ipse enim eleganter in hoc secundo versiculo, incipit ab eo, quod erat postremum in primo versiculo ut hæc varietate pulchriorem Psalmum efficeret. Illas igitur voces, *secundum multitudinem miserationum tuarum*, explicant quid sit magna misericordia Dei, que illis dilectis exhibetur. Significat autem multitudo miserationum affluentiam pietatis Dei;

Car. ad-
dita et
vires hæc
quæ post
miseri-
cordiam?

nam vox hebraica **צַדִּיק**, ut notavimus in primo versiculo *Psalmi*. xvii, significat proprie *paternum ac ternum amorem*, quem Scriptura explicare solet per *viscera misericordiae*. Ecclesia quoque rectissime id expressit in collecta Dominica xi post Pentecosten, cum ait: « Qui abundantia pietatis tuae, et merita supplicum excedis, et vota. » Verè enim pietas divina tanta est, ut nullo plus donec non solum quam mereamur, sed etiam quam optare audeamus. Quod ostendit etiam Dominus in parabola de filio prodigo, *Luce*. xv. Pater enim filium penitentem, non solum admisit ad gratiam, sed etiam contumaciter et osculatus est, et fuisse illi dari stolam primam et annulum pretiosum, et cecidi in gratiam ejus vitaliam saginatum, ac denique tanta signa benevolentiae erga filium, qui universa bona sua dissipaverat, ostendit, ut plura non posset erga eum, qui victor ac triumphator de hostibus redisset. Quod sequitur, « dele iniquitatem meam, » refertur tum ad restum, tum ad maculam peccatorum: sciebat enim David ex actione peccati relinqui in anima reatum mortis aeternae, qui scribitur in conscientia, et maculam privationis gratiae, quae reddit animam deformem, tenebrosam, Deo invisam; ad utrumque refertur vocabulum *deleat*: nam scriptura deleri solet, cum remittitur debitum, et maculae etiam delentur, cum abluuntur, quod maculatum erat. Petit igitur David, ut Deus non agat secunda ex rigore justitiae, sed ex paterna misericordia remittat debitum peccati, et lavet maculam restituendo nitorem gratiae.

3. AMPLIUS LAVA ME AB INIQUITATE MEA, ET A PECCATO MEO MUNDA ME.

Post culpam remissionem et gratiam restitutam, adhuc remanent in homine multi habitus vitiorum et ipsa concupiscentia carnis, quae hominem reddunt infirmum et debilem, quales sunt, qui recens ex gravi morbo convalescent; et quidem mali habitus paulatim exterminantur exercitatione virtutum, concupiscentia vero potest quidem minui, sed ordinarie non eradicatur, nisi in morte: quamvis autem ad vitiorum exterminationem et concupiscentiae diminutionem multum valeat studium et diligentia nostra, tamen praecipuae partes sunt gratiae Dei, sine qua nihil possumus, et cum qua omnia possumus. Ideo Propheta David, qui haec noverat omnium optime, in *Psalm.* cii scripsit: « Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus, qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. » Et hoc loco posteaquam petit deleri peccatum suum, et audivit a Nathan propheta *II Reg.* xii: « Deus transtulit peccatum tuum, non morieris, » iterum petit lavari et mundari, id est, magis ac magis justificari per *majorum gratiae infusionem*, ut mali habitibus sublatis et concupiscentia mortificata, anima candidior et pulchrior fiat, et per

Dum plus de-primi quam oportet audeamus.

UNIVERSITATIS

Post re-cessum cultum procul relinquitur super-ant.

hoc etiam ad resistendum tentationibus fortior. « Amplius, inquit, lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me, » id est, spero peccatum meum per gratiam tuam esse deletum, et animam lotam et mundatam a reatu, et macula per actionem peccati contracta; sed cupio et pelo iterum atque iterum lavari per gratiam incrementum, ut anima mea candidior et fortior evadat. Posset etiam simpliciter exponi, ut haec secunda petitio pertineat ad magnitudinem peccati declarandam, quasi dicat: Si macula peccati mei levis esset, sufficeret simplex ablutio; sed quia macula ingens et multiplex est, ideo multum, valde, amplius atque amplius lavari desidero, ut tantae maculae vestigium nullum supersit.

4. QUONIAM INIQUITATEM MEAM EGO COGNOSCO, VERUM ET PECCATUM MEUM CONTRA ME EST SEMPER.

Haec est secunda ratio, unde persuadere Deo conatur, ut indulgeat peccanti: quia videlicet confitetur peccatum suum, et illud in se puni continua cogitatione et recordatione. Ignosce, inquit, si quia ego peccatum meum agnosco, non excusio, non nego, nec solum agnosco, sed perpetuo de illo cum dolore animi cogito; nam a contra me est semper, a id est, in conspectu meo positum, me quasi jaculum fodere et eruciare non cessat. Hoc exemplum imitari debemus, qui *Psalmos* penitentiales recitamus, ut verè dicere possimus: « Peccatum meum contra me est semper, » quod fiet si peccatum semel admissum, et per gratiam Dei forte deletum, in memoria nostra vivat, et ingratitude nostrae erga tum magnum benefactorem nos semper admoneat.

5. TIBI SOLI PECCAVI, ET MALUM CORAM TE FECI; UT JUSTIFICERIS IN SERMOIBUS TUIS, ET VINCAS CUM JUDICARIS.

Tertia haec est ratio cur a Deo indulgentiam postulet, quoniam non alium iudicem timet. « Tibi, inquit, soli peccavi; » non dicit: Contra te solum peccavi; peccaverat enim etiam contra Triam quem occiderat, et contra Bethsabeam quam adulteraverat, et contra populum quem scandalizaverat; sed dicit: « Tibi soli peccavi, » minimum ut iudici apud quem solum omnino poterat; nam deo alium iudicem habebat, et si habuisset, contumaci non potuisset, quoniam factum erat sine teste; et quamvis ex suspitione fama peccati manasset in vulgus, tamen legitime peccatum probari non poterat; sed apud Deum iudicem convictus erat, tum quia Deus viderat, tum quia conscientia ipsius testis erat apud eum, qui scripturam tenet et corda; et ideo subiungit declarans, a et malum coram te feci; » quamvis enim David occulte peccaverit, in tenebris clausi cubiculi, tamen oculos Dei excludere non potuit. « Ut justificeris sermonibus tuis; » illud ut non significat causam, sed consequentiam, ut Theodoretus hoc loco no-

Ver. 4. Ver. 5. Cardini et Th. 20 a. ii. potest. cum la. alio. et. f. edent.

tavit, et sensus est: « Tibi soli peccavi, et malum coram te feci, » ex quo secutum est, « ut tu justificeris in sermonibus tuis, » dum me peccatorem et injustum esse pronuntias; vel certe subintelligitur verbum aliquid, ut hic sensus sit: Dico: « Tibi soli peccavi, » dico, « malum coram te feci, » confiteor tibi, ut iustus et verax ioveniaris in sermonibus tuis, quibus per Nathan prophetam me adulteri et homicidii reum esse pronuntias. « Et vincas cum iudicaris: » repetitio est ejusdem sententiae, ac si dicat: Et si iudicium inter te et me instituat, et ego negare velim imitem, et tu me esse dixisti, tu omnino vincas causam, et ego causa cadam, cum mecum iudicaris. Hinc existimo litteralem esse sententiam hujus obscura sententiae, qui sensus valde confirmatur ex verbis Apostoli, *Rom. ii*: « Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: Ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum iudicaris, » si penitentibus ignoscat, quoniam veniam penitentibus reponis. S. Augustinus refert ad Christum hunc versiculum, quia solus ipse est sine peccato, et ideo illi soli iusto nos injusti peccamus, et ille solus vicit, cum iudicatus est injusti ab injustis.

6. EGREDI ENIM IN INIQUITATIBUS CONCEPTUS SUM, ET IN PECCATIS CONCEPIT ME MATER MEA.

Quarta ratio ducitur a prima origine, et primi hominis peccato in nos translato per generationem, ex quo facti sumus infirmi et proclives ad peccandum, et ob hanc quasi naturalem miseriam misericordia digni sumus. Quod autem hic locus non intelligatur de peccatis parentum, sed de ipso peccato originali, quod ex conceptione trahimus, probat hoc loco S. Augustinus, quia David non est natus ex adulterio, sed ex casto conjugio piorum parentum. Sed hoc ipsum probare possumus ex proprietate verborum hebraicorum; illud enim, *conceptus sum*, est in hebraeo **חַוֵּלְלִי** *chavallili*; quod non significat *actum gignendi*, qui ad parentes pertinet, sed *actum formationis membrorum*; quae conformatio in utero fit satis diu post concubitus parentum. Et videtur Spiritus Sanctus divina Providentia non voluisse scribi hoc loco, *genitus sum*, sed *conceptus*, sive *formatus sum*, ut preveniret haereticorum perversas interpretationes. Illud etiam, *concepit me mater mea*, in hebraeo est, **חַוֵּלְלִי** *iechemathili*, quod proprie significat *colatam me*, sive *fovit me*; proinde non refertur ad actum concubitus in quo peccant parentes, quando fornicantur, vel moechantur, sed ad actionem confoveendi fœtum in utero, dum formantur membra, ut anima infundatur. Quamvis autem S. Hieronymus verterit: *Peperit me mater mea*; et S. Augustinus legat: *Alui me mater mea*; et nos cum Septuaginta legamus: *Con-*

cepit me mater mea: tamen proprietates verbi est quanto dixerimus, cum qua non pugnant illic variae lectiones: mater enim recte dicitur *concepere*, quando factus in utero ejus formatur et fovetur: sicut etiam dicitur *alere*, non solum quando lacte nutrit jam editum, sed etiam quando in utero conservat et auget; denique non male S. Hieronymus verit: *In peccato peperit me mater mea*, quia peccatorem peperit, quem in peccato conceperat. Adde etiam quod in textu originali dicitur in singulari, *in peccato conceptus sum*, et in peccato *concepit me mater mea*. Verè enim peccatum originale, quod in conceptione contrahimus, unum est, non plura. Sed Septuaginta interpretes verterunt in numero multitudine, in *iniquitatibus conceptus sum*, et in peccatis *concepit me mater mea*, quia unum illud peccatum est quasi fons omnium aliorum peccatorum, et in illo includuntur omnia.

7. EGREDI ENIM VERITATEM DILEXISTI, INCERTA ET OCCULTA SAPIENTIAE TUAE MANIFESTASTI MIHI.

Haec est ratio quinta, quae ducitur a veritate et simplicitate cordis, cum semper fuit in Davide, et quam Deus maxime diligere solet, propter quam etiam Deus, qui veritas est, Davidi multa mysteria futura revelavit; nam, ut S. Joannes Chrysostomus hoc loco copiose docet, nullum est fere mysterium Christi et Ecclesiae, quod David non prevediderit, et in *Psalmis* praedixit. Igitur David hanc veritatem commemorat, propter quam tot mysteria divina cognovit; et quia in eadem veritate perseverat, simpliciter peccatum suum confitendo, inde petit a Deo remissionis donum: « Egred, inquit, veritatem dilexisti, » id est, tu Deus veritatem et sinceritatem cordis semper amasti, sicut etiam contra duplicitatem et perversitatem semper odisti. « Incerta et occulta sapientiae tuae manifestasti mihi, » id est, quia veritatem amas, et in me veritatem et rectitudinem cordis invenisti, ideo tam multa mihi patefecisti mysteria divina, secretissima et occultissima, quae signa sunt infinitae sapientiae tuae. Illud, *incerta*, non significat mysteria divina esse incerta, id est, dubia in se, quasi possint non fieri; sed *incerta*, et dubia nobis, quomodo dicimus: *Incerta* est hominibus dies iudicii, non quod non certum sit futurum esse diem iudicii, sed quia incertum est tuis quanto sit futurus. In textu originali vox hebraica significat *absconditum* et *ocportum*. Haec *incerta* et *occulta sapientia* divinae dicuntur illa, quae sapientia divina ordinavit ab aeterno, ut fiant temporibus suis; sed abscondita et occulta sunt, antequam fiant, nisi specialis privilegio revelentur.

8. ASPERGES ME HYSSOPO, ET MUNDABOR: LA-VABIS ME, ET SUPER NIVEM DEALBABOR.

Aperit hic unum ex incertis et occultis mysteriis divinae sapientiae, quod videlicet tempore novi Testamenti aspergendi essent homines aqua mu-

Peccatum originale est fons omnium peccatorum.

Nellus simplicitate cordis, cum semper fuit in Davide, et quam Deus maxime diligere solet, propter quam etiam Deus, qui veritas est, Davidi multa mysteria futura revelavit; nam, ut S. Joannes Chrysostomus hoc loco copiose docet, nullum est fere mysterium Christi et Ecclesiae, quod David non prevediderit, et in Psalmis praedixit.

®

nano orat pro liberatione a pena sive vindicta, quam expectabat sanguis Uris injuste fusus, et promittit se laudatum Dei justitiam. Cur autem dicat, *de sanguinibus*, et non potius, *de sanguine*, ut requirebat phrasin latinam, rationem reddidit S. Augustinus, quia voluit interpretes servare numerum, quem invenit in textu hebraico: in textu autem hebraico ponitur numerus multitudinis, **וְדַמַּי** *midammi*, ad significandum magnam effusionem sanguinis, ut *Genes. iv.*: «Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.» In hebreo est **וְדַמַּי**, *vox sanguinum*, id est, vox multi sanguinis effusi. Sic igitur hoc loco dicitur: «Libera me de sanguinibus,» id est, libera me a voce multi sanguinis Uris, qui a me injuste fusus clamat ad te, et vindictam contra me exposcit, et dicit: «Libera me,» quoniam videbat sanguinem illum, quasi militem armatum contra se stare. Proprie etiam addit: «Deus, Deus salutis meae;» nam proprium est salvatoris liberare ab imminenti periculo. Et hoc etiam ratio est, cur adjungat: «Et exultabit lingua mea justitiam tuam;» nam liberatio et salvatio vera per meritum Christi praevisi fiebat, ut nunc fit per meritum Christi reipsa exhibiti. Meritum autem Christi exquisitissime justitiam continet, et falem, ut toto corde et maxima voce contestatione laudati mereatur. Aque hoc significat verbum hebraicum **וְדַמַּי** *theramen*, pro quo nos habemus *exultabit*, id est, exultando et vociferando laudabit. S. Augustinus et alii per *sanguines* intelligunt peccata; sed, ut bene notavit Rhythmus, litteralis sensus ad verum sanguinem Uris referendus est: spiritaliter autem per sanguinem peccata intelligi possunt, quoniam peccata ex prava concupiscentia oriuntur, in concupiscentia vero principie sanguis dominatur.

VER. 16. 16. DOMINE, LABIA MEA APERTES: ET OS MEUM ANNUNTIABIT LAudem tuam.

Hoc jam sequitur ex perfecta justificatione, et liberatione peccatoris, ut labia solita Deum laudare, que per peccatum elausa fuerant, iterum per indulgentiam aperiantur ad gratiarum actionem et laudem Redemptoris. At igitur: «Domine, labia mea aperies,» id est, tu quidem indulgendo, et condonando peccata, et fiduciam et laudem restituendo, «aperies labia mea,» et tunc «os meum annuntiabit laudem tuam,» predicando misericordiam et justitiam, non solum presentibus, sed etiam futuris hominibus.

VER. 17. 17. QUONIAM SI VOLUISSES SACRIFICIUM, DEDISSEM UTIQUE: HOLOCAUSTIS NON DELECTaberis.

Reddit rationem cur sacrificium laudis offerre velit, quoniam videlicet, sacrificia peccatorum Deo non placent, ac si dixisset: «Os meum annuntiabit laudem tuam,» quoniam sacrificio laudis delectari te scio, non sacrificiis animalium trutorum; nam si ea tibi placerent, non distulisses ea offerre. Non est autem sensus, sacrificia peccatorum

nullo modo placere Deo, cum satis constet ex libro Levitici a Deo illa esse instituta, et offerri jussa. Sed dicuntur non placere ex seipsis, quasi maculato peccatorum sit ex se opus Deo gratum, vel utile, aut necessarium; item dicuntur non placere, si conferantur cum sacrificio eucharistica, ut patet ex primo capite Malachie, ubi sacrificia vetera dicuntur cessatura, quando oblatio munda in omnibus gentibus offerretur; dicuntur etiam non placere, quando offeruntur a peccatoribus, ut dicitur *Isai. cap. i.*, cum «Deo magis obsequenda placeat, quam victimarum oblatio,» *1 Reg. cap. xv.* Denique dicuntur non placere ad expianda peccata, quoniam «impossibile est, ut dicit Apostolus *ad Hebr. x.*, sanguine turrorum et hircorum auferri peccata;» et in hoc sensu dicit hoc loco David: «Si voluisses sacrificium, pro remissione peccati mei,» *dedissem utique;»* sed quia «holocaustis non delectaberis,» ita ut eorum gratia mihi peccata condones, ideo «os meum annuntiabit laudem tuam;» nam, ut diximus in explicatione Psalmi superioris, sacrificium laudis Deo gratissimum est, quoniam in ara cordis igne charitatis succenditur. In hebreo videtur paulo aliter haberi. Sic enim ad verbum legitur, *quoniam non volens sacrificium, et dabo: holocaustum non placebit.* Sed videtur repetenda negatio, cum dicitur, et dabo, ut sensus sit, *quoniam non volens sacrificium, ego quoque non dabo.* Vel forte Septuaginta Interpretes loco negationis legerunt particulam conditionalem; nam ea posita potest littera hebraica sic legi: *Quoniam si velles sacrificium, et darem: quod est idem eum eo, quod nos habemus, ex versione Septuaginta: «Si voluisses sacrificium, dedissem utique.»*

VER. 18. 18. SACRIFICIUM DEO SPIRITUS CONTRIBULATUS: CON CONTRITUM ET HUMILIATUM, DEUS, NON DESPICIES.

Explicat clarius quod sacrificium laudis Deo placeat, illud videlicet, quod ex corde contrito et humiliato procedit, quando videlicet homo agnoscens miseriam suam et misericordiam Dei, humiliatur sub potestati manu ejus, et illi honorem et gloriam, sibi autem ignominiam et confusionem tribuit. *Dan. ix. x.*: «Tibi, Domine, justitia, nobis autem confusio faciei;» et paulo post: «Domine, nobis confusio faciei, regibus nostris, et principibus nostris, et patribus nostris, qui peccaverunt: tibi autem Domino Deo nostro, misericordia et propitiatio.» Spiritus contribulatus idem est, quod cor contritum; nam in codice hebraico, et grævo codice eadem vox repetitur, *spiritus contributus, et cor contritum*, sed Interpres maluit variare vocabula; et sensus idem est: dicitur enim *spiritus contribulatus*, anima dolore affecta, ac per hoc in tribulatione posita ob peccatum in Deum commissum; sic etiam spiritus contritus dicitur anima ex dolore concepto ob

Sacrificia visum quomodo Deo placere vel non?

VER. 19. 19. BENIGNE FAC, DOMINE, IN BOVA VOLUNTATE TEA SIGN, UT EDIFICENTUR MURUS JERUSALEM.

Hoc est ultima ratio qua David utitur ad placandum Deum, et impetrandam perfectam justificationem, et reparationem post tam gravem lapsum: dicit enim hanc suam reparationem toti populo profuturam, sicut toti populo noceret ejus ruina. Itaque rogat ut praestet hoc beneficium ipsi civitati Sion et Jerusalem. «Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion,» id est, si ego dignus non sum qui exandiar, respice civitatem, cujus ego sum caput, et illi beneficia sanando caput illius, «in bona voluntate tua,» id est, juxta beneplacitum tuum, quo tibi complacuit, hanc civitatem tibi eligere in propriam et peculiarem sedem. «Ut edificentur muri Jerusalem,» id est, ut sic muri Jerusalem qui corruerunt, iterum edificentur. Vocat muros Jerusalem seipsum, qui instar murorum totum populum custodiebat et defendebat, qua metaphora dicitur etiam de Rege Christo: «Salvator ponetur in ea murus, et intemurale,» *Isai. xxvi.*; et: «Dabo te populo huic in murum æmulum,» *Hierem. xv.* In hebreo legitur, *edificet muros Jerusalem*, qui per lapsum meum occiderunt; restitue mihi spiritum copiosum et gratiam abundantem, ut populum tuum instar murorum defendere et custodire valeam.

VER. 20. 20. TUNC ACCEPTABIS SACRIFICIUM JUSTITIÆ.

OBATIONES, ET HOLOCAUSTA: TUNC IMPONENT SUPER ALTARE TUM VITULOS.

Effectus justificationis sunt opera justitie, qua placent Deo, ut vera sacrificia spiritalia, juxta illud Apostoli *ad Hebr. xii. 16.*: «Beneficentie et communis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus;» et *1 Petr. ii.*: «Offerte spirituales hostias acceptabiles Deo, per Jesum Christum.» «Tunc,» inquit, id est, cum ego perfecte reparatus et justificatus fuero, «acceptabis sacrificium justitie,» bona videlicet opera mea, et populi mei; «oblationes et holocausta,» id est, que bona operi, vel erant spirituales oblationes, vel spiritalia holocausta. Oblationes spirituales sunt, cum quis ex claritate donat bona sua, elemosynas erogando; holocausta vero, cum donat se totum in Dei obsequium, juxta illud *Rom. xii.*: «Obsecro vos, fratres, ut exhibeatis corpora vestra, hostiam viventem, sanctam,» etc. «Tunc imponent super altare tuum vitulos,» id est, cum viderint homines ista sacrificia justitie acceptissima tibi esse, accurrent multi, et certum imponent super altare tuum sacrificia, non quæcumque, sed omnium optima: sacrificium enim vituli erat omnium sacrificiorum prestantissimum: ac per hoc vitulos super altare imponere, nihil est aliud, nisi opera justitie perfecte Domino Deo offerre. S. Augustinus more suo exponit hunc locum de adificatione ecclesie Jerusalem, ubi sacrificia justitia undequaque perfecta ab omnibus offerentur. Theodoretus et Euthymius exponunt etiam mystice de edificatione Ecclesie christianæ, qua versatur in terris; idem quoque addunt, posse intelligi hos datos versiculos de reedificatione Jerusalem, que facta est tempore Nehemie, ut videlicet David in spiritu post defectum peccatum suum, et impetratam remissionem, previderet peccatum commissa totius gentis, ob quod everteuda esset Jerusalem, et simul oraverit pro remissione illius peccati, et restauratione civitatis.

Quid sit vitulus super altare tuum ponere?

- V. v. — 1. In faciem, intellectus David.
2. Cum venit Doeg Idumæus, et ventitavit Sauli: «Venit David in domum Achimelech.»
3. Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?
4. Tota dies in justitiam cogitavit lingua tua; sicut novacula acuta fecisti dolium.
5. Dilexisti malitiam super benignitatem,

- V. s. n. — Victori, eruditio David, cum ventitavit Doeg [al. Doech] Idumæus, et avortitavit Sauli [al. Saul], dicens ei: «Venit David in domum Achimelech.» [al. Achimelech].
Quid gloriaris in malitia, potens? misericordia Dei tota est die.
Insidias cogitavit lingua tua, quasi novacula acuta faciens dolium.
Dilexisti malum magis quam bonum, mer-

Spiritus contribulatus quis est?

iniquitatem magis quam loqui aequitatem.

6. Dilexisti omnia verba præcipationis, lingua dolosa.

7. Propterea Deus destruet te in finem: evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo, et radicem tuam de terra viventium.

8. Videbunt justi, et timebunt, et super eum ridebunt, et dicent: 9. Ecce homo, qui non posuit Deum adiutorem suum.

Sed speravit in multitudine divitiarum suarum, et prævaluit in vanitate sua.

10. Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei, in æternum, et in sæculum sæculi.

11. Confitebor tibi in sæculum quia fecisti, et expectabo nomen tuum, quoniam bonum est in conspectu sanctorum tuorum.

Argumentum. — Vers. 3, thona præcipitur: A malitia tua, o scelerate, tuetur me Dei gratia. Strophe tres sequuntur: vers. 4-6, perniciosa tu quidem meditare; vers. 7-9, sed perdet te Deus cum maximo omnium plorum gaudio; vers. 10-11, me vero tuetur Dei gratia. Nefarium hominem, qui hoc Psalmo perstringitur, esse Doegum, consent plerique; sed Saulo multo aptius carmen convenire. Hengstenberg affirmat, quod rem attente consideranti facile patebit; nec obstat titulus. Somniant qui cum Mauro loco *Isai.* xxi, 16 seqq., aut *Jerem.* xx, 3 seqq., cogitant. Historia copiose describitur I *Sam.* xxx et xxxi.

1. Præcentori, carmen Davidis, *compositum*,
2. quum venisset Doeg, Idumæus, ad Saulum, eique nuntiasset: « Venit David in domum Abimelech. »
3. Quid gloriaris in malitia, tu tyrane? Gratia Dei toto (et omni) die (mœnum) est.
4. Perniciosa meditatur (profert) lingua tua, instar novaculae acutæ, o doli artifex.
5. Amas malum præ bono, mendacium præ verbum loqui rectum.
6. Amas omnia verba absorptionis (perniciosissima), lingua fraudis.
7. Etiam (ideo) Deus destruet te in perpetuum (prostrus), corripiet te et evellet te e tentorio, et eradicabit te e terra viventium.
8. Et videbunt justi, et reverebuntur Deum, et de eo ridebunt, dicentes:
9. « En virum, qui non posuit Deum presidium suum, et confidit in multitudine divitiarum suarum; valuit (se validum existimavit) malitia sua! »
10. At ego sicut olea virens in domo Dei *sum* (vel *ero*); confido (utor) in gratia Dei perpetuo.

11. Celebrabo te in sæculum, quia fecisti (quæ peto), et expectabo nomen tuum, quia bonum est, coram piis (cultoribus) tuis.

NOTE.

Vers. 3. *Tyrane*: alii, *heres*, ironice dictum; propr. *potens*, *Dei*, propr. *fortis*, ÷ *potens* in priori membro oppositum. — Vers. 5. *Præ bono*, i. e. et non bonum. — Vers. 7. *Corripiet*: *τιμή* est prius tollere, ait Hengstenberg; igitur sensus est: te corripiet et ejetiet Deus, quemadmodum aliquis prunas arripit et foras projicit. — Vers. 11. *Nomen*, eximiam tuam potentiam et benignitatem semper ad jurandum paratam. *Coram*, etc. subaudi: hæc omnia agam coram, etc.

HELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, intellectus David, cum venit Doeg Idumæus et nuntiavit Sauli: « Venit David in domum Abimelech. »

Titulus Psalmi notissimus est ex historia lib. I *Reg.* cap. xxii. Argumentum autem est reprehensio Doeg Idumæi, qui calumniatus est Davidem et Achimelech sacerdotem apud regem Saul, et causa fuit perditionis multorum hominum.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 4. Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?

Orditur David ab interrogatione, ut efficacior sit reprehensio, quomodo M. Tullius adversus Cælium incipit: « Quousque tandem abutere, Cælium, patientia nostra? » « Quid gloriaris, inquit, in malitia, qui potens es in iniquitate? » gloriatur enim Doeg Idumæus, quod accusatione sua perdidisset sacerdotem Domini, et omnem familiam ejus. Saul enim cum audivisset ab isto Doeg Idumæo, Davidem fuisse receptum hospitio ab Achimelech sacerdote, in tantam iram exarsit, ut non solum occidi jussit ab ipso Doeg sacerdotem Achimelech, sed etiam octoginta quinque alios sacerdotes, qui erant eum eo; et deinde percussit in ore gladii civitatem sacerdotalem, occidens viros et mulieres, parvulos et lactentes, oves quoque, et boves, et asinos. Ecce quanta mala nata sunt ex calumniatore illo, ut vere dictus sit « potens in iniquitate. » Sed occurrit difficultas ex discordia codicum hebraicorum, græcorum et latinorum. Nam S. Hilarius et S. Augustinus legunt: *Quid gloriatur?* Sed nostre lectioni: *Quid gloriaris?* favent textus hebraicus et S. Hieronymus, non solum in versione, sed etiam in *Commentario*. Præterea textus hebraicus et græco constituitur punctum post vocabulum *potens es*: « Quid gloriaris in malitia, qui potens es. » Sed nostre lectioni favent S. Hilarius et S. Hieronymus in *Commentario*, quamvis S. Augustinus et Euthymius legant ut nunc habetur in hebraico et græco textu. Ap-

paret igitur apud veteres fuisse varias interpunctiones. Denique in hebraico codice habetur, *misericordia Dei*, pro eo quod est in græco, *δυσία, iniquitas*; sic enim ad verbum legitur in hebraico: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es misericordia Dei?* Sed vox hebraica *חסד* *chesed* non significat solum *misericordiam*, sed etiam *approbrium*, ut perspicuum est ex *Levit.* cap. xx, vers. 17, et ex *Proverb.* cap. xiv, vers. 37. Igitur hoc loco non debuisset verti *misericordia Dei*, sed *approbrium Dei*, quia occidit multitudinem sacerdotum, quod in approbrium Dei redundavit. Septuaginta Interpretes verterunt *δυσία, iniquitatem*, quia factum illud Doeg Idumæi iniquissimum fuit: nam, ut legitur I *Reg.* xxii, nulli alii ausi sunt mittere manus suas in sacerdotes, etiam rege jubente, præter istum Doeg Idumæum, qui tamen omnium optime noverat innocentiam sacerdotum, ut testis oculatus omnium rerum.

2. Tota die iniquitatem cogitavit lingua tua, sicut novacula acuta fecisti dolum.

Exaggerat miris modis calumniosam illam delationem Doeg Idumæi; ac primum dicit, non fuisse repentinam delationem, sed diu meditatam: « Tota die, inquit, iniquitatem cogitavit lingua tua, » id est, assidue cogitabas quomodo injuste deferres, et tandem oblata occasione lingua tua peperit, quod diu antea parturiebat: quamvis enim cogitatio ad mentem pertineat, tamen David poetice tribuit hoc linguæ, quasi ipsa lingua tunc mala fuerit, ut etiam silens apud aures hominum, la-

man apud se ipsa cogitando loqueretur. Deinde addit deceptionem ab ipso celerrime factam esse, quomodo novacula acuta expeditissima et facillime scindit: conjungit enim Propheta eleganter tarditatem meditationis cum celeritate executionis. Vere enim Doeg Idumaeus, quod diu antea cogitaverat, celerrime data occasione perfecit. Siquidem paucissimis verbis omnino Sauli persuasit, Achimelech sacerdotem cum Davide conjurasse, qui fuit dolus et impostura gravissima; ait igitur: « Sicut novacula acuta fecisti dolum, » id est, sicut novacula acuta facillime scindit capillos, ita tu facillime Saulum decepsisti. Potest etiam per *dolum* intelligi dolosa et fraudulenta occisio sacerdotum, quam Doeg effecit interficiendo totam progeniem sacerdotum usque ad parvulos et lactentes, quomodo novacula abrupta penitus omnes pilos, quamvis tenuissimos. Sicitur autem dolosa occisio, quia sacerdotes non fuerunt vocati ad regem tanquam iniuncti, ut timere potuerint se occidendos, sed circumventi sunt, et de improvviso perierunt.

3. DILEXISTI MALTITIAM SUPER BENIGNITATEM, INIQUITATEM MAGIS QUAM LOQUI Aequitatem.

Declarat ex quo radice prodierit illa calumniosa delatio, ac dicit illum non prodidisse ex ignorantia, vel casu aliquo, sed ex mala voluntate ipsius, qui dilexit semper malum potius quam bonum, et mendacium potius quam veritatem. « Dilexisti, inquit, maltitiam super benignitatem, » id est, delectaris potius nocere proximo, quam illi benefacere. « Iniquitatem magis, quam loqui aequitatem, » id est, mendacium potius loqui te delectat, quam veritatem: nam verbum hebraicum *sheker* proprie mendacium significat, sed quia mendacium perniciosum iniquitas quaedam est, ideo Septuaginta Interpretes verterunt *iniquitatem*, ut declararent hic agi de mendacio pernicioso: sic etiam ipse David cum deberet mendacium opponere veritati, opposuit tamen

justitiam, dicens, « quam loqui aequitatem, » quoniam voluit indicare mendaciam illius Doeg Idumaei non fuisse mendacium otiosum, vel officiosum, sed plane perniciosum et injuriam. Porro, per *aquitatem* intelligenda est *justitia*, ut sonat vox hebraica *tsedek*, non autem id quod apud Latinos proprie sonat vocabulum *aquitas*. At non videtur Doeg mendacium aliquod protulisse, cum ait: « Venit David in domum Achimelech. » Respondeo, mendacium fuisse in verbis illis juxta intentionem dicentis et audientium: ipse enim significare voluit, Achimelech fuisse socium conjurationis David, et in consensu accepta sunt verba ejus a rege Saul.

4. DILEXISTI OMNIA VERBA PRECIPITATIONIS, LINGUA DOLOSA.

Explicat adhuc magis, quid dixerit, « mendacium et iniquitatem; » et ait fuisse mendacium

verè perniciosum, cum fuerit causa perditionis plurimorum hominum innocenium. « Dilexisti, inquit, omnia verba precipitationis, » id est, dilexisti omnia verba, quibus possent homines innocentes precipitari in ruinam et perditionem: vox hebraica *balah* significat *deglutire, absorbere, perdere*, et similia. Itaque illud, *precipitationis*, exponi debet, precipitationis in mare, vel in fossam, ut absorberentur, vel devorarentur; vel positum est precipitationis pro *ruina*, et perditionis: constat autem ex lib. I. Reg. cap. xxi, propter verba Doeg Idumaei integram civitatem perisse, illud autem, *lingua dolosa*, varie legitur ab auctoribus: nam S. Hieronymus et S. Augustinus legunt *linguam dolosam*, id est, etiam legit Theodoretus, et nunc habent graeci codices; et si ita legitur, sensus erit: *Dilexisti omnia verba precipitationis, linguam dolosam*, id est, dilexisti omnia verba precipitationis, illexisti, inquam, linguam dolosam. At S. Hieronymus, quamvis in hebraeo veritat *linguam dolosam*, tamen in *Commentario Psalmorum* legit, *in lingua dolosa*, ut etiam legit Euthymius, licet non taceat varietatem codicum graecorum, in quorum nonnullis est in accusativo *linguam dolosam*; et si quis ita legit, sensus erit: *dilexisti omnia verba precipitationis in lingua dolosa*, id est, per instrumentum linguae dolosae. Nostri codices videntur accipendi in vocativo, ut sensus sit: *O lingua dolosa, tu dilexisti omnia verba precipitationis, id est, delectaris semper loqui verbis perniciosis; et videtur nostra lectio salta concordare cum textu hebraico, ubi simpliciter ponitur vocabulum sine ullo signo casus obliqui.*

5. PROTUBERA DEUS DESTRUIT TE IN FINEM; EVELLE TE, ET EMIGRABIT TE DE TABERNAculo Tuo, ET RADICES TUAS DE TERRA VIVENTium.

Prædicit non fore impunium peccatum Doeg Idumaei, sed pro temporali destructione sacerdotum, cujus ipsa causa fuit, retribuendum ei exitum sempiternum. « Protuberans, inquit, Deus destruet te in finem, » id est, propter hoc tuum peccatum Deus te radicibus destruet in hoc saeculo, et in futuro, ita ut in aeternum destructus manens, quibus significari videtur aeterna desolatio in hoc saeculo, et aeterna damnatio in futuro; atque hoc est iusta retributio impiorum, ut qui alios perdunt, ipsi quoque male pereant. Deinde quod generatim dixerat, explicat per partes, dicens: « Evellet te, et emigrabit te de tabernaculo tuo, et tradicem tuam de terra viventium, » id est, hoc modo te penitus destruet, quia punitet te exilio et orbitate; ita ut primum auferat opes et patriam, deinde in exilio et sine liberis moriaris. « Evellet, inquit, te, et emigrabit, » id est, migrare faciet de tabernaculo tuo, et sic exul, et vagabundus errabis. « Et radicem tuam evellet de terra viventium, » id est, te cum omni posteritate tua de terra eradicabit: filii enim similes sunt radicibus, quia per hos pater radiceatur et stabilitur in terra. Et quoniam

per terram viventium significari potest patria coelestis, indicatur hoc loco, ut supra diximus, etiam damnatio sempiterna. In hebraico textu, pro *evellet te*, habetur *chathah*, quam vocem S. Hieronymus vertit *terrebit te*. Sed S. Hieronymus deduxit eam vocem a *chathah*, quod est *terre*. Ceterum Septuaginta Interpretes deduxerunt a *chathah*, quod est *capere sive carpere*, quod idem est cum *evellere*.

6. VIDEBUNT JUSTI, ET TIMEBUNT, ET SUPER EUM RIDEBUNT, ET DICENT: ECCE HOMO, QUI NON POSUIT DEUM ADIUTOREM SUUM.

7. SED SPERAVIT IN MULTITUDINE EVITARIUM SUARUM, ET PREVALUIT IN VANITATE SUA.

Ex poena impij delatoris id sequitur, ut multi erudiantur. « Videbunt justi, et timebunt, » id est, eam istum considerabunt viri justi et cordati, et horrebunt. « Et super eum ridebunt, dicentes: » Ecce homo, » etc., id est, et illum iridebunt, quod stultissime egerit, cum in Deo, qui potentissimus est, sperare noluerit, et in divitiis fragillius, quae facillime amittuntur, spem suam posuerit. « Prevaluit in vanitate sua, » id est, eundem iridebunt, quod prevalere studuerit non in vero robore veraque virtute, sed in insidiis et mendacis vanitate penitissimis: illud enim, *prevaluit*, non significat, quod vere tandem prevaluerit, sed quod opinione sua prevalere se posse crederet: nam etiamsi ad tempus adversus innocentes prevalere visus est, tamen exitus demonstrabit eum succubuisse, non prevaluisse, quando « justi stabunt in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt, » ut dicitur Sapient. v.

8. EGO AUTEM SICUT OLIVA FRUCTIFERA IN DOMO DEI, SPERAVI IN MISERICORDIA DEI IN AETERNUM, ET IN SAECULUM SAECULI.

Concludit Psalmum ostendens se omnino contrariam viam ingressum esse. « Ego, inquit, similis sum olive fructiferae in domo Dei, » id est, non evellar, neque eradicabor, ut Doeg lignum aridum, sed radicebor magis et magis, ut oliva speciosa, semper virens, et fructum adferens; et quia talis sum, ideo « speravi in misericordia Dei in saeculum, et in saeculum saeculi, » id est, speravi me aditum iri a Deo in aeternum, et in saeculum saeculi. Ubi mire opponit se Doeg Idumaeo; illum comparat lignum arido, se vero olive virenti; illum dicit evellendum etiam de tabernaculo suo, se dicit radicandum in domo Dei; illum dicit, sperasse in divitiis suis, se autem in misericordia Dei.

9. CONSPICEDOR TIBI IN SAECULUM, QUIA FECISTI ET EXPECTARO NOMEN TUUM, QUONIAM BONUM EST IN CONSPECTU SANCTORUM TUORUM.

Gratias agit pro re futura, quasi praeterita, quoniam futura apud Deum et in cognitione Prophetarum certissima sunt. « Confitebor, inquit, tibi in saeculum, » id est, laudabo te semper, quia fecisti iudicium hoc, ut sperantem in divitiis suis confunderes et destrueres, sperantem in te consolares et edificares. « Et expectabo nomen, » id est, et semper deinceps sperabo in te; idem enim est sperare in Deo, et expectare Deum, et nomen Dei pro ipso Deo ponitur. « Quoniam bonum est in conspectu Sanctorum tuorum, » id est, merito sperabo in nomine tuo, quoniam nomen tuum dulce est Sanctis tuis, qui ejus dulcedinem gustaverunt.

V. v. — 1. In finem, pro Maclath, intelligentiae David.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.
2. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitatibus: non est qui faciat bonum.
3. Deus de caelo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens, aut requirens Deum.
4. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
5. Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam ut cibum panis?

V. s. n. — Victori, per chorum, eruditio David.

Dixit stultus in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in iniquitate, non est qui faciat bonum.
Deus de caelo prospexit super filios hominum, ut videret si est intelligens requirens Deum.
Omnes aversi sunt, pariter adhaeserunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.
Numquid non cognoverunt qui operantur iniquitatem, qui comedunt populum meum ut cibum panis? Deum non invocaverunt.

UNIVERSITATIS ALMAE MATRIS S. MARII MAGNI

Mendacium perniciosum quibus est.

Quia eruditio insipientis.

(R)

6. Deum non invocaverunt, illic trepidaverunt timere, ubi non erat timor:

Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent; confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.

7. Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum converterit Deus captivitatem plebis suae, exultabit Jacob, et letabitur Israel.

Ibi timuerunt timore, ubi non erat [a]. est timor:

Quoniam Deus dispersit ossa circumdantium te: confunderis, quia Deus projecit eos.

Quis dabit ex Sion salutare Israel? cum reduxerit Deus captivitatem populi sui, exsultabit Jacob, letabitur Israel.

Argumentum. — Vid. quae Psalmo xiv praemisimus.

1. Praeceptorum, ad modum instrumenti machelath, carmen Davidis.
2. Dixit stultus in corde suo: « Non est Deus! » Corruerunt, abominandum reddiderunt iniquitatem suam. Nullus qui faciat bonum.
3. Jova de caelis desepxit in filios hominum, ut videret num quis sit intelligens (pius), quaerens Deum.
4. Quisque eorum recessit, ad unum corrupti sunt; non est qui faciat bonum, non est vel unus.
5. Numquid sensu carent omnes facinorosi, qui vorant populum meum — vorant panem! Jovam non invocant?
6. Tunc tremuere tremorem: non erat tremor; nam Deus dispersit ossa praeriantis adversus te, *Israel*. Pudore affecti eos, o *Israel*, nam Deus rejecit eos.
7. Utinam veniat e Sione salus Israelis! Quando reduxerit Jova captivitatem populi sui, exsultet Jacob, letetur *Israel*!

NOTE.

Vers. 1. *Machelath*. Gesenius, *cithara*; alii, *tibia* genus; Ewaldus vocabuli sensum omnino obscurum esse fatetur; Hengstenberg, *super morbo*, vel *languore*, quo nomine totius humani generis corruptio in hoc Psalmo describenda significatur. *Carmen*, a *sacal*, quod proprie est *formare*, *figurare*, hinc cogitatione sibi fingere aliquid, *ritus*, poema exquisitioris formae, ac *carmen*, vel *psalmus* simpliciter. Ewaldus, *carmen exquisitiori modo concinnatum*; Hengstenberg, *doctrina*. — Vers. 6. *Non erat tremor*, vel *timor*, i. e. dum impii securi erant, subito a Deo prostrati sunt. Maurer, *q. d.* Tunc pavent; pavent? imo vero.... imo vero illo ipso temporis momento, quo Deus nefarios conspexit, ab illo prostrati jacent, ut non tam trepidarent, quam curvant. *Praeriantis*, vel *obscidentis* te. — Versiculo 7, et forsan precedenti, vestigia insunt retractati carminis tempore Cyri.

HELLARUMI EXPLANATIO.

PSALMUS LII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In Anem, pro Macheleth, intelligentia David.

Hic titulus habet unam vocem non interpretatam, videlicet מַכֵּלֶת, pro *machelath*. Et S. Hieronymus veritatem per choram; sed per choram videtur intellexisse instrumentum musicum, ut ipse idem testatur in epistola ad *Dardanum* (si tamen ea epistola ipsius est) de musicis instrumentis, quomodo nonnulli accipiunt vocabulum chori in Psalmo ultimo in illis verbis: « In tympano et choro, in chordis et organo. » Neque improbabile est per choram posse intelligi cantum Cantorum canentium, et sensus sit, Psalmum esse compositum pro choro, ut videlicet canatur a multis simul. Fateor tamen priorem expositionem videri veritatem, quoniam Septuaginta Seniores non reliquerunt eam vocem non interpretatam, nisi existimasset ea voce significari nomen proprium alicujus instrumenti musici. Quod additur, *intelligentia David*, significat, in hoc Psalmo *aperiri intelligentiam*, sive *eruditionem David*, ut veritatem S. Hieronymus: ex quo titulo colligitur argumentum Psalmo, quod est, deplorata inspiratum generis humani; ideo enim hic mentio intelligentiae David, quia per ipsum cogitanda erat cecitas et insipientia generis humani.

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1. 1. DIXIT INSIPIENS IN CORDE SUO: NON EST DEUS. hentur; sed, ut ibi admonuimus, illi tres versiculi additi sunt ex diversis Scripture locis, et ad Psalmum proprie non pertinent.
- Vers. 2. 2. CORRUPTI SUNT, ET ABOMINABILES FACTI: SUNT IN INIQUITATIBUS SEIS: NON EST QUI FACIAT BONUM. Quintus versiculus, qui respondet octavo in Psalmo tertio decimo, idem cum illo est, nisi quod hic dicitur: « Nonne scient? » ibi dicitur: « Nonne cognoscent? »
- Vers. 3. 3. DEUS DE CAELIS PROGESSIT, UT VIDEAT, SI EST INTELLIGENS AUT REQUIRENS DEUM. Sextus versiculus, qui respondet nono, idem est cum illo, nisi quod hic dicitur: *Deus*, ibi *Domini*.
- Vers. 4. 4. OMNES DECLINAVERUNT, SIMIL INUTILES FACTI SUNT: NON EST QUI FACIAT BONUM, NON EST USQUE AD UNUM. Septimus versiculus, qui respondet decimo, plane diversus est. Ibi enim dicitur: « Quoniam Dominus in generatione justa est: consilium inopis confudit, quoniam Dominus spes ejus est; » hic vero dicitur: « Quoniam Deus dissipavit ossa eorum, qui hominibus placent: » hic igitur versiculus, qui solus explicandus est, reddit rationem cur impii trepidant timore, ubi non est timor; et dicit causam esse, « quoniam Deus dissipat omnia ossa eorum, » id est, debilitat omne robur eorum, ut etiam levissima quaeque formident: id vero facit admirabili providentia sua infatuando consilia eorum, impediendo conatus eorum, et ad nihilum redigendo omnes machinationes eorum: ossa enim in Scripturis pro fortitudine passim accipiuntur. Addit Propheta, « qui hominibus placent, » quoniam ejusmodi homines pleni sunt timore humano, sive mundano, et totum studium eorum est hominibus placere. Apostolus autem e contra dicit, *Gal. cap. 1*: « Si hominibus placeam, Christi servus non essem. » In hebraeo non habetur: *Qui hominibus placent*, sed: *Circumdantium te*; sed Septuaginta Interpretes non legunt *תרי חונאח*, quod est, *arrundantium te*, sed *תרי חונאפ*, quod significat *hypocritam, simulatorem, adulatorem*, quam vocem rectissime interpretati sunt, *adipiscantem*, id est, eorum qui ho-
- Vers. 5. 5. NONNE SCIENT OMNES, QUI OPERANTUR INIQUITATEM, QUI DEVORANT FLEBEM MEAM UT CIBUM PANIS?
- Vers. 6. 6. DEUM NON INVOCAVERUNT, ILLE TREPIDAVERUNT TIMORE, UBI NON ERAT TIMOR.
- Vers. 7. 7. QUONIAM DEUS DISSIPAVIT OSSA EORUM, QUI HOMINIBUS PLACENT: CONFUSI SUNT, QUONIAM DEUS SPREVIT EOS.
- Vers. 8. 8. QUIS DABIT EX SION SALUTARE ISRAEL? CUM CONVERTERIT DEUS CAPTIVITATEM PLEBIS SAE, EXULTABIT JACOB, ET LETABITUR ISRAEL.

Hic Psalmus idem fere est cum Psalmo tertio decimo; inde igitur petatur explicatio: satis enim erit hic annotare diversitatem utriusque Psalmi.

Primus versiculus est omnino idem. Secundus versiculus est etiam idem, nisi quod in isto habetur, *in iniquitatibus*; in illo, *in studiis*: sed idem est sensus; studia enim illa sunt affectus et desideria mala, quae omnia iniqua sunt, et peccata, ac per hoc iniquitates.

Tertius versiculus idem est, nisi quod hic dicitur *Deus*, ibi dicitur *Domini*.

Quartus versiculus idem omnino est.

Quintus versiculus, sextus et septimus, qui habentur in Psalmo tertio decimo, in hoc non ha-

manibus placent; ejusmodi enim sunt adulatores et hypocrite. Adjungit Propheta: « Confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos, » quibus verbis videtur alludere ad versiculum decimum Psalmi de cimi tertii: « Consilium inopis confundistis, quoniam Dominus spes ejus est. » Quasi dicit: Vos inopi confundistis consilium confidentis in Deo, et Deus confundet vos, ut sepe erubescere cogamini videntes irrita consilia vestra, quoniam in Deo non sperastis, et Deus sprevit vos, ad per hoc non adjuvit vos. Possent etiam hinc referri ad novissimum iudicium, in quo omnes inopi confundentur, quoniam Deus iudex omnium spernet eos, dicens: « Non novi vos, ite in ignem eternum, » *Matth. xxv.*

PSALMUS LIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, in carminibus, intellectus David.*

2. *Cum venissent Ziphæi, et dixissent ad Saul:* « Nonne David absconditus est apud nos? »

3. *Deus, in nomine tuo salvum me fac, et in virtute tua iudica me.*

4. *Deus, exaudi orationem meam; auribus percipe verba oris mei.*

5. *Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, et fortes quæsierunt animam meam, et non proposerunt Deum ante conspectum suum.*

6. *Eccæ enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ.*

7. *Averte mala inimicis meis, et in veritate tua disperde illos.*

8. *Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.*

9. *Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me, et super inimicos meos desepxit oculus meus.*

Argumentum. — Vide historiam I Sam. xxii, 19. Strophæ dom: vers. 3-5, defende me, o Deus, ab insidiatoribus vite mee; vers. 6-9, spero precibus meis te esse satisfacturum; quod ubi feceris, ego te offeram laudibus.

1. *Præcentori, fidibus canendum, maskil (Ps. lxx, 1) Davidis, compositionem,*
2. *quum venissent Ziphæenses et dixissent Saulo: « Nonne (tu) Davides latitat apud nos? »*
3. *Deus, nomine tuo (ope tua) salva me, et fortitudine tua iudica me (iux meum tuere).*
4. *Deus, audi preceam meam, auscultata verba oris mei.*

Octavus versiculus, qui est postremus, idem est cum postremo versiculo Psalmi xiii, nisi quod ibi dicitur: « Cum averterit Deus captivitatem. » Sed quamquam *avertere* et *convertere* videantur esse contraria, tamen hoc loco sensum eundem faciunt: dicitur enim Deus *avertere* captivitatem, cum tollit e medio et ad nihilum redigit ipsam captivitatem; quod fit cum, captivis liberatis, captivitas esse desinit. Dicitur autem idem Deus *convertere* captivitatem, quando captivos revocat et reducit in patriam. Denique cum dicitur *averti* captivitas, sumitur captivitas pro forma, id est, pro ipsa vera captivitate: cum dicitur *converteri* captivitas, sumitur captivitas pro personis, qui erant captivi.

Quomodo
Deus
avertit
captivitas:
tollit?

V. s. n. — *Victori, in Psalmis, eruditio David: quando venarum Ziphæi et dixerant Saul:* « Nonne David absconditus est apud nos? »

Deus, in nomine tuo salva me [al. *salvum me feci*], et in fortitudine tua ulciscere me.

Deus, exaudi orationem meam; auribus percipe verba oris mei.

Quia alieni insurrexerunt adversum me, et fortes quæsierunt animam meam: non prosequerunt Deum in conspectu suo; SEMPER.

Eccæ Deus auxiliator mihi: Dominus sustentans animam meam.

Reddet [al. *reddet*] malum insidiatoribus [h. *decantatoribus*] meis: in veritate tua [al. *fac. tua*] disperde eos.

Voluntarie sacrificabo tibi: confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum.

Quoniam ex omni tribulatione liberavit me, et inimicos meos vidit oculus meus.

5. *Nam alieni surgunt contra me, et prævalidi (violenti) insectantur vitam meam; non ponunt Deum ante se (Deum non curant).*

6. *Eccæ, Deus adiutor mihi est, Dominus inter eos qui sustentant vitam meam.*

7. *Revertetur malum in insidiatores meos; per fidem tuam excinde eos.*

8. *Donis voluntariis sacrificabo tibi; celebrabo nomen tuum, Jova, quia bonum est:*

9. *Quod ex omni angustia eripuit me, et hostes meos (spe frustratos) cum voluptate intuetur oculus meus.*

NOTE.

Vers. 5. *Alieni*, eodem sensu quo Job fratres suos *alienos*, i. e. inimicos vocat, xix, 13. Alii legunt *adversum*, *insectantes*, quod melius congruit hemistichio alteri. — Vers. 6. *Dominus*, etc. i. e. ipse sustentat — Vers. 7. *Revertetur*; vel *rependet*, si cum *velocibus* legas (*asidit*).

MULLARINI EXPLANATIO.

PSALMUS LVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, in carminibus, intellectus David, cum venissent Ziphæi, et dixissent ad Saul: « Nonne David absconditus est apud nos? »

Ex titulo colligitur argumentum. Scribitur lib. I Reg. cap. xxii, Ziphæos proditores fuisse Davidis, qui apud eos, tanquam apud amicos insons, declinabat persecutionem Saulis. Ipsi enim Sauli patefecerunt Davidem apud se latere, unde factum est ut Saul cum maximo exercitu ad eos accederet, et quasi in modum corone totum locumingeret, ut David pene de vita desperaret. Occasione igitur tam imminenti periculi, David ad Deum per orationem confugit, et hinc Psalmum, Domino inspirante, composuit. Theodoros et Embrymus, quos aliqui recentiores sequuntur, existimant Psalmum composuisse post liberationem, et esse invenum gratiarum actionis. Ss. Hieronymus et Augustinus, quædam mystice solutio exponant, tamen indicant Psalmum compositum fuisse instante persecutione, quod clarè tradit S. Hieronymus exponens ad litteram, et mystice: hæc sententiam veritatem esse, et ipse titulus, et totus Psalmi contextus ostendit. Illud, *intellectus David*, significat hanc fuisse sanctam presentiam Davidis, ut intelligeret in tam magno periculo ad Deum esse recurendum, et in illo sperandum. In qua oratione intellexit, etiam inspirante Domino, se de omni periculo liberandum.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. — 1. *DEUS, IN NOMINE TUI SALVUM ME FAC, ET IN VIRTUTE TUA IUDICA ME.*

Orat Deum, ut quando defecerant omnia humana remedia, ipse per se ad juvandum accederet. « Deus, inquit, in nomine tuo, » id est, potestate tua; qui omnia cadunt, « salvum me fac; » et per alia verba idem significans, addit: « *Et in virtute tua,* » id est, potentia, robore tuo, « iudica me, » id est, sis iudex meus, et pro meritis retribuisti mihi defensionem, et adversario meo ultionem: non enim habebat tunc David, ad quem appellaret ab iniustitia regis, nisi solum Deum. Quo exemplo admonemur, nunquam esse despo-

randum de auxilio Domini, etiamsi mors exitiosissima imminere videretur; Deus enim ubique est, et omnia in manibus habet, et cultores suos ad se confluentes non despiciet.

2. *DEUS, EXAUDI ORATIONEM MEAM, AURIBUS PERCIPE VERBA ORIS MEI.*

Jam confessus fuerat potentiam Domini; nunc orat ut Dominus ad potentiam adjungat voluntatem. « Deus, inquit, exaudi orationem meam, » quasi dicit: Scio te omnia posse; sed oro ut velis; ideo peto ut exaudias orationem meam, qua te rogavi ut potestate tua salvum me faceres. Idem repetit sequentibus verbis, « auribus per-

Non
quam

Depre-
candam
se exau-
dit Domi-
ni.

cipe verba oris mei, » id est, ne avertas aures tuas, neque despicias orationem meam.

Ver. 3.

3. QUONIAM ALIENI INSURREXERUNT ADVERSUM ME, ET PORTES QUASIERUNT ANIMAM MEAM; ET NON PROPOSUERUNT DEUM ANTE CONSPECTUM SUUM.

Explicit pericula a quibus liberari desiderat, dicens: « Quoniam alieni insurrexerunt adversum me, » id est, Ziphæi, qui proximi videbantur, sed corde alieni erant a me, insurrexerunt contra me, irritantes Saulem ad me persequendum; « et fortes quæsierunt animam meam, » id est, et Saul eum armato exercitu, quæsierunt vitam meam ad extinguendum eam; hæc enim erant tota ratio persecutionis; quia enim timebat Saul, ne aliquando David regnaret, cupiebat eum de medio tollere: quamvis enim Davidem innocens esse Saul non ignoraret, tamen cupiditas retinendi in propria familia regnum, quam rationem status nunc vocant, faciebat ut justum videretur, quod iniustissimum erat. « Et non proposuerunt Deum ante conspectum suum, » id est, et neque illi, neque isti timorem Domini præ oculis habuerunt: illi enim, Ziphæi videlicet, gratiam regis legi Domini; et isti, Saul et satellites ejus regnandi cupiditatem justitiam, quam Deus in primis observari jubet, anteposuerunt. Vere enim initium omnium malorum est avertere oculos mentis a Deo, et ejus lege naturali omnibus nota. Vide S. Thomam Quest. De Malo, art. 3.

Ver. 4.

4. ECCE ENIM DEUS ADJUVAT ME, ET DOMINUS SUSCEPTOR EST ANIMÆ MEÆ.

Illi, inquit, non habuerunt Deum ante oculos suos; sed Deus habuit illos ante oculos suos, et vidit quid molirentur, et non permisit ut malam suam voluntatem implerent. Illud, ecce, significat repentinam Illustrationem Prophetie, qua prævidit auxilium Dei sibi non defuturum, et tam certo prævidit ut tanquam de re presente dicat: « Ecce Deus adjuvat me; » particula enim, vel ponitur pro antea, vel subintelligitur aliquid, hoc modo: Illi non proposuerunt Deum ante conspectum suum, ut facere debuissent: « ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ, » id est, ecce video Deum me adjuvantem, et susipientem quasi in sinu suo custodiendam vitam meam, quam isti querunt mihi eripere. Et vere repentinum et inopinatum fuit auxilium Dei; nam cum undique circumdedisset Saul exercitu suo Davidem, ut evadere non posset, repente venit nuntius ad Saulem, qui diceret Philistæos magno agmine se infudisse in regionem Saullis, quo nuntio coactus est Saul recedere a persequendo Davide, et fortasse orante Davide venit ille nuntius, et David, qui eum in spiritu præviderat, dicit: « Ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ. »

5. AVERTE MALA INIMIGIS MEIS, ET IN VERITATE TESTA DISPERDE ILLOS.

Per imprecationem intelligitur prædictio, ut saepe monuimus, et in hebreo legitur per modum prædictionis: sic enim ad verbum reddi possunt verba hebraica: *Resertetur malum inimicis meis*; nostra autem lectio facilius esset, si illa legeremus: *Averte mala a me ad inimicos meos*. Sed in eundem sensum verba explicanda sunt. « Averte mala » quæ mihi impendent, a me, et converte illa ad inimicos meos. Quod quidem ita factum est; nam Saul Davidem persequabatur, et continuo factum est ut Philistæi persequerentur Saulem: hæc pericula, quæ imminabant a Saule Davidi, ceperunt imminere a Philistæis Saull. Illud autem, *et in veritate tua disperde illos*, impletum est non diu postea; nam in montibus Gelboe perit Saul cum exercitu suo, in quo exercitu erodibile est adfuisse, etsimiliter perisse illos, qui Davidem persecuti fuerant: *disperdere enim hoc loco non significat dissipare, sed omnino delere et extinguere*, si vox hebraica consideretur. Vide lib. I Reg. cap. ult. Illud, *in veritate tua*, significat, *juxta promissiones tuas*, sive *secundum justitiam tuam*, qua reddis unicuique secundum opera sua, Matth. xvi.

6. VOLUNTARIE SACRIFICABO TIBI, ET CONFITEBOR NOMINI TEO, DOMINE, QUONIAM BONUM EST.

Videns Propheta se continuo exaudiri, sive ex prentatione futura liberationis, sive ipso orante discesserit Saul propter pericula Philistinorum sibi denuntiata, gratias agit Deo, ac dicit: « Voluntarie sacrificabo tibi, » id est, promptissimo animo offeram sacrificium laudis; et idem aliis verbis repetens ait: « Et confitebor nomini tuo, » id est, confessionem laudis offeram tibi (nomen enim Dei pro ipso Deo ponitur), « quoniam bonum est. » Siquidem nomen Dei, pro re significata sumptum, id est, pro ipso Deo, res est omnium optima, ita ut Christus ipse dixerit: « Nemo bonus nisi solus Deus, » Matth. xix, Luc. xviii, Marc. x. S. Augustinus recte monet, occasione adverbii voluntarie, Deum esse diligendum propter seipsum amore puro, non tam propter premium aliqd, quam propter ipsius Dei summam et ineffabilem bonitatem; quam dilectionem qui habet, non minus Deo sacrificat, eique confitetur in adversis, quam in prosperis, siquidem Deus non minus bonus est, cum nos flagellat, quam cum pascit et reficit.

7. QUONIAM EX OMNI TRIBULATIONE ERIPUISTI ME, ET SUPER INIMICOS MEOS DESPEXIT OCLUS MEUS.

Ostendit ex effectu Deum esse bonum, quoniam tam cito exaudivit servum suum. « Quoniam, inquit, ex omni tribulatione eripuisti me, » id est, quoniam revelans mihi meam certam liberatio-

nem, jam in spe ex omni tribulatione liberasti me, » et super inimicos meos desepxit oculus meus, » id est, et in eadem prentatione jam oculus meus vidit inimicos meos prostratos et consumptos: refertur enim hoc ad id, quod antea dixerat, « in virtute tua disperde illos. » Nisi forte placeat, ut supra indicavimus, ipso Propheta orante incepissa ejus liberationem, recedente videlicet Saule propter nuntium allatum de adventu Philistinorum; tunc enim sensus erit: Quoniam ex omni presenti tribulatione eripuisti me, et oculus meus vidit inimicos meos recedentes eam Saule duce ipsorum. Nam vox illa, *desepxit*, non significat *contemptum*, sed simplicem visum, ut perspicuum est ex hebraica voce *raathah*; verti enim potuisset: *Super inimicos meos respexit*

oculus meus, id est, oculus meus libere et sine timore respexit inimicos meos. Vulgatus Interpres posuit *desepxit*, ut significaret Davidem ex alto loco vidisse inimicos prostratos, aut recedentes, juxta duas expositiones indicatas. Vere enim David *desepxit*, id est, deorsum aspexit inimicos suos, sive quia tunc erat in monte edito corporaliter, sive quia spiritus prophetie in altum illum evertente videlicet Saule propter nuntium allatum de adventu Philistinorum; tunc enim sensus erit: Quoniam ex omni presenti tribulatione eripuisti me, et ex alto divine revelationis inimicos suos vidit quasi jacentes in imo. Porro hic Psalmus quotidie in Ecclesia frequenter ad horam primam, ut exemplo Davidis discamus adversus omnes persecutores armis orationis ad initium diei communiti, scientes quod « omnes qui pie vivere volunt in Christo Jesu, persecutiones assidue patiuntur, » II Tim. iii.

PSALMUS LV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v.—1. *In finem, in carminibus, intellectus David.*

2. Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despereris deprecationem meam.

3. Intende mihi, et exaudi me. Contristatus sum in exercitatione mea, et conturbatus sum, & a voce inimici, et a tribulatione peccatoris.

Quoniam declinaverunt in me iniquitates; et in ira molesti erant mihi.

5. Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis occidit super me.

6. Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ.

7. Et dixi: (quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam?)

8. Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine.

9. Exspectabam eum, qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus, et tempestate.

10. Præcipita, Domine, divide linguas eorum; quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem in civitate.

11. Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas, et labor in medio ejus, 12. et injustitia.

Et non defecit de plateis ejus usura, et dolus.

13. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique.

Et si is, qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsan ab eo.

14. Tu vero homo unanims, dux meus, et notus meus:

V. s. h. — *Victori, in Psalmis, eruditio David.*

Exaudi, Deus, orationem meam, et ne despicias deprecationem meam.

Attende mihi, et exaudi me. Humiliatus sum in meditatione mea, et conturbatus a voce inimici, a facie persequentis impii:

Quoniam projecerunt super me iniquitatem, et in furore adversabantur mihi.

Cor meum doluit in vitalibus meis, et terrores mortis occiderunt super me.

Timor et tremor venit [al. *venerunt*] super me, et operuit me caligo.

Et dixi: (quis dabit mihi pennas columbæ, ut volem et requiescam.)

Ut proci abeam, et commorer in deserto.

SEMPER.

Festinabo [h. *festina*], ut salver a spiritu tempestatis et turbis.

Præcipita, Domine, divide linguas eorum; quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate.

Die et nocte circumdantes muros ejus: scelus et dolor in medio ejus. Insidie in vitalibus ejus, et non recedit de plateis ejus damnum et fraudulentia.

Non enim inimicus exprobravit mihi, ut sustinam: neque is qui me oderat, super me magnificatus est, ut abscondar ab eo.

Sed tu, homo unanims meus [al. *fac. meus*], dux meus, et notus meus:

15. Qui simul mecum dulces capiebas cibos; in domo Dei ambulavimus cum consensu.

16. Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes: quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum.

17. Ego autem ad Deum clamavi, et Dominus salvabit me.

18. Vespere, et mane, et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet vocem meam.

19. Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant inveni.

20. Exaudiet Deus, et humiliabit illos, qui est ante sacula.

Non enim est illis commutatio, et non timebunt Deum.

21. Extendit manum suam in retribuendo. Contaminaverunt testamentum ejus; 22. divisi sunt ab ira vultus ejus: et appropinquavit cor illius.

Mollis sunt sermones ejus super oleum, et ipsi sunt jacula.

23. Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te eruet; non dabit in aeternum fluctuationem justo.

24. Tu vero, Deus, deduces eos in puteum lateritis.

Viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te, Domine.

Argumentum. — Evidenti occasione hinc carmini deus videtur grat. quo tempore res Judaeorum ad finem vergant (scilicet VII anno C.). Hinc sollemniter evulgata fuerant in hac die intentionis: cf. vers. 10-12; sed cur hi versiculi sua pertinent ad I Sam. xxi, 37? Non est igitur cur titulo filium deceptum. Juxta Bengtzenberg, hic Psalmus videtur certum Davidis vitam asseclum respicit; sed potius sunt preces hominis proli a perditissima et falsissima hominibus in summa angustiam abtacti, quibus tamen in precibus Davidis, in illi non ignavis, multa meminit que sibi acciderant. v. g. II Sam. xv. Ceterum strophæ tres: vers. 2-9, audi, o Jova, a perditissimis hominibus in tantis me adductum angustias, ut, si possem, aufererem longissime; 10-16, plura est tuis violentia, certaminibus, nequitiis, misera, oppressione, fraude, etque inter eos a quibus injurias patior, niger aliquis, quocum archidivum mihi vinculum fuit sanctoris necessitudinis; 17-24, quos perfidos, fraudulentos, sanguinolentos ut perdas cuius rogo, speroque firmiter te esse facturum.

1. Praecentori, fidibus *canendam*, maskil Davidis.

2. Audi, Deus, preceationem meam, et ne te abscondas a supplicatione mea.

3. Attende ad me, et exaudi me! circumvago in querela mea, et ejulatus edo:

4. Obvocam inimici, ante (propter) oppressionem improbi; nam declinare faciunt super me iniquitatem, et in ira infestant me.

5. Cor meum dolore torquetur in pectore meo, et terrores mortis ceciderunt super me.

Qui simul habuimus dulces secretum, in domo Dei ambulavimus cum terrore.

Veniat mors super eos, descendant in infernum viventes, quia nequitiis in congregatione eorum, in medio eorum.

Ego ad Deum clamabo, et Dominus salvabit me.

Vespere et mane et meridie loquar, et resonabo, et exaudiet vocem meam.

Redemit in pace animam meam, ab appropinquantibus mihi: multi enim fuerunt adversum me.

Exaudiet [al. *audiet*] Deus, et humiliabit eos, qui iudex est ab initio. SEMPER.

Non enim mutantur, neque timeant Deum.

Extendit manus suas [al. *manum suam*] ad pacifica sua: contaminavit pactum suum.

Nitidius lutyro os ejus, pegnat autem cor illius; molliores sermones ejus ab oleo, cum sint lanocæ.

Projice super Dominum charitatem tuam, et ipse te eruet; non dabit in aeternum fluctuationem justo.

Tu autem, Deus, deduces eos in puteum lateritis: viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem fiduciam habeo tui.

6. Timor tremorque invadit me, et operit me horror.

7. Et dixi: Quis dabit mihi pennas instar columba: vellem avolare et habitare securus!

8. En, longissime fugerem, commorarer in deserto.

9. Accelerarem evasionem mihi, longe a vento rapido, a procella.

10. Absorbe, Domine, divide linguam eorum: video enim violentiam et rixam in urbe.

11. Diu nocturne circummeant (violentia et rixa) in muris ejus, et iniquitas ac ærumna in medio ejus.

12. Injustitiæ (pravitates) in medio ejus, nec recedit a platea (foro) ejus oppressio et fraus.

13. Non enim hostis *manifestus* probris me afficit: alioquin ferrem;

non osor meus contra me *fastuose agit*: alioquin absconderem me (caverem mihi) ab eo.

14. Sed tu, homo secundum aestimationem meam, familiaris meus et notus meus;

15. Qui una dulcem iniebamur familiaritatem, in domum Dei ibamus in *media* turba.

16. Desolationes (exitium) super illos! descendant in orum viventes (subito)! nam prava sunt in domo eorum, in medio eorum.

17. Ego ad Deum clamare volo, et Jova salvabit me.

18. Vespere, et mane, et meridie querelas effundam et ejulabor, et audiet vocem meam.

19. Redimet (redimet) in pace animam (vitam) meam a pugna *quæ* mihi *erit*,

nam in multis (multi) sunt *pugnantes* mecum.

20. Audiet *me* Deus, et respondebit (pro me) eis, Deus, qui solio sedet ab antiquo (aeterno),

eis, quibus non sunt mutationes, nec timeant Deum.

21. Emittit (hujusmodi homo) manus suas (viam) in amicos suos, Dissolvit (vel *profanat*) fœdus suum.

22. Laeves sunt dulcedines oris ejus, et bellum *est* cor ejus;

leniora sunt verba ejus oleo, et illa *sunt* gladii stricti.

23. Projice in Jovam onus tuum, et is sustentabit te: non sinit in perpetuum nutare probro (trobum).

21. Et tu, Deus, detruas eos in foveam perditionis (oreum); viri sanguinum et fraudis non dimidiabunt dies suos.

NOTE.

Vers. 2. *Abandonas*. Latet in hoc verbo *anthropopophaia*, deducta ab amico vel patrono, qui providens ab homine egeno se implorandum, non patitur se reperiri, sed sua querit subterfugia. Cf. *Deut.* xxii, 1, 3, 4; *Isa.* lviii, 7. — Vers. 3. Aptè hisce verbis vates declarat inconditas voces et ululatus, vi summi doloris ipsi expressos, in quibus erumpere pro priscorum hominum simplicitate nec heroicis dedecori erat. — Vers. 4. *Iniquitatem*, mala consilia in me, quasi torrentem in murum labefactandum, derivent. — Vers. 8. *Longissime fugerem*, propr. *elongato fugere*. — Vers. 9. *Evasionem*; alii, *ad refugium aliquod*. *Longe a*, vel ante ventum et procellam, puta furorem et impetum hostium meorum. Alii, fugerem celerius quam ventus; etc. — Vers. 10. *Absterge*, degluti, perde, puta eos e medio, sicut Ithanem et Abironem; vel potius *absorbe*, linguam, etc. *Linguum*, eorum consilia, ut ipsi inter se dissentiant: cf. *Gen.* xi, 7, 9. *Urbe*, Hierosolymis. — Vers. 11. *In maris*, in medio, i. e. in tota urbe. — Vers. 14. *Secundum estimationem meam*, i. e. quem ego nulli ipsi in equiparo, meus alter ego; Maurer, *quam maxime putavi*. — Vers. 15. *Familiaritas privata* in herba opponitur. Alexandrini vel acceperunt *TUD* pro *TUD* sive *TUD*, vel *TUD* pro *convectio* quovis, atque sic etiam pro *convivio*, *symposio*. — Vers. 16. Pro *desolationem*, etc. Masoretim legi jubent, *decipiat mors et obruat eos*. — Vers. 20. *Pro respondet*, alii verbum, *affugit*. *Mutationes*, in meliorem agendi rationem, ait Maurer; reciproca fides et amicitia, ait Ewaldus; quorum stationis in scelere vices non permittuntur, ait Hengstenberg. — Vers. 22. Alii, *molles sunt butyracca*, gall. *crèmes*. Pro *oris ejus*, potest verbi, *quod os ejus*. — Vers. 23. *Onus*: ita Hebraei; alii, *sortem*.

BELLAMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, in carminibus, intellectus David.

In titolo nihil est, quod non sit alias applicatum. Argumentum esse volent Sancti Patres Hilarius et Hieronymus de passione Christi; Euthymius et Theodoretus Psalmum exponi volent de Davide fugiente persecutionem Saulis, vel potius Absalonis; S. Augustinus, de homine iusto in tribulatione posito, sive de corpore Christi, quod est Ecclesia. Sed omnes expositiones a laicis debent, aut certe possunt: nam quod de Davide Psalmus ad litteram recte exponatur, intelligi potest ex precedenti et sequente, et ex aliis multis, ubi disertis verbis ponitur in titulo, Psalmum esse compositum occasione talis vel talis persecutionis, quasi David patiebatur; quod etiam David figuram Christi gesserit, et quod Psalmi fore omnes ad Christum principaliter pertinere, dubitari non potest, cum ipse Dominus aliquoties Psalmos de se scriptos allegaverit, et *Luc.* cap. ult. dixerit: «Necesse est impleri omnia, que scripta sunt in lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de me.» Denique quod exemplo Davidis omnis iustus eodem modo orare possit, datum esse non potest.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. EXAUDI, DEUS, ORATIONEM MEAM, ET NE DESPERERIS DEPRECATIONEM MEAM; INTENDE MIHI, ET EXAUDI ME.

Incipit David quasi à proœmio, quo captatur benevolentia Iudicis, ac petitur ut benigne et attente audire velit; ac primum dicit: «Exaudi, Deus, orationem meam.» Deinde ne forte oratio, vel persona orantis displicat, utrumque commendat, ac de oratione dicit: «Ne despereris deprecationem meam,» id est, humilem et supplicem precem meam: id enim proprie significat vox hebraica hoc loco posita; de persona vero orantis addit: «Intende mihi, et exaudi me,» id est, benigne me respice, et benignam aurem mihi

porrige. Fortasse etiam ter eandem orationem repetit, quia noverat Deum esse Trinitatem, et orationem dirigit ad Patrem, deprecationem ad Filium, personam orantis ad Spiritum Sanctum. Denique tertio idem aliis verbis orat, ut affectum et desiderium ostendat: quo modo et «Christus in horto eandem orationem tertio repetit,» *Matth.* xxvi, et Apostolus «ter Dominum rogavit,» *II Cor.* i.

2. CONTRISTATUS SUM IN EXERCITATIONE MEA, ET CONTURBATUS SUM A VOCE INIMICI, ET TRIBULATIONE PECCATORIS.

Exponit nunc materiam orationis sue, que est vehementis persecutio inimicorum, ob quam con-

tristabatur et conturbabatur, et a qua liberari desiderabat. In hebreo, pro voce *contristatus*, est verbum *אריד* *arid*, quod significat *stare*, sive *ut laboro*; sed futurum ponitur pro preterito, ut ex versione Septuaginta et S. Hieronymi perspicuum est; et pro voce, in *exercitatione mea*, est *אניני* *anini*, quod significat *meditationem*, et *submissa voce locutionem*. Itaque sensus est: Flevi dum exerer cogitando, et mecum ipse conferendo miseras meas; quod idem est cum eo, quod nos habemus: «Contristatus sum in exercitatione mea.» Sed verba hebraica clariora sunt. Sequitur: «Et conturbatus sum a voce inimici, et a tribulatione peccatoris,» id est, non solum tristes fui, et flavi ob presentes miseras, sed etiam timi futuras, «conturbatus a voce inimici,» comminantis longe pejora; et a tribulatione, «quam minabatur peccator inimicus meus. Idem enim est a voce inimici, et a tribulatione peccatoris; nam inimicus peccator voce sua tribulationem minabatur innocenti. Istum autem inimicum peccatorem intelligere possumus, tum Saulam aut Absalonem respectu Davidis, tum Caipham et Annam respectu Christi, tum quemlibet persecutorem respectu hominis probi.

Vers. 3. QUONIAM DECLINAVERUNT IN ME INIQUITATES, ET IN IRA MOLESTI ERANT MIHI.

Ostendit non vanam fuisse turbationem suam. «Quoniam inimici declinaverunt, inquit, in me iniquitates,» id est, proiecerunt in me falsa crimina, convicia, calumnias, opprobria, ut exponunt SS. Patres Hilarius et Augustinus: ex quo intelligimus vocem *iniquitates* esse in casu accusandi, non in casu nominandi, ut nunc habent codices graeci communiter. «Et in ira molesti erant mihi,» id est, et ob iram in me concepit, molesti erant non verbis tantum calumniantes, sed etiam factis me persequentes.

Vers. 4. COR MEUM CONTURBatum EST IN ME, ET FORMIDO MORTIS GEGIDIT SUPER ME.

Explicat magis in particulari, quod dixerat, «conturbatus sum: Conturbatum, inquit, est cor meum in me,» id est, in intimis meis; ubi sedes cordis est, conturbatus sum. In hebreo habetur clarior, *cor meum doluit in medio meo*. Et subiungit rationem, dicens: «Et formido mortis eecidit super me:» nulla enim res facilius ad infima descendit, et magis totum hominem turbat, quam mortis imminens periculum. Hoc impletum fuisse in Davide, cum plorans fugeret a facie Absalon, et in Christo, cum in horto pavoret, et sudorem sanguinum funderet, *Matth.* xxvi, *Luc.* xxii, notissimum est.

Vers. 5. TIMOR ET TERROR VENERUNT SUPER ME, ET CONTEKERUNT ME TENEBRE.

Idem aliis verbis dicit, et quasi summationem omnium comprehendit: nam timor in anima erat, tre-

mor in corpore, tenebrae autem morosis totum hominem operuerant: sicut enim bestia exhilarat et dilatat cor, sic etiam maestitia constringit et obducit, ac per hoc tenebras facit; unde etiam qui morient tenebras querunt, in cubicula se abdunt, fenestras claudunt.

6. ET DIXI: QUIS PARIT MIHI PENNAS, SICUT COLUMBA? ET VOLABO, ET REQUIESCAM.

Verba sunt iusti suspirantis ad patriam celestem, neque enim alibi vera requies invenitur, quasi dicat: «O si nunc possem ad altissimos montes caelestis Hierusalem confugere, quomodo columba potest pernicitate sua unguis accipitris evadere, vel quomodo columba tempore diluvii, «cum non inveniret, ubi requiesceret pes ejus, ad manus Noe, atque ad arcam rediit,» *Genes.* viii! Proprie autem iustus columbae comparatur, quae innoxium est animal, fecundum, et simplex; et non pugnano, sed fugiendo vivit: sic enim et vir iustus adversus tentationes accipitris Tartarei fugiendo potius quam disputando, vel altercando vincere solet.

7. ERGE ELONGAVI FUGIENS, ET MANSI IN SOLITUDINE.

Hec satis apposte Davidi conveniunt, qui fugiens Saulam, et postea Absalonem, ad desertum se contulit, quasi dicat: Quia non datur mihi, ut instar columbae ad locum vere quietis ascendam, feci quod potui: nam «elongavi fugiens, et mansi in solitudine.» Idem convenit cuilibet viro iusto in tribulationibus posito, qui cum possit ad patriam commigrare, elongat se cogitatione a tumultibus saeculi, quantum potest, et ad solitudinem cordis et conscientiae se transfert, ubi solus cum solo Deo colloquens, aliquantulum quietem invenit.

8. EXPECTARAM EUM, QUI SALVUM ME FEKIT A PESSILLANIMITATE SPIRITUS, ET TEMPESTATE.

In ea solitudine, «expectabam Deum,» id est, auxilium ejus, «qui me salvum fecit,» id est, qui alias salvum fecit, et salvum facere solet, «a pessillanimitate spiritus et tempestate,» id est, a parvo animo ad tolerandum, et a magna tentatione. Ubi coniunguntur duo, quae mirum in modum amplificandam necessitatem auxilii divini; nam si parvitati animi contingat parva tentatio, vel magno animo magna tentatio, aequale erit certamen; sed si cum parvitate animi iungatur magna tentatio, intolerabilis erit. Hoc igitur nunc dicit sibi accidisse, ac proinde petit a Deo, vel ut sibi addat vires, vel diminuat tentationem, vel (quod magis optatum est) utrumque faciat. Sed codices hoc loco sunt admodum varii; nam hebraicus habet ad verbum: *Fertabam, ut salver a spiritu concitato, a tempestate*. Graecus autem habet: *Expectabam Deum, qui me salvum faceret a pessillanimitate et tempestate*. Nosler autem Interpres videtur aliquod

ab hebræo, aliquid a græco accepisse: prima vox hebraica **פְּסִילִימַת** *pehsilimath* significat *festinatio*, nec video quid legere poterint Septuaginta, ut veterent *expectationem*, id eo existimo illos verdisse non verba, sed sensum; nam *festinatio*, ut *salter*, bene coheret cum *expectatione saluamem Deum*, si quidem expectabat salutem ex festinatione per orationem ad Deum, quomodo qui in fuga spem ponit, dicere potest: *expectavi salutem ex festinatione in currendo et fugiendo*. Sic igitur vir iustus, festinans ad Deum ferventi desiderio, orando et pulsando, expectabat auxilium, quo salvus fieret. Illa vox, *Deum*, que est in græco, non est in hebræo, neque in Patribus, Hilario, Hieronymo, Augustino, haque videtur addita a posterioribus explicandi gratia. Illud autem, *in pusillanimitate spiritus*, facile colligitur ex hebræo, et concordatur cum græco; nam vox hebræa **נְפֹשׁוֹבָה**, non habetur nisi hoc loco, et communiter dicitur significare *contentionem*; unde S. Hieronymus vertit, *a spiritu tempestatis*, id est, a spiritu concitato; sed quia sequitur, *a turbido, sive a tempestate*, rectius dicimus spiritum concitatum hoc loco significare spiritum hominis multo concitatum et turbatum, quod idem est cum pusillanimitate spiritus: nam qui magno spiritu, vel animo sunt, non facile turbantur et concitantur, sed firmi ac stabiles permanent. Haque sensus erit in hebræo, *festinabo, ut salter a spiritu concitato a tempestate*, id est, a parvitate animi, et a tempestate turbationis. In græco non nominatur spiritus, quia intelligitur in voce pusillanimitatis; idem est enim pusillus animus, et pusillus spiritus.

9. PRÆCIPITA, DOMINE, DIVIDE LINGUAS EORUM: QUONIAM VIDI INIQUITATEM, ET CONTRADICTIONEM IN CIVITATE.

Quia expectabat salutem a Domino per orationem, orat Deum, ut impediat consilia hostium suorum. *Præcipita*, inquit, Domine, id est, præcipita in profundum inimicos meos; hoc enim significat vox hebræa **בְּרִיחַ** *balahh*, et græca **καταρῆσθαι**; unde legit Augustinus, *denerge eos*, beinde addit modum, quo veli illos præcipitari in exitum, *Divide*, inquit, linguas eorum, id est, fac utique contra me conspirant, non convenient in consiliis, sed unus hoc, alius aliud iudicet et loquatur; et vere sic accidit inimicis David: nam cum Absalon, capta civitate, consularet de modo perdendi Davidem, variis varia consilia dederunt: infatigavit autem Deus consilium Achitophelis, quia inspiravit Absaloni, ut consilium ejus non sequeretur, inde deterioro consilio electo rem male gesserunt et gloria eorum perierunt. Haque ex divisione linguarum in precipitum acti sunt; vide lib. II Reg. cap. XVII et XVIII. Sequitur: *Quoniam vidi iniquitatem, et contradictionem in civitate*, haec etiam satis apposite exponuntur de Davide, qui viderat in civitate sua Iherusalem proditorem iniquissimam adversus personam suam, et

rebellionem manifestissimam, que significata est nomine *contradictionis*, quia contradicebat ejus imperio, cum Absalonem in regem elegerint. Possunt etiam exponi hæc omnia de Christo, ut exponit S. Hilarius; nec non de viro justo, qui persecutionem injustam patitur, et contradictionem a civibus Babylonie, id est, ab amatoribus mundi, qui semper persequuntur et odio habent eos, qui de mundo non sunt, sed ut hospites et peregrini in mundo sunt.

10. DIE AC NOCTE CIRCUMDABIT EAM SUPER MURUM EJUS INIQUITAS: ET LABOR IN MEDIO EJUS, ET INJUSTITIA.

11. ET NON DEFECIT DE PLATIBUS EJUS USURA, ET VERUS DOLUS.

Pergit describere iniquitatem civitatis, a qua ipse persecutionem patiebatur, ac mirabili modo loquendi dicit iniquitatem, quasi armatum militem obfussisse muros ejus, ut iustitia non posset accedere. *Die*, inquit, ac nocte, id est semper, circumdabit eam super muros ejus iniquitas, id est, iniquitas super muros ejus consistens circumdabat eam instar custodiarum militaris; et labor in medio ejus, et injustitia, id est, et interrim intus in ipsa civitate nihil aliud erat, nisi labor miserorum, et injustitia potentiorum, dum secure et libere injusti divites et potentes opprimerent pauperes et imbecilles. Et non defecit de plateis ejus usura et dolus, id est, et oppressio illa partim erat manifesta, dum in ipsis plateis exigentur usuras divites a pauperibus; partim occulta, dum variis dolis et insidiis eos circumveniebant et vexabant. Hæc conveniebant quidem Ierolymæ tempore Davidis, sed nullo magis tempore Christi, et multo maxime conveniunt Babylonie, id est, amatoribus mundi hujus, in quo regnat concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vite.

12. QUONIAM SI INIMICUS MEUS MALEDIXISSET MIHI, SUSTINUISSEM UTIQUE,

13. ET SI IS, QUI OPERAT ME, SUPER ME MALE LOQUITUS FUISSET, ABSCONDISSEM ME FORSITAN AB EO.

14. TU VERO, HOMO USURINUS, DUX MEUS, ET NOTUS MEUS.

15. QUI SIMUL MECUM DULCES CAPIEBAS CIBOS, IN DOMO DEI AMBULAVIMUS CUM CONSENSU.

Postquam conquestus est David de tota civitate et populo, conqueritur nunc de uno particulari proditore, qui videtur fuisse Achitophel, si Psalmus exponatur de Davide: Judas autem, si exponatur de Christo: quisvis alius falsus amicus, si de homine justo generatim accipiatur. At igitur: *Si inimicus* aliquis manifestus a maledixisset mihi, equo animo tulissem, quia inimicus

solet id facere, et non est mirum, si faciat. *Et si is qui oderat me, et ita ut profiteretur manifestam inimicitiam mecum, magna aliqua convicia, vel magnas calumnias de me locutus fuisset, ego forsitan abscondissem me ab eo, et ut ejus iracundiam mitigarem, et ne darem occasionem majorum conviciorum. Sed a te abscondi non poteram, neque unquam ejusmodi proditorem a te expectassem, quoniam « tu homo unanims » videbaris, id est, amicissimus meus, et unum cor, et unam animam mecum habens. Item « dux meus, » id est, consiliarius meus primarius, cuius ego sententiam in rebus agendis semper sequerbar. Erat enim Achitophel consiliarius Davidis, et talis consiliarius, ut consulere Achitophelidem idem fore esset, ac Deum consulere, ut dicitur II Reg. XVI. Sed si exponatur Psalmus de Juda, dicitur Judas *dux Christi*, quia a Christo dux fuerat constitutus populorum cum aliis Apostolis, juxta illud *Psalm. XLV*: « Consilio eos principes super omnem terram. » Item « notus meus, » id est, familiaris et commensalis, « qui simul mecum dulces capiebas cibos: » dicuntur autem dulces cibi, quia amicitia convivarum eos facit dulciores: nam in hebræo ad litteram habetur, *qui simul dulces faciebamus cibos*. Sed S. Augustinus, per *dulces cibos*, intelligit Eucharistiam, quam Judas cum Christo in ultima cena gustavit; qui cibos omnem habet saporum suavitate. Denique non solum unanims, et notus, et commensalis in rebus politicis et domesticis, sed ejusdem sententia in sacris ceremoniis: « Ambulavimus enim in domo Dei cum consensu, » id est, non fuit inter nos ulla discussio in actionibus, que ad cultum Dei pertinebant. In hebræo pro *cibos*, est **לֶחֶם** *sed*, quod *secretum*, non *cibum*, significat. Sed credibile est Septuaginta Interpretes non habuisse in suis codicibus **לֶחֶם** *sed*, sed **לֶחֶם** *sed*, quod *escam* significat; et magis coheret dulcedo cum cibis, quam cum secreto: capere enim dulces cibos, rectius dicitur, quam capere dulces secreta. Illud etiam, *cum consensu*, ex hebræo S. Hieronymus vertit, *in terrore*. Sed fortasse S. Hieronymus non habuit in suo codice **לֶחֶם** *sed*, ut nos habemus, quod significat *conjecturam*; sed habuit **לֶחֶם** *sed*, quod *terrorum* significat: nostra lectio convenit cum hebræo et græco codicibus.*

16. VENIAT MORIS SUPER ILLOS, ET DESCENDANT IN INFERNUM VIVENTES.

Imprecatur, seu potius prædicit per formam imprecationis, eam penam quam juste dederunt Dathan et Abiron, *Suar. cap. XVI*. Qui seditionem et schismatificantes, vivi a terra dehiscente absorpti sunt: qui quidem «vivi» perierunt, id est, viventes se absorberi, et vivos sepeliri, perierunt. Hæc impletum est in his qui Davidem, Absalonem ducem, persequuntur: nam « plures eorum saltus consumpsit, non gladius, » ut dicitur II Reg. XVII. impletum quoque est in Ju-

Judas
generale
dicitur
dux
Christi?

deis, qui in obsequio Ierolymæ viventes et videntes peribant, vel fame cadentes in plateis, vel ex muris se deicientes, vel in foveis delitescentes; denique impletur in plurimis impiis, qui vident apertissimam veritatem, et sponte oculos claudunt; vel non ignorant in eo statu, in quo versantur, se salvos esse non posse, et tamen scientes et volentes in eo ad mortem usque perseverant.

17. QUONIAM NEQUITIE IN HABITACULIS EORUM, IN MEDIO EORUM.

Hæc est ratio tam severe imprecationis; iusto enim absorbentur viventes a terra, ut perpetuo habitent cum pomis, qui elegerunt habitare cum vitis: nam « nequitie in habitaculis eorum, » et non in habitaculis vacuis, sed « in medio eorum, » id est, cum ipsis in eisdem habitaculis commorante sunt.

18. EGO AUTEM AD DEUM CLAMAVI, ET DOMINUS SALVAVIT ME.

19. VESPERE, MANE, ET MERIDIE NARRABO ET ANNUNTIABO; ET EXAUBET VOCEM MEAM.

Prædixit interitum inimicis: nunc sibi salutem prædicit. *Ego*, inquit, clamavi ad Dominum, « ardenti oratione, et ipse « salvabit me » a periculo in quo versor; et deinceps clamabo non semel, sed etiam secundo et tertio, videlicet *vespere, mane et meridie*, narrando et annuntiando curam meas et misericordias homini; et ipse Dominus « exaudiet » me. Comestulo ter in die orandi legitur etiam apud Danielem, cap. VI, fortasse in honorem sanctissimæ Trinitatis, cujus mysterium Prophetis non erat incognitum. Cur autem dicatur *vespere, mane et meridie*, et non potius, *mane, meridie et vespere*, ratio esse videtur, quoniam secundum legem « festa celebrabatur a vespere ad vespem, » ut dicitur *Levit. XXIII*; proinde primum tempus orationis erat vespertinum: quod etiam nunc observat Ecclesia, que incipit officia divina a primis vespere.

20. REDDIT IN FACE ANIMAM MEAM AB HIS QUI APPROPINQUANT MIHI: QUONIAM INTER MULTOS ERANT MEDITI.

Explicit in quo sit exauditus a Deo, « Redimet in pace, » id est, ad pacem restituet, « animam meam, » id est, vitam meam, « ab his qui appropinquant mihi, » id est, qui de propinquo adversus me dimicant, « quoniam infer multos erant mecum, » id est, quoniam multi erant dimicantes mecum, sive multi erant adversus me unum, sive in magna multitudine contra qui mecum pugnabant. Hunc existimo sensum esse huius obscurissimi loci cum S. Hieronymo in versione sua ex hebræo. Haque sententia erit: Deus liberabit vitam meam, transferendo eam a periculo appropinquantium contra me, ad optatum

Comestulo ter orandi in die in habitatione S. Trinitatis.

®

pacem, et id faciet ea ratione, quoniam iniquum erat ut multi contra me unum pugnant. Quod si hoc durissimum videatur, poterit eum Euthymio illa exponi: « Redimet in pace, » id est, sine labore meo, « animam meam, » id est, vitam meam, « ab his qui appropinquant mihi, » ut mihi nocent, quoniam isti ipsi antea inter multos alios erant mecum; proinde proditorie et injuste contra me pugnant, qui paulo antea in meis castris militabant. Impletum est hoc in Davide, qui in prelio contra Absalonem sine labore vicit, quia domi remansit, ut dicitur II Reg. xvii. Impletum quoque est in Christo, qui liberatus est a morte per resurrectionem omnino in pace, et sine labore.

Ver. 21. 21. EXAUDIET DEUS, ET HUMILIABIT ILLOS, QUI EST ANTE SÆCULA.

« Exaudiet, » inquit, me, qui oppugnor injuste, « et humiliabit eos, » qui me oppugnant, is « qui est ante sæcula, » id est, Deus creator sæculorum. In hebreo significans habetur: *Qui sedet ab initio*, id est, qui ab initio mundi iudex sedet omnium hominum, is iudicabit pro me, et condemnabit adversarios meos.

Ver. 22. 22. NON ENIM EST ILLIS COMMUTATIO, ET NON TIMEBUNT DEUM: EXTENDET MANUM SUAM IN TRIBUENDO.

Merito, inquit, humiliabit illos justus Iudex, quia « non est illis commutatio; » obdurati enim sunt, necque poenitent eos sceleris sui; et non timebunt Deum, » sed magis homines reveriti sunt, ideo Deus « extendit manum suam in retribuendo » singulis prout merentur. Non desunt, qui illud, *non est illis commutatio*, voluit debere exponi: Non est illis redditio vicissitudinis, et hanc esse vim græcæ vocis. Sed vox hebraica non potest accipi pro redditione vicissitudinis: nam S. Hieronymus recte vertit, *non mutantur*, et similiter reddidit Symmachus, Theodoro teste: proinde si velimus concordare codicem græcum cum hebraico, oportet vocem illam ἀλλάξω accipere hoc loco pro commutatione hominis a vitio ad virtutem, non pro permutatione unius rei cum altera; et potest ita accipi, ut communiter accipiunt Interpretes tum græci, tum latini, quia vox illa generalis est.

Ver. 23. 23. CONTAMINAVERUNT TESTAMENTUM EJUS, ET DIVISI SUNT AD IRA VELLUS EJUS: ET APPROPINQVAUIT COR ILLIUS.

Hic versiculus obscurissimus est propter mutationes numeri singularis in numerum multitudinis. In hebreo habetur in singulari: *Contaminavit testamentum ejus, diviserunt*, sive *molliverunt pro butyro os suum*, vel *os ejus*; sed cum dicitur, *contaminavit*, potest exponi, *contaminavit unusquisque testamentum ejus*, quod est idem cum illo, *contaminaverunt testamentum ejus*. Illud etiam, pro

butyro, si legatur vox hebraica חמאה *chama-hoth*, per ת, non per כ, significabit *pro ira*, vel *ab ira*, ut variant Septuaginta Interpretes. Illud etiam, *diviserunt*, potest etiam significare, *divisi sunt*: nam utramque significationem habet vox כרר *chalea*; sensus igitur hic erit: Deus justus extendit manum suam in retribuendis supplicis inimicis meis, quoniam illi non solum non voverunt mutari de vitio ad virtutem, sed magis ac magis contaminaverunt testamentum, sive pactum ejus, malis suis operibus, prævaricando leges ejus: propterea adivisi sunt, » hoc est, dispersi ac dissipati sunt ab ira vultus Dei, « quia appropinquivit cor illius, » Dei videlicet, ad eos puniendos.

Ver. 24. 24. MOLLITI SUNT SERMONES EJUS SUPER OLEUM, VER. 24. ET IPSI SUNT JACULA.

Reddit ad malitiam præcipui proditoris, qualis fuit Achitophel respectu Davidis, et Judas respectu Christi. « Molliti, inquit, sunt sermones ejus super oleum, » id est, pro oleo; et tamen ipsi sermones ejus non sunt verba, sed jacula, sive lanceæ; delectant aures, feriunt corda: tales sunt omnes occulte detractiones, omnes blanditiæ meretricum, omnes persuasiones hæreticorum, omnes proditorum simulationes.

Ver. 25. 25. JACTA SUPER DOMINUM CURAM TUAM, ET IPSE TE ENUTRIET: NON DABIT IN AETERNUM FLUCTUATIONEM JUSTO.

Consolatur Propheta in fine Psalmi se, et sui similes, atque exhortatur ad fiduciam totam in Domino collocandam, qui sine dubio sollicitus est pro servis et amicis suis, ut S. Petrus admonet in I Epist. cap. v: « Omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi est cura de vobis: » quod ipsum copiose, et multis exemplis allatis Christus ipse monet, *Matth. vi*. Quæ non eo pertinent, ut otiose vivamus, et de victu querendo solliciti nullo modo simus, sed ut non anxie et perturbate vivamus, ac ut præcipuum spem et fiduciam non in nostris viribus, vel industria, sed in Dei misericordia et providentia collocemus. « Jacta, » inquit, o anima mea, et quisquis es tempus Deum, « in Dominum curam tuam, » id est, relinque providentiæ divinæ curam eorum, quæ tibi necessaria sunt ad vitam, sive sustentandam, sive protegendam; et ipse te enutriet, » ipse tibi de necessariis omnibus providebit, benedicens laboribus manuum tuarum, et prosperans omnia opera tua; nec solum enutriet te, sed etiam defendet ab inimicis, et si aliquando fluctuari justum permiserit ad probandam patientiam, sive defectu rerum necessariorum ad vitam, sive persecutionibus impiorum: tamen hæc non diu durabunt, quia non permittit Deus justum in æternum ærumnarum fluctibus agitari: æterna enim tribulatio solis impiis reservatur, ut dicitur in sequenti versiculo.

Errata
tribula-
to in anima
longa
restru-
tur.

Ver. 26. 26. TU VERO, DEUS, DEDUCES EOS IN PUTEUM INTERITUS.

Impios videlicet, tu Deus iudex deduces in puteum mortis, unde nunquam emergere poterunt. Vocatur autem puteus interitus ipsa gehenna ignis æterni, in qua qui decidunt, perpetuo moriuntur; vivunt enim semper in penis, ut semper moriantur, et mortis finem, quem cupiunt, nunquam inveniunt.

Ver. 27. 27. VIRI SANGUINUM, ET DOLOSI NON DIMIDIABUNT DIES SUOS: EGO AUTEM SPERO IN TE, DOMINE.

Non solum viri, qui insidiantur sanguini, precipitantur in puteum mortis æternæ, sed etiam hic in terris non diu vivant: justam enim judicium est, ut qui vitam eripiunt, vitam perdant. Sic enim Deus ait *Genes. ix*: « Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius; » et Dominus *Matth. xxvi*: « Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. » Sed hæc omnia testimonia tum *Psalmi* hujus, tum *Genesis* et *Evangelii*, non significant omnes omnino, qui occidunt, esse occidendos; sed eos tantum, qui injuste occidunt, et eos præcipue, qui ex insidiis occidunt: illi enim proprie sunt viri sanguinum

quoniam
sola quæ
ex h. h. h.
h. h. h. h.
dicitur.

V. v. — In finem. A. Pro populo, qui a sanctis longe factus est, David in tituli inscriptionem, cum tenerant eum Allophyli in Geth.

2. Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die impugnantis tribulavit me.

3. Conculcaverunt me inimici mei tota die, quoniam multi bellantes adversum me.

4. Ab altitudine diei timebo: ego vero in te sperabo.

5. In Deo laudabo sermones meos, in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

6. Tota die verba mea execrabantur: adversum me omnes cogitationes eorum, in malum.

7. Inhabitabunt, et abscondent: ipsi calcaneum meum observabunt.

Sicut suslinerunt animam meam, 8. pro nihilo salvos facies illos: in ira populos confringes.

Dens, 9. vitam meam annuntiavi tibi: postisti lacrymas meas in conspectu tuo.

Sicut et in promissione tua. 10. Tunc convertentur inimici mei retrorsum.

V. s. n. — Victori, pro columba muta, eo quod procul abierit David humilis, et simplex, quando tenuerunt eum Palæstini in Geth.

Miserere mei, Deus, quoniam conculcavit me homo: tota die pugnantis tribulavit me.

Conculcaverunt me insidiatores [h. decantatores] mei tota die: multi enim qui pugnant contra me, Altissimi.

Quicumque die territus fuero, ego [al. tac. ego] in te confidam.

In Deo laudabo verbum ejus [al. tac. ejus], in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi caro.

Tota die sermonibus me affligebant: contra me omnes cogitationes eorum in malum.

Congregabuntur abscondite, ipsi [al. tac. ipsi] plantas meas [h. calcaneos meos] observabunt: expectantes animam meam.

Quia nullus est salvus in eis: in furore populos detrahe, Deus.

Secretiora mea [h. motum meum tu] nunerasti, pone lacrymam meam in conspectu [h. ut] tuo, sed non in narratione tua.

In quacumque die invocavero te, ecce cognovi quoniam Deus meus es.

11. In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo sermonem; in Deo speravi: non timebo quid faciat mihi homo.

12. In me sunt, Deus, vota tua, quae reddam, laudationes tibi.

13. Quoniam eripuisti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu: ut placeam coram Deo in lumine viventium.

Argumentum. — Sirophix tres, quarum prima vers. 2-3, et secunda vers. 6-12, canit mala quae patiatur vates ab adversariis vite sua insidiantibus, seipsum quam repositam habet in Jova; tertia vers. 13-14, liberati a periculo gratias refert.

1. Praecentori, de columba muta remotorum, Davidis carmen mysticum, cum comprehenderunt eum Philistaei in Geth.

2. Miserere mei, Deus; nam inhiat mihi homo, toto die pugnans premit me.

3. Inhiant insidiatores mei toto die, nam (sane) multi sunt bellantes mihi insolenter.

4. Quo die timeo, ego in te fiduciam colloco.

5. De Deo glorior, de verbo ejus; in Deo fiduciam colloco, non timeo: quid faciet caro mihi?

6. Quotidie res meas affligunt; contra me omnia eorum cogitata in malum.

7. Conveniunt, abscondunt *laqueos mihi*; ipsi calcaneos (vestigia) meos observant, quandoquidem insidiantur vitae meae.

8. Propter malitiam eorum demitte in illos fulmen, in ira tua gentes dejice (sterne), Deus.

9. Fugam meam (fugae meae gressus) numerasti; pone lacrymas meas in utro tuo: nome in libro tuo consignatae sunt?

10. Tunc convertentur retrorsum hostes mei, in die quo invocavero: hoc scio, Deum esse pro me.

11. De Deo glorior, de verbo ejus; de Jova glorior, de verbo ejus.

12. In Deo fiduciam colloco, non timeo: Quid faciet homo mihi?

13. Super me, Deus, vota tua; solvam eucharistica sacrificia tibi.

Tunc convertentur inimici mei retrorsum, in quacumque die invocavero: hoc scio, quia Deus meus es [al. add. tu].

In Deo laudabo verbum: in Domino praedicabo [h. laudabo] sermonem.

In Deo speravi: non timebo quid faciat mihi homo. In me sunt, Deus, vota tua: reddam gratularum actiones tibi.

Quia liberasti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu: ut ambulem coram Deo in luce viventium.

14. Nam liberasti animam meam a morte; nonne pedes meos (liberasti) ab impulsione ad lapsum, ut ambulem coram Deo in luce viventium?

NOTE.

Vers. 1. cf. I Sam. xxi, 10. Remotorum, puta hominum, exsulium; alii, a locorum. Rosenmüllero placet Aben-Esrae sententia, verba de columba muta, etc., inihum esse carnis, ad cujus modulus David hunc Psalmum composuit. Juxta Hengstenberg, tituli prima pars allegorica est, quam deinde secunda pars declarat. Columba, quam sit innocencie inermis symbolam, est Davides; muta dicitur eo sensu quo Ps. xxxviii, 14; remotorum, id est, inter homines remotos, extraneos. *Carmen mysticum*: conf. argumentum Ps. xvi. — Vers. 2. Homo, collective positum. *Pugnans*: alii, vorator, ob parallelismum. — Vers. 3. *Insolenter*: alii, erecta, puta fronte: non male. — Vers. 3. Verbo, puta lege, ait Maurer: alii: auxilio promisso; quidam, hoc senex: mea in Deum fiducia efficiam ut appareat ejus in promissis fidelitas; vertique, in Deo glorificabo sermonem ejus. Caro, homo imbecillis: cf. Isai. xxxi, 3. — Vers. 6. Affligunt, i. e. impediunt; Hengstenberg, verba mea affligunt, i. e. in pravum sensum intorquent. — Vers. 7. Pro conveniunt, Maurer despectum a via, i. e. delibescunt. Abscondunt sese ad insidias, juxta *caulos*. Insidiantur, propria *attendant ad animam meam*; alii, *expectant*, vel *sperant*. — Vers. 8. Maurer cum multis, in malitia sua, ut sperant, est liberato eis. Alii: Cum tanta malitia num fiet liberatio eis? nequaquam. — Vers. 9. Nomen, certe. — Vers. 13. Super me, i. e. meum jam est solvere vota tibi facta. — Vers. 14. Ambulare coram Deo est vitam Deo placentem agere. In luce viventium, inter vivos.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In faem, pro populo, qui a Suetis longe factus est, David in tituli inscriptionem cum tenuerunt eum Allophyti in Geth.

In hoc titulo habetur primo materia, sive argumentum Psalmi; deinde auctor, et excellentia Psalmi. Sed haec omnia pendunt ex historia, quae habetur lib. I Reg. cap. xxi. ubi scribitur Davidem fugisse a Saul, qui eum quaerebat ad necem; et pervenisse ad Achis regem Geth Philistaeum: sed cum a Philistaeis agnitus fuisset, et detentus tanquam hostis ipsorum, amulasso insaniam et furorem, et eo modo e manibus eorum elapsum venisse in speluncam quandam, ibique ad eum congregatum fuisse populum quadringentorum hominum exulium et miserorum. Ex hac historia colligimus populum elongatum a Suetis, pro quo scribitur Psalmus, esse populum illum quadringentorum exulium, qui ad tabernaculum Dei accedere non poterant, sed cum Davide hoc aique illic vagabantur: et hoc est argumentum Psalmi, deploratio miseriarum Davidis et populi ejus. Auctor et excellentia Psalmi continetur in illa verba: David in tituli inscriptionem: nam tituli inscriptio, ut intelligi potest voce graeca *επιγραφή*, est inscriptio facta in columna ad aeternam memoriam. Sensus igitur est: Psalmus Davidis scriptus ab eo, quasi incusus in columna, ad memoriam scripturam. De quo recito scribentem: fuit via evasio de manibus Philistinorum per simulatam stultitiam, quando tenuerunt eum Allophyti, id est, Philistaei in Geth. S. Hieronymus ita vertit hunc titulum: Pro columba muta, eo quod proci abierit David, simplici et humilia, quando tenuerunt eum Philistaei in Geth. Quae versio satis convenit cum verbis hebraicis, ut ipse habetur in Bibliis; et pro columba muta, intelligitur idem David, qui obmutuit, quando stultum se fecit. Ceterum Septuaginta interpretes, viri doctissimi, simulatio recte vertent, quod in libro hebraico invenimus: Ideo dicentiam est, per columbam, quae legitur in hebraeo, illos intellexisse populum, et veritate sensum, non verba. Saepe enim in Scripturis populis per columbam significatur. Per vocem *עלמה* *elem*, quod significat *mutam*, illi vertunt, a Suetis, quia habuerunt in suo collo inverso modo eadem litteras *עלמה* *elem*, quod est a Deo, et per Deum intellexerunt arcam Dei; et, et christorem sensum redderunt, vertentem, a Suetis, id est, a sanguario, ubi erat arca Dei. Per vocem *עלמה* *elem*, quam S. Hieronymus vertit *simplicem*, et *humilem*, ipsi vertunt *inscriptionem tituli*, quia legitur *עלמה* *elem* quod *inscriptionem* significat. S. Hieronymus et S. Augustinus totum Psalmum de Christo exponunt, qui per Davidem figuratus est; et per tituli inscriptionem S. Augustinus titulum Crucis intelligit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. MISERERE MEI, DEUS, QUONIAM CONSULCAVIT ME HOMO: TOTA DIE IMPUGNANS TRIBULAVIT ME.

Incipit ab oratione, et misericordiam postulat,

quoniam miseriam suam agnoscebat: patiebatur enim in linguam persecutionem Saulis, et cum ab ea declinare vellet, incidit in graviores Philistinorum; et ab utraque ad tempus liberatus, in

spemque interim exul et inops delitescat. « Miserere, inquit, mei, Deus, » qui miserorum unicum soles esse refugium. « Quoniam conculcavit me homo, » id est Saul; dicit autem homo, potius quam Saul, ut opponat hominem Deo, quasi dicat: Tu, Deus, miserere, quandoquidem homo est, qui me tribulat; eorum aspicio, dum a terra despicior; ad Dominum confugio, dum conservus me persequitur. « Tota die impugnavit tribulavit me, » hoc est, non semel mihi nocuit, sed omni tempore mihi molestus fuit, neque in unquam quiescere passus est. Hæc varissima esse intelligit, qui legerit primum librum Regum.

Neque difficile erit hæc omnia ad Christum applicare, qui propter nos factus est homo, et tamen homo semper eum impugnavit, et tribulavit a nativitate usque ad sepulcrum, et postea corpus ejus, quod est Ecclesia, impugnavit et tribulare non cessat, neque ad diem usque iudicii cessabit. Significatur autem nomine hominis, cum dicitur: « Conculcavit me homo, » vel diabolus, qui in Evangelio *Matth. xiii* dicitur « inimicus homo, » vel ipsum genus humanum, quantum spiritus Dei caret, et nihil est nisi homo, juxta illud *1 Corinth. ii*: « Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? » Et paulo infra: « Nonne homines estis? » unde et Dominus, *Matth. xvi*, distinguit Apostolos ab hominibus, cum dicit: « Quomodo dicunt homines esse Filium hominis? et vos autem, quem me esse dicitis? »

2. CONCLICAVERUNT ME INIMICI MEI TOTA DIE, QUONIAM MULTI BELLANTES ADVERSUM ME.

Non solum Saul, sed omnes servi ejus Davidem persequuntur, et conterere nitentur. Nec solum diabolus, sed omnes ministri ejus adversus Christum et Ecclesiam bella gerunt, et gerunt.

3. AB ALTITUDE DEI TIMEBO: EGO VENIO IN TE SPERABO.

Hic variant hebræa et græca; nam in hebræo conjungitur altitudo cum versiculo superiore, hoc modo: *Multi bellantes adversum me altissimi, et deinde sequitur aliter versiculus: Deum timebo, ego in Deo confidam.* Sed de hac distinctione Judæorum parum laboramus, quoniam in textu antiquo nulla erat distinctio. In græcis codicibus additur negatio, hoc modo: « Ab altitudine dei non timebo; » et sic etiam legit S. Hilarius. Sed nostram lectionem approbat S. Hieronymus in epist. ad *Samiam et Fretellanam*, ubi dicit negationem esse superadditam; et in commentario hujus psalmi utramque lectionem explicat: Igitur sensus est: Ego tametsi tam multos habeam inimicos, tamen non ab illis timebo, sed « ab altitudine dei timebo » id est, a divinis iudiciis timebo, que procedunt, ab altissimo lumine, quæ est in meridie, quod lumen omnia penetrat, etiam intima cordium; sed

cum timore spem quoque adjungam: ego enim, qui timebo ab altitudine luminis tui, simul etiam in tua misericordia et bonitate confidam.

4. IN DEO LAUDABO SERMONES MEOS, IN DEO SPERAVI: NON TIMEBO QUID FACIAM MIHI CARO.

Explicat clarus fiducia suam et rationem fiducia: Deus enim per Samuelem olim promiserat Davidi regnum; nam lib. *I Reg. cap. xiii*, dicit Samuel de Davide: « Quæsit sibi Dominus virum secundum cor suum, et præcepit ei ut esset rex super populum suum; » ac deinde eodem lib. cap. *xvi*, jussit eum iungi in medio fratrum ejus. Hæc igitur promissio erat causa fiducia, et de hoc dicit: « In Deo laudabo sermones meos, » id est, fretus auxilio Dei, laudabo aliquando promissiones mihi factas a Deo, tanquam verissimas, quando videlicet complete fuerint. « In Deo speravi, » ad implendas sollicitus ejus promissiones; et ideo « non timebo quid faciam mihi caro, » id est, non timebo minas et persecutiones inimicorum meorum, qui caro sunt, id est, infirmi et fragiles, si cum Deo, qui mihi salutem et regnum promisit, comparaverim. In hebræo habetur: *laudabo verbum ejus*, sed non repugnat nostre lectioni, quæ habet, *sermones meos*, siquidem illæ promissiones erant Dei, quia ille promiserat, et erant Davidis, quia illi promiserat. Potest etiam fieri ut Septuaginta interpretes non legerint *debeo, verbum ejus*, sed *debeo debere, verbum meum*; sola enim differentia consistit in una minima littera. Non erit difficile de Christo exponere hunc versiculum, siquidem Angelus promittens Virginii, ait: « Dabit ei Dominus sedem David patris ejus, » etc.; et ipse Christus verissime dicere potuit: « Non timebo quid faciam mihi caro. »

5. TOTA DIE VERBA MEA EXECRABANTUR, ADVERSUM ME OMNES COGITATIONES EORUM IN MALUM.

Redit ad explicandam malignam adversariorum suorum, ac dicit eos toto tempore, quo apud illos fuit, non cessasse vilipendere omnia verba et facta ejus, et excogitare quomodo eos proderent, quod non minus convenit in scribas et phariseos calumniantes verba et opera Christi, et consilia agitantes de morte ejus, quam in Saulem et ministros ejus erga Davidem. Dixit autem verba et opera, quia vocabulum *verbi* apud Hebræos et verba et opera significant.

6. INHABITABUNT, ET ABSCONDENT: IPSI GALCANEM MEUM OBSERVABUNT.

Adit aliam malam adversariorum suorum qualitatem. « Inhabitabunt, inquit, et abscondent, » id est, simul habitare solent mecum, tanquam amici et contubernales; et interim abscondebant se, et lecte atque occulte machinabantur dolos. « Et calcavimus meum, » id est, gressus meos, actiones meas « observabant, » ut

me ad casum impellerent. Hæc enim erga Davidem ministri Saulis, et erga Christum Judæi faciebant. Quamvis autem verba, *inhabitabunt et abscondent*, sicut futuri temporis, tamen apud Hebræos pro preterito, ac præsertim pro imperfecto preterito frequenter accipiuntur. S. Hieronymus ex hebræo verit, *congregabuntur*; sed vox hebræica *יגורו* *iguru* a Septuaginta lecta est *יגורו* *iguru*, per 7, non per 7.

7. SICUT SUSTINERUNT ANIMAM MEAM, PRO NIHILLO SALVOS FACIES ILLOS: IN IRA POPULOS CONFRINGES.

Predicit nunc ruinam adversariorum suorum, justo iudice Deo illis reddente, quod proximo suo facere cogitaverunt. « Sicut, inquit, sustinuerunt animam meam, » id est, sicut in abscondito observantes expectaverunt vitam meam, ut eam perderent: ita tu Deus, « pro nulla re eos salvos facies, » id est, nullo modo salvabis, sed « in ira tua populos illos confringes, » et ad interfectionem persequeris. Hoc impletum est in hostibus Davidis, qui cum Saule rege simul interierunt in montibus Gelboe, ut dicitur lib. *II Reg. cap. ult.* Impletum est quoque in hostibus Christi, qui consumpti fuerunt in obsidione Jerusalem a Romanis, et reliquæ dispersæ inter gentes; sed multo magis implebitur in die ultimi iudicii. Hoc loco in codice hebræico et græco est manifesta corruptio: nam in hebræico, ubi nos habemus, pro *nihilis*, est *אין על כל אדם*, quod significat, *pro iniquitate*; sed legendum est, *לך על כל אדם*, *pro nihilo*: sic enim legit Septuaginta, et ipse etiam S. Hieronymus, S. Hilarius, S. Augustinus et alii. In græcis quibusdam codicibus est *omnes*, expelles, et sic legunt et exponunt Theodoretus et Euthymius. Sed vera lectio est *omnes salvabis*, que respondet hebræicæ, et exponitur ab omnibus fere interpretibus. Porro illud, *pro nihilo salvos facies illos*, S. Hilarius exponit: Resurgunt quidem impii, sed *pro nihilo*, sive ad nihilum, quia non proderit illis resurrectio. Sanctus vero Augustinus in bonam partem explicat: *pro nihilo*, id est, sine meritis propriis, ex pura gratia salvabis illos. S. Hieronymus tum in versione, tum in *Commentario*, impios non salvandos dicit: quod magis coherent cum sequentibus, « in ira populos confringes. »

8. DEUS, VITAM MEAM ANSUCIATI TIBI: POSUITI LACRYMAS MEAS IN CONSPICTU TUO.

Postquam de supplicio inimicorum locutus est, revertitur ad precandum pro se, ac dicit: « Deus, vitam meam annuntiavi tibi, » id est, narravi in oratione cursum vite meæ, transmigrationes, varietates, labores: vox enim hebræica *נוד* *nodi* significat *mutationem* et *migrationem*; sed Septuaginta interpretes verterunt, *vitam meam*, ut brevissime omnia comprehenderet: itaque per vitam intellexerunt cursum vite. Et tu « po-

suisti in conspectu tuo lacrymas meas, » id est, ego flens coram te exposui cursum afflictissimæ vite meæ, et tu misericors et pius Pater non averisti faciem tuam, sed aspectus cum misericordia lacrymas meas. In hebræo habetur, *pro in conspectu tuo*, *נודי נודי*, quod utem Hebræi significare dicunt. Sed non solum Septuaginta verterunt, *in conspectu tuo*, sed etiam S. Hieronymus ex hebræo reddidit, *in conspectu tuo*, et sic habent omnes latini et græci codices. Quare vel vox illa significat *conspectum*, vel aliquid aliud legerunt, tum Septuaginta, tum S. Hieronymus. Parum autem refert, quod in hebræo habetur *numerasti*, pro eo quod nos habemus *annuntiavi*; nam facile potuit mutari persona secunda in primam addendo *meam*, vel alteram litteram hebræicam; et sensus est idem: nam et Propheta narravit suæ vite miseras, et Deus eas numeravit: idem autem verbum *נוד* *nodi* *explorare*, *narrare* et *numerare* significat.

9. SICUT ET IN PROMISSIONE TUA; TUNC CONVERTENTUR INIMICI MEI RETRORSUM.

Prima pars hujus versiculi pertinet ad versiculum superiorem: nam non solum in codice hebræico conjunguntur hæc verba, sicut et in *promissione tua*, cum superioribus; sed etiam sic exponit Hilarius, Hieronymus, Augustinus, Euthymius et alii. Itaque sensus est: « Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo, sicut et in promissione tua: » id est, sicut promissisti te exauditurum deprecantes cum lacrymis, ita fecerit, quia « posuisti lacrymas meas in conspectu tuo, » ut eas exaudires; et cum exaudieris, « tunc convertentur inimici mei retrorsum, » id est, fusi, fugatique dissipabuntur et peribunt. S. Augustinus exponit more suo in bonam partem, ut sensus sit: Inimici, qui antea preire nos volebant, et ad interitum ducere, convertentur per penitentiam, et nos sequentur ad vitam, quomodo dixit Dominus Petro *Matth. xvi*: « Vade post me, Satana, scandalum es mihi, quia non sapis quæ Dei sunt, » id est, noli me preire, sed post me ambula, quoniam dum preire tentas, scandalum es mihi. Euthymius non minus utiliter exponit de demonibus, qui nos preire, et ducere cupiebant ad gehennam: sed per gratiam Dei nostras preces audientes coguntur retrocedere, et nos obstrantes sequi, dum properamus ad regnum, unde illi exciderunt.

10. IN QUACUNQUE DIE INVOCAVERO TE, ECCE COGNovi, QUONIAM DEUS MEUS ES.

Concludit gratias agendo, et laudando Deum. Ecce, inquit, experimento cognovi, quod in « quacunque die invocavero te, tu Deus meus es, » id est, tu declarasti exaudiendo, te meum esse Deum.

11. IN DEO LAUDABO VERBUM, IN DOMINO LAU-

DABO SERMONEM : IN DEO SPERAVI, NON TIMEBO
QUID FACIAT MIHI HOMO.

Hunc versiculum exposuimus : est enim omnia idem cum versulo quarto, eo excepto, quod hic bis repetitur, « in Deo laudabo verbum : » quamvis enim Interpres primo verbum dixerit, deinde sermonem, tamen in hebræo et greco est eadem vox utrobique. Quare poterit verti, in Deo laudabo verbum, in Domino laudabo verbum. Cur autem primo dixerit, in Deo, deinde in Domino, ratio esse videtur, ut ostendat se confidere in Deo, ut iudice, quod significat nomen Dei, et ut executoro iustitiae, quod significat nomen hominis, cui omnia serviunt. Addit : « Non timebo quid faciat mihi homo, » ut declarat quod sibi dixerat, per carnem videlicet hominem intelligi debere.

Vers. 12. IN ME SENT, DEUS, VOTA TUA, QUAE REDDAM,
LAUDATIONES TIBI.

Pro his omnibus beneficiis pollicetur se persolurum vota laudum in tribulatione concepta. « In me sunt, inquit, vota tua, » id est, in memoria mea sunt, sive in intimis precordiis apud me conservantur, ut non excidant, « vota tua, » id est, promissiones tibi factae a me. « Quae reddam laudationes tibi, » id est, quae vota reddam, vota videlicet laudum et gratiarum actionis, sive, quae

PSALMUS LVII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — In finem. 1. Ne desperdas, David in
tituli inscriptionem, cum fugeret a facie
Saul in speluncam.

2. Miserere mei, Deus, miserere mei : quoniam
in te confidit anima mea.

Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec
transeat iniquitas.

3. Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui
benefecit mihi.

4. Misit de caelo, et liberavit me : dedit in
opprobrium conculcantes me.

Misit Deus misericordiam suam, et veritatem
suam, 5. et eripuit animam meam de medio
catulorum leonum : dormivi conturbatus.

Filii hominum, dentes eorum arma et sagitta,
et lingua eorum gladius acutus.

6. Exaltare super caelos, Deus : in omnem
terram gloria tua.

vota continent laudationes tibi assidue a me continendas.

13. QUONIAM ERIPUISTI ANIMAM MEAM DE MORTE,
ET PEDES MEOS DE LAPSU : UT PLACEAM CORAM
DEO IN LUMINE VIVENTIUM.

Hæc est summa beneficiorum divinarum. « Quoniam eripuisti animam meam de morte, » id est, vitam meam conservasti ab imminente morte, sive a Saule, sive ab Achis rege Philistinorum; « et pedes meos de lapsu, » id est, et conservasti me, ne laborer in peccato inter tot et tantas tentationes, quibus provocabar, ut Sanlem interficerem, vel ei maledicerem. Conservasti autem me a morte et a peccato, a morte corporali et spirituali, « ut placeam coram Deo, » sive ut ambulem (ut habet vox hebraica *לְהִיטָלֵת* *lehithalet*) placeam Deo « in lumine viventium, » id est, in lumine vite hujus temporalis, quo carent, qui mortui sunt; item in lumine fidei et gratiae, quo carent infideles et peccatores, ut tandem perveniam ad lumen glorie celestis, quo fruuntur illi, qui soli vere proprieque viventes dei possunt. Possunt hæc etiam de Christo exponi, qui per resurrectionem liberatus est a morte carnis, et ab omni periculo subjacenti ulli passioni, et vivit, et regnat a dextris Patris in lumine viventium. Amen.

V. s. n. — Victori, ut non desperdas David
humilem et simplicem, quando fugit a facie
Saul in speluncam.

Miserere mei, Deus, miserere mei : quoniam
in te speravi [al. *sperat*] anima mea.

Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec
transeat insidia.

Invocabo Deum altissimum, Deum ultorem
meum.

Mittet de caelo et salvabit me, exprobrabit
conculcantis me. SEMPER. Mittet Deus misericordiam suam et veritatem suam.

Anima mea in medio leonum dormivi conturbatus.

Filii hominum, dentes eorum lanceæ et sagitta,
et lingua eorum gladius acutus.

Exaltare super caelos, Deus : in omni terra
gloria tua.

7. Laqueum paraverunt pedibus meis, et incurvaverunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foveam, et incidunt in eam.

8. Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum : cantabo, et psalmum dicam.

9. Exsurge, gloria mea, exsurge psalterium et cithara : exurgam diluculo.

10. Confitebor tibi in populis, Domine, et psalmum dicam tibi in gentibus.

11. Quoniam magnificata est usque ad caelos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua.

12. Exaltare super caelos, Deus : et super omnem terram gloria tua.

Rete paraverunt gressibus meis, ad incurvandam animam meam [A. *incurvata est anima mea*].

Foderunt ante me foveam, ceciderunt in medio ejus. SEMPER.

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum : cantabo et psallam.

Surge [h. *expergiscere*], gloria mea; surge [h. *expergiscere*], psalterium et cithara : surgam [h. *expergiscar*] mane.

Confitebor tibi in populis, Domine : cantabo [h. *psallam*] tibi in gentibus.

Quia magna usque ad caelos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua.

Exaltare super caelos, Deus : in omni terra gloria tua.

Argumentum.— Hujus Psalmi idem fere est argumentum, ac precedentis. Strophae duae : vers. 2-3, precatio, periculi descriptio; vers. 6-12, pro liberatione gratiarum actio.

1. Praecentori, *canendum ad modos carminis cujus initium est: Ne desperdas, carmen mysticum Davidis, cum fugisset a facie Saul in speluncam.*

2. Miserere mei, Deus, miserere mei, nam in te confidit (confugit) anima mea, et in umbra alarum tuarum confido (confugio), dum transeat iniquitas.

3. Clamo ad Deum altissimum, ad Deum qui perficiet super me.

4. Mittet e caelis, et servabit me; licet probris afficiat me Deus inhians mihi, mittet Deus gratiam suam et fidem suam.

5. Anima mea (ego) in medio leonum jaceo inter flammantes, inter homines quorum dentes sunt hasta et sagittæ, et quorum lingua est gladius acutus.

6. Effer te super caelos, Deus; super omnem terram sit gloria tua.

7. Rete paravit gressibus meis, quod (rete) incurvavit animam meam; foderant coram me foveam : ceciderunt in eam.

8. Firmum est cor meum, Deus, firmum est cor meum, eamam voce et fideibus.

9. Expergiscere, gloria mea; expergiscere, lyra et harpa (nablium et cinnor), exurgam diluculo!

10. Celebrabo te inter populos, Domine: canam te inter gentes.

11. Nam magna usque ad caelos gratia tua,
et usque ad nubes fides (veritas) tua.
12. Effle te super caelos; Deus;
super omnem terram sit gloria tua.

NOTE.

Vers. 1. Quod hic memoratur canticum *ne disperdas*, esse possunt quae *Deut. ix, 26*, leguntur preces Moisaicae, ut quae facile ad cantum *sacrum* adhiberi esse possint. Juxta Hengstenberg, locutio *ne disperdas* non est conjunctio carnis modus, sed verba sunt a Davide saepius in periculis constituto frequenter prolata, quae Psalmi hujus argumentum et quasi *symbolum* efformant. *Speluncam*, sive ea sit, de qua *1 Sam. xxi, 17* dicitur, de qua *ibid. cap. xxiv, 1*. — Vers. 2. *Perfecit*, rem seu causam meam ager, me regem tandem constituat, Verterunt ita veteres, ac si *gama* legissent. — Vers. 4. *Mittet* (in priori membro) quid? nil interest; satis est ut siel Deus pro me. *Maurer*, dum *probris afficit* inhaerens mihi; Hengstenberg, *probris afficit* me homo *iniquus* mihi; quia, ait, *וְיָ* non Deo, sed hominibus congruit. — Vers. 5. Sensus: Vita mea summis exposita est periculis. *Flammantes*, homines iracundos; alii, *menstra flammam spirantia*. — Vers. 6. Sensus: Potentem gloriosumque te probe me liberando; nam, etc. — Vers. 7. *Animam meam*, me, ad terram jamjam prastratum. Pro *recte*, apte *incurrant*, alii subaudiunt *inimicus*, vel *inimicusque*. *Maurer* intransitive verbi, *incurravit* se. — Vers. 9. *Gloria*, i. e. anima; alii, i. e. nihilum et *timor*, qui sequuntur; minus recte. *Esurgam* *dilecto*; hodiecum vertunt, *suscitabo auroram*, ut Ovidius de gallo, lib. XI *Metamorph.* 597:

Nun vigil aler ubi cristati capibus oris
Euciat auroram.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cum fugeret a facie Saul in speluncam.

Historia, cujus occasione Psalmus iste concipitur fuit, habetur lib. I *Reg. cap. xxiv*; tunc enim David Saulem fugiens abscondit se cum aliquot ex suis in spelunca Engaddi, et cum Saul eam ad eum speluncam devenisset, et solus in eam intrasset, ut *pergaret* ventrem, David, qui in parte inferiore latet, incitatus a suis, ut interficeret Saulem, voluit id facere, ex qua historia colligitur argumentum hujus Psalmi simile esse argumentum Psalmi superioris. In titulis nihil est novi, praeter illa duo verba, *ne disperdas*, quae quid significent, incertum est. S. Hieronymus id refert ad Christi resurrectionem, per quam factum est, ne caro Christi in sepulchro corrumpatur; nam alia lectio habet, *ne corrumpas*. S. Augustinus et S. Hieronymus interpretantur de titulo crucis Christi, quem Pilatus noluit corrumpere ad petitionem Johectum, quasi id praedixit David hoc loco. Theodoretus et Euthymius exponunt de Davide, qui voluit occidere Saulem, cum impune posset. Itaque voluit ad iteram rei memoriam scripserunt *ne disperdas*, sive *ne perdas*, quia David non perdidit Saulem. Sed quavis haec expositio in hunc Psalmum quadrat, tamen in Psalmum Lvi et Lxvii, ubi est eadem sententia in titulo, non videtur quadrare. Alii vultint Davidum pro se regere Deum, ut non sinat eum occidi, et periri. Alii denique arbitrantur, illis verbis significari instrumentum musicum, in quo Psalmi isti concipiendi erant.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. MISERERE MEI, DEUS, MISERERE MEI: QUONIAM IN TE CONFIDIT ANIMA MEA.

Vers. 2. ET IN UMBRA ALARUM TUARUM SPERABO, DONEC TRANSEAT INIQUITAS.

David in spelunca precatur Deum pro liberatione a persecutione Saulis, et in hoc figura Christi est, qui latet in spelunca in forma servi, cum esset Dominus omnium, orat pro liberatione corporis sui, quod est Ecclesia, a persecutione

Satanae et ministrorum ejus. « Miserere, inquit, mei, Deus, » id est, tu Deus misericors tolle misericordiam, quam pavor ob periculum vite, cui Saul insidiatur. « Miserere mei, quoniam in te confidit anima mea. » Confidentia in Deo est optima ratio, quae allegari potest ad impetrandam misericordiam, cum Deus promiserit auxilium confidentibus in se. « Et in umbra alarum tuarum sperabo, » id est, non solum hactenus in te confidit anima mea; sed etiam perseverabo in hoc

Confidentia in Deo est optima ratio ad impetrandam misericordiam.

confidentia toto tempore quo protectione indigebo, quod erit, » donec transeat iniquitas, » id est, donec fidem habeat haec nostra peregrinatio, et exitum a patria coelesti; tandem enim durabit iniquitas, quamdiu durabit peregrinatio, in qua mali bonis admixti sunt. Porro metaphora illa de umbra alarum Dei familiaris est Scripturae sanctae: nam in *Psalm. lvi* dicitur: « Sub umbra alarum tuarum sperabo; » in *Psalm. lxxi*: « In velamento alarum tuarum sperabo; » et in *Psalm. xc*: « Sub pennis ejus sperabis; » et Dominus *Matth. xxiv*: « Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluit? » Sensus autem est: Sperabo in protectione tua, quomodo sperant pulli in protectione gallinae, quae sub alas colligit eos, et mirabili zelo a milvo defendit. Significatur haec metaphora ingens amor Dei erga suos electos, quos fovet et protegit, ut res sibi unice charas.

Vers. 3. CLAMABO AD DEUM ALTISSIMUM, DEUM QUI BENEFECIT MIHI.

Ex hac fiducia qua sub umbra alarum Dei sperabit, prodibit clamor « ad Deum altissimum, » id est, ad supremum Iudicem, qui super omnes alios iudicat in altissimo throno residet; et ratio clamandi erit experimentum proprium: jam enim expertus erat david, clamando ad Deum se nihilum profecisse. « Clamabo, inquit, ad Deum, qui benefecit mihi, » id est, qui ultus me est de inimicis meis: vox enim hebraica *gomer* hoc loco non significat *benefecere* absolute, sed *ultra*, ac per hoc benefecere ulciscendo innocentium injurias; unde S. Hieronymus vertit ex hebraeo: *Invocabo Deum altissimum, Deum ultorem meum*. Qualis sententia fuerit haec ultio, habetur lib. I *Reg. cap. xxiii*. Nam cum Saul cinisset exercitu suo montem, ad quem David confugerat, ut jam de vita sua pene desperaret, providentia divina fecit ut nuntius veniret ad Saulem, qui referret Philistaeos cum magnis copiis in terram Israelitarum se infudisse: quo nuntio accepto coactus est Saul recedere a persequendo Davide, eum magno suo opprobrio et dolore. Et hoc breviter attingitur in sequenti versiculo.

Vers. 4. MISIT DE Oculo, ET LIBERAVIT ME, DEDIT IN OPPROBRIUM CONSCULCANTE ME.

Vers. 5. MISIT DEUS MISERICORDIAM SUAM ET VERITATEM SUAM, ET ERIPUIT ANIMAM MEAM DE MANU CAELORUM LEONUM: DORMIVI CONTURBATUS.

Vers. 6. FILII HOMINUM, TENENTES EORUM ARMA ET SAGITTE, ET LINGUA EORUM GLADIUS ACUTUS.

« Misit de oculo, » auxilium videlicet, « et liberavit me, » quando cinctus Legionibus hostium jamjam capiendus et occidendus eram. « Dedit in opprobrium consculcantes me, » id est, exposuit probris Saulem et milites ejus, qui me ut

pulverem conculcabant et contemnebant, quando re infecta conati sunt recedere, et Philistaeis occurrere, ut supra diximus ex *cap. xxiii* lib. I *Reg.* « Misit, inquam, de caelo misericordiam et veritatem, » quasi duas manus suas, « misericordiam » qua liberaret me, « et veritatem, » id est justitiam, qua hostes meos pudore et dolore afficeret. « Et eripuit animam meam, » hoc est, vitam meam, « de medio caelorum leonum, » id est, Saulis et militum ejus, qui ferocia leones juvenes, ac per hoc fortissimos, referebant. Sed etiam sic liberatus ab imminente morte, tamen « dormivi conturbatus, » quia timidi detractores et calumnias inimicorum meorum, quorum dentes et linguae ferunt instar lancearum et gladio acutorum. In hebraeo deest verbum *eripuit*, et sic vertit S. Hieronymus: *Animam mea in medio caelorum dormivi ferocientium*. Sed in hebraeo codice non est *dormivi*, sed *dormivi*, עֲשֵׂבֶה *eshabah*, in prima persona. Quare vel exiitit verbum *eripuit*, vel subintelligi debet; et quia Hebraei non habent casus, recte possumus vertere, tam *animam meam*, quam *animam meam*. Denique illud, *conturbatus*, quod Hieronymus vertit *ferocientium*, videlicet leonum, in hebraeo proprie significat *ardentem, inflammatum*, quod satis apte convenit cum voce *conturbatus*: qui enim conturbati sunt, aestuare et ardere solent. Itaque lectio hebraica non difficile cum nostra graeca et latina concordari potest, et hunc sensum facit: *Animam meam eripuit de medio caelorum, dormivi caelorum, et conturbatus*. Cur autem dormierit conturbatus, quando jam liberatus erat, exponit cum addit: « Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae, et lingua eorum gladius acutus, » id est, « dormivi conturbatus, » quoniam etiam si Saule recedente liberatus erim a morsu leonum, qui de propinquo mordent, tamen sciebam non deesse detractores et calumniatores, qui etiam longe ferunt, instar jaculorum et sagittarum; multi enim erant, qui calumniis suis incitabant Saulem adversus Davidem, ut ipse testatur lib. I *Reg. c. p. xxiv*: « Quare, inquit, audis verba hominum loquentium: Quareit David malum adversum te? » Porro phrasim illam: *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae*, est Hebraeorum propria; sensus autem est: Filii hominum tales sunt, ut dentes eorum sint veluti lanceae (hoc enim sonat vox hebraica עֲשֵׂבֶה *thamth*, pro qua Septuaginta reddiderunt *arma et sagitta*). « Et lingua eorum » veluti « gladius acutus: » quibus verbis significatur detractio, quae per instrumenta dentium et linguae formatur, et non minus nocet et interimit, quam lancea, sagitta et gladius, cum incitet ad iracundiam, et sit causa malorum plurimorum.

7. EXALTARE SUPER CAELOS, DEUS, ET IN OMNEM TERRAM GLORIA TUA.
Exposito timore suo precatur Deum, ut exer-

11. Nam magna usque ad caelos gratia tua,
et usque ad nubes fides (veritas) tua.
12. Effle te super caelos; Deus;
super omnem terram sit gloria tua.

NOTE.

Vers. 1. Quod hic memoratur canticum *ne disperdas*, esse possunt quae *Deut. ix, 26*, leguntur preces Moisaicae, ut quae facile ad canticum *sacrum* adhiberi esse possint. Juxta Hengstenberg, locutio *ne disperdas* non est conjunctio carnis modus, sed verba sunt a Davide saepius in periculis constituto frequenter prolata, quae Psalmi hujus argumentum et quasi *symbolum* efformant. *Speluncam*, sive ea sit, de qua *1 Sam. xxi, 17* dicitur, de qua *ibid. cap. xxiv, 1*. — Vers. 2. *Perfecit*, rem seu causam meam ager, me regem tandem constituat, Verterunt ita veteres, ac si *gama* legissent. — Vers. 4. *Mittet* (in priori membro) quid? nil interest; satis est ut siel Deus pro me. *Maurer*, dum *probris afficit inhaerentem mihi*; Hengstenberg, *probris afficit me homo inhaerens mihi*; quia, ait, *וְיָרִי* non Deo, sed hominibus congruit. — Vers. 5. Sensus: Vita mea summis exposita est periculis. *Flammantes*, homines iracundos; alii, *menstra flammam spirantia*. — Vers. 6. Sensus: Potentem gloriosumque te probe me liberando; nam, etc. — Vers. 7. *Animum meum*, me, ad terram jamjam praestratum. *Pro rebo*, apte incurrauit, alii subaudiunt *inimicus*, vel *inimicusque*. *Maurer* intransitive verbi, *incurrauit* se. — Vers. 9. *Gloria*, i. e. anima; alii, i. e. nihilum et timor, qui sequuntur; minus recte. *Esurgam* *dilecto*; hodiecum vertunt, *suscitabo auroram*, ut Ovidius de gallo, lib. XI *Metamorph. 597*?

Nun vigili aliter ut cristati capibus oris
Euciat auroram.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem, cum fugeret a facie Saul in speluncam.

Historia, cujus occasione Psalmus iste concipitur fuit, habetur lib. I *Reg. cap. xxiv*; tunc enim David Saulem fugiens abscondit se cum aliquot ex suis in spelunca Engaddi, et cum Saul eam ad eum speluncam devenisset, et solus in eam intrasset, ut periret ventrem, David, qui in parte inferiore latet, incitatus a suis, ut interficeret Saulem, noluit id facere, ex qua historia colligitur argumentum hujus Psalmi simile esse argumentum Psalmi superioris. In tituli nihil est novi, praeter illa duo verba, *ne disperdas*, quae quid significent, incertum est. S. Hieronymus id refert ad Christi resurrectionem, per quam factum est, ne caro Christi in sepulchro corrumpatur; nam alia lectio habet, *ne corrumpas*. S. Augustinus et S. Hieronymus interpretantur de titulo crucis Christi, quem Pilatus noluit corrumpere ad petitionem Joannis, quasi id praedixit David hoc loco. Theodoretus et Euthymius exponunt de Davide, qui noluit occidere Saulem, cum impune posset. Itaque voluit ad iteram rei memoriam scripserunt *ne disperdas*, sive *ne perdas*, quia David non perdidit Saulem. Sed quavis haec expositio in hunc Psalmum quadrat, tamen in Psalmum Lvi et Lxvii, ubi est eadem sententia in titulo, non videtur quadrare. Alii vultint Davidum pro se regere Deum, ut non sinat eum occidi, et periri. Alii denique arbitrantur, illis verbis significari instrumentum musicum, in quo Psalmi isti concipiendi erant.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. MISERERE MEI, DEUS, MISERERE MEI: QUONIAM IN TE CONFIDIT ANIMA MEA.

Vers. 2. ET IN UMBRA ALARUM TUARUM SPERABO, DONEC TRANSEAT INIQUITAS.

David in spelunca precatur Deum pro liberatione a persecutione Saulis, et in hoc figura Christi est, qui latet in spelunca in forma servi, cum esset Dominus omnium, orat pro liberatione corporis sui, quod est Ecclesia, a persecutione

Satanae et ministrorum ejus. « Miserere, inquit, mei, Deus, » id est, tu Deus misericors tolle misericordiam, quam pavor ob periculum vite, cui Saul insidiatur. « Miserere mei, quoniam in te confidit anima mea. » Confidentia in Deo est optima ratio, quae allegari potest ad impetrandam misericordiam, cum Deus promiserit auxilium confidentibus in se. « Et in umbra alarum tuarum sperabo, » id est, non solum hactenus in te confidit anima mea; sed etiam perseverabo in hoc

Confidentia in Deo est optima ratio ad impetrandam misericordiam.

confidentia toto tempore quo protectione indigebo, quod erit, » donec transeat iniquitas, » id est, donec fidem habeat haec nostra peregrinatio, et exitum a patria coelesti; tandem enim durabit iniquitas, quamdiu durabit peregrinatio, in qua mali bonis admixti sunt. Porro metaphora illa de umbra alarum Dei familiaris est Scripturae sanctae: nam in *Psalm. lvi* dicitur: « Sub umbra alarum tuarum sperabo; » in *Psalm. lxxi*: « In velamento alarum tuarum sperabo; » et in *Psalm. xc*: « Sub pennis ejus sperabis; » et Dominus *Matth. xxiv*: « Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluit? » Sensus autem est: Sperabo in protectione tua, quomodo sperant pulli in protectione gallinae, quae sub alas colligit eos, et mirabili zelo a milvo defendit. Significatur hac metaphora ingens amor Dei erga suos electos, quos fovet et protegit, ut res sibi unice charas.

Vers. 3. CLAMABO AD DEUM ALTISSIMUM, DEUM QUI BENEFECIT MIHI.

Ex hac fiducia qua sub umbra alarum Dei sperabit, prodibit clamor « ad Deum altissimum, » id est, ad supremum Iudicem, qui super omnes alios iudicat in altissimo throno residet; et ratio clamandi erit experimentum proprium: jam enim expertus erat david, clamando ad Deum se nihilum profecisse. « Clamabo, inquit, ad Deum, qui benefecit mihi, » id est, qui ultus me est de inimicis meis: vox enim hebraica *gomer* hoc loco non significat *benefecere* absolute, sed *ultra*, ac per hoc benefecere ulciscendo innocentium injurias; unde S. Hieronymus vertit ex hebraeo: *Invocabo Deum altissimum, Deum ultorem meum*. Qualis autem fuerit haec ultio, habetur lib. I *Reg. cap. xxiii*. Nam cum Saul cinisset exercitu suo montem, ad quem David confugerat, ut jam de vita sua pene desperaret, providentia divina fecit ut nuntius veniret ad Saulem, qui referret Philistaeos cum magnis copiis in terram Israelitarum se infudisse: quo nuntio accepto coactus est Saul recedere a persequendo Davide, eum magno suo opprobrio et dolore. Et hoc breviter attingitur in sequenti versiculo.

Vers. 4. MISIT DE Oculo, ET LIBERAVIT ME, DEDIT IN OPPROBRIUM CONSCULCANTE ME.

Vers. 5. MISIT DEUS MISERICORDIAM SUAM ET VERITATEM SUAM, ET ERIPUIT ANIMAM MEAM DE MANU CAETULORUM LEONUM: DORMIVI CONTURBATUS.

Vers. 6. FILII HOMINUM, TENENTES EORUM ARMA ET SAGITTE, ET LINGUA EORUM GLADIUS ACUTUS.

« Misit de oculo, » auxilium videlicet, « et liberavit me, » quando cinctus Legionibus hostium jamjam capiendus et occidendus eram. « Dedit in opprobrium consculcantes me, » id est, exposuit probris Saulem et milites ejus, qui me ut

pulverem conculcabant et contemnebant, quando re infecta conati sunt recedere, et Philistaeis occurrere, ut supra diximus ex *cap. xxiii* lib. I *Reg.* « Misit, inquam, de caelo misericordiam et veritatem, » quasi duas manus suas, « misericordiam » qua liberaret me, « et veritatem, » id est justitiam, qua hostes meos pudore et dolore afficeret. « Et eripuit animam meam, » hoc est, vitam meam, « de medio caetulorum leonum, » id est, Saulis et militum ejus, qui ferocia leones juvenes, ac per hoc fortissimos, referebant. Sed etiam sic liberatus ab imminente morte, tamen « dormivi conturbatus, » quia timidi detractores et calumnias inimicorum meorum, quorum dentes et linguae ferunt instar lancearum et gladio- rum acutorum. In hebraeo dicitur verbum *eripuit*, et sic vertit S. Hieronymus: *Anima mea in medio leonum dormivi ferocientium*. Sed in hebraeo codice non est *dormivi*, sed *dormivi*, עֲשֵׂבָה *eshebah*, in prima persona. Quare vel exiitit verbum *eripuit*, vel subintelligi debet; et quia Hebraei non habent casus, recte possumus vertere, tam *anima mea*, quam *animam meam*. Denique illud, *conturbatus*, quod Hieronymus vertit *ferocientium*, videlicet leonum, in hebraeo proprie significat *ardentem, inflammatum*, quod satis apte convenit cum voce *conturbatus*: qui enim conturbati sunt, aestuare et ardere solent. Itaque lectio hebraica non difficile cum nostra graeca et latina concordari potest, et hunc sensum facit: *Anima mea eripuit de medio leonulorum, dormivi esueus, et conturbatus*. Cur autem dormierit conturbatus, quando jam liberatus erat, exponit cum addit: « Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae, et lingua eorum gladius acutus, » id est, « dormivi conturbatus, » quoniam etiam si Saule recedente liberatus erim a morsu leonum, qui de propinquo mordent, tamen sciebam non deesse detractores et calumniatores, qui etiam longe ferunt, instar jaculorum et sagittarum; multi enim erant, qui calumniis suis incitabant Saulem adversus Davidem, ut ipse testatur lib. I *Reg. c. p. xxiv*: « Quare, inquit, audis verba hominum loquentium: Quareit David malum adversum te? » Porro phrasia illa: *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae*, est Hebraeorum propria; sensus autem est: Filii hominum tales sunt, ut dentes eorum sint veluti lanceae (hoc enim sonat vox hebraica טֵנָת *thanat*, pro qua Septuaginta reddiderunt *arma et sagitta*). « Et lingua eorum » veluti « gladius acutus: » quibus verbis significatur detractio, quae per instrumenta dentium et linguae formatur, et non minus nocet et interimit, quam lancea, sagitta et gladius, cum incitet ad iracundiam, et sit causa malorum plurimorum.

7. EXALTARE SUPER CAELOS, DEUS, ET IN OMNEM TERRAM GLORIA TUA.
Exposito timore suo precatur Deum, ut exer-

cendo justitiam in impios hostes suos, manifestet gloriam suam. « Exaltare, inquit, super caelos Deus, » id est, sede in altissimo throno, qui est super omnes caelos, ut iudices; vel, exaltetur nomen tuum super oculos eorum angelis, « et in omnem terram » eorum hominibus dilatetur « gloria tua, » id est, ut omnes intelligant et laudent justitiam tuam.

VERS. 8. **8. LAQUEUM PARAVÉRUNT PEDIBUS MEIS, ET INCURVAVÉRUNT ANIMAM MEAM.**

VERS. 9. **9. FODERUNT ANTE FACIEM MEAM FOVEAM, ET INCIDERUNT IN EAM.**

Redditi causam cur iudicium Dei adversus hostes suos imploret. Nam praeter alia, inquit, « laqueum paraverunt pedibus meis, » id est, insidias mihi tetenderunt, ut me quasi feram de improvisis « caperent. » Et incurvaverunt animam meam, « id est, atque his insidiis me allixerunt, ut praeter contigua sollicitudine incurvis ac mestis incederem. Deinde id ipsum repetit alia metaphora: « Foderunt, inquit, foveam ante faciem meam, » id est, foderunt foveam in itinere, quo iturus eram, ita ut fovea ante me esset, quamvis eam a me conspici non existimarent: illud enim, *ante faciem meam*, non significat, *me aspiciente et videntem*; sed *in loco*, qui ante me erat, et per quem transiurus eram. « Et inciderunt in eam, » id est, paraverunt mihi periculum vitae, et ipsi in illud inciderunt: nam, ut dicitur est supra ex cap. xxiii lib. I Reg., Saul insidiabatur vitae Davidis, et illo ipso tempore incidit in spelunca in manus Davidis, a quo poterat occidi, si David voluisset.

VERS. 10. **10. PARATUM COR MEUM, DEUS: PARATUM COR MEUM, CANTABO, ET PSALMUM DICAM.**

Item in fine Psalmi excipit Propheta spiritum suum in Deum, ac dicit: « Paratum cor meum, paratum cor meum, » id est, paratus sum vivere, paratus sum mori; paratus conculari, paratus regnare, et quicquid acciderit de manu tua accipiam. « Cantabo, et psalmum dicam, » laudabo misericordiam, laudabo justitiam, et voce, et instrumento musico.

VERS. 11. **11. EXURGE, GLORIA MEA: EXURGE, PSALTERIUM ET CITHARA: EXURGAM DILUCULO.**

Quia dixerat: « Cantabo, et psalmum dicam; » nunc, ut id recte fiat, non invocat Musas, ut profani poetae faciunt, sed invocat Spiritum prophetae, ut Theodoretus exponit. « Exurge, inquit, gloria mea, » id est, donum spiritus, quo affante canere soleo mysteria divina; « exurge, psalterium, et cithara, » id est, exurge spiritus meus, et lingua mea: spiritus enim per psalterium intelligitur, quod ex parte superiore sonum edit,

et lingua per citharam, quae ex parte inferiore sonat. « Exurgam diluculo, » id est, summo mane, quod est altissimum tempus contemplandi divina, et canendi Deo, ego spiritus Dei exurgam, et excitabo spiritum tuum et linguam tuam ad canendum. Potest etiam cum S. Hieronymo et S. Augustino hic locus intelligi de resurrectione Christi; David enim, qui satis intelligebat, se in passionibus suis Christi patientis et morientis figuram gerere, Spiritu Sancto afflatus ad Christum loquitur, ac dicit: « Exurge, gloria mea; » nullam enim majorem gloriam David habere potuit, quam ut Pater Christi diceretur. « Exurge, inquit, gloria mea, » Christe redemptor filius meus, et dominus meus; « exurge, psalterium et cithara, » id est, exurge, caro Christi, quae psalterium fuit, dum divina miracula operando ex parte superiore sonuisti; et cithara, dum humana patiendo ex parte inferiore sonitum dedisti. Deinde inducit ipsum respondentem: « Exurgam diluculo; » satis enim constat Christum a mortuis diluculo surrexisse.

12. CONFITEBOR TIBI IN POPULIS, DOMINE, ET VERS. 13. PSALMUM DICAM TIBI IN GENTIBUS.

Surgens diluculo David ad canendum Deo, dicit: « Confitebor tibi, » id est, laudabo te in populis Iudaeorum, « et psalmum dicam tibi in gentibus, » Noverat enim sanctus Propheta psalmos suos toto terrarum orbe cantandos a fidelibus, tum ex Iudeis, tum ex gentibus in Ecclesia congregatis. Potest etiam sic exponi, ut Christus, qui dicit: « Exurgam diluculo, » addat etiam se per corpus suum, quod est Ecclesia, Deum semper et ubique laudaturum.

13. QUONIAM MAGNIFICATA EST ESQVE AD CAELOS MISERICORDIA TUA, ET USQUE AD NUBES VERITAS TUA.

Hec est materia laudis apud omnes gentes, quod misericordia Dei magna effecta sit, et creverit usque ad caelos, non in se, quomodo semper est infinita, sed in operibus suis; et pari ratione veritas Dei, sive pro fidelitate, sive pro justitia accipitur, replevit omnia « usque ad nubes, » id est, usque ad caelos: accipit enim propheta pro eodem usque ad caelos, et usque ad nubes, quae ita dicuntur in Scripturis nubes caeli, *Matth. xxvii*: « Videbitis Filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus caeli. »

14. EXALTARE SUPER CAELOS, DEUS, ET SUPER OMNEM TERRAM GLORIA TUA.

Quomodo misericordia et veritas Domini perfingunt usque ad caelos, sic etiam par est, ut gloria, et laus ejus, et caelum, et terram repleat.

PSALMUS LVIII.

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *In finem*, 1. Ne desperas, David in tituli inscriptionem.

2. Si vere utique justitiam loquimini: recta iudicate, filii hominum.
3. Etenim in corde iniquitates operamini, in terra iniustitias manus vestrae concinnant.

4. Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero, locuti sunt falsa.

5. Furor illis secundum similitudinem serpentis: sicut aspidis surdae, et obturantis aures suas.

6. Quae non exaudiet vocem incantantium, et venefici incantantis sapienter.

7. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus.

8. Ad nihilum devenient tanquam aqua decurrens: intendit arcum suum donec infirmetur.

9. Sicut cera, quae fluit, auferentur: supercedit ignis, et non viderunt solem.

10. Priusquam intelligerent spinae vestrae rhamnium: sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

11. Letabitur justus cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris.

12. Et dicit homo: Si utique est fructus justo, utique est Deus iudicans eos in terra.

Argumentum. — Reprehenduntur homines iniusti, iudices praesertim, quorum impietas, quae describitur vers. 3-6, tanta sit, ut vindictam divinam provocet, vers. 7-10; quo facto pii in virtutis studio confirmantur, vers. 11-12. Hinc strophae tres. Conf. I Sam. xxiv, 12; xxvi, 19.

1. Praecentori, *ne desperas*, Davidis carmen mysticum.
2. Num revera, *o homines muti*, justitiam tandem loquimini? Num recta iudicabitis, filii hominum?
3. Imo vero iniquitates in corde elaboratis, in terra violentiam manuum vestrarum appenditis.
4. Deflectunt (a via justitiae) impii inde ab utero, errant inde a matris ventre loquentes mendacium.
5. Venenum est ipsis sicut venenum serpentis, instar aspidis surdae, quae obturat aurem suam:
6. Quae non audit vocem incantantium, exercentis incantationes perite.

V. s. u. — *Victori, ut non desperas David humilem et simplicem.*

Si vere utique justitiam loquimini: recta iudicate, filii hominum.

Etenim in corde iniquitates [A. holocausta] operamini, in terra iniquitates manuum vestrarum appenditis.

Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero loquentes mendacium.

Furor eorum sicut similitudo furoris serpentis, sicut reguli surdi obturantis aurem suam.

Ut non audiat vocem murrnantium, nec incantatoris incantationes callidas.

Deus, excute dentes eorum ex ore eorum; molares [al. molas] leonum confringe, Domine.

Dissolvantur tanquam aqua quae defluit: intendet arcum suum [h. sagittam suam] donec conterantur.

Quasi vermis tabefactus pertranseat [al. pertranseat]: quasi abortivum mulieris, quod non vidit [al. videt] solem.

Antequam crescant spinae vestrae in rhamnium, quasi viventes, quasi in ira tempestas rapiet eos.

Letabitur justus cum viderit ultionem: pedes suos lavabit in sanguine impii.

Et dicit [al. dicat] homo: Vere est fructus justo, vere est Deus iudicans in terra.

7. Deus, diserte dentes eorum in ore eorum, dentes (caninos) leucolorum exente, Jova.
8. Diffinant ut aquae quae decurrunt sibi (evanescent); intendat sagittas suas eo cum effectu, quasi praecisae (obtusae) essent.
9. Sint ut limax, quae liquefactione (sen *liquescens*) abit, ut abortivus mulieris, qui non vidit solem.
10. Prius quam persentiscant ollae vestrae rhamnum, tam vivum quam ardentem turbine abripit illum (rhamnum Deus).
11. Laetabitur justus cum viderit vindictam, gressus suos lavabit in sanguine peccatoris.
12. Et dicit homo: Utique fructus est justo, utique est Deus iudex in terra.

NOTE.

Vers. 2. Hengstenberg, *non revera mihi* (prop. silentium) estis, *ad loquendum justitiam, ad recte judicandum?* Ewaldus, *non revera justitiam loquimini, o dei (iudices — legit alii)? num recte judicatis filios hominis?* Maurer, *non revera quod lege constitutum, quod justum est, loquimini*, etc.: Verbi atom, ait, primaria significatio est *figura*, hinc *lex, pactum*. Alexandri forsitan legerunt *culam*. — Vers. 3. Non justitiam, sed violentiam, i. e. injustitiam appenditis: *et manuum vestrarum ponitur ob corde in priori hemist. Alii non male: bilancibus inter vos distribuitis praedam injustitiae captam*. — Vers. 4. Sensus: Malitia eorum est inveterata. — Vers. 5. Hengstenberg, *instat aspibus surdo, improbus obturat*, etc. — Vers. 6. Exercent incantationes, prop. ligant nodos magiens. — Vers. 8. Alii, *sagittas suas*, et ecce! sunt improbi quas succedantur. — Vers. 9. Vidit, prop. viderunt, *et abortivus dicit solem*. Alii, *ut limax... improbus abit, ut abortivus... improbi non videntur illi solem*. Limax, saliva emissa viam humectans, quo longius procedit, eo magis dissolvitur. Verum quia hoc dissolutio lentissime fit, non male Alexandri, quos sequitur Ewaldus, pro *limax*, vertit *cora*: Ita et Syrus. — Vers. 10. Rhamni spinis oblongis usus nullus est apud Orientales ad ignem in foco, quod facile flagrat. Vivum, virentem adhuc nec igne satis accensum. *Ardentem*, prop. *ardorem*, pro re ardente, puta rhamno. Proverb. locutio, cujus sensus: Antequam consilia vestra ad maturitatem aut effectum pervenerint, improvise omnes vestrae machinationes evertentur. *Saepe accidere solet; ait Rosenmullerus, illis, qui per deserta iter facientes cibos parare sibi volunt, ut subito coorta tempestate ignis ad cibos coquendos accensus exstinguatur, omnique epularum apparatus desinat ac dissipetur; unde haec similitudo ducta videtur.* *Alii, priusquam animadvertant, animadvertere alicui possit, cito, praeter expectationem, spinis vestris sunt dumus, cohererit spinis vestris exerescent in dumum amplum et latum; tam vivum, virentem, quam ardentem, aridum, i. e. totum turbine abripit illum, dumum Deus, i. e. cito vos, improbi, eliorescit, sed subito vos omnes ad unum in perniciem agit Deus. Alii, priusquam persentiscant spinis vestris, i. e. inopinato, dumum (vos singulos universosque) sive virentem, sive aridum, abripit illum Deus. Vulgati sensus: Ut agricola succrescentes in arvis teneriores alicui spinas, antequam duriores fiant, ac ledere possint, radicitus evellit, et quasi cum ira quadam delectatus abicit, sic illos nondum satis in improbitate confirmatos Deus vita privabit.* — Vers. 11. *Lavabit*: post pugnam victores necessaria pedes ponant in sanguine hostium. — Vers. 12. *Pro utique, alitantum, solvimento*: non male. Alexandri legerunt *shoflam*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In faem, ne disperdas, David in tituli inscriptionem.

Titulus nihil habet novi. Argumentum est acris reprehensio hominum iniquorum: quamvis enim occasio scri-

beni nata sit ex iniquitate Saulis, et ministrorum ejus perequentium. Davitem, tamen reprehensio est generalis, et, ut monuit S. Augustinus, concluditur Spiritus Sanctus per os Prophetarum ad universum genus humanum.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. SI VERE UTIQUE JUSTITIAM LOQUIMINI: RECTA JUDICATE, FILII HOMINUM.

Non desunt ex recentioribus, qui velint totum versiculum hunc legi per interrogationem, hoc modo: « Num vere justitiam loquimini? num recta judicatis, filii hominum? » Sed veteres omnes, Hilarius, Hieronymus, Augustinus, Theodoretus, Euthymius et alii legunt ut nos in textu nostro habemus. Sanctus autem Hieronymus non solum in expositione Palterii, sed etiam in versione ex hebraeo verit: *Si vere utique justitiam loquimini, recta judicate, filii hominum*. Quamvis enim in prima parte versiculi adit in hebraeo littera *he*, quae est signum interrogationis, tamen in secunda non habetur; proinde ad verbum sic vertendum esset: *Nam vere justitiam loquimini? recta judicatis, filii hominum; quae sententia eadem est, cum ista: « Si vere justitiam loquimini, recta judicatis, filii hominum. » Igitur sententia Prophetae haec est: Cum omnes homines interrogati an sit bonum furari, machari, decipere, et similia, recte respondent non esse bonum, quia lex scripta in corde docet ista non esse bona, cum nemo velit talia sibi fieri, convincuntur omnes iniqui non vere loqui justitiam, sed fide ac simulate, quia in corde suo judicant sibi esse bonum furari, machari, decipere, et similia: non enim facerent, nisi bonum sibi esse crederent. Nec solum convincuntur esse mendaces, dum falso loquuntur justitiam, et dicunt: Non est bonum furari, machari, decipere, et similia; sed etiam convincuntur mirabili caecitate laborare, cum negare non possint malum esse furari, cum videant se non posse pati fures: et tamen judicant, sibi bonum esse furari, et facere alteri, quod sibi fieri nolunt; nam si bonum est furtum, quare nolunt sibi fieri? si non est bonum, quare volunt alteri facere? Adversus istam voluntariam et inexcusabilem caecitatem clamant Spiritus Sanctus: « Si vere utique justitiam loquimini, dum dicitis: Malum est furari, machari, et similia; « recta judicatis, filii hominum, » id est, judicatis in corde vestro, non esse faciendum, ac per hoc nolite facere, quae mala esse confessi estis.*

Vers. 2. ET ENIM IN CORDE INIQUITATES OPERAMINI: IN TERRA INJUSTITIAS MANUS VESTRAE CONCINNANT.

Ostendit, non sine causa se admonuisse, ut recta judicet, si justitiam vere loquuntur; nam apparet contraria illos facere, ac per hoc non vere justitiam loqui, sed fide ac mendaciter. « Et enim, inquit, in corde iniquitates operamini, » id est, corde judiciali, ac decernitis mala, neque ibi sistitis; sed « in terra manus vestrae »

cordis mandata exequentes « concinnant iniquitates. Illud, in terra, significat peccata operum non posse fieri, nisi dum hic in terris vivimus: nam in inferno erunt quidem mala desideria, sed facultas exequenti non erit. Illud, concinnant, in hebraeo est *appendunt*, in graeco *connectunt*. Sed omnia idem significant, nimirum peccata peccatis apte conjungi, et appendi unum alteri, sed admixta saepe specie aliqua virtutis, ut turpitudine iniquitatis aliquo modo tegatur. Exemplo esse potest Davidis adulterium: nam adultorio perpetrato, concinnavit David dolum, quo adulterium tegeretur, advocato videlicet Uria marito, atque ad uxorem misso, ut ex eo concepisce videretur; et quia hoc non successit, adjunxit adulterio homicidium, atque hoc etiam dolo alio concinnato, ut in praedio perisidie dici posset. Vide alia exempla apud S. Augustinum.

3. ALIENATI SUNT PEGORATORES A VULVA, ERRA- VERUNT AD UTERO, LOCUTI SUNT FALSA.

Hec est alia peccatorum miseria, quod non post multos annos vite peccare incipiunt, sed ab ipsa natalitate, vix in lucem editi a recto tramite deflectunt. Alienati sunt peccatores a vulva, » id est, ab ipso exitu de vulva alienati sunt a recto tramite, a via veritatis, a beata vita. « Erraverunt ab utero; » haec est repellio, et declaratio ejus quod dictum erat, « alienati sunt a vulva, locuti sunt falsa: » hoc enim est primum ordinarie peccatum actuale, quod peccati committunt, mendacium videlicet; inde se primum prodiit natura corruptio.

4. FUROR ILLIS SECUNDUM SIMILITUDINEM SERPENTIS, Sicut ASPIDIS SURDIE, ET GUTTURANTIS AURES SEAS.

5. QUE NON EXAUDIET VOCEM INCANTANTIIUM, Vers. 5. ET VENERIFICI INCANTANTIS SAPIENTER.

Docuit morbum peccati ab ipsa infantia incipere: hanc addit, non solum hunc esse morbum diuturnum, sed etiam gravissimum, quia non nunquam peccatores tanto furore et tanta obstinatione grassantur in perniciem aliorum hominum, ut similes efficiantur serpentibus illis, qui surdi dicuntur, quia incantationibus nullis cedunt. « Furor illis, » id est, gravissimis peccatoribus, qualis tunc erat Saul, est « secundum similitudinem serpentium, » qui nulla arte mansueferi possunt; imo secundum similitudinem « aspidis surdi, » quae obturat cauda aures suas, » ut non exaudiat vocem incantantium, nec venerifici incantantis sapienter, » id est, valde periti in arte sua. Utrum sit verum, an fabulosum, quod dicitur de

aspice, claudente sibi aures, ne audiat maleficium incantantem, non nullum refert ad hujus Psalmi explicationem. David enim similitudinem dicit ab eo quod vulgo fertur. Monet etiam S. Augustinus non ideo approbari incantationes veneficorum, quia David indero similitudinem accepit: nam et Dominus in Evangelio similitudines duxit a iudice injusto, « qui neq. Deum timet nec hominem reverter, » Luc. xviii; et a villico iniquitatis qui, « donando bona domini sui, amicos multos sibi conciliavit, » Luc. xvi; et ab illo qui, « invento thesauro in agro alieno, continuo emit agrum illum ut thesauro solus possideret, » Matth. xiii: nec tamen approbavit injustitiam iudicis, neque fraudes servorum, nec astutiam cupidorum.

Vers. 6. 6. Sicut contereat dentes eorum in ore isoporem, molas leonum confringet Dominus.

Descripta gravitate peccati aliquorum hominum, inter quos Saulem David numerabat in primis, describit nunc penas eorundem peccatorum aptissimam similitudinem. Prima similitudo continetur in hoc sexto versiculo, et summa ejus est, a Deo auferri potentiam hominum peccatorum; quantumvis magni, robusti et feroces esse videantur: nihil enim robustius et terribilius leone, et in ipso leone nihil durius, acutius, horribilius dentibus molaribus. « Dens » igitur « dentes leonum confringet, » id est, rolar et potentiam peccatorum quamvis potentissimorum auferet. « Deus, inquit, conteret dentes eorum, » peccatorum videlicet, qui instar leonum discerpunt et dilaniant innocentes. « In ore ipsorum, » id est, dum adhuc sunt in ore ipsorum viventium et rugientium, nam conterere dentes leonum jam evulsos facile est, heclarat, vel repellit more suo Propheta, quod dixit, dum addit: « Molas leonum confringet Dominus, » id est, non solum dentes minores, sed etiam molares, qui sunt omnium maximi et durissimi, confringet Dominus.

Vers. 7. 7. Ad nihilum devenient, tanquam aqua decurrens; intenuit arcum suum, donec infirmetur.

Haec est altera similitudo, quae docet potentiam impiorum fore brevissimam, et post modicum ita redigendam esse ad nihilum, ut tota progenie extincta, ne vestigium quidem ejus remaneat. Similitudo aulem ducitur, vel a torrentibus secundum Augustinum, qui ita intumescent, et omnia secum rapiunt, ut flumina maxima esse videantur, et tamen post unam, vel alteram horam omnino siccantur et evanescent, ut non gutta quidem aquae remaneat in alveis torrentium; vel ducitur similitudo ab ingenti pluvia hiemali, ut exponit S. Hieronymus, quae per loca declivia ita statim decurrit, ut post modicum cessante pluvia, nusquam aqua ipsa compareat. Exempla innumeralia adduci possunt tum potentissimorum tyrannorum, ut Saulis, Achab, et Hieroboam, vel Ne-

Potentia impiorum non habet viam.

ronis, Cali, Domitiani, et similibus; tum haereticarum magni nominis, ut Arii, Nestori, et ceterorum. « Ad nihilum, inquit, devenient tanquam aqua decurrens, » torrentis vel pluviae, quae velocissime transit, et vestigium non relinquit. Ac ne putaremus, casu fieri, vel ex naturalibus causis, ut potentissima regna tyrannorum, aut famosissima haerese tam cito finem accipiant, subjungit Propheta: « Intendit arcum suum, donec infirmetur, » id est, impiorum potentia tam celerem finem habebit, quia Deus omnipotens intendit arcum suum adversus eos; neque arcum remittet, donec illi infirmetur, ac debilitentur, et viribus amissis deficiant et pereant.

Vers. 8. 8. Sicut cera, quae fluit, auferentur: super credidit ignis, et non viderunt solem.

Tertia est haec similitudo, quae demonstrat, non minus facile esse Deo potentiam tyrannorum, atque aliorum impiorum ad nihilum deducere, quam facile sit soli, aut igni ceram liquefacere: cera enim quantumvis indurata, calori solis vel ignis nullo modo resistit, sed continuo liquefit, defluit et perit. « Sicut cera, inquit, quae fluit, » tangente illam sole, vel igne, ita « auferentur » de medio homines peccatores. Nam « supercedit ignis » ira Dei in illos, et ipsi tanquam cera continuo liquefacti perierunt, et non viderunt amplius solem, quem soli viventes videre possunt. In codice hebraeo hic versiculus longe aliter habet. Sic enim verit S. Hieronymus: *Quis cepit te factus pertransiit, quasi abortivum mulieris, quod non vidit solem. Sed quod attinet ad vocabulum שָׁבֵלִי shabeli, non possunt reprehendi Septuaginta, quod verterint ceram, quia hae vox non habetur, nisi hoc loco, et aliqui voluit significare vermiculum, aliqui timacem, alii alia. Inter tot opiniones de obscurissima voce, cur non magis credemus Septuaginta Interpretibus antiquioribus, doctioribus, et pluribus? Quod vero perfinet ad illam vocem תָּמָס thomas, nulla est difficultas: nam proprie significat liquefactionem, et Septuaginta recte verterunt, ceram quae fluit, hoc est, liquefit; et S. Hieronymus, qui verit talis factum, sensum expressit, non verbum. Denique illa verba מֵתָּוּ מֵלֵשׁ נֶפֶל מֵלֵשׁ נֶפֶל nihil est, S. Hieronymus recte verit, abortivum mulieris; sed Septuaginta recte etiam verterunt, supercedit ignis, quia remotus punctis Rabbinorum illud מֵלֵשׁ נֶפֶל potest legi naphel, quod significat cecidit, et illud מֵלֵשׁ נֶפֶל, legerunt sine ultima littera, et verterunt ignis, quia est ignem significat.*

Vers. 9. 9. Tanquam intellexerint spinae vestrae rhamnum: sicut viventes, sic in ira absorbet eos.

Haec est ultima similitudo, quae docet Propheta, impios succidendos et perdendos a Deo, antequam implere possint mala, quae adversus justos meditati sunt, ut non habeant gaudium de exter-

Impi prius perunt, quam boni et

minio justorum, quod maxime euplebant: quomodo Saul antea male perit, quam de morte David letari poterit; et Diocletianus, et Maximianus, alique persecutores Ecclesiae prius perierunt quam ultimum exitum christianorum viderint, ad quod totis viribus inhiabant. Similitudo autem desumpta est a spinis, quae ab agricola succiduntur, dum teneri sunt, antequam ad robur rhamni, quod est lignum magnis et durissimis spinis instructum, crescendo perveniant: « Primum autem intellexerint spinae vestrae rhamnum; » S. Hieronymus ex hebraeo verit: *Antequam spinae vestrae crescant in rhamnum.* S. Hilarius et S. Augustinus legunt, *antequam producat spinas vestras rhamnum.* Nostra lectio concordat ad verbum cum hebraica et cum graeca. Porro lectio S. Hilarii et S. Hieronymi in sensu conveniant: nam spinas crescere in rhamnum, et spinas teneras, quae ferrire non possunt, paulatim crescere, et fieri rhamnum, qui duris aculeis suis pungat et feriat: sic etiam rhamnum producere spinas, est rhamnum tenerum, et qui nocere non potest, crescere et inducere aculeos, ut maxime nocere valeat. Oportet igitur ad eundem sensum reducere verba obscura nostrae lectionis: id quod fiet, si per vocem intellegere, quae est in hebraico et graeco codice, interpretemur, *crescere ad perfectum robur;* quod quidem hominibus convenit, qui tunc ad perfectam aetatem pervenerunt, quando sapere et intelligere incipiunt. Sed per metaphoram tribuitur etiam aliis rebus. Itaque sic exponi potest versiculus: « Primum autem intellexerint spinae vestrae rhamnum, » id est, priusquam ad perfectionem suam spinae tenere crescendo pervenirent, ut ad instar rhamni pungere, ferire, et lacerare possent; « sicut viventes, sic in ira absorbet eos, » id est, Deus absorbet illos (absorbet enim hoc loco positum est pro absorbet), sicut in Evangelio, Joan. xv, *ardet pro ardere;* Deus, inquam, absorbet eos sic in ira sua, sicut viventes absorbere solet terra, aut mare: nullatio autem illa personae familiaris est Prophetis, ut cum loqueretur ad ipsa impios in secunda persona dicens, *spinae vestrae, mox transeat ad tertiam dicens, absorbet eos, pro absorbet eos.*

Vers. 10. 10. Letabitur Jesus cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatorum.

Cum hae facta fuerint, quae supra dicta sunt de perditione impiorum, tunc « letabitur Jesus, cum viderit vindictam; » non quidem amore vindictae laetabitur, sed amore justitiae, et quia videbit se Dei gratia custoditum, non esse lapsam in ea

peccata, unde tam severe puniri mereretur: nec solum letabitur, sed etiam « manus suas lavabit in sanguine peccatorum, » id est, opera bona ipsius magis elacebit ex comparatione malorum operum peccatorum: nam opposita juxta se posita magis splendunt: per sanguinem enim in Scripturis, peccatum intelligi solet. Vel dici potest cum S. Augustino, justum hic in terra lavare manus suas, id est, mundare opera sua, et bene operando fieri diligentem, dum cernit sanguinem, id est, mortem ac supplicia impiorum. In hebraeo habetur, *pedes suos lavabit.* Sed omnes alii codices graeci et latini, et omnes tractatores legunt *manus.*

Vers. 11. 11. Et dicit homo: Si utique est fructus iusto, utique est Deus iudicans eos in terra.

Cum impii puniantur, et justus letabitur, tunc « dicit homo, » id est, tunc homines, qui ista vident, dicent: Si iustitia fructum aliquem adfert, ut vere adfert, ille maxime est fructus, quod Deus summus omnium Iudex non sinit peccatores impunites, neque justos irremuneratos; sed retractat omnia iniusta iudicia, et iudicat eos, id est, tam malos, quam bonos, tribuens iustis debita praemia pro omnibus bonis operibus, quae fecerant, et pro omnibus malis, quae perierant, et in iustis debita supplicia pro omnibus malis, quae fecerant, et pro omnibus delictis, in quibus basidierunt. Et sic impletur illud Apoc. xviii: « Quantum se glorieavit, et in deliciis fuit, tantum dabit illi tormentum et luctum. » Iudicium autem hoc dicitur fieri in terra, quia fit pro his actionibus quae factae sunt in terra, et quia saepe inchoatur in hac vita, licet perfectum in illa: denique quia ultimum eorum iudicium fiet de hominibus, qui adhuc erant in terra, et inde transierunt erant, vel ad caelum, vel ad gehennam. Unde dicitur Deus iudicaturus orbem terrarum in aequitate. In hebraeo codice non habetur conditionalis si, cum dicitur *si est fructus iusto, sed non, vere est fructus iusto, vere est Deus iudicans eos in terra.* Illud igitur, si, quod ex graeco transit in codices latinos, non est conditio, vel particula dubitationem significans; sed explicanda est, ut nos paulo ante explicavimus, *si est aliqua fructus iusto, ut sine ulla debito est illi est quod Deus iudicabit accuratissime omnia opera bona et mala, et non sinit justos in perpetuum opprimi ab impiis, sed impiis condemnatis justos coronabit.* Quae certe magna est consolatio iustorum afflictorum, qui ex fide vivunt, et expectant beatam spem et adventum magno Dei, et Salvatoris nostri Iesu Christi, cui sit laus et gloria.

Manus comedo iusto, et bibo.

PSALMUS LIX

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *In finem*, 1. Ne desperas, David in tituli inscriptionem, quando misit Saul, et custodivit domum ejus, ut eum interficeret.

2. Eripe me de inimicis meis, Deus meus: et ab insurgentibus in me libera me.

3. Eripe me de operantibus iniquitatem; et de viris sanguinum salva me.

4. Quia ecce ceperunt animam meam: irrurent in me fortes.

5. Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine: sine iniquitate cucurri, et direxi.

6. Exurge in occursum meum, et vide: et tu, Domine, Deus virtutum, Deus Israel,

Intende ad visitandas omnes gentes: non miserearis omnibus, qui operantur iniquitatem.

7. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem.

8. Ecce loquentur in ore suo, et gladius in labiis eorum: quoniam quis audivit?

9. Et tu, Domine, deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.

10. Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es.

11. Deus meus, misericordia ejus praeveniet me.

12. Deus ostendet mihi super inimicos meos, ne occidas eos; nequindo obliviscantur populi mei.

Disperge illos in virtute tua, et depone eos, protector meus, Domine.

13. Delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum, et comprehendantur in superbia sua.

Et de execratione et mendacio annuntiabuntur 14. in consummatione: in ira consummationis, et non erunt.

Et scient quia Deus dominabitur Jacob, et finium terrae.

V. s. n. — *Victori, ut non desperas David humilem et simplicem, quando misit Saul, et custodierunt domum, ut occiderent [al. occideret] eum.*

Eripe me de inimicis meis, Deus [h. Domine] meus, et a resistentibus mihi protege me.

Libera me ab operariis iniquitatis [al. operantibus iniquitates], et a viris sanguinum salva me.

Quia ecce insidiati sunt animam meam, congregantur adversus me fortissimi [h. crudelissimi]: absque iniquitate mea, et absque peccato meo, Domine.

Non egi inique, et illi currant [al. ecurrant] et preparantur: surge [h. exurgiscere] ex adverso pro me, et respice.

Et tu, Domine Deus exercituum, Deus Israel, evigila, ut visites omnes gentes.

Non miserearis universis qui operantur iniquitatem. *SEMPER.*

Revertantur ad vesperam, latent ut canis [al. canes], et circueant [al. circuibant] civitatem.

Ecce loquentur [al. loquantur] in ore suo, gladius in labiis eorum: quasi nemo audivit.

Tu autem, Domine [al. fac. Domine], deridebis eos: subsannabis omnes gentes.

Fortitudinem meam ad te servabo: quoniam tu, Deus, elevator meus.

Deus misericordia mea praeveniet me: Deus ostendet mihi in insidiatoribus [h. decantatoribus] meis.

Ne occidas eos, ne forte obliviscantur populi mei: disperge eos in fortitudine tua, et destrue eos, protector noster Domine [al. Deus].

Peccato oris sui, sermone [al. in peccato et in sermone] labiorum suorum, et captantur in superbia sua: maledictionem et mendacium narrantes.

Consume in furore, consume ut non subsistant: et scient quoniam Deus dominatur [al. dominabitur] Jacob, in finibus terrae. *SEMPER.*

15. Convertentur ad vesperam, et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem.

16. Ipsi dispergentur ad manducandum; si vero non fuerint saturati, et murmurabunt.

17. Ego autem cantabo fortitudinem tuam, et exultabo mane misericordiam tuam.

Quia factus es susceptor meus, et refugium meum, in die tribulationis meae.

18. Adjutor meus tibi psallam, quia Deus susceptor meus es; Deus meus, misericordia mea.

Et convertantur ad vesperam, latent ut canes [al. canes], et circueant civitatem.

Ipsi vagabuntur ut comedant, et cum saturati non fuerint, murmurabunt.

Ego autem cantabo imperium tuum, et laudabo mane misericordiam tuam:

Quoniam factus es fortitudo mea [h. susceptor meus], et refugium in die tribulationis meae.

Virtutem meam tibi cantabo [h. fortitudo mea tibi psallam], quoniam Deus adjutor [h. susceptor] meus, Deus misericordia mea.

Argumentum. — Preces continet pro sui conservatione ab hostibus impis, qui ratem sine causa persequerentur et perdere starent. His igitur hominibus perditionis penas divinas impetrat, sibi vero defensionem at liberationem ex omnibus periculis infusa certa in Deum nitus pollicetur. Tempus et occasio carnis indicata est vers. 1. Hostes interpretatur, qui titulo fidei negant, consentique Psalmum hunc editum esse post exilium Babilonicum (Nek. II, 23 seq., IV, 1 seq.). bene confutat Heugstenberg. Strophe quarta, quarum prima et tertia in fine appositum habent *celos*, secunda et quarta vero ab eodem verba incipiunt, eodemque terminantur: vers. 2-6, 7-10, 11-14, 15-18. Historia legitur 1 Sam. xxx, 11.

1. Praecentori, ne desperas, Davidis carmen mysticum, eam misit Saulus emissarios, et custodirent domum, ut interficerent eum.

2. Libera me ab hostibus meis, mi Deus, ab adversariis meis tutum me praesta:

3. Libera me ab operantibus iniquitatem, et ab hominibus sanguinolentis salva me.

4. Nam ecce insidiantur anime (vite) meae; congregantur adversum me feroces:

non ob delictum meum, nec peccatum meum, Jova.

5. Absque culpa mea incurrunt in me et constituunt se (aciem): surge (vel evigila) in occursum meum, et vide res meas afflictas.

6. Tu vero, Jova Domine, Deus exercituum, Deus Israelis, exurgiscere ad puniendum omnes gentes; ne pareas ulli proditorum pessimorum.

7. Revertentur nocte, fremebant instar canum, et circuibant urbem.

8. Ecce effundebant ore suo *nequicia verba*, gladius (sermone aculeati) super labia eorum: nam (aiunt) quis audit nos?

9. Tu vero, Jova, rides eos; subsannas omnes gentes.

10. Ad robari ejus (Jovae), ad te, *inquam*, attendo, nam Deus est arx mea.

11. Deus meus gratia sua praeveniet me, Deus videre me faciet inimicos meos.

12. Noli interficere eos *penitus*, ne obliviscatur populus *toni beneficii*;

vagari eos fac potentia tua, et deturba eos e suis sedibus, tu clypeus noster, Domine.

13. Peccatum oris eorum, sermonemque labiorum eorum quod attinet, et (sic) capiantur in fastu suo, et propter maledictiones, et propter mendacia, quæ enarrant.
14. Consume in ira, consume, et non sint, et sciant Deum esse Dominum in Jacob usque ad limites terræ.

15. Et revertentur nocte, fremebant instar canum, et circumibant urbem.
16. Ipsi vagabantur ad vorandum (me), si non fuerint saturati, at tamen querendo pernoctaverunt.
17. Ego vero canam potentiam tuam, et celebrabo mane gratiam tuam, quod fuisti arx mihi, et refugium quum versarer in angustiis.
18. Robur meum, tibi etiam, nam Deus arx mea est, Deus meus benignus.

NOTE.

Vers. 4. *Congregantur*: Maurer, *delitescent*, insidias ponunt. — Vers. 5. *Constitunt se*, propr. *firmant se*. — Vers. 6. Nomen *opim* hic Davidis adversariorum denotat, q. d. Tu, qui in totas gentes soles ammadvertere, nec hisce parcos secleratis: conf. infra vers. 9, et Ps. lvi, 8. — Vers. 7. *Revertentur*, me in domo mea non invento. Ewaldus et Maurer, *redeunt vespere*, quous vespere me querendo adventant, ululantes canum instar circumantant urbem, ut me capiant; Bengtstenberg, *revertentur vespere, fremunt instar canum, et circumantant urbem*, ut similitudo desumpta sit a canibus famelicis, qui toto die discurrunt, nec cibum quiescentem inveniant. — Vers. 10. Ha Maurer: nil enim, ait, apud Hebræorum vates frequentius subita personarum mutatione. Alii tamen cum veterum plerisque legunt *opim*, coll. vers. 18, hoc sensu: *Robur meum, i. e. animam, spem tuam ad te custodit*; Ewaldus, *presidium meum tu es, ad quod respicio*. — Vers. 11. *Deus meus*, etc. Secundum Keri vertendum esset, *Deus gratie mee. Videre*, cum voluptate. — Vers. 13. Bengtstenberg, *peccatum oris ipsorum est omne verbum labiorum ipsorum*, vulgari sensus: Propter sua scelera fient fabula mundi, legendo *tesaurorum*. — Vers. 14. *Domini*... usque ad limites terræ; alii, *sciant*... usque ad, etc. — Versiculos 15-16 Bengtstenberg vertit per futurum, et *revertentur*, etc.; Maurer vero per optativum, et *revertant*, etc. Vide nota vers. 7. — Vers. 16. Bengtstenberg, *opim errabant ad cibum: si non sint saturati, et (lucem) sic (insaturati) pernoctabunt*. Maurer, *opimur isti ad vorandum, predatum exeant profecto saturati*, strago pula, et pernoctabant, noctem transigent supremam. — Vers. 17. *Mene*, ait Maurer et Bengtstenberg, opponitur ea vespere vers. 15. — Vers. 18. *Benignus*, propr. *misericordia mea*.

GELLARINI EXPLANATIO.

PSALMUS LVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Ne disperdas, David in tituli inscriptione, quando misit Saul, et custodiret domum ejus, ut eum interficeret.

Ex hoc titulo colligitur occasio scribendi Psalmum presentem. Scribitur enim, lib. I Reg. cap. xix, missos fuisse satellites a Saule, qui custodirent domum David, ne forte nocte effugeret, ut eum mane facto interficerent: sed

Davidem, conjugis suæ consilio et auxilio, per fenestram nocte demissum aufugisse. Scribit igitur in hoc Psalmo David orationem, quam imminente tam ingenti periculo fudit ad Deum; et simul prædicit, ut solet, perditionem inimicorum suorum. S. Augustinus et Theodoretus volunt Davidem figuram Christi fuisse: Christus enim in sepulcro, quasi in domo, custodiebatur a satellitibus, ut impediretur ejus resurrectio, et proinde etiam predicatio Apostolorum, et edificatio Ecclesie, quæ corpus est Christi. Sed Christus resurrecti non aperti sepulchri, pellicis simulacris, et David evasit relictis in lecto pedibus captivis. Potest etiam totus Psalmus commode explicari generatim de immiti persecutibus iusto, et impiorum exitio, ac justorum liberatione. Solum enim David occasione afflictionum suarum concludari in universum de afflictionibus et consolatione iustorum, et malitia ac supplicio impiorum. Quæ etiam causa est cur Ecclesia frequentet assidue Psalmodium; quod non tam accurate faceret, si de solo Davide plerique Psalmi intelligendi essent.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. ERIPERE ME DE INIMICIS MEIS, DEUS MEUS, ET AB INSURGENTIBUS IN ME LIBERA ME.

Vox est Davidis in propria domo, quasi in carcere detenti, obsidentibus eum satellitibus Saulis: vox item est Christi in sepulcro jacentis, custodiibus adhibitis: vox denique est ejusdemque iusti in mortis periculo constituti.

Vers. 2. ERIPERE ME DE OPERANTIBUS INIQUITATEM, ET DE VIRIS SANGUINUM SALVA ME.

Hæc est explicatio versiculi superioris: quos enim dixit *inimicos suos*, hic dicit, *operantes iniquitatem*: iusti enim non alios habent inimicos, nisi iniquos; neque alia est causa inimicitiarum ipsorum, nisi quia illi iniqui sunt, isti iusti; et quod ibi dixit, *insurgens in se*, hic dicit, *viros sanguinum*, id est, viros homicidas, et qui insurgunt in proximum, ut ejus sanguinem fundant.

Vers. 3. QUIA EGGE CEPERUNT ANIMAM MEAM, IRRUERUNT IN ME FORTES.

Reddit rationem cur dixerit, «salva me,» vel «eripe me,» quia videlicet in maximo discrimine vite amittenda versabatur. Erat enim quasi fera inter rete conclusa, et comprehensa, et jamjam interficienda: quod explicat clarior vox græca *diçexa*, id est, *teneti sunt animam meam*, quod etiam satis congruit cum hebraica *כבדו ארבו*, quam S. Hieronymus vertit, *insidiati sunt animæ meæ*. Ergo illud, quod in nostra editione legitur, *ceperunt animam meam*, non significat, *ceperunt vitam meam, neque occiderunt, sed comprehenderunt me, sive captivum me ceperunt*. Et irruerunt in me fortes, » id est, viri potentes, qualis erat rex Saul, Aluer dux militiæ, et similes, in me impetum fecerunt: quod dicit, ut ostendat persecutionem suam non esse paucorum satellitum a quibus tunc obsidebatur; sed regis potentissimi, qui alios satellites ac milites ad eum occidendum mittere poterat.

Vers. 4. NEQUE INIQUITAS MEA, NEQUE PECCATUM MEUM, DOMINE: SINE INIQUITATE CUCURRI, ET DIREXI.

Si ad personam Davidis hæc referantur, non significant nullum fuisse in Davide peccatum absolute, sed non fuisse peccatum adversus regem, ut nullum ejus calumniabantur. At si referantur

ad Christum, absolute verissima sunt: Christus enim «peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus,» ut scribit S. Petrus I Epist. II. Alt igitur: «Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, Domine,» id est, irruerunt in me fortes, et tamen nulla est iniquitas, nulla iniustitia, neque peccatum aliud adversus eos a me patratum, ut causam persequendi me habeant. Ego enim «sine iniquitate cucurri,» id est, cursum vite lucucose peragi sine illa ipsorum offensione. «Et direxi,» id est, rectum cursum institui, non declinavi, ad dexteram, ad succupando favores potentiorum; neque ad sinistram, ut opprimerem pauperes et humiles. In hebræo habetur in tertia persona, *cucurrerunt, et direxerunt*, id est, inimici mei cucurrerunt adversum me, et direxerunt acies suas, ut me occiderent. Sed Septuaginta Interpretes aliter legerunt verba hebraica, et faciliis fuit mutatio, cum prima persona et tertia non differant, nisi in ultima terminatione. Sed res non est magni momenti.

5. EXCURSUS IN OCCURSUM MEUM, ET VIDE: ET TU DOMINE DEUS VIRTUTUM, DEUS ISRAEL,

6. INTENDE AD VISITANDAS OMNES GENTES; NON MISEREARIS OMNIBUS QUI OPERANTUR INIQUITATEM.

Dixerat, *cucurri, et direxi*: qui autem dirigit cursum suum, sine dubio ad Deum currit, ad quem omnia bona, ut ad finem ultimum diriguntur. Alt igitur: Ego bene operando ad te cursum meum direxi; tu igitur vicissim me protegendo, mihi occurre, atque ad me cursum auxilii tui dirige, et vide de proximo periculum meum, considera afflictionem meam; neque potes excusare impotentiam, vel ignorantiam; nam «Dominus» et «Deus virtutum» es; atque ut Dominus, omnia potes, ut Deus, omnia vides, ut Deus virtutum, exercitum, non solum per te, sed etiam per angelos, et quaslibet alias creaturas me juvare potes, quia tibi omnia militat; denique «tu es Deus Israel,» proinde Israelitis, ut propius eorum Deus ex federe cum patribus nostris inito protegere debes. «Intende ad visitandas omnes gentes,» id est, adveniat aliquando dies universalis iudicii tui; «et tunc non miserearis omnium operantium iniquitatem,» id est, nullis operantis iniquitatem miserearis, sed omnes pro meritis punias. Hæc videtur accipienda propheticè potius, quam per modum imprecantis, ut

sensus ait: Veniet aliquando magna illa visitatio omnium gentium, in qua redierint omnes deo summo Iudici rationem factorum suorum; et tunc Deus nullius iniqui miserabitur, sed omnes malos male perdet. Atque ex hac explicatione cessat questio, quam S. Augustinus movet, quomodo verum sit, quod hic dicitur: « Non miseraris omnibus qui operantur iniquitatem, » cum constat Deum miserum esse ipsius Davidis operantis iniquitatem adulterii et homicidii, et S. Petri ipsum Christum negantis, et S. Pauli ecclesiam persecutantis. Cessat, inquam, ista questio, quoniam Deus miseretur operantium iniquitatem, non ut Iudex, sed ut Pater misericordiarum, dum operantis iniquitatem misericorditer convertit ad poenitentiam. David autem hoc loco loquitur de Deo, ut Iudex est, qui reddet unicuique secundum opera sua, » *Matth. xvi*; ac praesertim in ultimo iudicio nullius iniqui, vel iniqui miserabitur.

Deus est
Pater
Misericordiarum
Sed et
Iudex
Vult. 7.

7. CONVERTENTUR AD VESPERAM, ET FAMEM PATIENTUR UT CANES: ET CIRCEBUNT CIVITATES.

Pergit explicare miseram conditionem iniquorum in novissimo die, » ipsi enim convertentur ad vesperam, » id est, finito die in quo fructuose converti licebat, nimisque sero sapere incipient, et poenitentiam agere nihil eis profuturam, de quibus dicitur *Sap. v*: « Poenitentiam agentes, et praeparata spiritus gementes. » « Et famem patientur ut canes, » famem utique iustitiae, quam exsuriere nequaquam quando tempus erat, vel famem qualescumque consolationis et quietis; » et circuebunt, » ut canes famelici, » civitates Dei, » id est, electorum caetum: respicient enim ad omnes, si quo modo apud aliquam misericordiam invenire possint, sed non inventuri, nemo enim Sanctorum in illa die miserabitur operantium iniquitatem. Est autem haec digna retributio, quoniam in hac vita viri iniqui » conversi sunt ad lucem diei; » id est, ad tenebras noctis, non ad lucem diei; » et famem passi sunt, » ut canes, id est, famelici fuerunt carnalium delectationum, quo si comparentur ad spiritualia, cibi sunt corrupti, ac putridi, et canum proprii; et ideo circuebunt civitatem, nam extra civitates in fossis murorum proci solent cadavera equorum, aliorumque animalium immundorum, quae non ab hominibus, sed a canibus devorantur. Hunc locum alii exponunt de reversione satellitum ad vesperam, ut nota Davidam in domo sua raperent, et instar canum vitam ejus devorarent. Alii de conversione Iudeorum circa finem mundi, juxta illud Apostoli *Rom. xi* 2: « Caecitas ex parte cecidit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fuerit. » Alii de conversione eorumdem Iudeorum ad vesperam, id est, post mortem Christi, qui famem passi sunt, sicut canes, id est, sicut gentiles, et simul saturati sunt ad praedicationem Apostolorum, et tum ipsi quoque circumierunt civitatem docendo et pro-

dicando; que est expositio S. Augustini. Alii de reversione Iudeorum in Palaestinam; post eversionem civitatis suae Jerusalem, qui famem patientur pristinae felicitatis et caeremoniarum legalium, et circumierunt eversam civitatem, si quo modo eam reaedificare possent. Nos lectori iudicium relinquimus.

8. ECCE LOQUENTUR IN ORE SUO, ET GLADIUS IN VENTRIBUS EORUM: QUONIAM QUI S AEDIVIT?

Revertitur ad malitiam iniquorum: vicissim enim loquitur Propheta nunc de culpa, nunc de poena impiorum. « Ecce, » inquit, qui me quaerunt ad poenam, » loquentur in ore suo, » id est, submissa voce inter se loquentur, ut vix ex ore sonus egrediarur, » Et gladius in labiis eorum, » et verba ipsorum quasi gladius erunt, quoniam de neco inter se consultant. Secum autem inter se loquentur, » quoniam » dicent: » « Quis audivit? » id est, nemo audivit, secretus erit sermo.

9. ET TE, DOMINE, DERIDEBIS EOS; AD NIHILUM DEDUCES OMNES GENTES.

Illi putant se non audiri, quando inter se secretum consultant, et putant se magna facturos; » sed tu, Domine, » cui nihil est occultum, » deridebis eos, » tanquam vanos, qui nosi eorum consilia, et impedire conatus ipsorum nullo negotio potes, nec solum inimicos meos deridebis, sed etiam omnes gentes cum illis conjungerentur, eas quoque contemneris, et nihifaceries. Ubi illud, *Ad nihilum deduces*, in hebraeo est, *salsomabis*, ut sit forte idem cum *deridebis*, in graeco est *ἄρδωσκου*, pro *nihilum ducet*, quod in idem recidit, itaque ut nostra latina editio cum textibus originalibus conveniat, sic explicandum est illud: *Ad nihilum deduces*, id est, pro nihilo habebis, sive ad nihilum deduces in mente tua, quia tanquam nihilum existimabis. Clarius id habetur in *Ps. xv*, ubi dicitur: « Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus, » ubi illud, *in conspectu ejus*, demonstrat deducti ad nihilum, non esse extingui penitus, ac deleri, sed pro nihilo reputari. Quomodo dicitur *Isai. xi*: « Omnes gentes quasi non sint, sicut sunt coram eo; et quasi nihilum et inane reputato sunt ei. »

10. FORTITUDINEM MEAM AD TE CUSTODIAM, QUIA, DEUS, SUSCEPTOR MEUS ES; DEUS MEUS, MISERICORDIA EJUS PREVENIET ME.

Quia meminit omnipotentis Dei, coram quo omnes gentes pro nihilo reputantur, humiliat se sub potenti manu Dei, ut gratiam mereatur. » Fortitudinem, inquit, meam ad te custodiam, » id est, ego robur meum non ex me habeo, sed a te accipi; ideo non in meis viribus est illud conservare, sed a te, » id est, apud te custodiam; tu qui dedisti, conservabis, » quia susceptor meus es, Deus meus; » id est, non sine causa confido in protectione tua, quia tu, Deus, suscepisti me prote-

David in
potentia
Dei est
preveni-
tus meo-
rum.

gendum ab infantia mea, quia tu es proprie Deus meus, quem solum colo. » Misericordia ejus preveniet me, » id est, non frustra haec loquor, quia misericordia Dei prevenit me olim, et (ut confido) semper preveniet, ut non sint me opprimi ab hostibus mei. Haec justissime David dicit, qui in pueritia preventus fuit gratia Dei, et robur divinitus accepit, ut ursum et leonem, ac deinde Goliath giganteum armatum ipse inermis occiderit, et in regem item adhuc puer a Samuele inunctus fuit. Quod si haec referantur ad Christum, multo magis verificantur, cum ipse non a pueritia, aut infantia, sed a conceptione » nactus fuerit Spiritu Sancto et virtute, » ut loquitur S. Petrus apostolus *Act. x*. In hebraeo legitur, *Dei misericordia ejus preveniet me*. Sed Septuaginta Interpretes non legerunt, *eloha*, sed *elohai*, *Deus meus*. Itaque Rabini non recte puncta collocaverunt.

11. DEUS OSTENDET MIRI SUPER INIMICOS MEOS; SE OCCIDIS EOS, NE QUANDO OBLIVISCANTUR POPULI MEI.

12. DISPERGE ILLOS IN VIRTUTE TUA: ET DEFOSE EOS, PROTECTOR MEUS, DOMINE.

Revertitur Propheta ad inimicos suos, ac praedicit poenam ipsorum: sed haec omnia magis loquitur in persona Christi, quam in persona propria. » Deus, inquit, ostendet mihi super inimicos meos, » id est, demonstrabit mihi supplicium, quod patientur inimici mei, quasi dicat: Jam revelavi mihi Deus quid eventurum sit inimicis meis, sed etiam reipsa ostendet eventum, et tunc videbo supplicium quod justissime patientur. Ego autem precor Deum, ut non occidat eos, id est, non omnino extinguat gentem judaicam: « Nequando homines obliviscantur populi mei; » vult enim Christus agnoscere populum suum, unde originem secundum carnem dicit. Rogo igitur, inquit, » ut Deus in virtute sua, » in potentia sua, cui nemo resistere potest, » dispergat illos » per orbem terrarum, et deponat eos de altitudine gloriae, in qua positi erant, cum essent populus Dei peccatissimus, et regnum ac sacerdotium obtinerent. Quae omnia in Iudeis videmus ad litteram adimpleri. In graecis codicibus habetur: *Nequando obliviscantur leges tuas*, et sic legunt Hilarius, Augustinus, Euthymius et alii; sed nostra lectio concordat cum hebraeo codice; et credibile est sic etiam verissime Septuaginta Interpretes, sed graeco textum postea fuisse mutatum: testatur enim S. Hieronymus in epist. ad *Seniam et Praxellam*, in Septuaginta Interpretibus haberi, *populi mei*, ut habetur in hebraeo.

13. DELICTUM ORIS FORUM, SERMONE LABIORUM IPSORUM; ET COMPREHENDANTUR IN SUPERBIA SUA.

Explicit causam dispersionis Iudeorum, quasi dicat: Haec illis eveniant, propter » delictum oris

eorum, » id est, propter sermonem laborum ipsorum, qui dixerunt *Joan. xix*: « Non habemus regem, nisi Caesarem; » et: « Sanguis ejus super nos et super filios nostros, » *Matth. xxvii*. Deus enim iuste illis tribuit quod sibi imprecati sunt, juxta illud *Dan. ix*: « Et non erit ejus populus, qui eum negaturus fuit. » « Et comprehendantur in superbia sua, » id est, capsi fiant a Romanis, et humillentur, ac deiciantur ob superbiam suam, qua gloriabantur se illos esse Abraham, et nemini usquam servivisse, ut perspicuum est ex cap. viii *Joan.* Verum enim propter superbiam et contumaciam suam Romanorum indignationem in se provocaverunt, ut patet ex libris Josephi de bello Iudaico. Sed illa occasio fuit exitii; vera autem causa fuit superbia, qua Dei Filium contempserunt.

14. ET DE EXECRATIONE, ET MENDACIO ANNUNTIABUNTUR IN CONSUMMATIONE, IN IRA CONSUMMATIONIS, ET NON EVENT.

Per execrationem et mendacium intelligo verba illa supra dicta: » Sanguis ejus super nos; » et: « Non habemus regem, nisi Caesarem. » Illud enim: » Sanguis ejus super nos, » fuit horrenda execratio, qua sibi imprecati sunt Iudaei penam debitam immanissimo omnium scelerum; illud autem: *Non habemus regem, nisi Caesarem*, mendacium et simulatio fuit; constat enim illos noluisse dare Caesari census, et jactasse se liberos et nemini unquam servivisse, cum tamen hoc ipsum esset insigne mendacium: servierunt enim Pharaoni in Aegypto, Nabuchodonosori in Babylonia, Philistaeis in terra promissionis, et tunc, cum haec dicerent, Romanis manifestissime serviebant. Praedicit ergo Propheta, quod de hac execratione et mendacio, id est, propter haec delicta oris ipsorum, propter eam horridam execrationem, et tam superba mendacia, » annuntiabuntur in consummatione, » id est, divulgabuntur, et infames erunt toto orbe terrarum, quando eversa civitate consummaretur ac destrueretur omnis potentia, omnis gloria, omnis status republicae Iudeorum. » In ira consummationis, » hoc est in illa consummatione, quae non casti accidet, sed ab ira et indignatione Dei proveniet, et ideo erit perfecta et absoluta consummatio, ut nunquam deceps Iudaei regnum et civitatem regiam sint habituri: ideo additur, » et non erunt, » id est, et sic peracta consummatione, non amplius subsistent Iudaei, id est, non erunt populus, nec regnum, sed disperso et dissipato miserabilis, ut hodie certissime oculis nostris, in codice hebraico legitur: *De execratione et mendacio annuntiabuntur*; sed verba hebraica facile mutant significationem: propterea Septuaginta Interpretes, qui peritissimi erant hebraice linguae, verbum activum in passiva significatione interpretati sunt. In eodem codice legitur: *Consumme in ira, consume, ut non subsistant*. Verum Septuaginta

Imma-
nissima
Iudaeo-
rum im-
precatio
qua fe-
cit

®

Interpres, vel acceperunt vocem *חַלְלֵה* pro nomine, non pro verbo, id est, pro *consanatione*, non pro imperativo *consuaue*; vel certe sensum expresserunt, non verbum verbo reddiderunt.

VERS. 15. ET SCIENT, QUIA DEUS DOMINABITUR JACOB, ET FINIUM TERRE.

Et cum fuerint dispersi *Judei* per omnes terras, tunc scient, et aperte videbunt, Deum verum, non solum hominum esse Jacob; id est, populi Israelitici, sed etiam « finium terre, » id est, omnium gentium usque ad ultimos fines terre. Antea, siquidem « nobis erat in Judæa Deus, » et in Israel magnum nomen ejus, « *Psalm.* xcv, dicebatur: « Effunde iram tuam in gentes, que te non noverunt, et in regna que nomen tuum non invocaverunt. » *Psalm.* lxxviii; sed post eversionem Jerusalem, Evangelio Christi per orbem terrarum predicato, dispersi Judei viderunt ubique Deum verum colli, idola confringi, psalmos Davidicos cani: ita didicerunt Deum non solum Judæorum Deum esse, sed etiam gentium.

VERS. 16. CONVERTENTUR AD VESPERAM, ET FAMEM PATIENTUR UT CANES: ET CIRCUIBUNT CIVITATEM.

Sed nunquam aperti scient Deum dominari Jacob, et finium terre, quam in novissimo die, quando « stabimus omnes ante tribunal Christi, » *Rom.* xiv, « et illi flectetur omne genu: » tunc convertentur ad penitentiam, sed ad vesperam, finito tempore misericordie; « et famem patientur ut canes, et circuibunt civitatem » electorum, ut cibum consolationis inveniant.

VERS. 17. IPSI DISPERGENTUR AD MANDUCANDUM: SI VERO NON FUERINT SATURATI, ET MURMURABUNT.

Idem Judei dispergentur ad manducandum, recurrendo ad Patriarchas suos et Prophetas, ut que ad eos clamando, ut canes famelicis; et quia nihil consolationis accipient, neque ab illis pro filiis agnoscerent, murmurare incipient, et queri de infelicitate sua. Quod si hæc nostra explicatio non probetur, jam indicavimus alias nullas, dum versiculum septimum explicaremus.

VERS. 18. EGO AUTEM CANTABO FORTITUDINEM THAM, ET EXULTABO MANE MISERICORDIAM THAM.

Hactenus de impiis persecutoribus; nunc David in persona propria, sive potius in persona Christi, et Ecclesie, que corpus ejus est, explicat letitiam et exultationem suam, nec non laudem Dei et actionem gratiarum. « Ego autem, inquit, cantabo fortitudinem tuam, » id est, miseri illi latrabunt et murmurabunt; ego autem e contrario « cantabo, » et laudabo « fortitudinem tuam, »

id est, magnam potentiam tuam, quam ostendisti in debellatione et perditione iniquorum. « Et exultabo misericordiam tuam, » id est, exultans laudabo misericordiam, quam ostendisti in liberatione et glorificatione justorum: id autem faciam summo mane, id est, primo quoque tempore ante omnia alia negotia, vel « mane, » id est, inchoante die sempiternæ felicitatis, transacta jam nocte terribilis judicii universalis. Pro *exultabo*, multi latini codices habent *exultabo*: sed lectio nostra concordat cum lectu hebraico et greeco, et sic legunt Patres.

19. QUIA FACTUS ES SUSCEPTOR MEUS, ET REVULSOR MEUS IN DIE TRIBULATIONIS MEÆ.

Declarat effectum misericordie, quam exultando docentur se promittit, quod videlicet « Deusceptor ejus fuerit, » id est, protegendum suscepit, « et refugium illi præsiterit in omni tribulatione sua. »

20. ADUTOR MEUS, TIBI PSALLAM, QUIA DEUS SUSCEPTOR MEUS ES; DEUS MEUS, MISERICORDIA MEA.

Idem aliis verbis repelit, ut affectum suum et gratum animum erga tantum benefactorem ostendat. Illud, *adutor meus*, in hebræo est, *fortitudo mea*, ex quo intelligimus significari adjutorem robustum et potentissimum: proinde laudatur ea voce potentia Dei. Per illud autem, *susceptor meus*, laudatur bonitas Dei, que sub alas suas protegendos suscipit electos. Per illud, *Deus meus*, significatur summum bonum nostrum, quæ finis ultimus omnium desideriorum; quamvis autem in hebræo sit, *Deus misericordia mea*, tamen recte Septuaginta et latini Interpres vertierunt: « Deus meus, misericordia mea, » quia vox hebræa una et eadem, si legatur *elohi*, significat *Deus*; et sic legerunt Septuaginta, et hæc est vera lectio, quicquid Rabbini dicant. Denique illud, *misericordia mea*, significat in compendio omnia beneficia Dei, quibus ad ipsum Deum, id est, ad summum bonum pervenimus: recte enim observat S. Augustinus multo amplius esse *misericordia mea*, quam *suus mea, vita mea, spes mea*, et similia. Misericordia enim fecit ut essemus, ut viveremus, ut liberaremur a malo, ut proficeremus in bono; misericordia Dei predestinati sumus, vocati sumus, justificati sumus, glorificati tandem erimus: nam etiamsi glorificatio ex meritis detur, tamen ipsa merita nostra, dona sunt Dei, quia sine gratia precedente nulla essent. Merito igitur idem Propheta in *Psalm.* cxi dicit: « Qui coronat te in misericordia et miserationibus. »

Plus est misericordia mea, quam vita mea, spes mea, et similia.

PSALMUS LX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, pro his qui inceduntur, in tituli inscriptionem, ipsi David in doctrinam, 2. Cum succendit Mesopotamiam Syriæ, et Sobal, et convertit Joab, et percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim milli.

V. s. n. — Victori, pro illius testimonium, et humilis simplicis David ad docendum, quando pugnavit adversus Syriam Mesopotamiam, et adversus Syriam Soba: et reversus est Joab, et percussit Edom in valle Salinarum duodecim milli.

3. Deus, repulisti nos, et destruxisti nos: iratus es, et misertus es nobis.

Deus, projecisti nos, scidisti: iratus convertisti nos.

4. Commovisti terram, et conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est.

Commovisti terram, et dirupisti eam: sana contritiones ejus, quoniam commota est.

5. Ostendisti populo tuo dura: potasti nos vino compunctionis.

Ostendisti populo tuo duritia: potasti nos vino compunctionis.

6. Dediti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus:

Dediti metuentibus [al. timentibus] te signum, ut fugerent a facie arcus. *SERRA.*

Ut liberentur dilecti tui: 7. salvum fac dextera tua, et exaudi me.

Ut liberentur amici tui: salva dextera tua, et exaudi me.

8. Deus locutus est in sancto suo: letabor, et partibor Sichimam, et convallam tabernaculorum metibor.

Deus locutus est in sanctuario suo: letabor, dividam Sichimam, et vallem Socoth dimetiar.

9. Meus est Galaad, et meus est Manasses, et Ephraim fortitudo capitis mei.

Meus est Galaad, et meus est Manasse, et Ephraim fortitudo capitis mei:

Juda rex meus, 10. Moab olla spel meæ. In Idumæam extendam calcamentum meum: mihi alienigenæ subditi sunt.

Juda legifer meus; Moab olla lavari mei. Super Idumæam incedam calcamento meo: mihi Palestina federata est.

11. Quis deducet me in civitatem munitam? quis deducet me usque in Idumæam?

Quis deducet me ad civitatem munitam, quis deducet me usque in Idumæam?

12. Nonne tu, Deus, qui repulisti nos, et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris?

Nonne tu, Deus, qui projecisti nos, et non egredieris, Deus, in exercitiis nostris?

13. Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis.

Da nobis auxilium de [al. in] tribulatione: vana est enim salus ab homine.

14. In Deo faciemus virtutem, et ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

In Deo faciemus virtutem, et ipse conculcabit tribulantes nos.

Argumentum. — Strophe tres, quatuor constant versibus: vers. 1-6, que civitati nostram inflixit vulnera, scidisti, o Jova; vers. 7-10, qui terram sicutam cum cum terris adjacentibus nostram esse possisti; vers. 11-14, te ducem iterum vincemus. De carminis tempore et occasione vide not. ad vers. 2.

1. Præcentori, super liliam, revelatio, carmen mysticum Davidis, ad docendum,

2. Cum debellavit Aramum duorum fluviorum et Aramum Tsoabæ, et reversus est Joabus et percussit Edomæos in valle Salis, duodecim milli virorum.

3. Deus, quondam repulisti nos, fregisti nos, iratus fuisti, nunc reducis (temetipsum, vel spiritum, i. e. robur) nobis.

4. Concussisti terram, dirupisti eam : sana fracturas ejus, nam vacillat.
5. Videre (experiri) fecisti populum tuum dura, potasti nos vino titubationis.
6. Dedisti cultoribus tuis vexillum, ut elevarent sese, propter fidem (promissionem) tuam.
7. Ut eripiantur dilecti tui, serva dextera tua, et exaudi nos.
8. Deus loentus est in sanctitate sua : lætitia exultem et dividam Sichemum, et vallem Subeoth metiar.
9. Mihi est Gileaditis, et mihi Manasse trans Jordanem, et cis Jordanem Ephraim munimentum capitis mei, Juda sceptrum meum.
10. Moab olla (pelvis) lotionis mee; super Edom projiciam calcem meam; de me, Philistæa, vociferare.
11. Quis ducet me in urbem nutritam? quis dederit me usque in Edom?
12. Nonne tu, Deus, qui rejeceras nos, neque exibas, Deus, cum exercitibus nostris?
13. Da nobis auxilium a tribulatione, et (nam) vana est salus hominis.
14. In Deo (ejus auxilio) agemus fortiter, isque pedibus comminet adversarios nostros.

NOTE.

Vers. 1. *Te super litum litum ac decem canendi modum denotat.* Vid. not. vers. 1 Ps. xlv. *Revelatio a Deo facta.* Alii duo vocabula nectunt, ita tamen ut Maurero *shoshan edoth* sit instrumentum musicum; Hengstenbergio autem *te super litum testimonii* sit titulus symbolicus, indicans aliquid legitimum et faustum in testimonio seu lege inclusum, puta promissionem, que in secunda strophe legitur. — Vers. 2. *Debellatio* : *Vulgatus, succendit*, ac si esset *debellatio*, a *alsath, incendit*. *Aramum duorum favorum*, Mesopotamiam. *Aramum Tobas*, Syriam Nesibemam : Syris enim Nesibis *Toba* dicitur. *In valle satis*, ad meridiem maris Mortui. *Duodecim milia* : sed II Sam. vii, 12, et I Paral. xviii, 12, casorum numerus dicitur 18 milia fuisse : incertum, utrum errore librariorum, an varie, ut saepe veteribus fieri solet, numeratis cassis : cum his enim, qui in acie ceciderunt, in fuga *et si, gravi labe*, connumerari aut omitti possunt.

« Sic vero, ait Michaelis, res gesta videtur : quo tempore in Arabia et ad Euphratem cum Damascus et Nesibensis Davides pugnavit, ipsam a tergo Judæam invaserunt Idumæi, Hierosolymæ imminentes, quam magno metu afflavit. Ingens tumultus, ut ex Ps. ix intelligitur, sed uno prælio debellatum. Partem enim exercitus, incertum, Joab an Abi-seo dux, in Palestinam reverti David jussit, eaque Idumæos, cum vix unius diei aut bidui itinere Hierosolyma abessent, tanta clade affecti, ut totius genti servitus consequeretur. Davidi victoriam tribuit Samuelis liber, Joab Psalms ix titulus, Paralipomena Abisso. Nec inter Samuelis libros et reliquos duo testes pugna : Davidi enim, ut regi, hæc haberi honor potest, licet ipse præsens non esset, quod ejus pugnatum est auspiciis. Joabus ergo et Abissus de hæc laude contendant ..... ductu Joab pugnatum dixerim, sed Abisso, quod ejus maxime virtute parva victoria sit, a Chronicorum scriptore eam tribui. »

« Sunt qui huic inscriptioni ita omnem fidem denegent, ut carmen, quod sequitur, ad alia plane tempora, quam que in illa sunt indicata, referendum existiment. .... Mihi quidem minime videtur opus esse,

hebræam inscriptionem sollicitare, cui certe traditionis a majoribus acceptæ auctoritas denegari non poterit. » Rosenmull.

Vers. 4. *Sana* : res jam acta tanquam nunc agenda narratur. — Vers. 5. *Vino titubationis* : tropus Orientalibus perquam familiaris, cujus sensus est, Deum populum Israeliticum errantem et calamitibus afflicto, que cum vehementer sint, animum obturbant, ut qui eo vino sit erinus dolore pressus jaceat, nec quid consilii capiat, expedire possit. — Vers. 6. *Ut elevarent sese*, exsurgere sub isto vexillo ad bellum, tuis promissis confisi. Alii, *ut elevaret sese*, et nos duceret; nocturnique ita : *deditati... propter vel juxta promissa tua. Hithnisæ*, lithph. de *nasas*. Sed Alexandrinus illud retulit ad verb. *nous*, fugere, *qoshet* vero coadunat eam *qoscheth, arcus*, unde hanc produxit interpretationem, *ut fugerent a facie arcus*. — Vers. 8. Sensus : Deus sancte, i. e. fideliter, promisit, ideoque lætitia afficior, promisit, inquam, me terra Cananea potiturum. Juxta Ewaldum et Maurer, que *post sanctitate sua* sequuntur Dei sunt sermo : *Exultabo Distribuem* inter vos, etc. Minus recte, *Sichem* urbis in montanis Ephraim inter montes Ebal et Garizim sita. *Sucroth* oppidum Gaditarum. — Vers. 9. Memini locorum cis et trans Jordanem sitorum, ut dominium super totam terram describat. Quod Ephraim *gales*, Juda autem *sceptri* imagine sibi sit, indicat, has provincias potentia et imperio emisse. — Vers. 10. *Moab, etc., q. d. Servati mihi pro villis mo mancipio. Super Edom, etc.*, ut victores agere soleant in devictis. Alii, *projiciam Idumæam calcem meam*, ut eum mihi purget, ut vires servati solent : ita Hengstenberg. Maurer, *projiciam, etc.*, id est, Idumæam occupabo, mihi linguam propriam vindico, nam projectio calcis in peregrinum regionem signum erat occupationis, quandoquidem in translatione domini symbolice calcem tradi solebat : cf. Ruth. ix, 7. *Vociferare*, clamorem lugubrem esse, utpote et ipsa imperio meo subjicienda : ita Maurer. Hengstenberg, *de me jubila*, i. e. gratulare tibi novum regem, me scil. Alii ironice hoc dictum voluit, de me jubila, si poles, sicut si *labet*, nihil effectura. *Ala, ad me supplex clama*. — Vers. 11. *Urban, Bozram, Idumææ caput*. — Vers. 13. *Homines*, ab hominibus expectata. — Vers. 14. Cf. II Sam. viii, 14.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In fletu, pro his qui immutabantur. In tituli inscriptionem ipsi Davidi, in doctrinam, cum succedit Mesopotamiam Syriæ, et Sobal, et convexit Joab, et percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim milia.

Oratio scribendi Psalmi presentis fuit ea victoria, que narratur in titulo, et factus lib. II Reg. cap. viii, et I Paralip. xviii. Occasione, inquam, hujus victoriæ, canit Propheta præteritas afflictiones suas, et totius populi, et presentem ac futuram felicitatem. Quæ omnia possunt etiam applicari Ecclesiæ, que post multas persecutiones mirum in modum dilatari et crescere cepit, ut etiam imperatores et reges, eorumque imperia et regna seipso subijerit. Non legitur quidem in libris Regum, quod David succederit Mesopotamiam et Sobal, sed tantum quod operit : ceterum non omnia scripta sunt in libris Regum, neque pugnat hic titulus cum ea historia, cum utrumque fieri potuerit. Videtur etiam hoc titulus dissentire ab historia, quod hic et abantur cæsa a Joab duodecim milia Idumæorum, in lib. autem I Paral. xviii, dicuntur cæsi Idumæi ab Abisai fratre Joab, ad decem et octo milia. Sed non est necesse ut de eodem eade intelligamus titulum hujus Psalmi, et locum Paralip. Potest enim fieri ut et Joab interfecit duodecim milia, et Abisai alio tempore decem et octo milia.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DEUS, REPULEISTI NOS, ET DESTRUXISTI NOS : IRATUS ES, ET MISERTUS ES NOBIS.

Incipit narrare præteritas afflictiones populi Israeliticæ : « Deus, inquit, repulisti nos » a paternâ cura et protectione, « et destruxisti nos », permittens nos destri, opprimi et vexari a Philistæis, Idumæis, Moabitibus aliisque populis inimicis nostris. « Iratus es, et misertus es nobis, » id est, iratus es nobis ob peccata, quibus te ad iracundiam provocavimus, et ideo tradidisti nos in manus

hostium nostrorum; sed tamen paulo post « misertus es nobis, » dum nos per gratiam tuam ad penitentiam revocasti, et post penitentiam a captivitate et persecutione liberasti. Hæc verissima esse intelligit, qui legit librum Judicum, et librum primum Regum. Vicissim enim Judai nunc ob peccata tradebantur in manus hostium, nunc ob penitentiam liberabantur. Eadem contulerunt Ecclesiæ Christi : persecutionum enim causa tribuitur peccatis christianorum a S. Eypriano in serm. *De lapsis*, ab Eusebio lib. VIII

Vulgatus
titulus
populi
Judæici
et Eccle-

Hist. Ecclesiastica, a Victore Africano lib. I de Persecutione Vandolica, et ab aliis. Tanta autem erat interitum vis persecutionis, ut Ecclesia verissime dicere posset: « Deus repliisti nos, et destruxisti nos: iratus es, et miseratus es nobis, » illud autem, miseratus es nobis, potissimum tribui debet fortitudinis sanctorum martyrum; quoniam enim Deus iratus peccatis christianorum persecutiones permitteret, tamen valde miserabatur Ecclesiam, dum insigni dono fortitudinis armaret plurimos christianorum: et major esset Ecclesia gloria ob coronas innumerabilium martyrum, quam depressio et vastatio ob rapinas honorum, et ruinas edificiorum sanctorum.

Fortitudo martirum est in eo quod confitemur.

2. COMMOVISTI TERRAM, ET CONTRIBUISTI EAM; SANA CONTRITIONES EIUS, QUIA COMMOTA EST.

Explicit magnitudinem persecutionis. « Commovisti, inquit, terram, » id est, non unum, aut alterum populum, non unam, aut duas civitates, sed orbem terre commovisti. Et quidem si respiciamus persecutiones iudiciae, sensus erit: « Commovisti » totam » terram » promissionis; si vero cogitemus persecutiones christianas, quae saepe universales erant, sensus erit: « Commovisti terram » universam, id est, Ecclesiam toto orbe diffusam: et conturbasti eam, » id est, diripisti (id enim proprie sonat vox hebraica *וַיִּשְׁבַּח*), sive solidasti, aut vulnerasti eam, multis Ecclesiae membris amputatis, ac per hoc valde conturbasti eam. » Magna enim turbatio erat in Ecclesia quando membra principalia, Episcopi et Doctores trucidabantur. « Sana contritiones ejus, quia commota est, » id est, in Deus, qui non ut hostis, sed ut medicus, Ecclesiam ferro aut igne vexasti, sana etiam scissionses et vulnera ejus, quoniam bona commotione nota est, admonita videlicet hoc flagello, conversa est ad poenitentiam, et ad emendandam deinceps viam manifestatorum tuorum, quae diutius prospere languere, ac in via subsistere coeperat.

3. OSTENDISTI POPOLO TUI DEBA, POTASTI NOS VINO COMPUNCTIONIS.

Persisti in eadem narratione, ac dicit: « Ostendisti populo tuo dura, » id est, fecisti ut populus tuus videret, et experiretur duras persecutiones et afflictiones. « Potasti nos vino compunctionis, » id est, occasione hujus flagelli, fecisti ut rediremus ad cor, et biberemus calicem amarorum, sed salubrem sanctae compunctionis. In verbo ostendisti, insinuat benignitas Dei, qui tribulationes nobis, non tam immittit, quam ostendit, ut terreat, non ut nocent: unde multo sunt minores, quam carnalibus videantur; ideo dicit Apostolus, II Cor. iv: « Momentaneum hoc, et levis tribulationis nostrae, » etc. In verbo autem, potasti nos, insinuat eadem benignitas Dei, qui donum saluberrimum poenitentiae non ostendit, sed intra nos, atque adeo in immo cordis infun-

Impugnatio in eo quod manifestat.

dit, quomodo vinum epotum ad viscera calefacta descendit. Non desunt, qui legant, *vinum superis*, et sic in hebraeo haberi contendant. Sed vox hebraica *וַיִּשְׁבַּח* *trahenda* ambigua est, et sicut *operem* secundum aliquos significat, ita secundum alios *transire*, vel *ferre*, vel ut Septuaginta viri perississimi transtulerunt, *compunctionem*. S. Augustinus legit, *vino stimulationis*, quod est idem cum *vino compunctionis*; stimulus enim ad pungendum fieri solet.

4. DEDISTI METUENTES TE SIGNIFICATIONEM, Vires. 4. ET FUGIANT A FACIE ARCUS.

Per illa omnia dura (persecutiones videlicet, et afflictiones) quibus in hoc mundo juxta vexantur, signum dat electis suis « metuentibus eum, ut fugiant a facie arcus, » qui sagittas lethiferas jaculabitur in omnes impios tempore suo, id est, in novissimo die: *tribulationes enim*, quibus nunc purgantur electi a venialibus maculis, signa sunt gravissimum poenitentiam, quas locum impii post hanc vitam; atque hoc est, quod scribit apostolus Petrus in *Epist.* I, cap. iv: « Tempus est, ut incipiat iudicium a domo Dei. Si autem primam a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio? » Et coepistolus ejus Paulus I Cor. xi: « Cum iudicamur a Domino, corrigimur, ut non cum hoc mundo damnemur. » Deus igitur, dum purgat electos, significat illis, ut a temporalibus suis tribulationibus admoniti, intelligant quae supplicia maeantur impios, et ideo iuste et pie viuentes fugiant a facie arcus divini, qui extensus nunc manet, sed in die novissimo cum tanto impetu laxabitur, ut impios in aeternum perdat.

Deus, dum purgat electos, quid intendat?

5. UT LIBERENTUR DILECTI TUI, SALVUM FAC DEXTERA TUA, ET EXAUDI ME.

Concludit orationem suam, ac si diceret: Ut ergo liberentur dilecti tui a persecutionibus et angustiis, in quibus tamdiu versati sunt, » salvum fac dextera tua » me regem populi tui, » et exaudi me » pro universo populo deprecantem.

6. DEUS LOCUTUS EST IN SANCTO SUO: LETABOR, Vires. 6. ET PARTIBUS SICHIMAM, ET CONVALLI TABERNA- CULORUM METIBOR.

7. MEUS EST GALAAD, ET MEUS EST MANASSES; Vires. 7. ET EPHRAIM FORTITUDO CAPITIS MEI.

Jam incipit ostendere exauditam fuisse orationem suam, et se victoriam obtinisse de omnibus fere hostibus suis, ac dilatasse vehementer imperium suum. « Deus, inquit, locutus est in sancto suo, » id est, in sancto suo, sive per me sanctum prophetam suum, et aperte praedixit quae futura erant, et jam magna ex parte completa sunt. In textu hebraeo juxta puncta Rabbinozum legitur: *Deus locutus est in sanctitate sua, sive in sanctuario*. Sed eadem vox hebraea cum aliis punctis significat, *in sancto suo*: nam *קדשו* *kedosh* est,

in sanctitate sua, et *קדו* *kedosh* est, in sancto suo, et sic legitur Septuaginta Interpres et omnes veteres, excepto S. Hieronymo, qui in versione ex hebraeo legit cum Rabbiniis, in *sanctuario suo*; sed in *Commentario* legit et interpretatur, *in sancto suo*, id est, in Christo, cujus typum David gerebat. Erat autem notissima predictio toti populo; nam Absor, dux militiae Saulis, lib. II Reg. cap. iii, dicit populo: « Dominus locutus est ad David, dicens: In manu servi mei David salvabo populum meum Israel de manu Philistinum, et omnium inimicorum ejus. Letabor, et partibus Sichimam. » Post mentionem factam prophetae, incipit demonstrare eam prophetiam magna ex parte esse adimpletam. « Letabor, » inquit, tanquam victor imperio acquisito, et mirifice dilatato; ac primum partibus Sichimam, » id est, Samaritanam, tanquam dominus ejus in partes suas dividam, numerabo urbes, oppida, pagos, constitutum in eis iudices et magistratus. « Et convallibus tabernaculorum metibor, » id est, et idem faciam in regione proxima, quae dicitur « convallis tabernaculorum. » Lege cap. xxxiii *Genes.*: ibi enim dicitur regio illa appellata *Sochet*, id est, *tabernacula*, quia ibi primum Jacob fixit tabernacula, et emit partem agri in terra Sichimorum. Notandum hoc loco est Davidem, enumeratum provincias regni sui, coepisse a Sichima, quae in Samaria est, et pro ipsa Samaria accipitur; et a valle tabernaculorum, quia ibi fuit initium possessionis Jacob et filiorum ejus in terra promissionis. Notandum etiam Davidem non meminisse hoc loco nisi Sichimae, Sochet, Galaad, Manasse et Ephraim, quae omnia pertinebant ad tribum Joseph, quia illa erat omnium maxima, et ideo sub nomine ejus intellexit provincias omnium decem tribuum, quae pertinebant ad regnum Israel. Scorsim postea meminit tribus Juda, cum qua conjungebatur tribus Benjamin, et dicebatur regnum Juda, post divisionem factam sub Roboam. Adit igitur: « Meus est Galaad, et meus est Manasses, » id est, mea est regio, quae dicitur Galaad a viro sic nominato, et mea est regio, quae dicitur Manasses a Manasse filio Joseph. « Et Ephraim fortitudo capitis mei, » id est, mea est regio, quae dicitur Ephraim ab altero filio Joseph; quae quidem regio plena est virorum fortium, ut dici possit « fortitudo capitis mei, » id est, in qua consistit praecipuum robur, et defensio capitis mei, seu vitae meae, et regni mei.

8. JUDA REX MEUS: MOAB OLLA SPEI MEAE.

Post enumeratas provincias decem tribuum sub nomine Manasse et Ephraim, nunc addit tribum Juda, cum qua, ut dixi, conjungebatur tribus Benjamin: « Juda, inquit, rex meus, » id est, mea quoque est tota regio, quae dicitur Juda a Juda filio Jacob, quae tribus Juda est tribus regia: nam, ut dixit idem David lib. I *Paralip.* cap. xxviii: « Deus de Juda elegit principes; » et ipso etiam

Juda primogenitus tribus Benjamin.

Jacob moriens, et benedicens filiis, dixit de Juda *Gen. xlii*: « Non auferatur scepterum de Juda, et dux de femore ejus, » etc., ad quam promissionem hoc loco David alludens usus est eadem voce hebraica, quae usus fuerat Jacob; nam in hebraeo est utrobique vox *וַיִּשְׁבַּח*, pro qua hoc loco habemus *rex*, et in *Genesi* dicitur. Significat autem proprie *regem*, sive regis, sive ducis, est leges dare subjectis populis. Dicit igitur: « Juda rex meus, » id est, tribus Juda, quae principatum gerit in populo meo, ut ex qua prodierunt principes patres mei, et prodierunt principes filii mei. Post enumeratas provincias regni proprii, enumerat provincias hostium debellatorum, quae tributariae factae erant; ac primo loco ponit provinciam Moabitaram, quae dicebatur Moab a Moab filio Loth nepote Abraham. « Moab, inquit, olla spei meae, » id est, provincia *Moab mihi jam subiecta* est instar ollae plene carminibus, in cuius abundantia et ubertate sperare possum. In *hebraeo legitur* *וַיִּשְׁבַּח* *Moab olla lotionis meae*; et sensum esse voluit, qui ita legitur, Moabitas coactos fuisse ab Israelitis victoribus servio in humili ministerio lotionum: sed in nulla historia legitur Moabitas in humi ministerio servisse Hebraeis. Deinde, quoniam verbum *וַיִּשְׁבַּח* *rebat*, quod hic habetur, significat *lavare*, tamen Septuaginta Interpres non erant tam imperiti, ut verterent *olla spei meae*, si vox hebraea solam *lotionem* significaret. Itaque credibile est, aut Septuaginta interpretes aliquid aliud legisse, aut eam vocem significare non solum *lotionem*, sed etiam *spem ac fiduciam*, quemadmodum apud Chaldaeos significat.

9. IN IDUMAEAM EXTENDAM CALCEAMENTUM MEUM, MIHI ALIENIGENAE SUBDITI SUNT.

Pergit referre quae alias provincias hostium debellaverit, aut debellare cupiat. « In Idumaeam, inquit, extendam calceamentum meum, » Idumaea est regio quam possidebant, qui ab Esau fratre Jacob ortum ducebant. Et quoniam, cum hic Psalmus scriberetur, jam obtinisset David unam victoriam adversus Idumaeos, et occidisset ex ipsis duodecim milia, ut dicitur in libro *Psalmi*; tamen noscitur nullam Idumaeam sibi subjecerat; quod postea factum est, ut patet ex illis verbis II *Reg. viii*: « Et facta est universa Idumaea serviens David. » At igitur: « In Idumaeam extendam calceamentum meum, » id est, pergam ad bellandam et pedibus conculcandam Idumaeam. « Mihi alienigenae subditi sunt, » hoc est, jam enim Philistaeos, qui alienigenae sunt, debellavi. Philistaei dicitur alienigenae, quia nullam affinitatem habebant cum Israelitis. Idumaei enim, Ammonitae et Moabites, quoniam non essent filii Jacob, tamen erant affinitate aliqua illis conjuncti, siquidem Idumaei descendebant ab Esau, sive Edom, qui erat frater Jacob; Ammonitae et Moabites descendebant a Loth nepote Abrahami. Et *hebraeo*

David poenitentia est tota Idumaea.

S. Hieronymus vertit: *Alienigenae confederati sunt*; et nostra Vulgata editio in Psalmo cxi, ubi repetitur hi versiculi, sic habet: *Alienigenae mihi amici facti sunt*. Vox hebraea אֲרָמִים אֲנִי אֲרָמִים ambigua est: potest enim deduci a verbo אָרַם *arab*, quod significat *subigere et conterere*; hanc significationem secuti Septuaginta dixerunt: *Mihi subditi sunt*. Potest etiam deduci a verbo אָרַם *arab*, quod significat *pasce*, et societatem, atque amicitiam contrahere; et hanc significationem amplexus est S. Hieronymus, et noster Interpres in Psalmo cxi, qui dixerunt, *confederati sunt*, vel *amici facti sunt*. Sed uterque sensus bonus est, siquidem Philisti dei victi bello, et tribularii effecti, ac per hoc subditi, ad fidem et amicitiam admissi sunt.

10. QUIS DEDUCET ME IN CIVITATEM MUNITAM?
QUIS DEDUCET ME USQUE IN IUDUMAM?

Quoniam haec sola gens restabat omnino subjuganda, quae habitabat in locis munitissimis, ideo David nunc dicit: « Quis deducet me in civitatem munitam? » id est, quo ducor, quo auxiliante ingredi poterō victor in regnum Iudumae, quae est civitas valde munita? De munitione regis Iudumorum scribit Abdias propheta, cap. i, vers. 3 et 5: « Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum, qui deus in corde tuo: Quis detrahet me in terram? si exaltatus fueris, ut aquila, et si inter sidera poneris nidum tuum: inde detrahā te, dicit Dominus. » Declarat autem David de qua civitate munita loquitur, cum addit: « Quis deducet me usque in Iudumam? » id est, quis faciet ut capiam Iudumam, et in eam victor ingrediar? Haec omnia ad Christum et Ecclesiam mirifice accommodantur; nam regnum Iuda est ipsa Ecclesia fidelium; Schemita, sive Samaritani significant haereticos, qui magno cum labore, sed tandem aliquando vincuntur et subiciuntur omnes. Ephraim et Manasse significant schismaticos, siquidem Hieroboam separavit eos a Hierosolyma et a templo Domini, et erexit aliud altare: et isti quoque tempore suo subiciuntur. Moabito et Philisti significant Gentiles, qui et ipsi ab Ecclesia separabuntur. Denique Iudumae significant Iudaeos, qui in Christum credere noluerunt, qui omnium

obstinatissimi in fine mundi converterent ad Christum. Quamvis enim Iudaei recentiores nos christianos, Iudumae vocent, sed autem Israelitas; tamen Apostolus Rom. ix, 6, satis aperte declarat carnales Israelitas secundum spiritum Iudumae esse, non Israelitas; christianos autem secundum spiritum veros esse Israelitas: de qua re vide S. Augustinum in epist. 197, quae est ad Asellicum, alias 200.

11. NONNE TU, DEUS, QUI REPULISTI NOS? ET NON EGREDIERIS, DEUS, IN VIRTUTIBUS NOSTRIS?

Respondet interrogationi per aliam interrogationem, quasi dicat: Non est alius, qui me introducere possit in civitatem munitissimam Iudumae, nisi tu, « Deus, qui repulisti nos; et non egredieris » ad bellum confisus « in virtutibus, » id est, in exercitiis nostris: sicut enim te repellente et deserente vincebamur, ita te solo presente et adjuvante vincere poterimus, non confidentes in viribus exercituum nostrorum, sed in tui solius omnipotentissima virtute.

12. DA NOBIS AUXILIUM DE TRIBULATIONE, QUIA VASA SALUS HOMINUM.

Ergo, inquit, tu qui solus potes, et in quo solo confidimus, « da nobis auxilium, » quo de omni tribulatione et angustia liberemur, quae vana est salus, » quae ab hominibus expectari potest.

13. IN DEO FACIEMUS VIRTUTEM, ET IPSE AD NIHILUM REDUCET TRIBULANTES NOS.

In Deo auxilio confisi « faciemus virtutem, » id est, fortiter agemus; « et ipse » erit qui, ut principalis auctor, per instrumenta manuum nostrarum profligabit omnes inimicos qui nos tribulant. Nominine virtutis in versu valedicimus intelleximus exercitum, in hoc autem versiculo diversa sunt, et illud exercitum, hoc fortitudinem significat. Quod si in bello corporali verum est in solo Deo confidendum esse, tanquam in auctore praecipuo, multo magis id verum est de bello spirituali, quo Ecclesia pugnat adversus haereticos, schismaticos, ethnicos et Iudaeos, « et contra spiritualia nequiae in caelestibus, » Epist. vi.

PSALMUS LXI

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — In fine, 4. In hymnis David.

2. Exaudi, Deus, deprecationem meam: intende orationi meae.
3. A finibus terrae ad te clamavi: dum anxietur cor meum, in petra exaltasti me.

V. s. n. — Victori, in Psalmis David.

- Exaudi, Deus, laudationem meam: intende orationi meae.
- De novissimo terrae ad te clamabo, cum triste fuerit cor meum.

Deduxisti me, 4. quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici.

Cum fortis elevabitur adversum me, tu eris doctor meus.

5. Inhabitabo in tabernaculo tuo in saecula: protegar in velamento alarum tuarum.

Quoniam [al. tac. quoniam] fuisti spes mea, turris munitissima a facie inimici.

Habitabo [h. peregrinabo] in tabernaculo tuo jugiter [h. in saeculum]: sperabo in protectione alarum tuarum. SEMPER.

Tu enim, Deus, exaudisti orationem meam: dedisti hereditatem timentibus nomen tuum.

6. Quoniam tu, Deus meus, exaudisti orationem meam; dedisti hereditatem timentibus nomen tuum.

Dies super dies regis adjicias, annos ejus donec est generatio et generatio.

7. Dies super dies regis adjicias, annos ejus usque in diem generationis et generationis.

Sedebit semper [h. in saeculum] ante faciem Dei, misericordia et veritas servabunt eum.

8. Permanet in aeternum in conspectu Dei: misericordiam et veritatem ejus quis requirit?

Sic canam [h. psallam] nomini tuo jugiter, reddens vota mea de die in diem.

Argumentum. — Implorat auxilium divinum ita, ut recordelet defensionis priorum temporum, ex quibus spem concepit, fore ut regnum recuperet, idque illi et feliciter tenat. Ex vers. 3, ubi poeta se ex finibus terrae ad Deum clamare dicit, patet, composuisse hoc carmen, cum exsul esset ultra Jordanem, quo profugerat Nabalitis metu, in Sam. xvii, 22.

1. Praecentori, *canendum* ad modum *instrumenti* neginath, *carmen* Davidis.
2. Audi, Deus, clamorem meum; attende preces meas.
3. A fine terrae ad te clamo, dum caligine obvolvitur cor meum; in petram quae altior me est, ancās me.
4. Nam tu es refugium mihi, turris firma coram hoste.
5. Fac ut commorer in tabernaculo tuo in perpetuum, confidam (confugiam) in latibulo alarum tuarum.
6. Nam tu, Deus, exaudisti vota mea, das (reddis) mihi hereditariam possessionem cultorum tuorum (terram israeliticam).
7. Dies diebus regis adjicias! *Anni ejus sicut secundum generationem et generationem (sicut aetates multas)!*
8. Solio sedeat in aeternum coram Deo! Gratia et fides fac (propr. para, jube) ut custodiant eum!
9. Sic psallam nomini tuo in saeculum, ut solvam (solvendo) vota mea de die in diem.

NOTE.

Vers. 1. *Neginath*, instrumentum pulsatile (sive alii, cum chordis), et, ut videtur, a *neginath* diversum. — Vers. 3. *A fine terrae*: vid. *Argumentum*. *Caligine obvolvitur*: verba, quae involvere aut obtegere notant, tam apud Hebraeos, quam apud Arabes frequenter ad animum anxium, tristitiam quasi obvolutum, transferri constat. *Ripen*, fossam Hierosolymam. *Altior*, etc., i. e. quam meis viribus assequi nequeo. — *Tabernaculo tuo*: ergo ante constructionem *templi*: unde Davidis esse laudo Psalm. contra Ewaldum et alios argui potest. — Vers. 6. *Vulgatus* subaudit *ante iraei*. — Vers. 8. *Coram Deo*, Deo placens, cumque habens propitium. *Fac*, imperat. pāh. per apocopen tertiae radice, pro *manah*. *Alis*, ut *Vulgatus*, est quis interrogativus, sed sine sensu commodo. — Vers. 9. *Sic*, quum tu precibus meis satisfaceris.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In faem, in hymnis David.

Argumentum hujus Psalmi ex sententia recensorum quorundam est oratio David in exilio positi. Ex sententia Theoboreti et Euthymii est oratio populi apud Babylonem captivi. Sed ex sententia SS. Hilarii, Hieronymi et Augustini, quos nos sequimur, est oratio hominis iusti, sive Ecclesie christianae in peregrinatione inter tentationes variis laborantis, et ad patriam sanctam et quietem perpetuam aspirantis.

EXPLICATIO PSALMI.

1. EXAUDI, DEUS, DEPRECATIONEM MEAM: IN TENDE ORATIONI MEAE.

Prefatio brevissima haec est, qua vir justus, sive populus christianus petit audientiam a Deo, ut exaudiat deprecationem suam, et ab ea audita non avortatur, sed benignae pollicis eam consideret. Vox hebraea נִשְׁמָעוּת דַּלִּים significat clamorem, non simplicem deprecationem; proinde per deprecationem intelligere debemus orationem magno affectu prolatam, et cum ingenti clamore cordis, et ideo merito petit audiri, et attendi: oratio enim frigida et solis labris fusa non penetrat nubes, nedum coelum colorum.

2. A FUNDUS TERRAE AD TE CLAMAVI, DOMINE EXALTA ME: QUIA FACTUS ES SPES MEA, ET HABITABO IN TABERNACULO TUO.

Nunquam fuit David exul in finibus terrae, neque captivus ductus in quendam filii Israel in fines terrae: quare vox haec Ecclesiae est, quae occupavit orbem terrae usque ad ultimos terminos ejus, juxta illud Psalms. 11: « Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae. » Alii igitur: Ego propagata usque ad fines terrae, « ex ipsis finibus terrae, » id est, ex toto orbe simul per voces membrorum meorum, « ad te clamavi, » ubi per verbum clamavi declaravi vocem illam deprecationem, nihil esse aliud, nisi ingentem clamorem. Potest etiam per fines terrae, intelligi distantia maxima ab eo qui clamat, ad eum qui clamatur. Deus enim cui clamatur est in finibus caeli, id est, in summo caelo; is vero qui clamat, est in finibus terrae, id est, in ima terra; ut haec sit ratio tanti clamoris. Quomodo in Psalms. xxviii dicitur: « De profundis clamavi ad te, Domine. » Magna enim voce clamare debet, qui in imo positus exaudiri vult ab eo qui sedet super Cherubim in altissimo caelo, id est, qui intelligens infinitam distantiam inter suum nihil et divinas perfectiones, tamen cum ipso Deo colloqui in oratione presumat. « Dum anxietate cor meum, in petra exaltasti me. »

Reddit rationem cur magna fiducia clamet ad Deum, quia videlicet, alias expertus est auxilium divinum sibi in tribulatione non defuisse. « Dum » alias, inquit, non raro « anxietate cor meum, » ob varias tentationes deprimentis me, tu clamantem exaudisti, « et in petra exaltasti me, » id est, in altissimo et munissimum loco collocasti, quem locum paulo post « turris fortitudinis » appellabit. Porro petra ista sublimis Christus est, in quem quicumque per contemplationem exaltatur, et quanta ipse prior passus sit, et quem exitum passionis ejus habuerit, diligenter recogitat, facile vincit, et conleantur omnia. Id hebraeo habetur, in petra exaltasti supra me, quae verba nullum sensum faciunt: ideo credibile est Septuaginta non legisse יְהוָה עָלַי אֲבָרָהּ אֲבָרָהּ, castigabitur supra me; sed iisdem litteris, una dempta, יְהוָה עָלַי אֲבָרָהּ, exaltasti me, sive exaltasti me, ut habetur in Psalms. xxxv; nam futurum saepe accipitur pro praeterito: parum autem refert quod ad sensum attinet, sive dicatur, in petra exaltasti me, sive Deus in petra exaltasti me.

3. DEPRECISTI ME, QUIA FACTUS ES SPES MEA, VTI ET TURBIS FORITUDINIS A FACIE INIMICI.

Declarat quod dicit, « in petra exaltasti me, » duxisti me, « inquit, id est, dux nalu iusti, cum fugerem ab hoste tentationibus me impugnantem. » Quia factus es spes mea, « id est, hoc fuit me deducere, et ducem mihi se probere, implere me bona spe, qua fecit ut non caderem, sed magno animo omnia tolerarem. haque tu « factus es spes mea, et turris fortissima a facie inimici, » qui enim confidit in Deo, et recogitat quid Christus ipse sit passus, et ad quantum gloriam resurgendo pervenerit, et ipsum esse caput nostrum, quem intendo discimus, quid in terris agere et pati, et quid in caelo expectare et desiderare debeamus, ille sine dubio turris munissimam ascendit, ubi non solum jactura hostium vitare, sed etiam in hostes tela jaculari poteri.

Christus spes salutis.

4. INHABITABO IN TABERNACULO TUO IN AEGULA, PROTEGAR IN VELAMENTO ALARUM TUARUM.

Docet turrim istam fortissimam non esse coelestem habitationem, sed peregrinantium tabernaculum: nam et vox hebraea מִדְּבַר, et graeca μαρτυρία, quae hic habentur, significant proprie, habitare more peregrinorum. Alii igitur: « Inhabitabo in tabernaculo tuo in saecula, » id est, in turri illa fortitudinis inhabitabo tanquam peregrinus in tabernaculo; atque interim « protegar in velamento alarum tuarum, » ut pullus sub alis gallinae, ne morsibus milivorum patiam. S. Hilarius exponit hanc habitationem tabernaculi de habitatione domus coelestis, propter illud verbum, in saecula, Sed S. Augustinus exponit de habitatione peregrinantium, cui favent proprietates vocabulorum, et etiam metaphoram, quibus Propheta utitur, turris quae defendit ad impetu hostium, tabernaculi, quod defendit a pluvii et sole, et velamento alarum, quod defendit a morsibus milvi. Illud, in saecula, significat hoc loco assidue, perpetuo, semper, ut sensus sit: Ab hoc tabernaculo non recedam, quando periculum tentationis erit; quod verbis propriis dicere potuisset: In tua protectione semper confidam, quando vitare in hac caelestis mortali; vel, ut S. Augustinus exponit, illud, in saecula, significat: Equae in finem saeculi. Ecclesia enim, quae hinc loquitur, durabit usque ad mundi consummationem, in velamento alarum Dei: quamvis enim undique ab hostibus impetatur, tamen « porta inferi non prevalebunt adversus eam, » Matth. xvi.

5. QUONIAM TU, DEUS MEUS, EXAUDISTI ORATIONEM MEAM: DEBISTI HEREDITATEM TIMENTIBUS NOMEN TUUM.

Ratio fidei meae est: « Quia tu, Deus meus, semper exaudisti, » id est, semper exaudire concessisti « orationem meam; » exaudisti autem orationem meam, quia inter filios tuos numerasti me, « quibus hereditatem jam dedisti, » id est, firmior promissis: si enim Deus timentibus sa filius suis hereditatem aeternam servat, quomodo non defendet eos in via? quomodo non exaudiet eos de quacunque tribulatione clamantes ad se? quis enim pater filios probos nunquam despexit, aut deseruit? « Et si Deus pro nobis, quis contra nos? » Rom. viii. Haque de hereditate in caelis, et protectione in terris omnino securi ac certi sumus, si vere timerimus eum.

6. DIES SUPER DIES REGIS ADIICES, ANNOE EJUS QUOTE IN DIEM GENERATIONIS ET GENERATIONIS.

Quia Propheta meminit hereditatis Sanctorum, quae est vita aeterna, declarat hanc hereditatem totae Ecclesiae promissam, inchoandam esse in capite; et ideo dicit: « Dies super dies Regis adiices, » id est, Christo regi multiplicabis dies su-

per dies sine ullo fine, et similiter « annos ejus » multiplicabis « usque in diem generationis et generationis, » id est, usque in diem aeternitatis; qui dies, quomvis unus sit, tamen aequivaleret generationi et generationi, saeculo et saeculo, temporibus et temporibus sine fine. Haec phrasia aeternitatem significari perspicuum est ex Psal. cxviii, ubi dicitur: « In aeternum, Domine, verbum tuum permanet in caelo, in generatione et generationem veritas tua. » Cui simile est quod dicitur in Psalms. cxlvi: « Domine, nomen tuum in aeternum; Domine, memoriae tuum in generatione et generationem. » In quibus locis pro eodem accipitur in aeternum, et in generatione et generationem. Ex his aperte colligitur hunc Psalmum non convenire regi Davidi, sed soli regi Christo. David enim non vixit ultra septuaginta annos, neque regnum permansit in domo ejus, nisi ad certum ac definitum tempus. Haec aeternitas regis et regni in Scripturis sanctis praedicta, in Christo adimplet: nam « et regni ejus non erit finis, » ut dicitur Luc. i; et « ipse resurgens in hoc de mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, » Rom. vi.

7. PERMANET IN AETERNUM IN CONSPECTU DEI: MISERICORDIAM ET VERITATEM EJUS QUI REQUIRET?

Rex Ecclesiae « Christus permanet in aeternum in conspectu Dei; ad hoc enim introivit in caelum, ut apparet vulnere Dei pro nobis, » Apoc. i, ad Hebr. ix. In Hebraeo est יְהוָה, sedebit, sive sedet in aeternum in conspectu Dei, ut intelligamus Christum permanere sedendo, ut deest regem, non assistendo more ministrorum. « Misericordiam et veritatem ejus quis requirit? » id est, misericordiam, qua redemit genus humanum, et veritatem, qua promissa servavit et servat, « quis investigabit? » Sunt enim abyssus multa, ac, ut Apostolus dicit ad Ephe. iii: « Caritas Christi supereminet scientiam, » id est, major est quam intelligi possit. Ita exponunt Theodoretus et Euthymius. S. Hilarius et S. Hieronymus hunc sensum esse volunt: Misericordiam et veritatem ejus nemo requirit, « quia praeslo erit omnibus. In hebraeo habetur: Misericordiam et veritatem para, servabit eum. Sed Septuaginta vocem יְהוָה man, para, loquerunt יְהוָה, quis, et verbum יְהוָה nascitur, quod significat servare, ipsi interpretari solent scrutari, ut perspicuum est ex Psal. cxviii, vers. 2, et alibi saepe. Haque dubium esse non debet quin significet etiam querere, investigare, scrutari: alioquin non tam constanter Septuaginta viri doctissimi ita redderent. Sed mirum est quam varie legant Patres pronomen additum in hebraeo; nam S. Hilarius legit: Quis requirit eam; S. Augustinus: Quis requirit ei; S. Hieronymus in Commentario: Quis requirit ejus; at in versione ex hebraeo legit eum. Septuaginta omiserunt pronomen in fine verbi, sed addiderunt ad nomen veritatis, veritatem ejus quis requirit?

Abund. lex regia habet. Christo.

Ver. 7.

®

Et sine dubio versio Septuaginta Interpretum optima et clarissima est. Ad litteram ex hebraeo sic verbi deberet: *Misericordiam et veritatem quis requirit cum? et sensus est: Misericordiam et veritatem quis requirit ab eo, vel in eo, quem sensum optime reddiderunt Septuaginta, dicentes: « Misericordiam et veritatem eius quis requirit? »*

Vers. 8.

8. SIC PSALMUS DICAM NOMINATO IN SECU-
LUM: UT REDDAM VOTA MEA DE DIE IN DIEM.

Quia misericordia Christi Domini tam abundanter mihi adest, et veritas eius tam certa est, ut

non sit opus eam requirere ego, « sic psallam nomini tuo in saeculum saeculi, » id est, laudabo te Deum meum, non hic in terris tantum, sed etiam in caelis, aeternis hymnis et canticis celebrabo, ut hoc modo « reddam vota » gratiarum actionis « de die in diem, » id est, omnibus diebus praesentibus et futuris, usque ad eum diem, cui nox nulla succedet. Potest etiam sic accipi: « Sic psallam voce nomini tuo semper, » ut etiam opera impleam promissa mea, legem tuam semper et ubique servando; sed prior expositio, quae S. Hilarii est, magis probatur.

ALERE FLAMMAM VERITATIS
PSALMUS LXII
SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — In finem, 1. Pro Idithun, Psalmus David.

2. Nonne Deo subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.

3. Nam et ipse Deus meus, et salutaris meus: susceptor meus, non movebor amplius.

4. Quousque irruitis in hominem? interficitis universi vos, tanquam parietem inclinatum, et maceriae depulsa?

5. Veruntamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, et corde suo maledicebant.

6. Veruntamen Deo subjecta esto, anima mea, quoniam ab ipso patientia mea.

7. Quia ipse Deus meus, et salvator meus: adjutor meus, non emigrabo.

8. In Deo salutare meum, et gloria mea: Deus auxilii mei, et spes mea in Deo est.

9. Sperate in eo, omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra; Deus adjutor noster in aeternum.

10. Veruntamen vani filii hominum, mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum.

11. Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere: divitiae si affluant, nolite cor apponere.

12. Semel locutus est Deus, duo haec audivi: quia potestas Dei est, 13. et tibi, Domine, misericordia: quia tu reddes unicuique juxta opera sua.

Argumentum. — Strophe tres: vers. 2-3, in Deo reposita est spes mea, insidiantibus mihi improbis; vers. 4-9,

V. s. u. — Victori, per Idithun Canticum [h. Psalmus] David.

Attamen apud Deum silebit anima mea: ex eo salus mea.

Attamen ipse est scutum meum [h. fortitudo mea] et salus mea: fortitudo mea [h. susceptor meus], non commovebor amplius.

Usquequo insidiamini contra virum, interficitis omnes, sicut murus inclinatus et maceria correns.

Partem enim eius cogitaverunt expellere, placuerunt sibi in mendacio: ore suo benedicunt, et corde suo [h. intrinsecus] maledicunt. SEMPER.

Veruntamen Deo tace [al. retice], anima mea: ab ipso enim praestolatio mea.

Ipsae enim [al. est] fortitudo mea et salus mea: susceptor meus, non timbo [h. movebor].

In Deo salutare meum et gloria mea: robur fortitudinis meae, et salus mea in Deo.

Sperate in eo omni tempore, populi, effundite coram eo cor vestrum: Deus spes nostra. SEMPER.

Veruntamen vanitas filii Adam, mendacium filii viri [al. hominum], in stateris dolosis fraudulenter agunt simul [h. impositis stateris vanitas ipsi simul].

Nolite confidere in calumnia et in rapina, ne frustremini: divitiae si affluerint [al. fluxerint], ne apponatis cor.

Unum locutus est Deus, duo haec audivi: quia imperium [h. fortitudo] Dei est:

Et tibi, Domine, misericordia: quia tu reddes unicuique secundum opus suum.

in Deo reposita est spes mea, Deo confidite omnes; vers. 10-11, nolite confidere hominibus, opibus, malis artibus: solus Deus est potens, benignus, iustus. Ad tempora persecutionum Sancti videtur referendus. Alii aliter.

1. Praecentori, ad Jedothunum, Psalmus Davidis.

2. Tantum apud Deum securitas tua, anima mea, ab eo venit auxilium meum.

3. Tantum ipse petra mea et auxilium meum est, arx mea: non nutabo multum.

4. Quousque irruitis in virum (me)? contunditis eum, omnes vos, instar parietis inclinati, muri perenssi?

5. Tantum ex altitudine regia cogitant eum depellere; diliquit mendacium; suo quisque ore benedicunt, et animo maledicunt.

6. Tantum in Deo securus esto, anima mea; nam ab eo proficitur spes (salus sperata) mea.

7. Tantum ipse petra mea et auxilium meum est, arx mea: non nutabo.

8. Apud Deum est salus mea et honor meus;

petra mea firma (propr. potentia mea), fiducia mea in Deo est.

9. Confidite in eo omni tempore, popule (homines); effundite coram eo cor vestrum: Deus fiducia (refugium) est nobis.

10. Tantum halitus sunt homines, mendacium homines, ita ut in bilance ascendant; ex halitu ipsi sunt ad unum omnes.

11. Ne confidatis in appensione, et in rapina ne vanificatis; divitiae si creverint, ne apponatis cor.

12. Unum locutus est Deus, duo sunt quae audivi,

quoniam: a Deo est potentia;

13. alterum: Et tibi, Domine, misericordia. Nam tu rependis unicuique secundum facta eius.

NOTE.

Vers. 1. Jedothunus musicis praepositus fuit a Davide, cum Eumane et Asapho: conf. 1 Chron. xxv. Maurer hanc vocem pro instrumentis habet. — Vers. 2. *Securitas*, propr. silentium, placida spes et expectatio. — Vers. 5. *Tantum... cogitant*, hoc unum cogitant, ut depellant, etc. — Vers. 9. *Cor*, animi sensus, desideria, curas et sollicitudines animi: cf. Thren. ii, 19. — Vers. 10. *Prius homines* in hebr. est, filii Adam; posterius, filii israhel, quae vocabula hic esse opposita multi vident, ita ut tam ignobiles, quam nobiles dicantur esse vani. *Mendacium* saepe dicitur de eo, quod non prestat quod pollicebatur. *Ascendant*, nullius quippe ponderis. *Ex halitu*, i. e. nihil. — Vers. 11. *Et in rapina*, etc. Constructio progressiva, pro: nec in rapina confidatis, ne vani, omni ope destituti, deprehendantur. — Vers. 12. *Unum... duo*, i. e. haec duo scio a Deo eductos. Alii, *Deus locutus est semel, bis, et haec audivi*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In hebræo, pro *Idistai*, Psalmus David.

De hoc titulo distinetur in explanatione Psalmi tricesimi octavi. Argumentum Psalmi est exhortatio ad patientiam in adversis, et confidentiam in Deo; cujus occasione agitur de vana confidentia in divitiis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1.

1. NONNE DEO SUBJECTA ERIT ANIMA MEA? AB IPSO ENIM SALUTARE MEUM.

Vir justus graviter impugnavit a concupiscentiis variis, quarum quælibet animum humanum sibi subijcere satagit, fortiter reluctans clamat: « Nonne Deo subjecta erit anima mea? » id est, nonne æquum est, et mihi iustum, ut Deo subijciar, quam dominari avaritiis, vel superbiis, vel luxuriis? Ab ipso enim salutare meum. Nam concupiscentiis, quæ mihi dominari affectant, nullam stipendiam aliud polliceri possunt, nisi iræm sempiternam. Deus autem salutem pollicetur, et certè suam præstabit, si fidelem illi subjectionem et obedientiam exhibebo. In hebræo hæc littera legitur: *Attamen ad Deum stetit anima mea, quia ab ipso salus mea*; sed idem est sensus: est enim hæc sicut dicitur: Quamvis multi mihi dominari velint, tamen anima mea soli Deo subjecta ad omne mandatum, sive ad omne opus beneplacitum, et vera obediens stetit, non contradicere, non murmurabit.

Vers. 2.

2. NAM ET IPSE DEUS MEUS, ET SALUTARIS MEUS: SUSCEPTOR MEUS, NON MOVEBOR AMLIUS.

Non solum, inquit, ab ipso pendet salus mea, sed ipse est Deus meus, et salutaris meus. In hebræo pro voce *Deus*, est *tsur*, quod proprio petram sive fortitudinem significat. Itaque sensus est: Ipse Deus mihi in hac vita est petra ab robur, in alia erit salus mea, in utraque susceptior meus est, quippe qui nunc suscipit protegendum, tunc suscipiet coronandum. Ideo non nullum movebor, non intabo, sed fortis permanebo, quamvis tentationibus quatit. Illud amplius, ut ex hebræo cognoscitur, non significat *deinceps*, aut in posterum, sed *multum*, sive *valde*.

Vers. 3.

3. QUOSQUE TRIBUITIS IN HOMINEM? INTERFICITE USQUEBARI VOS, TANQUAM PARIETI INCLINATO, ET MACERIE DEPOSITÆ?

Pænequam de se locutus est, convertitur ad deplorandam stragem animarum, quam per arma variarum concupiscentiarum maligni spiritus quotidie faciunt. Vere enim innumerabiles

sunt homines, quos demones dejiciunt in peccatum, quod est mors anime, per avaritiam, ambitionem, luxuriam, iracundiam, invidiam, et alias ejusmodi passiones. Itaque indignabundus adversus malignos spiritus, dicit: « Quosque irruitis in hominem? » et quia vox hebræa *Debet hetha* propria insidari significat, intelligitur Prophetam per irruere, significare voluisse irruere per desiderium et astutiam, ut sensus sit: Quosque non cessatis, insidiando generi humano, irruere in hominem impetu astutis et insatiabilis concupiscentiæ vestri? Interficientes universi vos, id est, undique stragem olitis animarum universi vos maligni spiritus, diversi quidem in locis, et modis variis, sed ad maleficiendum conjuncti. « Tanquam parieti inclinato, et macerie depositæ; » hæc subintelligitur verbum accomodatulum, ut sensus sit: Vni parieti humano generi, ex peccato originali sauciato, et ad malum prono, tanquam parieti inclinato, et parieti non solido, sed ex luto et paleis composito, ut maceria potius quam murus fieri possit. Quibus verbis miro modo descripsit Propheta tum demonum potentiam, et crudelitatem erga genus humanum, tum debilitatem et fragilitatem ipsius generis humani. Vere enim homines post corruptam naturam similes facti sunt macerie impulsæ et inclinatæ, quæ facillime deici potest, quam et fragiles sint, et et propensi ad malum ab adolescentia sua, ut dicitur *Gen. viii*: profunde merito clamat Apostolus: « Infelix ego homo, quis me liberabit a corpore mortis hujus? » et mox addit de potentia gratiæ: « Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, » *Rom. vii*.

Vers. 4.

4. VERUMTAMEN PRETIUM MEUM COGITAVERUNT REPELLERE; CUCURRI IN SITI, ORE SUO BENEDECEBANT, ET CORDE SUO MALEDICEBANT.

Revertitur vir justus ad causam, unde digressus erat ad apostrophen contra inimicos, atque ostendit finem hostibus spiritualibus propositum, dum justos impugnant, esse, ut prevent eos refernis honoribus, quos videlicet illis invident, quoniam ipsi inde culpa sua exciderunt, a Verumtamen, inquit, pretium meum cogitaverunt rejel-

lere, id est, ideo tentant, ideo impugnant, ideo concupiscentias excitant, ut pretium, quo redemptus sum, repellant a me, et dignitatem atque honorem illum magnam æternæ gloriæ mihi auferant. Sed ego contra, « cucurri in siti, » id est, tanto ardore cucurri ad bravium supernæ vocationis, quanto illi cucurrerunt ad illud a me repellendum. « Ore suo benedicebant; et corde suo maledicebant, » id est, ore suo blandiebantur hortantes ad voluptates vitæ presentis, tanquam res bonas atque utiles; atque interim « corde maledicebant, » scientes eas ipsas voluptates venenum esse anime, atque ad impediendam beatitudinem sempiternam instrumenta esse aptissima. In hebræo, ut nunc legitur secundum puncta Rabbidorum, sic habetur: *Verumtamen exaltationem ejus cogitaverunt repellere, complacuerunt mendacis, ore suo benedicebant, corde suo maledicebant.* Itaque de quatuor vocibus est difficultas, quæ sunt, *pretium, meum, cucurri, in siti.* Vox *pretium* in hebræo est *tsed* *tsedeth*, quam vocem S. Hieronymus veritatem, Septuaginta veritatem, pretium, alii veritatem exaltationem; in greco est *eris*, quæ honorem et *pretium* significat. Hilarius, Augustinus, Theodoretus, Euthymius et Hieronymus in *Commentario*, legunt *honorem*; et satis concordat vox hebræica, quæ *exaltationem* significat, Basiliius et Ambrosius legunt *pretium*, et exponunt de pretio redemptionis Christi. Sed vox *pretium* significat etiam dignitatem, proinde possumus per *pretium* intelligere dignitatem, honorem, et exaltationem. Et quod attinet ad sensum, in idem recidit, sive occupamus *pretium* pro dignitate, sive pro pretio redemptionis, sive pro utroque, ut supra in nostra explicatione ostendimus. Vox *meum* sine dubio recte posita est hoc loco, et cum habent omnes codices greci et latini, et omnes tractatores; proinde illud, *ejus*, quod est in hebræo, indicat vocem hebræicam esse corruptum vitio scriptorum, quod facile fuit, cum littera que significat *nomen*, sit *sed*, littera que significat *ejus*, sit *es*, que non differunt, nisi quod una est paulo longior altera. Vox *cucurri*, vel *concurserunt*, ut alii legunt, bene posita est, et cum hebræica concordat: si removeantur puncta Rabbidorum. Rabbini enim legunt *tsur* *tsur*, *conplacuerunt*; sed Septuaginta viri longe doctiores legerunt *tsur* *concurserunt*. Vox græca *tsur* ambigua est, et tam *cucurri* quam *concurserunt* significare potest. Et quidem Hilarius, Augustinus et Hieronymus in *Commentario* legunt *concurserunt*. Ambrosius utramque lectionem probat et exponit, ut et nos in nostra explicatione fecimus: nam uterque sensus est verus. Vox *in siti* habetur in textu græco, et in omnibus latinis, et legitur ab omnibus expositioribus. Quid autem legerint Septuaginta in hebræo, ut viderent in *siti*, falcor me ignorare; nam vox hebræica *tsur* *tsur*, *mendacium* significat, neque est ulla litterarum simi-

litudo inter *siti*, et *mendacium* in lingua hebræica; sitis enim dicitur *tsur* *tsama*. S. Ambrosius conatur concordare hanc diversitatem textuum, dicens mendacium sitim habere, veritatem ubertatem. Sed verisimilis est in Septuaginta interpretis aliter legisse, et in voce *tsur* *tsur* pro *tsur* *tsama* legisse *tsur*, quæ sunt litteræ similes, et sic habuisse prepositionem *in* pro aliis duabus litteris, vel aliquid aliud legisse, vel scivisse ea voce *siti* significari.

5. VERUMTAMEN DEO SUBJECTA ESTO, ANIMA MEA, QUONIAM AB IPSO PATIENTIA MEA.

6. QUIA IPSE DEUS MEUS, ET SALVATOR MEUS; AMBUTOR MEUS, NON EMIGRABO.

7. IN DEO SALUTARE MEUM, ET GLORIA MEA; DEUS AUXILII MEI, ET SPES MEI IN DEO EST.

Redit ad primos duos versiculos, eosque repetit ut ostendat magnas quidem esse tentationes, quibus irruerit, sed tamen se in Dei amore fundatum, atque ejus auxilio fretum nihil meture. « Verumtamen, inquit, Deo subjecta esto anima mea, » id est, quantumvis hostes fremant, tu, anima mea, facita et subjecta obedias Deo. Est enim hoc loco eadem vox hebræica, quæ in primo versiculo, nimirum: *Deo stetit anima mea.* « Quoniam ab ipso patientia mea, » id est, tacet Deo, quoniam ipse tibi præstabit auxilium. Nam hoc loco nomine patientis significatur patientes expectatio auxilii divini, ut ex verbo hebræico et græco constat. « Quia ipse Deus meus, » etc. Hic versiculus sextus est omnino idem cum secundo: quamvis enim interpretis latinus vocabula varietur, tamen in hebræo sunt omnino eadem. Itaque illud, *Deus meus*, est eadem hoc loco, *petra mea*; et illud, *salvator meus*, est *salus mea*, sive *salutaris meus*; et illud, *ambutor meus*, est *susceptor meus*; et denique illud, *non emigrabo*, est eadem vox, quæ antea versa est, *non movebor*; proinde *non emigrabo* significat hoc loco: Non deieciar de statu meo, non emigrabo ad partes hostium, sed immotus in castris Dei permanebo. Concludit in septimo versiculo se omnia a Deo expectare, finem videlicet et mediæ. Finit est liberatio ab omnibus malis, et adeptio summæ boni: illud significatum est per salutem, hoc autem per gloriam; mediæ sunt auxilium Dei, et spes nostra, quæ proprie nominata sunt. « In Deo, inquit, salutare meum, et gloria mea. » id est, a Deo expecto salutem, id est, liberationem a malis, et gloriam æternam; quæ est summum bonum: nam cum Deum videbitis, et similes ei erimus, pericute quæ illi adhaebimus, tunc vero salvi et beati erimus. Potest tamen etiam cum S. Basilio exponi: in Deo solo, non in illa re alia glorior: non in divitiis, non in honoribus, non in potentia humana, quia nihil excellentius cogitari potest, quam filium esse Dei. Nec solum in Deo finem ultimum repositum habeo, sed ipse etiam est Deus

VER. 8. 8. SPERATE IN EO, OMNIS CONGREGATIO FOETUS; EFFUNDETE CORAM ILLO CORDA VESTRA: DEUS ADJUTOR NOSTER IN AETERNUM.

Portatur nunc ceteros ad virtutem, quam ipse Dei dono acceperat: ac primum monet sperandum esse in Deo, deinde addit non esse sperandum in rebus creatis. « Sperate, inquit, in eo, » id est, in Deo, « omnis congregatio populi, » id est, omnis cunctis populis, omnes homines, non Iudei solum, sed etiam gentes. In hebraeo est: *Sperate in omni tempore*; sed manifesta est corruptio in textu hebraico per defectum unius litterae: nunc enim legitur *לְכֹל יוֹמִים*, quod significat *tempus*; sed esse debet *לְכֹל יוֹמִים*, quod significat *congregationem*, et sic legitur Septuaginta. « Effundite coram illo corda vestra; » effundi dicitur vas, cum evacuat, et etiam liquor, cum ex vase eiecit. Itaque si cor accipitur pro vase, ut accipit S. Basilius, *effundere* cor est evacuare cor a vitio, affectibus malis, perveris cogitationibus et similibus, quasi liquoribus noctis; non enim impleri potest cor gratia Dei, sanctisque cogitationibus et desideriis, nisi evacuetur contrariis. Pulchre notat S. Ambrosius admoneri esse homines, ut effundant corda evacuantes ea sordibus, quia scriptum est *Joel. ii. 28*: « Effundam de spiritu meo super omnem carnem. » Si cor accipitur pro actu cordis, id est, pro cogitationibus et affectibus, tunc effunditur cor, quomodo effunditur aqua, vel vinum. Et hoc modo accipit S. Augustinus, qui vult effundendum esse cor, id est, non retinendum cor in corde, sed effundendum ad Deum; ut cogitationes nostrae et affectus sint in Deo, non in nobis. Significat etiam effusio cordis secundum Ambrosium confessionem sinceram et apertam, qua confitemur peccata et miseras nostras, et ex infimo corde oramus Deum ut miseretur, quomodo dicit Anna I. Reg. 1: « Effudi animam meam in conspectu Domini. » Et de hac effusione videtur hic locus praecipue intelligendus; nam sequitur: « Deus adjutor noster in aeternum, » id est, secure confitemini Deo armillas vestras, et orate eum; nam adjutor noster est, et non despicit orationes sperantium in se. Illud, in aeternum, in hebraeo est *לְעֹלָם*, quod Graecivertunt *ἀειπαίως*; noster autem Interpretis aliquando omisit, aliquando veritatem, aut in aeternum; haec est ratio cur Ilierarius, Augustinus et alii non legant, in aeternum.

VER. 9. 9. VERUMTAMEN VANI FILII HOMINUM, MENDACES FILII HOMINUM IN STATERIS, UT DECIPIANT: IPSI DE VANITATE IN IDIPSUM.

Quoniam animadvertit Propheta paucos esse, qui consilium suum sequi velint, ideo invenitur in multitudinem iniquorum: « Verumtamen, inquit, vani filii hominum, mendaces filii hominum. » In hebraeo significativus dicitur, *וַחֲסִידֵי אָדָם* *hebel bene Adam*, *vani filii hominum*, quia maxima pars hominum vacua est vera sapientia, etsi apparenti sapientia, quam prudentiam carnis Scriptura sacra *hanc* vii appellat, plenissima sit. Ideo autem plerique homines vani, insipientes et imprudenter sunt, quia « mendaces sunt in stateris ad decipiendum, » id est, in stateris dolosis et fraudulentis. Nam, ut recte observat S. Basilius, non agitur hic de stateris proprie dictis, quibus pauci utuntur, illi videlicet soli qui vendunt carnes, aut lanae, aut alia id genus, sed de stateris communibus toti humano generi, id est, de iudicio recte rationis, quod nobis datum est a Deo, ut discernamus, et quasi in statera appendamus vera bona et vera mala, apparentia bona et apparentia mala, et eligamus vera bona, et vitemus vera mala. Porro maxima pars hominum menditur sibi et aliis, decipiunt se et alios, utens stateris dolosis, et quod miseris est, voluntarie stateris utitur dolosis, iuxta illud: « Video meliora proboque, deteriora sequor. » Non est enim qui negare audeat maximum verissimumque malum esse peccatum et gehennam, maxima verissimamque bona justitiam et beatitudinem: et tamen cum appenduntur in statera lucrum temporale, et offensus Dei, lucrum praeponderat, et preeligitur; et cum appenduntur temporale detrimentum; et mors aeterna, temporale detrimentum praeponderat, atque ut illud evitetur, ignis gehennae contemnitur. Addit Propheta: « Ipsi de vanitate in idipsum, » id est, ipsi vani et mendaces, licet variis modis vani sint et mendaces, tamen in idipsum conveniunt, uniti et conjuncti sunt in hoc, ut vani sint et mendaces; vel breviter: « Ipsi de vanitate in idipsum, » id est, ipsi ex vanitate habent, ut unum sint. In hebraeo habetur paulo aliter: *Vanitas filii hominum, mendaces filii hominum in stateris, ad ascendendum ipsi pro vanitate in idipsum*, id est, filii hominum non solum vanitas sunt, et mendacium, sed etiam positi in statera cum ipsa vanitate, ascendunt pro vanitate, ac per hoc leviores, et magis vani erunt, quam ipsa vanitas: quae est elegantissima amplificatio. Sed tamen non existimo hunc esse litteralem sensum, sed eum, quem paulo ante tradidimus: nam vox illa hebraica, *לָרִוּחַ* *lahaloth*, ad ascendendum, cum aliis punctis legi potest, *lahaloth*, ad iniquitatem, sive ad deceptionem, et sic legitur Septuaginta; imo etiam S. Hieronymus eodem modo legit, cum verterit, in stateris dolosis; et omnes Patres graeci et latini sic legunt, et interpretantur. Illud, ut decipiant, non debere conjungi cum *ipsi*, perspicuum est ex hebraeo et graeco textu. Sic enim legendum est, *mendaces in stateris ad decipiendum, ipsi de vanitate in idipsum*.

Maxima pars hominum mendaces in stateris utitur.

VER. 10. 10. NOLITE SPERARE IN INIQUITATE, ET RAPINAS NOLITE CONCUPISCERE: DIVITIIS SI AFFLUANT, NOLITE EOS APPONERE.

Reddit ad exhortationem, ac praecipit, ut caveatur avaritia, quae est radix omnium malorum, I. Ten. vi. « Nolite, inquit, sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere. » Per *iniquitatem* intelligitur calumnia, ut proprie significat vox hebraica *בְּשֵׁקֶה* *beheskeh*, proinde prohibetur lucrum injustum, tum ex occultis iniustitia, quale est calumniarum, tum ex manifesta, quale est rapinatum; et additur, « divitiis si affluant, nolite eos apponere, » id est, ad opes etiam iusto titulo acquisitas nolite affectum ponere. Pulchre notat S. Augustinus, eos qui rapinis delectantur, videre quod rapiant, sed non videre a quo rapiantur: rapiunt enim pecuniam fratri, et rapit illis diabolus animam. Notat idem Augustinus cum Basilio, divitiis flere dum affluant, cecos autem cupidos considerare quod affluant, et non cogitare quod fluant; ideo dictum esse: *Nolite eos apponere, ne videlicet cum fluentibus fluat, et pereat*. Oportet igitur, cum affluunt divitiae, corde immoto et stabilito apud Deum, disporre fluxum earum, ut utiliter fluant: quomodo prudentia agricola disponit fluxum aquarum ad irrigandum hortum, ad molam vertendam, et alia ejusdem generis opera; sed non labitur ipse cum aquis labentibus.

11. SEMEL LOCUTUS EST DEUS: DEO HEC AUDIVI: VERB. 11. QUAE POTESTAS DEI EST, ET TIBI, DOMINE, MISERICORDIA; QUIA TU REDDES UNICUIQUE JUXTA OPERA SUA.

Concludit rationem reddens, cur non sint appetende divitiae, et cur ab omni peccato cavendum sit. « Semel, inquit, locutus est Deus, duo haec audiivi. » In hebraeo est, *unam locutus est Deus*; quod non videtur coherere cum sequentibus: « Duo hinc audiivi; » sed illud, *semel vel unam*, significat immobilitatem verbi Dei, ut docet S. Hieronymus in commentario hujus Psalmi, quasi dicat: *Semel Deus locutus, et sit omnino quod locutus*; obediunt enim omnia Deo ad nulum, ut non sit opus repetere. Vel per *unam* quod Deus locutus dicitur, non intelligitur unum verbum, sed unius sermo, quo multa continentur, ut docet S. Basilius. Vel per *unam* intelligitur Verbum aeternum, ut S. Augustinus exponit: *Deus enim unum tantum verbum dixit ab aeterno, et illud manet in aeternum, et aequivalet innumerabilibus verbis*. Duo autem, quae David audiit, et nobis omnibus nuntiavit, haec sunt: Unum, quod potentia et misericordia in Deo sint: illa ut timeatur, ista ut ametur; alterum, « quod unumquod reddat secundum opera sua, » ita ut neque injuste oppressus sit aliquis pro potentiam, neque misericordia ejus sit prejudicialia iustitie. Et vere, qui ista duo serio cogitant, atque illis cor suum apponunt, sapientissimi sunt.

Tota unum verbum tantum dixit ab aeterno, et illud manet in aeternum.

PSALMUS LXVII.

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — Psalmus David, 1. Cum esset in deserto Idumae.

2. Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.

3. Sicut in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea.

4. In terra deserta, et in via, et iniqua: sic in sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, et gloriam tuam.

5. Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabant te.

6. Sic benedicam te in vita mea, et in nomine tuo levabo manus meas.

7. Sicut adipe et pinguedine repletur anima mea, et labiis exultationis laudabit os meum.

8. Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te, 8. quia fuisti adjutor meus.

Et in velamento alarum tuarum exultabo.

V. v. n. — Canticum [h. Psalmus] David, cum esset in deserto Juda.

Deus fortitudo mea tu os [h. Deus, Deus meus tu], de luce consurgam ad te.

Sicut in te anima mea, desideravit te caro mea: in terra invia et consistente, ac sine aqua.

Sic in sancto apparui tibi, ut videam fortitudinem tuam et gloriam tuam.

Melior est enim misericordia tua quam vita [al. vita]: labia mea laudabunt te.

Sic benedicam te [al. tibi] in vita mea: in nomine tuo levabo manus [h. palmas] meas.

Quasi adipe et pinguedine implebitur [h. satisfiabitur] anima mea, et labiis laudantibus canet [h. laudabit] os meum.

Recordans tui in cubili meo: per singulas vigilias meditabor tibi.

Quia fuisti auxiliium meum, et in umbra alarum tuarum laudabo.

9. Adhæsit anima mea post te; me suscepit dextera tua.

10. Ipsi vero in vanum quasierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ:

11. Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.

12. Rex vero letabitur in Deo, laudabuntur omnes qui jurant in eo, quia obstructum est os loquentium iniqua.

Argumentum. — Exponit desiderium et cupiditatem, qua tenetur cibus sacri, a quo se jam separatam esse dolet; sed epus recordatio quasque in illo exalio eum daleciat, et Bduciam ejus sustentat, fore ut hostilis victis regio restitatur. Hinc strophæ due F. vers. 2-7, 8-12. Quia vers. 12 regem te nominat David, hinc merito Davidis arguit carcerem ad Absalom redimendam esse: nam, ait, vivente Saulo nunquam cepit nomen sibi vindicavi. Cf. I Sam. xxii, 5; xxiii, 14, 15, 24, 25; xxv, 2.

1. Psalmus Davidis, *compositus*, quum esset in deserto Juda.
2. Deus, Deus meus es tu, ab aurora quero te; te silit anima mea; desiderio tui deficit caro mea, *velut* in terra arida et languescente sine aquis.
3. Sic in sanctuario (absens licet) contempler te *animi mei oculis*, ut videam (videndo) splendorem tuum et majestatem tuam.
4. Nam melior est gratia tua quam vita; labia mea *semper* te laudabunt.
5. Sic celebrare te volo per vitam meam, in nomine tuo levare manus meas.
6. Ut adipe et pinguedine satiatur anima mea, et labiis exultationis (jubilationibus) laudes *tuas* canit os meum.
7. Si recordor tui in strato meo, per *tres noctis* vigilias meditor de te.
8. Nam tu es auxiliium mihi, et in umbra alarum tuarum júbilo.
9. Adhæret anima mea tibi, me sustentat dextera tua.
10. Ipsi vero (mei adversarii), *qui* ad perniciem quærunt animam (vitam) meam, venient in infima terræ (orcum).
11. Tradentur in potestatem gladii (interficiuntur); portio vulpium (gall. *chacals*) erunt (eorum cadavera).
12. Et rex letabitur in Deo; gloriabitur quicumque jurat ei (Davidi, ejus sequitur partes), quando clausum fuerit os loquentium mendacium.

NOTE.

Vers. 1. In deserto Juda, Hierosolymam inter et Hierichuntum sito. Ibi Joannes Baptista predicavit, *Matth.* iii, 4. — Vers. 2. Velut in terra, etc. Ad expingendam imaginem proxime progressam hæc adji-

Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua.

Ipsi vero interficere [*h. ad calamitatem*] quærunt animam meam: ingrediantur in extrema [*h. inferiora*] terræ.

Congregentur in manus gladii: pars vulpium erunt.

Rex autem letabitur in Deo, laudabitur omnis qui jurat in eo: quia obstructus es loquentium mendacium.

eiuntur. Alii tamen proprie accipiunt, in terra arida depens, et fatigatus sine aqua. — Vers. 3. Sic, in tali conditione atque animi statu. *Splendor et majestas* Jove, i. e. cultus ejus ritus et ceremoniarum. — Vers. 5. Sic: vid. vers. 3. In *nomine tuo*, fiducia tui, non aliorum deorum. *Blectio manuum*, precantis et gratias agentis ritus. — Vers. 6. *Sensus*: Ex consuetudine que mihi est tecum, plena gaudia percipio, quasi cibis delicatissimis saturer. Alii, *satis animam meam*: non mala. — Vers. 11. *Tradentur*: alii, *tradent eos*. — Vers. 12. *Jurat*: et alii, *jurat per eum*, Davidis Deum, i. e. eum rite colit: cf. *Isaï.* xxx, 18; *Amos.* viii, 14.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, cum esset in deserto Idumææ.

Non legitur David Intuisse unquam in deserto Idumææ, sed in deserto Judææ, I Reg. xvi et xlii, et in texta hebreo et græco habetur, in deserto Judææ; tamen quoniam Sancti Patres Hieronymus, Hieronymus et Augustinus in Commentario legunt, in deserto Idumææ, non est contemnenda lectio Vulgatae editionis. Euthymius postea ad concordandam hæc lectionum varietatem, dicens desertum, in quo loquitur David, olim ad Idumæam pertinuisse, conat ad Jotannam: sed hoc divinare est. Probabilius videtur desertum Judææ vocatum esse desertum Idumææ amplius dicti gratia: quomodo Jerusalem aliquando vocatur Sclonia; nam desertum Idumææ est longe magis deserto Judææ: imo tota Idumæarum regio in montibus et solitudinibus est, ut intelligi potest ex cap. i. *Malactar*, ubi loquitur Deus de possessione Edom: «Pecuni, inquit, montes ejus in solitudinem, et hereditatem ejus in arces deserti: Idem colligitur ex lib. IV Reg. cap. vi, ubi describitur desertum Moabitarum inanis septem dierum, et carum aqua, etc. Argumentum Psalmi est oratio Davidis, qui occasione deserti in quo tunc letabat, deplorat peregrinationem suam, et similitum justorum, et desiderium suum ostendit migrandi aliquando ex deserto mundi hujus ad patriam celestem.

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1. 1. DEUS, DEUS MEUS, AD TE DE LUCE VIGILO.
Vers. 2. 2. SITIVIT IN TE ANIMA MEA: QUAM MULTIPLICITER TIBI CARO MEA!

Describit vir justus que sint prima opera sua, oriente die: ad dicit esse, querere Deum; desiderare Deum, miseriam suam confiteri Deo. «Deus, Deus meus,» id est, tu, Deus, es fortitudo et robur meum, quia sine te nihil sum, et nihil possum: in hebreo sunt duo nomina, אלהים אלהים Elohim est, unum significat Deum, alterum significat fortis, sed verbi solet etiam per vocem Deus. hæc editio græca et latina, que habent Deus, Deus, reprehendi non possunt; tamen sensus est, quem diximus, quia vox אלהים significat Deum, ut forlem. «Ad te de luce vigilo,» id est, cum proximam lucem aspicio corporalibus oculis, aperto pariter oculos mentis ad te lucem spiritualem et incretam, atque ita ad te querendum vigilare incipio, non ad opera mundi hujus. Id autem facio, quia «sitivit in te anima mea,» id est, quia desiderat te, ut cibum et potum suum, ut lumen et lætitiæ suam. Ipsa enim caro mea multis modis sitivit ad te fontem omnium honorum: quævis enim caro non proprie Deum siliat, tamen sitire dicitur, quia indiget ejus misericordia et multiplicis suis miseriam: quomodo dicitur terra arida sitire pluviam, sine qua nihil boni producere potest. Quot sicut autem carnis hujus corruptibilis necessitates et miseriam, quibus ille

solus mederi potest, de quo dicitur in *Psalm.* cii: «Qui sanat omnes infirmitates tuas,» nemo est, qui non experiat. In hebreo codice post illa verba: Deus, Deus meus, est pronomen אלהים ut-*thas*, tu, quod Septuaginta omiserunt, sed subintelligi debet, ut sensus sit: Tu es Deus, et ideo confidenter ad te confugio, et te alloqui presumo. Illud autem, ad te de luce vigilo, in hebreo est unica dictio אשכחה אשכחה, que significat, sub aurora te quaeris, sive in crepusculo matutino, cum incipit misceri lux aurora (tenebris noctis, ego evigilo, ut te quaeram; ut te intelligimus continuum et vehementer fuisse in Davide desiderium Dei, et merito, cum ipse sit omne bonum nostrum, et ingrati sint omnes homines, qui obliviscuntur Deum, juxta illud *Job.* vi: «Qui benignus est super ingratos et malos,» Denique illud, quam multipliciter, est in hebreo ככך עמך, que vox non habetur, nisi hoc loco S. Hieronymus veritè desideravit; sed frustra laboramus de significatione vocis, que iniqua habetur alibi, et nemo potest reprehendere primos Interpretes.

3. IN TERRA DESERTA, ET INIVA, ET INAQUOSA: Vers. 3. SIC IN SANCTO APPARUIT TIBI, UT VIDEREM VIRTUTEM TUAM ET GLORIAM TUAM.

Describit proprietates deserti, que tres sunt, «terra deserta» ab habitatoribus, terra «iniva,» terra «sine aqua;» quarum secunda est effectus,

et terra est causa prima; nam terra aliqua descri solet ab habitatoribus precipue propter carentiam aque, que carentia terram arentem et sterilem reddit; sed cum terra describitur et inhabitabilis edicitur, hoc ipso fit in via: quamvis hoc loco *in via* non est solum terra sine via, sed terra inaccessa, et per quam difficulter ambulari potest: nam vox greca *ερα* inadcessum significat, et vox hebraea *אֶרֶץ חֵרֶשֶׁת*, significat *inaccessam, fatigantem, laboriosam*: ac per hoc significat terram, que magno cum labore et fatione transitur. Videtur enim Propheta significare vas luisse terram illam inaccessam, et rebus necessariis pedum delictis carentem, utrum sibi fuisse ad inveniendum Deum. Anima enim quo magis desinitur carnalibus bonis, vel certe quo magis affectum removet a rebus terrenis, et se in quodam deserto mentis constituit, eo facilius ascendit ad caelestia contemplanda et gustanda. «Ego, inquit, in terrarum deserta, in via, arida» et sibi constitutus, «sicut apparui tibi,» id est, sicut apparui coram te per ascensionem mentis, quasi in sanctuario tuo essem, ita ut desertum loco sanctuarii mihi fuerit. Apparui autem coram te, «ut viderem virtutem tuam et gloriam tuam,» id est, potentiam tuam et maiestatem tuam. Illud enim *in sancto*, in hebraeo est *בְּקֹדֶשׁ*, in sanctitate, per quam *sanctuarium* Hebraei significare solent. S. Augustinus paulo aliter exponit, et cum sequentes dicere possumus per desertum intelligi mundum, qui desertus est a veris hominibus et inhabitatus a bestis, hominibus videlicet carnalibus et animalibus, » ut eos vocat Apostolus I Cor. ii; item est in via, quia difficillimum est invenire viam qua exeat; denique est inaccessus, quia quamvis lacum habeat aque vitrefactae, que est sapientia carnalis, caret tamen aqua de caelo, que est sapientia vera, nisi Deus ex magna gratia sua peregrinantibus in hoc deserto viam ostendat, et rorem de caelo aspergat. At igitur David in persona sua, et sanctorum peregrinorum, comitum suorum: Ego in hoc deserto positus et sitans aquam de caelo, et exitum invenire cupiens, de mana vigilans mente conscendi ad sanctuarium tuum caeleste, et sic in sancto apparui coram te, ut meditando et contemplando viderem virtutem tuam et gloriam tuam, quoniam in deserto mundi non videmus nisi temporalia, fragilia et vana. «Ut viderem, inquit, virtutem tuam, et quia de nihilo omnia fecisti, et per te ea verbo virtutis tue; viderem quoque gloriam tuam, qua longe supereminet universis, et nihil est simile tibi, et omnia, velint nolint, servant tibi: et ex hac visione irrorari cepi, et manna gustare, etiam que Christus est, invenire.

Ver. 4. 4. QUONIAM MELIOR EST MISERICORDIA TUA SUPER VITAS, LABIA MEA LAUDABUNT TE.

Illud, quoniam, non videtur referendum esse ad

superiora, sed ad sequentia, ut sensus sit: Non solum videbo virtutem tuam et gloriam tuam, sed etiam laudabunt te assidue labia mea, quoniam misericordia tua melior est mihi praesepa vita: nam misericordia tua vitam dedit, eadem ipsa misericordia vitam conservat; et si ipsam vitam propter te perdidero, misericordia tua illam mihi multo feliciorum restituit: sed si, ut vitam conserverem, a misericordia tua et gratia excidero, et vite et misericordiam jacturam faciam. In hebraeo habetur quidem *וְחַיִּים*, *vitas*, in numero multitudinis; sed vox etiam pro *vita*, in singulari, accipitur; quomodo mollia vocabula habent formam numeri multitudinis, et significationem numeri singularis; et in versiculo sequenti: «Sic benedicam te in vita mea,» habetur eadem vox in numero multitudinis, et tamen Interpretres veterum in numero singulari. Itaque possumus hoc loco simpliciter per *vitas* vitam interpretari, ut interpretantur SS. Pater Hieronymus et Hieronymus in Commentario; et sicut legit in textu S. Hieronymus: tamen si magis placet accipere in significatione numeri multitudinis, per *vitas* accipiemus varias functiones vivendum, ut *vitas mercatorum*, *vitas militum*, *vitas clericorum*, *vitas agriculorum*, *vitas etiam, ut accipit S. Augustinus, vel vitas quantumlibet longas et felices in hoc mundo, vel denique vitas, tam nostram, tum nobis conjuncturam et charitatem, ut parentum, fratrum, filiorum.*

5. SIC BENEDICAM TE IN VITA MEA, ET IN NOMINE TUO LEVABO MANUS MEAS.

Sic laudando assidue, «benedicam te in vita mea,» id est, quicquid mihi acciderit, sive prosperum, sive adversum, benedicam tibi in omni tempore; et in nomine tuo levabo manus meas, id est, in invocatione nominis tui levabo in oratione manus meas, a te solo expectans auxilium in adversis, et tibi vicissim gratias agens in prosperis. Porro ritus levandi manus in oratione, in utroque Testamento in usu fuit. Nam cum Moyses, *Exod. xvii*, levaret manus ad Deum, populus vincebat; cum deponeret, vincebatur. Et Apostolus I *Thimoth. ii*: «Levantes, inquit, puras manus.» Monet autem S. Augustinus eos qui levant manus ad Deum in oratione, si impetrare velint, debere etiam levare manus ad bona opera faciendam. Significat etiam in Scripturis *levare manus* idem quod jurare per Deum. Sic legitur *Gen. xiv*, dicentem Abraham: «Levo manum meam ad Deum possessorem caeli et terrae, quod a filo sublegimus usque ad corrigiam caligae, non accipiam ex omnibus que tu sunt.» Et *Apoc. x*: «Angelus levavit manum suam ad caelum, et juravit per viventem in aequala saeculorum.» Possent igitur illud: *In nomine tuo levabo manus meas*, exponi hoc modo: Per nomen tuum jurabo, et per hoc te solum pro vero Deo colam; sed prior expposito communi est.

Ver. 6. 6. SICUT ADIPE, ET PINGUEDINE REPLETUR ANIMA MEA; ET LABIIS EXULTATIONIS LAUDABIT OS MEUM.

Hoc est quod pecebat, cum levaret in oratione manus suas ad Deum. Hoc, inquit, peto, «ut anima mea repleatur adipe et pinguedine,» id est, repleatur adipe et pinguedine spiritali, quae non est adeps et pinguedo proprie (id enim corporale quid est), sed quasi adeps et pinguedo. Nam sicut qui adipe bona et pinguedine naturali repleti sunt, non autem inflati, aut vento distenti, sani, fortes, rubicundi et hircos sunt; et contra macie confecti, aridi, debiles, tristes, deformesque sunt: sic qui gratia spiritali, quasi bona adipe pleni sunt, devoti, ferventes, ac semper gaudentes sunt; et contra qui spiritu carenti, ad omnia spiritualia nauseant, acedia consumuntur, infirmi ac debiles, nihil boni faciunt, nihil mali tolerare valent. Sed, ut recte monet S. Augustinus, in hac eremo saginam sapientiae et justitiae desiderare et petere possumus, sed tunc demum obtinebimus, cum ad patriam pervenerimus; tunc enim implebitur illud *Psalm. cxlvii*: «Frumenti adipe satiat te Dominus;» et illud *Math. v*: «Beati qui esuriant et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur;» et tunc perfecte et sine ullo fine, vel tadio, «labiis exultationis,» id est, labiis exultationem resonantibus «laudabit Deum os nostrum,» tunc enim succedet orationi laudatio, quando ita pleni erimus, ut nulla re indignemur, quod fiet cum Deus erit omnia in omnibus: tunc autem nunquam tam multa habemus, quin pluribus egemus, ac per hoc oratione assidua opus habeamus.

Ver. 7. 7. SI MEMOR FUI TUI SUPER STRATUM MEUM, IN MATUTINIS MEDITABOR IN TE, QUIA FUISTI ADIUTOR MEUS.

Ostendit in hac etiam vita se perpetuo recordaturum Dei et beneficiorum ejus, et non solum in patria, quando repletus adipe, labiis exultantibus laudabit Deum. «Si, inquit, memor fui tui nocte etiam profunda, dum adhuc jacerem » super stratum meum, » multo magis interdum, atque adeo tempore multo magis surgens » meditabor in te, » id est, de te cogitabo et considerabo potentiam tuam et gloriam tuam; » quia » tu semper » fuisti adiutor meus, » id est, ideo semper recordabor tui in gratularum actione, quia tu semper recordatus es mei in auxilio et protectione. S. Augustinus colligit ex hoc loco utilissimum documentum, si quis vult inter operandum recordari Dei, atque ejus amorem et timorem semper ante oculos habere, dum operatur, necesse esse tunc antea super stratum, id est, in quiete recordari Dei, et beneficia ejus ac promissa considerari. Ideo enim plerique mortales inter operandum se gerunt, ac si Deum non haberent, quia non habent tempus aliquod feriatum, in quo colligant se, et medita-

Cogitandum de Deo nocte etiam profunda, dum videremur ab omni opere.

Levabo manus meas quod jurabo.

honi rerum caelestium vacent. Quidam codices latini habent: *Sic memor fui*; sed recte habet nostra lectio: *Si memor fui*, quoniam sic legitur codices hebraei, et SS. Pater Hieronymus et Augustinus.

8. ET IN VELAMENTO ALARUM TUARUM EXULTABO; ADHESIT ANIMA MEA POST TE, ME SUSCEPIT DEXTERA TUA.

Quia dixerat: «Tu fuisti adiutor meus, » ne putaremur jam securus, et de Dei protectione non amplius laborare, subiungit: «Et in velamento alarum tuarum exultabo,» id est, continebo me sub umbra alarum tuarum, et in protectione tua sperans, » exultabo, » securus a milvo, dum sub omnipotentis aquilae pennis latebo. «Adhæsit anima mea post te, » Et hoc protectione, et tam ingentibus beneficiis provocata «anima mea adhæsit, » glutine fortissimam charitatis, » post te, » id est, vestigijs tuis inhaesit, ab illis nulli tentationum vi separari se patiens. Porro adherere vestigijs Domini glutine charitatis, non est sterile quodam affectu Deum diligere, sed ejus precepta ex charitate servare; nam «qui diligit me, ait Dominus *Joan. xii*, sermonem meum servabit;» ideo non dixit: *Adhæsit tibi*, sed *post te*, tibi videlicet obediens ac subiecta. Ac ne videtur sibi tribuere, quod tunc ardentem Deo inhaesit, addit: «Me suscepit dextera tua,» id est, ideo sequor te, quia tu me traxisti; ideo te diligo, quia tu prior dilexisti me, ac ut te diligerem, tu me diligendo fecisti. Beatus plene, qui quantumvis in vitale proficiat, sub Deo proficere se intelligit, et semper ut parvulum, et quasi pullum gallinum sub alis Dei se collocat. Beatior autem, qui verò dicere potest: «Adhæsit anima mea post te,» qui non solum sperat in velamento alarum Dei, sed etiam ex toto corde illi diligit, ut cum Apostolo dicere possit: «Quis me separabit a charitate Christi? » *Rom. viii*. Beatissimus vero, qui proprio experimento, vel potius testimonium reddente spiritu Dei spiritali suo, didicit se «a dextera Dei esse susceptum;» ipse enim Dominus de talibus dicit *Joan. x*: «Non rapiet vos quisquam de manu mea. Et nemo potest rapere eos de manu Patris mei. Ego et Pater unum sumus.»

Beatus, qui diligit, ait.

9. IPSI VERO IN VANUM QUÆSERUNT ANIMAM MEAM: INTROIBUNT IN MEMORIA TERA ME, TRABENTUR IN MANU GLADI, PARTES VULPUM EUNT.

In duobus ultimis versiculis predicat Proprieta interitum et exterminium ultimum eorum, qui persequuntur justos et felicitatem ac beatitudinem simpliciteram justorum. «Ipsi vero, » videlicet impij persecutores, «in vanum quaesierunt animam meam;» nam ideo impij persequuntur justos, ut ipsi soli secure possideant terram, et fruantur delicijs et imperio terreno; sed frustra laborant; nam ipsi non possideunt terram, sed a terra absorbeantur; et absorpti a terra et in

Ver. 8.

Ver. 9.

TRAHENTUR IN MANU GLADI, PARTES VULPUM EUNT.

inferno constituti, non sibi delictis, aut imperio fruenter, ac ne quiescent quidem, sed addidit erunt perpetuis suppliciis, et subjecti erunt demonibus, quasi lupis et vulpibus crudelissimis. « In vanum quaesierunt animam meam, » id est, frustra comati sunt vitam meam tollere, neque interficere. Hoc dicere potest quilibet justus, sive Christus pro se et pro membris suis. « Introibunt in inferiora terrae; » ecce eum in vanum quaesierunt, nam finis eorum erit libere terram possidere; sed infra terram deiciuntur, in corde terrae, in inferno cogentur perpetuo habitare. « Tradentur in manus gladii, » id est, in inferno non quiescent, multo minus fruenter bonis terrae; sed « tradentur in manus gladii, » id est, in potestatem tormentorum: supplicia enim, ut instrumenta Dei Judicis supremi et irati in miseros sine cessatione deservient. « Partes vulpium erunt, » id est, non dominabuntur amplius super homines justos, sed ipsi subjecti erunt demonibus injustis, quasi pars et hereditas ipsorum. Vocantur autem vulpes potius quam lupi vel leones, ipsi demones, quia magis versuta vulpina, quam vi leonina peccatores capiunt, sibi subiectunt. In hebraeo nunc habetur: *Ipsi interficere quaesierunt animam meam*, pro eo quod nunc habemus: *Ipsi vero in vanum quaesierunt animam meam*. Sed facile est videre quid nostri Interpretes secuti sint. Eandem enim vox hebraica פִּתְּוֹתְיִם *lesoth*, si legatur cum aliis punctis, et ultima littera tollatur, fiet פִּתְּוֹתְיִם *lesave, in vanum*, et haec videtur esse verissima lectio, quam habuerunt in suis codicibus Septuaginta Interpretes.

Vers. 10.

10. REX VERO LAETABITUR IN DEO; LAUDABUNTUR OMNES, QUI JURAVIT IN EO, QUIA OBSTRUCTUM EST OS LOQUENTIUM INIQUA.

Ecce quomodo omnino in vanum impii laboraverunt: nam non solum ipsi non consequentur bona quae optabant, sed neque poterunt justos bonis suis privare. Nam rex ipsorum Christus, de quo dixerunt Judaei: « Tolle, tolle, crucifige

eum, » *Joan. xix.*, et ejus nomen pagani delere totis viribus laboraverunt, et cum omnes impii contradicebant, vivet et regnabit in aeterna, et « habitabit in Deo, » sedens in dextera Patris gloriosus; et laudabuntur (in die iudicii) omnes qui jurant in eo, » qui videlicet hoc tempore, non obstantibus persecutionibus, eum tanquam verum Deum religiose colunt, et per nomen ejus jurant, sive illi fidelem obedientiam jurant. « Laudabuntur, » inquam, omnes Christi fideles, « quoniam obstructum est os loquentium iniqua, » id est, obstruetur in die novissimo os omnium iniquorum; tunc enim veritas manifesta erit, et nemo erit qui eam inficiari possit, proinde impii dicent, ut habetur in lib. *Sapient.* cap. v: « Ergo curavimus a via veritatis; et illi sunt quos habuimus in derisum, et in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum aestimabimus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter Sanctos sors illorum est. » Itaque laudabuntur justi ab inimicis, quando veritas per divinum iudicium patefacta, obstruet ora omnium, qui nunc blasphemantes, maledicentes, calumniantes, detrahentes, conviciantes, mentientes iniqua loquuntur. Hos deos vesiculosos aliqui exponunt de Davide, aliqui de Christo. Vere enim Saul, et ceteri inimici Davidis, qui eum interficere cupiebant, ut ipsi secure regnarent, « in vanum laboraverunt: » nam et ipsi extincti sunt, et David gloriose regnavit. Sic etiam Judaei, qui Christum occidere satagebant, « ne veniret Romani, et tollerent locum eorum et gentem, » ut dicitur *Joan.* cap. xi, noluerunt Agnum habere regem, et habuerunt vulpem simul et leonem: nam et Romani civitatem eorum everterunt, et regnum abstulerunt, ipsis maxima strage ferre deletis, et Christus resurrexit, et gloriosissime regnavit, et regni ejus non erit finis, » *Luc.* cap. i. Nos tamen S. Augustinum secuti exposuimus de justis in universum, et eorum capite ac rege Christo, ut doctrina et consolatio Scripturarum ad plures pertineret.

Ipsi
interficere
quaesierunt
animam
meam.

PSALMUS LXIV

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — In finem, 1. Psalmus David.

2. Exaudi, Deus, orationem meam cum deprecor: a timore inimici eripe animam meam.

3. Proflexisti in eam conventu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem.

4. Quia exacererunt ut gladium linguas suas; intenderunt arcum rem amaram, 5. ut sagittent in oculis immaculatum.

V. s. h. — Victori, Canticum [h. Psalmus] David.

Audi, Deus, vocem meam loquentis, a timore [h. parore] inimici serva vitam meam.

Absconde me a consilio malignorum, a tumultu operantium iniquitatem.

Quia exacererunt quasi gladium linguam suam: tetenderunt sagittam suam verbum amarissimum.

6. Subito sagittabunt eum, et non timebunt; firmaverunt sibi sermonem nequam.

Narraverunt ut absconderent laqueos; dixerunt: Quis videbit eos?

7. Scrutati sunt iniquitates; defecerunt scrutantes scrutatio.

Accedet homo ad cor altum: 8. et exaltabitur Deus.

Sagittae parvulorum factae sunt plagae eorum: 9. et infirmatae sunt contra eos linguae eorum.

Conturbati sunt omnes qui videbant eos, 10. et timuit omnis homo.

Et annuntiaverunt opera Dei, et facta ejus intellexerunt.

11. Laetabitur justus in Domino, et sperabit in eo; et laudabuntur omnes recti corde.

Ut sagittarent in absconditis simpliorem: subito sagittabunt eum, et non timebunt.

Confortaverunt sibi sermonem pessimum, narraverunt, ut absconderent laqueos: dixerunt: Quis videbit eos?

Scrutati sunt iniquitates; defecerunt scrutantes scrutatio, et cogitationibus singulorum, et corde profundo.

Sagittabit ergo eos Deus jaculo repentino: inferentur plagae eorum.

Et corrumpent in semetipsos plagis [h. linguis] suis: fugient omnes qui viderint eos.

Et timebunt omnes homines, et annuntiabunt opus Dei, et opera ejus intelligent.

Laetabitur justus in Domino, et sperabit in eo: et exultabunt omnes recti corde.

Argumentum. — Videtur compositum hoc carmen a Davide cum in aula Saul versaretur. Strophae duae: vers. 2-7, erat, ut Deus ipsum defendat a saeculis militum hostium insidiosorum; vers. 8-11, sperat fore, ut subito isti in perniciem agantur, quo facto omnes bonos Deo ait gloriaturus esse, magisque ac magis in illa fiducia collocatur.

1. Praecentori, Psalmus Davidis.

2. Audi, Deus, vocem meam, cum quoror;

a terrore hostis (terrenti hoste) serves vitam meam.

3. Occultes me a colloquio maleficorum prava consilia agentium, a tumultu scelestae agentium.

4. Qui acunt ut gladium linguam suam, tendunt sagittam suam, verbum amarum:

5. Ad sagittandum in latibulis integrum (innocuum); subito sagittant eum, nec timeant Jovam vindicem.

6. Confirmant sibi (sunt iis perficere) rem malam; sermonem conferunt de occultandis laqueis; dicunt: Quis cognosceret de iis?

7. Machinantur (excogitant) scelera, perficiunt consilium bene excogitatum; et inimum ejusque et cor est profundum.

8. Tum feriet eos Deus sagitta, subito (subitanea) est caedes eorum.

9. Corrumpere enim (quemque eorum) fecerunt, lingua eorum (verba sagitta) super eos retorquentur;

fugiant quicumque viderint eos.

10. Et timeant (Jovam, causae meae vindicem) omnes homines, et praedicant facinus ejus, et opera ejus intelligunt.

11. Laetatur justus de Jova, et confidit in eo, et gloriatur omnes integri cordis.

NOTE.

Vers. 2. *Queror* : Hengstenberg, *curis angor*; alii, *internis precor*, quod non displicet. — Vers. 3. *Colloquia... apertum*, parallelismus. *Tanulta*, in exsequendis consiliis. Maurer pro *colloquio* vertit *disquisitio*; pro *tonitru* vero, *turba*. — Vers. 4. *Tendant sagittam*, constructio pregnans. — Vers. 6. *Ite*, laqueis, et eos videlicet; alii ad insidiatores referunt, oratione obliqua, ut *spins*. — Vers. 7. *Perfecisti*, perfecte inuenit. *Profundum*, i. e. que pectore solvant a nemine possunt investigari. Maurer, *excogitant scelera*; quibus excogitatis. *Perfecisti*, inquit, *consilium excogitatum est! Perfecisti a thomam*, pro *thamom*. — Vers. 8. *Alit*, et *feriet eos Deus*, *subilo sagitta* eos percutiet, *pauperum sunt vulnera*. — Vers. 9. *Pro fugiant*, alii *terramur*. — Vers. 10. *Prædicant*, plausu accipiunt. — Vers. 11. *Pro gloriantur*, Hengstenberg vertit *sese laudabant*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

Hic Psalmum de solo David alii expliçant, qui liberari a persecutoribus cupiebant; alii ad solum Christum referunt, cuius passio in hoc Psalmo ex parte descripta videtur. Sed nihil inpositi quominus de Davide, et de Christo, cuius typum David gerens, Psalmum intelligamus; imo etiam de martyribus aliisque iustis, quorum caput Christus est, et in Psalmo, nunc in persona sua, nunc in persona membrorum morum legitur. Nos tamen persequemur expositionem sacrorum Patrum, qui de Christo potissimum totum hunc Psalmum explicaverunt.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. EXAUDI, DEUS, ORATIONEM MEAM, CUM DEFEROR: A TIMORE INIMICI ERIPERE ANIMAM MEAM.

Moresque Propheta primum peti lexandri, deinde exponit quid cupiat: « Exaudi, inquit, orationem meam, cum deferor, » id est, fac obsecro ne frustra deprecor. S. Hilarius legit: *Cum fridator*, pro eo quod nos habemus, *cum deprecor*; sensus est idem: sed nescio quid significet: nam vox hebraica *בִּישְׁכִי* *bisicki*, significat *submisit Topi*, quod est signum humilitatis et reverentiae, et sic Anna orabat I Rey. 1, « ut tantum labia moverentur, et vox penitus non audiretur: » vox enim greca *Μεση*, *precari*, non *tribulari* significat. « A timore inimici eripe animam meam: » hoc est scilicet quae quobus modis intelligi potest, primum, ut peccati liberari a timore inimici volentis occidit, tollendo materiam timoris, efficiendo videlicet, ut inimicus non possit, vel non velit occidere; et hoc videtur literalis expositio; secundo, ut peccati liberari ab ipso timore humano, non tollendo materiam timoris, sed augendo charitatem et constantiam, ut non timeat mortem carnis; sed timeat mortem peccati; sive, ut non timeant homines, « qui possunt corpus occidere, et post hoc non habent amplius, quid faciant; » sed timeant Deum, « qui potest, et corpus, et animam perdere in gehennam, » ut Dominus monet *Math. 10*. Et hoc est expositio S. Augustini spiritualis et utilissima: nam liberari a timore mundano, et radicari in timore divino in omni tribu-

lacione optatum est. Sed in hoc posteriore sensu Christus in persona membrorum suorum inferiorum locutus est: in prioro autem, in persona etiam sua locutus esse videtur. Sicut enim in hortu prulle passionis timere et pavere dignatus est, et orare, *Math. xxvi*: « Pater, si fieri potest, transfer calicem hunc a me, » sic hoc ipsum per Prophetam predicere voluit.

2. PROTEXISTI ME A CONVENTU MALIGNANTUM, A MULTITUDINE OPERANTILM INQUITATEM.

In hoc versiculo exauditione se fuisse Christus ostendit, et quod de se dicit in præterito, idem membris suis promittit in futurum. « Protexisti, inquit, me a conventu malignantium. » Notum est ex Evangelio quam sepe « convenerint principes Judæorum adversus Jesum, ut eum morti traderent, » *Math. xxvi*, ac doctrinam ejus et nomen exstinguere; nec solum principes in concilium convenerunt ad consultandum, sed etiam multitudo militum ac satellitum « convenit ad operandum iniquitatem, » ad Christum videlicet illudendum, flagellandum et crucifigendum. Sed protexit eum Deus, et neque conventus malignantium Judæorum, neque multitudo gentium operantium iniquitatem illi noceret. Permisi quidem Deus Christi carnem flagellari et crucifigi, sed et flagella et mors, mundi salutem operata, in gloriam et triumphum versa sunt; et quod in capite processit, in membris quoque factum est, et fiet. Martyres enim protexit Deus, ut occisio

corporis non solum non eis obesset, sed etiam processet ad gloriam sempiternam; et pios omnes Deus protegit, ut tribulatio, ac persecutio cooperetur eis semper in bonum. Illud *protexisti* in hebreo est, *proteges*, sive *abscondes*; in graecis plerisque *καταρύττει*, *proteges*, et sic legunt Theodoretus et Euthymius. Tamen Hilarius, Hieronymus et Augustinus in *Commentario* legunt, *protexisti*; quæ lectio facile cum hebraica concordatur: nam apud Hebræos sepe futurum ponitur pro præterito, et contra; sed in sensu nulla varietas est.

Vers. 3. 3. QUIA EXACUERUNT, UT GLADIUM, LINGUAS SUAS: INTENDERUNT ARCUM, REM AMARAM, UT SAGITTENT IN OCCULTIS IMMACULATUM.

Hæc referuntur ad conventum malignantium, qui lingua pugnatur, non manibus, nimium consultando, accusando, insistendo apud iudicem Pilatum, ut Christum de medio tollerent. Comparat autem Propheta verba malignantium Judæorum gladio et sagittis, quoniam gladius de proximo ferit, et præsentem; sagitta longe positum et absentem vulnerat: sic igitur Judæi palam præsentem Christum gladio lingue occiderunt, cum eum coram in consilium suum adductum accusarunt, et quasi convictum damnarunt, dicentes, *Math. xxvi*: « Reus est mortis, » et postea ad tribunal Pilati iterum accusarunt, quasi seductorem, et ut crucifigeretur sepe ac sepius institerunt; et hoc modo gladio lingue iterum interfecerunt. « Quia, inquit, exacuerunt ut gladium linguas suas, » ut aculis interrogationibus eum ferirent, dum eum examinarent, et lethifero ictu eum occiderent, dum condemnarent. « Intenderunt arcum, rem amaram, » non solum palam quasi gladio ferierunt, sed etiam in absentem ex occulto per insidias, quasi sagittas tendentes, cum tam sepe ad eum miserunt, qui eum caperent in sermone, et cum proclitore Juda occulta colloquia miscerunt, et cum falsos testes instruxerunt. « Intenderunt arcum, rem amaram, » id est, insidias tendentes, quæ insidia res amare ac lethifera erant, « ut sagittent, » id est, ut sagittarent « in oculo, » id est, ex insidiis, « immaculatum, » hic enim erat Jesus, et quasi scopus insidiarum, ut Christum maculatum et peccatorem, id est, blasphemum et seductorem falsis testimoniis et accusationibus ostenderent; qui tamen revera immaculatus erat, et ad hoc venerat in mundum, ut maculas peccatorum ab aliis abstergeret. Illud, *quia*, non est in omnibus codicibus: nam in graecis et quibusdam latinis habetur *qui*; res est parvi momenti; et vox hebraica *וְיָ* *inchoat* ambigua est, et tam *qui*, quam *quia* significare potest. S. Hilarius legit *qui*, S. Hieronymus et S. Augustinus *quia*.

Vers. 4. 4. SCRUTATI SAGITTABUNT EUM, ET NON TIMEBUNT; FIRMAYERUNT SIBI SERMONEM SEQUAM.

Dixerat conventum malignantium jam inten-

disse arcum, ut sagittarent immaculatum: nunc addit, omnino id futurum, eo quod obfirmati et obdurati sint in malo: providebat enim Spiritus Sanctus, et prædicabat oblationem pene incredibilem Judæorum, quam etiam clarissime prædixit Isaias cap. vi. Cujus etiam meministi S. Joannes cap. xii: « Subito, inquit, sagittabant eum, » id est, de improvviso sagittas insidiarum emittent, « et non timebunt, » id est, audacter sagittabant, non cogitantes timorem Domini, non formidabant divinum iudicium, non reverebantur oculos Dei omnia videntis. « Firmaverunt sibi sermonem nequam, » id est, ideo non timebant sagittare immaculatum, quia obstinati et obdurati sunt, et jam stabiliter firmiter sententiam illam plenam injustiæ, qua semel dixerunt: « Reus est mortis; » hinc enim postea cum Pilato multis rationibus conaretur eos a scelere revocare, semper obstinate clamaverunt: « Crucifigatur. »

5. NARRAYERUNT, UT ABSCONDERENT LAQUEOS; Vrs. 5. DIXERUNT: QUIS VIDERIT EOS?

Addit Propheta ad obstinationem malignantium Judæorum, etiam hypoërisim, qua tegere voluerunt invidiam et malignitatem suam sub tegumento obsequii ad Cæsarem. Christum enim propter invidiam persequerantur, quod Pilato quoque notum erat. « Secebat enim, inquit S. Mattheus cap. xxvii quod per invidiam tradidissent eum; » sed illi hanc invidiam tenebant dicentes: « Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa dari Cæsari, » *Luc. xxiii*; et rursum: « Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari, » *Joan. xix*. Hoc ergo est, quod dicit: « Narraverunt, ut absconderent laqueos, » id est, dixerunt intra se: Abscondamus insidias, fingamus nos moveri ob injuriam Cæsaris; quis videbit hanc simulationem? quis propterea nos pernet? quasi vero Deus non omnia videat, vel parum sit videri a Deo, qui supremus est Iudex.

6. SCRUTATI SUNT INQUITATES, DEFECERUNT SCRUTANTES SCRUTISIO.

Purgit Propheta in explicanda et amplificanda malignitate Judæica; ac dicit Indeos, non contentos insidiis et hypoërisim, addidisse ut diligentissime scrutarentur et investigarentur iniquitates, et quas invenire possent in Christo. Hinc enim « principes sacerdotum, et omne concilium querebant falsum testimonium contra Jesum; » et quamvis testimonia convenientia non erant, dicebant tamen: « Nihil respondes ad ea que isti contra te testificantur? » *Math. xxvi*. Id enim est *scrutari iniquitates*, querere falsa testimonia, et his quasi veris scienter abuti. « Defecerunt autem scrutantes scrutinio, » quia nihil invenerunt, quod vel colore veritatis habere videretur, et quia Dei iudicio tanta cecitate percussi sunt, ut non adverterent se ab omnibus deridendos, quod

etiam dormientes testes adduxissent, cum ad custodes sepulcri dixerunt: « Dicitis quia dormientes venerunt discipuli noctu, et furati sunt eum, » *Matth. xxvii*; quam excitationem notavit et expendit S. Augustinus. Parum autem refert si legamus: *Scrutantes scrutatio*, sive *scrutantes scrutatio*, sive *scrutantes scrutationes*: omnia enim in idem recidunt.

Ver. 7. ACCEDET HOMO AD COR ALTUM, ET EXALTABITUR DEUS.

Exposita perversitate malignantium inimicorum, praedicit nunc Propheta quid Christus aperit tempore tantae persecutionis. « Accedet, inquit, homo ad cor altum, » id est, Christus, quia homo est, » accedet, » offeret atque obijcet se quasi infirmus, et quasi nesciens, et tamen vere penetrans profunda cordis ipsorum, » accedet » ad illas omnes passiones, quas in occulto corde suo disposerunt, id est, perferet patienter et humiliter injurias, quas illi alto, profundo et provo corde machinati sunt. Potest etiam per *cor altum*, intelligi cor ipsius Christi, ut sensus sit: « Accedet homo Christus ad cor altum, » id est, ingredietur cor summi profundum et secretum, quo disponit obijcere Judaeis formam servi percutiendam, et celare intus formam Dei, per quam resuscitandus erat. Utramque expositionem attingit S. Augustinus. « Et exaltabitur Deus, » id est, humiliabit se ut homo, exaltabitur ut Deus, quia tunc maxime demonstrabitur sapientia divina vincens malitiam humanam, quando apparebit Christum, moriendo, mortem destruxisse, et resurgendo, vitam reparasse. Haec est expositio verborum editionis nostrae Vulgatae; sed sciendum est hanc lectionem nostram a multis oppugnari et rejici, quoniam textus hebraicus et graecus repugnare videntur. In hebraeo sic legitur ad verbum: *Et cogitatione viri, et corde profundo, et sagittabitur ess Deus*; pro eo quod nos habemus: « Accedet homo ad cor altum, et exaltabitur Deus. » Sed facile conciliabitur hic textus cum nostra editione; nam vox hebraica קרב *kerab*, quae *intimum*, sive *cogitationem* significare potest, si legatur cum aliis punctis *kerab*, significabitur accessit, sive *accedit*; et sic legitur Septuaginta interpretata, qui vertuntur: *Accedet homo*. Illud autem, *et corde alto*, potest etiam legi, *et cor altum*, quia non habent Hebraei diversos casus, et tota difficultas est in particula *et*, pro qua nos habemus *ad*; et quamvis in graecis libris, qui nunc existant, habeatur *et cor altum*, tamen cum veteres Patres Hilarius, Hieronymus et Augustinus legant in Commentario, *ad cor altum*, credibile est eos ita in graecis textibus invenisse; nam erant periti linguae graecae, et ex iis Hieronymus in Commentario Psalms exponit ex interpretatione Septuaginta virorem. Mirum autem est quod Cornelius Jansenius, vir doctissimus, conatur ostendere ab Augustino lectum fuisse *et cor altum*,

cum Augustinus saepissime repetat *ad cor altum*, et non semel quidem, *et cor altum*; corruptum autem fuisse textum Augustini in tam multis locis et in omnibus editionibus, verisimile non est; credibilis autem est corruptum fuisse textum hebraicum post interpretationem Septuaginta virorem in particula *et*, sicut corruptum esse constat in particula *et*, ut ostendimus, praesertim cum ista lectio: *Accedet homo et cor altum*, nullum fere sensum commodum recipiat; quid enim significat: *Accedet homo et cor altum*? Illud autem, *et sagittabitur ess Deus*, pro *et exaltabitur Deus*, ex errore Rabbiorum natum esse videtur; nam vox hebraica ירה *yairem*, si deducatur a verbo ירה *yaireh*, significat *sagittabitur ess*; si deducatur a verbo ירה *yaireh*, in conjugatione *haphel*, significat *exaltabitur*, et sic acceperunt eam vocem Septuaginta viri, Rabbini omnibus doctores.

8. SAGITAE PARVULORUM FACTAE SUNT PLAGAE EORUM, ET INFIRMATAE SUNT CONTRA EOS LINGVAE EORUM.

Hoc fecit potentia et sapientia Dei, de qua dictum est: « Et exaltabitur Deus, » et plaga ab adversariis Christo inflatae, tam parum illi nocuerunt, ac si facte essent a sagitta infantum parvulorum; nam et tela infantum levis festucae sunt, et manus eorum infirma ac tenerae, quae nihil detrimenti adferre possunt. Et vere quales plagas Christo inflaverunt Judaei, cum triduo, vel potius in momento post triduum, ita curatae sint, ut corpus ejus impassibile et immortale surrexerit? « Sagitae, inquit, parvulorum fuerunt, » quibus factae sunt plagae ac vulnera eorum, » id est, infirmatae sunt contra eos linguae eorum, » id est, infirmatae sunt contra eos linguae eorum, » id est, et calumniae ac blasphemiae eorum infirmatae sunt; quia nihil ei nocere potuerunt, ac si gladii plumbi fuissent, sed « infirmatae sunt contra eos, » id est, in detrimentum et penam ipsorum calumniantium et blasphemantium. Alludit Propheta ad illud quod supra dixerat: « Exacerunt ut gladium linguas suas, inlanderunt arcum rem amarum; » ac si diceret: Laboraverunt, ut gladium linguo exacerent, atque ut sagittas lethales ex arcu jacerent, sed lingua gladius plumbens, et sagittae tela infantium evaserunt. Atque hoc ipsum de persecutoribus martyrum omnium quae iustorum dici potest: dies enim iudicii ostendit quam parum, ac potius nihil eis nocuerit crudelitas persecutorum, quando stabant in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt. Ex hebreo juxta puncta Rabbiorum non legitur: *Sagittae parvulorum, sed sagittae reptantiae*. Facile autem est videre unde sit mala diversitas; nam vocem hebraicam legunt פתחון *peythaim*, quod significat *repente aut repentinum*; cum Septuaginta legerint פתחון *peythaim*, quod *parvulus* significat.

9. CONTRAHAT SUNT OMNES QUI VIBERANT EOS, ET TIRIBUS SUNT OMNES HOMO.

Explicat Propheta quid consecutum sit ex eo

quod per Christi resurrectionem facta sint Judaeorum sagitae, « sagitae parvulorum, et infirmatae sint, » ac prorsus evanuerint calumniae et contumelie eorum. « Contrahati sunt, inquit, omnes qui videbant eos, a Judaeo videlicet attonitis et confusis, quando ab Apostolis audiebant eum quem occiderant, surrexisse a mortuis, in celum ascendisse, et venturum Judicem vivorum et mortuorum; et ea quae dicebant, signis magnis ac divinis approbati credebant. « Et tunc finivit omnis homo, » id est, omnes, qui recta ratione utebantur, coeperunt contremiscere, et expavescere, et dicere: « Quid faciemus, viri fratres? » De hoc timore sancto sic scribit S. Lucas Act. ii: « Fiebat autem omni animae timor; multa quoque prodigia et signa per Apostolos in Ierusalem fiebant, et metus erat ingens in universis. » Parum autem refert quod S. Hieronymus ex hebreo vertit: *Fugerunt omnes qui videbant eos*; nam vox hebraica נדה *nedah*, quae hoc loco habetur, utrumque significat, et *fugere* et *commoveri*; et omnis qui commoveatur ac turbatur, fugit, si non pedibus, caltem affectu; contrahit enim se, et lateras quaerit: timor enim foga quaedam est hominis ad seipsum; sicut e contrario desiderium et amor effundunt hominem extra se.

10. ET ANNUNTIABUNT OPERA DEI, ET FACTA EJUS INTELLERUNT.

Illi, qui sancto timore correpti sunt, ac impi-

mis Apostoli, qui primi Christo resurgente atque eis apparente timuerunt, ut dicitur Luc. xxiv, « illi, inquam, annuntiaverunt opera Dei, » id est, praedicare coeperunt Christi incarnationem, passionem, resurrectionem, doctrinam, miracula et similia. « Et facta ejus intellexerunt; » particula enim et passim in Scripturis accipitur pro *quia*. Apostoli ergo edocui, tum ab ipso Christo, qui post resurrectionem « aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, » Luc. xxiv; tum a Spiritu Sancto, qui superveniens in eos, « docuit illos omnem veritatem, » Joan. xvi, « facta ejus intellexerunt, » et eadem toti mundo annuntiaverunt.

11. LETABITUR JUSTUS IN DOMINO, ET SPERABIT IN EO; ET LAUDABUNTUR OMNES RECTI CORDE.

Ex illa apostolica praedicatione id consequatur, ut omnis vere *justificatus, id est, justus ex impio factus, a letetur deinceps in Domino, et speret in eo, » deponat se servili et mundano; » fructus enim spiritum justificantis est caritas, gaudium, pax, » Gal. v. Et tandem in fine saeculorum « laudabuntur omnes recti corde, » omnes qui in justitia perseveraverunt, et per hoc rectum cor habuerunt ad Deum, non sapientes, neque volentes, nisi quae Deo placeant, illi a Deo laudabuntur in theatro totius mundi, quando e contrario omnes pravi corde in theatro eodem cum summa ignominia confundentur.*

PSALMUS LXV

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *In finem, Psalmus David.*

1. *Canticum Jeremiae et Ezechielis populo transmigrationis, cum inciperent exire.*

2. *Te decet hymnus, Deus, in Sion, et tibi reddetur votum in Jerusalem.*

3. *Exaudi orationem meam, ad te omnis caro venit.*

4. *Verba iniquorum praevaluerunt super nos, et impietatis nostris tu propitiaberis.*

5. *Beatus quem elegisti et assumpsisti; inhabitabit in atriiis tuis.*

6. *Replemur in laudibus domus tuae: sanetum est templum tuum, et mirabile in agnitate.*

7. *Exaudi nos, Deus, salutaris noster, spes omnium finium terrae, et in mari longe.*

8. *Parvulus montes in virtute tua, accinctus potestate; et in curibus profundum maris, sonam fluctuum ejus.*

V. s. n. — *Victori, carmen [h. Psalmus] David Cantici.*

Tibi silentium laus, Deus, in Sion, et tibi reddetur votum.

Exaudi orationem, donec ad te omnis caro veniat.

Verba iniquitatum praevaluerunt adversum me: scribis nostris tu propitiaberis.

Beatus quem elegeris, et susceperis; habitabit enim in atriiis tuis.

Replemur bonis domus tuae, sanctificatione templi tui. Terribilis in justitia exaudi nos, Deus saluator noster:

Confidentia omnium finium terrae, et maris longinqui.

Parvulus [al. qui proparas] montes in virtute sua, accinctus fortitudine.

Compescens sonitum maris, fremitum flo-

Turbabuntur genes, 9. et timebunt qui habitant terminos a signis tuis : exitus matutini et vespere delectabis.

40. Visitasti terram, et inebriasti eam; multiplicasti locupletare eam.

Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum; quoniam ita est preparatio ejus.

11. Rivos ejus inebria, multiplica gemina ejus : in stillicidiis ejus letabitur germinans.

12. Benedices coronam anni benignitatis tue, et campi tui replebuntur ubertate.

13. Pinguescent speciosa deserti, et exultatione colles accingentur.

14. Induti sunt arietes ovium, et valles abundabunt frumento : clamabant, etenim hymnum dicent.

Argumentum. — Celebrat primo, vers. 2-5, praestantiam cultus divini et boni et eo obtinenda; tum, vers. 6-9, summam Dei potentiam, quae in eo maxime censitur, quod solus ille terra fertilitatem potest concedere, cujus elegans est descriptio vers. 10-14. Hinc strophe tres, quarum prima non nisi carminis aordium esse videtur, secunda vero transit ad tertiam, quae Psalmi praecipuum continet. De cantatu videtur hoc carmen in fine mense, scilicet secunda Paschati die. Juxta alios, apud arcam, quae tunc erat in Sionis arce, in eo die, quo in Sionis arcam translata est, publice fuit cantatum, celebrandi ejus beneficii gratia.

1. Praeceptorum, Psalmus Davidis, canticum.
2. Te deest laus, Deus, in Sione, et ibi tibi persolvitur votum.
3. O tu, qui audis preces, ad te omnis caro (mortales) venit.
4. Peccata facta sunt magna nimis mihi (superant me), delicta nostra tu condonas ea.
5. O felicem illum quem eligis et quem admittis, ut habitet in atris tuis! satiemur bonis domus tuae, loco sacro templi tui.
6. Mirabiliter in justitia tua exaudis nos, Dens salutis nostrae, fiducia omnium finium terrae, marisque remotorum (hominum).
7. Qui firmat montes virtute sua, cinctus est robore.
8. Qui sedat tumultum marium, tumultum fluctuum eorum, et strepitum populorum.
9. Et timeant incolae finium (extremorum terrae) praesignis (miris operibus) tuis; ortus mane et vespere jubulare facis.

tuam ejus, et multitudinem gentium [h. plebium].

Et timebunt qui habitant in extremis a signis tuis : egressus matutini et vespere laudantes facies.

Visitasti terram, et irrigasti eam, ubertate eam dita.

Rivos Dei plenus aqua; preparabis frumentum eorum, quia sic fundasti [h. preparabis] eam.

Sulcos ejus inebria, multiplica fruges ejus [h. educ accinctos ejus] : pluvius irriga eam, germine ejus benedic.

Volvetur annus [h. coronasti annum] in bonitate tua, et vestigia tua rorabunt pinguedine.

Pinguescent [h. rorabunt] pascua deserti, et exultatione colles accingentur.

Vestientur agnis greges : et valles plenas erant frumento, coespuebantur, et canent.

10. Visitas terram, et eam pluvia abundare facis;

copiose (copia fructuum) ditas eam;

rivos Dei plenus est aquarum;

paras frumentum eorum (incolarum) :

nam sic preparas eam :

11. Sulcos ejus inebrias (aqua), deprimis glebas,

imbribus dissolvis eam,

germina ejus benedicis.

12. Coronas (ornas beneficii) annuam benignitatis tuae

et orbitae tuae distillant pinguedinem.

13. Stillant pinguedinem pascua (pascua) deserti,

et jubilo (vultu latissimo) colles se cingunt.

14. Agnis indutae (circumdatae) sunt oves,

et valles restitae sunt frumento,

jubilantque canuntque.

NOTE.

Vers. 2. *Deest*, propr. *aqualis* : ita post Alexandrinos Ewaldus, Hengstenberg, tibi reddatur in silentio laus.... *persolvitur*. Maurer, tibi (in te) sit fiducia nostra, et laus, etc. — Vers. 3. *Ut habitet* : alii, qui habitet. — Vers. 6. *In justitia* : Maurer et Ewaldus, cum felicitate, felicitatem afferens : conf. Pr. xxv, 5. — Vers. 9. *Ortus*, etc., i. e. regiones quae sicut sunt, i. e. homines qui degunt ad solis ortum quique ad occasum. Quomodo sidera, sic vespera quoque et nox orti recte dicuntur. Alius, *fontes mane*, orientem, et *vesperam*, etc. — Vers. 10. *Abundare*, puta aquis, sive pluvia (quod praeparet), sive torrentium : ita veteres. *Hodierni abundare*, scilicet proventus. *Nivus Dei*, i. e. pluvia; alii, *Jordanus* alicuius torrentis : minus recte. Sic, puta irrigando eam, ut sic referatur ad ea quae processerunt. Quod Maurer languere videtur, et ipse sic copulat cum vers. 11, nam sic paras eam, ut sequitur. — Vers. 11. *Inebrias*, infinitivus, qui per emulgen indut naturam temporum antecedentium. *Deprimis*, complanas pluvius copiose demissis. — Vers. 12. *Orbita tuae*, i. e. ubicumque modo es praesens, illa distillas, etc. Alius : *Orbita tuae*, i. e. viae tuae caelestes, nubes. — Vers. 14. Maurer, *indutae sunt arva ovis*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In *h. em.*, Psalmus David, Canticum Hieremiae et Ezechielis populo transmigrationis, cum inceperunt exire.

Titulus hujus Psalmi in codicibus hebraicis non continet nisi prima illa verba : *In fine, Psalms David*. Apud Hieronymum quoque non habentur alia verba. Theodoretus autem affirmat nihil aliud haberi in editione graeco Septuaginta Interpretum, cetera addita esse a posteris. Tamen non videtur contumaciter quod additur : *Canticum Jeremiae et Ezechielis populo transmigrationis, cum inceperunt exire*; nam haec verba habentur in antiqvis codicibus, et leguntur a S. Hieronymo et Augustino in commentario hujus tituli. Quicumque autem addidit hanc partem tituli, non voluit significare reipsa cantatum fuisse hunc Psalmum a Hieremia et Ezechiele, quando populus Palaestinae incipiebat exire ex captivitate Babilonica; nam Hieronimus nunquam fuit in Babilonia, et sine dubio mortuus erat, quando cepit solvi captivitas. Creditio est etiam Ezechielum tunc fuisse delatum, et Epiphanius testatur in *Vita Ezechielis*. Tribuitur igitur hic Psalmus (qui revera Davidis est) Hieremiae et Ezechielis, quoniam isti duo Prophetae praedixerunt reversionem populi de Babilonia in Jerusalem; et fingitur decantatus ab his Prophetis initio egressione Hebraeorum de captivitate, ut intelligeretur hunc Psalmum exponi debere de relictis filiorum Israel a captivitate in patriam. Et quoniam ex liberato de captivitate typus fuit liberatoris generis humani de captivitate diaboli, aliove sensu Psalmus praedicit conversionem Iudeorum ad Ecclesiam, et relictum spiritualium peregrinorum ad patriam caelestem : nam et Ecclesia et caelestis patria per Jerusalem in sacris litteris significari solet.

(R)

Car hic
tributor
Hieremias
Ezechielis
ii.

EXPLICATIO PSALMI.

VER. 1. 1. TE DEBET HYMNUS, DEUS, IN SION, ET TIBI REDDETUR VOTUM IN JERUSALEM.

Incipit Propheta in persona populi Dei a quodam verissime principio, ex quo colligitur desiderium iustum rededendi ad patriam. Principium verissimum est conveniens esse, ut populus Deum laudet, et vota illi offerat in Jerusalem. Laus enim debetur bono, et summa laus summo bono, quod est Deus; et haec laus debet exhiberi, ubi bonum, quod laudatur, est notum. Deus autem notus non erat in Babylone, sed in Jerusalem, ideo in Jerusalem Deus a populo laudandus erat. Sic etiam vota, ac praesertim sacrificiorum, tibi solvenda sunt, ubi templum et altare inveniuntur: templum Dei et altare non erant nisi in Jerusalem; igitur in Jerusalem vota populi Dei solvenda erant. Ex hoc principio recte colligitur, populum Dei iure desiderare, ac petere reditum in patriam. Et si hoc erat verum de reditu ad terram Jerusalem, nullo verum est de reditu ad cretam Jerusalem, ubi nullo motu est magnitudo divina bonitatis, et ubi est tabernaculum non mansuetum, et altare aureum, in quo igne perfectissime charitatis sese totos offerunt omnes cives Jerusalem in holocaustum Deo. Veniamus ad verba Psalmi: » Te debet hymnus, Deus, in Sion, » id est, convenit omnino ut populus tuus tibi Deo suo laudes canat in Sion, » id est, ubi nota est magnitudo tua, non in terra aliena, ubi dii lignei et lapidei, aurei et argentei laudantur. » Et tibi reddetur votum in Jerusalem, » id est, convenit quoque ut idem populus tibi solvat vota gratularum actionis in Jerusalem, ubi nota sunt beneficia tua, et vota sacrificiorum, ubi est templum, et altare tuo nomini dicatum; non in Babylone, ubi nec agnoscentur beneficia tua, neque sunt templa et altaria nisi idolorum; nam » omnes dii gentium daemonia, » ut dicitur in Psalm. xcv. In hebraeo pro verbo debet, est nomen silentium. Sic enim vertit S. Hieronymus: Tibi silentium laus, Deus, in Sion. Sed Septuaginta Interpretes viri doctissimi per vocem דמיה damiah, non existimaverunt significari silentium, quod deducitur a verbo דמיה dum, sed convenientiam, ut sic loquar, a verbo דמיה damiah, quod significat assensum. Similitudo enim nihil est aliud, nisi conformitas et convenientia unius ad aliud. Laus autem convenit maxime bonitati, et ideo soli Deo propius convenit laus, quia solus Deus propius bonus est, dicente Domino: » Nemo bonus, nisi solus Deus, » Luc. xviii. Sed tamen vox silentium, quamvis non sit ex mente Septuaginta Interpretum, tamen utilissimum documentum continet; nam laus Dei quae ore cantatur, debet sequi ex precedenti silentio, atque attenta admiratione magnitudinis Dei; qui enim cantant absque praevio tali silentio,

Scimus hanc de- beat esse quod est Deus.

UNIVERSITATIS

» labiis Deum honorant, cor autem eorum longe est a Deo, » ut dicitur Isai. xxx. Itaque recte dicitur: » Tibi silentium laus, Deus, in Sion, » id est, tibi Deus primum convenit facta admiratio magnitudinis tuae; deinde consulto corde in hoc silentio, debetur tibi laus in Sion, et votum in Hierusalem. Porro vox Jerusalem non habetur in hebraico codice, sed vel excidit vitio librarium, vel addita ab Interpretibus explicandi gratia.

2. EXAUDI ORATIONEM MEAM: AD TE OMNIS CARO VENIT.

Ex eo quod debetur Deo laus in Jerusalem, orat populus, ut sibi concedatur ex captivitate redire in Jerusalem ad ipsam Deum laudandam, et non solum opat sibi reditum concedi, sed ut omnes homines converterentur ad Deum, et veniant per fidem in Jerusalem quae est in terris, id est, ad Ecclesiam; et postea per visionem in Jerusalem quae est in caelis; sicut enim » Deus vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem voluntatis venire, » 1 Timoth. ii, sic etiam populus Dei cupit et orat, ut omnes homines veniant ad Deum agnoscendum et laudandum. » Exaudi, inquit, orationem meam, » quae est, ut te auxiliante quam citissime causam tibi hymnum in Sion, et reddam tibi votum in Jerusalem. » Ad te omnis caro venit, » id est, si me exaudieris, non ego solus, sed omnes homines ad te laudandum, et vota tibi reddenda venient. Id enim cupio et peto, et quod in me erit, verbis et exemplo, ut id fiat, laborabo. Quod omnis caro pro figuram intelligentis omnes homines significet, perspicuum est ex multis Scripturae locis. Gen. vi: » Omnis caro corruerat viam suam. » Joel. ii: » Effundam de Spiritu meo super omnem carnem. » Isai. xl: » Videbit omnis caro salutem Dei. » Matt. xxiv: » Nisi breviter fuissent dies illi, non feret salva omnis caro. » Joan. xvi: » Dediti ei potestatem omnis carnis. » S. Augustinus per omnia genera intelligit omne genus hominum, quia de omni genere aliqui veniunt ad Deum per fidem, et salvantur, videlicet ex divitibus, ex pauperibus, ex doctis, ex indoctis, ex viris, ex feminis, ex Iudeis, ex Romanis, ex Graecis, ex Barbaris, etc. » Non enim omnium est fides, neque omnium est salus, sed eorum qui praerodinati sunt ad vitam aeternam, » ut dicitur Act. xiii. In hebraeo habetur: Donec tibi omnis caro veniat; sed Septuaginta Interpretes non legerunt תיב חלדעה, haec tibi; sed תיב חלדעה, ad te; et haec est verior lectio.

3. VERBA INQUORUM PRÆVALUERUNT SUPER NOS, ET IMPIETATIBUS NOSTRIS TU PROPITIABILIS.

Haec est altera ratio cur populus Dei petat a Deo liberationem de captivitate, et reditum in patriam, quia videlicet ex peccatis parentum traditus sit in captivalem: qui enim erant in Babylone, cum soluta est captivitas, fere omnes in captivitate nati erant, ac per hoc parentum peccatis captivitatem suam tribuere poterant: sicut nos omnes captivitatem sub diabolo primis parentibus debemus. » Verba iniquorum praevaluerunt super nos, » id est, mala opera iniquorum parentum nostrorum praevaluerunt super nos filios eorum, nosque gravaverunt iugo durissimae captivitatis; sed tu Pater misericordissimus » propitiaberis impietatis nostris, » quas a parentibus hereditavimus, et quas ipsi eorum exempla imitati superaddidimus. Quod autem per verba interpretati sumus opera, nemo mirabitur qui in Scripturis versatus sit. Sic Luc. ii: » Videmus hoc verum quod factum est, quod fecit Dominus, et ostendit nobis. » Psalm. xxi: » Verba delictorum meorum. » Psalm. cv: » Posuit in eis verba signorum suorum. » H Reg. i: » Quod est verbum, quod factum est, indica mihi. »

4. BEATUS QUEM ELEGISTI ET ASSUMPSISTI, INHABITABIT IN ATRIIS TUIS.

Haec est tertia ratio cur populus Dei desideret et oret revocari in patriam: quae ratio ducitur a felicitate patriae. » Beatus, inquit, est » omnis ille, » quem tu elegisti ab aeterno, » et assumpsisti in tempore ad tantam dignitatem, ut sit civis Sanctorum et domesticus Dei. » Is enim inhabitabit in atriis tuis, » id est, in domo tua manebit; ponitur enim pars pro toto, atrium pro palatio.

5. REPREBEMUR IN BONIS DOMUS Tuae; SANCTUM EST TEMPLUM TUUM, MIRABILE IN EQUITATE.

Bona spe fretus populus Dei, jam numerat se inter beatos illos qui habitabant in domo Dei, ac dicit in ea domo se bonis omnibus abundaturum, imo ita satiantum, ut nihil desideret amplius; hic enim versuetus etiam si utemque convenire possit terrae Jerusalem, vel Ecclesiae militanti, tamen absolute soli caelesti patriae convenit. » Reprehimur, inquit, in bonis domus tuae, » id est, replabimur ex bonis domus tuae, ut nihil nobis desit, quod foris querendum sit. Quid enim boni deesse poterit in domo illius qui fecit omnia, qui servavit omnia, qui erit omnia in omnibus, in quo sunt thesauri honorum infiniti? De hoc dicitur in Psalms. cii: » Qui replet in bonis desiderium tuum; » et in Psalms. xvi: » Satiabimur, cum apparuerit gloria tua. » Sanctum est templum tuum, mirabile in aequitate. » In illa sancta civitate Jerusalem hoc erit praesens mirabile et amabile, quod nos in Deo habitabimus, tanquam in domo, et ipse habitabit in nobis tanquam in templo; ipse erit domus nostra, et nos domus ejus, juxta illud: » Manete in me, et ego in vobis, » Joan. xvi. Et illud: » Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo, » 1 Joan. iv. Et si haec reciproca mansio inchoatur in via, certe multo magis perficietur in patria. Porro » templum hoc Dei sanctum, est mirabile in aequitate, »

Omne caro, id est, omnes, et gentes Scripturae.

id est, in iustitia, ut vox hebraea ברוך besebek demonstrat. Mirabile enim valde erit videre homines in peccato natos, et peccatis ita obnoxios, ut de illis diceretur Psalms. xiii: » Corruptissimi et abominabiles facti sunt in iniquitatibus, non est qui faciat bonum; » et Prot. xxiv: » Sepies in die cadit justus; » et Psalms. cxlii: » Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens; » qui tamen postea ad illam sanctitatem iustitiamque perveniunt, ut neque peccatum ullum habeant, neque habere possint, et evadant in templum sanctum, cujus sanctitatem et iustitiam ipsi etiam sancti angeli admirantur in caelis. In hebraeo, pro mirabile habetur נורא נורא, mirabile, terribile. Sed quoniam admirabilia terrorem venerationis incutunt, recte Septuaginta Interpretes mirabile posuerunt, ut indicarent terribile, quod legitur in hebraeo, non esse terribile, quia terreat, sed quia admirationem magnam pariat.

6. EXAUDI NOS, DEUS SALUTANS NOSTER, SPES OMNIUM FINIUM TERRE, ET IN MARI LONGE.

Redit ad orationem, et adfert novum motum ut exaudiri debeat, videlicet, quis Deus salvator est, et in eo sperant omnes gentes. » Exaudi, inquit, nos, Deus; » dum a te petimus liberationem a captivitate, et revocationem in patriam; exaudi autem petimus confidemur, quia » tu es salvator noster, » quippe qui saepe ab hostibus et persecutoribus non salvasti; tu etiam » es spes omnium gentium totius terre usque, ad ultimos ejus fines; nec non tu spes es » in mari longo, » id est, omnium habitantium insulas maris longissime positas. Haec dicit Propheta providens conversionem omnium gentium ad cultum veri Dei; et dicit in praesenti: » Tu es spes omnium finium terrae, » quia Prophetae erant praesentia, quae in se futura erant.

7. PRÆPARANS MONTES IN VIRTUTE TUA, AC CINCTUS ROBERTIA; QUI CONTURBAS PROFUNDUM MARIS, SONUM FLECTUUM EJUS.

Addit aliam rationem » potentia Dei maxima, cui facile est, si velit, populum suum de captivitate liberare, atque ad patriam, unde pulsus fuerat, reducere. Ostendit autem omnipotentiam Dei ex duobus contrariis: nam Deus omnipotentia sua firmiter stabilivit terram, ut montes ejus nulli ventu commovere possint: et contra ita fecit elementum aquae liquidum et mobile, ut quavis aura moveatur. » Preparans montes in virtute tua, » id est, tu es Deus qui preparasti, sive stabilivisti (utrumque enim significat vox hebraica כח עמ), montes altissimos in virtute tua. » Acinctus potentia, » id est, potentia tua firmasti montes, quia accinctus es potentia, id est, ab omni parte circumdatus et armatus potentia. » Qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum ejus. » In hebraeo habetur: Qui anteis sonitum maris, sonitum

id est, in iustitia, ut vox hebraea ברוך besebek demonstrat. Mirabile enim valde erit videre homines in peccato natos, et peccatis ita obnoxios, ut de illis diceretur Psalms. xiii: » Corruptissimi et abominabiles facti sunt in iniquitatibus, non est qui faciat bonum; » et Prot. xxiv: » Sepies in die cadit justus; » et Psalms. cxlii: » Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens; » qui tamen postea ad illam sanctitatem iustitiamque perveniunt, ut neque peccatum ullum habeant, neque habere possint, et evadant in templum sanctum, cujus sanctitatem et iustitiam ipsi etiam sancti angeli admirantur in caelis. In hebraeo, pro mirabile habetur נורא נורא, mirabile, terribile. Sed quoniam admirabilia terrorem venerationis incutunt, recte Septuaginta Interpretes mirabile posuerunt, ut indicarent terribile, quod legitur in hebraeo, non esse terribile, quia terreat, sed quia admirationem magnam pariat.

6. EXAUDI NOS, DEUS SALUTANS NOSTER, SPES OMNIUM FINIUM TERRE, ET IN MARI LONGE.

Redit ad orationem, et adfert novum motum ut exaudiri debeat, videlicet, quis Deus salvator est, et in eo sperant omnes gentes. » Exaudi, inquit, nos, Deus; » dum a te petimus liberationem a captivitate, et revocationem in patriam; exaudi autem petimus confidemur, quia » tu es salvator noster, » quippe qui saepe ab hostibus et persecutoribus non salvasti; tu etiam » es spes omnium gentium totius terre usque, ad ultimos ejus fines; nec non tu spes es » in mari longo, » id est, omnium habitantium insulas maris longissime positas. Haec dicit Propheta providens conversionem omnium gentium ad cultum veri Dei; et dicit in praesenti: » Tu es spes omnium finium terrae, » quia Prophetae erant praesentia, quae in se futura erant.

7. PRÆPARANS MONTES IN VIRTUTE TUA, AC CINCTUS ROBERTIA; QUI CONTURBAS PROFUNDUM MARIS, SONUM FLECTUUM EJUS.

Addit aliam rationem » potentia Dei maxima, cui facile est, si velit, populum suum de captivitate liberare, atque ad patriam, unde pulsus fuerat, reducere. Ostendit autem omnipotentiam Dei ex duobus contrariis: nam Deus omnipotentia sua firmiter stabilivit terram, ut montes ejus nulli ventu commovere possint: et contra ita fecit elementum aquae liquidum et mobile, ut quavis aura moveatur. » Preparans montes in virtute tua, » id est, tu es Deus qui preparasti, sive stabilivisti (utrumque enim significat vox hebraica כח עמ), montes altissimos in virtute tua. » Acinctus potentia, » id est, potentia tua firmasti montes, quia accinctus es potentia, id est, ab omni parte circumdatus et armatus potentia. » Qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum ejus. » In hebraeo habetur: Qui anteis sonitum maris, sonitum

Q

fluctuum ejus. Sed Septuaginta videntur non legisse מַחֲבִיחַ *mabhiach*, quod est *mitigans*, sive *compescens*, sed מַחֲבִיחַ *mabhiach*, quod est *conturbans*, et tunc sensus erit: Tu conturbas profundum maris, excitans sonitum fluctuum ejus. At si non videatur verisimile Septuaginta legisse *mabhiach*, pro *mabhiach*, ut textus græcus et latinus cum hebræo conveniant, et unus explicetur per alium, per illud verbum, *conturbans*, non erit intelligenda *compescitio* et *conciatio* tempestatis maris, sed *commotio* et *terrefactio*, quia compescitur frenitus maris: quo modo Dominus comminatus est mari turbato dicens: «Tace, obmutesce, » *Marc. iv.* Confirmatur hæc expositio eo quoque quod idem verbum, *conturbas*, refertur etiam ad sonitum fluctuum ejus. «Qui conturbas, inquit, profundum maris, et conturbas sonitum fluctuum ejus;» non recte aulens diceretur, qui conturbas sonitum fluctuum, nisi sensus esset: Qui terrendo et comminando compescit sonitum turbati maris. In hebræo eadem vox habetur, מַחֲבִיחַ *sheon*, cum dicitur in latino *profundum*, et cum dicitur *sonitus*; quare per profundum intelligere debemus hoc loco *frenitum maris*, qui ex imo mari erumpit; deaque per sonitum fluctuum, aliter vocem, quam fluctus turbati maris emittunt. Illud etiam non est omittendum, in hebræo haberi omnia in tertia persona: Preparans montes in virtute sua, Deus videlicet, accinctus potentia, conturbans, sive compescens, frenitum maris, sonitum fluctuum ejus, in editione latina habentur in secunda persona, sed sensus est omnino idem.

8. TERRABUNTUR GENTES, ET TIMEBUNT QUI HABITANT IN TERMINIS A SIGNIS TUIS; EXITUS MATUTINI ET VESPERE DELECTABIS.

Quomodoque versiculo superiore potentiam Dei Propheta ostendat ex montium stabilitate et fluctuatione maris, ita in hoc versiculo demonstrat sapientiam Dei, qui caelestibus signis nunc terret, nunc exhibilat humanum genus. «Turbabuntur, inquit, gentes, » omnes videlicet gentes universæ terre. Id quod explicat clarius, cum subiungit: «Et timebunt qui habitant terminos, » id est, turbabuntur et timebunt omnes homines usque ad illos qui habitant terminos terræ. Turbabuntur autem et timebunt «a signis tuis, » id est, a coruscationibus, tonitris et fulminibus caelestibus, juxta illud, 1 Reg. ii: «Formidabant Dominum adversarii ejus, et super ipsos in caelis tonabit; » nihil est enim horribilius et formidolosius, et quod fortissima etiam pectora metu concutiat et dissolvat, quam fulmen celeste. Sed idem Deus per ortum et occasum solis humanum genus mirifice recreat; nam oriente sole relictis artibus homines laeti ad opera exeunt, et occidente sole fatigati respirare incipiunt, et rursus nihil jucundius ortu fulgentissimi et pulcherrimi luminis; nihil item delectabilius conspectu cæli, sideribus innumerabilibus quasi gemmis pretio-

sisissimis ornati. «Exitus, inquit, matutini et vespere delectabis, » id est; exortum auroræ et crepusculi vespertini delectabiles facies. In hebræo, pro *turbabuntur gentes*, habetur *multitudo gentium*; sed Septuaginta Interpretes non loqueruntur מַחֲבִיחַ *hamon*, quod *multitudine* significat, sed מַחֲבִיחַ *hamon*, quod significat *turbati sunt*. Illud autem, *delectabis*, in hebræo est, מַחֲבִיחַ *tharua*, quod est *laudare*, sive *jubilate facies*, quod intelligi debet efficienter, non formaliter; dicitur enim aurora et vespera *laudare*, seu *jubilate*, quia facit homines præ lætitia exultare et laudare. Sicut etiam cum dicitur in textu latino: *Delectabis exitum matutini et vespere*, intelligi debet per figuram, quia exortus auroræ et vespere delectat homines illa varietate et vicissitudine noctium arduorum. Miratus sum cur quidam ex recentioribus vir doctus scripsit, pro voce *exitum*, in hebræo esse vocem, quæ ad solum diem exortum refertur, et non possit referri etiam ad exitum noctis; nam מַחֲבִיחַ *matia*, *exitum* in genere significat, a verbo מַחֲבִיחַ *matia*, quod est *exire*. Et si *exitus* in hebræo significaret *ortum diem*, non fuisset opus addere מַחֲבִיחַ *boher*, quod *tempus matutini* significat, ut revera in textu hebræo est additum. Sic enim habetur ad verbum: *Exitus ipse mane, et ipse vespere laudare facies.*

9. VISITASTI TERRAM, ET INEBRIASTI EAM; MULTITUDINEM LUGULETARE EAM.

Laudavit potentiam et sapientiam Dei, nunc adjungit laudes bonitatis, sive beneficentiae ejusdem, quæ maxime ostenditur in admixtione terræ et aquæ, ex qua oriuntur omnes fructus terræ, sine quibus hæc vita non ducitur. Terra enim si non irrigetur aquis, et aqua nisi misceatur terræ, nihil omnino producit. «Visitasti, inquit, terram, » quæ per se «erat inanis et vacua, » sed visitatione tua facta est fecunda et plena. Visitatio enim Dei efficax est, et non simplex visio, sed provisio. Explicat quomodo visitavit terram, dum adjungit, «et inebriasti eam, » id est, aquis ad satietatem irrigasti, et hæc irrigatione «multiplicasti locupletare eam, » id est, multum valde illam locupletem, et copiis omnibus refertam reddidisti.

10. FLUMEN DEI REPLETUM EST AQUIS; PARASTI CIBUM ILLORUM, QUOSIAM ITA EST PREPARATIO EJUS.

Explicat idipsum clarius: per flumen rivi aquarum intelligendi sunt; nam in hebræo est, מַחֲבִיחַ *pheloy*, quod *divisionem* significat. Itaque sensus est, *flumen Dei*, id est, rivi aquarum a Deo effecti ad irrigandam terram, *pleni sunt aquis*, ex divina Providentia et benignitate; sic enim ita «tu, Deus, preparasti cibum eorum, » id est, hominum et animalium cæterorum; «quoniam ita est preparatio ejus, » id est, quoniam sic fundata et disposita est terra, ut per aquarum irri-

gationem fecundatur, et fructus suos pariat.

11. RIVOS EJUS INEBRIA, MULTIFLICA GEMMINA EJUS: IN STILLICIDIIS EJUS LETABITUR GERMINANS.

Rursus aliis atque aliis verbis idem beneficium Dei extollit. Sed hoc loco per rivos intelliguntur sulci terrarum, ut ex hebræo textu perspicitur; et textus quem sanctus habuit Augustinus, *sulcos ejus legit*. Alii igitur: «Rivos ejus inebria, » id est, perge, Domine, et sulcos terre abundanter riga fluentibus aquis; et sic «multiplica gemmina ejus, » herbas, fruges, plantas; «in stillicidiis ejus, » id est, pluvia Dei desuper cadente, «letabitur terra » germinans.

12. BENEDICES GORGE ANNI BENIGNITATIS TUE, ET CAMPI TUI REFLECTUNT UBERTATE.

Benedicendo benefacies lotius anni revolutioni, quæ instar *coronæ* variis floribus ornata a tua benignitate quasi semper renovatur, et ex hac benedictione «campi tui, » a te conditi et fecundati, «reflectuntur » abundantia omnium honorum.

13. PINGUESCENT SPECIOSA DESERTI, ET EXULTATIONE COLLES AGGENTESUR.

Nec solum campi aratione et satione culti replebuntur ubertate frugum, sed etiam loca deserta, quæ solis pascuis deserviunt, et speciosa præ cæteris sunt ex multitudine et varietate herbarum et florum, quæ sponte funduntur a terra; pinguescent caelesti rore, et colles pariter deserti et incoliti herbescente viriditate ita vescentur, ut ex omni parte lætari et exultare videantur.

14. INDUTI SUNT ARIETES OVIVM, ET VALLES ARBUNDANT FRUMENTO: GLAMABUNT, ET ENIM HYMNUM DICENT.

PSALMUS LXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — In fine, 1. Canticum Psalmi resurrectionis.

- Jubilate Deo, omnis terra;
2. Psalmum dicite nomini ejus: date gloriam laudi ejus.
3. Dicite Deo: Quam terribilia sunt opera tua, Domine! in multitudine virtutis tue mentientur tibi inimici tui.
4. Omnis terra adoret te, et psallat tibi; psalmum dicat nomini tuo.
5. Venite, et videte opera Dei, terribilia in consiliis super filios hominum.
6. Qui convertit mare in aridam, in flumine

In summa fecunditas erit maxima, et multiplicatio tam pecorum, tum frugum. In hebræo sic legitur ad verbum: *Induti sunt agni pecore*, id est, pusillus grex, qui quasi nudus ob paucitatem videbatur, tanta multitudine pecoris circumdabitur, ut vestitus multiplici indumento videatur. «Induti sunt arietes ovium, » id est, ovibus multiplicatis vestiti sunt arietes, sive agni, qui pauci antea erant. Alii tamen referunt hæc verba ad vellera, quibus induntur pecora, quando bona pascua inveniunt. Sed qui ita exponunt, non considerant verba hebræica, quæ non habent *arietes ovium*, sed *arietes*, sive potius *agni pecore*, sive *ovē induti sunt*. «El valles abundabunt frumento, » id est, loca deserta abundabunt autem, et valles culte abundabunt frumento; omnia autem, sive colles, sive valles, sive campi excolti, sive deserti, sive pecora, sive fruges, suo modo clamabunt in laudem Dei, imo etiam quorundam modo hymnum cantabunt conditori et benefactori suo. Porro res omnes creatæ specie sua clamant et canunt: ut homines, quorum usus deserviunt, et mente et voce Deum laudent, et quæ perpetuo gratias agant. Hæc omnia sanctus Propheta in laudem potentia, et sapientia, et bonitatis Dei cecinit, ut inde argumentum duceret, quo probaret sperandum esse, et cum fiducia petendum liberationem a captivitate, et revocationem in patriam. Sed possunt etiam mystice exponi de vocalione gentium, et beneficiis Dei in Ecclesiam, ut S. Augustinus et Theodoretus tradunt: qui Theodoretus recte Judæos redarguit, quod fabulenter hæc omnia impleta fuisse in terra Palæstinae post reversionem ex captivitate: tantum enim abest, ut post reditum ex Babylone terra illa fecundior fuerit et beator, ut potius in deterius semper alierit.

Quæda
est ad
inducim
Dei cu-
m motum
instaurat.

V. s. u. — Victori, Canticum Psalmi.

- Jubilate Deo, omnis terra. Cantate [h. psal-
ite] gloriam nomini [al. nominis] ejus.
- Date gloriam laudi ejus. Dicite Deo: Quam terribile opus tuum! in multitudine fortitudinis tue mentientur tibi inimici tui.
- Quis terra adoret te, et cantet [h. psal-
lat] tibi, cantet [h. psallat] nomini tuo. SEMPER.
- Venite [h. ite], et videte opera Dei, terribilia in consiliis super filios hominum [h. Adam].
- Convertit [al. convertet] mare in aridam,

pertransibunt pede : tibi letabimur in ipso.

7. Qui dominatur in virtute sua in aeternum, oculi ejus super gentes respiciunt : qui exasperant, non exultent in semetipsis.

8. Benedicite, gentes, Deum nostrum, et audiam facite vocem laudis ejus.

9. Qui posuit animam meam ad vitam, et non dedit in commotionem pedes meos.

10. Quoniam probasti nos, Deus : igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.

11. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro : 12. imposuisti homines super capita nostra.

Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium.

13. Introibo in domum tuam in holocaustis; reddam tibi vota mea, 14. quae distinxerunt labia mea.

Et locutum est os meum, in tribulatione mea. 15. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso ardetum; offeram tibi boves cum hircis.

16. Venite, audite, et narrabo, omnes qui timebant Deum, quanta fecit animae meae.

17. Ad ipsum ore meo clamavi, et exaltavi sub lingua mea.

18. Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudivit Dominus.

19. Propterea exaudivit Deus, et attendit voci deprecationis meae.

20. Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me.

in flumine pertransibunt pede : tibi letabimur in eo.

Qui dominatur in fortitudine sua a saeculo, oculi ejus super gentes aspiciunt; qui increduli sunt, non exultent in semetipsis. *SERRA.*

Benedicite, populi, Deo nostro, et audiam facite vocem laudis ejus.

Qui posuit animam nostram in vitam, et non dedit in commotionem pedes nostros.

Probasti enim nos, Deus : igne nos conflasti sicut coadlatur argentum.

Introduxisti nos in obsidionem [al. in rete]; posuisti stridorem in dorso nostro [h. *lumbis nostris*]; imposuisti homines super caput nostrum.

Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium.

Ingrediar [al. ad. in] domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea, quae promiserunt [h. *distinxerunt*] labia mea, et locutum est os meum cum tribularer.

Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum : faciam boves cum hircis. *SERRA.*

Venite [h. *ite*], audite, et narrabo, omnes qui timebant Deum, quanta fecerit animae meae.

Ipsam ore meo invocavi, et exaltavi in lingua mea.

Iniquitatem si vidi in corde meo, non exaudivit Dominus.

Ideo exaudivit Deus : et attendit vocem deprecationis [h. *orationis*] meae.

Benedictus Deus, qui non abstulit orationem meam, et misericordiam suam a me.

5. Venite et videte opera Dei : terribilis est facinore (facinoribus) in hominibus.

6. Convertit mare (Rubrum) in aridum; fluvium (Jordanem) transiere majores nostri pede sicco : quapropter laetemur eo (Deo).

7. Dominatur ille potentia sua perpetuo; oculi ejus in gentes prospectant (eas observant) : refractarii non exultant caput sibi.

8. Benedicite, populi, Deum nostrum, et edite vocem laudis ejus :

9. Qui posuit animam nostram in vitam, nec dedit ad ambulandum pedem nostrum.

10. Nam (inlicitis nobis calamitatibus) explorasti nos, Deus; probasti nos (in fornace miseria), sicut probatur argentum.

11. Induxisti nos in rete (angustias); posuisti oppressionem (grave onus) in lumbis nostris.

12. Equitare (sedere) fecisti homines capiti nostro; intravimus in ignem et in aquam (extrema pericula), et inde eduxisti nos ad irriguum (alii, *abundantem locum*).

13. Veniam in domum tuam cum holocaustis, persolvam tibi vota mea :

14. Quae (vota) aperuerunt labia mea, et locutum est os meum in angustia mea.

15. Holocausta pinguium *ovium* (prop. *pinguedines*) offeram tibi cum suffitu (adolendo adipe) arietum, offeram boves cum hircis.

16. Venite, audite, et enarrabo, omnes Dei cultores, quae fecit animae meae (mihi).

17. Ad eum ore meo clamavi, et celebratio erat sub lingua mea.

18. Iniquitatem si aspexissem (meditatus essem) in corde meo, non auditus me fuisset Dominus.

19. Verum audivit Deus, attendit ad vocem precum mearum.

20. Benedictus sit Deus, qui non amovit a se preces meas, et (tunc) gratiam suam a me.

NOTE.

Vers. 2. *Aben-Exra*, ponit gloriam laudem ejus, i. e. pro summa gloria ducite Deum laudare. — Vers. 4. *Alii*, prosternat, canat. — Vers. 5. *Facinore*, gall. *par-ve qu'il fait sur les hommes*, impiis presertim. — Vers. 6. *Quapropter*: multi, tibi letati sumus, etc. — Vers. 10. *Probasti*, prop. *inquefecisti*. — Vers. 11. *Lumbis*, pro dorso : imago petita a jumentis. — Vers. 12. *Equitare*, etc. i. e. hostibus nostris nos subjecisti. *Ignem*, etc. Cf. *Isa.* xlii. 2; *Jerem.* vi. 9, etc. — Vers. 14. *Aperuerunt*, ut quis sit subjectum : alii, *exultaverunt*, et qui edixit os meum, etc. — Vers. 17. *Celebratio*, prop. *statio*, puta vocis. *Sibi lingua* dicuntur esse verba, quae quis in ore parata habet; contra *super lingua* est id, quod quis in presenti proloquitur. *Allis sensus* est : Deum *oim* invocavi, et nunc illum esse ferre possum laudibus, nam precibus meis satisfacit. — Vers. 18. *Pro iniquitatein*, *Maurer* vertit *vana*, i. e. falsos deos.

Argumentum. — Gratiarum actio post populum ex insigni quadam calamitate liberatum. Maurer quidem carnem cantatum esse videtur a reductis de exilio Babylonicis, vers. 10 seqq., eo tempore quo reparatum erat templum; vers. 13 seqq., fortasse in hoc regardat templi consecratione. Hinc timore opinio: alia opponit Bengel (ibiq., quem vide), Veniam illud retulit ad *Isa.* xxvii. 30 seqq., et xxviii. seqq. Tandem Ewaldus non tam Psalmitam, sed *oim* esse existimat, quorum prior vers. 4-12, posterior vers. 13-20 constat. Strophae tres : vers. 17, celebratio Deum ob praeterita beneficia; vers. 8-12, ob recens beneficium; vers. 13-20, promissa Deo offerantur sacrificia, qui preces nostras audivit. Stropha prima efficit promittum.

1. Praecatori, canticum, Psalmus.

Jubilare Deo, omnis terra.

2. Canite gloriam nominis ejus, reddite gloriam (gloriosam) laudem ejus.

3. Dicite Deo : Quam terribile est opus tuum (admiranda facinora tua) ! Propter magnitudinem potentiae tuae adulantur tibi hostes tui.

4. Universa terra se prosternit tibi, et canit tibi, canit nomen tuum.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In fine, Canticum Psalmi resurrectionis.

Non habetur in hebreo nonnisi resurrectionis, neque legitur apud Hieronymum; et Theodoretus testatur non esse in editione Septuaginta inter retinendum, sed potius additum. Legitur tamen a SS. Patribus Hieronymo et Augustino in Commentariis hujus Psalmi, et videtur hæc unica vox, a quocumque addita sit, prodegerit addita, ut indicaret argumentum Psalmi. Argumentum enim Psalmi est gratiarum actio pro beneficiis Dei, sed potissimum pro perfecta felicitate post omnes latus calamitates: quod sine dubio in resurrectione erit.

EXPLICATIO PSALMI.

1. JUBILATE DEO, OMNIS TERRA; PSALMUM DICITE NOMINI EJUS: DATE GLORIAM LAUDI EJUS.

Invitat ad jubilandum et psallendum deo omnem terram, id est, omnes electos ex universa terra vocatos, quia communis erit causa letandi in communi resurrectione iustorum. Tria vult exhiberi, jubulum, sonum psalterii et vocem humanam. Jubulum, quod magis in affectu quam in verbis positum est, recte tribuitur Deo. «Jubilare Deo.» Deo enim, qui spiritus est, spirituale desiderium maxime convenit. Sonitus psalterii debetur nomini, id est, fame, sive glorie Dei. «Psalmum dicite nomini ejus,» vel, ut clarior habetur in hebreo, *psallite gloria ejus*, id est, pulsate psalterium in gloriam ejus. Denique vox humana divine laudi tribuenda est. «Date gloriam laudi ejus,» id est, nolite gloriam vobis sumere, vel tribuere, sed totam date laudi ejus, vel, ut habetur in hebreo, *ponite gloriam in laude ejus*, id est, hæc sit gloria vestra Deum perpetuo laudare, et in ejus laudibus glorificari.

2. DICITE DEO: QUAM TERRIBILIA SUNT OPERA TUA, DOMINE! IN MULTITUDINE VIRTUTIS TUE MENTIENTIBUS TIBI INIMICI TUI.

Hæc est materia laudis Dei, opera summa potentie et sapientie. «Dicite Deo,» dum eum laudare vultis; «Quam terribilia sunt opera tua, Domine!» id est, opera tua pro magnitudine sua terrorem omnibus incutiant. «In multitudine virtutis tue, mentientur tibi inimici tui,» id est, tanta est virtus et potentia tua, ut mendaces occidat omnes inimicos tuos, qui te multo etiam minora non posse faciebant. Exempla sunt in Scripturis non pauca. *Psalm. LXXXVII*: «Male, inquit, locuti sunt de Deo; dixerunt: Numquid poterit Deus parare mensam in deserto? Deus autem, in multitudine potentiarum suarum, fecit ut tanta multitudo coturnacum deleteretur in deserto, ut omnibus abunde sufficeret, atque hoc modo mendaces eos ostendit, et ut mendaces terribiliter puni-

vit, ut dicitur in eodem Psalmo, et fusus in lib. *Nam. cap. xi. Item lib. IV Reg. vii*, cum Eliseus propheta tempore gravissimæ famis dixisset: «Audite verbum Domini, eras modius simile statera uno venderet in porta Samarie,» dux quidam respondit: «Etiamsi Deus faciat cataractas in celo, non poterit verum esse quod dicis.» Sed Deus in multitudine virtutis suæ mendicem illum ostendit. Vere enim sequenti die tanta fuit abundantia rerum omnium, ut modius similis statera uno in porta Samarie venderetur; et dux, qui contra Deum mendicus fuerat, in ipsa porta conculeatus a populo transiente miserimo periiit. Simile est mendacium Judæorum adversus Christum, cum pendenti in cruce insultarent: «Si Filius Dei es, descende de cruce.» Ille autem in multitudine virtutis suæ fecit miraculum longe majus, quam de cruce descendere. Itaque mendacii coarguit inimicos suos potentia virtutis suæ. Posset etiam cum Theodoro dici, «in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici,» hoc significare, multos fore qui mentiantur Deo, se illius esse cultores, ob metum terribillimum operum ipsius: multos item Christi fidem, non sincero, sed ficto corde suscepturos propter eandem rationem.

3. OMNIS TERRA ADORET TE, ET PSALLAT TIBI; PSALMUM DICAT NOMINI TUI.

4. VENITE, ET VIBETE OPERA DEI, TERRIBILIS IN CONSILIIS SUPER FILIOS HOMINUM.

Iterum excitat Propheta universos homines, qui terram incolunt, ad Deum vero corde adorandum et laudandum. Aliquo ut majore affectu id faciant, hortatur ad consideranda opera Dei, qui terribilis est in consiliis rerum agendarum supra omnes filios hominum.

5. QUI CONVERTIT MARE IN ARIDAM, IN FLUMINE PERTRANSIBUNT FEDE: IBI LETABIMUR IN IPSO.

Ponit duo exempla operum miraculorum Dei,

que nullo humano consilio unquam fieri potuissent. «Qui convertit, inquit, mare in aridam;» hoc est primum opus quod narratur *Exod. xiv*: «Fecit enim Deus, ut siccaretur mare subrum, ut filii Israel libere pertransirent.» In flumine pertransibunt pede; hoc est alterum, quod refertur *Jos. iii*. Borsus enim Deus fecit ut Jordanis fluvius siccaretur, ut filii Israel non ponte, aut navicula, sed pede flumen trajicerent. «Ibi letabimur in ipso,» id est, ubi hæc facta sunt, ibi letati sumus in ipso; non in nobis gloriosi sumus, quasi nostra hæc essent opera; sed in Deo letati et gloriosi sumus, Deumque laudavimus, ut narratur *Exod. xv*. Utiur autem Propheta tempore futuro, pro præterito, nisi forte hoc loco uti voluerit verbo futuri temporis, ut indicaret miracula illa præterita fuisse figuras majorum miraculorum futurorum. Majus enim miraculum est, quod homines transierunt mare amarum hujus sæculi, quod in maligno positum est, et transmittant flumen temporalitatis et mortalitatis hujus, que nunquam stat, et plurimos absorbet et suffocat, et perveniunt vivi et salvi ad terram æternæ promissionis, et ibi letantur in ipso Deo ipsum videntes facie ad faciem; et tamen hoc majus miraculum ita facit per gratiam suam Deus, ut nulli jam transeant per hoc mare, quasi per aridam, et flumen pertranseant pede, id est, facillime temporalia omnia, sive bona, sive mala despicientes, id est, nec bonis adheserunt, nec mala pertimescentes, ut securi perveniant usque ad ipsam celestem Jerusalem, ubi letabimur in ipso, non spe gaudentes, sed ipso in æternum fruentes.

6. QUI DOMINATUR IN VIRTUTE SUA IN ÆTERNUM, OCLI EJUS SUPER GENTES RESPICIUNT: QUI EXASPERANT, NON EXALTENTUR IN SEMETIPSIS.

Hæc videtur digressio ad impios, qui Deo subjecti eunque laudare contemnunt. Eos enim admonet omnipotentie et omniscientie Dei, ut vel timore penæ respiciant. «Qui dominatur, inquit, in virtute sua in æternum,» id est, ille qui ex potentia sua, non aliunde accepta, sed sibi propria, dominatur æterno imperio, is quoque videt omnes gentes, et ex alto speculatur omnia. Ideo, «qui exasperant,» tam potentem et sapientem Dominum, non exaltentur in semetipsis, non superbiunt, non gloriuntur de suis viribus, quia non effugient manus omnipotentis, et omnia videntis Dei.

7. BENEDECITE, GENTES, DEUM NOSTRUM, ET AUDIAM FACITE VOCEM LAUDIS EJUS.

Ille digressio præmissa, repetit exhortationem quam in primo et in tertio versiculo posuerat. Itaque tertio jam invitat omnes gentes ad benedicendum Deo nostro, qui solus est verus Deus, et ad prædicandas laudes ejus tam clara voce, ut ab omnibus audiat.

8. QUI POSUIT ANIMAM MEAM AD VITAM, ET NON DEDIT IN COMMOTIONEM PEDES MEOS.

Aperit nunc causam cur tanto ardore cupiat Deum ab omnibus laudari, quia videlicet de maximis periculis vitam suam liberaverit. «Qui posuit animam meam ad vitam,» id est, laudari cupio Deum, qui fecit ut anima mea non periret, et qui me turbare et labi non permisit. Hæc dicuntur ab electis, qui post multas variasque tentationes ad portum salutis tandem aliquando perveniunt. Per tale *animam*, intelligitur lotus homo, quod frequens est in Scripturis sanctis; ac, ut alia loca omittamus, in lib. *Gen. cap. xlii* plussquam sexies ponitur *anima* pro toto homine. Illud autem, *posuit*, significat *ordinavit*, sive *præordinavit*, ut sensus sit: Qui me præordinavit ad vitam, sive qui me posuit in numero eorum qui victuri sunt in æternum. Quod autem sequitur: «Et non dedit in commotionem pedes meos,» ad donum perseverantiae pertinet, quod est proprium prædestinatorum ad vitam: quos enim Deus prædestinavit, eos etiam conservat, protegit ac dirigit, ut non cadant ad dexteram, vel sinistram. In hebreo habetur, *animam nostram et pedes nostros*, in numero multitudinis. Sed idem est sensus; nam per *animam meam* et *pedes meos* non intelligitur unus tantum homo, sed unus populus, cunctus videlicet omnium electorum.

9. QUONIAM PROBASTI NOS, DEUS; IGNE NOS EXAMINASTI, Sicut examinatur argentum.

Varis metaphoris explicat Propheta tribulationes iustorum, ac primum metaphora fornacis probantis argentum, ut significet justis a Deo per multas tribulationes, non ut laedantur, sed ut probentur, vel probati et puri, sinceri, fideles ostendantur. Ignis enim paleas consumit, argentum et aurum purius reddit; et palea in igne fumat, argentum in igne luet. Hinc angelus sanctus dicit *Tobias cap. xii*: «Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te;» et *Sop. iii*: «Deus tentavit illos, et invenit eos dignos se, tanquam aurum in fornace probavit illos;» et *Eccli. xxxvii*: «Vasa signi probat fornax, et viros justos tentatio tribulationis;» et *I Petri i*: «Ut probatio vestra fidei multo pretiosior auro, quod per ignem probatur, invenitur.»

10. INDEUXISTI NOS IN LAQUEUM, POSUISTI TRIBULATIONES IN BOSLO NOSTRO; INQUISISTI HOMINES SUPER CAPITA NOSTRA.

Decendit nunc ad particulares afflictiones sub illis metaphoris. «Indeuxisti nos in laqueum,» id est, in captivitatem nos tradidisti hostibus nostris, in vincula, in catenas, in compedes, in carceres. Sicut enim aves et ferae, cum laqueis comprehenduntur, libertate sua privantur: ita did possunt homines induci in laqueos, cum castivi

effici, carceribus includuntur, vel calenis et vinculis constringuntur. « Posuisti tribulationes in dorso nostro. » id est, nos more iumentorum onerari et cædi verberibus permisisti: quibus oneribus et verberibus intelliguntur varii labores et dolores, quos Sancti in hoc mundo ab impiis pertulerunt, ut cum ad metalla fodienda, ad marmora secanda, ad onera pro extruendis ædificiis portanda, aliisque id genus laboriosa opera facienda, non sine flagellis et verberibus adigebantur. « Imposuisti homines super capita nostra. » id est, fecisti ut homines pedibus suis capita nostra calcarent, quasi nobis iure belli devicti et triumphati. Sed hæc etiam metaphora est, quæ per similitudinem conculcationis capitum devictorum significatur tyrannica et crudelis potestas principum in miseris subditis. Nam principes modesti et æqui præsidem quidem capitibus subditorum, sed ita leviter præsumunt, ut omni obediencie exariter ferri possint: tyranni vero, et sævi atque inhumani principes, quales erant persecutores christianorum, et quondam Pharao Ægyptius, et Nabuchodonosor Assyrius, ita præsumunt subditos exactionibus, edictis, penis, et respirare non possunt. Hoc versiculo Propheta mirro artificie personas iustorum toto corpore afflictas demonstravit; nam laqueum ad manus et pedes, onera et verbera ad dorsum, conculcatio ad capita pertinent.

Vers. 11. 11. TRANSIVIMUS PER IGNEM ET AQUAM, ET EXISTI NOS IN EBBERIGIUM.

Hæc est ultima metaphora, quæ Propheta pulcherrimis similitudinibus sub aspectum ponit supplicium Sanctorum. Ignis enim et aqua contraria sunt; ignis ardet, aqua congelatur; ille accorruis, ista mollissima; ignis desecat aquam, et aqua exstinguit ignem; quare si ignis dolore afficit hominem, aqua consolari et melleare debet. Et tamen in penam iustorum servorum Dei, ignis et aqua conjurasse videntur, ignis consumendo, aqua suffocando. Igitur per ignem intelliguntur acriora supplicia, flagella, vulnera, caedes, combustio; per aquam, supplicia lenta, sed diuturna, ut exilia, carceres, meditas, famces. Sanctus tamen Augustinus per ignem intelligit omne genus angustiarum et molestiarum copristantium hominem; per aquam vero omne genus voluptatum et abundantiam temporalium honorum, quæ spiritum suffocant. Sed sicut ignis consumit lignum, non aurum, sic etiam aqua corrumpit et putrefacit lignum, non aurum; et sicut aurum per ignem purgatur a scoria, sic idem aurum per aquam lavatur a sordibus. Haecque iusti et sancti, qui sunt auro similes, sine detrimento transeunt per ignem et aquam, quia in tribulatione patientiam, in prosperitate modestiam servant. Sed filii hujus sæculi similes ligno putrido in igne consumuntur, in aqua suffocantur, quia impatientes in tribulatione murmu-

rant, maledicunt, blasphemant; dissoluti in prosperitate mollescunt, luxuriantur, superbiunt. Dicunt igitur Eleeli: « Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium, » quoniam etiam in celesti patria non deerunt ignis et aqua, tamen ille ignis calefaciendo recreabit, non comburendo consumet, et illa aqua sicut exstinguet, non vitam. Ita utrumque suo modo refrigerabit, id est, erunt in celo ardores charitatis, erit ignis divinus feliciter consummans, non consumens; perficiens, non destruens; transformans in Deum, non convertens in cineres: erit aquarum abundantia, erit ubertas honorum æternorum, erunt gaudia immensa et ineffabiles iucunditates, sed non mollem, aut pigrum efficiet animum, non carnis adversus spiritum concupiscentiam nutriet, denique refrigerando delectabunt, non obtrudendo suffocabunt.

12. INTROIBO IN DOMUM TEAM IN HOLocaustis; Vers. 12. REDDAM TIBI VOTA MEA, QUÆ DISTINXERUNT LABIA MEA.

Hæc videtur esse conclusio ex his quæ dicta sunt, quasi dicat: « Tu eduxisti nos in refrigerium postquam transivimus per ignem et aquam. Introibo igitur in domum tuam, » ad quam te ducit, te defensora perveni. Introibo autem « in holocaustis, » id est, offeram sacrificium gratiarum actionis: holocaustum est enim proprie ad gratias agendas pro acceptis beneficiis. Et vere holocaustum nusquam perfectius offertur quam in celo, ubi Sancti omnes totos se offerunt Deo in igne perfectæ charitatis, nulla parte anime repugnante: tota enim actio, totum negotium in celo erit laudare Deum. « Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea, » id est, ista oblatio holocausti debita est, quoniam id voti, dum essem in tribulatione positus. Haecque introibo in domum tuam cum holocaustis, ut sic reddam vota mea, quæ non alius pro me, sed ego ipse labiis meis distincte promisi. S. Augustinus more suo ad edificationem populi Psalmos exponens, notat illud, *distinxerunt*, significare distinguenda esse vota, ut placeant Deo. Distinctio autem talis esse debet, ut confiteamur nos Deo indigere, Deum honorum nostrorum non egere; nos multibiles, illum immutabilem; nos creaturas, illum Creatorem; nos ex nobis nihil esse, illum ex se perfectum esse.

13. ET LOCUTUM EST OS MEUM IN TRIBULATIONE Vers. 13. MEA.

14. HOLOCAUSTA MEDULLATA OFFERAM TIBI CUM Vers. 14. INCENSO ARIETUM: OFFERAM TIBI BOVES CUM HIRCIIS.

Explicat quæ vota voverit in tribulatione sua, et dicit se vovisse sacrificia pinguia omnium peccatorum, quæ in holocaustum secundum legem offerri possunt. Ea vero tria tantum erant, arietes,

Quæ et boves et hirci. Sed nomine arietum intelliguntur etiam agni, et nomine boum intelliguntur etiam vituli, et nomine hircorum intelliguntur etiam hedgæ. « Et locutum est os meum in tribulatione mea, » id est, hoc est, quod dixi: « Reddam vota, quæ distinxerunt labia mea, » quia locutum est os meum dum tribularer, et auxilio Domini indigerem, atque illius operam lacrymis implorarem. « Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, » id est, immolabo tibi agnos pingues et medullis plenos, cum bono odore ex arietibus pariter in holocaustum oblati. « Offeram tibi boves cum hircis, » id est, ad holocaustum agnorum et arietum addam holocaustum vitulorum et hircorum. In textu græco legitur: *Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietibus*; et sic legit etiam S. Augustinus, et per *incensum* intelligitur. Sed S. Hieronymus in epist. ad *Suniam* et *Fretellanam* improbat hanc lectionem, et veram lectionem esse dicit, *cum incenso arietum* (ut nos in nostra latina editione habemus), cui concordat lectio hebraica. Per *incensum* autem non intelligitur thus, sed odor qui ex incensis arietum carnibus emanat, qui odor suavissimus dicitur *Leici*. 1. Odor autem ex incensis carnibus sacrificiorum suavissimus dicebatur, quoniam figura erat odoris vere ac proprie suavissimi patientie et humilitatis, obediencie et charitatis Filii Dei, qui ut Patrem glorificaret et mundum redimeret, humiliatus est usque ad mortem, mortem autem crucis. *Philip. ii.* Dicuntur vero holocausta medullata, quæ offeruntur in coelis, actiones gratiarum, confessiones et laudes ex intimo corde, et ex pinguedine vere charitatis profectæ.

Vers. 15. 15. VENITE, AUDITE, ET NARRABO, OMNES QUI TIMETIS DEUM, QUANTA FECIT ANIMÆ MEÆ.

Hortatur in fine Psalmi Propheta in persona beatorum electorum Dei, nos omnes, ut intelligamus beneficia Dei in Sanctos collata, et quid illi contra rependerint, ut eos imitantes similia beneficia recipiamus, et ad eandem quietem et gloriam aliquando perveniamus. « Venite, inquit, audite, et narrabo, omnes qui timetis Deum, quanta fecit animæ meæ, » id est, venite, omnes qui timetis Deum, et audite, et ego narrabo vobis quanta fecit animæ meæ: oratio enim in hebraeo et græco textu perturbata est quantum ad ordinem verborum, et latinus interpres non est ausus ordinem codicum originalium commutare. Vocat *trecentos Deum*, quoniam « timor Domini est initium sapientiæ, » *Psalm. cx.* ipse solvit pedes, ipse aperit aures: proinde, qui nullo Dei timore tangitur, frustra vocatur, ut voluit, vel ut audiat.

Vers. 16. 16. AD IPSUM ORE MEO GLAMAVI, ET EXALTAVI SUB LINGUA MEA.

Hoc est primum donum Dei, quod animæ sue

datum dicit electorum cæcus, qui in hoc Psalmo loquitur. « Hoc, inquit, fecit Deus animæ meæ. » Dedit fidem et spiritum orandi. « Quomodo enim invocabunt in quem non crediderunt? » inquit Apostolus *Rom. x.* Igitur ac dono fidei cognovi miseram captivitatem, in qua detinebar; cognovi liberatorem et redemptorem, et sic « ad ipsum ora meo clamavi. » Addit deinde secundum beneficium: « Et exaltavi sub lingua mea, » id est, non solum oravi, sed etiam laudavi Deum meum, et pro acceptis beneficiis gratias egi, ut rursus alia mererer accipere, quæ mihi deerant. Atque hoc solum, ut laudarem et orarem, ipse fecit ut facerem. Quamvis autem illud, *sub lingua mea*, vel, *in lingua mea*, idem sit quod *lingua mea*, vel *in lingua mea*, tamen annotavit S. Augustinus fortasse dictum *sub lingua*, ut intelligeremus justum non solum lingua ad aures hominum, sed etiam *sub lingua*, in silentio ad aures Dei, exallare solum ipsum Deum.

17. INQUIETATEM SI ASPEXI IN CORBE MEO, NON EXAUDIET DOMINUS.

Hoc est beneficium tertium, quod accepit a Domino, ut videlicet Deo illuminante cognosceret quid sit, quod impedit, ne oratio exaudiat. « Inquietatem, inquit, si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus. » *Aspicere inquietatem in corde*, est in secreto cordis diligere inquietatem, sive aspicere ad concupiscendum eam, quomodo dicitur in Evangelio, *Matth. v.* « Qui vidit mulierem ad concupiscendum eam. » Multi enim et verbis et factis videntur odisse peccata, reprehendunt et puniunt peccatores, et ipsi tamen in secreto cordis, tibi nemo videt quid agatur, cum delectatione aspiciunt inquietatem, et si impune possent, exercebant. Hos hypocritas non exaudit Dominus, sed eos exaudit, qui ex corde inquietatem odio habent, et si forte peccant, confitentur peccata sua, et medicum querunt, a quo sanentur. Et quoniam tales sunt omnes electi, ideo subiungit Propheta in persona populi electi:

18. PROPHEREA EXAUDIUIT DEUS, ET ATTENDIT VOCI VOCI DEPRECATIONIS MEÆ.

« Propheræ exaudivit Deus, » quia ipse scrutatur corda, et vidit mihi sæpe displicere peccata, meque non « aspicere inquietatem in corde, » sed faciem cordis avertere ab omni inquietate. « Et attendit voci deprecationis meæ, » quia vidit me attendere voci præceptorum suorum, non voci serpentis prevaricationem suadentis.

19. BENEDECTUS DEUS, QUI NON AMOVIT GRATI- NEM MEAM ET MISERICORDIAM SUAM A ME.

« Ergo « beneficis sit, » et in perpetuum laudetur « Deus, » qui tanta fecit animæ meæ, quorum summa est, « quod non amovit a se orationem meam, » nec amovit « a me misericordiam suam. » Ita misericordiam ejus perseverante me-

cum, perseveravi et ego in via mandatorum ipsius, et perseverantiam primum iam obtinui, liberationem a captivitate, et reditum in caelestem Jerusalem. S. Augustinus paulo aliter exponit, et quamvis fortasse non omnino ad litteram, tamen utilissimo ad mores. Vult igitur, illud, *non amovit deprecationem meam*, sic intelligi, *non amovit a me deprecationem meam, id est, fecit ut non intermitte-*

rem unquam orationem, et per hoc implem dominicum præceptum: « Oportet semper orare, et nunquam deficere. » Luc. xv. Est autem insigne donum Dei, perseverantia in oratione, quia securum reddit hominem de perseverantia miserationis. Cum videris, inquit S. Augustinus, non a te amotam deprecationem tuam, securus esto, quia non est a te amota misericordia ejus.

PSALMUS LXVII.

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *In finem, 1. In hymnis, Psalmus Cantici David.*

2. Deus miseretur nostri, et benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et miseretur nostri.

3. Ut cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutem tuam.

4. Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes.

Latentur et exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, et gentes in terra dirigit.

6. Confiteantur tibi populi, Deus; confiteantur tibi populi omnes: 7. terra dedit fructum suum.

Benedicat nos Deus, Deus noster, 8. benedicat nos Deus: et metuant eum omnes fines terræ.

Argumentum. — Opilat vates totius populi nomine, ut ipsis favcat Deus et benigne faciat, qui nimirum ceteri populi ad nominis divini cognitionem ac præsicationem excitentur. Primum videtur carmen occasione lapsæ messis. Straphæ tres: vers. 2-3, rebus nostris favcat nobis, ut ejus benignitatem cognoscatur omnes populi; vers. 4-5, Deum celebrat omnes populi, quod ipsos recte iudicat et gubernat; vers. 6-8, quod terra reddidit fructum suum.

1. Præcatori, fidiibus, Psalmus canticum.

2. Deus propitius sit nobis et benedicat nos, lucere faciat faciem suam nobiscum: 3. Ut cognoscant in terra viam tuam, inter omnes populos auxilium tuum.

4. Celebrent te populi, Deus, celebrent te populi omnes.

5. Latentur et jubilent nationes, nam iudicas populos recte, et nationes in terra ducis eas.

V. s. n. — *Victori, in Psalmis [h. Carminibus], Canticum [h. Psalmus] carminis.*

Deus miseretur nostri, et benedicat nos [al. nobis]: illustret faciem suam super nos. *SARZEN.*

Ut nota fiat in terra via tua: in universis gentibus salutem tuam.

Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes.

Latentur, et laudent gentes [h. plebes], quoniam iudicas populos in æquitate, et gentium [h. plebium] que in terra sunt, ductor es. *SARZEN.*

Confiteantur tibi populi, Deus: confiteantur tibi populi omnes.

Terra dedit germen [al. fructum] suum: benedicat nobis Deus Deus noster.

Benedicat nobis Deus, et timeant eum omnes fines terræ.

6. Celebrent te populi, Deus, celebrent te populi omnes.
7. Terra dedit proventum suum, benedicat nos (pergat nos benedicere) Deus, Deus noster.
8. Benedicat nos Deus, et timeant (venerentur) eum omnes fines terræ.

NOTE.

Vers. 3. *Ut cognoscant, vel ut cognoscatur. Viam tuam, tuam agendi rationem cum tuis cultoribus.* — Vers. 5. *Recte, propr. rectum: duplex accusativus. Metuer, et nationes latentur, quod in terra eas gubernas.*

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, in hymnis, Psalmus Cantici David.

In hebræo codice non habetur nomen *David*, et ideo non desunt, qui auctorem Injux Psalmi voluit esse Davidem: sed cum in codice græco et latino habetur, et sic legant Hilarius, Hieronymus, Augustinus, et alii in Commentariis in Psalmos, credibile est, aut ex codice hebræico vocem illam excidisse, vel a Septuaginta Interpretes additam fuisse, ne quis suspicaretur Psalmum non esse a Davide compositum, quia non legitur nomen ejus in titulo. Argumentum Psalmi est expressio desiderii vehementis, quo David tenebatur videndi adventum Messie, et redemptionem generis humani, juxta illud Luc. x: « Multi prophete et reges voluerunt videre quæ vos videtis, et non videntur: » existimo enim Dominum loqui de prophetis, qui simul etiam reges fuerunt; alioqui non dixisset: *Multi prophete, sed omnes Prophete.* Nominis autem regis intelligendi videntur omnes principes, qui regnum jus in populum suum habebant, quales fuerunt Adam, Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Moses, et alii qui simul prophete fuerunt, et Christum videre desideraverunt: sed inter omnes excellit David, qui proprie rex et propheta fuit, et desiderium Messie in multis Psalmis expressit, sed in hoc potissimum, qui totus in hoc desiderio explicando consistit.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DEUS MISERETUR NOSTRI, ET BENEDICAT NOBIS: ILLUMINET VULTUM SUUM SUPER NOS, ET MISERETUR NOSTRI.

Vox optantis et desiderantis est, quasi dicat: Utinam « Deus miseretur nostri » secundum magnam illam misericordiam, qua militat ad nos, quem missurus est, et ex hoc affectu misericordie paternæ « benedicat nobis: » benedictio autem sit non solum ubertas temporalium rerum, sed « illuminatio vultus sui super nos. » Illuminatio vultus Dei super nos multa significare potest. Primum enim dicitur Deus *illuminare vultum suum super nos*, quando remotis nubibus ira et indignationis, sereno vultu nos respicit ut filios, ut amicos, ut ad gratiam revocatos. Deinde dicitur *illuminare vultum suum super nos*, quando nos illuminat et calefacit, sapientiam et charitatem infundens, quomodo sol iste corporalis facere solet, quando nullis nubibus tegitur. Denique dicitur *illuminare vultum suum super nos*, quando præstat ut eum, quasi remoto velamine, intueamur: quod maxime præstitit, quando per

Multis modis Deus dicitur illuminare vultum suum super nos per nos.

incarnationis mysterium « in terris visus est et cum hominibus conversatus est, » ut dicitur *Evangel. viii.* Atque hoc videtur hoc loco petere sanctus Propheta, ut Deus vultum suum, si non in forma Dei, saltem in forma hominis nobis ostendat. Quod etiam petit cum ait in *Psalm. lxxix*: « Qui sedes super Cherubim, manifestare coram Ephraim, Benjamin, et Manasse. » Et quoniam hæc est misericordia quam illi petit, ideo repetit: « Et miseretur nostri, » id est, et sic, illuminando videlicet vultum suum super nos, miseretur nostri. In hebræo non habetur hæc repetitio, et *miseretur nostri*, neque legitur a S. Augustino et S. Hieronymo: tamen habetur in codice græco, et legitur a S. Hilario, ab Euthymio et aliis.

2. UT COGNOSCAMUS IN TERRA VIAM TUAM, IN OMNIBUS GENTIBUS SALUTARE TUUM. *Vers. 2.*

Hæc est ratio, cur tanto ardore desideretur illuminatio vultus Dei, ut in lumine illo divino cognoscamus in hac terra tenebrosa viam Dei, id est viam ad patriam, a qua tandem peregrinamur ambulantes in tenebris et umbra mortis; hoc au-

Christus
via est
ad Iux.

tem via sine dubio Christus ipse est, qui ait *Joan.* xvi: «Ego sum via:» et non solum via, sed etiam lux, qua via ipsa cognoscatur: de qua dixit *Isaias* cap. ix, et explicuit *S. Mathaeus* cap. iv: «Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.» In omnibus gentibus salutare tum, hæc est explicatio verborum superiorum. «Ut cognoscamus in terra viam tuam,» id est ut cognoscatur inter omnes gentes Salvator tuus; clarus habetur in *hebræo*: *Ut nota fiat in terra via tua, in omnibus quibus Saluator tuus;* quod etiam *Isaias* prædixit cum ait: «Vidabit omnis caro salutem Dei,» ut refert *S. Lucas* cap. iii.

Vers. 3.

3. CONFITEANTUR TIBI POPULI, DEUS; CONFITEANTUR TIBI POPULI OMNES.

Quoniam desiderium Prophetæ secundum veram charitatem ordinatum erat, cupiebat Christum venire in terram, primum propter gloriam Dei, deinde propter utilitatem generis humani. Ideo de gloria Dei dicit: «Confiteantur tibi populi, Deus,» deinde adiungit: «Letentur et exultent gentes,» etc. Ait igitur: «Confiteantur tibi populi, Deus; confiteantur tibi populi omnes,» id est, ob hoc tam insignem et tam universale donum, omnes populi confiteantur tibi confessionem laudis, et gratiarum actionis. Cesset cultus et veneratio falsorum deorum, tibi uni vero Deo ab omnibus populis honor divinus habetur.

Vers. 4.

4. LETENTUR ET EXULTENT GENTES, QUONIAM IURICAS POPULOS IN ÆQUITATE, ET GENTES IN TERRA DIRIGIS.

Post laudem Dei agnoscatur etiam utilitas populorum: ideo «letentur et exultent gentes,» omnes videlicet homines gaudeant, «quoniam» tu Deus per Christum tuum «iudicis populos in æquitate,» id est, ablato iugo tyrannice potestatis Principis tenebrarum harum, regnum iustissimum in Ecclesia tua constituisti. «Et gentes in terra dirigis,» regens eas, et dirigens per saluberrimas leges tuas ad portum æternæ salutis. In *hebræo* et *græco* codice hæc intendentur in futuro: «Quoniam iudicabis populos in æquitate, et gentes in terra dirigis. Sed non ideo falsum est, quod habetur in *latino*, quoniam etsi futura erant, tamen Propetia spiritu Dei videbat ea tanquam presentia. *S. Augustinus* refert ad ultimum iudicium id quod dicitur: «Iudicabis populos in æquitate,» et ad presentis vite directionem, quod additur: «Gentes in terra dirigis,» ut sensus sit: «Letentur et exultent gentes,» quoniam si quid mali tibi ab hominibus patiantur, venit tempus quo tu Deus

iudicabis populos in iustitia: et interim gentes tibi subjectas et devotas in terra dirigis.

5. CONFITEANTUR TIBI POPULI, DEUS; CONFITEANTUR TIBI POPULI OMNES: TERRA DEDIT FRUCTUM SUUM.

Iterum repetit exhortationem, ut populi omnes Deum laudent, et addit novam rationem, quoniam «terra dedit fructum suum,» id est, quoniam jam tandem terra protulit fructum suum illum, cuius gratia facta erat, id est Christum in carne. Hic est enim «fructus terræ sublimis,» de quo dicitur in cap. iv *Isai.*: «Erit germen Domini in magnificentia, et gloria, et fructus terræ sublimis;» et in *Psal.* lxxxiv: «Et terra nostra dedit fructum suum.» Tantis enim hic fructus fuit, ut comparatione ejus nihil unquam terra nostra protulisse videntur, nisi spinas et tribulos. Utilitatem autem Prophetæ tempore præterito pro futuro, quoniam in ejus prædicatione jam factum erat, quod nobis futurum prædicebat. Potest tamen hic versiculus cum *S. Augustino* exponi de fructu bonorum operum, quem homines habitantes in terra facturi erant per gratiam Christi reconciliati et iustificati; de quo dicit *Apostolus ad Tit.* ii: «Qui tradidit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate.» mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem honorum operum. «Terra enim olim arida et sterilis, id est genus humanum per peccatum primi hominis gratia Dei destitutum, non nisi spinas et tribulos, id est, peccata vel opera inutilia ad salutem, germinare novebat; sed a sole iustitiæ postea calefacta, et imbre doctrine cælestis compluta per Jesum Christum, qui et sol et verbum est, fecunda effecta producere cepit fructum bonam iustitiæ, fidei et operum sanctorum, quibus merces deberetur corona iustitiæ, et bravium salutis æternæ.

6. BENEDICAT NOS DEUS DEUS NOSTER, BENEDICAT NOS DEUS, ET METVANT EUM OMNES FINES TERRE.

Ergo deinceps hæc sit grata vicissitudo, ut Deus aperiat manum suam, et impleat nos omni benedictione; id est, copia bonorum omnium, precipue spiritualium et coelestium: et contra, omnes homines usque ad ultimos terræ fines habitantes, Deum verum timeant timore sancto, reddentes ei tributum obedientiæ et laudis usque in æternum. Porro trina illa repetitio nominis Dei quæ in hoc versiculo habetur, quamvis affectum Prophetæ significet, tamen insinuat etiam mysterium sanctissime Trinitatis, quæ per Christum et Apostolos manifestissime prædicata est.

PSALMUS LXVIII.

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — In finem, 4. Psalmus Cantici, ipsi David.

V. s. n. — Victori David Psalms Cantici.

2. Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum, a facie ejus.

Exsurgat Deus, et dissipentur [al. dissipantur] inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus.

3. Sicut deficit fumus, deficiant; sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei.

Sicut deficit fumus, deficiant: sicut tarescit cera a facie ignis, sic pereant impij a facie Dei.

4. Et justi epulentur, et exultent in conspectu Dei, et delectentur in lætitia.

Iusti autem lætentur, et exultent in conspectu Dei, et gaudeant in lætitia.

5. Cantate Deo, psallite nomini ejus; preparate iter facite ei, qui ascendit super occasum; Dominus nomen illi.

Cantate Deo, psallite nomini ejus: preparate viam ascendenti per deserta [h. araboth, quod est superius orbem].

Exultate in conspectu ejus, turbabuntur a facie ejus, 6. patris orphanorum et iudicis viduarum.

In Domino nomen ejus, et exultate coram eo, patri [h. iudicij] pupillarum, et defensori viduarum.

Deus in loco sancto suo; 7. Deus qui inhabitare facit unius moris in domo.

Deus in habitaculo sancto suo, Deus habitare facit solitarios in domo.

Qui educit victos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.

Educat [al. educit] victos in fortitudine: increduli autem habitaverunt in siccitatibus.

8. Deus, cum egredereis in conspectu populi tui, cum pertransires in deserto:

Deus, cum egredereis ante populum tuum, et ambulares [h. gradieris] per desertum. Screea.

9. Terra mota est, etenim cæli distillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel.

Terra commota est, et cæli stillaverunt a facie Dei, hoc est Sinai: a facie Dei Israel.

10. Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hereditati tuæ: et infirmatus est, tu vero perficisti eam.

Pluviam voluntariam elevasti, Deus: hereditatem tuam laborantem tu confortasti.

11. Animalia tua habitabunt in ea; parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.

Animalia tua habitaverunt in ea: præparasti in bonitate tua pauperi Deus.

12. Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa.

Domine, dabis sermonem annuntiatricibus fortitudinis plurimam [h. exercituum plurimam].

13. Rex virtutum dilecti dilecti, et speciei domes dividere spolia.

Reges exercituum foderabuntur, foderabuntur; et pulchritudo domus dividet spolia.

14. Si dormiatis inter medios ceros, penna columbæ deargentata, et posteriora dorsi ejus in pallore auri.

Si dormieritis inter medios terminos, penna columbæ deargentata, et posteriora ejus in virore auri.

15. Dum discernit cælestis reges super eam, nive dealbabitur in Selson.

Cum divideret robustissimos [al. robustissimos] reges in ea, nive dealbata est in Selson.

16. Mons Dei, mons pinguis.

Mons Dei, mons pinguis [h. Basan]:

Mons excelsum, mons pinguis; 17. ut quid suspicamini montes coagulatos?

Mons excelsus, mons pinguis [h. Basan]. Quare contenditis, montes excelsi, adversus montem, quem dilexit Deus ut habitaret in eo: siquidem Dominus habitabit in sempiternum.

Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo; etenim Dominus habitabit in finem.

Curus Dei decem millibus multiplex, Curus Dei innumerabilis millia abundan-

Fructus
quos ter-
ra per
Christum
produce-
re possit.

Vers. 4.

Vers. 4.

millia latantium : Dominus in eis, in Sina, in sancto.

19. Ascendisti in altum, cepisti captivitatem; accepisti dona in hominibus.

Etenim non credentes inhabitare Dominum Deum.

20. Benedictus Dominus die quotidie : propter iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum.

21. Deus noster, Deus salvos faciendi; et Domini Domini exitus mortis.

22. Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem capilli perambulantium in delictis suis.

23. Dixit Dominus : Ex Bisan convertam, convertam in profundum maris.

24. Ut intingat pes tuus in sanguine, lingua eorum tuorum ex inimicis, ab ipso.

25. Viderunt ingressus tuos, Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto.

26. Præverant principes conjuncti psallentibus, in medio juvenularum tympanistiarum.

27. In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fontibus Israel.

28. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu.

Principes Juda, duces eorum : principes Zabulon, principes Nephthali.

29. Manda, Deus, virtuti tuae : confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis.

30. A templo tuo in Jerusalem, tibi offerent reges munera.

31. Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vacis populorum; ut excludant eos, qui probati sunt argenteo.

Disipa gentes, qua bella volunt : 32. venient legati ex Aegypto, Aethiopia preveniet manus ejus Deo.

33. Regna terra, cantate Deo : psallite Domino, psallite Deo,

34. Qui ascendit super caelum caeli, ad orientem.

Ecce dabit voci suae vocem virtutis, 35. date gloriam Deo : super Israel magnificentia ejus, et virtus ejus in nubibus.

36. Mirabilis Deus in sanctis suis; Deus Israel ipse dedit virtutem et fortitudinem plebi suae : benedictus Deus.

tium : Dominus in eis, Sinai [al. in Sinai] in sancto.

Ascendisti in excelsum, captivam duxisti captivitatem, accepisti dona in hominibus; insuper et non credentes inhabitare Dominum Deum.

Benedictus Dominus per singulos dies, portabit nos Deus salutis nostrae. SEMPER.

Deus noster [h. nobis], Deus salutis [h. salutem], et Domini Dei, mortis egressus.

Verumtamen Deus confringet capita inimicorum suorum, verticem crinis, ambulantis in delictis [al. delictis] suis.

Dixit Dominus : De Bisan convertam, convertam de profundis maris.

Ut calcet pes tuus in sanguine, lingua eorum tuorum, ex inimicis a temelpso.

Viderunt itinera tua, Deus : itinera Dei mei, regis mei in sancto.

Præcesserunt cantatores [al. cantores] eos, qui post tergum psallebant, in medio puellarum tympanistiarum.

In ecclesiis benedicite Deo Domino, de fonte [al. fontibus] Israel.

Ibi Benjamin parvulus continens [h. fecit descendere] eos, principes Juda in purpura sua [h. lapidabant eos] : principes Zabulon, principes Nephthali.

Præcepit Deus tuus, fortitudine tua conforta, Deus, hoc quod operatus es in nobis.

De templo tuo, quod est in Jerusalem, tibi offerent reges munera.

Increpa bestiam calami, congregatio fortium, in vitulis populorum calcitrantium contra rotas [al. portas] argenteas.

Disperge populos qui bella volunt. Offerant [h. veniant legati] velociter ex Aegypto : Aethiopia festinet manus Deo.

Regna terra, cantate Deo, psallite Domino. SEMPER.

Qui ascendit super caelum caeli ab oriente [h. a principio] : ecce dabit vocem suam vocem fortitudinis.

Date gloriam [h. fortitudinem] Deo : super Israel magnificentia ejus, et fortitudo ejus in caelis.

Terribilis Deus de sanctuariis suis : Deus Israel ipse dabit fortitudinem, et robur populo : benedictus Deus.

Argumentum. — Communis opinio est, hunc Psalmum a Davide compositum esse ex occasione illius solemnitatis,

qua arca sacra ex sedibus Obededomis in arcem Sioniticam ad locum ei paratum transferretur, II Sam. vi, 12 seqq.; I Chron. xv. Bectius, ut opinor, Hengstenberg illum refert ad II Sam. xii, 26-31, quam scilicet, urbe Babbath capta, arca, qua Israelitas pugnantes de more secuta erat (II Sam. xi, 41), iterum in Sionis arcem reportaretur. Præmissa, eorum instar, ea ipsa formula, qua Moses olim uti consueverat, quotiescumque arca locum mutaret suum, ita tamen ut eandem jure suo vates auget et amplifcet (vers. 2-4). Jovam Israelitarum liberatorem in universum laudat (5-7); deinde omnia enarrat, qua Jova patribus suis inde ab exitu ex Aegypto usque ad terræ Cananae occupationem præstitit (8-14); tum celebratur singularis prerogativa, qua Deus montem Sionem et sedem suam elegerat (15-19), victoriaque non una de hostibus, Philistæis præsertim, reportata regnante Davide (20-24); sequitur solemnitas pro recenti victoria pompæ descriptio (25-28); quo triumpho exultatus vates diem prævidet et optat, quo populi omnes Israelitarum Deum reverentur (29-32); tandem, quasi id jam adimpleatur, eos invitât ad tantam hujus Dei majestatem agnoscendam et celebrandam (33-36). Hinc partes tres vers. 5-21, 25-32, 29-36, qua in strophis 7 commode dividuntur, puta vers. 2-4, 5-7, 8-11, 12-19, 20-24, 25-28, 29-32, 33-36.

Vide nostram hujus Psalmi interpretationem historicam et criticam, qua exstat in *Universit catholique*, mensis mart. ann. 1853.

1. Præcentori, Davidis carmen, canticum.
2. Exsurgat Deus : (statim) dispergantur hostes ejus, et fugiant oses ejus a facie ejus.
3. Sicut dispellit fumus, dispollas eos; sicut liquescit cera coram igne, pereant improbi coram Deo.
4. Et (at) justi latentur, jubilent coram Deo, et exsultent in lætitia.
5. Canite Deo, fidibus canite nomen ejus; *viam* complanate incedenti *curru* per deserta : Jova est nomen ejus; et jubilate coram eo.
6. Pater orphanorum et iudex viduarum Deus est in sua sancta domo.
7. Dens habitare facit solitarios (domo extorres) in domum, educit victos in prosperitates; soli refractarii habitant desertum.
8. Dens, cum exires (ex Aegypto) ante populum tuum, cum procederes per desertum,
9. *Tunc* terra contremuit, et caeli stillarunt coram Deo, (hic Sinai) coram Deo, Deo Israelis.
10. Pluviam liberalitatum demisisti, Deus; hæreditatem (populum) tuam vel (quamvis) defatigatam tu sustentasti eam.
11. Grex tuus (coturnices) habitavit (devolavit) in ea (hæreditate tua) : sic parat *cibum* per bonitatem tuam inopi *populo tuo*.
12. Dominus dedit hymnum; mulierum *victoriam* nuntiantium magnus erat numerus.
13. Reges exercituum fugiunt, fugiunt, et habitatrix domus (matrona) partitur prædam.
14. Utique recubistis *tunc* inter limites (*sepis*) *terra Cananae*, o Israelita, alic columbae obductæ argento, pennaque ejus cum pallore auri.
15. Quum dispersisset Omnipotens reges in ea *terra*, *tunc* nix fuit in monte *Salmon*.

16. Mons Dei (altissimus) est mons Basan, mons tumulosus, mons Basan.
17. Quare (o homines) respicitis montes istos tumulosos? Ecce mons (Sion), quem concupivit Deus in sedem suam; utique Deus habitabit eum (vel ibi) in aeternum.
18. Currua Dei duae myriades, millia iterationis (multa); Dominus inter eos est; Sinai mons est in sanctuario.
19. Adscendisti altitudinem, duxisti captivos; accepisti dona inter homines, vel reluctantes, ut habitas hic. Jova Deus.
20. Benedictus sit Dominus omni die; si quis onus imponit nobis, Deus ille est salus nostra.
21. Deus est nobis Deus salvationum, et Jova Domino sunt exitus mortis.
22. Certe Deus percussit caput hostium suorum, verticem capilli (capillatum) ejus, qui incedit in delictis suis.
23. Dixit Dominus: « Ex Basan reducam, reducam ex profundo maris,
24. ut agites (o Israel) pedem tuum in sanguine; et lingua canum tuorum satiatur ex eo. »
25. Viderunt (homines) inaccessus tuos, Deus, inaccessus Dei mei, regis mei in sanctuario (arca) vecti.
26. Praecedunt cantores, post (deinde) fidicines, in medio virginum pulsantium tympana.
27. In caetibus benedicite Deum Dominum, vos ex fonte Israelis (Israelitae).
28. Ibi (in solenni pompa) adest Benjamin parvulus, dominator eorum; principes Juda, lapidatio eorum; principes Zabulon, principes Nephthali.
29. Decevit Deus tunc, o Israel, potentiam tuam: potens esto (firmus in consiliis), Deus, qui operaris nobis.
30. Propter templum (tabernaculum) tuum imminens Hierosolymis tibi afferent reges munera.
31. Increpa feram arundinis, turbam taurorum cum vitulis populorum, qui prostrerunt sese cum frustis argenti; dispersit Deus populos, qui bella diligunt.
32. Venient magnates ex Aegypto; Aethiopia acceleret manus suas (dona) ad Deum.
33. Regna terrae, canite Deo; fidibus canite Dominum:

34. Qui vehitur per caelos colorum sempiternos: en! edit voce sua vocem potentem.
35. Date potentiam (honorem potentiae) Deo: super Israel excelsitudo ejus, et potentia ejus in nubibus.
36. Terribilis es, Deus, e sanctuario tuo (caelo et arca); Deus Israelis, is dat potentiam et robur populo suo: benedictus sit Deus!

NOTE.

Vers. 2. Num. x. 33. Alii, *disperuntur, fugiunt*, et ita deinceps, eodem sensu. — Vers. 3. *Propr. secum dum et dispelli fund.* — Vers. 5. Alluditur Israelitarum peregrinationi in deserto, dicit et auspice arca, i. e. Jova. *Incedenti*, imperatoris instar. *Jova*, propr. in *Jova*. — Vers. 6. *Domo*, caelo, ait Hongstenberg; rectius *arca*. — Vers. 7. *Habitant*, relinquuntur in deserto: conf. Num. xiv. 16, 23. — Vers. 8. « Jam arca cum splendore suo comitatu solemniter procedente, abesso omnino haud potuit, quin animo vatis sese offerret cogitatio pristini illius temporis, quo populus, excusso Aegyptiorum iugo, duce et auspice Jova, per desertum arabicum migrabat. » Schurrer. Cf. *Jud.* v. 4, 5. — Versiculus 9 Maurero et aliis descriptio est majestatis et potentiae numinis in Sinai monte presentissimi; *stillarunt*, ingentes imbres precipitando, quasi liquefacti a numinis presentia; *hic Sinai mons* contemnit. Rectius, ... *stillarunt* manna; *hic Sinai*, glossa est, declarationis causa perperam addita. — Vers. 10. *Haec liberalitates* militariae illa sunt beneficia, quibus Jova populum suum per vasta et horrida desertum iter facientem ornavit et sustentavit. Alii strictius intelligunt sive mannam, de qua in vers. praeced., sive coturnices, de quibus in vers. seq. Maurer, invito accentu, cum Alexandr. et Vulg. sic jungit, *pluvia... conspersisti, Deus, hereditatem tuam.* — Vers. 11. Alii, *grex*, populus *tuus habitavit in ea*, terra deserta, vel Cananea: *sic*, etc. — Vers. 12. *Hymnum* victorie. Feminarum magnum partes fuisse in ejusmodi publicis laetitia, intelligitur ex locis *Exod.* xv. 20; *Jud.* xi. 34; *I Sam.* xviii. 6, 7, etc. Referendum videtur ad victorias Num. xxi. 21 seqq. — Vers. 13. « Feminis, non viris, quod tribuitur partitio praedae, elegantissimum est, atque ad rem ipsam accommodatissimum. Nempe viris satis est hostes prostravisse, praedam vero, ipsorum virtute partam, ejusque regularem partitionem non admodum curare sinit animi elatio atque liberalitas. » Schurrer. Alii, *habitatio domus*, i. e. omnes qui domum habitant, i. e. omnis populus, tranquillam in focis agens pacem. Alii, *et pulchra domus*, gall. *la belle de la maison*, i. e. femina. Sunt qui versic. 13-15 esse carmen illud triumphale feminarum, de quo in vers. praeced.: ita Ewaldus. — Vers. 14. *Israelitas* dicitur similes alis columbae, etc., i. e. similes columbis, quarum alae candentes radiis solis flavescent. Hinc vers. et seq. Ewaldus ita interpretatur: Cum in pace degitis, alae columbae nitent, omnia prospera sunt in terra vestra, sol suos emittit radios; cum vero Deus dispellit reges, i. e. tempore belli, nix et grandis in tenebris (pro *Salmon*), i. e. et tenebris horrendae, cadunt in hostium vestrorum perniciem. — Vers. 15. *Nix* fall, albebat nive *Salmon*, dignusque videbatur, quem Deus eligeret ut arcae sedem. Alii aliter. Maurer: Tunc terra Cananea eandem niveam faciem habuit, qualem habuit *Salmon* mons, i. e. tum tanta fuit regum strages, ut terra oblecta troncatis caecorum cadaveribus alberet, quemadmodum aluit *Salmon* mons excias ab Abimelecho illius arboribus, *Jud.* ix. 48. Cf. Virgil. *Enid.* V. 865. XII. 36. Hongstenberg: Tunc lux felicitatis in terra splendebat, quemadmodum mons *Salmon*, nigris operatus silvis, nive cadente albescit. — Vers. 16. *Mons Basan*, fateri, praestans estatque eximius, pluribusque pugis et collibus constans; neque tamen a Deo eligitur. — *Respicitis*, gall. *faites-vous attention à*, etc. Alii, *quare cavideis observatis, o montes tumulosi, montes Sionis*, queni, etc. Non male. — Vers. 18. *Currua* (in numero plur.), etc. Sicut magni olim reges suam ostentare potentiam solebant magna curruum bellicorum copia, veluti Pharaeo *Exod.* xv. 7; *Jahn Jud.* iv. 13: ita noster regem supremum Israelitici populi, Jovam, inducit tanquam victorem triumphantem, spirituum caelestium exercitu infinito stipatum, in Sionem montem ascendente. *Sinai*, numinis sedes et domicilium, cum suis terroribus. Ita Martialis lib. IV, epist. 60: « In medio Tibure Sardinia est; » et Themistius orat. 31: « Helicon in Bosphorum transit. » — Vers. 19. *Altitudinem*, Sionem; alii, coelum. *Dona*, tributa. Maurer, *accipis dono homines*, dono tibi dantur, imperio tuo sese subjiciunt; *Atque adeo refractarius habitandum est cum Jova Deo*, coguntur illi quoque adire templum Jovae, Jove in fidem et clientelam se conferre. — Vers. 20. Alii, *omni auferit a nobis*. — Vers. 21. *Exitus mortis*, habet Jova vias modosque, quibus suos possit morti subducere. Alii, *exitus*, seu *impetus* Dei in hostes mortis pleni, cum strage hostium conjuncti, ut sit parallelismus oppositorum: conf. *Habac.* iii. 13. — Vers. 22.

Capilli, sive qui duces erant criniti, ut Absalom; sive qui Arabes duces vocant *crinem*, quod gall. dicimus *torquet*. — Vers. 23. *Reducam*, puta hostes, tibi mactandos, o Israel. Alii, *reducam*, puta populum meum ad felicitatem ex maximis periculis: quod minus placet. — Vers. 24. *Ut agites*, vel ut *conculcat pes tuus*; Hengstenberg, *ut confregis eos pede tuo in sanguine eorum*. Ex eo, sanguine; Rosemullerus, *ex unoquoque eorum*. Minus recte Maurer, *lingua...*, de hostibus *sic pars ejus*. — 25. *In sanctuario*; Schurrerus, *ad sanctuarium*. — Vers. 27. Sunt qui hunc versum captivi putant ab eis, de quibus in vers. præced. — Vers. 28. *Parvulus*, nata minimus; alii: quia hæc tribus minima erat. *Dominiator*: alluditur Sauli, e tribu Benjaminis orti. *Victoriosi coram*, i. e. hostium. Maurer, *dominus*, i. e. princeps seu dux Injus tribus. *Pro lapidatio* (quo Davidis de Goliatho victoria alluditur), Maurer *veritatem agmen*, i. e. viri illius tribus. Alexandrini *rotam* rotulerunt ad versum *radam*. Duo paria trilicium nominat instar omnium: nam Benjamin et Judæ in finibus terræ australibus site erant; Zabulon et Nephthali in finibus septentrionalibus. — Vers. 29. Maurer, *pro operariis*, *veritatem presentem te cabiles*; Rosemullerus, quod id quod nobis (in salutem nostram) fecisti. Maurer, *potens est...*, e templo tuo super Hierosolymis. *Tibi offerent*, etc. — Vers. 31. *Terra aridissima* est crocodilus, qui etiam ab Eschiele xxxi. 3. 4. xxxii. 2, 3 pro Ægypti imagine usurpatur; alii tamen est leo, quem Syriæ regis imaginem esse putant. Quæcumque demum ponatur fera, dubio saltem caret, metaphorica locutione populi Dei hostem significari. *Tauri* sunt duces, *virtuti milites*. *Qui prostermit esse*, propr. qui *prostermit esse*, distributive accipiendum. *Frustis*, seu *massulis*, ad tributa solvenda. *Dispergit*, seu *dispersit*; veteres multi legerunt *bazze*. — Vers. 32. Maurer, *accurret milibus suis ad Deum adorandum* expositis. — Vers. 33. Sensus: Deus sedet in colis supremis, quæ sedes æterna est, indeque tonat. — Vers. 35. Jovis potentiam agnosce, quæ non minus in gubernandis et protegendis Israelitis, quam in tempestatibus excitandis, elucescit.

HELLÆNICI EXPLANATIO.

PSALMUS LXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus Cantici ipsi David.

Argumentum hujus Psalmi volunt aliqui esse victoriam Ecclie de Assyris aut aliquam aliam similem, quæ post tempora Davidis contigerit, quoniam in hoc Psalmo fit mentio templi Domini, dum dicitur: « A templo tuo, quod est in Jerusalem, » quod tamen post mortem Davidis a Salomone ejus filio exstructum fuit. Sed hoc argumentum non convincit; nam tabernaculum Domini, quod erat in Silo, postea in Jerusalem, templum dicitur I. Reg. vi. 17. et Samuel dormiebat in templo. » et habetur eadem vox hebraica *הבית* *hechal*, quæ habetur in hoc Psalmo. Alii volunt Psalmum depositum et discretum, quomodo Transiata est arca Domini in Jerusalem, quod ex ratione evidenter, quia verba ipsa verus: « Exurgat Deus, et disperentur inimici ejus, » dicit solebant, quando elevabatur arca ut alio transferretur, ut notum est ex cap. i. Num. Alii totum Psalmum referunt ad Christum resurgentem et ascendentem in celum, et ad Ecclesiam, quæ est corpus ejus, ut S. Augustinus et Euthymius. Sed S. Hieronymus, et qui eum sequitur S. Hieronymus, docent in hoc Psalmo decantari mysteria utriusque Testamenti, quod verissimum nobis esse videtur, cum negari non possit, in hoc Psalmo describi descensum Domini in montem Sina ad legem populo dandam, et Christi ascensionem in celum, et alia id genus mysteria. Est autem Psalmus plenus figuris et metaphoris, et poetici descriptionibus admirabilibus, ut propterea, quanto est pulchrior, tanto sit etiam dilucetior; augent vero obscuritatem lectioum varietates et disensiones, quæ inter codices hebraicos et grecos, ac latinos esse videntur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. EXSURGAT DEUS, ET DISSIPENTUR INIMICI EJUS; ET FUGIANT, QUI OBERUNT EUM, A FACIE EJUS.

Hæc sunt verba quæ a Mose dici solebant, cum elevaretur arca, et populus migrare inciperet: quibus verbis Moses precabatur Deum, ut arca exurgente et præcedente populum, ipse quoque surgere dignaretur, et defensione sua ac protectione securum populum redderet. David igitur Mosem imitatus, et prævidens Christi resurrectionem, per quam arca humanitatis ejus elevanda erat, et ipse dux futurus erat omnibus electis ad

terram veræ promissionis, dicit: « Exurgat Deus, » id est, resurgat a mortuis Christus Deus, et sic elevetur arca, et populum Dei præcedat ad celestem Jerusalem: sic exponunt communiter Patres, Hieronymus, Augustinus et alii. « Et dissipentur inimici ejus, » id est, Judæi, qui dixerunt: « Nolumus hunc regnare super nos, » Luc. xix. Atque hoc jam impletum videmus: nulla enim gens magis dissipata est per omnes terras, quam Judæorum. « Et fugiant, qui oberunt eum, a facie ejus, » id est, et demones inimici ejus jam devicti et superati, fugiant a facie Dei, Christi vi-

delicta triumphantis, et per resurrectionem verum se Deum esse demonstrantis.

Vers. 2. SICUT DEFECIT FUMUS, DEFICIANT; SICUT FLUIT CERA A FACIE IGNIS: SIC PERLEANT PECCATORES A FACIE DEI.

Celeritas et facilitas, quæ presentia Christi dissipat peccatores, non poterat aptius depingi, quam similitudine fumi, qui a vento dispergitur; et cere, quæ coram igne liquescit atque consumitur. Quod si per peccatores intelligantur demones, quod dicitur, *perleant*, significat interitum virium et roboris, non substantiæ; et hoc modo intellexisse hos duos versiculos S. Antonium, testis est S. Athanasius qui, describens vitam ejus, dicit eum, cum a demonibus oppugnaretur, cantare solitum: « Exurgat Deus, » etc. Quod si ad homines referatur hæc sententia, tunc sensus erit, homines peccatores, qui justos injuste persequuntur, maxima celeritate et facilitate a Deo tollerendos de medio.

Vers. 3. ET JUSTI REPLENTUR, ET EXULTANT IN CONSPPECTU DEI, ET DELECTENTUR IN LETITIA.

Iniquis persecutoribus deturbatis hoc sequitur, ut justis fruentibus presentis auxilii Dei, securi « repleantur, » id est, reficiantur alimonia tum corporali, tum spirituali; et exultent coram Deo, » id est, gestiant præ gaudio, sed ea modestia et gravitate, quæ decet eos qui sciunt se a Deo semper videri, utpote in conspectu ejus jugiter constitutos; et delectentur in lætitia, » id est, et ex ea lætitia delectationem capiant, ut non sit eis necessarium, ob inopiam consolationis celestis, carnalem atque mortiferam querere voluptatem.

Vers. 4. CANTATE DEO, PSALMUM DIGITE NOMINI EJUS; ITER FACITE EI, QUI ASCENDIT SUPER OCCASUM, DOMINUS NOMEN ILLI.

Hæc dicuntur ad Apostolos aliosque primos fideles, ex sententia non solum veterum Latinorum, sed etiam Grecorum, Theodoret et Euthymii. « Cantate Deo, » vos primitivæ credentium. « Psalmum dicite nomini ejus, » laudate Deum voce et opere, vos qui digni facti estis cognitione tantorum mysteriorum. « Iter facite ei, qui ascendit super occasum, » id est, parate viam Domino prædicationibus vestris, ut is qui jam ascendit super occasum, qui supergressus est omnem corruptionem et mortalitatem, et habitaturus est per fidem in cordibus omnium gentium, per vestras prædicationes aditum apertum et paratum inveniat. « Dominus enim est momentilli, » et ideo jure suo regnare debet. Dominus autem est, quia condidit et redemit. Quod allinet ad verba, *iter facere*, hoc loco non est, ambulare, sed ponitur iter pro via, ut sensus sit: Facile viam ubi non est, parate transitum liberum removendo impedimenta, quomodo dicitur *Isai. xl.*: « Parate viam Domino; » et declaratur cum additur: « Omnis

valis implebitur, omnis mons, et collis humiliabitur: » quod spiritualiter significat, debere pusillanimes erigi in spem salutis, et superbos deprimi ad humilitatem terrore divini iudicii. Illud, qui *ascendit*, non significat ascendere in altum, sed equitare, sive curru vbi, id est, ascendere super rem aliquam eam conculecandam pedibus equorum, aut rotis curtus. Id patet ex hebraica voce *עלה* *rocheb*, illud, *super occasum*, hebraice est *עלה* *baharaboth*, *super vesperam*, sive *tenebras noctis*, vel etiam *super desertum*: quæ omnia significant corruptionem mortalitatis, quæ plena est tenebris et ariditate. Dicitur igitur Christus resurgens ascendere super occasum, quia quodammodo equitavit, et curru invehitur super omnia mortalia, triumphans de morte, de tenebris, de deserto mundi hujus inferioris; et sic exponunt non solum Patres citati, sed etiam S. Gregorius in homil. De Ascensione Domini.

5. EXULTATE IN CONSPPECTU EJUS: TURBANTUR A FACIE EJUS, PATRIS ORPHANORUM, ET JUDICIS VIDUARUM.

Vos qui paratis viam Domino, « exultate in conspectu ejus; » nec timeatis eos, qui vos turbant persecutionibus suis: nam et ipsi « turbantur a facie ejus, » id est tempore suo, cum dies iudicii venerit, aut etiam antea, quando tempus opportunum Deo esse videbitur, gravissime « turbantur a facie ire Dei, » qui est « pater orphanorum, et iudex viduarum, » id est, omnium desolatorum et afflictorum. In hebraico textu desunt illa verba: *Turbantur a facie ejus*, et legitur: *Exultate in conspectu ejus, patris orphanorum, et iudicis viduarum*. Unde aliqui existimant in grecis et latinis codicibus esse duplicem interpretationem illius sententiæ: « Exultate in conspectu ejus; » nam verba hebraica literis paululum immutatis, possunt etiam *facere* hanc sententiæ: « Turbentur a facie ejus, » Sed non video cur non possimus dicere excidisse ex textu hebraico illa verba, *turbantur a facie ejus*: id enim facillius est, quam ut Septuaginta Interpretes in eodem loco duplicem interpretationem posside crederentur.

6. DEUS IN LOCO SANCITO SUO, DEUS QUI INHABITAT TAME FACIT UNICUS MORIS IN DOMO.

Quia dixerat Propheta Deum esse patrem orphanorum et iudicem viduarum, ut ostendat se potissimum loqui de orphanis et viduis spiritualibus, de his videlicet hominibus, qui non agnoscunt in terris patrem; neque sponsos, sed Deum solum habent pro patre et sponso, et in illo solo confidunt, eum solum diligunt, ad ejus visionem suspirant; ideo addit, « Deus habitare in loco sancto suo, » id est, in mentibus horum orphanorum et viduarum, horum peregrinorum in terra aliena, et ipsam esse, qui facit sibi hanc domum, dum « habitare facit unicus moris in domo. »

Verbum hebraicum, pro quo nos habemus *unicus moris*, est *עִרְוִי תְּחִילָה*, quæ vox proprie significat *unicus*, et ideo recte veterum Septuaginta, *unicus moris*, id est, unus sensus, unus voluntatis, unus fidei, spei, dilectionis, quales erant in Jerusalem primi christiani, qui dicebantur esse « cor unum, et anima una, » Act. iv. Sed potest etiam eadem vox significare *unicos et solitarios*, ut S. Hieronymus verit; et tunc sensus erit: *Qui habitans facit unicos et solitarios*, desinitos aliorum auxilio, facit, inquit, habitare in *domo* sua sine timore et periculo, quis ipse pater orphanorum eos protegit. Potest etiam sensus esse secundum alios: *Qui habitare facit unicos in domo*, id est, facit ut qui unicus erat, nulla prole procreata amplam familiam habere incipiat, Denique non est absurdus sensus eorum, qui hæc referunt ad monachos, qui relicti mundi curis solitarii habitant. Isti sensus veri sunt omnes, et unus alium non destruit: sed prima videtur maxime literalis, et cum sequuntur omnes libro Paltes greci et latini, qui hunc locum tractaverunt, qui etiam per *unicus moris*, interpretantur *unicos*. Sic exponit S. Hilarius, sic etiam S. Augustinus, Theodoros, Euthymius et alii.

Vers. 7. 7. QUI EDUCIT VINCITOS IN FORTITUDINE; SIMILITER EOS, QUI EXASPERANT, QUI HABITANT IN SEPULCRIS.

Declarat magnum pietatem Dei, qui non solum unanimes facit habitare in domo, sed etiam educit vincitos in fortitudine, id est, ligatos vinculis peccatorum educit de captivitate in fortitudine brachii sui; et quod magis est admirandum, a eos qui exasperant per incredulitatem ipsam Deum, et qui « habitant » quasi jam mortui in sepulcris » profundissimæ iniquitatis, eos quoque potentia gratiæ suæ educit de sepulcris, reducit ad vitam, et habitare facit unanimes in domo. Notat autem S. Augustinus discrimen inter vincitos et sepulcros: vinciti enim dicuntur, qui ligati quidem sunt vinculis concupiscentiæ, et in peccatis hærent, sed cupiunt liberari, et petunt auxilium. Sepulcra autem dicuntur illi, qui cum in profundum malorum venerint, contumunt salutem, et incredulitate sua Deum valde exasperant. Et tamen utrosque interdum magna Dei pietas emollit ad penitentiam, et liberat a miseria illa diabolice captivitatis, quia major non invenitur. Possunt etiam hæc intelligi de liberatione a malis temporaliibus, ut a captivitate Ægyptiaca, et Babylonica, et similibus, et per sepulcra metaphoricè intelligenda erant loca arida deserti, ut sonat vox hebraica hoc loco posita, *תַּמְצִי (teschah),* quæ locum *aridum* proprie significat: vel ipsa terra captivitas per *sepulcra* intelligenda erit: quomodo Ezechiel, cap. xxxvii, captivitatem Babylonicam non semel appellat sepulcra Hebræorum.

8. DEUS, CUM EGREDERERIS IN CONSPICU POPULI Tui, CUM PERTRANSIRES IN DESERTO.

9. TERRA MOTA EST; ET ENIM GELI DISTILLAVERUNT A FACIE DEI SINAI, A FACIE DEI ISRAEL.

Jam ut credibilia faciat Propheta beneficia redemptionis Christi, commemorat beneficia antiqua, quæ figura erant futurorum beneficiorum. « Deus, inquit, cum egredereris in conspectu populi tui, » id est, cum coram populo tuo præcederes in columna nubis per diem, et in columna ignis per noctem, eo tempore « cum pertransires in deserto, » post transitum maris Rubri, tunc « terra mota est, et etiam coeli distillaverunt, » sed « terra mota est a facie Dei Sinai, et coeli distillaverunt a facie Dei Israel. » Et enim ordinanda sunt verba hujus versiculi. Porro terra mota est, quando tremere cepit a conspectu Dei descendens in montem Sinai, ut perspicuum est ex lib. *Ezech.*, cap. xix, ubi dicitur: « Eratque omnis mons terribilis; » nam pro voce *terribilis*, est in hebræo *trēmens*, sive *salvus*. Dicitur autem *Deus Sinai*, Deus qui apparuit in monte Sinai. Colum autem distillavit, quando pluit manna, et dicitur distillasse a facie Dei Israel, quoniam Deus in conspectu populi sui Israel fecit, ut manna de caelo descenderet.

10. PLUVIAM VOLUNTARIAM SEGREGABIS, DEUS, HEREDITATI TUE; ET INFIRMATA EST, TE VERO FERREPTISIAM.

Patribus in deserto coelum distillavit habentem pluviam quandam, id est, manna; sed « hereditas tua, » id est, Ecclesie tue, quam tibi tanquam propriam hereditatem vindicasti, « segregabis pluviam voluntariam, » id est, pluviam spontaneam, quæ ex se descendit: hæc vero pluvia, gratia est Spiritus Sancti, quæ voluntaria, sive spontanea dicitur, quia non descendit ex meritis operum, quasi vaporibus terre sursum elevatis, sed sponte sua Spiritus Sanctus infundit corda fidelium aqua celesti; et dicitur « segregata hereditati Dei, » quia bona temporalia sunt communia fidelibus, et infidelibus, sed gratia Spiritus Sancti segregata est, ut dicitur solum fidelibus in Ecclesia, extra quam non est salus. Possent etiam per pluviam voluntariam intelligi doctrina celestis, quæ non solum voluntaria est respectu Dei, sed etiam (ut Theodoros observavit) respectu hominum, qui eam recipiunt, si volunt; relictis, si nolunt. « Et infirmata est, in vero perferisti eam, » illud, et, ponitur pro *quia*, ut sensus sit, *pluviam voluntariam segregabis hereditati tue, quia hereditas tua infirmata est*, jam dudum videlicet ob ignorantiam Dei et invalescentes concupiscentias, debilitata erat, eum idolis servire, et vitis omnibus laboraret: sed tu per gratiam Spiritus Sancti, tanquam per pluviam salutarem, confirmasti et roborasti eam.

Pluvia voluntaria est gratia Spiritus Sancti.

Vers. 11. 11. ANIMALIA TUA HABITABUNT IN EA; PARASTI IN BULGEDINE TUA PAUPERI, DEUS.

In ea hereditate, id est Ecclesia, quæ irrigatur aqua celesti, « habitabunt animalia tua, » id est, oves pascue tue, quas pascendas regendasque suscipies: in enim Deus « parasti, » cibum videlicet, « pauperi, » id est egeno populo tuo, « in dulcedine tua, » id est, juxta bonitatem et misericordiam tuam, quæ dulcissima est miseris et egenibus.

Vers. 12. 12. DOMINUS DABIT VERBUM EVANGELIZANTIUS VIRTUTE MULTA.

Declarat quis sit cibus, quem paravit Deus pauperi populo suo, ac dicit esse verbum sanum. « Dominus, inquit, dabit verbum evangelizantibus, » id est, efficiet Deus, ut qui annuntiant verbum Dei, quod est cibus animarum, abundant copia sermonis, « virtute multa, » id est, multa cum efficacia et libertate, ut non possint resistere, et contradicere omnes adversarii eorum. Possent etiam per multam virtutem intelligi efficacia signorum et prodigiorum, quibus Deus providentem Evangelii confirmabat. In hebræo habetur in feminino genere *omnium virtutum*, sed non est inusitatum apud Hebræos ponere genus femininum pro masculino: nam in libro *Eccle.* cap. i, juxta hebraicum textum legitur: *Verba concionatrici filii David, regis Jerusalem: Vanitas vanitatum, dicit concionatrix, ubi ponitur concionatrix pro concionator.* Itaque Septuaginta, qui hæc non ignorabant, recte verterunt *evangelizantibus*, illud autem, *virtute multa*, contendunt nonnulli verendum fuisse, *exercitibus multis*. Sed non est necesse ita vertere: nam vox *מַלְכָּא* *malcha* significat *exercitum*, sed significat etiam *rotam* et *fortitudinem*; imo credibile est exercitum dici *מַלְכָּא*, sive *virtutem*, quia exercitus res est magna fortitudinis et multarum virtutum. Denique non solum Septuaginta Interpretes hoc loco verterunt, *multa virtute*, sive *potentia*, sed etiam S. Hieronymus verit, *fortitudinis plurima*. Quare inepta videtur expositio illorum, qui docent in hoc versiculo significari, datum esse sermonem feminis Hebræis, ut concludendo annuntiantem victoriam exercitibus multis.

Vers. 13. 13. REX VIRTUTUM DILECTI DILECTI, ET EXERCITUS DOMUS DIVIDERE SPOLIA.

Hoc loco ridet Joannes Calvinus heresiarcha, in *Antidoto Concilii Tridentini*, hanc lectionem editionis latine Vulgate, et vult ipse legendum esse: *Reges exercituum superint, superint, et habitatrices domus dividerunt spolia.* Sed Interpres latinus non ex hebræo, sed ex græco tradidit *Psalmos*; græcus autem textus (qui Septuaginta Interpretum esse censetur) habet idipsum, quod latinus Interpres fideliter reddidit. Sanctus quoque Hieronymus non verit, *superint, superint*; sed, *federabantur, federabantur*. Proinde Calvinus ri-

Calvinus ridet versionem consuetam, quæ est per se.

dere potuisset non solum editionem Vulgatum, sed etiam interpretationem S. Hieronymi et Septuaginta virorum sapientissimorum: ipse propterea impie temeritate delendus potius quam ridendus. Adde, quod non est difficile videre, quod in textu hebraico legunt Septuaginta Interpretes, et eos recte veritise hunc locum, et latinum Interpretum eundem locum fideliter reddidisse: ac primum, pro *rex virtutum*, in hebræo sunt duo verba, quæ si legantur, *מַלְכָּא דִּלְכִּי תַיְבוֹת*, significant, *rex virtutum*, ut noster Interpres verit; si legantur cum aliis punctis, *מַלְכָּא דִּלְכִּי מַלְכָּא תַיְבוֹת* *malcha teboth*, significant, *reges virtutum*, sive *exercituum*. Sed, ut sæpius diximus, credibile est melius legisse Septuaginta Interpretes, quam Rabbinos, qui puncta litteris addiderunt. Illud autem, *dilecti*, in hebræo nunc est, *דִּלְכִּי* *iddochi*, quod significat *superint*; sed Septuaginta Interpretes non habuerunt hanc vocem in suis codicibus, ut neque etiam S. Hieronymus; videtur enim Septuaginta legisse *דִּלְכִּי* *iddochi*, quod significat *dilectum*: hæc enim vox habetur in titulo Psalmi quadragiesimi quarti, quam Septuaginta verterunt *dilectus*, et S. Hieronymus, *amantissimus*. Denique illud, *מַלְכָּא דִּלְכִּי* *malcha dalki*, significat quidem *habitatricem domus*, sed non est inusitatum apud Hebræos ponere genus femininum pro masculino: nam in libro *Eccle.* cap. i, juxta hebraicum textum legitur: *Verba concionatrici filii David, regis Jerusalem: Vanitas vanitatum, dicit concionatrix, ubi ponitur concionatrix pro concionator.* Itaque Septuaginta, qui hæc non ignorabant, recte verterunt *evangelizantibus*, illud autem, *virtute multa*, contendunt nonnulli verendum fuisse, *exercitibus multis*. Sed non est necesse ita vertere: nam vox *מַלְכָּא* *malcha* significat *exercitum*, sed significat etiam *rotam* et *fortitudinem*; imo credibile est exercitum dici *מַלְכָּא*, sive *virtutem*, quia exercitus res est magna fortitudinis et multarum virtutum. Denique non solum Septuaginta Interpretes hoc loco verterunt, *multa virtute*, sive *potentia*, sed etiam S. Hieronymus verit, *fortitudinis plurima*. Quare inepta videtur expositio illorum, qui docent in hoc versiculo significari, datum esse sermonem feminis Hebræis, ut concludendo annuntiantem victoriam exercitibus multis.

Verbo consuetum est delere dicitur.

®

precepit Dominus Moysi, » id est, sicut precepit et Dominus. Porro rectissime dicitur Christus rex exercituum; nam Apoc. xix, vidit Joannes quemdam insignem equitem, qui habebat vestem sanguine aspersam, et nomen ejus erat Verbum Dei, et sequabatur eum exercitus, qui sunt in caelo.

VER. 14. 14. SI DORMIATIS INTER MEDIOS CEROS, PENNÆ COLUMBÆ DEARGENTALE, ET POSTERIORA DORSI EJUS IN FALLOREM AURI.

Hunc versiculum fatior obscuretissimum esse: sed interim mirari satis non possum temeritatem recentiorum, quorum unus Calvinus est, qui secuti Rabbino legendum esse contendunt: « Si dormiatis inter medias ollas, eritis sicut pennæ columbæ, quæ tecta est argento, et ejus alæ tecta sunt auro. » Ad refutandam horum temeritatem sufficere debet auctoritas S. Hieronymi et Septuaginta Interpretum, quibus iste olæ nunquam in mentem venerunt. Sed accedit, quod eadem vox habetur in Genes. cap. xlix, ubi dicitur: « Isachar asinus fortis accubans inter terminos; » quo loco Septuaginta vertunt, inter medios ceros, ut hoc loco; S. Hieronymus utrobique vertit, inter terminos. Et hinc loco nullo modo olæ inseri possunt; cum sequatur: « Vidit requiem quod esset bona, et terram, quod optima, et suppositum humerum suum ad portandum, et factus est tribuitis serviens. » Ubi per ceros, sive terminos, intelliguntur sortes, sive possessiones due, inter quarum terminos contigit Isachar possessio, sive hereditas, et quoniam ea visa est illi satis fecunda et pinguis, maluit laborare in cultura terræ, et tributa pendere, quam bello excurrere jugum dominantium. Adde etiam quod vox hebraica שֶׁפְּתָחַי shephathaim, habet numerum dualem, quo non videntur hebraei nisi ad significandas res geminas, ut duo labia, duas manus, duos pedes, duos oculos, duas aures, duas maxillas, et similia: olæ autem non sunt geminæ ex natura sua, sed et una, et plurimæ esse possunt.

Denique qui » inter ollas dormiunt, » non solent instar argenti dealbari, sed instar fuliginis denigrari. Igitur Calvinus cum Rabbini inter suas ollas dimisso, existimamus sensum hujus versiculi hunc esse: « Si dormiatis inter medios ceros, » id est, si vos qui evangelizatis verbum Domini, dormiatis, id est quiescatis in medio duorum Testamentorum novi et veteris, acquiescentes videlicet veritatis divinitus inspirate Prophetis et Apostolis, tunc pennæ columbæ, id est Ecclesiæ fides et mores, erunt deargentate puritate sapientis, et deaurate fervore charitatis. Nam per duos ceros intelligenda esse duo Testamenta, scribunt communi consensu Latini et greci expositores, S. Augustinus et S. Hieronymus, Theodoretus et Euthymius. Neque absurdum est per duos ceros intelligi duo Testamenta, quoniam cerus sortem, possessionem, et hereditatem significat. Sunt autem Scripture divinæ possessio quedam, et

hereditas Ecclesiæ. Quod si etiam per ceros intelligamus cum S. Hieronymo terminos, rectissime duo Testamenta duo termini erunt, extra quos credi non licet, nisi veritatis semitam perdere velimus. Possent etiam per duos ceros intelligi possessio celestis et terrena. Dehent enim predicatorum Evangelii non tui esse affixi contemplationi celestium honorum, neque toti addicti vite activæ, et operibus charitatis erga proximos, sed in medio utriusque sortis quiescere, et nunc per contemplationem erigi in Deum, nunc per charitatis obsequium descendere ad proximos. Potest denique cum S. Augustino sic exponi versiculus: « Si dormiatis inter medios ceros, » si moriamini inter felicitatem terrenam contemplatam, et sperantiam eternam, et nondum adeptam, tunc erunt » pennæ columbæ deargentatæ, » quia quando sancti predicatorum perseverant usque ad mortem contententes terrenam felicitatem, et sperantes eternam, et sic dormientes dormitione mortis inter has duas hereditates constituti, tunc fama Ecclesiæ quasi pennæ deargentatæ volat ubique, et exaltatur, ac magnificatur.

15. DUM MISERUNT CELESTES REGES SUPER EAM, NIVE DEALBANTUR IN SELMON; MONS DEI, MONS PINGUIS.

16. MONS COAGULATUS, MONS PINGUIS: UT QUID SUSPICAMINI MONTES COAGULATOS?

17. MONS IN QVO BENEFICACIUM EST DEO HABITARE IN EO: ET ENIM DOMINUS HABITABIT IN FINEM.

Descripsit Propheta predicatorum per similitudinem dormientium inter ceros, et Ecclesiam per similitudinem columbæ deargentatæ et deauratæ: nunc describit eisdem predicatorum per similitudinem regum a summo Rege constitutorum, et Ecclesiam per similitudinem montis altissimi candidi propter nives, et uberrimi propter abundantiam lactis. Selmon enim mons est altissimus, et ideo nivibus in vertice coopertus, sed in imo fertilis, cujus fit mentio in lib. Judic. cap. ix. Alii igitur: « Dum discernit celestis rex super eam, » id est, « Dum celestis, » vel, ut est in greco, ἐπιβιβας super celestis, et in hebraico, שֶׁבֶדַי shaddai, omnipotens, deus videlicet Christus, Rex celestis et omnipotens, « discernit, » id est dividit ac segregat unicequæ provincie suam; » reges super eam, » id est Apostolos super Ecclesiam, per columbam antea designatam: eos enim » constituit principes super omnem terram. » Psalm. xlix, ut regant ac dirigant populos. » Nive dealbantur in Selmon, » id est, tunc populi multi justificabuntur, et nigrore peccatorum in candorem justitiæ commutabo, super nivem dealbabantur in Selmon, monte altissimo, qui Ecclesiam significat. Qui mons Selmon est mons Dei, mons pinguis, quoniam Ecclesia est mons propter excellentiam dignitatis, et est mons Dei, quia in ea

Bartholomaeus alius Ecclesiæ reges quosdam arguitur.

18. CURRES DEI DECEM MILLIBUS MULTIPLEX, MILLIA LANTANUM: DOMINUS IN EIS IN SINA, IN SANCTO.

19. ASCENDISTI IN ALTUM, CEPISTI CAPTIVITATEM, ACEPISTI DONA IN Hominibus.

20. ET ENIM NON CREDENTES INHABITARE DOMINUM DEUM.

Nunc comparat Propheta descensum Dei in montem Sina, ut daret legem veterem populo judaico, cum ascensione Christi in caelum, ut inde mitteret donum Spiritus Sancti, et legem novam populo christiano: quam comparationem facere videtur Propheta, ut ostendat unde tanta abundantia lactis, et tantus candelæ Ecclesiæ data sint. « Curus Dei decem millibus multiplex, » id est, curus quo vehatur Deus, cum descenderet in montem Sina, erant multa millia sanctorum angelorum: que omnia non erant gementia sub pondere, sed » lantania, » et plaudentia pre voluptate vehendi Dominum. « Dominus enim in eis » sedens fuit in » Sina, in monte sancto, » quod autem sancti angeli sint, qui cum Deo descenderint in montem Sinai, dicitur apertius in Deuter. cap. xxxii: « Dominus de Sinai venit, et de Seir ortus est nobis, apparuit de monte Pharon, et cum eo sanctorum millia. » Quod autem curus Dei sint angeli, Scriptura passim docet, cum ait, Psalm. lxxix: « Qui sedes super Cherubim. » Porro illud, decem millibus multiplex, in hebreo

In monte Sina cum Deo fuerant multi millia angelorum.

Ecclesiæ mons Dei, qui in ea habitabat.

est unica vox, עֶשְׂרִים רִבְבוֹתַי rebbothaim, quæ proprie significat, bis decem milia, sed accipitur pro plurimis millibus. Itaque » decem millibus multiplex » significat plus decem millibus, id est innumerabilis multitudo. Illud, millia lantantium, vertit S. Hieronymus, millia abundantium, et sic legit ex greco Euthymius, et interpretatur, millia abundantium virtutis, et gratiæ, et omnibus bonis, quales sunt angeli beati, qui cum bonis omnibus abundant, lætissimi semper sunt. Sed vox hebraea עֶשְׂרִים רִבְבוֹתַי shibon, est vox quatuor litterarum, et valde obscura; unde alii ex hebraeis putant significare angelos; alii, duplicata milia; alii etiam vertunt nobiscum, millia lantantium. Quod sequitur: « Ascendisti in altum, » S. Paulus de ascensione Christi interpretatur ad Ephes. iv. Itaque sensus est: Dominus olim descendit in montem Sina cum multis millibus angelorum; sed tunc, Messias, » ascendisti in altum, » id est in summum caelum, » cepisti captivitatem, » id est, captivos diaboli fecisti captivos tuos, miseram captivitatem in captivitatem felicissimam commutasti, et sic triumphator multis millibus sanctorum, quos ab inferis eduxisti, comitatus in regnum tuum intrasti. « Accepisti dona in hominibus, » id est, accepisti a Patre dona Spiritus Sancti » in hominibus, » id est pro hamilibus a te redemptis, et ea dona a Patre accepta dedisti hominibus. Sic explicat S. Paulus, qui hunc locum his verbis refert: « Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. » Et est expositio conformis Evangelio, nam Joan. xiv, dicitur: « Ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis. » Et cap. xv: « Cum venerit Paraclitus quem ego mittam vobis a Patre, » Porro inter dona a Christo in terras effusa, præcipuum est charitas, quæ est lex nova, dicitur Apostolo ad Rom. v: « Charitas Dei diffusæ est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. » Et ad Gal. v: « Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, » etc. Denique illud, etiam non credentes inhabitare Dominum Deum, significat, etiam incredulos per dona Spiritus Sancti conversos esse ad Christum, et ad bonam captivitatem pertinere corpore. Alii illud, etiam, ponunt pro etiam: nam in hebraeo non est etiam, sed ex omni, quod significat, etiam, reverentiam, insuper. Unde S. Hieronymus vertit: Insuper, et non credentes inhabitare Dominum Deum. Itaque sensus est: « Cepisti captivitatem, accepisti dona in hominibus, » etiam eos cepisti captivos, et pro his accepisti dona, qui antea » non credebant Dominum Deum inhabitare in homine, » id est, non credebant Verbum carnis factum esse, et inhabitasse in nobis; vel non credebant Dominum Deum inhabitare in monte sancto, id est in Ecclesia christianorum.

21. BENEDICTUS DOMINUS DIE QUOTIDIE: PROSPERUM ITERS FACIET NOBIS DEUS SALUTARIUM NOSTRORUM.

Numero doli huius libri habet, et similia: quando quædam utitur.

L. et alii falluntur est positio præcipua.

Vers. 22. 22. DEUS NOSTER, DEUS SALVOS FACIENDI; ET DOMINI, DOMINI EXITUS MORTIS.

Græci conjungunt verba præcedentia cum hoc versiculo, hoc modo, Κύριος: ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ θεὸς ἡμῶν; Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, Dominus Deus benedictus Dominus, et finitur præcedentem versiculum in illis verbis, ἁγία ἰσχυρία: et sic legunt etiam S. Augustinus et S. Hilarius. Sed noster Interpres verit̄ conformiter ad hebraicum codicem.

Et S. Hieronymus, in epist. ad Sabinum et Pretextellam, reprehendit lectionem Græcorum, et confirmat nostram ut veriorē. Igitur Propheta postquam descripsit ascensionem Christi, qui nobis dux fuit ad patriam celestem, agit gratias Deo, ac dicit: «Benedictus sit Dominus per singulos dies.» Id enim significat die quotidiā; nam Interpres latinus reddidit ad verbum, quod invenit in græco; sed in hebræo est, כִּי כָּל יוֹמִים, sem die die, id est omni die, sive ad die in diea. Benedicimus autem Deum omni die, quia omni die nobis benefacit. «Prospere iter faciet nobis, » id est benefaciet nobis omni die, quia non deseret nos in hoc itinere, quod fatuus omni die, donec ad eternitatis diem pervenerimus. Vox hebræica כָּשָׁרָה inhamos significat portabit, quam unam vocem expressit Interpres tribus vocibus, prosperum iter faciet; verò enim prospere ambulat, qui portatur a Deo. In græco est etiam unicum verbum, καταχέω, quod significat prosperare iter, complanando videlicet viam, et impedimenta removendo. Itaque promittitur hoc loco continua assistentia gratiæ Dei, dum peregrinamur a Domino. «Deus salutarium nostrorum, » id est prosperabit nobis iter Deus, qui est auctor totius nostræ salutis; non enim indigemus simplici salute, sed multiplici, qui multiplicitate periculi sumus obnoxii. «Deus noster, Deus salvos faciendi, » id est, non sine causa dixi, Deum prosperaturum iter nobis, et salutem multas aliarum: nam hoc est illi proprium, hæc est ejus natura; ipse enim Deus noster, est Deus salvans, Deus misericors et pius. «Et Domini, Domini exitus mortis, » id est, et ab ipso provenit evasio mortis, sive egressio a morte. Pro illud, Domini, Domini, in hebræo sunt duo nomina: unum quatuor litterarum, quod est proprium Dei, et in Scripturis non pronuntiatur, sed loco ejus legitur Adoni; alterum nomen est, אֲדֹנָי Adonai, quod hominum significat. Itaque sensus est: et Dei nostri, qui est verus Dominus omnium rerum, sunt: «exitus mortis, » id est, liberatio a mortisive evasio mortis. Ipse enim est vita æterna, et eam nobis communicabit, cum finita peregrinatione transferet nos de morte ad vitam.

Vers. 23. 23. VERENTEMEN DEUS CONFINGET CAPITA INIMICORUM SUORUM: VERTICEM CAPILLI PEDAMBULANTUM IN DELICTIS SUI.

Docuit quid faciet Dominus amicis suis: docet

nunc quid faciet inimicis, qui increduli, permanserunt, atque a regno ejus alieni esse voluerunt. «Confinget, inquit, Deus capita inimicorum suorum, » id est, superbiam inimicorum suorum humiliabit. dum eos ad inferos æternis cruciatibus puniendos damnabit. «Verticem capilli perambulantium in delictis suis, » Idem alius verus repit, ac declarat more suo Propheta: nam quod dixerat capito, nunc dicit verticem capilli, id est, verticem criniam, superbum ac nunc confinget; quod dixerat inimicorum, nunc dicit perambulantium in delictis suis: Illi enim soli sunt inimici Dei, qui non ambulant in lege Domini, sed in delictis suis, hoc est, qui tempus vite sue peccando consumpserunt. Paulo aliter exponit S. Hilarius: vult enim per capita inimicorum Dei, intelligi principes fenebrarum, id est, principes dæmonum, quos Dominus dicit «perambulare verticem capilli, » id est, insidare et dominari capitibus hominum perversorum; «in delictis suis, » quia ad hoc solum insident, et dominantur capitibus hominum impiorum, ut eos ad varia delicta alliciant.

24. DIXIT DOMINUS: EX BASAN CONVERTAM, Vers. 24. CONVERTAM IN PROFUNDUM MARIS.

25. UT INTINGATUR PES TUUS IN SANGUINE, Vers. 25. LINGUA GANTEM TUORUM EX INIMICIS AB IPSO.

Confirmat Deus sententiam Prophete de perditione impiorum. «Dixit Dominus, ex Basan convertam, convertam in profundum maris, » id est, ego Dominus abstraham inimicos meos ex Basan, regione uberrima et pinguisima, et «projiciam in profundum maris, » ut olim egi cum Pharaone. Convertam videlicet impios a delictis et voluptatibus in ultimam perditionem; tantaque erit hostium strages, «ut pes tuus, » a popule meus, «intingat in sanguine » occisorum, et lingua canum tuorum tingatur ab ipso sanguine ex-inimicis effuso. Hæc mihi videtur sententia apte coherens cum superioribus, in hebræo habetur, כִּי יִמְטַעְטַע הַפֶּה יַמְּיָם, ex profundis maris, que videtur lectio contraria lectioni nostre editionis Vulgate, quam tamen habuerunt S. Hilarius, S. Augustinus et S. Hieronymus in Commentario. Et quamvis in hebræo sit præpositio כִּי, que significat ex, vel ab, tamen ponitur aliquando pro אֵי, que significat in; et contra in ponitur pro ab; nam Eccl. ii, ubi legitur: «Cogitavi distrahere a vino carnem meam, » in hebræo est, in vinum. Sed S. Hieronymus recte judicavit, in ponitur esse pro a, vel ab; et contra, Deut. xxxiii, ubi legitur: «Dominus de Sina venit, » Rabbi David existimavit positum esse de pro in, quia «dominus in Sina montem venit, » non de Sina, quando legem dedit. Scio hos versiculos velle expleri, et tot esse expositiones, quot sunt auctores. Ideo in tanta obscuritate lectum mihi esse duxi, novam expositionem excogitare, quam lectorum judicio permittit.

Inimici Dei quid sunt?

Vers. 26. 26. VIDERUNT INGRESSUS TUOS, DEUS, INGRESSUS DEI MEI, REGIS MEI, QUI EST IN SANCTO.

Explicita victoria, et triumpho Christi de hostibus ejus, docet Propheta eos, qui testes fuerant tantarum rerum, percipisse illas toti mundo cum cantu et læticia publicare. «Viderunt, inquit, ingressus tuos, Deus, » id est, non desunt qui viderint itinera tua, Christe Deus, actiones tuas, prælia tua, victorias tuas: «ingressus, inquam, tuos, qui es Deus meus, et Rex meus, qui nunc es in sanctuario tuo, » sive summum caelum, sive Ecclesia sanctum habitaculum ejus dicitur: nam utrumque est verum; est enim Christus in caelo per præsentiam visibilem, in Ecclesia per fidem et providentiam.

Vers. 27. 27. PRÆVENERUNT PRINCIPES CONIUNCTI PSALLENTEBUS, IN MEDIO JUVENCULARUM TYMPANISTRARIARUM.

Alludit Propheta ad id quod fecerunt filii Israel, quando Deus liberavit populum suum de manu Pharaonis, tunc enim Moses princeps populi cum aliis filii Israel cantavit canticum illud, Ezod. xv: «Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est. Et Maria soror Moysi, cum sequentibus se mulieribus sumpsit tympanum, et iudebat laudans Deum.» Sic igitur quando viderunt principes Ecclesiarum Christi victoriam et triumphum, quo de potestate Satane liberati sumus, prævenerunt ipsi alias gentes et populos, ut Christi laudes prædicarent et resonarent. «Coniuncti psallentibus, » id est, conjuncti sanctis angelis in caelo psallentibus ob eandem victoriam, «in medio juvenicularum tympanistrarum, » id est, psallentibus angelis in medio animarum sanctarum, que cum Christo in caelo ascenderunt, que dicuntur juvenule, quoniam recens vitam beatam ducere, et cum angelis Deo assistere, eique psallere et cantare coeperunt.

Vers. 28. 28. IN ECCLESIA BENEDICITE DEO, DOMINO DE FONTIBUS ISRAEL.

Hic versiculus est quasi parenthesis, qua Propheta prævidens futuram lætitiā principum Ecclesie, hortatur eos, ut «in Ecclesia, » quas fundaturi erant, pergant «benedicere Domino Deo, de fontibus Israel, » materiam laudis haurientes; vocat autem fontes Israel promissiones Dei ad Patriarchas, et vaticinia Prophetarum prædicentium ea, que nunc impleta esse videmus et gaudemus. Illud, Deo Domino, legi debet cum distinctione hoc modo: «In Ecclesia benedicite Deo, Domino de fontibus Israel, » id est, «benedicite Deo in Ecclesia, » benedicite, inquam, «Domino de fontibus Israel.» Sic enim distinguitur hic versiculus in codicibus hebraicis, et hoc modo distinctus majorem habet venustatem.

29. IBI BENJAMIN ADOLESCENTULUS IN MENTIS EXCESSU.

30. PRINCIPES JUDA, DUCES EORUM; PRINCIPES ZABULON, PRINCIPES NEPHTHALIM.

Redit ad superiorem narrationem, et explicat qui sint illi principes, de quibus dixi: «Prævenerunt principes.» Isti, inquit, sunt «Benjamin adolescentulus, principes Juda, et principes Zabulon, et Nephthali, » per que nomina intelligunt communiter latini Patres, Hilarius, Hieronymus et Augustinus, et græci expositores Theodoretus et Euthymius, sanctos Apostolos, qui constituti sunt a Deo principes super omnem terram, Psalm. xlv; ac primo loco nominatur «Benjamin adolescentulus, » per quem intelligitur apostolus Paulus, qui erat de tribu Benjamin, et qui novissimus fuit vocatione, «sed plus omnibus laboravit, » prædicando et laudando victoriam Christi: et is «in mentis excessu » ita conjunctus fuit psallentibus in tertio caelo et in paradiso, ut nesciret, «an tunc in corpore esset, vel extra corpus, » ut ipse testatur II Corinth. xii. Per principes Juda intelliguntur Apostoli, qui erant de tribu Juda, et Christi fratres dicuntur in Evangelio, quod essent filii Cleophae, fratris Joseph, sponsi B. Virginis, ut ex Hegesipolo refert Eusebius lib. III Hist. cap. xi, juxta versionem Rufini, videlicet Jacobus, Simeon, Judas. Principes Zabulon et Nephthali dicuntur apostoli ceteri, Petros et Andreas, Jacobus et Joannes, Philippus, Mattheus, et ceteri, qui erant a Bethsaida, vel Capharnaum et vicinis civitatibus, ad sortem Zabulon et Nephthali pertinentibus; quod colligitur ex Evangelio S. Matthei, qui scribit cap. iv: «Cum audisset Jesus, quod Joannes traditus esset, recessit in Galileam, et relicta civitate Nazareth habitavit Capharnaum maritima in finibus Zabulon et Nephthali, ut adimpleretur quod dictum est per isaïam prophetam: Terra Zabulon, et terra Nephthali via maris trans Jordanem Galilee dicuntur, populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam, sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis.» Sed quoniam ex captivitate non redierunt decem tribus, sed sola tribus Juda et Benjamin cum Levitis, ut colligitur ex lib. I Esdræ, Apostoli dicuntur principes Zabulon et Nephthali, vel quia in sortibus horum duorum Patriarcharum habitabant; vel quia forte pauci aliqui ex his tribubus redierunt admixti Judæis: quod cogitur dicere de Anna prophetissa, que dicitur fuisse de tribu Azer, Luc. ii. Miratur Calvinus hæresiarquia in Antidoto Concilii Tridentini, quid cogitaverit Interpres noster latinus, quando vertit: «Benjamin adolescentulus in mentis excessu, » cum in hebræo non habeatur, in mentis excessu, sed, dominator eorum. At nos miramur Calvinum non cogitasse, a latino Interprete redditum fidelissime fuisse, quod est in græco: Vulgata enim latina editio Psalms ex græco expressa est, non ex hebræo. Sed neque

Apostolus Paulus hic primo loco nominatur.

Sola tribus Juda, Benjamin cum Levitis rediit, restant ex captivitate.

dissentit lectio graeca, vel latina ab hebraica bene intellecta, ut eam intellexerunt Septuaginta Interpretes. Vox enim hebraica דוד rodem, si deducatur a Calvus dicitur radak, significat dominator eruo, ut Verbum dicitur secutus Rabbinos. Sed si deducatur a verbo דוד radam, ut eam deduxerunt Septuaginta Interpretes, significat altissime dormiens, sive mentis excessum patiens. Pro illo autem, dices eorum, vertunt alii, in paucis suis: sed vox hebraica דוד רדמ rigotham utroque modo reddi potest, et sensus est idem.

Vers. 31. 31. MANDA, DEUS, VIRTUTI Tuae; CONFIRMA HOC, DEUS, QUOD OPERATUS ES IN NOBIS.

Descripta victoria Christi, et laetitia Apostolorum, petit a Deo Propheta, ut potentiam suam, quam exercuit in superandis hostibus, et constituenda Ecclesia, Terum exerceat in confirmando et conservando opere suo. « Manda, inquit, virtuti tuae, » id est, impera potentiae tuae, ut operi inchoato assistat illudque conservet et augeat. Explicat deinde hoc ipsum clarioribus verbis, dicens: « Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis, » id est, libera nos de potestate Satanae, transulisti in regnum Filii tui, plantasti Ecclesiam sanguine ejusdem Filii tui, effudisti in nos Spiritum adoptionis filiorum; « Confirma haec omnia, » quae opera sunt misericordiae tuae. In hebraeo habetur: Mandavit Deus tuis virtuti tuae; sed vox hebraica מצוה tsuah potest esse praeteritum, mandavit, et imperativum, manda. Sed illud pronomen additum nominis Deus, cum dicitur, Deus tuus, totam sententiam obscurot, itaque suspicor esse additum, et non fuisse in codicibus quos habuerunt Septuaginta Interpretes; nam omnes veteres Graeci et Latini legunt: « Manda, Deus, virtuti tuae, » dum exponunt hunc versiculum ex interpretatione Septuaginta. Sanctus enim Hieronymus veritatem quidem ex hebraeo: Praecipit Deus tuus de fortitudine tua; tamen in Commentario legit et exponit cum aliis Patribus: Manda, Deus, virtuti tuae.

Vers. 2. 32. A TEMPIO TUO IN JERUSALEM, TIBI OFFERENT REGES MUNERA.

Potest hic versiculus intelligi de regibus, qui in caelo cum Christo regnant, et tunc sensus est: A templo quod est in caelesti Jerusalem, tibi Deo sancti, qui regnant cum Christo, offerent munera, id est, sacrificia laudis perpetuae. Potest etiam intelligi de regibus spiritualibus, id est, de sacerdotibus Ecclesiae, de quibus paulo ante dictum est: « Dum discerint caelestes reges super eum; » et tunc sensus est: « A templo, » quod est in Ecclesia catholica, « tibi » Deo sacerdotum, qui sunt ministri regni tui, et populum vice tua regunt, « offerent munera, » id est, sacrificia Eucharistica, sacrificia item laudum et precum, sacrificia denique conversionis animarum. Postremo potest intelligi de regibus temporalibus; et tunc

illud, a templo, exponendum est, propter templum, id est, propter sanctitatem templi tui, quod est in Ecclesia, offerent tibi reges tunc munera pretiosa ad ipsius templi ornatum, et ad alendos templi ministros: de qua oblatione regum multa praedicit Isaias cap. LX et LXVI.

33. INGREPA FERAS ARUNDINIS, CONGREGATIO TAURORUM IN VACCIS POPULORUM, UT EXCLUDANT EOS QUI PROBATI SUNT ARGENTO.

Convertit nunc orationem ad hostes Ecclesiae, qui pacem ejus perturbare satagunt, ne munera laudum, et sacrificia bonorum operum offerant Deo: ac primum loquitur de hostibus invisibilibus, ut exponit S. Hilarius ex Latinis, et Euthymius ex Graecis. Aut itur: « Ingrepa, » id est, exterre, coere, reprime « feras arundinis, » per feras arundinis intelliguntur bestiae silvestres, quae latent inter arundineta, et per has bestias describuntur demones, qui libenter versantur inter homines vanos et leves, et in locis humentibus, ubi regnat luxuria. Sic enim de diabolo sub figura Behemoth loquitur Dominus in lib. Job, cap. XL: « Sub umbra dormit, in secreto calami, et in locis humentibus. » Deinde addit de hominibus: « Congregatio taurorum in vaccis populorum, » id est, congregatio principum impiorum saevientium instar taurorum. « In vaccis populorum, » id est, in medio populorum insipientium et insipientium instar vitulorum sive juvenecorum (nam in hebraeo per עקבי עקבי lehekyei ham-nan, exprimitur non solum genus femininum, sed etiam juvenus), « congregatio, » inquam, facta est, « ut excludant eos qui probati sunt argento, » id est, convenerunt principes et populi impii, Satana instigante et impellente, ut excludant, rejiciant, ad nihilum redigant predicatorum fidei, qui probati sunt instar argenti in fornace ignis, et inventi purissimi et fidelissimi. Itaque significantur his verbis persecutiones gravissimas, tum Iudaeorum, tum paganorum, quae exorte sunt post Christi ascensionem in caelum. S. Augustinus per feras arundinis, sive calami, ut ipse legit, intelligit haereticos, qui calamo, id est scriptura, vexant Ecclesiam. Et illud ut, excludant eos qui probati sunt argento, exponit in hunc sensum, ut faciant cinerem eos qui probati sunt, ut argenteum excludat ab artificialibus, quando ex massa impolita excludunt vas argenteum, id est, appareat, et occisionem praebent, ut multi viri docti et probi emineant in intelligentia Scripturarum.

34. DISSIPAE GENTES, QUAE BELLA VOLUNT: VENTURI LEGATI EX AEGYPTO, AETHIOPIA PRAEVENIET MANUS EIUS DEO.

Praedicit nunc victoriam adversus persecutores. « Dissipa, » inquit, « gentes, » id est, tu dissipabis omnes qui bella movent adversus populum tuum;

Diaboli venant in locis humentibus, in quibus reguntur insipientia.

Haereticos regunt Eccliam.

et tunc « venient legati ex Aegypto » pacem petentes, et subjectionem profitentes; et « Aethiopia, » quae longius distat, « praevient manum ejus Deo, » id est, praevient apud Deum manum Aegypti offerentis munera. Nominat Propheta Aegyptum, et Aethiopia: illam, ut valde longinquam. Volunt autem Patres per Aethiopia praevientem, significari eunuchum Candaeis reginae Aethiopum, qui ad fidem christianam adjunctus est multo antea, quam eadem fides ad Aegyptum, aliasque gentium regiones pervenisset; de qua re lege cap. viii Acter. Apostol.

Vers. 35. 35. REGNA TERRAE, CANTATE DEO, PSALLITE DOMINO; PSALLITE DEO, QUI ASCENDIT SUPER CAELUM CAELI AD ORIENTEM.

Pergit praedicare per modum exhortantis, conversionem Gentilium ad fidem christianam. « Regna terrae, » id est, totius terrae, non solum regnum Israel, aut Juda, « cantate Deo, » ex fide agnoscens verum Deum, cantate laudesejus. « Psallite Domino, » non solum verbis cantate, sed etiam bonis operibus « psallite Deo, » qui ascendit super caelum caeli ad orientem, » id est, qui postquam ascendit in altum, sedet in summo caelo ad fontem lucis, unde oritur omne lumen. In hebraeo et graeco codice non sunt illa duo verba, psallite Deo, et S. Hieronymus, in epist. ad Sabinum et Fretellam, dicit esse supervacanea; tamen nihil obest, quod in nostra editione legantur, cum nihil sint, nisi repetitio praecedentium verborum. Illud autem, ascendit super caelum caeli, non significat, ascendit in caelum, sed sedet super caelum: vox enim hebraica est רכב rocheb, quae non significat, sursum ascendere, sed equitare, vel currere veli, ut supra diximus ad illa verba: « Qui ascendit super occasum. » Itaque significat Propheta Christum Dominum post ascensionem in caelum, de qua locutus est, cum ait: « Ascendisti in altum, » esse coepisse ipso caelo altiore et superiorem, quippe qui sedet super caelum, ut eques super equum, vel auriga super currum, vel rex super regnum. Illud autem, ad orientem, optime collatur cum eo, quod supra dictum est: « Qui ascendit super occasum, » id est, quia sub se habet tenthras omnes, ipse est in luce, vel ad lucem inaccessibilem, unde oritur lumen omne, quod communicatur angelis et hominibus. S. Hieronymus vertit: Qui ascendit super caelum caeli a principio; et vere vox hebraica קדם kedem utrumque significat, et orientem, et principium, et utrumque est verum. Christus enim, ut Deus, a principio sedit super caelum caeli, et ut homo, post resurrectionem ascendit in caelum, et nunc est super caelum caeli ad orientem, assistens aeterno et supremo Orienti, id est fonti lucis.

Vers. 36. 36. ECCE DABIT VOXI SUE VOCEM VIRTUTIS:

DABIT GLORIAM DEO SUPER ISRAEL: MAGNIFICENTIA EIUS, ET VIRTUS EIUS IN NUBIBUS.

37. MIRABILIS DEUS IN SANCTIS SUI; DEUS ISRAEL, IPSE DABIT VIRTUTEM ET FORTITUDINEM PLEBI SUE, BENEDEICTUS DEUS.

Hos duos versiculos referunt graeci Theodoretus et Euthymius, ad missionem Spiritus Sancti, quando post ascensionem Domini, induli sunt Apostoli virtute ex alto. Sed latini, Hilarius, Augustinus et Hieronymus referunt ad secundum adventum Christi: et hoc magis probat. Hic enim Psalmus (ut initio diximus) omnia mysteria utriusque Testamenti complectitur. « Ecce, inquit, dabit voci suae vocem virtutis, » id est, qui humilis apparuit, « et sicut agnus coram tormente obtulit, » ut dicit Isaias cap. LIII, nunc « sedet super caelum caeli, » et paulo post « dabit voci suae, » ut sit vox virtutis, id est, vox potentissima et efficacissima: quod fiet quando omnes mortui audient vocem Filii Dei, et resurgent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae; qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii, » ut habetur Joann. v: nulla enim vox potentior cogitari potest. Vox quidem virtutis fuit, quae dixit: « Adolescens, tibi dico, surge, » Luc. vii; et: « Lazare, veni foras, » Joann. xi. Sed vox, quae cineres omnium hominum ab initio mundi defanctorum, subito formabit, animabit, excitabit, quante tandem virtutis erit? Vox itena maxime virtutis erit, quae dicit: « Ite, maledicti, in ignem aeternum, » Matth. xxv; et: « Venite, benedicti, possidete paratum vobis regnum; » cui voci absque ulla resistencia, vel retractione respondebit effectus. Certe comparatione ad hanc vocem, omnia omnium principum edicta et imperia nullius virtutis existimanda sunt. Recte igitur subiungit: « Dabit gloriam Deo super Israel, » id est, glorificat Deum super beneficia in electos ejus collata. « Omnia enim propter electos, » inquit Apostolus II Tim. ii. « Magnificencia ejus, et virtus ejus in nubibus, » id est, « dabit gloriam Deo super Israel, » quoniam magnificencia Dei et potentia Dei manifestabitur maxima « super Israel in nubibus caeli, » quando videlicet « rapientur electi in nubibus obviam Christo, » ut ait B. Paulus I Thessal. iv, « et in ipsis nubibus erunt sedentes, quasi in solis caelestibus et sublimissimis omnes electi Dei a dextris, et a sinistris Judicis omnipotentis. Quare exclamare licet: « Mirabilis Deus in sanctis suis; » tunc enim vere totus mundus intelliget Deum in sanctis suis provehendis ab imo ad summum, a summa humilitate ad summam et celsissimam gloriam plane admirabilem fuisse: nam « Deus Israel, » Deus electi populi sui, tunc « dabit virtutem et fortitudinem plebi suae, » cum electos suos vera immortalitate et impassibilitate donabit. Neque obstat quod in hebraeo legatur, mirabilis Deus in sanctuaris: ipsi enim sancti viri sunt verissima sanctuaria Dei; neque etiam quod

Vox dicitur quae potentior cogitari potest.

Regnum.

in hebræo sit in secunda persona, in *sanctuariis tuis*. Videtur enim errore scriptorum id accidisse. Nam non solum Septuaginta verterunt in tertia persona, sed etiam S. Hieronymus vertit, *sanctuario suo*. Denique parum refert quod in hebræo sit: *Terribilis Deus*, pro quo nos habemus: *Mirabilis Deus*; nam utrumque est verum, et una lectio explicat aliam: discimus enim ex lectione he-

braica, Christum in die novissimo fore mirabilem in sanctis suis, cum magno terrore impiorum: quamquam omnis admiratio terrorem quemdam inculere solet. Concludit Propheta illis verbis: «Benedictus Deus;» id enim sequitur ex predictis in toto Psalmo, ut omnes Deum benedicere debeant, cum ejus misericordia et justitia, potentia et sapientia, ex tot mysteriis mirifice declarata sint.

PSALMUS LXIX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, pro iis qui commutabuntur, David.*

2. Salvum me fac, Deus: quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam.

3. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia.

Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me.

4. Laboravi clamans, raucae factæ sunt fauces meæ: defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum.

5. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.

Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniuste: quæ non rapui, tunc exsolvebam.

6. Deus, in scis insipientiam meam, et delicta mea à te non sunt abscondita.

7. Non erubescant in me qui expectant te, Domine, Domine virtutum.

Non confundantur super me qui querunt te, Deus Israel.

8. Quoniam propter te sustinui opprobrium; operuit confusio faciem meam.

9. Extraneus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris meæ.

10. Quoniam zelus domus tuæ comedit me, et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.

11. Et operui in jejuniis animam meam, et factum est in opprobrium mihi.

12. Et posui vestimentum meum cilicium, et factus sum filiis in parabolam.

13. Adversum me loquebantur qui sedebant in porta, et in me psallebant qui bibebant vinum.

14. Ego vero orationem meam ad te, Domine; tempus beneplaciti, Deus.

V. s. n. — Victori pro illis David.

Salva me, Deus: quoniam venerunt aquæ usque ad animam.

Infixus sum in limo profundi, et non possum consistere.

Veni in profundum aquarum, et flumen [h. fluctus] operuit me.

Laboravi clamans, exasperatum est guttur meum: defecerunt oculi mei, expectantes Deum meum.

Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis:

Confortati sunt qui persequebantur me inimici mei iniuste: quæ non rapueram, tunc reddebam.

Deus, tu scis stultitiam meam, et peccata mea a te non sunt abscondita.

Non confundantur in me expectantes [al. qui expectant] te, Domine Deus exercituum.

Non confundantur in me qui querunt te, Deus Israel.

Quia propter te portavi opprobrium: operuit confusio faciem meam.

Alienus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis [al. filius] matris meæ.

Quia zelus domus tuæ comedit me, et opprobrium exprobrantium tibi cecidit super me.

Et fleui in jejuniis animam meam, et factum est in opprobrium mihi.

Et posui vestimentum meum sacrum, et factus sum eis in parabolam.

Contra me loquebantur qui sedebant in porta, et cantabant bibentes vinum [h. sicceram].

Mea autem oratio ad te, Domine, tempus conciliationis [h. placiti] est.

In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.

15. Eripe me de luto, ut non infingar: libera me ab iis qui oderunt me, et de profundis aquarum.

16. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.

17. Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua; secundum multitudinem miserationum tuarum, respice in me.

18. Et ne avertas faciem tuam a puero tuo; quoniam tribulor, velociter exaudi me.

19. Intende animæ meæ, et libera eam; propter inimicos meos eripe me.

20. Tu scis improprium meum, et confusionem meam, et reverentiam meam.

21. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me: improprium expectavit cor meum, et miseriam.

Et sustinui qui simul contristaretur, et non fuit; et qui consolaretur, et non inveni.

22. Et dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto.

23. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et in retributiones, et in scandalum.

24. Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva.

25. Effunde super eos iram tuam, et furor iræ tuæ comprehendat eos.

26. Fiat habitatio eorum deserta, et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.

27. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, et super dolorem vulnerum meorum addiderunt.

28. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, et non intrent in justitiam tuam.

29. Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur.

30. Ego sum pauper et dolens: salus tua, Deus, suscepit me.

31. Laudabo nomen Dei cum cantico, et magnificabo eum in laude.

32. Et placebit Deo super vitulum novellum, cornu producentem et ungulas.

33. Videant pauperes, et latentur; querite Deum, et vivet anima vestra.

34. Quoniam exaudivit pauperes Dominus, et victos suos non desepit.

Deus in multitudine misericordiæ tuæ, exaudi me in veritate salutis tuæ.

Eripe me de luto ut non infingar; libera me ab iis qui oderunt me, et de profundis aquarum.

Ne operiat me fluctus aquæ, ne absorbeat me profundum, et non coronet super me puteus os suum.

Exaudi me, Domine, quoniam bona est misericordia tua; secundum multitudinem miserationum tuarum respice ad me.

Et ne abscondas faciem tuam a servo tuo; quoniam tribulor, cito [h. festina] exaudi me.

Accede ad animam meam, relinque eam; propter inimicos meos libera me.

Tu scis opprobrium meum, et confusionem meam, et ignominiam meam: coram te sunt omnes hostes mei.

Opprobrio contritum est cor meum, et desperatus sum.

Et expectavi qui contristaretur, et non fuit: et qui consolaretur, et non inveni.

Et dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto.

Sit mensa eorum coram eis in laqueum, et in retributiones ad corruendum.

Contenebrentur oculi eorum ne videant, et dorsum [h. lumbos] eorum semper incurva.

Effunde super eos indignationem tuam, et ira furoris tui comprehendat eos.

Fiat commoratio eorum deserta: in tabernaculis eorum non sit qui habitet.

Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: et ut affligerent vulneratos tuos, narrabunt.

Da iniquitatem super iniquitatem eorum, et non veniant in justitia tua.

Deleantur de libro viventium, et cum justis non scribantur.

Ego autem pauper et dolens: salus tua, Deus, suscepit me.

Laudabo nomen Dei in cantico, et magnificabo eum in confessione.

Et placebit Domino super vitulum novellum [h. bovem taurum], cornu efferentem et ungulas.

Videntes mansueti letabuntur: qui queritis Deum, vivet anima vestra [h. cor vestrum].

Quoniam exaudivit pauperes Dominus, et victos suos non desepit.

35. Laudent illum cœli et terra, mare et omnia reptilia in eis. Laudent eum cœli et terra, maria et omnia quod movetur in eis :
36. Quoniam Deus salvam faciet Sion, et ædificabuntur civitates Juda. Quia Deus salvabit Sion, et ædificabit civitates Juda : et habitabunt ibi, et possidebunt eam.
- Et inhabitabunt ibi, et hæreditate acquirunt eam.
37. Et semen servorum ejus possidebit eam, Et semen servorum ejus possidebit eam, et qui diligunt nomen ejus, habitabunt in ea. qui diligunt nomen ejus habitabunt in ea.

Argumentum. — Sunt preces hominis pro Dei causa injuriam patientis. A Davide tempore Abalonice seditionis compositæ esse existimus quibusdam ; Mauror opinatur esse factas in exilio, fortasse ab homine qui et prophetis esset, quique non uno, sed paucis nominibus designatur. Hæc restituta potat in eo Psalmo descriptam miseriam hominis, justis in universum, nec certam quandam historiamve illius occisionem commendatam esse. Multa hæc et hoc carmen similia Psalmis vi, xxi, xxx, xxxvii, xlii. Versiculus 34-37, quos omnium ab aliena manu in exilio Babilonico adjectos putant, strenue defendit Martini. Strophae tres : vers. 2-22, precatio cum miserie descriptione multiformi ; vers. 23-29, in adversariis imprecatio ; vers. 30-37, gratiarum actio pro liberatione. E priori stropha tres quidam faciunt : 2-6, 7-13, 14-22.

1. Præcentori, in liliis, *carmen* Davidis.
2. Adjuva me, Deus, nam venerunt aquæ (miseriæ) usque ad animam (vitam) meam.
3. Mergor in lato profundo (propr. *profundi*), nec est statio; veni in profunda aquarum, et fluctus obruit me.
4. Fessus sum clamando, arefactum est guttur meum, contabuere oculi mei, expectando Deum meum (ejus auxilium).
5. Multi sunt præ capillis capitis mei osores mei immeriti; fortes (alii, *numerosi*) perditores mei, hostes mei mendaces: quod non rapui, tunc jubeor restituere.
6. Deus, tu nosti stultitiam meam (vitia mea), et delicta mea te non latent.
7. Ne *ergo* erubescant in me qui te expectant, Domine, Jova exercituum *Deus*; ne confundantur in me qui quærunt te, Deus Israelis.
8. Nam tua causa fero opprobrium, operit contumelia faciem meam.
9. Alienus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis matris meæ.
10. Nam zelus domus tuæ consumit me, et probra exprobrantium tibi ceciderunt super me.
11. Et fleo, et *est* in jejunio anima mea, et *hoc* in opprobrium *cedit* mihi.
12. Facio vestimentum meum saecum, et sum eis in parabolam (irrisionem).
13. Loquuntur de me sedentes in porta, et *stan* cantilena potantium temetum.
14. Ego vero, preces meæ ad te, Jova, *directæ sunt*; tempus benevolentiae tuæ veniat, Deus!

- Pro magnitudine gratiæ tuæ exaudi me, pro fide tua (in promissis) salvatrici.
15. Libera me ex cœno, neve sinas me immergi; fac ut eripiar ab osoribus meis atque ex profundis aquarum.
  16. Ne obruat me fluctus aquarum, neve devoret me profundum (vorago aquarum), ne claudat super me puteus (abyssus) os suum.
  17. Exaudi me, Jova, nam bona (præstans, eximia) est misericordia tua; secundum multitudinem miserationum tuarum converte te ad me.
  18. Neve obveles faciem tuam a servo tuo, nam angustiae mihi *sunt*: properans exaudi me.
  19. Prope adsis animæ meæ, vindica (seu *libera*) eam; propter hostes meos (ne superbiant), serva me.
  20. Tu nosti probrum meum, et ignominiam meam, et contumeliam meam; coram te *sunt* omnes adversarii mei.
  21. Probrum (quod patior) frangit cor meum et æger *sum*; et exspecto miserationem, et non præsto est, et consolatores, et non invenio.
  22. Et induit in cibum meum herbam venenatam, et ad sitim meam bibendum dant acetum.
  23. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum (exitium), et *ipsis* securis in tenticulam.
  24. Obscurentur oculi eorum, ita ut non videant, et lumbos eorum perpetuo fac nutare.
  25. Effunde super eos furorem tuum, et ardor iræ tuæ prehendat eos.
  26. Sit pagus eorum desolatus, in tentoriis eorum nullus sit habitans.
  27. Nam tu quem percussisti, *illi* persequuntur, et dolori confessorum tuorum addunt.
  28. Da culpam super culpam eorum, nec veniant in justitiam tuam.
  29. Deleantur ex libro viventium, et cura justis ne scribantur.
  30. Et ego afflictus et dolore affectus sum: salus (auxilium) tua, Deus, tutum me præset (tanquam in arce).
  31. Laudabo nomen Dei cantico, celebrabo illud gratiarum actione.
  32. Et *id* placebit Jovæ magis quam bos, quam taurus cornutus, unguatus.
  33. Videbunt *id* afflicti (vel *mites*), lætabuntur; qui quæritis Deum, vivat (reviviscat) cor vestrum.
  34. Nam attendit ad pauperes Jova, et victos suos non spernit.

- 33. Laudet eum caeli et terra, mare, et omne quod in eo reperit.
- 36. Nam Deus salvabit Sionem, et aedificabit urbes Judae; et habitabunt ibi, et occupabunt eam (Judam).
- 37. Et semen servorum ejus possidebunt eam, et qui amant nomen ejus habitabunt in ea.

NOTE.

Vers. 1. *In altis* : vid. Ps. vi, 1; xlv, 4. — Vers. 2. Imago petrae et torrentibus in Palestina post hiemem exundantibus. — Vers. 3. *Statio*, stabile quid, quo nituntur pedes. — Vers. 5. *Moutaeas*; Maurer, *innocenti*. *Quod non rapit*, etc. Proverbum fuisse videtur Hebraeis de innocente; sensus: plectuntur in me, qui non admisi. — Vers. 6. Hoc sibi vult: qui delicta mea bene cognita habes, scis, o Deus, me nihil deliquisse dignum tantis injuriis. Alii minus recte delictorum confessionem hoc versu contineri putant. — Vers. 7. *In me*, occasione mei immerito injurias patientis. — Vers. 8. *Tua causa*: vid. vers. 10. — Vers. 10. *Domus tua*, ecclesis tui. *Consignat*, i. e. me tenet; Maurer: *consignat*, i. e. me perdit, utpote odium et ludibrium mihi essentis eorum, qui te inique sacra contemptum habent. — Vers. 11. *Alii*, et *fleo* in *jejunio ego*, propr. *quonia meam*. — Vers. 13. *Sedentes in portis* sunt vulgo proceres qui jus dicant; multi tamen hic intelligunt homines otiosos et leves, qui in portis confabulantur. *Cantilena*: alii, *fides*, musica instrumentum, eod. sensu. Maurer, et loquuntur de me *cantico potantium*, vel *potantis temetum*. — Vers. 14. *Alii*: utinam hoc fiat in tempore *bivoculentia tua*? Maurer, ... *directum sunt tempore*, etc., i. e. statis quibus vis preclibus adiri temporibus et locis. — Vers. 15. *Cano*: cf. vers. 3. — Vers. 20. *Coram te*, tibi notissimam, et utique scelera. Hoc versu et 2 sequentibus transit ad imprecationes, quae sequuntur. — Vers. 21. *Et eger sum*, ita ut eger sim; alii, et *miseria*, puta *frangit*, etc.; non male. *Miserationem*, propr. *miserari*, vel *venientes ad miserandum*. — Vers. 23. *Mensa*, cibum; alii *et felicitas*, voluptates. *Securis*; alii, et *causis eorum*. — Vers. 27. *Adiunt*, propr. *annuerant*, puta alios dolores. Minus recte Maurer et alii, *dolentem*, ... *desiderio* narrant. Cf. Job. xix, 21, 22; Luc. xxii, 3; Isai. lxxvi, 16; Jerem. xxviii, 23. — Vers. 28. *Sonosus*: Sinito eos necumulare peccata, et iudicari. — Vers. 29. Cf. Dan. xii, 1. — Vers. 32. Describitur victima, qualis ad sacrificium requirebatur. Cf. Levit. xi, 3. — Vers. 33. *Id*, nicas pro divina ope laudes. — Vers. 34. *Suo*, pro ejus causa, vel ut vers. 27.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXVIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, pro iis qui commutabantur, David.

De hoc titulo dictum est in explicatione Psalmi xlv, quae non sunt repetenda. Consentium fere omnes expositores veteres, ut Hilarius, Augustinus, Hieronymus; et recentiores, ut Genebrardus, Jansenius, Agellius et alii, in hoc Psalmo praeter passionem Christi plane ad litteram, nec non eversionem Judaeorum, et aedificationem Ecclesiae, quae constat ex iis qui feliciter commutabantur de iniquitate ad justitiam, et de miseria temporali ad gloriam sempiternam. Unus est Theodoretus, quem sequitur Euthymius, qui Psalmum exponendum censuit de captivitate Babilonicae Judaeorum: sed beatus Augustinus constanter reprehendit eum, qui ad eundem aliter exponere, quam Apostoli exposuerunt. Apostoli enim de Christo praedicta esse affirmant illa: « Qui oderunt me gratis. » Joan. xv, et illa: « Zelus domus tua commisit me. » Joan. ii, item illa: « Opprobria prophetarum tibi occiderunt super me. » Rom. xv, et illa: « In siti mea potaverunt me aceto. » Joan. xix, et illa: « Fiat habitatio eorum deserta, et non sit qui habitet in ea. » Act. i.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. SALVUM ME FAC, DEUS, QUONIAM INTRAVI- RUNT AQUAE USQUE AD ANIMAM MEAM. Vers. 2. 2. INFIXUS SUM IN LIMO PROFUNDI, ET NON EST SUBSTANTIA.	3. VENI IN ALTITUDINEM MARIS, ET TEMPESTAS DEMERSIT ME. Passio Domini nostri Jesu Christi in Evangeliiis ita describitur, ut non multa dicantur de vehe-	Vers. 3. Passio Christi

mentia doloris ejus. Voluerunt enim Evangelistae declarare passionem illam fuisse voluntariam, et summa constantia toleratam a Christo. Sed quoniam oportebat etiam ut mundus intelligeret acerbitatem doloris in Christo fuisse maximam, atque inde colligeret quantum debeat Redemptori, ideo Spiritus Sanctus hanc doloris vehementiam multo antea Prophetis revelavit, ac per eos, ut testes fide dignissimos, et ab omni adulatione alienos, scribi voluit. Itaque multa de hac re scripsit Isaias, multa Jeremias; sed nullus plura quam David. In primis tribus hujus Psalmi versibus, describitur passio Christi per similitudinem mentionis in aquas turbulentas et profundissimas. « Salvum me fac, Deus; » salutem petit Salvator a Deo Patre, non salutem animae quam habebat, et perdere non poterat, cum beatus esset; sed salutem corporis, eamque non absolute petit, sed ut ostendat magnitudinem doloris, et contrarietatem naturalis appetitus ad mortem, eo prorsus modo quo in horto dixit: « Pater, si vis, transfer calicem hunc a me, » Luc. xxii. « Quoniam intraverunt aequae usque ad animam meam. » Hic incipit similitudo demersionis in aquas: Quoniam, inquit, similis factus sum ei, qui projectus in aquas incipit sentire aquas penetrantes ad vitula, ut jam respirare et vivere non possit. « Infixus sum in limo profundi, et non est substantia, » id est, similis factus sum, non solum homini precipitato in aquas, sed in aquas limosas et sine fundo, ut non liceat emergere, neque subsistere. Illud, et non est substantia, significat, et non est fundamentum, sive fundus, ubi subsistat possit: nam græce est *βρωμα*, et hebraice *מַחַמַּח* *maha-mah*, quae stationem, sive consistentiam, vel subsistentiam significant. « Veni in altitudinem maris, » id est, non in parvum gurgitem demersus sum, sed in mare magnum et profundissimum, ut aquarum immensa multitudo super me sit. « Et tempestas demersit me, » id est, quia tempestas vehementissima ventorum et fluctuum demersit me. In hac similitudine per *multitudinem aquarum usque ad animam penetrantem*, intelliguntur pene multe, quas Christus pertulit, quae usque ad mortem pervenerunt; non enim simpliciter morte detentus est, sed innumeratas penas doloresque sustulit. Per *limum profundum*, cui infixus inhaesit, significantur peccata totius humani generis, quae illum in pennis delinuerunt; per *tempestatem*, quae demersus fuit in aquas, intelliguntur justitia decretumque divinum quod expiari peccata voluit: intelligitur quoque rabies et crudelitas Judaeorum: intelligi denique potest, et maxime proprie, vehementiam amoris ipsius erga genus humanum. Nam per eam tempestatem, intelligitur causa efficiens passionis, quae multiplex fuit, ut theologi docent ex divinis Scripturis. Nam Apostolus ad Rom. viii, dicit: « Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. » Et Actor. iii, dicit S. Petrus ad Judaeos:

« Auctorem vite interfecistis. » Et rursus B. Paulus ad Ephes. v: « Christus dilexit Ecclesiam, et tradidit semetipsum pro ea. » Itaque tempestas valida, quae Christum demersit in profundum passionis et mortis, fuit partim bona et laudabilis, partim mala et reprehensibilis dignissima.

4. LABORAVI CLAMANS, RAUCE FACTE SUNT FAUCES MEAE: DEFECERUNT OCULI MEI, DUM SPERO IN DEUM MEUM.

Ex hoc versiculo intelligimus, quae dicta sunt in tribus versibus superioribus accipienda esse per similitudinem: nam si proprie Christus demersus fuisset in aquas, non potuisset clamare. Sed hic etiam versiculus quartus per similitudinem accipiendus est: Christus enim clamavit quidem in passione, cum ait: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » Matth. xxvii; et rursus clamavit, cum ait: « Pater, in manus tuas commendo spiritum meum, » Luc. xxiii. Sed hi clamores tam breves fuerunt, ut non potuerint raucedinem facere. Quod autem Christus in passione defecit aspiciendo, et expectando auxilium a Deo, nusquam legitimus. Itaque sensus est: Tenta fuit acerbitas, et prolixitas doloris mei, quantum intelligimus esse in illis, qui usque ad raucedinem auxilium implorantes vociferantur et clamant; et quanta in illis esse solet, quorum oculi deficiunt aspiciendo in eorum, et expectando auxilium a Deo. Quod igitur Christus in passione semper fere taceret, « ut agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, » ut dicit Hieremias cap. xi, et adjuvanciam non requisiverit, quasi nihil acerbi pateretur, non fecit levitatis passionis, sed magnitudo constantiae, et flamma charitatis. Si enim juxta magnitudinem dolorum lamentatio esse debuisset, sine dubio rauce facte fuissent fauces ejus ob continuam vociferationem, et oculi ejus caligassent, dum aspiceret in auxiliatorem. Quare (ut supra indicavimus) Propheta expressit magnitudinem passionis, Evangelista vero constantiam magnitudinem demonstravit.

5. MULTIPLICATI SUNT SUPER CAPILLOS CAPITIS MEI, QUI ODERUNT ME GRATIS.

6. CONFORTATI SUNT, QUI PERSECUTI SUNT ME INIMICI MEI INJUSTE; QUAE NON RAPTUM, TUNG EXSOLVEM.

Explicit nunc Propheta in persona Christi, propriis verbis, quae haecenus dixit per similitudinem. Comparavit enim persecutores Christi multitudinem aquarum et violentiam tempestatis: nunc aperte dicit innumeratos fuisse prope innumerabiles et violentissimos, et absque ulla justa causa, imo sine ulla causa ita servasse. « Multiplicati sunt super capillos capitis mei, » Matth. xxvii, id est, plures fuerunt, quam sit numerus capillorum capitis, qui numerari vix possunt. « Qui oderunt me gratis, » Joan. xix, id est, plu-

Christus
pene
multas
penas
dolores
que
sustulit.

rimi fuerunt, qui oderunt me absque ulla causa. Quod plurimi fuerint perspicuum est ex Evangelio; nam præter concilium seniorum, pontificum, scribarum et pharisæorum, accessit turba populi maxima, quæ clamavit: Crucifige eum, & Luc. xxiii. Accesserunt integræ cohortes militum paganorum: & sprevit enim eum Herodes cum exercitu suo. & El in domo Pilati convenit universa cohors militaris ad Christum illudendum. Accessit etiam Judas super numerum odientium Christum. Quod autem gratis eum oderint non potest dubitari, & cum pertransierit beneficiendo, et sanando omnes oppressos a diabolo, & Act. xx. et neminem unquam læserit. Causa vero quam allegabat in concilio, Joan. xi: & Si dimittimus eum sic, venient Romani, et tollent locum nostrum et gentem, & eventus docuit quam fuerit vana et ex falsa prudentia proderit: nam non dimiserunt eum, imò impediuerunt, quantum poterunt, Evangelii progressum, et tamen venerunt Romani, et tulcrunt locum eorum et gentem: quod non accidisset, si Christum, qui pacis, et mansuetudinis et charitatis, doctor et anchor erat, fideliter recepissent. Addit Propheta de violenta inimicorum Christi. & Conforti sunt, qui persecuti sunt me inimici mei iniuste, & id est, iniusti persecutores mei roborati sunt, fecerunt sibi animum, prævaluerunt, et ideo iniusti fuerunt, quia coegerunt ut solverem & que non rapui, & id est, penam darem siue merito culpe. Omnis iniquus, raptor dei potest, quia rapit gloriam Dei, et ideo eum punitur, solvit quod rapuit: sed Christus nihil rapuit, quia nunquam peccavit, et tamen penas gravissimas dedit. Agnovit id latro pendens in cruce, cum ait: & Nos quidem iuste (crucis videlicet supplicium patimur), nam digna factis recipimus, hic autem nihil mali gessit, & Luc. xxiii.

7. DEUS, TU SCIS INSPICIENTIAM MEAM, ET DELICTA MEA A TE NON SUNT ABSCONDITA.

Quia dixerat iniuste se pati, et solvere que non rapuit, reddit nunc rationem cur voluerit pati, cum facile posset ab iniusta persecutione se liberare; causam autem esse dicit inspicientiam suam, et delicta sua, que Deo notissima, sed mundo oculatissima erant. *insipientiam suam* vocat inspicientiam Adami quam in se suscepit, et delicta sua vocat delicta ejusdem Adami et cætorum hominum, que portavit, non commisit. & Deus, inquit, tu bene nosti, que sit inspicientia mea, & que delicta mea, & id est, in seipsa me pati propter inspicientiam primi hominis, qui seductori credidit similem Deo se futurum, si ligno vestito vesceretur: et propter inobedientiam ejusdem, que inspicientiam illam consecuta est. Addit S. Augustinus, inspicientiam Christi dici posse eam, que apud omnes homines inspicientia visa est, cum tamen sapientia esset maxima, vi-

delicet quod, cum posset unico verbo a morte se liberare, voluit tamen pati acerbissima tormenta et mortem ipsam crucis, ut servulos et ipsos inimicos a tormentis et morte redimeret. Hæc stultitia visa est hominibus, sed Deus novit hoc genus stultitiæ sapientius esse omni humana sapientia. Quomodo stultitia videri potest ignorantibus artem agriculturæ, cum grana optima projiciantur in campos, et amitti irreparabiliter videntur: sed, cum eadem grana multiplicata colliguntur in messe, tunc apparet, non stultitiam, sed sapientiam fuisse projicere eo modo grana in sulcos terræ.

8. NON ERUBESCANT IN ME, QUI EXPECTANT TE, DOMINE, DOMINE VIRTUTUM.

9. NON CONFUNDANTUR SUPER ME, QUI QUÆRUNT VES, TE, DEUS ISRAEL.

10. QUONIAM PROPTER TE SUSTINI OPPROBRIUM, OPERUM CONFUSIO FACIEM MEAM.

Solicitus pro membris suis erat, ut hinc ipse passio non sit scandalum fidelibus suis, aut certe non desperet; nam ipse dixit: & Beatus qui non fuerit scandalizatus in me, & Matth. xi: et ad discipulos passione jam imminente: & Omnes vos scandalum patiemini in me nocte ista, & Matth. xxvi. Ideo nunc ait: & Non erubescant in me, qui expectant te, Domine, & id est, non erubescant propter me, qui sperant in te, quasi ego derelictus a te sim, et spes mea vana fuerit; ne dicant: Quis audebit expectare Dominum, id est, sperare in Domino, si Filium suum Dominus ita negligit, ita deserit? ac deinde repetit et declarat, addens: & Non confundantur super me, qui querunt te, Deus Israel: & nam qui confunduntur, erubescunt, et qui sperant, querunt. Quod ergo dixerat: & Non erubescant in me, & declarat per illa verba: & Non confundantur super me, & id est, mei causa. Et quod dixerat, & qui expectant te, & explicat per illa, & qui querunt te, & id est, qui sperant in te querunt auxilium tuum; et ad id quod dixerat, & Domine virtutum, & addit, & Deus Israel, & ut ostendat merito homines confidere in Deo, quia Dominus est virtutum, id est, exercituum, ac per hoc potentissimus; et simul est Deus Israel, id est, amator et protector populi sui, ac per hoc benignus, et qui non solum potest, sed etiam vult et solet defendere suos. Reddit postremo causam, et qui in juste petat: & Quoniam, inquit, propter te sustini opprobrium, & id est, hoc iuste peto, quia ignominiam, quam passus sum, non propter culpas meas, sed propter honorem tuum passus sum. Propter te, inquam, & operum confusio faciem meam, & id est, propter gloriam tuam, ego sustini contumelias, flagella, irrisiones, sputa in faciem, et alia id genus, que verecundia ac rubore vultum meum impleverunt.

11. EXTRANEUS FACTUS SUM FRATRIBUS MEIS, ET VERGINEIS FILIIS MATRIS MEÆ.

12. QUONIAM ZELUS DOMUS TUÆ COMEDIT ME; ET OFFROBRIA EXPROBRANTIUM TIBI CECIDERUNT SUPER ME.

Explicat Propheta in persona Christi occasionem persecutionis Judaorum. Occasio enim fuit, quia Dominus reprehendebat mala opera eorum; sic enim ipse ait Joan. vii: & Ego potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt. & Et in libro Sapient. cap. ii dictum est: & Circumventiamus justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius operibus nostris, et improperat nobis peccata legis, et difamat in nos peccata discipline nostræ, & etc. dicit igitur: & Extraneus factus sum fratribus meis, & id est, tanquam extraneum me reputaverunt fratres mei, Judæi; & et peregrinus filius matris meæ, & id est, tanquam hospes vel alienigena existimatus sum a filiis matris meæ synagoga. Et hoc est quod initio Evangelii scripsit S. Joannes: & In propria venit, et sui eum non receperunt. Nam etiam si dixerant Joan. vii: & Hunc scimus unde sit; et Dominus eis: & Et me scitis, et unde sim scitis; & Iamc Joan. ix. dicunt: & Scimus quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus unde sit, & id est, non novimus eum, extraneus est nobis. Reddit autem rationem cur tanquam extraneum eum habuerit, cum addit: & Quoniam zelus domus tuæ comedit me; & zelus enim domus Dei tum corporalis, id est, templi, quod profanabant Judæi negotiationibus; tum spiritualis, id est, congregationis fidelium, quam vitis variis inquinabant, & comedebat, & id est, consumebat, urebat, dolore afficiebat ipsum: ac propterea ipse zelo illo permotus gravissime Judæos arguebat, ut emendaret: sic vicissim illi cum blasphemabant, eique conviciabantur, dicentes: & Daemonium habes, Samaritanus es; & et: & In Beelzebub principe demoniorum eiecit demonium; & et: & Scimus quia hic homo peccator est, & Joan. viii: et ideo subiungit in Psalmo: & Offrobra exprobrantium tibi ceciderunt super me. Hæc autem: Offrobra exprobrantium tibi, quia injurie Fili pertinet ad Patrem, præsertim, cum in divitijs Pater et Filius unum sint in essentia: et quamvis communes essent omnes injurie Patri et Filio, tamen esse præcipue pertinet ad Patrem, que ad miracula pertinebant, que sunt opera divina, de quibus ipse dicebat: & Opera, que dedit mihi Pater, et faciam illa, testimonium perhibent de me, & Joan. v; et: & Pater in me manens ipse facit opera, & Joan. xiv. Illa ergo calumnia: & In Beelzebub principe demoniorum eiecit demonia, & propriissime ad Patrem perti-

nebat, eum opera Dei, que Filius faciebat in nomine Patris sui, et que Pater per Filium operabatur, ipsi tribuerent diabolo. Ista ergo offrobra exprobrantium Patri cadebant super Filium, tum quia intendo Judaorum erat filium calumniari, non Patrem; tum quia ipse Filius libenter super se accipiebat injurias que ad Patrem pertinebant, et in hoc sensu allegatur hic versiculus ab Apostolo ad Rom. xv.

13. ET OPERUM IN JEJUNIO ANIMAM MEAM, ET FACTUM EST IN OPPROBRIUM MIHI.

14. ET POSUI VESTIMENTUM MEUM GILICHIUM, ET FACTUS SUM ILLIS IN PARAPOLAM.

Prior versiculus obscurissimus est, tam quoad verba, quam quoad sententiam. Et obscurior etiam videtur esse juxta verba hebraica, ubi legitur: *Et flevi in jejunio animam meam*; neque satisfaciunt, qui contendunt lectionem puram esse in quodam codice Vaticano, ubi legitur: *Et incurvavi in jejunio animam meam*; et verba hebraica esse immutata, et pro עֲבָה עֲבָה, legendum esse עֲבָה עֲבָה, isti, inquam, non satisfaciunt, tum quia Vulgata editio habet et operum, tum quia omnes tractatores greci et latini legunt et operum. Neque vox hebraica עֲבָה עֲבָה significat incurvari, ut ipsi volunt; non enim עֲבָה עֲבָה, sed עֲבָה עֲבָה, significat incurvari, legitur, his omisiss, primo animæ ponitur pro toto homine, et operum animam meam, significat operum me, id est, operum caput meum jejunando. Operum autem caput jejunando est cum luctu et mœnore in signum humilitatis et poenitentia jejunare; unde dicitur in alio Psalmo. xxxiv: & Humiliabam in jejunio animam meam. Quod autem lugeat et mœnentes solent operum caput, perspicuum est ex multis locis Scripture sacre, lib. I Reg. cap. xv: & Porro David ascendebat civum Olivarum, scandens et flens, nudis pedibus, et operio capite. & Et eodem lib. cap. xix: & Porro rex operuit caput suum, et clamabat voce magna: Fili mi Absalon, Absalon fili mi! & Esther. cap. vi: & Aman festinavit in domum suam fugens, et operio capite. & Et de ritu jejunandi Isai. lvi: & Numquid hoc est jejunium quod elegi, per d. ad illigere hominem animam suam, numquid contorquere quasi circulum caput suum, et sacrum, et cinerum sternere? ubi contorquere caput quasi circulum est caput cooperire undique, et legmen arcte constringere. Atque hinc conciliari potest lectio hebraica cum greca et latina. Quod enim habetur in hebreo: *Et flevi in jejunio animam meam*, existimaverunt Septuaginta Interpretes, intelligendum esse non proprie de fleu, sed de signo et ritu fleus et doloris, et ideo varietur, operum in jejunio animam meam. Neque est novum quod fleus accipitur pro signo fleus: nam in Script. passim legitur defleus fuisse mortuos mul. in diebus; quod significat signa precedentia molestissimi doloris multis diebus portata. Et quod legitur in Genesi

UNIVERSIDAD

UNIVERSITÄT

UNIVERSITÄT

Christus quomodo Judæis ait factus extraneus?

Injejunio fleu sunt ego meo non parvi

®

cap. ultimo, quod Egyptus flevit Jacobi patriarcha mortem septuaginta diebus, sine dubio de signis lactus intelligitur, ut notat S. Hieronymus. Jam quod attinet ad sententiam, non legitur Christum jejunasse aperto capite, neque saccum induisse, multo minus ea causa fuisse derisum; sed contra legitur dictum de eo, *Matth. xi* : « Ecce homo vomax et potator vini; » et discipulos ejus reprehenses, quod non jejunassent, ut discipuli S. Joannis et Pharisaeorum jejunabant, *Matth. ix*. Jejunavit quidem Dominus quadraginta diebus in deserto, sed hoc fuit occultum jejunium, ut non potuerit inde opprobrium pati. Jejunavit quoque sepiissime totos dies occupatos in predicatione, quemadmodum vigilabat sepe totas noctes orationi vacans, sed non inde opprobrium illi accessit. Benignus jejunavit in passione sua a vespere feriae quintae usque ad horam nonam ferie sextae, et ob defatigationem et flagella sine dubio estrivit et sibilavit. Nec defuit ritus operiendi caput: nam spinoso galero coopertus jejunavit, nec sine opprobrio, cum in fame sua felle cibatus, et in siti aetate potatus fuerit: tamen de cilleto, sive sacco nihil in Evangelio legitur. Quare cum S. Augustino duo isti versiculi exponendi esse videntur spiritualiter, ut per jejunium cum fletu et macore intelligamus esuriam et sitim ardentissimam salutis avarum, pro quibus angustatur et gemit; per elicum vero intelligitur caro mortalis et passibilis, qua Verbum in mundo apparuit, ut humilitate sua mortales adduceret ad contemptum rerum transientium, et desiderium aeternarum: et ob ista opprobrium factus est, et fuit Judaeis « in parabola, » id est in irrisionem, inquit S. Augustinus. Parabola enim est similitudo qua potest esse in bono et in malo, sed hoc loco intelligitur in malo, quemodo *Sap. v*, dicuntur sancti fuisse « in similitudinem improprietatis. » Fuisse autem Christum irrisum in terris, manifestum est; nam *Marc. v*, cum diceret: « Non est mortua puella, sed dormit, irridebant eum. » Et *Luc. xvi*, cum loqueretur de elemosynis large faciendis, « audiebant Pharisaei avari, et deridebant eum. » In passione autem irrisus fuit a militibus, ab Herode, a principibus sacerdotum, et ab aliis.

15. ADVERSUM ME LOQUEBANTUR, QUI SEDEBANT IN FORA; ET IN ME PSALLEBANT, QUI BIBEbant VINUM.

Heo est quasi appendix ad ea que dicta sunt, quasi dicit: Accedit praeterea, quod adversum me loquebantur qui sedebant in porta, » id est, principes ut judices in conciliis suis de inforti meo consultabant, et falsi testimonia querebant, ac me denique ad mortem condemnabant. Judicia in portis civitatum apud Hebraeos exercebantur; unde *Proverb. xxxi*: « Nobilis in portis vir ejus, cum sederit cum senatoribus terra. » Et in me psallebant qui bibebant vinum, » id est, non solum publice in conciliis, sed etiam privatim in

domibus tempore conviviourum inter pocula de me garriebant, et cantabant indentes et irridentes.

16. EGO VERO ORATIONEM MEAM AD TE, DOMINE: TEMPEUS BENEPLACITI, DEUS.

Expositus hactenus Propheta magnitudinem passionis Dominice; nunc exponit orationem Christi ad Patrem pro liberatione a tantis malis, de qua scribit Apostolus *ad Hebr. v*: « Qui in diebus carnis suae preces supplicationesque ad eum qui possedit illum salvum facere a morte, cum clamore valido, et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia. » Ex quo intelligimus orationem Christi absolutam non fuisse, ut non pateretur, aut non moreretur, sed ut in passione vel morte non detineretur: in quo « exauditus fuit; » nam oratio illa fusa est in cruce, et mox emisso spiritu liberatus est a passione, et post triduum resurgens gloriosus liberatus est omnino a morte et omni tribulatione. « Ego, vero, inquit, orationem ad te, Domine, » ad est, illi mihi insultabant, et opprobria in me jacebant; « ego vero orationem » pro illis, et pro mihi Deo Patri cum lacrymis offerrebam, dicens: « Tempus beneplaciti, Deus, » id est, jam advenit tempus a te definitum, ut compleretur tibi me ab his cruciatibus liberare, et mundum hoc tanto oblato sacrificio reconciliare. Hoc idem legitur *Jean. xvi*: « Pater, venit hora, clarifica Filium tuum; » et *Jean. xix*: « Consummatum est. »

17. IN MULTITUDINE MISERICORDIAE TUAE EXAUDI ME, IN VERITATE SALUTIS TUAE.

Pergit in oratione, ac petit ut quandoquidem jam venit tempus beneplaciti, exaudiat orationem ejus. « In multitudine misericordiae, » et in veritate salutis tuae, » id est propter multitudinem misericordiae, ex qua motus est ad promittendam reconciliationem per passionem Filii sui, et propter veritatem, id est, veracitatem et fidelitatem salutis, quia Deus non minus pius et misericors est in promittenda salute, quam fidelis et justus in praestanda salute, quam promisit.

18. ERIPE ME DE LUTO, UT NON INFIGAR; LIBERA ME AB IIS, QUI OBERUNT ME, ET DE PROFUNDIS AQUARUM.

19. NON ME DEMERGAT TEMPESTAS AQVE, NEQUE ABSORBEAT ME PROFUNDUM, NEQUE URGAT SUPER ME puteus OS SUUM.

Petit liberationem sub eadem metaphora aquarum, et luti, et tempestatis, de qua dixerat in primis tribus versiculis. « Eripe me de luto, ut non infigat, » id est, ut non tam alte infigat, ut non emergam; dixerat enim: « Infixus sum in limo profundi, » nunc petit non detineri in eo luto. « Libera me ab iis, qui oberunt me, » id est, ab iniquis persecutoribus; « et de profundis aquarum, » id est de magnis tribulationibus, in quas illi me conjecerunt. « Non me demergat tempe-

Christi orationem fecit ut non pateretur, aut non moreretur, sed ut in passione vel morte non detineretur.

Miserere me, et dicit misericordiam miseris suavissimam esse, quemadmodum cibus suavis est esurientibus, non autem saturis, a quibus contemnitur. Itaque vult sensum esse: « Exaudi me, Domine, quoniam » mihi in tribulatione consulto suavis » est misericordia tua; » jam enim incipio experimento discere, quam dulciter sapiat misericordia tua. In hebreo est vox generalis, nimirum *רחמי* *rahimi* *rahim*, bona est misericordia tua: quae vox potest et benignam, et pacem significare. Altera ratio est in sequenti versiculo: « Et ne avertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor velociter exaudi me. » Nusquam Deus faciem suam avertit a Filio suo; sed visus est avertisse, quando eum in cruce pendentem in summis doloribus dereliquit, dicente ipso homine: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » *Matth. xxv*. Huc igitur respicit, cum dicit: « Ne avertas faciem tuam a puero tuo, » id est, ne diutius me in his doloribus derelinquas. Per vocem *puerum*, S. Augustinus intelligit *parvulum*, quia Christus

tas aquae; » antea dixerat, « tempestas demersit me, » id est, non demergit, id est, non detineri in illa immersione; quod declarat, dicens: « Non ita me absorbeat profundum, » ut nunquam emergam. « Et non urgeat super me puteus os suum, » id est, non claudat puteus in quem cecidi os suum: nam, dum patet os putei, spes est evadendi; sed, clauso atque obturato ore putei, nihil nisi desperatio superest. Verbum hebraicum *רחמי* atar proprie significat claudere, et sic legit S. Augustinus: Non exaret puteus os suum; et exponit, non claudat. S. Hilarius legit: Non continet; S. Hieronymus: Non coronet; quare nostra lectio, quae habet: Non urgeat, exponenda est, non comprimat os suum, id est, non claudat. Quomodo etiam exponitur graecum vocem, *επιφορη*, Theodoretus et Euthymius, id est, non concludat. In summa petit celerem resurrectionem a mortuis, et liberationem ab omni malo, primum sibi, deinde membris suis.

20. EXAUDI ME, DOMINE, QUONIAM BENIGNA EST MISERICORDIA TUA; SECUNDUM MULTITUDINEM MISERATIONUM TUARUM RESPICE IN ME.

21. ET NE AVERTAS FACIEM TUAM A PUERO TEO, QUONIAM TRIBULOR, VELOCITER EXAUDI ME.

22. INTENDE ANIME MEAE, ET LIBERA EAM; PROPTER INIMICOS MEOS ERIPE ME.

Multiplicat Propheta verba orationis in persona Christi patientis, ut ostendat magnitudinem passionis. « Exaudi me, Domine, quoniam benigna est misericordia tua; » proponit tres rationes, ob quas debet exaudiri: unam ex parte misericordiae Dei, alteram ex parte magnitudinis doloris sui, tertiam ex parte inimicorum persequentium. Prima ratio est in hoc versiculo, ubi dicitur misericordia Dei benigna et multa esse. S. Augustinus legit: Quoniam suavis est misericordia tua; et dicit misericordiam miseris suavissimam esse, quemadmodum cibus suavis est esurientibus, non autem saturis, a quibus contemnitur. Itaque vult sensum esse: « Exaudi me, Domine, quoniam » mihi in tribulatione consulto suavis » est misericordia tua; » jam enim incipio experimento discere, quam dulciter sapiat misericordia tua. In hebreo est vox generalis, nimirum *רחמי* *rahimi* *rahim*, bona est misericordia tua: quae vox potest et benignam, et pacem significare. Altera ratio est in sequenti versiculo: « Et ne avertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor velociter exaudi me. » Nusquam Deus faciem suam avertit a Filio suo; sed visus est avertisse, quando eum in cruce pendentem in summis doloribus dereliquit, dicente ipso homine: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » *Matth. xxv*. Huc igitur respicit, cum dicit: « Ne avertas faciem tuam a puero tuo, » id est, ne diutius me in his doloribus derelinquas. Per vocem *puerum*, S. Augustinus intelligit *parvulum*, quia Christus

Christi orationem fecit ut non pateretur, aut non moreretur, sed ut in passione vel morte non detineretur.

Miserere me, et dicit misericordiam miseris suavissimam esse, quemadmodum cibus suavis est esurientibus, non autem saturis, a quibus contemnitur. Itaque vult sensum esse: « Exaudi me, Domine, quoniam » mihi in tribulatione consulto suavis » est misericordia tua; » jam enim incipio experimento discere, quam dulciter sapiat misericordia tua. In hebreo est vox generalis, nimirum *רחמי* *rahimi* *rahim*, bona est misericordia tua: quae vox potest et benignam, et pacem significare. Altera ratio est in sequenti versiculo: « Et ne avertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor velociter exaudi me. » Nusquam Deus faciem suam avertit a Filio suo; sed visus est avertisse, quando eum in cruce pendentem in summis doloribus dereliquit, dicente ipso homine: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » *Matth. xxv*. Huc igitur respicit, cum dicit: « Ne avertas faciem tuam a puero tuo, » id est, ne diutius me in his doloribus derelinquas. Per vocem *puerum*, S. Augustinus intelligit *parvulum*, quia Christus

« humiliavit se usque ad mortem, » et sic parvulum, abjectum et humilem se fecit. Vox hebraica *רחמי* *rahimi* *rahim*, bona est misericordia tua: quae vox potest et benignam, et pacem significare. Altera ratio est in sequenti versiculo: « Et ne avertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor velociter exaudi me. » Nusquam Deus faciem suam avertit a Filio suo; sed visus est avertisse, quando eum in cruce pendentem in summis doloribus dereliquit, dicente ipso homine: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » *Matth. xxv*. Huc igitur respicit, cum dicit: « Ne avertas faciem tuam a puero tuo, » id est, ne diutius me in his doloribus derelinquas. Per vocem *puerum*, S. Augustinus intelligit *parvulum*, quia Christus

23. TE SCIS IMPROPERIUM MEUM, ET CONFUSIONEM MEAM, ET REVERENTIAM MEAM.

24. IN CONSPECTU TEO SUNT OMNES, QUI TRIBULANT ME; IMPROPERIUM EXPECTAVIT COR MEUM, ET MISERIAM.

Vocat ipsum Deum in testem passionis suae, ac praecipue ejus passionis, quae in ignominia consistit: nobiles enim animi pluris faciunt ignominiam, quam dolorem corporis. « Tu, inquit, scis improperium meum, » id est, quae impropria in me jactant adversarii; « et confusionem meam, » id est, confusionem, quae nascitur ex opprobriis: confuditur enim apud alios, non solum qui culpam veram agnoscit, sed etiam qui sine culpa est, sed videt credi ab aliis crimina, quae sibi falso obijciuntur. « Et reverentiam meam, » id est, verecundiam, quae ex confusione oriri solet: erubescunt enim, qui apud alios confunduntur, etiam si injuste confunduntur. In hebreo est vox *רחמי* *rahimi* *rahim*, bona est misericordia tua: quae vox potest et benignam, et pacem significare. Altera ratio est in sequenti versiculo: « Et ne avertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor velociter exaudi me. » Nusquam Deus faciem suam avertit a Filio suo; sed visus est avertisse, quando eum in cruce pendentem in summis doloribus dereliquit, dicente ipso homine: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » *Matth. xxv*. Huc igitur respicit, cum dicit: « Ne avertas faciem tuam a puero tuo, » id est, ne diutius me in his doloribus derelinquas. Per vocem *puerum*, S. Augustinus intelligit *parvulum*, quia Christus

« humiliavit se usque ad mortem, » et sic parvulum, abjectum et humilem se fecit. Vox hebraica *רחמי* *rahimi* *rahim*, bona est misericordia tua: quae vox potest et benignam, et pacem significare. Altera ratio est in sequenti versiculo: « Et ne avertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor velociter exaudi me. » Nusquam Deus faciem suam avertit a Filio suo; sed visus est avertisse, quando eum in cruce pendentem in summis doloribus dereliquit, dicente ipso homine: « Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? » *Matth. xxv*. Huc igitur respicit, cum dicit: « Ne avertas faciem tuam a puero tuo, » id est, ne diutius me in his doloribus derelinquas. Per vocem *puerum*, S. Augustinus intelligit *parvulum*, quia Christus

UNIVERSITATIS PARISIENSIS

UNIVERSITATIS PARISIENSIS

lavit cor meum, multo antea quam advenirent. Ex hebraeo S. Hieronymus vertit: *Opprobrio conpictum est cor meum, et desperatus sum.* Sed facile est videre quid Septuaginta legerint, ut verterent: *Inproprium expectavit cor meum, et miseriam;* nam *שׁוֹבָר שׁוֹבָר* sicut legitur cum puncto in dextro cornu, significat *contritum est*, ut vertit S. Hieronymus; sed si legatur *salar*, cum puncto in sinistro, significat *asportavit*, et sic legunt Septuaginta. Sic etiam vox hebraica *שׁוֹבָר שׁוֹבָר* *anachor*, et nomen esse potest, et verbum; si nomen sit, ut Septuaginta crediderunt, *שׁוֹבָר שׁוֹבָר* significat *graven afflictionem*, quam ipsi *miseriam* dixerunt; si verbum sit, ut credidit S. Hieronymus, significat *salute datur*; vel etiam, ut ipsa veritas, *desperatus sum*. Itaque Iacobo graeci et latini non discordat ab hebraica, si legatur, ut eam Septuaginta interpretes legerunt.

Quemlibet Deum dicitur qui Christus consolatur.

25. Et sustinet, qui simul contristaretur, et non fuit; et qui consolaretur, et non inventi.

26. Et dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto.

Addit ad extremum, in tantis passionibus suis, non solum se nullum habuisse consolatorem et compatiendum, sed in fame fel sibi datum in escam, et in siti acetum in potum. Non defuerunt, qui contristarentur in morte Christi, sed defuerunt, qui simul cum illo contristarentur, id est, ob eam causam tristarentur, unde ipse tristabatur. Nam Apostoli et plures mulieres tristabantur ob mortem Christi temporalem; ipse vero tristabatur ob mortem spiritualem, et spirituales excitationes Iudeorum, qui insaniebant in medicum, qui venerat curare eos. » Sic etiam quavis consolantem, et non inventi, » quia consolatio, quam quaequebat, erat conversio impiorum. In passione autem ejus multi perversi sunt; pauci, aut nulli conversi. Nam latro conversus quidem est, sed sub fine passionis; ut in ipsa passione turbatus clamavit *Joan. x.* : *Tolle, tolle, crucifige eum;* » Apostoli, scandalum passi, fugerunt, Petrus negavit, Judas desperavit. Quod autem dicitur de felis dato in escam, ad litteram non legitur in Scriptura, quia *Matth. xxvii.* fit quidem mentio felis, sed dati in potum, non in escam. » Dederunt, inquit, et bibere vinum cum felle mixtum; » et fortasse non fuit proprie fel, quia erat potio amara. Marcus enim, cap. xv. hoc idem refertur dicit: » Habent et bibere myrrhatum vinum, » et hec est causa fortasse, cur Mattheus non allegaverit scripturam istam Psalmi, ut semper solet diligenter notare, quando scriptura aliqua impletur in actionibus et passionibus Christi. Probabile igitur est, escam istam felle intelligendam esse spiritualiter, ut per escam felle intelligatur amaritudo peccatorum, quae Christo in passione jejuniante loco cibi ingesta est. Quod denique dicitur de potu aceti, non solum spiritualiter, sed etiam ad litteram impletum est, ut perspicuum est ex

cap. xix *Joan.*, ubi notat Evangelista Christum dixisse: » Sitio, » et accepisse acetum sibi in sponsa porrectum, ut impleteret Scripturam. Scriptura autem implenda haec erat: » In siti mea potaverunt me aceto. »

27. FIAT MESA EORUM CORAM IPSIS IN LA-QUEUM, ET IN RETRIBUTIONES, ET IN SCANDALUM.

28. OBSCURENTUR OCULI EORUM, NE VIDEANT; ET DORSUM EORUM SEMPER INCURVA.

29. EFFUNDE SUPER EOS IRAM TUAM, ET FUROR ISTE TUAE COMPRENDAT LOS.

30. FIAT HABITATIO EORUM DESERTA, ET IN TABERNACULIS EORUM NON SIT, QUI INHABITET.

Iniit nunc Propheta, per modum imprecationis, praedecere mala quae eventura erant Iudeis ob ingratitudeinem et crudelitatem in Christum, qui ad eos missus fuerat Salvator et Redemptor. Describit autem penas spirituales et corporales, quas in Iudeis manifestissime cernimus: » Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum; » per mensam intelligunt Patres lectionem Scripturarum, unde pascentur animae fidelium veritate divina. Vocat autem mensam, ut opponat escam felle, quasi dicat: Illi nihil dederunt fel in escam, tu facies ut eorum mensa et esca vertatur esse in laqueum. Hec mensa eorum Iudeis est, quia assidue legunt Mosem et Prophetas, sed facta est illis in laqueum, quia perperam intelligentes captantur laqueo infidelitatis, et illa ipsa Scriptura, quae fideliter considerata poterat eis salutem adferre, adfert eis perditionem, quia detinet illos in incredulitate. Eadem facta est illis in retributionem, quia quod mensa Scripturarum versa sit illis in laqueum, permittit Deus, ut retribuatur illis quod merentur. Nam justum est, ut qui haec aspicere noluerunt, in tenebris maneat. Facta quoque est illis » in scandalum, » quia lapidem angularem a Deo missum, non cognoverunt, sed in eum possus impigerunt et offenderunt; unde factus est illis » lapis offensivus, et petra scandali. » *Isai. viii.* et *Rom. ix.* » Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva. » Hec est radix malorum supradictorum, quia permittente Deo depravatus est intellectus, et affectus eorum. » Obscurentur oculi eorum » interiores; imo » velantur est super cor eorum, » teste Paulo *II Cor. iv.*; » imo » excaveati sunt, » ut dicitur *Isai. cap. vi.* *Matth. xiii.* *Joan. xii.* et *Rom. xi.* Depravatus quoque est eorum affectus, ut nihil appetant, nisi terrena; quod significat illud: » Dorsum eorum semper incurva. » id est, te permittente, ac per hoc puniente eorum ingratitudeinem, semper curvi incedent, ut nihil nisi terram aspiciant. Ut autem intelligamus hanc eorum caecitatem et pravitatem de ira Dei descendere, subiungit Propheta: » Effunde iram tuam super eos, » id est, effundes super eos iram tuam: quod Apostolus confirmat, *I. Thessal. ii.* : » Qui dominum co-

Mesa est laqueum.

Scriptura est in laqueum.

viderunt Jesum, et Prophetas, et nos persecuti sunt, et Deo non placent, » etc. Et paulo post: » Pervenit enim ira Dei super illos usque in finem. » Ex hac ira Dei processit spiritualis plaga primum, deinde etiam temporalis, quia expulsi de terra promissionis toto orbe exules, et profugi vagantur; quod subiungit Propheta, dicens: » Fiat habitatio eorum deserta, et non sit qui in tabernaculis eorum inhabitet: » id impletum est ad litteram, cum Tito imperatore juvene eversa est Jerusalem, et inhabitabilis reddita; postea vero reaedificata quidem est, et habitari coepit, sed a Gentilibus, vel Christianis, vel Saracenis, non autem a Iudeis. Unde quod ad Iudeos attinet, adhuc deserta est, quia ibi non permittuntur habitare, nisi pauci admodum; praedixit hoc etiam Dominus, *Matth. cap. xxiii.* : » Ecce relinquatur vobis domus vestra deserta. »

31. QUONIAM QUOM TU PERCUSISTI, PERSECUTI SUNT; ET SUPER DOLORUM VULNERUM MEORUM ADDIDERUNT.

32. APPONE INIQUITATEM SUPER INIQUITATEM EORUM, ET NON INTRENT IN JUSTITIAM TUAM.

33. DELEANTUR DE LIBRO VIVENTIUM, ET CUM IUSTIS NON SCRIBANTUR.

Quemadmodum paulo ante propter escam felle Christo exhibitam, Iudei puniti sunt, ut mensa eorum fieret illis in laqueum: ita nunc dicit Propheta Iudeos sic puniendos, ut apponantur peccata ad peccata eorum, quemadmodum ipsi addiderunt Christo penas ad penas, et dolores ad dolores. Sed explicandum est quomodo sit intelligendum, Iudeos esse persecutos esse, quem Deus percussit, » et » addidisse dolores super dolores vulnerum Deo percuciente acceptorum: » Deus enim non videtur percussisse Christum, nisi permittendo ut a Iudeis percuteretur; proinde videntur eadem omnino vulnera fuisse, quae Christus a Deo et a Iudeis accepit. Sciendum igitur est quamdam persecutionem; et quamdam vulnera a solo Deo inflata fuisse Christo sine ulla cooperatione Iudeorum: aliam fuisse persecutionem, et alia vulnera a Iudeis proprie Christo inflata, Deo permittente, et ut illa Christus pateretur, deprecante et volente. Permissio et vulnera a Deo inflata, sine cooperatione Iudeorum, fuit assumptio carnis passibilis et mortalis; unde secuta est fames, sitis, fatigatio, frigus et aestus perperio, et alia per multa incommoda. Porro incarnatio, unde ista secuta sunt, facta est opera Spiritus Sancti; ac per hoc Deus solus Christum percussit, dum sine culpa ejus propria, tam nullas peccati originalis penas illum subire voluit. Ad has penas, sive percussiones addiderunt Iudei persecuciones et vulnera. Nam etiam Deus definitio consilio vulnerit Christum illa pati, et bene usus sit mala voluntate Iudeorum, tamen vere et proprio Iudei ex propria malignitate et invidia Christum persecuti

sunt, et vulneribus ac morte affecerunt. Alit igitur Propheta: » Quoniam quom te percussisti, » militens in mundum in similitudinem carnis peccati, fami et siti, frigori et aestui, aliisque innumerabilibus incommodis obnoxium; » persecuti sunt » calumniis, conviciis, falsis testimonio. » Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt, » id est, super dolorem quem capiebam ex consideratione innumerabilium peccatorum, » quae quasi vulnera mea essent curanda et purganda susceperam, » addiderunt » dolorem flagellorum, spinarum, clavorum; et cum jam mortuus essem, » addiderunt » vulnus lateris mei; et cum e sepulchro surrexissem, et in me quid amplius facerent, non habere, addiderunt persequi, et vulnerare me in membris meis, discipulos meos lapidando et occidendo. In hebraeo habetur, et super dolorem vulnerum tuorum narraverunt, vel numeraverunt. Sed idem est sensus, nam vulnera illa dici possunt a Christo vulnera mea, et vulnera tua: mea, quia mihi inflata; tua, quia a te inflata. Illud autem, narraverunt, vel numeraverunt, a Septuaginta acceptum est in significationem numerationis, non narrationis; et ideo viderunt, addiderunt: quia idem est addere ad numerum percussorum, seu vulnerum, et numerare super vulnera et percussiones; non enim quis potest numerare super vulnera inflata, nisi addendo nova vulnera. » Appone iniquitatem super iniquitatem eorum. » Quoniam, inquit, illi addiderunt vulnera super vulnera, ideo tu, *Iudei*, appone iniquitatem super iniquitatem » id est, iusto iudicio tuo non eos liberes a prima iniquitate, sed sine ut addant iniquitatem ad iniquitatem, sine ut impleant mensuram patrum suorum, *Matth. xxiii.* : » Ut veniat super omnes singulis iustus. » Dicitur enim Deus facere, quando permittit fieri id quod sine ejus permissione non fieret, et hoc non casti, sed ex certo decreto ad puniendam peccata eorum, qui merentur sic deseri et excaveari: nulla enim est pena gravior, quam cum peccatum est pena peccati. De qua re vide S. Augustinum lib. IV in *Joannem*, » Et non intrent in justitiam tuam. » Hae est explicatio superiorum verborum: illi enim, qui non intrent in justitiam Dei, id est, qui non admittuntur ad justificationem, quam Dei gratia gratis operatur in vasis misericordia, illi de peccato in peccatum ruunt, et peccata peccatis opponunt. » Deleantur de libro viventium. » Aliqui haec exponunt de libro vitae temporalis, ut deleat de libro viventium, nihil sit aliud, nisi inferni. Sed huic expositioni repugnant verba sequentia: » Et cum iustus non scribantur; » nam ex usu Psalmorum una pars veteriuli alteram explicat: proinde idem esse videtur, *deleat de libro viventium, et non scribitur in libro justorum*, ut per *deleat*, vel *non scribitur*, intelligatur *non computari*; et per *venit* et *intelligitur* iusti, qui soli vere vivunt, cum infirmi mortui sint in peccatis et delictis suis. S. Augustinus

Vulnera inflata a Deo non a Iudeis.

intelligit hæc omnia de libro æternæ prædeterminationis, de quo deleri dicuntur, qui tandem intelligunt se in eo scriptos non fuisse. Sed quoniam liber vite ante merita prævisa scriptus fuit, ut in primis S. Augustinus affirmat, non video quomodo in penam istorum nunc dicatur: « Delectantur de libro viventium, et cum iustis non scribantur. » Probabilior videtur eorum sententia, qui per librum viventium et iustorum intelligunt illorum populi Dei, in quo scripti sunt veri cultores Dei, quibus solis vera justificatio contingit, et qui sunt filii et hæredes. Vero enim Iudei, qui olim erant populus Dei, nunc delecti de libro viventium et iustorum, non sunt amplius populus Dei, neque partem habent in hereditate filiorum Dei: et contra Gentiles, qui non erant populus Dei, per fidem in Christum coeperunt esse populus Dei, et partem habere in regno Dei. Hoc prædixit Ezechiel cap. xii: « In concilio populi mei non erunt, et in scriptura domus Israel non scribentur. » Et Daniel cap. ix: « Non erit ejus populus, qui eum negaturus est. » Et tunc: « Non populus meus, et ego non ero vester Deus. » Et Dominus in Evangelio summè hoc prædixit Iudeis, fore, « ut auferretur ab eis regnum Dei, et filii regni efferrentur foras; et in locum eorum venirent gentes ab oriente et occidente, et recumberent cum Abraham, Isaac et Jacob in regno celorum. » Hanc expositionem attingit breviter S. Hieronymus, sed iustus S. Hieronymus, qui dicit Iudeos persecutores Christi delictos esse de libro in quo scribebantur Patriarche et Prophete, et non esse scriptos in libro eorum, qui justificantur per fidem Christi, quorum nomina scripta sunt in caelis.

Ver. 34. **34. EGO SUM PAUPER ET DOLENS: SALUS TUA, DEUS, SUSCEPIT ME.**

Nunc tandem in fine Psalmi prædicit Propheta Christi gloriam, et Ecclesie edificationem. Loquitur autem in persona ipsius Christi, ut etiam in superioribus fecit. « Ego, inquit Dominus, sum pauper et dolens, » id est, in cruce sui pauper et dolens, nudus vestibus, coopertus plagis, in nihil habuit ex hoc nostro mundo extens, nisi mala nostra, exemplum nobis præbens, ut sequamur vestigia ejus, contententes cum gaudio bona mundi, et tolerantés cum patientia mala mundi. « Salus tua, Deus, suscepit me; » cum talis essem, egens botis, dives malis, salus tua me resuscitans a mortuis absterxit omnia mala, replevit omnibus bonis. Quid enim mali herere possit in eo quem ipse salus suscepit, et undique completur? in hebræo non est verbum sum, sed ego pauper et dolens: debet autem illud verbum explicari accommodatè ad sententiam, ut sensus sit: Ego pauper et dolens, vel: Ego sum ille pauper et dolens, quem salus tua suscepit.

35. LAUDABO NOMEN DEI CUM CANTICO, ET MAGNIFICABO EUM IN LAUDE.

Christus in forma hominis resuscitatus, et glorificatus a Deo Patre, gratias illi agit, et agit in æternum; ideo dicit: « Laudabo nomen Dei cum cantico, » defunctus videlicet laboribus et doloribus, non cessabo laudare nomen Dei, id est, potentiam Dei, « cum cantico, » id est, cum letitia et gaudio. « Et magnificabo eum in laude, » quod est idem aliis verbis repetitum, ad effectum indicandam.

36. ET PLACEBIT DEO SUPER VITULUM NOVELLUM, CORNUA YMOCCENTEM ET UNGULAS.

Sacrificium laudis in celo exhibitum Deo, multo est excellentius sacrificiis, que in lege præstantissima habebantur: sacrificium enim omnium præstantissimum erat immolatio vituli juvenis, incipientis cornua et unguilas emittere. Ideo dicit: « Et placebit Deo » canctium meum « super vitulum novellum, » id est, magis quam placeat immolatio vituli juvenis; atque ad significandum non debilem ac tenerum, sed perfectum et validum, adjungit, « cornua prodecentem et unguilas, » in hebræo est elegans allusio nominum: nam canctium vocavit *shor*, vitulum vocavit *shor*, quasi dicit: Magis placebit *shir*, quam *shor*, id est, canctium, quam vitulus; sive, sacrificium laudis, quam sacrificium pecoris.

37. VIDEANT PAUPERES, ET LETENTUR; QUÆRITE DEUM, ET VIVET ANIMA VESTRA.

Laudationi admiscet exhortationem. « Videant, » inquit, id est, intelligant et considerent hæc « pauperes, et letentur » in paupertate sua. Alloquitur autem pauperes sibi similes, qui magis voluntate, quam necessitate sunt pauperes; qui, si divitias forte possident, habent eas ad dispensandas secundum voluntatem Dei, ut economi, non ut domini; ad promerendam, non ad superbendam; ad opera charitatis, non ad passiones desiderii; denique, qui non minori letitia dicant: « Sit nomen Domini benedictum, » cum egent, quam cum abundant. « Quærite Deum, et vivet anima vestra. » O vos, pauperes spiritui, qui terrena despiciatis omnia, tanto onere levati, erigite animum, querite Deum, et anima vestra, que ex rebus caducis vivere non potest, vero vivet. « Cavete (inquit Dominus Luc. xii) ab omni avaritia, quia non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his, que possidet. » Contra autem de Deo dicitur: « In ipso vita erat, » Joan. cap. i; et in Psal. xxxv: « Apud te est fons vite. » Et Eccl. i: « Fons sapientie Verbum Dei in excelsis, » et Prov. viii: « Qui me invenerit, inveniet vitam. » Nam anime rationali vivere, sapere est: tunc autem sapientissima erit anima, ac per hoc perfectissima vivet, cum primam atque altissimam causam in seipsa sine ullo medio cernat. Ergo que-

Autem rationem vivit, super est.

rite Deum per viam mandatorum ejus incedendo, et non declinando ad dexteram, vel sinistram, et cum perveneritis, vivet anima vestra.

Ver. 38. **38. QUONIAM EXAUDIVIT PAUPERES DOMINUS, ET VINCTOS SCOS NON DESPEXIT.**

Reddit rationem cur bonum sit querere Deum, ut vivamus: et ratio sumpta est ab experimento sanctorum patrum, quos Christus descensu suo ad inferos visitavit. Illi enim diu quæsierunt Deum, et primi fuerunt, qui eum per Christum vite æternæ aditu patefacto, invenorunt, et ex ejus visione vitam æternam acceperunt. « Quoniam, inquit, exaudivit pauperes Dominus. » Patriarcha enim et Prophete omnes pauperes spiritu fuerunt, et in hoc mundo, tanquam hospites et peregrini habitaverunt, patriam celestem inquirentes, ut dicit Apostolus ad Hebr. xi. Hos ergo pauperes exaudivit Dominus, et quia exaudivit, « vinctos suos non desepit. » Iidem enim ipsi vincti erant, et quasi compediti, quoniam ex inferno ad celestem patriam transire non poterant, nisi Christus inferni claustra perrumperet, vinctosque ferreos sua morte confringeret.

Ver. 39. **39. LAUDENT ILLUM CÆLI ET TERRA, MARE ET OMNIA REPTILIA IN EIS.**

Ob communia beneficia ipsa rerum universitas ad agendas gratias invitatur. « Laudent illum (Deum videlicet) cæli, terra, et mare, et omnes qui habitant in eis. » Meminit autem proprie « reptilium, » que degunt in aquis; non autem angelorum, qui degunt in cælis, et hominum, qui vivunt in terris: quoniam dubium esse non poterat angelos et homines ad laudem Dei excitarentur.

Ver. 40. **40. QUONIAM DEUS SALVAM FACIET SION, ET EDIFICABUNTUR CIVITATES JUDA.**

Hic jam prædicitur edificatio Ecclesie, quæ passionem et resurrectionem Christi consecuta est; vel, ut alii volunt, edificatio celestis Jerusalem, vel utrumque simul. « Quoniam Deus salvam faciet Sion, » id est, Ecclesiam suam primitivam ex Judeis collectam, id est, eorum illum Apostolorum ac discipulorum primorum salvabit ab omni periculo et persecutione in terris, et

postea salvabit illam perfecta salute in cælis. « Et edificabuntur civitates Juda, » id est, propagabitur prima illa Ecclesia, dum multi lapides vivi accedent, et multe Ecclesie toto orbe edificabuntur, quæ dicuntur civitates Jude, id est, confessionis, quia confessio veræ fidei Ecclesiam edificat et propagat: *Juda enim confessionem significat.*

41. ET INHABITABUNT IBI, ET HEREDITATE ACQUIRANT EAM.

42. ET SEMEN SERVORUM EJUS POSSIDEBIT EAM, ET QUI DILIGUNT NOMEN EJUS HABITABUNT IN EA.

Hic vero prædicitur firmitas, et beatitudo Ecclesie. Nam civitates Juda, id est, civis civitatum Juda, « habitabunt ibi, » id est, in Sion. « Et hereditate acquirant eam: » omnes enim veri fideles Ecclesiarum particularium adherent Ecclesie apostolicæ, quæ est Sion, « et hereditate acquirant eam. » Ad quam hereditatem non pertinent secte hereticorum et schismaticorum. *Elisti fidem veri fideles, si permanserint in fide, » que per dilectionem operatur, » Galat. v, inhabitabunt quoque Sion celestem, » et hereditate acquirant eam, » quia, « si filii, et hæredes, » ut ait Paulus Rom. viii. « Et semen servorum ejus possidebit eam. » id est, istam Sion, sive in terris, sive in cælis, non solum primi fideles possidebunt, sed etiam posteri eorum. Non enim perit Ecclesia Christi, quæ fundata est supra firmam petram. « Et qui diligunt nomen ejus, habitabunt in ea, » id est, illi ex posteritate fidelium permanent habitabunt in Ecclesia, et perveniunt ad celestem Sion, « qui diligunt nomen ejus. » Qui enim sine charitate invenerunt in fine, tanquam paleæ segregabuntur a frumento, et igni tradentur, ut comburantur. Salus enim æterna charitatis est præmium, dicente apostolo Jacobo, cap. i: « Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vite, quam reproquist Deus diligentibus se. » Poterunt igitur ad tempus cum sola fide, absque charitate, peccatores cum iustis esse in Ecclesia, ut paleæ cum tritico in area, et pisces boni cum malis in rete; sed non permanent usque in finem, neque hereditate acquirunt celestem Sion, ut in æternum habitent in ea.*

V. v. — In fine, Psalmus David.

1. In rememorationem, quod salvum fecerit eum Dominus.

2. Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adjuvandum me festina.
3. Confundantur, et reverentur, qui querunt animam meam.

V. s. u. — Victori David ad recordandum.

Deus, ut liberes me: Domine, ut auxiliaris mihi, festina.
Confundantur et erubescant, qui querunt animam meam.

4. Avertantur retrorsum, et erubescant, qui volunt mihi mala.

Avertantur statim erubescens, qui dicunt mihi: Euge, euge.

5. Exultent et latentur in te omnes qui querunt te, et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

6. Ego vero egenus, et pauper sum: Deus, adjuva me.

Adjutor meus, et liberator meus es tu: Domine, ne moreris.

Convertantur retrorsum, et erubescant, qui volunt malum mihi.

Revertantur ad vestigium confusionis suae, qui dicunt: Vahl vahl!

Gaudeant et latentur in te omnes qui querunt te: et dicant semper: Magnificetur Deus, qui diligunt salutare tuum.

Ego autem egenus et pauper; Deus, festina pro me:

Auxilium meum et salvator meus tu. Domine, ne moreris.

Argumentum. — Vid. quae Psalmo XI. praemisimus. Argumentum huius Psalms videtur ad hoc destinatum, ut certis quibusdam temporibus aut occasibus in templo inter sacra decantaretur.

1. Praecentori, Davidis carmen, ad revocandum eum in memoriam Jovae.

2. Deus, ad liberandum me; Jova, ad auxilium meum festina.

3. Potere afficiantur et erubescant, qui appetunt vitam meam; cedant retro et confumelia afficiantur, qui volunt malum meum.

4. Revertantur propter pudorem suum, qui dicunt: Eia! eia!

5. Exultent et latentur de te, quicumque te querunt; dicant continuo: Magnus est Jova! qui amant auxilium tuum.

6. Et ego afflictus sum et pauper, Deus, propere mihi; auxilium meum et liberator meus es tu; Jova, ne moreris.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David, in rememorationem, quod salvum fecerit eum Dominus.

In hoc titulo apud Hebraeos habetur tantum: « In finem David in rememorationem; » sed Septuaginta Interpretes addiderunt, explanatione gratia illa verba, « quod salvum fecerit eum Dominus. » Quod enim quidam bonus auctor, sed modernus, scripsit, a Septuaginta Interpretibus posita fuisse in titulo aliqua verba, prout versuuli, non est probabile, tum quia in hebraeo non ponitur in titulo pars illa prima versuuli, tum quia in primo versiculo mentio fit auxilii, non salutis: quae tamen expresse nominatur in titulo; tum denique quia si illa pars prima versuuli pertinere ad titulum, certe prima esset; at prima pars, videlicet: « Deus, in adiutorium meum intende, » in omnibus codicibus, hebraicis, graecis et latinis invenitur in principio Psalms, non in titulo. Argumentum Psalms idem est cum argumento Psalms trigesimali noni, cuius sex ultimi versuuli sunt idem cum sex ultimis versuulis huius Psalms. Igitur continet hic Psalms orationem Christi in cruce pendentis pro salute sua, id est, pro ceteri resurrectione corporis sui, et pro salute populi sui, quod est etiam corpus ipsius, sed mysticum. Dicitur autem Psalms

compositus in rememorationem salutis acceptae; quoniam David spiritu prophetico, ut praevidit orationem Christi pro salute fundendam, sic etiam praevidit salutem sine dubio securam, et in eius memoriam Psalms Deo cecinit.

EXPLICATIO PSALMI.

Ver. 1. 1. DEUS, IN ADIUTORIUM MEUM INTENDE: DOMINE, AD ADIUVANDUM ME FESTINA.

Hic versiculus in Ecclesia catholica celeberrimus est: inde enim incipiunt Officia divina omnium horarum. Quamvis enim praecipue conveniat Christo in cruce pendenti, potest tamen usurpari ab omnibus fidelibus in periculo versantibus; et quoniam semper in multis magnisque periculis versamur, dum peregrinamur a Domino, et « dum adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem devoret, » ut scribit B. Petrus I. Epist. cap. v; ideo non solum licet, sed etiam expedit assidue hunc versiculum frequentare: ad quod faciendum hortatur monachus Joannes Cassianus Collat. X, cap. ix, ubi fustissime persequitur utilitatem et virtutem huius versuuli. Petitur igitur in hoc versiculo auxilium Dei magnum et velox, ad avertendum malum grave et imminens; de prioribus dicit: « Deus, in adiutorium meum intende, » id est, incumbere diligenter in me juvando, ut gravitas mali requirit; de posteriore dicit: « Domine, ad adiuvandum me festina, » id est, non solum diligenter incumbas in me juvando, sed etiam velociter, et nulla interposita mora, quoniam periculum imminet. S. Hilarius et S. Augustinus exponunt solum prima illa verba: « Deus, in adiutorium meum intende. » Reliqua ejusdem versuuli omittunt: quae fuit causa cur auctor ille, de quo supra locuti sumus, existimaverit posteriora verba huius versuuli non fuisse apud Hilarium et Augustinum in ipso Psalms, sed in titulo. Sed apud Hilarium invenitur integer titulus, et integer Psalms descriptus, et in primo versiculo non desunt illa verba: « Domine, ad adiuvandum me festina. » Cur autem non exposuerint haec verba SS. Hilarius et Augustinus, ratio est, quia sunt eadem cum superioribus, praesertim si quis consulat hebraeum textum, ubi unicum est verbum, hoc modo: Deus, ad me liberandum; Domine, qui adjuvandum me festina.

Ver. 2. 2. CONFUNDANTUR ET REVERTANTUR, QUI QUERUNT ANIMAM MEAM.

PSALMUS LXXI.

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — Psalmus David, 1. Filiorum Jonadab, et priorum captivorum.

In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum.

Hic versiculus idem est cum versiculo 49 Psalms xxxix, et sensus est, ut per Christi resurrectionem, et fidelium liberationem de potestate inimicorum, inimici videntes se frustra laborasse, confundantur et erubescant, quod partim jam est factum, partim complebitur in novissimo die.

3. AVERTANTUR RETRORSUM, ET ERUBESCANT, QUI VOLUNT MIHI MALA.

Idem est hic versiculus cum versiculo 20 Psalms xxxix, nisi quod hic dicitur: « Avertantur, » ibi, « convertantur. » Sed idem est sensus, repetitio videlicet ejusdem praecisionis ad rem magis explicandam et confirmandam.

4. AVERTANTUR STATIM ERUBESCENTES, QUI DICUNT MIHI: EUGE, EUGE.

Et hic versiculus idem est, quoad sensum, cum versiculo 21 Psalms xxxix, ubi res eadem tertio repetitur, ut videlicet hostes Christi et Ecclesiae cito confundantur, qui nunc exultant dicentes inter se: « Euge, euge. »

5. EXULTENT, ET LAETENTUR IN TE OMNES QUI QUERUNT TE; ET DICANT SEMPER: MAGNIFICETUR DOMINUS, QUI DILIGUNT SALUTARE TUUM.

Idem est hic versiculus cum versiculo 22 Psalms xxxix, in quo per modum praecisionis praedictur victoria, et exaltatio Christi et Ecclesiae.

6. EGO VERO EGGENUS, ET PAUPER SUM: DEUS, ADIUVA ME.

Hic quoque idem est cum versiculo 23 Psalms xxxix, in quo revertitur Christus ad statum illum describendum, quem habuit in cruce, cum vere pauper et nudus Patri dicebat: Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

7. ADIUTOR MEUS, ET LIBERATOR MEUS ES TU: DOMINE, NE MORERIS.

Hic denique versiculus idem est cum ultimo versiculo Psalms xxxix, in quo repetitur prima petitio ceteris auxiliis. Vide plura in explicatione Psalms xxxix.

V. s. h.

In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum [A. in saeculum].

2. In iustitia tua libera me, et eripe me. Inclina ad me aurem tuam, et salva me.

3. Esto mihi in Deum protectorem, et in locum munitionum, ut salvum me facias.

Quoniam firmamentum meum, et refugium meum es tu.

4. Deus meus, eripe me de manu peccatoris, et de manu contra legem agentis et iniqui;

5. Quoniam tu es patiens mea, Domine: Domine, spes mea a juventute mea.

6. In te confirmatus sum ex utero; de ventre matris meae tu es protector meus.

In te cantatio mea semper. 7. Tanquam prodigium factus sum multis, et tu adjutor fortis.

8. Repleat os meum laude, ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.

9. Ne proicias me in tempore senectutis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

10. Quia dixerunt inimici mei mihi, et qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum,

11. Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini, et comprehendite eum; quia non est qui eripiat.

12. Deus, ne elongeris a me: Deus meus, in auxilium meum respice.

13. Confundantur, et deficiant detrahentes animae meae; operiantur confusione et pudore qui quaerunt mala mihi.

14. Ego autem semper sperabo, et adjiciam super omnem laudem tuam.

15. Os meum annuntiabit justitiam tuam, tota die salutare tuum.

Quoniam non cognovi litteraturam 16. introibo in potentias Domini: Domine, memora-ber justitiae tuae solius.

17. Deus, docuisti me a juventute mea, et usque nunc pronuntiabo mirabilia tua.

18. Et usque in senectam et senium, Deus, ne derelinquas me,

Donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quae ventura est;

Potentiam tuam, 19. et justitiam tuam, Deus, usque in altissima, quae fecisti magna: Deus quis similis tibi?

20. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas et malas; et conversus vivificasti me, et de abyssis terrae iterum reduxisti me.

In iustitia tua eruas me, et libera me: inclina ad me aurem tuam, et salva me.

Esto mihi robustum habitaculum, ut ingrediar jugiter; precepisti ut salvares me, quia petra mea et fortitudo mea es tu.

Deus meus, salva me de manu impij, de manu iniqui et nocentis.

Quia tu es expectatio mea, Domine Deus, fiducia mea ab adolescentia mea.

A te sustentatus sum ex utero, de ventre matris meae tu es protector meus: in te laus mea jugiter.

Quasi portentum factus sum multis, et tu spes mea fortissime.

Impleat os meum laude tua, tota die magnitudine tua.

Ne proicias me in tempore senectutis: cum defecerit [al. defuerit] fortitudo mea, ne derelinquas me.

Quia dixerunt inimici mei mihi; et qui observabant animam meam, inierunt consilium pariter.

Dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini et comprehendite eum, quia non est qui eruat.

Deus, ne elongeris a me: Deus meus, ad auxilium meum festina.

Confundantur, consumantur adversarii animae meae.

Operiantur opprobrio et confusione, qui quaerunt malum mihi.

Ego autem jugiter expectabo, et adjiciam super omnem laudem tuam.

Os meum narrabit justitiam tuam, tota die salutare tuum: quia non cognovi litteraturas.

Ingrederi in fortitudines Domini Dei: recordaber justitiae tuae solius.

Deus, docuisti me ab adolescentia mea, et usque nunc annuntiabo mirabilia tua.

Insuper et usque ad senectutem et senos Deus, ne derelinquas me:

Donec annuntiem brachium tuum generationi, cunctisque qui venturi sunt fortitudinem tuam.

Et justitiam tuam Deus usque in excelsam, quanta [h. quae] fecisti magna: Deus, quis similis tibi [al. tui]?

Quia ostendisti nobis tribulationes plurimas et malas; et conversus vivificabis nos, et de abyssis terrae rursus educes nos.

21. Multiplicasti magnificentiam tuam, et conversus consolatus es me.

22. Nam et ego confitebor tibi in vasis psalmiteritatem tuam: Deus, psallam tibi in cithara, Sanctus Israel.

23. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi, et anima mea, quam redemisti.

24. Sed et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam: cum confusi et reveriti fuerint qui quaerunt mala mihi.

Multiplicabis magnitudinem meam, et conversus consolaberis me.

Ego autem confitebor tibi in vasis psalterii veritatem tuam, Deus meus: cantabo [h. psallam] tibi in cithara, Sancte Israel.

Laudabunt labia mea cum cantavero [h. psallero] tibi, et anima mea, quam redemisti.

Insuper et lingua mea tota die meditabitur justitiam tuam: quia confusi sunt, et debonestati quaerentes malum mihi.

Argumentum. — Hunc Psalmum a Davide, ut videtur, compositum filii Jonadab (Jerem. xlv) sine conditioni accommodaverunt, additis vers. 20-24. Post exordium, vers. 1-3, duas sequuntur strophae: vers. 4-13, ab adversariis vite nosc insidiantibus defende me tenet, v. Jova, in quo inde ab initio utitur spem repositam habet; vers. 14-24, pro hoc tuo beneficio summis te efforant laudibus, maxime agm gratias.

1. In te, Jova, fiduciam colloco; ne pudore afficiar in perpetuum.
2. Justitia tua eripe me et libera me, inclina ad me aurem tuam et salva me.
3. Esto mihi in petram domicilii, ad veniendum illuc tutus perpetuo, tu, qui constituisti salvum me facere: nam rupes mea et arx (sive cacumen) mea tu es.

4. Mi Deus, libera me e manu improbi, e manu agentis prave et violenti.
5. Nam tu es spes mea, Domine; Tu, Jova, fiducia mea a juventute mea.
6. Super te innixus sum ab utero, e visceribus matris meae tu *frasti* transire meum (in lucem); de te laus mea perpetuo.
7. Prodigii instar sum multis, tu vero refugium meum firmum.
8. Plenum est (alii, *sic*) os meum laudationis tuae, toto die gloriationis tuae.
9. Ne reicias me tempore senectutis, cum consumuntur vires meae, ne deseras me.
10. Nam loquuntur hostes mei de me; et qui observant animam meam (mihi insidiantur), deliberant una.
11. dicentes: Deus deseruit eum, persequimini, prehendite eum: nam non est qui liberet.
12. Deus, ne sis procul a me; Mi Deus, ad auxilium meum festina.
13. Pudore afficiantur, pereant hostes animae meae; induant probum et contumeliam qui quaerunt malum meum.
14. Ego vero semper sperabo, et addam ad omnem laudationem tuam.

15. Os meum enarrabit justitiam tuam,
omni die salutem tuam :
nam non novi numeros.
16. Ingrediar cum facinoribus Adonai Jovæ,
celebrabo justitiam tuam solum.
17. Deus, docuisti me inde a juventute mea,
et hucusque prædico mirabiliter a te facta.
18. Atque etiam usque ad senectutem et canitiem, Deus, ne deseras me,
donec prædicaverim brachium tuum ætati meæ (aequalibus meis),
omni venienti in mundum (posteris) potentiam tuam.
19. Et justitia tua, Deus, usque in altum;
qui patraisti magna,
Deus, quis sicut tu?
20. Qui videre (experiri) fecisti nos arumnas multas et calamitates,
ferum vitæ restitutes nos,
et de abyssis terræ iterum ascendere nos facies.
21. Augebis dignitatem (vel magnitudinem) meam,
et iterum consolaberis me.
22. Et ego celebrare te volo instrumento nablii (lyræ),
canere fidem tuam, mi Deus,
psallere tibi cithara, Sancte Israelis.
23. Jubilent labia mea, nam volo tibi psallere,
et anima mea (id vult), quam liberasti.
24. Lingua quoque mea quotidie canet justitiam tuam,
quando confundentur et erubescunt qui quærunt malum meum.

NOTE.

Vers. 4. *Violenter* : minus recte Hengstenberg, *corripit*. — Vers. 5. Alii Jovæ trahunt ad primum hemistichium, *mea, Domine Jovæ, Fiducia mea, etc.* — Vers. 6. *Transire meum*, i. e. auctor ortus mei, infinit. cum suffixo a *goc* : cf. Ps. xxii, 10. Ewaldus et alii post Alexandrinos et Vulg. *tributor meus*, i. e. beneficium me afficiens, a *gizab, secare, distribuere. De te*, i. e. laudis meæ tu es *objectum*; vel : te laudandi materiam tuis tribuisti beneficiis. — Vers. 7. *Proligasti*, ob invidias meas calamitates. — Vers. 10. *Loquuntur* : nil supplicandi, nam quod loquuntur, id dicitur vers. 11. — Vers. 13. *Pudore afficiantur*, consiliis suis excidant. — Vers. 15. *Nam non novi*, etc., f. e. innumera sunt beneficia tua. — Vers. 16. *Ingrediar*, i. e. aggrediar fortia Jovæ facta commemorare; Ludovicus de Dieu, *aditum*, i. e. *proferam*, etc. : ita Ewaldus; Rosenmüllerus, *ingrediar templum per fortitudines Domini*, ejus auxilio adjuvus, quæ interpretatio aliena est à consilio Psalmi; Maurer, *eniam in templum cum factis nobis Domini, Jovæ, es celebraturus. Solus*, non meum gladio, non meam virtutem. Alii, *solus*, cum Vulg. — Vers. 18. *Docuisti*, quid? Contextus docet, puta : admirabili tua rerum mearum gubernatione docuisti me celebrare te. — Vers. 19. *Usque in altum*, cosos pertingit, i. e. omnem numerum et mensuram excedit. — Vers. 20. Hoc vers. suffixa pluralia sunt, sive quia versiculi 20-24 alius sunt auctoris, sive ut ostendatur totum populum Hebræum sub unius persona hæc carmine sisti, sive quia, ait Maurer, scriptores Psalmorum, qui pro sua ipsorum salute preces fundunt, amant, sub finem maxime carminis, totum populum respicere, atque ut sua salus cum publicæ omnium salute conjungatur optare. — Vers. 21. *Iterum* : alii, *converte te*, puta ad me meique curam.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, filiorum Jonadab et priorum captivorum.

Hic Psalmus titulo caret apud Hebræos : sed Interpres aliquis titulum supra scriptum addidit; ad quem intelligendum, sciendum est filios Jonadab fuisse homines ob obedientiam celebres. Scribit enim Hieronimus, cap. xxv, eos habuisse præceptum patris sui, ut vinum non liberent, et in domibus non habitarent, sed idem diligentissime observasse. Scilicet præterea filios Israel fuisse captivos factos a rege Nabuchodonosore, simul tempore Joachin regis Jerusalem, et iterum tempore Sedechias, sed priores captivos ad verbum Domini per Hieremiam predicatum, sponte se tradidisse in captivitatem; posteriores vi coactos fuisse, ut percipuum est ex quarto libro Regum, et ex ipso Hieremia. Credibile autem est filios Jonadab fuisse ex primis, qui obediunt Deo ad verbum Hieremias, ut se traderent regi Babylonis, ceteros autem eorum exemplum esse secutos. Et congruit etymologia nominis Jonadab enim spontaneum significat. Hic igitur Psalmus canitur in persona filiorum Jonadab, et cæterorum, qui sponte in priorem captivitatem cum rege Joachin profecti sunt. Utrum autem David ad hanc captivitatem respexerit, an interpres, aut ipsa Ecclesiæ Testamenti veteris accommodaverit Psalmum ad hanc captivitatem, quemodo Ecclesiæ Christianæ accommodat Psalmos varios ad varias celebritates, incertum est. Tractatores ut plurimum volunt hunc Psalmum a Davide compositum ob persecutionem, quam ab Absalone filio in senectute sua perpressus est. Quod etiam confirmari potest ex eo, quod hic Psalmus idem habet principium, quod Psalmus trigessimus, et in cæteris partibus eum eodem satis conveniat. Psalmum autem trigessimum nos etiam cum aliis exponimus de persecutione Absalonis. Neque titulus repugnat. David enim sponte in exilium profectus est, agnosceris illam esse Dei voluntatem, ut ejectionem illam a regno, et fugam, atque exilium patienter ferret; et gratiam liberatoris, cum paulo post in regnum reduceretur, agnosceret. Quod exemplum Davidis secuti postea sunt filii Jonadab, et priores captivi, de quibus titulus loquitur. S. Augustinus movet in hoc Psalmo mirifice commendari gratiam Dei, et sub exemplo Davidis, omnes pios debere in hoc Psalmo cantare laudes gratiæ Dei, per quam liberantur a captivitate diaboli, et gratiam iterum atque iterum implorare, ut præcians et perseverans in bono, non presumens de propriis viribus, sed de auctoritate Dei in omni tentatione confidentes. Sic enim tutissime ad perfectam libertatem, quæ est libertas gloriæ filiorum Dei, pervenimus.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. IN TE, DOMINE, SPERAVI, NON CONFUNDAR IN ETIERNUM : IN JUSTITIA TUA LIBERA ME, ET ERIPE ME.

Memor sanctus Propheta promissionum Domini erga sperantes in eum, et de suis propriis viribus non presumens, ait : « In te, Domine, non in me, vel in alia creatura, speravi, ideo securus, quod non confundar in æternum, » ad te in presenti tribulatione confugio, se peto, ut « in justitia tua, » id est, secundum justitiam tuam, qua impios punire et innocentes liberare soles, liberes me, et eripias de manibus persecutorum me.

Vers. 2. 2. INCLINA AD ME AUREM TUAM, ET SALVA ME.

Conjungitur hic versiculus cum secunda parte versiculi superioris. Idipsum enim repetit ad affectum ostendendum, « inclina aurem tuam, » id est, audi vocem humilem, sive de imo sonantem, et salva me a presenti periculo.

Vers. 3. 3. ESTO MIHI IN DEUM PROTECTOREM, ET IN LOCUM MUNIUM, UT SALVUM ME FACIAS.

Explicat clarius quid a Deo desideret, nimirum, ut Deus eum protegat instar arcis munitissime, ad quam hostes sui penetrare non possint. Nam

in hebræo pro in Deum protectorem, habetur in *petram fortissimam*; sed Interpretes explicaverunt metaphoram, et dixerunt, in Deum protectorem, id est, in Deum protegentem instar arcis in petra sublimi locata; quod exponitur per verba sequentia, et in locum munitum. Vere autem nulla est facilior via evadendi omnes tribulationes, quam si quis sciat mente concedere in Deum, et bona æterna contemplari : inde enim omnia humana facile despiciet. Sic B. Paulus, II Cor. iv, vocat *momentaneas et leves tribulationes* suas, que aliqui gravissimæ videri poterant, quia subjungit : « Non contemplantibus nobis, que videntur, sed que non videntur; que enim videntur, temporalia sunt, que non videntur, æterna sunt, » II Cor. iiii, iv. In hebræo pro in locum munitum, habetur ad ingrediendum *jugiter jussisti*; sed apparet corruptio ex loco simili in Psalmo xxx : nam pro *לבו* *labo*, ad ingrediendum, est in Psalmo xxx *לבית* *lebeth*, in domum, sive in locum, ut Septuaginta hic et ibi verterunt; pro *צוית* *thamid tsivita*, *jugiter præcepisti*, est in Psalmo xxx, *בצדור*, *quæ sunt eisdem litteræ, sed aliter dispositæ, et significant munitionem*. Itaque ex Psalmo xxx, et ex interpretatione Septuaginta videtur manifeste colligi lectionem hebraicam hoc loco esse mutatam.

Ver. 4. 6. QUONIAM FIRMAMENTUM MEUM, ET REFUGIUM MEUM ES TU.

« Esto mihi, inquit, tu Domine, in Deum protectorem et in locum manitum, quoniam tu solus es firmamentum meum, » id est, domus firma et stabilis, » p[ro]ta lapidea (ut clarius habetur in hebreo); ad quam confluere possim. Cetera enim omnia, sive respiciam ad favores hominum, sive ad industriam meam, domus sunt luteae, et super arenam edificatae, sive baculus arundinaceus. Quid enim sunt mortalia omnia, nisi res caduca et fragiles, in quibus non nisi stulti confidunt? Beati qui has intelligunt, beatores qui experiuntur.

Ver. 5. 5. DEUS MEVS, ERU ME DE MANU PECCATORIS, ET DE MANU CONTRA LEGEM AGENTIS ET INIQUI.

Descendit magis ad particularia, ac petit liberari « de manu, » id est, de potestate « peccatoris, contra legem agentis, et iniqui; » quibus nominibus intelligit ad litteram Absalonem, Achitophel et ministros eorum; nam hic Psalmus convenit omnino cum Psal. xxx, in quo omnium consensus agitur de persecutione Absalonis. S. Augustinus per peccatorem intelligit peccatorem in genere, quem dicit dividi in pravariatorem legis, quales sunt Iudaei et Christiani, qui legem a Deo sibi datam non servant; et iniquum non pravariatorem, quales sunt pagani, qui legem scriptam a Deo non acceperunt, et ideo iniqui sint, quia male agunt, et peccant contra rationem naturalem, sed pravariatores legis scriptae non sunt, quia, ut ait B. Paulus, Rom. iv, « ubi non est lex, non pravariatio. » Sed verba hebraica non recipiunt istam explicationem: nam vox hebraea חַמָּוֹת chomoth, pro qua habemus iniquum, significat proprie violentum raptorem; et pro qua habemus, contra legem agentis, significat iniquum simpliciter. Videtur igitur Propheta per peccatorem intelligere hominem pravum, sive improbum, qualis erat Absalon; per iniquum, eum qui occulte et ex insidiis nocet, quales sunt fraudulentus, Achitophel et alii; per raptorem, eum qui palam et aperte opprimit, qualis erat tunc populus armatus contra regem suum. Spiritualiter per peccatorem intelligere possumus diabolum; per iniquos, hereticos; per raptorem, tyrannos et persecutores. Caput autem vir iustus liberari non solum a vexatione corporali, sed multo magis a periculo spirituali, ne forte consentiens peccato ob persecutionem immanitatem, incidat in periculum mortis aeternae.

Ver. 6. 6. QUONIAM TU ES PATIENTIA MEA, DOMINE; DOMINE, SPES MEA A IUVENUTE MEA.

Ver. 7. 7. IN TE CONFIRMATUS SUM EX UTERO, DE VENTRE MATRIS MEAE TU ES PROTECTOR MEVS.

S. Augustinus per patientiam intelligit tolerantiam dolorum et persecutionum, ut sensus sit: « Eripe me de manu peccatorum, » dando mihi

« patientiam, » a ne per impotentiam consentiam peccato. Et quidem verbum graecum et latinum hanc expositionem patiuntur; sed vox hebraica חַמָּוֹת chomoth significat expectationem et spem, ac per hoc patientiam hoc loco significat patientiam in expectando potius, quam in tolerando dolore, juxta illud: « Per patientiam expectamus, » Rom. viii; et Jacob. v: « Ecce agricola expectat pretiosum fructum terrae, patienter ferens, donec accipiat temporaneum et serotinum; patientes estote et vos, » et confirmate corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquabit. »

« Ait igitur: « Eripe me de manu peccatoris, quoniam tu es patientia mea, » id est, quoniam a te patienter expecto auxilium. « Tu es spes mea a juventute mea, » id est, quia semper in te speravi ab eo tempore, quo te noscere coepi; sed tamen multo ante quam ego in te sperare inciperem, tu pro tua misericordia protector meus fuisti: nam « ex utero matris meae in te confirmatus sum, » id est, in te stabilis robor accepi, cum ex me infimissimus essem; « ex utero matris meae protector meus es, » id est, vix natus protectione tua frui coepi, cum adhuc in invocare non possem. Haec beneficia Deus omnibus hominibus conferre solet, praesertim in ea aetate, qua sibi ipse homo nullam operam adferre potest: sed pauci admodum sunt, qui haec beneficia agnoscat, et pro his debitas Deo gratias agant. Ideo Propheta, qui Spiritus illustratione haec agnoscebat, magno cum animi sensu dicit: « In te confirmatus sum ex utero, et ab utero matris meae protector meus es; » quasi dicat: Scio, Domine, et confiteor me tibi cure fuisse ab ipso primo ortu; ideo fiduciam habeo multo magis te mihi protectorem fore, cum te invocavero.

Ver. 8. 8. IN TE CANTATIO MEA SEMPER: TANQUAM PRODIGIUM FACTUS SUM MULTIS, ET TU ADJUTOR FORTIS.

Hic de causis, et ob tanta beneficia, « in te erit cantatio mea semper, » id est, te semper laudabo celebrabo in prosperis et in adversis, in hoc saeculo et in futuro. Et nunc quidem « tanquam prodigium factus sum multis, » id est, expulsus a regno a proprio filio; et dum misere fugio, quae antea gloriosa hostes fugabam, factus sum admirationi omnibus hominibus, praesertim cum a te desertus videar, quem semper colui, et in quo speravi; sed tamen « tu adjutor fortis, » et constans es; et quamvis ad tempus secundum consilium sapientiae tuae hostes in me prevalere permiseris, tamen tempore tuo « mihi adjutor eris, » et contempseris temporalia, et patienter fert injurias, et per hoc ambulat contraria via, atque ambulat ceteri homines. Talis fuit Joannes Baptistae, talis Christus ipse; talis S. Petrus, S. Paulus, Apostoli ceteri; tales Martyres omnes, et perique SS. Confessores, S. Antonius, S. Hilarius, S. Franciscus,

Prodigium est multum, qui confirmatus temporaria.

et alii, qui a sapientibus mundi stulti habiti sunt; sed vero dicere poterant: Etiam si prodigium factus sim multis, tamen tu adjutor meus fortissimus es, quo duce viam angustam perambulabo, et regno colorum viam inferam, et tunc apparebit, stultus, an sapiens fuerim.

Ver. 9. 9. REPLEATUR OS MEUM LACRE, UT CANTEM GLORIAM TUAM, TOTA DIE MAGNITUDINEM TUAM.

Ergo, inquit, quicquid homines de me sentiant et dicant, ego opto ut « os meum repleatur laude tua, » ut nihil mihi aliud placeat, nihil me delectet, nisi te diligere, et laudare gloriam tuam, et « tota die, » id est, omni tempore « decantare magnitudinem tuam. » Porro illi soli et omnes similes sunt huic sancto regi et prophetae, qui vere cogitant et sentiunt, ac intima consideratione penetrant, et perscrutant nihil esse magnum, nihil admirandum, praeter Deum.

Ver. 10. 10. NE PROIICIAS ME IN TENORE SENECTUTIS: CUM DEFEGERIT VIRTUS MEA, NE DERELINQUAS ME.

Cum David persecutionem Absalonis pateretur, senex erat: ideo memor victoriarum, quas in juventute et in ipsa pueritia obtinuerat, dicit: « Ne proicias me in tempore senectutis, » id est, ne deseras me in hoc ultimo tempore, quem adhuc semper juveni. « Cum defecerit jam virtus mea, » robor, ac vires meae debilitate sint, « ne derelinquas me, » qui auxilium tuo magis egeo, quam alias unquam egero. Possunt haec omnia spiritualiter accommodari homini, qui a fervore charitatis, quo aliquando flagravat, tepescere incipit, et tamen cupit in eodem studio perfectionis perseverare.

Ver. 11. 11. QUIA DIXERUNT INIMICI MEI MIHI, ET QUI CUSTODIEBANT ANIMAM MEAM, CONSILIUM FECERUNT IN CRUCE.

Ver. 12. 12. DICENTES: DEUS DERELIQUIT EUM, PERSEQUIMINI, ET COMPREHENDITE EUM; QUIA NON EST, QUI ERIPIAT.

Haec ad litteram Davidi conveniunt, adversus quem populus Absalonis duxit et Achitophel consiliario, rebellavit, quoniam vidit jam senissem, et debilem effectum, atque a Deo destitutum esse credit. « Quia dixerunt inimici mei mihi, » id est, de me. « Et qui custodiebant animam meam, » id est, qui antea custodes mei erant, vel consilio, vel armis, illi « consilium fecerunt in unum, » id est, simul unum inter se consultaverunt de perditione mea, » dicentes: Deus dereliquit eum. « Ad hoc refertur illud: inimici mei dixerunt mihi, » id est, dixerunt de me: « Deus reliquit eum; » et hoc dixerunt consulti simul: « Persequimini, et comprehendite eum, quia non est qui eripiat. » Hoc fuit consilium Achitophelis, quod non habuit effectum, quia Deus non permisit. Vide lib. II Regum, cap. xvii. illud, qui custodiebant animum

meum, potest etiam significare: qui observant animam meam, ut illam perderent, et hic sensus convenit homini iusto in tentationibus posito. Demones enim, inimici nostri, qui perpetuo vigilat, et observant occasiones non perlegendi, consilium faciunt inter se, tunc maxime, cum nos a Dei gratia destitutos existimant.

Ver. 13. 13. DEUS, NE ELONGERIS A ME; DEUS MEVS, IN AUXILIUM MEVM RESPICE.

Ver. 14. 14. CONFUNDANTUR, ET DEFICIANT, DETRAHENTES ANIMAE MEAE; GERMIANTUR CONFUSIOE ET PUDORE, QUI QUERUNT MALA MIHI.

Illi consultant adversus Davidem, et ille recurrit ad Deum, qui nullo negotio potest dissipare consilium eorum, ut reipsa fecit. « Deus, inquit, ne elongeris a me, » ut illi jaclant te jam fecisse; imo potius « in auxilium meum respice, » id est, per auxilium tuum mihi propinquabo. Illud, respice, in hebreo est festina, in graeco intende. Fieri potest ut Septuaginta non legerint חַשְׁחֹה chashah, id est festina, sed חַשְׁחֹה chashoh, id est considera, sive attende; sed tamen sensus est idem, et una lectio explicat aliam: quod enim hebraica lectio habet, festina, intelligitur per providentiam: Deus enim ubique est, neque proprie festinare debet, ut alibi esse incipiat. Festinare per providentiam, idem est, quod attendere et respicere. « Confundantur, et deficiant detrahentes animae meae, » id est, te in auxilium meum festinante, confundantur consiliiarii Absalonis, et deficiant in consilio suis, evanescant, infantentur, « detrahentes animae meae, » id est, calumniantes me. « Operantur confusione et pudore, qui querunt mala mihi. » Idem aliis verbis repetit: pro verbo, detrahentes mihi, in hebreo est, adversantes mihi; sed idem est sensus: nam qui calumniantur, sine dubio calumniando adversantur. S. Augustinus legit: Confundantur et deficiant qui committunt animam meam; et sensum esse vult: Confundantur, qui committunt eum Deo animam meam, id est, qui faciunt ut eum Deo contendam, quasi ille injuste mecum agat, dum tribulationibus me affligit; sed non video unde eam lectionem acceperit.

Ver. 15. 15. EGO ACTEM SEMPER SPERABO, ET ADJUCIAM SUPER OMNEM LAETUM TUAM.

Ver. 16. 16. OS MEVM ANNUNTIABIT JUSTITIAM TUAM, TOTA DIE SALEFABRE TUAM.

Illi confundantur, et deficiant; « ego autem semper sperabo, » magis ne magis in te confidam, experimento edoctus, quanta sit virtus auxilii tui; et semper « adjuciam laudes » ad laudes tuas, pro novis beneficiis novos hymnos tibi decantans. « Os meum non cessabit annuntiare justitiam tuam, » qua punit impios, « et tota die, » id est assidue, praedicabo « salutarem tuam, » quo quilibet innocentes liberat et salvat. S. Augustinus querit

Deus ubique est, neque proprie festinare debet, ut alibi esse incipiat.

Quando haec occurrunt, per aliquid est assidue, praedicabo salutarem tuam, quo quilibet innocentes liberat et salvat.

hoc loco, quomodo possit fieri ut adiciatur aliquid super omnes laudes Dei. Et respondet, omnes laudes dici perfectam laudem, cui nil desit, qualis fuisset, si Deus totum genus humanum post lapsum Adami: damnare voluisset: fuisset enim ea perfecta laus iustitiae, cui perfecta laudi nihil adijci potest, quod ad iustitiam attinet; sed tamen adijci potest nova laus misericordiae, quia placuit Deo gratis iustificare impios. Ceterum facilius dici potest Prophetam adijcere velle laudem ad omnes laudes Dei, non ad omnes simpliciter, sed ad omnes, quas ad illud usque tempus ecclesialiter.

Ver. 17. 17. QUONIAM NON COGNOVI LITTERATURAM, INTROITO IN POTENTIAS DOMINI; DOMINE, MEMORATOR JUSTITIAE Tuae SOLUS.

Hic sunt duae difficultates: prior, an illa verba, « quoniam non cognovi litteraturam, » debeant conjungi cum superiore versiculo, ut conjunguntur in textu hebraico; an potius cum sequentibus verbis, ut conjunguntur in graeco et latino. Sed nos existimamus distinctionem hebraicam non esse attendendam, quando discrepat a graeca, quoniam distinctionem addiderunt in textu hebraico Rabbinii posteriores, qui non sunt illo modo comparandi cum Septuaginta Senioribus, qui aliter legerant et distinxerunt. Accedit quod hoc loco sunt quadam similiter cadentia in posita in textu hebraico, ut videatur omnino Propheta voluisse legi hunc versiculum, ut nos cum Graecis legimus, non ut alii cum Rabbinis legunt. Sic enim ait: « Quoniam non cognovi litteras, adbo potentias. Posterior questio est de nomine litteraturae: nam vox hebraica ספר saphar, unde nomen ספירת significat scribere, narrare, numerare, et alia; ac per hoc nomen ספירת potest significare scripturas, numerationes, libros, litteras, sive litteraturas, et similia. Aliqui igitur volunt ut litteratura accipiat pro numeratione, et hic sit sensus: Quoniam non cognovi numerationem mirabilium tuorum, id est, quoniam non possum assequi numerum, cum sint innumerabilia, introibo, id est, ingrediar, ad narrandas potentias, sive fortitudinem et vires Domini potentissimas et robustissimas. Sed hanc expositionem probare non possum: nam et Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus bene noverant vim hebraicam vocis, et famen non verterunt numerationem, sed litteraturam; neque deerant illis voces graecae, vel Latinae, quibus numerationem exprimerent, si voluissent. Alii simpliciter dicunt Davidem non novisse litteraturam, id est doctrinam, quae litteris continetur, quoniam pastor ovium erat, et ex pastoritio illo munere assumptus fuit ad militiam et ad regnum, ut dicitur in Psal. LXXVII: « De post fetantes accepit eum, pascere Jacob populum suum. » Sed huic expositioni repugnat, quod ipse de se dicit in

Psalm. cxviii: « Super omnes docentes me intellexi; » et liber Psalmorum indicat eum exultatum fuisse omni doctrina divina et humana: quoniam enim pastor ovium et postea miles esset, non tamen ita totus intentus erat pascendis ovibus, aut bellis gerendis, quin etiam studiis et contemplationi vacaret. Existimo igitur Davidem hoc loco per litteraturam intelligere humanam sapientiam et astutiam, quali abundabat Achitophel, qui contra ipsum consilium dederat; et per verbum cognovi non accepisse scientiam simpliciter, sed approbationem et usum. Quomodo dicitur: « Non novi te, » et quomodo Apostolus I Cor. ii, dicit, « se nihil scire, nisi Christum, et hunc crucifixum. » Raque sensus est: « Non cognovi litteraturam, » id est, non novi sapientiam hujus mundi, non confido in humanis consiliis, non approbo astutiam et prudentiam seculi; sed « introibo in potentias Domini, » id est, adhaerebo penitus omnipotentiae Dei, in illa confidam, in illa quasi in arce munitionissima abscondar. « Et sic memorabor iustitiae tuae solus, » id est, non recordabor humanorum consiliorum, aut virium mearum, vel amicorum meorum, sed recordabor et mente retinebo iustitiam tuam, qua servas promissa, qua punis impios, qua pios coronas. S. Augustinus legit, non cognovi negotiationes: verisimile enim est in aliquo graeco codice pro *negotiationes*, fuisse *negotiationes*, et inde fluxisse in latinum aliquem codicem *negotiationes*. Pater tamen idem S. Augustinus in aliis codicibus legi *litteraturam*; et exponit tam per negotiationem, quam per litteraturam, confidentiam in operibus factis ex propriis viribus, quasi ad iustitiam faciendam sufficientem littera legis sine gratia, aut negotio liberi arbitri sine adiutorio Dei, et ideo ponderat illud: « Memorabor iustitiae tuae solus, » id est, non meae iustitiae, sed tuae solius, quam dare soles per gratiam tuam, cum iustificas impios. Quae sententia, ut est optima ad edificationem, ita parum videtur facere ad sensum litteralem.

18. DEUS, DOCVISTI ME A JUVENTUTE MEA, ET USQUE NUNC PROXUMIABO MIRABILIA TUA.

Tu, inquit, docuisti me, ut contempna litteratura humana considerem in potentia tua; « docuisti autem a juventute mea, » et secundum hanc doctrinam eruditus pugnavi cum urso et leone, et cum gigante Goliath, inermis adolescens, et victoriam reportavi. « Et usque nunc proxumabo mirabilia tua, » id est, et dum vivam, usque ad ultimum finem vitae meae proxumabo haec mirabilia tua; quae per me facta a juventute mea.

19. ET USQUE IN SENECTAM ET SENIUM, DEUS, NE DERELINQUAS ME.

20. DONEC ANNUNTIEM BRACHIUM TUUM GENERATIONI OMNI, QUAE VENTURA EST.

Et simul rogo ut usque « ad senectam non derelinquas me, » sed mihi semper addeis auxilio tuo,

David non fuit imperator iustitiae.

« donec annuntiem, » id est, donec perficiam librum Psalmorum, per quem « annuntiam brachium tuum, » id est fortitudinem tuam, omni posteritati. Per senectam et senium idem significare videtur; nam in hebraeo est usque ad senectatem et canes: cani enim indicant senectotem. Quomodo autem David dicat se annuntiatum potentiam Domini omni posteritati, saepe diximus, quia videlicet praevidebat Psalmos a se compositos in toto orbe usque ad consummationem saeculi decantandos.

Ver. 21. 21. POTENTIAM TUAM ET JUSTITIAM TUAM, DEUS, USQUE IN ALTISSIMA, QUAE FECISTI MAGNALIA: DEUS, QUIS SIMILIS TIBI?

Explicat quid sit brachium quod se annuntiatum dixit generationi venturam, et ait: « Potentiam tuam et iustitiam tuam, » id est, annuntio brachium tuum, quod est potentia tua conjuncta cum iustitia tua. « Omnipotens Deus est, » sed simul iustissimus esse; potest quocumque vult, sed nihil iniuste vult. Hic autem potentia cum iustitia extenditur « usque in altissima magnaalia, » quae Deus fecit: non enim Deus potentia sua creavit solum terram et maria, et habitantes in eis; sed etiam creavit caelum et caelos caelorum, et habitantes in eis millia millium angelorum. Itaque usque ad hanc altissima magnaalia extenditur brachium potentiae Dei. Neque solum iustitia Dei puniunt homines peccatores, qui sunt pulvis et cinis; sed puniunt etiam altissimos angelos, quos de caelo ob superbiam precipitavit in abyssum: proinde brachium divinae iustitiae usque ad altissima magnaalia pervenit, ut exclamare liceat: « Domine, quis similis tibi? » Neque hoc repugnat Scripturae, quae dicit: « Fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam, » Gen. i. Et: « Scimus quia cum apparuerit, similes et erimus, quia videbimus eum sicuti est, » I Joan. iii. Nam cum dicitur: « Quis similis tibi? » accipitur similitudo pro aequalitate, ac si dictum esset: Quis est similis tibi in potentia, id est, aequae potens ac tu? Quis est similis tibi in essentia, id est, qui a nullo pendat et a quo omnia pendeant, qualis es tu?

Ver. 22. 22. QUANTAS OSTENDISTI MIHI TRIBULATIONES MULTAS ET MALAS: ET CONVERSUS VIVIFICASTI ME, ET DE ABYSSIS TERRAE ITERUM REDUXISTI ME.

Ver. 23. 23. MULTIPLICASTI MAGNIFICENTIAM TUAM, ET CONVERSUS CONSOLATUS ES ME.

Consolatur David praesentem calamitatem suam ex eo quod alias calamitates, Deo juvante, felici-

Onatipotes Deus dicitur et simul vestimenta.

ter evaserit. « Quantas, inquit, ostendisti mihi tribulationes multas et malas, » id est, magnas varietate et amaritudine, quas peruli in persecutione Saulis. « Et conversus vivificasti me, » cum pene ad portas mortis pervenissem. « Et de abyssis terrae iterum reduxisti me, » id est, et de extremis malis, cum pene ad inferos descendissem, liberasti me. « Multiplicasti enim magnificentiam tuam » secundum multitudinem dolorum meorum, « et conversus » ad misericordiam, cum me paterne castigasses, magnifice « consolatus es me, » cum ex misero exule regem beatissimum feceris. Spiritualliter significat hic locus hominem peccatorem cum Christo resurrexisse a morte peccati, et mirifice consolatum spe vitae aeternae.

24. NAM ET EGO CONFITEBOR TIBI IN VASIS Ver. 24. PSALMI VERITATEM TUAM, DEUS; PSALLAM TIBI IN CITHARA, SANCTUS ISRAEL.

25. EXULTABUNT LABIA MEA, CUM CANTAVERO TIBI: ET ANIMA MEA, QUAM REDEMISTI.

26. SED ET LINGUA MEA TOTA DIE MEDITABITUR JUSTITIAM TUAM: CUM CONFUSI ET REVERTI FUERINT, QUI QUERUNT MALA MORI.

In fine Psalmi praedicit ipse sibi Propheta David liberationem de manu Absalonis, et pollicetur gratiarum actionem corde, et instrumentis musicis psalterio et cithara. « Nam et ego, » adepta scilicet victoria, « confitebor tibi veritatem tuam, » id est, laudabo iustitiam tuam, sive fidelitatem tuam, « in vasis Psalmi, » id est in instrumento Psalmi concinendi, quod psalterium vocatur. Ad dam etiam psallere tibi, « o Sanctus Israel! » in instrumento citharae. Illud, Sanctus Israel, est cognomen Dei, qui vocatur Sanctus Israelis, quod in sanctificari debebat a populo Israel sanctificatione cultus et honoris, et ipse sanctificabat populum Israel sanctificatione gratiae. Neque solum per psalterium et citharam tibi gratias agam, teque laudabo; sed etiam « exultabunt labia mea, » id est, os meum jubilabit, « cum cantabo tibi, » et « ipsa anima mea » et vita mea, « quam redemisti » ab interitu, exultabit tui, id est: exultans laudabit te. Denique non semel, aut iterum « lingua mea laudabit iustitiam tuam, » sed « tota die, » omnitem-pore « meditabitur, » id est, exercet se in decantanda iustitia tua, quando confusi erubuerint omnes inimici mei, qui querunt nocere mihi. Haec omnia multo verius conveniunt homini iusto, qui toto corde, et pleno ore, et per totam aeternitatem laudabit Deum, cum in die iudicii confusi fuerint omnes persecutores ejus, et ipse redemptus fuerit, et liberatus ab omni malo corporis et animae.

De epitheto Sanctus Israel.

PSALMUS LXXII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *Psalmus, 1. In Salomonem.*

3. Deus, iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis.

Judicare populum tuum in iustitia, et pauperes tuos in iudicio.

3. Suscipiant montes pacem populo, et colles iustitiam.

4. Iudicabit pauperes populi, et salvos faciet filios pauperum: et humiliabit calumniatorem.

5. Et permanebit cum sole, et ante lunam, in generatione et generationem.

6. Descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stilla irrorantes terram.

7. Orietur in diebus ejus iustitia, et abundantia pacis, donec auferatur luna.

8. Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum.

9. Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent.

10. Reges Tharsis, et insula munera offerent: reges Arabum et Saba dona adducent.

11. Et adorabunt eum omnes reges terrae: omnes gentes servient ei.

12. Quia liberabit pauperem a potente, et pauperem cui non erat adjutor.

13. Parcet pauperi et inopi, et animas pauperum salvos faciet.

14. Ex usuris et iniquitate redimet animas eorum, et honorabile nomen eorum coram illo.

15. Et vivet, et dabitur ei de auro Arabia, et adorabunt de ipso semper; tota die benedicent ei.

16. Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus ejus, et florebit de civitate sicut fœnum terrae.

17. Sit nomen ejus benedictum in saecula; ante solem permanet nomen ejus.

Et benedicentur in ipso omnes tribus terrae; omnes gentes magnificabunt eum.

18. Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus.

19. Et benedictum nomen majestatis ejus in

V. s. n. — *Salomon.*

Deus, iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis.

Judicabit populum tuum in iustitia, et pauperes tuos in iudicio.

Assument montes pacem populo, et colles iustitiam.

Judicabit pauperes populi, salvabit filios pauperis [al. *pauperum*], et confringet calumniatorem.

Et timebunt te quamdiu erit sol, et ultra lunam in generatione generationum.

Descendet ut pluvia super vellus, ut [al. *et us*] stilla irrorantes terram.

Germinebit in diebus ejus iustitia [h. *justus*], et multitudo pacis, donec non sit luna.

Et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos terrae.

Ante eum procident Æthiopes, et inimici ejus pulverem lingent.

Reges Tharsis et insula munera offerent: reges Arabiae [h. *Saba*] et Saba tributum conferent.

Et adorabunt eum omnes reges: universae nationes servient ei.

Quia eruet pauperem a potente, et inopem cui non est adjutor.

Parcet inopi et pauperi, et animas pauperum salvabit.

Ab usura et iniquitate redimet animas [al. *animam*] eorum, et pretiosus erit sanguis eorum coram oculis ejus.

Et vivet, et dabitur ei de auro Saba, et orabunt de eo jugiter, tota die benedicent ei.

Erit memorabile triticum in terra, in capite montium elevabitur [h. *fluctuabitur*] sicut Libani fructus ejus, et florebit de civitate sicut fœnum terrae.

Erit nomen ejus in æternum [h. *saeculum*]; ultra [h. *ante*] solem perseverabit nomen ejus.

Et benedicentur in eo: omnes gentes beatificabunt eum.

Benedictus Dominus Deus, Deus Israel: qui facit mirabilia solus.

Et benedictum nomen gloriae ejus in sempi-

æternum; et replebitur majestate ejus omnis terra: fiat, fiat.

20. *Defecerunt laudes David filii Jesse.*

ternum [h. *saeculum*], et implebitur gloria ejus universa terra: amen et amen.
Completa sunt orationes David filii Isai.

Argumentum. — Quomodo dicitur Davidis, multa post bella feliciter exacta, in Psalmis et ex casu Membrum omnes sine hostes depugnantem: ita Salomon hic, longa pace fructus, Messiam pacificum, pacemque omnibus afferentem, regnum celebrat. Alter Rationalistae, e quibus unum auli: e Isaii vota pro rege aliquo accedente ad regnum. Quam regem ut investigent interpretes, regum qui Hebraeorum imperium tenuerunt omnium anxie scrutantur res gestas. Quasi vero votis deberint respondere factam et voluntas! Ex votis nihil unquam colligit. Plis votis et magnificis quandoque salutarum impii futuri tyranni a Maurer. At talia vota pro quocumque rege pro Scriptura sacra a Judaeis habita fuisse quis credit? Insuper vers. 5, 7-11, 17, non nisi de Messia intelligi possunt. Strophae quinque: vers. 1-4, faciat Deus ut rex agat juste; 5-7, ut sit diutorum, salutare imperium; 8-11, amplissimum ejus regnum; 12-14, ut miserorum curam gerat; 15-17, ut ipso regnante floreat res omnium, ejusque memoria omnium sermone celebratur. Non laepta Ewaldi partitio in strophas 3, quarum ultima totum Psalmum brevius repetit, puta: 1-7, 8-14, 17-19. Quae vers. 18-19 continentur *Defecerunt laudes* sunt, addita a collectore libri qui hic desinit secundum.

1. *Salomonis carmen.*

Deus, iudicia tua regi da,
 et iustitiam tuam filio regis:

2. *Ut* iudicet populum tuum juste,
 et pauperes (sen *afflictos*) tuos (populi tui) aequae.

3. Proferent montes pacem populo,
 et colles iustitiam.

4. Iudicabit pauperes populi,
 opem feret filiis egeni,
 et conteret oppressorem.

5. Venerabuntur te cum sole,
 et coram luna, per omnes aetates.

6. Descendet sicut pluvia in gramen detonsum,
 ut imbes, *qui sunt* irrigatio terrae.

7. Florebit in diebus ejus justus,
 et multitudo pacis, usque dum non sit luna.

8. Et dominabitur a mari usque ad mare,
 et a fluvio usque ad fines terrae.

9. Coram eo incurvabunt se deserticolae,
 et hostes ejus lingent pulverem.

10. Reges Tartessii et insularum tributa referent,
 reges Sabae et Saba munus adducent.

11. Et prosternent se ei omnes reges,
 omnes gentes servient ei.

12. Nam liberabit pauperem implorantem auxilium,
 et afflictum, cui non est auxiliator.

13. Miserebitur miseri et pauperis,
 et animas (viam) inopum salvabit.

14. Ab oppressione et violentia vindicabit animas eorum (eos),
 et pretiosus erit sanguis eorum in oculis ejus.

15. Et vivet (miser, beneficio regis), et dabit ei rex de auro Sabae,
 et orabit (miser) pro eo,
 quotidiè benedicet ei.

16. Erit abundantia frumenti in terra, in cacumine montium, strepet insiar Libani fructus ejus (segetes vento agitatae); et efflorebunt ex urbe (urbibus) cives, ut herba terra.
17. Erit nomen ejus in aeternum, coram sole (quandiu sol erit) sobolescet nomen ejus, et bene sibi precabuntur (seu benedicentur) homines per eum, omnes populi felicem eum praedicabunt.
18. Benedictus sit Jova Deus, Deus Israelis, qui facit admiranda solus.
19. Et benedictum nomen ejus gloriosum in sempiternum, et repleat se gloria ejus per universam terram. Amen! Amen!
20. Finem habent orationes Davidis, filii Isai.

NOTE.

Vers. 4. *Judicia tua*, tuum judicandi modum, seu, ut ait Jarchi, scientiam judiciorum, quae in lege praecipitur. *Filio regis*, regio genere nato. — Vers. 3. *Justitiam*; 2 redunlat. Maurer, et *colles justitia* abundant; Rosenmullerus, et *colles pacem* proferent eum *justitia*, seu per *justitiam*. Sensus: Sint plena omnia salutis justitia pariter. Aliis *montes* sunt principes populi, *colles* vero magistratus inferiores. Hodierum interpretes, *proferant, judicet*, et ita deinceps. — Vers. 4. *Judicabit*, causam eorum aget. — Vers. 5. *Cum sole, coram luna*, quandiu sol erit, et luna. *Sanda illud Ovidii, I Amor. 16*: «Cum sole et luna semper Arius erit.» Alexanderi legorunt *tuaria, prolongabit*, puta dies suos: non male. — Vers. 6. Pratum vocans *dilatans* inter medios caloris aestatis cito aresecerit, nisi sequeretur pluvia. — Vers. 8. Id est, tam longe lateque, quam quousque maribus et aquis concluditur terra. 75 *fluvius* ad Euphratem alludit. Gratuito Rationalista: a mari. Rubro usque ad Syriacum, quod Philistaeum et mare magnum vocant, et ab Euphrate usque ad solitudinem magnam, inter Palaestinam et Aegyptum: qui sunt Israeliticae terrae limites. — Vers. 9. *Lingent*, osculabuntur terram, procidentes ante regem, Orientalium more. — Vers. 10. *Turffesus*, Phoenicium colonia, haud longe ab Hierulis columnis sita, remotissimas easdemque ditissimas regiones in genere indicat. *Insula*, puta Mediterranei maris. *Referat*, ut delatium quid. *Sebā*, Abyssinia. *Maurer, Marot*. — Vers. 14. *Procerus*, ideoque raro aut nunquam fauletur. — Vers. 13. Hengstenberg, et *dabit* ei (regi) miser, regis benevolentia et benignitate ditatus. *Orabit*, eo sensu, quo dicimus: «Adveniat regnum tuum.» — Vers. 16. *Abundantia*, propr. *diffusio*; alii, *populum*, virtutemque ita, si fuerit *puillum frumenti in terra*, imo *in vertice montium* (inoptiore aliquam ad sationem loco), *seminatum, fructus* tamen, etc. Veteres multi, *fulcimentum*, puta panis. *Efflorebunt*, late crescet soboles populi in civitatibus. *Alii, et ita adhaec*. — Vers. 17. *Sibilent*, propagabitur; gall. *rujantra*. *Bene sibi precabuntur*, ejus felicitatem sibi adprecabuntur.

E. LEBERMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In Salomone.

Psalmus hic videtur esse omnium postremus, quoniam non sit collocatus in postremo loco. Scribitur eis annis de tempore, quo David viciniam monti tradidit regnum Salomoni filio suo. Unde etiam ad finem hujus Psalmi sequitur haec verba: «Defecerunt laudes David filii Jesse.» Cur autem non sit positus hic Psalmus in fine libri, fortasse causa fuit, quia visum est ei qui Psalmorum ordinem disposuit, ut liberum concluderent Psalmi, quo solus Deus laudes continet, et incipiunt et desinant in vocem *Aleluia*, quales hinc continuabuntur post hanc vitam in saeculum saeculi. Titulus est: *In Salomone*, quia occasio scribendi, vel caecandi hunc Psalmum fuit, ut bene precatur

Salomoni filio suo, quem in regni solium eutulerat. Et vere primi versiculi satis apposite Salomoni conveniunt. Sed mox a Spiritu Sancto elevata mens et lingua Propheta transiit sermone ad Christum, qui per Salomone significatur. Fuit enim Salomon aperitissima Christi figura; et tria nomina Salomonis, *Salomo*, id est *pacifex*, *Eccelesastes*, id est *concoctor*, et *Idida*, id est *dilectus Domino*, magis proprie Christo conveniunt, quam Salomoni. Ipse enim est pax nostra, qui reconciliavit mundum Deo; ipse est Verbum incarnatum ad evangelizandum pauperibus missum; denique ipse est de quo Pater non semel dixit: «Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacet.» *Matth. iii et xvi.* Vide S. Augustinum in lib. *XVII De Civitate Dei*, cap. vii. Describit autem David in hoc Psalmo elegantissimis similitudinibus adventum Christi et propagationem regni ejus, nec non rectitudinem gubernationis ejus.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DEUS, JUDICIUM TUUM REGI DA, ET JUSTITIAM TUAM FILIO REGIS.

Vers. 2. 2. JUDICARE POPULUM TUUM IN JUSTITIA, ET PAUPERES TEOS IN JUDICIO.

Hec est bona precatio, qua precatur David Salomoni filio suo gratiam Dei ad juste judicandum. Vir enim sanctus non precatur filio suo abundantiam auri et argenti, neque propagationem imperii, ut filii hujus saeculi facere solent: sed precatur ei gratiam bene fungendi officio suo.

Sciebat enim regem esse propter populum, non populum propter regem: et ideo illum esse bonum regem, qui bene regit populum juste judicando. Quod ipsum et Salomon filius a Davide patre edoctus postulavit a Deo, III Reg. cap. iii. At igitur: «Deus, iudicium tuum regi da,» id est, da Salomoni regi reccens instituto «iudicium tuum,» id est iudicium tale, quale est tuum, rectum, sapiens, justum; sive gratiam iudicandi, ut tibi placeat, vel secundum leges tuas. Et idem repetens addit: «Et justitiam tuam filio regis,» id est, da Salomoni, qui est rex et filius regis, justitiam tuam, id est justitiam talem, qualis est tua, ut iuste iudicet ad imitationem tuam, qui semper iustissime iudicas. «Da, inquam, Salomoni iudicium tuum et justitiam tuam, iudicare populum tuum in justitia,» id est iusto iudicio, «et pauperes tuos,» id est populum tuum, «in iudicio.» Est enim hic etiam repetitio ejusdem sententiae. Vocat autem populum Dei, pauperes Dei, quia omnes homines quantumvis divites esse videantur, tamen pauperes Dei sunt. Egent enim auxilio ejus in omnibus rebus, et quicquid habent, a Deo habent, non tam donatum, quam commodatum; unde et repetere, et auferre sine ulla injuria Deus potest: et quamvis populi gentium haec non intelligant, tamen populus Dei intelligere et profiteri debet. Hic mihi videtur sensus literalis: tamen non repugno, quin possit etiam hic locus intelligi de auctoritate regia et iudicaria, ut sensus sit: Da, Deus, regi a me electo et filio meo iudicariam potestatem, ut iuste iudicet populum tuum. Vel si de Christo hos etiam primos versiculos exponere placeat, sensus sit: Da, Deus Pater, Regi Christo filio tuo potestatem iudicandi, juxta illud *Joan. v*: «Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio.» Porro inter iudicium et justitiam est quidem dif-

ferentia, quod justitia est virtus, iudicium autem actus est justitiae: tamen hoc loco accipiuntur pro eodem, videlicet pro iudicandi potestate, vel pro gratia bene iudicandi, vel pro ipso actuali iudicio. Siquidem, ut observat hoc loco S. Augustinus, et confirmat ex aliis locis, in singulis fere versiculis repetitur bis eadem sententia. Neque solum hoc loco, sed etiam alibi passim accipiuntur pro eodem iudicium et justitia, ut II Reg. viii: «Faciebat David iudicium et justitiam omni populo suo;» et *Psalm. cxviii*: «Feci iudicium et justitiam, non calumniam me superbi.»

3. SUSCIPiant MONTES PACEM POPULO, ET COLLES JUSTITIAM.

4. JUDICABIT PAUPERES POPULI, ET SALVOS FACIET FILIOS PAUPERUM, ET HUMILIABIT CALUMNIATORUM.

Hi quoque versiculi pertinent ad bonam imprecationem regi Salomoni, quasi dicat David: Precor Deum, ut regnante filio meo Salomone descendant pax et justitia in omnem terram hujus regni, et ad omnes populos qui habitant in ea; et quia terra illa maxima ex parte in montibus et collibus sita erat, ideo dicit: «Suscipiant montes pacem populo,» id est, descendant pax ad omnes montes hujus terrae promissionis, et suscipiatur ab eis pro populo in eis habitante; «et collis» hujus terrae suscipiant «justitiam,» quae est causa pacis: nam ex injustitia oriuntur bella et seditiones; ex justitia oritur pax, *Isai. xxxii*: «Erit opus justitiae pax.» Vel per montes intelligi possunt homines regni majores et nobiliores, per colles vero viliores et humiliores: nam cum majores inter se pacem habeant, et communi consilio republicam gerunt, facile continent humiliores intra cancellos justitiae. Itaque si montes suscipiant pacem, colles quoque suscipiant justitiam, «Judicabit pauperes populi,» id est, si pax et justitia vigeant in regno, ita ut pauci admodum invadantur oppressores aliorum, facile rex ipse iudicabit pauperes populi a calumniis et oppressionibus paucorum potentiorum, qui in tanta multitudine deesse non possunt. «Judicabit,» rex videlicet, «pauperes populi,» et iudicio suo «salvabit filios pauperum,» de manu calumniatorum, «et ipsos» calumniatores «humiliabit,» deprimet et confundet.

5. ET PERMANEBIT CUM SOLE ET ANTE LUNAM, IN GENERATIONE, ET GENERATIONEM.

Jam incipit Propheta transitum facere a Salomone ad Christum: dicit enim Salomonem regem permansurum in regno, quamdiu sol et luna permanebant in caelo, id est, quamdiu tempus durabit. Et quoniam de persona Salomonis haec dici non possunt, cogit nos Spiritus Sanctus, ut haec intelligamus de Salomone, non per se, sed per Christum, ut sensus sit: Continuabitur regnum Salomonis per Christum, qui ex progenie ejus nascetur usque ad mundi consummationem. Et permanebit rex Salomon in filio suo, qui verissimus erit pacificus, et amabilis Domino, et cum sole, id est, quamdiu sol erit, et ante lunam, id est, et coram luna, et in generatione et generationem, id est, usque ad finem saeculi. Haec multa notanda sunt: primo, illud, et permanebit, in hebraeo habetur *timchut te*; sed Septuaginta videntur legisse *תמיך עתים*, et *prolongavit*, vitam videlicet, quod est idem quod *permanebit*, pro *תמיך* *תיראה*, et *timebant te*. Solum enim una littera mutat locum, et fit lectio quam habemus: sensus enim est idem, nam *timebant te* significat timeendum Salomonem, ut regem, a populo, ac per hoc permansurum in regno. Secundo, illud, cum sole, non solum significat permansurum regem, quamdiu sol erit, sed permansurum in terris regum ejus, dum sol peraget dies, id est, usque ad mundi consummationem; nam post mundi consummationem, non erit regnum Christi cum sole et supra solem, neque sole illo modo indigebit. Tertio, illud, ante lunam, in hebraeo est, *בפני הלבנה*, coeum luna, sive ante faciem lunae, quod recte cohaeret cum illo, cum sole, quasi dicat: Permanebit in conspectu solis et lunae, quamdiu sol et luna dies noctesque distinguunt: tamen in greco est, *πρὸ οὐρανό*, id est *antequam esset luna*; et hinc colligit S. Augustinus, Euthymius et alii, hic significari aeternitatem Christi, qui fuit ante lunam. Caeterum non desunt, qui illud *πρὸ* velint significare ante, id est coram, ut concordet graeca lectio cum hebraica, praesertim cum non cohaereat verbum *permanebit*, cum illo, *antequam luna esset*, sed bene cohaeret cum illo, *coram luna*. Ictissime enim dicimus: Permanebit coram luna; sed non nisi absurde dicemus: Permanebit antequam esset luna. S. Hieronymus verit, *ultra lunam*; sed fateor me ignorare quid scilicet sit: nam neque vox hebraica, neque graeca hoc significat. Quarto, illud, in generatione et generationem, potest accipi pro aeternitate, ut alias notavimus; sed hoc loco accipiendum est proprie pro spatio temporis, quod durat sub sole vicissitudo generalionum. Neque hinc sequitur Christum aut ejus regnum non permansurum, nisi usque ad finem generationum et mundi consummationem. Solum enim hic significatur Christum et ejus regnum duraturum usque ad finem saeculi, sed non significatur

ibi finem esse habiturum, quomodo intelligimus illud *Matth. xxvii*: «Ego vobiscum sum usque ad mundi consummationem.» Hic enim significatur Christum futurum nobiscum usque ad mundi consummationem per gratiam et auxilium, sed in aeternum futurum per gloriam et felicitatem: sic etiam Christus et ejus regnum permanebit in terris coram sole et luna per temporum vicissitudines, donec sol et luna moveantur super terram, et generationes praeteribunt, et generationes adveniant; sed his finitis Christus et regnum ejus permanebit supra solem et supra lunam, sine ulla varietate in aeternum: nam «regni ejus nullus erit finis,» *Daniel. ii*, et *Luc. i*.

6. DESCENDET Sicut PLUVIA IN VELLUS, ET Sicut STILLICIDIA STILLANTIA SUPER TERRAM.

Quia dixerat regem Salomonem permansurum usque ad finem mundi, et hoc intelligendum erat, non in persona propria, sed in filio suo Christo, ideo nunc Propheta describit adventum Christi, et propagationem ac proprietates regni ejus. Adventum Christi ad Judaeos primum, deinde ad Gentes describit similitudine pluviae, velletis, et terrae, juxta signum liberationis populi datum olim *Gedeoni, Jud. vi*; nam petente Gedeone signum a deo factum est, ut vellus in area positum impleteret rore coeli, area tota sicca permanente; deinde sequenti nocte area tota completa est, solo vellere in medio areae remanente arido: sic igitur descendit primo Christus ad Judaeos, per vellus significans, tota reliqua terra permanente arida, dicente ipso: «Non sum missus nisi ad oves, quae perierunt domus Israel,» *Matth. xv*. Deinde venit ad Gentes per Apostolorum praedicationem, et sic completa est terra pluvia doctrinae salutaris, et gratia baptismi, dicente eodem Domino: «Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti,» *Matth. xxviii*; et solum vellus remansit aridum, ariditate incredulitatis, ut etiam hodie cernimus. Ita S. Augustinus. Addit S. Bernardus serm. 2 super *Missa est*, Christum descendisse «sicut pluviam in vellus» per incarnationem, et sicut stillicidia stillantia super terram, «per praedicationem, quia sicut ros cadit de caelo in vellus cum maximo silentio, ita Christus descendit in Virginem ut Iannai purissimam, maximo cum silentio, et caelestium virtute; et sicut stillicidia stillantia super terram magno sonitu guttas detillant in terram, sic ideam Christus venit per praedicationem suam et Apostolorum cum magno strepitu verborum et miraculorum.

7. ORIETUR IN MAREBUS EJUS JUSTITIA; ET AUferatur Luna.

Hic erit primus fructus adventus Christi, vera justificatio, et verissima pax cum Deo et cum omnibus hominibus. «Orietur in diebus ejus justitia,» id est, cum venerit Salvator, abolebitur pec-

Christi venit nullus erit finis.

Christi descendit per Apostolos, ad Antiochiam et gentes.

atum, et in locum ejus adducetur justitia sempiterna, » ut praedixit *Daniel cap. ix*. Quamvis enim non defuerit ab initio mundi multi vere justi, ut Abel, Henoch, Noe, Abraham et alii, tamen omnes justificati sunt ex meritis Christi praevia. Vere enim dixit Angelus Iosepho, *Matth. i*: «Vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum;» et hoc est gaudium, quod Angelus evangelizavit pastoribus, *Luc. ii*: «Quia natus est vobis hodie Salvator.» «Orietur» ergo justitia in cordibus hominum per fidem Iesu Christi, et inde sequetur abundantia pacis, «quia vera justitia in charitate consistit, charitatis autem proles est pax, et pax quam mundus dare non potest, sed vera, stabilis, et in tanta copia, ut caelum et terram repleat. In cuius rei signum nascente Christo quieverunt bella in toto orbe terrarum sub Augusto Caesare. Durabit autem haec justitia et pax in terris «donec auferatur luna,» id est durabit justitia fidei, et pax conscientiae, non sine externis precationibus, donec tollatur e medio orbis corruptio et mortalitas, quae per lunam significatur: sive donec tollatur laeva varietas et transmutatio: nam post mundi consummationem luna semper erit plena, et justitia fidei mutabitur in justitiam gloriae, et pax non solum erit in corde, sed et in corpore interior et exterior, sine ullo hoste. In hebraeo, pro *oriatur justitia*, habetur, *oriatur justus*; sed facile est Septuaginta legisse *πρὸς τὴν ἀρετὴν*, justitia, non ut nunc legitur *πρὸς τὴν ἀρετὴν*, justus: sensus tamen est idem; nam cum oritur justitia, oritur justus: neque justus oriri potest, nisi in eo oriatur justitia. Pro *donec auferatur luna*, in hebraeo est, *donec non sit luna*, ex quo tollitur ambiguitas vocis graecae: nam, ut S. Augustinus notavit, vox graeca significare potest lunam tollendam, ut non sit; et lunam extollendam, ut aliorum sit. Sed vera sententia est, tollendam, ut non sit: id enim coheret cum lectione hebraica et latina. Intelligitur autem luna tollendam, ut non sit, qualis nunc est, modo clara, modo obscuro, modo magna, modo parva; sed et illa lectio: «Donec extollatur luna,» optimum sensum habet, videlicet, donec Ecclesia per lunam significata extollatur per resurrectionem et glorificationem.

8. ET DOMINABITUR A MARI USQUE AD MARE, ET A FLUMINE USQUE AD TERMINOS ORBIS TERRARUM.

Describitur nunc propagatio regni Christi, quod est ipsa Ecclesia toto orbe diffusa. Videtur autem hic descripta terra habitabilis secundum longitudinem a mari Indico sive Orientali, usque ad mare Galitanum, sive Occidentale: et per latitudinem a flumine Tanai Septentrionali, usque ad fines Aethiopiae, quae est ultima provincia ad meridiem. Alii existimant per flumen intelligi Euphratem, qui erat ultimus terminus regni Salomonis. Sed hoc non est probabile, quoniam regnum Christi non incipit ab Esphrate, neque

Vers. 8

Descriptio regni Christi.

terminatur ad Euphratem, sed ultra et citra Euphratem extenditur. Melius S. Augustinus et Theodoretus per *flumen* intelligunt Jordanem, in quo dictum est Christo: «Hic est Filius meus dilectus,» *Matth. iii*, *Luc. iii*; et in quo baptismus dedicatum est, et circa quem praedicatio Domini, ac per hoc propagatio regni initium habuit. Itaque secundum Augustinum illa verba: «A flumine usque ad terminos orbis terrarum,» explicant quod antea dictum erat, «a mari usque ad mare;» quasi dicat: *Dominabitur per totam terram a mari usque ad mare*, quia terra undique cingitur mari Oceano; id autem fiet, quia a Jordane flumine incipiet praedicatio, et diffundetur per omnes terras usque ad mare Oceanum, quod undique terminat orbem terrae.

9. CORAM ILLO PROCIDET AETHIOPE, ET INIICIUM EJUS TERRAM LINGENT.

Nominantur Aethiopes in particulari, vel quia paulo ante dictum erat, a flumine usque ad terminos orbis terrarum, et secundum latitudinem ipsi Aethiopes sunt in finibus orbis terrae, ut supra diximus; vel quia primus filii Eumuchus Candacis reginae Aethiopiae, ut legitur *Act. cap. viii*, qui ad fidem Christi conversus est ex iis qui extra terram promissionis habitabant; vel quia Aethiopes, ut nigerrimi corpore, ita ferri moribus, longissime videbantur abesse a cultu veri Dei. Quod autem subditur: «Et iniicium ejus terram lingent,» explicatio est verborum superiorum; nam procidere est prosterni usque ad terram, quod faciunt, qui terram lambere volunt. Itaque significatur humillima subjectio, et adoratio, quae propria debetur Deo, et quam deferent Christo iniicium ejus, id est infideles, et peccatores conversi ad fidem et penitentiam. Et qui noluerint sponte procidere Christo, eumque pie et fideliter adorare, cogentur in novissimo die inviti procidere, et subijci sub scabellum pedum ejus.

10. REGES THARSIS ET INSULAE MUNERA OFFERENT; REGES ARABICUM ET SABA DONA ADDUCENT.

Quia dixerat Christum dominaturum a mari usque ad mare, id est per universam terram, quae mari cingitur, ne putarimus ab ejus dominio excludendas insulas quae sunt in medio mari, adjungit: «Reges Tharsis, et insulae munera offerent.» Quid significet *Tharsis*, diximus in explicatione *Psalm. xlvii*. Probabilissima sententia est, ea voce significari insulas maris orientalis, quae plerumque et maxime sunt, et unde tertio quoque anno adferebatur Salomoni maxima copia auri et aromatum, ut legitur *III Reg. x*. Sensus igitur est: «Reges Tharsis,» id est, insularum orientalium, et ipse etiam insulae, id est, populi earum, munera pretiosa regi Christo offerent. Adjungit deinde his regibus et insulis, «reges Arabiae et Saba,» quia haec sunt loca, unde erant rerum pretiosarum, auri, argenti, lapidum pre-

Vers. 9.

Vers. 10.

flosorum, et omnis generis aromatum. Nam, ut legimus loco citato, III Reg. x: « Regina Saba attulit Salomoni infinitam copiam auri, argenti, lapidum preciosorum, et aromatum. » In hebreo est, reges שבה sheba et שבה Saba, quae solum differunt, quod prior habeat durius, nimirum shin, posterior mollius samech. Quamvis autem aliqui velint priorem Sabam hoc loco nominatam significare *Æthiopiæ* posteriorem *Arabiam*, tamen Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus per priorem intellexerunt *Arabiam*, per posteriorem ipsam *Sabam*, quo nomine utuntur etiam Graeci et Latini; et nisi ego deciper, Saba, per shin, est Arabia Felix. Nam etiam paulo post, cum dicitur: « Habitur ei de auro Arabia, » in hebreo est sheba; et Isai. lx, cum dicitur: « Omnes de Saba venient, aurum et thus deferentes, » in hebreo est, sheba, שבה Saba autem per samech latius patet, et significat *Arabiam*, *Madian*, et *Ephraim*, ut S. Hieronymus indicat in *Commentario Isaiæ* cap. lx. Itaque « reges Arabum, et Saba, » significant reges Arabiam et totius regionis quam dicitur Saba. Atque hujus totius regionis regnum fuisse existimamus regnum Saba, quae venit ad Salomonem lib. III Reg. cap. x. Nam dicitur regina Saba per shin, id est שבה sheba, et hoc nomine Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus in versione hujus Psalmi intelligunt Arabiam; et rursus idem Hieronymus in *Commentario Isaiæ* cap. xlii et cap. lx, dicit reginam Saba fuisse reginam Saba, quae scribitur per samech, Isai. lx; proinde fuit regina Arabie Felicis, et proterea Madian et Ephraim, et totius regionis Sabæorum. Neque his repugnat, quod regina Saba dicitur, Matth. cap. xii, « regina Austri, et ysaissæ » « a finibus terræ; » nam Arabia Felix ad austrum porrigitur, et pertinet ad mare *Æthiopicum*, et ad zonam torridam: proinde rectissime dicitur « regina Austri venisse a finibus terræ. » Quod autem quidam possit: nam tempore Salomonis regnabat Phario in *Ægypto*, cujus filiam Salomon duxit uxorem; non igitur regina Saba, quae venit ad Salomonem, regnabat in *Ægypto*. Sed his omissis, illud utilius considerandum est, munera, quae Christo Regi offerenda sunt, quaeque illi maxime placent, esse aurum charitatis, thus orationis, et myrrham patientiae, sive, esse fidem cum invocatione, spem cum desiderio rerum superarum, charitatem cum fructibus horum operum: ex qua charitate fit, ut qui ea flagrant, non difficulter omnes terrenas opes, nec non duras corporis labores, et ipsam vitam Christo offerant.

41. ET ADORABUNT EUM OMNES REGES TERRÆ, OMNES GENTES SERVIENT EI.

Hæc omnia in Christo impleta sunt in aliquo sensu, et in alio sine dubio implebuntur. Nam si intelligantur de adoratione et servitute

fideliū, impleta sunt per figuram intellectionis; Scriptura enim tribuit omnibus ea que conveniunt multis, Genes. vi: « Omnis caro corrumperet viam suam; » et tamen ibidem dicitur: « Noe vir justus atque perfectus. » Matth. ii: « Turbatus est Herodes, et omnis Ierosolyma cum illo, » et tamen non deest Simeon justus, et Anna prophetissa, et ceteri justī, qui non turbati cum Herode, sed gaudio magno cum Magis affecti sunt. Sic igitur dicuntur omnes reges adoraturi Christum, et omnes gentes ei servitute, quia plurimi principes cum populis suis ad Christi cultum et obsequium convertendi erant. Sed si intelligatur hic locus de adoratione sive spontanea sive coacta, in die iudicii adimplebitur perfectissime: tunc enim Christo curvabitur omne genu, sive intelligatur de potestate Christi, quam habet in omnes reges et populos, ut sive ipsi sciant, sive nesciant, et sive volunt, sive nolint, ipse de ipsis agit quicquid sibi placet, ac per hoc serviant omnes ejus voluntati, adimpletur semper hæc propheta: « Data enim illi est omnis potestas in celo et in terra, » Matth. xxviii. « Et ipse est Princeps regum terræ, » Apocal. i: « Et habet in memore suo scriptum, Rex regum, et Dominus dominantium, » Apocal. xix.

42. QUIA LIBERABIT PAUPEREM A POTENTE, ET PAUPEREM QUI NON ERAT ADUTOR.

Hæc est ratio, cur reges et populi servient Christo, quia per ipsum liberabuntur a potestate diaboli, a crudelissima tyrannide Principis tenebrarum, et transferentur in pacatissimum regnum ejus. Per pauperem, intelligitur genus humanum spoliatum a diabolo omnibus bonis suis, quibus in statu innocentiae abundabat; per potentem, intelligitur diabolus, quem ex astuto potentem fecit iniquitas nostra: si enim homo persuasioni ejus consentire nolisset, nunquam eum diabolus debellare potuisset. Sed post peccatum captivus diaboli factus est homo, et diabolus potentiam in eum acquisivit. Incipit autem homo liberari, cum incipit cognoscere pauperitatem suam, ac per hoc humiliari, et non in se, sed in Domino confidere. « Liberabit ergo pauperem Dominus a potestate diaboli, et pauperem cui non erat adulator, » id est, quem neque aliis homo, neque angelus, neque ulla creatura poterat adjuvare. In hebreo, pro a potente, est *clamantem*, ut sibi adjectivum pauperis. Sed Septuaginta non legerunt שבע שבעה, sed cum aliis punctis, שבע שבעה, a potente sive divite clamoso, et hoc eodem modo legit S. Hieronymus, qui vertit, a potente.

43. PARCET PAUPERI ET INOPI, ET ANIMAS PAUPERUM SALVAS FACIET.

Explicat modum quo Christus liberabit homines a diabolo: modus enim erit condonando eis peccata, et restituendo gratiam; cum enim remittuntur peccata, rumpitur catena, quae capti-

Figura intellectionis in Scriptura frequens.

14. EX USURIS ET INIQUITATE REDDET ANIMAS EORUM, ET HONORABILE NOMEN EORUM CORAM ILLO.

Homo per originale peccatum debitor factus est mortis æternæ. Atque hoc est debitum capitale; sed dum hujus debiti solutio differtur, iniquus exactor diabolus exigit usuras, impellens quotidie ad nova peccata, quae sunt poena primi peccati; et dum horum peccatorum poena differtur, usuræ transeunt in sortem principalem. Ita quo diutius peccator vivit, eo magis debitum crescit. Christus ergo benignissimus Dominus, non solum peccatum originis, quod fuit primum capitale delictum, per gratiam suam remittet, sed etiam ab usuris, id est, ab actualibus peccatis et iniquitate tam duri exactoris redimet. Hoc prae dixit etiam Isaias cap. lx, cum ait: « Jugum cum oneris ejus, et virgum humeri ejus, et sceptrum exactoris ejus superasti. » S. Augustinus dicit peccata poenam reddi cum usura, quia plus peccator reddit, quam accepit. Homicida occidit carnem proximi, ipse peribit in corpore et in anima: fur accipit pecuniam, et perdit vitam æternam: fornicator sinit modicum et brevem voluptatem, reddit supplicia gravissima et sempiterna. « Et honorabile nomen eorum coram ipso: » hæc est causa tante pietatis Domini, quia nomen istorum pauperum fuit honorabile coram Deo. Ubi et accipitur pro quia, et nomen significat naturam humanam creatam ad imaginem Dei: quamvis enim homo per peccatum vilis et despectus valde factus sit, tamen natura humana, et nomen hominis, non est vile apud Deum, neque despicit Deus imaginem suam. Et vere incarnatio Filii Dei manifeste ostendit quam pretiosa sit natura humana apud Deum: quod e rōe deberet omnes homines rapere in amorem Dei, a quo tantū se fieri præter omne meritum suum intelligit. In hebreo habetur, *pauperis eorum*, pro eo quod nos habemus, *nomen eorum*. Sed idem est sensus; nam Deus magni fecit sanguinem nostrum, id est vitam nostram, quam id eo de interitu redemit, quia pretiosum fuit eorum eo nomen nostrum, natura nostra, genus nostrum.

15. ET VIVET, ET HABITUR EI DE AURO ARABIE; ET ADORABUNT DE IPso SEMPER: TOTA DEUS BEHIBENT EI.

Quoniam dicens: « Redimet animas eorum, » insinuaverat mortem Christi, qui fuit redemptio et propitiatio pro animabus nostris, addere voluit etiam resurrectionem et vitam ejus æternam; ideo subiungit: « Et vivet, » id est, et posteaquam

per mortem redemerit, iterum vivet. « Et dabitur ei de auro Arabie, » id est, pretiosis numeribus coloribus; quod autem S. Augustinus legit: *Dabitur ei de auro Arabie*, videtur manifesta corruptio. « Et adorabunt de ipso semper, » id est, et redempti ab ipso adorabunt Deum verum ex ipsius ritu, doctrina et institutione usque ad mundi consummationem. « Et tota die, » id est, jugiter et assidue beneficiis ei, hoc est, laudabunt et glorificabunt eum. In hebreo habetur in numero singulari, *orabit*. Sed Septuaginta et S. Hieronymus verterunt in numero multitudinis, *orabunt*; et omnes tractatores exponunt verbum in numero multitudinis. Quare videndum est an fortasse in verbo hebraico una littera in fine, videlicet *ta*, desideretur. Quod autem in hebraico et graeco sit verbum *orabunt*, in latino adorabunt, non variat sensum: nam qui orat, adorat, et plurimum id faciunt, ut orant: ergo adorabunt, et qui adorant, exponendum est: adorantes orabunt, vel orantes adorabunt. Illud, *de ipso*, varie exponitur: aliqui enim volunt de ipso significare pro ipso, id est, pro felici progressu ipsius, vel regni ejus. Alii, *de ipso*, hoc est, pro salute, quae est ab ipso. Alii, *de ipso*, id est, per ipsum, orabunt Patrem: sed si prepositio de proprie accipienda sit, ut eam accipiendam esse arbitramur, jam diximus quis nobis sensus esse videatur.

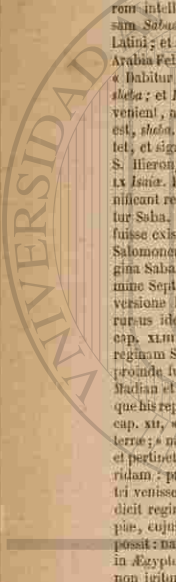
16. ET ERIT FIRMAMENTUM IN TERRA IN SUMMIS MONTIUM, SUPEREXTOLETTUR SUPER LIBANUM FRUCTUS EJUS, ET FLOREBUNT DE CIVITATE SICUT FENUGREUM TERRÆ.

Hic jam describitur fructus apostolice predicationis post Christi resurrectionem, et ascensionem in celum. Sed primum declaranda est vox *firmamentum*, pro qua in hebreo est, כרס פסאח bar. Rablini, et qui eos sequuntur, volunt *pissath bar* significare *pusillum frumenti*, sive quantum vola manus potest capere frumenti, sive etiam *placentiam panis*; sed non possunt ex Hieronymus hanc suam expositionem probare. S. Hieronymus vertit ex hebreo contrariam sententiam, videlicet, *memorabile triticum*, id est, abundantiam optimi frumenti, et potest confirmari hæc explicatio ex cap. xxxviii Gen., ubi dicitur Jacob fecisse Joseph filio suo unica dilectio vestem egregiam variorum colorum, et habetur vox hebraea פסאח *pissath*, ex hæc eadem radice, unde hæc habemus *pissath*. Quomodo ergo in eo loco non significatur vestis angusta, aut brevis, sed hilaris et pulcherrima: ita hoc loco significatur frumentum non modicum, quod ptegillo aut vola colligatur, sed *abundans et memorabile*, ut S. Hieronymus recte vertit. Atque huc respexerunt Septuaginta, qui translulerunt *firmamentum*, id est *firmamentum panis*, ut dicitur in *Psalm.* cv: « Omne firmamentum panis contrivit. » Est enim abundantia frumenti firmamentum familie, ut non cogatur mendicare, juxta illud Gen. xxxvii:

vos tenebat sub diaboli potestate. « Parcet » ergo rex noster « pauperi et inopi, » id est, condonabit delicta agnoscentibus debita sua, et confitentibus pauperitatem suam, ob quam solvendo non erant; nec solum ignoscet peccatis, sed etiam donabit gratiam, sive justitiam, et per hoc animas pauperum salvas faciet.

16. ET ERIT FIRMAMENTUM IN TERRA IN SUMMIS MONTIUM, SUPEREXTOLETTUR SUPER LIBANUM FRUCTUS EJUS, ET FLOREBUNT DE CIVITATE SICUT FENUGREUM TERRÆ.

Hic jam describitur fructus apostolice predicationis post Christi resurrectionem, et ascensionem in celum. Sed primum declaranda est vox *firmamentum*, pro qua in hebreo est, כרס פסאח bar. Rablini, et qui eos sequuntur, volunt *pissath bar* significare *pusillum frumenti*, sive quantum vola manus potest capere frumenti, sive etiam *placentiam panis*; sed non possunt ex Hieronymus hanc suam expositionem probare. S. Hieronymus vertit ex hebreo contrariam sententiam, videlicet, *memorabile triticum*, id est, abundantiam optimi frumenti, et potest confirmari hæc explicatio ex cap. xxxviii Gen., ubi dicitur Jacob fecisse Joseph filio suo unica dilectio vestem egregiam variorum colorum, et habetur vox hebraea פסאח *pissath*, ex hæc eadem radice, unde hæc habemus *pissath*. Quomodo ergo in eo loco non significatur vestis angusta, aut brevis, sed hilaris et pulcherrima: ita hoc loco significatur frumentum non modicum, quod ptegillo aut vola colligatur, sed *abundans et memorabile*, ut S. Hieronymus recte vertit. Atque huc respexerunt Septuaginta, qui translulerunt *firmamentum*, id est *firmamentum panis*, ut dicitur in *Psalm.* cv: « Omne firmamentum panis contrivit. » Est enim abundantia frumenti firmamentum familie, ut non cogatur mendicare, juxta illud Gen. xxxvii:

Marginal note: Hieronymus dicitur, et in terra quae dicitur

Diaboli potentem fecit iniquitas nostra.

Nomen hominis non est vile apud Deum.

Ver. 15.

« Frumento, vino, et oleo, stabilivium. » Per abundantiam autem frumenti, hoc loco non intelligitur abundantia frumenti corporalis, sed abundantia Verbi Dei, ut colligitur ex illis verbis: « Et florebunt de civitate sicut forum terrae; » ubi explicatur metaphora superiorum verborum. Hic igitur est sensus hujus loci, alioqui valde obscuri: « Erit in terra firmamentum, » id est, abundantia frumenti spiritualis, quod est Verbum Dei. « In summis montium, » id est, etiam in locis ex se sterilibus (valles enim, non montes abundare solent frumento), « superextolletur fructus ejus, » id est, crescet, et multiplicabitur fructus hujus frumenti in terra salis; « super Libanum, » id est, fructus hujus frumenti excrecet supra altitudinem cedrorum Libani, vel supra fructum Libani, qui producti arbores plurimas et altissimas. « Et florebunt de civitate sicut forum terrae, » id est, et hic fructus frumenti non consistet in spicis corporalibus, sed in multiplicatione creditum: nam ex civitate Dei, quae est Jerusalem, de qua dictum est ab Isia cap. II: « De Sion exibit lex, et Verbum Domini de Jerusalem, » florebunt, et germinabunt credentes in tanta copia, ut forum in terra germinare solet. Et quod ita factum sit docet S. Lucas Act. VI, ubi dicit: « Et Verbum Dei crescebat, et multiplicabatur numerus credentium valde. » Scio quid Paulus Burgensis ex paraphrasi chaldaica adferat ad probandum ex hoc loco sacrificium Missae: sed scio etiam quam multis fabulis Judaicis paraphrasis illa sentiat. Ideo piget ex lacunis expositionum Judaicarum haurire, quae nobis ex purissimis fontibus sacrarum Scripturarum abundat.

Ver. 17. **17. SIT NOMEN EJUS BENEDICTUM IN SECULO, ANTE SOLEM PERMANET NOMEN EJUS.**

Concludit Psalmum Propheta orando, et laudando futurum Messiam. « Sit, inquit, nomen ejus benedictum in seculo, » id est, ab omnibus, ubique, et semper benedicatur nomen Christi: quod nomen « ante solem permanet, » id est, eorum sole, sive quamdiu sol erit, permanebit. Conabuntur quidem persecutores illud extinguere, sed non prevalebunt. In hebraeo non habetur illud, *benedictum*, sed simpliciter legitur: *Erit nomen ejus in seculo*, et idem aliis verbis repetitur, *quamdiu sol erit, nomen ejus permanebit*. Testatur quoque Theodoretus a nullo interprete, id est, neque ab Aquila, neque a Symmacho, neque a Theodotione illud, *benedictum*, in textu esse posi-

tum, neque haberi in exemplis apud Septuaginta interpretes: tamen habetur in graecis et latinis antiquis libris, et legitur in *Commentariis* Hieronymi, Augustini et Euthymii. Illud, *permanet*, seu *permanebit*, in hebraeo est *וְיָמֵינוּ*, quod verbum *Manebit*, dici posset, id est *propagabitur*: quod salis proprie convenit nomini Christi, quod per praedicatores propagatur, et propagabitur usque ad mundi consummationem.

18. ET BENEDICENTUR IN IPSO OMNES TRIBUS TERRAE, OMNES GENTES MAGNIFICABUNT EUM.

Hoc desumptum est ex *Gen. cap. XXII*: « In semine tuo benedicentur omnes gentes terrae. » Et explicatur ab Apostolo *ad Gal. III*: « Non dictam sed tanquam in uno; et semini tuo, quod est Christus. » Omnes ergo gentes benedicentur a Deo Christo, id est, nemo benedicetur, nisi in Christo, et in ipso benedicentur, quotquot ex ipso renati fuerint, et in ipso perseveraverint. Ipsis enim dicitur in *judicio*: « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi, » *Math. XXV*. Proinde benedictio ista est justificatio, et adoptio filiorum per Christum. Sicut autem in ipso benedicentur omnes tribus terrae, sic etiam vicissim « omnes gentes magnificabunt, » id est, laudabunt et glorificabunt eum.

19. BENEDICES DOMINUS DEUS ISRAEL, QUI FACIT MIRABILIA SOLUS.

Hec est laus, qua magnificabunt eum omnes gentes: agnoscent enim et praedicabunt haec mirabilia, quae fecit Deus Christus justificando impios, et erando eos de potestate tenebrarum, et transferendo in regnum suum, ab ipso solo fieri potuisse.

20. ET BENEDICTUM NOMEN MAJESTATIS EJUS IN AETERNUM; ET REPLEBITUR MAJESTATE EJUS OMNIS TERRA: FIAT, FIAT.

Optat in fine Propheta, ut nomen divinae majestatis in aeternum ab omnibus benedicatur, non in eorum tantum, ubi semper ab angelis benedicatur; sed etiam in terra, ita ut repletur omnis terra gloria Domini, et omnes homines agnoscant et laudent Dominum. *Addit* ex magno affectu, « fiat, fiat, » sive hebraice, *amen, amen, vere ita sit, vere ita sit*. Atque hic est finis libri secundum secundum Hebraeos.

LIBER III PSALMORUM

SECUNDUM HEBRAEOS.

USQUE AD PSALMUM LXXXIX.

DE PSALMI ASAPHI NOMINE INSCRIPTIS.

« Duodecim omnino Psalmi sunt, Asaphi inscripti nomine. Primus *XLIX*, atque ab hoc *LXXXI* ad *LXXXII*. Asaph autem I *Paral. VI*, 39, accensetur Levitis, quos David ad canendum ordinavit. Item I *Paral. XV*, 17; *XVI*, 5, 37, Asaph et fratres ejus in conspectu arcis ministrant. Memorantur item Heman, Asaph et Ethan in cymbalis cenis concipientes I *Par. XV*, 17 et 19. Hos cantores inter, a S. Spiritu toties celebratos, cum tres excelleret, Asaph, Heman et Idithium I *Par. XXV*, 1, tum ipse Asaph inter alios clarus habetur, princeps quippe cantorum a Davide constitutus *Ibid. XXV*, 5, et singulari quadam honoris prerogativa nominatus inter eos qui juxta regem prophetaerent *Ibid. XXV*, 2.... Poeta Asaphi filios in canendi ministerio patri successisse, atque etiam inter canendum divino spiritu ad pandenda futura fuisse afflatus, docent II *Paral. XX*, 14; *XXXI*, 13; I *Esdr. III*, 10; II *Esdr. XI*, 22. » Bossuetus. Cf. not. Ps. I (hebr.), vers. 1.

Quibus memoratis, Psalmos Asaphi nomine inscriptos, Asapho revera adscribendos esse, sive illi Davidis coevo, sive alicui ex ejus posteris, eodem tamen nomine insignito, omnino tenendam est.

PSALMUS LXXVII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *Psalmus Asaph.*

V. s. H. — *Canticum [h. Psalmus] Asaph.*

1. Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde!
2. Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.
3. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.
4. Quia non est respectus morti eorum, et firmamentum in plaga eorum.
5. In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur.
6. Ideo tenuit eos superbia, aperti sunt iniquitate, et impietate sua.
7. Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis.
8. Cogitaverunt, et locuti sunt nequitiam; iniquitatem in excelso locuti sunt.
9. Posuerunt in caelum os suum, et lingua eorum transivit in terra.
10. Ideo convertetur populus meus hic, et dies pleni invenientur in eis.
11. Et dixerunt: Quomodo scit Deus? et si est scientia in Excelso?

- Attamen bonus est Israel Deus, his qui mundo sunt corde.
- Mei autem pene vacillaverunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.
- Quia emulatus sum contra iniquos, pacem impiorum videns.
- Quod non recogitaverint de morte sua, et firma sint vestibula eorum.
- In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur.
- Ideo nutriti sunt ad superbiam: circumdederunt iniquitatem sibi.
- Processerunt a pinguedine oculi eorum: transierunt cogitationes cordis.
- Iriserunt, et locuti sunt in malitia calumniam, de excelso loquentes.
- Posuerunt in caelum os suum, et lingua eorum deambulavit in terra.
- Propterea convertetur populus ejus hic, et quis plenus invenietur in eis?
- Et dixerunt: Quomodo novit Deus, et si est scientia in Excelso?

« Frumento, vino, et oleo, stabilivium. » Per abundantiam autem frumenti, hoc loco non intelligitur abundantia frumenti corporalis, sed abundantia Verbi Dei, ut colligitur ex illis verbis: « Et florebunt de civitate sicut forum terrae; » ubi explicatur metaphora superiorum verborum. Hic igitur est sensus hujus loci, alioqui valde obscuri: « Erit in terra firmamentum, » id est, abundantia frumenti spiritualis, quod est Verbum Dei. « In summis montium, » id est, etiam in locis ex se sterilibus (valles enim, non montes abundare solent frumento), « superextolletur fructus ejus, » id est, crescet, et multiplicabitur fructus hujus frumenti in terra salis; « super Libanum, » id est, fructus hujus frumenti excrecet supra altitudinem cedrorum Libani, vel supra fructum Libani, qui producti arbores plurimas et altissimas. « Et florebunt de civitate sicut forum terrae, » id est, et hic fructus frumenti non consistet in spicis corporalibus, sed in multiplicatione creditum: nam ex civitate Dei, quae est Jerusalem, de qua dictum est ab Isia cap. II: « De Sion exibit lex, et Verbum Domini de Jerusalem, » florebunt, et germinabunt credentes in tanta copia, ut forum in terra germinare solet. Et quod ita factum sit docet S. Lucas Act. VI, ubi dicit: « Et Verbum Dei crescebat, et multiplicabatur numerus credentium valde. » Scio quid Paulus Burgensis ex paraphrasi chaldaica adferat ad probandum ex hoc loco sacrificium Missae: sed scio etiam quam multis fabulis Judaicis paraphrasis illa sentiat, ideo piget ex lacunis expositionum Judaicarum haurire, quae nobis ex purissimis fontibus sacrarum Scripturarum abundat.

Ver. 17. **17. SIT NOMEN EJUS BENEDICTUM IN SECU-
LA, ANTE SOLEM PERMANET NOMEN EJUS.**

Concludit Psalmum Propheta orando, et laudando futurum Messiam. « Sit, inquit, nomen ejus benedictum in secula, » id est, ab omnibus, ubique, et semper benedicatur nomen Christi: quod nomen « ante solem permanet, » id est, eorum sole, sive quamdiu sol erit, permanebit. Conabuntur quidem persecutores illud extinguere, sed non prevalebunt. In hebraeo non habetur illud, *benedictum*, sed simpliciter legitur: *Erit nomen ejus in secula*, et idem aliis verbis repetitur, *quamdiu sol erit, nomen ejus permanebit*. Testatur quoque Theodoretus a nullo interprete, id est, neque ab Aquila, neque a Symmacho, neque a Theodotione illud, *benedictum*, in textu esse posi-

tum, neque haberi in exemplis apud Septuaginta Interpretes: tamen habetur in graecis et latinis antiquis libris, et legitur in *Commentariis* Hieronymi, Augustini et Euthymii. Illud, *permanet*, seu *permanebit*, in hebraeo est *וְיָמֵינוּ*, quod verbum *Manebit*, dici posset, id est *propagabitur*: quod salis proprie convenit nomini Christi, quod per praedicatores propagatur, et propagabitur usque ad mundi consummationem.

**18. ET BENEDICENTUR IN IPSO OMNES TRIBUS TER-
RAE, OMNES GENTES MAGNIFICABUNT EUM.**

Hoc desumptum est ex *Gen. cap. XXII*: « In semine tuo benedicentur omnes gentes terrae. » Et explicatur ab Apostolo *ad Gal. III*: « Non dictam sed tanquam in uno; et semini tuo, quod est Christus. » Omnes ergo gentes benedicentur a Deo Christo, id est, nemo benedicetur, nisi in Christo, et in ipso benedicentur, quotquot ex ipso renati fuerint, et in ipso perseveraverint. Ipsis enim dicitur in *judicio*: « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi, » *Math. XXV*. Proinde benedictio ista est justificatio, et adoptio filiorum per Christum. Sicut autem in ipso benedicentur omnes tribus terrae, sic etiam vicissim « omnes gentes magnificabunt, » id est, laudabunt et glorificabunt eum.

**19. BENEDICES DOMINUS DEUS ISRAEL, QUI FA-
CIT MIRABILIA SOLUS.**

Hec est laus, qua magnificabunt eum omnes gentes: agnoscent enim et praedicabunt haec mirabilia, quae fecit Deus Christus justificando impios, et erando eos de potestate tenebrarum, et transferendo in regnum suum, ab ipso solo fieri potuisse.

**20. ET BENEDICTUM NOMEN MAJESTATIS EJUS IN
AETERNUM; ET REPLEBITUR MAJESTATE EJUS OMNIS
TERRA: FIAT, FIAT.**

Optat in fine Propheta, ut nomen divinae majestatis in aeternum ab omnibus benedicatur, non in eorum tantum, ubi semper ab angelis benedicatur; sed etiam in terra, ita ut repletur omnis terra gloria Domini, et omnes homines agnoscant et laudent Dominum. *Addit* ex magno affectu, « fiat, fiat, » sive hebraice, *amen, amen, vere ita sit, vere ita sit*. Atque hic est finis libri secundum secundum Hebraeos.

LIBER III PSALMORUM

SECUNDUM HEBRAEOS.

USQUE AD PSALMUM LXXXIX.

DE PSALMI ASAPHI NOMINE INSCRIPTIS.

« Duodecim omnino Psalmi sunt, Asaphi inscripti nomine. Primus XLIX, atque ab hoc LXXXI ad LXXXII. Asaph autem I Paral. VI, 39, accensetur Levitis, quos David ad canendum ordinavit. Item I Paral. XV, 17; XVI, 5, 37, Asaph et fratres ejus in conspectu arcis ministrant. Memorantur item Heman, Asaph et Ethan in cymbalis cenis concipientes I Paral. XV, 17 et 19. Hos cantores inter, a S. Spiritu toties celebratos, cum tres excelleret, Asaph, Heman et Idithium I Paral. XV, 1, tum ipse Asaph inter alios clarus habetur, princeps quippe cantorum a Davide constitutus *Ibid.* XVI, 5, et singulari quadam honoris prerogativa nominatus inter eos qui juxta regem prophetaerent *Ibid.* XVI, 22. Poeta Asaphi filios in canendi ministerio patri successisse, atque etiam inter canendum divino spiritu ad pandenda futura fuisse afflatus, docent II Paral. XX, 14; XXXI, 13; I Esdr. III, 10; II Esdr. XI, 22. » Bossuetus. Cf. not. Ps. I (hebr.), vers. 1.

Quibus memoratis, Psalmos Asaphi nomine inscriptos, Asapho revera adscribendos esse, sive illi Davidis coevali, sive alicui ex ejus posteris, eodem tamen nomine insignito, omnino tenendam est.

PSALMUS LXXVII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *Psalmus Asaph.*

1. Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde!
2. Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.
3. Quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.
4. Quia non est respectus morti eorum, et firmamentum in plaga eorum.
5. In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur.
6. Ideo tenuit eos superbia, aperti sunt iniquitate, et impietate sua.
7. Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis.
8. Cogitaverunt, et locuti sunt nequitiam; iniquitatem in excelso locuti sunt.
9. Posuerunt in caelum os suum, et lingua eorum transivit in terra.
10. Ideo convertetur populus meus hic, et dies pleni invenientur in eis.
11. Et dixerunt: Quomodo scit Deus? et si est scientia in Excelso?

V. s. H. — *Canticum [h. Psalmus] Asaph.*

- Attamen bonus est Israel Deus, his qui mundo sunt corde.
Mei autem pene vacillaverunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.
Quia emulatus sum contra iniquos, pacem impiorum videns.
Quod non recogitaverint de morte sua, et firma sint vestibula eorum.
In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur.
Ideo nutriti sunt ad superbiā: circumdederunt iniquitatem sibi.
Processerunt a pinguedine oculi eorum: transierunt cogitationes cordis.
Iriserunt, et locuti sunt in malitia calumniam, de excelso loquentes.
Posuerunt in caelum os suum, et lingua eorum deambulavit in terra.
Propterea convertetur populus ejus hic, et quis plenus invenietur in eis?
Et dixerunt: Quomodo novit Deus, et si est scientia in Excelso?

12. Ecce ipsi peccatores, et abundantes in saeculo, obtinuerunt divitias.
13. Et dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum, et lavi inter innocentes manus meas.
14. Et fui flagellatus tota die, et castigatio mea in matutinis.
15. Si dicebam: Narrabo sic: ecce nationem filiorum tuorum reprobo.
16. Existimabam ut cognoscerem hoc, labor est ante me:
17. Donec intrem in sanctuarium Dei, et intelligam in novissimis eorum.
18. Veruntamen propter dolos posuisti eis; dejecisti eos dum allavarentur.
19. Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt; perierunt propter iniquitatem suam.
20. Velut somnium surgentium, Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.
21. Quia inflammatum est cor meum et renes mei commutati sunt:
22. Et ego ad nihilum redactus sum, et nescivi.
23. Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum.
24. Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me.
25. Quid enim mihi est in caelo? et a te quid volui super terram?
26. Defecit caro mea et cor meum: Deus cordis mei, et pars mea, Deus, in aeternum.
27. Quia ecce qui elongant se a te, peribunt; perdidisti omnes qui fornicantur abs te.
28. Mihi autem adherere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam: Ut annuntiem omnes predicationes tuas, in portis filiae Sion.
- Ecce isti impii, et abundantes in saeculo multiplicaverunt divitias.
- Ergo frustra mundavi cor meum, et lavi in innocentia manus meas?
- Et fui flagellatus tota die, et increpatio mea in matutinis.
- Et dixi: Si narravero sic: ecce generationem filiorum tuorum reliqui.
- Et cogitavi ut intelligerem istud: labor est in oculis meis.
- Donec veniam ad sanctuarium [al. *sanctuarium*] Dei: intelligam in novissimis [al. *novissimas*] eorum.
- Veruntamen in lubrico posuisti eos: dejecisti eos ad interitum.
- Quomodo vastati sunt subito: defecerunt, consumpti sunt quasi non sint.
- Quasi somnium evigilantis, Domine, in civitate imaginem eorum ad nihilum rediges.
- Quia contractum est cor meum, et lumbi mei velut ignis fumigans.
- Et ego insipiens, et nescius: quasi jumentum factus sum [al. *eram*] apud te.
- Et ego semper tecum, et tenebas manum dexteram meam.
- In consilium tuum deduces me, et postea in gloria suscipies me.
- Quid mihi est in caelo, et tecum volui [al. *volui*] in terra?
- Consumpta est caro mea et cor meum: robur cordis mei et pars mea Deus in aeternum [al. *saeculum*].
- Quia ecce qui elongant se a te, peribunt: perdidisti omnem fornicantem a te.
- Mihi autem propinquare [al. *appropinquare*] Deo: et est: posui in Domino Deo spem meam, ut narrem omnes annuntiationes tuas.

Argumentum. — Argumentum Psalmi idem fere est, quod Ps. xxxvii et xliv. Vates hoc carmen Inchoans veluti emergit ex profunda aliqua meditatione, in qua mens ejus inter minus plus cogitationes jactata aliquandiu aestuavit, donec tandem meliores animi sensus prevaluerint. Igitur primo, vers. 1, suum ponit thema, scilicet plus Deum favere; deinde, vers. 2-15, fatetur, conspecta impiorum felicitate, in eo se fuisse, et irritum haberet omnes pietatis studium; sed, vers. 16-28, utramque rationem quomodo acervata considerasset, villosae se, improbe tandem perire, probos vero Deum servare atque tueri. Referendum videtur ad Matthei persecutionem, IV Reg. xxi; II Paral. xxxiii, 1-10.

1. Carmen Asaphi.

Non nisi benignus erga Israellem est Deus,
erga puros corde (veros Israelitas).

2. Ego vero, haud multum albui, quin inclinarent pedes mei, quasi nihil *albui*, *quin* laberentur gressus mei.
3. Nam invadebam insolentibus, pacem improborum intuebar:
4. Nam non sunt *eis* dolores usque ad mortem eorum, et pinguis est venter eorum.
5. In aerumnis mortalium non sunt, et cum hominibus *ceteris* non percipiuntur.
6. Ideo torques eorum est superbia; vestis violentiae obtegit eos.
7. Prodit (prominet) ex adipe (vultu obeso) oculus eorum, erumpunt cogitationes cordis eorum.
8. Subsannant, et eloquuntur malitiose, violentiam ex alto (superbe) loquuntur.
9. Ponunt in caelis os suum, et lingua eorum ambulat per terram.
10. Propterea convertit se populus ejus (Jova) huc (ad partes improborum), et aquae plenitudinis (plene, pleno calice) hauriuntur ab eis.
11. Et dicunt: Quomodo scit Deus aliquid, atque est scientia Altissimi?
12. Ecce, hi sunt impii, et tamen securi in perpetuum augent opes.
13. Non nisi frustra mundavi cor meum, et lavi in puritate manus meas.
14. Et fui percussus quotidie, et castigatio mea *adfuit* quovis mane.
15. Si dixissem: Loquar ita, en! generationem filiorum tuorum (o Jova) perdidissem.
16. Et meditatus sum, ut intelligerem hoc: labor *illud est* (cogniti difficile) in oculis meis (me iudice):
17. Donec intrarem in sanctuarium Dei, atque attenderem ad novissima (exitum) eorum (improborum).
18. Non nisi in lubrico ponis eos (vel *eis* viam), dejicies eos in fallacia *loca*.
19. Quomodo sunt in vastationem repente! auferuntur, assumuntur subita pernicie.
20. Sicut somnium ab evigilando (gall. *après le réveil*), sic, Domine, cum expergiseris, imaginem eorum contempnim ab oleis.
21. Quomodo exacerbaretur cor meum (ob improborum felicitatem), et in renibus meis pungerer,
22. Tunc ego brutus (stupidus) *eram*, neque intelligens, instar bestiarum coram te.
23. Ego tamen semper tecum fui; prehendisti manum meam, meam dexteram.
24. Consilio tuo deduces me, et postea cum honore me suscipies.

25. Quis mihi est in caelis praeter te?
et tecum nullum diligo (desidero) in terra.
26. Si deficit caro mea et cor meum,
petra cordis mei et portio mea Deus est in aeternum.
27. Nam ecce! qui recedunt a te, pererunt;
ad silentium redigis (perdis) omnem a te sortantem (idololatram).
28. Ego autem, propinquitatis Dei mihi bonum est,
pono in Domino Jova fiduciam meam,
ut servatus tuo beneficio enarrem omnia opera tua.

NOTE.

Vers. 2. Inclinent ad perverse judicandum de Jova erga pios animo. Ad verbum est, *inclinans uniusquisque pedis mei*, partium. patz; commoibus Masorethas proponunt 3 plur. praeter. cal. — Vers. 3. Alii, cum... intuerer. — Vers. 4. Per totam vitam nullos patiuntur dolores. Alii minus recte: *dolores*, qui huius mortem afferant. Hengstenberg, non sunt eis vincula ad mortem; i. e. eorum scelera impunita sunt. Proventer, propri. robur, aut corpus. — Vers. 6. Torques, etc., i. e. torquis instar cingit eos superbia. Vestis, vel, quasi vestis episcopalis, etc. — Vers. 7. Elegans descriptio divitum bene saginatorum superbia intumescuntium. Pro oculis, hodiernorum non pauci valent legere cum Alexandriis *avonemo*, hoc sensu: *Prodit ex corde eorum torpida delictum eorum*, quod ad parallelismum aptissimum est. Erumpunt, magis de se cogitationes apparent in verbis et gestibus; seu, ut Hengstenberg, exundant, torrentis instar, qui coarctari nequit, omnia eorum vel impia vel absona consilia, mentisque deliria. — Vers. 8. Violentiam, quae ad aliorum oppressionem tendit. — Vers. 9. Sensus: De summis pariter atque imis loquuntur, nihil est in lota rerum naturis, quod superbi isti a putida sua censura alienum putent. Minus recte Hengstenberg sequitur Lutherum, qui sic veritatem, *quidquid loquuntur, id veluti a caelo demissum audiendum est*. — Vers. 10. Propterea, ob improborum felicitatem. Hengstenberg: *Propterea improbus convertit populum suum* (non Dei, sed homines malos) *huc* (ad suas partes), *et aqua, huc aedem falso deliciae et felicitas, pleno guttore hauriuntur ab his obsecratis*. Alius, *et convertit se, redit semper, populus eius* (Jova) *huc*, i. e. ad eandem quereclam, et aqua (quereclam)... — Vers. 11. *Et dicunt hi piis: Num haec novit Deus*, etc. — Vers. 11. « Loquentes iam vates facit non improbos, sed eos, qui deficientes a Jova partes sequuntur improborum. Eorum verò pro sermonibus habenda sunt non tantum quae vers. 11 dicuntur (quamquam hoc vult Hengstenberg), sed quae inde ab hoc versu usque ad vers. 14 leguntur omnia. Id quod intelligitur ex vers. 15. » Maurer. — Vers. 12. Alii: *Ecce! tales sunt impij, et taceant*, etc. — Vers. 13. *Lani*, etc., eas ab omni scelere immaculatas servavi. — Vers. 14. Hengstenberg, *non plaga a te afficitur*, etc. Male nonnemo, et tamen sui percussus, etc.: tamen enim quomodo coheret cum *frustra* vers. 13? — Vers. 15. Jam vates. Ita, ut isti loquuntur. *Deturissen*, fuisse apostata. Hengstenberg, *si dicerem: Narrato haec, palam haec mea dubia profertur*, ecce! quid ego sciam? *cultores tuos fessilissen*, eosque in viam improborum duxissem. — Vers. 16. Hengstenberg: *sed frustra, molestia fuit semper res haec in oculis meis*. — Vers. 17. *Sanctuarium*: e Fingit vates se huius questionis declarationem a Deo petisse, a quo edoctus fuerit, non praesentia esse spectanda. » Rosenmull. Maurore et alia, *sanctuarium*, vel *sacrarium*, non est templum, sed arcana Dei consilia, quibus in administratione rerum utitur. *Attendere*, seu intelligere. — Vers. 18. Pro in fallacia, Hengstenberg, *in riuos* (galli. *en delate*); Maurer, *ut sunt riuos*. Non male Alexandrinus legerunt *wasuoth* (cum sin), dum allecedur, superbiunt. — Vers. 19. *Subita pernicie*: alii, *pro ferraribus*. — Vers. 20. Maurer, cum eos expegeferis, excitaveris et tranquillitatis suae dulci somno: infinit. *hiph*. Hengstenberg, *in urbe*, coram tota urbe. *Imaginon*, imaginariam eorum felicitatem. — Vers. 22. *Instar bestiarum*: Maurer, hippopotamus, ob numerum plural. — Vers. 23. Maurer, *sum... prehendis*. — Vers. 24. *Postea*, in reliqua mea vita, et praesertim in coelo. Hengstenberg, *et post*, i. e. ad gloriam, etc.: *violenter!* — Vers. 25. *Tecum*, praeter te, vel aequae te. — Vers. 26. *Vel... mea es, Deus, in aeternum*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus Asaph.

De hoc titulo diximus aliquid in explicatione Psalmi XLIX, et in Praefatione. Argumentum est exhortatio ad infirmos fideles, ut non scandalentur, si vident improbos in hoc mundo floresse: quae exhortatio semper utilis, esse etiam necessaria est, tam videlicet, cum populus Dei, vel justus quicunque persecutionem patitur, et injusti maxima pace et tranquillitate fruuntur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. QUAM BONUS ISRAEL DEUS, HIS QUI RECTO SUNT CORDE!

Explicatur David tentationem et scandalum pusillorum, quorum personam in hoc Psalmo inducat, primo, jacti fundamentum recte fidei, ut intelligamus, neque ipsum, neque illos, quorum personam inducat, circa fidem divinae providentiae naufragasse: Quod idem fecit propheta Hieremias, cap. XII; primum enim ait: « Justus quidem tu es, Domine, si disputem tecum; » deinde hoc fundamentum posito, subjungit: « Verumtamen justa loquar ad te: quare via impiorum prosperaverit? bene est omnibus, qui pravariuntur. » Sic igitur hoc loco David primum affirmat Deum bonum esse, ac per hoc justum; sed bonum ut est, videri bonis, qui sano judicio praediti sunt, quamvis perversis perversus videatur. Alii igitur, non interrogando, sed affirmando: « Quam bonus Israel Deus, his qui recto sunt corde! » id est, perquam bonus est Deus Israel, Israelitis, inquam, qui recto sunt corde. In hebraeo sic legitur ad verbum: *Certe bonus est Deus Israel his qui puro sunt corde*. Itaque Deus, qui in se semper est bonus, rectus et justus, est etiam talis Israelis judicio; non tamen omnis Israelis, sed his ex Israele, qui purum cor habent, id est, liberum a fumo passionum, ut recte possint judicare, sive his, qui recto sunt corde, ut conformes sit reclusioni Dei; distortis enim, quod rectum est, distortum esse videtur.

Vers. 2. 2. MEI AUTEM FERE MOTI SUNT PEDES, FERE EFFUSI SUNT GRESSUS MEI.

Incipit nunc exponere tentationem infirmorum, quorum personam, ut diximus, in hoc Psalmo gerit. Boni, inquit, fideles, qui puro et recto sunt corde, bonum et justum Deum esse non dubitant, quicquid illis accidat: sed ego infirmus, et qui cor habeo non usquequaque purum et rectum, pene cecidi in dubitatione de justitia Dei. Hanc enim dubitationem metaphorice significat motio pedum, et effusus gressuum. Sicut enim qui nu-

tare incipit pedibus, et qui labitur dum ambulat, deficit a firmitate et stabilitate sua, sic ille, qui agitur dubitationum tentationibus contrariis velutari, deficere incipit, et quasi nutat a constantia fidei. « Mei autem, inquit, pene moti sunt pedes, » id est, nutare coepi, non tamen omnino cecidi. « Pene effusi sunt gressus mei, » id est, labi coepi, dum ambularem, non tamen rui usque ad terram: denique significat se parum abuisse a lapsu in dubitationem circa justitiam et providentiam Dei.

3. QUIA ZELAVI SUPER INIQUOS, PACEM PROGRASSUM VIDENS.

Aperit causam suae tentationis, ac dicit esse, quia viderit iniquos, quos puniri a Deo oporteret, frui altissima pace, aliisque bonis permixtis. Illud, *zelavi super iniquos*, significat, *zele indignationis caecis super iniquos*, id est, adversus iniquos, quos vidi prosperitate et pace gaudere, quam non merentur.

4. QUIA NON EST RESPECTUS MORTI EORUM, ET FIRMAMENTUM IN PLAGA EORUM.

Pergit in explicando felicitate iniquorum, ac dicit eos frui pace et prosperitate, quoniam tanta sanitate utuntur, ut de morte non cogitent, quasi semper essent victori, et si forte plaga aliqua, sive morbus illis contingat, ea plaga non habet firmamentum, sed continuo evanescit. Illud, *non est respectus morti eorum*, hunc sensum habere videtur: Non respiciunt iniqui mortem suam, neque alii qui eos vident in mortem ipsorum, id est, non videntur unquam moriuri, propter diuturnam et stabilem sanitatem, qua fruuntur. In textu graeco legitur, *quia terra delictorum, et non habentis ultionem, non est ultio mortis eorum*, vel, ut legit S. Augustinus, *non est declinatio mortis eorum*: quae verba eundem sensum facere possunt, videlicet: Iniqui non declinant, neque abnuunt mortem; quia de ea non cogitant, confidentes in optima constitutione corporis sui. Ex hebraeo S. Hieronymus vertit: *Non cogitant mortem suam*; quae lectio nihil fere differt a nostra. Alii ex hebraeo vertunt:

Non sunt vincula in morte ipsorum: et potest sensus esse: Non trahuntur iniqui ad mortem vinculis variorum morborum, ut saepe accidit iustis. Haec nobis videtur explicatio loci obscurissimi, quia cohaeret cum verbis sequentibus; quod enim sequitur: «Et firmamentum in plaga eorum,» sine dubio requirit repetitionem negantis particulae initio posita, ut sit sensus: Et non est firmamentum, id est, firmitas et stabilitas in plaga eorum, quia si qua plaga illis accidit, facillime curatur.

VER. 5. 5. IN LABORE HOMINUM NON SUNT, ET CUM HOMINIBUS NON FLAGELLABUNTUR.

Ad sanitatem iniquorum, qui est pax cum morbis et plagis corporalibus, accedit etiam abundantia omnium rerum, ut non necesse habeant conflictari cum inopia, fatione, litibus, angustis aliisque tribulationibus, quibus flagellantur plerique hominum, qui «in sudore vultus sui vescuntur pane suo,» et calumniis potentiorum opprimuntur. Sed, ut recte admonet S. Bernardus in *De declinatione sua*, qui cum hominibus in hac vita non flagellantur, cum demonibus flagellantur in gehenna; nam generale est quod dicit Apostolus II *Timoth.* III: «Omnes, qui volunt pro vivere in Christo Jesu, persecutiones patientur;» et ad *Hebr.* XII: «Quem diligit Deus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.»

VER. 6. 6. IDEO TENUIT EOS SUPERBIA, OPERTI SUNT INIQUITATE ET IMPIETATE SUA.

Declarat Propheta quem fructum producat prosperitas in impiis, superbiam videlicet et cumulum iniquitatum. Uvunt enim copia rerum temporalium ad explendas libidines suas, et ad opprimendos debiliores, eum e contrario viri pii valde timeant et humiliantur; cum arridet prosperitas; suspectam enim habent prosperitatem, ne forte sit merces eorum, et excidant a mercede sempiterna, quam toto corde solum. Sed notanda sunt verba. «Tenuit, inquit, eos superbia,» non enim superbi superbiam tenent, sed tenentur a superbia, quasi vinculo quodam: nam «qui facit peccatum, servus est peccati,» *Ios.* VIII; et vox hebraea hoc sonat: *Circumdedit eos superbia, velut torques colli alligatus.* «Et operiti sunt iniquitate et impietate:» hoc significat iniquos in prosperitale non habere peccatum solum intus in corde, ut saepe habent pauperes et miseri, qui corde concupiscunt furta, adulteria, pompas saeculi; sed opere non implent, quod libenter implerent, si possent; itaque latet intus peccatum eorum. Iniqui autem rebus omnibus abundantes, toti cooperiti sunt iniquitate, quia non solum cogitatione et desiderio, sed oculis, manibus, pedibus, lingua, visu, verbo et opere peccant.

VER. 7. 7. PROHIBIT QUASI EX ADIPE INIQUITAS EORUM, TRANSIERUNT IN AFFECTUM CORDES.

Ostendit originem iniquitatis nafam esse ex malo usu rerum temporalium abundanter illis a Deo

concessarum: quoniam enim non dispensarunt divitias magis egenibus, ut par erat, sed ipsi sibi omnia relinquerunt, inde pingues effecti, velut tauri ac equi indomiti, pauperes oppresserunt. Pulchre notat S. Augustinus in pauperibus ex macie prodire iniquitatem, in divitibus ex adipere: pauperes enim interrogati cur forentur, respondent, ob inopiam rerum necessariorum; divites, interrogati cur alienum agrum invadant, respondent, si tamen respondere dignantur, quia multos habent agros vicinos, hunc etiam adjungi congruum est. Sic Achab rex, III *Reg.* XXI, abstulit vineam Naboth, non quod ipse vineis indigeret, sed quia vicina erat palatio suo. Porro abundantiam esse causam iniquitatum, quando non finit inde elemosynas pauperibus, docet Ezechiel, cap. XVI: «Hae fuit, inquit, iniquitas Sodome. id est, occasio sive causa iniquitatis gravissima, ob quam igne de caelo consumpta fuit, a superbis saturitas panis, et abundantia, et otium ipsius, et filiarum ejus: et manum egeno et pauperi non porrigebant; et elevati sunt, et fecerunt abominabiles coram me,» et abstulit eas. In hebraeo non legitur *iniquitas*, sed *oculus*; et hunc sensum esse voluit Hebraei: *Prodit quasi ex adipe oculus eorum*, id est, ex nimia pinguedine, oculus eorum prominebat, quasi exire vellet. Sed Septuaginta Interpretes viri doctissimi non legerunt *pro hinc*, quod significat *oculum*, sed *pro hinc*, quod significat *iniquitatem*. Facile autem fuit visio librariorum mutari eam in *tot*, cum non differant, nisi quod una littera est, paulo longior quam altera. Quod sequitur: «Transierunt in affectum cordis,» difficile admodum est; nam in hebraeo secundum versionem S. Hieronymi pro *affectu*, ponitur *cogitatio*, secundum alios, *pietas*, in graeco est *dispositio*, et sic legit S. Augustinus. Aliqui tollunt praepositionem *in*, et legunt *transierunt affectum*, sive *cogitationem cordis*; et sensum esse volunt, iniquos transgressos esse, quoad abundantiam bonorum temporalium, ipsum desiderium et cogitationem suam, id est, plus accepisse, quam desiderarent, vel cogitarent, quae expositio non placet; experientia enim docet iniquos amatores mundi non salvari temporalibus, nec fieri posse ut habeant plus, quam desiderant, cum res temporales sint modicae, et cito finiantur; et desiderium humanum vastissimum sit, nec salvari possit, nisi summo et infinito bono, ut dicit S. Augustinus lib. I *Confess.* cap. I. Adde quod praepositio *in* (ut non debet tolli cum habeatur in textibus omnibus graecis et latinis. Existimo igitur, *transire in affectum cordis*, esse, *transmutari et converti in carnales passionem*, et efflicci hominem totum carnalem et animale; quod aliis verbis dicitur ad *Rom.* I: «Tradidit eos Deus in desideria cordis sui;» et infra: «Tradidit eos in passionem ignominiae.» Et ad hanc expositionem hoc accedat, si possunt omnes lectiones; nam affectus et cogitatio conjunctissime sunt, et pro eodem ac-

Alia dicitur causa infirmitatis, quod non est verum.

cipiuntur. Nihil enim homo desiderat, nisi quod cogitat et cognoscit. Sed significantius est nomen pietatis, quam dicunt periti lingua hebraica proprie significare vocem *מַשְׁכִּיחַ* *maskiath*, quam nomen cogitationis, quia mundi amatores non desiderant quod verum bonum et pulchrum est, sed quod ipsi sibi pingunt, et lingunt in corde suo perverso bonum et pulchrum esse. Adulter enim, qui summo affectu diligit adulteram, et eam rebus omnibus anteponeit, etiam aeternae felicitati, non id facit, quia revera illa sit pulcherrima et pretiosissima, sed quia illa ipse iudicat, et talem sibi ipse eam in corde pingit et fingit. Haec *transierunt iniqui abundantes rerum temporalium in affectum, et cogitationem, et picturas cordis sui*, quia conversi sunt, et transfusi in concupiscentias et figmenta cordis sui: quo etiam referri potest vox graeca *θεσφα*, id est *dispositio*; nam tales effecti sunt, qualis est dispositio cordis ipsorum, id est, toti carnales.

VER. 8. 8. COGITAVERUNT, ET LOCUTI NEQUITIAM; INIQUITATEM IN EXCELISO LOCUTI SUNT.

Pergit in explicanda perversitate iniquorum abundantium rebus temporalibus, ac dicit eos cogitasse apud se iniquitatem adversus Deum et homines, et non timuisse eam palam etiam predicare, irridendo dei maiestatem, et qui illum colunt. Illud, *cogitaverunt*, S. Hieronymus vertit *triserunt*, et potest fieri ut vox hebraica *קַיִם* *mit triserunt* significet; nam raro hoc verbum occurrit in sacris libris. Fortasse etiam significat, irridendo in corde suo cogitasse nequiti in, quam postea loquendo provalaverunt. Quam autem audacter locuti sint nequitiam, explicat Propheta, dicens: Iniquitatem in excelso locuti sunt, id est, iniquitatem, sive blasphemiam iniquissimam in excelso loco positi palam et aperte locuti sunt. Illud enim, *in excelso*, hebraice est, *עַלְיוֹן* *minimorum*, de caelo, sive ex caelo; proinde sensus est, istos iniquos divites in sublimi locato, ut superbia eorum decubat, de excelso illo loco blasphemiam protulisse; sed haec clariora erunt in versu sequenti.

VER. 9. 9. POSUERUNT IN Caelum OS SUUM, ET LINGUAM FORUM TRANSIVIT IN TERRA.

Hec est nequitia impiorum. «Posuerunt in caelum,» id est, supra caelum, os suum, non timentes Deum et angelos blasphemare. «Et lingua eorum transivit in terra,» id est, et *lingua eorum perambulavit* (ut sonat vox hebraica) *in terra*, detrahens cultus Dei, eosque irridens, quasi vana sit spes eorum.

VER. 10. 10. IDEO CONVERTETUR FOCULES MEUS HIC, ET MILES PLENI INVENIANTUR IN MIBUS.

VER. 11. 11. ET DIXERUNT: QUOMODO SCIT DEUS, ET SI EST SCIENTIA IN EXCELISO?

Revertitur Propheta in persona infirmorum in

fide, ad explicandam tentationem et scandalum ipsorum ex felicitate, qua fruuntur peccatores. «Ideo, inquit, convertetur populus meus hic,» id est, propter tanta scelera, et tantam felicitatem iniquorum populus meus, qui est populus fidelis et timens Deum, «convertetur hic,» id est, convertet se ad consideranda haec. «Et dies pleni inveniuntur in eis,» id est, considerando inveniunt vere felices esse impios, ita ut etiam dimissime vivant, et impleant dies suos pervenientes ad ultimam senectulem. «Et dixerunt: Quomodo scit Deus, et si est scientia in Excelso?» id est, et litantes in fide dixerunt: Quomodo potest fieri ut Deus haec sciat et permittat? estne scientia in Deo excelso? an potius haec ignorat, vel non considerat? Hanc existimo verioresem esse huius loci explicationem. Theodoretus enim docet verba versiculi decimi dicta esse pro parenesim in consolationem populi iusti, et verba versiculi undecimi esse verba iniquorum, qui posuerunt os suum in caelum. Quam expositionem non reprobo, sed priorum, ut faciliorem, et magis connexam cum sequentibus et precedentibus praefero. In hebraeo non habetur, *populus meus*, sed *populus iustus*, videlicet Dei. Sensus est idem, sed lectio nostra est clarior, et credibile est Septuaginta Interpretes non legisse *populus meus*, sed *populus meus*, *populus meus*. Facile enim fuit librariorum errorem committere in scribendo *vau*, pro *iod*, quod sunt litterae similes. Sic etiam in hebraeo non habetur *plenus*, *dies pleni*; sed vel, ut S. Hieronymus vertit, *quis plenus*; vel, ut alii legunt, *quae pleni*, supple *catenis*. Sed Septuaginta Interpretes non erant tam imperiti, ut per aquas intelligerent et verterent *dies*; ergo necesse est dicere, eos non habuisse in suis codicibus *plenus*, id est *quis*; neque *plenus*, id est *quae*, sed *plenus*, id est *dies*. Neque mirum est, si tam longo tractu temporis exciderit una littera, quae minima est omnium litterarum. Illud est verum, legendum esse ex hebraeo *dies plenitudinis*, potius quam, *dies pleni*; sed *dies plenitudinis* significat dies plenissimos, vel plenos, ut verterunt Septuaginta.

12. ECCE IPSI PECCATORES, ET ABUNDANTIS IN SAECULO, OBTRINERUNT DIVITIAS.

13. ET DIXI: ERGO SINE CAUSA, JUSTIFICAVI COR MEUM, ET LAVI INTER INNOCENTES MANUS MEAS.

14. ET TUI FLAGELLATUS TOTA DIE, ET CASTIGATIO MIRA IN MATUTINIS.

Aperit causam dubitationis; an Deus sciat quem aguntur in terris; et loquitur in persona infirmorum, quasi unus esset ex illis, ut facilius eorum infirmitati medeatur. «Ecce, inquit, ipsi peccatores, et abundantes in saeculo obtinuerunt divitias,» id est, haec ratio est cur incipiam dubitare de providentia Dei, quia peccatores, qui flagellari debent, abundantes sunt in saeculo, et obtinent divitias magnas. «Et dixi» apud me ista

considerans : « Ergo sine causa justificavi cor meum, » id est, frustra cor meum purum a peccatis servare studii, et frustra « lavi manus meas cum innocentiis, » innocenter operans et vivens : frustra, inquam, quoniam Deus non benefacit iustis, sed peccatoribus; imo non solum Deus non benefacit iustis, sed eos affligi patitur. Ergo enim, qui iustitiam studeo, « fui flagellatus tota die, » id est, semper in tribulationibus versor. « Et castigatio mea in maculis, » id est, summo mane incipit vexatio, et tribulatio mea non differtur saltem ad tempus, ut vel modicum requiescam. Hæc est sententia horum versiculorum : sed verba consideremus. Illud, *abundantes in seculo*, in hebreo significat proprie, *pauci et quidem habentes*, ac per hoc abundantes sanitate, robore, amicis, et similibus rebus. Illud, *obstantes divitiis*, poterat etiam verbi, *multiplicaverunt et coarctaverunt substantiam* : quo declaratur id quod nos legitimus, *obstantes divitiis* : nam qui multiplicat divitias, illi vere eas obstant, id est, tenent ne difflantur; tenuis enim substantia facile evanescit. Illud, *justificavi cor meum*, in hebreo est, *purificavi cor meum*, id est, maculas peccatorum tersi per penitentiam, vel mundum et justum conservavi. Illud, *lavi inter innocentes manus meas*, significat *unum ex innocentibus me probavi*, ut vere innocens cor opere, et purus corde. Nam lotio manuum sicum erat innocentiam, cum querebatur reus homicidii, ut legitimus *Deuter. xxi*; ex quo etiam « Pilatus lavit manus coram populo, » *Matth. xxvii*, ut se innocentem demonstraret in passione Christi.

15. SI DICERAM : NARRABO SIC : ECCE NATIONEM FILIORUM TUORUM REPROBARI.

Incipit a habere medicinam infirmis. Exposit hactenus eorum quædam et causam scandali, quod patiebantur ex prosperitate impiorum et adversariis eorum; nunc quasi compunctus et poenitens ait : « Si dicebam : Narrabo sic, » id est « si dicebam » apud me, « narrabo, » id est, pergam narrare prosperitates impiorum quasi injustas, et hanc injustitiam in Deum referre, « ecce nationem filiorum tuorum reprobari, » id est, hoc ipso reprobari et damnari omnes filios Dei, Abraham, Isaac, Jacob, Moyses, et cæteros. Omnes enim continebantur habere Deum providentiam rerum humanarum, et justo iudicio peccatoribus interdum dare prosperitates, et iustis afflictiones. Vel « reprobari, » et damnari omnes filios Dei, quasi insipientes, qui frustra iustitiam studeant. Vel denique, « reprobari » omnes filios Dei, quia iudicavi eos omnes a Deo derelictos esse : quo omnia falsa sunt, et reprehensione dignissima. Atque hæc est prima ratio, qua persuadet Propheta infirmis, ut non dubitent de providentia Dei, ne videlicet contrarii sint omnibus filiis Dei, sanctis videlicet Patriarchis et Prophetis, neve illos insipientes creant, aut a Deo

derelictos. Vox hebraea, בָּגַדְתִּי *bagadti*, pro qua habemus, *reprobavi*, significat *spere, relinquere, deicere, proscutari, fidem fallere*. Itaque S. Hieronymus vertit, *generatorem filiorum tuorum reliqui*, id est, ab eis defecti. S. Augustinus legit, *non concinui, dissonui*, id est, non conveni in sententia cum filiis Dei. In eundem sensum exponendum est *reprobavi*, id est, sprevi eos, neque fidem eis servavi, quam debebam.

16. EXISTIMABAM UT COGNOSCEREM HOC, LABOR VER. 14. EST ANTE ME.

17. DONEC INTIREM IN SANCTUARIUM DEI, ET INTELLIGAM IN NOVISSIMIS EORUM.

Ad primam illam rationem, addit secundam petiam a difficultate hujus questionis, quam deterrere debet homines, ne prompti essent ad reprehendenda que non intelligunt. « Existimabam, inquit, ut cognoscerem hoc, » id est reputabam, necum cogitando investigabam, ut ad hujus rei cognitionem pervenirem : sed « labor » magnus, et difficultas mihi objiciebatur, « donec intirem in sanctuarium Dei, » et per orationem a Deo lumen obtinerem, et eo lumine ad novissima iniquorum abundantiam aspicerem; nam ex novissimis, id est ex divino iudicio, quod post mortem impios manet, manifeste declaratur, illos non fuisse vere felices. Illud, *existimabam*, ut cognoscerem hoc, obscurum est ex ambiguitate verbi *existimabam*; nam hoc loco non significat *opinari*, vel *supponere*; sed *reputare*, sive discutendo iudicabam, quomodo dicimus, ex præteritis futura existimare possumus. Verbum hebraicum חָשַׁב *chasab*, quod hoc loco habetur, significat *cogitare, estimare, reputare*; et S. Hieronymus vertit, *cogitavi, ut intelligerem hoc*, id est, cogitavi apud me discutens questionem istam, ut ejus solutionem invenirem. Illud, *labor est ante me*, in hebreo habetur, *zoth hamal behenai, labor in oculis meis hoc*, id est, dum inquiri notitiam hujus rei, opponitur oculis mentis mee labor penetrandi, quasi murus quidam impenetrabilis. Illud, *intelligam in novissimis eorum*, vel significat : Intelligam solutionem questionis in novissimis eorum, id est, considerando novissima eorum, cognoscam Deum habere providentiam rerum humanarum; vel significat : Intelligam novissima eorum, id est, considerando vitam eorum perveniam ad intelligendum exitum et ultimum finem ipsorum, et inde colligam questionis solutionem.

18. VERUMTAMEN PROPTER DOLOS POSUISTI EIS; VER. 14. DECEISTI EOS, DUM ALLEVARENTUR.

Hic jam Propheta ostendit, ex novissimis intelligi posse iniquos abundantes in seculo non esse felices, et Deum justum esse iudicem. Sed quia lectio nostra, que fideliter ex græco translata est, multum dissentire videtur ab hebraica quod ad verba, licet in sensu conveniant, utramque

explicamus. « Verumtamen, inquit, propter dolos posuisti eis, » subintellige *dolos*, aut *mala*, ut addunt aliqui textus græci, id est, propter dolos, quibus nisi sunt erga proximos suos illi iniusti, ut multiplicarent divitias, tu, Domine, secundum providentiam tuam fecisti, ut ipsi doli ipsorum reverterentur ipsis in dolos longe majores : nam dum per dolos lucrati sunt pecunias, aut agros, aut vestes, per eosdem dolos imprudentes ipsi iacturam fecerunt æternæ vitæ. « Et deieisti eos, dum alleverentur, » id est, et dum extollerentur ad honores et dignitates, per eas deieci sunt in precipitium mortis æternæ, justo iudicio tuo. Hebraica lectio, que est apud S. Hieronymum, sic habet : *Verumtamen in lubrico posuisti eos, deieisti eos in interitum*, id est, dum iniusti dedisti magnas divitias, posuisti eos in loco, unde facile labi possent in interitum; et quia non sciverunt in lubrico caute ambulare, lapsi sunt justo iudicio tuo in interitum. Utraque lectio congruit cum Apostoli sententia in epist. I ad *Timoth.* cap. vi : « Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in laqueum diaboli, in desideria multa inutilia et nociva, que mergunt homines in interitum et perditionem. » quod si valimus concordare lectionem istam cum hebraica, selendum est propter dolos, in hebraico esse בָּרִיקוֹת *barikoth*, que vox non significat proprie propter dolos, neque in lubrico, sed significat in rebus lenibus, politis, blandis, quales sunt lapides valde politi, specula, et similia : nam חֶלֶק *chalek* est *dividere, lenire*, etc. Itaque potuisset verbi hic locus : In *Manditis*, vel propter *blanditias*, quales sunt doli et insidie decipientium, et huc respexerunt Septuaginta Interpretes; potuit etiam verbi, in *lubrico loco*, siquidem locus lubricus, blandus et lenis est, et hanc significationem secutus est S. Hieronymus. Illud autem, *dum alleverentur*, non diffiçiliter invenitur in textu hebraico. Nam vox illa נָשַׁט *nassuth*, si scribatur cum sin habente punctum in sinistro cornu, derivabitur a verbo נָשַׁט *naso*, quod *decere* significat, et huc respexerunt Septuaginta Interpretes; si vero scribatur cum sin habente punctum in dextro cornu, derivabitur a verbo נָשַׁט *nasha*, quod significat, *desolare*, et hanc lectionem secutus est S. Hieronymus.

19. QUOMODO FACTI SUNT IN DESOLATIONEM! SUBITO DEFEGERUNT, FERIERUNT PROPTER INQUITATEM SUAM.

Declarat quod obscure dixerat, et admirans celere ruinam iniquorum, quorum felicitas vix exorta arecit, vix apparuit et evanescit : « Quomodo, inquit, facti sunt in desolationem subito! » id est, quomodo, qui videbantur rebus abundare, repente facti sunt instar civitatis desolæ, ubi præter ruinas nihil cernitur! « Defecerunt, » qui videbantur in æternum super terram victuri, eperierunt propter iniquitatem suam. » Illud, *subito*,

in hebreo græcoque textu conjungitur cum verbis : « Facti sunt in desolationem; » et sic etiam legit S. Augustinus et Euthymius. Dicuntur autem iniqui subito perisse, quia prosperitas eorum brevissima est, si cum futura æternitate comparatur. Videtur quidem prosperitas eorum diuturna esse, dum permanet : sed cum finem accepit, tunc sentitur quam brevis et momentanea fuerit. Illud, *propter iniquitatem suam*, S. Hieronymus vertit ex hebreo : *Quasi non sint*, id est *ad nihilum redacti sunt*. Alii vertunt, *ab horrensibus, vel terrificis*; sed vox illa, בַּיָּדוֹת *ballaboth*, obscure significationis est, et in tanta varietate versionum, sua remanere debet Septuaginta Interpretibus notitas.

20. VELUT SCORNIUM SURGENTIUM, DOMINE, IN TERRA CIVITATE TUA IMAGINEM IPSORUM AD NIHILUM REDIGES.

Comparat Propheta eleganti similitudine prosperitatem iniquorum somnio. Somnium non est res vera, sed apparens : qui somnia se divitem esse; cum evigilat, intelligit se delusum inani spectro fuisse. Sic omnes iniqui abundantes in seculo, felices sibi esse videntur; sed cum transierit nox hujus sæculi, intelligunt vere se felices non fuisse, et « tunc imago ipsorum, » id est, imaginaria eorum felicitas, « ad nihilum redigitur, » quia in civitate Dei, ubi vera et sempiterna felicitas est, nullum locum habebit felicitas ista imaginaria et momentanea, que in auro et argento, in famulis et equis, in palatiis et hortis, in honoribus et dignitatibus, in convivis et luxuria posita est : hæc enim omnia peribunt, et amatores suos infelicissimos reddent. Ideo rectissime admonet apostolus Paulus, « ut qui habent bona hujus mundi, tanquam non habentes sint, non de his gloriantur, non in illis confident, quia præterit figura hujus mundi, » *1 Corinth. vii*. « Velut somnium, inquit, surgentium, » quod evigilando evanescit, « sic tu Domine, in civitate tua, » que in novissimo demonstrabitur et aperietur, « a imagine impiorum, » id est, imaginariam eorum felicitatem, « ad nihilum rediges; » umbratilis enim felicitas evanescet, cum vera felicitas apparebit. Iste, inquit S. Augustinus, Deus in civitate sua coelesti imaginem iniquorum ad nihilum rediget, qui in civitate sua terrenam imaginem Dei ad nihilum redigere satagunt.

21. QUIA INFLAMMATUM EST COR MEUM, ET VER. 31. RENES MEI COMMUTATI SUNT : ET EGO AD NIHILUM REDUCTUS SUM, ET NEGAVI.

22. UT JUMENTUM FACTUS SUM APUD TE, ET EGO SEMPER TECTUM.

23. TENUISTI MANUM DEXTERAM MEAM, ET IN VOLUNTATE TUA DEDUXISTI ME, ET CUM GLORIA SUSCEPISTI ME.

Exponit nunc Propheta unde noverit solatio-

UNIVERSIDAD

UN

NO

MA

DE

BERNARDINI

ALBERTI

OPUS

LIBRARIUM

considerans : « Ergo sine causa justificavi cor meum, » id est, frustra cor meum purum a peccatis servare studii, et frustra « lavi manus meas cum innocentiis, » innocenter operans et vivens ; frustra, inquam, quoniam Deus non benefecit iustis, sed peccatoribus ; imo non solum Deus non benefecit iustis, sed eos affligi patitur. Ego enim, qui iustitiam studeo, « fui flagellatus tota die, » id est, semper in tribulationibus versor. « Et castigatio mea in maculis, » id est, summo mane incipit vexatio, et tribulatio mea non differtur saltem ad tempus, ut vel modicum requiescam. Hæc est sententia horum versiculorum ; sed verba consideremus. Illud, *abundantes in seculo*, in hebreo significat proprie, *patem et quidem habentes*, ac per hoc abundantes sanitate, robore, amicis, et similibus rebus. Illud, *oblitiscant divitias*, poterat etiam verbi, *multiplicaverunt et cooverarunt substantiam* ; quo declaratur id quod nos legitimus, *obliviscant divitias* ; nam qui multiplicat divitias, illi vere eas obliunt, id est, tenent ne dilabantur ; tenuis enim substantia facile evanescit. Illud, *justificavi cor meum*, in hebreo est, *purificavi cor meum*, id est, maculas peccatorum tersi per penitentiam, vel mundum et iustum conservavi. Illud, *lavi inter innocentes manus meas*, significat *unum ex innocentibus me probavi*, ut vere innocens cor opere, et purus corde. Nam lotio manuum sicum erat innocentiam, cum querebatur reus homicidii, ut legitur *Deuter. xxi* ; ex quo etiam « Pilatus lavit manus coram populo, » *Matth. xxvii*, ut se innocentem demonstraret in passione Christi.

15. **SI DICERAM : NARRABO SIC ; ECCE NATIONEM FILIORUM TUORUM REPROBAVI.**

Incipit a habere medicinam infirmis. Exposit hactenus eorum quædam et causam scandali, quod patiebantur ex prosperitate impiorum et adversariis eorum ; nunc quasi compunctus et poenitens ait : « Si dicebam : Narrabo sic, » id est « si dicebam » apud me, « narrabo, » id est, pergam narrare prosperitates impiorum quasi injustas, et hanc injustitiam in Deum referre, « ecce nationem filiorum tuorum reproboavi, » id est, hoc ipso reproboavi et damnavi omnes filios Dei, Abraham, Isaac, Jacob, Moysen, et cæteros. Omnes enim continebantur habere Deum providentiam rerum humanarum, et justo iudicio peccatoribus interdum dare prosperitates, et iustis afflictiones. Vel « reproboavi, » et damnavi omnes filios Dei, quasi insipientes, qui frustra iustitiam studeant. Vel denique, « reproboavi » omnes filios Dei, quia iudicavi eos omnes a Deo derelictos esse : quo omnia falsa sunt, et reprehensione dignissima. Atque hæc est prima ratio, qua persuadet Propheta infirmis, ut non dubitent de providentia Dei, ne videlicet contrarii sint omnibus filiis Dei, sanctis videlicet Patriarchis et Prophetis, neve illos insipientes creant, aut a Deo

derelictos. Vox hebraea, בָּגַדְתִּי *bagatti*, pro qua habemus, *reprobavi*, significat *spere, relinquere, deſerere, præſcisciari, fidem fallere*. Itaque S. Hieronymus vertit, *generatorem filiorum tuorum reliqui*, id est, ab eis defecti. S. Augustinus legit, *non concinui, dissonui*, id est, non conveni in sententia cum filiis Dei. In eundem sensum exponendum est *reprobavi*, id est, sprevi eos, neque fidem eis servavi, quam debebam.

16. **EXISTIMABAM UT COGNOSCEREM HOC, LABOR** VERS. 14. EST ANTE ME.

17. **DONEC INTIREM IN SANCTUARIUM DEI, ET INTELLIGAM IN NOVISSIMIS EORUM.**

Ad primam illam rationem, addit secundam petitam a difficultate hujus questionis, quam deterrere debet homines, ne prompti essent ad reprehendenda que non intelligunt. « Existimabam, inquit, ut cognoscerem hoc, » id est reputabam, necum cogitando investigabam, ut ad hujus rei cognitionem pervenirem : sed « labor » magnus, et difficultas mihi objiciebatur, « donec intirem in sanctuarium Dei, » et per orationem a Deo lumen obtinerem, et eo lumine ad novissima iniquorum abundantiam aspicerem ; nam ex novissimis, id est ex divino iudicio, quod post mortem impios manet, manifeste declaratur, illos non fuisse vere felices. Illud, *existimabam, ut cognoscerem hoc*, obscurum est ex ambiguitate verbi *existimabam* ; nam hoc loco non significat *opinari*, vel *supponere* ; sed *reputare*, sive discutendo iudicabam, quomodo dicimus, ex prætentiis futura existimare possumus. Verbum hebraicum חָשַׁב *chasab*, quod hoc loco habetur, significat *cogitare, estimare, reputare* ; et S. Hieronymus vertit, *cogitavi, ut intelligerem hoc*, id est, cogitavi apud me discutens questionem istam, ut ejus solutionem invenirem. Illud, *labor est ante me*, in hebreo habetur, *zoth lamal behenai, labor in oculis meis hoc*, id est, dum inquiri notitiam hujus rei, opponitur oculis mentis mee labor penetrandi, quasi murus quidam impenetrabilis. Illud, *intelligam in novissimis eorum*, vel significat : Intelligam solutionem questionis in novissimis eorum, id est, considerando novissima eorum, cognoscam Deum habere providentiam rerum humanarum ; vel significat : Intelligam novissima eorum, id est, considerando vitam eorum perveniam ad intelligendum exitum et ultimum finem ipsorum, et inde colligam questionis solutionem.

18. **VERUMTAMEN PROPTER DOLOS POSUISTI EIS ;** VERS. 14. DECEISTI EOS, DUM ALLEVARENTUR.

Hic jam Propheta ostendit, ex novissimis intelligi posse iniquos abundantes in seculo non esse felices, et Deum justum esse iudicem. Sed quia lectio nostra, que fideliter ex græco translata est, multum dissentire videtur ab hebraica quod ad verba, licet in sensu conveniant, utramque

explicamus. « Verumtamen, inquit, propter dolos posuisti eis, » subintellige *dolos*, aut *mala*, ut addunt aliqui textus græci, id est, propter dolos, quibus nisi sunt erga proximos suos illi iniusti, ut multiplicarent divitias ; ta, Domine, secundum providentiam tuam fecisti, ut ipsi doli ipsorum venterent ipsis in dolos longe majores : nam dum per dolos lucrati sunt pecunias, aut agros, aut vestes, per eosdem dolos imprudentes ipsi iacturam fecerunt æternæ vitæ. « Et deieisti eos, dum alleverentur, » id est, et dum extollerentur ad honores et dignitates, per eas deieci sunt in precipitium mortis æternæ, justo iudicio tuo. Hebraica lectio, que est apud S. Hieronymum, sic habet : *Verumtamen in lubrico posuisti eos, deieisti eos in interitum*, id est, dum iniusti dedisti magnas divitias, posuisti eos in loco, unde facile labi possent in interitum ; et quia non sciverunt in lubrico caute ambulare, lapsi sunt justo iudicio tuo in interitum. Utraque lectio congruit cum Apostoli sententia in epist. I ad *Timoth.* cap. vi : « Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in laqueum diaboli, in desideria multa inutilia et nociva, que mergunt homines in interitum et perditionem. » quod si valimus concordare lectionem istam cum hebraica, selendum est propter dolos, in hebraico esse בָּרִיקוֹת *barikoth*, que vox non significat proprie propter dolos, neque in lubrico, sed significat in rebus lenibus, pollicis, blandis, quales sunt lapides valde polilli, specula, et similia : nam חֶלֶק *chalek* est *dividere, lenire*, etc. Itaque potuisset verbi hic locus : In *Manditis*, vel propter *blanditias*, quales sunt doli et insidie decipientium, et huc respexerunt Septuaginta Interpretes ; potuit etiam verbi, in *lubrico loco*, siquidem locus lubricus, blandus et lenis est, et hanc significationem secutus est S. Hieronymus. Illud autem, *dum alleverentur*, non diffiçulter invenitur in textu hebraico. Nam vox illa נָשַׁט *nassuth*, si scribatur cum sin habente punctum in sinistro cornu, derivabitur a verbo נָשַׁט *naso*, quod *edere* significat, et huc respexerunt Septuaginta Interpretes ; si vero scribatur cum sin habente punctum in dextro cornu, derivabitur a verbo נָשַׁט *nasha*, quod significat, *desolare*, et hanc lectionem secutus est S. Hieronymus.

19. **QUOMODO FACTI SUNT IN DESOLATIONEM ! SUBITO DEFEGERUNT, FERIERUNT PROPTER INQUITATEM SUAM.**

Declarat quod obscure dixerat, et admirans celere ruinam iniquorum, quorum felicitas vix exorta arecit, vix apparuit et evanescit : « Quomodo, inquit, facti sunt in desolationem subito ! » id est, quomodo, qui videbantur rebus abundare, repente facti sunt inſtar civitatis desolæ, ubi præter ruinas nihil cernitur ! « Defecerunt, » qui videbantur in æternum super terram victuri, eperierunt propter iniquitatem suam. » Illud, *subito*,

in hebreo græcoque textu conjungitur cum verbis : « Facti sunt in desolationem ; » et sic etiam legitur S. Augustinus et Euthymius. Dicuntur autem iniqui subito perisse, quia prosperitas eorum brevissima est, si cum futura æternitate comparatur. Videtur quidem prosperitas eorum diuturna esse, dum permanet ; sed cum finem acceperit, tunc sentitur quam brevis et momentanea fuerit. Illud, *propter iniquitatem suam*, S. Hieronymus vertit ex hebreo : *Quasi non sint*, id est *ad nihilum redacti sunt*. Alii vertunt, *ab horrensibus, vel terrificis* ; sed vox illa, בַּרְזֵל *ballaboth*, obscure significationis est, et in tanta varietate versionum, sua remanere debet Septuaginta Interpretibus notitas.

20. **VELUT SCORNIUM SURGENTIUM, DOMINE, IN TERRA CIVITATE TUA IMAGINEM IPSORUM AD NIHILUM REDIGES.**

Comparat Propheta eleganti similitudine prosperitatem iniquorum somnio. Somnium non est res vera, sed apparens ; qui somnia se divitem esse ; cum evigilat, intelligit se delusum inani spectro fuisse. Sic omnes iniqui abundantes in seculo, felices sibi esse videntur ; sed cum transierit nox hujus sæculi, intelligunt vere se felices non fuisse, et « tunc imago ipsorum, » id est, imaginaria eorum felicitas, « ad nihilum redigitur, » quia in civitate Dei, ubi vera et sempiterna felicitas est, nullum locum habebit felicitas ista imaginaria et momentanea, que in auro et argento, in famulis et equis, in palatiis et hortis, in honoribus et dignitatibus, in convivis et luxuria posita est : hæc enim omnia peribunt, et amatores suos infelicissimos reddent. Ideo rectissime admonet apostolus Paulus, « ut qui habent bona hujus mundi, tanquam non habentes sint, non de his gloriantur, non in illis confident, quia præterit figura hujus mundi, » *1 Corinth. vii*. « Velut somnium, inquit, surgentium, » quod evigilando evanescit, « sic tu Domine, in civitate tua, » que in novissimo demonstrabitur et aperietur, « a imagine impiorum, » id est, imaginariam eorum felicitatem, « ad nihilum rediges ; » umbratilis enim felicitas evanescet, cum vera felicitas apparebit. Iste, inquit S. Augustinus, Deus in civitate sua coelesti imaginem iniquorum ad nihilum rediget, qui in civitate sua terrenam imaginem Dei ad nihilum redigere satogatur.

21. **QUIA INFLAMMATUM EST COR MEUM, ET VECES REBES MEI COMMUTATI SUNT : ET EGO AD NIHILUM REDUCTUS SUM, ET NEGAVI.**

22. **UT JUMENTUM FACTUS SUM APUD TE, ET EGO SEMPER TECTUM.**

23. **TENUISTI MANUM DEXTERAM MEAM, ET IN VOLUNTATE TUA DEDUXISTI ME, ET CUM GLORIA SUSCEPISTI ME.**

Exponit nunc Propheta unde noverit solatio-

UNIVERSIDAD

UN

UNIVERSIDAD

UNIVERSIDAD

Properitas impiorum, ad momentanea.

Inimicitia inimicorum, ad perditionem.

ET VECES 31.

ET EGO 22.

ET IN 23.

nem questionis, et apud Deum multum profecerit. « Quia inflammatum est cor meum. » Causalis ista vox quia, non reddit rationem superiorum, sed inferiorum, quae habentur vers. 23: « Tenuisti manum dexteram meam. » « Quia, inquit, inflammatum est cor meum, » in Deum videlicet, « et renes mei commutati sunt, » id est, affectio mea carnalis mutata est in spirituales. « Et ego ad nihilum redactus sum, et nescivi, » id est, humiliatus sum, et ignorantiam meam confessus sum, sicut ut insipiens « jumentum factus sum apud te, » id est, obedire tibi sine contradictione constitui, et onus quodcumque portare decrevi, more jumentum. « Et ego semper tecum, » id est, a fide et charitate tua non recedam: propter has omnes virtutes meas, quae dona tua sunt, « tenuisti manum dexteram meam, » ne forte tentatio illa gravissima me aberrare faceret a te. « Et in voluntate tua, » id est, secundum beneplacitum tuum, « deduxisti me » per viam rectam, « et cum gloria suscepisti me » in civitatem tuam, nunc quidem in spe, suscepturus postea in re. Illud, *inflammatum est cor meum*, aliqui exponunt in deteriori parte, id est, exarsit indignatione cor meum; et sic etiam illud, *ut nihilum redactus sum, et nescivi*, exponunt de peccato et ignorantia Davidis; ut etiam illud, *ut jumentum factus sum*, exponunt de stultitia ejusdem, quod more brutorum non intellexerit mysteria divina: sed nos in bonam partem cum S. Hieronymo, qui haec omnia tribuit Christo, et ex parte cum S. Augustino, interpretari sumus, non praedictantes aliorum commentariis, si forte lectoribus magis arrideant. Quod attinet ad verba, S. Hieronymus ex hebraeo vertit: *Quia contractum est cor meum*; nos cum Graecis legimus, *inflammatum est*; et verisimile est Septuaginta Interpretes non habuisse in suis codicibus hebraicis *יחמתי* *ihchameti*, sed *יחמתי* *ihchamem*, ultima littera immutata; hoc enim significat, *contractum est*. Illud, *renes mei commutati sunt*, S. Hieronymus ex hebraeo vertit: *Lumbi mei velut ignis fundigans*, quia fortasse derivavit vocem *אשחון* *estichon* ab *אש* *est*, quod significat *ignem*. Sed eandem vocem *אשחון* rectius derivatur a verbo *שנה* *shannah*, quod est *mutare*, et significat *commutati sunt*, ut Septuaginta Interpretes reddiderunt. Illud, *et ego ad nihilum redactus sum*, ex hebraeo vertit S. Hieronymus: *Et ego insipiens*; et vere in hebraeo non est nisi una vox trium litterarum, *באר* *bahar*, pro tribus illis vocibus, *ad nihilum redactus sum*. Significat autem *bahar*, insipientem, quasi jumentum; proinde illud, *ad nihilum redactus sum*, videtur exponendum, *ad nihilum sapientiae redactus sum*, quasi jumentum factus sum ex homine, ac per hoc nihil hominis in me remansit; et videtur explicatio haec confirmari per sequentia, « et nescivi, » et « ut jumentum factus sum: » quae omnia dicuntur a Davide ex profunda humilitate, qua se coram Deo insipientissimum esse iudicabat: quare non repugnat haec expositio accom-

modata ad verba hebraica, cum ea, quam supra tradidimus ex simplici lectione latina et graeca.

24. Quid enim mihi est in caelo, et a te quid volui super terram?

Quia dixerat: « Cum gloria suscepisti me, » oculo cordis in gloriam illam defixio, ita raptus a spiritu est, ut iam omnia creata despiciat. « Quid mihi, inquit, est in caelo? » quid pulchri, quid pretiosi est, quod appetam in caelo? « aut a te quid volui super terram? » quid pulchri, quid pretiosi est, quod appetam, et a te expectam super terram? quasi dicat: Nihil creatum invenio, quod mihi satisfaciat, nihil in quo cor meum penitus acquiescat, neque in caelo, neque in terra. In hebraeo legitur *מי מי, non מי מה, id est, quia mihi est in caelo, non quid mihi est in caelo*. Sed cum Septuaginta Interpretes, et ipse etiam S. Hieronymus viderint quid, omnino retinenda est nostra lectio; ac dicendum in antiquis codicibus fuisse *מי מה, non מי מי*. Quod autem in hebraeo sequitur, *et tecum non volui super terram*, hunc sensum facit: Nihil mihi est in caelo quod cupiam, super terram autem non volui quicquam alium tecum, quia te solum habere desidero. Sensus igitur idem est, etiam si verba diversa sint.

25. Defecit caro mea, et cor meum: Deus cordis mei, et pars mea Deus in aeternum.

Reddit rationem cur nihil cupiat praeter Deum quia, ubiqueque possuerit cor suum, aut eorum suam, putrescent et deficient, nisi quieverint in Deo. « Defecit, inquit, caro mea, et cor meum, » si quando per amorem ea collocavi in creatis rebus, putruerunt et corrupta sunt. « Deus cordis mei, et pars mea, Deus in aeternum. » In hebraeo est, *petra cordis mei, et pars mea, Deus in aeternum*, id est, Deus solus est petra, in qua quiescat secure cor meum, ut neque cadere, neque deficiere possit; ipse est centrum omnium desideriorum meorum; ipse est pars mea, portio mea, haereditas mea, id totum quod pretendere possum in aeternum: habeant alii partes alias, sive aurum et argentum, sive delicias carnis, sive superba palatia, sive regna et imperia: mihi Deus sufficit in hac vita et in futura.

26. Quia ecce qui fornicant se a te, perierunt: Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.

Recte elegit consistere in Deo, petra sua, quoniam omnes, qui per iniquitatem separantur a Deo, peribunt omnino, quomodo perit corpus, cum separatur a spiritu; et tunc adificium, cum subtrahitur fundamentum. « Perdidisti omnes qui fornicantur abs te, » non solum perierunt, qui avertuntur a Deo, quia carent hoc ipso gratia Dei, quae dat vitam aeternam, sed etiam qui Deus zelotes est, et animas sibi primus desponsavit: et ideo gravissime punit morte sempiterna eos, qui fornicantur a Sponso tam bono et tam potente.

27. MIHI AUTEM ADHAERERE DEO BONUM EST, POSERE IN DOMINO DEO SPEM MEAM.

28. UT ASSUNTIENT OMNES PREDICATIONES TUAE IN PORTIS FILIE SION.

Concludit Psalmum, dicens: « Mihi adhaerere Deo bonum est, » id est, viderint alii quid eis bonum sit, mihi certe bonum est, utile, jucundum, honorificum, adhaerere Deo: et quoniam adhaerere per simplex in hac vita non datur, bonum mihi nunc est, ponere in Domino Deo spem meam, » id est, adhaerere per spem, et in spe perfecte adhesionis interim gaudere. « Ut annuntient omnes predicationes tuas in portis filiae Sion, » id est, ut per hanc adhesionem ad Deum, liberatus ab

omni cupiditate terrena, totus occuper in laudibus ejus, idque « in portis filiae Sion, » eorum multitudine fidelium, ut multos erudiam quam sit inane et noxium adhaerere temporalibus bonis, et quam bonum adhaerere Deo, et ponere in Domino Deo spem suam. Illud, *omnes predicationes*, in hebraeo est, *omnia opera tua*: ex quo intelligimus sensum esse: ut annuntient predicationem operum tuorum, sive, ut praedicem omnia opera justitiae et misericordiae tuae, unde, et tu lauderis, et populus erudiat. Illud, *in portis filiae Sion*, non est in hebraeo; proinde, vel exiit, ut quaedam alia, vel huc translatum est ex Psalmo ix, vers. 14, ubi habetur: « Ut annuntient omnes laudationes tuas in portis filiae Sion. »

PSALMUS LXXIII

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — Intellectus Asaph.

Ut quid, Deus, repulisti in finem? furor tuus super oves pascuae tuae?

2. Memor esto congregationis tuae, quam possedisti ab initio.

Redemisti virgam haereditatis tuae; mons Sion, in quo habitasti in eo.

3. Leva manus tuas in superbiis eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto!

4. Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio sollemnitatis tuae.

Posuerunt signa sua, signa: 5. Et non cognoverunt sicut in exitu super summum.

Quasi in silva lignorum, securibus 6. exciderunt januas ejus in idipsum; in securi et ascia deiecerunt eam.

7. Incenderunt igni sanctuarium tuum; in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

8. Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra.

9. Signa nostra non vidimus, jam non est propheta: et nos non cognoscat amplius.

10. Usquequo, Deus, improberit inimicus? irritat adversarius nomen tuum in finem?

11. Ut quid avertis manum tuam, et dexteram tuam de medio sinu tuo in finem?

12. Deus autem rex noster ante saecula, operatus est salutem in medio terra.

V. a. n. — Eruditio Asaph.

Ut quid, Deus, repulisti in finem, famabit [al. famavit] furor tuus in gregem pascuae tuae?

Recordare congregationis tuae, quam possedisti ab initio; redemisti virgam [al. sceptrum] haereditatis tuae: montem Sion, in quo habitasti.

Sublimitas pedum tuorum dissipata est usque ad finem: omnia mala egit inimicus in sanctuario:

Fremuerunt hostes tui in medio pacti tui: posuerunt signa sua in trophaeum.

Manifesta in introitu desper: In saltu lignorum secures. Et nunc sculpturas [al. scalyturas] ejus pariter; bipane et dolitoris deraserunt.

Miserunt ignem in sanctuarium tuum: In terram contaminaverunt tabernaculum nominis tui.

Dixerunt in cordibus suis posteri eorum simul: Incenderunt omnes sollemnitates Dei in terra.

Signa nostra non vidimus, non est ultra propheta: et non est nobiscum qui sciat usquequo. Usquequo, Deus, exprobrabit [al. exprobravit] adversarius, blasphemabit [al. blasphemit] inimicus nomen tuum in finem?

Quare convertis manum tuam et dexteram tuam: a medio sinu tuo consume.

Deus autem rex meus ab initio: operatus [al. operatus est] salutem in medio terra.

13. Tu confirmasti in virtute tua mare; conturbasti capita draconum in aquis.

14. Tu confregisti capita draconis; dedisti eum escam populis Æthiopum.

15. Tu dirupisti fontes et torrentes; tu siccasti fluvios Eihan.

16. Tuus est dies, et tua est nox: tu fabricatus es auroram et solem.

17. Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem et ver tu plasmasti ea.

18. Memor esto huius: inimicus improperavit Domino, et populus insipiens incitavit nomen tuum.

19. Ne tradas bestis animas contentes tibi, et animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem.

20. Respice in testamentum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

21. Ne avertatur humilis factus confusus: pauper et inops laudabunt nomen tuum.

22. Exsurge, Deus, iudica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.

23. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.

Tu dissipasti in fortitudine tua mare: conturbasti capita draconum in aquis.

Tu confregisti [h. *fregisti*] capita Leviathan: dedisti eum escam [al. *in escam*] populo Æthiopum.

Tu dirupisti fontem et torrentem [al. *fontes, et torrentes*], tu siccasti flumina fortis.

Tua est dies et tua est nox, tu ordinasti luminare [al. *luminaria*] et solem.

Tu statuisti omnes terminos terræ: æstatem et hiemem tu plasmasti.

Memento huius, inimicus exprobravit Domino, et populus insipiens blasphemavit nomen tuum.

Ne tradas bestis animam eruditam lege tua: vite pauperum tuorum ne obliviscaris in perpetuum.

Respice ad pactum: quia repleta sunt tenebris terræ, habitationes iniquæ.

Ne revertatur contractus, confusus [al. *add. et*]: egenus et pauper laudabunt nomen tuum.

Surge, Deus, iudica causam tuam: memento opprobrii tui ab insipiente tota die.

Ne obliviscaris voces hostium tuorum: sonitus adversariorum tuorum ascendit jugiter.

Argumentum. — Scriptum putamus ab Eusebia quodam, ex familia Asaphorum oratione, quam expugnata urbe Hierosolyma templum antea profanatum expoliare, destruere et comburere Chaldei inciperent: cf. *Impetrans Thero.* s. 18; n. 6 seqq. De Antiochi Epiphaniæ celato ut cogitaret, causa adest nulla. Strophe quatuor, quarum prima respondet tertis, secunda quarta. Vers. 1-2, recordare, o Deus, populi tui, quem inde ab antiquissima temporibus singulari tua cura dignatus es: 3-5, græscuntur hostes, profanant, vastant, comburant templum et quæcumque per terram sunt sacra loca: 10-17, pauper repleti, ab eis, in cujus tutela fuimus a primo inde tempore, qui universum mundum redibisti: 18-23, libera nos ab insana hostium insolentia.

Non male alii Psalmos xxxii, lxxv et lxxvii ad expeditionem Sennacherib referant. Quo posito *sanctuarium* sunt *caecela* vel *delubra* preter templum Hierosolymitanum per universam Judæam Deo extracta.

1. Asaphi doctrina.

Cur, Deus, reiecasti nos in finem (tam diu)?
cur tandem fumat ira tua in gregem pascui tui?

2. Recordare cœtus tui, quem acquisivisti olim,
quem redemisti ut gentem hæreditatis tuæ;
recordare montis Sion, in quo habitas.

3. Eleva gressus tuos ad ruinas perpetuas (vix instaurandas);
omnia violat hostis in sanctuario.

4. Rugiunt (ferociunt) adversarii tui in medio cœtu tuo,
ponunt signa sua signa.

5. Conspicitur *hostis* sicut aliquis adducens desuper (elevans)
in densa arborum (densas arbores) secures.

6. Et nunc cælaturas ejus (templi) omnes simul
bipenni et malleis tundendo comminuunt.

7. Inferunt ignem sanctuario tuo,
ad solum *prosternentes* profanant habitationem nominis tui.

8. Dicunt in corde suo: « Perdamus eos omnes simul! »
Cumburant omnes conventus (conventus loca) Dei in terra.

9. Signa nostra non videmus,
non amplius est propheta,
et nullus est inter nos qui sciat usquequo (duratura sit hæc calamitas).

10. Quousque, Deus, conviciabitur adversarius?
irridebit hostis nomen tuum perpetuo?

11. Cur (otiosus spectator existens) retrahis manum tuam et dexteram tuam?
ex sinu tuo *educ eam*, et perde eos.

12. Et (tamen) Deus est rex meus *inde* ab antiquo,
operans salutaria in media hac terra.

13. Tu diffidisti potentia tua mare (Rubrum),
confregisti capita belluarum (Ægyptiorum) in aquis.

14. Tu contudisti capita crocodili (Ægyptiorum),
dedisti eum (eorum cadavera) in cibum populo deserticolarum.

15. Tu fidisti fontem et torrentem,
tu siccasti fluvios perennes (perpetuo fluentes).

16. Tibi (tuum opus) est dies, et tibi nox;
tu parasti luminare et solem.

17. Tu constituisti omnes terminos terræ;
æstatem et hiemem tu fecisti ea.

18. Memor sis huius: hostis conviciatur Jovæ,
et populus vesanus (impus) irridet nomen tuum.

19. Ne tradas bestis avidæ columbam tuam (Israellem),
vite pauperum tuorum ne obliviscaris in perpetuum.

20. Respice ad fœdus (cum patribus nostris pactum)!
nam plena sunt latibula terræ habitantibus violentiæ.

21. Ne revertatur (a te discedat) miser contumelia affectus (spe frustratus);
afflictus et pauper (erepti a miseriis) laudent nomen tuum.

22. Surge, Deus, age causam tuam,
recordare ignominie tuæ a vesano (impio) quotidie *illatæ*.

23. Ne obliviscaris vocis adversariorum tuorum,
tumultus insurgentium contra te ascendit continuo.

NOTE.

Vers. 1. *Doctrina.* Cf. Ps. xiv, 1; xlv, 1. — Vers. 2. *Acquisivisti*, ducendo eo ex Ægypto in terram Canaanem *Shébet*, propr. *batubim*, hinc *virga mensuris*, inde *portio, tribus, pascuum*. *Gentem hæreditatis tuæ*, tibi propriam. — Vers. 3. *Eleva gressus tuos ad*, veni invisurus. Pro ruinas Alexandrini vertunt *superbias, a naso, exculli*. *Sanctuario*, templo, vel *synagoga*. — Vers. 4. *Sua sacra* substituit tuorum in locum sacrorum: ita Maurer. Alii rectius intelligunt *signa sua dominationis* pro signis dominationis Jovæ. — Vers. 5. *Sensus*: Hostis loca sacra non aliter tractat, quam silvam forte vel loca spinosa: purgaturus, quibus inducuntur secures. — Vers. 6. *Cælaturas*, lapides ac ligna alfabre exsculpta, variisque figuris exornata. *Omnes*

Iegimus I Machab. I. Haque de Antiocho et militibus eius proprie dicitur: « Et gloriosi sunt rugitu et fremitu plane barbaro, » et sonat vox hebraica. « Qui oderunt te, » id est, qui oderunt sacra tua et ceremonias legis tue, idque in medio solemnitatis tuae, id est, ingressi templum et sanctuarium tuum, dum sacra solemnia peragerentur, ibi gloriosi sunt; et fremuerunt (ut vertit S. Hieronymus) quasi victores capta praeda.

Vers. 6. POSUERUNT SIGNA SUA, SIGNA, ET NON COGNOVERUNT SICUT IN EXITU SUPER SUMMUM.

Clarior hinc omnia vertit S. Hieronymus: Posuerunt, inquit, signa sua in introitum, manifesta in introitu desuper, id est, posuerunt vexilla sua, quasi trophaea manifesta, in suprema parte portarum, vel turrium civitatis, unde intratur in urbem. Illud, non cognoverunt, legendum est per parenthesis, et in hebraeo aere particula negante, et positum est secundum formam participii, ut S. Hieronymus vertit. Sed Septuaginta Interpretes in libris suis hebraicis invenerunt negationem, et mutatis punctis, ad una littera transposita, פרו ירו נאסאב, legerunt ירו יתגו, cognoverunt, et addita negationis, non cognoverunt. Significat autem, non cognoverunt, hostes Dei non cognovisse quid facerent, cum civitatem et templum Dei omnipotentis ha profanarent. Illud autem, quasi in exitu, in hebraeo est, in introitu: sed exitus et introitus idem sunt, nam unde intratur, inde etiam exiit. Adverbiu sicut non est in hebraeo, sed additum est ab Interpretibus declarandi causa: vere enim signa non sunt posita in exitu, sive in introitu, sed quasi in exitu, id est, quasi in portis ipsa, id est, in locis publicis et notissimis.

Vers. 7. QUASI IN SYLVA LIGNORUM SECURIBUS EXCIDERUNT JANUAS EJUS IN IDIPSUM, IN SECURI ET ASCIA DEJECERUNT EAM.

Pergit explicare mala qua fecerunt hostes in Jerusalem, ac dicit esse evertisse portas ejus, « quasi in sylva lignorum » versarentur. « Securibus exciderunt januas ejus, » videlicet civitatis Jerusalem; « in idipsum, » id est, omnes simul, uno animo, uno conatu. « In securi et ascia dejecerunt eam, » videlicet ipsam Jerusalem. Id autem fecit Antiochus, qui deiecit portas et muros Jerusalem. Illud, exciderunt, in hebraeo est ירעו, quod S. Hieronymus vertit, et nunc; Septuaginta Interpretes vertierunt, exciderunt; sed nisi aliquid addatur, vel mutetur, vox illa non significat exciderunt, neque et nunc. Haque confilendum est aliquid erroris esse in textu hebraico, qui vitio liberiorum irrepserit. Et quidem qui vertunt, et nunc, addant unam litteram, et faciunt ירעו עבחה, et nunc. Qui vertendum existimant exciderunt, cum Septuaginta Interpretibus, non conveniunt inter se; sed alii legunt חרבוו hatava, alii חרבוו hatava, alii aliter, quae sunt valde diversa ab

illa voce, quae est in textu hebraico. Proinde existimarem posse legi khavath, transponendo solum primam litteram in secundum locum. Significat enim חרבוו khavath, evertere, sive evertere, et pervertere, et sensus erit: « Quasi in sylva lignorum evertit, » hostis videlicet, « januas ejus in idipsum, » id est, simul et conjunctim.

S. INCENDERUNT IGNI SANCTUARIUM TUUM, IN Vers. 8. TERRA POLLUERUNT TABERNACULUM NOMINIS TUI.

Hic unicus locus videtur impedire, quominus Psalmus intelligatur de persecutione Antiochi, cui alloqui reliqua omnia aptissime conveniunt. Sed meo iudicio hic locus non impedit: quoniam enim tempore Nabuchodonosoris, et tempore filii totum templum crematum et eversum fuerit, quod factum non est sub Antiocho, tamen tempore Antiochi portae templi exusta fuerunt; sic enim legitur I Machab. IV: « Et viderunt Machabei sanctificationem desertam, et altare profanatum, et portas exustas, et in atrii virgula nata, sicut in saltu, vel in montibus, et pastophoria diruta; » et paulo post loquens Scriptura de renovatione templi: « Dedicaverunt, inquit, portas, et imposuerunt januas, » illud igitur, incenderunt igni sanctuarium, potest intelligi de parte, non de toto: et videtur id satis aperte colligi ex sequentibus: nam si totum sanctuarium concremassent, non diceret David in altera parte versiculi: « In terra polluerunt tabernaculum nominis tui; » quod enim crematum fuisset, polli non potuisset. Incenderunt ergo portas et ipsum templum, seu tabernaculum polluerunt, ponentes in eo idolum abominationis, et sacrificantes idolis, ut dicitur I Machab. I. Adde etiam quod in hebraeo ad verbum dicitur, posuerunt ignem in sanctuarium: quae verba non significant totum sanctuarium fuisse exustum, sed aliquid ejus: quid autem sanctuarium ex igne applicato consumptum fuerit, declaratur, ut diximus I Machab. IV, ubi dicitur portae fuisse exustae, et a Machabeis reparatae. Alii igitur: « Incenderunt igni sanctuarium tuum, » id est, hostes nostri tempore Antiochi iniecerunt ignem in sanctuarium, et portas ejus exustas polluerunt idem sanctuarium, quod est tabernaculum nominis tui dicitur: « polluerunt autem in terra: » id est, polluerunt sanctuarium, quod habes in terra; quia celeste tabernaculum pollueri non poterunt. Aliqui existimant, pollvere tabernaculum in terra, esse deiecere in infernum in terra, id est, fuditus destruere; sed neque S. Hieronymus ex hebraeo vertit, in infernum, sed in terra; et vox hebraea חרבוו chavath non significat deiecere, sive evertere, sed pollvere et contaminare, ut graeci latiniqve vertierunt.

S. DIXERUNT IN CORDE SUO COGNATIO EJUS Vers. 9. MUL: QUIESCERE FAGIANTUS OMNES DIES FESTOS DEI A TERRA.

Haec proprie convenire videntur paganis, qui

tempore Antiochi conati sunt tolli vitibus delere religionem veri Dei, ut patet ex libris I Machab. I: « Dixerunt, inquit, in corde suo, » id est, decreverunt apud se tota natio gentium, qui Antiocho serviant, dixerunt: « Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra, » id est, contaminemus sanctuarium, repleamus omnia idolis, tollamus omnia signa religionis, et hoc modo quiescent, id est, deficiunt, et cessabunt omnes solemnitates Dei in terra Israel. Quod attinet ad verba, S. Hieronymus in epist. ad Sorianum et Fretellanum, testatur se vertisse ex graeco, ut habet nostra editio: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra, quamvis non ignoraret in hebraeo esse: Incenderunt omnes dies festos Dei a terra, et in hexaplis Origenis, versionem Septuaginta habere: Incendamus omnes dies festos Dei a terra; et monet has varias lectiones notandas fuisse ad marginem, sed antiquam lectionem non debuisse mutari, itaque constat ex verbis S. Hieronymi, unam lectionem graecam fuisse καταλοιπον, quiescere faciamus; aliam autem καταλοιπον, incendamus; sed quoniam Septuaginta Interpretes per vocem hebraicam מנוח machan, non intellexerunt synagogas, ut nunc recentiores intelligunt, sed dies festos, etc.; probabilissimum est eos non vertisse incendamus (ut sonat vox hebraica, שרפו שרפה), sed quiescere faciamus, ut verbum conveniret cum nomine, non enim dies festi proprie incendi possunt, sed cessare et tolli possunt: ac per hoc Septuaginta Interpretes non reddiderunt verbum, sed sensum, explicantes metaphoram verbi hebraici; neque improbabile est lectionem graecam postea fuisse mutatum, ut cum voce hebraica consentiret. At in hexaplis erat incendamus, et illa erat purissima lectio Septuaginta Interpretum. Respondeo, in hexaplis ut plurimum fuisse lectionem purissimam; sed non est necesse, ut ubique esset purissima: certe Ecclesia antiqua et moderna magis probavit aliam lectionem: et S. Hieronymus aperte dicit se vertisse ex editione Septuaginta: « Quiescere faciamus, » et sic monet esse pallendum, ut Septuaginta transulerunt.

Vers. 10. SIGNA NOSTRA NON VIDIMUS; JAM NON EST PROPHETA, ET NOS NON COGNOSCEAT AMPLIUS.

Ponit unum verba populi fidelis in tanta afflictione pene desperantis de auxilio Dei. Et proprie conveniunt haec in tempora Antiochi, quando et miracula antiqua, et prophetarum oracula defecerunt, ut videretur Deus non amplius cognoscere populum suum: quod de Babylonica captivitate dici non potest, cum eo tempore esset Hieronimus in Jerusalem; et Daniel et Ezechiel in Babylone. Neque possum probare quod aliqui dicunt, verba hujus Psalmi non dici a populo Judaico, sed a Gentibus; haec enim est nimis dura expositio. At, inquit, Dan. III, dicitur tres pueri: « Et non est in tempore hoc princeps, et dux, et

propheta; » igitur in captivitate etiam Babylonica non erat propheta, ac per hoc de illa captivitate possunt intelligi haec verba: « Jam non est propheta. » Respondeo, antequam Jerusalem evertetur a Nabuchodonosore, tempore regis Joachin, non fuisse in Babylone ullum prophetam, et de illo tempore et loco posse intelligi verba trium puerorum: sed eodem tempore erat in Jerusalem Hieremias propheta, et post captam et eversam Jerusalem toto tempore captivitas fuerunt in captivitate Babylonica Daniel et Ezechiel prophetae: Ezechiel enim cepit prophetare anno quinto captivitatis Joachin regis, qui fuit annus sextus ante eversionem Jerusalem, et perseveravit prophetare usque ad annum viceimum quintum captivitatis, ut dicitur Ezech. XI. Daniel autem propheta fuit in Babylone ab anno primo Nabuchodonosor, usque ad annum primum Cyri, id est, toto tempore captivitatis, ut dicitur Dan. I, et prophetare cepit adhuc adolescens: successerunt autem Danieli Aggeus et Zacharias prophetae. Porro Psalmus praesens cum dicit: « Jam non est propheta, loquitur de tempore post Jerusalem vastatam et templum profanatum, ac per hoc non loquitur de captivitate Babylonica, in qua nunquam defuerunt prophetae post civitatem vastatam et templum incensum; sed de persecutione Antiochi, quo tempore defecerunt omnino prophetae.

11. USQUEPETO, DEUS, IMPROPERABIT INIMICIS? Vers. 11. IRRITAT ADVERSARIOS NOMEN? TUUM IN FINEM?

Pergit populus Dei exorare Dei clementiam, ut memor populi sui converteret iram in adversarios, qui improperabant Deo infirmitatem, quasi non valeret salvare populum suum. Haec videntur dici de Nicanore, qui superbe irridebat populum Dei, et irridebat nomen Domini, ut dicitur lib. I Machab. cap. VII; et de ipso rege Antiocho et rege Demetrio, et ducibus eorum inimicis Dei et populi sui, ut cognosci potest ex lib. I Machab.

12. UT QUID AVERTIS MANUM TUAM, ET DEXTERAM TUAM DE MEMO SINU TUO IN PINEM?

Craverat populus Deum, ut trascerent in hostes suos: nunc orat ut compellatur populum suum, ut antea faciebat, et non excludat a sinu suo palatrum filios suos. « Ut quid, inquit, avertis manum tuam, » sinistra videlicet, « et dexteram tuam de medio sinu tuo, » ut videlicet sinas nos cadere de sinu tuo, vel non completaris in sinu tuo, « in finem, » id est, in perpetuum: qui enim compellatur aliquem, admoveat utramque manum ad sinum; qui rejicit, vel non vult completi, manus a sinu removet: haec mihi videtur literalis expositio. Alii existimant, avertere manum a sinu, significare non velle bona, quae sunt in sinu, communicare cum aliis, intelligentes per sinum Dei, thesaurum bonorum omnium, qui est apud Deum. Omnia autem expositionem,

UNIVERSIDAD

UNIVERSIDAD TOMAS DE VITTORE

facere
Poc...

®

Tempore
captivitate
Babylonica

quod *ostendere manum a sinu*, sit manus post tergum convertere, in signum negantis auxilium. Pro *in finem*, in hebraeo est *כלל callah*, quam vocem S. Hieronymus verit *consumens*; sed potest optime verti, *perfecte et absolute*, quod est idem cum *in fine*, praesertim si deducatur a verbo *כלל callah*, quod est *perficere*; unde *כלל callah*, sponsa, quae perfecta omni decore et ornata esse solet.

VER. 14. 13. DIES AUTEM REX NOSTER ANTE SAECULA, OPERATUS EST SALUTEM IN MEDIO TERRAE.

Communis expositio literalis est, in hoc versu et quinque sequentibus explicari potentiam, quam olim Deus ostendit tum in liberatione filiorum Israel de Aegypto, tum in creatione mundi: ut ostendat posse Deum, si velit, liberare eisdem filios Israel a praesenti calamitate. « Deus, inquit, Rex a saeculo, » id est, « Deus, Rex noster, » qui est ante saecula Deus, « operatus est salutem, » Judaeorum videlicet, « in medio terrae, » id est in terra promissionis, in quam eos introduxit, ex captivitate Pharaonica. Illud, *ante saecula*, conjungit quidam auctor cum verbo, *operatus est salutem*: sed repugnant omnes codices hebraici, graeci et latini. Omnes enim distinctionem ponunt post vocem *saecula*: neque intelligi potest quomodo Deus ante saecula operatus sit salutem in medio terrae, cum terra non fuerit ante saecula: neque testimonium, quod ille adducit ex Isajia pro ipso facit: aliud enim est a saeculo, quod habetur in Isajia, aliud, ante saecula, quod hic habetur. Multo aptius S. Augustinus conjungit cum voce Deus, ut sensus sit: *Rex noster, qui est ante saecula Deus*; illud, *in medio terrae*, exponunt nonnulli *publice et palam*, quod non improbo. Sed etiam verum est Palaestinarum esse in medio terrae olim nocte et habitabilis: nam est in finibus Asiae, Africae et Europae, ut vere dici possit esse in medio Asiae, Africae et Europae. Unde etiam opus Redemptionis operatus est Salvator noster in medio terrae, ut commodissime deferretur ejus praedicatio ad omnes tres partes orbis terrarum.

VER. 14. 14. TU CONFIRMASTI IN VIRTUTE TUA MARE, CONTRIBULASTI CAPITA DRACONUM IN AQUIS.

Explicat quomodo Deus operatus sit salutem Judaeorum, et ait: « Tu Deus confirmasti mare in virtute tua, » id est, potentia tua fecisti, ut mare Rubrum firmissime quasi murus consisteret, dum transirent per medium ejus divina virtute sicutum filii Israel. Et eadem potentia obruisti aquis ejusdem maris, ad locum suum revocatis, in capita Aegyptiorum, qui instar draconum filios Israel insequerantur. In hebraeo habetur, *disipasti*, sive *vapasti et divisisti in virtute tua mare*; sed Septuaginta Interpretes docere voluerunt mare Rubrum ita divisum et disruptum fuisse, ut firmissime divisum manserit, dum transiret populus Dei, quasi dicerent: Tu divisum mare confirmasti. Illud, *contribulasti*, est in he-

braeo *contribulasti*, sive *confregisti*; sed Septuaginta Interpretes explicaverunt *metaphorice*: qui enim suffocantur in aquis, non proprie pereunt ex contritione capitis; quod ergo hebraice dictum est: *Contribulasti capita draconum*, id est, interemisti draconem; Septuaginta dixerunt: *Contribulasti capita draconum*, id est, mortifera tribulatione afflicisti capita draconum.

15. TU CONFREGISTI CAPITA DRACONIS: DEDISTI VER. 15. EUM ESCAM POPULIS ETHIOPIUM.

Hunc versum proprie ad Pharaonem referunt fere omnes expositores: nam in Hebraeo non est idem nomen draconis in hoc verso et in superiore. In hoc enim versiculo est, *לריון iuvathan*, qui draco maximus; et princeps draconum marinarum est: illud autem, *dedisti eum escam populis Aethiopum*, significat secundum aliquos, regnum Aegypti post submersionem Pharaonis datum fuisse in praedam Aethiopiis; secundum alios, ipsum Pharaonem, et capita ejus, id est Principes ejus mortuos; et ad litus ejectos fuisse spoliatos ab Arabibus, qui in Scriptura Aethiopes dicuntur. Denique secundum alios, ipsum Pharaonem mortuum et in litore expositum, factum esse escam corvis, qui a nigrore dicuntur populi Aethiopum. Non multum refert quid proprie his verbis significetur, dum: constat explicari penam de Pharaone sumptam.

16. TU DIRUPISTI FONTES ET TORRENTES, TU VER. 16. SICCISTI FLUVIOS ETHAN.

Hic jam describitur potentia Dei, qui paulo post in deserto ex petra excitavit fontem, et rivum aquae instar fluminis, et deinde siccavit Jordanem, ut populus transiret in terram sibi promissam. « Tu dirupisti fontes, » id est, dirupta petra fecisti scaturire fontes et torrentes. « Tu siccasti fluvios Ethan, » id est, siccasti flumen Jordanis, quod flumen maximum est: *Ethan enim fortem* significat; unde S. Hieronymus vertit, *fluvium fortis*. Sed Interpretes ceteri relinquere maluerunt ipsam vocem Hebraicam non interpretatam.

17. TUUS EST DIES, ET TUA EST NOX; TU FABRICASTI VER. 17. ES AURORAM ET SOLEM.

Transit ad potentiam quam Deus in creatione monstravit: et quoniam creatio in summa complectitur duas partes principales, eorum et terram, juxta illud Gen. 1: « In principio creavit Deus eorum et terram, » de his duabus partibus tantum loquitur: « Tuus, inquit, est dies, et tua est nox; » et reddens rationem addit, « tu fabricasti es auroram et solem; » id est, tu fecisti initio lucem, similem aurorae, deinde quarto die fecisti solem, ut distingueret dies et noctes. In hebraeo non est nomen aurorae, sed nomen luminis, sive lucis, ut etiam in greco textu. Et quidem multi per lumen hoc intelligunt lunam, ut sensus sit: *Tu fecisti lunam et solem*; et quoniam hic videba-

tur inversus ordo, correxerunt aliqui, et leguntur *solem et lunam*, et sic legit S. Augustinus; sed Interpretis noster recte verit, *auroram et solem*, quoniam explicare voluit lucem, quam Deus initio creavit, non fuisse solis neque lune, sed simplicem lucem, quae praecedebat solis creationem, quasi quaedam aurora mundi.

VER. 18. 18. TU FECISTI OMNES TERMINOS TERRAE, ESTATEM ET VER; TU PLASMASTI EA.

Attingit creationem oculi mentione facta lucis et solis; nunc attingit creationem terrae, dicens: « Tu fecisti omnes terminos terrae, » id est, tu fecisti totam terram usque ad omnes ejus ultimos fines, id est ab ortu ad occasum, ab Aquilone ad Austrum. « Astatem et ver tu plasmasti, » id est, tu fecisti vicissitudines temporum, in quibus terra nunc fructus concepit, nunc parit: nam in fine aestatis, id est in septembri, in terra promissionis reconducitur novus fructus: et tunc incipit terra iterum concipere et preparare se ad novum partum: et initio veris iterum incipit parere flores, ac deinde fructus. S. Hieronymus vertit, *astatem et hincem tu plasmasti*; et vere vox hebraica *hincem* significat, ut perspiciam est ex Gen. viii, 22. Et ideo existimamus hic accipiendam esse astatem pro fine aestatis, quo terra deposito onere iterum concipere incipit; et ver pro finem hincem, sive initio veris, quando flores apparere incipiunt.

VER. 18. 19. MEMOR ESTO HUIUS, INIMICUS IMPROPERAVIT DOMINO: ET POPULUS INSIPIENS INCITAVIT NOMEN TUUM.

Explicata potentia Dei redit ad orationem, ac precatur ut Deus dignetur recordari, quemadmodum inimicus blasphemaverit Deum, quasi impotentem et infirmum. Videtur autem verba hujus versiculi et ceterorum usque ad finem alludere ad superbiam Antiochi, de qua dicitur lib. I Machab. cap. 1: « Et locutus est cum superbia magna; » et lib. II, cap. v, cum dixisset Scriptura: « Antiochum indigne contrectasse sacra vasa, et templum diripuisse, » addit: « Igitur Antiochus mille et octingentis militibus a templo talentis, velociter Antiochum reversus est, existimans se per superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum propter mentis elationem. » At igitur Psalmista: « Memor esto huius, » id est, recordare, Domine, huius rei quam dicitur sum: « Inimicus improperavit domino, » id est, hostis noster improperavit fili domino impotentiam: « Et populus ejus insipiens incitavit » blasphemando « nomen tuum. »

VER. 20. 20. NE TRADAS BESTIIS ANIMAS COMPITENTES TIBI, ET ANIMAS PAUPERUM TUORUM NE OBLIVISCARIS IN FINEM.

Hinc etiam cognosci potest hunc Psalmum scriptum esse magis contra Antiochum, quam contra

Nabuchodonosorem, vel Titum, aut Vespasianum: siquidem tempore Antiochi saepe fuerunt in maximo periculo Judaei ne omnino in manus ejus devalerent, et vel occiderent omnes, vel captivi adducerentur: et ideo orabant, « ut non traderentur bestis devorandi, » id est, Antiocho et militibus ejus penitus destruendi: sicut revera nunquam fuerunt universaliter ab Antiocho subjugati. At Nabuchodonosor, et Titus, et Vespasianus universaliter Judaeos oppresserunt partim occidendo, partim captivos abduciendo. « Ne tradas, inquit, bestiis, » id est, hominibus insipientibus et crudelibus more fararum, « animas confitentes tibi, » id est, homines qui te colunt, et confitentur laudes tuas; et easdem « animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem, » id est, ne obliviscaris defendere et liberare animas pauperum tuorum, qui ad januam misericordiae tuae panem mendicant. In hebraeo, pro *confitentes tibi*, nunc est *thoreca*, quod S. Hieronymus vertit: *Eruditis in lege tua*; alii, *turturis tuae*; sed Septuaginta Interpretes non legunt *thoreca*, sed *tholoca*; fuit autem facillimum libraribus ad similitudinem litterarum *resh* et *daleth*, scribere *thoreca*, pro *tholoca*; neque est causa error anteaquam textum, quem nunc habemus, textum quem habuerunt Septuaginta Interpretes: neque est in sensu diversitas; nam per *turtures* posset intelligi populus Dei gemens et confitens Deo tribulationem suam.

21. RESPICE IN TESTAMENTUM TUUM, QUIA BE- VER. 21. PLETI SUNT, QUI OBSCURATI SUNT TERRE, IOMBUS INQUITATUM.

Adducit duo alia argumenta ad placandum Deum, unum ex parte foederis in diu cum Patribus, alterum ex iniquitate adversariorum, qui cum essent homines vilissimi, obtinebant in iuste palatia ipsorum: « Respice, inquit, in testamentum tuum, » si non vis nos respicere, saltem respice pactum, sive testamentum, quod fecisti cum Patribus nostris, ut esses nobis in Deum nosque protegeres atque defenderes in terra, quam nobis dedisti. Quoniam, « qui obscurati sunt terra, » id est, qui obscuri sunt in terra, viles et barbari homines. « Repleti sunt omnibus iniquitatum, » id est, abundant jam domibus, sive palatiis inique nobis ereptis. Illud, *obscurati terra*, obscurum est, et ideo variis modis exponitur: sed res non est magni momenti et facile est, ut huius Interpretis dixerit *obscurati*, pro *obscuri*. Obscuri autem terra ii dicuntur, qui non sunt ullius nominis in terra. Illud autem, *domibus*, in hebraeo non est *domibus*, sed *מבטח מבטח noth chamus*, id est, *habitationibus desiderabilibus et pulchris*, qualia sunt egregia palatia.

22. NE AVERTATUR HUMILIS FACTUS CONFUSUS; VER. 22. PAUPER ET INOPS LAUDABUNT NOMEN TUUM.

Pergit in oratione, ac petit ne humilis populus

cogatur reverti ab orando Deo confusus, si non impetraverit quod postulat: et rationem reddit ear non debeat dimitti confusus, quoniam ipse est qui laudare solet nomen Domini. « Ne avertatur, » quasi a te repulsus et rejectus, « humilis factus confusus, » id est, ne avertatur confusus is qui se humiliat coram te. Illud epim, factus, conjungitur cum voce *humilis*; unica enim vox est sum in hebreo, tum in graeco, pro eo quod nos habemus: *Humilis factus*. « Pauper et inops laudabunt nomen tuum, » id est, ne dimittas humilem confusum, quoniam humilis, qualis est « pauper, et inops laudabunt nomen tuum, » quod a divitibus et superbis despicitur.

Vers. 23.

23. EXURGE, DEUS, IUDICA CAUSAM TUAM; MINOR ESTO IMPROPERIORUM TUORUM, EORUM QUE AB INSIPIENTE SUNT TOTA DIE.

Addit aliam rationem, quoniam causa populi est causa Dei; quoniam impropria, que dicuntur ab inimicis, in ipsam Deum recidunt. « Exurge, inquit, Deus, iudica causam tuam, » id est, defendo causam tuam; nam in hebreo est ad verbum, *Urga Utem tuam*, hoc est, sis tu patronus causae tuae. « Memor esto improperiorum tuorum, que ab insipiente sunt tota die, » id est, que iugiter in te jactantur ab insipientibus populis, inimicis tuis. Illud, *iudica causam tuam*, quamvis ad litteram ex hebreo significet, *Urga Utem tuam*, tamen quia Deus non potest ligare nisi apud tribunal justitiae suae, cum non habeat

superiorem, ideo ad ipsum pertinet iudicare, id est, iudicium ferre de ille, quam habet cum iniquis; proinde versio Septuaginta et Vulgata editionis habet: « Iudica causam tuam, » S. Augustinus legit, *iudica causam meam*, sed nescio quid secutus sit: nam hebraeus et graecus codex habet secundam personam, et sic invenitur in latinis libris.

24. NE OBLIVISCARIS VOCES INIMICORUM TUORUM: Vers. 24.

SUPERBIA EORUM QUI TE ODERUNT, ASCENDIT SEMPER.

Concludit rogans Deum, ut non obliviscatur punire hostes suos, quia illi non obliviscuntur peccare, « Ne obliviscaris, inquit, voces inimicorum tuorum, » id est, ne impunitas dimittas blasphemias inimicorum tuorum, « quoniam superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper, » id est, superbia voces inimicorum tuorum nunquam cessant, sed jugiter ascendunt a faucibus eorum, tanquam scintilla a fornace maligni cordis eorum. Illud, *inimicorum*, in graecis libris est, *servorum*, sive *supplicium tuorum*; et sic etiam legit S. Augustinus. Sed in hebreo est « *inimicorum*, » et sic etiam vertisse Septuaginta interpretis testatur S. Hieronymus in Epist. ad *Santiam et Freveliam*: proinde necesse est in textibus graecis irrepsisse errorem et positum esse *servorum* pro *inimicorum*, illud, *superbia eorum*, in hebreo est, *scortus*, sive *tantus iniquitatem in te*. Ex quo intelligimus, per *superbiam* hoc loco accipiendam esse vocem superbiam et elatam, ut diximus.

PSALMUS LXXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, Ne corrumpas, *Psalmus Cantici Asaph.*

2. Confitebimur tibi, Deus: confitebimur, et invocabimus nomen tuum:

Narrabimus mirabilia tua. 3. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.

4. Liquefacta est terra, et omnes qui habitant in ea: ego confirmavi columnas ejus.

5. Dixi iniquis: Nolite inique agere, et delinquentibus: Nolite exaltare cornu.

6. Nolite extollere in altum cornu vestrum; nolite loqui adversus Deum iniquitatem.

7. Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque a desertis montibus:

8. Quoniam Deus iudex est.

Hunc humiliat, et hunc exultat: quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto.

Et inclinavit ex hoc in hoc: verumtamen fex ejus non est exinanita: bibent omnes peccatores terrae.

V. s. n. — Victori, Non desperas, *Psalmus Asaph Cantici.*

Confitebimur tibi, Deus, confitebimur, et juxta nomen tuum narrabunt mirabilia tua.

Cum accepero tempus [h. conditum], ego recta iudicabo.

Dissolvetur terra cum omnibus habitatoribus suis, ego appendi columnas ejus. *Scripta.*

Dixi inique agentibus, nolite inique agere: et impiis, nolite exaltare cornu.

Nolite exaltare in excelsum cornu vestrum: loquentes in cervice veteri.

Quia neque ab oriente, neque ab occidente: neque a solitudine montium.

Sed Deus iudex: hunc humiliabit, et hunc exaltabit.

Quia calix in manu Domini, et vino mero ad plenum mixtus, et propinabit ex eo:

Verumtamen fex ejus potabunt [al. epotabunt] bibentes omnes impii terra.

10. Ego autem annuntiabo in saeculum: cantabo Deo Jacob.

11. Et omnia cornua peccatorum confringam; et exaltabuntur cornua just.

Ego autem annuntiabo in sempiternum: cantabo [h. psallam] Deo Jacob:

Et omnia cornua impiorum confringam; et exaltabuntur cornua just.

Argumentum. — Strophae tres, quarum prima praebitum, tertia conclusio est carminis: vers. 2-4, laudamus te, o Jova, qui auxilium nobis promissisti; 5-9, nobis gloriari, barbari, mox gravissimo supplicio afflicti; 10-11, laudibus efferamus Jovam, eorum vindicem. Compositus videtur Psalmus exorto Assyriaco bello, ejusque auctor visisse temporibus Isiae et Manasse: cf. Il Chron. xxxi, 7-8.

1. Praecentori, Ne perdas (cf. Ps. lvi, 4), carmen Asaphi, canticum.

- Celebramus te, Deus, celebramus, et (quia) propinquum est nomen tuum; narrat (homines) miranda facinora tua.
- « Nam, ait Dominus, prehendam tempus statutum, et tunc ego recte iudicabo.
- Dissolvuntur terra omnesque incolae ejus, ego firmas teneo columnas ejus. »

- Dico insolentibus: Ne sitis insolentes; et improbis: Ne efferatis cornu (superbiatis).
- Ne efferatis in altum cornu vestrum, neque loquamini collo arroganti proterva.
- Neque enim ab ortu, neque ab occasu, neque a deserto montium:
- Sed Deus est iudex; hunc deprimit, et illum evehit.
- Nam calix est in manu Jovae, et vivo aestuat, plenus est mixtione, et effundit Jova ex illo (propinat illud), etiam faeces ejus haurient, bibent omnes improbi terrae.

- Ego vero annuntiabo perpetuo (hoc Dei iudicium), psallam Jacobi Deo.
- Et omnia cornua improborum succidam, efferentur cornua just.

NOTE

Vers. 2. Propinquum, quod alii captunt subjective, q. d. Nomen tuum proximum est cordi et labiis nostris: ita Alexandrin. Alii objective: Deus in eo est ut presentem se nobis liberandis exhibeat, ita ut celebrandi novam causam habeamus. — Vers. 3. Prehendam, non profermittam, eo utar. Cf. Is. x, 12. — Vers. 6. Alii, collo proterva. — Vers. 7. Quid subaudiendum? Alii: aliquis iudex aut dominus. Septentriorem versus nulli tunc erant hostes Hebraeorum. Alii: erit salus vobis. Deserto, puta Arabia, in quo sunt montana sinaitica. — Vers. 9. Calix, iudicii symbolum, utpote in quo singulis sua portio assignatur. Vino: alii, et vivam in eo aestuat. Mixtione, vino aromatibus mixto, quae aromata vim ejus augent. Rosenmullerus, vino infuso, quemadmodum Graeci suo *κράσι*, sive *κρασιον*, et Latini suo *miscere* utuntur, pro infundere simpliciter in calicem et bibendam porrigere, quando nulla liquoris peregrini intervenit mixtio.

Etiā, vel profecto. Vim tamen hinc voci propriam, puta *nōnissi, tantum*, servare potes, si reddas: *Improbi tantum faeces ejus, etc.*; vel: *Id unum agere possunt improbi, scilicet ut hiant faeces ejus.* — Vers. 11. Maurero et aliis afferantur hic verba Dei.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem. Ne corruptas Psalmus Cantici Asaph.

Omnes partes hujus tituli sunt abjā explicatae, et tamen plane explicari possunt. Tanta est enim titulorum obscuritas, ut divinator epos sit potius, quam explicatore. Argumentum est admonitio ad humanum genus, ut jure vivant omnes, et superbia tantorum deponant, quodam invidet iudicium Dei severissimum atque justissimum. Videtur autem Psalmus compositus per modum dialogismi; quavis non indicetur mutatio personarum, nisi per ipsa verba, quae nunc populi iustorum, nunc Prophetae, nunc Dei esse ista se prodant.

EXPLICATIO PSALM.

Vers. 1. 1. CONFITEBITUR TIBI, DEUS: CONFITEBITUR ET INVOCABITUS NOMEN TUUM.

Vers. 2. 2. NARRABIMUS MIRABILIA TUA. CUM ACCEPERO TEMPUS, EGO JUSTITIAS JUDICABO.

Vox est populi electi qui ex aeterna Dei, quam habet per ceteris hominibus, dicit suam officium esse laudare, orare et praedicare Deum. «Confitebitur, inquit, tibi,» id est, laudabimus te; «confitebitur et invocabimus nomen tuum,» id est, non solum laudabimus in hac vita, sed etiam invocabimus: pura enim laudatio non est vite praesentis, sed futura. «Narrabimus mirabilia tua,» id est, non solum laudabimus in corde nostro, et orabimus, sed etiam predicabimus aliis omnibus «mirabilia opera tua,» ut etiam ceteri discant timere et amare te. Quod attinet ad verba, non levis difficultas est. Nam in hebreo pro *invocabimus nomen tuum*, legitur ad verbum, et *propinquum nomen tuum*. Verisimile est Septuaginta legisse, *et hanc brachimata*, et invocare in nomine tuo; non autem, ut nunc habetur, *et hanc brachimata*, et propinquum nomen tuum. Facile enim fuit libertaria conjungere litteram primam vocabuli sequentis cum ultima praecedentis. «Cum acceperō tempus, ego justitias judicabo.» Haec est pars versiculi secundi, et continet verba Dei summi iudicis, qui approbans verba iustorum, promittit suo tempore se redditurum illis praemium, ut etiam improbus non confitentibus nec invocantibus, poenam. «Cum, inquit, acceperō tempus,» id est, cum venerit hora ab aeternitate determinata iudicii mei, «tunc ego justitias judicabo,» id est, justissime sive rectissime judicabo. Diem iudicii, ut etiam horam, esse certo definita docet apostolus, *Act. 17. cap. xvii.* «Nunc inquit, annuntiat hominibus, ut omnes ubique poenitentiam agant, eo quod statui diem, in quo iudicaturus est orbem in aequitate in viro, quam statuit, fidem praebens omni-

Dicitur in
dicitur de
cap. xvii.
terminat
tunc et
certo die
estibus.

bus, suscitans eum a morte.» Docet S. Joannes in *Apocal. cap. xiv.* «Time Deum, et date illi honorem, quia venit hora iudicii.» Migne gratia, ut inquit S. Augustinus, agende sunt deo, quod non statim post peccatum iudicat, sed expectat homines ad poenitentiam, interim exhortari et invitare non cessans modis et variis modis, donec statuta dies et hora adventant. Illud, *justitias judicabo*, non significat Deum iudicaturum opera iusta, ut aliqui existimant, sed Deum recte iudicaturum: nam eadem vox hebraea, *meserim*, habetur in *Psalm. lvi.* «Si recte ubique justitiam loquimini, recta iudicatio, filii hominum.» Quod hic dicitur «justitias, ibi dixit recta;» et sicut ibi sensus est: *Iustam sententiam proferte; ita hic sensus est: Iustam sententiam proferam.*

3. LIQUEFACTA EST TERRA, ET OMNES QUI HABITANT IN EA: EGO CONFIRMABO COLUMNAS EIUS.

Item loquitur populus iustorum dicens: Si iusto iudicabis, domine, quis sustinebit? nam «liquefacta est terra,» id est, delinxit, corrupta est, dissipata est propter iniquitates habitantium in ea; «et omnes habitantes in ea» delixerunt et corrupti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Respondet Dominus: «Ego confirmavi columnas ejus,» quasi dicat: Non omnis terra omnino corrupta est; nam ego confirmavi columnas ejus, viros perfectos, ob quos terra subsistit; semper enim habuit Deus servos suos electos et perfectos. Nam *Gen. vi.* ubi dicitur: «Terra corrupta ob iniquitates inhabitantium;» ibi dicitur: «Noe vir justus atque perfectus.»

4. DIXI INIQUIS: NOLITE INIQUE AGERE; ET DEINDE INQUIENTIBUS: NOLITE EXALTARE CORNU.

5. NOLITE EXTOLLERE IN ALIUM CORNU VESTRUM, NOLITE LOQUI ADVERSUS DEUM INIQUITATEM.

Nunc jam loquitur Propheta, ut unus de nu-

mero iustorum, et admonet iniquos ut desinant ab iniquitate, cum adhuc spes remaneat salutis, et propterea differat iudicium, ut locus sit praedicationis. «Dixi, inquit, iniquis: Nolite iniique agere,» id est, nolite perseverare in iniquitate. Verba hebraica possent etiam verti: *Dixi stultis: Nolite stultescere*, sed quamquam interpretatio Septuaginta Seniorum optima est, quoniam etiam in sua versione secutus est S. Hieronymus, tamen utraque vera est. Omnes enim iniqui stulti sunt, cum errent a vero itinere, et ridentes ac ludentes ruant in praecipitium. Addit Propheta, «et delinquentibus: Nolite exaltare cornu,» id est, dixi delinquentibus: Nolite gloriari in iniquitate, nolite superbe defendere peccata vestra. Cornu enim superbia significat, et illi longius a salute recedunt, qui non solum peccant, sed etiam gloriantur, cum malefecerint, et laudari volunt in sceleribus suis: «Nolite extollere in altum cornu vestrum,» id est, nolite in profundum malorum tam alte descendere, ut etiam Deum contemnatis, et in ipsum Deum verba blasphemiae. Vox hebraea, ut nunc legitur, non habet, *adversus Deum*; sed, ut S. Hieronymus veritatem in *certice veteri*; vel, ut alii legunt, *collo duro*. Sed Septuaginta non videntur legisse *letsavar*, sed *letsar*, quod est unum ex nominibus Dei, et proprie significat *petram*, quia Deus fortissimus est; et per vocem *hathak*, quae significat *durum*, non intellexerunt Septuaginta collum durum, sed verba dura et iniqua, et ideo verterunt: *Nolite loqui adversus petram verba dura et iniqua*, id est, adversus Deum fortissimum verba dura, id est, iniqua, quales sunt blasphemiae. Et sane eleganter alludit Propheta a verbis duris ad petram duram; quasi dicat: Nolite contendere verbis duris cum Deo, qui est petra durissima; quia petra conteret vos, et verba vestra inania esse monstrabit.

6. QUIA NEQUE AB ORIENTE, NEQUE AB OCCIDENTE, NEQUE A DESERTIS MONTIBUS: QUONIAM DEUS JUDEX EST.

Reddit rationem, cur non oporteat adversus Deum loqui iniquitatem, quia videlicet ab illius iudicio nequaquam erit effugium; non enim «ab oriente» iudicabit, ut possit fugere in occidentem; «neque ab occidente,» ut possit latere in oriente; «neque a desertis montibus,» ut abscondas te in aliqua valle inter arborum ramos. Iste enim «Judex Deus est,» qui ubique est, et nullo excluditur loco cum nullum occupet locum. Ita S. Augustinus, Alii exponunt, quia neque ab oriente expectandum est auxilium, neque ab occidente, neque a desertis montium, «quia Deus Judex est,» cui nemo resistere potest.

7. HUNC HUMILIAT, ET HUNC EXALTAT; QUIA CALIX IN MANU DOMINI VINI MERI PLENUS MIXTO.

8. ET INCLINAVIT EX HOC IN HOC: VERUMTAMEN

ME N FAX UJCS NON EST EXINANITA; BIBENT OMNES PECCATOES TERRAE.

Dixerat non esse effugium a iudicio Dei; nunc declarat dicens, «hunc humiliat,» superbum videlicet; «et hunc exaltat,» scilicet humilem. «Quia calix in manu Domini vini meri,» id est, quia in potestate Dei est iustitia vindicativa, quoniam dum peccatores superbos punit, simul exultat, et consolatur justos humiles, quos ab oppressione impiorum liberat. Porro «calix vini meri» dicitur iustitia vindicativa in Scripturis passim, ut *Isai. li. Hierem. xxy. Thren. iv. Ezech. xxiii. Apocal. xiv.* et alibi. Ratio hujus metaphore est, quoniam vinum merum epotum debilitat adeo totum hominem, ut nec reat, nec possit se juvare: christus enim amittit iudicium, tremuit, cadit, soporatur. Qui punitur ab homine saepe remedium habet, vel favoris, vel fugae, vel violentiae: qui autem ponitur a Deo, tanquam multo viro mero inebriatus, repente cadit, et omni prorsus remedio caret. Addit Propheta, «plenus mixto,» id est, plenus est calix homini non simpliciter vino unius generis, sed mixtione variorum generum vini meri, quia mixtio non temperat vinum, sed fortius redditur. Id significat iustitiam Dei vindicativam abundare multitudine et varietate poenarum. «Ignis et sulphur, et spiritus procellarum pars calicis eorum,» *Psalm. x.* Aliqui dicunt vinum calicis Dei dici mixtum, quia turbidum, aut feculentum. Alii mixtum interpretantur, «infusum,» quia miscere vinum, aliquando significat «infundere.» Aliqui fingunt duos calices, unum plenum mero, alium mixto; sed quod nos diximus probabiliter videtur, et plures habet auctores. «Et inclinavit ex hoc in hoc,» id est, jam Deus propinavit multis hunc calicem ire suae, inclinavit calicem ex hoc ore in hoc os, transiit ad varias gentes, punit Sodomitas, Chaldaeos, Aegyptios et alios. «Verumtamen fax ejus non est exinanita,» id est, adhuc remanet gravissima pars iustitiae vindicativae, quae servatur in diem ultimi iudicii, et tunc «ex ea libent omnes peccatores terra.» Tunc enim non erit amplius locus misericordiae, sed omnes, qui peccatores in illa die inventientur, cogentur libere feces calicis ire Domini.

9. EGO AUTEM ANNUNTIABO IN SAECULUM, CANTABO DEO JACOB.

Vox haec Prophetae est, qui descripto iudicio Dei et supplicio impiorum, pollicetur se annuntiatum laudes Dei in aeternum. Illi, inquit, bibent calicem ire Dei: «Ego autem» liberatas per gratiam Dei, «annuntiabo in saeculum;» deinde declarat, quomodo annuntiabit: «Cantabo, inquit, Deo Jacob;» hoc erit annuntiatum mea hymnus laudis et gratiarum actionis «Deo Jacob,» quem in aeternum cantabo.

Etiā, vel profecto. Vim tamen hinc voci propriam, puta *nomini*, tantum, servare potes, si reddas: *improbi tantum faeces ejus*, etc.; vel: *id unum agere possunt improbi, scilicet ut hiant faeces ejus*. — Vers. 11. Maurero et aliis afferantur hic verba Dei.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem. Ne corruptas Psalmus Cantici Asaph.

Omnes partes hujus tituli sunt abjā explicatae, et tamen plane explicari possunt. Tanta est enim titulorum obscuritas, ut divinator epos sit potius, quam explicatore. Argumentum est admonitio ad humanum genus, ut jure vivant omnes, et superiora tantorum deponant, quodam invidet iudicium Dei severissimum atque justissimum. Videtur autem Psalmus compositus per modum dialogismi, quavis non indicetur mutatio personarum, nisi per ipsa verba, quae nunc populi iustorum, nunc Prophetae, nunc Dei esse ista se prodant.

EXPLICATIO PSALM.

Vers. 1. 1. CONFITEBIMUR TIBI, DEUS: CONFITEBIMUR ET INVOCABIMUS NOMEN TUUM.

Vers. 2. 2. NARRABIMUS MIRABILIA TUA. CUM ACCEPERO TEMPUS, EGO JUSTITIAS JUDICABO.

Vox est populi electi qui ex aeterna Dei, quam habet per ceteris hominibus, dicit suam officium esse laudare, orare et praedicare Deum. «Confitebimur, inquit, tibi,» id est, laudabimus te; «confitebimur et invocabimus nomen tuum,» id est, non solum laudabimus in hac vita, sed etiam invocabimus: pura enim laudatio non est vite praesentis, sed futura. «Narrabimus mirabilia tua,» id est, non solum laudabimus in corde nostro, et orabimus, sed etiam predicabimus aliis omnibus «mirabilia opera tua,» ut etiam ceteri discant timere et amare te. Quod attinet ad verba, non levis difficultas est. Nam in hebreo pro *invocabimus nomen tuum*, legitur ad verbum, et *propinquum nomen tuum*. Verisimile est Septuaginta legisse, *et hanc trahimur*, et invocare in nomine tuo; non autem, ut nunc habetur, *et hanc trahimur*, et *propinquum nomen tuum*. Facile enim fuit libertaria conjungere litteram primam vocabuli sequentis cum ultima praecedentis. «Cum acceperō tempus, ego justitias judicabo.» Haec est pars versiculi secundi, et continet verba Dei summi iudicis, qui approbans verba iustorum, promittit suo tempore se redditurum illis praemium, ut etiam improbus non confitentibus nec invocantibus, poenam. «Cum, inquit, acceperō tempus,» id est, cum venerit hora ab aeternitate determinata iudicii mei, «tunc ego justitias judicabo,» id est, justissime sive rectissime judicabo. Diem iudicii, ut etiam horam, esse certo definita docet apostolus, *Act. 17. cap. xvii*: «Nunc inquit, annuntiat hominibus, ut omnes ubique poenitentiam agant, eo quod statui diem, in quo iudicaturus est orbem in aequitate in viro, quam statuit, fidem praebens omni-

Dicitur in
dicitur de
cap. xvii:
terminat
tunc et
certo de
scilicet.

bus, suscitans eum a morte.» Docet S. Joannes in *Apocal. cap. xiv*: «Time Deum, et date illi honorem, quia venit hora iudicii.» Migne gratia, ut inquit S. Augustinus, agende sunt deo, quod non statim post peccatum iudicat, sed expectat homines ad poenitentiam, interim exhortari et invitare non cessans modis et variis modis, donec statuta dies et hora adventant. Illud, *justitias judicabo*, non significat Deum iudicaturum opera iusta, ut aliqui existimant, sed Deum recte iudicaturum: nam eadem vox hebraea, *mesorim*, habetur in *Psalm. lvi*: «Si recte ubique justitiam loquimini, recta iudicatio, filii hominum.» Quod hic dicitur «justitias, ibi dixit recta;» et sicut ibi sensus est: *Iustam sententiam proferte; ita hic sensus est: Iustam sententiam proferam.*

3. LIQUEFACTA EST TERRA, ET OMNES QUI HABITANT IN EA: EGO CONFIRMAVI COLUMNAS EIUS.

Item loquitur populus iustorum dicens: Si iusto iudicabis, domine, quis sustinebit? nam «liquefacta est terra,» id est, delinxit, corrupta est, dissipata est propter iniquitates habitantium in ea; «et omnes habitantes in ea» delixerunt et corrupti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Respondet Dominus: «Ego confirmavi columnas ejus,» quasi dicat: Non omnis terra omnino corrupta est; nam ego confirmavi columnas ejus, viros perfectos, ob quos terra subsistit; semper enim habuit Deus servos suos electos et perfectos. Nam *Gen. vi*, ubi dicitur: «Terra corrupta ob iniquitates inhabitantium;» ibi dicitur: «Noe vir justus atque perfectus.»

4. DIXI INIQUIS: NOLITE INIQUE AGERE; ET DEINDE INQUIENTIBUS: NOLITE EXALTARE CORNU.

5. NOLITE EXTOLLERE IN ALIUM CORNU VESTRUM, NOLITE LOQUI ADVERSUS DEUM INIQUITATEM.

Nunc jam loquitur Propheta, ut unus de nu-

ME N FAX YJCS NON EST EXINANTA; BIBENT OMNES PECCATOES TERRAE.

mero iustorum, et admonet iniquos ut desinat ab iniquitate, cum adhuc spes remaneat salutis, et propterea differat iudicium, ut locus sit praesentiae. «Dixi, inquit, iniquis: Nolite iniique agere,» id est, nolite perseverare in iniquitate. Verba hebraica possent etiam verti: *Dixi stultis: Nolite stultescere*, sed quamquam interpretatio Septuaginta Seniorum optima est, quoniam etiam in sua versione secutus est S. Hieronymus, tamen utraque vera est. Omnes enim iniqui stulti sunt, cum errent a vero itinere, et ridentes ac ludentes ruant in praecipitium. Addit Propheta, «et delinquentibus: Nolite exaltare cornu,» id est, dixi delinquentibus: Nolite gloriari in iniquitate, nolite superbe defendere peccata vestra. Cornu enim superbia significat, et illi longius a salute recedunt, qui non solum peccant, sed etiam gloriantur, cum malefecerint, et laudari volunt in sceleribus suis: «Nolite extollere in alium cornu vestrum,» id est, nolite in profundum malorum tam alte descendere, ut etiam Deum contemnatis, et in ipsum Deum verba blasphemiae. Vox hebraea, ut nunc legitur, non habet, *adversus Deum*: sed, ut S. Hieronymus vertit, *in cervice veteri*; vel, ut alii legunt, *collo duro*. Sed Septuaginta non videntur legisse *letsar*, sed *letsur*, quod est unum ex nominibus Dei, et proprie significat *petram*, quia Deus fortissimus est; et per vocem *hathak*, quae significat *durum*, non intellexerunt Septuaginta collum durum, sed verba dura et iniqua, et ideo verterunt: *Nolite loqui adversus petram verba dura et iniqua*, id est, adversus Deum fortissimum verba dura, id est, iniqua, quales sunt blasphemiae. Et sane eleganter alludit Propheta a verbis duris ad petram duram; quasi dicat: Nolite contendere verbis duris cum Deo, qui est petra durissima; quia petra conteret vos, et verba vestra inania esse monstrabit.

6. QUIA NEQUE AB ORIENTE, NEQUE AB OCCIDENTE, NEQUE A DESERTIS MONTIBUS: QUONIAM DEUS JUDEX EST.

Reddit rationem, cur non oporteat adversus Deum loqui iniquitatem, quia videlicet ab illius iudicio nequam erit effugium; non enim «ab oriente» iudicabit, ut possit fugere in occidentem; «neque ab occidente,» ut possit latere in oriente; «neque a desertis montibus,» ut abscondas te in aliqua valle inter arborum ramos. Iste enim «Judex Deus est,» qui ubique est, et nullo excluditur loco cum nullum occupet locum. Ita S. Augustinus, Alii exponunt, quia neque ab oriente expectandum est auxilium, neque ab occidente, neque a desertis montium, «quia Deus Judex est,» cui nemo resistere potest.

7. HUNC HUMILIAT, ET HUNC EXALTAT; QUIA CALIX IN MANU DOMINI VINI MERI PLENUS MIXTO.

8. ET INCLINAVIT EX HOC IN HOC: VERUMTA-

Dixerat non esse effugium a iudicio Dei; nunc declarat dicens, «hunc humiliat,» superbum videlicet; «et hunc exaltat,» scilicet humilem. «Quia calix in manu Domini vini meri,» id est, quia in potestate Dei est iustitia vindicativa, quoniam dum peccatores superbos punit, simul exultat, et consolatur justos humiles, quos ab oppressionem impiorum liberat. Porro «calix vini meri» dicitur iustitia vindicativa in Scripturis passim, ut *Isai. li*, *Hierem. xxy*, *Tiren. iv*, *Ezech. xxiii*, *Apo-*

calic. xv, et alibi. Ratio hujus metaphore est, quoniam vinum merum epotum debilitat adeo totum hominem, ut nec reat, nec possit se juvare: christus enim amittit iudicium, tremuit, cadit, soporatur. Qui punitur ab homine saepe remedium habet, vel favoris, vel fugae, vel violentiae: qui autem ponitur a Deo, tanquam multo vino mero inebriatus, repente cadit, et omni prorsus remedio caret. Addit Propheta, «plenus mixto,» id est, plenus est calix homini non simpliciter vino unius generis, sed mixtione variorum generum vini meri, quia mixtio non temperat vinum, sed fortius redditur. Id significat iustitiam Dei vindicativam abundare multitudine et varietate poenarum. «Ignis et sulphur, et spiritus procellarum pars calicis eorum,» *Psalm. x*. Aliqui dicunt vinum calicis Dei dici mixtum, quia turbidum, aut feculentum. Alii mixtum interpretantur, «infusum,» quia miscere vinum, aliquando significat «infundere.» Aliqui fingunt duos calices, unum plenum mero, alium mixto; sed quod nos diximus probabiliter videtur, et plures habet auctores. «Et inclinavit ex hoc in hoc,» id est, jam Deus propinavit multis hunc calicem ire suae, inclinavit calicem ex hoc ore in hoc os, transiit ad varias gentes, punit Sodomitas, Chaldaeos, Aegyptios et alios. «Verumtamen fux ejus non est exinanita,» id est, adhuc remanet gravissima pars iustitiae vindicativae, quae servatur in diem ultimi iudicii, et tunc «ex ea libent omnes peccatores terra.» Tunc enim non erit amplius locus misericordiae, sed omnes, qui peccatores in illa die inventientur, cogentur libere feces calicis ire Domini.

9. EGO AUTEM ANNUNTIABO IN SAECULUM, CANTABO DEO JACOB.

Vox haec Prophetae est, qui descripto iudicio Dei et supplicio impiorum, pollicetur se annuntiatum laudes Dei in aeternum. Illi, inquit, bibent calicem ire Dei: «Ego autem» liberatas per gratiam Dei, «annuntiabo in saeculum;» deinde declarat, quomodo annuntiabit: «Cantabo, inquit, Deo Jacob;» hoc erit annuntiatum mea hymnus laudis et gratiarum actionis «Deo Jacob,» quem in aeternum cantabo.

Vers. 10. 10. ET OMNIA CORNEA PECCATORUM CONFINGAM, ET EXULTABUNT CORNVA JUSTI.

Hæc Dei vox est, qui subjungit et concludit Psalmum, dicens: Et ego « confingam omnia cornua peccatorum, » omnem superbiam, omnem gloriam, omnem potentiam. « Et exultabunt cornua justorum, » et faciam ut exaltet gloria, et potentia justorum cuiuscumque, sed præcipue Christi, qui sic fuit eminentior justus, ut multos justificaverit, ut dicitur *Isai. 45*: « Justificabit ipse justus servus meus multos. » Posset hic versiculus con-

jungi cum superiore, ita ut Propheta intelligatur utrumque dicere: « Annuntiabo in seculum, et omnia cornua peccatorum confingam. » Dicitur enim confingere cornua peccatorum non solum, qui reipsa peccatores humiliat, sed etiam qui denuntiat peccatores humiliandos esse, ad quem modum dicitur Hieremias constitutus « super gentes, et regna, ut destruat et evellat, ædificet et plantet, » *Hierem. 1*. Videtur tamen prior expositio magis accommodata huic Psalmi, qui secundum formam dialogici composuit est, ut S. Hieronymus in *Commentario* docet.

ALERE FLAMMAM VERITATIS PSALMUS LXXVI
SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, in laudibus, Psalmus Asaph, Canticum ad Assyrios.

2. Notus in Judæa Deus; in Israel magnum nomen ejus.

3. Et factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion.

4. Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium et bellum.

5. Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis.

6. Turbati sunt omnes insipientes corde. Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.

7. Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt qui ascenderunt equos.

8. Tu terribilis es, et quis resistit tibi? ex tunc ira tua.

9. De celo auditum fecisti iudicium: terra tremuit et quievit.

10. Cum exurgeret in iudicium Deus, ut salvos faceret omnes mansuetos terræ.

11. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, et reliquæ cogitationis diem festum agent tibi.

12. Vovete, et reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus offertis munera: Terribili, 13. et ei qui auferit spiritum principum, terribili apud reges terræ.

Argumentum. — Epitaphium atque gratiarum actio propter victoriam juvante Deo ab hostibus reportatam, eandemque illam, ut opinor, quam superiore Psalmo speraverant. Strophae tres: vers. 2-4, magnum est nomen Dei potentissimi: est extordium; 5-11, res ipsa fusius et postice narratur; 11-13, gratiarum actio.

1. Præcentori, fidibus canendum, carmen Asaphi. canticum.

2. Notus est in Judæa Deus, in Israele magnum est nomen ejus.

V. s. n. — Victori, in Psalterii [h. c. canticum] Psalmus Asaphi Canticum.

Cognoscitur in Judæa Deus: in Israel magnum nomen ejus.

Et erit in Salem tabernaculum ejus, et habitatio ejus in Sion.

Ibi confregit volatilia arcus [h. d. ab arcibus], scutum, et gladium, et bellum. Sæpe: Lumen tu es magnifice a montibus captivitatis.

Spoliati sunt superbi corde: dormitaverunt somnum suum, et non invenerunt omnes viri exercitus manus suas.

Ab increpatione tua, Deus Jacob, consopitus est currus [al. et currus] et equus.

Tu terribilis es, et quis stabit adversum te? ex tunc ira tua.

De celo annuntiasti [h. auditum fecisti] iudicium: terra timens et tacebit.

Cum surrexerit ad iudicium Deus, ut salvos faciat omnes mites terræ. Sæpe.

Quia ira hominis confitebitur tibi: reliquiis irarum accingeris.

Vovete et reddite Domino Deo vestro, omnes qui in circuitu ejus sunt, offerent dona terribili: Auferenti spiritum ducum: terribili regibus terræ.

3. Et est in Salem tabernaculum ejus, et habitaculum ejus in Sione.

4. Ibi confregit fulmina arcus (poet. sagittas), clypeum, et gladium, et bellum.

5. Illustris tu es, magnificus præ (vel e) montibus ferarum.

6. Armis spoliati sunt heroes animosi, dormitant somnum suum (æternum), nec invenerunt omnes viri fortes manus suas.

7. Ab (propter) increpatione tua, Deus Jacobi, somno obruitur et currus et eques.

8. Tu, terribilis tu es, et quis stabit coram te, ex quo (statim ac) exarserit ira tua?

9. E caelis audire fecisti sententiam (in Sennacheribum): terra timuit, et quieta fuit,

10. Cum surrexit ad iudicium Deus, ut salvaret omnes afflictos (sen mansuetos) terræ.

11. Nam (sane) furor hominis laudat te, residuo irarum te accingis.

12. Vola facite et solvite Jovæ, Deo vestro (o Israelite), omnes qui sunt circa eum offerant munera terribili.

13. Abscindit Deus spiritum (superbiam) principum, terribili regibus terræ.

NOTE.

Vers. 2. Notus, recenti victoria. — Salem, Hierosolyma. Verbis ludit; nam Salem propr. est pax: hinc non male Alexandrinus vertit, *fuit in pace*, i. e. incolume. — Vers. 4. Hengstenberg pro *fulmina* veritit *flammae*. — Vers. 5. Magna sententiarum varietas. Ewaldus, *splenditior tu es, magnifacientior, quam montes prædæ*, hostium artes prædatorie: tu, i. e. o Jovæ, invisibilis licet; Maurer, o Sion (vers. 3), Dei sedes. Na Prophete Naimen et Babylonem vocant leonum et leopardorum antea. Alius, *Illustris tu es, o Jovæ, splendens, quasi sol oriens e montibus*, qui sunt ferarum latibula. Alius priores versiculi sequentis voces ad vers. 5 trahendo sensum commodissimum efficit, *ex montibus prædæ extracti sunt heroes animosi*. — Vers. 6. *Manus*, etc., i. e. suis viribus uti præ terrore non severunt. Cf. *Nahum*, iii, 18; *II Reg.* xi, 35; *Is.* x, 32. — Vers. 11. *Nam* ad omne quod præcedit refertur. *Sensus*: Nascitur tibi laus ex donato a te furore hostium, qui ad te se convertunt: Ita Vulgatus, qui pro te accingis, legit *thacegok*, a verbo *chagag*. Aliter Hengstenberg: Vanis hominum furor iræ Dei præbet tum ansam, tum celebrationis materiam, quando nimirum iste hominum furor efficit, ut Deus instar herois iræ succensit, residuum irarum apparatus, tanquam arma, prædicat, eodemque gladio et phuretra se accingat. — Vers. 12. *Omnes qui*, etc., gentiles Israelitarum vicini.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS LXXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, in laudibus, Psalmus Asaph, Canticum ad Assyrios.

Propter ultima verba tituli, *Canticum ad Assyrios*, quæ non sunt in codice hebræico, existimant Theodoretus, Euthymius, et multi recentiores in hoc Psalmo prædicari victoriam, quam obtinuit Eschias de Sennacherib rege

Assyriorum. Sed non dabitur eis altiore sensu prædici victoriam electorum Dei adversus omnes hostes tum visibiles, tum invisibiles.

EXPLICATIO PSALMI.

VER. 1. NOTUS IN JUDEA DEUS, IN ISRAEL MAGNUM NOMEN EJUS.

Propter hæc verba valde superbiunt carnales Judæi, sed frustra. «Notus enim erat Deus in Judæa» terra, quando in ea debebant prophetae et populus prophetis acquiescens; et pari ratione, «in Israel» secundum carnem magnum erat nomen Dei, quando populus Israel non solum carne, sed etiam corde circumcidebatur: sed posteaquam Daum Filium, quem omnes prophetae annuntiaverant, negaverunt, et ejus populus esse deserunt; non est amplius in Judæa terra notus Deus; neque in Israel secundum carnem, magnum est nomen ejus. Quia tamen hic Psalmus in titulo habet, «in finem», et ideo respicit Christum, qui est finis legis, et usque in finem mundi canendus est; unum etiam verum est, et semper erit verum, quod hic dicitur: «Notus in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus.» Sed per Judæam Ecclesia accipienda est, in qua sunt veri Judæi, circumcisæ corde, non carnis de quibus Apostolus ad Rom. ii: «Non qui in manifesto Judæus est, neque que in manifesto in carne est circumcisus; sed qui in abscondito Judæus est, et in circumcisio cordis in spiritu, non littera.» Et cap. ix: «Non omnes, qui ex Israel, hi sunt Israelitæ.» etc. In Ecclesia igitur christiana notus Deus est; et in populo christiano magnum est nomen ejus: major enim sapientia est in parvulis Christianis callentibus brevissimum catechismum, quam olim fuit in philosophis Gentium, vel in magistris in Israel. Sed precipue notus Deus est viris perfectis in Ecclesia Dei, qui totos se contemplationi rerum divinarum deciderunt, et ex contemplatione in confessionem divine magnitudinis toto corde erumpunt. Judæa enim confessionem significat.

Notus in
Judæa
Deus
quod
notus
in
Israel
magnum
nomen
ejus

VER. 2. ET FACTUM EST IN PACE LOCUS EJUS, ET HABITATIO EJUS IN SION.

Ad litteram redditur ratio cur in Judæa potius, quam in aliis locis olim Deus notus esset: quia videlicet Jerusalem quasi regiam suam; et Sion quasi arcem sibi elegerat. «Et factus est, inquit, in pace locus ejus,» id est, Deus elegit sibi locum peculiararem, in quo tabernaculum suum collocaret, in civitate Salem, quæ pacem significat: «Et habitatio ejus in Sion,» id est, elegit sibi habitationem in Sion; quæ est pars altissima et nobilissima civitatis Jerusalem. In hebreo pro pace, habetur שלום *shalom*, in Sion, quod est nomen civitatis Jerusalem; sed Septuaginta interpretati sunt nomen, et ideo vertunt, in pace; nam, ut dicitur ad Hebr. vii: «Rex Salem, est rex pacis.» Itaque hoc loco ad litteram «in pace» non significat virtutem, sed

civitatem: quod satis facile intelligitur ex verbis sequentibus: «Et habitatio ejus in Sion.» Sed altiore sensu significatur, idem Deum notum esse viris perfectis; quia Deus præcipue habitat in mentibus pacem habentium, et contemplantium: nam ut *Salem* significat pacem; ita *Sion* speculam. Et nisi quis per mortificationem carnis pacem habeat ad Deum, ad proximum et ad seipsum, non facile per contemplationem transcendit res omnes creatas, et uni Deo conjungitur.

3. IN CONFRUIT POTENTIAS ARCEUM, SCUTUM, VER. 3. GLADIUM ET BELLUM.

Hic etiam describit victoriam adversus Assyrios, de quibus in titulo Psalmi. Orii hujus victorie habetur lib. I Reg. xix, ubi Deus liberavit Jerusalem ab obsidione regis Sennacherib sine ulla pugna Judæorum. Angelus enim Domini una nocte occidit centum octoginta quinque millia Assyriorum, et eo modo «confrigit Deus potentias arcuum;» id est, sagittas, quas Assyrii paraverant, ut inciperent in Hebræos; et «scutum,» quod paraverant, ut se defenderent ab Hebræis; et «gladium,» quem exacerant, ut cominus pugnant adversus eos, adversus quos sagittis eninus pugnant; donec «bellum» totum confrigit, id est, avertit ab urbe Jerusalem. In hebreo pro verbis, *potentias arcuum*, habetur רשפי קשת *rishpe kesheth*, quæ voces proprie significant *carbones arcuum*, id est, jacula ignita arcuum; sed Septuaginta vertunt, *potentias arcuum*, quia potentia arcus in sagittis ejaculandis consistit. Altiore sensu per jacula ignita et gladios, significantur, tentationes demonum, et persecutiones hominum. Per scuta intelliguntur pretextus variis, quibus se legunt hostes nostri spirituales, cum nos oppugnant: sed in animis perfectorum servorum suorum Deus victorias maximas obtinet, ut perspicuum est ex historiis sanctorum martyrum et perfectorum monachorum.

4. ILLUMINANS TU MIRABILITER A MONTIBUS AETERNIS: TURBATI SUNT OMNES INSIPIENTES CORDE.

Ostendit Propheta unde potissimum orta sit victoria Hebræorum adversus Assyrios; id autem facti per apostropham ad Deum: «Illuminans, inquit, tu mirabiliter a montibus æternis,» id est, confrigit Dominus in Jerusalem arma offensiva et defensiva Assyriorum; ille autem Dominus tu es, qui hæc fecisti, dum ex ægis, tanquam æternis quibusdam montibus tuis, ac veluti altissimis specula, et arce tua, mirabiliter fulgurasti, et Angelum tuum tanquam celeste fulmen misisti in exercitum Assyriorum, unde «turbati sunt omnes» illi milites Sennacherib, tanquam amisso iudicio obtinebrati, et præ stupore mentis «insipientes

Illius
notus
Illuminans
Tuus
unde illi

corde» effecti. Quod ad verba attinet, in hebreo, pro voce *æternis*, est *tereph*, quæ prædium significat, vel *capitulationem*, non *æternitatem*. Sed omnino necessarium est ut Septuaginta Interpretes aliquid aliud legerint: neque enim fieri potest ut viri doctissimi, et utriusque lingue peritissimi vertantur, a montibus æternis, vel græco *ἄγιος ἄγιος*, si legissent *תרהר* *tereh*. Itaque suspicor eos legisse *תרהר* *tereh*, non *תרהר* *tereph*; significat autem *tereh* *ante*, vel *antequam*, sive *præquam*; et fieri potest ut non solum sit adverbium, sed etiam nomen, et significet *antiquitatem*, vel *antiquum*; quomodo *קדם* *hodem* significat *ante*, et significat etiam *antiqua*, ut patet ex Psalmo LXXVI, vers. 6: «Cogitavi dies antiquos.» Et Psal. xlii, vers. 2: «Quod operatus es in diebus antiquis.» Idem autem est, a *montibus æternis*, et a *montibus antiquis*; quomodum Dan. vii, a *antiquis diebus* dicitur Deus, quia æternus est. Illud notum, *turbati sunt omnes insipientes corde*, S. Hieronymus vertit ex hebr. *spoliati sunt superbi corde*; sed Septuaginta Interpretes sensum vertunt. Illud enim, *spoliati sunt*, non significat, *spoliati sunt vestibus*, sed, *spoliati sunt iudicio*, erraverunt, stupidi facti sunt: quod est idem cum illo, *turbati sunt*. Pro *insipientes corde*, S. Hieronymus vertit, *superbi corde*, quia legit, *אבירי כל אבירי לב* *abirei leb*; facile autem fuit mutari unam litteram in aliam similem, id est *dalet* in *resh*. Jam vero in sensu spirituali significat hic versiculus, principium victoriam adversus hostes invisibiles esse illuminationem internam Dei, per quam videre nos facit Deus tum ipsos hostes, tum ipsorum fraudes; nec non bona invisibilia, «quæ preparavit Deus diligentibus se;» et mala invisibilia, *quæ preparavit odio habentibus se. Et quomodo* Deus illuminans mirabiliter a montibus æternis ecclesiam habitaculi sui, fortissimos reddidit servos suos: sic e contrario conturbat hostes suos, insipientes corde, qui videntes viros sanctos et perfectos contemnere visibilia, condonare injurias, bonum pro malo reddere, durissima quoque propter Deum libenter pati, obstupescunt et irascuntur; sed in fine dicitur sunt: «Nos insensati vultum illorum estimabamus insaniam, et finem illorum sine honore,» Sap. v.

VER. 5. DOMIERUNT SOMNUM SUUM, ET NIHIL INVENERUNT OMNES VIRI DIVITIARUM IN MANIBUS SUIS.

Communis expositio est, quod Propheta describat mortem Assyriorum, qui ab Angelo interfecti sunt, ut hic sit sensus: «Dormierunt somnum suum,» id est, somno mortis soporati sunt, qui Jerusalem desiderabant invadere, et se brevi eam captores et spoliatores esse sperabant; et «omnes viri divitiarum nihil invenerunt in manibus suis,» id est, et isti Assyrii, qui ditissimi erant, et majores divitias appetebant, post mortem il-

lam repentiam in infernum detrusi, nihil invenerunt in manibus suis, neque ex his quæ habebant, neque ex his quæ sperabant. Sed altiore sensu doctrina generalis traditur adversus insipientes corde, qui magnificunt bona temporalia, et despiciunt viros sanctos et perfectos, qui ista contemunt. «Dormierunt, inquit, insipientes corde somnum suum,» id est, toto tempore vite hujus quasi sopore gravi concupiscentiæ et ignorantie oppressi quiete dormierunt, somniantes se divites et beatos esse: sed ubi per mortem evigilaverunt (pœna enim aperit oculos, quos culpa clauserat), nihil invenerunt in manibus suis, et tunc intellexerunt bona hujus vite non vera bona, sed indubie commaniam fuisse, et ex his nihil sibi remansisse, nisi vermem conscientie, et pœnæ sempiternæ reatum.

6. AD INCREPATIONE TUA, DEUS JACOB, DORMIERUNT QUI ASCENDERUNT EQUOS.

Declarat mortem Assyriorum non fuisse naturalem, sed ab ipso Deo irato immisam: «Ab increpatione tua, Deus Jacob, dormitaverunt,» illi videlicet, de quibus dictum est verbum superiore: «Dormierunt somnum suum;» illi, inquam, dormierunt somnum suum: «ab increpatione tua» prostrati, et interfecti soporem mortis acceperunt: nam increpatione Dei efficacissima est, et eam continuo effectus sequitur. Si enim B. Petri increpatione Annianum et Saphiram occidit, Act. m, quanto magis increpatione Dei omnipotentis? Ilud, qui *ascenderunt equos*, est descriptio superbiae et arrogantie Assyriorum, qui in equitatu suo confidebant. In hebreo ad verbum *habebat*, *currus et equus*; sed Septuaginta non legerunt *currus et equus*, sed *rochet*, id est *equus*, ut sensus sit: *Conspiciti sunt equos et equus. In sensu* autem spirituali significatur, morte commoverunt plectendos ab irato Deo, et demonem tanquam equum, et hominem peccatorem tanquam equum, qui demonem sibi insedere, et ab eo regi se turpiter passus est.

7. TU TERRIBILIS ES, ET QUI RESISTIT TIBI, EX VITIA TUUM IRA TUA?

Alloquitur nunc Propheta Deum, et ex ultione et supplicio Assyriorum admiratur potentiam Dei, credens nos, ut similiter admiremur et timeamus: «Tu, inquit, terribilis es, et quis resistit tibi,» quando iratus fueris? Illud enim, *ex vitia tua*, significat: Ex quo tempore incipit irata tua, et conjugendum est cum precedentibus, ut conjungat etiam S. Augustinus. Sed in textu latino ponuntur distinctio et interpercio sepe ob commoditatem canentium. Illud, *quis resistit tibi*, in hebreo est ad verbum: *Quis stabit ante faciem tuam?* quod aliquid amplius significat, quam resistendum, quasi dicat: *Quis audebit faciem tuam iratam intueri?* Sed Septuaginta sensum verum transulerunt.

Ver. 8. 8. DE CÆLO AUDITUM FECISTI JUDICIUM; TERRA TRIMUIT, ET QUIÉVIT :

Ver. 9. 9. CUM EXURGERET IN JUDICIUM DEUS, UT SALVOS FACERET OMNES MANSUETOS TERRÆ.

Occasione accepta ex ira Dei in Assyrios, transitum facit ad iram, quam ostendet idem Deus in die judicii generalis: tunc enim vere et proprie nemo impiorum sustinere poterit vultum irati Judicis: loquitur autem de rebus futuris per verba temporis præteriti more prophetico. « De cælo auditum fecisti judicium, » id est, de cælo annuntiabis per varia signa, quæ erunt in sole, et luna, et stellis, et tandem per horribilem tubam angelicam, ad judicium novissimum te esse venturum; et tunc terra contremiscent, et præ timore silebit. Id est, omnes habitantes in terra silebunt, « arescentes præ timore, et expectatione eorum, quæ supervenient universo orbi, » Luc. xxi. Illud, *quievit*, non significat *requiem a labore*, sed *taciturnitatem et silentium ob timorem*. S. Hieronymus optime sensum vertit: *Terra tremens tacet*; sed Septuaginta verterunt ad verbum: « Terra tremuit, et quievit; » sic etiam est in hebræo. « Cum exurgeret in judicium Deus, » id est, de cælo auditum facies judicium, cum tu Deus exurges in judicium, surges de solio tue celestis, et venies ad iudicandum orbem terrarum, « ut salvos facias omnes mansuetos terre; » hic enim erit finis iudicii, ut omnes mansueti, qui sunt in terra, non amplius veniant a crudelibus et superbis persecutoribus, sed omnibus impiis et peccatoribus iusto iudicio condemnatis, omnes pii et justi salutem æternam, requiem videlicet et felicitatem sempiternam possideant. Illud, *omnes mansuetos terre*, sæpius aperte significat non posse referri ad liberationem Hebræorum de manu Sennacherib regis Assyriorum, sed referenda esse ad universam liberationem omnium justorum. Vocat autem Scriptura *mansuetos*, eos qui liberabuntur, quoniam mansuetudo opponitur crudelitati persecutorum, et quoniam mansuetudo propria est discipulorum Christi, qui ut Agnus mansuetus in hoc mundo versatus est, et coram laudante et jugulante se obmutuit; denique qui mansueti non resistunt Deo revelanti quæ credenda sunt, neque promittenti quæ speranda sunt, neque jubenti quæ facienda sunt, ac per hoc mansuetudo omnes virtutes includit.

Ver. 10. 10. QUONIAM COGITATIO HOMINIS CONFITEBITUR TIBI, ET RELIQUÆ COGITATIONIS DIEM FESTUM ADVENT TIBI.

Hoc sequitur ex iudicio ultimo, ut mansueti liberati ab omni oppressione persecutorum; hoc tantum beneficium cogitantes, perpetuo Deum laudent, et festos dies celebrent in cælo, memoria relinquentes hæc Dei magnalia. Illud *quia* non redditur rationem hoc loco, sed accipitur pro *quare*, vel *propter quod*, ut sensus sit: Quare cogitatio

hominis liberati confitebitur tibi laudes, imo ipsa jugis cogitatio tanti beneficii, erit jugis et assidua laudatio. « Et reliquæ cogitationis, » id est, perpetua memoria, quam in ipsis relinquet cogitatio tante rei, « diem festum agit tibi, » in æternum tibi cantabit et jubilabit. Quod attinet ad verba, S. Hieronymus ex hebræo vertit, *quia ira hominis confitebitur tibi, reliquiis iræ accingeris*: quæ verba nullum commodum sensum facere videntur, cum revera sæpius apte respondeant verbis hebræicis, quæ nunc in Bibliis excusis habentur. Sed sciendum est vocem חַמָּה *chama* posse deduci a verbo חָמַח *chamach*, quod *pariter, et consolari*, et secundum Septuaginta etiam *cogitare*, significat; nam Genes. cap. vi, 6, ubi nos habemus: « Pœnitavit Deum, quod hominem fecisset in terra, » Septuaginta Interpretes verterunt: *Cogitavit Deus, quod hominem fecisset in terra*. Quare illud חַמָּה *chama*, non solum significat *iram*, sed etiam *cogitationem* ex sententia Septuaginta Interpretum, quibus major fides habenda est, quam omnibus dictionariis. Illud autem חַמָּה *chamach*, quod significat *accingeris*, a verbo חָמַח *chamach*, Septuaginta Interpretes legerunt sine ullo dubio חַמָּה *chamach*, a verbo חָמַח *chamach*, quod *festum agere* significat. Imperitiosissimi enim fuissent, si verissem *festum agere*, et dictionem quam invenerunt non derivassent a radice *chagag*, sed a radice *chagar*, quæ similes sunt, et facile per errorem librorum mutari poterunt. Itaque retinenda est lectio et interpretatio Septuaginta Seniorum, quam fideliter Interpres latinus expressit.

11. NOVETE, ET REDDITE DOMINO DEO VESTRO Ver. 11. OMNES QUI IN CIRCUITU EIUS OFFERTIS MUNERA.

12. TERRIBILI, ET EI QUI AUVERT SPIRITUM Ver. 12. PRINCIPUM, TERRIBILI APUD REGES TERRÆ.

Concludit Propheta Psalmum, exhortans fideles populos ad votandum et reddendum, ut eo modo placatum habere possint Deum, qui terribilis est, adeo ut ipsis etiam regibus vitam adimat, quando ei libitum fuerit. « Novete, inquit, et reddite, id est, promittite Deo sacrificia et dona, quæ illi grata sunt, sed simul fideliter reddite, quæ promissis. Novete, inquam, et reddite, vos omnes, qui in circuito ejus offertis munera, » id est, vos omnes, qui frequentatis aras dominicas et in circuito altaris consistentes offerre soliti estis munera: novete autem, et reddite Deo vero, « qui terribilis est » in iudiciis suis, et a nemine irrideri, aut falli potest; nec solum terribilis est erga privatos homines, sed etiam in reges et principes, qui aliis hominibus terribiles esse solent. Ex illis verbis: « Novete, et reddite, » refellitur heresis modernorum hæreticorum, qui vota rerum non imperatarum a Deo, omnino contempunt. Sanctus enim Augustinus, exponens hunc locum, scribit rectissime votari Deo perpetuam virginitatem, spontaneam pauperiam, et alia id genus, quæ

a Deo non imperantur. Illud, *in circuito ejus sunt*, exposuimus de circuito altaris, juxta illud Psalm. lxxv, 6: « Circundabo altare tuum, Domine. » S. Augustinus docet illos esse in circuito Dei, qui communem habent Deum; quod enim commune et publicum est, in medio ponitur, ut omnes ex eo participent. Illi autem non sunt in circuito Dei, qui, si quid sciunt de Deo, quasi proprium habere volunt. Illud, *offeritis munera*, in hebræo

et græco legitur in tertia persona, *qui in circuito ejus sunt, offerunt illi munera*; sed idem est sensus. Illud, *qui auvert spiritum principum*, exponunt aliqui de spiritu superbie, id est, qui humiliat principes. Sed nostra expositio confirmatur ex Psalm. ciii: « Auferes spiritum eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur; » et in hoc vere ostenditur terribilis Deus, quod potentissimos reges ad nutum in momento interimere possit.

